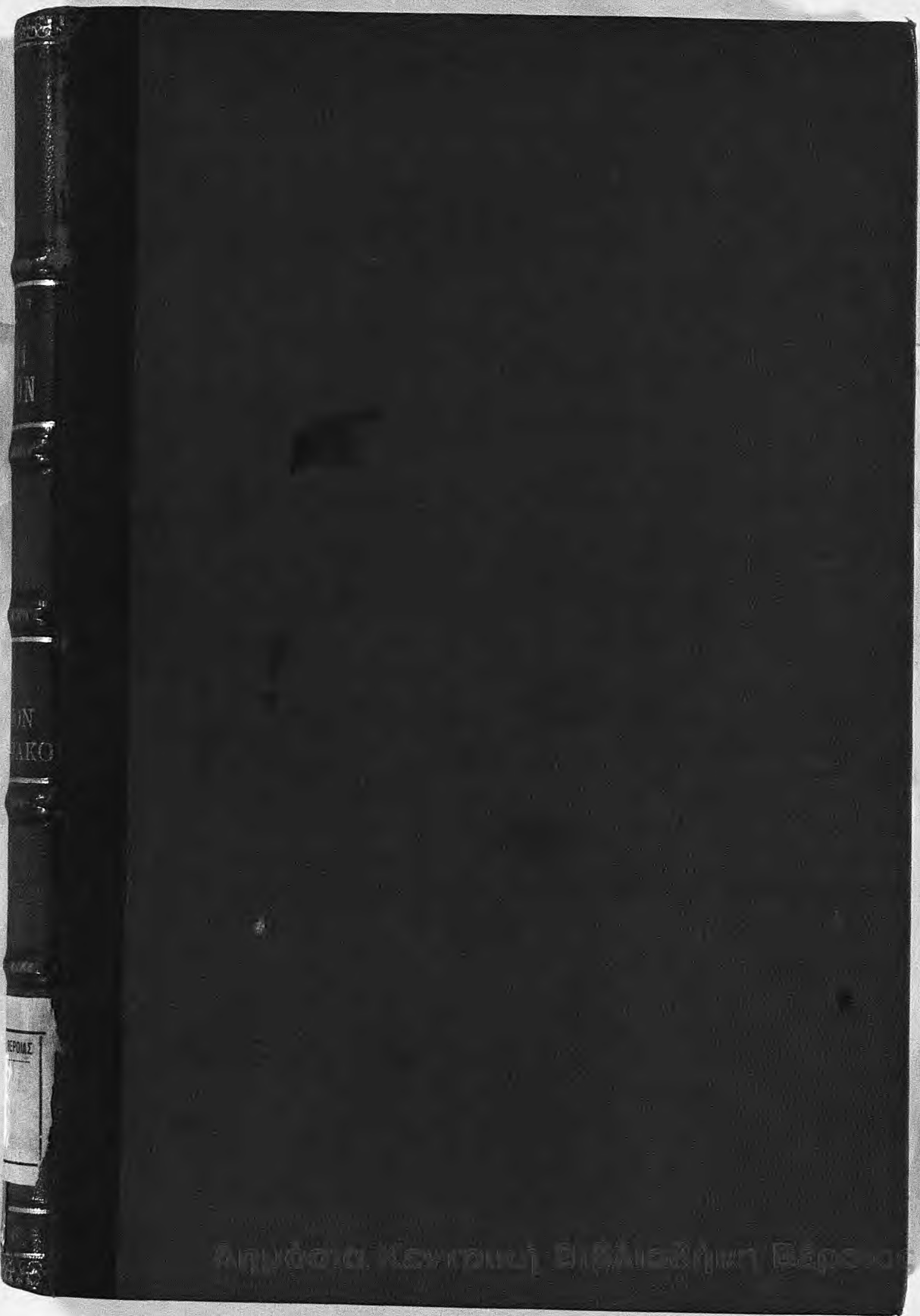

IN

IN
AKO

REFORM

ΑΡΧΙΔΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

GR 1295

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

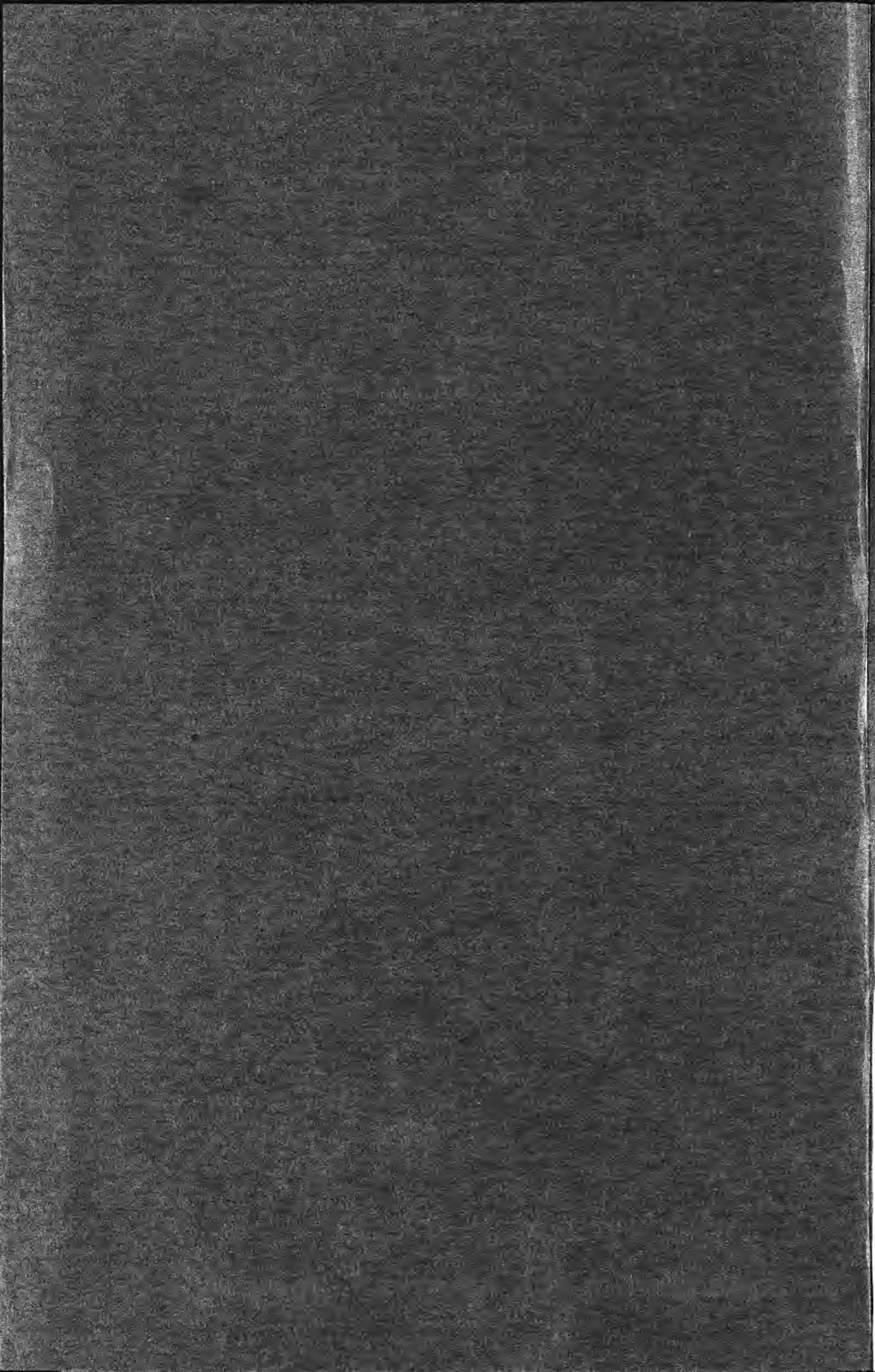
+300
Not

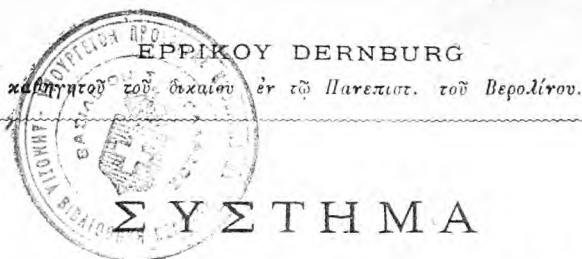
Αριθ. ελ.

ΔΩΡΕΑ

849
2/200605

ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ

ὑφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Παρ., πρώην Πρωτοδίκου.

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝΟΧΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

554

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΛΩΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΛΟΥΔΩΒΙΚΟΥ, ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΔΗΜ. ΘΕΑΤΡΟΥ

1899

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΩΙ

ΔΙΑΠΡΕΠΕΙ ΘΕΜΙΣΤΟΠΟΛΩΙ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΕΙ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΩΙ

ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΙ ΠΑΡΑ ΤΩ ΑΡΧΙΩ. ΠΑΡΩ.

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος κοσμοῦσι δύο μέγιστα νομοθετικά ἔργα: ὁ Code civil τῆς Γαλλίας καὶ das Buergerliche Gesetzbuch τῆς Γερμανίας. Εἰς ταῦτα προστιθεμένη ἡ ἐμβριθὴς ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ιδιωτικοῦ δικαίου καὶ δὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ, ἡ συντελεσθεῖσα ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, παρέχει τῷ παρόντι αἰῶνι τὸν χαρακτηριστὴρα κατ' ἐξοχὴν νομικῆς ἐποχῆς.

Ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1900 ἀρχομένης τῆς ἰσχύος τῆς νέας Γερμανικῆς Ἀστικῆς Νομοθεσίᾳ καὶ καταργουμένου ἀπανταχοῦ τῆς Γερμανίας τοῦ ΡΔ ὡς ἰσχύοντος δικαίου, ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία καὶ σπουδὴ τοῦ ΡΔ ἔσται ἀπλὴ σπουδὴ ἱστορικοῦ δικαίου. Ὡς κατακλείς τῆς οὕτω ληξάσης ἐν Γερμανίᾳ ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ΡΔ ὡς ἰσχύοντος δικαίου πρόκειται ἡμῖν δύο σημαντικώτατα ἐπιστημονικά ἔργα, τὸ Σύστημα τοῦ ΡΔ τοῦ Windscheid καὶ τὸ σύστημα τοῦ ΡΔ τοῦ Dernburg. Τὰ δύο ταῦτα ἔργα διαφόρου πνεύματος καὶ μεθόδου ἐμφερούμενα ἑκαστον, παρέχουσιν ἀρίστην εἰκόνα τοῦ ΡΔ τοιαύτου, ὡς ἂν ἤθελον ζηλωταὶ καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι νομικοί.

Ὁ Windscheid ἐνασχοληθεὶς ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας αποκλειστικῶς εἰς τὸ ΡΔ κατήρτισε σύστημα, ὅπερ διακρίνει λεπτομερὴς ἀνάλυσις, ἐπιστημονικὴ λεπτολογία καὶ ἱκανῶς πλήρης περιπτωσιολογία τῶν νομικῶν ζητημάτων.

Ὁ Dernburg συγγράψας ἐν ἀρχῇ εἰδικῆς πραγματείας, περὶ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ εἰτα τόκλασικώτατον σύγγραμμα αὐτοῦ περὶ τοῦ ιδιωτικοῦ πρωσδικοῦ δικαίου ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν ἵνα συνδυάσῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀρχαίου ΡΔ, πρὸς τὰ φαινόμενα τοῦ σημερινοῦ βίου. Οὕτω δὲ ὅτε ἤδη ἐν ᾧρῳ ἡλικίᾳ ἐξέδωκε τὸ σύστημα τοῦ ΡΔ (ἡ πρώτη ἐκδοσις ἐπερατώθη τῷ 1886) εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ΡΔ καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἀρχαίου ΡΔ, ὡς ἂν ἤθελον ζηλωταὶ καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι νομικοί.

ἡ ὀργανικὴ ἐνότης τῆς διατυπώσεως ἐκάστου θεσμοῦ, ἡ ἐκνεω-
σις τοῦ ΡΔ διὰ τῆς ὑπαγωγῆς ὑπὸ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς κανόνας
ΡΔ τῶν φαινομένων τῶν σημερινῶν συναλλαγῶν, εἰσὶ πλεονεκτήμα-
τα σημαντικώτατα διὰ τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, εἴτε φοιτητὴς εἴτε π-
ρακτικὸς νομικὸς εἶνε οὗτος.

Οὐδεὶς νομικὸς συγγραφεὺς ἐκ τῶν νεωτέρων ἔχει ἐν τοιοῦτῳ β-
μῷ ἀνεπτυγμένην τὴν νομικὴν εὐθυκρισίαν, τὸ νομικὸν tact, ὡς
Dernburg. Ἡ εὐθυκρισία αὐτοῦ πρὸς ἐξεύρεσιν ἐν ἐκάστῳ ζητῇ
τῆς λύσεως, ἥτις ἐν αὐτῇ συνδυάζει ὡς ἀρίστα τὰς ἀξιώσεις
ἀπολύτου δικαιοσύνης πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἀντιλήψεις
καθημερινοῦ βίου, εἶνε ἀπαράμιλλος, ὑπομιμνήσκουσα πῶς τὴν ὁ-
μοιοτητα τοῦ Γέριγκ, ἀλλὰ μετὰ πολλῷ μείζονος πρακτικότητος.

Τὰ μεγάλα ταῦτα πλεονεκτήματα τοῦ συστήματος τοῦ Dernb-
urg εὗρον τοιαύτην ἀναγνώρισιν ἐν Γερμανίᾳ, ὥστε καὶ περ ἐκδοθὲν ἐν
χρόνῳ τὸ σύγγραμμα Windscheid εὗρίσκετο ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς ἐ-
κδόσεως αὐτοῦ, ἐν τούτοις ἔσχε μέχρι σήμερον ἥτοι ἐντὸς 12 μόλις ἐ-
κδόσεις, ἐνῶ τὸ σύστημα τοῦ Windscheid ἐπὶ μίαν τριακονταε-
τηρίαν (1862—1892) ἔσχε μόνον 7 ἐκδόσεις.

Ἐκάστη νέα ἐκδοσις τοῦ βιβλίου τοῦ Dernburg ἡγίστερον ἀνὰ τὰ πολ-
πλὰ βιβλιακριτικὰ περιοδικὰ τῆς Γερμανίας νέα ἐγκώμια καὶ ἡ δημο-
κρίτης τοῦ βιβλίου ὁσημέραι νῦξανε τόσον μεταξὺ τῶν φοιτητικῶν
κύκλων ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν πρακτικῶν. Ὁ γερμανὸς καθηγη-
τὴν F. Endemann, γνωστὸς ἐξ ἀρίστου συστήματος τοῦ νεωτέρου γερμα-
νοῦ ἀστικοῦ κώδικος, δημοσιεύει ἐν τῷ Juristisches Litteraturblatt
ἐπόμενα περὶ τῶν Πανδεκτῶν τοῦ Dernburg. «Ἡ ἐπιτυχία ἐμεινε-
σθὴ εἰς τοὺς Πανδέκτας τοῦ Dernburg, ὅπως σπανίως εἰς ἄλλο
βιβλίον. Καὶ εὐλόγως. Ὁ Dernburg ἐγνώρισε καὶ ἐθεράπευσε τὰς ἀν-
ταρξίας τῆς ἐποχῆς ἡμῶν μετ' ἀπαραιμίλλου δεξιότητος. Ἡ σαφὴς
ἐπιμελὴς συνηρμοσμένη ἀφήγησις, ἥτις περιέχει ἐπὶ ἐκάστου ζη-
τήματος ὀρισμένην καὶ τελείαν ἀπάντησιν (τὸ ἀντίθετον μειονέκτη-
μα ἔχει ὡς γνωστὸν τὸ σύστημα τοῦ ΡΔ τοῦ μακαρίτου Καλλιγᾶ) ἐ-
κδομένη διὰ τοῦς φοιτητὰς μεγάλῃν παιδαγωγικῇν ἀξίαν, ὅπως καὶ διὰ τὰ δι-
δασκάλια, οἷς παρέχει ἐτοιμὴν τὴν ἀκριθεὶς διατύπωσιν καὶ τὴν ὀρθὴν
ἐκτίμησιν τῶν νομικῶν προβλημάτων.»

Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐκδοθέντων συστημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδι-
οῦ δικαίου τὰ μὲν τοῦ Καλλιγᾶ καὶ Παππαρηγοπούλου καὶ
πλήρη ὄντα εἰσὶ τὸ μὲν ἀπληροκαίμενα νῦν, τὸ δὲ λίαν σκονοτε-
στά. Τὰ λοιπὰ συστήματα τοῦ Οἰκονομιδοῦ καὶ Κρασσά δὲν εἶναι πλή-
ρη. Οὕτω λοιπὸν παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς μεταγλωττίσεως ἐν τῇ
ἑλληνικῇ ἐνὸς τῶν δύο ἐξόχων σήμερον ἐγχειριδίων τοῦ ΡΔ ἐν Γερμα-
νίᾳ εἴτε τοῦ Windscheid εἴτε τοῦ Dernburg.

Ἐπιφορτισθεὶς τὴν μετάφρασιν ἐνὸς τῶν δύο τούτων συστημά-
των ὑπὸ τοῦ ἐκδότου κ. Γεωργίου Φέξη προειλόμεν τὸ τοῦ Dernburg

κα τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων πλεονεκτημάτων αὐτοῦ. Τούναντιον τὸ τοῦ Windscheid παρουσιάζει δύο μέγιστα μειονεκτήματα διὰ τοὺς Ἕλληνας νομικοὺς. 'Αφ' ἑνὸς αἱ δυσχερεῖς καὶ μεταφυσικαὶ νομικαὶ κατασκευαί, ἡ μεγάλη ἀγάπη τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν χειρισμὸν ἀφηρημένων ἐννοιῶν, ἡ ξηρὰ καὶ οἰονεὶ μαθηματικὴ ἀνάπτυξις τῶν καθ' ἑκαστα, ἥτις στρεφεί τὴν πραγματείαν τῆς διὰ τὰς νομικὰς σχέσεις τοῦ πραγματικοῦ σημερινοῦ βίου ἀναγκαίας ἐλαστικότητος ἀρεσκομένη εἰς ἀτέγκτους καὶ ἀπολύτους κανόνας, εἰσὶ σπουδαῖα μειονεκτήματα καὶ δι' αὐτὸν τὴν γερμανὸν νομικόν, πολὺ δὲ μᾶλλον διὰ τὸν Ἕλληνα, οὗτινος ἡ ἐθνικὴ ἀντίληψις εἶναι πολὺ διάφορος τῆς τοῦ γερμανοῦ. 'Αφ' ἑτέρου ἡ πληθὺς τῆς βιβλιογραφίας ἡ σεσωρευμένα ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν, ἐνῶ διὰ τὸν γερμανὸν εἶνε μέγιστον βοήθημα, διὰ τὸν Ἕλληνα εἶνε πάντῃ ἀχρηστος, καθ' ὅσον οὗτος μὴ γινώσκων τὴν Γερμανικὴν (ἀλλως δὲν θέλει καταφύγει εἰς μετάφρασιν) δὲν δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τοὺς γερμανοὺς συγγραφεῖς, εἰς οὓς παραπέμπεται.

Ἡ πρακτικότης τοῦ Dernburg εἶνε διὰ τοὺς Ἕλληνας μέγιστον πλεονέκτημα. Καθ' ὅσον ἐν Γερμανίᾳ μὲν τὸ ΡΔ ἔχει ἀπλῶς ἐπιδοθητικὴν ἰσχύν, πλείστοι δὲ κώδικες καὶ νεώτεροι Νόμοι ὑποδοιμαθῶσι μεγίστως τὴν σημερινὴν αὐτοῦ ἐφαρμογὴν, ἐν Ἑλλάδι δὲ τὸ ΡΔ σχεδὸν ἀμιγρὲς ἐφαρμόζεται, οὕτως ὥστε εἶνε ἀναγκασιότατα παρ' ἡμῖν ἡ συσχέτισις τοῦ ΡΔ πρὸς τὸν σημερινὸν βίον διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας.

'Αφ' ἑτέρου λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἀγνοίαν τῆς λατινικῆς ὑπὸ τῶν πλείστων Ἑλλήνων νομικῶν μετέφρασα ἑλληνιστὶ καὶ ἐλευθέρως τὰ λατινικὰ χωρία τῶν Πηγῶν, ἅτινα καταχωρίζει ὁ Dernburg ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ. Δὲν παρέβηκα δὲ τὴν ἐν τοῖς Βασιλικοῖς μετάφρασιν τούτων, τὸ μὲν διότι ἐνίοτε καὶ ἡ μετάφρασις χρήζει ἐρμηνείας οὕσα σκοτεινὴ, τὸ δὲ διότι ἐνίοτε δὲν ὑπάρχονσι τὰ ἀνάλογα χωρία ἐν τοῖς Βασιλικοῖς.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Dernburg περιλαμβάνον ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ ψηφισθέντος Γερμανικοῦ ἁστικοῦ Κώδικος παρέχει ἀρίστην εἰκόνα τῆς κατὰ τὴν λήξιν τοῦ αἰῶνος ἡμῶν (fin de siècle) νομοθετικῆς καταστάσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐν Γερμανίᾳ. Οὕτω δὲ εὐρύνεται ὁ κύκλος τῆς ἐποπτείας τῶν Ἑλλήνων νομικῶν καὶ διανοίγονται αὐτοῖς βαθεῖαι βλέψεις ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως διατυπώσεως τοῦ δικαίου, αἵτινες θέλουσι λεληθότως παρασκευάσει τὸν ἑλληνικὸν νομικὸν κόσμον διὰ τὸν μέλλοντα ἑλληνικὸν κώδικα. Ὁ ἁστικὸς κώδιξ εἶνε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀναγκασιότατος ἀφ' οὗ καὶ αὐτὴ ἡ Γερμανία, ἡ καταπολεμησάσα διὰ τοῦ ἐπιφανοῦς Σαδινὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος τὴν ἰδεάν συντάξεως ἁστικοῦ κώδικος, ἠναγκάσθη νῦν νὰ συντάξῃ τοιοῦτον. Ἄν δὲ ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα καὶ πλείστοι εἰδικοὶ Νόμοι ὑπῆρχον καὶ ἀρχαιοτάτη ἐδραία

Πρακτικὴ τῶν δικαστηρίων, ἐκρίθη χρησιμώτατος ὁ Κώδιξ, παρ' ἡμῖν ἐνθα κρατεῖ ἀμυγῆς τὸ ΡΔ εἶνε ἀναπόφευκτος, ἵνα λειψώμεν ἀπ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τῆν ἀβεβαιότητά τοῦ περιεχομένου πλείστων διατάξεων καὶ ἀπ' ἑτέρου ἀπὸ τῆς ὀλίγας διατάξεις ἀντικειμένως ἄρδην πρὸς τὴν ἡρσιν τῶν σημερινῶν συναλλαγῶν. Δυστυχῶς ἡ πρό τιμος καὶ τοῦ συστάδα πρὸς σύνταξιν Νομοσχεδίου Ἀστικοῦ Κώδικος Ἐπιτροπεία μετὰ μικρὸν ἐργασίαν ἔπαυσεν ἰδὴ πρὸς τετραετίας συνερχομένη. Καὶ οὕτω μέχρι σήμερον δὲν κατορθώθη οὐδὲ Νομοσχεδίου Κώδικος νὰ ἔχωμεν. Ἐνθ' αὐτὴν ἀνάμειθα μεταφράζοντες αὐτολεξεῖ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Γερμ. Ἀστ. Κώδικος ὅτοι τὰς γενικὰς ἀρχὰς καὶ τὸ ἐνοχικὸν δικαίον νὰ ἀποκτήσωμεν κάλλιστον Νομοσχεδίου. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ αὐτολεξεῖ μετοχέτευσις τοῦ Γερμ. Κώδικος παρ' ἡμῖν παρέχει τὸ μέγιστον πλεονέκτημα ὅτι δυνάμει πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ τοιοῦτου Νόμου νὰ μεταχειρισθῶμεν ἀμέσως τὴν ἐν Γερμανίᾳ ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν γερμανικὴν Νομολογίαν. Μόνον δὲ ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ εἰσαγωγὴ εἰδικῶν διατάξεων διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλως τε ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀνάγκη ἀπόλυτος ἵνα κατὰ τμήματα γείνη ἡ εἰσαγωγὴ νέου Ἀστικοῦ Κώδικος, καθόσον ἡ διὰ μιᾶς μεταβολὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἀστικοῦ δικαίου θέλει παράσχη ἀνυπερδλήτους δυσχερείας καὶ εἰς τὸν δικαστικὸν καὶ εἰς τὸν δικηγορικὸν κόσμον. Ἐν Γερμανίᾳ ὁ ἀστικὸς Κώδιξ ἐψηφίσθη τῷ 1896 θέλει δὲ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ 1. Ἰαν. 1900, ἵνα δοθῇ καιρὸς καὶ μελετηθῇ. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύστημα τῶν Νομικῶν σπουδῶν ἐν τοῖς Γερμανικοῖς Πανεπιστημίοις μεταρρυθμισθῇ διὰ διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς παιδείας, ἵνα συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἐκ τοῦ νέου κώδικος ἀπαιτήσεις.

Καὶ ἡ μὲν μετάφρασις τῶν περὶ ἱατρικῆς, μαθηματικῶν κλπ. ἀλλοδαπῶν συγγραμμάτων γενομένη εἰς τὴν ἑλληνικὴν παρέχει τῷ Ἑλλήνι ἀναγνώστῃ ἀνάγνωσμα πρακτικῶς καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμοστέον, καθ' ὅσον λ. χ. ὅπως γίνεται ἡ λιθοτριψία ἐν Γαλλίᾳ, οὕτω γίνεται καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν νομικῶν συγγραμμάτων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα· καθ' ὅσον ναι μὲν ἰσχύει καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ ΡΔ, ἀλλὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον ἔχει ἐν πολλοῖς διάφορον περιεχόμενον τοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχυόντος ΡΔ. Οὕτω δὲ καθίσταται ἀναγκαῖον ἵνα ἐν πολλοῖς ἐξετασθῇ ἡ σημερινὴ ἐφαρμογὴ ἐν Ἑλλάδι τῶν κανόνων τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐφαρμοζομένων πρὸς τοῦτο δὲ ἐγένοντο αἱ ἀναγκαῖαι παραπομπαὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Νομολογίαν καὶ τοὺς Ἑλλήνας συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν ἡμῶν γνώμην ἐν πολλοῖς δι' ὑποσημειώσεων διευτυπώσαμεν. Οὕτω δὲ τὸ βιβλίον καθίσταται ἀρτιώτατον πρὸς ἄμεσον ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴν.

Ἀλλὰ καὶ ἑτέρα σημαντικὴ δυσχέρεια προκύπτει διὰ τὴν μεταφραστὴν ἐν τῇ μετάφρασει νομικοῦ συγγράμματος καὶ ὃν γερμανικοῦ : οἱ τεχνικοὶ ὅροι (termini technici). Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα οὕτε

ιδίους νομικοὺς τεχνικοὺς ἐπαρκεῖς ὅρους ἔχει οὔτε εὐχέρειαν καὶ εὐστροφίαν πρὸς κατασκευὴν τοιούτων κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς νομικῆς πρακτικῆς παρουσιάζει. Οὗτω δὲ πολλάκις ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν τεχνικῶν ὅρων ὁ μεταφραστὴς εἴρηται ἐν διλήμματι. καθ' ὅσον κινδυνεύει εἴτε μεταχειριζόμενος νέους ὅρους νὰ καταστή ἀσαφής, εἴτε χρώμενος παλαιάσαι ἐκ πολλῶν λέξεων νὰ καταστή ἀχοινοτενής καὶ μακρολόγος. Οὕτω λ. χ. ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα ἔχει ὡς τεχνικὸν ὅρον τὴν λέξιν *Kündigung*, τὴν αὐτὴν ἐν τῇ καθωυλισμένῃ καὶ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ νομικῇ γλώσσῃ, ἥτις σημαίνει εἰδοποιήσιν γινομένην ἵνα ἐπέλθῃ περὶ τῶς καὶ διὰ τῶς διαρκοὺς νομικῆς σχέσεως, λ. χ. μισθώσεως. Πῶς θέλει μεταφρασθῇ αὕτη ἐν τῇ ἑλληνικῇ; *εἰδοποίησις*, *ἀγγελία*; Αἱ λέξεις εἶνε ἀκατάλληλοι διότι εἶνε πολυσήμαντοι· *μήναις*; ἀκατάλληλος, διότι σημαίνει ποινικὴν καταγγελίαν. Ὅθεν προετίμησα τὴν λέξιν *προκήρυξις* οἰσιν εἰδοποιήσιν γινομένην πρὸ τῆς περὶ τῶς καὶ διὰ τῶς σχέσεως, *προκήρυξις*, *προμηρυξίς*.

Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τρεῖς ὅρους διὰ τὴν ἀνίσχυρον δικαιοπραξίαν *Nichtigkeit* ἀκυρότης, *Anfechtbarkeit* ἀκυρώσις, *διάρρηξις*, *Anfechtung* ἢ ἐπὶ πτωχεύσεως ἐπερχομένη διάρρηξις τῶν πράξεων τοῦ πτωχεύσαντος διὰ τῆς οἰσιν Παυλιανῆς ἀγωγῆς. Παρ' ἡμῶν δὲν ὑφίσταται ὅροι ἀκυρόδαντοι καὶ εὐχρηστοὶ· διότι ἔχομεν ἀκυρότης—ἀκυρός—ἀκυρῶ, ἀλλὰ ἀκυρώσις—ἀκυρώσιμος ῥῆμα δὲν ὑπάρχει ἀφ' ἑτέρου ἴδιον τεχνικὸν ὅρον διὰ τὴν *Anfechtung* δὲν ἔχομεν [οὔτε ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα ἢ νομικὴ ἔχει].

Ἡ λέξις *delegatio* πῶς θέλει μεταφρασθῇ ἑλληνιστί, ὥστε καὶ τεχνικὸς ὅρος νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ ἔχῃ ποῖόν τινα καταληπτότητα παρὰ τῷ μὴ νομικῷ; *ἀντίδοσις*; Τὰ δὲ *delegans*, *delegatus*, *delegatarius*; Ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται διὰ τὴν *delegatio* τὴν λέξιν *Anweisung* ἥτις εἶνε λέξις συνήθης ἐν τῇ ἐμπορίᾳ καὶ σημαίνει διαταγὴν πρὸς πληρωμὴν; Θὰ ὀνομάσωμεν ταύτην *ἐπιταγὴν*; ἀλλὰ τότε δὲν ἐπέρχεται σύγχυσις σημαντικὴ πρὸς τὸ *chèque*, ὅπερ εἶνε πολὺ συγγενὴς νομικὴ ἔννοια; Δὲν συμπίπτει δὲ ὁ ὅρος καὶ πρὸς τὴν *ἐπιταγὴν* ἐπὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Νόμος τοῦ χαρτοσήμου (ἀρθ. 15) τὴν *Anweisung* περιγράφει διὰ τῶν λέξεων «ἐν γένει πάντα τὰ ἔγγραφα τὰ περιέχοντα ὑποσχέσεις καὶ διαταγὰς πληρωμῶν». Τοῦτο ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀποτελεῖ τεχνικὸν ὅρον. Ἀφ' ἑτέρου ὁ πρύτανης τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων Σ. Κομμαναῦδης ἐν τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ λατινικῷ λεξικῷ τὴν λέξιν *delegatio* μεταφράζει «*διαγραφὴ ὀφλήματος*» ὅπερ νομικῶς εἶνε ἀνακριβές. Ἐγὼ διὰ τὴν *Anweisung* προτιμῶ τὸν ὅρον *ἐκτασις*, οὗτινος τὸ μόνον ἐλάττωμα εἶνε ὅτι δὲν εἶνε κοινῶς ἐν χρῇσει.

Διὰ τοῦ ὅρου *ἀπαίτησις* ἐκφράζομεν καὶ τὴν *condictio* καὶ τὸ *creditum* (γερμανιστὶ *Forderung*), ἐνῶ ἔδει νὰ ὑπάρχῃ χωριστὸς ὅρος

δι' ἐκάστην τῶν δύο τοῦτων διαφωρωτάτων ἐννοιῶν. Διὰ τὸ creditum προτιμῶ τὴν λέξιν *πίστωμα* καὶ διὰ τὸ debitum *ὀφλημα*. Ἐπίσης ὁ δὲχτης καλοῦμεν καὶ τὴν Schuldubernahme ἥτοι τὴν παθητικὴν ἐκχώρησιν τοῦ χρέους καὶ τὴν intercessio, ἥτοι τὴν παρένθεσιν ἀνάληψιν ἀλλοτριᾶς ὑποχρεώσεως. Οὕτω δύο ἐννοιαὶ διάφοροι μόνον σημειῖα τινα ἔχουσαι συμπίπτοντα ἐκφέρονται διὰ μιᾶς λέξεως. Διὰ τὸ depositum προετίμησα τοὺς ὅρους *κατάθεσις, καταθέτης* (ὁ ponens), *κατάθεμα* (τὸ κατατεθέν), *καταδόχος* (ὁ θεματοφύλαξ, ὁ ὅμως συνήθως ἀποφεύγω ὡς ἀσύνηθες). Ἐν τῇ Γερμανικῇ εἶνε καὶ ὁρισμένος ὁ ὅρος *reiner, abstrakter, formeller Vertrag*. ἵνα δηλώσῃ συμβαδὸν τὴν μὴ μνημονεύουσαν τὴν αἰτίαν (causa) αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη ἐννοια εἶνε πρόσφατος ἐν τῷ ἑλληνικῷ δικαίῳ καὶ οὐδεὶς ὅρος καθιερωθῇ δι' αὐτὴν ἢ ἀνομασθῇ *καθαρά; ἀρηρημένη; τυπική; παρὰ τὸ ἀνομασθῆναι αὐταὶ δὲν ἐγείρουσιν ἀληθεῖς ἰδέαν τοῦ πράγματος. Περὶ τὴν ἐκδόσιν τοὺς ὅρους αἰτιώδης ἢ ἔχουσα αἰτίαν καὶ ἀνατιώδης ἢ ἔχουσα αἰτίαν, καίτοι καὶ οἱ ὅροι οὗτοι δὲν εἶνε ἀψογοί. Ἐπὶ ἀναγράφω τοὺς ὅρους *ἐξασφαλιστής* (ὁ δεχόμενος νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀσφαλιστής (ὁ ἀσφαλίζόμενος), *ἐξασφαλίζω* (ἀναλαμβάνω ἀσφάλειαν ἀσφαλίζω (δίδω εἰς ἀσφάλειαν)—*ἐξασφάλις* (ἡ πρᾶξις τοῦ ἐξασφαλίσαι), *ἀσφάλις* (ἡ πρᾶξις τοῦ ἀσφαλίζειν)—*ἀσφάλισμα* (τὸ ἀσφαλίστέον ποσόν).*

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐξευρέσεως καὶ καθιερώσεως καλῶν νομικῶν ὅρων δὲν ἐδόθη ἀκόμη ἡ δέουσα προσοχή. ἐνῶ εἶνε ζήτημα σπουδαίον, καθ' ὅσον ἀνευ τεχνικῶν ὅρων καλῶν εἶνε δυσχερὲς ἢ ἐπιχειρῆσαι, σαφὲς καὶ ἐντονος παράστασις τῶν ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν. Ἐπικειμένης δὲ, ὡς ἐλπίζομεν, τῆς ψηφίσεως Ἀστικοῦ Κώδικος ἀνάγκη ὅπως γείνη σπουδαία προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, ἵνα ἐν τῷ Κώδικι καθιερωθῶσι τεχνικοὶ ὅροι βραχεῖς, εἰδικοί καὶ εὐληπτ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

Τῆρηγῆς τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ
πρόην Πρωτοδίκης καὶ δικηγόρος.

Σημ.—Ἡρξάμεθα τῆς ἐκδόσεως ἀπὸ τοῦ Ἑθνικοῦ δικαίου, διότι ἡ ἑλληνικὴ συγγραμμάτων ἐθνικοῦ δικαίου προσφάτου ἦτο μᾶλλον ἐπαισθητὴ τῷ Ἑθνικῷ νομικῷ κόσμῳ. Προῦτάξαμεν δὲ ἐνταῦθα τὸν πρόλογον τοῦ μεταγραφέντος ἐπιφυλασσόμενοι ἵνα ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ θέσωμεν τὴν εἰδικὴν πρόλογον συγγραφῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΦΕΞΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝΟΧΩΝ

§ 1. Έννοια τῶν ἐνοχῶν.

Ι. Ένοχαί ¹ εἰσὶ νομικαὶ σχέσεις συνιστάμεναι ἐν τῇ ὑποχρεώσει τοῦ ὀφειλέτου, ἵνα παράσχη τῷ πιστωτῇ παροχὴν ἔχουσαν περιουσιακὴν ἀξίαν. ²

Αἱ ἐνοχαὶ συνεπάγονται οἰκονομικὰ φαινόμενα, οὕτω δὲ χρησιμεύουσιν ὡς μέσον τῶν ἀνθρωπίνων συναλλαγῶν. Σκοποῦσι δὲ ὅτε μὲν τὴν ἰδιοποίησιν σωματικῶν πραγμάτων, ὅτε δὲ τὴν περιποίησιν τῆς χρήσεως αὐτῶν, ὅτε δὲ ὑπηρεσίας φυσικῆς ἢ πνευματικῆς φύ-

1) Ὁρισμοὺς τῆς ἐνοχῆς περιέχουσιν : Εἰσηγ. 3. 13. obligatio est, juris vinculum quo necessitate adstringimur alicujus solvendae rei secundum nostrae civitatis jura καὶ L 3 Πανδ. 44 7. obligationum substantia non in eo consistit ut aliquod corpus nostrum aut servitutem nostram faciat sed ut alium nobis obstringat ad dandum aliquid vel faciendum vel praestandum, [ἡ οὐσία τῶν ἐνοχῶν δὲν συνίσταται ἐν τῷ ὅτι ποιῶμεν πρᾶγμα τι ἡμέτερον ἢ δουλείαν τινὰ ἡμέτεραν, ἀλλ' ἐν τῷ ὅτι ὑποχρεωθῶμεν ἄλλον τινὰ εἰς τὸ νὰ δώσῃ τι ἡμῖν ἢ νὰ παράσχη ἢ νὰ πράξῃ].

2) Ἡ λέξις ἐνοχὴ (obligatio) εἶνε πολυσήμαντος. Διότι δηλοῖ I) τὴν πρᾶξιν τῆς ἐνοχῆς L. 19. Πανδ. 50. 16. — II) τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ὀφειλέτου Εἰσηγ. 3. 13.—III) τὴν ἀντιστοίχουσαν εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ἀπαίτησιν τοῦ πιστωτοῦ L. 3. Πανδ. 44. 7.—IV) ὁλόκληρον τὴν νομικὴν σχέσιν κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀφείας καὶ ὡς ὑποχρέωσιν καὶ ὡς ἀπαίτησιν.

σεως — τοῦθ' ὅπερ ἐν τῷ νεωτέρῳ βίῳ ἰδιαιτέρως ἐπικρατεῖ — καὶ ὅτε ἄλλας ὠφελείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑποχρεοῦσι τὸν ὀφειλέτην εἰς πρᾶξιν, ἀνοχὴν ἢ παράλειψιν λ. χ. ἐπὶ ἀπαγορεύσεως συναγωνισμοῦ, ὅταν δὲν ἐπιτρέπηται νὰ ἐνασκήσῃ τις ἐπιχειρήσιν τινα. Πρὸς ἐξάντλησιν τοῦ εὐρέος τούτου πεδίου ἀπὸ μακροῦ χρόνου εἴθισται ἡ χρῆσις τῆς λέξεως *παροχή*.

Ἄλλ' ἡ παροχὴ πρέπει νὰ ἔχῃ περιουσιακὴν ἀξίαν. Τοῦτο δ' εἶναι τὸ γνῶρισμα, ὅπερ θέτει σταθερὰ ὅρια εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς ἐνοχῆς.

Οὕτω δὲ αἱ ἐνοχαί, ὅπως καὶ τὰ πραγματικὰ δικαιώματα, ἀνήκουσιν εἰς τὸ δίκαιον τῆς περιουσίας. Ἄλλ' αἱ διαφοραὶ τῶν δύο τούτων κυρίων κατηγοριῶν τῶν περιουσιακῶν δικαιωμάτων εἰσὶ λίαν σημαντικαί. Διότι τὰ μὲν πραγματικὰ δικαιώματα ὑποτάσσουσιν τῷ ἀνθρώπῳ ἀμέσως τὰ σωματικὰ πράγματα, αἱ δὲ ἐνοχαὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν παρέχουσιν ἐπὶ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, ἀλλὰ παράγουσι σχέσιν προσώπου πρὸς πρόσωπον, ἀφορῶσαν εἰς συμφέροντα περιουσίας. Αἱ ἐνοχαὶ τίττουςιν *υποχρέωσιν* καὶ ἐράπττονται ἀοράτου σφαίρας τῆς τῶν ἐνδιαθέτων ἀποφάσεων, ἃς προκαλοῦσι διὰ ψυχικῶν μέσων. Τὸν ὀφειλέτην ἄγει πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐνοχῶν τὸ μὲν ἢ τοῦ δικαίου συνειδήσεις, τὸ δὲ πρόνοια τῆς πίστεως αὐτοῦ· τελευταῖον ἴσταται ὀπισθεν καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς διὰ τῆς πολιτείας.

Ἡ προφανεστάτη καὶ δραστηκωτάτη ἐξανάγκασις ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς εἶναι ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεσις κατὰ τῆς περιουσίας ἢ τοῦ προσώπου τοῦ ὀφειλέτου. Νεωστὶ ἐδιδάχθη θεωρία, ἥτις θέλει νὰ υποβάλλῃ εἰς τὴν ἐνοχὴν ἐνεργὸν ἐξουσίαν, θέτουσαν τὴν οὐσίαν τῆς ἐνοχῆς ἐν τῇ ὑποταγῇ τοῦ ὀφειλέτου εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκτέλεσιν, ἥτοι ἐν τῇ εὐθύνῃ τοῦ προσώπου καὶ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου, ἐν περιπτώσει μὴ ἐκπληρώσεως τῆς ἐνοχῆς.³⁾ Ἀλλὰ προφανῶς ἡ ὁδὸς αὕτη συγχέει τὴν αἰτίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως ὕψιστάται ἐνεκα τῆς ἐνοχῆς καὶ συνεπείᾳ ταύτης ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ ἐνοχὴ.

3) Ὁ Ζόμ (Sohm in Grünhuts Zeitschrift τόμ. 4 καὶ 7) θεωρεῖ ὡς ἐντελῶς ξένος πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνοχῆς τὴν νόμιμον ἐξανάγκασιν κατὰ τοῦ προσώπου καὶ κατὰ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου. Ἐν τῇ ἀναγκαστικῇ ἐκτελέσει θεωρεῖ ὅτι ἐνεργεῖ μόνη ἢ ὑπερέρα τῶν ἰδιωτικῶν δικαίων ἐνέργεια τοῦ δημοσίου δικαίου. Ἡ οὐσία τοῦ πραγματικοῦ δικαιώματος εἶναι ἐξουσία — διὰ τῆς νομῆς — ἡ οὐσία τοῦ ἐνοχικοῦ δικαιώματος εἶναι ἀδυναμία, διότι τοῦτο δὲν καλύπτεται διὰ τῆς νομῆς. Ἰδε τόμ. I, § 126.

II. Ἡ ἐνοχὴ παρπέμπει εἰς τὸ μέλλον. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ πᾶσα ἐνοχὴ περιέχει ἐκούσιον ἢ ἀκούσιον πιστωσιν, ἥτοι ἐλπίδα μελλούσης ἐκπληρώσεως. Οὕτω δικαιολογείται τὸ ὄνομα πιστωτῆς — creditor — ἐπὶ πασῶν τῶν ἐνοχῶν καὶ ἐπὶ τῶν μὴ συμβατικῶν. Στενωτέρα εἶνε ἡ ἐννοια τῶν πιστωτικῶν συμβάσεων. Ὡς τοιαύτας καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς συμβάσεις, καθ' ἃς ἐμπιστεύεται τις ἐκουσίως εἰς τινα ὀφειλέτην ἀξίας ὑπὸ τὴν ὑποχρέωσιν μελλούσης ἀνταποδόσεως. Εἰδικώτερον δὲ καλεῖται πιστωτικὴ σύμβασις, ὅταν ὁ ὀφειλέτης λαμβάνῃ χρήματα ἢ ἄλλα μέσα κυκλοφορίας (λ.χ. χρεώγραφα ἢ ἐμπορεύματα ἀντὶ χρημάτων) ὑποχρεούμενος εἰς ἀπόδοσιν ὁμοειδῶν πραγμάτων, ἀδιάφορον ἂν λαμβάνῃ ταῦτα ὡς δάνειον, εἴτε ὡς χρέος ἐκ συναλλαγματικῆς ἢ ὡς χρέος ἐκ τιμήματος ἀγορασθέντων ἢ ἐξ ἄλλης νομικῆς σχέσεως.

III. Ἐν ἐκάστῃ ἐνοχῇ ὀφίσταται ὀφειλὴ (ὀφλημα), ἥτοι εἴτε παροῦσα εἴτε μέλλουσα ὑποχρέωσις πρὸς παροχὴν. Ὁ ὑπόχρεως καλεῖται ὀφειλέτης — debtor. Ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ ὀφειλὴ καλεῖται ἡ ὑποχρέωσις πρὸς μεταβίβασιν ἀξιῶν περιουσίας. Ὁ ἐντολοδόχος λ. χ. ὑποχρεοῦται νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐντολὴν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς· ἀλλ' ὁ ὀφειλέτης τοῦ ἐντολέως θέλει ὀνομασθῇ, ὅταν συνεπείᾳ τῆς ἐντολῆς ἔχῃ νὰ παραδῶσῃ περιουσίαν πρὸς τὸν ἐντολέα.

Τὸ ἐνοχικὸν δίκαιον πραγματεύεται ἐν τῷ γενικῷ μέρει τὴν ἐνοχὴν ὡς τοιαύτην, ἥτοι τοὺς κοινούς εἰς πάσας ἢ εἰς τὰς πλείστας ἐνοχὰς κανόνας, ἐν δὲ τῷ εἰδικῷ μέρει τὰ καθ' ἕκαστον εἶδος τῶν ἐνοχῶν. ⁴⁾ ⁵⁾

4) Ἀξιώσεις πρὸς ἐνίστησιν πραγματικῶν δικαιωμάτων ὑπόκεινται κατὰ πολλὰ εἰς κανόνας, οἵτινες ἀνεπαύχθησαν ἐπὶ τῶν ἐνοχῶν, λ. χ. περὶ ἐκχωρήσεως καὶ κατὰ τινὰς περὶ ὑπερημερίας. Ἀλλ' ἡ ἐπέκτασις αὕτη δὲν δικαιολογεῖ τὴν ὑπαγωγὴν τῶν πραγματικῶν ἀξιώσεων ὑπὸ τὰς ἐνοχὰς, ὅπερ προτείνει ὁ Rümelin. Αἱ ἐνοχὴ εἶνε εἰς δὲ νομικαὶ σχέσεις μεταξὺ δύο προσώπων, αἱ δὲ πραγματικαὶ ἀξιώσεις εἶνε ὁλοληρωτικὰ μέρη τοῦ πραγματικοῦ δικαιώματος. Ἐνεκὰ τούτου ταῖς Ῥωμαῖοις ἦτο ξένη ἡ ὑπαγωγὴ τῶν πραγματικῶν ἀξιώσεων ὑπὸ τὰς ἐνοχὰς, L. § 1. Εἰσῆγ. 4. 6, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Rümelin. Ἡ συστηματοποίησις τοῦ δικαίου πρέπει νὰ ἐδράζηται ἐπὶ τῶν ἱστορικῶς δεδομένων νομικῶν ἐννοιῶν, ἄλλως τρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἀπολέσῃ τὸ σταθερὸν ἔδαφος.

5) Συχνὰ αἱ ἐνοχὴ εἰσι παρακολούθημα πραγματικῶν, οἰκογενειακῶν καὶ κληρονομικῶν σχέσεων. Αὗται ἐξετάζονται ἐν τῷ πραγματικῷ, οἰκογενειακῷ καὶ κληρονομικῷ δικαίῳ.

§ 2. Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς παροχὴν καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς.

I Ἡ ἐνοχὴ παρέχει μέσον πρὸς σκοπόν. Τὸ μέσον εἶνε ἡ ὑποχρέωσις πρὸς παροχὴν τοῦ ὀφειλέτου, ὁ σκοπὸς ἡ περιουσιακὴ ὠφέλεια, ἣτις θὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸν πιστωτὴν. ¹

Ἡ οὐσία τῆς ἐνοχῆς συνίσταται ἐν τῇ ὑποχρεώσει τοῦ ὀφειλέτου πρὸς παροχὴν, ἀλλὰ κυρίως ἐνδιαφέρεται ὁ πιστωτὴς διὰ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἐπέρχεται διὰ τῆς παροχῆς.

Ἐντεῦθεν ἐξηγουῦνται σπουδαῖα φαινόμενα.

Αὐστηρῶς πρέπει νὰ διακριθῇ τί εἶνε *περιεχόμενον* τῆς ἐνοχῆς καὶ τί ἀρκεῖ πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς.

Ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνεται ὅτι τὰ δύο ταῦτα ταυτίζονται. Καὶ τοῦτο πράγματι συνέβαινεν ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῳ δικαίῳ. Ἀλλὰ δὲν διτηρήθη. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφαίνεται τοῦτο ἐν τῷ ζητήματι τίς δικαιούται νὰ πληρώσῃ ὀφειλὴν; Ὑποχρεοῦται μόνον ὁ ὀφειλέτης καὶ οἱ κληρονόμοι τούτου, ἰδοὺ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνοχῆς καὶ ὅμως δικαιούται πᾶς τις καὶ μὴ ὀφειλέτης νὰ καταβάλῃ. Διότι ἡ παροχὴ τοῦ τρίτου ἐπιφέρει τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἐπιδιωκόμενον, ὅπως καὶ ἡ καταβολὴ τοῦ ὀφειλέτου. Τοῦτο δὲ ἀρκεῖ πρὸς λύσιν τῆς ἐνοχῆς.

Ἐπειδὴ αἱ ἐνοχαὶ εἰσι μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν ὠρισμένων σκοπῶν, εἶνε δυνατόν πολλαὶ ἐνοχαὶ νὰ παράγωνται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Καὶ δὴ δύναται ὁ αὐτὸς ὀφειλέτης νὰ ἀναλάβῃ πολλὰς ἐνοχάς. Π. χ. ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα ὅπερ ὀφείλει ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας ὑπόσχεται πρὸς τὸν πωλητὴν καὶ ἐν ἄλλῃ νομικῇ μορφῇ, ἥτοι ἐν Ῥώμῃ μὲν ὑπὸ τὸν τύπον τῆς stipulatio, σήμερον δ' ὑπὸ τὸν τύπον τῆς αλσυνλαγματικῆς. Βεβαίως ὑπάρχουσιν οὕτω πολλαὶ ἐνοχαὶ τοῦ ὀφειλέτου, ἀλλὰ πρόκειται ἐν πάσαις περὶ μιᾶς καταβολῆς, περὶ ἐνὸς σκοποῦ.

Ὅμοιον συμβαίνει, ὅταν πολλὰ πρόσωπα ὑπισχνῶνται τὸ αὐτὸ ὡς συνοφειλέται.

1) Ὁ Χάρτμαν (9, Hartmann, die Obligation, Untersuchungen über ihren zweck und Bau. 1875) μετ' ἔξουσίας ἐξῆρσεν, ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐνοχῆς κεῖνται δύο στοιχεῖα, καθ' ὅσον αὕτη παρέχει πρῶτον νομικὸν μέσον καὶ δευτέρον πρὸς ὠρισμένον σκοπόν. Ἀλλ' ὁ Χάρτμαν καθίσταται μονομερὴς ὀφελίζων ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἐνοχῆς τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῇ παροχῇ καὶ καταλήγων εἰς τὴν διατύπωσιν. α' Ἡ οὐσία τῆς ἐνοχῆς εἶνε μόνον ἡ συγκεκριμένως συνισταμένη καὶ ὅπωςδὴποτε νομικῶς ἀσφαλιζομένη ὑποχρέωσις, διευθυνομένη πρὸς παραγωγὴν ὡς ἀποτελέσματος σκοποῦ ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένου.

Καὶ ἐνταῦθα ὑφίστανται πολλαὶ ἐνοχαί, ἀλλ εἰς σκοπός. Ἐν τούτῳ κεῖται ἡ ἰδιοφυὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου, δι' ἣν ἐπὶ τοσούτον ματαίως ἐμόχθησαν οἱ νομικοί.

II. Ἐπειδὴ αἱ ἐνοχαὶ νομικῶς ἀσφαλίζουναι τὴν ἀπόλαυσιν περιουσιακῆς ὠφελείας, παριστῶσιν ἐν τῷ παρόντι περιουσιακὴν ἀξίαν κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνθρώπων. Ὅθεν σχηματίζουναι μέρος τῆς περιουσίας τοῦ δανειστοῦ, τὸ ὅποιον δύναται οὗτος νὰ διαθέσῃ, νὰ ἐκχωρήσῃ καὶ νὰ ἐνεχυράσῃ.

Ἄλλ' ὁσάκις ὑφίσταται πλειονότης ἐνοχῶν, αἵτινες πᾶσαι σκοποῦσι νὰ παράσχωσι τὸ αὐτὸ εἰς τὸν δανειστήν, τότε πρόκειται εἰς πάσας περὶ μιᾶς μόνης ἀξίας. Αὗται σχηματίζουναι ἐν τῷ ἰσοζυγίῳ τῆς περιουσίας τοῦ δανειστοῦ *ex condylion*.

§ 3. Ἐνοχὴ καὶ ἀγωγή.

I. Ὁ πιστωτὴς ὅν προστατεύεται ὑπὸ τῆς νομῆς, ὅπως ὁ ἔχων ἐμπράγματον δικαίωμα. Ἀπέναντι τοῦ καθυστεροῦντος ὀφειλέτου κατὰ κανόνα ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀγωγῆς. Ὅθεν μόνῃ ἡ ἀγώγιμος ἐνοχὴ εἶνε *τελεία*. Αὕτη ὀνομάζεται *civilis*, διότι προστατεύεται ὑπὸ τῆς ἀστικῆς κοινωνίας· εἶνε δ' ἀδιάφορον, ἂν ἱστορικῶς ἀνήκῃ εἰς τὸ παλαιὸν ῥωμαϊκὸν ἀστικὸν δίκαιον *obligatio civilis* ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ—ἢ εἰς τὸ *jus gentium*.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ πιστωτοῦ νὰ ἐναγάγῃ, ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὸ δικαίωμα του, ὀδεῖ τῷ ὀφειλέτῃ τὴν πολλάκις ἐπιθυμητὴν εὐκαιρίαν, ἵνα ἀναβάλῃ τὴν καταβολήν, οὕτως ὥστε ἐν τῷ μεταξύ ὁ πιστωτὴς στερεῖται τὸ ὀφειλόμενον, καίπερ ἴσως ἔχων μεγάλην ἀνάγκην αὐτοῦ καὶ εὐκόλως μετὰ τὴν τελεσιδικίαν συμβαίνει νὰ μὴ εὕρῃ πλέον περιουσίαν παρὰ τῷ ὀφειλέτῃ.

Ὅθεν τὸ ἰδεῶδες τῆς δίκης εἶνε ἀφ' ἐνὸς μεγίστη ταχύτης τῆς διαδικασίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τελεία δικαιοσύνη τῆς ἀποφάσεως. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἡ πραγμάτωσις τῶν δύο τούτων ἀρχῶν εὐκόλως ἄγει εἰς σύγκρουσιν.

Τὸ ἀρχαῖον P. Δ. ἀπέβλεπε κυρίως εἰς ταχίστην περάτωσιν τῆς δίκης. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται κατὰ μέγα μέρος ἡ μονομέρεια καὶ τὸ ἀποτομον τοῦ ἀρχαίου ἐνοχικοῦ P. Δ. καὶ τῶν *actiones stricti juris*. Κατόπιν προσεπάθησε τὸ P. Δ. ἐν μείζονι βαθμῷ νὰ πραγματοποιῇ τὴν οὐσιαστικὴν δικαιοσύνην. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἐπόψεως ἀνεπτύχθη τὸ ἐνοχικὸν δίκαιον ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς δημοκρατίας, ἰδίως τὰ *ho-*

nae fidei negotia καὶ αἱ σχετικαὶ ἀγωγαί. Ἀλλὰ τὸ ἐλάττωμα τοῦ συστήματος τούτου ἀνεφάνη ταχέως, καθ' ὅσον πρὸς τοῦτο δυσκόλως ἢ δύνατο νὰ συνδυασθῇ ἡ ταχεὶα ἐκδίκασις τῆς δίκης τοῦ ἀρχαίου συστήματος.

Κατὰ τὸ κοινοδίκαιον κρατοῦσιν αἱ ἀρχαὶ τῶν bonae fidei iudicia ἐπὶ πάσης δίκης, μεταβληθεισῶν εἰς τοιζύτας καὶ τῶν stricti juris actiones τοῦ P. Δ. Ἀλλ' ἡ ἀνάγκη ἵνα ἀπαιτήσεις τινὲς τυγχάνωσι τάχιστα ἐκδικάσεως, ἤγαγε νῦν εἰς νέας τυπικὰς δικαιοπραξίας καὶ δὴ τὴν συναλλαγματικὴν.

II. Ἐν τῷ παλαιῷ P. Δ. ὑπῆρχον πολλὰ καὶ αὐστηραὶ ποιναὶ κατὰ τῶν στρεψοδικῶν ὀφειλετῶν. Αἱ πλεῖσται ἐπεβάλλοντο τῷ ἡττωμένῳ ἀδιαφόρως ἂν οὗτος παρέτεινε τὴν δίκην ἐκ στρεψοδικίας ἢ ἐκ καλῆς πίστεως περὶ τοῦ δικαιώματός του. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἡ τοιαύτη διάκρισις δὲν εἶναι πρακτικὴ, καθ' ὅσον συνεπάγεται τὴν ἀνάγκην, ἵνα τὴν δίκην περὶ τῆς κυρίας ὑποθέσεως ἀκολουθήσῃ ἀδιεξίτητος συνέχεις περὶ τῆς στρεψοδικίας.¹⁾ Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιβολὴ δικονομικῶν ποινῶν φαίνεται ἐπικίνδυνος. Ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ εἶχον ἤδη σημαντικῶς μειωθῇ αὐταί.²⁾ Σήμερον διατηρήθησαν μόνον ἕνεκεν εἰδικῶν λόγων μεινεκτῆματα ἕνεκεν ἀδικαιολογήτου ἀρνήσεως ἐνοχῶν.³⁾

1) Τὰς ποινὰς τῆς στρεψοδικίας (poenae temere litigantium) ἐν τοῖς κλασικοῖς χρόνοις ἐκθέτε: ὁ Ἰάσιος. Εἰσηγήσεις (V. § 17).

2) Ἐν πολλοῖς θέμασιν ὑπῆρχον ποιναὶ κατὰ τοῦ ὀφειλέτου ἕνεκεν ἀρνήσεως τῆς ἀγωγῆς. Αὐτίσθαι εἰς τὸ διπλοῦν ἐπῆρχετο μετὰ τὴν δίκην ὅτε ὁ διὰ τῆς actio legis aquiliae πρὸς ἀποζημίωσιν ἐναγόμενος ἤρνετο τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ ἂν ἀπλῶς ἡμφισβητοίτο τὸ ποσὸν τῆς ἀπαιτήσεως — infiliatione actio duplicatur, in contententem in simplum datur. L. 6. § 1. Παρ. 9. 2. καὶ 19. 23. 26. Εἰσηγ. 4. 6. — Ἐπίσης ἡ ἀγωγή περὶ ἀποδόσεως παρακαταθήκης γενομένης ἐπὶ ἐκτάκτου συμφορᾶς — depositum mi serabile — ἐδιπλασιάζετο, ἂν ὁ θεματοφύλαξ κακοπίστως ἤρνετο τὴν παραλαβὴν. Ποινὰ ἕνεκα μὴ ἐκπληρώσεως δὲν ἦσαν σπάνιαι. Οὕτως ὁ διὰ τῆς ἀγωγῆς quod metus causa ἐναγθεῖς, μὴ ἐκτελῶν τὴν δικαστικὴν διαταγὴν περὶ ἀποκαταστάσεως, κατεδικάζετο εἰς τὸ τετραπλοῦν. Ὁ βεβαρῆμένος διὰ κληροδοτήματος χάριν ἐκκλησίας ἢ πρὶν causa κατεδικάζετο εἰς τὸ διπλοῦν, ἀπαρὰ τὴν ὁχληρίαν τοῦ ἐπισκόπου κατήρχετο εἰς δίκην. Πᾶσαι αὗται καὶ παρόμοιαι ποιναὶ τῆς στρεψοδικίας τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου ἔμειναν ξέναι τῇ γερμανικῇ πράξει, ἀλλὰ καὶ ἡ νεωτέρα Γερμ. Δικονομία κατήργησε ταύτας, ὁποῦ ὑπῆρχον. Contra Windscheid § 263 Σημ. 15. Παρ' ἡμῖν αἱ ποιναὶ αὗται ἀργοῦσι. Καλλ. ἐνοχ. ἐκδ. V. § 403.

3) Πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἔχουσιν αἱ ἐπόμεναι συνέπειαι τῆς ἀρνήσεως. Ἐὰν

Ἄλλ' ὁ ἡττώμενος κατὰ κανόνα φέρει τὰ δικαστικά ἐξόδα.

Ἡ ἐνοχὴ χορηγεῖ ἀγωγὴν μόνον κατὰ τοῦ ὀφειλέτου καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ — *actio in personam*. — Ἄλλα πρόσωπα δὲν δύνανται νὰ ἐναγθῶσιν ἐκ τῆς ἐνοχῆς. Ὅθεν ὁ πιστωτής, ὁ ἔχων νὰ ἀπαιτήσῃ ὠρισμένον πρᾶγμα, δὲν ἔχει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀποκτήσαντος τοῦτο, ἔστω καὶ ἂν οὗτος κατὰ τὴν ἀπόκτησιν ἐγίνωσκε τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐνοχῆς ἐπὶ τοῦ πράγματος. Ὁ πιστωτής δικαιούται μόνον, ὅταν ὁ ὀφειλέτης δὲν παρέχῃ τὸ πρᾶγμα, νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀθέτησιν τῆς συμβάσεως. ¹. ².

ἐνάγεται· εἰς ἐκ πολλῶν ἐγγυητῶν καὶ ἀρνηταὶ ἀδίκως τὴν υποχρέωσιν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐγγυήσεως, ἀπόλλυσι τὸ εὐεργέτημα τῆς διαιρέσεως L. 10. Πανδ. 46. 1. — Κατὰ τὴν ἐπέκτασιν δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐν τῇ πράξει ὁ ἀρνηθεὶς ἐγγυητὴς ἀπόλλυσι καὶ τὸ εὐεργέτημα τῆς διζήσεως. Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται κυρίως περὶ δικονομικῶν ποινῶν, ἀλλὰ περὶ ἀρνητικῶν ὄρων τῶν εὐεργετημάτων, οἵτινες δὲν θιγάνονται ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν δικονομικῶν τύπων. Πρὸς τοῦτοις ἰσχύει ἡ L. 25. Πανδ. 22. 34, καθ' ἣν ὁ διὰ τῆς *condictio indubiti* ἐναγθεὶς καὶ ἀρνηθεὶς ὅτι ἔλαβε τὸ ἀχρεώστητον, ἂν ἀποδείχῃ ἡ καταβολή, ὀφείλει οὗτος νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑπαρξίν τοῦ χρέους, δι' ἣν ἡ καταβολή (καὶ οὐχὶ ὁ ἐνάγων τὴν ἀνυπαρξίαν). Ἡ ἀρνησις καθίστασι πιθανόν, ὅτι ὁ ἐναγόμενος οὐδέμιαν ἀπαιτήσιν εἶχε. Τὴν πιθανότητα ταύτην καθιστᾷ ὁ Νομ. 25 νόμιμον τεκμήριον. Καὶ ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ποινῆς. Ταῦτα πάντα ἔχουσι καὶ παρ' ἡμῶν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν. Καλλ. ἐνοχ. passim. Ὁ Γρ. Α. Κ. δὲν ἀποδέχεται τοιαύτας συνεπείας τῆς ἀρνήσεως.

4) L. 6. Κωδ. 4. 39. *Quit tibi hereditatem vendidit, antequam res hereditarias traderet, dominus earum perseveravit et ideo vendendo eas aliis dominium transferre potuit, sed quoniam contractus fidem fregit, ex empto actione conventus quod tua interest praestare cogitur.* Ὁ πωλῆσαι σοι τὴν κληρονομίαν πρὸ τῆς παραδόσεως τῶν κληρονομαιῶν διαμένει κύριος τούτων καὶ διὰ τοῦτο πωλὼν ταῦτα δύναται νὰ μεταβιβάσῃ τὴν κυριότητα εἰς ἄλλους. Ἄλλ' ὡς διαρρήξας τὴν πίστιν τῆς συμβάσεως, ἀναγκάζεται νὰ σοι παράσχω τὸ διαφέρον σου ἐναγόμενος διὰ τῆς ἀγωγῆς ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας]. L. 15. Κωδ. 3. 32.

5) Ἡ παλαιότερα θεωρία τοῦ κοινοδικαίου δὲν ἀπεδέχτο τοῦτο. Ἄλλ' ἔγερθε· εἰς τὸν πιστωτὴν καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἀγοραστὴν πράγματος εἰδικῶς ὀφειλόμενον δικαίωμα ἐπὶ τὸ πρᾶγμα — *jus ad rem* — ὅπου ἡδύναντο νὰ ἐνασκηθῇ καὶ ἐπὶ αὐτῷ ἡ ἀγωγή. Ὁ δὲ ἀγοραστής, ὅταν ἀποκτήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀποδέχεται τὴν ἀγωγὴν κατὰ τὴν ἀπό-

§ 4. Φυσικαὶ ἐνοχαί. Γενικά.

Κ. Η. 190

Πλὴν τῶν ἀγωγίμων ἐνοχῶν — obligationes civiles — ὑπάρχουσι καὶ μὴ ἀγώγιμοι ἐνοχαί — naturales.

Αἱ φυσικαὶ ἐνοχαί δὲ εἶναι ἀγώγιμοι καὶ ἔνεκα τούτου εἰσὶ καταχρηστικαί, ἀτελεῖς ἐνοχαί, ἀλλὰ δὲν στεροῦνται καὶ *romicῶν συνεπειῶν*, ἐπομένως εἰσὶν ἐνοχαί. ¹

Πῶς ἐξηγεῖται ἡ ὑπαρξὶς αὐτῶν; Ἡ κρατοῦσα δόξα ἀνέκαθεν ἐθεώρησεν αὐτάς ὡς ἐνοχὰς τοῦ *jus gentium*. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἐξηγεῖται ἡ ἰδιορρυθμία αὐτῶν, ἥτοι τὸ μὴ ἀγώγιμον, ἀφοῦ αἱ τοῦ *jus gentium* ἐνοχαί ἦσαν ἀγώγιμοι. Ἄλλοι ζητοῦσι τὰς ρίζας αὐτῶν ἐν τῷ ἀφυσικῷ δικαίῳ ἢ ἐν τῇ ἐπιεικείᾳ ἢ ἐν τῇ ἀφυσικῇ ἀντιλήψει. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δὲν εἰσερχόμεθα βαθύτερον εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῶν. ²

Πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ἀστικῆς κοινωρίας καὶ τοῦ Κράτους. Ὑποχρεώσεις τινάς, αἱ τὸ Κράτος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ δὲν ἀσφαλίζει δι' ἀγωγῆς οὔτε

τοῦ κοινοδικαίου ἐπαγγέλλαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ καθαροῦ Ῥωμ. Δικαίου. — Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἰσχύει τὸ *jus ad rem*, οὐδὲ ὁ Γρ. Α. Κ. ἀπεδέξατο τοῦτο.

1) Τὴν δόξαν ταύτην ἀνέκαθεν ὑπεστήριξαν διὰ τινος ἀποσπάσματος τοῦ Παύλου (L. 84. § 1. Πανδ. 50. 17). *Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus*. Ἀλλὰ τοῦτο σημαίνει μόνον ὅτι ἐνοχαί τοῦ *jus gentium* θεωροῦνται συγχρόνως καὶ ὡς φυσικαί. Ὅτι ὅλαι αἱ φυσικαὶ καὶ ἰδίως αἱ μὴ ἀγώγιμοι ἐνοχαί ἐδράζονται ἐν τῷ *jus gentium*, δὲν λέγει ὁ Πζῦλος καὶ θὰ ἦτο ἀβάσιμον. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὑπερήσπισαν τὴν συσχέτισιν πρὸς τὸ *jus gentium* τῶν φυσικῶν ἐνοχῶν ὁ Πούχτας καὶ ὁ Σαβινύ. *Contra* ὁ Σβάνερτ. Ὁ ἰστάμενος ἐπὶ τῆς βάσεως ἐκείνης φθάνει συνεπῶς εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς σήμερον ὡς ἀπλοῦ ἱστορικοῦ φαινομένου. Οὕτως ὁ Scheurl: «Ἡ φυσικὴ ἐνοχὴ εἶχε τὸν προσωρισμὸν νὰ παρεμβάλληται εἰς τὴν σύγκρουσιν ἐνδὲς θνησκοντος θεσμοῦ καὶ ἐνδὲς γεννωμένου ἢ πλήρης νίκης τοῦ γεννηθέντος δικαίου κατὰ τοῦ τεθνεώτος καθίστασι τὸν θεσμόν ἀσκοπον.» Καὶ ὁμοῦς σπουδαῖοι οὐσιαστικοὶ λόγοι ἀπαγορεύουσιν, ἵνα ἄνευ ἐτέρου χρηρηγῶμεν τῇ φυσικῇ ἐνοχῇ τὴν ἀγωγιμότητα, λ. χ. ἀγωγὴν ἐπὶ ἀνήθου αὐθιποστάτους συμβαλλομένου ἢ ὑπεξουσίᾳ λαμβάνοντος δάνειον ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ πατρὸς. Ὁ Γρ. Α. Κ. δὲν ἀναγράφει φυσικὰς ἐνοχὰς.

2) Κατὰ Windscheid (§ 287. σημ. 5) ἡ ρίζα τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς εἶνε ἡ φυσικὴ ἀντίληψις. Ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τούτου ὑπολείπεται τὸ ζήτημα, διατι τὸ δίκαιον δὲν προσηκείωθη ἐντελῶς τὴν φυσικὴν ἀντίληψιν καὶ δὲν κατέστησε ταύτην τελείαν ἐνοχὴν;

δύναται ν' ἀσφαλίσῃ, σέβεται ἡ ἀστική κοινωνία εἴτε ἕνεκα τῆς ἐμπορικῆς πίστεως εἴτε ὡς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ τῆς εὐπρεπειας. Καθ' ἑαυτάς εἰσιν αὗται ξέναί τῳ δίκαιῳ· ἐν τούτοις τὸ δίκαιον ἀναγνωρίζει ἐπίδρασίν τινα τῶν φυσικῶν τούτων ἐνοχῶν ἐπὶ τῶν θεσμῶν αὐτοῦ.⁵

Αὗται δύνανται νὰ ἔχωσι πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν τελείων ἐνοχῶν πλὴν τῆς ἀγωγῆς. Ἀλλ' ἡ κυρία αὐτῶν ἐνέργεια εἶναι ὅτι τὸ πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῶν διδόμενον νομικῶς θεωρεῖται ὡς πληρωμὴ ὀφειλῆς. Εἰδικώτερον δὲ κρατοῦσι τὰδε.

1. Ἡ ἐν γνώσει τοῦ μὴ ἀγωγίμου τῆς ἐνοχῆς γενομένη παροχή πρὸς ἐκπλήρωσιν λογίζεται καταβολὴ καὶ οὐχὶ ὄψεα.⁶

2. Ἡ ἐκ πλάνης ἤτις ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ μὴ ἀγωγίμου γενομένη καταβολὴ δὲν δύναται νὰ προσβληθῇ ὑπὸ τοῦ καταβαλόντος διὰ τῆς *condictio indebiti*.⁵

3. Ἡ φυσικὴ ἐνοχὴ χρησιμεύει ὡς βάσις ἀνανεώσεως καὶ ἀντιφωνήσεως.⁶

3) Ὁ Βρίντς (Brinz ἐν Kr. Blatt III) συγκεντροῖ τὸ περιεχόμενον τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς ἐν τῷ ὅτι εἶνε «καταβλητὴ ἀλλ' οὐχὶ ἀγωγήμος». Ὁμοφωνεῖ καὶ Σδάνερτ. Ὁ Windscheid (§ 288, σημ. 5) θεωρεῖ τοῦτο ὡς οὐχὶ εὐτυχῇ διατύπωσιν, διότι πᾶται αἱ ἐνέργειαι τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς δὲν δύνανται νὰ λογισθῶσιν ὡς καταβολή. Τοῦτο εἶνε ὀρθόν, ἀλλὰ δὲν ἀποκλείει ὅτι ἡ κυρία ἐνέργεια τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς συνίσταται ἐν τῷ δυνατῷ τῆς καταβολῆς.

4) L. 19. § 4. Πανδ. 39. 5.— L. 28. Πανδ. 12. 6.

5) L. 16. § 4. Πανδ. 46. 1. *Naturales obligationes non eo solo aestimantur, si actio aliqua eorum nomine competit, verum etiam cum soluta pecunia repeti non potest; nam licet minus proprie debere dicantur naturales debitores, per abusionem intelligi possunt debitores et qui his pecuniam recipiant debitum sibi recepisse.* [Αἱ φυσικαὶ ἐνοχαὶ δὲν λογίζονται μόνον ἐκ τούτου, ἐὰν διδῇται ἕνεκεν αὐτῶν ἀγωγή, ἀλλ' ἐν τῇ καταβληθέντᾳ ἕνεκεν αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ ἀναζητηθῶσιν ὡς ὀφειλόμενα· διότι, εἰ καὶ μὴ κυριολεκτικῶς λέγονται ὅτι ὀφείλουσιν οἱ φυσικοὶ ὀφείλεται, ἀλλὰ δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καταχρηστικῶς ὡς ὀφειλέται, οἱ δὲ λαμβάνοντες παρὰ τούτων χρήματα, ὡς λαμβάνοντες ὀφειλὴν]. Ἡ παλαιότερα φρασεολογία ἐξαπατήρει ὡς φυσικὰς ἐνοχὰς μόνον τὰς ἀγωγήμους ἐκ τοῦ *jus gentium* πηγαζούσας. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἐκλήθησαν οὕτω καὶ αἱ ἐνοχαί, αἱ μὴ οὖσαι ἀγωγήμοι ἢ ὑποχρεωτικαὶ καταβολῆς, ἀλλὰ χαρακτηριζόμεναι ὡς ὀφειλαὶ ἀπλῶς ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς *condictio indebiti*. Καὶ L. 41. Πανδ. 12. 6.

6) L. 1. § 1. Πανδ. 46. 2.— L. 1. § 7. Πανδ. 43. 5.

4. Ἐξασφαλίζεται ἐγκύρως δι' ἐγγυήσεως καὶ δι' ἐνεχύρου.⁷

5. Συμφηρισμὸς πρὸς φυσικὰς ἀντενοχὰς εἶνε δυνατός. Καὶ ὁ ἑκούσιος μὲν πάντοτε, ἀκούσιος δ' ἐνίοτε.⁸

Πᾶσαι αἱ δυνατόαι συνέπειαι τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς οὔτε ἀναγκαιῶς οὔτε σπυήθως ἀπαντῶσιν ἐν πάσῃ φυσικῇ ἐνοχῇ.⁹ Αἱ πηγαὶ ἀναχωροῦσιν ἀπὸ τοῦ κανόνος ὅτι ἀναζητησις τῆς καταβολῆς τῆς γενομένης διὰ φυσικὴν ἐνοχὴν δὲν χωρεῖ, καὶ ἐὰν ἡ καταβολὴ ἐγένετο ἐκ πλάνης. Ἀλλὰ καὶ ὁ κανὼν οὗτος ἔχει ἐξαιρέσεις.

§ 5. Θέματα φυσικῶν ἐνοχῶν.

I. Παρὰ τὰς συναλλαγὰς τῶν πολιτῶν ὑπῆρχεν ἐν Ῥώμῃ ἐμπορία μεταξὺ πολιτῶν καὶ δούλων ὡς καὶ δούλων πρὸς δούλους. Οἱ δούλοι δὲν ὑπεχρεοῦντο ἀστικῶς ἐκ τῶν δικαιοπραξιῶν των, ἀλλὰ φυσικῶς.¹ Τὸ σημερινὸν δίκαιον ἀγνοεῖ τὸ τοιοῦτον.

II. Ὁ οἶκος τοῦ βωμαίου *paterfamilias* ἀπετέλει ἴδιον κόσμον. Ἐκαστος ὑπεξούσιος ἡδύνατο πραγματικῶς νὰ ἔχῃ ἰδιαιτέραν περιουσίαν καὶ ἐπάγγελμα καὶ νὰ συμβάλληται πρὸς τὸν *paterfamilias* καὶ τοὺς λοιποὺς συνυπεξουσίου. Ἀλλὰ τοιαῦται ἐντόξτου οἴκου συναπτόμεναι ἐνοχαὶ δὲν ἦσαν ἀγώγιμοι, ὑφιστάμεναι μόνον *naturaliter*.² Ἡ σημερινὴ ἰσχὺς τοῦ θέματος τούτου ἐξετασθήσεται ἐν τῷ οἰκογενειακῷ δικαίῳ.

III. Συμβάσεις συναφθεῖσαι ὑπὸ ἐπιτροπευομένου ἄνευ τοῦ ἐπιτρόπου ὑποχρεοῦσι τὸν ἀνήλικον ἀστικῶς, ἐφ' ὅσον ἐκ τούτων κατέστη

7) L. 60. L. 16. § 3. Πανδ. 46. 1 — L. 5. Πανδ. 20. 1.

8) L. 6. Πανδ. 16. 2.

9) Ὁ Windscheid (§ 288, σημ. 1.) παρατηρεῖ δικαίως: «Δι' ἐκάστην φυσικὴν ἐνοχὴν πρέπει νὰ ὁρισθῇ ἰδιαιτέρως τὸ νομικὸν αὐτῆς περιεχόμενον. Τοῦτο διεξήγαγεν ἰδίως ὁ Σβάνερτ. Ἐν τούτῳ δὲ διαβλέπω τὴν κυρίαν ἀξίαν τοῦ βιβλίου του.»

1) L. 13. Πανδ. 42. 6. — L. 50. § 2. Πανδ. 15. 1. — L. 14. Πανδ. 44. 7.

2) Συζητήσεις περὶ τοιούτων ἐνοχῶν περιέχει ἡ περίπτωσις L. 38. Πανδ. 42. 6, ὀνομαζομένη *frater a fratre* ἕνεκα τῶν ἀρχικῶν λέξεων αὐτῆς. Πολλοὶ θεωροῦσιν ἀναγκασίαν τὴν ὑπαρξίν χρηματίου διὰ τὰς φυσικὰς ἐνοχὰς τοῦ ὑπεξουσίου. Ἀλλὰ δικαίως παρατηρεῖ ὁ Brinz (II. συλ. 46) «τὸ περιστατικὸν ὅτι οἱ ὑπεξούσιοι δύνανται νὰ ἔχωσι χρημάτια, συνετέλεσε πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν τούτων ἐνοχῶν καὶ τὴν συχνάτην ἐφαρμογὴν αὐτῶν εὐρίσκομεν ἐπὶ τοῦ χρηματίου. Ἐντεῦθεν ὁμως δὲν ἐπεταί, ὅτι εἶνε ἀναγκαῖα ἡ ὑπαρξίς χρηματίου, ἵνα παραχθῇ φυσικὴ ἐνοχή». L. 50. § 2. Πανδ. 15. 1.

εὐπορώτερος³. Ἄνευ τούτου οὐδὲ φυσικῶς ὑποχρεοῦται ὁ ἀνήλικος, ὥς πολλαχῶς ἀποφαίνονται αἱ Πηγαί⁴. Ἐν λοιπόν ὁ ἀνήλικος καταβάλλῃ τὴν ἄκυρον ὀφειλὴν, δύναται ἀναμφιβόλως νὰ ἀναζητήσῃ τὸ παρασχεθὲν.

Καὶ ὁμως εἰς τὰς συμβάσεις ταύτας κεῖται πυρὴν ἐνοχῆς, ὅστις ἀναπτύσσεται, ὅταν ὁ ἀνήλικος τῇ συναινέσει τοῦ ἐπιτρόπου ἢ μόνος μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐν γνώσει τοῦ πράγματος καταβάλλῃ ἢ ὑπόσχηται.⁵ Ὁ πυρὴν οὗτος ὑπὸ τὴν αὐτὴν προϋπόθεσιν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν ἐγκύρου καταβολῆς, ἐγγυήσεως, ἀνανεώσεως, ἐνεχυράσεως ὑπὸ τρίτου.⁶ Ἐπομένως ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἀνηλίκου κατὰ τοσοῦτον ὑφίσταται *naturaliter*, καθ' ὅσον πρόσωπα ἰκανὰ τὰ δικαιοπρακτικῶσι δύνανται ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν νὰ προβῶσιν εἰς *παροχὴν ἢ ὑπόσχεσιν*⁷. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ ὑπο-

3) L. 5. Πανδ. 26. 8. in pupillum... cuius actionem, in quantum locupletior factus est dandam divus Pius rescripsit. [Ὁ αὐτοκράτωρ Πῶς διέταξεν ἵνα ἐνάχῃται ὁ ἀνήλικος, μέχρις οὗ κατέστη πλουσιώτερος]. Τοῦτο ἰσχύει καὶ παρ' ἡμῶν σήμερον.

4) L. 41. Πανδ. 12. 6. Quod pupillus sine tutoris auctoritate stipulanti promiserit solverit, repetitio est quia nec natura debet. [Ὁ,τι ὁ ἀνήλικος ἄνευ αὐθεντίας ἐπιτρόπου ὑποσχεθεὶς ἐπλήρωσε τῷ πιστωτῇ δύναται νὰ τὸ ἀναζητήσῃ, διότι οὐδὲ φυσικῶς ἐνέχεται].—L. 58. Πανδ. 44. 7. Pupillus mutuam pecuniam accipiendo ne quidem jure naturali obligatur [Ὁ ἀνήλικος λαμβάνων δάνειον οὐδὲ φυσικῶς ὑποχρεοῦται]. Ταῦτα κρατοῦσι καὶ παρ' ἡμῶν.

5) L. 19. § 4. Πανδ. 39. 5. καὶ L. 20. § 1. Πανδ. 46. 2.

6) L. 127. Πανδ. 45. 1.— L. 2. Πανδ. 46. 1.— L. 95 § 4. Πανδ. 46. 3.— L. 1. § 1. Πανδ. 46. 2.— § 3. Εἰσηγ. 3. 29.

7) Οὕτως ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἀνηλίκου ὀνομάζεται ἀπλῶς φυσικὴ εἰς τινὰ χωρία. L. 42. Πανδ. 12. 2.— L. 24. Πανδ. 35. 2.— L. 25. § 1. Πανδ. 36. 2.— L. 95. § 4. Πανδ. 46. 3. Πῶς ταῦτα συμβιβάζονται πρὸς τὰ χωρία τῆς ἁνω σημ. 4, κρατεῖ μεγάλη διχογνωμία.— Τὰ χωρία συμβιβάζονται, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι πρόκειται περὶ διαφορῶν ἐπόψεων. Ὁ Νεράτιος καὶ ὁ Ρουρῖνος ἐνασχολοῦνται μὲ τὸ ζήτημα, εἰς τὴν ἐνοχὴν ἔχῃ ὑποχρεωτικὴν δύναμιν ἀπέναντι τοῦ ἀνηλίκου καὶ ἀρνοῦνται τοῦτο ἀποκρούοντες καὶ αὐτὴν τὴν φυσικὴν ὑποχρέωσιν διὰ τὸν ἀνήλικον. Οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς, οἵτινες ἐξετάζουν τὰ περιπλοκώτερα θέματα ἀναγνωρίσεως ὑπὸ προσώπων ἰκανῶν πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν, ἐδέχοντο ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην τὴν φυσικὴν ἐνοχὴν. Ἐν αὐτῇ τῷ πράγματι δὲν ὑπῆρχε διχογνωμία μόνον ἢ ἔκφρασις ἥτις μονομερὴς. Αἱ δόξαι τῶν νεωτέρων διχάζονται. Οἱ μὲν ἀρνοῦνται ἀπολύτως τὰς φυσικὰς ἐνοχὰς τοῦ ἀνηλίκου καὶ τὰ χωρία τὰ ἀναφέροντα τοιαύτας ἀνάγουσιν εἰς θέματα πλου-

χρεώσεων ἀπηγορευμένων ἀσώτων⁸ [καὶ νῦν κατὰ τὸ κοινοδίκαιον ἐπὶ ἀνικάνων ἐν γένει].

IV. Τὸ S. C. Macedonianum ἐκήρυξε μὴ ἀγώγιμα τὰ δάνεια πρὸς ὑπεξουσίους, ἀλλ' ἀπέμεινεν ἡ φυσικὴ ἐνοχὴ.⁹ 10

Οἱ βωμαῖοι νομικοὶ παρήγαγον ἐντεῦθεν τὸν γενικὸν κανόνα, ὅτι αἱ ἐνστάσεις in odium creditoris (αἱ εἰσαχθεῖσαι ἕνεκα μίσους τοῦ πιστωτοῦ) αἰρουνσι τὴν ἐνοχὴν, ἐγκαταλείπουσαι φυσικὴν ἐνοχὴν, οὐχὶ δὲ αἱ ἐνστάσεις in favorem debitoris (ἕνεκεν εὐνοίας τοῦ ὀφειλέτου).¹¹ Τοῦτο δὲν εἶνε νομικὴ διάταξις, ἀλλ' ἀπλὴ νομικὴ παρατήρησις καὶ μάλιστα ἀνεπαρκής, ὡς λ.χ. ἐπὶ κληροδοτημάτων.

Ταῦτα πάσχουσι μείωσιν, ὅταν προσβάλληται τὸ φαλκίδιον τέταρτον. Τοῦτο βεβαίως ὠρίσθη in favorem debitoris, ἥτοι τοῦ κληρονόμου. Καὶ ὅμως ὁ κληρονόμος δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ τὸ δοθὲν ἐν γνώσει πέραν τοῦ τετάρτου, ἥτοι ὅφισταται φυσικὴ ἐνοχὴ πρὸς πληρωμὴν ὁλοκλήρου τοῦ κληροδοτήματος.

V. Ἐν οἷς θέμασιν ἡ ἐνοχὴ ἀπόλλυσι τὴν ἀγωγιμότητα ἄνευ ἱκανοποιήσεως τοῦ πιστωτοῦ, ὑπολείπεται φυσικὴ ἐνοχὴ, ἐφ' ὅσον ἡ ἀναγνώρισις αὐτῆς συμβιβάζεται πρὸς τὸ σύστημα τοῦ δικαίου καὶ τὰ συμφέροντα, ἅτινα ἐπὶ ἐνεγκον τὴν μὴ ἀγωγιμότητα.

τισμοῦ τοῦ ἀγγλικοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἐκθιάζει τὰ χωρία ταῦτα. Οὕτως ὁ Πούχτα (§ 237 σημ. L). "Ἄλλοι ἀναγνωρίζουσι πάσας τὰς συνεπείας τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς (Σαβινὸς I σελ. 61). Ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη δόξα ἐγένετο ἡ κρατοῦσα, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν διαφορῶν ἐν τοῖς καθέκαστα. Ὁ Γρ. A. K. δὲν λύει τὸ ζήτημα ῥητῶς, ἀλλὰ φαίνεται ὑποδεχόμενος τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτεθέντα.

8) Ἄλλως Audibert, Etudes sur l'histoire du droit romain I σελ. 263.

9) N. 9 § 4, L 10 Πανδ. 14.6—L. 26 § 9, L 40 Πανδ. 14.6.

10) Ὁ ὑπεξούσιος τὸ διαρκούσης τῆς πατρικῆς ἐξουσίας καταβληθὲν ὑπ' αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ N 9 § 4 Πανδ. 14.6. Τούναντιον αἱ ἀντιφωνήσεις καὶ αἱ ἄλλαι ὑποσχέσεις, δι' ὧν ὑπόσχεται τὴν πληρωμὴν τοῦ ληφθέντος δανείου, ὑπόκεινται τῇ ἐνστάσει τοῦ Μακεδ. Δόγματος, καθ' ὅσον ἄλλως τοῦτο θὰ ἔμαται· οὗτο, N. 2 Κωδ. 4. 28. Ὅτι δὲ δίδεται καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ N. 20 Πανδ. 14.6 παρέχει δυσχερείας. Συμφηρισμὸν πρὸς τὴν ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ ὑπεξουσίου δὲν δύναται ὁ ἀπειστής νὰ προτείνῃ ὡς ἀντικείμενον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Δόγματος.—Τρίτοι δύναται ἐγκύρως νὰ ἀναδεχθῶσι τὴν ἐκ τοῦ δανείου ἐνοχὴν τοῦ ὑπεξουσίου, νὰ ἐγγυηθῶσι περὶ αὐτῆς ἢ ἄλλως νὰ ὑποχρεωθῶσιν.

11) N. 40 Πανδ. 12.6—N. 19 Πανδ. 12.6.

Ὡς φυσικὴ διαμένει ἡ ἐνοχὴ καὶ μετὰ τὴν παραγραφὴν.¹² Ἀλλὰ συμψηφισμός παραγεγραμμένων ἐνοχῶν πρὸς ἐνοχάς, αἵτινες μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς παραγραφῆς ἐγεννήθησαν, δὲν ἐπιτρέπεται.

VI. Καὶ ἐπὶ ἀδίκου ἀπαλλακτικῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως ἡ ἀποδικασθεῖσα ἐνοχὴ ὑφίσταται ὡς φυσικὴ.¹³ Ἐν γνώσει καταβολῇ, ἀντιφώνησις, ἐγγύησις ἐνεχύρασις εἰσιν ἔγκυροι.

Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τῆς τηρήσεως τῆς τελεσιδικίας, ἡ φυσικὴ ἐνοχὴ δὲν ἐνασκεῖται ἐφ' ὅσον προσβάλλει τὴν τελεσιδικίαν τῆς ἀποφάσεως.

VII. Ἐνοχικαὶ συμβάσεις στερούμεναι τοῦ προσήκοντος τύπου παρά-

12) Περὶ τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς μετὰ τὴν παραγραφὴν ἴδε ἄνωτ. I § 150 σημ. 5. Κατὰ τὸν Ἀρνότι (§ ἡ 77 σημ. 1) τὰ ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα διὰ τὴν ἀρνήσιν τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς εἶνε, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς παραγραφῆς ἦθελε ματαιωθῇ, εἰς ἡδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς συμψηφισμόν ἤδη παραγραφθεῖσα ἐνοχὴ. Ἀλλ' οὐδὲν μᾶς ἀναγκάζει νὰ δεχθῶμεν τοιοῦτον συμψηφισμόν, ὅστις ἀλλοῶς εἶνε ἀπορριπτέος. — Διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς καὶ μετὰ τὴν παραγραφὴν ὑπερμαχεῖ ὅτι κατὰ τὸν Ν. 7 Κωδ. 7, 39 ἡ ὑποθηκικὴ ἀγωγή ὑπόκειται ἐν πολλοῖς θέμασιν εἰς μακροτέραν παραγραφὴν ἢ ἡ προσωπικὴ ἀγωγή, καὶ ὁμοῦς ἔδει τὰ ὑποθηκικὸν δικαίωμα καὶ ἡ ἀγωγή του ἀμέσως νὰ ἀπολλύωνται, εἰάν ἡ ἀπαίτησις διὰ τῆς παραγραφῆς ἀπεσθένοντο ἐντελῶς.

13) Αἱ πηγαὶ εἰσιν ἀντιφατικαί. Ὑπὲρ τῆς φυσικῆς ἐνοχῆς ὁ Ν. 6 Πανδ. 12. 6. Julianus verum debitorem post litem contestatam manente adhuc iudicio negabat solentem repelere posse, quia nec absolutus nec condemnatus repelere potest: licetenim absolutus sit natura tamen debitor permanet. [Ὁ Ἰουλιανὸς ἠρνεῖτο ὅτι ὁ ἀληθὴς ὀφειλέτης μετὰ τὴν κἀταρξιν ἀναμενομένης τῆς ἀποφάσεως δύναται καταβάλων νὰ ἀναζητήσῃ τὰ καταβληθέντα, διότι οὔτε καταδικασθεὶς οὔτε ἀθωωθείς δύναται νὰ τὰ ἀναζητήσῃ καθ' ὅσον εἰάν μὲν καταδικασθῇ, καλῶς ἐπλήρωσεν, εἰάν δὲ ἀθωωθῇ, ὁ ἀμείνεν ὁμοῦς φυσικῶς ὀφειλέτης]. Ταῦτα ἐφαρμόζει: ἡ L. 28 Πανδ. 12. 6. Iudex si male absolvit et absolutus sua sponte solverit repetere non potest. [Ὁ δικαστὴς εἰάν κακῶς ἠθώσεν καὶ ὁ ἀθωωθείς ἐκουσίως κατέβαλε, δὲν δύναται νὰ τὰ ἀναζητήσῃ]. Ἀρα ἡ ἀπαίτησις ἐξακολουθεῖ δυναμένη νὰ πληρωθῇ. Τούτωντιον ὁ Τρυφωνῖος L. 13 Πανδ. 20 θ ἀναχωρεῖ ἐξ ἄλλης ἀρχῆς sia iudice quamvis per injuriam absolutus si debitor tamen pignus liberatur. [Εἰάν ὁ ὀφειλέτης ἀθωωθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἔστω καὶ κακῶς, ὁμοῦς τὸ ἐνέχυρον ἀπαλλάσσεται]. Ἐν τῇ Ἰουστινιανείῳ δ' καὶ τὰ γινώσκοντα συμβιβάζονται, καθ' ὃν § 2 ὁ Βύνερς πρᾶττει: «ἡ ἐνοχὴ ὡς naturalis ἐξακολουθεῖ ὑπισταμένη, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ ἐκτάσει, ἣν τῇ ἐπιτρέπει ἡ σημασία τοῦ δεδικασμένου». Ὅθεν δὲν γινώσκοντα συμψηφισμοὺς πρὸς τοιαύτας ἀπαίτησεις πρὸς τοὺς οὗ ὁ ὀφειλέτης τὸ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ δεδικασμένου καταβληθὲν μετὰ τὴν τελεσιδικίαν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ. — Ὁ Γρ. Α. Κ. οὐδεμίαν λύσιν ἀνagράει.

γουςι φυσικὰς ἐνοχάς, ἐὰν ὑφίσταται ἡ ὠρισμένη θεύλησις πρὸς ὑποχρέωσιν. 14. 15 "Ἀλλὰ δὲν προστατεύονται, ὡς ἀνάγκη ἡ ἀναγνώρισις αὐτῶν ἀντιμάχεται πρὸς τὸν σκοπὸν, οὗ χάριν διεγράφη ἡ διατύπωσις.

VIII. Ὑποχρεώσεις ἐδραζόμεναι ἐπὶ ἐθῶν λογίζονται ὡς φυσικαὶ ἐνοχαὶ μόνον ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ παρασχεθὲν δὲν ἀναζητεῖται. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ σύστασις προικὸς ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ πρὸς τὸν γαμβρὸν καὶ ὑπὸ τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅταν ἐγένετο ἐκ πλάνης, φρονούντων τούτων ὅτι ὑπεχρεῶντο νομικῶς εἰς σύστασιν. 16

Αἱ φυσικαὶ ἐνοχαὶ ἐδραζονται ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. "Ὅθεν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ἐν ταῖς Πηγαῖς ἀναφερόμενα θέματα. Οὕτως ὁ ὀφειλέτης, ὁ πτωχεύσας καὶ διὰ συμβιβασμοῦ πρὸς τοὺς πιστωτὰς τυχὼν μερικῆς ἀφέσεως τῶν χρεῶν, ἐνέχεται naturaliter εἰς πλήρη πληρωμὴν. 17 "Ὅθεν πληρῶνων

14) Αἱ πηγαὶ δέχονται φυσικὴν ἐνοχὴν ἐπὶ ὑποσχέσεως τόκων μὴ τηρηθείσης τῆς διατυπώσεως τῆς ἐπερωτήσεως, ἀναγκαίως κατὰ τὸ ΡΔ.Λ. 5 § 2 Πανδ. 46. 3 καὶ L. 11 § 8 Πανδ. 13. 7.—Φυσικὰ δύναται ὁ νόμος τὰς διατυπώσεις αὐτοῦ νὰ ἀναγράψῃ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι μὴ τηρηθείσης τῆς διατυπώσεως ἡ σύμβασις οὐδεμίαν ἔχει συνέπειαν οὔτε φυσικὴν. Τοῦτο λ. χ. εἶναι ἡ σημασία τῆς insinuatio ἐπὶ τῶν δωρεῶν [καὶ τῆς συντάξεως ἐν τισι θέμασι συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου παρ' ἡμῖν].

15) N. 32 § 2. Πανδ. 12. 6 καὶ N. 26 § 12. Πανδ. 12. 6. Δωρεὰ δύναται κατὰ τινὰς περιπτώσεις νὰ παράγωσιν ὑποχρεώσεις εἰς ἀμοιβαία ὄψρα L. 25 § 11 Πανδ. 5. 3. Ἐκ τούτου ὅμως οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν γενικῶς φυσικὴν ὑποχρεώσιν πρὸς εὐγνωμοσύνην.

16) Ὁ Γρ. Α. Κ. § 814 ὁρίζει: τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πληρώσεως ὑποχρεώσεως παρεχόμενον δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ, ἐὰν ἡ παροχὴ ἀνταποκρίνηται εἰς ἡθικὴν ὑποχρεώσιν ἢ εἰς εὐπρέπειαν.

17) "Ἄλλως ὁ Σόφφερ (Seuffert Archiv τομ. 45 η 7.—Ἐπίσης ἐπὶ ἀποστέσεως ἐνοχῆς ἐνεκα μὴ ἐγκαιροῦ διαμαρτυρίας τῆς συναλλαγματικῆς (op cit. 18 x. 140).—Τί κρατεῖ παρ' ἡμῖν περὶ πτωχεύσεως; Διακρίτεον ἂν ὁ πτωχεύσας ὀφειλέτης ἐπλήρωσε πρὸ τῆς καταβολῆς τοῦ ποσοστοῦ τοῦ συμβιβασμοῦ, τότε ἐφ' ὅσον ἐπέλθῃ διάρρηξις τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ νέα πτώχευσις τὰ δοθέντα ἀναλαμβάνονται· ἂν ὅμως ἡ πληρωμὴ ἐγένετο μετὰ τὴν καταβολὴν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ συμβιβασμοῦ ἢ καὶ πρὸ ταύτης, ἀλλὰ κατόπιν ἐξωφλήθῃ τὸ ποσοστὸν τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸς πάντας τοὺς δανειστὰς καλῶς γίνεται ἡ καταβολὴ καὶ οὔτε ἀναζητήσις ἐπιτρέπεται. Διότι: ἀφοῦ κατὰ τὸ ἀρθ. 608 Ἑμπ. Νομ. ἵνα ἐπέλθῃ ἀποκατάστασις ἀπαιτεῖται ὁλοσχερὴς ἐξόφλησις τῶν χρεῶν, ἔπεται: ὅτι ὁ Νόμος ἐξαιρουμένην θεωρεῖ τὸν πτωχεύσαντα ὡς ὑπόχρεον εἰς πληρωμὴν ἀλλ' ἀκαταδίωκτον, καὶ ἐὰν πληρώσῃ ἔστω καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ συμβιβασμοῦ (quid ἐὰν οἱ κληρονόμοι πληρώσωσιν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ συμβιβασμοῦ;), πληρῶνει χρεὸς ἐγκυρον

κατόπιν τὰ ἀφθεντά, ἀποσθένονσι τὰ χρέη του καὶ δὲν ποιεῖ ἐλευθεριότητα· ἐπίσης εἰσὶν ἔγκυροι αἱ κατόπιν δοθεῖσαι ἀσφάλειαι πρὸς τελείαν πληρωμὴν. Ἄλλ' αἱ διὰ συμβιβασμοῦ ἀφειθεῖσαι πιστώσεις δὲν δύνανται νὰ προταῶσιν εἰς συμφηρισμόν.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΝΟΧΩΝ

§ 6. Παραγωγικοί λόγοι τῶν ἐνοχῶν ἐν γένει.

Ἡ πρώτη διαίρεσις τῶν παραγωγικῶν λόγων τῶν ἐνοχῶν ἐν τῷ ΡΔ εἶνε εἰς ἐνοχὰς ἐκ συναλλάγματος καὶ ἐξ ἀδικήματος.

Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐρείδεται ἐπὶ ἀντιθέτων ἀρχῶν. Τὰ συναλλάγματα εἰσὶν ἀγώγιμοι συμβάσεις, οὔσαι τὰ μέσα τῶν συναλλαγῶν.¹ Ἀδικήματα δὲ εἶνε ὑπεύθυνοι πράξεις ὑπὸ τοῦ δικαίου στιγματιζόμεναι καὶ δι' ἰδιωτικῆς ποινῆς κολαζόμεναι.

Αἱ ἀγωγαὶ ἐξ ἀδικήματος ἐπεδίωκον ἐν Ῥώμῃ ποινικοὺς σκοποὺς, καίπερ κατατασσόμεναι ἐν τῷ ἰδιωτικῷ δικαίῳ.²

Ἡ ἀντίθεσις ἐνεφανίζετο κατὰ πολλοὺς καὶ σημαντικοὺς νομικοὺς κανόνας. Πρὸ παντός αἱ μὲν ἐκ συναλλάγματος ἐνοχαὶ ἦσαν κατὰ κανόνα κληρονομηταί, αἱ δ' ἐξ ἀδικήματος ἀκληρονόμητοι³. Ἐπίσης ὁ paterfamilias, ὁ δίδων τῷ ὑπεξουσίῳ χρημάτιον, μέχρι τοῦ ποσοῦ

καὶ δὲν ἀναζητεῖ. Quid ἐπὶ συναλλαγματικῆς: Τὸ μόνον ἴσως ἔαποτέλεσμα εἶνε ἵνα ἡ καταβολὴ μὴ λογίζεται ὡς ἐλευθεριότης. [Γεωρ. Δυσθουν.]

4) Γάτος εἰσηγ. III § 88 Nunc transeamus ad obligationes quarum summa divisio in duas species deducitur: omnisenim obligatio vel ex contractu nascitur vel ex delicto. [Μεταβῶμεν νῦν εἰς τὰς ἐνοχὰς. ὧν ἡ ὑψίστη διαίρεσις εἶνε εἰς δύο εἶδη: διότι πᾶσα ἐνοχὴ γεννᾶται εἴτε ἐκ συναλλάγματος εἴτε ἐξ ἀδικήματος].

2) Contrahere—ἀρχικῶς σημαῖνον συμμαζεῖν, συστέλλειν—ὡς καὶ contractus εἶνε ἐν γένει παρὰ Ῥωμαίοις ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ διὰ πᾶσαν γένεσιν νομικῶν σχέσεων μεταξύ προσώπων. Ἀλλὰ κατόπιν καὶ δι' ἐκ τῆς διαίρεσεως τῶν ἐνοχῶν εἰς ἐξ ἀδικήματος καὶ ἐκ συναλλάγματος ἐμφανίσθη ἡ στενὴ ἐννοία. καθ' ἣν contractus εἶνε ἡ ἀγώγιμος σύμβασις. Ἐντεῦθεν ἀναχωρεῖ συνήθως ὁ Γάτος, ὅστις δέχεται τὴν διαίρεσιν ἐκείνην. Ν. 5. Πανδ. 44. 7. Ὅθεν ἡ ἀγώγιμος conventio εἶνε contractus, ἡ δὲ μὴ ἀγώγιμος pactum. Ν. 7. Πανδ. 2. 44. Ἐνίστα ὀνουάζουσιν οἱ Ῥωμαῖοι μόνος τὰς ἀνταλλακτικὰς ἀγώγιμους συμβάσεις contractus Ν. 25. § 1 Πανδ. 44. 7.

3) Ν. 111 § 1 Πανδ. 50. 17.—. Ν49 Πανδ. 44. 7.

τούτου ἡδύνατο νὰ ἐναχθῇ διὰ τὰς συμβάσεις τὰς ἐκ τοῦ χρηματίου, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὰ ἀδικήματα τοῦ ὑπεξουσίου, δι' ἃ ἡρθύνετο διὰ τῆς *actio noxalis*.⁴

Πᾶσαι αἱ ἀγωγαὶ δὲν παράγονται ἐκ συναλλαγμάτων ἢ ἐξ ἀδικημάτων, ἀλλὰ πᾶσαι ἔχουσιν ἐν πρώτῃ γραμμῇ εἴτε περιουσιακοὺς εἴτε ποινικοὺς σκοποὺς. "Ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι ὠνόμαζον τὰς ἐνοχάς, αἵτινες μῆτε ἐκ συναλλαγμάτων μῆτε ἐξ ἀδικημάτων προέκυπτον, ὡς *quasi ex contractu* ἢ ὡς *quasi ex delicto*". Αἱ πρῶται μετεῖχον τῶν διατάξεων, αἵτινες εἶχον ὀρισθῇ διὰ τὰς ἐκ συμβάσεως ἐνοχάς, αἱ δευτέραι τῶν διὰ τὰς ἐξ ἀδικημάτων⁵.

Κατὰ τὸ κοινοδίκαιον δὲν ἔχει πλέον ὅξιαν ἢ διαίρεσις εἰς ἐκ συναλλάγματος καὶ ἐξ ἀδικήματος ἐνοχάς. Διότι τανῦν αἱ ἐξ ἀδικήματος ἐνοχαί, τοῦλάχιστον αἱ πλείσται, δὲν ἐπιδιώκουσι πλέον ποινικοὺς σκοποὺς, ἀλλὰ μόνον ἀποζημιώσιν χρηματικὴν καὶ ἐπομένως οὔτε γενικῶς οὔτε εἰδικῶς εὐρηνται ἐν ὅσῃ ἀντιθέσει πρὸς τὰς λοιπὰς περιουσιακὰς ἐνοχάς. Ἄλλως τε νῦν δὲν ἔχουσιν οἷαν ἔκτασιν εἶχον ἐν Ῥώμῃ⁷.

Σήμερον ἡ φυσικωτέρα διαίρεσις εἶναι ἐνοχαὶ ἐκ δικαιοπραξίας καὶ ἐνοχαὶ μὴ ἐκ δικαιοπραξίας παραγόμεναι. Ἡ δευτέρα αὕτη τάξις περιλαμβάνει ἐνοχὰς ποικίλων εἰδῶν, οἷον ἀδικήματα, ἀδικαιολόγητον πλουτισμόν, συγγενικὰς καὶ κοινωνικὰς σχέσεις.

Γενικὰς ἀρχὰς θέλομεν ἀναπτύξῃ μόνον διὰ τὰς ἐκ δικαιοπραξίας παραγόμενας ἐνοχάς.

4) N. 1. Πανδ. 9. 4.

5) "Ἢδη ὁ Γάιος ἐν N. 1. Πανδ. 44. 7 αὐξάνει τὴν παλαιὰν διαίρεσιν : *obligationes aut ex contractu nascuntur aut ex maleficio aut proprio quodam jure ex variis causarum figuris*. Κατόπιν δὲ καταλήγει εἰς τὴν ὑπαγωγὴν τῶν ἐνοχῶν εἰς *quasi ex contractu* καὶ *quasi ex delicto*. "Ὅθεν ἡ L. 2. Εἰσηγ. 3. 13 παρέχει τὴν τετραπλὴν διαίρεσιν *aut enim ex contractu sunt aut quasi ex contractu aut ex maleficio aut quasi ex maleficio*.

6) L. 4 § 7. Πανδ. 9. 3 καὶ L. 5 § 5. Πανδ. 9. 3.

7) Καὶ τὸ σύμπλεγμα τῶν *quasi contractus* δὲν δύναται πλέον νὰ διατηρηθῇ ὡς περιλαμβανόν ποικίλας σχέσεις. "Ὅθεν εἶνε ὅτι εἰνὶ ἐνοχαί, ἃς κατέτασσον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰ *quasi contractus*, ἔχουσιν ἐσωτερικὴν συγγένειαν πρὸς τινὰ *contractus*, ὥστε δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀναλογία τούτων· λ. χ. ἡ διοίκησις ἄλλοτρίῳ, σχετικῶς πρὸς τὴν ἐντολήν. Τοῦτο ὅμως δὲν προσιδιάζει εἰς πάντα τὰ Ῥωμαϊκὰ *quasi contractus*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ τύπος τῶν ἐνοχικῶν δικαιοπραξιῶν.

§ 7. Τὸ ῥωμαϊκὸν σύστημα τῶν συναλλαγμάτων¹.

Ἀρκεῖ πρὸς σύστασιν τῆς ἐνοχῆς ἡ ὅπωςδῆποτε δηλωθεῖσα συμφωνία τῶν βουλήσεων τοῦ πιστωτοῦ καὶ τοῦ ὀφειλέτου ; ἢ ἀπαιτεῖται ὠρισμένος τρόπος—διατύπωσις—τῆς δηλώσεως, ἥτις ἐκφράζει ἀναμφιβόλως, ὅ,τι καὶ τί ὀφείλεται ;

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαιροῦνται τὰ ἔθνη ἀπὸ αἰῶνων.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπῆλθον διατύπωσιν, ἵνα ἡ σύναψις τῆς συμβάσεως ὠρισμένως καὶ σαφῶς διακρίνηται ἀπὸ τὰς ἀπλῆς προπαρασκευαστικὰς διαπραγματεύσεις. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίζοντο τὴν ἐπερώτησιν (*stipulatio*).

Ἡ ἐπερώτησις ἦτο προφορικὴ σύμβασις μεταξὺ παρόντων, ἐν ᾗ οἱ συμβαλλόμενοι ἄνευ διακοπῆς ἀντήλλασσον ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν. Ὁ πιστωτὴς—ἐπερωτῶν *stipulans*—ὤφειλε νὰ ποιήσῃ τὴν ἐρώτησιν, ἐν ᾗ διετύπου τὰ καθ' ἑκάστα τῶν ὄρων τῆς συμβάσεως, ὁ δὲ ὀφειλέτης—ἐπερωτώμενος—μόνον κατέφασκεν. Ἐν τῇ ἀπλουστάτῃ αὐτῆς μορφῇ ἡ ἐπερώτησις ἦτο *centum dares spondes? Spondeo*.

Περὶ τῶν ἐπερωτήσεων ὑπῆρχε συνήθεια νὰ συντάσσωνται ἐγγράφα, ἅτινα ὠρίζον ἐγγράφως τοὺς προφορικῶς καὶ ταχέως πεπερασμένους λόγους. Τοῦτο δὲν ἦτο νομικῶς ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἡδὴ ἐπὶ Κικέρωνος συνήθεια.

Ἡ ἄτυπος σύμβασις—*nudum pactum*—δὲν ἔτικτεν ἀγωγὴν.

Τοῦναντίον τὰ ἐλληνικὰ ἔθνη, ἅτινα καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑποταγὴν εὗρηντο ἐν ζωηρᾷ ἐπικοινωνίᾳ πρὸς τοὺτους, ἠγνόουν τὸν τύπον τῆς ἐπερωτήσεως. Παρ' Ἑλλήσιν ἐκράτει ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀτύπου τῶν ἐνοχικῶν συμβάσεων. Ἡ ἀρχὴ αὕτη μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπέκτεψε σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ΡΔ.²

1) Πλήρη ἐκθεσιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ συστήματος τῶν συναλλαγμάτων καὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ δὲν ἀσκοῦμεν ἐνταῦθα, ὅλλὰ μόνον ἐξαίρομεν τὰ πρὸς κατανόησιν τοῦ νεωτάτου ΡΔ οὐσιώδη.

2) Τοῦτο εἶνε ὑπόθεσις, ἥτις εὕρισκει στήριγμα βεβαίως οὐχὶ ἀσφαλὲς ἐπὶ τῆς παραδεδομένης ἐκφράσεως τῶν Ῥωμαίων νομικῶν, ὅτι *ex jure gentium omnes pene contractus introducti sunt ut emptio venditio, locatio con-*

Βαθμῶδὸν εἰσέλασεν εἰς Ῥώμην ἡ ἰδέα ὅτι τοῦλάχιστον εἰς τινὰς συμβάσεις ἡ καλὴ πίστις—*fides*—ἀπῆται παρὰ τοῦ τιμίου πολίτου τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀτύπως δοθέντος λόγου. Ἀρχικῶς ἐπέβαλλε τοῦτο ἡ ἐμπορικὴ πίστις καὶ ἡ κοινὴ γνώμη· ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ πονὴρ τῆς ἀτιμίας—*infamia*. Κατόπιν ὁμως εἰσέχθησαν ἀγωγαὶ ἐκβιάζουσαι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμβάσεων τούτων, καίπερ ἀτύπως συναρθεῖσων.³

Καὶ ἔμεινε μὲν ὡς κανὼν τῆς συνάψεως τῶν ἐνοχῶν ἡ ἐπερωτήσις, ἀλλ' ὁ κανὼν οὗτος διεσπᾶτο ὁσημέραι δι' εὐρείων ἐξαίρέσεων.

Κατὰ ταῦτα ἐπὶ αὐτοκρατόρων διεκρίνοντο 4 κατηγορίαι, ἦτοι πραγματικά (*re*), ῥηματικά (*verbis*), γραμματικά (*litteris*) καὶ συνανετικά (*consensu*) συναλλάγματα.

1. Πραγματικά συναλλάγματα εἶνε τὸ δάνειον, τὸ χρησιδάνειον, ἡ παρακαταθήκη καὶ ἡ ἐνεχύρασις. Τὰ πραγματικά συναλλάγματα εἶνε πράξεις σύνθετοι. Ὁ εἰς τῶν συμβαλλομένων διδοὶ πρᾶγμα τι κατὰ κυριότητα, ἢ κατὰ νομὴν ἢ τοῦλάχιστον καθ' ἀπλὴν κατοχὴν καὶ ὁ ἕτερος ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν.

2. Ῥηματικά συναλλάγματα ἦσαν κυρίως αἱ ἐπερωτήσεις. Ἀλλὰ πρακτικῶς τὰ ἔγγραφα τῶν ἐπερωτήσεων εἶχον λάβη χαρακτῆρα γραμματικῶν συναλλαγμάτων. Διότι ἤρκει ἵνα ἐν αὐτοῖς ἀναγνωρίζηται ἐγγράφως ἡ ὑπόσχεσις τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ ἀνταπόδειξις, ὅτι ὅν ἐγένετο προσωρικὴ ἐπερωτήσις, ἦτο ἀπαράδεκτος· μόνον δὲ ἡ ἀπόδειξις ἐπετρέπετο ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι οὔτε ἐν τῷ τόπῳ οὔτε ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐπερωτήσεως ἦσαν παρόντες.⁴

ductio, societas, depositum mutuum et alii innumerabiles [ἐκ τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν εἰσέχθησαν σχεδὸν πάντα τὰ συναλλάγματα, ὡς ἡ ἀγοραπωλησία, ἡ ἐκμίσθωσις, ἡ ἐταιρεία, ἡ παρακαταθήκη, τὸ δάνειον καὶ ἄλλα πλεῖστα], § 2 Εἰσηγ. 1, 2. Πολυέριθμοι ἀναλογίαι χρησιμεύουσιν ὡς περαιτέρω στήριγματα καὶ δὴ ἡ εἰσαγωγή τῆς ἀπόπειρας ὑποθήκης τοῦ ἐλληνικοῦ δικαίου.

3) N. 11 § 1. Πανδ. 19. 1. Ὁ Πέρνις (*Pernice Labeo* 1 σελ. 408) ἀπέδειξεν ὅτι ἡ *fides* ἔσχεν ἀποτελεσματικὴν ἐπίρρασιν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀγωγιμότητος τῶν ἀτύπων συμβάσεων καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐντολῆς καὶ τῆς ἐταιρείας. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τοῦτο ἀποτελεῖ παρεπιδὴν κατάστασιν. Ὅταν ἐν τῷ βίῳ ἀνεβάνη ἡ ἀνάγκη, ἵνα τηρῶνται ἔγκυροι ἄτυποι τινες συμβάσεις, ἐσχηματίσθη πρῶτον ἡ ἰδέα ὅτι ἡ *fides* ἀπαιτεῖ τὴν πίστην αὐτῶν ἐκτελεσιν καὶ ἄφου ἐρριζώθη ἡ πεποίθησις αὕτη, ἐδόθη ἀγωγή κατὰ τοῦ μὴ καλοπίστου.

4) N. 184. Πανδ. 45. 1—N. 1. Κωδ. 8. 07 καὶ N. 14. Κωδ. 8. 37.

3. 'Εν τῷ κλασικῷ δικαίῳ συνήπτοντο γραμματικὰ συναλλάγματα διὰ τῆς ἀναγραφῆς ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ πιστωτοῦ — *codex accepti et expensi* — τῇ συναινέσει τοῦ ὀφειλέτου. 'Εν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ τοῦτο εἶνε ἀπρηχαιωμένον. "Ο,τι φαίνεται ἐν τούτῳ ὡς γραμματικὸν συνάλλαγμα, εἶνε ἀμφίβολον νομικὸν πλάσμα.⁵

4. Ὡς συναινετικὰ συναλλάγματα συνεπεῖα ἀπλῆς αὐτοῦ συμφωνίας τῶν βουλήσεων ἦσαν ἀγώγιμοι 4 συμβάσεις ἔχουσαι ἀκριβῶς ὠρισμένον περιεχόμενον, ἥτοι ἡ ἀγοραπωλησία, ἡ ἐκμίσθωσις, ἡ ἐντολή καὶ ἡ ἐταιρεία.

Προσετίθεντο δικαιοπραξίαι τινές, εἰς ἃς ὁ πραιτωρ καὶ οἱ μεταγενέστεροι αὐτοκράτορες ἐχορήγουν ἀγωγὴν — *pacta praetoria καὶ legitima*.⁶

'Ο κύκλος τῶν ἀγωγίμων ἀμφιμερῶν συναινετικῶν συναλλαγμάτων ἦτο ἀκριβῶς ὠρισμένος. Ἀτυποὶ ἀμφιμερεῖς δικαιοπραξίαι, μὴ ὑπαγόμεναι ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀγοραπωλησίας, ἐκμίσθωσης, ἐντολῆς ἢ ἐταιρείας — ἥτοι *ἀνόνομα συναλλάγματα*, *contractus inominati* — ἦσαν μὴ ἀγώγιμοι.

'Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀνεφάνη νέον σημαντικὸν στοιχεῖον — ἡ καταβολή. 'Ο καταβαλὼν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοιοῦτου συναλλάγματος εἶχεν ἀνέκαθεν τὴν *condictio sine causa* πρὸς ἀνάληψιν τοῦ καταβληθέντος ἐὰν ἡ ἀντιπαροχὴ δὲν παρείχετο. Ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας ἐχορηγεῖτο καὶ ἀγωγὴ διὰ τὴν *ὑποσχεθεῖσαν ἀντιπαροχήν*.

Τὴν ὥθησιν πρὸς τοῦτο ἔδωκεν ἡ λεγομένη σύμβασις μεταπρασίας (*actio aestimatoria praescriptis verbis* — *Trüdelvertrag*). Αὕτη εἶνε σύμβασις, καθ' ἣν δίδεται τῷ μεταπράτῃ πρᾶγμα πρὸς πώλησιν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θέλει ἀποδώσῃ εἴτε τὸ πρᾶγμα εἴτε τὸ καθορισθὲν ἀποτίμημα αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη σύμβασις δὲν εἶνε οὔτε ἀγοραπωλησία οὔτε ἐκμίσθωσις οὔτε ἐντολή. "Οθεν εἰσήγαγεν ὁ Πραιτωρ διὰ ταύτην ἰδίαν ἀγωγὴν *ex fide bona* τὴν *aestimatoria praescriptis verbis*, δι' ἧς ὁ διδοὺς ἀπῆται παρὰ τοῦ μεταπράτου εἴτε τὸ πρᾶγμα εἴτε τὸ ἀποτίμημα.⁷

5) Κυρία περίπτωσις ἦτο ἡ ἀντιφώνησις.

6) Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ ὑπόσχεσις *donare* L. 35 § 5. Koz. 8. 54.

7) Ὁ Καρλόδα (*Karlowa*, *Rechtsgeschäft* σελ. 253) πρῶτος παρετήρησεν ὅτι ἡ *actio aestimatoria* ἦτο ἡ ἀφετηρία τῶν ἀνώνυμων συναλλαγμάτων καὶ ὅτι ἐν τῷ Πραιτωρικῷ Ἐδίκτῳ δὲν ὑπῆρχεν *actio praescriptis verbis* γενικῇ

Κατόπιν κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐθεντίας μεγάλων νομικῶν καὶ δὴ τοῦ Λαβέωνος ἐχορήγησεν ὁ Πραιτωρ καὶ ἐξ ἄλλων ἀνωνύμων ἀμφιμερῶν συμβάσεων ἀγωγὴν *praescriptis ver-* ^{KA. 393.}
his πρὸς τὸν καταβαλόντα ἐπὶ λήψει τῆς ὑποσχεθείσης ἀντιπαροχῆς. ⁵⁶¹
⁶¹²

Τὸ τοιοῦτον δὲν ἐστηρίζετο οὔτε ἐπὶ νόμου οὔτε ἐπὶ ἐδίκτου, ἀλλὰ ^{KA. 168}
μόνον ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιμάχου γνώμης τῶν νομι- ^{K2. 22.}
κῶν καὶ τῆς πραιτωρικῆς πράξεως. Ἀφ' ἐτέρου πλὴν τοῦ νέου μέσου ¹⁸⁶
ὑπῆρχε καὶ ἑκαταὶ χορηγούμενῃ τῷ καταβαλόντι *condictio sine* ²⁶⁸
causa πρὸς ἀνάληψιν τοῦ καταβληθέντος. Οὕτω δὲ ἔμενεν αὐτῷ τὸ ³³⁹
δικαίωμα μετανοίας, ἥτοι ἡ ἐξουσία μέχρι λήψεως τῆς ἀντιπαροχῆς νὰ ^{NA 553}
ἀποχωρήσῃ τῆς συμβάσεως.⁸ ^{113. 113.}

§ 8. Ὑποχρεωτικὴ δύναμις τῶν ἀτύπων ἐνοχικῶν συμβάσεων ἐν τῷ κοινοδικαίῳ.

1. Τὸ ῥωμαϊκὸν σύστημα τῶν συναλλαγμάτων δὲν ἦτο κατάλληλον ὅπως εἰσαχθῇ εἰς Γερμανίαν, ἅτε στερούμενον ἐσωτερικῆς ἀρμονίας καὶ δικαίας ἀκολουθίας. Ὁ κανὼν ὅτι ἡ διατύπωσις εἶνε ἀναγκαία δὲν ἐξωθεύετο, ἀλλὰ διεσπάρθη αὐθαριέτως δι' ἐξαιρέσεων, ὧν αἱ πλεῖσται ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἱστορικῶς τυχαίων γεγονότων. Πρὸς τούτοις ἡ διατύπωσις τῆς ἐπερωτήσεως οὐδὲν εὗρισκε σημεῖον συναρμογῆς ἐν τῷ νεωτέρῳ βίῳ. Ἐν τούτοις οἱ ῥωμαῖστοι τοῦ μεσαίωνος ὑπεστήριζον εἰσέτι τὸ μὴ ἀγώγιμον τῶν *pacta nuda*. Ἀλλ' οἱ κανονισταὶ (οἱ νομικοὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου) ἐθεώρουν τὰς ἀτύπους συμβάσεις ὡς ἀγώγιμους. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀγωγιμότης τούτων κατὰ μικρὸν εἰσ-
ήχθη ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ κοινοδικαίου καὶ ἐγένετο ἀναμφισβήτητον ἔθιμον.¹

προωρισμένη διὰ πάσας τὰς περιπτώσεις. Ὁ Λένελ (Lenel Edictum σ. 237) ἀπέδειξε τοῦτο τελείως. N. 1. Πανδ. 19. 3. N. 1 § 1. Πανδ. 19. 4.—N. 2. Πανδ. 19. 5.

8) Ἀναμφισβήτως ὁ δοῦς εἶχε *condictio sine causa*—ἥτοι δικαίωμα δι-
λύσεως τῆς συμβάσεως—ἐὰν ὁ λαβὼν καθυστέρει τὴν ἀντιπαροχὴν. L. 1 § 4.
Ἀλλ' ὁ δοῦς εἶχε δικαίωμα μετανοίας καὶ τὴν λεγομένην *condictio ex poe-*
nitentia προτοῦ ὁ λήπτης καταστῇ ὑπερήμερος διὰ τὴν ἀντιπαροχὴν καὶ δὴ,
ὅταν ὁ διὰ τὴν ἀντιπαροχὴν ὠρισμένος χρόνος δὲν εἶχε παρελθῇ; Τοῦτο συνέ-
βαιεν ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ. N. 3 § 1 καὶ N. 5 § 1. Πανδ. 12. 4.
Ἀλλὰ ταῦτας θεωροῦσιν ὡς παρεμβλήματα.

1) Ἡ ἑλλειψὶς τύπων ἐπὶ τῶν ἐνοχικῶν συμβάσεων δὲν εἶνε ἀκίνδυνος, διότι

2. Οὕτω δὲ καὶ τὰ ῥωμαϊκὰ ἀνώνυμα συναλλάγματα εἰσιν ἀγωγίμα ἅμα τῇ συστάσει ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἤτοι δὲν ἀπαιτεῖται καταβολή, ἢνα τύχη ὁ καταβαλὼν ἀγωγῆς διὰ τὴν ἀντιπαροχὴν. Περαιτέρω συνέπεια ἦτο ὅτι ἀπώλεσε τὸ δικαίωμα μετανοίας ὁ καταβαλὼν χωρὶς νὰ παρασχεθῇ ἡ ἀντιπαροχὴ· διότι αὐτὸς κατέβαλε τὴν ὀφειλὴν του, δικαιούται μόνον νὰ ἐναγάγῃ διὰ τὴν ἀντιπαροχὴν.²

3. Περαιτέρω ἀνεφύετο τὸ ζήτημα, ἂν τὰ ῥωμαϊκὰ *πραγματικὰ συναλλάγματα* φέρουσιν ἔτι τὸν χαρακτῆρα τοῦτον, ἢ ἐὰν συνεχωνεύθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ κλάσει τῶν συναινετικῶν συναλλαγμάτων. Δ. χ. τὸ ἀπλοῦν δάνειον εἶνε νῦν πραγματικὸν συνάλλαγμα, ἤτοι ἡ παροχὴ τῶν χρημάτων ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ λογίζεται γενομένη *obligandi causa*; Ἡ μετετράπη εἰς συνάλλαγμα, ἤτοι ἡ παροχὴ τῶν χρημάτων λογίζεται *solvendi causa* πρὸς ἀπόσβεσιν τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν ὁ δανειστής ἀνέλαβε διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ δανείου;³

Τὸ πρῶτον εἶνε ὀρθόν. Πρὸς τὰς ἰδέας τῶν συναλλαγῶν καὶ τοῦ βίου εἶνε σύμφωνον ὅπως αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τοῦ δανείου, τῆς παρακατολήκης, τοῦ χρησιδανείου συνάπτωνται μόνον ἀπὸ τῆς παραλήψεως τοῦ δανειζομένου κτλ. πράγματος. Οὕτω δὲ αἱ τῶν αὐτῶν συμβάσεις ἀποτελοῦσι καὶ νῦν ἰδιόζουσαν κλάσιν. Εἶνε δὲ οὕτω βεβαίως ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ πραγματικαὶ συμβάσεις ἢ ἐν Ῥώμῃ, διότι ἡ παράδοσις τοῦ δανειζομένου πράγματος δὲν ἀποτελεῖ πλέον ὥς ἐν Ῥώμῃ θετικὴν καὶ ἀναγκαίαν αἵρεσιν τῆς ἀγωγιμότητος, ἀλλὰ γνώρισμα τῆς τελειοποιήσεως τῆς συμβάσεως, ὅπερ κατὰ τὰς ἰδέας τῶν συναλλαγῶν προκύπτει ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων.

συμπεράγεται τὸν κίνδυνον ὅτι ἐγείρονται ἀγωγαὶ ἐξ ἐκφράσεων, ῥιπτομένων εἰκῇ καὶ ἀλογίστως καὶ ὅτι γεννῶνται μακρὰ καὶ δυσχερεῖς δίκαι· περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς σημασίας τῶν ἀτύπων συμβάσεων. Καταλήγει δὲ τὸ πρᾶγμα εἰς μάρτυρας καὶ ὅρκον, ἀμφοτέρω διονομικὰ μέσα οὐχὶ λίαν ἀξιόσυστατα. — Καὶ ὁ ΓρΑΚ ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀτύπου, ἀλλὰ μετὰ σημαντικῶν ἐξαιρέσεων.

2) Αἱ συνέπειαι αὗται ἀνεγνωρίσθησαν βαθμῶδὸν καὶ μετ' ἀντιρρήσεις.

3) Τὸ ζήτημα εἶνε λίαν ἀμφισβητούμενον. — Ὁ ΓρΑΚ § 607: «δοτὶς ἔλαβε χρήματα ἢ ἄλλα ἀντικαταστατὰ πράγματα ὡς δάνειον, ὑποχρεοῦται . . . εἰς ἀπόδοσιν»· ἤτοι θεωρεῖ ὡς πραγματικὴν σύμβασιν τὸ δάνειον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΝΑΨΙΣ ΕΝΟΧΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ

ἐν τῇ συστάσει αὐτῆς ἑαυτὴν ἀντιλαμβάνει καὶ ἀναλαμβάνει
 § 9. Ἐνοχικαὶ συμβάσεις καὶ μονομερεῖς ὑποσχέσεις. προσφερομένη

1. Αἱ ἐνοχαὶ κατὰ κανόνα παράγονται ἐκ συμβάσεων, συναίνουντος
 Κ.Ε.Τ. 51 τοῦ πιστωτοῦ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ὀφειλέτου¹. Εἶνε δὲ νομικῶς ἄνευ
 ΑΑ. 568 σημασίας, ἂν ὁ πιστωτὴς προκαλῇ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπως ἐγένετο ἐν τῇ
 ῥωμαϊκῇ stipulatio, ἣ ἂν ὁ ὀφειλέτης ποιῇται τὴν πρότασιν, ἣν ἀπο-
 δέχεται ὁ πιστωτὴς.

Οἱ Ῥωμαῖοι θεωροῦσιν ὡς δυνατὴν τὴν σύμβασιν μόνον μεταξὺ ὠρι-
 μένου πιστωτοῦ καὶ ὠρισμένου ὀφειλέτου². Σήμερον κατὰ τὰς γερ-
 μανικὰς νομικὰς ἰδέας παράγονται συμβάσεις καὶ πρὸς ἀόριστους πι-
 στωτάς, οἵτινες μένουσιν ἀνώνυμοι ἀπέναντι τοῦ ὀφειλέτου, ἔνθα ἀντὶ
 τοῦ πιστωτοῦ ἀποδέχεται τρίτος³.

Ἐνίοτε τίκτονται ἐνοχαὶ καὶ ἐκ μονομεροῦς ὑποσχέσεως τοῦ ὀφει-
 λέτου⁴. Καίπερ δὲ μὴ ἀπαιτουμένης ἀποδοχῆς πρὸς σύστασιν τῆς ἐνο-
 χῆς, ἐν τούτοις φυσικῶς ἀπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ πιστωτοῦ, ἵνα
 ποιήσῃται χρῆσιν τῆς ἐξουσίας, ἣν τῷ παρέχει ἡ ἐνοχή.

Ἡδὴ τὸ ΡΔ γινώσκει τοιαῦτα θέματα, ὧν κοινὸν χαρακτηριστικόν

1) Κατὰ τὰς γερμανικὰς ἰδέας, ἡ ὑπόσχεσις εἶνε τὸ κύριον ἐν τῇ συμβάσει, παρεπόμενον δὲ ἡ ἀποδοχή (Annahme) — ἔκφρασις, ἣτις ἀρχικῶς ἐσήμαινεν ὕλικήν πράξιν, ἥτοι τὴν λήψιν συμβόλου τῆς συμβάσεως, προσφερομένου ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου.

2) Οἱ πλεῖστοι ῥωμαῖοι δὲν δέχονται διὰ τὸ ΡΔ συμβάσεις μετ' ἀόριστων πιστωτῶν. Ν. 10 καὶ Ν. 21. Πανδ. 45. 3.

3) Εἰδικῶς ἀνεγνωρισμένας συμβάσεις πρὸς ἀόριστα πρόσωπα ἀποτελοῦσιν αἱ θαλάσσιαι ἀσφάλειαι «διὰ λογαριασμὸν ἄλλου», ὅταν ὁ ἀποστολεὺς ἢ ἄλλος ἀντιπρόσωπος ἀσφαλίσῃ ἐμπορεύματα τρίτου μὴ κατονομαζομένου. Ὁμοίως ἐπὶ θαλασσίων ἀσφαλίσεων αἰδιὰ λογαριασμὸν οὗτινος ἀνήκει, ὅποτε εἶνε ἄδηλον ἂν ὁ ἀσφαλιζόμενος ἐνεργῇ δι' ἐαυτὸν ἢ δι' ἄλλον. Ἀλλὰ τὸ δυνατόν συμβάσεων πρὸς ἀόριστα πρόσωπα δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ θέματα ταῦτα. Ὅθεν τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικόν (τόμ. 11 σελ. 249) ἀναγνωρίζει τὸ κύρος ὁμολόγου, καθ' ὃ ὁ ἐκδότης δίδει ἐγγύησιν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος πιστωτοῦ ὑποθήκης ἐγγραφησμένης ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου τρίτου. Ὁ ΓράΚ δὲν λύει ρητῶς τὸ ζήτημα.

4) Αἱ τοιαῦται ἐκ μονομερῶν ὑποσχέσεων ὑποχρεώσεις διέπονται ὑφ' οἷων διατάξεων καὶ αἱ ἐκ συμβάσεων.

Ὅθεν ἀνάκλησιν ἢ τροποποιήσιν τῆς ἐκκηρύξεως δύναται ὁ ὑποσχόμενος μετὰ τὴν δημοσίευσιν τότε μόνον νὰ κάμῃ, ἐὰν ἐπεφυλάχθῃ τοῦτο. Ἄλλ' ἡ ἐρμηγεία τῆς ἐκκηρύξεως ἀνήκει ἐν ἀμφιβολίᾳ τῷ ὀφειλέτῃ.

Ὁ ἐκτελὼν τὴν παροχὴν ἀποκτᾷ αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι του ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς ἐκκηρυχθείσης ἀμοιβῆς, καὶ ἂν ἡ παροχὴ δὲν ἐγένετο χάριν τῆς ἐκκηρύξεως καὶ ἂν ὁ παρασχὼν ἡγνῶσι τὴν ἐκκήρυξιν.^{9, 10, 11.}

Πρωτοτύπη ἀμοιβῆς. ΚΕ. 282

φρ. εἰς τὸν ἐκκενώσαντα τὰ χίστα τὸ ποτήριον αὐτοῦ. — Ὁ ΓρΑΚ § 657 δὲν διακρίνει οὐχ ἥττον καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τούτου οὐδὲν δικαστήριον θέλει καταδικάσει ἐκ κούφων ὑποσχέσεων. Θέλει δὲ τὰς χαρακτηρίσει ὡς μὴ σοβαράς, ὅσον καὶ ἂν ἡ ἐκκήρυξας διεθεδαίωσε τὴν σοβαρότητα τῆς ἐκκηρύξεως.

9) Αἱ ἐκκηρύξεις ἦσαν λίαν γνωσταὶ τοῖς Ῥωμαίοις. Πρωτότυπον παράδειγμα δίδει τὸ περιλαίμιον τοῦ κυνός: *fugit, tene me, quum revocaveris me domino Zosimo accipis solidum* [ἔφυγα σύλλαθέ με· ἐὰν ἀποδώσῃς με τῷ κυρίῳ Ζωσίμῳ, λήψῃς χρυσοῦν νόμισμα]. Bruns, Fontes ed. 6 σελ. 320. — Ἄλλ' ἐντεῦθεν δὲν παρήγετο ἀγώγιμος ἐνοχὴ, ἀλλ' ἀπλῶς ὑποχρέωσις εὐπρεπείας. — Σήμερον εἶνε γενικῶς δεκτόν, ὅτι ἐκ τῶν ἐκκηρύξεων παράγονται ἀγώγιμοι ἐνοχαί. Ἀλλὰ πολλοὶ ἰσχυρίζονται, λ. χ. ὁ Windscheid § 308 σημ. 3, ὅτι ἐν τῇ ἐκκηρύξει κεῖται προσφορά πρὸς ἀόριστον πρόσωπον, ἥτις χρῆζει ἀποδοχῆς. Πῶς ὁμως γίνεται ἡ ἀποδοχὴ αὕτη, ἐπὶ τούτου ὑπάρχει ἔρις. Τινὲς θεωροῦσι τοιαύτην τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παροχῆς, ἵνα ἀποφύγῃσι τὴν ματαίναν προσβολὴν τοῦ αἰσθημάτων τοῦ δικαίου. Ἀλλὰ τοῦτο ἰσχύει, ἐὰν ὁ πράξας οὐδὲν ἐγίνωσκε περὶ τῆς ἐκκηρύξεως καὶ ἀποθάνῃ πρὸ πάσης γνώσεως; Λ. χ. ἐγένετο ἐκκήρυξις βραβεῖου πρὸς τὸν πρῶτον ἀρπάσαντα ἐχθρικὴν σημαίναν ἐν τῷ πολέμῳ. Ὁ Windscheid § 308 σημ. 7 ἀρνεῖται: τὴν ἐκ τῆς ἐκκηρύξεως ὑποχρέωσιν, ἐὰν ἀνακληθῇ, ἀποῦ ἤρξατο μὲν ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ δὲν ἐπερατώθη, οἷοι ἐλλείπει ἡ ἀποδοχὴ. Ἄλλ' ἐὰν τις ἤρῃ προέβῃ εἰς θυσίαν, ὁ ἐκκηρύξας ὀφείλει ἀποζημιώσιν ἐνεκα culpa in contrahendo. Εἰς τὸν ἀρχίσαντα τὴν μελέτην ζητήματος βραβευθησομένου ὀφείλεται ἀποζημιώσις; καὶ ἐὰν πολλοὶ ἐποίησαν τοιαύτας θυσίας καὶ μελέτας; Τότε ὁ ἀνακαλῶν θὰ περιέπτεν ἐκ τῆς Σκύλλης εἰς τὴν Χάρυβδιν. Εἰς ὕψις συμπεράσματα καταλήγομεν, ὅταν θεωρήσωμεν τὸν ἐκκηρύξαντα ὡς ὑπόχρεον. Οὐδὲ ἀντιτάσκει πρὸς ταῦτα τὸ ἐπιτρεπτόν τῆς ἐπιφυλάξεως τῆς ἀνακλήσεως, ἥτις οὕτω θὰ ἀπετέλει διαλυτικὴν αἵρεσιν. Ἄλλως τε τοιαύτη ἐπιφύλαξις δὲν συμβαίνει συχνά, διότι μαιοὶ τὸ γόητρον τῆς ἐκκηρύξεως. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ (657, 658, 661) ἡ ἐκκήρυξις δύναται νὰ ἀνακληθῇ μέχρι τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς πράξεως, ἐν δὲ τῷ καθορισμῷ προθεσμίας διὰ τὴν πρᾶξιν κεῖται ἐν ἀμφιβολίᾳ παραίτησις τῆς ἀνακλήσεως. Ἐκκήρυξις, ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον διαγωνισμὸν ἐπὶ βραβεῖῳ, εἶνε ἔγκυρος μόνον ἂν ἐν τῇ κοινοποιήσῃ ἐρυσθῇ προθεσμία διὰ τὸν διαγωνισμὸν. Τὴν ἀμοιβὴν λαμβάνει ὁ ἐπιχειρήσας τὴν πρᾶξιν, καὶ ὅταν δὲν ἐπεχείρησε ταύτην ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀμοιβήν.

2. Γραμμάτια εἰς τὸν κομιστὴν καὶ εἰς διαταγὴν τίττουςιν ἐνοχᾶς κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην ἅμα τῇ ἐκδόσει, ὥστε πιστωτὴς γίνεται ὁ ἐκάστοτε καλῇ τῇ πίστει ἀποκτῶν τὰ ἐγγράφα, ἐφ' ὅσον ἐξωτερικῶς νομιμοποιεῖ τοῦτον ὡς πιστωτὴν τὸ γραμματίειον¹².

3. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην εἰσὶ δυνατὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ

10) Οὐχὶ σπανίως ἡ ἐπιτυχία ὀφείλεται εἰς τὴν συνεργασίαν πολλῶν, λ.χ. ἐπὶ ἀνακαλύψεως κακούργου. Ἐνταῦθα συμφωνεῖ πρὸς τὴν πρόθεσιν τῆς ἐκκηρύξεως ἵνα ἡ ἀμοιβὴ μερίζηται κατ' ἀναλογίαν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Τί ἐὰν πολλοὶ αὐτοποστάτως καὶ τελείως ἕκαστος παρέσχον τὴν παροχήν; Κατὰ κανόνα ἡ ἀμοιβὴ δοθήσεται κατὰ τὴν πρόθεσιν τῆς ἐκκηρύξεως πρὸς τὸν πρῶτον παρασχόντα ἢ κατὰ τινὰς περιστάσεις εἰς τὸν τὸ κάλλιστον παρασχόντα.

11) Σημαντικὸν θέμα ἐκκηρύξεως παρ' ἡμῖν εἶνε ἐπὶ ἐπικεκρυγμένων ληστῶν, ὅποτε ἡ Ἑλλην. πολιτεία προκηρύττει ὠρισμένην ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν κατάδειξιν, τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον ληστοῦ ἐπικεκρυγμένου. Ἄν ἡ κατάδειξις δὲν ἐπιφέρῃ τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον, ὁ ὕπουργός τῶν Ἐσωτερικῶν ἀποφασίζει, ἂν πρέπει νὰ δοθῇ ἀμοιβὴ τῷ καταδεικτῇ. Τὸ ποσὸν τῆς ἀμοιβῆς ὀρίζεται ἐν τῷ Β. Διατάγματι τῆς ἐπικηρύξεως. Ἡ ἀμοιβὴ χρηγεῖται καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ἐπὶ τῆς καταδιώξεως, ἂν συντελέσωσι πρὸς σύλληψιν ἢ φόνον τοῦ ληστοῦ [ὅπερ ἄτοπον]. Τίς ὁ δικαιούμενος εἰς ἀμοιβήν, ἀποφασίζει ἡ διοικητικὴ ἀρχή. Οὐχ ἦτον δέον ὅπως ἐπιτρέπηται καὶ ἀγωγή ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων κατὰ τοῦ δημοσίου. Παρελθούσης τῆς διορίας τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου περὶ ἐπικηρύξεως ἡ ἀνακληθέντος τοῦ Β. Διατάγμ. τῆς ἐπικηρύξεως, οὐδεμία πλέον ὀφείλεται ἀμοιβὴ διὰ τὴν μετὰ ταῦτα γινομένην κατάδειξιν, σύλληψιν ἢ φόνον. Ἐπὶ πολλῶν συλλαβόντων ἢ φονευσάντων; Ὁρθότερον ὅπως γείνη κατανομή τῆς ἀμοιβῆς κατὰ κεφαλὰς. Νόμος ΤΟΔ' τῆς 27 Φεβρ. 1871 — Νόμος ΥΙΕ' 29 Μαρτίου 1871 — Νόμος ΩΞΗ' 27 Νοεμβρ. 1880.

Ἐπὶ ἀμοιβῶν προκηρυττομένων ὑπὸ ἰδιωτῶν, λ.χ. τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, πρὸς τοὺς ἀνευρόντας κλέπτην κρατοῦσιν ἀναλογικῶς τὰ ἄνω ἐκτεθέντα. Ἡ Τράπεζα δύναται νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἐκκήρυξιν; ναί, πρὸ πάσης ἀγγελίας πρὸς αὐτὴν ἐκ μέρους ἰδιώτου (ἢ καὶ ὑπαλλήλου;) ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν κλέπτην ἢ τὰ κλαπέντα. Τί ἂν ὑπάρχωσι πολλοὶ συγχέπται καὶ ἀνακαλυφθῇ μόνον ὁ εἰς; Ὁ ἀνακαλύψας δικαιούται εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀμοιβήν. [Γ. Δουβό].

12) Λίαν ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα, ἂν οἱ εἰς τὸν κομιστὴν ἢ εἰς διαταγὴν τίτλοι στηρίζονται ἐπὶ συμβάσεως ἢ ἐπὶ μονομεροῦς δημιουργίας. Πρακτικὴν ἀξίαν ἔχει ἡ ἔρις, ἂν οἱ τίτλοι πρὸ τῆς κυκλοφορίας κλαπῶσιν ἀπὸ τὸν ἐκδότην καὶ περιέλθωσι κατόπιν εἰς χεῖρας καλῆς πίστεως κτήτορος. Ὁ κτήτωρ καθίσταται πιστωτὴς; Ἡ θεωρία τῆς συμβάσεως πρέπει νὰ ἀπαντήσῃ ἀρνητικῶς, διότι οὐδὲ φάσμα συμβάσεως ὑπάρχει, ἡ δὲ θεωρία τῆς δημιουργίας καταφατικῶς. Ὁ ΓραΚ (793) δέχεται τὴν θεωρίαν τῆς δημιουργίας.

προσφοραί, ἤτοι προτάσεις πρὸς σύναψιν συμβάσεων, καθ' ἃς παραιτεῖται τις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀποχωρήσεως, ἐφ' ὅσον ὁ προκαλούμενος ἀποδεχθῇ τὴν πρότασιν ἐντὸς τῆς ἐν αὐτῇ ὁρισθείσης προθεσμίας¹³.

§ 10. Διαπραγματεύσεις. Προσυμβάσεις. *Culpa in contrahendo* (προσυμβατική ὑπαιτιότητα).

Πρὸς σύναψιν τῆς συμβάσεως διεξάγονται πολλάκις μακροὶ διαπραγματεύσεις, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ὁ συμβιβασμὸς τῶν ἀντιθέτων ἀξιώσεων τῶν μερῶν. Οὐχὶ σπανίως ἡ σύμβασις καταρτίζεται βῆμα πρὸς βῆμα. Ἀλλὰ τότε μόνον εἶνε κατηρτισμένη ἡ σύμβασις, ὅταν ἐπιτευχθῇ ὁμοφωνία ἐπὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς πράξεως καὶ τὴν πρόθεσιν τῶν μερῶν οὐσιωδῶν στοιχείων.

Καὶ ὅταν δὲ τὰ μέρη ἔχωσι τελείως καθορίσει τὸ οὐσιωδὸς περιεχόμενον τῆς συμβάσεως, πάλιν οὐδὲν ἐγένετο, ἂν ἐξήρτησαν τὴν σύμβασιν ἐκ τῆς ἐγκρίσεως τρίτου ἢ ὠρισμένης διατυπώσεως, λ. χ. τῆς συντάξεως ἐγγράφου εἴτε ἀπλοῦ εἴτε συμβολαιογραφικοῦ. Ἀλλὰ τίνα σημασίαν ἔχει ἡ πρὸ τῆς καταρτίσεως συμφωνία περὶ συντάξεως ἐγγράφου; Ἐχει τὴν ἔννοιαν ὅρου τῆς συμβάσεως; ἢ εἶνε πρὸς ἀσφάλισιν τῆς συμβάσεως ἵνα τὸ προφορικῶς καθορισθὲν κατόπιν παγιωθῇ διαρκῶς; Ὁ Ἰουστινιανὸς θεωρεῖ ὡς αἵρεσιν τῆς συμβάσεως τὴν συμφωνίαν τῆς συντάξεως ἐγγράφου¹. Ἀλλ' ἡ γερμανικὴ Νομολογία δὲν

13) Καὶ τοῦτο δὲν εἶνε ἀνεγνωρισμένον. Ἐπὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων εἶνε ὁ κανὼν ὅτι ἡ προσφορὰ δεσμεύει τὸν προσφορέα μέχρι ἀφίξεως τῆς ἀπαντήσεως. [Τοῦτο ἐν Γερμανίᾳ κρατεῖ ἕνεκα ῥητῆς διατάξεως τοῦ Ἐμπορ. Κωδ. Παρ' ἡμῖν, καίπερ μὴ ὑπαρχούσης διατάξεως, τὸ αὐτὸ ρητέον, διότι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐρμηνείας τῆς θελήσεως τῶν συμβαλλομένων, ἡτις θέλησις συνάχεται ἐκ τῶν καθόλου ἰδεῶν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, αἵτινες ἐν τῷ ἀπασχολοῦντι ἡμᾶς θέματι δὲν εἶνε διάφοροι ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Γερμανίᾳ]. Ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων εἶνε κανὼν δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀδύνατον ἐπὶ τῶν μὴ ἐμπορικῶν ἐνοχῶν. Ἄλλως ἡ θέλωμεν περιπέσει εἰς ἀντίθεσιν πρὸς γενικὰς νομικὰς πεποιθήσεις. Ὁμοδοξοῦσι Bekker Πανδ. II σελ. 89 καὶ Regelsberger Πανδ. I σελ. 500.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 145 ἡ πρότασις περὶ συνάψεως συμβάσεως ἐν ἀμφιβολίᾳ εἶνε ὑποχρεωτική.

1) L. 17 Κωδ. 4.21 καὶ Εἰσηγ. 3.23. Περὶ τῆς L. 17 ὑπάρχει ἔρις. Ὁ Setzer εὐρίσκει ἐν τῇ διατάξει μόνον κανόνας περὶ συντάξεως σχετικῶν ἐγγράφων. Ὁ Regelsberger δέχεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐθεώρησε τὴν συμφωνίαν περὶ ἐγγράφου ὡς αἵρεσιν καὶ ὃν μὴ ἐπιτρέψας τὴν ἀπόδειξιν ἄλλης προθέσεως.

ἀποδέχεται τούτο, καθόσον κατὰ τὸ κοινεδίκαιον ὀφείλει ὁ δικαστὴς νὰ ἐξερευνήσῃ, ἐλευθέρως τὴν πρόθεσιν τῶν μερῶν, ἵνα ὀρίσῃ τὴν σημασίαν τῆς ῥήτρας^{2,3}. ΚΕ. 652. ΠΑ. 92. 391. 619

Τῆς συμβάσεως, ὅπως ὀριστικῶς προτίθενται αὐτὴν τὰ μέρη, δύνανται νὰ προηγῶνται συμβάσεις, αἵτινες δεσμεύουσι τὰ μέρη, ἀλλὰ αἵτινες κατὰ τὴν γνώμην τῶν μερῶν δι' ἄλλων συμβάσεων πρέπει νὰ ἀναπτύσσωνται καὶ νὰ συμπληρῶνται—προσυμβάσεις. ΚΘ. 52 +

Ἐνταῦθα δύνανται νὰ ἀνῆκωσι καὶ οἱ σχεδιασμοὶ—Punktationen—. Σχεδιασμός εἶνε ἡ σημείωσις ἡ γενομένη κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ὑπὸ τῶν μερῶν περὶ τῶν σημείων καθ' ἃ ὠμοφώνησαν. Ἐχει δὲ ποικίλας σημασίας⁴, ὅτε μὲν χρησιμεύει ἀπλῶς pro memoria πρὸς προπαρασκευὴν τῆς μελλούσης συμβάσεως, ἄρα ἄνευ ὑποχρεωτικῆς ἰσχύος, ὅτε δὲ ἀποτελεῖ ἀληθὴ σύμβασιν. Τὸ τελευταῖον προϋποθέτει ὅτι περιέχει πάντα τὰ οὐσιώδη διὰ τὴν σύμβασιν στοιχεῖα καὶ ὅτι τὰ + προσήκουσα φρονήματα αὐτῶν τῶν μερῶν, ὡς ἐννοεῖται, ἀντιπροσώπων. ΚΖ. 419

2) Οὕτως ἐρμηνεύεται συνήθως ἡ L. 17, ἣν ἐρμηνεύειν δέχεται καὶ τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικόν. Ἐν ἀμφιβολίᾳ δέχονται αἵρεσιν ὁ Arndts καὶ ὁ Windscheid § 312 σημ. 12. Ὁ ΓραΚ. (125 καὶ 154) ὀρίζει: «Ἡ ἔλλειψις τῆς διὰ τῆς δικαιοπραξίας ὁρισθείσης διατυπώσεως συνεπάγεται ἐν ἀμφιβολίᾳ ἀκυρωτικότητα. — Ἐὰν συμφωνηθῇ ἡ συντάξις ἐγγράφου διὰ τὴν σκοπούμενην σύμβασιν, ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ σύμβασις λογίζεται ἀκχώρητος μέχρι τῆς συντάξεως τοῦ ἐγγράφου». — [Παρ' ἡμῶν ἡ συμφωνία περὶ συντάξεως ἐγγράφου ἀποτελεῖ αἵρεσιν καὶ ἐπομένως πρὸ τῆς συντάξεως τοῦ ἐγγράφου δὲν ὀφίσταται σύμβασις, διότι παρ' ἡμῶν ἐφαρμοσθήσεται τὸ καθαρὸν ΡΔ. Γ. Δ.]

3) Ἐὰν μετὰ τὴν κατάρτισιν προφορικῆς συμβάσεως συνταχθῇ περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ἔγγραφον ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων, δὲν ἀποτελεῖ τοιοῦτο ἀπλὸν ἀποδεικτικὸν ἔγγραφον περὶ τῆς προφορικῆς συμβάσεως, ἀλλὰ νέαν ἐγκύκλιον συμφωνίαν—ἀναπαράγωγὴν τῆς συμβάσεως. Ὅπως δὲ καὶ λέγεται ἐν

μέρη θέλουσι νὰ δεσμευθῶσιν ἐπὶ τῶν σημειωθέντων, καίπερ ἀποβλέποντα εἰς ἐξακολούθησιν τῶν διαπραγματεύσεων⁵. Τί συμβήσεται ὁμως ἐὰν δὲν κατορθωθῇ ἡ περαιτέρω συνεννόησις; Τότε ὁ δικαστὴς ἐν περιπτώσει δίκης θέλει συναγάγει τὰς συνεπείας τῶν ἐν τῷ σχεδιασμῷ συμφωνηθέντων καὶ πρὸς τούτοις θέλει θεωρήσει ὡς σημαντικὰ τὰ *naturalia negotii*.

Διαφόρου εἶδους προσυμβάσεις εἶνε τὰ λεγόμενα *pacta de contrahendo*, ἣτοι συμβάσεις καθ' ἃς τις ὑπόσχεται τῷ ἐτέρῳ μέρει τὴν σύναψιν συμβάσεως ὠρισμένου εἶδους—δηλ. τῆς κυρίας συμβάσεως⁶. 'Τοιαῦτα *pacta* δύνανται ἀμφοτέρωθεν νὰ συναφθῶσι· λ.χ. ὁ Α ὑπόσχεται τῷ Β τὴν δόσιν δανείου, ὁ δὲ Β ὑπόσχεται τῷ Α τὴν λήψιν τοῦ αὐτοῦ δανείου.

Pacta de contrahendo ἀπαντῶσι συγχάκις κυρίως πρὸς προπαρασκευὴν τῶν πραγματικῶν συμβάσεων, λ.χ. δανείων ἢ τῶν γραμματιακῶν ἐνοχῶν λ.χ. συναλλαγματικῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ συνάψεως συναινετικῶν ἐνοχῶν συμβάσεις δὲν εἶνε σπάνιαι, ἰδίως προκειμένου περὶ πλειονότητος μελλουσῶν δικαιοπραξιῶν, ὧν ἡ ἀτομικεὺς δὲν εἶνε ἀκόμη δυνατὴ· λ.χ. ἐργοστασιάρχης ὑποχρεοῦται ἵνα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν χορηγῇ ἐπὶ ἀναλόγῳ τιμῇματι πάντα τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας του, ἐν περιπτώσει ἐγκαίρου παραγγελίας, πρὸς τὸν μεθ' οὗ νῦν συμβάλλεται.

Τὸ *pactum de contrahendo* φυσικὰ δεσμεύει μόνον ὅταν ἐπὶ δίκης δύναται νὰ βεβαιωθῇ δικαστικῶς ἐξ αὐτοῦ τὸ περιεχόμενον τῆς συνομολογηθείσης δικαιοπραξίας.

Ἐκ τοῦ *Pactum de contrahendo* πηγάζει ἀγωγὴ κατὰ τοῦ καθυστεροῦντος μέρους πρὸς σύναψιν τῆς κυρίας συμβάσεως. Ἀλλ' ὁ δικαιούμενος κατὰ κανόνα δύναται νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν διὰ τὸ ἄμεσον αὐτοῦ διαφέρειν, διότι σύμβασις καθορισθεῖσα ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου δὲν ἐξισοῦται πρὸς τὴν ἐλευθέρως συναφθεῖσαν, ἀλλ' εὐκόλως παρέχει λαβὴν εἰς νέας ἐριδας⁷.

5) Πότε τοῦτο συμβαίνει, εἶνε *questio facti*.

6) Ἀδόκιμον εἶνε νὰ περιορίσωμεν τὴν λέξιν προσύμβασις ἐπὶ μόνου τοῦ *pactum de contrahendo*, διότι δὲν δηλοῖ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς συμβάσεως ταύτης. Ὁ δικαστὴς ὁ ἐξετάζων πραγματικὰ γεγονότα καὶ ὀφείλων νὰ τὰ ὀρίσῃ νομικῶς, δὲν ἤθελε καθορίσῃ τι συγκεκριμένον ἀναγνωρίζων τὴν ὑπαρξίν προσυμβάσεως.

7) Ἐν Ρώμῃ τὸ *pactum de contrahendo* κατὰ κανόνα ἀπῆται τὸν τύπον

Ἐὰν τέλος αἱ διατάξεις περί τύπου τῆς κυρίας συμβάσεως ἰσχύωσι καί ἐπὶ τῶν προσυμβάσεων, πρέπει νὰ κριθῇ ἐκάστοτε κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν σκοπὸν τῶν διατάξεων τούτων, ἄρα εἶνε ζήτημα ἐρμηνείας^{2,3}.

τῆς ἐπερωτήσεως. Ἡ δὲ καταδίκη ἦτο εἰς τὸ διαφέρειν, Ν. 68 Πανδ. 45. 1. quod si ita stipulatus fuero «pecuniam te mihi crediturum spondes?» incerta est stipulatus, quia id venit in stipulationem quod mea interest [ἐὰν οὕτως ἐπερωτήσω «ὕπόσχεσαι νὰ μοὶ δανείσῃ χρήματα;» εἶνε ἀβέβαιος ἡ ἐπερωτήσις, διότι ἐν τῇ ἐπερωτήσει περιλαμβάνεται τὸ διαφέρειν μου (ὅπερ εἶνε ἀρίστον)]. Νῦν δὲν ἐπιτυγχάνεται μόνη ἡ καταδίκη εἰς τὸ διαφέρειν, ὅπως ἐν τῷ ΡΔ, ἀλλὰ κατὰ κανόνα τὸ πρακτικῶς πρόσφορον πρὸς τὰς περιστάσεις, τὸ αἰτούμενον ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος. — Ὁ ΓραΚ δὲν λύει τὸ ζήτημα.

8) Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς κατάρτισιν συμβάσεων δύναται νὰ ἐπιβληθῇ καὶ διὰ τελευταίων βουλήσεων. Πρὸς τοῦτοις ὀρίσται οὐχὶ σπανίως καὶ δυνάμει νόμων. Α. χ. οἱ δημόσιοι σιδηρόδρομοι ὑποχρεοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς συμβάσεις μεταφορᾶς, τὰ δὲ ταχυδρομεῖα πρὸς παραλαβὴν ταχυδρομικῶν ἀποστολῶν καὶ μεταφορὰς ταξιδιωτῶν. Πρέπει δὲ γενικῶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἔχων νόμιμον μονοπώλιον καὶ ἰδρύματα ὑπηρετοῦντα δημοτίους σκοποῦς ὑπόκειται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ συμβάλλεσθαι. Πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο τείνει ἡ νεώτερα ἀνάπτυξις τοῦ δικαίου. Α. χ. ἐν Ἑλλάδι τὸ Μονοπώλιον νὰ πωλῇ ἄλλας ἢ πυρεῖς ἐν τῇ νομίμῳ τιμῇ.

9) Παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ ἄρθ. 48 τοῦ Νόμου ΑΧΚΕ⁴ περὶ χαροστήμας, τὰ προικοσύμφωνα, τὰ ἐγγράφα δωρητέας εἴτε ἐν ζωῇ, εἴτε αἰτίᾳ θανάτου καὶ πᾶσα σύμβασις ὁρῶσα τὴν σύστασιν, μεταβίβασιν ἢ ἀπόσβεσιν πραγματικοῦ δικαιοῦματος ἐπὶ ἀκινήτου, μὴ συνταχθέντα συμβολαιογραφικῶς εἰσὶν ἄκυρα. Ἐρωτᾶται: προσύμβασις περὶ τοιοῦτου ἀντικειμένου εἶνε ἔγκυρος μὴ συνταχθεῖσα συμβολαιογραφικῶς; Νομολογία καὶ θεωρία διχάζονται. Φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ διακρίνωμεν. Ἐπὶ προικὸς ἡ προσύμβασις ἢ μὴ συμβολαιογραφικῶς καταρτισθεῖσα εἶνε ἄκυρος, διότι ἐνταῦθα ὁ τύπος ἐτέθη χάριν αὐτῶν τῶν συμβαλλομένων, ἄρα καὶ ἡ προσύμβασις, ἡ γενομένη μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων πρέπει νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὸν τύπον. Τούναντιον ἐπὶ τῶν πραγματικῶν δικαίων ὁ τύπος τίθεται κυρίως χάριν τῶν τρίτων, ἐπομένως ἡ προσύμβασις, ἥτις εἰς μόνους τοὺς συμβαλλομένους ἀφορᾷ, δὲν χρῆζει τοῦ τύπου. Ἀλλως τε τῆς μεταβιβάσεως κλ. τῶν πραγματικῶν δικαιωμάτων μὴ γιγνομένης ἄνευ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ἡ προσύμβασις δικαστικῶς ἐκτελούμενη θέλει ἔχει ὡς ἀντικείμενον εἴτε νὰ ὑποχρεώτῃ τὸν ἀντίδικον νὰ συντάξῃ τὸ συμβολαιογραφικὸν ἐγγράφον, εἴτε νὰ ἀποζημιώσῃ· οὐδέποτε ὁμως ἐκ τῆς αὐτοῦ προσυμβάσεως θέλει γείνει ἄμεσος μεταβίβασις τοῦ πραγματικοῦ δικαιώματος· ἐπομένως ἡ αὐτοῦ προσύμβασις δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Νόμου διὰ τὰ ἀκινήτα. Ἐνῶ ἐπὶ αὐτοῦ προσυμβάσεως περὶ προικὸς ἐνάγων ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς προσυμβάσεως θὰ ἐλάμβανεν ὡς ἀποζημιώσιν ὁλόκληρον τὸ ποσόν

ΚΗ. 189.
ΚΑ. 381
ΚΓ. 249
ΚΗ. 136.
ΚΗ. 225
ΚΑ. 381
ΚΖ. 397
4 539.
Λογ 72α
ΚΗ. 188
ΚΗ. 202

Ἐνταῦθα ἀνήκει ἰδίως τὸ θέμα, καθ' ὃ τις παρέστησεν ἑαυτὸν ὡς πληρεξουσίου τρίτου, ἐν ᾧ δὲν ἔχει πληρεξουσιότητα¹¹.

§ 11. Σύναψις τῆς συμβάσεως. Συμβάσεις μεταξύ ἀπόντων.

Κατὰ κανόνα αἱ συμβάσεις συνάπτονται¹ ποιούντος τοῦ ἐνὸς μέρους τὴν προσφορὰν πρὸς τὸ ἕτερον, ὅπερ ἀποδέχεται ταύτην. Ὁ ποιούμενος τὴν προσφορὰν ὀνομάζεται προσφορεὺς, — ὁ δὲ ἀποδεχόμενος ταύτην ἀποδέχων².

προέδρου ἐπὶ κατασχέσεως αἶρει τὴν ὑπαιτιότητα τοῦ ἀκατασχέτου; Ὁρθότερον οὐχί, διότι ὁ πρόεδρος κρίνει *prima facie*, ὁ δὲ κατασχὼν ὀφείλει νὰ γινώσκῃ καὶ ἐξετάσῃ τὰ πράγματα βαθύτερον). Οἰκον. Ἐγγ. § 63 σημ. 1, § 279 (ἐκδ. γ') σημ. 3. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 78, 79 § 2, 205, 243, 448, 461, 466 § 2, 798 καὶ 1030. Ἐκ τῶν ἄρθρων τούτων συνάγεται ὅτι ἡ ἡμετέρα Δικονομία δέχεται τὴν γενικὴν ἀρχὴν ὅτι, ἐὰν ἐξ ὑπαιτίων δικονομικῶν πράξεων ἐπέλθῃ ζημία, ὀφείλεται ἀποζημιώσει. Οὕτως ἡ Νομολογία. Ὅρα κατωτέρω § 135 σημ. 1. [Γεωρ. Δουβουν.].

11) Κατὰ τὸ Ἀκυρωτικὸν (35 σελ. 135) εὐθύνεται ὁ *falsus procurator* καὶ ὅταν δὲν ἐγίνωσκε τὴν ἑλλειψίν πληρεξουσιότητος καὶ δὴ εἰς τὸ θετικὸν διαφέρειν.

1) Ἡ βούλησις δύναται ἀμφοτέρωθεν νὰ δηλωθῇ, χωρὶς ὁ μὲν νὰ παῖξῃ πρὸς ὄψον προσφορῆς, ὁ δὲ ἀποδέκτου. Οὕτω μεταξύ παρόντων ὅταν ὁ ταξιδιῶν καὶ ὁ ἀγχοφόρος συμφωνῶσι περὶ μεταφορᾶς κιβωτίου χωρὶς νὰ φαίνηται τίς ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συμβάσεως. Ὁμοίως καταρτίζεται σύμβασις μεταξύ ἀπόντων, ὅταν διασταυρῶνται δύο ὁμοίαι προσφοραί.

2) Δικαίως διδάσκει ὁ Regelsberger «Ἐπὶ συμβάσεων ὑποχρεωτικὴν δύναμιν ἔχει μόνῃ ἡ δῆλωσις ἡ γινομένη πρὸς τὸν ἕτερον συμβαλλόμενον ἢ τὸν ἂν τιπρόσωπον τούτου.» Τούναντίον ὁ Windscheid § 309 σημ. 3 ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ δῆλωσις δύναται νὰ γείνη καὶ πρὸς τρίτον μὴ ὄντα μήτε συμβαλλόμενον μήτε ἀντιπρόσωπον τούτου. Βεβαίον δὲ ὄντος ὅτι ἡ ποιαύτη δῆλωσις εἶνε ἔκφρασις πραγματικῆς βουλῆσεως, ἔχει ἡ δῆλωσις τὴν αὐτὴν νομικὴν σημασίαν ὥσει ἀπηρῶνθη ἀμέσως πρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς μέλλοντα νὰ γείνη πιστωτὴς ἢ ὀφειλέτης. Ὁ Windscheid ὁμολογεῖ ὅτι ἐν ταῖς Πηγαῖς δὲν μαρτυροῦνται ταῦτα ἢ δύναται μάλιστα νὰ προσθήσῃ ὅτι ἀντίκεινται πρὸς τὴν κοινὴν δόξαν (*communis opinio*) καὶ τὰς νομικὰς παραδόσεις. Θέλει δὲ νὰ τὴν στηρίξῃ ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος λέγων «ὅτι ἡ δηλωθεῖσα βούλησις, δὲν παύεται οὐσα δηλωθεῖσα βούλησις, διότι δὲν ἐδηλώθη πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις ἀποκτᾷ ἐκ ταύτης δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις!» Τίς δύναται νὰ παραγνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς ρήσεως ταύτης; Ἀλλ' οὕτω δὲν λύεται τὸ ζήτημα ἀνδιὰ τὴν συμβατικὴν ἀρχὴν ἢ ὅπως ὁποῦντε δηλωθεῖσα βούλησις ἢ πρέπει νὰ δηλωθῇ ἐκατέρωθεν ἀμοι-

Ἡ διαπραγματεύσις διεξάγεται εἴτε μεταξὺ παρόντων, ὅποτε συνήθως εἶνε προφορικῇ, εἴτε μεταξὺ ἀπόντων, ὅποτε εἶνε εἴτε γραπτῇ δι' ἐπιστολῆς ἢ διὰ τηλεγραφήματος, εἴτε προφορικῇ δι' ἀγγέλου ἢ διὰ τηλεφώνου.

Προσφορὰς δὲν ἀποτελοῦσιν αἱ παντοειδεῖς προκλήσεις πρὸς σύναψιν συμβάσεως. Δύνανται ἀπλῶς νὰ σκοπῶσι τὴν ἑναρξιν διαπραγματεύσεων, ὅπως τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ δημοσίων προσκλήσεων πρὸς τὸ Κοινὸν πρὸς δικαιοπραξίας ἢ διὰ ὁηλώσεων πρὸς ἄτομα, χωρὶς πάντα ταῦτα νὰ ἀποτελῶσιν ἀμέσως στοιχεῖα τῆς συμβάσεως³. Προσφορὰ εἶνε ἡ πρόκλησις πρὸς σύμβασιν, ὅταν συντάσσεται καὶ δηλῶται ἐν τῇ πεποιθῇ ὅτι σύμβασις θέλει καταρτισθῇ ἀμέσως διὰ τῆς ἀποδοχῆς⁴. Ἐκάστη προσφορὰ περιορίζεται χρονικῶς. Ἡ ἔννοια αὐτῆς εἶνε, καὶ ὅταν τοῦτο δὲν δηλῶται ρητῶς, ὅτι ὁ προσφορεὺς εἶνε πρόθυμος πρὸς σύναψιν τῆς συμβάσεως μόνον ἐντὸς ἀναλόγου προθεσμίας.

Ἡ προσφορὰ τελειοῦται ὅταν φθάσῃ πρὸς τὸν ἀποδέκτην. Ἀπόλλυσι δὲ πᾶσαν σημασίαν, ὅταν πρὸ τῆς ἀποδοχῆς ἀναικονωθῇ τῷ ἀποδέκτῃ ἀνάκλησις ἐκ μέρους τοῦ προσφορέως, λ.χ. διὰ τηλεγραφήματος ἀκυροῦντος τὴν προσφορὰν.

Ἡ ἀποδοχὴ γίνεται κατὰ κανόνα προφορικῶς ἢ γραπτῶς. Ἐρὶς ἐπικρατεῖ, ἂν ἀπαιτῇται πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀποδοχῆς καὶ κατάρτισιν τῆς συμβάσεως ἀπλῇ ἐξωτερίκευσις τῆς ἀποδοχῆς — ἡ λεγομένη θεωρία τῆς ἐξωτερικεύσεως — ἢ ἐὰν εἶνε ἀνάγκη πρὸς σύναψιν τῆς συμβάσεως ἢ γνῶσις τῆς ἀποδοχῆς παρὰ τοῦ προσφορέως — ἡ λεγομένη θεωρία τῆς γνώσεως.

Ἡ τελευταία συμφωνεῖ πρὸς τὰς γενικὰς ἀρχάς. Πρὸς τὴν ἀνακοίνωσιν καὶ ἀποδοχὴν τῆς συμβάσεως μεταφ' αὐτῶν αὐτῶν, χρῆσι σὺν δαίσει. Π 616
ἐν τῇ δὲ ἀποδοχῇ γίνεται ὅταν φθάσῃ πρὸς τὸν ἀποδέκτην. ΠΑ 156. 365
δαίσει. Ὅταν δύο πρόσωπα ἔχωσι συμφωνον βούλησιν καὶ δηλῶσι ταύτην ἄλλ' οὐχὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀπαγγέλλουσι μονολόγους, ἀλλὰ δὲν συνάπτουσι σύμβασιν.

3) Προσφορὰς πρὸς τὸ κοινὸν ἀποτελοῦσι καὶ τὰ αὐτόματα (μηχανήματα, ἐν οἷς θέτει τις δεκτικὸν καὶ λαμβάνει γλύκυσμα κτλ.)

4) Ἡ προσφορὰ πρέπει νὰ εἶνε τοιαύτη, ὥστε διὰ τῆς ἀποδοχῆς νὰ ἐπέρχεται πλήρης συμφωνία. Ἀλλ' εἶνε λίαν στενὸς ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ προσφορὰ πρέπει νὰ εἶνε τοιαύτη, ὥστε διὰ τοῦ ἀπλοῦ Ναι τοῦ ἀποδεχομένου νὰ καταρτίζεται ἡ σύμβασις. Διότι προσφορὰς ἀποτελοῦσι καὶ αἱ προτάσεις, αἵτινες τὰς λεπτομερείας ἀναθέτουσιν εἰς τὴν ἐπιεικῇ κρίσιν τοῦ ἀποδεχομένου.

νωσιν τῆς προσφορᾶς ὀφείλει νὰ ἀντιστοιχῇ ἡ ἀνακοίνωσις τῆς ἀποδοχῆς.

Ἐπὶ συμβάσεων μεταξὺ παρόντων δέχονται τοῦτο αἱ Πηγαὶ τοῦ ΡΔ, καθόσον θεωροῦσιν ἄκυρον τὴν ἐπερώτησιν, ἐν ᾗ ὁ ὀφειλέτης καταφάσκει τὴν ἐρώτησιν κωροῦ⁵. Τοῦτο δὲ προφανῶς, διότι ἡ κατάφασις δὲν περιέρχεται εἰς γνῶσιν τοῦ πιστωτοῦ.

Τὸ ἀντιστοιχον πρέπει νὰ ἰσχύῃ καὶ ἐπὶ συμβάσεων μεταξὺ ἀπόντων. Ἀδύνατον εἶναι νὰ θεωρηθῇ ὡς κατάρτισις συμβάσεως ἡ ἀπλὴ καταγραφή τῆς καταφατικῆς ἀπαντήσεως. Εἶναι ἀπλὴ προπαρασκευὴ τῆς κατάρτισεως. Ὅθεν ὁ γράψας δύναται ἀναμφιβόλως νὰ σχίσῃ τὸ γραφέν, χωρὶς οὕτω νὰ προσβάλῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἐτέρου μέρους.

Μεταβάλλεται τὸ πρᾶγμα, διότι ἡ ἐπιστολὴ ἐτέθη ἐν φακέλλῳ, διότι ἐδόθη εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, καίται ἐν τῷ γραμματοκιβωτίῳ ἢ ταξιδεύει⁶. Ἐν ὅλῃ τῇ κλίμακί τῶν πρὸς μεταβίβασιν διαθημάτων δὲν ὑπάρχει σταθερὰ κατάρτισις, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιστολὴ δὲν περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀποδέκτου. Μέχρι τότε δύναται ὁ γράψας νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἐγγραφον ἢ νὰ τὸ ἀνακαλέσῃ, καθόσον κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην εἶναι ἰδικόν του⁷. Ἄρα καὶ ὁ προσφορεὺς δὲν εἶναι ἀκόμη δεδουλευμένος. Ἄλλ' εὐθὺς ὡς ἡ δῆλωσις τῆς ἀποδοχῆς φθάσῃ εἰς τὸν προσφορέα, τοῦτο ἀρκεῖ. Οὐδὲν δὲ σημαίνει ἂν πράγματι δὲν ἔλαβε γνῶσιν ταύτης. Ὁ ποιούμενος προσφορὰς ὀφείλει νὰ ἐρευνᾷ τὰς ἀφικνουμένας ἀπαντήσεις. Τὸ δίκαιον, ὅπερ ὀφείλει νὰ ἀναγράψῃ πρακτικοὺς κανόνες διὰ τὴν Πράξιν, δέχεται ὅτι ἔλαβε γνῶσιν ὁ προσφορεὺς καὶ ἐὰν δὲν ἔλαβεν^{8,9}.

Ἐπὶ τῇ αἰσθητικῇ ἰδιότητι τῆς φωνῆς ὡς γ. ἔνστα ἀδυναμία ὡς γ. 11. 484

5) N. 1 § 15 Πανδ. 44.7. Sed et de surdo idem dicitur quia etiamsi loqui possit, sive promittit, verba stipulantis exaudire debet sive stipuletur, debet exaudire verba promittentis. [Ἄλλὰ καὶ περὶ τοῦ κωροῦ τὸ αὐτὸ λέγεται, διότι, καίπερ δυνάμενος νὰ ὁμιλῇ, ὀφείλει νὰ ἀκούσῃ τὰς λέξεις τοῦ πιστωτοῦ, ἐὰν ὑπόσχηται, τὰς λέξεις δὲ τοῦ ὀφειλέτου, ἐὰν αὐτὸς ἐπερωτῇ].

6) Οἱ ὑπέρμαχοι τῆς θεωρίας τῆς ἐξωτερικεύσεως διίστανται. Κατὰ τὸν Τὲλ (Thöl Handelsrecht I § 237) ἀρκεῖ νὰ γραφῇ τὸ Ναι, ἐνῷ κατὰ τὸν Στόρλ ἡ ἀποδοχὴ τελειοῦται διὰ τοῦ πρώτου βήματος πρὸς μεταβίβασιν τῆς ἀποδοχῆς εἰς τὸν προσφορέα.

7) Ἀπόπειρα τοῦ Windscheid (§ 306 σημ. 5 καὶ 6) πρὸς ἐξομοίωσιν τῆς θεωρίας τῆς ἐξωτερικεύσεως πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς γνώσεως ἀπέτυχεν.

8) Ὅθεν ὁμιλοῦσι συνήθως περὶ θεωρίας παραλαβῆς, Empfangs-theorie ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ λογικῶς πρακτικὴ ἐξέλιξις τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως.

9) Ὁ ΓραΚ συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἐνταῦθα διδασκόμενα. Ἡ § 130 ἐδ.

Οὐχί σπανίως ἡ προσφορά γίνεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀποδέκτου λογίζεται ὡς ἀποδοχή. Τότε συμφώνως πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ προσφορέως ἡ σύμβασις τελειοῦται διὰ τῆς ἐκτελέσεως χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη ἀνακοινώσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀποδέκτου τῇ γνώσει τοῦ προσφορέως¹⁰. Ἐφόσον ἡ σύμβασις δὲν κατηρτίσθῃ διὰ τῆς συμπληρώσεως τῆς δηλώσεως τῆς ἀποδοχῆς, δύναται μὲν ἕκαστον μέρος ν' ἀποχωρήσῃ, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ὅτι σκοπεῖται ἡ ἀποχώρησις, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐγλωθῇ πρότερον πρὸς τὸ ἕτερον μέρος¹¹.

Κατὰ τὸ κοινοῖκαιον ἐπιτρέπεται ἐκ μέρους τοῦ προσφορέως παραίτησις τῆς ἀνακλήσεως τῆς προσφορᾶς ἐπὶ ἐγκαίρου ἀφίξεως τῆς ἀποδοχῆς¹².

Ὁ θάνατος ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων πρὸ τῆς καταρτίσεως ματαιοῖ τὴν σύμβασιν, διότι καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν συνεννόησιν τῶν συμβαλλομένων.^{13, 14}

1 ὁρίζει: Διήλωσις βουλήσεως, ἥτις πρέπει νὰ δοθῇ πρὸς ἄλλον, ἰσχύει ἐκδηλωθεῖσα ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἀφ' ἧς περιῆλθε τούτω. Ματαιοῦται δὲ ἂν πρὸ τῆς πυγγρῶνως περιέλθῃ εἰς τὸν ἄλλον ἢ ἀνάκλησις.

10) Τοῦτο πολλοὶ συγγραφεῖς μέμφονται, ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ βίου καὶ τῆς Πράξεως. Οὕτω λ.χ. ὅταν ταξειδιώτης τηλεγραφῇ πρὸς ξενοδόχον ἵνα κρατήσῃ δωμάτια καὶ αὗτος ἀποδεδειγμένως κρατῇ. — Ὅπως ἐνταῦθα ρυθμίζει τὸ θέμα καὶ ὁ ΓρΑΚ § 15.

11) Ὁ Ν. 4 Πανδ. 40. 2 οὐχί σπανίως φέρεται πρὸς ὑποστήριξιν τῆς δόξης, ὅτι καὶ ἡ ἀποσταλεῖσα ἀλλὰ μὴ ἀφικθεῖσα ἀνάκλησις εἶνε ἰσχυρά. Ἀλλ' ἐνταῦθα πρόκειται περὶ μονομεροῦς δικαιοπραξίας καὶ ἐντελῶς εἰδικῆς σχέσεως. Τούναντιον Ν. 1 § 2 Πανδ. 15.4.

12) Ὁ Κέπεν θεωρεῖ ὅτι ἡ προσφορά εἶνε ὑποχρεωτικὴ ἤδη κατὰ τὸ ΡΔ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀποδοχῆς, ἄρα ὡς ἀμετάκλητος. Ὁρθῶς ἀντιδοχεῖ ὁ Windscheid § 307 σημ. 7 α. — Τί κρατεῖ παρ' ἡμῖν; Νομίζω ὅτι ἡ ἐν τῷ κειμένῳ δόξα ὡς ἀντιστοιχοῦσα εἰς πραγματικὴν πρακτικὴν ἀνάγκην τῆς σήμερον δέον ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν γινήῃ ἀποδεκτὴ ὡς ἐμνημεῖα τῆς βουλήσεως τοῦ προσφορέως. Καίπερ κατὰ τὸ strictum jus ἡ παραίτησις ἐφ' ὅσον δὲν καταστῇ σύμβασις διὰ τῆς ἀποδοχῆς μονομερῶς δὲν δεσμεύει, ἄρα δύναται νὰ ἀνακληθῇ ὑπὸ τοῦ προσφορέως [Γεωρ. Δυσθουν.]. — Ἐπὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων ἡ προσφορά εἶνε κατὰ κανόνα ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν προσφορέα μέχρι ἀφίξεως ἐγκαίρου τῆς ἀποδοχῆς Γερμ. Ἐμπ. Κωδ. 349. Ὁμοίως ρυθμίζει τὸ θέμα καὶ ὁ Γρ ΑΚ § 145.

13) Τὸ ζήτημα ἀμφισβητεῖται Ν. 2 § 6 Πανδ. 39.5, Windscheid § 307 σημ. 9, Contra ὁ Regelsberger. Ἐπὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων ἰσχύει τούναν-

§ 12. Ὁ ἀρραβών.

Διαπραγματεύσεις ἰδίως περὶ ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἐκμισθώσεων πε-
ρατοῦνται οὐχὶ σπανίως ἐγγχειρίζοντος τοῦ ἐνὸς μέρους πρὸς τὸ ἕτερον
χρήματα ἢ ἄλλο τι πρᾶγμα—ἀρραβών. Ἐν ἀμφιβολίᾳ ἀποτελεῖ
οὗτος σημεῖον τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως, ἥτοι εἶνα arra
confirmatoria.¹ ἀρραβών εἰς ποινὴν ἐν ἑαυτῷ οὐκ ἔχει. ΑΓ. 134.

Συχνάκις ὁ ἀρραβών ἐπιδίδωκε ποινὴν—arra poenalis. Καὶ δὴ
κατὰ τὸ ΡΔ ἡ ποινικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀρραβῶνος ἦτο διττή. Ὁ μὲν δι-
δων ἀπόλλυσι τὸν ἀρραβῶνα, ἐὰν ὑπαίτιως ματαιώσῃ τὴν σύμβασιν, ὁ
δὲ λαμβάνων ἀποδίδει τοῦτον διπλοῦν, ἐὰν εἶνε αὐτὸς ὑπαίτιος τῆς
ματαιώσεως.² Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ ἐν Γερμανίᾳ μόνῃ ἡ ποινὴ τῆς
ἀπωλείας ὡς πρὸς τὸν δόντα ἐπέρχεται, οὐχὶ δὲ ἡ διπλὴ ἀπόδοσις τοῦ
λαβόντος. ἀρραβών εἰς ποινὴν ἀρραβών εἰς ποινὴν ἀρραβών εἰς ποινὴν
ὅταν εἶνε βεβαιωμένον ὅτι τὰ μέρη δὲν ἤθελον ἀκόμη ὑπο-
χρεωτικὴν σύμβασιν καὶ ὅτ' ὅταν συνεφώνησαν ὅτι αἱ συμφωνίαι αὐτῶν

τίον, διότι ἡ σύμβασις καταρτίζεται ἐν τῷ προσώπῳ τῶν κληρονόμων Γερμαν.
Ἐμπ. Κῶδ. 297. Καὶ κατὰ τὸν ΓρΑΚ. § 153 δὲν κωλύεται ἡ κατάρτισις
τῆς συμβάσεως, διότι ὁ προσφορὸς πρὸ τῆς ἀποδοχῆς ἀποβήσκει ἢ καθίσταται
ἀνίκανος, πλην ἂν προκύπτῃ ἄλλη βούλησις τοῦ προσφορέως.

14) Ἀμειψιθεῖται ἡ νομικὴ κατασκευὴ τῆς δημοπρασίας (ὑπερθεματι-
σμοῦ). Κατὰ τὴν ὁρθοτέραν γνώμην ἀποτελεῖ γενεὴ κλήσιν πρὸς κλήσιν
πρὸς συνάψιν συμβάσεως. Ἡ προσφορὰ τοῦ ὑπερθεματιστοῦ θεωρη-
τέα ὡς πρότασις τούτου. Ἐκ ταύτης δεσμεύεται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ὑπερθε-
ματισμοῦ ἢ κατὰ τὰ ἔθνη εἴτε μέχρι μείζονος προσφορᾶς εἴτε μέχρι περαιτώσεως
τῆς ὑπερθεματίσεως (οὕτως Ἑλλήν. Πολ. Δικον. ἀ:θρ. 906 πρὸ τῆς κατακυ-
ρώσεως ὁ ὑπερθεματιστὴς δὲν δεσμεύεται). Ἡ ἀποδοχὴ τῆς προσφορᾶς καὶ ἡ
κατάρτισις τῆς συμβάσεως συμβαίνει διὰ τῆς κατακυρώσεως.

1) L. 35 Πανδ. 18, 1. Quod saepe arrae nomine pro emptione datur non
eo pertinet quasi sine arra conventio nihil proficiat sed ut evidentius probari
possit convenisse de pretio. [Ὅτι πολλάκις ὀνόματι ἀρραβῶνος δίδεται κατὰ
τὴν ἀγοραπωλησίαν δὲν ἔχει τὴν σημασίαν ὅτι ἀνευ ἀρραβῶνος ἡ ἀγοραπω-
λησία εἶνε ἄκυρος, ἀλλ' ἵνα δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἐμφανεστερον ὅτι συνεφω-
νήθη τίμημα]. Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ. § 336. Τὸν ἀρραβῶνα πρέπει νὰ δια-
κρίνωμεν ἀπὸ τῆς πληρωμῆς μέρους τοῦ τιμήματος Ν. 2 Κῶδ. 4. 45.

2) Ν. 17 Κῶδ. 4. 21.

ἤθελον παγιωθῆ μόνον ἀπὸ τῆς συντάξεως ἐγγράφου. Ἐὰν ὁ δὲ ὢν ἐπεφυλάχθῃ νὰ διαλύσῃ τὴν σύμβασιν θυσιάζων τὸν δεθέντα ἀρραβῶνα, ὑπάρχει *arra poenitentialis*.³

Ἄλλ' ὁ ἀρραβῶν δύναται νὰ ἐπιδιώκῃ ποινὴν, καὶ συγχρόνως νὰ εἶνε σημεῖον τῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως.⁴ Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν κανόνα⁵—ὅπερ συχναίως παραγνωρίζεται. Ἐπομένως ὁ λαβὼν (ἀρραβωνοδόχος), ὅταν ὁ δοὺς (ἀρραβωνοδότης) δὲν ἐκπληρῶι τὰς ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεις αὐτοῦ, δύναται νὰ κρατήσῃ τὸν ἀρραβῶνα, ἀντὶ νὰ ἐπιμένῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως ἢ πρὸς ἀποζημίωσιν.⁶

3) Καὶ κατὰ τὸν ΓρΑΚ. § 336, ὁ ἀρραβῶν ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲν λογίζεται ὡς ποινὴ μετаноίας.

4) Ὁ ἀρραβῶν καταπίπτει ἀνεγνωρισμένως εἰς τὸν πωλητὴν, καὶ ἄνευ εἰδικῆς συμφωνίας, ὅταν συνήψῃ τὴν ἀγοραπωλησίαν ὑπὸ τὸν καταπιστευτέον ὅρον καὶ ποιῇται χρῆσιν τῆς ῥήτρας ταύτης ἀπέναντι τοῦ ὑπερήμερου ἀγοραστοῦ Ν. 6. Ν. 8 Πανδ. 18. 3.

5) Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ. § 338.

6) Ὅτι ὁ ἀρραβῶν ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ ἐν ἀμφιβολίᾳ πλὴν τοῦ χαρακτῆρος ὡς σημείου τῆς συνάψεως συμβάσεως ἔχει καὶ ποινικὸν χαρακτῆρα, προκύπτει καθ' ἡμᾶς ἐκ τοῦ χωρίου Εἰσηγ. 3.23. Ἀφοῦ τὸ χωρίον τοῦτο ἀναπτύσσει, ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ ἀποχωρήσῃ τις ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας, ἂν συνεφωνήθῃ ἢ σύνταξις ἐγγράφου καὶ δὲν ἐγένετο, ἐξακολουθεῖ: Ita tamen impune recedere eis concedimus, nisi jam arrarum nomine aliquid fuerit datum: hoc etenim subsecuto sive in scriptis sive sine scriptis venditio celebrata est is qui recusat adimplere contractum, si quidem emptor est, perdit quod dedit, si vero venditor, duplum restituere compellitur, licet nihil super arris expressum est. [Ἄλλ' ἐπιτρέπομεν τοῦτοις ἀποινὴ νὰ ἀποχωρήσωσιν, ἐὰν μὴ ἤδη ἐδόθῃ τι ὡς ἀρραβῶν τοιοῦτου ὁμως δεθέντος εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγραφῶς, ἐτελέσθῃ ἡ ἀγοραπωλησία ὁ ἀρνούμενος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν σύμβασιν, ἐὰν μὲν εἶνε ἀγοραστής, ἀπόλλυσιν ὅπερ ἔδωκεν, ἂν δὲ πωλητὴς ἐξανγκνιάζεται νὰ ἀποδώσῃ τὸ διπλοῦν, καὶ ἐὰν μὴ οὐδὲν περὶ τοῦ ἀρραβῶνος συνεφωνήθῃ]. Ἐν τούτῳ εὗρεν ἤδη ὁ Σαβινὸς (II σελ. 271) ὅτι ἡ *arra confirmatoria* ἔχει συγχρόνως τὸν χαρακτῆρα ποινῆς. Τοῦτο ἀπαρέσκει εἰς πολλοὺς νεωτέρους καὶ ἰδίως τὸν Βέγκμαν. Ὁρθόν εἶνε ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν ταῖς Εἰσηγήσεσιν ἀναμιγνύει ποικίλα θέματα, ἐνῶ ἡ βᾶσις τῶν εἰσηγήσεων, ἦτοι ὁ Ν. 17 Κωδ. 4. 21, οὐδὲ ἔχνος τοιοῦτου περιέχει. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα δὲν εἶνε ἀσυνήθῃ παρὰ τῷ Ἰουστινιανῷ. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ἀναφαίνεται νέα ἰδέα ἐν οὐκ εὐστόχῳ τρόπῳ. Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ ἡ ἀνάπτυξις ἐν τῷ Ρωμαιοσυριακῷ Κώδικι.—Bruns Kommentar σελ. 216—καθ' ἣν ὁ ἀγοραστής ὁ δίδων ἀρραβῶνα δὲν ἐπιτρέπεται ἔνεκχ τοῦ ἀρραβῶνος νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς συμβάσεως, ἀλλ' ἐὰν

ΚΑ 9

4 447

ΠΑ 991

Ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲν λογίζεται ὡς πρόσθετος παροχή πρὸς τῇ συμφωνηθείσῃ παροχῇ.⁷

Ἐν λαβῶν τὸν ἀρραβῶνα γίνεται κύριος τούτου, μὴ ὡς ἀπλῶς φύλαξ ἀλλοτρίας νομῆς· ὅθεν ἡ κατανάλωσις τοῦ ἀρραβῶνος δὲν ἀποτελεῖ ὑπεξαίρεσιν.⁸ Ὑποχρεοῦται ὅμως ἐνὸς χιῶς εἰς ἀπόδοσιν, ἐὰν ἡ σύμβασις ἐξετελέσθῃ ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ ἐτέρου συμβαλλομένου ἀνευ συμφηγισμοῦ. Ἀποδίδεται δὲ καὶ ἂν ἡ σύμβασις ἐματαιώθῃ δι' ἀμοιβαίας συμφωνίας ἢ δι' ὑπατιότητος τοῦ λαβόντος τὸν ἀρραβῶνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΥΘΥΝΗ ΕΞ ΑΛΛΟΤΡΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

§ 13. Γενικά. Actio exercitoria et institoria.

Actiones adjectitiae qualitatis¹ (ἀγωγαὶ πρόσθετοι) καλοῦνται αἱ ἀγωγαί, δι' ὧν ὑποχρεοῦτο ὁ οἰκογενεὶς ἀρχῆς ἢ ὁ ἐντολὴς ἢ ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων προσθέτως πρὸς τῷ ὑπεξουσίῳ υἱῷ, τῷ δοῦλῳ, τῷ διαχειριστῇ ἀλλοτρίων ἐκ τῶν συμβάσεων τούτων.²

ἀποχωρήσῃ, ἀπόλλυσι τὸν ἀρραβῶνα. Ὁ Bruns ἐξηγεῖ τὰς διατάξεις ταύτας πολὺ ὀρθῶς ὅτι ὁ πωλητὴς ἔχει τὴν ἐπιλογὴν, εἴτε νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς συμβάσεως ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀποχώρησιν κερδίζων τὸν ἀρραβῶνα. Τοῦτο ἦτο πρακτικὸν καὶ φαίνεται ὅτι διεμορφώθη ὑπὸ τῶν ἐθιμῶν τῶν συναλλαγῶν. Ὑπὸ δὲ τῶν ἐρανιστῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ διάταξις ὡς μὴ ἀναγνωριζομένη οὕτω γενικῶς ἐν ταῖς Πηγαῖς τοῦ κλασσικοῦ δικαίου, παρενεβλήθη παρεμπιπτόντως. Wind. § 325 σημ. 4.

7) Οὕτω καὶ ὁ Γρ. AK. § 337.

8) Ὑπὲρ τούτου μάχεται τὸ ὅτι ὁ ἀρραβῶν ἀναζητεῖται διὰ condictio καὶ ὅτι οὐδαμῶς γίνεται λόγος περὶ διεκδικήσεως τοῦ ἀρραβῶνος, περὶ τῆς ὁμοῦ προκειμένου περὶ δακτυλίου, θὰ ἐγίνετο λόγος, ἐν ὃ δίδων τὸν ἀρραβῶνα ἔμενε κύριος. N. 11 § 6 Πανδ. 19. 1. Ἀλλ' ὁ Βέγκμαν καταπολεμεῖ τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος τοῦ ἀρραβῶνος εἰς τὸν λήπτην. Καὶ βεβαίως μὲν δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ ἀναγκαιότης τῆς μεταβιβάσεως· ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τούτου. Ἐρωτᾶται, ποία ἐν ἀμφιβολίᾳ εἶνε ἡ γνώμη τῶν μερῶν κατὰ τὴν δόξιν τοῦ ἀρραβῶνος, τί ἀνταποκρίνεται εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν συναλλαγῶν; Ἡ ἀποκρίσις τῶν Ρωμαίων εἶνε μεταβίβασις τῆς κυριότητος.

1) Οὕτως ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκ ρήσεως τοῦ Παύλου (N. 5 § 1 Πανδ. 14. 1) hoc edicto non transfertur actio sed adjicitur.

2) Ἡ formula τῶν προσθέτων ἀγωγῶν ἦτο οὕτω συντεταγμένη, ὥστε ἡ in-

Αἱ ἀγωγαὶ αὗται ἐδράζονται τὸ μὲν ἐπὶ τῆς ἰδιοφυοῦς ὀργανώσεως τῆς ῥωμαϊκῆς πατρικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δουλείας, τὸ δὲ ἐχρησίμευον πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἀμέσου ἀντιπροσωπείας, ἣν ἠγνόουν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἡ μὲν *actio exercitoria*, *institoria* et quod *jussu* ἀφείρων εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐνοχίην. Ἡ δὲ *actio de peculio* καὶ *actio de in rem verso* ἐφθانون μέχρι ποσοῦ, ὅπερ ἰδιαίτερα γεγονότα ὠρίζον.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ κοινοῦ δίκαιον δουλεία δὲν ὑφίσταται, ἡ πατρικὴ ἐξουσία διεμορφώθη ἄλλως ἢ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἡ ἄμεσος ἀντιπροσωπεία ἀναγνωρίζεται ἀπεριορίστως, ἡ ἄμεσος ἐφαρμογὴ τῶν ῥωμαϊκῶν *actiones adjectitiae qualitatis* μεγάλως περιορίσθη.

1. Διὰ τῆς *actio exercitoria* ὁ πλοιοκτῆτης — *exercitor navis* — ὅστις ἔχει πλοίαρχον — *magister navis* — προϊστάμενον τοῦ πλοίου πρὸς ἐμπορικὴν ἐνάσκησιν τῆς ναυτιλίας, εὐθύνεται σὺν τούτῳ ἐκ τῶν συμβάσεων τούτου.

Πρέπει νὰ πρόκειται περὶ συμβάσεων, δι' ἃς ὁ πλοίαρχος ἔχει πληρεξουσιότητα τοῦ πλοιοκτῆτου ἢ θεωρεῖται ἔχων πληρεξουσιότητα, διότι εἶνε συμβάσεις συνήθεις εἰς πλοίαρχους τοῦ εἶδους τούτου.³ Ὁ συμβαλλόμενος πρέπει πρὸς τούτους νὰ ἔχη τὴν πρόθεσιν νὰ παράσχη πίστωσιν διὰ τοὺς σκοποὺς, δι' οὓς διορίζεται ὁ πλοίαρχος.⁴ Ἐὰν τοῦτο ἐγένετο καὶ δὲν ὑπῆρχον ἰδιαίτεροι λόγοι ὑπονομίας κακῆς πίστεως τοῦ πλοίαρχου, τότε ὁ δόλος εἶνε ἀνεύθυνος, ἐὰν ὁ πλοίαρχος κατόπιν τὸ ληφθὲν κατηγάλῃ κακῇ τῇ πίστει εἰς ἄλλους σκοποὺς.⁵

2. *Institor* — προεστὼς — καλεῖται ὁ προταχθεὶς ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἄλλου διὰ τινα κλάδον ὑποθέσεων, εἰς ὃν ἀνήκει ἡ σύναψις δικαιοπραξιῶν. Προεστὼς εἶνε ὁ διαχειριζόμενος τὴν ὅλην ἐπιχείρησιν ἢ μέρος τι ταύτης.⁶

τῆς ἀγωγῆς ἀπυθύνετο κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ διαχειριστοῦ, ἐν ᾧ ἡ *condemnatio* κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ κυρίου τοῦ καταστήματος.

3) N. 1 § 5 Πανδ. 14. 1.

4) Τούναντίον φρονεῖ ὁ Βρίντς (Brinz II σελ. 225), ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πληρεξουσιότητα, οὐδὲν σημαίνει ἡ γνῶσις καὶ ἡ βούλησις τοῦ ἐτέρου μέρους, ὅταν πράγματι ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτῆς ἐνήργησεν ὁ πληρεξούσιος. Τοῦτο δὲν εἶνε ὁρθόν.

5) N. 1 § 9, Πανδ. 14. 1. — Ἀντὶ τούτων ἰσχύει παρ' ἡμῶν ὁ Ἐμπορ. Νομ. ἄρθρ. 216, ἐπομ. καὶ Νομ. 13 Νοεμβρίου 1851.

6) Τίτλος Πανδ. 14. 1, Κωδ. 4.25. Τέλλ: «προεστὼς δὲν εἶνε μόνον ὁ

Ἐκ τῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀρμοδιότητός του συναφθεισῶν ὑπὸ τούτου συμβάσεων ὁ Πραίτωρ ἐχορήγει τὴν actio institoria κατὰ τοῦ προστάσαντος. Αὕτη προσυπῆρχε πρὸς τῇ ἀγωγῇ κατὰ τοῦ προστάτου, ὅστις ὡς συμβληθεὶς ὑπεχρεῖτο προσωπικῶς.

Ἡ ἐσωτερικὴ σχέσις τοῦ προστάτου πρὸς τὸν προστάσαντα πρέπει νὰ διακριθῇ τῆς ἐξωτερικῆς σχέσεως ἥτοι ἀπέναντι τῶν καλῆς πίστεως τρίτων. Ὁ προστάτης ἀπέναντι τοῦ προστάσαντος ὑποχρεῖται νὰ φυλάττῃ τὰς ὁδηγίας τούτου καὶ εὐθύνεται μὴ ἀκολουθήσας ταύτας. Ἀλλ' ἀπέναντι τῶν καλῆς πίστεως τρίτων εὐθύνεται ὁ προστάσας καὶ ἔνεκα συμβάσεων, ἃς ἀπηγόρευσε τῷ προστάτῳ, ἐφ' ὅσον κατὰ συνήθειαν τοιοῦτοι προστάταις δικαιούνται εἰς τολαύτας συμβάσεις⁷. Ἰδίως δὲ ὁ προστάτης ἐμπορικῶς καταστήματος λογίζεται ὡς ἔχων πληρεξουσιότητα διὰ πᾶσαν σύμβασιν συνήθως ἐκεῖ συναπτομένην. Μόνον δὲ περιορισμοὶ ἀπέναντι τοῦ καλῆς πίστεως τρίτου εἶνε οἱ πασιθλοὶ ἐκ τῆς διοργανώσεως τῆς διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων ἢ ἐκ δημοσίων κοινοποιήσεων, οἵτινες ὅτε διαφεύγουσι τὴν ἐπιμελῆ προσοχὴν⁸.

προϋστάμενος ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπηρετῶν ἐν ἄλλῃ, τινὶ ἐπιχειρήσει. — Ὁ Γερμ. Ἐμ. Κώδ. § 41 ἀναγράφει ἐιδικὰς διατάξεις διὰ τοὺς προστάτας τῶν ἐμπόρων, οἵτινες εἴτε εἰσεὶς ἐξουσιοδοτημένοι εἴτε ἐμπορικῶς ἀντιπρόσωποι (Prokuristen). Οἱ τελευταῖοι ἔχουσι πληρεξουσιότητα διὰ πᾶσαν νομικὴν πρᾶξιν ἀναγομένην εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἐμπορίας, πᾶς δὲ περιορισμὸς τῆς πληρεξουσιότητος ἀπέναντι τῶν τρίτων εἶνε ἄκυρος. — Ὁ Ἑλλήν. Ἐμ. Νόμος οὐδὲν περὶ προστάτων ἀναγράφει, ἀλλ' οὗτοι διέπονται ὑπὸ τοῦ ΡΔ.

7) N. 11 § 2 Πινδ. 14. 3. De quo palam proscriptum fuerit ne cum e. contrahatur, is propositi loco non habetur: non enim permittendum erit cum institore contrahere sed si quis nolit contrahi, prohibeat: ceterum, qui praeposuit tenebitur ipsa praepositione. Proscribere palam sic accipimus: clavis litteris ante tabernam scilicet, vel ante eum locum, in quo negotiatio exercetur non in loco remoto sed in evidenti. [Ἐκεῖνος δὲν θεωρεῖται προστάτης, περὶ οὗ φανερῶς ἐδηλώθη, ἵνα μὴ γίνωσκει συμβάσεις μετ' αὐτοῦ] διότι δὲν θὰ ἐπιτραπῇ νὰ συμβληθῇ τις μετὰ τοῦ προστάτου. Ἀλλ' ἔτι τις δὲν θέλει νὰ συνάπτωνται συμβάσεις, ἃς ἀπαγορεύσῃ τούτος; Ἄλλως ὁ προστάτης ἐνέχεται ἐξ αὐτῆς τῆς προστάσεως. Φανεράν δὲ δῆλωσιν τοῦτο φανερούμεν ἐν γραφῇ ἢ ἀπαγορεύσει διὰ σαφῶν γραμμάτων πρὸ τοῦ καταστήματος ἢ πρὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐνεργεῖται ἡ ἐπιχειρησις, οὐχὶ ἐν ἀπομακρυσμένῳ τόπῳ, ἀλλ' ἐν κατόπῳ].

8) L. 7 § 1 Πινδ. 14. 1. et in summa aliquam diligentiam in ea ere-

3. Actio quasi institoria παρείχεται τῷ κυρίῳ τῶν ὑποθέσεων, ὡς ἀκίς πληρεξούσιος, μὴ ὦν προεστώς, συνεβάλλετο ἐπ' ὀνόματι τρίτου⁹.

Τῷ σημερινῷ δικαίῳ εἶνε ξένα ἡ exercitoria, institoria καὶ quasi institoria ἀγωγή. Διότι εἴτε I) ὁ πλοίαρχος ἢ ὁ προεστὼς κλπ. ἐνεργεῖ ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ ὡς πληρεξούσιος ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων, ὅποτε μόνον ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων ἐνέχεται, ὡς αὐτὸς ὦν ὁ ἀληθὴς συμβαλλόμενος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀμέσου πληρεξουσίου-τητος, εἴτε II) οἱ πληρεξούσιοι συμβάλλονται ἰδίῳ ὀνόματι διὰ λογαριασμὸν ἄλλου, ὅποτε μόνον οἱ πληρεξούσιοι ἀποκτῶσι δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις ἐκ τῆς συμβάσεως. Ὁ συμβαλλόμενος παρέχει πίστιν μόνον εἰς τοὺτους καὶ δὲν δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων¹⁰.

Τούναντίον αἱ ῥωμαϊκαὶ ἀρχαὶ περὶ ἐκτάσεως τῆς πληρεξουσίου-τητος τῶν πλοίαρχων καὶ προεστώτων ἰσχύουσι καὶ ἐν τῷ σημερινῷ

παρέχῃ ἐπιμέλειάν τινα]. Κατὰ ταῦτα δὲ ὑρίζεται ἐπὶ πόσον ἐπικεῖται εἰς τὸ ἕτερον μέρος ὑποχρέωσις ἐρεύνης.

9) Ἡ actio quasi institoria ὁρεῖται τὴν ἀναγνώρισιν τῆς εἰς τὴν αὐθεντίαν τοῦ Παπινιανοῦ. I. 30 Πανδ. 3.5.—L. 19 Πανδ. 14.3.—L. 10 § 5 Πανδ. 17.1.—L. 13 § 25 Πανδ. 19.1.—L. 16 Πανδ. 14.3.—L. 5 καὶ 6 Κωδ. 4.25.

10) Κατὰ τὴν ὁρθὴν δόξαν ἡ actio exercitoria καὶ institoria προϋποθέτου-σιν, ὅτι ὁ προϊστάμενος ἐνεργεῖ μὲ ἀναικτὴν πληρεξουσίουτητα, ὅτι ἐπομένως τὸ ἕτερον μέρος ἐγίνωσκεν ὅτι ὁπισθεν τοῦ προϊσταμένου ὑπάρχει ὁ ἐντολεὺς καὶ ὅτι συνεβάλλετο ἀποβλέπον εἰς τὸν ἐντολέα. Τοῦτο ἀκράζει κυρίως ὁ Γάιος 1 Εἰσαγγ. 4.7. Si igitur jussu domini cum servo negotium gestum erit, in soli dum praetor adversus dominum actionem pollicetur, scilicet quia qui ita contrahit fidem domini sequi videtur. Eadem ratione praetor duas alias in solidam actiones pollicetur, quarum altera exercitoria, altera institoria appellatur. [Ἐὰν λοιπὸν δικταγῇ τοῦ δεσπότου ἐγένετο δικαιοπραξία μετὰ δούλου, ὑπόσχεται ὁ Πραιτωρ εἰς ὁλόκληρον ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, δηλαδὴ διότι ὁ αὐτὸς συμβαλλόμενος φαίνεται ἀκολουθήσας τὴν πίστιν τοῦ δεσπότου. Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου ὁ Πραιτωρ ὑπόσχεται καὶ ἄλλας δύο ἀγωγὰς εἰς ὁλόκληρον, ὧν ἡ μὲν exercitoria, ἡ δὲ institoria καλεῖται]. Καὶ N. 1 Πανδ. 15. 4.—N. 5 § 17 Πανδ. 14.3. Ἡ δόξα αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος. Ὅστις θεωρεῖ τὸν προεστώτα ὡς τὸν κύριον τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ συμβάλλεται μετ' αὐτοῦ, δέχεται τὸ ὅτι ὡς πιστωτήν. Πῶς καταπτᾷ κατὰ τὴν νὰ ἐναγάγῃ ἄλλον, ἐπὶ τῆς συνευθυνης τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως δὲν ἀπέβλεψεν; Ὅθεν σήμερον δὲν ὑρίζεται ἀγωγή exercito-

δικαίῳ διὰ τὸ ζήτημα κατὰ πόσον ὁ προεστὼς ὑποχρεῖ τὸν προστήσαντα διὰ τῶν συμβάσεων του.

§ 14. Αἱ τρεῖς ἀγωγαὶ κατὰ τοῦ ἐξουσιαστοῦ
ἐκ τῶν συμβάσεων τῶν ὑπεξουσιῶν.

Τριπλοῦν ἔδικτον ἐχορήγει τριπλᾶς ἀγωγὰς κατὰ τοῦ ἐξουσιαστοῦ ἐκ τῶν συμβάσεων τῶν ὑπεξουσιῶν καὶ ὃν τὴν *actio quod jussu*, τὴν *actio de peculio* καὶ τὴν *actio de in rem verso*¹.

1. Ὁ πιστώνων ὑπεξουσίους ἐπὶ τῇ κελεύσει—*jussu*—τοῦ ἐξουσιαστοῦ διὰ τὰς ὑποθέσεις τούτου εἶχε κατὰ τούτου εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀγωγὴν τῆς κελεύσεως². ³ (*actio quod jussu*). Ἀναγκαῖον ἦτο, ἵνα ὁ τρίτος συναλλαχθῇ ἀποβλέπων εἰς τὴν κέλευσιν τοῦ πατρὸς,⁴ ἥτις εἴτε ἐδίδετο ἀμέσως πρὸς τὸν τρίτον εἴτε ἀπηϋθύνετο πρὸς τὸν ὑπεξούσιον, ὅστις ἀνεκρίνου αὐτὴν τῷ τρίτῳ.

Πρωτευόντως—εἴτε *civiliter* εἴτε *naturaliter*—ἐνείχετο ὁ ὑπεξούσιος ὡς συμβαλλόμενος· ὁ ἐξουσιαστής ἐνείχετο προσθέτως. Τούναντίον σήμερον ἐνεκα τῆς ἀμέσου ἀντιπροσωπείας δέον ὅπως θεωρηθῇ ὁ ἐξουσιαστής ὡς ὁ ἀληθὴς συμβαλλόμενος καὶ μόνος ἐνεχόμενος.

ria καὶ *institoria*, διότι ὁ τρίτος ἔχει κατὰ τοῦ κυρίου τῆς ἐπιχειρήσεως, ὃν ἐκπροσωπεῖ ὁ προεστὼς, πάντοτε ἄμεσον ἀγωγὴν ἐκ τῆς συμβάσεως καὶ οὐχὶ ἀπλῶς πρόσθετον. Κατ' ἄλλην δόξαν ἡ *exercitoria* καὶ *institoria* εἰδίδοντο καὶ ὅσαςκις ὁ προεστὼς ἐνήργει μετὰ κεκαλυμμένης πληρεξουσιότητος καὶ ἐπὶ τοιούτων θεμάτων ἰσχύουσι καὶ σήμερον. Ἀλλ' ἡ Νομολογία ἀποκρούει τὴν δόξαν ταύτην ὀρθῶς (Γερμ. Ἀκρωτικὸν II σελ. 167).

1) L. 1 Πανδ. 15. 4. *Est enim triplex hoc edictum: aut enim de peculio aut de in rem verso aut quod jussu hinc oritur actio.* [Διότι εἶνε τριπλοῦν τὸ ἔδικτον τοῦτο· διότι ἐκ τούτου γεννᾶται ἀγωγή εἴτε τοῦ χρηματικίου εἴτε τῆς λοιπάδος εἴτε τῆς κελεύσεως].

2) Τίτλος Πανδ. 15. 4.

3) Ἀμφισβητεῖται τίνας ὑποθέσεις πρέπει νὰ ἀφορᾷ ἡ σύμβασις, τὰς τοῦ πατρὸς ἢ τὰς τοῦ τέκνου ἢ ἀμφοτέρων. Ὁρθότερον εἶνε ὅτι ἀφορᾷ μόνον τὰς τοῦ πατρὸς. L. 1 § 1 καὶ 5 Πανδ. 15. 4. — L. 5 § 2 Πανδ. 15. 3.

4) Ὁ *Jussu* ἐν τῇ ἀγωγῇ *quod jussu* δὲν εἶνε διαταγή, ἀλλὰ σημαίνει πληρεξουσιότητα ἵνα συμβληθῇ εἰς βάρος τοῦ κελεύοντος, ὅπερ σαφέστατα καταφαίνεται ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ *jussu* ἐν τῇ L. 1 Πανδ. 15. 4 *quod volens Stichus servo meo negotium gere periculo meo.* [Ὁτανδῇποτε θέλεις δι-

2. Ἡ ἀγωγή τοῦ χρηματίου (actio de peculio) ἀπυθύνετο κατὰ τοῦ ἐξουσιαστοῦ ἕνεκα τῶν συμβάσεων τοῦ ὑπεξουσίου, ἐφ' ὅσον ἐξικνεῖτο τὸ χρημάτιον. Χρημάτιον ἦτο εἰδική περιουσία, χρηρηγυμένη ὑπὸ τοῦ ἐξουσιαστοῦ πρὸς τὸν ὑπεξούσιον, ὅπερ πραγματικῶς μὲν παρεχωρεῖτο τῷ ὑπεξουσίῳ, νομικῶς δὲ ἔμενεν ἐν τῇ κυριότητι τοῦ ἐξουσιαστοῦ.⁵

Αἱ ἀγωγαὶ τοῦ χρηματίου οὐδέποτε ἔτυχον ἐν Γερμανίᾳ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, διότι χρημάτια ἐν τῇ βωμαϊκῇ ἐνστάδι δὲν ὑπάρχουσιν.

3. Ἡ τρίτη τῶν ἀγωγῶν—actio de in rem verso—ἀγωγή τῆς λοιπάδος—ἔχει πρακτικὴν ἐφαρμογὴν. Στρεφίζεται δὲ ἐπὶ τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ πατρὸς ἐκ τῶν συμβάσεων τοῦ ὑπεξουσίου υἱοῦ⁶ καὶ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ.

κακοπραξίαν συναφῶν μετὰ τοῦ δούλου μου Σίχου εἰς βίβρα μου]. Ὅθεν ὁ jussus ἐγνωστοποιεῖτο κατὰ κανόνα ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἐξουσιαστοῦ πρὸς τὸν τρίτον. Οὐχ ἦτο ἐπὶ ἡρώσει καὶ πληρεξουσιότητος παρεχομένη τῷ ὑπεξουσίῳ, ἀν ἦτο γνωστὴ τῷ τρίτῳ. Ἡ ἐγκρίσις τῆς δικαιοπραξίας μετὰ τὴν κατάρτισιν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀρκετὴν ἐξουσιοδότησιν.

5) Διὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ χρηματίου ἡθύνετο ὁ ἐξουσιαστής, ἐφ' ὅσον ἐξήκει τὸ χρημάτιον, ἀλλ' ἀφαιρουμένων ἐκείνων, & ὁ πατὴρ εἶχε νὰ ἀπαιτήσῃ naturaliter παρὰ τοῦ ὑπεξουσίου L. 9, L. 11, L. 55 Πινδ. 15. 1.—Ὁ πατὴρ ὥφειλε νὰ πληρώσῃ μέχρις ἐξαντλήσεως τοῦ χρηματίου. Ἐὰν τινες τῶν πιστωτῶν ἱκανοποιούντο πρότεροι καὶ οὕτως ἐξηντλεῖτο τὸ χρημάτιον, οἱ λοιποὶ οὐδὲν ἐλάμβανον. Δολία μείωσις τοῦ χρηματίου κατελογίζετο τῷ ἐξουσιαστῇ, ἐὰν ἡγείρετο ἀγωγή ἐντὸς ὥφελιμου ἐνικυτοῦ ἀπὸ τῆς μειώσεως, L. 30, § 6 Πινδ. 15. 1. Καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς ὑπεξουσιότητος ἡγείρετο ἡ ἀγωγή τοῦ χρηματίου ἐντὸς ἐνικυτοῦ κατὰ τοῦ πρῶην ἐξουσιαστοῦ καὶ τῶν κληρονόμων του, ἐὰν οὗτοι ἐνέμοντο τὸ χρημάτιον. Ἐὰν τὸ χρημάτιον ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν γνώσει τοῦ πατρὸς εἰς ἐμπορίαν, οἱ πιστωταὶ εἶχον τὴν διανεμητικὴν ἀγωγὴν (actio tributoria), δι' ἧς ἐξήτουν σύμμετρον ἱκανοποίησιν ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ χρηματίου, χωρὶς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης ὁ πατὴρ νὰ δύναται προκαταβολικῶς νὰ ἀραιῇ ἐκ τοῦ χρηματίου τὰς πιστώσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν ὑπεξούσιον. Πινδ. 14. 4.

6) Αὕτη εἶνε ἡ ἐποψίς τῶν Πηγῶν L. 10 § 7 Πινδ. 15. 3, L. 17 § 4 Πινδ. 14. 3. Ὁ Brinz ἀντιτάσσει τὴν L. 17 Πινδ. 15. 3. Servus in rem domini pecuniam mutatus sine culpa eam perdidit: nihilominus posse cum domino de in rem verso agi existimavit nam etsi procurator meus in negotia mea impensorum pecuniam mutatus sine culpa eam perdiderit, recte eum hoc nomine mandati vel negotiorum gestororum acturum. [Δούλος δανεισθεὶς ἀργύριον ἐπὶ πράγματος τοῦ δεσπότου ἄνευ πταισματος ἀπώλεσε τοῦτο. Οὐχ ἦτο

Προϋποθέσεις αὐτῆς εἶνε :

I) Σύμβασις τοῦ καταβαλόντος πρὸς τὸν ὑπεξούσιον.⁷

II) Πλουτισμὸς τοῦ πατρὸς εἴτε θετικῶς δι' αὐξήσεως τῆς περιουσίας εἴτε ἀρνητικῶς δι' οἰκονομίας δαπανῶν, ἢς ἡ ἀναγκαίως ἢ ἐπωφελῶς ἢ ἐγκρίσει τοῦ πατρὸς ἔκαμεν ὁ τρίτος.⁸

Ἐὰν τὸ καταβλήθην περιήρχετο εἰς τὸ χρημάτων τοῦ ὑπεξουσίου, δὲν ἐχώρει ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος.⁹

III) Ὁ πλουτισμὸς πρέπει νὰ ἐπέλθῃ συνεπείᾳ τῆς συμβάσεως τοῦ ὑπεξουσίου. Τοῦτο συμβαίνει κυρίως, ὅταν ὁ ὑπεξούσιος ἐνήργει πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐξουσιαστοῦ οὕτως, ὥστε ἐὰν ἦτο αὐτεξούσιος, θὰ εἶχε κατὰ τοῦ πατρὸς τὴν ἀγωγήν τῆς ἐντολῆς ἢ τῆς διαχειρίσεως ἄλλοτριων.¹⁰ Ἀλλὰ δὲν εἶνε ὀρθόν νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ὡς ἀναγκαῖος ὅρος τῆς ἀγωγῆς. Ἀρκεῖ ὅτι ἡ δαπάνη ἐγένετο κατόπιν εἰς τὴν περιουσίαν

ἐνόμισεν ὅτι δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν δεσπότην περὶ τῆς λοιπάδος (ὁ δανείσας). Διότι καὶ ἐὰν ὁ ἐμὸς πληρεξούσιος ἵνα δαπανήσῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις μου ἐδανείσθῃ χρήματα, ἅτινα ἄνω πταίσματος ἀπώλεσεν, ὁρθῶς αὐτὸς ἐνάγεται τοῦτω τῷ ὀνόματι διὰ τῆς ἐκ τῆς ἐντολῆς ἢ ἐκ τῆς διαχειρίσεως ἄλλοτριων ἀγωγῆς]. Πράγματι τὸ χωρίον ἐγείρει ἀμφιβολίας.

7) Ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος εἶνε ἀγωγή adjectitiae qualitatio. Ὅθεν δὲν χωρεῖ, ὅταν ὁ ἐνάγων δαπανᾷ ἀμέσως εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἐναγομένου ἢ ὅταν τυχαίως περιήλθῃ τι τῷ ἐναγομένῳ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἐνάγοντος. Τοῦτο ἀνέχει εἰς τὰς conditiones.

8) L. 3, § 4, 6—L. 5 § 2 Πανδ. 15. 3.

9) L. 5 § 3—L. 6 Πανδ. 15. 3.

10) L. 3 § 2 Πανδ. 15. 3. Et regulariter dicimus toties de in rem verso esse actionem, quibus casibus procurator mandati vel qui negotia gessit negotiorum gestorum haberet actionem quotiensque aliquid consumpsit servus ut aut meliorem rem dominus habuerit aut non deteriore[m] [Καὶ κατὰ νόμον λέγομεν ὅτι δίδεται ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος, ἐν οἷς θέμασιν ὁ μὲν πληρεξούσιος τὴν τῆς ἐντολῆς, ὁ δὲ διαχειριστὴς ἄλλοτριων τὴν τῆς διαχειρίσεως ἀγωγήν ἤθελεν ἔχει καὶ ὁσάκις ὁ δοῦλος κατηγάλωσέ τι, ἵνα ὁ δεσπότης ἔχῃ τὸ πρᾶγμα τοῦ καλλίτερον ἢ μὴ χειρότερον]. Πολλοὶ ἐνορῶσιν ἐν τούτῳ τὴν κυρίαν βάσιν τῆς ἀγωγῆς τῆς λοιπάδος. Ταύτην ἐξηγοῦσιν ὡς πλασματικὴν ἐκχώρησιν τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς τῆς διαχειρίσεως ἄλλοτριων ἢ τῆς ἐντολῆς τοῦ ὑπεξουσίου κατὰ τοῦ ἐξουσιαστοῦ, ἥτις φυσικὴ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην μετεβάλλετο εἰς ἀστικὴν ἀγωγήν. Οὕτως ὁ Βίτε, κτλ. Τοῦτο εἶνε ἀβάσιμον καὶ ἐκτός τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ. Δὲν πρόκειται περὶ τῆς βάσεως τῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ περὶ ἐνός κυρίου στοιχείου. Ἡ ἀπολύτως συνήθεια μετὰ τὴν συμβάσεως καὶ πλουτισμοῦ

τοῦ ἐξουσιαστοῦ εἴτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὑπεξουσίου εἴτε ἄλλως, ἐφ' ὅσον ἡ περὶ ἧς ἡ ἀγωγή σύμβασις εἶνε ἡ προφανὴς αἰτία τοῦ πλουτισμοῦ¹¹.

IV) Ὁ πλουτισμὸς δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ἤδη ἀποδοθῇ ὑπὸ τοῦ ἐξουσιαστοῦ πρὸς τὸν ὑπεξούσιον. Πρέπει δὲ νὰ ἐξακολουθῇ¹² μέχρι τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς. Ἀλλ' ἐὰν συνίσταται εἰς οἰκονομίαν δαπάνης, μεταγενέστερα γεγονότα δὲν δύνανται νὰ καταστήσωσι τὸν τοιοῦτον πλουτισμὸν μηδέποτε ὑπάρξαντα.

Actio de in rem verso utilis (ἀγωγή ὠφελίμος τῆς λοιπάδος) ἔχει ὁ παρασχὼν τὰ μέσα διατροφῆς πρὸς τὸν ὑπεξούσιον εἴτε ἀμέσως εἰς τροφίμα, ἐνδύματα κτλ. εἴτε ἐμμέσως εἰς χρηματικὰ προκαταβολάς, ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ ἦτο ὑπόχρεως εἰς διατροφήν τοῦ ὑπεξουσίου καὶ ἐφ' ὅσον οὕτως ὠκονόμησεν ἀναγκαίως δαπάνας¹³.

4. Τελευταῖον ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος ὡς ὠφελίμος ἐπεξετάθη καὶ εἰς συμβάσεις αὐτεξουσιῶν¹⁴.

ὑπάρχει κυρίως, ὅταν τὸ μετᾶξον πρόσωπον ἔχῃ τὴν πρόθεσιν νὰ διαχειρισθῇ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κυρίου. Ἀλλ' ἡ αἰτιώδης αὕτη συνάφεια δύνανται καὶ κατ' ἄλλους τρόπους νὰ ἐμφανισθῇ, ὡς ἐν L. 7 § 4—L. 19 Πανδ. 15. 3.

11) N. 5 § 3 Πανδ. 15. 3. Placet non solum eam pecuniam in rem verti, quae statim a creditore ad dominum pervenerit sed et quae prius fuerit in peculio. [Φρονῶντι κατὰβάλλοντι εἰς τὸ πρᾶγμα (καὶ γεννᾶται ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος) οὐ μόνον τὰ χρηματικά, ἀτινα εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πιστωτοῦ περὶ ἡλθον εἰς τὸν κύριον, ἀλλὰ καὶ ὅσα πρότερον ἦσαν ἐν τῷ χρηματίῳ]. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἠγόρασε διὰ τὸ χρηματικόν, τὸ δωρῇ εἰς τὸν ἐξουσιαστήν, ὁ πωλητὴς δὲν ἔχει ἀγωγήν τῆς λοιπάδος κατὰ τοῦ ἐξουσιαστοῦ. Διότι ὁ ἐξουσιαστής ἔχει τὸ πρᾶγμα συνεπείφ τῆς δωρεᾶς καὶ οὐχὶ τῆς ἀγορᾶς. Τοῦναντίον χωρεῖ ἀγωγή τῆς λοιπάδος, ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος λάβῃ ἀνείκον πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ πατρὸς καὶ πληρώσῃ τὰ ληφθέντα τῷ πατρὶ ἀμέσως ὡς δωρεὰν χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ τὸν κἀμῃ ὀφειλέτην τοῦ χρηματικοῦ ἥτοι παραιτούμενος αὐτὸς τῆς ἀναγωγῆς. Οὕτως ἐρμηνεύεται ὁ N. 7 καὶ ὁ N. 1 Πανδ. 15. 3. Ἡ διόρθωσις τοῦ Windscheid ἀντὶ actio est εἰς actio cessat εἶνε ἄπορηπτεία, διότι οὔτε τὰ χειρόγραφα ὑποστηρίζουσιν αὐτήν, οὔτε συμφωνεῖ πρὸς τὴν πορείαν τῆς συζητήσεως τοῦ Οὐλπιανοῦ.

12) N. 10 § 6 Πανδ. 15. 6 Versum autem sic accipimus ut daret verum; et ita demum de in rem verso competit actio si non sit a domino servo solutum vel filio [Τὴν δὲ καταβολὴν οὕτως ἐκλαμβάνομεν ἵνα διαρκῇ ἡ καταβολή· τότε δὲ ἀρμυζει ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος, ἐὰν ὁ δεσπότης δὲν ἐπλήρωσε τὸν δοῦλον ἢ τὸν υἱόν].

13) N. 3 § 3 Πανδ. 15. 3.

14) Ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος ὡς ὠφελίμος ἐκ συμβάσεων αὐτεξουσιῶν ἔχει

Προϋποθέσεις εἶνε σύμβασις τοῦ ἐνάγοντος μετὰ αὐτεξουσίου διαμέσου προσώπου, δεύτερον πλουτισμός τοῦ ἐναγομένου καὶ τρίτον αἰτιώδης συνάφεια τοῦ πλουτισμοῦ καὶ τῆς συμβάσεως.

Τοιαύτη συνάφεια λογίζεται ὑπάρχουσα μόνον, ἂν ἡ σύμβασις, ἐξ ἧς ἡ ἀγωγή, συνήθησεν ἀνέκασθεν ὑπὸ τοῦ διαμέσου προσώπου πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐναγομένου. Δὲν ἀπαιτεῖται ὅμως, ὡς ἰσχυρίζονται πολλοὶ τῶν νεωτέρων, ἵνα ὁ ἐνάγων γινώσκῃ τὴν σχέσιν τοῦ ἐναγομένου καὶ τοῦ τρίτου διαμέσου καὶ συνάψῃ, τὴν σύμβασιν ἀποβλέψας εἰς ταύτην. Διότι βάσις τῆς ἀγωγῆς δὲν εἶνε ὅτι ὁ ἐνάγων ἐπίστωσε τὸν ἐναγόμενον, ἀλλ' ὅτι κατέστησε τούτον πλουσιώτερον.

Πρὸς τούτοις εἶνε ἀναγκαῖον ἵνα ὁ ἐναγόμενος λάθῃ τὸ ἐκ τῆς συμβάσεως προερχόμενον, χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ τούτο ἐκ τοῦ διαμέσου προσώπου δι' ἰδιαιτέρας συμβάσεως ἢ νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν διάμεσον. Μόνον ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ὑπάρχει πλουτισμός ἐκ τῆς συμβάσεως τοῦ ἐνάγοντος^{15, 16}.

Ἰσχυρὸν ἔσται τὸν Ν. 7 § 3 Κωδ. 4. 26. Alioquin si cum libero rem agente ejus, ejus precibus meministi, contractum habuisti et ejus personam elegisti, pervides contra dominum nullam te habuisse actionem, nisi vel in rem ejus pecunia processit vel hunc contractum ratum habuit. [Ἐὰν συνεδλήθῃς μετ' ἐλευθέρου ἐνεργούντος δι' ἐκείνου, οὕτως ἐμνημόνευσας καὶ τούτου τὸ πρόσωπον ἐξελέξας, οὐδεμίαν ἔχεις κατὰ τοῦ κυρίου ἀγωγήν, πλὴν ἐὰν τὰ χρήματα περιήλθον εἰς πρᾶγμα τοῦ κυρίου ἢ ἐνέκρινεν ὁ κύριος τὴν σύμβασιν].

15) Αἱ δόξαι τῶν νεωτέρων περὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς λοιπάδος ὡς ὠφελίμου μεγάλως διαιροῦνται. Οἱ μὲν δέχονται εὐρυτάτην ἐφαρμογήν, οἱ δὲ στενωπότερον καὶ μάλιστα τελείαν ἄρνησιν τῆς ἀγωγῆς. Πρώτερον πολλοὶ δὲν ἐθεώρουν ὡς προϋπόθεσιν τὴν συναψὴν τῆς συμβάσεως ὑπὸ διαμέσου προσώπου πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐναγομένου καὶ παρέχον τὴν ἀγωγήν καὶ εἰς θέματα, καθ' ἃ ὁ ἐναγόμενος διὰ τῆς συμβάσεως ἄλλου ὠφελείτο τυχερίως καὶ ἀπροόπτως. Οὗτοι τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς χρηρηγτάς, ὕλικῶν, οἵτινες ἐπίστωσαν ἐργολάβον οἰκοδομῶν, ἐθεώρουν δικαιομένους νὰ ἐναγάωσι καὶ τοὺς ὑπέρτερον ἀποκτήσαντας τὴν οἰκίαν διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς λοιπάδος. Ἡ ἄριςτος καὶ οὐχὶ πάντοτε ἐπιεικής ἀγωγή αὕτη τοῦ πλουτισμοῦ δὲν ὑποστηρίζεται σήμερον ὑπὸ τῶν συγγραφέων. — Ἡ ἀντίθετος δόξα δὲν ἀναγνωρίζει ἀγωγήν τῆς λοιπάδος ὠφελίμου ἐκ συμβάσεως καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Ν. 7 Κωδ. cit. ὁμιλεῖ περὶ actio negotiorum gestorum contraria τοῦ συμβαλλομένου πρὸς τὸ διάμεσον πρόσωπον. Καὶ δὴ κατὰ τινὰς αὕτη εἶνε ἀγωγή negotiorum gestorum παραγομένη ὑπὲρ τοῦ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΤΩΝ ΕΝΟΧΩΝ

§ 15. Τὸ ὠρισμένον τῆς παροχῆς.

Οὐδεμία ἐνοχὴ γεννᾶται ἐκ συμφωνίας, ἐφ' ὅσον ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ ἔκτασις τῆς σκοπομένης ὑποχρέωσης εὔρηται ἐν τῇ αὐθαίρεσίᾳ τοῦ ὑποχρέου.¹

Ἄλλ' αἱ ἐνοχαὶ δὲν εἶνε ἀναγκαιῶς ὠρισμέναι—certae,—δύνανται νὰ εἶνε καὶ ἀόριστοι—incertae.

Ὤρισμέναι εἰσὶν ὅταν τὸ παρεχόμενον καὶ ἡ ἔκτασις καθορίζωνται ῥητῶς, ἀκριβῶς καὶ πλήρως ἐν τῇ καταρτίσει τῆς συμβάσεως· ἀόριστοι δὲ ὅταν δὲν ἐκτίθενται μὲν πλήρως ἐν τῇ καταρτίσει τῆς συμβάσεως, ἀλλ' ἄνευ νέας συνεννοήσεως δύνανται νὰ γείνωσι πλήρεις². Εἶνε λοιπὸν ἀόριστοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνεπίδεκτοι καθορισμοῦ³.

Ἡ ἀοριστία συνίσταται εἴτε ἐν τῇ ἀπλήρᾳ τελείᾳ τῆς διατυπώσεως τῆς συμβάσεως, ἐνῷ οἱ συμβαλλόμενοι περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς τελείως συμφωνοῦσιν, εἴτε ἐν τῷ μὴ τελείῳ καθορισμῷ τοῦ περιεχομένου.

ἐνάγοντος προσωπικῶς, διότι οὗτος κατὰ τὴν σύμβασιν μετὰ τοῦ διαμέσου προσώπου ἀπέβλεπεν εἰς τὸ συμφέρον τοῦ ἐναγομένου· κατ' ἄλλους (Arndts § 248 σημ. 3) ἡ ἀγωγή τῆς λοιπάδος εἶνε ἀναγκαιῶς (vilegis) ἐκχωρηθεῖσα εἰς τὸν ἐνάγοντα ἀγωγή negotiorum gestorum τοῦ διαμέσου προσώπου κατὰ τοῦ ἐναγομένου. Ἀμφότεραι αἱ δόξαι μόνον διὰ τεχνητῆς ἐρμηνείας τοῦ Ν. 7 δύνανται νὰ ὑποστηριχθῶσι, πρὸς ὃ οὔτε ἐσωτερικοὶ οὔτε ἐξωτερικοὶ λόγοι ὑφίστανται. Πολλοὶ (Γέριγκ καὶ Windscheid) δεχόμενοι τὴν ἀγωγὴν τῆς λοιπάδος ὡς ὠφέλιμον περιορίζουσιν αὐτὴν εἰς τὸ θέμα, καθ' ὃ ὁ συμβαλλόμενος κατὰ τὴν σύμβασιν παρίστατο ὡς διαχειριστὴς ἄλλοτρίων. Ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα αὕτη οὔτε στήριγμα εἰς τὰς Πηγὰς ἔχει, οὔτε οὐσιαστικὸς λόγος.

16) Ὁ ΓρΑΚ δὲν μνημονεύει ἀγωγὰς adjectitiae qualitatis.

1) Ν. 115 Πανδ. 45. 1, Ν. 85 § 1 Πανδ. 48. 1.

2) Ν. 74 Πανδ. 45. 1. Περὶ τοῦ incertum Ν. 75, Ν. 68 Πανδ. 45. 1.

3) Ἡ ἀντίθεσις τοῦ ὠρισμένου καὶ ἀορίστου ἔχει μεγίστην δικονομικὴν σημασίαν. Διότι αἱ ὠρισμέναι ἐνοχαὶ προσιδιάζουσιν εἰς ταχυτέραν δικονομικὴν πορείαν ἢ αἱ ἀόριστοι. Κατὰ τὸ ἑλλην. δίκ. ἐπὶ ἀορίστου ἐνοχῆς δὲν χωρεῖ ἐκτέλεσις (Πολ. Δίκ. 854).

I) Ἀπλᾷ ἀτέλειαι τῆς διατυπώσεως αἴρονται διὰ τῆς ἑρμηνείας, ὡς αἱς βεβαίως ὑπάρχουσι δηλώσεις τῶν μερῶν ἢ γεγονότα, ἐξ ὧν ἐπαρκῶς σαφηνίζεται ἡ ἔννοια τῆς συμβάσεως.⁴

II) Ἡ συμπλήρωσις τῶν συμφωνιῶν ἄνευ νέας συμβάσεως εἶνε δυνατὴ μόνον, ἂν αὗται παρέχωσι πρὸς τοῦτο τὰ μέσα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δύναται ἡ σύμβασις νὰ ἀναφέρηται καὶ εἰς μέλλοντα γεγονότα. Λ.χ. ὑπόσχεται τις εἰς ἐργαστασιάρχην ἵνα τῷ χορηγῇ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰς τρεχούσας τιμὰς γαιάνθρακος τσορۇتوس, ὅσους τὸ ἐργαστάσιον αὐτοῦ καταναλίσκει. Ἐπὶ ἐρίδος ὁ δικαστὴς προσδιορίζει τὸ ποσὸν τῶν χορηγηθησομένων γαιανθράκων.

Οὐχὶ σπανίως αἱ συμβάσεις παραπέμπουσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν τρίτων—γνωματευτῶν, Arbitratoren. Οὗτοι δὲν εἶνε διαιτηταί, κρίνοντες περὶ ἐπιδίκου διαφορᾶς, ἀλλὰ βοηθοὶ τῶν συμβαλλομένων πρὸς κατάρτισιν τῆς ἐνοχῆς⁵.

4) N. 94 Πανδ. 45. 1. Triticum dare oportere stipulatus est aliquis: facti quæstio est non juris, igitur si de aliquo tritico cogitaverit, id est certi generis certæ quantitatis id habebitur pro expresso; alioquin si, cum destinare genus et modum vellet, non fecit, nihil stipulatus videtur, igitur ne unum quidem modium. [Ἐγένετο ἐπερώτησις περὶ σίτου· τοῦτο εἶνε ζήτημα πραγματικὸν καὶ οὐχὶ νομικόν. Ὅθεν εἰάν εἶχεν [ὁ ἐπερωτηθεὶς] κατὰ νοῦν σίτον τινα ἥτοι ὠρισμένου γένους καὶ ὠρισμένης ποσότητος, οὗτος θεωρεῖται· ὡς ῥητῶς δηλωθεὶς· ἄλλως τε ἂν ἐνῶ ἤθελε νὰ προσδιορίσῃ τὸ γένος καὶ τὸν τρόπον δὲν τὸ ἔπραξε, φαίνεται μηδὲν ἐπερωτήσας, ἅρα οὐδὲ ἓνα μῶδιον] καὶ N. 95 Πανδ. 45. 1.

5) Οἱ Ῥωμαῖοι διακρίνουσι τὰ δύο ταῦτα εἶδη κυρίως ἐπὶ τῆς ἐταιρείας. N. 78 Πανδ. 47. 2. . . arbitratorum enim genera sunt duo: unum ejusmodi ut sive æquum sit sive iniquum, parere debeamus—quod observatur cum ex compromisso ad arbitrium itum est—alterum ejusmodi ut ad boni viri arbitrium redigi debeat, et si nominatim persona sit comprehensa, ejus arbitratu fiat. In proposita autem quæstione arbitrium viri boni existimo sequen-

Υπάρχουσι δύο εἶδη γνωματευτῶν. Εἴτε πρόκειται περὶ προσωπικῆς κρίσεως· τότε ἡ σύμβασις τελεῖ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν ταύτην καὶ μηδενίζεται, ἐὰν οἱ γνωματευταὶ δὲν θέλωσι νὰ ἐκφέρωσι κρίσιν, ἢ ἔνεκα θανάτου, ἀσθενείας, ἀπουσίας δὲν δύνανται εἴτε οὐδαμῶς εἴτε οὐχὶ ἐμπροσθέντως νὰ ἐκφέρωσι κρίσιν. Εἴτε ἡ σύμβασις καλεῖ τοὺς γνωματευτάς ὡς πραγματογνώμονας, ὅποτε δὲν εἶνε ὑπὸ αἵρεσιν ἡ σύμβασις. Καὶ πρέπει μὲν καὶ ἐν τῷ θέματι τούτῳ νὰ ζητηθῇ, ὡς εἶδόν τε, ἡ κρίσις τῶν ὀρισθέντων γνωματευτῶν, ἀλλὰ τούτου ὄντος ἀδυνάτου, κρίνει αὐτὸ τὸ δικαστήριον μετὰ πραγματογνωμοσύνην.

Ἐν ταῖς σημεριναῖς συναλλαγαῖς δὲν εἶνε ἀσυνήθες ἵνα εἴς τῶν συμβαλλομένων διὰ τῆς συμβάσεως ἐξουσιοδοτηται, ἵνα αὐτὸς καθορίσῃ εἰδικώτερον τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν παροχῶν⁶.

ΚΕ. 168

ρηθῇ ὡς σκοπομένη ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός. Τοῦτο δὲ κάλλιστα συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἰδέας τῶν σημερινῶν συναλλαγῶν (Γερμ. Ἀκυρωτικὸν 1 παρ. 343).

Ἀμφιβολίας ἐγείρουσι μόνον τὰ ἐν ΡΔ περὶ ἐκμισθώσεως καὶ ἀγοραπωλησίας, μαρτυρούμενα. Διότι ἐπανελημμένως λέγεται ὅτι ἐπὶ τῶν συμβάσεων ἐκμισθώσεως καὶ ἀγοραπωλησίας ἡ ῥήτρα, καθ' ἣν τὸ τίμημα ἢ τὸ μίσθωμα ὀρισθῇσονται κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τρίτου, ἀφορᾷ εἰς τὴν προσωπικὴν ἀπόραμιν τούτου καὶ καθίστησι τὴν σύμβασιν ὑπὸ αἵρεσιν. Τούναντίον ἡ παραπομπὴ εἰς ἀόριστον τρίτον πρόσωπον, ὅπερ νὰ προσδιορίσῃ τὸ τίμημα ἢ τὸ μίσθωμα, δὲν ἐπιτρέπεται I. 25 Πανδ. 19, 2—§ 1 Εἰσηγ. 3. 23—L. 15 Κωδ. 4. 38. Τοῦτο ὁμοῦς ἐξηγεῖται ἱστορικῶς καὶ συνέχεται πρὸς τὸ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐπὶ ἀγοραπωλησίας καὶ ἐκμισθώσεως ἀπῆλθον «pretium certum». Ὅθεν ἀρχικῶς ἀμφεβάλλετο, ἂν ἀγοραπωλησίαι ἦσαν ἔγκυροι, ὅταν ὁ καθυρισμὸς τοῦ τιμήματος ἀνετίθετο εἰς τρίτον (Γάιος Εἰσηγ. III. 140). Κατόπιν ἐπετρέπησαν αἱ τοιαῦται συμβάσεις ὡς οὖσαι ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς προσωπικῆς ἀποράσεως, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησαν νὰ προβῶσι περαιτέρω καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι καθορισμὸν τοῦ τιμήματος arbitrio boni viri.—

Ἐντῷ σημερινῷ δικαίῳ δὲν ἀπαιτεῖται «βέβαιον τίμημα» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ΡΔ ἐπὶ ἀγοραπωλησίας καὶ ἐκμισθώσεως (ὅρα κατωτέρω § 94, σημ. 21). Ἐπομένως κατηργήθησαν καὶ οἱ ἰδιόζοντες κανόνες περὶ μὴ ἐπιτρεπτοῦ τοῦ διὰ τρίτων γνωματευτῶν προσδιορισμοῦ τοῦ τιμήματος. Μᾶλλον δὲ πρέπει σήμερον νὰ ἐκαρμώσῃ γενικῶς ὅρα καὶ ἐπὶ ἀγοραπωλησίας καὶ ἐκμισθώσεως αἱ ἀρχαί, ἃς οἱ Ρωμαῖοι ἀνέπτυξαν ἐπὶ τῆς ἐταίρειας.—Ὁ ΓραΚΚ ἀρθ. 317 διατάσσει: Ἐὰν ὁ καθορισμὸς τῆς παροχῆς ἀνετίθῃ εἰς τρίτον, ἐν ἀμφιβολίᾳ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι οὗτος γενήσεται κατ' ἐπιεικῇ κρίσιν (ἀγαθοῦ ἀνδρός).

6) Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἀνεγνώριζον πωλήσεις, καθ' ἃς ὁ καθορισμὸς τοῦ τιμήματος ἀνετίθετο εἰς τὸν ἀγοραστήν L. 35 § 1 Πανδ. 18. 1. Τὸ αὐτὸ ἐκράτει καὶ ἐπὶ ἐκμισθώσεως. Μόνον δὲ ἐπιτρέποντο ἀγωγαὶ praescriptis verbis μετὰ

Τοιαῦται συμβάσεις εἰσὶν ἔγκυροι, ὅταν ἐξωτερικά, ἀποδεικτὰ γεγονότα καὶ ὁῦν συνήθειας ἢ ἡ θέσις τοῦ ἐνὸς μέρους παρέχῃσι μέτρον καθορισμοῦ οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ὑποτάσσῃται ὁ εἰς τῶν συμβαλλομένων εἰς τὴν ἄμετρον αὐθαίρεσίαν τοῦ ἐτέρου.⁷

Εὐθὺς ὡς δηλωθῇ ὁ καθορισμὸς ὑπὸ τῶν γνωματευτῶν πρὸς τὸ ἐν τῶν μερῶν ἢ ὑπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους πρὸς τὸ ἕτερον, ἐξαντλεῖται τὸ δικαίωμα τοῦ καθορισμοῦ.

Ἐπὶ βίας, δόλου καὶ οὐσιώδους πλάνης ἐπιτρέπεται διόρθωσις.⁸

Ἔνεκα μεγάλης ἀβασιμότητος τῆς κρίσεως χωρεῖ προσφυγὴ εἰς τὰ δικαστήρια, διότι λογίζεται πάντοτε ὑπάρχουσα ἐπιφύλαξις διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ δόλου. Προκειμένου ὅμως περὶ κρίσεως πραγματογνωμῶν, ἡ κρίσις δύναται νὰ προσβληθῇ καὶ ὡς ἀντικειμένη πρὸς τὰ πράγματα. Ὁ προσβάλλων βαρεῖται τῇ ἀποδείξει.

§ 16. Ἀδύνατοι, ἀνῆθικοι ὑποσχέσεις*.

Δὲν δύναται νὰ γείνη παροχὴ τοῦ ἀδυνάτου, κατὰ κανόνα τῆς ἀπολύτου λογικῆς. Ὅθεν ἡ ὑπόσχεσις ἀδυνάτου παροχῆς εἶνε ἀναγκαιῶς ἄκυρος.¹

Τὰ θέματα τῆς ἀδυναμίας διακρίνονται κατὰ τὴν αἰτίαν αὐτῆς.

Ἡ ἀδυναμία εἶνε ἀπόλυτος, ὅταν στηρίζεται εἰς τὸ εἶδος τῆς ὑποσχεθείσης παροχῆς, λ. χ. ὑπόσχωμαι νὰ καλέσω φαντάσματα· εἶνε δὲ σχετικὴ, ὅταν ἡ παροχὴ κατὰ μὲν τὸ εἶδος αὐτῆς εἶνε δυνατὴ,

προηγουμένην ἐκτέλεσιν ἐκ μέρους τοῦ ἐνάγοντος. Τούναντιον ὁ καθορισμὸς τῆς ἐταιρικῆς μισθας ἡδύνατο ἤδη κατὰ τὸ ΡΔ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν ἐπεικὴ ἐκτίμησιν ἐνὸς ἐταίρου L. 6 Πανδ. 17. 2. Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ εἶνε ἀναμφίβολος ἡ ἐγκυρότης ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἐκμισθώσεων, καθ' ἃς εἰς συμβαλλομενος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καθορίσῃ τὸ τίμημα.

7) Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας συμβαίνει οὐχὶ σπανίως νὰ συνάπτωνται σιωπηρῶς τοιαῦται συμβάσεις, καθ' ἃς καθορίζεται μόνον ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐνὸς μέρους λ. χ. τοῦ ἐργολάβου, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὸ ἔργον.

8) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 318 ὁ καθορισμὸς εἶνε ἄκυρώσιμος,

* Τεχνικῶς ὁρθότεροι θὰ ἦσαν οἱ ὅροι δυνάτοτης καὶ ἀδυνατότης τῆς ἐνοχῆς.

1) L. 185 Πανδ. 50. 17 Celsus libro 8 Digestorum: Impossibilium nulla obligatio est (τῶν ἀδυνάτων οὐδεμία παροχὴ).

ἀλλ' ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει ἀδύνατος, λ. χ. ὑπόσχωμαι ἵππον, ὅστις ἀπέθανε.²

Στηρίζεται δ' εἴτε ἐπὶ φυσικῶν νόμων εἴτε ἐπὶ νομικῶν νόμων. Τὸ δεύτερον ὑπάρχει, ὅταν ὑπόσχωμαι πρᾶγμα ἐκτός συναλλαγῆς, ἢ ὅταν ὑπόσχωμαι νὰ μεταβιβάσω πρᾶγμα εἰς τὸν ἤδη κύριον αὐτοῦ· ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ μεταβίβασις τῆς νομῆς πρὸς τὸν κύριον εἶνε δυνατή.³

Ἡ ἀδυναμία εἶνε εἴτε ἀντικειμενικὴ εἴτε ὑποκειμενικὴ, κειμένη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πιστωτοῦ ἢ τοῦ ὀφειλέτου.

Διάφορον τῆς ἀδυναμίας καὶ αὐτῆς τῆς ὑποκειμενικῆς εἶνε ἡ δυσ-
χέρεια τῆς καταβολῆς. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ ἐλλείψις χρημάτων παρὰ
τῷ ὀφειλέτῃ, ἥτις δὲν κωλύει τὴν γένεσιν τῆς ἐνοχῆς, καὶ ἂν ὁ πι-
στωτὴς ἐγίνωσκε τὴν θέσιν τοῦ ὀφειλέτου.

Ὅθεν ἐπαίτης ἀγοράζει ἐγκύρως οἰκίαν ἐνὸς ἑκατομμυρίου, διότι
δύναται νὰ εὔρη πίστωσιν ἢ νὰ κληρονομήσῃ τινά.⁴

2) § 1 Εἰσηγ. 3. 19. καὶ § 4 Εἰσηγ. 3. 19.

3) L. 82 Πανδ. 45. 1. Ulpianus libro 78 ad edictum: Nemo rem suam utiliter stipulatur, sed pretium rei suae non inutiliter: sane rem meam mihi restitui recte stipulari videor [οὐδεὶς τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐγκύρως ἐπερωτᾷ, ἀλλ' ἐγκύρως τὸ τίμημα τοῦ ἴδιου πράγματος· ἐν τοῖς τοῖς φαινομένοις ὁρθῶς συμφωνῶν ἵνα μοι ἀποδοῇ τὸ ἐμὸν πρᾶγμα].

4) L. 137 Πανδ. 45. 1. Venulejus libro 4 stipulationum. Illud inspicien-
dum est an qui centum dari promisit confestim teneatur an vero cesset obli-
gatio donec pecuniam conferre possit, quid ergo sine que domi habeat neque
inveniat creditorem? sed haec recedunt ab impedimento naturali et respi-
ciunt ad facultatem dandi... et generaliter causa difficultatis ad incommo-
dum promissoris non ad impedimentum stipulatoris pertinet, ne incipiat dici
eum quoque dare non posse qui alienum servum, quem dominus non ven-
dat dare promiserit. [Ἐκεῖνο πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν. ἂν ὁ ὑποσχεθεὶς νὰ
δώσῃ ἑκατὸν εὐθὺς ἐνέρχηται ἢ ἂν ἡ ἐνοχὴ παύῃ μέχρις οὐ δυνατῇ νὰ κατα-
βάλῃ τὰ χρήματα. Τί δὲ εἰάν οὕτε αὐτὸς ἔχῃ χρήματα οὕτε δανειστήν εὐρί-
σκη; ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν φυσικὸν κώλυμα, ἀλλ' ἀφορῶσιν εἰς τὴν εὐκο-
λίαν τοῦ δοῦναι... καὶ γενικῶς ἡ αἰτία τῆς δυσκολίας ἀποτελεῖ βλάβην
τοῦ ὀφειλέτου οὐχὶ κώλυμα τοῦ πιστωτοῦ, οὐδὲ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀδυ-
νατεῖ νὰ παρᾶσχῃ ὁ ὑποσχεθεὶς τὴν παρεχθῆν ἀλλοτρίου δούλου, ἐν ὃ δεσπό-
της δὲν πωλεῖ]. Ὅτι τοιαῦται δυσκολίαι πρέπει αὐστηρῶς νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ
τῆς ὑποκειμενικῆς ἀδυναμίας προκύπτει ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἐνοχὴ εἶνε ἐγκυρὸς
καὶ εἰάν ὁ πιστωτὴς ἐγίνωσκε κατὰ τὴν κατάρτισιν τὴν ὑπαρξίν τοιούτων

Κατὰ κανόνα εἶνε ἀδιάφορον ἂν ἡ ἀδυναμία εἶνε ἀναγκαίως διαρκὴς ἢ πιθανῶς ἐν τῷ μέλλοντι αἰρεται. Διότι τὸ κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως ἀδυνάτως ὑποσχεθὲν εἶνε πάντοτε ἀδύνατον.

Ἄλλ' ἐὰν ἀνεβλήθῃ δυνάμει τῆς συμβάσεως ἢ ἐκτέλεσις, ἀρκεῖ νὰ εἶνε δυνατὴ ἡ παροχή, ἐν ᾧ χρόνῳ τὸ πρῶτον γεννᾶται τὸ πρὸς ἀπαίτησιν δικαίωμα, καὶ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως ἦτο ἀδύνατος.⁵ Ἐπὶ ὑποσχέσεως πράγματος ἐκτός συναλλαγῆς ὑπῆρχεν ἐν Ρώμῃ μία ἐξαιρέσις.⁶ Τοιαῦται συμβάσεις καὶ ὑπὸ αἴρεσιν οὔσαι ἐθεωροῦντο κατάρκτοι ὡς κακὰ προικονιζόμεναι καὶ ἐπομένως ἀνήθικοι. Τούναντίον σήμερον συμβάσεις περὶ δημοσίων πραγμάτων ὑπὸ τὴν ῥητὴν ἢ σιωπηρὰν αἴρεσιν τῆς μελλούσης ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὰς συναλλαγὰς εἰσὶν ἔγκυροι, καθ' ὅσον σήμερον τοῦτο δὲν θεωρεῖται ἄτοπον.⁷

Σπουδαϊότατον εἶνε τὸ ζήτημα, ἐὰν ἡ ἀδύνατος ὑπόσχεται ὑποχρεοῦ εἰς ἀποζημιώσιν τὸν ὑποσχόμενον ὡς ὑποσχεθέντα ὅ,τι δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ; Ἐνταῦθα διακρίτεον:

I. — Ἐὰν ἡ ἀδυναμία κεῖται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πιστωτοῦ, ὁ ὅρει-

δυσκολίῳν, ἐνῷ οὐδεμίαν ἔχει ἀξίωσιν ὁ πιστωτής, ἐὰν ἐγίνωσκε τὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὀφειλέτου ἀδυναμίαν' λ. γ. μισθῶ ὡς διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς ἐν γνώσει πρόσωπον μὴ γινώσκον οὐδὲ λέξιν γαλλικῆς.

5) L. 34 Πανδ. 45.1 Pomponius libro 24 ad Sabinum: Si rem meam sub condicione stipuler, utilis est stipulatio, si condicionis existentis tempore mea non sit. [Ἐὰν ἐπερωτήσω τὸ ἐμὸν πρᾶγμα ὑπὸ αἴρεσιν, εἶνε ἔγκυρος ἡ ἐνοχή, ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς πληρώσεως τῆς αἰρέσεως δὲν εἶνε ἐμόν]. L. 98 Πανδ. 45.1.

6) L. 83 § 5. L. 437 § 6 Πανδ. 45.1.—L. 34 § 2 Πανδ. 48.1 nec enim fas est ejusmodi casus expectare (διότι δὲν εἶνε ὁσιον νὰ ἀναμένῃ τις τοιαύτας περιστάσεις).

7) Ὁ Βέχτερ [Wächter Pandekten II σελ. 277] λέγει: «Πῶς ἡδυνάτω τις νὰ καλέσῃ uncielle καὶ non fas, ὅταν συμβληθῇ μετὰ δήμου περὶ ἀγορᾶς δημοτικοῦ θεάτρου ἢ μέρους τοῦ νεκροταφείου, ἢ ὅταν συμβάλλωμαι μετὰ τρίτου περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων ἀκούσας ὅτι ὁ δήμος προτίθεται νὰ ἐκποιήσῃ ταῦτα». Τοῦτο ἰσχύει π. γ. καὶ ἐπὶ ἀγοραπωλητικῆς οἰκοπέδου ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ὅτι ὁ δήμος συναινεί νὰ ἀρθῇ δημοσίᾳ ὁδὸς διατέμνουσα τὸ οἰκοπέδον καὶ νὰ παραβῇ τῷ ἀγοραστῇ. Ἡ σύμβασις τελειοῦται, ὅταν ἡ παραχώρησις ἀπο-
 வாσιθῇ ὑπὸ τῶν ἀρμοσίων ἀνγίων πρὸ τῆς πρὸς μεταβίβασιν τοῦ ἀκινήτου δο-

λέτης οὐδὲν ὀφείλει, πλὴν ἐπὶ δόλου.*

II. — Ἐὰν ἡ ἀδυναμία ἐγκρατεῖται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὀφειλέτου ἢ ἐπὶ ἀντικειμενικῶν λόγων, ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Τότε κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἐξέλιξιν τοῦ ΡΔ ὁ ὀφειλέτης κατὰ κανόνα ἐνέχεται εἰς ἀποζημίωσιν, πλὴν ἂν ὁ πιστωτὴς ἐγίνωσκε τὴν ἀδυναμίαν κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως ἢ ὥσπερ νὰ προσέχῃ καὶ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἀδυναμία ἄνευ γνώσεως τοῦ ἐτέρου συμβαλλομένου⁸.

Τοῦτο ἰσχύει ἰδίως ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἄλλων μεταβιβαστικῶν συμβάσεων, καὶ ἐὰν ὁ ὀφειλέτης ἦτο καλῆς πίστεως καὶ ἄνευ πταίσματος.¹⁰

Φιλονικεῖται ἂν ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων διδεται τῷ πιστωτῇ τὸ θετικόν ἢ τὸ ἀρνητικόν διασφéron. Ὁρθότερον εἶνε τὸ θετικόν, διότι

8) L. § 34 Πανδ. 45.1—L. 1. § 10 Πανδ. 44.7.

9) Περὶ τῆς εἰς ἀποζημίωσιν ὑποχρέωσης τοῦ ὀφειλέτου, ὅταν ἡ ἀδυναμία ἐγκρατεῖται ἐν τῷ προσώπῳ τούτου, εἰσὶν οἱ νεώτεροι ὁμόφωνοι.

10) Μεγάλως ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τίνος ὁρους ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν, ἐὰν ἡ παροχὴ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως εἴνε ἀδύνατος ἐξ ἀντικειμενικῶν λόγων. Ὁ Μόρσεν (Mörmisen Beiträge zum Obligationen recht tom. I σελ. 160) δέχεται ἀποζημίωσιν μόνον ἐπὶ δόλου καὶ βαρεῖας ἀμελείας τοῦ ὀφειλέτου. Ὁ Σαβινύ (Savigny II σελ. 290) δέχεται ἀποζημίωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγροαστοῦ τοῦ ἀγνοοῦντος τὴν ἀδυναμίαν. Ὁ Βινδσάϊδ (Windscheid II σελ. 315 σημ. 5) προσάπτει αὐτῷ προφανῇ σύγκρουσιν πρὸς τὰς πηγάς, ἐνῷ αὐτὸς διὰ ποικίλων διακρίσεων προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ ταύτην. Ἀλλ' ὁ προσέξας τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν ὀφείλει νὰ ἀσπασθῇ τὴν δόξαν τοῦ Σαβινύ. Ἀρχικῶς ἡ ἐνοχλή ἦτο ἄκυρος, ἂν τὸ περισχόμενον αὐτῆς ἦτο ἀδύνατον. Τοῦτο δὲ παρέμεινε καὶ κατόπιν ἐπὶ τῆς ἐπερωτήσεως, ὅταν προσετίθετο ἡ clausula doli. Τοῦτο συνέβαινεν ἀρχικῶς καὶ ἐπὶ τῆς ἀγοραπωλησίας. Ἐλεγε τὸ ἀντικείμενον ὡς ἀδύνατον, ἅρα δὲν ὑφίστατο ἀγοραπωλησία. Ὅθεν ἡναγκάσθη ὁ πραιτωρ νὰ δώσῃ ἰδίαν actio in factum ἵνα βοηθήσῃ τὸ ἀγοραστήν, ὅστις ἡγόραζε τὸν fundus religiosus ὡς ἰδιωτικόν. L. 8 § 1 Πανδ. 11.7. Ἀλλ' ἡ ἐλευθερωτέρα μεταγενεστέρα Νομολογία προβάσας ἔδωκε τὴν actio ex empto εἰς τὸν ἀγοραστήν ἐλευθέρου ὡς δόλου ἢ πράγματος ἐκτὸς συναλλαγῆς ὡς ἐντός. Νομικοὶ τινες ἐδόξαζον ὅτι δὲν ὑφίσταται μὲν ἀγοραπωλησία, ἀλλ' actio ex empto, λ.γ. ὁ Μορσέτινους L. 62 § 1 Πανδ. 18.1. Ἄλλοι τούναντιον ἐξῆγον ὅτι ὑπῆρχεν ἀγοραπωλησία, διότι ὁ ἀγοραστὴς εἶχε τὴν actio ex empto ἐπὶ ἀποζημίωσιν L. 4 Πανδ. 18.1. Ἀντινομίαι εὐρήνται ἐν ταῖς Πηγαῖς ἐπὶ ἀγοραπωλησίας πράγματος μὴ ὑφιστάμενον πρὸς τὸν

εἶνε δίκαιον ἵνα τῷ δοθῇ εἰς χρήματα ὅ,τι τῷ ἐδόθη ὡς ὑπόσχεσις.^{11, 12}

*Ακυροὶ εἰσιν αἱ ἀνήθικοι—contra bonos mores—συμβάσεις.¹³ ΚΑ. ΖΟ΄ ΚΕ. 523.

Τοιαῦται συμβάσεις εἶνε εἴτε αἱ ἀμέσως ἀνήθικόν τι ὑπισχνόμεναι, ΚΕ. Γ. 29. ΑΑ. 56
 λ.χ. τὴν βλάβην πραγμάτων τρίτων, εἴτε αἱ ἐμμέσως ἀνήθικόν τι ἐνε- Β. ΚΑ. 2. 3.
 χουσαι, λ.χ. ὅταν ὑπόσχηται τις χρήματα ἵνα προκαλέσῃ ἢ νὰ διευκο- Βαστ. II, 1, 67.
 λύνη ἀνθητικότητα.

Ἰδίως ἀνήθικοι εἰσιν αἱ συμβάσεις, αἱ περιορίζουσαι ὑπερμέτρως τὴν ἐλευθερίαν τῆς προσωπικότητος τοῦ ὀφειλέτου ἢ ἐκβιάζουσιν ἀποφάσεις, αἵτινες ἐπρεπε νὰ εἶνε ἐκφράσεις τῆς ἰδίας ἐλευθερίας πεποιθήσεως.^{14, 15}

ἄγνωστον ἀγοραστήν. Καὶ αὗται προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὑποχρεώσιν τοῦ πωλητοῦ πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπὶ τοιούτων θεμάτων περιέχει ἡ L. 24 Πανδ. 19.4—L. 7, 8, 9 Πανδ. 18.4. Ἐν ἄλλοις χωρίοις δὲν γίνεται λόγος περὶ ἀποζημιώσεως λ.χ. ὅταν τὸ ἀγορασθὲν τυχαίως πρὸ τῆς κατάρτισεως τῆς ἀγοραπωλησίας ἄνευ γνώσεως τοῦ πωλητοῦ ἀπολλύηται: L. 57 Πανδ. 18.1 καὶ L. 15.—L. 34 § 1 Πανδ. 18.4. Ὅποῦν εἶνε τὸ συμπέρασμα ἐκ πάντων τούτων διὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον; Νομίζομεν ὅτι πρέπει γενικῶς νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ νεώτερά καὶ κατὰ μικρὸν σχηματισθεῖσα ἀρχὴ τῆς ὑποχρεώσεως εἰς ἀποζημίωσιν ὑπ' ἐκείνου, ὅστις ὑπεσχέθη εἰς ἄγνωστον ἀδύνατον παροχὴν. Ὁ μὴ θέλων νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ σημείου τούτου, δύναται τοῦλάχιστον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. 57 Πανδ. 18.1 νὰ δεχθῇ ἐξαίρεσιν διὰ τὸ θέμα τῆς ἀπωλείας τοῦ πράγματος τυχαίως πρὸ τῆς ἀγοραπωλησίας χωρὶς γνώσεως ἢ χωρὶς ἀδικαιολογήτου ἄγνοιας τοῦ πωλητοῦ. Τοῦτο θὰ ᾔτο λείψανόν τῆς παλαιότερας δόξης δι' ὀρισμένα θέματα. Ἐὰν ἐγένετο ὑπόσχεσις πράξεως, ὁ ὀφειλέτης κατὰ κανόνα εὐθύνεται μόνον ἐκ πταίσματος, διότι ἐπὶ τοιούτων συμβάσεων δὲν δίδεται ὑπόσχεσις ἀπόλυτος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπόσχεσις προσπάθειας εὐλικρινούς.

11) Κατὰ τὸν ΓραΚ § 307 εὐθύνεται ὁ ὑποσχεθεὶς ἀδύνατόν τι εἴτε ὑποκειμενικῶς εἴτε ἀντικειμενικῶς, εἰάν γινώσκῃ ἢ ὀφείλῃ νὰ γινώσκῃ τὴν ἀδυναμίαν, ἐνῶ ὁ ἕτερος συμβαλλόμενος οὔτε γινώσκει, οὔτε ὀφείλει νὰ γινώσκῃ αὐτήν, εἰς τὸ ἀρνητικὸν διαφέρειν· ὅπερ ὁμοίως δὲν δύναται νὰ ἐπεκταθῇ πέραν τοῦ θετικοῦ διαφέροντος.

12) Ὁ Windscheid (II § 315 σημ. 2) μόνον ἀρνητικὸν διαφέρειν δέχεται. Αἱ Πηγαὶ L. 7 Πανδ. 18. 4 οὐδὲν ὀριστικὸν συμπέρασμα ἔχουσιν.

13) L. 4 Κωδ. 8, 38. Cum omnia, quae contra bonos mores vel in pacto vel in stipulatione deducuntur nullius momenti sint (πάντα τὰ ἐναντία τῶν χρηστῶν ἔργων εἴτε ἐν συμβάσει εἴτε ἐν ἐπερωτήσει περιεχόμενα εἰσιν ὄχιυρα) L. 26 Πανδ. 45, 1. Generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse

§ 16α. Τοκογλυφικαὶ συμβάσεις.

1. Ἡ ἐλευθερία τῶν συμβάσεων εἶνε ἡ βάσις τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου. Ἐπιτρέπουσα ἐκάστῳ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ ἴδιον συμφέρον ἀπεριορίστως, ὑποκινεῖ τὰς δυνάμεις καὶ προάγει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συναλλαγῶν.

Ἄλλ' ἐνέχει κινδύνους, ὅτανκις ἡ θέσις τῶν συμβαλλομένων εἶνε λίαν ἄνισος. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἀνάγκης, τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς κουρονομίας τοῦ μέρους, ὅπερ ἐνεκεν οἰκονομικῆς ἢ ψυχικῆς ἀδυναμίας δὲν εἶνε ἴσον πρὸς τὸν ἐκμεταλλεζόμενον, ἀποτελεῖ τὴν τοκογλυφίαν, ἣτις εἶνε ἠθικῶς μὲν ἀπορριπτέα, κοινωνικῶς δὲ καὶ πολιτικῶς ὀλεθρία.

2) Δυσχερὲς πρόβλημα διὰ τὸν Νομοθέτην εἶνε μέχρι τίνος πρέπει νὰ περιορισθῇ ἡ ἐλευθερία τῶν συμβάσεων ἐνεκα τῆς τοκογλυφίας.

Οἱ Ρωμαῖοι περιώριζον παλαιάτατα νομοθετικῶς τὸ μέγεθος τοῦ τόκου. Κατόπιν ἐκλήρυνθησαν ἀκυσώτιστοι αἱ ἀγοραπωλησίαι, ἐν αἷς τὸ τίμημα ἦτο ἑλαττον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος. Καὶ ὁ Ἀναστασιανὸς νόμος, καθ' ὃν ὁ ἀγοραστής ἀπειτήσεως δὲν δύναται νὰ εἰσπράξῃ πλέον τοῦ δοθέντος τιμήματος μετὰ τῶν τόκων, διηρυθνέτο κατὰ τῆς τοκογλυφίας.

Ριζικώτερον ἦτο τὸ κανονικὸν δίκαιον, ὅπερ ἀπηγόρευεν ἀπολύτως τοὺς συμβατικὰς τόκους. Τοῦτο ὅπερ ἐν Γερμανίᾳ οὐδέποτε ἐρρίζωσεν.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ αἰῶνος μας ἐζητήθη ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τῶν συμβάσεων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ὁ ἐλεύθερος διαγωνισμὸς ἔθελεν ἀποσοβῆσαι πάν-

ὡς ἀνήθικοι εἶνε ἄκυροι καὶ αἱ τοκογλυφικαὶ συμβάσεις.

14) Ἄκυρος εἶνε π. χ. ἡ ὑπόσχεσις νὰ μὴ ἰδρῶσω οὐδέποτε ἴδιον κατάστημα ἢ οὐδέποτε ἐνσκήσω βιομηχανίαν συναγωνισμοῦ. Ἄκυρος εἶνε ἡ ὑπόσχεσις τῆς παραλείψεως καταμηνύσεως, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν κατ' ἔγκλησιν δικουμένων ἀδικημάτων ἰσχύει. Τότε δὲ μόνον ἡ σύμβασις εἶνε ἔγκυρος, ὅταν περιέχῃ ἀποζημίωσιν διὰ τὴν βλάβην ἐκ τελεσθέντος ἀδικήματος. Ἄλλως τε δὲν εἶνε ἄκυρος πᾶσα δικαιοπραξία, ὅταν συνάπτηται ὑπὸ περιστάσεως καὶ σκοπούς, οἵτινες καθιστῶσι ποινικῶς ἀξιόποινον τὸν οὕτω πράττοντα, διότι δύναται κατὰ τὸν ποινικὸν κώδικα ἡ δικαιοπραξία νὰ εἶνε ἔγκυρος, καίπερ ὁ πράξας εἶνε ἀξιόποινος.

15) Ἐπὶ ἀνθρωπότητος τῆς δικαιοπραξίας πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν ἀναγκαίως τὰ προφανῆ ἐλατήρια ταύτης, ἅτινα κυρίως χαρακτηρίζουσι ταύτην ὡς ἠθικὴν ἢ ἀνήθικον. Ἄλλ' ἀπαιτεῖται μέτρον τι, διότι ἄλλως θὰ ἐκινδυνεύει ἡ καλὴ πίστις καὶ ἀσφάλεια τῶν δικαιωμάτων. Πόρρω κείμενοι, ἀπλῶς δυνατοί, παροδικοί σκοποὶ κατὰ κανόνα δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει. Σταθερὸς κανὼν χρησιμεύων ὡς ὅριον δυσκόλως εὐρίσκεται. Νομικὴ εὐθυσία πρέπει νὰ προστάξῃ ἀπὸ τὰς ὑπερβολάς. Α. χ. ὁ πωλητὴς δὲν δύναται νὰ προσβάλῃ τὴν πώλησιν κινήτων, διότι ὁ ἀγοραστής προορίζει ταῦτα πρὸς ἐπιπλοῖσιν τῆς κατοικίας τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ.

τας τοὺς κινδύνους τῆς ἐλευθερίας. Ὅθεν ὁ Νόμος τῆς 14 Νοεμβρίου 1867 (τῆς Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας) ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸ μέγεθος τοῦ τόκου.

Ὁ δὲ ἐμπορικὸς κώδιξ κατήργησεν ἐπὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων τὴν ἀκύρωσιν τῶν ἀγοραπωλησιῶν λόγῳ υπερέγκου βλάβης καὶ τὸν Ἀναστασιανὸν νόμον.

Καὶ οὕτω προήχθη μὲν ἡ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀρέθῃ ἐλευθέρᾳ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀσθενεστέρων κοινωνικῶν κλάσεων καὶ ἰδίως τῶν μικρῶν χωρικῶν, νύξησεν ἡ κοινωνικὴ κακοδιαμονία καὶ ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ.

3) Ὅθεν οἱ αὐτοκρατορικοὶ Νόμοι τῆς 24 Μαΐου 1880 καὶ 19 Ἰουν. 1893 ἐπέβαλον τῇ τοκογλυφίᾳ δημοσίας ποινὰς καὶ ἐκήρυξαν τὰς τοκογλυφικὰς συμβάσεις ἀκίρουν.

I.—Ὁ Νόμος τοῦ 1880 ἀφώρᾳ εἰς τοὺς τόκους, κατέστη δὲ αὐστηρότερος διὰ τοῦ Νόμου τοῦ 1893.

Κατὰ ταῦτα δάνεια καὶ συμβάσεις παντὸς εἶδους, αἵτινες σκοποῦσι νὰ παρᾶσχῳσι γρημάτα δανειστικῶς τῷ ἐτέρῳ συμβαλλομένῳ—λ. γ. πωλήσεις μεθ' ὅρου ἐξωνήσεως, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς τοιοῦτους σκοποὺς—εἰσὶν ἀξιοποῖνοι καὶ ἄκυροι, ὅταν ὁ γρηματοδότης ἐκμεταλλεόμενος τὴν ἀνάγκην, τὴν κουφονοίαν ἢ τὴν ἀπειρίαν δέχεται ὑποσχέσεις ὠφειλῶν ὑπὲρ ἐκυτοῦ ἢ ὑπὲρ τρίτου, αἵτινες ὑπερβαίνουσαι τὸ σύνθηες μέτρον τοῦ τόκου εὐρηνταὶ ἐν προφανεῖ δυσαναλογίᾳ πρὸς τὴν παροχὴν.

II.—Ὁ Νόμος τοῦ 1893 ἀπευθύνεται καὶ κατὰ τῆς αἰσχροκερδείας ἐπὶ ἄλλων πραγμάτων. Ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται οὐ μόνον ἐκμετάλλευσις διὰ περιουσιακῶν ὠφειλῶν τῆς ἀνάγκης, τῆς κουφονοίας καὶ τῆς ἀπειρίας, αἵτινες ὠφείλει εὐρηγῆναι ἐν προφανεῖ δυσαναλογίᾳ πρὸς τὴν παροχὴν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται κατὰ συνήθειαν ἢ κατ' ἐπάγγελμα.

Ἀφορμὴν παρέσχον αἱ συμβάσεις πωλήσεως καὶ δανεισμοῦ κτηνῶν, ὡς καὶ αἱ πωλήσεις ἀγροτικῶν ἀκινήτων. Ἀλλ' ὁ Νόμος προβαίνει περαιτέρῳ, διότι περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐργατῶν.

§ 17. Συμφέρον—περιουσιακὴ ἀξία τῆς παροχῆς.

Ἀπειραι ὑποσχέσεις διδόνται καθ' ἐκάστην, χωρὶς νὰ ὦσιν ἀγώγιμοι. Ἀ. γ. ὑπόσχομαί τινι νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, νὰ τὸν ἐκλέξω, νὰ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ. Ποῦ κεῖται τὸ κριτήριον γνώρισμα τῆς ἀλγθοῦς ἐνοχῆς;¹

1) L. 38 Πανδ. 45 f. Alteri stipulari nemo potest, praeterquam si servus domino vel filius patri stipuletur inventae sunt hujusmodi obligationes ad hoc ut unus quisque sibi ad quirat quod sua interest: ceterum ut alii detur nihil interest mea. [Οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπερωτήσῃ ὑπὲρ ἄλλου, πλὴν ἐὰν ἐπερωτᾷ ὁ δούλος ὑπὲρ τοῦ δεσπότου ἢ ὁ υἱὸς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς, διότι αἱ Ἐνοχικὸν Δικαίων

Ἡ παροχή πρέπει νὰ ἱκανοποιῇ συμφέρον τοῦ πιστωτοῦ καὶ νὰ ἔχῃ ἀξίαν περιουσιακὴν.

1. Ὁ πιστωτὴς πρέπει νὰ ἔχῃ συμφέρον εἰς τὴν παροχὴν. Ἀρχικῶς ἀπῆλθον οἱ Ῥωμαῖοι ἰδίων περιουσιακῶν συμφέρον τοῦ πιστωτοῦ, ὅπερ ἐπὶ ἐπερωτήσεων διετηρήθη καὶ κατόπιν. Ἀλλ' εἴτα ἐπὶ τῶν *bonae fidei iudicia* τὸ πρᾶγμα ἤλλαξε, διότι καὶ τὸ καλὸν ἄλλῳ θεωρεῖται ὡς συμφέρον τοῦ πιστωτοῦ, ὅστις συμφωνεῖ ὑπὲρ τῶν τριῶν τῶν ἐκ κοινωνικῶν ἢ ἐκ φιλανθρωπικῶν λόγων.² Τοῦτο ἰσχύει σήμερον γενικῶς.³

2. Ἡ παροχή πρέπει νὰ ἔχῃ περιουσιακὴν ἀξίαν.⁴ Καὶ ὑπὸ τῆς ἐποψῆς ταύτης ἡ Νομολογία δὲν ἔμεινεν εἰς τὰ παλαιὰ στερεὰ ὅρια. Δὲν ἀπαιτεῖ, ὡς ἀρχικῶς συνέβαινεν, ἵνα ἡ παροχὴ αὐξάνῃ ἀμέσως τὴν περιουσίαν τοῦ πιστωτοῦ. Ἀρκεῖ νὰ πρόκειται περὶ πραγμάτων ἐχόντων ἐν ταῖς συναλλαγαῖς χρηματικὴν ἀξίαν, καὶ ἂν ταῦτα δὲν αὐξάνουσι τὴν περιουσίαν τοῦ πιστωτοῦ. Καθ' ὅσον τότε τὸ περιουσιακὸν διαφέρειν κεῖται ἐν τούτῳ ὅτι ὁ πιστωτὴς ἐξοικονομεῖ δαπάνας, ἃ ἤθελε δαπανήσῃ, ἵνα ἀποκτήσῃ τὸ ὀφειλόμενον, ἐὰν δὲν παρασχεθῇ αὐτῇ κατὰ τὴν σύμβασιν.⁵

τοιαῦτα ἐνοχὰ πρὸς τοῦτο ἐφευρέθησαν, ἵνα πᾶς τις ἀποκτᾷ ὅ,τι ἔχει συμφέρον κατὰ τὰ λοιπὰ, οὐδὲν ἔχει συμφέρον ἵνα δοθῇ τι εἰς ἄλλον].

2) L. 54 Πανδ. 17.1 *placuit enim prudentioribus affectus rationem bonae fidei iudiciis habendam*, L. 6, L. 7 Πανδ. 18.7. Ὅπως ἀνεγνώρισαν Ῥωμαῖοι τὸ ἔγκυρον ἐντολῆς *aliena gratia* ἤτοι ἐντολῆς δοθείσης ἀπλῶς πρὸς τὸ συμφέρον τρίτου L. 2 § 2 Πανδ. 17.1.

3) Τὸ συμφέρον συνάγεται συνήθως ἐκ τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως ἀνευ ἑτέρου. Ὁ πιστωτὴς κατὰ κανόνα δὲν γρηῃς ἀποδείξεως τοῦ συμφέροντος, πλὴν ἂν συγκεκριμένα γεγονότα δεικνύωσι τὴν ἔλλειψιν τοιούτου.

4) L. 9 § 2 Πανδ. 40.7 *ea enim in obligatione consistere, quae pecuni hui prestarique possunt*. [Διότι ἐκεῖνα συνίστανται ἐν τῇ ἐνοχῇ, ὅσα διὰ χρημάτων δύναται νὰ παρασχεθῶσι].

5) Ἐὰν ὁ πωλητὴς ἢ ἄλλος ἀναλαμβάνων ὑποχρεώσεις αὐτὶ χρημάτων ὑποσχεθῇ κατὰ τὴν κυρίαν σύμβασιν παροχὰς μὴ δεκτικὰς χρηματικῆς ἀπομείσεως, δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἐπὶ μὴ ἐκπληρώσεως τούτων νὰ αἰτήσῃ μείωσιν τοῦ τιμήματός· καὶ ἀντιστρέφως ὁ ἀγοραστὴς ὑποχρεοῦται νὰ παράσχωσι τὴν μείωσιν τοῦ συμφωνηθέντος, ἐὰν ὑποσχεθῇ παροχὰς μὴ χρηματικῆς φύσεως πρὸς τὸ τιμήματι, ἃς δὲν ἐκπληροῖ. Διότι τὸ τίμημα αὐξάνει ἢ μειοῦται, ἐν σχέσει πρὸς τὰς παροχὰς ἐκεῖνας. Ἐντεῦθεν ἀναχωρεῖ ὁ Παπινιανὸς κρίνων ὑπόσχοντα

Πολλοὶ βαίνοντες, περαιτέρω ἰσχυρίζονται, ὅτι, σήμερον χωρὶς τῆς ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ περιουσιακὸν συμφέρον, πᾶσα ὑπόσχεσις παροχῆς τίκεται ὑποχρεωτικὴν καὶ ἀγώγιμον ἐνοχλήν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐνδέχεται περὶ ἀπλῶν ἰδιοτροπιῶν.

Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον καὶ παραγνώριζει, ὅ,τι εἶνε ἀναγκαῖον γνῶρισμα δεικνύον τί κεῖται ἐν τῷ κύλῳ τῆς ἀγώγιμου ἐνοχλῆς καὶ τί εἶνε ἀπλοῦν κοινωνικὸν καθήκον ἢ ἀδρότης. Ἀσφαλὲς ὅριον εἶνε σημαντικώτατον διὰ τὸ κοινωδίκαιον, ἐνθα ἐλλείπει ὁ τύπος διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν ἐνοχῶν.⁶

τοῦ ἀγοραστοῦ δούλου, L. 6 § 1 Πανδ. 18.7. Nobis aliquando placebat non alias ex vendito propter pecuniam homini irrogatam agi posse, quam si pecunia ratione venditoris interesset, veluti quod pecuniam promississet: ceterum viro homo non convenire credere venditoris interesse quod animo scientis satisfactum non fuisset. Sed in contrarium me vocat Sabini sententia, qui nihiliter agi ideo arbitratus est, quoniam hoc minoris homo venisse videatur Περδλ. καὶ L. 19 Πανδ. 18.7, L. 79 Πανδ. 18.1.

6) Δὲν ἀπαιτοῦσι περιουσιακὸν συμφέρον ἐν τῇ ἐνοχῇ κυρίως ὁ Windscheid (II § 250 σημ. 3), ὁ Jhering (Jahrbücher tom. 18 σελ. 43), ὁ Regelsberger [Endeman Handbuch des Handelsrechts II σελ. 472]. "Ὅτι τὸ ΡΔ καὶ ἐν τῇ ὑστάτῃ αὐτοῦ διαπλάσει ἐνέμεινεν ἀπαιτοῦν περιουσιακὸν συμφέρον, ἀποδεικνύει ὁ ἀνωτέρω καταχωρισθεὶς νόμος, ὃν ὁ Jhering ὁμοῦ φέρει ὑπὲρ αὐτοῦ. Διότι ὁ συλλογισμὸς τοῦ Παπινιανοῦ στρέφεται μόνον περὶ τοῦτο, ἂν ἐν τῇ συμβάσει ταύτῃ δὲν ὑπάρχῃ τοῦλάχιστον ἐμμέσως περιουσιακὸν συμφέρον. Ὅτι δὲ οἱ μεταγενέστεροι Ρωμαῖοι νομικοὶ χερσίζονται τὸ στοιχεῖον τοῦ συμφέροντος λίαν λεπτῶς, δὲν ἐπεται ὅτι τὸ ἀπεσκόρπισαν, ἀλλὰ τούναντι ὅτι τὸ ἀπεδέχθησαν. Ἡ Ρωμαϊκὴ θεωρίαι τῆς ἐνοχλῆς ἀναμφίβολως εἰσήλθῃ εἰς Γερμανίαν καὶ ἐπαμένως καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ περιουσιακοῦ συμφέροντος. Οὗτος νόμος οὔτε Νομολογία καταργήσασα τοῦτο ὑπάρχει. Ὅτι κατὰ τὴν σημερινὴν Δικονομίαν ἐκτελοῦνται καὶ ὑποσχέσεις μὴ χρηματικῆς φύσεως, δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐνοχλῆς μετεβλήθη. Πῶς δὲ ἀνυπόστατος ἢ μομφὴ ὅτι ἡ ἡμετέρα δόξα μόνον τὰ χρηματικὰ δίκαια προστατεύει νομικῶς, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἐν μέρει ἀνώτερα. Εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι ὑπάρχουσι δίκαια μὴ ἐνοχικά, ἅτινά εἰσιν ἀγώγιμα, καίπερ μὴ ἔχοντα περιουσιακὸν συμφέρον, λ. χ. μνηστέται ἢ ἡ ἀξίωσις τῆς παραδόσεως τῶν καταχευασμένων τέκνων ἢ τῆς συζύγου. Μόνον δὲ τὴν ὑπάρχον ἐνοχλῶν ἀνευ περιουσιακοῦ συμφέροντος ἀρνομεθα. Ἀ. χ. ὁ μνηστὴρ ὑποσχεταὶ σοβαρῶς τῇ μνηστῇ, ἵνα μὴ μεταβάλῃ πλὴν εἰς τὴν Δέσχην, τὴν ἑαυτοῦ καὶ ἀδελφοῦ ἐπιστήμην καὶ μὴ κατανίσχῃ πλὴν. Δύναται τοιαῦτα συμβῆσαι καὶ ὡς ἀνθρώπων καὶ καὶ νῦν ἐκδησιῶσαι διὰ νομ.

ΚΑ. 364. 365. 368. 466. § 18. Συμβάσεις ὑπὲρ τρίτων.
ΚΕ. 536. ΚΕ. 183. ΚΗ. 142. 169. 442. - ΚΖ. 7. 872. ΚΒ. 51. 189. ΚΓ. 10. 378

Καλοῦνται συμβάσεις ὑπὲρ τρίτων ἐκεῖναι, ἐν αἷς ὁ πιστωτὴς συμφωνεῖ παροχὰς πρὸς τρίτον, ὥστε νὰ δύναται καὶ αὐτὸς ὁ τρίτος δικονομικῶς νὰ ἐνασκήσῃ ταύτας¹.

Τὸ ἀρχαιότερον ΡΔ ἀπέριπτε παντελῶς τὰς τοιαύτας συμβάσεις. Δὲν εἰδίδετο ἀγωγὴ ἐκ τοιούτων συμβάσεων τῷ πιστωτῇ, διότι δὲν εἶχεν ἴδιον χρηματικὸν συμφέρον, ὅπερ ἦτο ἀναγκαῖον διὰ τὴν κατάρτισιν τῆς ἐνοχῆς, οὔτε τῷ τρίτῳ, διότι οὗτος δὲν ἦτο συμβαλλόμενος.²

1. Ἡδὲ ἐν Ρώμῃ ἀνεγνωρίσθη ὅτι ὁ πιστωτὴς ἔχει ἀγωγὴν διὰ τὴν παροχὴν πρὸς τὸν τρίτον, ὅταν ἔχη ἐκ ταύτης ἑμμεσον χρηματικὸν συμφέρον, λ.χ. ὅταν συνεφώνησεν τὴν πληρωμὴν τῆς ὀφειλῆς τοῦ πρὸς τὸν δανειστὴν του.³ Ἐπὶ περαιτέρω προσέδωσαν ἐπὶ τῶν *bonae fidei iudicia*. Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ ὅμως ἀρκεῖ ἀπλῶς καὶ μὴ χρηματικὸν συμφέρον, ἵνα ἔχη ὁ πιστωτὴς ἀγωγὴν, λ.χ. ὅταν ὁ ἐργασιάζων χάριν τῶν ἐργασιῶν ἢ φιλόπτωχος τις χάριν τῶν πτωχῶν συμφωνῶσι παροχὰς ἐχοῦσας χρηματικὴν ἀξίαν.

2. Πρὸς τοῦτοις ἐδόθη τῷ τρίτῳ ἐπὶ πολλῶν θεμάτων *actio utilis*, ἵνα ἐκδιᾶσῃ τὴν παροχὴν ὑπὲρ ἐαυτοῦ. Κυρίως δὲ ὅταν ὁ ὠρητὴς διὰ τῆς ἐννοίας ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν ὅρων ΚΓ. 10

ἐννοεῖται ὅτι ὁ πιστωτὴς ὑπὲρ τρίτου οὐκ ἐστὶν ἰσχύων. ΚΓ. 340. 369. ΚΒ. 250

διότι αὐτῆς ὡς διέκρινε τὰς νομικὰς καὶ τὰς ἐξ ἀβρότητος ὑποσχέσεις. Ἡ ὁρθὴ δόξα εἶνε ἡ κρατούσα. Pothier, Traité des obligations p. 1 ch. 1 § 138.

1) Διὰφοροὶ τῶν συμβάσεων ὑπὲρ τρίτου εἶνε αἱ δι' ἀντιπροσώπου συναπτόμεναι συμβάσεις. Διότι κατὰ τὴν ἄμεσον ἀντιπροσωπεῖαν μόνος ὁ ἀντιπροσωπευόμενος ἀποκτᾷ δικαίωματα, οὐχὶ ὁ ἀντιπρόσωπος, κατὰ δὲ τὴν ἑμμεσον μόνον ὁ ἀντιπρόσωπος οὐχὶ ὁ ἀντιπροσωπευόμενος

2) L. 11 Πανδ. 44.7 Quaecumque gerimus cum ex nostro contractu originem trahunt, nisi ex nostra persona obligationis initium sumant inanem actum nostrum efficiunt: et ideo neque stipulari neque emere vendere n alter suo nomine recte agat possumus. [Ὅσα πράττομεν, ἅτινα ἔλκουσι τὴν ἀρχὴν ἐξ ἡμετέρας συμβάσεως, καθιστῶσι ματαίαν τὴν πράξιν ἡμῶν, ἐὰν μὴ λάβωσι τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνοχῆς ἐκ τοῦ ἡμετέρου προσώπου· διὰ τοῦτο δὲν δύναμεθα οὔτε ἐπερωτῆσαι οὔτε ἀγοραπωλησίαν οὔτε σύμβασιν νὰ κάμωμεν, ἵνα ἐξ αὐτῆς ἐγκύρως ἐνάγῃ ἄλλος ἰδίῳ αὐτοῦ ὀνομαζέται]. L. 38 § 17 Πανδ. 45. καὶ L. 25 Κωδ. 5.12.

3) L. 38 § 20 Πανδ. 45.1 Si stipuler alii cum mea interest, videamur an stipulatio committetur et ait Marcellus stipulationem valere. [Ἐὰν ἐγὼ ἐπερωτήσω ὑπὲρ ἄλλου ἔχων ἐγὼ συμφέρον, ἅς ἴδωμεν ἂν ἰσχύῃ ἡ ἐπερωτήσις. Καὶ ὁ Μάρκελλος λέγει: ὅτι ἰσχύει.] § 20 Εἰσηγ. 3.19. Ἀνωτ. § 17

τῆς ὥρεως ἐπιβάλλῃ τῷ ὥρεωδότη τὴν ὅσιν τοῦ ὥρεωθέντος ἢ ἄλ-
 λης παροχῆς πρὸς τρίτον.*

Καὶ συμβάσεις δὲ περὶ παροχῶν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ πιστωτοῦ
 ἢ εἰς ἓνα τούτων ἔλαβον διὰ τοῦ 'Ιουστινιανοῦ πλήρης κύρος, ἐνῶ ἐν
 τῷ κλασικῷ δικαίῳ δὲν ἦσαν ἀγώγιμοι.⁵ *Πρόκειται ἐπὶ ἀποδόσεως ΚΒ. 51*

Κατὰ τὸ κοινοδικαίον ὁ τρίτος ἔχει νῦν πάντοτε αὐτοπύστατον
 ἀγωγὴν ἐκ τῶν χάριν αὐτοῦ συμβάσεων, ἐφ' ὅσον ταῦτο ἐσκοπεῖτο
 διὰ τῆς συμβάσεως.⁶

Ὁ δὲ νόμος ἀπὸ τῆς ἀποδόσεως ἀποδόσεως καὶ οὐκ ἀποδόσεως. ΚΕ. 348 490

4) L. 3 Κωδ. 8.54. Ἀγωγὴν ὠφείλουσαν ἐκ συμβάσεως τρίτον εἶχον πρὸς
 τούτοις: I) ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα τῆς, ὅταν ὁ ἀνὴρ συνιστῶν τὴν ποικίλην συνε-
 φωνίαν τὴν ἀπόδοσιν εἰς τούτους L. 45 Πανδ. 24 3, L. 7 Κωδ. 5 14.—II) ὁ
 κύριος πράγματος, ὅπερ τρίτος κατέβαλεν ἢ ἐδάνειζεν ὑπὸ τὸν ὅρον ἵνα ἀποδοθῇ
 τῷ κυρίῳ L. 8 Κωδ. 3.42.—III) ὁ ἐνεχυροκστής, οὗ χάριν ὁ ἐνεχυροδότης δα-
 νειστής κατὰ τὴν πώλησιν τοῦ ἐνεχυροῦ ἐπεφυλάσσετο τὴν ἐξίτησιν τοῦ ἐνε-
 χύρου L. 13 Πανδ. 13.7.

5) Κατὰ παλαιὰν τοπικὴν θεωρίαν αἱ ἐνοχαὶ δὲν ἴδυναντο νὰ ἀρχινῶνται
 ἀπὸ τῶν κληρονόμων. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντεστρατεύετο πρὸς σημαντικὰ συμφέ-
 ροντα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ὑπονομευθῇ, ὅταν ὁ 'Ιου-
 στινιανὸς κατήργησεν αὐτὸ ἐντελῶς L. un. Κωδ. 4 14.

6) Λίαν ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τινος προϋποθέσεως ἔχει ὁ τρίτος ἀγωγὴν καὶ
 τίς ἡ φύσις τῆς ἀγωγῆς ταύτης. Πρῶτον ἦτο λίαν διαδεδομένη ἡ δοξὰ ὅτι ὁ
 τρίτος ἀποκτᾷ δικαίωμα ἀγωγῆς, ὅταν τῇ προκλήσει τοῦ πιστωτοῦ προσέθρ-
 ηται εἰς τὴν συμβαίν. Ἡ θεωρία αὕτη μεταγενεστέρως καὶ εἰς νεώτερας Νο-
 μοθεσίας. Δὲν εἶνε δὲ καὶ ἀμφισβητοῦσα, ὅτι ὅταν ἐπέρχεται τοιαύτη προσέλευσις,
 ὁ τρίτος ἔχει ἀγωγὴν. Ἀλλὰ προκλήσεις εἰς προσέλευσιν καὶ προσέλευσις τοῦ
 τρίτου εἶνε ἐν τῷ βίῳ τι σπάνιον. Καὶ ὅμως διὰ πολλὰς περιπτώσεις ὀρίστα-
 ται ἀγωγὴ τοῦ τρίτου. Τίνα εἶνε λοιπὸν τὰ κριτήρια ταύτης; Ὁ Regelsber-
 ger δέχεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προθέσεως τῶν συμβαλλομένων νὰ παρά-
 σχωσιν εἰς τὸν τρίτον ἀπαιτήσιν ἐκπληρώσεως κατὰ τοῦ ὀφειλέτου ἐκ τῆς συμ-
 βάσεως καὶ διὰ τῆς συμβάσεως. (Καὶ Ἀκρωτικὸν II σελ. 54, VII σελ. 134).
 Δὲν εἶνε δὲ ἀναγκαστὸν ἵνα ἡ πρόθεσις αὕτη ἐκφραθῇ κατὰ τὴν συμβαίν, ἀρ-
 κεῖ νὰ συνάγῃται ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἐναντίος ὁ Βέρ (Bähr), καθ' ὃν οὐ-
 δέποτε συμβαίνει οἱ συμβαλλόμενοι τὰ ἐκφρασθῶσι κατὰ τὴν συμβαίν περὶ
 προθέσεως ἢ μὴ προθέσεως τῆς τῷ τρίτῳ γενησομένης παροχῆς, οὐδὲ ὀφίσταν-
 ται συνήθως περιστατικὰ, ἐξ ὧν δύναται νὰ συναχθῇ τι περὶ τοιαύτης προθέ-
 σεως. Δυνατὲς τις νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐν τῇ διατυπώσει τοῦ Regelsberger λίαν
 ἀπολύτως τονίζεται ἡ ἰδιαιτέρα θέλησις τῶν συμβαλλομένων, ἐνῶ διὰ τὴν Νο-
 μολογίαν κυρίως ἔχει σημασίαν τὸ τυπικὸν εἶδος τῆς συμβάσεως καὶ τῶν σκο-
 πῶν αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ διάκρισις συμβάσεων, ἐν αἷς ὁ τρίτος μόνον δικαιούται

I. — Συνεπεία τούτου ἐγείρεται τὸ δυσχερὲς ζήτημα, πότε ὁ τρίτος μόνον πρὸς παραλαβὴν τῆς παροχῆς ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς ἀγωγὴν δικαιοῦται καὶ πότε δύναται καὶ αὐτὸς νὰ ἐναγάγῃ.

Οἱ συμβαλλόμενοι σχεδὸν οὐδέποτε θέλουσιν ἰδιαίτερώς ἐκφράσθαι περὶ τούτου. *Ὅθεν ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ ἐκτιμήσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς συμβάσεως καὶ τὴν ἐντεῦθεν προκύπτουσαν πρόθεσιν τῶν συμβαλλομένων. Τὸ ἔργον αὐτοῦ διευκολύνεται διὰ τούτου, ὅτι κατὰ συνήθειαν ἡ ἀγωγή τοῦ τρίτου εἶνε παγιωμένη ἐπὶ τινων εἰδῶν συμβάσεων· οὕτω λ.χ. ἐπὶ ἀσφαλίσεων τῆς ζωῆς χάριν τρίτων.

Καὶ ὁ ἐν ἀγωγιστηρίῳ ἀναγραφόμενος ὡς παραλήπτης τῶν ἀπο-
 ΚΕ. 397 στελλομένων ἔχει κατὰ νόμον ἀγωγὴν, ὅπως τῷ ἐγγχειρισθῇ τὸ πρᾶγμα, ὅταν ὁ ἀγωγιάτης ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς παραδόσεως καὶ ἔδωκε τὸ ἀγωγιστήριον τῷ παραλήπτῃ. Τούναντίον ὁ παραλήπτης ταχυδρομικοῦ δέματος δὲν ἔχει ἀγωγὴν ἵνα τῷ παραδοθῇ τὸ δέμα.

II. — Ἀμφίβολον εἶνε, ἐὰν καὶ μέγχι τίνος χρόνου δύναται νὰ ἀρθῇ ἡ ῥήτηρ χάριν τρίτου ἄνευ συμπράξεως τούτου; Καὶ ἐν τούτῳ πρέπει νὰ ἀποβιέσωμεν εἰς τὴν ἰδιόζουσαν φύσιν ἐκάστης συμβάσεως. Ἀσφαλίσεις τῆς ζωῆς χάριν τρίτου δύναται ὁ ἀσφαλιζόμενος, ἐρ' ὅσον ζῇ, νὰ ἄρῃ καὶ νὰ διευθύνῃ πρὸς ἄλλους. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐν τῷ ἀγωγιστηρίῳ σημειουμένου παραλήπτου εἶνε σταθερόν, εὐθὺς ὡς ὁ ἀγωγιάτης παραδώσῃ τὸ ἀγωγιστήριον μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ πράγματος εἰς τὸν τόπον τῆς κατευθύνσεως.

III. — Ἡ ἀγωγή τοῦ τρίτου ἐδραζόμενη ἐπὶ τῆς συμβάσεως, ἐξαρ-

ἵνα δεχθῇ τὴν παροχὴν, καὶ τοιούτων ἐν αἷς δικαιοῦται ἵνα ἐναγάγῃ, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν διαφωρὰν τῶν γεγονότων. Εἶνε μὲν δυσχερὲς ἀλλ' εἶνε δεδομένη. Ὁ ΓρΑΚ § 328 δέχεται τὴν ἐν τῷ κειμένῳ ἀρχήν. — [Τὶ κρατεῖ παρ' ἡμῖν; Νομίζω ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Dernburg εἶνε καὶ παρ' ἡμῖν ἐφαρμοστικὴ ὡς παρέχουσα στάδιον πρὸς ἐρμηνεῖαν τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων συμφώνως πρὸς τὰς σημερινὰς ἰδέας τῶν συναλλαγῶν. Κατὰ Καλλιγᾶν (III § 109 ἐκδ. γ') μόνον εἰς τὰς ἐν ταῖς πηγαῖς ἀναφερομένας περιπτώσεις ἰσχύουσιν αἱ συμβάσεις ὑπὲρ τρίτων. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ κανὼν τοῦ ΡΔ ὅτι ὁ τρίτος δὲν ἀποκτᾷ ἀγωγὴν ἐξ ἀλλοτρίας συμβάσεως διασπασθεὶς διὰ πολλῶν ἐξαιρέσεων ὑπὸ τοῦ ΡΔ δὲν ἀποτελεῖ σήμερον ἀρχὴν δικαίου δημοσίας τάξεως, ἔπεται ὅτι δύναται δι' ἐναντίας θελήσεως τῶν συμβαλλομένων νὰ τροποποιηθῇ ἄρα ὡςάτις ὑπάρχει βούλησις τῶν συμβαλλομένων (εἴτε ρητῇ εἴτε σιωπηρᾷ) ἵνα ἔχῃ ὁ τρίτος ἀγωγὴν, ὁ τρίτος ἔχει ἀγωγὴν [Γεωργ. Δουβουνι.].

τάται ἐκ τοῦ κύρους ταύτης καὶ ὑπόκειται εἰς τὰς τροποποιήσεις, ἃς οἱ συμβαλλόμενοι εἰσέγαγον εἰς τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως, πρὸ τοῦ τοῦ δικαίωμα τοῦ τρίτου καταστῇ ἀμετάκλητον.

Ἄλλ' ἡ ἀγωγή αὕτη εἶνε αὐθυπόστατον δικαίωμα, οὐχὶ δὲ ἡ ἀπλὴ ἐκχώρησις τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ πιστωτοῦ. Ὅθεν ὁ παραλήπτης ἀγωγιστηρίου, πλὴν τῶν ἄλλων, δύναται νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν ἐπὶ μὴ παραδόσεως τῶν ἐμπορευμάτων οὐ μόνον διὰ τὴν ζημίαν τοῦ ἀποστολέως ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ.⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΝΟΧΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

1080 contractus R.D. 230.

§ 19. Ἐτεροβαρεῖς καὶ ἀμφιβαρεῖς συμβάσεις.

1. Αἱ ἀπλούσταται πιστωτικαὶ σχέσεις, ἰδίως τὸ δάνειον, συνιστῶσιν ἑτεροβαρεῖς ἐνοχάς, οὕτως ὥστε ἐκ τῆς συμβάσεως μόνον ὁ ἕτερος συμβαλλόμενος γίνεται πιστωτὴς καὶ ὁ ἕτερος ὀφειλέτης.

Διὰ τῆς μορφῆς ταύτης ἐζήτουν οἱ Ῥωμαῖοι νὰ περιβάλωσι τὰς ἐνοχάς καὶ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ συνόλου ἀμφιμερῶν ἀξιώσεων. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίζοντο τὰς ἐπερωτήσεις. Σήμερον μεταχειρίζομεθα τὴν συναλλαγματικὴν, ἥτις ὁμοίως παράγει αὐστηρῶς μονομερῆ ὑποχρέωσιν ἐν Γερμανίᾳ.

2. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἀμφιβαρεῖς ἐνοχάς ἐδέχοντο οἱ Ῥωμαῖοι, καθ' ἃς ἕκαστος συμβαλλόμενος εἶνε συγχρόνως πιστωτὴς καὶ ὀφειλέτης : Ὑπάρχουσι δύο κατηγορίαι τοιούτων συμβάσεων :

Ι.—Αἱ ἀνταλλαχτικαὶ συμβάσεις παράγουσιν ἀνταλλαγὴν ἀντιθέτων ὑποχρεώσεων, αἵτινες ἀμφότεραι διὰ τὴν σύμβασιν εἶνε ἐπίσης

7) Πολλοὶ δέχονται ὅτι ὁ τρίτος δικαιούται μόνον νὰ ἐνασχῇσῃ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ πιστωτοῦ. Ἡ ἀγωγή του εἶνε *actio utilis* ἥτοι ἡ τοῦ πιστωτοῦ (Bähr). Τὸ ὁρθόν εἶνε ὅτι ὁ τρίτος ἐνασχεῖ τὸ ἴδιον αὐτοῦ δικαίωμα ἐκ τῆς συμβάσεως. Ὅθεν δὲν ὑπόκειται εἰς συμψηφισμὸν ἐξ ἄλλων ἐνοχῶν τοῦ πιστωτοῦ. Ἄλλ' ὡς ἐνάγων ἐκ τῆς συμβάσεως δὲν ἀποφεύγει τὰς ἐκ ταύτης ἐνστάσεις, λ.χ. τὴν *exceptio non adimpleti contractus*. Οὕτω καὶ ὁ Γρ. ΑΚ § 334 : ἀντιστάσεις ἐκ τῆς συμβάσεως εἶνε ἐπιεικέστεραι καὶ κατὰ τοῦ ποίτου.

οὐσιώδεις ¹. 2. Ἀγοραπωλησία, ἐκμίσθωσις καὶ ἐταιρεία ἀνήκουσιν ἐνταῦθα.

II. — Ἐπὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας τῶν ἀμφιβαρῶν συμβάσεων διακρίνονται κύριαι ὑποχρεώσεις καὶ παρεπόμεναι ὑποχρεώσεις. Αἱ πρῶται χρησιμεύουσι πρὸς πραγμάτων τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς συμβάσεως, αἱ δευτέραι ἔχουσι λίαν δευτερεύουσαν σημασίαν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ ἐντολῆς, ἐπὶ παρακαταθήκης. Διὰ τὴν κυρίαν ἐνοχὴν ὑφίσταται ἡ ἄμεσος ἀγωγή — *actio directa* — διὰ τὴν παρεπόμενην ἡ ἀντίθετος ἀγωγή — *actio contraria*.

§ 20. Αἱ ἀνταλλακτικαὶ συμβάσεις εἰδικώτερον.

Ἡ οὐσία τῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων συνίσταται ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ ὑποσχέσεως πρὸς ὑπόσχεσιν.

Υφίσταται δὲ καὶ ἀμειβαία τις ἐξάρτησις τῶν ἐκ τούτων παραγομένων ἀμφιμερῶν ἐνοχῶν.

Ἀλλὰ μέχρι τίνος; Ἰδοὺ λεπτόν καὶ σπουδαῖον ζήτημα, ἐν ᾧ ἀντιμάχονται τὰ ἐπιχειρήματα ἄλληλα.

Ὅσῳ μᾶλλον ἀνεξάρτητοι εἶνε αἱ ἀμφιμερεῖς ἐνοχαί, τοσούτῳ μείζων εἶνε ἡ ἰδιαιτέρα αὐτῶν ἀξία, τοσούτῳ εὐχερεστερά ἡ πραγματοποίησις καὶ δικονομικὴ ἐνάσκησις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ ἐγγύτερος εἶνε ὁ κίνδυνος τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ ἐνὸς μέρους δαπάναις τοῦ ἑτέρου.

Τὸ ἀνπτυγμένον ΡΔ ἀπέφυγε τὰ ἄκρα, εἰσαγαγόν τὰς ἐπομένας ἀρχάς, πλὴν τῆς ἐκμίσθωσεως, ἥτις ἐγένετο ἀντικείμενον ἰδιαζούσης ρυθμίσεως.

I. — Ἀμὰ τῇ συνάψει τῆς ἀνταλλακτικῆς συμβάσεως — ἰδίως τῆς ἀγοραπωλησίας — ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων ἔχει αὐθυπόστατον καὶ ἀγώγιμον ἀξίωσιν διὰ τὴν ὑποσχεθεῖσαν παροχὴν.

1) Ν. 7 § 2 Πανδ. 2.14—Ν. 19 Πανδ. 50.16.

2) Πολλοί, ὡς ὁ Πούχτας § 232 καὶ ὁ Windscheid (§ 320), τὰς ἐνοχὰς με *actiones contrariae* θεωροῦσιν ὡς ἑτεροβαρεῖς ἐνοχὰς τοῦ κυρίως ὑποχρεουμένου, καθ' ὅσον τὴν ὑπόχρεωσιν τοῦ ἑτέρου μέρους θεωροῦσιν ὡς τι μόνον πιθανὸν καὶ μεταγενέστερον. Οὐχὶ ὀρθῶς· διότι ἡ σύμβασις παράγει εὐθύνην τοῦ ἑτέρου μέρους, ὅπως καὶ τοῦ κυρίου ὀφειλέτου· μόνον τοῦτο εἶνε ἀθέμιτον, ἂν ἐξ αὐτῆς θέλουσι προκύψει ἀγώγιμοι ὑποχρεώσεις. Πολλοὶ συγγραφεῖς ὁμιλοῦσι περὶ *contractus inaequales bilaterales*, οἱ δὲ νεώτεροι περὶ ἀμφιβαρῶν ἀτελῶν ἐνοχῶν.

II. — 'Αλλ' ὁ ἐναντίον τῆς συμβάσεως μὴ ἐκπληρῶν ταύτην, ἀποκρούεται δι' ἐνστάσεως, ὅταν ζητήσῃ τοῦ ἐτέρου τὴν ἀντιπαροχὴν.

Πολλοὶ τῶν νεωτέρων προβαίνοντες περαιτέρω ἰσχυρίζονται ὡς καὶ νόνα ὅτι ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων δύναται νὰ ἐναγάγῃ, μόνον πρὸς ἀνταλλαγὴν τῶν παροχῶν. Ἐπομένως ἡ ἀγωγὴ αὐτοῦ εἶνε ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς παροχῆς ἐκ μέρους αὐτοῦ.¹

'Αλλὰ τοιαύτη ἐξαρσις τῆς ἀμοιβαίας ἐξαρτήσεως τῶν ἀξιώσεων εὗρηται ἐν ἀντιφάσει πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν ῥωμαϊκῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων καὶ ἐπισκοτεῖ τὴν κατανόησιν σπουδαίων διατάξεων τοῦ ἰσχύοντος δικαίου.

Τὸ ΡΔ ὠρμήθη ἱστορικῶς καὶ δογματικῶς ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτήσεως τῶν ἀμοιμερῶν ἐνοχῶν.

Κατ' ἀσφαλῆ μαρτυρίαν καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις τῆς δημοκρατίας ἠδύνατο νὰ ἐναγάγῃ ὁ μὲν πωλητὴς διὰ τὸ τίμημα, ὁ δὲ ἀγοραστὴς διὰ τὸ πρῆμα χωρὶς νὰ ἀντιτάσσῃται ἡ *exceptio non adim-*

1) Συγγραφεῖς τινες ἰσχυρίζονται, ὅτι ἐκ τῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων μία μόνη ἐνοχὴ γεννᾶται συνισταμένη ἐκ μίγματος ἀξιώσεων καὶ ἀνταξιώσεων ὅθεν οὐ μόνον ἡ ἀπλὴ παροχὴ, ἢ ἐπιδιώκει ὁ ἐνάγων, ἀλλ' ὁλοκληρὸς ἡ ἐνοχὴ καθίσταται ἐπιδικος. Κατὰ τὸν Σοίρλ, «Ἀπαιτήσεις καὶ ἀνταπειτήσεις συμφοροῦναι ὥσπερ μέλη σώματος, οὐσαι μέρη ὅλου». Κατὰ τὸν Κέλλερ, μετριώτερον ὄντα, ἐκ τῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων γεννῶνται μονομερεῖς καὶ αὐθυπόστατοι, ἀλλ' ἀμοιβαίως ὑπὸ αἵρεσιν τελοῦσαι ἀξιώσεις, ὥστε ἕκαστος συμβαλλόμενος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀντιπαροχὴν μόνον ἐπὶ προσφορᾷ τῆς ἰδίας παροχῆς. Κατὰ τοῦ Κέλλερ ἐκρηγῆσαν ὁ Πούχτα, ὁ Bekker, ὁ Dernburg. Ὁ Bechmann διακρίνει ἀφ' ἐνός τὴν γενετικὴν ἀνταλλακτικότητά τῆς ἀγοραπωλησίας, καθ' ἣν αὕτη εἶνε ἀνταλλαχὴ δύο ἀμοιβαίων ὑποσχέσεων ἥτοι ἐδράζεται ἐπὶ ἀνταπειτήσεων, αἰτίνες κατὰ τὴν γένεσιν τῶν εἶνε συναφεῖς καὶ ἀφ' ἐτέρου τὴν λειτουργοῦσαν ἀνταλλακτικότητά, καθ' ἣν αἱ ἀνταπειτήσεις ἐξαρτῶνται ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὴν ἐνέργειάν των. Παρατηρεῖ δὲ δικαίως Οὐδὲν εἶνε βεβαιώτερον εἰμὴ ὅτι ἀγοραπωλησία καὶ ἐκμίσθωσις ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ δὲν ἦσαν ἀρχικῶς ἀνταλλακτικαὶ συμβάσεις. Ἐπίσης εὐλόγως ὡς ἀνυπόστατον καὶ δὴ ἀδύνατον θεωρεῖ τὸν πολλαχῶς ὑποστηριχθέντα ἰσχυρισμὸν, ὅτι ἡ ἀγοραπωλησία παρ' ἡμῶς ποτε formula duplex «quidquid alteri dare facere oportet». Καὶ ὁ Λένελ ἐν τῷ edictum perpetuum εὐλόγως δὲ ἀναφέρει τοιαύτην ἀγωγὴν. Ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Ἀδριανοῦ χρόνους καὶ εἴτε ἠφανίσθη, εἶνε ἐντελῶς ἀπίστευτον. Διότι ἡ ἐξέλιξις διηρθύνετο πρὸς μείωσιν τῆς ἀρχικῆς μονομερείας οὐχὶ πρὸς ἐξοβελισμόν τῆς τυχόν προτέρας ἀνταλλακτικότητος.

pleti contractus.² Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀρχαίου δικαίου, ὅπερ ἀποδίδει μείζονα σημάδιον εἰς τὴν ταχέειν ἐκδίκασιν εἰς τὴν ὡς οἷόν τε ἀσφάλειν κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἀνισότητος τῶν συμβαλλομένων.

Ἐν ταῦτοις ὁ Πραίτωρ παρεῖχε τὴν ἔνστασιν τοῦ μήπω παραδοθέντος πράγματος, ὅταν τραπέζιται (argentarii), οἵτινες διωργάνου πλειστηριασμούς, ἐξήτουν τὴν πλειστηρίασμα πρὸς τῶν πλειοδοτῶν τοῦ νὰ παραδώσωσι τὸ πλειστηριασθέν. Τοῦτο ἦτο ἰδιάζον δίκαιον ἀπέναντι τῶν τραπέζιτων, καθ' ὧν οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς ἐλάμβανον προστάξεις διὰ πολλῶν διατάξεων.³ Ἄλλ' ἡ Νομολογία ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας παρέσχεν ἐξ ἐπιεικειᾶς παντὶ ἀγοραστῇ τὴν ἔνστασιν μήπω παραδοθέντος πράγματος ἢ τοῦ ὅλου καὶ ἔδωκεν ὁμοία δικαιώματα τῷ πωλητῇ.

Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἐλλείψεως ὅρων τῆς βάσεως τῆς ἀγωγῆς· διότι σαφῶς ὀρίζουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἀντίρρησην ὡς ἔνστασι (exceptio)⁴.

Ἡ κυρία ἰδέα τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων ἐκδηλοῦται ἐν τοῖς ἐπομένοις ὁγμασιν.

1. Κατὰ τὸν κανόνα *periculum est emptoris* [ὁ κίνδυνος τῶν ἀγοραστῶν] ὁ ἀγοραστὴς καταβάλλει τὸ τίμημα καὶ ἐὰν

2) Varo de re rustica II, 2 § 6.

3) Γαίου Εἰσαγ. IV § 126 α.

4) Οἱ ἀντιδοξοῦντες αἰσθάνονται τὴν βαρύτητα τοῦ γεγονότος ὅτι ἀπαιτεῖται ἔνστασις πρὸς προστασίαν τοῦ ἀγοραστοῦ, ὅστις ἐνάγεται διὰ τὸ τίμημα ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ τοῦ μὴ παρασχόντος τὸ πωληθέν. Ἀλλὰ ζητοῦσι νὰ ἀποσπῶσιν διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι τὸ τίμημα ἐν τοῖς πλείστοις τῶν σπουδαίων χωρίων αἰτεῖται οὐχὶ ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς ἀγοραπωλησίας ἀλλὰ τῆς ἐπερωτήσεως ἢ ἐκ γραμματικῆς ἐνοχῆς συναφθείσης διὰ τὴν πώλησιν ὅποτε εἶνε ἀπαραίτητος ἡ ἔνστασις. Ἄλλ' ἐν τοῖς σχετικαῖς χωρίοις οὐδὲν γένοιτο περὶ τούτου. Δύναται τις νὰ ὑποπτεύσῃ τὴν ὑπαρξίν ἐπερωτήσεως ἐν Ν. 25 Πανδ. 49.1, νὰ ἰσχυρισθῇ δὲ ἐν τῷ Ν. 5 § 4 Πανδ. 44.4, ἃν καὶ φότεραι εἶνε λίαν ἀμφίβολοι. Ἀλλ' ἀποκλείεται ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐν I Κωδ. 8.44. Ὅθεν ἡ ἀγωγή τοῦ πωλητοῦ ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας δὲν ἀπαιτεῖ ἀνταλλαγὴν παροχῶν ἀλλὰ μόνον τὸ τίμημα. Ὁ ἀγοραστὴς ἐκ τῆς μὴ παρασχῆς τοῦ ἐνάγοντος ἔχει μόνον ἔνστασιν ἐπὶ τῆς ἐπιεικειᾶς βυσιζομένην. Ἐπικυλῶνται μὲν οἱ ἀντιδοξοῦντες τὴν L. 13 § 8 Πανδ. 49.1, ἀλλὰ καὶ τὸ χωρίον τοῦτο δεικνύει ἀπλῶς ὅτι πρόκειται περὶ ἀντιθέτου δικαιώματος ἐναγομένου.

πωληθέν μετὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς πωλήσεως, καὶ πρὸ τῆς παραδόσεως ἀπολεσθῇ τυχαίως, οὕτως ὥστε ὁ πωλητὴς οὐδὲν δύναται νὰ παράσχη.

Τοῦτο εἶνε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν θεωρίαν ὅτι ἐπὶ τῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων ἕκαστος συμβαλλόμενος ὑποχρεοῦται νὰ παράσχη ἐπὶ προσφορᾷ τῆς ἀντιπαροχῆς καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ ἐνοχὴ διευθύνεται πρὸς ἀνταλλαγὴν τῶν ἀμοιβαίων παροχῶν. Ὅλοι αἱ ἀπόπειραι πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς ἀγοραπωλησίας μεταβιβάσεως τοῦ κινδύνου εἰς τὸν ἀγοραστήν διὰ τῆς θεωρίας ταύτης ὡφείλον ἀναγκάως νὰ ἀποτύχωσιν. Διότι ἡ ἀντίφασις εἶνε ἀπτή καὶ μόνον τεχνικῶς δύναται νὰ ἀποκρουσθῇ.

Διὰ τῆς ἡμετέρας θεωρίας ὁ ῥωμαϊκὸς κανὼν ἐξηγεῖται ἀρ' ἐαυτοῦ. Ὁ ἀγοραστὴς ὑπεσχέθη τὸ τίμημα. Πρέπει νὰ τὸ πληρώσῃ. Ἡδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἀγωγὴν ἑνστάσιν, ἐὰν ὁ πωλητὴς δὲν παρεῖχε τὸ πρᾶγμα ἐναντίον τῆς συμβάσεως. Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι δὲν συμβαίνει ἐδῶ. Τὸ πρᾶγμα ἀπώλετο καὶ οὗ τυχαίως. Ὁ πωλητὴς ἐπομένως ἀπαλλάσσεται τῆς ὑποχρεώσεώς του. Οὐδὲν κωλύει τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ διὰ τὸ τίμημα. Ἄρα τὸν κινδύνον φέρει ὁ ἀγοραστής.⁵

2. Ἐπειδὴ αἱ ἀνταλλακτικαὶ συμβάσεις στηρίζονται ἐπὶ ἀνταλλαγῶν ἀμοιβαίων ὑποσχέσεων, καὶ οὐχὶ ἀμοιβαίων ἐνοχῶν, καθίστανται δυνατοὶ αἱ χωλὰὶ συμβάσεις — *negotia claudicantia* — ἐν αἷς ἐκ τῆς διμεροῦς συμβάσεως μόνον ὁ εἰς δικαιούται καὶ μόνον ὁ εἰς ὑποχρεοῦται. Λ. γ. ἂν ἀνήλικος συνάψῃ σύμβασιν ἀνταλλακτικὴν ἄνευ συναίνεσεως τοῦ ἐπιτρόπου, αὐτὸς μὲν δικαιούται ἐκ ταύτης, διότι ἀποκτᾷ μόνος

5) Κατὰ τῆς δόξης ἡμῶν δὲν ἀντίκειται ἡ L. 50 Παιδ. 19. 1 Λαβέων. *Bona fides non patitur, ut cum emptor alicujus legis beneficio pecuniam rei venditae debere desiisset antequam res ei tradatur, venditor tradere compellatur et re sua careret.* [Ἡ καλὴ πίστις δὲν ἀνέχεται, ἵνα, ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἐνεκὰ εὐεργετήματός Νόμου τινός, ἔπαυσεν ὡφείλων τὸ τίμημα τοῦ πωληθέντος πράγματος πρὸ τοῦ παραδοθῆ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, ὑποχρεωθῇ ὁ πωλητὴς νὰ παραδῶτῃ καὶ στερηθῇ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ]. Ὁ Λαβέων ἔχει ὑπ' ὄψει νόμους περὶ ἀποκοπῆς χρεῶν (*novae tabulae*), δι' ὧν ἐπῆρχετο ἄρεσις τῶν χρηματικῶν χρεῶν καὶ οἵτινες νόμοι ἦσαν πολυάριθμοι ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας. Τότε δὲ ὁ πωλητὴς δὲν ἐξαναγκάζεται νὰ παραδῶτῃ τὸ πωληθέν, ἐὰν δὲν προσφέρηται αὐτῷ πλήρες τὸ τίμημα. Τοῦτο δικαιολογεῖται, διότι ὁ ἀγοραστὴς πράττει ἐναντίον τῆς συμβάσεως τῆς ἀγοραπωλησίας, ποιοῦμενος χρῆσιν τοῦ εὐεργετή-

δικαιώματα ἐκ συμβάσεων, ἀλλὰ δὲν ὑποχρεοῦται εἰς ἀντιπαροχὴν, διότι δὲν δύναται μόνος νὰ ὑποχρεωθῇ ἐκ δικαιοπραξιῶν. ⁶ Ἀληθῶς μὲν τὸ ὑποχρεθὲν δύναται νὰ ἐκβιάσῃ, ἐὰν καὶ αὐτὸς προσφέρῃ τὴν ἀντιπαροχὴν, διότι θὰ ἦτο ὁλόος, ἂν τις ἐνήσκει ὑπὲρ ἑαυτοῦ σύμβασιν, ἥτις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐνασκηθῇ καὶ κατ' αὐτοῦ. ⁷ Ἀλλὰ νὰ ἐναγάγῃ μόνον αὐτὸς δύναται· ἐπομένως ὁ ἕτερος συμβαλλόμενος πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε ἔτοιμος πρὸς παροχὴν, χωρὶς νὰ δύναται καὶ αὐτὸς νὰ ἐναγάγῃ. Οὕτω δὲ ἡ θέσις αὐτοῦ εἶνε λίαν δυσμενής. ⁸

§ 21. Ἑνστάσις τῆς ἀνεκπληρώτου συμβάσεως.

Κ2. 246 β. Γερ. 5^ο σ. 129, 124. ; Γ 2^α σ. 448. 428. 491. —

4 367 I. — Ἡ ἐνστάσις τῆς ἀνεκπληρώτου συμβάσεως — exceptio non

4 390

4 532

ΚΒ. 55

4 243

6) Ν. 13 § 29 Πανθ. 19.1 Si quis a pupillo sine tutoris auctoritate emerit ex uno latere constat contractus: nam qui emit, obligatus est pupillo, pupillum sibi non obligat. [Ἐὰν τις ἀγοράσῃ παρ' ἀνηλίκου ἄνευ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ὁρίσεται ἡ σύμβασις· διότι ὁ ἀγοραστής ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν ἀνήλικον, ἀλλὰ δὲν δεσμεύει τοῦτον.]. Εἰσηγ.

Κ57. 221

Α. 566

ΑΑ 532

Οικ. Γερ.

ΑΓ. 212

1. 21. Ἑτερον θέμα negotium claudicans, εἶνε ὅταν πωληθῇ πρᾶγμα κλοπιμαῖον καὶ μόνος ὁ ἀγοραστής οὐχὶ καὶ ὁ πωλητὴς ἐγίνωσκε τὴν κλοπὴν. Ἐνταῦθα γεννᾶται ἀγωγή τοῦ πωλητοῦ διὰ τὸ τίμημα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ δολίου ἀγοραστοῦ διὰ τὸ πρᾶγμα. L. 34 § 3 Πανθ. 18.1.

7) Τὴν δόξαν, ὅτι ὁ ἐξ ἀνταλλακτικῆς συμβάσεως μονομερῶς ὑποχρεούμενος ἔχει δικαίωμα παρακατασχέσεως μέχρι προσφοράς τῆς ἀντιπαροχῆς τοῦ ἑτέρου ὑπερασπίζει κυρίως ὁ Παῦλος L. 7 § 1 Πανθ. 18.5. Ὁ Οὐλπιανὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη τὴν δόξαν ταύτην. Ἄλλως δὲν ἤθελε παραλείπει τὴν σπουδαίαν ταύτην τροποποίησιν ἐν τῷ ἐν τῇ ἐκτῇ σημειώσει ἐρυμνευθέντι χωρίῳ.

8) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 108 ὁ συμβληθεὶς πρὸς ἀνήλικον ἐνεργοῦντα ἄνευ τῆς αὐτείας τοῦ ἐπιτρόπου, ὀφείλει νὰ προκαλέσῃ τὸν ἐπίτροπον ἵνα ἐγκρίνῃ. Ἄν ὁ ἐπίτροπος δὲν ἐγκρίνῃ, ἢ ἐντὸς 14 ἡμερῶν οὐδὲν δηλώσῃ, ὁ συμβληθεὶς ἀπαλλάσσεται. — Ἐν Ἑλλάδι κατὰ Κρατσαν τοῦ ἐπιτρόπου συναλλαχθέντος παρὰ τὰς διατυπώσεις τοῦ Νόμου, ἐπέρχεται σχετικὴ ἀκυρότης, ἣν μόνος ὁ ἀνήλικος ἐπικαλεῖται [Κρατ. Οἰκογ. ἐκδ. 6 § 299 σημ. 3]· ἐπομένως μέχρις οὗ ἀποφανθῇ ὁ ἀνήλικος περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου παρανόμως γενομένης πωλήσεως ὁ τρίτος δεσμεύεται· νομίζω ὀρθότεραν τὴν ἀπόλυτον ἀκυρότητα. Ἄλλως ὁ τρίτος ὀφείλει νὰ περιμένῃ πολλάκις πλεῖστα ἔτη μέχρι ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀνήλικου [ἢ νὰ ἐγκρίνῃ ὁ ἀνήλικος διοριζομένου εἰδικοῦ ἐπιτρόπου.], τοῦθ' ὅπερ μεγάλως παραλύει τὴν πίστιν τῶν ἀνηλίκων καὶ ἐπομένως ἀντὶ νὰ προστατεύῃ βλάπτει τοὺς ἀνηλίκους. [Γεωρ. Δουβουν.]. Τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ἱσχύουσιν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸ ἄρθρ. 4 Νομ. Ἐπιτροπεύς; Νεὶ Καλλ. III. ἐκδ. γ' § 113.

adimpleti contractus—ἔχει μεγάλην πρακτικὴν σημασίαν, δυναμένη νὰ προταθῇ ἐπὶ πάσης ἀνταλλακτικῆς συμβάσεως. Ἐχει δὲ ἰδίᾳ ἰδιότητες :

1. Κατὰ κανίνα ἡ ἀπόδειξις ἐπίκειται τῷ ἐνάγοντι, ὅστις ἀποκροεῖ τὴν ἐνστάσιν, οὐχὶ τῷ ἐναγομένῳ, ὅστις προτείνει αὐτήν. Ἐὰν ἰσχυρισθῇ ὁ ἐνάγων ὅτι ἡ ἐνστάσις δὲν χωρεῖ, διότι ὁ ἐναγόμενος πρέπει νὰ παράσχωι πρὸ τοῦ ἐνάγοντος, πρέπει νὰ ἀποδείξῃ, τοῦτο, καθ' ὅσον ἐπὶ ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων—πλὴν τῆς ἐκμισθώσεως—ὁ κανὼν εἶνε παροχὴ «χέρι μὲ χέρι». Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἐνάγων ἀρνήται τὴν ἐνστάσιν, διότι ἤδη ἐξεπλήρωσε τὴν ὑποχρέωσίν του, πρέπει οὐχ ἥττον νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ· διότι γενικῶς εἶνε ἔργον τοῦ ὀφειλέτου ἐπὶ ἀμφισβητήσεως νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὸς ἐξεπλήρωσε τὴν ὑποχρέωσίν του.

2. Δευτέρα ἰδιορρυθμία εἶνε ὅτι ἡ ἐνστάσις αὕτη δὲν ἐπιφέρει ἀναγκαιῶς τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἀγωγῆς. Διότι θὰ ἦτο ἄσκοπον, ἀφοῦ ἡ ἀπόφασις περὶ ἀγωγῆς καὶ ἐνστάσεως εἶνε ὥριμος, νὰ ἀπορριθῇ ἡ ἀγωγή, ἵνα προσφέρων τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενησομένην παροχὴν ἐγείρῃ νέαν ἀγωγὴν. Ὅθεν οὔσης βασίμου τῆς ἐνστάσεως ἐπέρχεται ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνάγοντος καταδίκη τοῦ ἐναγομένου ὑπὸ τὴν αἵρεσιν συγχρόνου παροχῆς τοῦ ἐνάγοντος.¹ *καὶ ἐνδεχόμενον εἶναι τὸν ἀναγόμενον νὰ ἀποδείξῃ ὅτι*

Σημειωτέον δὲ ὅτι πρόκειται περὶ ἀναβλητικῆς ἐνστάσεως. Ὅθεν ὁ ἀναγόμενος ἐκ πλάνης ὅτι ὁ ἕτερος κατέβαλε τι καὶ ἐκπληρώσας δὲν δικαιούται εἰς ἀναζήτησιν διὰ τῆς *condictio indebiti*. Διότι παρέσχεν ὅ,τι ὤφειλεν.² Ὅθεν μένει αὐτῷ μόνον ἡ ἀγωγή διὰ τὴν ἐκ τῆς συμβάσεως ἀντιπαροχὴν. Εἶνε δὲ πάντῃ φανερόν ὅτι ὁ καταβαλὼν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι κατόπιν θέλει παρᾶσχει καὶ ὁ ἕτερος, δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ, ἐὰν ψευσθῇ ἡ ἐλπὶς αὕτη. Διότι παρασχὼν χωρὶς νὰ ἐπιμείνῃ εἰς σύγχρονον ἀντιπαροχὴν, ἐπίστωσε τὸν ἕτερον. Μένον δὲ ἐὰν παρασυρθεὶς διὰ ψευδῶν παραστάσεων κατέβαλεν, ἔχει ἀναζήτησιν ἐνεκα τοῦ δόλου.³

1) Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ § 322. — Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀστικὴν Δικονομίαν αἱ ἀναβλητικαὶ ἐνστάσεις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐπιφέρουσι τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἀγωγῆς προσωρινῶς καὶ πρέπει νὰ ἐγερθῇ νέα (Οἰκονομίδου Ἐγχειρίδιον § 406 σημ. 6)· ἅρα καὶ ἡ ἐνστάσις τῆς ἀνεκπληρώτου συμβάσεως βάσιμος ἀποδείχθεῖσα ἐπάγεται ἀπόρριψιν (προσωρινήν) τῆς ἀγωγῆς [Γεωρ. Δουβουν.].

2) Ν. 51 Πανδ 12. 6. Ἀντιδοξεῖ Windscheid § 321 σημ. 10.

3) Ἀντιδοξεῖ Windscheid δεχόμενος ἀναζήτησιν αὐτῇ τῇ παροχῇ ἔγεινε *ἐν*

Η. — Πλὴν τῆς ἐνστάσεως τῆς ἀνεκπληρώτου συμβάσεως ὑπάρχει καὶ ἡ ἐνστάσις τῆς μὴ προσηκόντως ἐκπληρωθείσης συμβάσεως — *exceptio non rite adimpleti contractus*. Ἐν ταύτῃ περιλαμβάνει ἡ Πράξις ποικίλας ἐννοίας.

α) Εἶδος τῆς *exceptio non rite adimpleti contractus* ὑφίσταται, ὅταν ὁ ἐναγόμενος παρακρατῇ τὴν ἀντιπαροχὴν ἐπὶ τῷ ἰσχυρισμῷ ΚΑ. 137 ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ ἐναγοντος προσφερόμενον ἢ παρασχεθὲν δὲν ἀποτελεῖ καταβολήν, διότι ἦτο ἀτελές ἢ ἐλαττωματικόν ἢ συνίστατο ἐν ἀντικειμένῳ διαφύρῳ τοῦ τῆς ἐνοχῆς.

Πάντοτε δὲ ἐνταῦθα τὸ βάρος τῆς ἀποδείξεως λαμβάνει ἰδιαιτέραν μορφήν. Καὶ καὶ μὲν ὀφείλει ὁ ἐνάγων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ παρασχεθὲν ἢ προσενεχθὲν ἀνταποκρίνεται πληρώστατα πρὸς τὴν ὑποχρέωσίν του. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι τοῦτο ἦτο ἐξωτερικῶς ἐν τάξει, ἦτοι κατὰ τὸ φαινόμενον σύμφωνον πρὸς τὴν σύμβασιν· διότι τὸ κανονικόν πρέπει νὰ τεθῇ, ὡς βάσις. Τακτικὴ παροχὴ τεκμαίρεται, ὅταν ὁ ἕτερος ἀπεδέχθῃ ἀνεπιφυλάκτως, ἂν καὶ διὰ προσηκούσης ἐπιμελείας ἡδύνατο νὰ ἀνεύρῃ τὰ νῦν προτεινόμενα ἐλαττώματα. Ἐὰν δὲ ὁ ἐναγόμενος ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ φαινομενικῶς ἐν κανονικῇ καταστάσει προσενεχθὲν ἢ παρασχεθὲν ἦτο ἐλαττωματικόν, πρέπει νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸς τοῦτο.

Ὁ ἐναγόμενος δύναται νὰ παρακρατήσῃ ἐντελῶς τὴν παροχὴν του, καὶ ἐὰν τὰ ἐλαττώματα εἴνε μικρά· διότι μόνον ἐπὶ τῇ πλήρει ἐκτελέσει ὑποχρεῦται νὰ παράσχῃ. Ἀλλ' ἐὰν ἀπεδέχθῃ τὴν παροχὴν ὡς προσήκουσαν καὶ ἐλλείπωσιν ἀσήμαντα μέρη ἢ παραπόμεναι παροχαί, δύναται μόνον νὰ ζητήσῃ συμπληρωτικὴν παροχὴν ἢ ἀποζημιώσιν καὶ νὰ παρακρατήσῃ τὴν ἀντιπαροχὴν, ἐφ' ὅσον εἴνε διαιρετὴ, μόνον ἀναλόγως. Ταῦτα προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς σκοπιμότητος, ἣτις διέπει τὰς σχέσεις ταύτας.⁴

τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ ἀντιπαροχὴ θὰ ἐπακολουθήσῃ ἄνευ ἀνάγκης δικαστικῆς ἐκβιάσεως. Ὁ παρασχὼν δὲν παρέσχεν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ χάριν τῆς ὑποχρέωσός αὐτοῦ, περὶ ἧς ἐγίνωσκεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ τὴν ἐκπληρώσῃ, ἀλλὰ πράγματι χάριν τῆς ἀντιπαροχῆς παρητήθη τῆς ἐνστάσεως.» Τοιαῦτα διακρίσεις οὐδὲν ἔδαφος εὐρίσκουσιν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ. Πῶς θὰ ἐξωτερικευθῇ ἡ ἐλπίς ὅτι ἡ ἀντιπαροχὴ θὰ γείνη ἄνευ δικαστικῆς ἐκβιάσεως;

4) Κατὰ τὸν ΓραΚ § 322: ἐὰν γείνη μερικὴ παροχὴ ὑπὸ τοῦ ἐνός μέρους,

β) Ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ἐνστάσεως ταύτης ἐννοεῖται πολλὰ καὶ ἑνὰ γόμενος αὐθυπόστατον ἀντίθετον δικαίωμα· λ. χ. περὶ μειώσεως τοῦ τιμήματος, περὶ ἀποζημιώσεως. Τοῦτο δὲ ἄγει ἀναλόγως τῆς φύσεώς του, ὅτε μὲν εἰς ἀπόκρουσιν τῆς ἀγωγῆς, ὅτε δὲ εἰς μείωσιν τοῦ ποσοῦ τῆς ἀγωγῆς. Ὁ ἐνχόμενος ὀφείλει κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς νὰ ἀποδείξῃ τὰ γεγονότα τὰ βασιζόμενα τὸ ἀντίθετον δικαίωμα τοῦ.

§ 22. Ἀπόλυτοι ἐνοχαί.

Ἰδιόζουσιν σημασίαν ἔχει ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ ἡ ἀντίθεσις ἀπολύτων καὶ μὴ ἀπολύτων ἐνοχῶν (αἰτιωδῶν καὶ ἀναίτιωδῶν)·¹

Αἱ ὑποχρεώσεις γεννῶνται ἐξ ὀρισμένων οικονομικῶν αἰτιῶν. Ἡ ὑπαρξὶς καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῶν κατὰ κανόνα — ἐπὶ τῶν λεγομένων μὴ ἀπολύτων ἐνοχῶν — ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς causa (αἰτίας) αὐτῶν. Ὁ ὑποσχόμενος 1000 φρ. ὡς δάνειον ὀφείλει ταῦτα μόνον ἂν τῷ ἀποδῇ, ὥστε καὶ ὁ ὑποσχόμενος 100 φρ. ὡς τίμημα δὲν δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς πληρωμὴν, ὅταν δὲν τῷ παραδοθῇ τὸ πωληθέν πράγμα.

Οὕτως ὅμως ὁ πιστωτὴς βαρεῖται δι' ἀποδείξεων πολλὰ καὶ δυσχερῶν, ὅταν ἐνάγχῃ διὰ τὰ ὀφειλόμενα. Ἐντεῦθεν δύναται νὰ κωλυθῇ ἡ ἐγκαιρὸς εἰσπραξις τῶν χρεωστούμενων καὶ ἴσως οὕτω καὶ αὐτὴ ἡ ἐγκαλούθησις τῆς ἐνασχήσεως τῆς ἐπιχειρήσεώς του.

Ἡ ἐνάγκη πρὸ παντὸς διὰ τὰς συναλλαγὰς τῆς ἀκριβοῦς εἰσπραξέως τῶν ὀφειλομένων χρημάτων δικαιολογεῖ τὰς ἀπολύτους ἐνοχὰς.

I. — Τοιαῦται συνίστανται ἐν Ρώμῃ διὰ τῆς ἐπερωτήσεως ἐν τῇ ἀπλουστάτῃ αὐτῆς μορφῇ *decem dare spondes ? spondeo*, διότι περιεῖχεν ὑπόσχεσιν χρέους ἀλλ' οὐχὶ αἰτίαν χρέους. Γνωμένης δίκης περὶ αὐτῆς, ὁ δικαστὴς ἔκρινε περὶ τῆς ἐγκύρου δόσεως τῆς ὑποσχέσεως, οὐχὶ ἐπὶ περὶ τῆς αἰτίας. Ἀλλ' ἡ κατάστασις αὕτη δὲν διήρκεσεν.

α) Ἡ συνάφεια τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν αἰτίαν αὐτῆς εἶνε μέχι

ἡ ἀντιπαροχὴ δὲν δύναται νὰ μὴ περιεχθῇ, ἂν ἡ ἀρνησις κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ ἰδίως ἐνεκὸν δυσανάλογου μικροπρεποῦ τοῦ καθυστερουμένου μέσος ἤθελε προσβάλλει τὴν καλὴν πίστιν.

1) Τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπερωτήσεως ὡς ἀπολύτου ἐνοχῆς πρῶτος ἠρέωνυσεν ὁ Libe καὶ μετεγενερίσθη τὰ πορίσματα κατόπιν διὰ τὴν θεωρίαν τῆς συν-

τινός ἀδιάρρηκτος. Ὅθεν δὲν ἤδυναντο νὰ λείψωσιν αἱ συγκρούσεις.

Ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ ὑποσχεθῇ ἕνεκεν αἰτίας κειμένης ἐν τῷ παρελθόντι, ἢ.χ. ἕνεκα προϋποτιθεμένης ὑποχρεώσεως ἐξ ἀγοραπωλησίας, ἐκμισθώσεως, ἐντολῆς ἢ ἐταιρείας—*stipulatio debiti*— ἀλλὰ κατόπιν φαίνεται ὅτι ὑπάρξει συγγνωστὴ πλάνη καὶ ἡ προϋποθεθεῖσα ὑποχρέωσις δὲν ὑφίστατο. Ἡ ὅπερ χειρὸν, ὑποσχέθη ἕνεκεν ἐπιζόμενου μέλλοντος γεγονότος καὶ ἐκ τῆς πληρωμῆς ἀνταλλάγματος—*stipulatio ob causam*— καὶ αὕτη δὲν ἐπηκολούθησεν.

Ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων παρέστη ἡ ἀνάγκη νὰ χορηγηθῇ τῷ ὀφειλέτῃ *condictio* πρὸς ἀπὸλαγὴν ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως, ἥτις ἐστὶν ῥητὸ αἰτίας, καὶ ὅῃ καὶ ἐνταυτῇ δόλου κατὰ τῆς ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως ἀγωγῆς. Οὕτω δὲ ἀπώλεσεν ἡ ἐπερωτήσις τὸν ἀρχικὸν ταχὺν ἀλλὰ καὶ πλεονέκτημα ὡς ἀπὸ τῆς ἐπερωτήσεως. Πάντοτε ὅμως διετήρησε σημαντικὰ πλεονεκτήματα, ἀφοῦ ὁ ὀφειλέτης ἔπρεπε νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἔλλειψιν τῆς *causa* ἐπὶ προσβολῇ τῆς ἐπερωτήσεως.

6) Ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετεβλήθη ἐν τῷ τέλει τῆς κλασικῆς ἐποχῆς. Ἐκτοτε ἔπρεπε ὁ πιστωτὴς ὁ ἐγγείων τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐπερωτήσεως νὰ ἀποδείξῃ τὴν πραγματώσιν τῆς *causa*, ἂν ὁ ἐναγόμενος προέτεινε τὴν ἔλλειψιν ταύτης. Οὕτω ἐτέθη τέρμα εἰς πᾶσαν κατάχρησιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπερωτήσις ἀπώλεσε τὴν ἰδιόζουσαν αὐτῇ χρησιμότητα.³

2) Ἐὰν ὁ ἐναγόμενος ἀντί-κασε κατὰ τῆς ἐπερωτήσεως ὅτι συνεφωνήθη ἀ-τάλλαγμα ἀλλὰ δὲν ἐδόθη, ὡρεῖται ὁ ἐνάγων ἀναμφιβόλως νὰ ἀποδείξῃ τὴν πληρωμὴν L. 3 Kwδ. 4.30. Τοῦτο ἦγεν εἰς συνεπείας, ὥς ἀναπτύσσει ἡ L. 25 § 4 Πανδ. 22.3 (ῥῆσις περὶ πιστοῦ τοῦ Παύλου). Sed haec ubi de solutione indebiti questio est, sin autem cautio indebite exposita esse dicatur et in discrete loquitur, tum eum, in quem cautio exposita est, compelli debitum esse ostendere, quod in cautione deduxit, nisi ipse specialiter qui cautionem exposuit causas explanavit, pro quibus eandem conscripsit. tunc enim stare oportet suae confessioni nisi evidentissimis probationibus in scriptis habitis ostendere paratus sit sese haec indebite promisisse. Ἐπὶ ταῦτα ἰσχύουσι

Ὁ ἀπόλυτος αὐτῆς χαρακτὴρ ἀπέπτυ, τοῦθ' ὅπερ ἔσχε μεγίστην σημασίαν καὶ διὰ τὰ ἔγγραφα τῶν ἐπερωτήσεων. Ἐὰν ταῦτα ἐμαρτύρουν μόνον τὴν ὑπόσχεσιν ἄλλ' ὅχι καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐνοχλῆς, δὲν ἤδυναντο νὰ ἀποδείξωσι πλεον ἐπαρκῶς τὴν ὑποχρέωσιν.

Οὕτω δὲ ἡ παλαιότερα θεωρία τοῦ κοινοδικαίου ἐγίνωσκε μόνον μὴ ἀπολύτους (αἰτιώδεις) ἐνοχάς. Οὐδὲν δὲ ὁμολογοῦν ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποδεικνύον, ἐὰν μὴ περιεῖχε πλὴν τῆς ὑποσχέσεως καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ χρέους, ἀλλ' ἀπεκρούετο ὡς *cautio indiscreta*.

II. Ἀλλ' ἐν τῷ νεωτέρῳ κοινοδικαίῳ ἀνεξωγενήθη ὁ θεσμός τῶν ἀπολύτων ἐνοχῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐπῆλθε τοῦτο διὰ τῆς συνθηλαίας τῶν ἐμπόρων ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη ἐδῶ τὸ πρᾶγμα.

1. Ἡ συναλλαγματικὴ τοῦ γερμανικοῦ δικαίου παράγει ἀναγκάτως ἀπολύτους ὑποχρεώσεις· δὲν ἐπιτρέπεται δὲ νὰ περιέχῃ τὴν αἰτίαν τοῦ χρέους διὰ νὰ εἴναι ἀληθὴς συναλλαγματικὴ. Ἀρχικῶς ὄργανον τῶν πράξεων τῶν ἐμπόρων εἶνε σήμερον προσιτὴ τοῖς πᾶσιν ἐν Γερμανίᾳ.³

2. Ἐπίσης νομίμως ἀναγνωρίζεται ἡ ὑποχρεωτικὴ δύναμις τῶν ἐπιταγῶν καὶ τῶν ὁμολόγων τῶν ἐμπόρων περὶ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων καὶ ἐὰν στερεῇται τῆς μονίας τῆς αἰτίας τοῦ χρέους.

Καὶ τὰ γραμμάτια εἰς τὸν κομιστὴν παράγουσι δύναμις ἐθίμου κατὰ κανόνα ἀπολύτους ἐνοχάς.

3. Πλὴν τῶν εἰδικῶν τούτων θεμάτων δύνανται νὰ συσταθῶσιν ὑπὸ τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων ἐνοχὰὶ ὠρισμένων παροχῶν ἄνευ ἐξαρτήσεως ἐκ τῆς αἰτίας αὐτῶν.⁴ Μόνον δὲ πρέπει νὰ εἴναι βεβαία

θῆλει ἐξακριβωθῇ. Ἐν τούτοις συμφωνοῦσιν αἱ ἀναφερόμεναι κρίσεις. Ἐὰν ἐνόχων ἐκ τῆς *cautio indiscreta* ἀπέναντι τῆς ἐνστάσεως τοῦ ἐναγόμενου ὀφείλῃ νὰ ἀποδείξῃ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀνταλλάγματος, ἐὰν ὡς αἰτία τῆς ἐπερωτήσεως φέρῃ τὴν ὁσιν τούτου, τότε ἐπικεῖται αὐτῷ καὶ ἡ ἀπόδειξις παλαιότερων ἐνοχῶν, ἂν ἱσχυρίζεται ὡς αἰτίαν τῆς συνάψεως τῆς ἐπερωτήσεως τὴν ὑπαρξίν τούτων. Ἄλλως ἡ δύναμις εὐχερέστερα νὰ ἀπαλλαγῇ διὰ τῆς ἀπλῆς ἐνστάσεως δυσχεροῦς καὶ ἴσως ἀδυνάτου ἀποδείξεως. Ἄλλως αἱ γνώμαι περὶ τῆς L. 25 ποικίλλουσιν. Νομίζομεν ὅμως ὅτι ἡ L. 25 ἀποκλείει τὸ κύκνειον ἄσμα τῶν ἀπολύτων ἐπερωτήσεων ἐν τῷ PA.

3) Ἡ συναλλαγματικὴ ἐν τῷ ἑλλήν. δικ. [Ἐμπορ. Νομ. § 111] πρέπει νὰ ἀναρρῇ τὴν αἰτίαν.

4) Ἀρχῆς ὁ Bähr (Bähr die Anerkennung) ὑπεστήριξε τὴν ὅτι ταύτην πάντοτε ἐκείνηθεν αὐτὴ ὁπαδοῦς. Καὶ πρὸς μὲν τὸ Ἰουστινιανέου δικαίον δὲ συνδυάζεται ἡ παροχὴ τῶν ἀπολύτων ὑποσχέσεων. Ἀλλ' ἀπὸ τὸ κοινοδικαίον δὲ

βούλησις τῶν συμβαλλομένων ἢ σκοποῦσα τὸ τοιοῦτον. Τοῦτο δὲ κυρίως συμβαίνει, ὅταν τις συνεπιεία κλεισίματος λογαριασμοῦ δηλοῖ ὅτι ὀφείλει ὠρισμένον ποσόν. Διότι ἐνταῦθα δηλοῦται σαφῶς ἡ βούλησις, ὅτι τὰ μέρη δὲν θέλουσιν ἐπανέλθει εἰς τὰ κονδύλια τοῦ λογαριασμοῦ καὶ ὅτι θὰ ἰσχύσῃ μόνον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ λογαριασμοῦ. Τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ὀφειλῆς ὠρισμένου ποσού.

Οὕτως οὐσιωδῶς ἐτροποποιήθη ἡ παλαιὰ θεωρία περὶ τῆς cautio indiscreta. Τὸ ὁμόλογον τὸ μὴ μνημονεῦον τὴν αἰτίαν τοῦ χρέους εἶνε πλήρες καὶ ἀποδεικνύει, ἐὰν τὰ μέρη φανερώς ᾔθελον νὰ συστήσωσιν ἀπόλυτον ἐνοχλήν. Ἀλλ' ἐὰν δὲν φανερωταί ἡ πρόθεσις αὕτη, τότε τὸ ὁμόλογον εἶνε καὶ σήμερον ἀπόσπασμα τῆς ἐνοχλῆς, οὕτινος ἡ ἔκτασις ὀρίζεται, εὐθὺς ὡς ἀποδειχθῇ ἡ αἰτία.⁵

Ἐπιτρέπεται ἡ ἔκτασις ὅτι ἡ ἀναδοχή τῆς ἀπολύτου ὑποχρεώσεως ἐστηρίζετο ἐπὶ πλάνης δόλου, βίας, ἢ ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἐνοχλή εἶχεν ἡντικείμενον νομικῶς ἀπηγορευμένον ἢ ἄκυρον δικαιοπραξίαν. Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις ἐπίκειται τῷ ὀφειλέτῃ.⁶

χεται ἐν γένει τὴν ἀγωγιμότητα τῶν νομικῶν συμβάσεων, διατὶ ἡ σύμφωνος βούλησις τῶν συμβαλλομένων δὲν θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ παρεγγῆ ἀπολύτους ἐνοχλὰς; Ὁμοδοξεῖ Windscheid § 318. Καὶ ἐὰν τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν θεωρηθῇ ἀποφασιστικόν, ἐν τούτοις κεῖται προελθούσα ἐκ τοῦ νομικοῦ βίου καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ μορφή, ἥτις ἐδραζομένη ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ βίου, ἀνεπύχθη ἐλευθέρως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συγγραφῆς τοῦ Βερ καὶ διὰ τῆς ἐπιρροῆς ταύτης ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Πράξεως. — [Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἰσχύει μὲν τὸ κοινοδίκαιον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐν Ἑλλάδι πᾶσα σύμβασις τίκεται ἀγωγήν, ἐπεὶ ὅτι καὶ αἱ ἀπόλυτοι συμβάσεις τίκτουσιν ἀγωγήν. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης συντηγορεῖ ὅτι καὶ τὰ εἰς τὸν κοιμιστὴν γραμμάτια δὲν φέρουσιν αἰτίαν καὶ ὅμως εἰσὶν ἰσχυρά. τοῦναντίον αἱ συναλλαγματικαὶ κτλ. πρέπει νὰ φέρωσιν αἰτίαν [Γερμ. Δυσθουν.] Contra Καλλιγᾶς III ἐκδ. γ' § 165, καθ' ὃν ἡ διάταξις τοῦ I^α μὴ καταργηθεῖσα ὑπὸ τῆς Πολ. Δικονομίας ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι].

5) Ἐκαστον ὁμόλογον ἐκδοθὲν ἄνευ αἰτίας ἐνδοξαζομεν νὰ θεωρήσωμεν ἐν ἀμφιβολίᾳ ὡς ἀνάληψιν ἀπολύτου ἐνοχλῆς. Ἡ ἐκδοχή ὅτι ἡ παράλειψις τῆς αἰτίας ἐν τῷ ὁμολόγῳ ἀποτελεῖ αὕτη μόνη ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς προθέσεως πρὸς ἀνάληψιν ἀπολύτου ὑποχρεώσεως εἶνε ἀπαράδεκτος. Καὶ ἡ Πράξις δὲ δὲν προβαίνει ἐπὶ τούτου.

6) Ὁ ΓρΑΚ ἀναγράφει ἀπόλυτοι ὑπόσχεσιν χρέους καὶ ἀπόλυτον ἀναγνώρισιν χρέους: ἀμφότερα δὲ πρέπει νὰ γείνωσιν ἐγγράφως, πλὴν ἂν γίνωνται ἐπὶ τῇ βᾶτει κλείσεως λογαριασμοῦ ἢ ἐν συμβιβασμῷ.

ΤΡΙΤΟΝ ΤΜΗΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

ΠΡΩΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΟΧΙΚΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ

§ 23. Περιεχόμενον καὶ ἀντικείμενον ἐν γένει.

I. Οἱ νεώτεροι ἐκφράζουσι τὸ περιεχόμενον τῶν ἐνοχῶν διὰ τῆς γενικωτάτης ἐκφράσεως παροχή.

Οἱ Ῥωμαῖοι εἰδικεύοντες ὠμίλουν περὶ dare, facere καὶ praestare.¹ Διὰ τοῦ dare ἐννοοῦσι τὴν μεταβίβασιν σωματικῶν πραγμάτων ὡς καὶ τὴν σύστασιν πραγματικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τούτων· τὸ facere περιλαμβάνει τὰς ἄλλας πράξεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὰ σωματικὰ πράγματα, λ. χ. τὴν μεταβίβασιν τῆς νομῆς τῶν ἀκινήτων, τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν· διὰ τοῦ praestare ἐννοοῦνται ἰδίως αἱ προσωπικαὶ βάνανυοι ἢ καὶ ἐλευθέρια ὑπηρεσίαι.² Ἄλλ' αὐστηρὰ διάστιζις μεταξὺ τοῦ facere καὶ τοῦ praestare δὲν ἐτήρετο. Οὕτω δὲ τὸ facere ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ σημαίνει πᾶσαν πρᾶξιν πλὴν τοῦ dare.

Μεγάλῃν νομικὴν σημασίαν ἔχει ἡ διαφορὰ εἰς ἐνοχὰς τοῦ ποιεῖν — θετικά ἐνοχὰ — καὶ τοῦ μὴ ποιεῖν — ἀποθετικά ἐνοχὰ.³

II. Ὡς ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς φαίνεται ἀναλόγως τῆς ἐπόψεως τῆς ἐρευνῆς, εἴτε ἡ ὀφειλομένη πρᾶξις, εἴτε τὸ πρόσωπον τοῦ ὀφειλέτου, εἴτε ἡ βούλησις αὐτοῦ, εἴτε ἡ περιουσία αὐτοῦ, εἴτε τὸ παρασχεθῆσόμε-

1) Dare, facere, praestare εὐρητο ἐν τῇ formula καὶ παρελήφθη ἐν τῷ ὅρισμῳ τῆς ἀγωγῆς L. 3 Πανδ. 44.7.

2) Ἡ σημασία τοῦ praestare ἀμφισβητεῖται. Ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας δόξης μάχεται ὅτι ὡς πρὸς τὰς opera τοῦ ἀπελευθέρου πρὸς τὸν πάτρωνα εὐρηται κυρίως ἡ ἐκφρασις praestare καὶ ὅτι ὁ Νόμος Ἰούλιος καὶ Πάπιος, ὅστις ἐπραγματεύετο περὶ τῶν παροχῶν τῶν ἀπελευθέρων, ὁμιλεῖ περὶ dare, facere, praestare L. 37 Πανδ. 38.1. Πρὸς τούτοις ἡ ἀγωγή τῆς ἐντολῆς εἶχε περιεχόμενον τὸ dare, facere, praestare, πῶς αὖτις ἡ ἀγωγή ἐκ τῆς ἐταιρείας καὶ τῆς περὶ διανομῆς κοινοῦ.

3) Ἰδίως οὐδεὶς λόγος περὶ καταβολῆς ἐπὶ ἀρνητικῶν ἐνοχῶν· ἀγωγή δὲ καταβολῆς μόνον ἀπὸ τῆς θετικῆς πρόθεσης τῆς παραβιάσεως τῆς ἐνοχῆς· ἡ δὲ

νον. 'Αλλ' ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ θεωρεῖται ὡς ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς, παρορωμένων πάντων τῶν διαμέσεων, ἡ παροχή. Περὶ τοῦτου συμφωνοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι νομικοί. Κατ' αὐτοὺς in obligatione⁵ εἶνε τὸ ὑποσχέθην. Νεώτεροι συγγραφεῖς παριστῶσι τὸ ὀφειλόμενον πρᾶγμα ὡς τὸ ἔμμεσον ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς, τὴν δὲ παροχὴν ὡς τὸ ἄμμεσον. 'Αλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐγκαταλείπουσιν τοῦτο ἐν τῇ ῥύμῃ τῆς διηγήσεως. Πράγματι δὲ ἡ φρασεολογία αὕτη εἶνε δυσχερὴς καὶ μὴ ἐπιβεβλημένη.

III. Οὐχὶ σπανίως ἀναλαμβάνει ὁ ὀφειλέτης διὰ μιᾶς δικαιοπραξίας τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς παροχὴν πολλῶν ἀντικειμένων. Ἐνταῦθα ἐρωτᾶται, ἐὰν ταῦτα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς συμβάσεως ἀποτελοῦσιν ἐνόητα; ἢ ἐὰν μόνον τυχαία ἔνωσις ὀφίσταται; Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει γεννᾶται μία ἐνοχή, ἐν τῇ δευτέρᾳ πολλαὶ ἐνοχαί. Ἐὰν γεννᾶται μία ἐνοχή, ὁ πιστωτὴς δικαιούται νὰ ἀποκρούσῃ τὴν παροχὴν κεχωρισμένων πραγμάτων, διότι δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ἕνα ἢ προσφορά τοῦ ὀφειλέτου περιλάβῃ ὁλόκληρον τὸ χρέος. 'Αλλ' ἐὰν πρόκειται περὶ ἠνωμένων ἐνοχῶν, ὑποχρεῖται ὁ πιστωτὴς νὰ ἀποδεχθῇ καὶ τὰ κεχωρισμένα πράγματα, ἅτινα προσφέρονται αὐτῷ, εἰ καὶ ὁ ὀφειλέτης καθυστερεῖ τὰ λοιπὰ, ἅτινα συγχρόνως ὑποσχέθη. Τὸ κριτήριον ἀποτελεῖ ἡ γνῶμη τῶν συμβαλλομένων κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως, ἥτις ἐξευρίσκεται ἐκ τῶν ἰδιαζουσῶν πραγματικῶν περιστάσεων καὶ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ὄρων τῆς συμβάσεως. Πάντοτε ὅμως κατὰ κανόνα ὡς ἐνιαῖον ἀντικείμενον ἐνοχῆς πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ δι' ἐνὸς ἀριθμοῦ δηλωθὲν ποσὸν ὁμοίων πραγμάτων συγχρόνως χορηγητέων, εἴτε περὶ ἀντικαταστατῶν εἴτε περὶ μὴ ἀντικαταστατῶν πρόκειται.⁶

IV. Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς δύναται νὰ ἐπεκταθῇ, νὰ παραγάγῃ καρποὺς καὶ ἄλλα προϊόντα, νὰ μεταβληθῇ. Ἐχει ἀξίωσιν ὁ πιστωτὴς διὰ τοιαῦτα πλεονεκτήματα;

Πρέπει νὰ διακρίνωμεν δικαιώματα ἀποδόσεως καὶ δικαιώματα παροχῆς.⁷

4) Ὁ Χάρτιαν ἐξοδερίζει τὴν ἔκφρασιν ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς. 'Αλλ' εἶνε ἀναπόφευκτος.

5) Οἱ Ῥωμαῖοι λέγουσιν ὅτι species ἢ genera in stipulationibus deducuntur L. 54 Πανδ. 45.1 καὶ ὅτι πρᾶγμα τι εἶνε ἢ μένει in obligatione L. 9 § 1 Πανδ. 46.3.

6) L. 29 Πανδ. 45.1—L. 16 § 1, L. 75 § 9, L. 86, L. 140 Πανδ. 45.1.

7) L. 38 Πανδ. 22.1.

α) Δικαιώματα αποδόσεως εἶνε ἐνοχαὶ πρὸς ἀπόδοσιν πραγμάτων, ἅτινά εἰσιν ἴδια τοῦ πιστωτοῦ, λ.χ. τὰ εἰς χεῖρας τοῦ θεματοφύλακος, ἐντολοδόχου, ἐπιτρόπου, διαχειριστοῦ ἀλλοτρίων εὐρισκόμενα πράγματα τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων. Πρὸς τούτοις πρὸς ἀπόδοσιν τούτου, ὅπερ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἴδιον τοῦ πιστωτοῦ, λ. χ. τὸ διὰ πλάνης, δόλου κτλ. ἄνευ προσήκουσας νομίμου αἰτίας περιελθὼν εἰς τὸν ἕτερον συμβαλλόμενον.

Δικαιώματα τοιοῦτου εἶδους ἐπεκτείνονται ἐπὶ πᾶν ὅ,τι τὸ ὀφειλόμενον παρήγαγε παρὰ τῷ ὀφειλέτῃ καὶ δὴ καρποὺς καὶ τόκους, οὗς αὐτὸς εἰσέπραξεν. Ἐπὶ πόσον ὀφείλει καὶ τοὺς εἰσπρακτέους καρποὺς καὶ τόκους, ἐξήρτηται ἐκ τῆς φύσεως τῆς σχέσεως καὶ δὴ ἐκ τῆς καλοπιστίας ἢ καὶ κακοπιστίας αὐτοῦ. Πάντως ὁμοῦς ὀφείλει κατὰ κανόνα νὰ ἀποδώσῃ τοὺς ἀγοραίους τόκους ἢ μισθώματα ὡς κατὰ πλάσμα εἰσόδημα διὰ τὰ κερῶθέντα ἐκ τοῦ ἀποδοτέου διὰ χρήσεως ἢ καταναλώσεως ἰδίας αὐτοῦ τοῦ πράγματος.⁸

β) Τὰ δικαιώματα παρεχθῆς χορηγοῦσι τῷ δικαιοῦχῳ ὅ,τι μέχρι τούδε ἦτο ἀλλότριον αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ὁ πιστωτής κατὰ κανόνα ἀποκτᾷ ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν καρπῶν καὶ τῶν τόκων τοῦ ὀφειλομένου, μόνον ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας τοῦ ὀφειλέτου ἢ ἀπὸ τῶν ὀμείων τῇ ὑπερμερίᾳ γεγενότων.

Ἄλλ' ὅπως ὁ ἀγοραστής ἀπὸ τῆς τελειοποιήσεως τῆς ἀγοραπωλησίας φέρει τὸν κίνδυνον, οὕτως ἔχει καὶ ἀξίωσιν διὰ τὰ ὀφελήματα καὶ δὴ τοὺς καρποὺς τοῦ πωληθέντος. Συμφώνως πρὸς τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι ἐδέχοντο τὸν γενικὸν κανόνα *cujus periculum ejus est commodum* (οὕτινος ὁ κίνδυνος ἐκείνου καὶ ἡ ὀφέλεια). Ἄλλ' ὁ κανὼν οὗτος ἐν τῇ γενικότητι ταύτῃ ὅν εἶνε ἀληθής.¹⁰

8) L. 19 Πανδ. 22.1.—L. 9 Πανδ. 39.5.—L. 64 Πανδ. 6.1.

9) § 3 Εἰσαγ. 3.23 *commodum ejus esse debet cujus periculum est* (τὸ κέρδος πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν φέροντα τὸν κίνδυνον).—L. 13 Πανδ. 50.17 *Secundum naturam est commoda ejusque rei cum sequi, quem sequentur incommoda* [εἶνε φυσικὸν ἵνα τὰ κέρδη ἐκάστου πράγματος λαμβάνῃ ὁ φέρον τὰς ζημιὰς].

10) Ὅμοιος εἶνε ὁ κανὼν, ὃν ὁ Μόρσεν κατεσκεύασεν· «Όταν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀποκτᾷται ὁ κίνδυνος καὶ τὸ κέρδος, τότε καὶ ὁ κίνδυνος καὶ τὸ κέρδος πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν φέροντα τὸν κίνδυνον».

V. Ἐπὶ πάσης ἐνοχῆς τὸ ἐνδεχόμενον ἀντικείμενον αὐτῆς εἶναι χρηματικὴ ἀποζημιώσις.¹¹ Αὕτη χορηγεῖται πάντοτε τῷ πιστωτῇ, ὅταν δὲ παρέχεται αὐτῷ τὸ ὀφειλόμενον καὶ ὅταν ἡ παροχὴ αὕτη εἴτε οὐδὲν εἴτε οὐχὶ προσηκόντως εἶνε ἐκδικαστή.

ΚΗ. 384 Γ.

§ 24. Διαιρεταὶ καὶ ἀδιαιρέτοι ἐνοχαί.

Αἱ ἐνοχαί εἰσι διαιρεταί, ὅταν εἶνε δυνατὴ ἡ διαίρεσις αὐτῶν ἄνευ βλάβης τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀξίας των. Ἄλλως εἶνε ἀδιαιρέτοι. *Ex parte*

συνέστηκεν ἡ ἐνοχία τῆς διακρίσεως ταύτης δὲν εἶνε ὅτι ὁ πιστωτὴς διαιρετῆς ἐνοχῆς ἄνευ ἐτέρου ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ μερικὴν καταβολήν. Αὕτη ἐπιτρέπεται μόνον ἂν εἰδικῶς συνεφωνήθῃ τοῦτο. Ἡ διαιρετότης ἐξετάζεται κατ' ἄλλας σχέσεις, κυρίως ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ. Κατὰ πανάρχαιον νομικὸν κανόνα πιστώματα καὶ ὀφλήματα τοῦ κληρονομουμένου, ὅστις καταλείπει πολλοὺς κληρονόμους, διαιροῦνται μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων. Τοῦτο δὲ φυσικὰ κρατεῖ ἐπὶ διαιρετῶν οὐχὶ καὶ ἀδιαιρετῶν ἐνοχῶν.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διαιρετότητος τῶν ἐνοχῶν διακρίνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι ἂν πρόκειται περὶ dare, facere ἢ non facere.

1. Αἱ ἐνοχαί ἐπὶ τὸ dare εἶνε συνήθως διαιρεταί.¹ Τοῦτο ἰσχύει κυρίως ὅταν ἔχωσιν αἱ ἐνοχαί ἀντικείμενον ποσά, λ. χ. χρήματα ἢ δέκα ὄμοειδεις ἵππους. Ἐνταῦθα χωρεῖ διαίρεσις κατ' ἀριθμὸν—numero.

Καὶ αἱ ἐνοχαί ἐπὶ τὸ δοῦναι κατ' εἶδος ὠρισμένον πρᾶγμα λογιζονται διαιρεταί καὶ δὴ κατ' ἰδανικά μέρη—partibus. Τοῦτο γεννᾷ ἀμφιβολίας διότι τὸ ἰδανικὸν ἥμισυ ἐνός ἵππου δὲν εἶνε οὔτε τὸ ἥμισυ ἄξιον οὔτε τὸ ἥμισυ χρήσιμον ὅπως ὅλος ὁ ἵππος. Καὶ ὅταν ὁ εἰς κληρονόμος εἶνε πρόθυμος νὰ ἀφήσῃ τῷ ὀφειλέτῃ τὸ ἰδανικὸν ἥμισυ τοῦ ὀφειλομένου, ὁ δὲ ἕτερος κληρονόμος δὲν καταβάλλῃ καὶ καταδικάζεται ἐν τῇ χρηματικῇ ἀξίᾳ τῆς μερικῆς ὀφειλῆς του, ποία ἔσται ἡ θέσις τοῦ πιστωτοῦ; Ἐν τοῦτοις παρείδον τὰς δυσχερείας ταύτας οἱ Ῥωμαῖοι

Τοῦναντίον ἐδέχθησαν ὡς ἀδιαιρέτον τὴν ἐνοχὴν περὶ πρᾶγμα κατὰ γένος ὠρισμένου. Διότι, ἐὰν π.χ. ὀφείλῃται καλὸς ἵππος ἀρόντος καὶ ὁ εἰς συγκληρονόμος τοῦ ὀφειλέτου συνεπέχῃ τῆς διαιρετότητος τῆς

11) N. 68, N. 112 § 1 Πανδ. 45.1.

1) N. 2 § 1 Πανδ. 45.1—L. 2 § 2, L. 3, L. 4, L. 54, L. 72, L. 73 Πανδ. 45.1.

ἐνοχῆς παρεῖχε τὸ ἰδανικὸν ἥμισυ τοῦ ἐνὸς ἵππου, ὁ δὲ ἄλλος συγκληρονόμος τὸ ἰδανικὸν ἥμισυ τοῦ ἑτέρου ἵππου, θὰ ἦτο εἰρωνεία πρὸς τὸ πιστωτὴν. Παρὰ τὴν πλήρη παροχὴν τῶν δύο κληρονόμων ὁ πιστωτὴς δὲν θὰ εἶχεν ὅ,τι δικαιούται νὰ ἔχη, ἦτοι ἓνα ἵππον.

Ἀναγκαιῶς ἀδιαίρετοι εἶνε αἱ ὑποχρεώσεις πρὸς σύστασιν κτηματικῶν δουλειῶν, διότι ἡ τμηματικὴ σύστασις αὐτῶν εἶνε ἀδύνατος καὶ δὲν παρέχει οὐδὲ τμηματικὸν δίκαιον.

2. Ἐνοχὰ ἐπὶ τὸ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν εἰσὶ κατὰ κανόνα ἀδιαίρετοι. Ἄλλ' εἶνε καὶ ἐξαιρέσεις. Πάντοτε ἐρωτᾶται, ἂν ἡ διανομὴ εἶνε δυνατὴ ἂνευ βλάβης τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐνοχῆς :

Ἀδιαίρετοι εἶνε ἤδη αἱ ἐνοχὰ πρὸς κατασκευὴν πράγματος. λ. χ. πρὸς οἰκοδομὴν οἰκίας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνοχὴ πρὸς παράδοσιν ὠρισμένου ἀκινήτου κτηρύσσεται ὡς ἀδιαίρετος, ἐπομένως τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν παράδοσιν ἐκάστου κατ' εἶδος ὠρισμένου πράγματος καὶ ἰδίως τῶν κινητῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀντίστασις τῆς λύσεως ταύτης πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς διαιρετότητος τῆς ἐνοχῆς ἐπὶ *jure* πράγματος κατ' εἶδος ὠρισμένου εἶνε προφανής. Ἄλλ' ἡ λύσις αὕτη ἡ δεχομένη τὸ ἀδιαίρετον τῆς ἐνοχῆς δὲν εἶνε καθ' ἑαυτὴν ἡ μᾶλλον ὕψις ; Ὁ δεχόμενος τοῦτο καὶ θεωρῶν αὐτὸ ὡς τὴν νεωτέραν καὶ λογικωτέραν ἀρχήν, ἀναγκάζεται ἵνα διὰ τὸ σημερινόν δίκαιον θεωρήσῃ ὅτι αἱ ἐνοχὰ πρὸς παροχὴν πράγματος κατ' εἶδος ὠρισμένου ἐν γένει εἶνε ἀδιαίρετοι.

2) L. 72 Πανδ. 45.1. Stipulationes non dividuntur earum rerum, quae divisionem non recipiunt veluti viae, itineris, actus, aequae ductus ceterarumque servitutum: idem puto et si quis faciendum aliquid stipulatus sit, ut puta fundum tradi vel fossam fodiri vel insulam fabricari vel operas vel quid his simile: horum enim divisio corrumpit stipulationem, [Δὲν διαίρουνται αἱ ἐπερώτησεις τῶν πραγμάτων, αἵτινα δὲν ἐπιδέχονται διαίρεσιν, καθὼς αἱ ὁδοί, ἄτραποι, ὁδοὶ μέτριοι, ὁδραγώγια καὶ αἱ λοιπαὶ δουλεῖται. Τὸ αὐτὸ φρονῶ (ὅτι εἶνε ἐνοχὴ ἀδιαίρετος) καὶ ἡ ἐπερώτησις περὶ πράξεως, λ. χ. περὶ παραδόσεως ἀγροῦ, ἢ σκαφῆς τάφρου ἢ κατασκευῆς οἰκίας ἢ ἐργασίας ἢ τι προσόμοιον] διότι ἡ διαίρεσις τούτων καταστρέφει τὴν ἐνοχὴν]. Ἀνέκλιθεν μεταίως προσεπάθησαν νὰ θέσωσι διὰ τῆς ἐρμηνείας ἐκποδὼν τὴν περικλοπὴν «fundum tradi». Εἶνε βέβαιοι ὅτι δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν κρατούσαν θεωρίαν, ἣν καὶ ὁ Οὐλπιανὸς δέχεται ἐν L. 9 § 1 Πανδ. 46.3, περὶ διαιρετότητος τῶν ἐνοχῶν πρὸς ὑποχρεώσεων δόσιν εἶδους. Ἄλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη

Διαιρείται ἑνεχὰς τοῦ ποιεῖν εἶνε λ. γ. αἱ ὑποχρεώσεις νὰ φυτεύσω
100 μῆλας ἢ νὰ κομίσω 100 κάρρα κόπρου.

Ἐπὶ τῶν ἀδιαιρέτων ἑνεχῶν κρατοῦσιν οἱ ἐπόμενοι νομικοὶ κανόνες.

α) Ἐκαστος τῶν πολλῶν πιστωτῶν δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ
ἔχει ἀγωγὴν δι' ὅλην τὴν παροχὴν. Διακριτέον ὅμως ἂν ἢ πρὸς τὸν ἐνά-
γοντα παροχὴ ὠφελῇ ἀμέσως πάντας τοὺς πιστωτάς, ὡς λ. γ. ἐπὶ
τῆς ὀφειλομένης ἐπισκευῆς κοινῆς οἰκίας, ἢ ἂν δὲν ὠφελῇ. Ἐν τῇ τε-
λευταίᾳ περιπτώσει ὁ ὀφειλέτης δικαιούται καὶ ἀπέναντι τῶν λοιπῶν
πιστωτῶν ὑποχρεοῦται νὰ ζητήσῃ ἀσφάλειαν παρὰ τοῦ ἐνάγοντος, ὅτ
τὸ παρασχεθὲν τῷ ἐνάγοντι θὰ περιέλθῃ ἀναλόγως εἰς πάντας τοὺς
δικαιούχους.³

Ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ ἡ εἰς εἶδος παροχὴ τοῦ ὀφειλομένου καὶ οὕτω κα-
ταδικασθῇ ὁ ὀφειλέτης εἰς χρήματα, ὁ ἐνάγων λαμβάνει τὴν μοῖραν
αὐτοῦ ἐκ τῆς καταδίκης, διότι τὸ συμφέρον αὐτοῦ δὲν ἐκτείνεται πέραν
τούτου.⁴

β) Ὁ πιστωτής δικαιούται ἕκαστον τῶν πολλῶν ὀφειλετῶν τῇ
ἰδιαιρέτῳ ἑνεχῇ νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ νὰ ἐναγάγῃ διὰ τὸ ὅλον τὴν
ὀφειλὴν. Ἦτοι πρόκειται θέμα ὑποχρεώσεως εἰς ὁλόκληρον.⁵

Λίαν ἀμφισβητεῖται ὅμως ἂν, ὅταν ἕνεκα μὴ ἐκπληρώσεως τῆς ὑπο-
χρεώσεως γίνηται καταδίκη εἰς χρήματα, χωρεῖ διαίρεσις μεταξὺ
τῶν πολλῶν κληρονόμων τοῦ ὀφειλέτου. Ὀρθότερα εἶνε ἡ καταφατικὴ
λύσις.⁶

3) Οἱ Ρωμαῖοι δὲν συμφωνοῦσι περὶ τῆς τάξεως τοῦ πρᾶγματος. L. 1 § 3
L. 14 Πανδ. 46.3. — L. 81 § 1 Πανδ. 46.3.

4) L. 25 § 9 Πανδ. 40.2 omnibus in solidum competere actionem et
non praestetur via, pro parte hereditaria condemnationem fieri oportet [πα-
ντες εἰς ὁλόκληρον ἔχουσι τὴν ἀγωγὴν καὶ εἰάν δὲν παρέχῃται ἡ δουλειὰ οὐ
ὀφείλει νὰ γένη ἡ καταδίκη κατὰ τὴν κληρονομικὴν μοῖραν (ἐκάστου κλη-
ρονόμου)]. L. 4 § 3 Πανδ. 8.5 — L. 54 § 1 Πανδ. 45.1. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ
432 δύναται ὁ ὀφειλέτης μόνον κοινῶς εἰς πάντας τοὺς πιστωτάς νὰ παρὰ
καὶ ἕκαστος πιστωτής νὰ αἰτήσῃ μόνον τὴν παροχὴν πρὸς ὅλους τοὺς πισ-
τωτάς. Ἐκαστος πιστωτής δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ, ἵνα ὁ ὀφειλέτης τὸ ὀφειλό-
μενον πρὸς αὐτὸν καταβάλῃ ὑπὲρ ὅλων τῶν πιστωτῶν ἢ μὴ ἂν δεκτικὸν καταθέσ-
τὸ παραδότη εἰς δικαστικῶς διορισθέντα μεσεγγυόχον.

5) Οἶον καὶ ὁ ΓρΑΚ § 431.

6) Οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ ὁμολοῦνται ἐκ τούτου ὅτι πᾶς ἐκ τῶν ὀφειλετῶν
ὅστις ὀφείλει τὸ ὅλον, δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς πλήρη ἀποπληρωμὴν χρημα-
τικὴν ἢ περιπτώσει τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῆς ἐνάγου. Ἐν τούτῳ ὅμως

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΟΦΕΙΛΗΣ

§ 25. Ὁφειλὴ γένους καὶ ὀφειλὴ εἵδους.

Ἐν τῇ ἐνοχῇ ὁρίζεται τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς εἴτε ἀτομικῶς—ὀφειλὴ εἵδους,—εἴτε κατὰ γένος—ὀφειλὴ γένους.¹

ναντο νά προκύψωσι μεγάλαι ἀδικίαι. Λ.χ. συγκληρονόμος εἰς ἐλάχιστον κλήρον, πολὺ μετὰ τὴν διανομὴν τῆς κληρονομίας καταδικάζεται μόνος εἰς ἀποζημίωσιν μεγάλης οἰκοδομῆς ἐπιχειρηθείσης ὑπὸ τοῦ διαθέτου. Ὁ Παῦλος προσεπάθησε νά προστατεύσῃ κατὰ τῶν κινδύνων τούτων δι' ἀσφαλειῶν (cautiones), ἃς συνίστων οἱ συγκληρονόμοι πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ δίκῃ περὶ διανομῆς κλήρου L. 25 § 10 Πανδ. 10.2 καὶ πλὴν τούτων, ἔδωκε τῇ συγκληρονόμῳ, ὅστις ὤφειλε νά καταβάλῃ τὴν ὅλην καταδίκην, ἀναγωγὴν διὰ τῆς ἀγωγῆς περὶ διανομῆς κλήρου, κατὰ τῶν συγκληρονόμων τῶν ἀπαλλασσόμενων διὰ τῆς καταβολῆς τούτου L. 2 § 2 Πανδ. 45.1. Ἀλλὰ τοιαῦται ἀναγωγαὶ κατὰ συγκληρονόμων ἴσως πρὸ πολλοῦ ἀποβιώσαντων ἢ ἀπεργγύων καταστάσεων δὲν ἡδύναντο νά ἐπαρκέσωσιν. Ὅθεν ἀνεφύη ἑτέρα ὁρμή, ἥτις ἀπεφάνετο τὴν διανομὴν τῆς χρηματικῆς καταδίκης μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων ὡς διαιρετῆς ὑποχρέωσης L. 72 Πανδ. 45.1. Tuberonom existimasse, ubi quid fieri stipulemur, si non fuerit factum, praesumiam dari oportere ideoque etiam in hoc genere dividi stipulationem. Secundum quem Celsus ait posse dici, iusta aestimatione facti dandam esse petitionem. Ὁ Τιβέριον φερόμεν ὅτι, ὅπου συ-

Ἀντικείμενον τῆς ὀφειλῆς γένους εἶνε ἀτομικῶς ὠρισμένον πρᾶγμα. Τοῦτο μόνον πρέπει καὶ ἐπιτρέπεται νὰ παρασχεθῇ. Ὅθεν σθέννυται ἡ ὑποχρέωσις, ὅταν τοῦτο τυχαίως ἀπολεσθῇ ἤτοι ἐπὶ ὀφειλῆς εἵδους ὁ κίνδυνος ὅρᾳ τὸν πιστωτήν.²

Ὁφλημα γένους ἀποτελοῦσι συνήθως αἱ ὀφειλαὶ ἀντικαταστατῶν· ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκασίως, καθ' ὅσον δύνανται καὶ ἀναντικατάστατα νὰ συμφωνηθῶσιν ὡς γένος, λ. χ. 10 ἵπποι ὠρισμένου εἵδους. Ἀφ' ἐτέρου δύνανται ὅ,τι καθ' ἑαυτὸ εἶνε ἀντικαταστατὸν νὰ συμφωνηθῇ ὡς εἶδος.

Ἡ ἐνοχὴ γένους ὀρίζει τὸν κύκλον, οὗ ἐντὸς γίνεται ἡ παροχή. Ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐκτελέσεως δὲν ταυτίζονται. Ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς εἶνε τὸ γένος, τῆς δὲ ἐκτελέσεως ὠρισμένον εἶδος. Ὅθεν ὁ ὀφειλέτης γένους δύναται νὰ προσφέρῃ τῷ πιστωτῇ καὶ πρᾶγμα ὅπερ κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς ἐνοχῆς ἀνήκειν αὐτῷ καὶ οὕτως κατόπιν ἐπαυσεῖν ὡς κύριος. Εἰς τοῦτο δὲν ἀντίκειται ὅτι δὲν ἐπερωτᾷ τις ἐγκύριως τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Α.χ. ὁ Α ἄγοράζει γενικῶς ἵππον παρὰ ἱπποπώλου καὶ εἵτα πωλεῖ πρὸς τρίτον Β τὸν ἵππον, ὃν εἶχε κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως· ἂν ὁ ἱπποπώλης τὸν ἀποκτήσῃ καὶ τὸν προσφέρῃ τῷ Α ὡς ἐκτέλεσιν, δὲν δύναται νὰ τὸν ἀποκραύσῃ ὁ ἄγοραστής Α, ἀρκεῖ νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν συμφωνηθέν γένος. Διότι δὲν ἐπωλήθη ὁ νῦν προσφερόμενος ἵππος ἀλλ' εἰς ἵππος.³

Ἐντὸς τοῦ συμφωνηθέντος γένους δύναται νὰ χρηγηθῇ καὶ τὸ χεῖριστον πρᾶγμα, οὐχὶ ὅμως τὸ ἐλαττωματικόν.⁴

του εἶχε καταστῇ ἀδύνατος—περὶ τούτου ὁμοῦς οὐδεμίαν νύξιν παρέχει τὸ χωρίον. Ὡν τούτοις ὁ Windscheid § 299 σημ. 7 δέχεται τὴν ὁξάν ταύτην. Ὁ Βαγγερόβ διακρίνει μεταξὺ ἐνοχῶν τοῦ δοῦναι καὶ τοῦ ποιῆσαι. Τὴν διαίρεσιν τῆς ἀποτιμήσεως τῆς δικῆς ὑποστηρίζουσιν οἱ παλαιότεροι συγγραφεῖς τοῦ κοινοδικαίου· θεωρεῖται δὲ ὡς ἡ κρατούσα.

1) L. 54 Πανδ. 45.4.

2) Ὅθεν τὸ ρητὸν species perit ei cui debetur (τὸ εἶδος ἀπόλλυται δι' ἑκείνον εἰς ὃν ὀφείλεται) καὶ τὸ ἕτερον genus perire non censetur (τὸ γένος δὲν θεωρεῖται ὅτι ἀπόλλυται).

3) Οὕτως ὁ Μάρκελλος ἐν L. 67 καὶ L. 74 § 4 Πανδ. 46.3. Ἄλλως Παπινιανὸς L. 66 § 3 Πανδ. de leg II. Ἡ θεωρία τοῦ Μαρκέλλου εἶνε προτιμητέα τῆς τοῦ Παπινιανοῦ, ἥτις εἶνε ἡττον φυσικῇ.

4) L. 72 § 5 Πανδ. 45.3.—Καὶ κατὰ τὸν Γρακ § 243 ὁ ὀφειλέτης ὑπο

Ἡ τυχαία ἀπώλεια τοῦ πράγματος, ὅπερ ὁ ὀφειλέτης ἐσκέπτετο νὰ χορηγήσῃ, δὲν ἀπαλλάσσει τὸν ὀφειλέτην ἀφειλιῆς γένους. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ἂν αἱ ἀποθῆκαι ἢ τὰ ἐργαστάσια ἐμπορίου, ἐξ ὧν ἤβηλεν οὗτος νὰ λάβῃ τὰ ὑποσχεθέντα ἐμπορεύματα, κατεστράφησαν, πλὴν ἂν ὑποσχεθῇ νὰ χορηγήσῃ ἐκ τῶν παρ' αὐτῷ ἀποθηκευμένων ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατασκευαζομένων ἐμπορευμάτων. Διότι μὲ ὅλην τὴν καταστροφὴν δύναται νὰ προμηθευθῇ ἀλλαχόθεν καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ χρέος του.

Ἐὰν ὁμῶς ἀπολεσθῇ τὸ συμφωνηθὲν γένος, τότε ἀπαλλάσσεται τῆς ὀφειλῆς καὶ ὁ ὀφειλέτης γένους ἔνεκεν ἀδυναμίας τῆς παροχῆς. Τοῦτο ὁμῶς εἶνε σπάνιον.⁵

Ὁ ὀφειλέτης γένους ἀποβάλλει τὸν κίνδυνον, ἂν ἐκπληρώσῃ συμφῶνως τῇ συμβάσει, λ. χ. ἂν ἀποστείλῃ τὸ πωληθὲν πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἐκπληρώσεως ἢ ὅταν μάλιστα προσφῇ τὴν ἐκτέλεσιν, οὕτω δὲ ὁ πιστωτὴς καθίσταται ὑπερήμερος.⁶

Οὐχὶ ἐνοχὴν γένους ἀλλ' ἰδιαιτέραν κλάσιν τῆς ἐνοχῆς εἵδους ἀποτελεῖ ἡ ὑπόσχεσις μέρους ἐξ ὁμάδος ἢ τεμαχίου ἐξ ἀθροίσματος πραγμάτων, ἡτις ὀρίζεται διὰ τοῦ τόπου τῆς ἀποθηκεύσεως ἢ διότι ἀνήκει εἰς κληρονομίαν ἢ διὰ προσιμίων χαρακτηριστικῶν.⁷ Διότι ἡ ἔννοια τοῦ γένους ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοιούτων τυχαίων καὶ προσωρινῶν κοινῶν σχέσεων τῶν πραγμάτων. Ἰσχύουσι δὲ ἐπὶ τοιούτων ἐνοχῶν ἄλλαι ἀρχαὶ ἢ ἐπὶ τῶν ἐνοχῶν γένους. Ἐνταῦθα ὁ ὀφειλέτης εὐθύνεται διὰ πταῖσμα λ. χ. κατὰ τὴν φύλαξιν, ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἐνοχῶν

χρεοῦται νὰ παράσχῃ πρᾶγμα μέσης ποιότητος καὶ εἵδους. Ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ νοεῖται ὅτι ὁ ὀφειλέτης προσδιορίζει τὸ παρασχετέον πρᾶγμα ἐκ τοῦ γένους. Σπάνιον δὲ εἶνε τὸ θέμα, καθ' ὃ παρέχεται τῷ πιστωτῇ ἐπὶ ἐνοχῆς γένους ἡ ἐκλογὴ τοῦ παρασχετέου πράγματος.

5) Ὁλόκληρον τὸ γένος καταστρέφεται, ὅταν π.χ. πρόκειται περὶ μετοχῶν καὶ ἡ ἐταιρεία διελύθη, ἢ περὶ ὁμολογιῶν δημοσίου δανείου, ὅπερ ἐξωφλήθη.

6) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 243. Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης ἐποίησεν ὅ,τι ἔδει πρὸς παροχὴν τοιούτου πράγματος, ἡ ἐνοχὴ περιορίζεται εἰς τὸ πρᾶγμα τοῦτο.

7) Ἐὰν συμφωνήσωσιν ὀφειλέτης καὶ πιστωτῆς ἵνα παρασχεθῇ ὠρισμένον πρᾶγμα, ἡ ἐνοχὴ γένους μεταβάλλεται εἰς ἐνοχὴν εἵδους. Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης μονομερῶς δηλώσῃ ὅτι θέλει νὰ παράσχῃ ὠρισμένον πρᾶγμα, ἡ ἐνοχὴ δὲν μεταβάλλεται, ἐφ' ὅσον ὁ πιστωτὴς δὲν ἀποδέχεται τὴν δήλωσιν ταύτην.

γένους. Διὰ τῆς τυχαίας ἀπωλείας ὁλοκλήρου τῆς ομάδος ἐλευθεροῦται ὁ ὀφειλέτης.*

§ 26. Χρήματα * καὶ χρηματικά ὀφειλαί.

1. Χρήματα εἶνε πράγματα, ἅτινα μεταχειρίζομεθα πρὸς μέτρον τῆς ἀξίας τῶν περιουσιακῶν πραγμάτων, ὡς ἰσοδύναμα τούτων. Εἶνε δὲ σκοπὸς τοῦ χρήματος τὸ νὰ εἶνε ἀνταλλακτικὸν μέσον.

Τὴν δύναμιν ταύτην λαμβάνουσι τὰ χρήματα κυρίως διὰ τῆς διατιμήσεως τῶν συναλλαγῶν.

8) Πολλοὶ θεωροῦσι τὰς τοιαύτας σχέσεις ὡς ἐνοχὴν γένους. Οὕτως Windscheid § 255 ἄρθρ. 2, ὅστις θεωρεῖ ὡς γένος καθόλου τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς ὅσιν πράγματος «κατὰ γνωρίσματα» ὁρισμένου. Κατὰ τὸν ὅρισμόν τοῦτον θῆτο ἐνοχὴ γένους καὶ ἡ πώλησις ἐκείνης ἐκ τῶν ἀγελᾶδων μου, ἥτις ἔχει λευκὴν κηλίδαν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἐκδόσει προσθετεῖ ὁ Windscheid «γνωρίσματα, ἅτινα δὲν εἶνε γνωρίσματα ἀτομικεύσεως». Contra Brinz.

*) Θεωρητικῶς ἀναπτύσσει τὰ περὶ τῆς φύσεως τοῦ νομίσματος ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἠθικοῖς Νικομαχείοις βιβλ. V κεφ. 5 ἐδ. 10. Δι' ὃ πάντα συμπεληγὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστὶν ἀλλαγὴ, ἐφ' ὃ τὸ νόμισμα ἐλήλυθε. Καὶ γίνονται πως μέσον πάντα γὰρ μετρεῖ. ... Δεῖ ἄρα ἐνί τινι πάντα μετρεῖσθαι. ... τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἢ γαίᾳ, ἢ πάντα συνέχει· εἰ γὰρ μὴθὲν δεῖναι ἢ μὴ ὁμοίως ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ ἢ οὐχ ἡ αὐτή. Οἷον δ' ἀπ' ἀλλαγῆς τῆς γαίης τὸ νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστὶ καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον (καὶ εἶναι εἰς τὸ χεῖρ μας νὰ μεταβάλλωμεν τὸ νόμισμα καὶ νὰ τὸ καταστήσωμεν ἄχρηστον) ... Ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, νῦν μὴθὲν δεῖται, ὅτι ἐστὶ ἐὰν δεσθῇ, τὸ νόμισμα οἷον ἐγγυητὴς ἐστὶν ἡμῶν· δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι λυθεῖν πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσον δύναται· ὁμοῦ δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον (=ἔχει μᾶλλον σταθερὰ τιμὴν) διὰ δὲ πάντα τιμηθῆναι· οὕτω γὰρ ἐστὶ αἰεὶ ἀλλαγὴ... τὸ δὲ νόμισμα, ὥσπερ μέτρον σύμμετρα ποιῆσαν ἰσάζει... τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα σύμμετρα γενέσθαι, πρὸς δὲ τὴν γαίαν ἐνδέχεται ἱκανῶς. ... Ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν, πρὶν τὸ νόμισμα ἦ, δηλοῖ. Ἐν Πολιτικοῖς βιβλ. I κεφ. 3. Ξενικωτέρως γὰρ γινομένης τῆς βοήθειας τῶν εἰσαγέσθαι ὧν ἐνδεοί καὶ ἐκπέμπειν, ὧν ἐπλεονάζον, εἰς ἀνάγκης ἢ τοῦ νομίσματος ἐπιρροὴν χρητὶς οὐ γὰρ εὐδαστακτὸν ἕκαστον τῶν κατὰ φύσιν ἀναγκαίων. Δι' αὐτὸ καὶ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦτον τι συνέθεντο πρὸς αἴαν αὐτοὺς διδόναι καὶ λαμβάνειν, ὃ τῶν χρησίμων αὐτὸ ὅν, εἶχε τὴν χρεὶν ἐμμεταχειρίσθαι πρὸς τὰ ξηρὰ οἷον σιδήρος καὶ ἄργυρος... ἐν πρώτοις μὲν ἀπλῶς ὁρίσθαι μεγέθει καὶ σταθερῇ τελευταίον δὲ καὶ ἀναγκῇ ἐπιβαλλόντων. ὡς ἀπὸ τῆς αἰτίας μεταβάσεως

Ἄλλὰ καὶ τὸ Κράτος ἐπιλαμβάνεται τοῦ θέματος βοηθοῦν καὶ ἐπιτάσσον.¹ Διατάσσει ὅτι ἀντικείμενά τινα πρέπει νὰ χρησιμεύσιν ὡς χρήματα καὶ ὡς τοιαῦτα νὰ ὦσιν ἀποδεκτὰ εἰς πληρωμὴν.² Οὕτω δὲ δημιουργεῖ τὸ ἐν στενῇ ἐννοίᾳ χρῆμα ἥτοι τὸ πολιτειακὸν χρῆμα (cours légal). Βεβαίως ἐντελῶς ἐπιτυγχάνονται οἱ σκοποὶ τοῦ Κράτους μόνον ὅταν τὴν διατίμησιν του, τοῦλάχιστον γενικῶς, κρατῇ ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν δημοσίαν γνώμην τῶν συναλλαγῶν. Τότε δὲ οἱ συναλλαττόμενοι ἐκουσίως ὑπέκουσιν εἰς τὸν καθ' ἕκαστα διακανονισμόν καὶ θεωροῦσιν ὡς εὐεργέτημα τὴν παρίαν ὑπὸ τῆς Πολιτείας διακανονισμῶν τοῦ νομίσματος. Ἄλλ' ἐὰν ὁ καθορισμὸς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀντίκειται ἀντικρὺ πρὸς τὴν διατίμησιν ὑπὸ τοῦ βίου, γεννᾷται νοσηρὰ κατὰστασις. Διότι ἡ διαταγὴ τῆς Πολιτείας (ὡς νόμος) μόνον μέχρι τινὸς βαθμοῦ δύναται νὰ ἐκδιᾷσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος, καθ' ὅσον αἱ ὑπὸ τῆς Πολιτείας καταφρονηθεῖσαι συναλλαγαὶ ζητοῦσιν, ἐφ' ὅσον δυνατόν, τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν ἀκανονίστους ὁδοὺς.

2. Ὡς νόμισμα χρησιμεύουσι κυρίως τεμάχια εὐγενοῦς μετάλλου, ἅτινά εἰσι πρὸς τοῦτο κατάλληλα ἐνέκα τοῦ μεγέθους καὶ τῆς σχετικῆς

1) Τοῦ πολιτειακοῦ χρήματος μνημονεύει ἡ θεωμασία ἀνάπτυξις τοῦ Παύλου ἐν L. 1 Πινδ. 18.1. Sed quia non semper nec facile concurrebat ut cum tu haberes quod ego desiderarem, invicem haberem, quod tu accipere velles, electa materia est, cujus publica ac perpetua aestimatio difficultatibus permutationum aequalitate quantitatis subveniret, eaque materia forma publica percassa usum dominiumque non tam ex substantia praebet quam ex quantitate, nec ultra merx utrumque sed alterum pretium vocatur. [Ἄλλ' ἐπειδὴ οὔτε πάντοτε οὔτε εὐκόλως συνέβαινεν ἵνα ἐνῶ σὺ εἶχες ὅ,τι ἐγὼ ἐπεθύμουν νὰ ἔχω καὶ ἐγὼ ἀντιστρόφως ὅ,τι σὺ ἐπεθύμεις νὰ λάβῃς, ἐξέλεγγ' ὦλη, ἥς ἡ δημοσία καὶ διαρκὴς ἀποτίμησις αἶρει τὰς δυσκολίας τῶν συναλλαγῶν διὰ τῆς ἰσότητος τῆς ποσότητος. Καὶ ἡ ὦλη αὕτη περιβληθεῖσα δημοσίῳ τύπον· τὴν χρῆσιν καὶ τὸ κράτος λαμβάνει οὐχ' ὅσον ἐκ τῆς ὦλης ὅσον ἐκ τῆς ποσότητος (ἥτοι τῆς σημάτωνσεως) οὐδὲ ἀμφοτέρω ὄνιον (merx) καλοῦνται, ἀλλὰ τὴ ἑτέρον καλεῖται τίμημα]. [Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τοῦ Παύλου ἐδράζεται ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας περὶ νομίσματος, περὶ ἧς ἡ ἀνωτέρω σημείωσις. Γ. Δ].

2) Ὁ Χάρτμαν ὁρίζει τὴν ἐννοίαν τοῦ χρήματος ὡς ἀποτελούμενου ἐξ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων, ἅτινα νομικῶς ἀναγνωρίζονται ὡς τὸ δυνατόν τελευταῖον ἀναγκαστικὸν μέσον τῆς καταβολῆς τῶν ἐνοχλῶν — Πράγματι καίτοι ἀναμφισβήτητος ἐν τούτῳ ἡ σπουδαιότης εἰδικῶς νομικῆς ιδιότητος τοῦ πολιτειακοῦ χρήματος.

παγιότητος τῆς ἀξίας των, ἕνεκα τῆς διαρκείας τῆς εὐκόλου μεταφο-
ρᾶς καὶ τῆς διαιρετότητος αὐτῶν.

Πρότερον ἐκράτει ἐν Γερμανίᾳ τὸ σύστημα τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων. Νῦν κρατεῖ διὰ τὴν Γερμανικὴν Ἀυτοκρατορίαν τὸ σύστημα τῶν χρυ-
σῶν νομισμάτων τῶν 20, 10 καὶ 5 μάρκων. [Μονομεταλλισμός]. Ἀλλὰ
τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ἐφηρμόσθη ἐντελῶς· διότι τὰ ὑπάρχοντα τάλληρα
ἀξιζοῦσι πρὶς μάρκα (3,75 χρ. φρ.) καὶ ἐν τῇ ἀξίᾳ ταύτῃ εἰσὶ δεκτὰ
πρὸς πληρωμὴν οἰουδήποτε ποσοῦ. Ἀλλὰ δὲν κόπτονται πλέον τάλληρα.

Δι' ὁρίσμένα μικρότερα ποσὰ εἰσὶ δεκτὰ πρὸς πληρωμὴν τὰ ἀργυρᾶ,
χαλκᾶ νομίσματα τῆς Ἀυτοκρατορίας, ἅτινα καλοῦνται κέρματα καὶ
ἀποτελεῦσι τὸ νόμισμα τῶν μικρῶν συναλλαγῶν.^{3, 4}

3. Κατὰ κανόνα πᾶν χρηματικὸν χρέος πληρωτέον ἐν τῇ ἡμεδαπῇ
πρέπει νὰ πληρωθῇ δι' ἡμεδαποῦ νομίσματος. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπὶ
τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ εἰς ἀλλοδαπὸν νόμισμα συναφθεῖσων χρημα-
τικῶν ἐνσῶν, τῶν πληρωτέων ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, αἵτινες μετατρέπονται
εἰς ἡμεδαπὸν νόμισμα κατὰ τὴν τρέχουσαν τιμὴν τοῦ τόπου καὶ τοῦ
χρόνου τῆς πληρωμῆς. Συνήθως κατὰ τὰς πληρωμὰς δὲν γίνεται διὰ

3) Παρ' ἡμῶν κρατεῖ ὁ διμεταλλισμός. Ὑπάρχουσιν ἀργυρᾶ νομίσματα τὰ
πεντάδραχμον καὶ χρυσοὶ τῶν 100, 50, 20, 10 καὶ 5 δρ. ὅμοια πρὸς τὰ Γαλ-
λικά, ἅτε ἀποτελεσάσης καὶ τῆς Ἑλλάδος μέρος τῆς λεγομένης «Λατινικῆς
ἐνώσεως». Πλὴν τῶν νομισμάτων ὑπάρχουσι καὶ τὰ κέρματα, ἅτινα εἰσιν εἴτε
ἀργυρᾶ εἴτε χαλκᾶ εἴτε νικέλινα. Ἀργυρᾶ εἶνε τῶν 2δρ. 1δρ. 50λεπτ. καὶ 20
λεπτ., νικέλινα τῶν 20, 10 καὶ 5 λεπτῶν, χαλκᾶ τῶν 10, 5, 2 καὶ 1 λεπτ.
Κέρματα δὲν δύνανται νὰ κοπῶσιν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀργυρᾶ μὲν πέραν τῶν
5 δρ. κατὰ κεφαλὴν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, νικέλινα δὲ πέραν
τῶν 3 δρ. καὶ χαλκᾶ πέραν τῶν 2 δρ. κατὰ κεφαλὴν. — Τὰ κέρματα εἶνε δεκ-
τὰ ὑποχρεωτικῶς μέχρι ποσοῦ τινος. Καὶ παρὰ μὲν τοῦ δημοσίου ταμείου
ἀπεριορίστως τὰ ἀργυρᾶ, τὰ δὲ χαλκᾶ καὶ νικέλινα μέχρι 5 δρ., παρὰ δὲ τῶν
ἰδιωτῶν τὰ μὲν ἀργυρᾶ μέχρι 50 δρ. τὰ δὲ χαλκᾶ καὶ νικέλινα μέχρι 5 δρ.
δι' ἐκάστην πληρωμὴν. Ἡ μὴ παραδοχὴ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ταμείου πέραν
τῶν 5 δραχμ. εἰς χαλκὸν κτλ. σκοπεῖ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ταμιῶν ἀπὸ μέ-
τρημα τῶν χαλκίων νομισμάτων ἀλλ' εἶνε οἰκονομικῶς σόλοικον μέτρον.
Καὶ ἐν Γερμανίᾳ τὸ Δημόσιον δέχεται τὰ νικέλινα κέρματα ἀπεριορίστως.
Νόμ. ΣΔ' 10 Ἀπρίλ. 1867 Β. Δ. 26 Ὀκτωβρ. 1882 — Νομ. ΑἘΔ' 2 Φεβρ.
1883 — Νομ. ΤΕΔ' 21 Νοεμβρ. 1869 — Νόμ. ΒΡΜΓ' τῆς 8 Φεβρ. 1890
[Γεωρ. Δουβουν.].

4) Ἐν Γερμανίᾳ δὲν ὑφίσταται χαρτονόμισμα (ὑφίστανται ὅμως τραπε-
ζογραμμάτια) οὔτε ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία.

κρίσις μεταξύ διαφόρων εἰδῶν τοῦ ἡμεδαποῦ νομίσματος. Ὅθεν ὁ υπο-
σχεθεὶς 100 εἰκοσάμαρκα δύναται νὰ πληρώσῃ ταῦτα καὶ εἰς τὰλλα καὶ
καὶ ἀντιθέτως.

Τὸ Κράτος δημιουργεῖ πολιτειακὸν νόμισμα, ἀλλὰ ἐν ἀπαγορεύει
τὴν κυκλοφορίαν καὶ ἄλλων ἐλευθέρων ἢ συνήθων νομισμάτων.
Τὸ τοιοῦτον χρῆμα ἀποτελοῦσιν ἐν Γερμανίᾳ μεταξύ τῶν ἄλλων τὰ
γραμμάτια τοῦ Δημοσίου ταμείου, ἅτινα νομίμως δὲν δύνανται νὰ ἐπι-
βληθῶσιν εἰς τοὺς ιδιώτας ὡς μέσον πληρωμῆς, τὰ τραπεζογραμμάτια,
καὶ ἐν ταῖς ὁμόροις ἐπαρχίαις καὶ τὰ ἄλλοδαπὰ νομίσματα.

Τὸ ἐλεύθερον νόμισμα κυκλοφορεῖ *de facto* καὶ δίδεται καὶ λαμβά-
νεται ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ὡς χρῆμα· ἀλλ' ὡς μέσον πληρωμῆς ἐπι-
βάλλεται μόνον ἂν εἰδιωκῶς συμφωνήθῃ τοῦτο.⁵

4. Δυσκολώτατα ζητήματα ἐγείρονται, ὅταν ὑφίσταται διαφορὰ
μεταξὺ τῆς νομίμου ἀξίας τοῦ νομίσματος καὶ τῆς τρεχούσης ἀξίας.

Διακρίνομεν τρία εἶδη ἀξίας τοῦ νομίσματος :

α) τὴν ὀνομαστικὴν ἀξίαν, ἣν ἀπονέμει ἡ Πολιτεία εἰς τὸ νόμισμα
διὰ τῆς σημάσεως·

β) τὴν μεταλλικὴν ἀξίαν, ἣν ἔχει τὸ ἐν τῷ νομίσματι περιεχό-
μενον εὐγενές μέταλλον·

γ) τὴν τρέχουσαν ἀξίαν, ἣν ἔχει τὸ νόμισμα ἐν ταῖς συναλλαγαῖς
τῆς ἀγορᾶς. Ἡ διαφορὰ μεταξύ ὀνομαστικῆς καὶ τρεχούσης ἀξίας κα-
λεῖται *Agio*· ὅταν δὲ ἡ τρέχουσα ἀξία εἴνε κατωτέρα τῆς ὀνομαστικῆς,
καλεῖται *Disagio*.

5) Ὁ Windscheid (§ 256), ἱσχυρίζεται: « Ἐν ἐλλείψει ἐναντίας ἐκ νόμου
ἢ ἐξ ἐθίμου διατάξεως πρέπει νὰ εἴνε δεκτὸν πᾶν εἶδος νομίσματος, ὅπερ κυκλο-
φορεῖ ἐν τῷ τῆς πληρωμῆς τόπῳ ἄνευ διαφορᾶς ἄλλοδαπῶν καὶ ἡμεδαπῶν νομι-
σμάτων ». Ἀλλ' οὐδεὶς νόμος διαγράφει τοιοῦτόν τι οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ
τὸ τοιοῦτον ὡς ἡ πρόθεσις τῶν συμβαλλομένων. Ὁ πιστωτὴς συμφωνεῖ δια-
κρίσεις νόμισμα καὶ οὐχὶ τὸ καθ' ἡμέρας ἢ καθ' ὥρας κυμαινόμενον. Ἀπὸ τῆς β ἐκ-
δόσεως ὁ Windscheid μετέβαλεν οὕσιωδως τὴν ἐκδοχὴν του. — [Ἐν Ἑλλάδι τὰ
ἄλλοδαπὰ νομίσματα εἰσι δεκτὰ ἀναγκαστικῶς εἰς πληρωμὴν παρὰ τῶν ιδιω-
τῶν καὶ τοῦ Δημοσίου ταμείου κατὰ τὴν διατίρησιν αὐτῶν διὰ τ. Διατάγμα-
τος. Τὰ δὲ ἄλλοδαπὰ κέρματα τὰ μὲν χαλκῆ καὶ νικελίνα ἀπαγορεύονται νὰ
κυκλοφορῶσιν ἐν Ἑλλάδι, τὰ δὲ ἀργυρᾶ τῶν μὲν Πολιτειῶν τῶν μετεγερσάντων
τῆς Λατινικῆς Ἐνώσεως εἴνε δεκτὰ μέχρι ποσότητος 100 δραχμῶν τῶν
Δημοσίων ταμείων, ἅρα οὐχὶ παρὰ τῶν ιδιωτῶν, ποσὴ δὲ χρημάτων πολιτειῶν
εἴνε ἀπαράδεκτα. Νομ. ΣΔ' τῆς 10 Ἀπρ. 1807. [Γερμ. Δουβουιν.]

νόμισμα, τότε πρέπει νὰ τεθῇ ὡς βάσις ἡ τρέχουσα ἀξία· διότι προκει-
μένου περὶ συνήθους χρήματος αἱ συναλλαγαὶ εἶνε ἀπόλυτος κύριος.

5. Οἱ συμβαλλόμενοι εἶνε ἐλεύθεροι νὰ συμφωνήσωσι τὴν πληρωμὴν
εἰς ὠρισμένον εἶδος νομίσματος. Ἡ πρόθεσις αὕτη πρέπει ἰδίᾳ νὰ ἐξαί-
ρηται λ. χ. διὰ τῆς δηλώσεως πραγματικὰ φράγχα [ἢ εἰς χρυσόν].

Τοιαῦτα χρέη ἔχουσι διπλοῦν χαρακτῆρα, καθ' ὅσον ἀποτελοῦσιν
εἴτε τροποποιημένα χρηματικὰ χρέη εἴτε καθαρὰ χρέη ὠρισμένου
νομίσματος.⁸

α) Τὸ πρῶτον εἶδος ἀφορᾷ χρηματικὸν χρέος, ὅπερ πρέπει νὰ πλη-
ρωθῇ εἰς τὸ συμφωνηθέν νόμισμα. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι, ἐὰν τὸ συμφωνη-
θέν νόμισμα ὅν εἶνε πλέον ἐν συναλλαγῇ, τὸ χρέος ὅν ἀποσβέννυται,
ἀλλὰ πληρώνεται δι' ἄλλου νομίσματος.⁹

6) Τούναντίον ἐπὶ τοῦ ἀποκλειστικῶς εἰς ὠρισμένα νομίσματα
χρέους ὁ πιστωτής ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὸ συμφωνηθέν νόμισμα.
λ. χ. ἐνεκα τῶν συναλλαγῶν τοῦ πρὸς τὴν ἀλλαδαπὴν. Ἐὰν τὸ συμ-
φωνηθέν νόμισμα ὅν ὑπάρχει πλέον ἐν ταῖς συναλλαγαῖς, ἔπρεπε τὸ
χρέος νὰ ἀποσβεσθῇ ἐνεκεν ἀδυναμίας τῆς παροχῆς.

Τελευταῖον δυνατὸν νὰ ὀφείλονται ὠρισμένα νομίσματα. Τοῦτο
εἶνε χρέος εἰδους καὶ οὐχὶ χρηματικῆ ὀφειλῆς.

§ 27. Διαζευκτικαὶ ἐνοχαί.

Αἱ ἐνοχαί εἶνε εἴτε ἀπλαῖ εἴτε διαζευκτικαί.

Αἱ διαζευκτικαὶ ἐνοχαί ὑποχρεοῦσιν εἰς παροχὴν τοῦ ἐνὸς

7) Ὑπάρχουσιν νῦν ἐν Ἑλλάδι τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας γεννῶνται
τὰ ζητήματα I) ἐὰν ὀφείλω 1000 φρ. πρὸ τῆς ἀναγκαστικῆς, διαρκούσης αὐ-
τῆς πληρώνω 1000 χαρτίνας δραχμῶν· II) ἐὰν ὀφείλω 1000 δρ. χαρτίνας διαρ-
κούσης τῆς ἀναγκαστικῆς, μετὰ τὴν ἄρσιν αὐτῆς πληρώνω 1000 φρ. χρ.· III)
ἐὰν διαρκούσης τῆς ἀναγκαστικῆς ὑποσχεθῶ 1000 φρ. χρ. ἢ 1000 φρ. πραγ-
ματικὰ καὶ πρόκειται νὰ πληρωθῶσι διαρκούσης τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφο-
ρίας, τί θὰ δοθῶσι 1000 φρ. χρ. ἢ 1000 δρ. χαρτίνας· Ἡ Ἑλληνικὴ Νομολο-
γία διχάζεται διὰ πολλῶν ἀποφάσεων. Ὑπὲρ τῆς ἰσχύος τῆς εἰδικῆς συμφωνίας
τῆς πληρωμῆς εἰς χρυσόν. Ἀρ. Πάγου 18 τοῦ 1897, Ἀρ. Πάγου 103 τοῦ 1897,
Ἀρ. Πάγου 297 τοῦ 1896· ἡ ἐκδοχὴ αὕτη τείνει νὰ παγιωθῇ ἐν τῇ Νομολογίᾳ.

8) Τοιαύτην ὑποχρέωσιν ὀρεῖ ὁ Ν. 99 Πανθ. 46. 3.

9) Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ § 245.— Ἀποδίδεται ἡ ἀξία, ἣν εἶχε τὸ νόμισμα,
ὅταν ἔπαυσε νομίμως ὀφιστάμενον. Windscheid § 256 ση. 31.

Ἐνοχικὸν Δίκαιον

ἢ τοῦ ἄλλου ἀντικειμένου, λ. χ. ἐνός λευκοῦ ἢ ἐνός μέλανος ἵππου. Τὰ διαζευκτικὰ ἀντικείμενα δυνατόν νὰ εἶνε εἴτε κατ' εἶδος καὶ κατὰ γένος ὠρισμένα.

Ὁ ὀφειλέτης τῆς διαζευκτικῆς ἐνοχλῆς εἶνε ἥδη ὑπόχρεως, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς παροχῆς ὑφίσταται ἀκόμη ἐλευθερία τοῦ ἀποδοῦναι. Ἀμφότερα τὰ πράγματα εἶνε διαζευκτικῶς ἀντικείμενα τῆς ἐνοχλῆς. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἐνεκα τῆς ὑπαίτιου καταστροφῶν πραγμάτων εὐθύνεται. Ἀλλ' ἐν μόνον τούτων πρέπει νὰ παρῇ ὁ ὀφειλέτης.²

Ἡ διαζευκτικὴ ἐνοχὴ δὲν ὀφείλει, ἀλλὰ δύναται νὰ ὀρίσῃ τι παρῇ τῆς ἐπιλογῆς.

1. Ἐὰν οὐδὲν ὠρίσθῃ περὶ τῆς ἐπιλογῆς ἐν τῇ ἐνοχῇ, ὁ ὀφειλέτης παρέχει οἷον ὅποτε τῶν ὀφειλομένων θέλει.^{3, 4} Αἱ τοιαῦται διαζευκτικαὶ ἐνοχαὶ καθίστανται ἀπλᾶι:

α) διὰ συμβάσεως.⁵ Ἡ μονομερὴς ὁγλώσις τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν πιστωτὴν ἵνα χρηρήσῃ τὸ ἐν τῶν ὀφειλομένων, δὲν δεσμεύει αὐτὸν ἀλλ' ἐὰν ἔχῃ τὴν μορφήν τῆς προσφορᾶς διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ πιστωτοῦ, καθίσταται ὑποχρεωτικὴ σύμβασις. Καὶ τοιαύτη ἀμφιμερὴς πρόθεσις κατὰ κανόνα ἐνυπάρχει, ὅταν ὁ ὀφειλέτης παρέχῃ ἐν μέ-

1) Ν. 2 § 3 Πανδ. 13. 4.

2) Ὁ Βερνστάιν (Bernstein alternative Wille) θέτει οὕτω τὸ ζήτημα ἐὰν ἐν τῇ διαζευκτικῇ ἐνοχῇ ὑπάρχῃ ἀναληπτικὴ ἢ διαλυτικὴ ἐξάρσις, ἥτοι ἂν εἶνε ἀδέσμιον ποῖον πρᾶγμα θὰ γείνη ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς ἢ ποῖον θὰ μείνῃ ἀντικείμενον ταύτης. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς οὐδεμία τῶν ἐκ τῶν τούτων εἶνε ἡ προσήκουσα. Ἡ ἐνοχὴ ἅμα τῇ συμβάσει εἶνε περὶ αὐτῆς περιλαμβάνει—διαζευκτικῶς—ἀμφότερα τὰ ἀντικείμενα αὐτῆς. Ἐν κανονικῇ καταστάσει διατηρεῖ τὸν χαρακτῆρα τοῦτον μέχρι ἐξοφλήσεως, ἥτις χωρὶς παροχῆς ἐνός τῶν ὀφειλομένων. Οὕτως ἀντιλαμβάνεται τὸ πρᾶγμα καὶ Παῦλος L. 28 Πανδ. 45.1.—utraque res ad obligationem ponitur non solutionem (καὶ ἑκάτερον πρᾶγμα τίθεται πρὸς ἐνοχὴν καὶ οὐχὶ πρὸς καταβολήν) Περβ. ἀνωτ. § 2 ἐνθα ἀπεδείχθη ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς καταβολῆς δὲν εἶνε πάντοτε τὸ αὐτό.

3) Ν. 138 § 1 Πανδ. 45.1—Οὕτω Γρακ § 362.

4) Τοῦτο ἴσχυει καὶ ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν Ν. 34 § 6 Πανδ. 18.1 καὶ Ν. 18.1.

5) Ἐν τῇ ΡΔ τοῦτο μόνον διὰ τῆς exceptio pacti de non petendo ὥς πρὸς τὸ ἐν ἀντικείμενον ἐπετυγχάνετο. Ν. 27 § 6 Πανδ. 2.14.

Εἰς τὴν ἐκείνην ὥρην καὶ ὁ πιστωτὴς ἀποδέχεται τοῦτο ὡς μερικὴν ἀπό-

δοσιν. ⁶⁾ Διὰ τῆς υπερημερίας μόνης δὲν ἀπολλυσιν ὁ ὀφειλέτης τὴν ἐκείνην ἐνδεκάτην. Ὅθεν ὁ πιστωτὴς ὀφείλει νὰ ἐναγάγῃ διαζευκτικῶς, ὁ δὲ δικαστὴς νὰ καταδικάσῃ διαζευκτικῶς. Ἀλλ' ἐὰν μὲν ἀνεκτέλεστος ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις, ὁ πιστωτὴς δύναται αὐτὸς νὰ ἐκλέξῃ ἐν τῶν ὀφειλομένων συγκεντρῶν οὕτως εἰς τοῦτο τὴν ἐνδεκάτην. ⁷⁾ Τοῦτο εἶνε συνέπεια τῆς διαζευκτικῆς ἐνοχῆς, ἐπομένως δεῖον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμμέσως ἐν τῇ βουλήσει τῶν μερῶν περιεχόμενον. Ὁ ὀφειλέτης δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἐλεύθερος διὰ τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκτέλεσιν καὶ ὅμως αὕτη δὲν εἶνε δυνατὴ, ἐρ' ὅσον εἶνε ἀθέβαιον πᾶσι δικαιοῦται νὰ λάβῃ ὁ πιστωτὴς.

γ) Ἡ διαζευκτικὴ ἐνοχὴ καθίσταται ἀπλὴ διὰ τῆς ἀπώλειας ἐνὸς τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐνοχῆς, ἢ διὰ τῆς ἀδυναμίας τῆς παροχῆς αὐτοῦ. Ὅθεν ὁ ὀφειλέτης πρέπει νὰ παράσχῃ τὸ ὑπολειπόμενον.

Ἐὰν καὶ τοῦτο τυχαίως ἀπολεσθῇ, ἐλευθεροῦται. Ὅθεν τὸ μὲν ἐν ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς κινδυνεύει τῷ ὀφειλέτῃ, τὸ δὲ ἕτερον τῷ πιστωτῇ.⁸⁾

Ἀλλ' ὁ ὀφειλέτης δύναται προσφέρων τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπολεσθέντος νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς παροχῆς τοῦ ὑπολειπομένου, ἐρ' ὅσον δὲν εἶνε ὑπαίτιος τῆς ἀπώλειας. Ἀλλως ἡ τυχαία ἀπώλεια τοῦ ἡττονος ἀξίας πράγματος ἤθελε φέρει κέρδος τῷ πιστωτῇ, ὅπερ εἶνε λίαν ἀνεπιεικὲς καὶ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς συμβάσεως.⁹⁾

Ἐὰν ἡ ἀπώλεια τοῦ ἐνὸς ὀφειλομένου συνέβῃ ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ὀφειλέτου, ἡ πρώτη συνέπεια εἶνε ὅτι ἡ ἐνοχὴ συγκεντροῦται εἰς τὸ

6) Κατὰ τοσοῦτον ὀφείλομεν νὰ μὴ ἀποδεχθῶμεν τὰς λύσεις τῆς L. 26 § 13 Πανδ. 12.6⁵ καὶ N. 2 § 1 Πανδ. 45.1. Αἱ γνώμαι· ὅμως μεγάλως διαστάνται· ἀφ' ἐνὸς ὁ Γέρινγκ καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ Windscheid § 255 σημ. 9. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 263 ἡ ἐπιλογὴ γίνεται διὰ ὁμολογίας πρὸς τὸν ἀντισυμβαλλόμενον.

7) N. 11 Πανδ. de leg. II. — Ὁ ΓρΑΚ § 264 συμφωνεῖ, ἀλλὰ κατὰ τοῦτον ὁ ὀφειλέτης δύναται, ἐρ' ὅσον ὁ πιστωτὴς τὴν ἐπιλεχθεῖσαν παροχὴν οὔτε ἄλλαν οὔτε μένος ἔλαβε, νὰ ἀπαλλάγῃ καταβάλλον ἄλλην ἐκ τῶν λοιπῶν

ὑπολειπόμενον. Ἄλλ' ἐὰν καὶ τοῦτο κατόπιν τυχαίως ἀπολεσθῇ, ὁ ὀφειλέτης ὀφείλει νὰ παράσχη τὴν χρηματικὴν ἀξίαν τοῦ ὑπαιτίως ἀπολεσθέντος πράγματος, διότι διὰ τῆς ὑπαιτιότητός του ἐχειροτέρευσε τὴν θέσιν τοῦ πιστωτοῦ παρὰ τὴν σύμβασιν, μετενεγκὼν εἰς αὐτόν τὸν κίνδυνον ^{10 11}.

10) N. 95 § 1 Πανδ. 46.3 (Παπινιανός) Quod si promissoris fuerit electio, defuncto altero qui superest aequi peti poterit. Enim vero si facto debitoris alter sit mortuus, cum debitoris esset electio, quamvis interim non alius peti potest, quam qui solvi etiam potest neque defuncti offerri aestimatio potest, si forte longe fuit villior, quoniam id pro petitore in poenam promissoris constitutum est. tamen si et alter servus postea sine culpa debitoris moriatur, nullo modo ex stipulatu agi poterit, cum illo in tempore, quo moriebatur non commiserit stipulationem, sane quoniam impunita non debent esse admissa, doli actio non immerito desiderabitur. [Διότι ἂν τὴν ἐπιλογὴν ἔχη ὁ ὀφειλέτης, ἀποθάνοντας τοῦ ἐνός δούλου ὁ ἐπιζῶν δικαίως δύναται νὰ ζητηθῇ. Ἄλλ' ἐὰν παίσματι τοῦ ὀφειλέτου ὁ ἕτερος ἀποθάνῃ, τοῦ ὀφειλέτου ἔχοντος τὴν ἐπιλογὴν, ἂν καὶ ἐν τῷ μεταξύ δὲν δύναται νὰ ζητηθῇ ἄλλος πλὴν ἐκείνου, ὅστις δύναται νὰ καταβληθῇ, οὐδὲ δύναται νὰ προσενεχθῇ τὸ ἀποτίμημα τοῦ ἀποθάνοντος, ἐὰν ᾗτο πολὺ εὐτελέστερος, διότι τοῦτο συνεφωνήθη ὑπὲρ τοῦ πιστωτοῦ ὡς ποινὴ τοῦ ὀφειλέτου, ὅμως ἐὰν καὶ ὁ ἕτερος δούλος κατόπιν ἄνευ παίσματος τοῦ ὀφειλέτου ἀποθάνῃ, οἷδεμία ἀγωγὴ διδεται ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως, ἀφοῦ ἐν ᾧ χρόνῳ ἀπέθανε δὲν κατέπεσεν ἡ ἐπερωτήσις· ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ μένωσιν ἀνεκτέλεστα τὰ συντεθειμένα, πρεπόντως παρέχεται ἡ ἀγωγὴ τοῦ δόλου]. Τὸ χωρίον ἔχει πρόσωπον Ἰανου. Ἐξυπατά τις νὰ τὸ μεταχειρισθῇ διὰ τὰς ἀντιθέτους θεωρίας τῆς διαζευκτικῆς ἐνσχῆς. Οὕτω λ.χ. ὁ Βερνστάιν ἐκ τῆς ἀρνήσεως τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐπερωτήσεως ἐξάγει ὅτι τὸ ὑπαίτιως ἀπολεσθὲν πρᾶγμα δὲν ἦτο in obligatione, τὸ δὲ ἐν in obligatione ἀπώλετο τυχαίως. Ἐνταῦθα δὲ εὐρίσκει τὸ εὐχλωτότατον ἐπιχείρημα ὅτι δὲν εἶνε ἀμφότερα τὰ ἀντικείμενα in obligatione, ἀλλὰ μόνον τὸ ἕτερον καὶ ὅτι εἶνε εἰσέτι ἀδέσβαιον ποῖον. Ἀλλὰ πῶς ἐξηγεῖ τὴν ἀγωγὴν τοῦ δόλου; «Ὁ Παπινιανὸς ἐζητεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν δικαιοσύνην εἰς βάρος τῆς νομικῆς συνεπειᾶς καταφεύγων εἰς τὴν ἀγωγὴν τοῦ δόλου, ἥτις βεβαίως εἶνε ἀπεγνωσμένον μέσον, ὅπερ εἰς τὰς πλείστας περιστάσεις καὶ δὲν ἐπαρκεῖ. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἀδικεῖ τὸν Παπινιανόν. Ἡ ἀγωγὴ τοῦ δόλου ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἐνήργησεν ἐναντίον τῆς ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρέωσός του, ἂν καὶ τοιαύτη κατὰ τὸ ἀπόλυτον δίκαιον δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον. Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης δὲν ὑπεχρεῖτο κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς συμβάσεως καὶ διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ καταστραφέν ἀντικείμενον, ἤθελε λείψει πᾶσα αἰτία εὐθύνῃς πρὸς τὸν πιστωτὴν διὰ τὴν κακὴν μεταχείρισιν τοῦ πράγματος. Ὅθεν ὁρθῶς ὁ Windscheid § 255 σημ. 14 καὶ ὁ Pescatore θεωροῦσι τὴν πρὸς ἀποζημίωσιν ὑποχρέωσιν ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ ὡς συμβατικὴν. Τοῦτο δὲ δικαιο-

2. 'Εάν ἡ διαζευκτικὴ ἐνοχὴ περιέχῃ διατάξεις περὶ τῆς ἐπιλογῆς, αὗται ἰσχύουσι φυσικά. Αὗται δυνατόν νὰ ὀφείωσι τὴν ἐπιλογὴν τῷ ὀφειλέτῃ ἢ τῷ πιστωτῇ ἢ τρίτῳ.

'Εάν ἡ ἐπιλογὴ δοθῇ τῷ πιστωτῇ, θεωρεῖται κατὰ κανόνα ὡς μέρος τοῦ πιστώματος καὶ μεταβαίνει μετὰ τῆς ἐνοχῆς εἰς πάντα διάδοχον, ἄρα καὶ εἰς τὸν ἐκδοχέα. 'Εάν δοθῇ τρίτῳ, εἶνε κατὰ κανόνα ἀναγκασία ἢ προσωπικὴ ἀπόφασις τούτου, λογιζομένη ὡς ἀῖρεσις τῆς συμβάσεως.¹²

Κατὰ κανόνα ἡ διὰ τῆς συμβάσεως δεδομένη ἐπιλογὴ πραγματοποιεῖται διὰ μοναδικῆς, μονομεροῦς δηλώσεως ἀνακινουμένης τοῖς συμβαλλομένοις¹³. 'Αλλὰ δύναται διὰ τῆς συμβάσεως νὰ δοθῇ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ μεταβληθῇ ἡ ἐπιλογὴ μέχρι τῆς καταβολῆς¹⁴.

'Εάν ὁ πιστωτὴς ἔχῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς καὶ περιέλθῃ εἰς ὑπερμερίαν, ὁ ὀφειλέτης δύναται κατὰ τὴν ὀρθοτέραν ὁδὸν νὰ προσφέρῃ ἐν τῶν ὀφειλομένων ἐλευθερούμενος διὰ τῆς καταθέσεως αὐτοῦ. Διότι θὰ ἦτο ἀνυπόφορον, ἂν ὁ πιστωτὴς ἠδύνατο νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ὀφειλέτου τοῦ νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ χρέους¹⁵.

λογεῖται ἐκ τῆς γενικῆς ιδέας ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ἀντικείμενα εἶνε in obligatione, ἐν δὲ in solutione.

11) Ὁ ΓρΑΚ § 265 ἔρizei σύμφωνος πρὸς τὸ κοινὸ δίκαιον «'Εάν μία τῶν παροχῶν εἶνε ἐξ ἀρχῆς ἀδύνατος ἢ ἐάν καθίσταται κατόπιν ἀδύνατος, τότε περιορίζεται τὸ ἀντικείμενον τῆς ὀφειλῆς εἰς τὰς λοιπὰς παροχάς», καὶ προσθέτει «'Αλλ' ὁ περιορισμὸς δὲν χωρεῖ, ἐάν ἡ παροχὴ καθίσταται ἀδύνατος συνεπείᾳ γεγονότος, δι' ὃπερ εὐθύνεται ὁ μὴ δικαιούμενος εἰς ἐπιλογὴν συμβαλλόμενος».

12) N. 141 § 1. Πανδ. 45.1.

13) Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ § 268. 'Αλλως ὁ Πέσκατόρε. 'Αλλ' ὁ διὰ συμβάσεως λαθὼν ἐξουσίαν πινὰ ἔχει ταύτην κατὰ κανόνα μόνον ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ Windscheid § 255 σημ. 9 ἐν τῇ κατ' ἐμοῦ παρατηρήσει τοῦ παροχᾶ ὅτι ἐγὼ διαστέλλω τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οὐδὲν ὀφείδου περὶ ἐπιλογῆς, ἀπὸ ἐκείνην καθ' ἣν ἡ σύμβασις κανονίζει τὴν ἐπιλογὴν.

14) Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον διαφόρους διατυπώσεις, ἐφ' ὅσον ὁ πιστωτὴς εἶχε jus variandi ἢ ὅχι. L. 412 Πανδ. 45.1. Τούτων οὐδεμία χρησις γίνεται ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ.

15) Contra Windscheid § 346 σημ. 10.—Συμφώνως τῷ κεμένῳ ὁ ΓρΑΚ § 264 «'Εάν ὁ εἰς ἐπιλογὴν δικαιούμενος πιστωτὴς εἶνε ὑπερμέριος, δύναται ὁ ὀφειλέτης νὰ τὸν προκαλέσῃ πρὸς ἐπιλογὴν ἐρίζων ἀνάλογον προθεσίαν. Παρελθούσης τῆς προθεσμίας ἡ ἐπιλογὴ μεταβαίνει εἰς τὸν ὀφειλέτην, ἐάν μὴ ὁ πιστωτὴς ἐγκαίρως ἐπιλέξῃ».

Διάφοροι τῶν διαζευκτικῶν εἶνε αἱ ἐνοχαί, ἐν αἷς ὁ ὀφειλέτης διὰ προσφοράς ἄλλου πράγματος δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς υποχρεώσεως τοῦ νὰ παράσχη τὸ ὀφειλόμενον καὶ ἐκεῖναι ἐν αἷς ὁ πιστωτής ἀντὶ τοῦ ὀφειλόμενου δύναται νὰ ζητήσῃ ἄλλο τι (ἡ λεγομένη *facultas alter-nativa* — διαζευκτικὴ ἄδεια) εἴτε τοῦ ὀφειλέτου εἴτε τοῦ πιστωτοῦ.

ΤΡΙΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ *Τετάρτη ἀφ' ὧν*

ΕΙΔΙΚΑΙ ΠΑΡΟΧΑΙ *Βασ. ΚΓ' 22. γ' 21. γ'*

Ν. 17. 21. Πανθ. 22. 1

I. Τόκοι. *ΚΕ. 138*

§ 28. Ὑποχρεώσεις πρὸς τόκους ἐν γένει.

1. Τόκος* εἶναι¹ ἡ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου κεφαλαιού² ἐκ χρημάτων ἢ ἐξ

* Συνήθως διδάσκεται, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παρεγνώρισε τὸν χαρακτῆρα τοῦ τόκου κτηρηθείς ἐναντίως αὐτοῦ. Στήριζοντα δὲ ἐπὶ τοῦ ἐπομένου χωρίου τῶν Πηδικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους βιβλ. I κεφ. 3. «εὐλογώτατα μισεῖται ἡ ὀβολοποικικὴ διὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτήσιν καὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ ἐπορίσθῃ³ μεταβολῆς γὰρ ἐγένετο χάριν⁴, ὁ δὲ τόκος αὐτὸ ποιεῖ πλέον⁵ ὅθεν καὶ τὸ νόμονα τοῦτο εἴληπεν⁶ ὁμοία γὰρ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννώσιν αὐτὰ ἐστίν⁷· ὁ δὲ τόκος γίνεται νομίσματος νόμισμα⁸ ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν αὐτός τῶν χρηματισμῶν ἐστίν⁹». Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περιρυστῷ τούτῳ χωρίῳ τοῦτο μόνον λέγει ὅτι εἶνε ἀφύσικος τρόπος παραγωγῆς ὁ τόκος, διότι ὁ λαμβάνων νομίσματα ἐπὶ τόκῳ ἀποδίδει πλείονα νομίσματα. Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ Ἀριστοτέλους εἶνε ὀρθοτάτη ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως. Τῷ ὄντι ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὑφίστανται ἐν τῷ κόσμῳ 100,000,000 φρ. καὶ ὁ Α θανεισθῇ ἐλόκληρον τὸ ποσὸν τοῦτο ἐντέλως πρὸς 10 οἷα, πρέπει νὰ ἀποδώσῃ 110,000,000 φρ. ἤτοι τὰ 100,000,000 πρέπει νὰ παραχάγῃσι ἕτερα 10,000,000 φρ. νομίσματα, ὅπερ φύσει ἀδύνατον. Οὐδόλως ὁμοίως λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ὁ τόκος δὲν εἶνε ὀρθὸς ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, ἥτοι τῆς ἀπόψεως τῆς ἀνταμοιβῆς διὰ τὴν ἀνταλ-λακτικὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαιού. Τούτωντιόν λέγων ἐκὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ ἐπορί-σθῃ σαφῶς δηλοῖ ὅτι ἡ ἀντιμισθία τῆς μεταβολικῆς χρήσεως τοῦ νο-μίσματος εἶνε εὐλογος. Σημειώτεον δὲ ὅτι οἱ ὅροι κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν, παρ' Ἀριστοτέλει, σημαίνουναι τὸ συμφώνως τῇ φύσει ἢ ἀτυμφώνως ταύτῃ ὑπάρχον ἀνεξαρτήτως τῆς αἰτίας ἢ ἀπαίτιας αὐτοῦ¹⁰ ὅθεν ἀνωτέρω τοῦ χωρίου τούτου τὴν χρηματιστικὴν καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης οὐ φύσει¹¹ διατί¹²· διότι «γίνεται μᾶλλον δι' ἐμπειρίας τινός καὶ τέχνης». Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ Ἀριστο-τέλη, τὸ νομίσμα οὐκ ἐστὶ φύσει¹³ διατί¹⁴, διότι ὑφίσταται μόνον κατὰ συνθή-κην. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἐπεται ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παραγνωρίζει τὴν χρησι-μότητα ἢ τὸν χαρακτῆρα τοῦ νομίσματος [Γεωργ. Δουδουν.].

1) Κατὰ τοῦ κρατοῦντος δρισμοῦ, καθ' ὃν τόκοι εἶνε «ἀμειβή» διὰ τὴν

ἄλλων ἀντικαταστατῶν πραγμάτων καταβλητέα ποσότης εἰς χρῆμα ἢ εἰς ἄλλα ἀντικαταστατά, ἥτις ὀφείλεται σὺν τῷ κεφαλαίῳ καὶ σχηματίζει τὴν πρόσδοσιν τοῦτου, ἐξακολουθοῦσα ἐφ' ὅσον ὑπάρχει κεφάλαιον³.

Οἱ τόκοι ὑπολογίζονται κατὰ ἑκατοστὰ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου καὶ ὅλ' δι' ὠρισμένους χρονικάς περιόδους. Οἱ Ρωμαῖοι ὑπελόγιζον τοὺς τόκους κατὰ μῆνα, οἱ δὲ νεώτεροι κατ' ἔτος⁴.

χρήσιν κεφαλαίου ἐκ χρημάτων ἢ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων ἴδε Petrazzky, Ein Kommen tom. II § 25.

2) Ἡ κρατοῦσα δόξα λέγεται τόκους μόνον ἐπὶ ὀφειλῆς κεφαλαίου ἐκ χρημάτων ἢ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ δικαίως ὁ Πετραζζίκι: ὑποδεικνύει τὴν L. 3, § 4, Περδ. 32. 1. Si auro vel argento facto per fideicommissum relicto mora intervenerit, an usurarum aestimatio facienda sit, tractari solet. Plane si materiam istam ideo relinquit ut ea distracta pecuniaque reflecta fideicommissa solverentur aut alimenta praestarentur non oportere frustrationem imputitam esse responderi oportet: quod si forte ideo relinquit, ut his vasis utilitatem, non sine rubore desiderabuntur usarie, ideoque non exigantur. [Ἐὰν γένηται ὑπερημερία κληροδοτηθέντος ἀγροῦ ἢ χρυσοῦ πρᾶγματι, συνήθως ζητεῖται ἂν ὀφείλονται τόκοι. Βεβαίως ἐὰν τὴν ὕλην ταύτην κατέλιπεν ὁ διαθέτης ἵνα πωληθῇ καὶ μετατραπῇ εἰς χρήματα δοθῇ εἰς τὸ κληροδότημα ἢ πρὸς χορηγίαν διατροφῆς, πρέπει νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι ἡ μετακύλισις (τῆς ἐνοχλῆς διὰ τῆς ὑπερημερίας) δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος. Ἀλλ' ἐὰν κατέλιπεν (αὐτὰ ὁ διαθέτης) αὐτοῖς, ὥστε (ὁ κληροδόχος) νὰ μεταχειρίζεται αὐτὰ τὰ ἀγρεῖα, ἢ ἐπιθυμία τῆς πληρωμῆς τόκων ἔσται οὐχὶ ἄνευ ἄχθους καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπαιτοῦνται τόκοι]. Ὅθεν τόκοι τῆς χρηματικῆς ἀξίας τῶν κληροδοτηθέντων χρυσῶν ἀγγείων δύνανται νὰ ὀφείλωται. Τότε ὅμως καὶ ὁ Ν. 25 Κωδ. 4.32 δὲν εἶναι περίεργος: «pro auro et argento et veste facto chirographo licitas solvi vel promitti usuras iussimus διατάττομεν ἵνα καταβιβάζονται ἢ ὑπόσχωνται τόκοι θεαταὶ διὰ χρυσόν, ἄργυρον καὶ ἐσθῆτα γινουμένου ἐγγράφου]. Δὲν εἶναι δὲ ἀναγκαστὸν νὰ ἀναγκάσωμεν ὅπως ὁ Πέριγκ ἀντὶ et veste, recte. Ὁ τοικογλόφος ἔδωκε τῷ χρεώστῃ οὐχὶ χρήματα ἀλλ' ἐνδύματα, ὅστις μετὰ 1 ἔτος θὰ ἀποδώσῃ ὅμοια ἐνδύματα καὶ 100 εἰς χρήματα. Ἐὰν τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπερβῇ τὸ νόμιμον μέτρον τοῦ τοκοῦ τῆς ἀξίας τῶν ἐνδυμάτων ἐπὶ τοσοῦτον, ἢ ὑπὲρ ἧσιν εἶναι ἄκρος. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ρητῆς συμφωνίας, ὅτι τὰ ἐνδύματα δίδονται πρὸς ἐκποίησιν ἵνα ληρῇ τὸ δανειζόμενον ποσόν. Ἀλλὰ δὲν ἀπαιτεῖται προσέτι ἵνα τὰ ἐνδύματα ᾖσι διατεταγμένα, ὅπως ἀπαιτεῖται ἡ δόξα τῶν γλωσσογράφων.

3) Τόκους πιστηρῶν μνημονεύει ἡ L. 11 καὶ L. 16 Κωδ. 4.32.

4) Ἡ μονάς τοῦ ὑπολογισμοῦ ἦτο ἐν Ρώμῃ ἐν τοῖς 100 κατὰ μῆνα usurae centesimae = 12 ὁ ἐτησίως. [Ἐν τῇ παλαιᾷ Ἀθήνῃς ὁ ὑπολογισμὸς ἐγένετο κατὰ ὀβολούς καὶ κατὰ μῆνα, λ. χ. ἐπὶ 9 ὀβολοῖς ἦτο 102 ὀβολοί

Αἱ πρόσοδοι διακρίνονται τῶν τόκων (rentes), καθ' ὅσον δὲν ὀφείλονται ὅπως οἱ τόκοι σὺν τῷ κεφαλαίῳ. Τὰ δὲ μερίσματα τῶν μετοχῶν, καθ' ὅσον εἶνε μέρη τοῦ καθαροῦ κέρδους, ἀπαιτούμενα μόνον ἂν ὑπάρχῃ κέρδος, ἐνῷ οἱ τόκοι εἰσὶ δόσεις τοῦ ὀφειλέτου, ἀνεξάρτητος τοῦ κέρδους τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου⁵.

Τὰ χρεώλυτρα δὲν εἶνε τόκοι, διότι σκοποῦσι τὴν κατὰ μικρὸν ἀπόδοσιν τοῦ κεφαλαίου. Φυσικὰ δύναται ὁ πιστωτής διὰ τὴν δόσιν κεφαλαίου νὰ συμφωνήσῃ ἀντὶ τόκων ἢ πρὸς τοῖς τόκοις καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα. Οὕτω λ. χ. αὐξήσιν τοῦ κεφαλαίου κατὰ τὴν ἀπόδοσιν. Ἐπίσης χωρεῖ ἀνταμιβὴ δι' ἐγκαταλείψεως πραγμάτων τοῦ ὀφειλέτου πρὸς χρῆσιν ἢ δι' ὑπηρεσιῶν. Τοιαῦτα παροχαὶ δὲν εἶνε τόκοι, ἀλλὰ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τοὺς τόκους. Ἰδίως δὲ πρέπει νὰ ἐξετάζωνται ἐπὶ τῆς τοκογλυφίας.

2. Οἱ τόκοι ἀποτελοῦσι μετὰ τοῦ κεφαλαίου ἓν σύμπλεγμα ὀφειλῆς. "Ὅθεν ὁ πιστωτής δὲν ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ τὴν ὀφειλὴν, ἐὰν ἐν τῷ προσφέρωνται καὶ οἱ καθυστερούμενοι τόκοι⁶. Πρὸς τοῦτοις οἱ τόκοι ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ὑπόρξεως τοῦ κεφαλαίου ἅτε παύοντας ἀποσβεσθέντος τοῦ κεφαλαίου". "Ὅθεν ἡ ὑποχρέωσις πρὸς τόκους χαρακτηρίζεται ὡς παρεπομένη. Ἀλλ' οἱ ἀπαξ δουλευθέντες τόκοι εἶνε ἀνυπόστατοι ὀφειλαί. "Ὅθεν σφίζονται καὶ μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ κεφαλαίου", καὶ ἐπιδιώκονται καὶ ἰδιαιτέρως δι' ἀγωγῆς.

ἐτησίως κατὰ μὴν ἦτοι (ὁ ὅλος ἴσον μὲν δραχμῇ) 18 ο/ο]. Μικρότεροι τόκοι ἐχαρακτηρίζοντο ὡς κλάσματα τῶν usurae centesimae, ὅπου κατὰ τὸν ἐν Ρώμῃ ἐν χρῆσει ὑπολογισμὸν ἐμᾶς παρίστα τὴν μονάδα καὶ 12 οὐγκίαι τὰ κλάσματα. "Ὅθεν ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ὀνομάζουσιν usura semisses, ἀντιστοιχεῖ πρὸς 6 ο/ο ἐτησίως, ὅτι quincunces πρὸς 5 ο/ο, ὅτι trientes πρὸς 4 ο/ο, ὅτι besces πρὸς 8 ο/ο. — Ἐπειδὴ οἱ τόκοι ἐν Ρώμῃ ἔληγον κατὰ τὰς καλὲνδας τοῦ μηνός, ἐκαλεῖντο calendaria τὰ βιβλία τὰ περιέχοντα τὰς ἐντόκους ὀφειλάς.

5) Λ. χ. τόκοι ἰδρύσεως ἐπὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν εἶνε ἀποδόσεις ἐκ τοῦ κεφαλαίου, αἵτινες δίδονται τοῖς μετόχοις ἀντὶ τόκων κατὰ τὸν χρόνον τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιχειρήσεως.

6) Ν. 41 § 1 Πανδ. 22.1.

7) Ν. 7 Πανδ. 22.1—L. 16, L. 19 Κωδ. 4.32.

8) Ἐὰν παραγραφῇ τὸ κεφάλαιον, αἱ παρεπόμεναι ἀπαιτήσεις ἦτοι τόκοι καὶ καρποὶ δὲν ἀπαιτοῦνται καὶ ἐὰν οὗτοι δὲν παρεγράφησαν, διότι ἡ λήξις αὐτῶν εἶνε νεώτερά τῆς τοῦ κεφαλαίου. Τοῦτο ἐδράζεται ἐπὶ λόγων σκοπιμότητος ἐχόντων μεγάλην βαρύτητα. Ἄλλως ἐνεκα τῶν τόκων ἢ ἄλλων παρεπο-

§ 29. Συμβατικοὶ καὶ νόμιμοι τόκοι.

Ὑπόμνημα Γραμματικῆς ΚΒ. 572.

I. Ἡ ὑπαρξὶς τῆς ὀφειλῆς κεφαλαίου δὲν συνεπάγεται τὴν ὀφειλὴν τόκων, ἥτις χρήζει ἰδίας βάσεως.

Ἐν Ρώμῃ παρήγοντο τόκοι εἴτε ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως τόκων εἴτε ἐκ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως—*officio judicis*—ὡς παρακολούθημα κεφαλαίου.

Οἱ νεώτεροι διακρίνουσιν ἀντὶ τούτων συμβατικούς καὶ νομίμους τόκους, διαίρεσις ἥτις ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς διαστοίξεως, ἀλλὰ δὲν ταυτίζεται ταύτη.

1. Συμβάσεις περὶ τόκων—ἐν Ρώμῃ μόνον ἐπὶ ἐπερωτήσεως αὐτοπροστάτως ἀγῶνιμοι—συνάπτονται κατὰ τὸ κοινοδίκαιον ἀτύπως.^{1, 2}

Ὅπως εἶνε ἀνάγκη συμφωνίας ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων οὐσιωδῶν σημείων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τόκων. Ἀλλὰ κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς ἀρκεῖ ἵνα διὰ τῆς συμβάσεως καθορισθῶσι τὰ στοιχεῖα τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ τόκου· λ. γ. ἐν τῇ συμβάσει ἀναφέρεται ὁ ἀγοραῖος τόκος.³

Δὲν εἶνε ἀπαραίτητος ὁ προσδιορισμὸς τῆς λήξεως. Ἐν ἐλλείψει ἰδίας συμφωνίας οἱ τόκοι εἶνε ἀπαιτητοὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἡμέρας τῆς συνάψεως τῆς ἐνοχλῆς.⁴

Οἱ τόκοι πληρώνονται μετὰ τὴν λήξιν τῆς τοκοφόρου περιόδου, ἐρ' ὅσον δὲν συμφωνήθῃ ἄλλο τι.

Τοκοφόρα κεφαλαία· ὅφ' ἐξ ἑνὸς καὶ γ' ἐστ' ὁ τοκοφῶν κεφαλαίου η 33.

μένων θὰ ἤρχετο εἰς συζήτησιν καὶ τὸ ζήτημα τοῦ κεφαλαίου, καίπερ παραγεγραμμένου L. 26 Κωδ. 4.32. Καὶ Γραμ. § 224.

1) L. 24 Πανδ. 19. 5. L. 40 Πανδ. 12. 1.—L. 5 Πανδ. 46. 3.

2) Ἐφ' ὅσον μονομερεῖς ὑποσχέσεις εἰσὶν ἔγκυροι, δύνανται δι' αὐτῶν νὰ ἐμβαλεῖν καὶ τόκοι L. 10 Πανδ. 50. 12. Ἐπίσης κληροδοτήματα δύνανται νὰ ἐπιβάλλωσι τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τόκους L. 3 § 6 Πανδ. 33. 1. Ὅταν λοιπὸν συνήθως ἐμιλῶμεν περὶ συμβατικῶν τόκων, ἐμιλοῦμεν *a fortiori*.

3) L. 41 § 2 Πανδ. 22. 1. Ἐὰν οὐδὲν συμφωνήθῃ περὶ τοῦ μεγέθους τοῦ τόκου, ἐρωτᾶται ἂν οἱ συμβαλλόμενοι σιωπηρῶς ὑπονοοῦσι τὴν συνήθη τὸκον ἢ ἂν εἶνε ἀτελεὲς τὸ ποσὸν τοῦ τόκου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει δὲν ὀφείλονται τόκοι. Ἀλλως Windscheid § 260 σημ. 5.

4) Ἡ πληρωμὴ τόκων ἐπὶ μακρὸν χρόνον δύνатаι νὰ στηρίξῃ τὸ συμπέρασμα περὶ συμφωνίας τῶν μερῶν διὰ τόκους L. 6 Πανδ. 22. 1. Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ χρηρικτησίαν τοῦ τόκου, ὡς οἱ παλαιότεροι ἐφρονουν, καθ' ὅσον τῷ ΡΑ εἶνε πάντῃ ξένῃ ἢ νομῇ δικαιοῦματος τόκων, ἣν προϋποθέτει ἡ χρηρικτησία.

2. Ὡς πρὸς τοὺς νομίμους τόκους πρέπει νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ δικαιωμάτων ἀποδόσεως καὶ δικαιωμάτων παροχῆς.^{5, 6.}

α) Ἡ ὁδὸς τῶν ἀποτελεῖ πρωτευόντως μέρος τοῦ περιεχομένου τῆς ὑποχρέωσης ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων ἀποδόσεως, λ. χ. συνεπεὶ διοικήσεως ἁλλοτρίων ἢ παρόντου κατοχῆς.

Ὅθεν ὁ ὀφειλέτης ἐνταῦθα πρὸς πλήρη ἀπόδοσιν πρέπει πρὸ παντὸς νὰ δώσῃ τοὺς τόκους, οὓς ἔλαβεν ἐκ τοῦ ξένου κεφαλαίου καὶ ὅσους ἐκ αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ λάβῃ, ἔχων πρὸς τοῦτο καθήκον.⁸ τέλος ὀφείλει τὸν τόκον διὰ τὴν ἰδίαν χρῆσιν τοῦ ἁλλοτρίου κεφαλαίου — πλασματικοὶ τόκοι.⁹

β) Τούναντίον ἐπὶ δικαιωμάτων παροχῆς ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἵκοντων νῆται, ἐφ' ὅσον δὲν συμφωνήθῃ, μόνον δευτερευόντως, ἐπερχομένων ἰδιαιτέρων γεγονότων, ἅτινα μεγεθύνουσι τὴν ἀρχικὴν ὑποχρέωσιν.¹⁰

Τοιοῦτον γεγονός εἶνε πρὸ παντός ἡ ὑπερήμερία τοῦ ὀφειλέτου. Ἐπειδὴ ὁ πιστωτὴς συνεπεῖα τοῦτου δικαιοῦται εἰς τὸ διαφέρειν καὶ δὴ καὶ εἰς τὸ μετὰ τὴν ὑπερήμερίαν διαφυγόν κέρδος, δύναται ὡς διαφέρειν νὰ λάβῃ τοὺς νομίμους τόκους.¹¹

Κατὰ τὴν Πράξιν ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ ζητήσῃ νομίμους τόκους μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀγωγῆς ὡς εἰ ἦτο ὑπερήμερος.¹²

Ἰδιάζον προνόμιον τῶν ἀγγλικῶν εἶνε ὅτι, ἐφ' ἧς αἱ ἀπαιτήσεις τῶν

5) Ἄνωτ. § 23. IV.

6) Ἡ κρατοῦσα δόξα θεωρεῖ ὅτι νομίμοι τόκοι μόνον ἐκ χρηματικῶν χρεῶν ὀφείλονται, ὅπερ δὲν εἶνε ὀρθόν.

7) L. 27 § 1 Πανδ. 4.4. — L. 18 § 4 Πανδ. 35. — L. 6 § 1 Πανδ. 13.7. — L. 10 § 3 Πανδ. 17.1.

8) L. 21 Κωδ. 4. 32. — L. 58 § 1 Πανδ. 26.7. — L. 27 § 1 Πανδ. 4. 4.

9) L. 10 § 3 Πανδ. 17.1. — L. 28 Πανδ. 16.3.

10) L. 12 § 9 Πανδ. 17.1. — L. 67 § 2 Πανδ. 17.2. — L. 18 § 4 Πανδ. 35. — L. 3 § 1 Πανδ. 27. 4.

11) Οἱ τόκοι ὑπερμερίας ἐμμορφώθησαν ἐπὶ τῶν καλῆς πίστεως δικῶν L. 2 Κωδ. 4. 34. Πρὸς τοῦτοις ἀνεγνωρίσθησαν ἐπὶ κληροδοτημάτων L. 34 Πανδ. 22. 1. Κατὰ τὸ σημερινόν δίκαιον τόκοι ὑπερμερίας ὀφείλονται καὶ ἐκ δανείου καὶ ἐκ τῶν ἄλλων συμβάσεων, αἵτινες παρὰ Ῥωμαίους ἦσαν stricti juris. Ἀλλὰ δὲν ὀφείλονται ἐπὶ ὑποσχέσεων δορεῖς L. 22 Πανδ. 39. 5, ἐπὶ ἀπαιτήσεων ποιῶν L. 9 Πανδ. 27.8, L. 1 Κωδ. 10. 8.

12) Περὶ τῆς ὑποχρέωσης εἰς πληρωμὴν δικαστικῶν τόκων ἴδε ἄνωτ. I § 154 σχμ. 18. Ἐν οἷς θέμασιν ἀποκλείονται οἱ τόκοι ὑπερμερίας, οὐδὲ δι-

γείνωσιν απαιτηταί, ὀφείλεται τόκος, καὶ ἐὰν ὁ ἐπίτροπος παραλείπει τὴν ὀχλήσιν.¹³ Τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ Δημοσίου.¹⁴

γ) Ἐνεκα εἰδικοῦ λόγου ὁ ἀγοραστής διὰ τὸ καθυστερούμενον απαιτητὸν τίμημα ὀφείλει τόκον ἀφ' ἧς τῷ παραδοθῇ τὸ πωληθέν. Διότι δὲν πρέπει ἄνευ ἀντιστοιχίματος νὰ ἔχῃ τὴν πλήρη κάρπωσιν τοῦ πωληθέντος καὶ τοῦ τιμήματος.¹⁵

II. — Ἐν τῷ ΡΔ ἡ διαφορά τῶν ἐξ ἐπερωτήσεως τόκων καὶ τῶν ἄλλων τόκων εἶχεν οὐσιώδη ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐνασχέσεως αὐτῶν.

1. Ὑπῆρχον ἴδιαι ἀγωγαὶ διὰ τοὺς τόκους τοὺς βραχίζομένους ἐπὶ ἐπερωτήσεων. Αὗται ἠγείροντο πρὸ, ὁμοῦ ἢ μετὰ τὴν ἀγωγὴν περὶ τοῦ κεφαλαίου. Ὅθεν ἡ ἀγωγὴ διὰ τοὺς καθυστεροῦντας τόκους δὲν ἐπηρεάζετο διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς πληρωμῆς τοῦ κεφαλαίου ἢ διὰ τῆς ἄλλως γενομένης ἀποσθέσεως αὐτοῦ.

2. Δὲν ὑπῆρχεν ἰδίαι ἀγωγὴ διὰ τόκους μὴ ἐξ ἐπερωτήσεως. Κατεργινώσκοντο μόνον κατὰ τὴν κυρίαν ἀγωγὴν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ. Ὅθεν δὲν ἠδύναντο νὰ εἰσπραχθῶσι πλέον, ὅταν τὸ κύριον χρέος ἀπασθέννυτο

καστικοὶ τόκοι ὀφείλονται. Ὁ ΓρΑΚ § 291 : Ὁ ὀφειλέτης ὀφείλει τόκους διὰ χρέος χρηματικὸν ἀπὸ τῆς ἐναρξέως τῆς ἐκκευμοδικίας καὶ ἐὰν δὲν εἴνε ὑπερήμερος· ἐὰν τὸ χρέος λήγῃ μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐκκευμοδικίας, ὀφείλονται τόκοι ἀπὸ τῆς λήξεως. — Τοῦτο εἶνε κατὰ τοῦτο ἀξιοσημείωτον, διότι ὁ ΓρΑΚ ἐν πολλοῖς θέμασι καταφεύγει εἰς τὸ πλάσμα τῆς ἐκκευμοδικίας, ἵνα ὀρίσῃ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ὀφειλέτου. — Κατὰ τὸ Τρυστινιάνειον δίκαιον ἀπὸ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ἔπαυεν ὁ τόκος, ἀλλ' ἔτρεχον μετὰ πάροδον τετραμήνου διορίας 12 ο/ο τοκοί. Τοῦτο δὲν κρατεῖ ἐν τῷ κοινοδικίῳ [οὔτε ἐν Ἑλλάδι].

13) L. 87 § 1 Κωδ. de leg. — L. 3 Κωδ. 2.40. Ἀναριθμεῖται ἂν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθὴς ὑπερμερία τοῦ ὀφειλέτου τοῦ ἀνγλίκου ex re, ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ὀφειλῆς. Κατωτ. § 41 σημ. 7. Ὁ ΓρΑΚ καταργεῖ τὸ προνόμιον τοῦτο τῶν ἀνγλίκων.

14) Ἀνωτ. I § 60 σημ. 5. Καὶ τοῦτο τὸ προνόμιον καταργεῖ ὁ ΓρΑΚ. Κατὰ τὸ ἀρ. 353 Γρ. Ἐμπ.Κωδ. τῆς 10 Μαΐου 1897 οἱ ἔμποροι διὰ τὰς ἀφοτέρωθεν ἐμπορικὰς ἐνοχίας δικαιοῦνται εἰς τόκους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς λήξεως πρὸς 5 ο/ο. Ἀλλὰ τόκος ἐπὶ τόκου δὲν ἐπιτρέπεται. [Ρητὴ διέταξις τοκοφορίας πάσης ἐμπορικῆς ἐνοχίας ἐλλείπει ἐν Ἑλλάδι. Τρυναντίον ἐπιτρέπει ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τόκον τόκου κατὰ τὰ ἔθιμα ὁ Ἑλλ. Νόμος 14 Μαΐου 1882 Γ. Δ.].

15) L. 13 § 20, L. 13 § 21 Πανδ. 19.1 — L. 18 § 4 Πανδ. 22.1 — L. 2 Κωδ. 4. 32.

τελείως λ. χ. δι' ἀποδοχῆς τῆς πληρωμῆς.¹⁶

Τοῦτο ἔχει πρακτικὴν ἰσχύν; Ναί κατὰ τὴν κρατοῦσαν δόξαν, ἥτις τὴν ἑλλειψίν ἰδίᾳς ἀγωγῆς διὰ τοὺς νομίμους τόκους θεωρεῖ συνέπειαν τῆς φύσεώς των. Διότι οὗτοι ἀποτελοῦσι, κατὰ τὴν δόξαν ταύτην, ἀπλὴν ἰδιότητα τοῦ κεφαλαίου, ὥστε ὅν δύνανται νὰ ἐπιζήσωσι τὴν ἀπώλειαν τούτου. Πράγματι ὅμως πρόκειται περὶ ἀξιώσεων, αἵτινες τοῦλάχιστον κατὰ τὸ μέγιστον μέρος αὐθυπάρκτως ἐδρεύουσιν ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ καὶ ἐν ταῖς γενικαῖς ἀρχαῖς τοῦ δικαίου, διότι σκοποῦσιν ἀποζημιῶσιν ἔνεκα πταίσματος ἢ ἄρσιν ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ. Ὅθεν καὶ αὐτοὶ οἱ πρόμαχοι τῆς κρατούσης δόξης ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ διατηρήσῃ τοὺς ὀφειλομένους νομίμους τόκους διὰ μονομεροῦς ἐπιφυλάξεως ἐπὶ πληρωμῆς τοῦ κεφαλαίου¹⁷. Οὕτως ὅμως περιπίπτουσιν εἰς ἀντίφασιν διότι ὅ,τι φύσει πρέπει νὰ ἀποσβεσθῇ διὰ τῆς ἀποσβέσεως τοῦ κεφαλαίου, ὅν δύναται νὰ σωθῇ διὰ μονομεροῦς ἐπιφυλάξεως.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν, τὸ ὅτι ἐν Ρώμῃ οἱ νόμιμοι τόκοι μόνον διὰ τοῦ δικαστικοῦ officium ἐπεβάλλοντο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς κυρίας ἀγωγῆς δὲν βασιζέται ἐπὶ ἐσωτερικῶν λόγων, ἀλλ' ἐφ' ἱστορικῆς συντυχίας. Ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ΡΔ προέκυψαν τελευταῖοι οἱ νόμιμοι τόκοι. Διότι ἐγένετο γενικὴ ἀρχὴ ὅτι ἕκαστον δίκαιον ἀπολαύει τῆς δι' ἀγωγῆς προστασίας μόνον ἔνεκεν ἰδιαιτέρων λόγων ἐπέρχονται ἐξαιρέσεις. Τοιοῦτοι λόγοι δὲν ἀποδεικνύονται διὰ τοὺς νομίμους τόκους.¹⁸

16) L. 24 Πανδ. 16.3—L. 6 Πανδ. 3.5. Ὁμοίως ὁ Παῦλος L. 54 Πανδ. 19.2 *usuræ in bonæ fidei iudiciis non tam ex obligatione profiscantur quam ex officio iudicis applicentur* [οἱ τόκοι ἐπὶ τῶν καλῆς πίστεως δικῶν οὐχὶ τόσον ἐκ τῆς ἐνοχῆς πέρχονται, ὅσον ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ δικαστοῦ]. Ἡ αὐτὴ ἀγωγή διὰ ταιούτους τόκους δὲν ὑπῆρχεν L. 4 Κωδ. 4.34 *non enim due sunt actiones alia sortis alia usurarum sed una, ex qua condemnatione facta iterata actio rei iudicate exceptione re pellitur* [διότι δὲν εἶνε δύο ἀγωγαὶ ἄλλη τοῦ κεφαλαίου καὶ ἄλλη τῶν τόκων, ἀλλὰ μία, ἐξ ἧς γενομένης καταδίκης ἡ ἐπικαλυπτομένη ἀγωγή ἀπορρίπτεται διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δεδικασμένου]. L. 3 Κωδ. 4.32. Μεγάλῃν ἐπιείκειαν δεῖκνυσι ἡ L. 23 Πανδ. 44.2. Ἀλλὰ πάλιν τὴν αὐστηράν συνέπειαν ἐξάγει ἡ L. 49 Πανδ. 19.1.

17) Τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ταυτοῦς ἐπιφυλάξεως ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Windscheid § 259.

18) Συμφωνοῦσιν ὁ Κέρρος καὶ ὁ Ρούστρατ, οἵτινες ὅμως ζητοῦσι νὰ ἐκμηνέυσωσι τὰς ρωμαϊκὰς λύσεις καὶ οὕτω νὰ ἀφήσωσιν ἐλευθέρῃν ἔδῳ πρὸς

"Οθεν οὐδεμία σημασία πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἐπιβολὴν ἰδιαιτέρας ἐπιφυλάξεως τοῦ πιστωτοῦ κατὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ κεφαλαίου. Τὸ νὰ τεθῇ ἡ ἐπιφυλάξις ὡς αἴρεσις τῆς ἀγωγιμότητος θὰ ἦτο ὡσεὶ ἐδίδετο ἀδικαιολόγητος προτίμησις πρὸς τὸν τῶν νομικῶν διατυπώσεων ἐμπειρον πιστωτὴν ἀπέναντι τοῦ ἀδαστέρου¹.

§ 30. Μέγεθος τῶν τόκων.

1. Νόμιμοι τόκοι μετροῦνται κατὰ τὸ σύνθετος μέτρον τοῦ τόκου, πλὴν ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει ἤθελον καταβληθῇ μικρότεροι ἢ μεγαλύτεροι τόκοι κατὰ τὴν ἰδιάζουσαν περίπτωσιν.²

Ὁ νόμιμος τόκος εἶνε ἐν Ἑλλάδι 8 % ἐπὶ ἀστικῶν καὶ 9 % ἐπὶ ἐμπορικῶν χρεῶν.³

τὰς διατάξεις τὰς ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὴν σημερινὴν συνείδησιν τοῦ δικαίου καὶ τὴν σκοπιμότητα. Τοῦτο δὲν θεωρῶ ὀρθόν. Τὴν ἡμετέραν δόξαν συμμερίζονται ἐν τῷ ἀποτελέσματι καὶ τὰ γερμανικὰ δικαστήρια.

19) Κατὰ τὴν Ἑλλ. Νομολογίαν (Ἀρ. Πάγ. 160 τοῦ 1857) οἱ νόμιμοι τόκοι ζητοῦνται καὶ δι' ἰδίας ἀγωγῆς, διότι αἱ διατάξεις τοῦ ΡΔ κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 1 Πολ. Δικον. καθ' ὃ διὰ πᾶσαν ἰδιωτικὴν ἀπαιτήσιν δίδεται ἀγωγή.

1) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 246 οἱ νόμιμοι τόκοι εἶνε 4 ο/ο.

2) [Ἐν Ἑλλάδι οἱ μὲν συμβατικοὶ τόκοι εἶνε ἀπεριόριστοι, ἕτε δι' ἐθίμου καταργηθέντος παντὸς περιορισμοῦ τοῦ τόκου τοῦ ΡΔ καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ. Οὐχ ἤττον τελευταῖον ἡ Νομολογία τοὺς υπέρτοκους τόκους (λ. γ. 36 ο/ο) ἐθεώρησεν ὡς ἀθέμιτον σύμβασιν καὶ ἐπομένως ἄκυρον τὴν συμφωνίαν. Ἡ Νομολογία αὕτη ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν δύναται νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς τὸ ὄριον μεταξύ θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου τόκου, ἐφ' ὅσον τοιοῦτον δὲν θέτει ἡ Νομοθεσία. Οὕτως ἡ ὑπ' ἀριθ. 724 τοῦ 1898 Ἑφετ. Ἀθηνῶν θεωρεῖ τὸν τόκον 24 ο/ο ὡς μὴ υπέρτοκον καὶ θεμιτόν, ἐνῷ ἡ ὑπ' ἀριθ. τοῦ 1898 Ἑφετ. Ἀθηνῶν τὸν τόκον 36 ο/ο θεωρεῖ υπέρτοκον καὶ ἀθέμιτον ἀρ' ἑτέρου ἡ ὑπ' ἀριθ. 2560 τοῦ 1896 Ἑφετ. Ἀθηνῶν τὸν τόκον 36 ο/ο δὲν θεωρεῖ ἀθέμιτον.

Οἱ δὲ νόμιμοι τόκοι εἶνε 9 ο/ο ἐπὶ ἐμπορικῶν χρεῶν καὶ 8 ο/ο ἐπὶ ἀστικῶν [de lege ferenda, ἐπὶ ἀστικῶν χρεῶν ὁ νόμιμος τόκος ἔπρεπε νὰ εἶνε μόνον 5 ο/ο]. Ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ τόκου, ὅταν οὗτος υπέρβῃ τὸ κεφάλαιον, κατηργήθη ἐν Ἑλλάδι δι' ἐθίμου, ἐπίσης καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἀντατοκισμοῦ. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1882 (Νόμος ΡΘΕ' τῆς 22 Μαΐου 1882) ἐπὶ μὲν ἐμπορικῶν χρεῶν ὁ ἀντατοκισμὸς διέπεται ὑπὸ τῶν ἐθίμων, ἤτοι ἐπιτρέπεται ἀπεριόριστως, καθόσον τοιαῦτα ἔθιμα ὀφίστανται: ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ δὲ τῶν ἀστικῶν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοὺς ἐπομένους ὅρους. Πρέπει εἴτε νὰ γείνη συμφωνία περὶ τόκου τόκων εἴτε νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή. Ὁ τόκος τόκου ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς ἢ ἀπὸ τῆς συμφωνίας. Ἀλλ' οἱ διὰ τῆς ἀγωγῆς ζητούμενοι ὡς καθυστερούμενοι τόκοι πρέπει νὰ εἶνε τοῦλάχιστον ἐνὸς ἔτους ἢ μιᾶς χρήσεως

II. Τὸ μέγεθος τῶν συμβατικῶν τόκων ὀρίζει ἡ σύμβασις, ἀλλ' ἡ ἐλευθερία τῶν συμβαλλομένων ὡς πρὸς τοὺς τόκους δὲν εἶνε ἀπεριόριστος.

A. Οἱ Ρωμαῖοι ἐγίνωσκον ἀπὸ παλαιοῦ ὅριον τόκου. Ἦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν κλασικῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων 12 %₀, ἐν δὲ τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ κατὰ κανόνα 6 %₀ καὶ ἐπὶ ἐμπόρων 8 %₀.

Τὸ κανονικὸν δάνειον ἀπηγόρευεν ἀπολύτως τοὺς τόκους. Ἐν τῷ Μεσαίῳ κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἡ ἀπαγόρευσις, ἀλλ' ἐκ ταύτης τοῦτο μόνον ἐπετεύχθη ὅτι τὰ δάνεια κατέφυγον εἰς ἄλλας μορφὰς καὶ ὁμολογίας ἀγορᾶς προσόδου. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ΡΔ εἰς Γερμανίαν ἐπετράπη αὐτοῦ ἡ λήψις τόκων μέχρι ὁρίου 5 %₀.

Συμβάσεις τόκων ὑπὲρ τὸ ὅριον τοῦτο ἦσαν ἔγκυροι μὲν μέχρι τοῦ 5 %₀, ἄκυροι δὲ πέραν τούτου.

Ὁ Νόμος τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας τοῦ 1867 κατήργησε τὸ ὅριον τοῦ τόκου, ἀλλ' ἐπέτρεψε τῷ ὀφειλέτῃ, ὅστις εἶχεν ὑποσχεθῇ πέραν τῶν 6 %₀, ἵνα μετὰ 6 μηνῶν ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς ἐνδεχόμενης προτείνῃ τὴν ἐντὸς 6 μηνῶν ἀπόδοσιν τοῦ χρέους.

B. Ἀλλ' ἅμα τῇ καταργήσει τοῦ ὁρίου τοῦ τόκου ἦτο ἀνάγκη νὰ καταδιωχθῇ ἡ τοκογλυφία. Τοῦτο ἐγένετο διὰ τῶν γερμανικῶν νόμων τοῦ 1880 καὶ 1893.

Γ. Ἰδιόζων κίνδυνος διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας ἐγκρίεται ἐν τῇ συσσωρεύσει τῶν δεδουλευμένων τόκων, οἵτινες τοσοῦτον ἐξαγορεύονται, ὥστε ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται πλέον νὰ πληρώσῃ. Κατὰ τοῦ ἀτόμου τοῦτου ἀπευθύνονται αἱ ἐπόμεναι διατάξεις τοῦ ΡΔ, αἱ καὶ νῦν ἰσχύουσιν ἐν Γερμανίᾳ.

1. Συμβατικοὶ τόκοι παύουσιν εὐθὺς ὡς οἱ καθυστεροῦντες τόκοι φθάνωσι τὸ ποσὸν τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ διαφορά τῶν τόκων καὶ τῶν κεφαλαίων τοῦτο ἐπὶ τῶν ἐπόμενων ἐξοφλῶνται. ΚΕ. 258

ἐπὶ τοῦ δημοσίου. Ὡσαύτως ἡ συμφωνία πρέπει νὰ γένη μετὰ πάροδον τοῦλάχιστον ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς καθυστέρήσεως τῶν τόκων. Συμφωνία περὶ ἀνατοκισμού μελλόντων τόκων εἶνε ἄκυρος. Κατὰ τὸν Ν. 40 § 3 Πανδ. 17. 1 si usuras exegerit procurator et in usus suos convertit usuras cum praestare debere, ἔτσι ὁ διαχειριστὴς ἀλλοτρίων, ὁ εἰσπράξας τόκους ἀνήκοντας εἰς τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων καὶ καταναλώσας αὐτοὺς εἰς ἰδίαν χρεὴν ὀφείλει τόκους τῶν τόκων τούτων. Τοῦτο ἰσχύει καὶ νῦν ἐν Ἑλλάδι, ὅστις κατὰ τὴν ὁρθὴν παρατήρησιν τοῦ ΡΔ (Ν. 58 Πανδ. 26. 7) οἱ εἰσπραχθέντες τόκοι ἐν τῇ μετὰ τὸ διαχειριστοῦ καὶ τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων σχέσει ἀποτελοῦσι κεφάλαιον καὶ οὐχὶ τόκους. Γεωρ. Διευθύν.].

2. Τόκοι καθυστερούντων τόκων—ἀνατοκισμός— δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε ἐπὶ νομίμων τόκων. Ὅθεν σύμβασις περὶ ἀνατοκισμοῦ εἶνε ἄκυρος.³

Πᾶσα πληρωμὴ περὶ ἀθεμίτων τόκων μισθὸ τὸ κεφάλαιον. Ἄν δὲ τὸ πληρωθὲν ὑπερβαίνει τὸ κεφάλαιον, ἀναζητεῖται.⁴

Παραχ' ἰδιωτικῆς διαφύγῃ διακρίβει ἐπί σπουδῇ ἀνθρωπίνῃ. Βασ. 17.2. 15, 16

ἐφ' ἡ. ἀδινωτ.
1372 (1919)
725 (1901)

II. Ὑποχρέωσις πρὸς διατροφήν.

§ 31. Ἄμεσα καὶ ἑμμεσα τροφεῖα.

I. Ἡ ἀξίωσις πρὸς διατροφήν περιλαμβάνει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ δικαιοῦχου. Δύναται δὲ νὰ περιορίζηται εἰς τὴν ἀπλήρη ζωὴν ἥτοι τὰ πρὸς συντήρησιν ἀπολύτως ἀναγκαῖα—φυσικὰ τροφεῖα—*alimenta naturalia*. Ὅπου ὅμως δὲν ἐγένετο τοιοῦτος περιορισμός, δικαιοῦται ὁ διατρεφόμενος εἰς ὅσα εἶνε ἀναγκαῖα πρὸς ἀνάλογον τῇ κοινωνικῇ αὐτοῦ θέσει διατροφήν—*alimenta civilia*, ἀστικά τροφεῖα. Τίνα τὰ ἀνήκοντα ἐνταῦθα ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων. Ὅθεν πρὸ παντός πρέπει νὰ χορηγηθῇ ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἡ σωματικὴ ὑπαρξίς, τροφή, ἐνδυμασία, οἰκήσις καὶ θέρμανσις καὶ ἐν ἀνάγκῃ φάρμακα, οὐχ ἥττον καὶ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀνατροφήν καὶ καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος.⁵

3) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 248: ἡ ἐκ τῶν προτέρων γενομένη συμφωνία, ὅτι οἱ καθυστερούμενοι τόκοι θέλουσι φέρεи τόκους εἶνε ἄκυρος πλὴν ἐπὶ ταμειωτηρίων πιστωτικῶν ἰδρυμάτων κτλ.—§ 289. Οἱ τόκοι δὲν φέρουσι τόκους ὑπερμερίας. [Ἐν Ἑλλάδι: οἱ τόκοι φέρουσι τόκους ὑπερμερίας ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς].

4) Τὰ τοκομερίδια, ἅτινα ἐκδίδονται εἰς τὸν κομιστὴν ἐπὶ τίτλων εἰς τὸν κομιστὴν, διατρεφούσι τὴν φύσιν αὐτῶν ὡς τόκοι. Καὶ ναὶ μὲν ἐνεκα τῆς ἰδιοτητός των ὡς εἰς τὸν κομιστὴν τίτλων πρέπει νὰ πληρώνωνται εἰς τὸν καλῆς πίστεως κομιστὴν καὶ ὅταν τὸ κεφάλαιον δὲν ὑφίσταται ἢ ἤδη ἐξοφλήθῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐμφανίζονται ὡς τόκοι, δὲν δύναται νὰ ζητηθῇ ὅς' αὐτὰ τόκοι ὑπερμερίας.

1) Ἐν L. 6 Πανδ. 34.1 *Legatis alimentis cibaria et vestitus et habitatio debebitur quia sine his ali corpus non potest: cetera quae ad disciplinam pertinent legato non continentur.* [Κληροδοτηθείσης διατροφῆς ἀρεῖται τροφή καὶ ἐνδυμασία καὶ κατοικία, διότι ἄνευ τούτων δὲν δύναται νὰ ταυρῇ τὸ σῶμα· τὰ δὲ ἀφορῶντα τὴν παιδείαν δὲν περιέχονται ἐν τῇ κληροδοτηματί]. Ὅτι οἱ Γῶμοι δὲν ἀναφέρουσι τὴν θέρμανσιν, δὲν εἶνε παράδοξον, τοῦναντίον εἶνε παράδοξον ὅτι ἐν Γερμανίᾳ τυφλῶς ἀκολουθοῦντες τοῦτους δὲν ἀναφέρουσι τὴν θέρμανσιν. Ἐὰν δὲ ἐν Γῶμῃ τὰ ἐξοδα τῆς ἀνατροφῆς δὲν περιλαμβάνων-

Τὸ δικαίωμα τῆς διατροφῆς παράγεται ἐκ συμβάσεως κληροδοσίας, νόμου ἢ δικαστικῆς αποφάσεως.

II. Διακρίτεον ἀμέσους καὶ ἐμμέσους ἀξιώσεις διατροφῆς.*

1. Ἡ ἀμέσος ἀξίωσις διατροφῆς ὑποχρεοῖ ἀπ' εὐθείας εἰς συντήρησιν τοῦ δικαιούχου. Τοιαύτης φύσεως εἶνε μεταξὺ ἄλλων καὶ ἡ νόμιμος ὑποχρέωσις διατροφῆς τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων πρὸς ἀλλήλους. Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀμέσου ὑποχρεώσεως διατροφῆς δύναται μὲν νὰ γείνη διὰ χρηματικῆς παροχῆς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον μόνον ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς διατροφῆς ἐπιτυγχάνεται οὕτως. Ὅθεν ἐὰν τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν λόγῳ διατροφῆς ἀποσταλέντα χρήματα ἀπολεσθῶσι παρὰ τῷ υἱῷ ἄνευ ὁλοῦ ἢ μεγάλου πταίσματός του, ὁ υἱὸς ἔχει δικαίωμα νέας διατροφῆς. Ἀφ' ἐτέρου δὲν δύναται νὰ ζητηθῇ ἡ πληρωμὴ τροφείων διὰ τὸ παρέλθόν· διότι περὶ τοῦτου δὲν εἶνε ἀνάγκη φροντίδος — *in praeteritum non vivitur* — λέγει παλαιὸν ῥητόν. Ἀλλ' ὁ ὑπόχρεως δύναται νὰ υποχρεωθῇ εἰς ἀποζημίωσιν ἕνεκα μὴ παροχῆς τῶν ὀφειλομένων τροφείων. Οἱ δὲ τρίτοι οἱ προκαταβαλόντες τὴν διατροφήν ἢ τὰ πρὸς ταύτην μέσα, ἐνάγουσι τὸν ὑπόχρεον διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς διεκδικήσεως ἀλλοτρίων.

2. Ἡ ἐμμέσος διατροφή συνίσταται εἰς παγίαν παροχὰς συνήθως χρημάτων, πρὸς συντήρησιν τοῦ δικαιούχου. Ὁ ὑπόχρεως οὐδέποτε ὑποχρεοῦται ἐνταῦθα νὰ χρηγήσῃ, ἀλλὰ ἡ πλειότερα τῶν πρὸς διατροφήν ὀρισμένων. Ἐπὶ τοιούτων ἐνοχῶν τὰ καθυστερούμενα πληρώνονται κατόπιν.

III. Αἱ ἀξιώσεις διατροφῆς ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν ἰδιαιτέρως θάλπονται.

ται εἰς τὴν διατροφήν — L. 6 § 5 Πανδ. 37.10 καὶ L. 4 Πανδ. 27.2 — τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ἀσφαλῶς ὅτι τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ γείνη καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὰς ἐντελῶς διαφόρους Γερμανικὰς περιστάσεις. Ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἐπ' ἑστῇ μόνῳ ζήσεται. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1610. Τὸ μέτρον τῆς χρημηγρέας συντηρήσεως κανονίζεται ἐκ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τοῦ διατρεφόμενου. Ἡ συντήρησις περιλαμβάνει ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, ἐπὶ δὲ προσώπου χρῆζοντος ἀνατροφῆς καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς προπλάσεως πρὸς ἐπ' ἄλλοτε.

2) Τῇ διάσεισιν ταύτην ἀνέπτυξεν ἐπιτυχῶς ἰδίως ὁ Σάνζε. Ὁμιλεῖ δὲ περὶ κυρίας καὶ μὴ κυρίας διατροφῆς. Ἡ πρώτη *afforā facere*, ἡ δὲ δευτέρα *dare*.

α) Συμβιβασμοὶ περὶ μήπω ἀπαιτητῶν διατροφῶν χρήζουσι δικαστικῆς ἐπικυρώσεως.³

β) Νόμιμοι ἀπαιτήσεις διατροφῆς δὲν κατάσχονται.⁴

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ.

§ 32. Τόπος καταβολῆς.

Ὁ τόπος καταβολῆς εἶναι ἐκεῖ ἐνθα πρέπει νὰ ἐπιχειρηθῇ ἡ ὀφειλομένη παροχὴ καὶ νὰ ληφθῇ ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ. Εἶναι δὲ εἴτε ὀρισμένους εἴτε ἀόριστους ὁ τόπος.

1. Ὁ τόπος δύναται διὰ συμφωνίας βητήε νὰ ὀρισθῇ, λ. χ. 1000 φρ. πληρωτέα ἐν Ἀθήναις.¹

Ὁὐκ σπανίως αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῆς συμβάσεως ὀρίζει ἀναγκαίως τὸν τόπον τῆς καταβολῆς, λ. χ. ἐπὶ παραδόσεως ἢ καλλιέργειας ἀκινήτου. Πολλάκις προκύπτει σαφῶς ἐκ τῶν περιστάσεων, τῶν

3) Ὁ Μάικος Αὐρήλιος διὰ Oratio ἐπέβαλεν ἀναγκάτως τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Ηραϊτωροῦ ἐπὶ συμβάσεως διὰ μήπω λήξασαν κληροδοτηθεῖσαν διατροφὴν. Ἄλλως διατροφὴν καὶ δὴ τὴν μεταξὺ ζώντων ἐξ ἐλευθεριότητος, δὲν ἀφεώρο ἢ Oratio L. 8 § 2 Πανδ. 2.15. Ἄλλ' ἐν τῇ L. 8 Κωδ. 2.4 ὁ Γερμανὸς κηρύττει ἀπόλυτως ἄκυρος συμφωνίας περὶ μελλούσης διατροφῆς ἀνευ ἐγκρίσεως τοῦ Ηραϊτωροῦ. Οὕτω δὲ ἡ Πεῶξις τοῦ κοινοδικαίου ἐπεκτείνεται τὴν ἐγκρίσιν ἐπὶ πάσης διατροφῆς καὶ αὐτῆς τῆς νομίμου.

4) Γερ. Ἀποτ. Δικον. § 749 ἐδ. 2. — Κατὰ τὴν Ἑλλ. Δικ. ἄρθρ. 407 αἱ περὶ διατροφῆς ἀπαιτήσεις ὡς οὗται ἀνεπίδεκτοι συμβιβασμοῦ δὲν λύονται διὸ δικησιμῶς [κατ' Οἰκονομίδην Ἑγγ. § 219 σημ. 19 μόνον ἐπὶ διατροφῆς ἐκ τελευταίας βουλήσεως ἐφαρμόζεται τοῦτο]. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 920 § 4 Ἑλλ. Δικον. τὰ πρὸς διατροφὴν δικαστικῶς ἐπιδικασθέντα δὲν κατάσχονται. Τίνα εἰσὶ τὰ δικαστικῶς ἐπιδικασθέντα; Οἰκονομίδου Ἑγγ. § 208 σημ. 3 α. — Κατὰ δὲ τὸν Νόμον τῆς 19 Μαρτίου 1884 ἄρθρ. 4 ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις τοῦ 1/4 τῶν μισθῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῆς βουλευτικῆς ἀποζημιώσεως ἐνεκα διατροφῆς συζύγου, κατιόντων καὶ ἀνιόντων [Γερμ. Διοβ.].

1) Ὅτι ἡ καταβολὴ πρέπει νὰ γείνη εἰς ὀρισμένον τόπον καὶ ὅτι ἡ προσφορά τοῦ χρέους ἐν ἄλλῳ τόπῳ δύναται νὰ ἀποκρουσθῇ ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ. Πρβ. Ν. 9 Πανδ. 13.4—L. 122 Πανδ. 45.1—L. 9 Κωδ. 8.42. Θεμα, ἐν ᾧ ὁ τόπος τῆς καταβολῆς ὀρίζεται διαζευκτικῶς, περιέχει ὁ Ν. 2 § 3 Πανδ. 13.4.

Ἑνοχικὸν Δίκαιον

8

ἐθῶν ἢ τῆς φύσεως τῆς ἐνοχῆς. Ἡ ἐνοχή πρὸς χορήγησιν ἢ ἀπόδοσιν ὠρισμένου κινητοῦ πράγματος κατὰ κανόνα εκπληροῦται, ὅπου εὑρίσκεται τὸ πρᾶγμα ἄνευ ὑπαιτιότητος τοῦ ὀφειλέτου.^{2,3}

2. Ἐάν ὁ τόπος τῆς καταβολῆς δὲν ὠρίσθῃ, ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ παράσχῃ ἐν παντί μὴ ἀκατάλληλῳ τόπῳ καὶ δὴ ἐν τῇ κατοικίᾳ αὐτοῦ. Ἐάν δὲ ὁ πιστωτής ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ ὀφειλέτου δὲν εὑρεθῇ εἰς τὸν ὑπὸ ταύτου ἐκλεγθέντα κατὰλληλον τόπον παροχῆς, καθίσταται ὑπερήμερος.

Μὴ παρέχοντος δὲ τοῦ ὀφειλέτου, ὁ πιστωτής δύναται αὐτὸς νὰ ὀρίσῃ τὸν τόπον τῆς καταβολῆς ἐγείρων ἀγωγὴν εἰς μίαν τῶν δωσιδικιῶν τοῦ ὀφειλέτου, καθιστῶν οὕτω τόπον καταβολῆς τὸν τόπον τῆς ἀγωγῆς.⁴

3) Ἰδίως ὁ ὀφειλὼν ἀποζημιῶσιν πρέπει καὶ ὡς πρὸς τὸν τόπον οὕτω νὰ παράσχῃ, ὥστε νὰ ἀποκλείηται ἡ ζημία, λ.χ. ἂν ὁ ταξειδιώτης ἀπολέσῃ τὸν σάκκον του, ὁ ὑπόχρεος εἰς ἀποζημιῶσιν ὀφείλει νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς τὸν τόπον τῆς κατευθυνσεως τοῦ ταξειδιώτου.

3) L. 12 § 1 Πανδ. 16.3. — L. 11 Πανδ. 40.4 — L. 26 § 1, L. 47, L. 408 Πανδ. de leg. 1.

4) Αἱ δύο ἀρχαὶ αἱ διατυπωθεῖσαι ἐν τῷ κειμένῳ εὐρύνονται ἐν L. 2 § 3 Πανδ. 13.4... *petitorem electionem habere ubi petat, reum ubi solvat, scilicet ante petitionem* [Ὁ ἐνάγων ἔχει ἐκλογὴν ποῦ νὰ ζητήσῃ, ὁ δὲ ὀφειλέτης (ἔχει ἐκλογὴν) ποῦ νὰ καταβάλῃ] ἀλλὰ ταῦτα χωροῦσι πρὸ τῆς ἀγωγῆς]. Τὴν ἀνω γνώμην τοῦ Σκαίβου φέρει ὁ Οὐλπιανὸς ἐπὶ ἐντελῶς εἰδικῷ θέματι, ἀλλὰ ἐκτὸς ὀνομάζεται γενικὴ (*generalis*) διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐννοοῦσιν οἱ Ρωμαῖοι γενικῶς ἐφαρμοζομένους κανόνας. Πρὸς ταύτην δὲ συμφωνοῦσι πάντα τὰ λοιπὰ χωρία τῶν Πηγῶν. Ὁ ὀφειλέτης θέτει τὸν πιστωτὴν δι' ἅσας προσφορὰς εἰς ὑπερήμεριαν, προσφορὰς μὴ γενομένης ἐν καταλλήλῳ τόπῳ L. 39 Πανδ. 46.3 ἐντεῦθεν ἐπεταί ὅτι δικαιούται νὰ παράσχῃ εἰς πάντα μὴ ἀκατάλληλον τόπον. Πρὸς ταῦτοις πολλαχοῦ ἀποφαίνονται ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἀγωγῆς ὀφείλει νὰ παράσχῃ, ἐάν ὁ τόπος τῆς πληρωμῆς δὲν ὠρίσθῃ ἐν τῇ ἐνοχῇ L. 1 Πανδ. 33.1 — L. 22 Πανδ. 12.1 — L. 4 Πανδ. 13.3. — Αἱ δόξαι τῶν νεωτέρων λίαν διχάζονται. Πολλοὶ ἐννοοῦσι τὸ *petere* οὐχὶ ἐνάγειν ἀλλ' ἀπαιτεῖν. Οὕτως ὁμοῦ βιάζονται τὰ χωρία καὶ δὴ τὴν L. 2 § 3 Πανδ. 13.4. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα, εἰς ὃ καταλήγουσι διὰ τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας, δὲν εἶνε σκόπιμον. Ὁ Windscheid § 282 σημ. 5 ἐςχυρίζεται ὅτι ὁ πιστωτής δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν παροχὴν καὶ ἐξωδίκως ἐν παντί τόπῳ ἐνθα ὑπάρχει δωσιδικία τοῦ ὀφειλέτου. Οὕτως ὁμοῦ θὰ εἶχεν ὁ πιστωτής δικαίωμα ἐπιλογῆς μεταξύ τῶν δωσιδικιῶν τοῦ ὀφειλέτου, ὅπερ μάλιστα θὰ ἦδυνατο νὰ ἐνασκήσῃ πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἀπαιτήσεως. Τοῦτο ἤθελε μὲγάλως δυσχεράνει τὸν ὀφειλέτην. Ἄλλως ὁ Πούχτα καὶ ὁ Σαβινὸς.

3. Ἐν τῷ νῦν δικαίῳ διάφορος τοῦ τόπου τῆς καταβολῆς εἶνε ὁ τόπος τῆς ἀποστολῆς ἤτοι ὁ τόπος ἐνθα ὁ ὀφειλέτης ὀφείλει νὰ ἀποστείλῃ πρᾶγμα τι.

Εἶνε κανὼν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ὅτι ὁ τόπος, ἐνθα ὁ ὀφειλέτης ἔχει τὸ ἐμπορικόν του κατ᾽άστημα ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτου τὴν κατοικίαν του κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως, εἶνε τόπος καταβολῆς διὰ τὰς ἐμπορικὰς πράξεις. Ἐν τούτοις ἐπὶ πωλήσεων ὑπὸ ἐμπόρων πρὸς ξένους ἰσχύει ὡς αὐτονόητον ὅτι ὁ πωλητὴς ὑποχρεῖται νὰ πέμψῃ τὸ πωληθέν πρὸς τὸν ἀγοραστήν, ἀλλὰ δαπάναις καὶ κινδύνῳ τοῦ ἀγοραστοῦ.⁵

§ 33. Τόπος ἀγωγῆς καὶ τόπος καταβολῆς.

I. Κατὰ τὸ παλαιὸν ΡΔ δι' ἐνοχλὴν ἐκπληρωτέαν ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ, μόνον ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἡδύνατο νὰ ἐνεργῇ ἀγωγή καὶ εὐδαμοῦ ἀλλαγῇ.¹

Τοῦτο εἶνε ἥρπεν περιέργον ἀφ' ὅσον ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνεται.

Διότι, ὅταν λ. χ. δι' ἐνοχλὴν περὶ εἰνυ ἢ ἐλαίου ἢ καὶ χρημάτων πληρωτέων ἐν Ἐφέσῳ ἡγεῖρατο ἀγωγή ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ καταδίκη εἰς χρήματα, εἰς τὴν κατέληγον αἱ ῥωμαϊκαὶ ἀγωγαί, ἥτο ἀδύνατον νὰ τεθῇ ὡς βάσις ἡ ἀξία, τὴν θὰ εἶχον τὰ περὶ ὧν ἡ ἀγωγή πρᾶγματα, ἂν ἦσαν καταβλητέα ἐν Ρώμῃ. Διότι, οὕτως ἤθελε καταγνωσθῇ ἄλλο τι ἢ τὸ ὀφειλόμενον. Ἄλλ' ἐπρεπε νὰ ἐξευρεθῇ ποία ἥτο ἡ ἐν Ρώμῃ ἀξία ἐνοχλῆς καταβλητέας ἐν Ἐφέσῳ. Τοῦτο ὅμως ἡδύνατο μετ' ἀσφαλείας τότε μένον νὰ συμβῇ, ὅταν τοσοῦτον πολυά-

5) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ αἱ εἰδικαὶ συμφωνίαι λαμβάνονται πρῶτον ὑπ' ὄψιν. Ἐλλείψει τοιούτων ἐπὶ χρηματικῶν πληρωμῶν αὗται γίνονται πρὸς τὸν πιστωτήν, ἐνθα κατὰ τὸν χρόνον τῆς πληρωμῆς ἔχει τὸ κύριον αὐτοῦ κατ᾽άστημα ἢ ἄλλως τὴν κατοικίαν του, ἀλλὰ τὰ ἐντεῦθεν ἔξοδα καὶ τοὺς κινδύνους φέρει ὁ πιστωτής. Ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν καταβολῶν α') πρέπει νὰ γείνῃ ἡ παροχή, ἐνθα ὁ ὀφειλέτης κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως ἔχει τὸ κατ᾽άστημα του ἢ ἄλλως τὴν κατοικίαν του· β') αἱ πληρωμαὶ τίτλων εἰς διαταγὴν ἢ εἰς τὸν κομιστὴν γίνονται εἰς τὸ κατ᾽άστημα ἢ ἄλλως εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ὀφειλέτου, καὶ γ') ἡ παράδοσις ὀρισμένου πρᾶγματος, ὅπερ κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως εὐρηγὸ ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ ἐν γνώσει τῶν συμβαλλομένων γίνεται ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.

1) L. 1 Πανδ. 13.4.

ριθμοὶ ὁμοειδεῖς συμβάσεις συνήπτοντο, ὥστε ἠδύνατο νὰ ὁρισθῇ ἀγο-
ραία πρέχουσα τιμὴ ἐπὶ Ἐρέτου. Ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις τῆς
Ρώμης τοιοῦτόν τι δὲν συνέβαινεν· ὅθεν τότε ἡ ἐγερσις ἀγωγῆς ἐν
ἄλλῳ τόπῳ ἢ τῷ τῆς καταβολῆς ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος.

Τοῦτο συνεπήγετο σημαντικὰ ἄτοπα. Διότι ἡ ἐγερσις τῆς ῥωμαϊ-
κῆς δίκης ἀπῆτει τὴν προσωπικὴν παρουσίαν τοῦ ὀφειλέτου ἐν τῷ τόπῳ
τῆς ἀγωγῆς. Ὅθεν ὁ ὀφειλέτης ἠδύνατο ἀπλῶς νὰ ἀποφύγῃ νὰ εὑρεθῇ
εἰς τὸν τόπον τῆς καταβολῆς, ἵνα ἐν γένει ματαιώσῃ τὸ δυνατόν τῆς
ἀγωγῆς.

Ἀφ' ἧς ὁμοῦς συχνὰ παρουσιάζοντο ἐνόχαι περὶ πραγμάτων κατα-
βλητέων εἰς τρίτας ἐμπορικὰς ἀγορὰς καὶ ὑπῆρξε πρέχουσα τιμὴ ἐπὶ
τούτων ἐν Ρώμῃ, ὁ Προαίτωρ ἐδημιούργησε τὴν actio de eo quod
certo loco dari oportet (ἀγωγή περὶ τοῦ καταβλητέου ἐν ὁρισμένῳ
τόπῳ), ἥτις ἡγείρετο ἐν πάσῃ ὥσιδικίᾳ τοῦ ἐναγομένου καὶ ἐν ἡ ἢ εἰς
χορήματα καταδικῇ ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προχούσης τιμῆς ἢ παν-
τὸς ἄλλου ἀπειδεικτοῦ διαφέροντος.²

II. Ἡ σημερινὴ Δικονομία ἔχει ἰδίαν ὥσιδικίαν τοῦ τόπου τῆς
καταβολῆς. Ἀλλ' ἀγωγή ἐγείρεται καὶ ἐν ἄλλαις ὥσιδικίαις τοῦ
ὀφειλέτου.

Ὅπου ὁμοῦς καὶ ἂν ἐγερθῇ ἡ ἀγωγή, κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ
σημερινοῦ δικαίου πρέπει νὰ ζητηθῇ πρῶτον καταβολὴ ἐν τῷ τόπῳ τῆς
καταβολῆς καὶ εἰς ταύτην νὰ γείνη ἡ καταδικῇ. Καταδικῇ εἰς χορή-
ματα γίνεται κατὰ κανόνα μόνον, ἐὰν ὁ πιστωτὴς διὰ παραμελήσεως
τοῦ ἀγνοοῦντος παρεκτὸς δικαιοῦται εἰς ἀποχαιρέσιν καὶ ἂν ὑπάρκῃσι

KE. 123.

ΠΓ. 37

KE. 123.

ΑΓ. 537

23.1.22

Κατὰ κανόνα ἡ λήξις ἐπέρχεται ἀμέσως ἅμα τῇ γενέσει τῆς ἐνοχῆς.² Ἀναβολὴ δὲ ἐπέρχεται ἐκ τῆς φύσεως τῆς ὀφειλομένης παροχῆς εἴτε ὑπονοεῖται σιωπηρῶς ἐκ τῶν ἐθῶν ἢ ἐξ ἄλλων περιστάτικων εἴτε ὀρίζεται ἰδιαιτέρως.³

2. Συχνή εἶνε ἡ ῥήτρα τῆς προμηνύσεως μετὰ ἢ ἄνευ προθεσμίας προμηνύσεως. Ἡ προμήνυσις εἶνε μονομερὲς δῆλωσις, γινομένη εἴτε ἐξωδίκως εἴτε δικαστικῶς διὰ μέσου τοῦ δικαστηρίου. Γίνεται δὲ καὶ διὰ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς. Κατὰ κανόνα πρέπει νὰ εἶνε ἄνευ αἰρέσεως. Προέρχεται δὲ εἴτε ἐκ τοῦ πιστωτοῦ ἢ τοῦ πληρεξουσίου του εἴτε ἐκ τοῦ ὀφειλέτου ἢ τοῦ πληρεξουσίου του καὶ συμπληροῦται διὰ τῆς ἐπιδόσεως πρὸς τὸν προμηνυόμενον ἢ πρὸς τὸν ἐπὶ παραλαβῇ τῆς προμηνύσεως πληρεξουσίαν του.⁴ Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ θεσμοῦ κεῖται καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν χρηστότητα τῶν συναλλαγῶν τὸ νὰ θεωρῆται ὡσεὶ γενομένη ἡ προμήνυσις πρὸς τὸν ὑπεκπεύγοντα ταύτην.⁵ Ἡ δὲ προμήνυσις ἔχει ὅτε μὲν τὸν σκοπὸν τῆς περαιτώσεως διαρκoῦς σχέσεως, λ. χ. μισθώσεως ἢ ἐταιρείας, ὅτε δὲ νὰ καταστήσῃ ἀπαιτητὴν τὴν ἐνοχὴν, περὶ οὗ πραγματευόμεθα ἐνταῦθα.

2) L. 413 Πανδ. 50.16—L. 41 § 1 Πανδ. 45.4—L. 15 Πανδ. 50.17. Οὕτω καὶ ΓρΑΚ § 271.

3) L. 73 Πανδ. 45.4—L. 14. 60, 73, 98 § 1, 137 Πανδ. 45.1.

4) Μόνη προμήνυσις ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν προμηνυόμενον εἶνε ἐκείνη εἰς ἣν δύναται νὰ ῥωπῇ πίστιν. Ὅθεν ἐὰν γείνη διὰ πληρεξουσίου, τότε ἡ ἰδιότης αὕτη πρέπει ἀναμφίβως νὰ βεβαιωθῇ κατὰ τὴν προμήνυσιν. ἐν ἀνάγκῃ διὰ προσαγωγῆς πληρεξουσίου ἐγγράφου. Ἄλλῃ ἐὰν ὁ προμηνυόμενος ἀπεδέχθῃ τὴν διὰ τοῦ πληρεξουσίου προμήνυσιν, χωρὶς νὰ ἐλέγχῃ τὴν πληρεξουσίτητα ὡς ἐλαστωματικὴν, δὲν δύναται κατεπεῖν νὰ προσβάλῃ τὴν προμήνυσιν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν τῇ προσήλθῃ ἡ πληρεξουσιότης τοῦ προμηνυόντος. Τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο στρεψοδικία. Ἡ προμήνυσις γεμμανιστὶ λέγεται Kündigung, γαλλιστὶ δὲ congé.

5) Ἐὰν ἡ προμήνυσις δῆλωθῃ ὑπὸ διοικητοῦ ἄλλοτριον, δὲς τινὰ εἶνε δυνατὸν: Ὁ προμηνυόμενος παρίσταται ὡς διοικητὴς ἄλλοτριον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐγκρίσεως τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων ὃ δὲ προμηνυθεὶς ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην ἀποδέχεται τὴν προμήνυσιν, ὅποτε ἅμα τῇ ἐγκρίσει ἀναδραμικῶς ἐνεργεῖ. Ἢ δὲν ἀνεκρινώθῃ ἡ ἐλλειψὶς τῆς πληρεξουσιότητος πρὸς τὸν προμηνυόμενον, ὅποτε ἡ προμήνυσις εἶνε ἀνίσχυρος καὶ ἰσχυροποιεῖται ἀπὸ τῆς ἀνακρινώσεως τῆς ἐγκρίσεως πρὸς τὸν προμηνυόμενον.— ΓρΑΚ § 180.

6) Ὁ κανὼν τῆς L. 161 Πανδ. 50.17—ἀνωτέτω 1 § 109 σην. 8—ἐδωκε

3. Ἡ προθεσμία ἐν ἀμφιβολίᾳ λογίζεται ἀποκλειστικῶς ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ ὀφειλέτου.⁷ Ὅθεν δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν πιστωτὴν εἰς ἀπόδοσιν τῆς πληρωμῆς καὶ πρὸ τῆς λήξεως⁸ ἀλλ' εἰς προεξ-
όφλημα δικαιοῦται μόνον ἂν συνεφωνήθῃ ἢ ἐθίζεται τὸ τοιοῦτον. Ἡ
προθεσμία δυνατόν νὰ καίται καὶ ἐν τῷ συμφέροντι ἀμφοτέρων τῶν
συμβαλλομένων· τότε ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ ἀποκρούσῃ τὴν πρόωρον
καταβολήν, ὅπως καὶ ὅθεν δύναται νὰ τὴν ἀπαιτήσῃ προώρως. Ἐπὶ
ἐντόκων ἐνυπόθηκων ἐνοχῶν νῦν τοῦτο θεωρητέον ὡς ἡ πρόθεσις τῶν
μερῶν.

Ἄλλὰ καὶ προθεσμία ἐν τῷ συμφέροντι μόνον τοῦ πιστωτοῦ χω-
ρεῖ. Οὕτω λ. γ. ὅσον νὰ ἐρμηνευθῇ παρακαταθήκη μέχρις ὠρισμένου
χρόνου. Διότι οὕτως ὑποχρεοῦται ὁ θεματοφύλαξ ἐκ τῆς συμβάσεως
νὰ διαφυλάξῃ τὸ πρᾶγμα διὰ τὸν καταθέτην μέχρι τοῦ ὠρισμένου
χρόνου, πλὴν ἂν ἰδιαιτέροι λόγοι ἐπελθόντες δικαιολογῶσι τὴν πρόω-
ρον ἀπόδοσιν· ἀλλ' ὁ καταθέτης δικαιοῦται ἐν παντὶ χρόνῳ εἰς ἀπό-
ληψιν.⁹

4. Μόνον ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ—ἐπὶ ἐμπορικῶν ἐνοχῶν μόνον ἐν ταῖς
ὥραις τῆς ἐμπορικῆς ἐργασίας—δύναται νὰ αἰτηθῇ καὶ προσενηχθῇ κα-
ταβολή· πλὴν ἂν τὸ ἕτερον μέρος ὅθεν ἀντιλέγει κατὰ τῆς ἀκαταλλή-
λου ὥρας.¹⁰

§ 35. Νομικὴ σημασία τῶν προθεσμιῶν.

Ἡ πρόθεσις ἐπὶ προθεσμίας εἶνε εἴτε ὅτι ὁ πιστωτὴς ὅθεν δύναται
νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ ὀφειλόμενον πρὸ τῆς λήξεως εἴτε ὅτι ὁ ὀφειλέτης ὀφεί-
λει νὰ προσφέρῃ τὸ ὀφειλόμενον κατὰ τὴν λήξιν. Τὸ πρῶτον ἰσχύει
ἐν γένει ὡς κανὼν.¹

Ἡ τήρησις τοῦ συμφωνηθέντος χρόνου ἔχει ποικίλας σημασίας.

1. Κατὰ κανόνα εἶνε ἅπλοῦν καθήκον. Ὁ ὀφείλων πρέπει νὰ
παράσχωρῃ ἐγκαίρως. Ἄλλ' ὁ πιστωτὴς ὀφείλει νὰ ἀποδεχθῇ καὶ βρα-

7) L. 41 § 1 Πανδ. 45.1.—L. 38 § 16 Πανδ. 45.1.—L. 70 Πανδ. 46.3.
—L. 17 Πανδ. 50.17.

8) L. 15 Πανδ. 33.1—L. 43 Πανδ. de leg. II.

9) L. 1 § 45, 40 Πανδ. 46.3. ΓρAK § 695, 696.

10) L. 139 Πανδ. 46.3.

1) Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ ὅθεν ἰσχύει ὁ κανὼν αὗτος, ἂν προστεθῇ ῥητὴ
ἡμέρα. Κατωτ. § 40.

δυτέραν προσφοράν τοῦ χρέους, ἂν συγχρόνως προσφέρηται καὶ ἀποζημίωσις διὰ τὴν βραδύτητα.

2. Ἀλλ' ὁ ἀκριθὲς χρόνος δύναται νὰ ἀποτελῇ καὶ αἴρεσιν τῆς παροχῆς. Ὁ πιστωτὴς δικαιούται τότε μὴ τηρηθείσης τῆς προθεσμίας ἀντὶ ἐκπληρώσεως τῆς συμβάσεως νὰ ἀποχωρήσῃ ταύτης. Ἐὰν ἡ προθεσμία εἴνε αἴρεσις τῆς παροχῆς, συνήθως ὀρίζεται ἀκριβῶς. Τοῦτο γίνεται ὅτε μὲν μετὰ τινος ἐλευθερίας, λ.χ. ὑπόσχομαι τι ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ποταμοπλοΐας ἢ ἅμα τῷ φθινοπώρῳ, ὅτε δὲ αὐστηρῶς συμφωνουμένης τῆς ἡμέρας ἢ καὶ τῆς ὥρας τῆς καταβολῆς.² Συμβάσεις τοῦ δευτέρου εἶδους εἶνε αἱ τακταὶ συμβάσεις τῆς ἐμπορίας ἥτοι αἱ ἐπὶ προθεσμίᾳ ἐμπορικαὶ ἀγοραπωλησίαι, ἐν αἷς ὁ χρόνος τῆς χρησιγῆσεως ἀκριβέστατα ὀρίζεται.

Ὅτι ἡ τήρησις τῆς προθεσμίας ἀποτελεῖ αἴρεσιν τῆς παροχῆς, ἐνίοτε δηλοῦται ῥητῶς, λ.χ. διὰ τῆς προσθήκης τῆς λεγομένης ἀκυρωτικῆς φράσεως, καθ' ἣν ὁ πωλητὴς ἢ ὁ ἀγοραστὴς ὑποχρεοῦνται μόνον, ἂν ὁ ἕτερος καταβάλῃ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ὁρισμένῃ προθεσμίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως δύναται ἡ πρόθεσις ἐκείνη σαφῶς νὰ φανερωθῇ ἐκ τοῦ εἶδους καὶ τῶν περιστάτικων τῆς συμβάσεως.³

Οὐχὶ σπανίως εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξευρεθῇ ἡ νῦν ἀξία ἐντοχῆς ἀτόκου ἐν τῷ μέλλοντι πληρωτέας. Πλὴν τῶν ἄλλων εἶνε τοῦτο ἀναγκαστικὸν ἐπὶ πτωχευτικῶν πιστωμάτων ἐν πτωχεύσει τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ ἀξία αὕτη ἰσοῦται πρὸς τὸ πρᾶν, ὅπερ ἐκποιζόμενον παράγει κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς λήξεως συνυπολογιζομένων καὶ τῶν τόκων τὴν ἀρχικὴν ἀπαίτησιν. Ἡ διαφορά τοῦ πρᾶς τοῦτου πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν ποσότητα τοῦ πιστώματος καλεῖται προσεξόφλημα—*interusurium*.⁴

2) Ἐν τῇ ἐκμισθώσει πρέπει νὰ διδῇται ἀναβολὴ ὀλίγων ἡμερῶν πρὸς ἐκκένωσιν τῆς οἰκίας ὑπὸ τοῦ ἐκμισθωτοῦ. Μείζων ἀναβολὴ δίδει δικαίωμα λύσεως L. 24 § 4 Πανθ. 19 2. — Γρ.ΑΚ § 512.

3) Κατὰ τὸν Γρ.ΑΚ § 361 ἐπὶ ἀμφοτέρων συμβάσεων ὁ εἰς συμβαλλόμενος δικαιούται ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς συμβάσεως, ὅταν ἡ παροχὴ δὲν γίνῃται ὑπὸ τοῦ ἑτέρου «εἰς τὸν ἀκριβῶς ὁρισθέντα χρόνον» ἢ «εἰς τὴν ταχθεῖσαν προθεσμίαν».

4) Διάφοροι θεωρίαι ἐδιδάχθησαν διὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ προσεξοφλήματος. α') Ἡ λεγομένη τοῦ Κόσπτοσθ—ἣν ἐδέχοντο καὶ οἱ Ῥωμαῖοι νομικοὶ L. 88 § 3 Πανθ. 35. 2—εἶνε ἀπλὴ ἀλλ' ἀνακριβής. Ὑπολογίζει τὸν τόκον τοῦ ὀφειλομένου ποσοῦ ἀπὸ νῦν μέχρι λήξεως καὶ τοῦτο ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ ὀνομαστι-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΠΤΑΙΣΜΑ, ΥΠΕΡΗΜΕΡΙΑ, ΔΙΑΦΕΡΟΝ (ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΙΣ),

ΠΟΙΝΙΚΗ ΡΗΤΡΑ

I. Πταισµα.

§ 36. Τὸ πταισµα ἐπὶ συμβατικῶν ἐνοχῶν.

Αὐστηρὰ εὐθύνη τοῦ ὀφειλέτου διὰ τὰς ἐκ συμβάσεως παραχὰς εἰν κέντρον πρὸς ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν συμβάσεων ὠφελοῦν οὕτω καὶ τὰς ὑγιεῖς καὶ βεβίμους συναλλαγὰς.

Παλαιάτατα ἤδη ἐν Ρώμῃ ζωηρῶς συνησθάνοντο τὸ τοιοῦτον. Ἐν οὐ ὀλίγοις θέµασι νόµιμοι ποιναὶ καὶ κατόπιν ποιναὶ τῶν ἀρχόντων ἀντὶ ὧν κατὰ τῆς κακοπιστίας καὶ τῆς ἀφαιρηγυότητος. Ἐξω τούτων

κοῦ ποσοῦ τῆς ἀπαιτήσεως. Κατὰ ταύτην ἀπαιτήσις πληρωτέα μετὰ 20 ἔτη καὶ προεξοφλουμένη πρὸς ὃ αἶψα δὲν θὰ εἶχε σήμερον οὐδεμίαν ἀξίαν. Ἐντεῦθεν φαίνεται τὸ ἐσφαλμένον τῆς μεθόδου ταύτης. — β') Εἶνε ἀναμφίβολον καὶ ὅτι ἀμφιδόλλεται σήμερον ὅτι πρέπει νὰ εὐρεθῇ τὸ ποσόν, ὅπερ ἐπὶ τόκῳ τιθεµνον μέχρι τῆς λήξεως φθάνει τὸ ὀνομαστικόν ποσόν τῆς ἐν λόγῳ ἀπαιτήσεως. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης στηρίζονται δύο μέθοδοι. Ἡ μία προέρχεται ἐκ τοῦ Λαϊθνιτίου—*meditatio juridico—matematica: de internsurio sumptui*. Εἰρίσκει δὲ τὸ ποσόν, ὅπερ ἐξισοῦται πρὸς τὸ ὀφειλόμενον ὀνομαστικῶς, ὅταν καταλογίζονται τόκοι καὶ τόκοι τόκων. Καὶ μαθηματικῶς μὲν ἔρρωται ἡ μέθοδος, ἀλλ' εἶνε λίαν αὐστηρὰ διὰ τὴν πιστωτήν. Διότι οὗτος δὲν εἶνε πάντοτε εἰς κατὰστασιν, ὅταν τὸ ποσόν τῶν πληρωνῆται ἐκάστοτε καὶ τοκίζῃ τοὺς τόκους κατὰ τὴν λήξιν ἀκριβῶς νὰ εἰσπράττῃ καὶ πάλιν νὰ τοκίζῃ. γ') Μᾶλλον ἐπιεικὴς εἶνε ἡ μέθοδος, ἣν ὁ Ὁρµαν (*Klugheit Haus zu halten* 173) ἀνέγραψεν. Αὕτη θέτει ὡς βᾶσιν τὸ ποσόν, ὅπερ συνοπολογιζοµένων καὶ τῶν τόκων μέχρι τῆς λήξεως ἀποτελεῖ τὴν ἀπαιτήσιν. Τὸν ὑπολογισµὸν τοῦ ἀπεδέχθη ὁ Κωδῆ τῆς πτωχεύσεως § 58 τῆς Γερμανίας διὰ τὴν πτώχευσιν [Ὡς ἔχει τὸ λεκτικόν τοῦ ἀρχ. 447 § 3 καὶ 4 Ἑλλ. Νομ. Πτωχεύσεως φαίνεται καθιεροῦν τὴν μέθοδον τοῦ Καρπτοσβίου, ἀλλὰ βεβαίως εἶνε ἐρμηνεία τῆς κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἐφαρμοστέα ἡ μέθοδος τοῦ Ὁρµάνου]. Ἐπὶ τῇ βᾶσει ταύτῃ ἐφαρµέζεται γενικῶς ἡ μέθοδος τοῦ Ὁρµαν. Ἀλλὰ πολλοὶ νεότεροι βαίνουν· μέτρη ὁδὸν ἀξιοῦντες ἵνα ὁ δικαστὴς κατὰ τὰς περιστάσεις ἐρµοσύνην ὅτε μὲν τοῦ Ὁρµαν καὶ ἄλλοτε τοῦ Λαϊθνιτίου τὴν μέθοδον. Οὕτω Vangerow, ὁ Windscheid. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ σχέσεις εἶνε πολλάκις διάφορα· ἀλλ' ἡ ἐκλεκτικὴ μέθοδος εἶνε ἀποκρουστέα, διότι ἐπὶ τοιούτων πραγμάτων χρειάζεται ὁμοιόμορφον μέτρον.

πιστωταὶ ὀφείλον νὰ ἐξασφαλισθῶσι κατὰ τῶν κινδύνων τῆς μὴ παροχῆς ἢ τῆς ἀνεπαρκoῦς παροχῆς δι' εἰδικῶν ἐπερωτήσεων ποινῆς κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως, ἦσαν δὲ ἐντελῶς συνήθεις αἱ ποιναὶ αὗται.¹

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ εὐθύνη ἐνεκα πταίσματος ἦτο ἐν τῷ ἀρχικῷ δικαίῳ ἀτελής καὶ ἀνεπαρκής.

Ἐν μέσῳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν συμφερόντων ἐν τῇ πόλει τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἦς τὰ ἴχνη ὅν ἐξηλείφθησαν τελείως εὐδὲ παρὰ τοῖς κλασσικοῖς νομικοῖς,² ἐμορφώθησαν κατὰ μικρὸν διατάξεις, δι' ὧν ἐγένετο κανὼν ἡ εὐθύνη τοῦ ὀφειλέτου ἐκ συμβάσεως ἐνεκα παντὸς πταίσματος.

Αἱ διατάξεις αὗται γενικῶς δὲν εἶνε ὑποχρεωτικαί. Ὅθεν οἱ συμβαλλόμενοι δύνανται διὰ συμφωνιῶν νὰ ἀξήσωσιν ἢ ἐλαττώσωσι τὴν εὐθύνην αὐτῶν. Δύο ὅμως διατάξεις ὑπῆρχαν οἱ ἀμετάβλητοι στύλοι τοῦ δικαίου τῶν συναλλαγῶν.

1. Ὁ ἐκ συμβάσεως ὀφειλέτης εὐθύνεται τοῦλάχιστον ἐνεκα δόλου. Συμφωνία περὶ μὴ εὐθύνῃς ἐκ δόλου εἶνε ἄκυρος, ὅπως καθιε-

1) Ἐπερωτήσεις ποινῆς ἦσαν ἰδίως συνήθεις προκαίμενου περὶ *damu* πράγματος N. 69 Πανδ. 45.1. Λίαν δὲ συνήθης ἦτο ἡ ἐξαφάλσις δι' ἐπερωτήσεως τοῦ διπλοῦ τοῦ τιμῆματος κατὰ τῆς ἐνικήσεως τοῦ πωληθέντος. Καὶ σχεδὸν ποτὲ δὲν συνεβaine νὰ συμφωνήσῃ τις πρᾶξιν τινα, ἢ. γ. τὴν ναυπήγησιν πλοίου χωρὶς νὰ προστεθῇ ποινὴ διὰ τὴν περιπτώσιν τῆς μὴ παροχῆς § 7 Εἰσαγγ. 3.15—L. 44 § 6 Πανδ. 44.7.

2) Ἀπ' αἰτίας εὐρήται ἐν τῇ L. 13 Πανδ. 13. 7. *Venit autem in hac actione et dolus et culpa ut in commodato venit et custodia vis maior non venit.* [Ἐν τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ σκοπεῖται καὶ ὁ δόλος καὶ τὸ πταῖσμα καθὼς περ ἐν τῷ χρησιδανείῳ, σκοπεῖται καὶ ἡ φύλαξις, ἀλλ' ἡ ἀνωτέρα βία δὲν σκοπεῖται (ἦτοι δὲν τίεται εὐθύνη)]. Ἡ ἔκτασις ὅτι ὁ πιστωτὴς εὐθύνεται ὅπως ἐπὶ χρησιδανείῳ διὰ πταῖσμα ὑποδεικνύει τὴν ἀξίωσιν τῶν κεφαλαίουχων, ὅπως εὐθύνονται μόνον διὰ δόλον, ἂν τὰ δοθέντα αὐτοῖς ἐνέχυρα ἐδωράποντο ἀρ' ἐτίρου ἢ ἀκριβὲς ἀπώρουςις πάσης εὐθύνῃς τοῦ πιστωτοῦ διὰ τὰ τυχερὰ δεικνύει ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἀπαιτῶν τὸ ἐνέχυρον μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους δὲν ἀπεδέχετο τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ πιστωτοῦ περὶ τυχαίας ἀπωλείας τοῦ ἐνεχύρου. Ἐπὶ τέλους ἐπεβλήθη τῷ πιστωτῇ εὐθύνη οὐ μόνον διὰ τὸ πταῖσμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φύλαξιν (*custodia*), οὕτως ὥστε, ὡς κανὼν τοῦ δικαίου προσέφυγον *ca igitur quae diligens paterfamilias in suis rebus praestare solet a creditore exiguntur* [ὅ,τι (ἐπιμέλειαν) παρέχει συνήθως ὁ ἐπιμελής οἰκογενειάρχης εἰς τὰ ἴδια πράγματα, ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ πιστωτοῦ] N. 14 Πανδ. 43.7.

ρῶθη διὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ Κέλσου.³ Οὕτω δὲ οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποκλέψῃ τὴν ἄδειαν μέλλοντος δόλου· ἀλλὰ διὰ τὰς ἀξιώσεις ἐνεκα διαπραχθέντος δόλου δύναται ὁ πιστωτὴς νὰ κάμῃ ἄρεσιν.

2. Μεγάλῃ ἀμέλειᾳ ἰσοῦται τῷ δόλῳ. Ὁ κανὼν οὗτος κατὰ τὴν ὁρθοτέραν γνώμην ἰσχύει ἐπὶ πάσῃ ἐνοχῇ εἴτε ἐκ συμβάσεως εἴτε μὴ.^{4, 5, 6} Ἀλλ' ἐπὶ καθαρῶς πονικῶν ἀγωγῶν λ. χ. ἐπὶ τῆς actio furti δὲν ἐφαρμόζεται.

3) N. 23 Πανδ. 50, 17... non valere si convenerit ne dolus praestetur: hoc enim bonae fidei iudicio contrarium est [Δὲν ἰσχύει ἂν συμφωνήθῃ νὰ μὴ εὐθύνῃται τις ἐκ δόλου· διότι ἡ τοιαύτη συμφωνία ἀντίκειται εἰς τὰς καλὰς πίστεις ἀγωγῆς] L. 27 § 3 Πανδ. 2, 14—L. 17 Πανδ. 43, 6—L. 1 § 7 Πανδ. 46, 3—L. 6 § 9 Πανδ. 19, 4.—Ὁμοίως καὶ ὁ Γερμ. § 276.

4) Ἡ τακτικὴ ἐξομώσις τοῦ δόλου πρὸς τὴν μεγάλῃ ἀμέλειαν ἀνεγνωρίσθη ὡς τῆς πλείστης θεωρίας ἀπὸ τῶν γλωσσογράφων. Ἐν τοῖς νεωτέροις γερμαῖς ὑπερέστησε ταύτην ἐντόνως ὁ Μύμσεν, ὑπὲρ οὗ ἀποκλίνει ὁ Windscheid (§ 101 σημ. 10). Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν νεωτέρων δοξάζουσιν ὅτι ὁ κανὼν ἔχει περαιοποιηθῆναι μόνον ἰσχύει. Οὕτως ὁ Γερμ. γ.

5) Διὰ τὴν τακτικὴν ἐξομώσιν τῆς μεγάλῃ ἀμελείας πρὸς τὸν δόλον ἐν τῷ ἰδιωτικῷ δικαίῳ ὑπερμαχεῖ ὅτι ἐπὶ πλείστον ἐφαρμογῶν ἀναγνωρίζεται αὕτη καὶ ὅτ' εὐρὴ ἐκ λόγων εἰλημμένων ἐκ τῆς εἰδικῆς φύσεως τῶν ἐν λόγῳ σχέσεων. Ἀλλ' ἐκ τῶν γενικῶν λόγων, διότι dissoluta negligentia prope dolum est [ἡ ἀνεμεμένη ἀμέλεια ἐγγὺς τοῦ δόλου ἐστὶ] L. 29 Πανδ. 47, 1—διότι lata culpa plane dolo comparabitur [ἡ μεγάλη ἀμέλεια βεβηλῶς συγκριθῆσεται τῷ δόλῳ] L. 1 § 1 Πανδ. 11, 6 Ἠδὲ ὁ νομοδιδάκταλος Νέμδης, ὅστις, ἐφ' ὅσον γινώσκωμεν, πρῶτος ὑποστήριξε τὸν ἡμέτερον κανόνα, ἐκήρυξε latiore culpam dolum esse [ἡ μεγάλη ἀμέλεια εἶναι δόλος] L. 32 Πανδ. 46, 3 καὶ ὁ Παῦλος λέγει magna culpa dolum est L. 226 Πανδ. 50, 16.—Ὅθεν οἱ Ρωμαῖοι Νομοδιδάκταλοι μεταχειρίζονται τὸν κανόνα καὶ ἐπὶ μεγάλῃ ἀμελείᾳ ἐκτὸς συμβάσεων. Οὕτω L. 1 § 2 Πανδ. 47, 4—L. 1 § 1 Πανδ. 11, 6—L. 8 § 3 Πανδ. 43, 26. Ἀμφιβολαί εἶνε ἡ L. 3 Πανδ. 11, 3. Ὑπὲρ τῆς τακτικῆς ἐξομώσεως μάχεται καὶ ἡ ἀνὰ τῶν Ρωμαίων νομικῶν, οἵτινες εὐθὺς ὡς εἶχον βῆσιν τινα, εἰς lata culpa dolum est, ἤθελον νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτὴν πανταχοῦ. Ἡ μέθοδος αὕτη ἰκανοποιεῖ τὰς ἀνάγκας τῆς πράξεως, ἥτις διὰ πολλῶν καὶ λεπτῶν διακρίσεων καθίσταται ἐπισφαλής. Καὶ ἐπὶ τέλους ὡς ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτίθεται, ἡ ἐξομώσις ἐνέκειτο ἐν τῷ γενικῷ συμφέροντι. Contra Γερμ. Ἀκυρωτικόν XXI σελ. 165.

6) Τὴν γνώμην ταύτην δέχεται ἀπόφασις τοῦ ἀνωτάτου Ἐμποροδικείου τῆς Γερμανίας (II σελ. 293). Contra ὁ Βουργκάρτ.—Ὁ Γερμ. § 276 ἐρρίκει: «Ἡ εὐθὺν ἐνεκα δόλου δὲν δύναται ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἀρθεῖ τῷ ὁρεϊλῆτι». Ἀλλ' ἡ ἐξομώσις τοῦ δόλου πρὸς τὴν βαρεῖαν ἀμέλειαν εἶνε ξενὴ τῷ Γερμ.

"Οθεν διὰ συμβάσεως οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἀζήτητον ἕνεκα μεγάλης ἀμελείας.

Αἱ διατάξεις αὗται ἔχουσι μεγάλην οἰκονομολογικὴν σημασίαν· διότι συντελοῦσιν εἰς διατήρησιν τοῦ πλούτου τοῦ ἔθνους, καθ' ὅσον ἡ μείζων εὐθὺνὴ παρακινεῖ πρὸς προσοχὴν τοῦ πλούτου.

§ 37. Τὸ μέτρον τοῦ πταίσματος ἐν ταῖς καθ' ἐκάστην

αἰτίαις καθ' ἑαυτὰς. ^{ἐνοχλαῖς.} *Θεμελίωσις. Κδ. 582*

1. Κανὼν τοῦ ἀνεπτυγμένου δικαίου εἶνε ὅτι ὁ ἐκ συμβάσεως ὀφειλέτης εὐθύνεται διὰ πᾶν πταῖσμα καὶ αὐτὸ τὸ ἐλαφρόν. Καὶ δὴ κατὰ πᾶσαν ἐποψίν.¹

Τὸ παλαιὸν δίκαιον ὡς culpa (πταῖσμα) ἐνδείκνυται μόνον θετικὴν τὸν πιστωτὴν ζημιουσαν πράξιν οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀπλὴν ἀμελείαν. Τοῦτο παρέμεινε καὶ ἐν τῇ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ ἐπὶ ἐπερωτήσεων ὁσέως ὀρισμένου πράγματος.²

Ἄλλ' ἐπὶ τῶν bonae fidei iudicia καθιερώθη ὅτι ὁ ἐνεχόμενος δι' ὑπαίτιους πράξεις (culpa) εὐθύνεται καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καλοῦ οἰκογενειάρχου—diligentia—ἥτοι καὶ δι' ἀπραξίας (παρὰλείψεις).³

1) "Ἦτοι εὐθύνεται ἂν ὑπαίτιος ὢν ἐκπλήρῃ ἢ οὐχὶ προσηκόντως ἐκπλήρῃ ἢ ἂν ἄλλως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως ὑπαίτιος ζημιῶι.

2) L. 91 Πανδ. 45.1.

3) "Ἐν δευτέρῃ τις ἐπὶ culpa εἶνε ὁ τεχνικὸς ὅρος τῶν Πατρῶν διὰ τὴν "ἀμελείαν"—ὡς δέχεται ὁ Windscheid § 265 σημ. 2—τότε καθίσταται αἰνίγμα ἢ ἔρευνα τῶν Ῥωμαίων νομικῶν ἂν ὁ ἕνεκα culpa ὑπευθύνος εὐθύνεται καὶ διὰ diligentia. Ἀλλὰ προφανῶς ἡ ἐξομοίωσις τῆς ἀπλῆς ἀμελείας πρὸς τὴν θετικὴν βλάβην ἐγένετο κατὰ μικρόν. Οἱ νομοδιδάσκαλοι ἔπειπε νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ μικρόν ἵνα εἰσαγάγῃσι τοῦτο εἰς τὴν Πράξιν. Τὸ πρῶτον ἡ ἐξομοίωσις φαίνεται ὅτι ἐγένετο ἐπὶ χρησιδανείου διὰ τοῦ Σκαιόβλα. L. 5 § 3 Πανδ. 13. 6. Commodatum autem plerumque solam utilitatem continet ejus cui commodatur et ideo verior est Quinti Mucii sententia existimantis et culpam esse praestandam et diligentiam. [Τὸ χρησιδάνειον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρέχει χρησιμότητα μόνον πρὸς τὸν χρησιδανειζόμενον καὶ διὰ τοῦτο εἶνε ἀληθεστέρα ἢ δόξα τοῦ Κουιντίου Μουκίου Σκαιόβλα φρονούντος ὅτι πρέπει νὰ παρέχῃται καὶ πταῖσμα καὶ ἐπιμέλεια]. Κατὰ τὴν L. 11 Πανδ. 18.6 ὁ Σουλπίκιος ἀπήτησε diligentia καὶ παρὰ τοῦ πωλητοῦ. Ἐπιβάλλεται δὲ καὶ εἰς τὸν ἐνεχυροῦχον πιστωτὴν L. 13, L. 14 Πανδ. 13.7. Ἐπὶ τέλους ἐδέχθησαν ὅτι ἡ εὐθὺνὴ διὰ diligentia χωρεῖ ἐπὶ πάσης καλλῆς πίστεις συμβάσεως, ἐνθα ὑπάρχει εὐθὺνὴ διὰ culpa levis. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ L. 23 Πανδ. 50.17... dolum et culpam man-

Τοῦτο ἐγένετο ἐν τῷ κοινωδικαίῳ γενικὸς κανὼν.^{5.6.}

Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς ἐπιμέλειαν δύναται νὰ περιέχῃ καὶ τὴν φύλαξιν — custodia — ὑποχρεομένου τοῦ ὀφειλέτου νὰ κλείσῃ καταλλήλως ἢ νὰ θέσῃ φύλακας ἢ νὰ λάβῃ ἄλλα ἀσφαλιστικὰ μέσα. Ἰδίως ὑποχρεοῦται νὰ προσφυλάξῃ τὸ ὀφειλόμενον πρᾶγμα κατὰ πυρὸς καὶ κλεπτῶν.^{7.8.}

Ἀλλ' ἡ φύλαξις εἶναι μόνον ὑποχρέωσις, ὅταν αἱ σχέσεις τοῦ θεματοῦ ἐπιβάλλωσι ταύτην τῷ καλῷ οἰκογενειάρχῃ. Οὕτω λ. γ. ὁ πωλήσας τοὺς καρπούς ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ δὲν ὑποχρεοῦται εἰς ἰδιαίτεράν φύλαξιν.

Ὅθεν ἡ ἐκ τῆς ἐπιμέλειας ἐπιβαλλομένη φύλαξις ἔχει ἄλλην ἐκτασιν ἢ ἡ δι' ἰδιαίτερας συμβάσεως συσταθεῖσα.

Ἡ πρώτη ἔχει ὡς μέτρον τὴν συνήθειαν, ἡ δὲ δεύτερα τοὺς ὅρους

datum et commodatum, venditum pignori acceptum, locatum item dolis datio, tutela, negotia gesta: in his quidem et diligentiam [διὰ δόλον καὶ παῖσμα εὐθύνονται ὁ ἐντολοδόχος, ὁ χρησιδανειστικός, ὁ πωλητής, ὁ ἐνεχυρούχος πιστωτής, ὁ μεσιθιτής, ὁ προικοδότης, ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ διαχειριστής ἀλλοτρίων] οὗτοι δὲ εὐθύνονται καὶ διὰ diligentia].

4) Ἡ diligentia καλεῖται ἐνίστα exacta καὶ exactissima. Ἐκ τῶν L. 1 § 4 Πανδ. 44.7, L. 72 Πανδ. 17.2 προκύπτει ὅτι τοῦτο ἐγένετο διὰ νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἀντίθεσις τῆς ἐν ἰδίῳ ἐπιμέλειας τῆς λεγομένης culpa in concreto πρὸς τὴν diligentia. Ἀλλως ὁ Βάβρον, καθ' ὃν ἡ diligentia exactissima, ἢ ἡ εὐθὺνη διὰ custodia, δεῖκνυται τὴν εὐθύνην μέχρις ἀνωτέρας βίτας.

5) Οὕτω καὶ ὁ Γρ. ΔΚ § 276. Ὁ ὀφειλέτης εὐθύνεται διὰ δόλον καὶ ἀμελειαν, ἐφ' ὅσον δὲν ὡσιθῇ ἄλλο τι.

6) Περὶ ἄλλης ἐπεκτάσεως ἤτοι τῆς εὐθύνης ἕνεκα τεχνικῶν ἐλαττωμάτων ἐπὶ πραγμάτων ἀπαιτούντων εἰδικὰς γνώσεις ἀνωτ. I § 80 σημ. 10.

7) Ὁ Βελγ. ἐκφέρει ὅτι custodire περιλαμβάνει εἶδος πράξεων, λ. γ. περιφράξιν, ἀποτρεματισμὸν, ἐγκλείσιν, ἀπαίτησιν τῆς cautio damni, καθαρισμὸν ἐπισκευήν. Ἀπὸ τῆς ἐπιφύσεως ταύτης διαλευκνίεται ἡ θεωρία τῆς custodia ἣτις μεγάλως ἐπεσκοπισθῇ διὰ τῆς ἀφρημένης καὶ ἀπλῶς σχηματικῆς ἐκθέσεως πολλῶν παλαιότερον συγγραφέων. Ἡ εὐθὺνη διὰ custodia δύναται νὰ ποσέρχῃται α') ἐξ ἰδιαίτερας συμβάσεως, δι' ἣς ὑποσχεταὶ τις φύλαξιν L. 1 § 42 Πανδ. 16.3, β') ὡς παρεπομένη σύμβασις ἐπὶ ἄλλης συμβάσεως λ. γ. ἐπὶ πωλήσεως, γ') ὡς συνέπεια τῆς ἐκ τῆς συμβάσεως ὀφειλόμενης ἐπιμέλειας.

8) Ὁ μόνον διὰ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν εὐθύνομενος, ὡς ὁ θεματοφύλαξ, δὲν ὑποχρεοῦται εἰς ἰδιάζουσαν φύλαξιν. Ὅθεν ἡ L. 17 Πιστ. γ. 4.1 λέγει ὅτι ὁ θεματοφύλαξ δὲν εὐθύνεται διὰ custodia. Εἶνε ὁμως προφανές ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ ἐρμηνεύῃ cum grano salis (μετὰ κοκκοῦ ἁλατος).

τῆς συμβάσεως. Ἐάν ὁ ὀφειλέτης παραβῇ τὸς ὅρους τῆς συμβάσεως περὶ φυλάξεως, ὅταν δύναται ἀπέναντι τοῦ ζημιωθέντος νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι οἱ ὅροι οὗτοι ὅταν ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς κοινῆς ἐπιμελείας. Ἐντεῖν ἐν πταίσματι ὡς μὴ τηρήσας τὸν λόγον του.

Ἐκ παρανοήσεως τῆς διαφορᾶς ταύτης προῆλθεν ἡ δόξα, ὅτι ὁ ὑποχρεῖς φύλαξιν εὐθύνεται διὰ τὰ τυγχρά.⁹⁾

2. Ὁ ἀπὸς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ πιστωτοῦ ἀναλαμβάνων ὀφειλὴν εὐθύνεται μόνον διὰ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν.¹⁰⁾ Τὸν κανόνα τοῦτον ἐγενίκευσαν οἱ Ῥωμαῖοι νομικοὶ ἐκ τῆς παρακαταθήκης, ἐνθα ὁ θεματοφύλαξ ὁ φυλάττων ἄνευ ἀμελείας, εὐθύνεται μόνον διὰ δόλον καὶ βαρὺ πταίσμα.¹¹⁾

9) 2 § 3 Εἰσγ. 3 23. Quod si fingerit homo qui venit aut subreptus fuerit, ita ut neque doli neque culpa venditoris interveniat, animadvertentium erit, an custodiam ejus usque ad traditionem venditor susceperit. Sane enim si suscepit ad ipsius periculum is casus pertinet: si non suscepit securus erit [Διότι ἐὰν ἀποπέμψεν ἢ ἐκλάπη ὁ πωληθεὶς δούλος, οὕτως ὥστε οὔτε δόλος οὔτε ἀμέλεια τοῦ πωλητοῦ ἐνεπιλογώμεται, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ἂν ὁ πωλητὴς ἀνέλαβε τὴν φύλαξιν μέχρι τῆς παραδόσεως. Διότι βεβαίως, ἐὰν ἀνέλαιβε, τὸ τυγχρὸν τοῦτο εἰς εἰς κίνδυνον (εἰς ῥάσος) αὐτοῦ (τοῦ πωλητοῦ)· ἐὰν δὲν ἀνέλαιβε, ἔσται ἀπαλὴς (ἀνεύθυνος)]. Οἱ δούλοι ἐν Ῥώμῃ, δὲν ἐφυλάσσοντο ἐλαττέρως, διότι ἄλλως δὲν θὰ ᾔδυναντο αὐθυπαρκτῶς νὰ ἐπιχειρῶσιν ἐργασίας. Ὁ πωλητὴς λοιπὸν δὲν ἔχει νὰ φρονίσῃ διὰ τὴν φύλαξιν πωληθέντων δούλων, ἥτοι δὲν ἔτι συνέθηκε οὕτῃ εἰς τοὺς ἐπιμελεῖς οἰκονομειάσας. Ἄν δὲ δραπέτευσῃ ὁ δούλος, ὑπάρχει τυγχρὸν, ὅπως ἐπιγινώσκει ὁ ἀνορεστής. Ἐντελῶς ἄλλως εἶχε τὸ πταίσμα, ἂν ὁ πωλητὴς ὑπεσχεθῇ φύλαξιν, διότι τότε παραλείπων τὴν φύλαξιν εὐθύνεται· τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τῆς φυλάξεως καθιστᾷ αὐτὸν ὑπεύθυνον διὰ πᾶν τυγχρὸν. Ὅτι ὁ ἐργοτάξας, εἰς ὃν χορηγεῖ ὁ ἐργοδοτὴς πταίσματα, κατὰ κανόνα εὐθύνεται διὰ τὴν φύλαξιν, προκύπτει ἐκ Ν. 5 Πανδ. 4 9 καὶ L. 14 § 17 Πανδ. 47 2 Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα λαμβάνεται ἀναμειβέτως ὁπ' ὅψει ἡ ἰδιόχουσα φύσις τῆς συμβάσεως. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ χορησιδανεισίου L. 5 § 5 καὶ 6 Πανδ. 13 6—L. 19 cod.

10) L. 5 § 2 Πανδ. 13 6—L. 408 § 12 Πανδ. de leg. I.

11) L. 17 § 2 Πανδ. 19 5. — Ὁ ΓεAK δὲν ἀναγράφει τοσοῦτο γενικὴν ἀρχήν. Ὅτι ὁ θεματοφύλαξ μόνον διὰ δόλον ἐνείμεται, ἐξηγεῖται ἱστορικῶς ἐκ τοῦ ὅτι ἐνεκὶ τῆς παρακαταθήκης ἀρχικῶς δὲν ὤφισται ἀγωγὴ ἐκ συμβάσεως, ἀλλὰ μόνον ἀγωγὴ ἐξ ἀδικήματος. Ἐπίσης ὁ λαβὼν κατὰ παράκλησιν, διότι δὲν ἐθεμερίετο ὡς ἐκ συμβάσεως ὀφειλέτης, εὐθύνεται μόνον διὰ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν L. 8 § 2 καὶ 3—L. 6 Πανδ. 43 26. Οὕτω καὶ ὁ ἀγρομέτρης=ensor L. 1 Πανδ. 41 6, διότι καὶ κατὰ τῶν ἀγρομετρῶν ἐδόδετο ἡ ἐξ

Ἄλλὰ τὸ ΡΑ δὲν ἐνέμεινε τελείως εἰς τὸν κανόνα τοῦτον, καθ' ὅσον εὐθύνεται διὰ πᾶν πταῖσμα ὁ προσφερόμενος αὐτὸς ὅπως ἀναλάβῃ τὴν παρακαταθήκην.¹²

Περαιτέρω ὁ ἐντολοδόχος εὐθύνεται διὰ πᾶν πταῖσμα, καίπερ ἀναλαμβάνων τὴν ἐντολὴν ἄνευ ἀμοιβῆς. Οὕτω δὲ ἕνεκα τῆς ὀφειλέας τῶν συναλλ. αἰῶν δὲν ἴσχυσεν ὁ κανὼν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ σπουδαιότητος θέματος.

3. Εὐθύνεται μόνον διὰ σχετικὴν ἐπιμέλειαν — *diligentia q̄d̄ ex suis, culpa in concreto* — ὁ διαχειριζόμενος ἀλλότρια καὶ ἴδια συγχρόνως, ἰδίως ἐπὶ συγκυριότητος, καὶ ἐταιρείας, ἐπὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς συζύγου καὶ τῶν ἀνηλίκων.¹³ Ἐνταῦθα ζητεῖται διὰ τὰς ἀλλετριάς ὑποθέσεις μὲν ἡ ἐπιμέλεια, ἣν καταβάλλει ὁ διαχειριζόμενος εἰς τὰς ἰδίας.

4. Τὸ ζήτημα τῆς ἀποδείξεως δὲν εἶνε ἥττονος σημασίας ἢ ὁ καθορισμὸς τοῦ μέτρου τοῦ πταίσματος.

Προκειμένου ἂν ὁ ὀφειλέτης ἐξεπλήρωσε τὴν ἐκ συμβάσεως ὑποχρέωσιν του πρὸς ἐπιμέλειαν, ἡ ἀπόδειξις βαρύνει αὐτόν. Διότι ὁ πιστωτὴς ἀπαιτεῖ ἐκ τῆς συμβάσεως, ὁ δὲ ὀφειλέτης πρέπει πρὸς ἀπαλλαγὴν του νὰ ἀποδείξῃ ὅτι κατέβαλε τὴν ἐπιμέλειαν, ἣν ὑπέχρευστο. Ὅθεν ἀπαλλάσσεται τῆς ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεως πρὸς ἀπόδοσιν παρακατατεθέντων ἢ μισθωθέντων πραγμάτων ἀποδεικνύων ὅχι μόνον ὅτι ἀπώλοντο, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἄνευ πταίσματος του ἀπώλοντο.¹⁴

ἀδικήματος ἀγωγή. Καὶ ταῦτα ἴσχυσαν καὶ μεταγενεστέρως διατηρηθέντος ὅτι *civilliter obligatus non est*.

12) L. 1 § 35 Πανδ. 46.3. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 690 δὲν ἴσχυει ἡ διάταξις αὕτη.

13) L. 25 § 40 Πανδ. 10.2—L. 72 Πανδ. 17.2—L. 17 Πανδ. 23.3.—Ὁ ΓρΑΚ § 276 ὁρίζει: Ὁ εὐθυνόμενος εἰς ἐπιμέλειαν, οἷον ἐν τοῖς ἰδίοις συνήθως καταβάλλει, δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης ἕνεκα μεγάλης ἀμελείας.

14) N. 9 § 4 Πανδ. 19.2—N. 5 Κωδ. 4.24. Ἀμφίβολον εἶνε τὸ βῆρος τῆς ἀποδείξεως, ὅταν ὁ πιστωτὴς ἀπαιτῇ ἀποζημιώσιν ἕνεκα μὴ ἐκπληρώσεως τῆς συμβάσεως. Ὁ πιστωτὴς πρέπει τότε νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐκ τῆς συμβάσεως ὀφειλὴν καὶ τὴν αἴτησιν περὶ ἀποζημιώσεως νὰ δικαιολογήσῃ ἱσχυριζόμενος τὴν ἀδυναμίαν τῆς καταβολῆς ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ὀφειλέτου. Εἶνε δὲ ἔργον τοῦ ἐναγομένου μὲν ταῦτα νὰ ἀποδείξῃ εἴτε ὅτι κατέβαλεν, εἴτε ὅτι εἶνε ἔτοιμος καὶ δύναται νὰ καταβάλῃ, εἴτε ὅτι δὲν δύναται νὰ καταβάλῃ, ἀλλ' ἄνευ ὑπαι-

Ὁ εὐθυνόμενος διὰ σχετικὸν παῖσμα καὶ ἐπικαλούμενος τὴν ἀμελή διαχείρισιν τῶν ἰδίων ὀφείλει νὰ τὴν ἀποδείξῃ.¹⁵

Ἄλλ' ἂν ὁ ἐνάγων ἔχῃ ἀξιώσεις ἐνεκα βλάβης ἐξ ἀφορμῆς τῆς συμθάσεως ἢ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκτελέσεώς της, ἐπικρατεῖται αὐτῷ ἢ ἀποδείξῃς τῆς ὀφειλῆς τοῦ ἐναγομένου.

§ 38. Εὐθύνῃ ἐξ ἀλλοτρίου παίσματος.

I. Κατὰ κανόνα εὐθύνεται τις μόνον δι' ἴδιον παῖσμα. Ὅθεν κατ' ἀρχὴν οἰκογενειάρχαι καὶ κύριοι ὑποθέσεων εὐθύνονται ἐνεκα βλάβης γενομένης ὑπὸ τῶν ὑπεξουσιῶν, προσετώπων καὶ βεβηθῶν μόνον ἐφ' ὅσον αὐτοὶ εἴνε ὑπαίτιοι, ἔστω καὶ ἐμμέσως. Αὕτη δύναται νὰ συνίσταται μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς ἑλλειψιν ἐπιμελείας κατὰ τὴν ἐκλογὴν—culpa in eligendo—ἢ εἰς ἀμέλειαν κατὰ τὴν φύλαξιν—culpa in custodiendo—ἢ εἰς ἀνεπαρκῆ προφυλακτικὰ μέτρα καὶ ἄλλα ἑλλειπῇ μέτρα.¹

II. Ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ εὐθύνῃς τοῦ κυρίου διὰ πράξεις τῶν ἀνθρώπων τοῦ δὲν ἠδύνετο νὰ πραγματοποιῇ ἀπεριόριστος. Ἡ δημοσία ἀσφάλεια καὶ τὸ συμφέρον τῶν συναλλαγῶν ἀπὸ τῶν τροποποιήσεως, πρακτικὸν μέσον σύστημα.

1. Πρὸ πάντος ἐπὶ ζημιῶν ἐκτὸς συνυβάσεων ἦτο τοῦτο ἀναγκαῖον.

Κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον κηθύνετο ὁ οἰκογενειάρχης δι' ἀδικήματα τῶν ὑπεξουσιῶν μόνον διὰ τῆς actio noxalis, δυνάμει τῆς ὁποίας ἔπρεπεν ἢ νὰ ἀποζημιώσῃ διὰ τὰς συνέπειας τοῦ ἀδικήματος ἢ νὰ ἐγ-

τιότητος. Ἡ ἀπόδειξις τοῦ ὁλοῦ τοῦ ἐναγομένου εἶνε ἔργον τοῦ πιστωτοῦ, ἐὰν στηρίζῃ ἐπὶ τούτῳ δικαιώματα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο φιλονικεῖται, Windscheid § 265 σχμ. 17.—Ὁ Γράκ λέγει § 282: Ἀμφισβητούμενου, ἐὰν ἡ ἀδυναμία τῆς παροχῆς εἴνε συνέπεια γεγονότος εὐθύνοντος τὸν ὀφειλέτην, οὗτος φέρει τὸ βῆρος τῆς ἀποδείξεως.

15) Αἱ διακρίσεις τοῦ Windscheid § 265 σχμ. 19 λυοῦνται, ἂν τις θεωρήσῃ ὡς ἀκριβὲς τὸ ἄνωτ. I § 86 σχμ. 12 σημειωθέν.

1) L. 27 § 9 Πανδ. 9. 2. Οὐλπιανός. Si fornicarius servus coloni ad fornicem obdormisset et villa fuerit exusta, Neratius scribit ex locato conventum praestare debere, si negligens in elegendis ministeriis fuit. [Ἐὰν ὁ κλίβανος δοῦλος τοῦ ἀγρολήπτου ἐκοιμήθῃ παρὰ τὸν κλίβανον καὶ ἡ ἐπαυλὶς ἐκάη, ὁ Νεράτιος γράφει ὅτι ὁ ἀγρολήπτης εἶνε ὑπεύθυνος ἐκ τῆς μισθώσεως, ἐὰν ὑπῆρξεν ἀμελής περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ] L. 11 Πανδ. 19.2 — L. 40, L. 11 Πανδ. 13.6—L. 20 Πανδ. 13.6—L. 20 § 3 Πανδ. 3.5.

πάντα τὰ θέματα, ἐνθα τις ἀναλαμβάνει διὰ συμβάσεως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκτελέσῃ ὥρισμένον τι.⁵

Τούναντιον μισθῶται καὶ χρησιδανειοῦχοι διὰ τὰ μισθωθέντα καὶ χρησιδανεισθέντα πράγματα, πωληταὶ διὰ τὰ πωληθέντα, κοινοὶ ἐντολοδόχοι καὶ διαχειρισταὶ ἀλλοτρίων εὐθύνονται ἕνεκα πταίσματος τῶν ὑπ' αὐτοὺς μένον ἢ συγχρόνως συντρέχει καὶ ἴδιον αὐτῶν πταίσμα. Ἐπομένως ἐνταῦθα τηροῦνται αἱ γενικαὶ ἀρχαί.⁶

Ὑφίσταται δὲ πταίσμα, ἂν ἐγένοντο πάντα ὅσα ὁ ἐπιμελεστάτος ἤθελε κάμει. Τὸ αὐτὸ νοσούμεν καὶ ἐάν τις ἐργοληθικῶς ἀνέλθῃ τὴν μετακώμισιν πίθων ἢ ξυλῶν. Τούτῳ δὲ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πράγματα. Ὁ ἐργολάβος κατὰ ταῦτα ἐνέχεται οὐ μόνον δι' ἴδιον πταίσμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν βοήθων αὐτοῦ. Ἀπαράδεκτος εἶνε ἡ ἐρμηκία τοῦ Γαλλοῦ, ὅτι ἡ εὐθύνη ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ προϋποθέτει ζημίαν ἐπιβήσασαν ἐκ πταίσματος τοῦ ἐργολάβου καὶ τῶν ἀνθρώπων του. Διότι οὕτως ὁ ἐργολάβος δεν ἔα γένηται διὰ τὸ ἴδιον πταίσμα, ἂν μὴ συνέτρεχε καὶ πταίσμα τῶν βοήθων του. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε παράλογον. Ὅτι ὁ ἐργολάβος δι' ἴδιον πταίσματος μόνον εὐθύνεται ὡς αὐτονοήτην δεν λέγει τὸ γαλλοῦ Γαλλοῦ. Διότι. Ὅθεν προκινῶν ὁ τυμπλακτικός συνέτρεχε ἔχει τὴν ἑνοίαν καὶ ἐν τῷ εἶν καὶ ἐν τῷ εἶναι θέαται. Ὅτι δὲ ὁ νομικός ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ ἐκείνους κανόνα καὶ ὅχι τὴν αὐτονοήτην, ὅτι ὁ ἐργολάβος εὐθύνεται διὰ culpa, προκινῶν καὶ ἐκ τούτου, ὅτι αὐτονοῶς τονίζει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς περὶ κινῶν ἀτοκνίσεως καὶ εἰς ἄλλα θέματα. — Τὴν δόξαν τοῦ Γαλλοῦ ἀσπάζεται ὁ Windscheid § 404 στμ. 1. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀπέδρασε τις αὐτὴν, ἐξακολουθεῖ ὁ Windscheid, εἰς τελείως ἐπιτεταρμένον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Γάλλος τὴν culpa ἰpsius εἰσελάθεν ὡς culpa in eligendo. Τούτῳ δὲν εἶνε πολυχρότερον ἢ ἐν ἄλλοις χωρίοις, ἐὰν ἀρειλώμεν νὰ δεχθῶμεν ταυταῖ, ὑποθέτου. Ἀλλ' εἰς διόρισται, ἐὰν ποικίλῃται περὶ τυχαίων ἀνακρίβων ἐκφράσεων ἢ περὶ κανόνος εἰς ὃν ἀποδίδει ὁ συγγραφεὺς ρητῶς γενικὸν κύρος. Καὶ δεν εἶνε ἡ ρῆσις τοῦ Γάλλου περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ προισταμένου διὰ τὸ λάθῃ τῶν βοήθων ἢ πρακτικῶς σφοδρῶς δεν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν τάξιν, ἥτις ἀπανταχοῦ παρὰ τοῖς κλασσικοῖς νομικοῖς παρουσιάζεται, τῆς ἐνισχύσεως τῆς εὐθύνης ἕνεκα culpa. Πρὸς τί νὰ παρεξηγηθῶμεν τὴν ρῆσιν χάριν ἀρχῆς, ἥτις οὐδαμῶς δύναται τελείως νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἦν οἱ Γαλλοὶ ἐπὶ πολλῶν θεμάτων διέρρηξαν.

7) Γερ. Ἀκρ. XXXIII σελ. 469.

8) Ὁ ΓρΑΚ § 278 γράφει ἐξερχόμενος τῶν ὁρίων τοῦ ΡΔ. «Ὁ ἀρειλὲς εὐθύνεται διὰ πταίσμα τοῦ νομίμου αὐτοῦ ἀντιπροσώπου ἢ τῶν προσώπων ἃ μεταχειρίζεται πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών του, ὥσπερ ἐὶ δι' ἴδιον αὐτοῦ πταίσμα».

Ἐνοχικὸν Δίκαιον

9

Πανεπιστήμιον Ἑλληνικῆς Θεολογίας, ἐκδόσεως ἑκδόσεως.

Δημοσιὴν Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροίας

§ 39. Εὐθύνη μέχρι ἀνωτέρας βίας.

Τίνες εὐθύνονται κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἐργασίας των μέχρι ἀνωτέρας βίας ;

1. Τὸ πραιτωρικὸν ἔδικτον περὶ *receptum nautarum cauponum* ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ναυκλήρους καὶ καπηλοὺς τὴν ἀπεριορίστον εὐθύνην πρὸς ἀκεραίαν ἀπόδοσιν τῶν ἀντικειμένων τῶν παραληφθέντων ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐνάσκει τοῦ ἐπαγγέλματός των.¹ Ἦτο δὲ νόμος τῆς ἀνάγκης προκληθεὶς ἐκ τῆς μὴ ἀσφαλείας τῶν ὁδῶν καὶ τῶν μεταφορέσεων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Δημοκρατίας,² ὅστις νόμος οὐδεμίαν ἀρχικῶς εἶχεν ἐξαίρεσιν.

Ἄλλ' ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας οἱ ναυκλήροι καὶ καπηλοὶ ἀπαλλάσσονται τῆς εὐθύνης, ἀποδεικνύοντες ἀνωτέραν βίαν—*vis major damnum fatale*— ἢ ἴδιον πταῖσμα τοῦ ταξειδιώτου.

Ἡ ἀπόδειξις ὅτι οὐδὲν πταῖσμα προσωπικὸν τοῦ ναυκλήρου ἢ καπηλοῦ ὑπάρχει, δὲν ἀπαλλάσσει τοὺτους.^{3, 4}

1) L. 1 Πανδ. 49.

2) Πρὸς Ν. 1 § 4 Πανδ. 4.9. Ὁ Γαέλσμιτ γράφει: Ἐν τῷ παλαιῷ ΡΔ ὁ ξενόδοχος καὶ ὁ ταξειδιώτης πρὸ τῆς παραλαβῆς τῶν ἀποσκευῶν συνήπτων ρητὴν σύμβασιν προφορικὴν περὶ τῆς διαφυλάξεως ἀκεραίων τῶν ἀποσκευῶν, τὴν συνήθειαν καθιέρωσε τέλος τὸ Ἐδικτον; Τοῦτο δὲν εἶνε πιθανόν. Ὁ Ρωμαῖος ἐρχεται πειναλὴς, διψαλὴς, κεκοπιακῶς μετὰ μακρὰν ἱππασίαν νύκτωρ ἴσως μετὰ καταιγίδα εἰς πανδοχεῖον. Ἀλλὰ δὲν εἰσάγει τὸν ὕδατοσταγῆ ἵππον τοῦ εἰς τὸν σταθλόν, ἐν στεγνώνει τὰ ἐνδύματά του ἐντὸς τῆς οἰκίας, οὔτε τρώγει οὔτε πίνει πρὶν ἢ ἡ χρείας ξενόδοχος ρητῶς διὰ τῶν λέξεων *salvum fore recipio* ἢ ἄλλων ὁμοίων παραλαβῇ ὑπευθύνως τὰς ἀποσκευάς. Καὶ τί συμβήσεται, εἰάν ὁ χωρικός πανοχεὺς δὲν δέχηται τὰς λέξεις τῆς συμβάσεως; Διευκνέτερος τότε ὁ Ρωμαῖος ταξειδιώτης ἐν ὑπαίθεσι; — Κατὰ Λένελ, οἱ Ρωμαῖοι ξενόδοχοι συνείθισαν νὰ ἀνακηρυχθῶσι τὴν εὐθύνην δι' ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν ὁδὸν προσέψεως τοῦ ξενοδοχείου· λ. γ. *sarcinae salvae erunt*. Ἡ εἰκασία αὕτη εἶνε λίαν ἐπαγωγός.

3) Ν. 3 § 4 Πανδ. 4.9.

4) Κατὰ τὸν Γερμ. Ἐμπ. Κωδ. § 395, 607 ὁ ἀγωγιάντης ὁ κατ' ἐπαγγέλμα μετακινῶν ἐμπορεύματα κατὰ ξηρὰν καὶ ὁ ἐκναυλωτὴς θαλασσίῳ πλοίῳ εὐθύνεται διὰ πᾶσαν ζημίαν, ἐρ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἀνωτέρα βία ἢ ἴδιον πταῖσμα τοῦ ζημιωθέντος. Τούναντιον ὁ νόμος τῆς ἀποκρίσεως τῆς 15 Ἰουνίου 1895 ἐπιτρέπει τῷ ἀγωγιάντῃ τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ἀπώλεια ἢ ἡ ζημία ἐπῆλθε διὰ γεγονότων, ἀτινα δὲν ἤδυναντο νὰ ἀποκρουσθῶσι διὰ τῆς ἐπιμελείας ἐπι-

2. Θάνατος καὶ τραυματισμός προσώπων ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως σιδηροδρόμου παράγει εὐθύνην τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὅστις μόνον ἐπὶ ἀνωτέρας βίας ἢ ἰδίου πταίσματος τοῦ ζημιωθέντος δὲν εὐθύνεται. ^{ΚΘ. 94. ΚΑ. 439}

3. Ἀλλὰ τί εἶνε ἀνωτέρα βία; Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δόξαν ^{ΑΑ. 518. 609} τυχύματα οὕτως ἐξαιρετικά, ὥστε δὲν δύνανται νὰ προβλεθῶσιν, ἐπομένως ἐν τῇ τακτικῇ πορείᾳ τῶν ὑποθέσεων δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν.

Ὁ ἐνασχῶν τὸ ἐπάγγελμα ξενεδοῦχο, ἀγωγιάντου ἢ ἐπιχειρήσιν σιδηροδρόμου δὲν εὐθύνεται μόνον διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἐπιμαίους οἰκογενειάρχου ἐν δεδομένῳ θέματι, ἀλλὰ μᾶλλον ὑποχρεοῦται νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς προστασίαν τοῦ κοινού. Καὶ ὅπως γένηται τοῦτο, ὑποχρεοῦται καὶ διὰ τοὺς τυχείους κινδύνους τοῦ μετ' αὐτοῦ συναλλασσομένου κοινού. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἡ ἐπιχειρήσις ἀποτελεῖ οἰονεὶ ἀσφαλιστικὸν ἴδρυμα διὰ τοὺς μετ' αὐτῆς συναλλασσομένους. Ἀλλ' ἡ ἀσφάλεια αὕτη δὲν προβάλει καὶ διὰ γεγονότα τοσοῦτον ἑκτακτά, ὥστε νὰ μὴ λογίζωνται ὡς πιθανὰ ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἧτοι δι' ἀνωτέραν βίαν.⁶

μελοῦς ἀγωγιάντου.—[Κατὰ τὸν Ἑλλήν. Ἑμπ. Νομ. § 103 ὁ ἀγωγιάντης (τῆς διὰ γῆς μετακομίσσεως) εὐθύνεται διὰ τὰ μετακομιστέα ἀπαλλασσόμενος μόνον ἐπὶ ἀνωτέρας βίας (ἀκταμαχῆτος δυνάμεως κατὰ τὴν φρασολογίαν τοῦ Ἑμπ. Νομ.) εἶνε δὲ ἀδιάφορον ἂν ἔχῃ ἐπάγγελμα τὴν μετακομίδην ἢ μή, ἀρκεῖ νὰ ἐνεργῇ ἐπιχειρήσιν μετακομίσσεως καθ' ὅσον αὕτη συνιστᾷ ἐμπορικὴν πωλίσιν (ἄρθρ. 2 Νομ. Τυμποσδ.), ὅποτε ἐφαρμόζεται τὸ ἄρθρ. 103 Ἑμπ. Νομ. Ἐπὶ δὲ θαλάσσιαις μετακομίσεσι εἴτε ἀκτοπλοίας εἴτε μὴ ὁ πλοίαρχος εὐθύνεται διὰ τὰ ἐπιβιβασθέντα ἐμπορεύματα (ἄρθρ. 221) καὶ ἀπαλλάσσεται μόνον ἐπὶ ἀνωτέρας βίας (ἄρθρ. 230). [Γεωρ. Δουβουν.]

5) Ἐν Ἑλλάδι ἐλλειπούσης ἐιδικῆς διατάξεως αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐταιρεῖαι εὐθύνονται εἰς ἀστικὴν ἀποζημίωσιν ἐνεκα δόλου ἢ ἀμελείας μεγάλης ἢ μικρᾶς τῶν ὑπαλλήλων καὶ ἀνθρώπων των κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχάς. Ἐπομένως διὰ τὰ ἀπλὰ τυχερά εἰσιν ἀνεύθυναι. [Γεωρ. Δουβουν.]

6) Ἡδὴ ἀπὸ τῶν γλωσσολογικῶν ὑφίστανται δύο γινόμενα περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀνωτέρας βίας. Κατὰ τὴν πρώτην ὡριωμένην τινὲς τυχεῖς γεγονότα, οἷον σεισμός, πλῆμμυρα, ἐπιδρομὴ ἐχθρῶν, τὰ λεγόμενα ἐξωτερικὰ γεγονότα, ἀποτελοῦσι τὴν ἀνωτέραν βίαν. Νειωστὶ μετέπλευσεν ὁξυνούσασα τὴν δόξαν ταύτην ὁ Εἰκμτ. Κατὰ τοῦτον ἀνωτέρα βία εἶνε γεγονός, ὅτε πλοῖον ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς συνήθους ἀσκήσεως τῆς σχετικῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς ἐντολὰς ἡμῶν εἰς σώμα ἀνθρώπων ἢ εἰς πρᾶγμα, δι' ἐπιβράσειος ἐπὶ τοῦ κύκλου τῆς ἐνασχύσεως τὸ γεγονός τοῦτο ἂν ἕτατος ἐνεκα τοῦ τόπου καὶ τοῦ ὅγκου τῆς

II. Ὑπερημερία. KA. 491-518, KZ. 221. KΓ. 449.

§ 40. Ὑπερημερία τοῦ ὀφειλέτου. Προϋποθέσεις.

Ὁ ὀφειλέτης εἶναι ἐν ὑπερημερίᾳ, ὅταν ὑπαίτιός δὲν καταβάλλῃ ἐγκαίρως.¹

Ἡ ὑπερημερία τοῦ ὀφειλέτου ἀπαιτεῖ:

1. Ἀπαιτήσιν ἀπαιτητῶν.

Ὅθεν πρέπει νὰ λήξῃ ἡ τυχὸν προθεσμία, ἡ συμφωνηθεῖσα προμήνυσις νὰ γέλνῃ, ἡ αἵρεσις νὰ ἐξεέλθῃ. Ἐπὶ ἀμφιβαρῶν συμβάσεων αἵτινες ἐκτελοῦνται παροχὴ πρὸς παροχὴν, ὁ θέλων νὰ καταστήσῃ τὸ ἀντισυμβαλλόμενον ὑπερήμερον πρέπει νὰ προσφέρῃ αὐτὸς τὴν ἀνταποδοτικὴν τῶν παροχῶν.

Ὁ ἔχων ἐνστάσιν δὲν καθίσταται ὑπερήμερος.² Ἐπίσης ὁ ἀπλῶς naturaliter ὀφείλων.³

2. Ὁχλήσις τοῦ πιστωτοῦ—interpellatio—κατὰ κανόνα.⁴

ἐμπροστίας τοῦ προσωρινῶς ὑπερβαίνει τὰ ἐν τῷ συνήθει βίῳ ἀπαντῶντα τυχόν εἶδη. (Ὅπως καὶ ὁ Unger καὶ ὁ Baron. Κατὰ τὴν ἑτέραν δόξαν δὲν ὑπάρχουσιν ἀντικειμενικά, ἀπαξ διὰ παντὸς τιθέμενα κριτήρια τῆς ἀνωτέρας βίας. Μᾶλλον δὲ πρόκειται περὶ πραγμάτων, ὅτινα ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην προσοχὴν ἐν τῷ ὁρῶντι θεματι—*damnam quod prudentibus accidit*. Οὕτως ὁ Dernburg ὁ Στίτςιγκ καὶ τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXI σελ. 13.—Ἐν τῷ Ἑλλ. δικαίῳ γίνεται συνήθως μνεία τῆς ἀνωτέρας βίας (*vis major*) ἐπὶ ναυτικῶν συμβάσεων. Ἐκεῖ ἰδίως δηλοῖ τὴν μεγάλην τρικυμίαν (ἄλλοτε καὶ τὴν πειρατείαν). *Quid* ποικιλίᾳ τοῦ πλοίου, ἡ ἐκρηγὴς τοῦ ἀτυολέθητος. Ἐπίσης ἡ ξήρανσις τῶν δένδρων τοῦ μισθωθέντος κήπου ἕνεκα νόσου λογίζεται προερχομένη ἐξ ἀνωτέρας βίας. Ἐρετ. Ἀθηνῶν τοῦ 1895. Καὶ ὁ πόλεμος ἀποτελεῖ ἀνωτέραν βίαν [Γεωρ. Δροβουν.].

1) Ἡ λήξις mora (ὑπερημερία, ὑπέροφες ἐν ταῖς βυζαντιναῖς πηγαῖς) ἔχει διπλὴν σημασίαν· πρῶτον σημαίνει καθυστέρησιν τοῦ ὀφειλομένου ἀντικειμενικῶς καὶ δευτέρου ὑποκειμενικῶς, ἥτοι ὑπαίτιον καθυστέρησιν. Ἀμφοτέρας τὰς σημασίας ἐν εἴδει λογοπαγινύσι ἀναφέρει ὁ Παῦλος L. 24 Πανδ. 22, 4. *Si quis solutioni quidem moram fecit, iudicium autem accipi paratus fuit non videtur fecisse moram.* [Ἐάν τις καθυστέρησεν ἀναίτιως τὴν καταβολήν, ἀλλ' εἴ ἑτοίμος νὰ δεχθῇ τὴν κρίσιν, δὲν φαίνεται ποιήσας ὑπαίτιον καθυστέρησιν (ὑπερημερίαν)].

2) L. 54 Πανδ. 2.14—L. 40 Πανδ. 12.1.

3) L. 88 Πανδ. 50.17.

4) L. 32 Πανδ. 22.1. Mora fieri intellegitur non ex re sed ex perso

Ἡ ὀχλήσις πρέπει νὰ γείνη ἐν καταλλήλῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ.³ Ὁ πιστωτὴς ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ὀχλήσεως μόνον, ὅταν δικαιούται νὰ δεχθῇ τὴν πληρωμὴν.⁴ Ἄντ' αὐτοῦ δύνανται νὰ ὀχλήσῃσι πληρεξούσιοι ἢ νόμιμοι ἀντιπρόσωποι, οὐδέποτε ὁμῶς διαχειριστὴς ἀλλοτρίων.⁵
 καὶ μὴ ἐπὶ τῇ ἀνάγκῃ ἀντικειμενικῶς ὡς ἀνάγκη τοῦ ἀποδοτέως ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ. ΚΑ. 46

id est si interpellatus opportuno loco non solverit. [Ὑπερμερία γίνεται οὐχὶ ἐκ πράγματος, ἀλλ' ἐκ προσώπου (οὐχὶ ἀντικειμενικῶς, ἀλλ' ὑποκειμενικῶς) ἥτοι ἂν ὀχλήθῃς τις ἐν καταλλήλῳ τόπῳ δὲν καταβάλλῃ]. Ἡ ἐπὶ πλέον αἰτησις τοῦ πιστωτοῦ δὲν κωλύει τὴν ὑπερμερίαν διὰ τὸ ἀληθῶς ὀφειλόμενον, ἀδικαστικῶς, ἀλλὰ μόνον, ὅταν ὁ πιστωτὴς τὸ ποσὸν τοῦ ἀληθοῦς χρέους δὲν ἤθελε νὰ τὸ δεχθῇ. Ἄλυσ. Γερμ. IX σελ. 141. Αὐτονόητον εἶναι ὅτι ἡ ἐπίδοσις τῆς ἀγωγῆς καὶ ἡ ἐπίδοσις τῆς ἐπιταγῆς πρὸς πληρωμὴν ἐπὶ ἀνγκαστικῆς ἐκτελέσεως ἀποτελοῦσιν ὀχλήσιν.

5) L. 32 Πανδ. 22, 1—L. 49 § 3 Πανδ. 45, 1. Ἄλλ' ὀχλήσις γενομένη πρὸ τῆς λήξεως τοῦ χρόνου, δι' ἧς ὁ βρεβηλῆτης καλεῖται νὰ πληρώσῃ μετὰ τὴν λήξιν ἄκαρ. Windscheid § 279 σημ. 4. Contra Γ. ΑΚ § 284. Εἰσετ. Πατρῶν 555 τοῦ 1896. Ἐν τῇ προηγούμενῃ περιέχεται ὀχλήσις πρὸς πληρωμὴν μετὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας τῆς προηγούμενης.

6) Κατὰ Κνίπ οἱ ἀνήλικοι καὶ ἄλλοι ἀνάγκαιοι, ἐφ' ὅσον δύνανται νὰ ἀποκτώσι δικαίωματα ἐγκύριος, ὀχλοῦσι καίπερ μὴ δικαιούμενοι νὰ δεχθῶσι πληρωμὴν. Ἀνήλικος πᾶσι δύναται νὰ ὀχλήσῃ ἕνα λ. γ. τῷ γονεὶ καὶ τῷ ἐκδότην τοῦ, ἢ ἕνα τῷ ἀποδοτῇ βιβλίον, ὅπερ ἐδίδασκε. Βεβαίως ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς εἰς ἐξουσιοδοτηθεὶς πρὸς παραλαβὴν τῶν πραγμάτων τούτων ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ. Τούναντίον θὰ κατελήγμεν εἰς ἄσπον, ἂν ἤδυνάτο ὁ ἀνήλικος νὰ ὀχλήσῃ, ἐγκύριος, ἕνα ὃ ὑπὲρ τοῦ ἐπιτόπου ἀνταρκεῖται ὡς διὰ τὸ κατὰ ἀναγκάειος ἵππος παραδοθῇ, ἂν καὶ ἴσως πρὸς τὸ παρὸν δὲν θεωρεῖται τοῦτο τῷ ἐπιτόπῳ. Ἡ ὀχλήσις εἶναι πᾶσι διαχειρίσιμος, ἥτοι κατὰ κανόνι ἀνάκει εἰς μόνον τὸν διαχειριστήν.

7) Ὁ Παῦλος ἐν L. 24 Πανδ. 22, 1 φησὶναι λέγων τὸ ἐκπαισθέν, Mora videtur creditori fieri, sive ipsi sive ei, cui mandaverat, sive ei qui negotio ejus gerebat, mora facta sit [Γίνεται ὑπερμερία πρὸς τὸν πιστωτήν, ἂν γίῃ ὑπερμερία εἴτε πρὸς αὐτόν, εἴτε πρὸς τὸν ἐντολοδόχον του, εἴτε πρὸς τὸν ἄνευ ἐντολῆς διοικητὴν τῆς περιουσίας του]. Ἄλλ' ἐντολὰ πρέπει νὰ ὑποθεσώμεν ὅτι προκεῖται περὶ εἰδικῆς ἐντολῆς καὶ γενικῆς ἐντολῆς. Διότι ἐπὶ τῆς ὀχλήσεως τοῦ ἄνευ ἐντολῆς διαχειριζομένου τὰ ἑλλότρια δὲν ὀρίζονται ἀσφάλεια ὅτι ὁ πιστωτὴς θέλει τὴν λύσιν τῆς νομικῆς σχέσεως. Δ. γ. κατέθεσέ τις ἀναχωρῶν χρήματα τρίτῳ ἀναλαμβάνει αὐτόκλητος τὴν διαχείρισιν τῶν υποχρεώσεων του. Ὁ θεματορρυλᾶς, ὃν ὀχεῖ ὁ ποιοῦτος negotiorum gestor ἀπενεῖς τοῦ καταθέτου πρὸς ἀπόδοσιν καθίσταται ὑπερμερίας, καίπερ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπαλλαγῇ καταβάλλον τῷ ὀχλοῦντι. — Αἱ ἀνωτ. § 24 σημ. 6 καὶ 7 ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ὀχλήσεως.

Ἡ ὀχλήσις πρέπει νὰ γείνη πρὸς τὸν ὀφειλέτην * ἢ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦτου τὸν διὰ τοιαύτας ὀηλώσεις ἐξουσιοδοτημένον.⁹

Καὶ ἄνευ ὀχλήσεως καθίσταται ὁ ὀφειλέτης ὑπερήμερος.

Α. "Όταν ἡ ὀφειλὴ τοῦ προέρχεται ἐκ κλοπῆς ἢ ὁλοῖας ἀφαιρέσεως ξένων πραγμάτων.¹⁰ ΚΕ. 92. ΚΒ. 493 (674 (409) Α. 401

Β. "Όταν ὑπεκφεύγῃ τὴν ὀχλήσιν,¹¹ ἤτοι ὅταν οὔτε ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ ἢ ἄλλως ἐν τῷ καταστήματί του, οὔτε ἐν τῷ διὰ τῆς συμβάσεως ΠΑ. 315 ὁρισθέντι τόπῳ καταβολῆς εὐρίσκηται, οὔτε ἀρῆκεν ἀντιπρόσωπον ἐκεῖ, ὥστε ὁ πιστωτὴς μάτην ἀποπειρᾶται νὰ ὀχλήσῃ.¹²

Γ. "Όταν ὠρίσθῃ ῥητὴ προθεσμία καταβολῆς καὶ δὲν γείνη καταβολὴ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Τοῦτο ἐδέχθη ἡ Πράξις τοῦ κοινοδικαίου: dies interpellat pro homine.¹³
Κ2. 201, 426. ΚΒ. 90. ΚΕ. 251. ΚΑ. 530. ΑΓ. 273.

Τὸ ἀναγκαστικὸν ἐνέχεται εἰς τὸ ἐκ τῆς Πράξεως καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας ΚΑ. 203.

8) Ὁ ὀφειλέτης πρέπει νὰ εἶνε ἰκανὸς πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν L. 24 Πανδ. 45.1.—ΓρΑΚ § 131.

9) Ἀναμφιβόλῳ εἶνε ὅτι νομίμοι ἀντιπρόσωποι καὶ δὴ ἐπίτροποι δύνανται νὰ ὀχληθῶσιν ἀντὶ τῶν ἀντιπροσωπευμένων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει νῦν καὶ διὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν νομικῶν προσώπων. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἐπὶ ἐκουσίας ἀντιπροσωπεΐας. Ἡ ὑπερῆμερία τοῦ πρωτοφειλέτου δὲν θέτει τὸν ἐγγυητὴν εἰς ὑπερῆμερίαν, ἀλλὰ κατὰ κανόνα τὸν βλάπτει, διότι εὐθύνεται διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ πρωτοφειλέτου, ὅμως διευορρώθησαν ἐκ τῆς ὑπερῆμερίας L. 91 § 4 Πανδ. 45.1. Ἡ ὑπερῆμερία τοῦ ἐγγυητοῦ δὲν βλάπτει τὸν πρωτοφειλέτην.

10) L. 8 Πανδ. 43.1.—N. 1 § 35 Πανδ. 43.16.

11) L. 28 Πανδ. 22.1 Aliquando etiam in re moram esse decerni solet, si forte non exstat qui conveniatur. [Ἐνίοτε ὠρίσεται καὶ ὑπερῆμερία in re (ἤτοι ἄνευ προσωπικῆς ὀχλήσεως), ἐὰν λ. γ. δὲν ὑπάρχῃ τις, ὅστις νὰ ἐναγθῇ].

12) Δήλωσις τοῦ πιστωτοῦ ἐνώπιον δικαστηρίου, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ Μόρσεν, δὲν εἶνε ἀναγκαία. Μόνον πρέπει ὠρισμένως νὰ ἐμψήνηται ἡ βούλησις τοῦ πιστωτοῦ, ὅτι ἀπαιτεῖ πληρωμὴν. Ὅθεν ἀρκεῖ ἂν ὁ πιστωτὴς ἢ συμβολαιογράφος μεταβῇ εἰς τὴν τέως κατοικίαν τοῦ ὀφειλέτου καὶ ἐκεῖ συνταχθῇ ἔγγραφον, ὅπου βεβαιῶσιν τὴν ματαίαν ἀπόπειραν πρὸς ἐπιτυχίαν πληρωμῆς. Windscheid § 278 σημ. 12.

13) Τοῦτο μία τῶν περιρρηστέων διχογνωμιῶν τοῦ κοινοδικαίου. Ἦδη ἡ γὰρ ὁμοσπονδία ἐκτίθηται εἰς L. 4 Πανδ. 22.1 ἐδιδάχθη ὅτι interpellari videtur ab ipsa die constituta καὶ τοῦτο ἔγενετο κρατοῦσα δοξά, ἥτις καὶ ἐν Γερμανίᾳ γενικῶς ἐφημερίζετο, ἕως οὗ ὁ Σαβινὸς προσέβαλεν αὐτήν. Ἐκτοτε αἱ δοξαὶ διχρήσθησαν. Ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἠγνόουν τὸν κανόνα dies interpellat ἀποδείκνυνται τὰ

3. Υπατιότης τοῦ ὀφειλέτου. ΚΒ. 379. ΚΑ. 480. ΚΖ. 421-426.
 56. 357. ΚΗ. 337. ΚΖ. 427. ΚΓ. 449. ΚΕ. 108. Λ. 156. ΛΑ. 604. ΚΑ. 302
 ἡ ἐκ τοῦ ὑπατιοῦς (καὶ αὐτὸς αὐτὸς βαλεῖ) ποσὸς τῆς ἀποδοτέας ἐκφέρειται.

ex re sed ex persona, — ἐκφέρειται ὡς ἐντελῶς γενικῶς L. 32 Πανδ. 22.1.

ἤτο δὲ ἀνάγκη περιορισμοῦ, ἂν δὲν ἴσχυε διὰ πάντα τὰ χρεῖα τὰ εἰς ρητὴν ἔσαν ἤτοι διὰ λίαν συγχὸν θέμα. Εἰ | Οἱ νομικοὶ ἀναφέρουσιν ἐν διαφοραῖς ποικίλας ἐξαιρέσεις. Ἡ ὑπερμερία aliquando προκύπτει ex re, ἂν κυρτὸς δὲν εὐρίσκηται ὁ ὀφειλέτης. Ἡ περίπτωσις τῆς προθεσμίας δὲν ἤτο προσηγορία.

Πῶς ἐξηγεῖται ὅτι κανὼν τοσοῦτον σημαντικὸς ἐν τῇ Πράξει ἀποδοτέας ἐξαιρεται διὰ ῥητῶν λέξεων: Ἡ σιωπὴ ἀποδεικνύει, τελείως, ὅτι ἡμᾶς, τὴν ἀνυπαρξίαν. γ) Ἐν L. 17 § 4 Πανδ. 22.1 λέγει ὁ Παῦλος,

locato qui convenitur, nisi convenierit ul tardius pecuniae illatæ usuras peret, non nisi ex mora usuras præstare debet. [Ὁ ἐναγκάζομενος διὰ μίσθω-

σιν, ἐάν αὐτὸς συνεφώνησεν ἵνα βραδύτερον ὀφείλῃ τόκους, δὲν ὑποχρεοῦται εἰς τόκους εἰμὴ ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας]. Διὰ τὸ μίσθωμα πολλὰκις συμφωνεῖται ὁ ἀποδοτέας πλήρως καὶ ὅμοιος ἐνταῦθα γενικῶς ἀποφαίνεται ὁ Παῦλος, ὅτι

βραδείας πληρωμῆς τοῦ μισθώματος δὲν τρέχουσι τόκοι εἰμὴ ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας, ἥτοι ἀπαίρεται ἰδικιότατα ἐνέργεια, ἵνα ἐπέλθῃ ὑπερμερία. — Τὰ χω-

ρία ἐπιμαρτυροῦνται οἱ ἀντιδρῶντες, δὲν διακρίνεται τὸ συμπέρασμα. Εἰς δὲ ὡς δὲ L. 10 Κωδ. 4.49, Cum venditorum eam fide conventionis nota tempore placido hanc non exposuisse proponas, empti actione eum

ante interest tua tunc tibi præstitam fuisse apud præsidem provincie con-

firmare potes. [Ἐπειδὴ προτείνεις ὅτι παραβὰς τὰ συμφωνηθέντα ὁ πωλητὴς κατέχευε δὲν παρέσχε τοῦτο κατὰ τὸν συμφωνηθέντα χρόνον, δύναται νὰ τὸν

ἀφαιρῇ παρὰ τῷ ἐπάρχῳ διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀγορασίας ἵνα σοὶ παρέσχη τὸ πρῶτον σοὶ. — Ἐπὶ συμβάσειν παροχῆς κατέσχετο μετ' ὠριμαίνοντος χρόνου πα-

ροχῆς ἢ ἐγκαιρῶς παροχῆς εἶνε κατὰ κανόνα ὅροι τῆς συμβάσεως. ἢ δὲ βια-

στικῶς παροχῆς ταύτης. Διὰ τοῦτο ἀποδίδεται τὸ διαφέρον διὰ τὴν

αἰτίαν παροχῆς, ἀδιαφόρως τῆς τεχνικῆς ὑπερμερίας. Οὗτοι δὲ δὲν εἰσάγε-

ται εἰς τὸ χωρίον, ὡς φρονεῖ ὁ Windscheid, ἀλλ' ἀναπτύσσεται ὅτι ὑπάρχει

αὐτῷ. III L. 114 Πανδ. 43.1. Si fundum certo die prestare stipuler et promissorem steterit quo minns ea die præstetur, consecuturum me

ante interest moram facti non esse. [Ἐάν ἐπερωτήσω ἵνα μετ' ἐπα-

ρῶν ὁ ἀγρὸς ἐν ὀρισμένῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐξ ὑπατιότητος τοῦ ὀφειλέτου δὲν μοὶ

αποδοθῇ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μοὶ ὀφείλεται τὸ διαφέρον μοὶ ἵνα μὴ ἔχη

διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸ ποσὸν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐνασκουμένης ἀπαιτήσεως.¹⁸ Μόνον δὲ ὅταν μὲ ὅλην τὴν ἔρευναν ρυθίζηται βάσιμος ἡ πεποίθησις περὶ μὴ ὑπάρξεως ἐνοχλῆς, ἀπαλλοτρίωσεται.

Ἐλλειψίς μέσων πληρωμῆς δὲν λογίζεται ὡς δικαιολογία τῆς μὴ καταβολῆς.¹⁹ *ὑπερμερία ὑφ' ὧν ὁ ὀφειλέτης ΚΗ. 282. Γν.*

§ 41. Συνέπειαι τῆς ὑπερμερίας τοῦ ὀφειλέτου.

Ὁ ὑπερήμερος ὀφειλέτης ὀφείλει τῷ πιστωτῇ τὸ διαφέρον αὐτῷ πρὸς ἐγκαιρον παροχὴν.¹

Ἀλλὰ τὸ δίκαιον δὲν ἐπαρκεῖται εἰς τοσοῦτον γενικὸν κανόνα. Ἐνεκα τῆς δυσκολίας τῆς εὐρέσεως καὶ τῆς ἀποδείξεως τοῦ διαφέροντος δὲν θὰ ἡγγυάτο ἐπαρκῶς ὁ κανὼν τὴν πληρὴ ἀποζημίωσιν τοῦ πιστωτοῦ διὰ τὴν πραγματικὴν ζημίαν. Οὕτω δὲ ἀνεπτυχθήσαν συγχεκκριμένοι κανόνες ἀπαλλοτρίωσαν τὸν πιστωτὴν τῆς ἀποδείξεως τοῦ διαφέροντος ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον μέγρι τινὲς βαθμοῦ.

1. Ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας ὁ ὀφειλέτης φέρει τὸν κίνδυνον τῆς χειροτερεύσεως καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ ὀφειλομένου πραγματος.

Τὸ πρῶτον ΡΔ καθιέρωσε τούτο διατυπώσαν ὅτι ἡ ὑπερμερία διαιωνίζει τὴν ἐνοχλήν.

Συνεπῶς ὁ πιστωτής, ὃ ὀφείλετο ὁ δούλος Σίγχε, ἡδύνατο ἀπονήκοντος τοῦ δούλου μετὰ τὴν ὑπερμερίαν νὰ ἐναγόνῃ «Stichum» *ἀμφεζαρία ζώειν ἐν ἀνδρὶ μὴ ἴσῃ ΚΕ. 370*

18) Τὸ τεκμήριον εἶνε ὅτι ὁ ὀφειλέτης ὁ δικαζόμενος ἀντὶ νὰ πληρώσῃ εἶνε ὑπερήμερος. Ἀνωτ. I § 154 σημ. 11. — Κατὰ ἀποφ. ΑΡ. Παγὰς 107 τοῦ 1898 ὁ ὀφειλέτης ἀμφιδόλων εὐλόγως ἵενεκα ἐλλείψων τοῦ ἐκχωρητήριου, ἂν πρέπη νὰ καταβάλῃ πρὸς τὸν ἐκχωρητὴν ἢ τὸν ἐκδοχὰ δὲν καλίσταται ὑπερήμερος καὶ ἂν μὴ προδῇ εἰς δικαστικὴν παρακατάθεσιν τοῦ ὀφειλομένου. [Γεωργ. Δουδουν.]

19) Τούτωντιον ὁ Windscheid λογίζεται ὅτι καὶ ἡ ἀρεσσηγούτης ἐπέλο-
θούσα συνεπεῖα ἀνατίων ἀτυχημάτων, θεωρεῖται ὡς ἀπαλλοτρίωσις λόγῳ.
Ἀλλὰ τούτο ἀντιτάσσεται πρὸς L. 137 § 4 Παρ. 45. 1. et generaliter causa
difficultatis ad incommodum promissoris, non ad impedimentum stipulatoris
pertinet. [Καὶ γενικῶς ἡ αἰτία τῆς δυσκολίας τῆς πληρωμῆς ἀπὸ τῆς ἐνδε-
του ὀφειλέτου, ἀλλὰ δὲν κωλύει τὸν πιστωτὴν]. Ἀλλ' ἡ δοξὰ τοῦ Windscheid
εἶνε καὶ ἀσυμφωνήσιμος πρὸς ὑγιὲς συστημα πίστιως. Ὁ δὲ πιστωτής δὲν ἔχει
ἀνάγκην νὰ ἐρευνήσῃ διὰ τί ὁ ὀφειλέτης κατέστη ἀρεσσηγούτης.

dari oportere». Ἐπὶ τῇ βίσει τῆς ἀγωγῆς ταύτης ὁ δικαστὴς κατε-
δικάζεν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ τεθνεώτος ὡσπερὶ ζῶντος.

Τὸ ΡΔ τῆς αὐτοκρατορίας ἐδικαιολόγει τὴν καταδίκην ταύτην ἐκ
τοῦ ὅτι ὁ πιστωτὴς τὸ ὀφειλόμενον ἠδύνατο νὰ πωλῇσῃ ἐπὶ ἐγκαίρῳ
παροχῆς καὶ οὕτω νὰ ἀποφύγῃ τὴν ζημίαν.

Ἐντεῦθεν ἐπιτρέπεται τῷ ὀφειλέτῃ ἢ ἀνταπόδειξις, ὅτι ἡ τυχηρὰ
ἀπώλεια ἤθελεν εὔρει τὸ πρᾶγμα καὶ παρὰ τῷ πιστωτῇ ἐπὶ ἐγκαίρῳ
παροχῆς. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀνταπόδειξιν ταύτην ἀνήκει καὶ τὸ ὅτι ὁ πιστω-
τὴς ἤθελε κρατῆσαι τὸ παρασχθέν καὶ δὲν ἤθελε τὸ πωλῆσαι, τοῦθ'
ὅπερ σπανιώτατα δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου.² ΚΕ. 92.

2) Ἀπὸ τῶν γλωσσογράφων ἐρίζεται, ἂν ὁ ὀφειλέτης συνεπεῖα τῆς δικαιω-
νίσεως τῆς ἐνοχῆς ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ὑπερημερίας φέροι ἀπεριορίστως τὸν
κίνδυνον ἢ εἰς ἀνταπόδειξιν, ἢ εἰς ἀπώλειαν θὰ ἐπέρχεται εἰς τὸν πιστωτὴν
καὶ ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἐγκαίρως τὸ ὀφειλόμενον. Ὁ Μαδῆ δέχεται τὴν αὐστηροτέ-
ραν ἐκδοχὴν, ἐνῷ αἱ σύμμενοι νομικοὶ ἀπάχζονται τὴν ἐπεισεστέρα, ἣν ἀπο-
δεχόμεθα καὶ ἡμεῖς. Μόνον δὲ πρέπει, ὅπερ συνήθως δὲν γίνεταί, νὰ προσεξω-
μεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν. Ὁ κανὼν τῆς δικαιωνίσεως ἐδημιουργήθη ὑπὸ
τῶν Νομικῶν τῆς Δημοκρατίας ὡς αὐθιγότετος καὶ ἀνευ δυνάμει. Εἶνε consti-
tutio juris L. 91 § 3 Πανδ. 45.1 Sequitur videre de eo, quod veteres consti-
tuerunt, quotiens culpa intervenit debitoris, perpetuari obligationem quem
ad modum intelligendum sit. [Ὑπολείπεται νὰ ἰδῶμεν περὶ τοῦτου, ὅπερ
καθίστασαν οἱ παλαιοὶ ἥτοι νὰ δικαιωνίζηται ἡ ἐνοχὴ ὁσάκις ἐπέρχεται πται-
σμα τοῦ ὀφειλέτου, πῶς ἐξηγεῖται] L. 82 § 1 Πανδ. 45.1. L. 24 Πανδ.
22.1. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἡ διάταξις αὕτη τῶν παλαιῶν Νομοδιδ-
σκάων ἤγειρεν ἐνδορισμούς L. 47 § 6 Πανδ. de leg. I. — Item si fundus
chasmate perierit Labeo ait nique aestimationem non deberi: quod ita verum
est, si non post moram factam id evenerit: potuit enim eum acceptum lega-
tarius vendere. [Ἐρωτῶντες εἰς τὸ ἀγρὸς ἀπολεσθῇ ἐν χάσματι, ὁ Λαβέων λέγει,
ὅτι δὲν ὀφείλεται τὸ ἀποτίμημα, ὅπερ εἶνε ἀληθὲς εἰς τὸν συνῆθη καὶ τοῦ μετὰ
τὴν ὑπερημερίαν (εἰς τὴν συνῆθη μετὰ τὴν ὑπερημερίαν, ὀφείλεται τὸ ἀποτίμημα),
καθ' ὅσον ὁ κληροδόχος λαβὼν τὸν ἄγρον ἠδύνατο νὰ τὸν πωλῇσῃ (καὶ νὰ ἀπο-
φύγῃ τὴν τοχμὴν ἀπώλειαν)]. Ἡ εἰρησὶς τοῦ Λαβέωνος ἦτο τὸ ἐναυσμα. Ὁ τι-
ξερὲν ὁ Λαβέων πρὸς δικαιολόγησιν τοῦ ἀρχαίου κανόνος, ἐχρησιμοποίησεν νῦν
ὡς ἡ ὁδηγούσα νομικὴ τρέψις, Ὁ Οὐλπιανὸς ἐξάγει ἐντεῦθεν συνεπεῖα L. 15 § 3
Πανδ. 6.1 Si servus petitus vel animal aliud demortum sit sine dato malo et
culpa possessoris, pretium non esse praestandum plerique ajunt: sed est verius
si forte distractus erat petitor si accepisset moram passo deberi praestari:
nam si ei restituisset, distraxisset et pretium esset lucratus. [Ἐὰν ὁ διεκδι-

2. Ὁ ὀφειλέτης εὐθύνεται περαιτέρω διὰ τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀξίας (ὕποτίμησιν), ἣν ὑπέστη τὸ ὀφειλόμενον μετὰ τὴν ὑπερμερίαν.³

Καὶ τοῦτο ἦτο συνέπεια τῆς ἰδέας ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τῷ πιστωτῇ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ λάβῃ διὰ τῆς πωλήσεως τοῦ ὀφειλουμένου, εἰάν εἶχε παρσχθῇ ἐγκλίρως.

KA. 532

KB. 167

KG. 435.94.

Ἡ τυχὸν μείζων ἀξία τοῦ μέσου χρόνου μεταξὺ τῆς ἐνάρξεως τῆς ὑπερμερίας καὶ τῆς πραγματικῆς παροχῆς ἢ καταδίκης ἀνήκει τῷ πιστωτῇ μόνον ἂν ἀποδείξῃ ὅτι ἐπὶ ἐγκλίρου παροχῆς ἤθελεν ἐπωρελῆθαι τὴν εὐνοκίαν ἐκείνην στιγμῇ.

Μόνος ὁ κλέπτης ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ τὴν μεγίστην ἀξίαν τοῦ μέσου χρόνου.⁴ Πρέπει νὰ ἀνεχθῇ νὰ ὑπολογίσῃ ὁ πιστωτής καὶ πόρρω κεκλιμέναις ὑποθέσεσι κέρους.⁵ *+ KE. 92. KB. 494. 255.

3. Ὁ πιστωτής ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας δικαιοῦται εἰς καρπὸς καὶ ἄλλα προϊόντα τοῦ ὀφειλουμένου πράγματος, ἅτινα ὁ ὀφειλέτης εἰσε-

KA. 102-425

KE. 251

KB. 214

KG. 284.

KZ. 92

τοῦ νομῆως, πολλοὶ λέγουσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρέχῃται ἡ ἀξία ἄλλ' ἀληθέστερον εἶναι ὅτι πρέπει νὰ παρέχῃται ἡ ὑπερμερία (ἦτοι ἡ ἀξία ὡς δικαίμενον), εἰάν τυχὸν ὁ διεδικίων λαβὼν τὸν δούλον ἤθελε τὸν πωλήσει· διότι εἰάν τὸν παρεῖχεν ὁ ἐναγόμενος, ὁ ἐνάγων ἤθελε τὸν πωλήσει καὶ ὠφεληθῇ τὸ τίμημα]. L. 14 Πανδ. 16. 3. Ἡ τροποποίησις τοῦ ἀρχαίου κανόνος ὑπὸ τοῦ Οὐλπιανοῦ θεωρητέα ὡς τὸ ἰσχύον δίκαιον, ἅτε σύμφωνος τῇ ἐπιεικείᾳ. Ἀλλὰ δὲν ἔχει ὁ πιστωτής νὰ ἀποδείξῃ, ὡς τινες δοξάζουσιν, ὅτι αὐτὸς ἤθελεν ἐκπαιρῆσαι ἐπὶ ἐγκλίρου παροχῆς, ἀλλ' ὁ ὀφειλέτης ὅλ' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ πιστωτής δὲν ὄλ' ἐπεποίηται. Περὶ τοῦ ζητήματος Windscheid § 280. Ἄλλως τε ἄρκει ἂν ὁ ὀφειλέτης ἀποδείξῃ γεγονότα· εἰ δὲν μετὰ πολλῆς πιθανότητος προκύπτει, ὅτι ὁ πιστωτής δὲν ἤθελε πωλήσει· βεβαιότερ' ἐπὶ τοιαύτων ὑποθετικῶν πραγμάτων εἶναι ἀδύνατος.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 287 ὁ ὀφειλέτης εὐθύνεται διὰ τὴν διακοπὴν τῆς ὑπερμερίας ἐκ τυχροῦ ἐπιλοβοῦσαν ἀδυναμίαν τῆς παροχῆς, πλην ἂν ἡ ζημία ἤθελεν ἐπέλθει καὶ ἐπὶ ἐγκλίρου παροχῆς.

3) L. 3 § 3 Πανδ. 19.1. Si per venditorem vini mora fuerit, quominus traderet, condemnari eum oportet, utro tempore pluris vinum fuit vel quo venit vel qualis in condemnationem de ducitur. [Ἐάν ὁ πωλήσας οἶνον κατέστη ὑπερήμερος καὶ δὲν παρέδωκεν ἐγκλίρως, πρέπει νὰ καταδικασθῇ εἰς ὅσον ὁ οἶνος ἦτο ἀκριβέστερος ἐν ἑκαστέρῳ χρόνῳ εἴτε ἐν τῇ τῆς πωλήσεως, εἴτε ἐν τῇ τῆς κατάδεξως]. Βεβαίως ὁμοῦ ἐν τῇ χωρίᾳ πρέπει νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι ὁ πωλητής ἀμείψας μετὰ τὴν πώλησιν περιῆλθεν εἰς ὑπερμερίαν, μετακτιλθεὶς διὰ τὴν πράξιν.

4) L. 8 Πανδ. 13. 1. Ἀδίκως πολλοὶ ἐξάγουσιν ἐντεῦθεν γενικὸν κανόνα διὰ τὴν ὑπερμερίαν. Ὅρα Windscheid § 280 σημ. 13.

πραξεν ἢ ὥρειλε νὰ εἰσπράξῃ ὡς καὶ ἄλλας αὐξήσεις, ὡς ὁ πιστωτὴς ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἐκ τοῦ ὀφειλομένου ἐπὶ ἐγκαίρῳ παροχῇ. Τῶν λαμβάνει τόκους ὑπερῆμερίας.^{5, 6} Τὸ ὑπερῆμερος δὲ ἀνέμειναι οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐσχάτῃ. ΚΑ. 203.

Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπὶ τῇ ἐσχάτῃ ἀνέμειναι οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀρχῇ. ΑΓ. 187.

5) L. 39 § 1 Πανδ. de leg. I. L. 17 § 1 Πανδ. 6.1. Ἐνθ' ἡ διακρίσις καὶ αἱ συνέπειαι αὐτῆς προέκυψαν ἐκ τῶν stricti juris judicia καὶ μὲς constitutio τῶν νομικῶν, αἱ ἀξιώσεις περὶ τόκων ὑπερῆμερίας καὶ καρπῶν ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τῶν καλῆς πίστεως judicia L. 32 § 3 Πανδ. 22. 1 — L. 2 Πανδ. 16,3

Π. Γ. Τ. Ο. Ε. Γ. 6) Τὰς ἐξαιρέσεις ἀνωτ. § 92 στμ. 1. Κατὰ Γρακ § 288 : ἡ χρηματικὴ ὀφειλὴ διαρκούσης τῆς ὑπερῆμερίας ἀποφέρει τόκον 4 ο/ο ἐτησίως. Ἀλλ' εἰναι ὁ πιστωτὴς δύναται ἐξ ἄλλου νομικοῦ λόγου ν' ἀπαιτήσῃ μὲν ὅσους τόκους, ὀφείλονται αὐτοί. — [Ἐν Ἑλλάδι δὲν ὀφείλονται τόκοι ὑπερῆμερίας I) ἐξ ἀμέσων φόρων καὶ δικαιοῦματος ἐπικαρπίας II) ἐξ δικαστικῶν ἐξόδων III) ἐκ προστίμων καὶ χρηματικῶν ποινῶν IV) ἐκ συμπερινημένων τόκων πιστώσεων διὰ τὸ τίμημα ἐκποιουμένων δημοσίων κτημάτων πλὴν τοῦ παρεχομένου εἰς χρεωλυτικὰς δόσεις κατὰ σύστημα τῆς συνθέτου χρεωλύσεως V) ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀναθεωρήσεις καταμετρήσεων ζώων κτλ. Νομ. τῆς 29 Μαΐου 1871. — Τὸ Δημοσίον τῆς Ἑλλάδος ὀφείλει τόκους 8 ο/ο μόνον ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς, οὐδεμία ἄλλη ὀφλήσις τοῦ Δημοσίου τίκεται τόκους οὐδὲ ἡ αἰτήσις θεραπείας οὐδὲ ἐπιταγὴ πρὸς πληρωμὴν.

ΑΓ. Πάγου 247 τοῦ 1896. Νομ. ΧΑ' τῆς 27 Ἰουνίου 1877. Τὸ Δημοσίον καθίσταται ὑπερῆμερον μόνον ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς. Τὸ Δημοσίον καταλαβὼν διὰ δημοσίαν ἀνάγκην ἰδιωτικῶν ἀκίνητων ὀφείλει τόκους τῆς ἀποζημιώσεως ὡς τὸ μῆματος ἀπὸ τῆς καταλήψεως ἢ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἰδιώτου. Ἡ Νομολογία Ἰ. Α. Πάγου 12 τοῦ 1897, Ἑρετ. Ἀθηνῶν 198 τοῦ 1895 καὶ ἄλλαι δέχεται ὅτι ὀφείλονται τόκοι ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, καθόσον θεωρεῖ τοὺς τόκους τούτους ὡς τόκους ὑπερῆμερίας ἐπιδραμένους διότι οἱ τόκοι οὗτοι εἰνε ἀπλοῦν ἀντάλλαγμα τῆς γασίας τοῦ πράγματος N. 43 § 20 Πανδ. 49. 1. Oðlupianós : nam quum emptio fructuū acquisissimū est eum usuras pretii pendere [δίδτε ἀπὸ ὁ ἀγοραστὴς καρποῦται τὸ πωλῆν, ἐπεικέστατον εἶνε νὰ ἀποτῇ τόκους τοῦ τιμήματος. Ἀλλῶς τε δὲ κατὰ τὸν Demburg II § 97 στμ. 6, ἡ ἀναβολὴ τῆς πληρωμῆς τοῦ τιμήματος ἢ δοθεῖσα μετὰ τὴν σύναψιν τῆς ἀγοραπωλησίας δὲν ἀπαλλάσσει τὸν ἀγοραστὴν τὸν λαβόντα τὸ ἀγορασθὲν πρᾶγμα πληρωμῆς τόκων τοῦ τιμήματος, ὥστε οὗτοι δὲν εἶνε τόκοι ὑπερῆμερίας, διότι ὁ λαβὼν ἀναστολὴν ἀγοραστῆς δὲν εἶνε βλάβη ὑπερῆμερος. [Νομικῶς ἕξαστος εἶνε Ἑρετ. Πατρῶν 55 τοῦ 1895, καὶ ἦν ἀπὸ τῆς αἰτήσεως ὀφείλονται τόκοι, διότι ἡ αἰτήσις καθίσταται τὸ Δημοσίον ὑπερῆμερον ἀποτελεῖ ἀγωγὴν, ἐνθ' ἂν προδικεῖται περὶ ὑπερῆμερίας τοῦ Δημοσίου, θὰ ἀπαιτῆται ἀγωγὴ ἐν κυρίᾳ ἐννοίᾳ]. Κατὰ δὲ ἀπόφασιν ΑΓ. Πάγου 217 τοῦ 1896 ἡ ἀποζημιώσις διὰ τὴν καταλήψιν λόγῳ δημοσίας ἀνάγκης δὲν ἀποτελεῖ τίμημα ὁρῶς ἄλλ' ἐπὶ τῆς ταυτοῦ ἐφαρμύσσονται ἀνάλογικῶς αἱ διατάξεις περὶ ἀγοραπωλησίας ἅρα καὶ ἡ τοκοφορία τοῦ τιμήματος.

Ὁφείλει τὸ Δημοσίον ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀποζημιώσεως. ΑΓ. Πάγου 217 τοῦ 1896 καὶ 218 τοῦ 1896.

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐὰν ὁ πιστωτὴς εἶνε ἀνήλικος, εἰ τόκοι ὑπερῆμερίας ὀφείλονται ἥδη ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ἀπαιτήσεως.⁷

4. Ἐὰν ἡ ἐνάσκησις ἀπαιτήσεως περιορίζεται ὑπὸ διαλυτικῆς προ-

τος, ἥτις δὲν ἐδράζεται ἐπὶ θετικῆς ἱστορικῆς διατάξεως τοῦ ΡΔ, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν ἀνταλλάκτικῶν συμβάσεων. Ἐπὶ παραπλήσιον θέματος ἔχει τῆς ἀναγκαστικῆς δυνάμει τοῦ νόμου περὶ μεταλλείων καταλήψεως γαιῶν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς γῆς χρησιμὸν πρὸς δεῦρον φρεάτιον τοῦ μεταλλείου τὸ Γαλλ. Ἀκυρωτικὸν ἀπεράνθη ὅτι ἐὰν ὁ κύριος τοῦ μεταλλείου καταλάβῃ ἄνεον κακοφόρον ὀφείλει τόκους τῆς ἀποζημιώσεως ἀπὸ τῆς καταλήψεως καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς μόνον (Dalloz Mines § 336). — Κατὰ Καλλιπῶν ΠΙ § 495 ὁ δωρητὴς ὀφείλει τόκους ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, διότι κατὰ τὸ ἀρθ. 156 Πολ. Δ.κ. ἡ ἐπίδοσις τῆς ἀγωγῆς καθιστᾷ τὸν ὀφειλέτην ὑπερῆμερον, ἀπὸ καὶ τὸν δωρητὴν ἄλλὰ τὸ ἀρθ. 156 ὡς lex generalis δὲν καταργεῖ τὴν εἰδικὴν διατάξιν τοῦ ΡΔ περὶ δωρεῆς, ἥτις συνάδει καὶ τῇ ἐπιεικειᾳ. [Γεωργ. Δυσθουν.]

7) Ἰδὲ ἄνωτ. § 29. — Φιλονικεῖται ἂν ὁ ὀφειλέτης τοῦ ἀνήλικου ὑποχρεῖται μόνον νὰ πληρώσῃ τὸν τόκον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ χρέους ἢ ἐὰν μετὰ τὴν λήξιν ὑφίσταται ὑπερῆμερία μετὰ πάσι τῶν συνεπειῶν διακινύσας τῆς ἀνελικτικότητος. Ἡ διατάξις τοῦ Σεδήρου, εἰ ἡ ἐ κανὼν, ὁμιλεῖ αἰῶνα περὶ τόκων L. 87 § 1 Πανδ. de leg. II, quavis enim constitutum sit ut minoribus XXV annis usurae omnimodo praestentur, tamen non pro mora hoc habendum est, quam sufficit semel intervenisse ut perpetuo debeat (διότι ἂν καὶ διατῇθῃ, ἵνα πάντως παρέχωνται τόκοι πρὸς τοὺς ἀνελίκους (τοὺς κάτω τῶν 25 ἐτῶν), ὅμως δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ὡς ὑπερῆμερία, ἥτις ἀρκεῖ ἀπαξ νὰ ἐπείθῃ ἵνα ὀφείλωνται αἰωνίως. Ἐπίσης L. 5 Κωδ. 4. 49. Οὐχ ἦσαν ἐγκατακτιζόν τοῦτο ὡς ἀντικειμενικὴν mora L. 26 Πανδ. 40 ff.—L. 3 Κωδ. 2. 40. Ἰσως δὲ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπεπειρῶντο νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν ῥῆσιν πρὸς ἀναλογία. Ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν σημαίνουνσιν ἀπέναντι τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀληθείας ὡς ἐν τοῖς ἄνω χωρίοις. Ἐλάθεν ὅμως ἀνεπιεικὴ καὶ ὑπερβολικὴν χρεωκτῆρα ἢ καθ' αὐτὴν δεδικαιολογημένη διατάξις τοῦ Σεδήρου. Ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ μᾶς πλανήσῃ ἡ L. 3 § 2 Πανδ. 34.4, ἣν ὁ Windscheid προσάγει ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου δόξης, καθ' ὅσον αὕτη πραγματεύεται τὴν διόρθωσιν ἀμφιβολοῦ διατάξεως τοῦ διαθέτου συμφωνῶς πρὸς τὴν εἰκάζουμένην βούλησιν τοῦτου. — Ὁ Γε.ΑΚ καταργεῖ τὸ προνόμιον τοῦτο. — [Τὸ Ἑλληνικὸν Δημοσίον ἔχον πιστωτὴν ἀνήλικον (εἴτε ὡς ἄμεσος ὀφειλέτης, εἴτε ὡς ἐκδογεὺς ἰδιώτου) ὀφείλει τόκους; Μόνον ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς ἐνεκα τοῦ γράμματός τοῦ Νόμ. ΧΛ. — Ὁ δωρητὴς ἔχον πιστωτὴν ἀνήλικον (εἴτε δωρεοδόχον, εἴτε ἐκδογεὺς τοῦ δωρεοδόχου) ὀφείλει τόκους; Οὐχὶ ἀφοῦ οὐδὲ ἐν ὑπερῆμερίᾳ δὲν ὀφείλει. — Τὸ Δημοσίον καθίστασται ὑπερῆμερον μόνον διὰ τῆς ἐπίδοσεως ἀγωγῆς ἀπὸ τοῦ Νόμ. ΧΛ, ὡς πρὸς πάσας τὰς συνεπείας τῆς ὑπερῆμερίας, οὐδεὶς δὲ ἄλλος τρόπος ὑπερῆμερίας (λ. γ. διαμαρτυρήσις) ὑφίσταται. [Γεωργ. Δυσθουν.]

θεσμίας, ὁ περιορισμὸς ἀργαῖ, ἂν ὁ ὀφειλέτης πρὸ τῆς ἐξόδου αὐτῇ καταστῇ ὑπερήμερος.*

5. Ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ ἀποδείξῃ καὶ ἐπιδώξῃ μείζον διαφέρον ἐκ τῆς ἐγκαίρου παροχῆς, ἢ ὅ,τι ἐξασφαλίζεται αὐτῷ ἐκ τῶν ἀναπτυχθέντων κανόνων. Ἰδίως δύναται νὰ ἀποδείξῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὅτι ἡ ἐγκαίρος καταβολὴ χρηματικῆς ὀφειλῆς ἤθελε τῷ προσπορίσει μείζονας τόκους, ἢ ἤθελεν ἀποτρέψει μείζονα ἀπώλειαν τῶν κερδῶν τῶν νομίμων τόκων.

Ἡ ὑπερμερία τοῦ συμβαλλομένου δὲν παρέχει τῷ ἐτέρῳ δικαίωμα διαλύσεως τῆς συμβάσεως, ἐφ' ὅσον δὲν συμφωνήσῃ τοιαύτη διάλυσις, ἢ δὲν προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τῆς δικαιοπραξίας ἢ ἐκ τῶν εἰδικῶν περιστατικῶν δὲν δικαιολογείται ὡς ἐπιεικὲς μέτρον.⁹ ¹⁰ΚΓ. 449 ΚΑ. ΚΖ. 533. ΚΖ. 567. ΚΑ. 633.

§ 42. Περάτωσις τῆς ὑπερμερίας.

Ἡ ὑπερμερία περατοῦται—*mora purgatur*.¹

8) N. 2, 3 Πανδ. 34.4. Windscheid § 280 σημ. 21.

9) Ὁ Γράκ § 286: 'Εὰν ἡ παροχὴ ἔνεκα τῆς ὑπερμερίας δὲν ἔχῃ οὐδὲν διαφέρον διὰ τὸν πιστωτήν, οὗτος δύναται ἀποκρούων τὴν παροχὴν νὰ ζητήσῃ ἀποζημιώσιν ἔνεκα μὴ ἐκπληρώσεως. Καὶ § 361.

10) [Ὁ code civil ὁρίζει ὅτι ἐπὶ ἀμφίβαρῶν συμβάσεων ἡ ὑπερμερία τοῦ ἑνὸς μέρους δικαιοῖ τὸ ἕτερον νὰ διαλύσῃ τὴν σύμβασιν. Τοῦτο ὁ Ράλλης καὶ ἐνίοτε ἡ Ἑλληνικὴ Νομολογία ἐπηρεαζομένη ἐξ αὐτοῦ δέχονται καὶ διὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἑμπορικῶν Δικαίων. Ἐσφαλμένως διότι ἐν τῷ Ἑλλ. Ἑμπορ. Δικ. ὅπου ἐλλείπει εἰδικὴ διάταξις, ἐφαρμόζεται τὸ Ἑλληνικὸν Ἀστικὸν Δίκαιον ἐπομένως ἐνταῦθα ἐλλειπούσης εἰδικῆς διατάξεως ἐν τῷ Ἑμπ. Κωδ., ἐφαρμοσθήσεται τὸ ΡΔ, καὶ ὁ οὐδέποτε ἐοῖς ἰπσο ἐπιτίεπται διάλυσις τῆς συμβάσεως ἔνεκα μὴ παροχῆς τοῦ ἐτέρου μέρους. Καὶ ὁ Γερμ. Ἑμπ. Κωδ. § 355 καὶ 356 δέχεται εὐρὺ τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως ἐπὶ ἐμπορικῶν ἀγοραπωλησιῶν [Γεωρ. Δυσθουν.].

4) Οἱ παλαιότεροι Ῥωμαῖοι νομικοὶ ἐφρόνουν, ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας ἐπέλθοῦσα διακώσις τοῦ χρέους δὲν περατοῦται δι' ὑτέρας προφορᾶς τῆς παροχῆς, ἀλλὰ διὰ πραγματικῆς ἐκπληρώσεως ἢ κατωδίκης τοῦ ὀφειλέτου. Ἐναντίον ἐπεξῆλθεν ἡ Κέλσος L. 91 § 3 Πανδ. 45.1. Celsus adolescentem scribit eum qui moram fecit in solvendo Stichum quem promiserat, posse emendare eam moram postea offerendo: esse enim hanc questionem de bono et aequo: in quo genere plerumque sub auctoritate juris scientiae pernicioso inquit, erratur. [Ὁ νεώτερος Κέλσος γράφει ὅτι ὁ κατωστάς ὑπερήμερος περὶ τὴν καταβολὴν τοῦ Στίχου ὃν ὑπεσχέθη, δύναται νὰ διορθώσῃ τὴν ὑπερμε-

1. Διὰ πλήρους προσφοράς τῆς καταβολῆς ἐν εὐθέτῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ. ΚΑ. 699. Κ2
503. ΚΒ. 39
184. 189.
235. 402.

Εἶνε ἀδιάφορον ἂν τὴν καταβολὴν προσφέρῃ ὁ ὀφειλέτης αὐτός ἢ τρίτος.² ΚΓ. 424. 626
ΛΑ 122.

Ἡ προσφορά ἐπαρκεῖ μόνον ἂν περιλαμβάνῃ ὁλόκληρον τὴν ὀφειλὴν, ὡς διανομήθῃ διὰ τῆς ὑπερμερίας. Κατὰ κανόνα ἀπαιτεῖται πραγματικὴ προσφορά. Οὐδωμῶς ἀρκεῖσιν ἀπλοὶ λόγοι τοῦ καθυστεροῦντος ὀφειλέτου. Ὅτι εἶνε ἔτοιμος πρὸς καταβολὴν, πρέπει νὰ ἐκδηλωθῇ διὰ γεγονότων, ἐξ ὧν προκύπτει ἡ σοβαρὰ πρόθεσις, ἵνα ἀμέσως ἱκανοποιήσῃ τὴν ὀφειλὴν αὐτοῦ. ΚΒ. 494
ΚΓ. 424

2. Συναίνεσις τοῦ πιστωτοῦ πρὸς ἡρεμίαν τῆς ὀφειλῆς περατοῦ κατὰ κανόνα τὴν ὑπερμερίαν. Α. γ. διὰ συμβάσεως ἀναβολῆς τοῦ χρέους, δι' ἀνανεώσεως ὑπὸ αἵρεσιν,³ δι' ἀποδοχῆς ἐν τῷ μέλλοντι ληγούσης συναλλαγματικῆς ἢ δι' ἀσφαλείας.^{4, 5} ΚΓ. 381'
ΚΒ. 524.

ρίαν ταύτην προσφέρων κατόπιν, διότι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε ζήτημα ἐπιεικειᾶς. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ γένει (ἤτοι τῶν ζητημάτων τῆς ἐπιεικειᾶς) (λέγει) γίνονται: ὀλέθρια πλάνη: πλειστάκις ὑπὸ τὴν αὐθεντικὴν τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου. Ὁμοφώνησε δὲ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς καὶ οἱ μεταγενέστεροι νομοδιδάσκαλοι.

2) L. 72 § 2. Πανδ. 46.3.

3) L. 54 Πανδ. 2.14. — Ἐν τῇ ὑπὸ αἵρεσιν ἀνανέωσις ἐνυπάρχει περὶ τῶς τῆς ὑπερμερίας καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ναυ ἐν αὐτῇ δὲν παύεται. Οὕτως ὁ Μάρκελλος. 72 Πανδ. 46.3 debitorum cum stipulanti creditori sub condicione promisit, non videri in solutione hominis cessasse [ὁ ὀφειλέτης ὁ ὑποσχεθεὶς ὑπὸ αἵρεσιν εἰς τὸν ἐπερωτώμενον πιστωτήν δὲν φαίνεται ὅτι καθυστερεῖ ἐν τῇ καταβολῇ τοῦ δούλου]. L. 14 Πανδ. 46. 2. Ἀντιδοξεῖ ὁ Βενουλίεος ἐν L. 31 Πανδ. 46.2, ὅστις ἀνχωρεῖ ἐκ τῆς παλαιότερας θεωρίας (σημ. 1) ὅτι ἡ ἀπαξ ἐπελθούσα διαιώνισις μόνον διὰ τῆς καταβολῆς λύεται. Ἐνταῦθα λοιπὸν κεῖται ἀπλὴ ἱστορικὴ ἀνάγκη. Ἀλλ' εἰ γινώσκαι μεγάλως μερίζονται.

4) Ἀπαράδεκτος εἶνε ἡ δοξὴ ὅτι ἡ ὑπερμερία ἢ κατὰ τοῦ ἀπώτερος ἀνευ ὀχλήσεως χωρήσασα σθένεται διὰ τῆς ἐπανόδου τούτου. Ὡς αὐτὸ δοξάζει ὁ Windscheid § 281 σημ. 6 τριτάτος ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ ὑπερμερία ἢ ὅπερ τοῦ ἀγγλικίου πιστωτοῦ σθένεται ἀπ' αὐτοῦ διὰ τῆς ἀνγλικιώσεως. Ἀλλὰ καὶ ἂν θεωρήσωμεν τὴν ἀνγλικιώσιν ὡς ἀληθὴ ὑπερμερίαν, ὅπου εἰς αὐτὴν ἔστι, ἐν τούτοις αἱ δύο σχέσεις δὲν εἶνε ὁμοίαι. Διότι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀγγλικίου πιστωτοῦ εἶνε εἰδικόν, προσωπικόν· ἡ δὲ ὑπερμερία ὅταν αἰσθῇ, ὅταν δὲ εὐρίσκειται, προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος. Πῶς ἔστιν ὑποχρεωθῆναι ὁ πιστωτής νὰ προσέχῃ πάντοτε εἰς τὴν παρουσίαν ἢ ἀπουσίαν τοῦ ὀφειλέτου.

5) Ἀντιβολὸς εἶνε ὁ κανὼν ὁ πόλλ' αἰς — λ. γ. Windscheid § 281 σημ.

Ἡ ὑπερήμερία περατοῦται ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων, ἀλλ' αἱ ἐπεκτάσεις, ἃς ἐπέφερεν αὐτὴ ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς, μένουσιν ὀφειλόμενα. Φυσικὰ ὅμως δύναται ὁ πιστωτὴς νὰ παραιτηθῇ καὶ ὅλων τῶν ἀξιώσεων, ἃς ἀπέκτησεν ἐκ τῆς ὑπερήμερίας.

§ 43. Ὑπερήμερία τοῦ πιστωτοῦ.

ΚΒ 397. ΚΣΤ 17.

Μὴ παραδοχὴ τῆς προσκείμενης προσφερομένης παροχῆς ἔννευ λόγου καθιστᾷ τὸν πιστωτὴν ὑπερήμερον. Ἡ ὑπερήμερία αὕτη τοῦ πιστωτοῦ (*mora creditoris* ἢ *accipiendi*) εἶνε τὸ ἀντίστροφον τῆς ὑπερήμερίας τοῦ ὀφειλέτου.

Βεβαίως ἡ παραδοχὴ τῆς προσφερομένης παροχῆς εἶνε καθ' ἑαυτὴν δικαίωμα καὶ οὐχὶ ὑποχρέωσις τοῦ πιστωτοῦ.¹ Μόνον δὲ τότε δύναται νὰ ἐνοχθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ, πρὸς παράληψιν τῆς παροχῆς, ὅταν

β — ὑποστηρίχῃς «διὰ τῆς ἀποσβέσεως τῆς ἐνοχῆς τοῦ μόνον ὁ ὀφειλέτης πύεται ὡν ὑπερήμερος, ἀλλὰ καὶ ἀπαλλάσσεται τῆς ἐπεκτάσεως ἐκείνης τῆς ἐνοχῆς, ἥτις ἐπῆλθεν ἐκ τῆς ὑπερήμερίας». Τοῦτο δὲ σημαίνει: ἐὰν ἡ ἀπαίτησις ἐν τῇ καταστάσει, ἐν ᾗ εὐρίσκεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποσβέσεως, ἀποσβῇ, ἐκλείπεται καὶ αἱ συνέπειαι τῆς ὑπερήμερίας: διότι τοῦτο θὰ ἦτο παυτολογία. Ἡ ἔδρα μᾶλλον εἶνε ἡ ἐπομένη: ἐὰν τὸ ἀρχικῶς ὀφειλόμενον λ.χ. ποσὸν σίτου, ἀφοῦ καταστῇ ὑπερήμερος ὁ ὀφειλέτης, παραδοθῇ καὶ γίνῃ δεκτόν, δὲν δύναται πλέον ὁ πιστωτὴς νὰ ἀναγκασθῇ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἔνεκα τῆς ὑπερήμερίας, λ.χ. περὶ διαφορᾶς τιμῆματος, ἣν δύναται νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ὑπερήμερου ὀφειλέτου ἔνεκα ἐκπτώσεως τῆς τιμῆς τοῦ σίτου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδόκιμον. Δὲν εἶνε ὀρθόν νὰ ἀπαίτησωμεν ἐπιφύλαξιν τοῦ πιστωτοῦ ἵνα ἡ ἀξίωσις διὰ τὰς συνέπειαι τῆς ὑπερήμερίας διατηρηθῇ: ἔτι μᾶλλον ἐσφαλμένος εἶνε ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Μορσεν ὅτι ἡ ἐπιφύλαξις διασφᾷζει μόνον *naturalis obligatio*. Τὸ χρέος, ὅπως ὀφίστατο κατὰ τὴν ἐσχόλῃ τῆς πληρωμῆς, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀποσβέννυται μερικῶς: ὅθεν οὐδὲν κωλύει, ἵνα ἐνασκηθῇ τὸ χρέος ἐφ' ὅσον δὲν ἀποσβῇ. Ἀλλως θὰ εἶχε τὰ πρᾶγμα, μόνον ἐὰν ὁ πιστωτὴς τῆς ἀξιώσεως ἐκείνης κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς πληρωμῆς ρητῶς ἢ σιωπηρῶς παραιτηθῇ.

1) Τοῦτο τονίζει ἰδιαζόντως ὁ Κόλερ καὶ εὐλόγως. Οὕτω τὸ Ἀνώτερον Γερμ. Ἐμποροδικεῖον XI σελ. 155 συμφώνως καὶ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν κατωτέρων δικαστηρίων ἀπεφάνετο ὅτι ἐργαστασιάρχης, συμφωνήσας μετ' ἐργολάβου ἵνα μεταφερθῇσιν τὸν κλιβάνου του κατεδικασθῇ ἵνα παραδώσῃ εἰς τὸν ἐργολάβον ἵνα ἀνακτήσῃ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ τοῦ κλιβάνου τοὺς μήκω μεταφερθῇσθέναι. | Εὐτυχῶς τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια δὲν διαπράττουσι τοιαύτας πρακτικὰς κινήσεις, ἃς προκλήει ἐν Γερμανίᾳ ὁ ὑπερμεταρῶς θεωρητικὸς

ἀνέλαθε τοῦτο κατὰ τὴν πρόσιν καὶ τὴν ἐννοίαν τῆς σχετικῆς ἐνοχλῆς ὡς ὑποχρέωσιν. Οὐχ ἦττον οὐδέποτε δικαιεῖται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὀφειλέτην καὶ οὕτω νὰ αὐξήσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του. Ὅθεν ἐὰν ὑπεκρεύωγῃ νὰ συνεργασθῇ, πρὸς λύσιν τῆς ἐνοχλῆς, ἡ συνέπειν ἐστὶ ἀνάλογος ἐλάττωσις τῆς εὐθύνῃς τοῦ ὀφειλέτου.

Προϋπθέσκει τῆς ὑπερήμερίας τοῦ πιστωτοῦ εἶναι :

1. Πλήρης προσφορά ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου ἐν εὐθέτῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ.

Καὶ αὕτη ἡ προσφορά τῆς πληρωμῆς πρὸ τῆς λήξεως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀποκρουσθῇ, ἂν ὁ χρόνος τῆς καταβολῆς ἀνεβλήθῃ χάριν τοῦ ὀφειλέτου, ὅπερ ἐν ἀρριβολίᾳ τεκμαίρεται.

Κατὰ κανόνα ἀπαιτεῖται πραγματικὴ προσφορά, ἵνα καταστή τὸ πιστωτὴς ὑπερήμερος.

Ἐν τούτοις ἀρκεῖ ἡ ἀπλὴ δῆλωσις τοῦ ὀφειλέτου ὅτι θέλει νὰ καταβάλῃ, α) ἐὰν κατὰ τὴν σύμβασιν ὁ πιστωτὴς πρέπη νὰ δώσῃ τῷ ὀφειλέτῃ λεπτομερεῖας περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς παροχῆς, ὡς παραλείπει· β) ἐπίσης ἂν ὁ πιστωτὴς δὲν εὐρίσκηται ἐν τῷ τόπῳ τῆς καταβολῆς, καὶ ἀποστολὴ τοῦ ὀφειλομένου πρὸς αὐτὸν δαπάναις καὶ κινδύνῳ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ γένη, ἢ ἐπὶ παρομοίαν συμβάσεων δὲν εἶναι συνήθης· γ) ἐὰν ὁ πιστωτὴς ἀηλώσῃ ὠρισμένως ἐκ τῶν προτέρων ὅτι δὲν θάδεχθῇ τὴν παροχὴν ἢ ὅτι δὲν θάκἀμῃ τὴν σύγχρονον ἀντιπαροχὴν, ἣν ὀφείλει.³

2. Ἡ ὑπερήμερία τοῦ πιστωτοῦ συνίσταται κυρίως ἐν τῇ ἀποκρούσει τῆς προσφερομένης παροχῆς.

[ἐπὶ τῇ]. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δὲν ὑπεκρεῖται ὁ ἐργαζόμενος, ἀλλὰ μόνον πρὸς πληρωμὴν τῆς ἀρισθείσης ἀμοιβῆς διὰ τὴν ὀφειλομένην παροχὴν, ἥς ἡ παραδοχὴ ἢ μὴ παραδοχὴ ἔγκειται ἐν τῇ ἀρεσκείᾳ του, διότι ἡ παροχὴ συνεφωνήθη χάριν αὐτοῦ.

2) L. 72 Πανδ. 46. 3.

3) Καθίσταται ὁ πιστωτὴς ὑπερήμερος, ἂν τρίτος μὴ τῶν πληρεξουσίων τοῦ ὀφειλέτου προσφέρῃ τὴν πληρωμὴν ; Μόνον ἂν προφανῶς ἡ πληρωμὴ ἦτο ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ ὀφειλέτου· ἄλλως ἐν τῇ ἀποκρούσει τοιαύτης προσφοράς δὲν ὑπάρχει πταίσμα τοῦ πιστωτοῦ.

4) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν I σελ. 341. Windscheid § 345 παρ. 5. Ἀντιδρῶσι δὲ Ρέμερ. Ἡ ἀπίστις πρὸς πραγματικὴν προσφοράν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θά ἦτο ὀφλητὴ διὰ τὸν ὀφειλέτην, δαπανηρὰ διὰ τὸν πιστωτήν, ἀπώλεια γὰρ οὐκ

ΚΑ. 647. 42. 105.
ΚΑ. 34. 96. 189.
235. 40. 7.
ΚΑ. 24. 6. 20.
ΠΑ. 117.

Υπερήμερία
πιστωτοῦ διὰ ἀρρε
παραβολῆς συμβάσεων
ΚΑ. 226. 248.
1Α. 647.

ΚΑ. 34. 96. 189.

ΚΑ. 34. 96. 189.

Οὐχ ἦτον ἀποτελεῖ ὑπερῆμερίαν καὶ ἡ παράλειψις τῶν κατὰ τὴν σύμβασιν ἐπικειμένων τῶ πιστωτῇ διαβημάτων, ἅτινα πρέπει νὰ προηγηθῶσι τῆς ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης προσβῇ εἰς τὴν σχετικὴν πρόσκλησιν.⁵

3. Ἡ ἀναβολὴ πρέπει νὰ εἴνε ἄνευ λόγου ἦτοι ὑπαίτιος.⁶ Ἄλλὰ τὸ πταίσμα δὲν πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ἰδιαιτέρως, καθ' ὅσον ἐν περιπτώσει ἀποκρούσεως τῆς προσφερομένης παροχῆς τεκμαίρεται. Ὅθεν ὁ πιστωτῆς ἵνα ἀπαφύγη τὴν ὑπερῆμερίαν, ὑποχρεοῦται αὐτὸς νὰ ἀποδείξῃ τοὺς λόγους, εἰτινες τὸν δικαιολογοῦσιν.

4. Καίπερ ὑπερῆμερος ὄντος τοῦ πιστωτοῦ, ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ὀφει-

5) L. 4 Κωδ. 5. 56. Νεωστὶ ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα ἐπὶ συμβάσεως συγχῆς ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τοῦ σιδήρου, καθ' ἣν σύμβασιν πωλεῖται ποσὸν σιδήρου ἀντὶ ὀρισμένου τιμήματος μετὰ τοῦ ὅρου ὅτι ὁ ἀγοραστὴς δύναται νὰ εἰδικεύσῃ τὰ σχήματα καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν παραδοθησομένων σιδηρῶν πραγμάτων κατὰ τινὰ παρουσιαζομένην κλίμακα προσθέτου τιμήματος. Ὁ ἀγοραστὴς, ὅστις καίπερ καλούμενος ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ δὲν ποιεῖ τὴν εἰδίκευσιν, καθίσταται ὑπερῆμερος. Ἀκυρωτ. Γερμαν. Χ σελ. 95.

6) Πταίσμα ἀπαιτεῖ μετ' ἄλλων ὁ Windscheid § 345 σημ. 8. Κατὰ τοῦ πταίσματος ὁ Κόλερ, ὁ Βρίντς κτλ. Ἄλλ' ὁ ἐξαρτῶν τὴν ὑπερῆμερίαν τοῦ ὀφειλέτου ἐκ τοῦ πταίσματος αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀπαιτήσῃ πταίσμα καὶ ἐπὶ ὑπερῆμερίας τοῦ ὀφειλέτου, διότι ἀμρότεροι αἱ θεσμοὶ εἰσι παρόμοιοι. L. 37 Πανδ. 17.1. nisi forte aut per promissorem steterit, quo minus sua die solveret aut per creditorem quo minus acciperet: etenim neutri eorum frustratio sua prodesse debet. [Ἐὰν μὴ εἴτε ὁ ὀφειλέτης εἴνε ὑπαίτιος ἵνα μὴ γίνῃ ἡ καταβολὴ ἐγκαιρως, εἴτε ὁ πιστωτὴς (εἴνε ὑπαίτιος) μὴ ἀποδεχόμενος (τὸ καταβληθὲν) διὰ τοῦτο εἰς οὐδέτερον ἢ δολιότης αὐτοῦ πρέπει νὰ εἴνε ὀφείλουσι]. Ἐὰν τῇ frustratio ἐπὶ τῆς ὑπερῆμερίας τοῦ ὀφειλέτου σημαίῃ καθυστέρησιν ἐκ πταίσματος, δὲν δύναται ἡ λέξις νὰ ἔχῃ ἄλλην ἔννοιαν διὰ τὴν ὑπερῆμερίαν τοῦ πιστωτοῦ. Σπουδαία εἴνε καὶ ἡ L. 72 Πανδ. 46.3 συνάπτουσα τὰς συνέπειας τῆς ὑπερῆμερίας εἰς τὴν ἀνῆσιν τῆς ἀποδοχῆς τῆς πληρωμῆς, ἐν ἣ ὁ ὀφειλέτης φέρεται νὰ ἀποδοθῇ τῶ πιστωτῇ, εἴνε προφανῶς εὐλόγως δεδικαιολογημένη. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος. Ἐὰν ὁ πιστωτὴς ἐκώλυθῃ ἐκ τυχεροῦ, ἵνα μὴ παραλάβῃ τὴν παροχὴν. Ὁ ἦτος σκληρὸν, ἀνὶ ὁ ὀφειλέτης ἠδύνατο ἄνευ ἑτέρου νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ὀφειλουμένου. Ἐὰν δὲν πρέπει νὰ υποτεθῇ ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἀγεται καὶ φέρεται ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ, οὐκ ἦτον ἐκ τῶν προτέρων πρέπει νὰ υποτεθῇ ὁ ὀφειλέτης ὅτι τι-

KA 518.

KB 411

AK 381.424

λέτου εξακολουθεῖ, εἰ τόκοι τρέχουσιν, ἄλλ' ἢ εὐθύνη αὐτοῦ εἶναι χαλαρωτέρα.

α) Ὁ ὀφειλέτης εὐθύνεται ἔτι διὰ ὅλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν. Ὁ κίνδυνος τοῦ προσφερομένου πράγματος μεταβαίνει εἰς τὸν πιστωτήν. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπὶ ὀφειλῆς γένους, ἐφ' ὅσον τὸ προσφερόμενον φυλάσσεται χωριστά.⁸

β) Ὁ ὀφειλέτης μετὰ προηγουμένην ἀπειλὴν δύναται νὰ ἀπαλλοτρίωσιν τοῦ ὀφειλομένου. Κατὰ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον ἐπετρέπετο ἄνευ ἐτέρου νὰ τὸ χύσῃ ἢ ἄλλως νὰ τὸ ἀπορρίψῃ καὶ δι' ἐγκυκλοπαιδικῶς νὰ ἀπαλλοτρίωσιν. Ἐν τῷ ἀνεπτυγμένῳ δικαίῳ ἐπιτρέπεται τοῦτο μόνον ὅταν δὲν εἶναι πρόχειρα ἡπιώτερα μέσα πρὸς ἀπαλλοτρίωσιν ἀπὸ τοῦ πράγματος. Διότι ἐπιπόλαιον καταστροφὴν τῶν πραγμάτων ἢ καὶ κακεντρέχειν δὲν δύναται ν' ἀνεχθῇ τὸ δίκαιον.⁹

Βασ. 1967

7) Τοῦτο, διότι ὁ ὀφειλέτης διαθέτει τὸ κεφάλαιον καὶ δύναται νὰ τὸ κερδίῃ. Μόνον ἀπὸ τῆς καταθέσεως παύσονται οἱ τόκοι L. 98 § 1 Πανδ. 26.7—L. 9 L. 19 Κωδ. 4.32. Ἀλλὰ τόκοι ὑπερμερείας τοῦ ὀφειλέτου δὲν τρέχουσι πλέον μετὰ τὴν ὑπερμερίαν τοῦ πιστωτοῦ, διότι ὁ ὀφειλέτης δὲν εἶναι ἐν ὑπερμερίᾳ, ἀλλ' εἶναι ὁ πιστωτής. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 301. Ἐπὶ ἐντοκου χρηματικοῦ γένους ὁ ὀφειλέτης δὲν καταβάλλει τόκους διαρκούσης τῆς ὑπερμερείας τοῦ πιστωτοῦ.

8) L. 5 Πανδ. 18.6—L. 72 Πανδ. 46.3—L. 84 § 3 Πανδ. de leg. I.—Παραμοίως ΓρΑΚ § 300.

9) L. 1 § 3 Πανδ. 18.6 (Οὐλιπιανός). Licet autem venditori vel effundere vinum si diem ad metiendum praestituit, nec intra diem admensam est; effundere autem non statim poterit priusquam testando denuntiet emptori ut aut tollat vinum aut sciat futurum ut vinum effunderetur si tamen cum posset effundere, non effudit, laudandus est potius: ea propter mercedem quoque doliorum potest exigere... commodius est autem conduci vasa nec reddi vinum nisi quanti conduxerit ab emptore reddatur aut vendere vinum bona fide. [Ἐπιτρέπεται δὲ τῷ πωλητῇ νὰ χύσῃ τὸν οἶνον, ἐὰν ἐτέθη προθεσμία πρὸς μέτρησιν τοῦ καὶ ἐντός τῆς προθεσμίας δὲν ἐμετρήθῃ· δὲν δύναται ὁμῶς νὰ τὸν χύσῃ πρὶν ἢ εἰδοποιήσῃ ἐνώπιον μαρτύρων τὸν ἀγοραστὴν εἴτε νὰ παραλάβῃ τὸν οἶνον, εἴτε νὰ εἰδείρῃ ὅτι θὰ τὸν χύσῃ ὁ πωλητής. Ἀλλ' ἐὰν ἐνῶ δύναται νὰ τὸν χύσῃ δὲν τὸν χύσῃ, εἶναι ἐπαινετός· δύναται δὲ νὰ ἀπαλλοτρίωσιν μίσθωμα διὰ τὰ βαρέλια.—Ἀλλὰ τὸ εὐθεώτερον εἶναι εἴτε νὰ μισθώσῃ αἰνόδοχεῖα καὶ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τὸν οἶνον, ἂν δὲν λάβῃ τὸ μίσθωμα ἀπὸ τὸν ἀγοραστὴν, εἴτε νὰ πωλήσῃ τὸν οἶνον καλῇ τῇ πίστει]. Ἐτι μᾶλλον ὠρισμένως προκύπτει ἐκ τῆς L. 8 Πανδ. 33.6, ὅτι ἡ ρύσις εἶναι ἔσχατον, μόνον ἐν ἀνάγκῃ ἐπιτρεπόμενον μέτρον. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 303 ὁ πρὸς παράδοσιν

ΚΕ. 514.533. Ἐν τῶν μέσων τούτων εἶνε ἡ κατάθεσις τοῦ ὀφειλομένου δαπάνης
 ΚΣΤ. 308.
 ΚΘ. 226.303 καὶ κινδύνῳ τοῦ πιστωτοῦ παρ' ἀρχῆς¹⁰ ἢ παρ' ἰδιώτη.

ΚΑ. 522. Οὐχ ἦτορ, ὁ ὀφειλέτης εἶνε ἐλεύθερος νὰ πωλήσῃ τὸ ὀφειλόμενον ἐπὶ
 ΚΒ. 189.235 κινδύνῳ καὶ δαπάνῳ τοῦ πιστωτοῦ. Τότε δὲ ἀντὶ τούτου ὀφείλει μόνον
 ΚΓ. 620.634 τὸ ληφθὲν τίμημα. ^{Λ. 456} *Κατάδικον Ἰωαννῆς Ν. ΓΨΙΓ/1910*
 ΚΣΤ. 19.308. *ΚΣΤ. 625. ΛΑ 187-188. "Εξοδα μαγαζιῶν. ΚΘ 5"*
 626. ΛΒ. 51.201. Ὁ ὀφειλέτης δικαιούται εἰς ἀποζημιώσιν διὰ τὰς δαπάνας καὶ ζη-

μίας, ἃς ὑπέστη ἐκ τῆς ὑπερμερείας τοῦ πιστωτοῦ. Ἐννοεῖται δὲ αὐτὴν
 ΚΘ. 19. εἶτε διὰ παρακατασχέσεως τοῦ ὀφειλομένου εἶτε δι' ἀγωγῆς.¹²

δ. Ἡ ὑπερμερία τοῦ πιστωτοῦ περατοῦται ὀφλουσιν τούτου
 ΚΕ. 482. ὅτι εἶνε ἐτοιμος νὰ παραλάβῃ τὸ ὀφειλόμενον. Ἀλλ' ἡ δήλωσις αὕτη
 οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, ἂν συγχρόνως δὲν προσφέρηται νὰ χρηρηθῇ
 τὴν ἀντιπαροχὴν καὶ νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ὀφειλέτην διὰ τὴν ζημίαν
 τὴν προκύψαν ἐκ τῆς ὑπερμερείας.¹³ Ἐπίσης περατοῦται ἡ ὑπερ-
 μερία διὰ τῆς συμπεριφοράς περὶ περατέρῳ ἀναστολῆς τοῦ γένους.

Ἐξορισμός αὐτοῦ ἀφ' ἡμερησίου, ἀλλὰ κατὰ φασὶν. θιφιστάσι. ΛΓ. Γ.
~~ὅρια ἀποζημιώσεως ἐν~~
~~βλάβῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξορισμῷ ΛΑ 584.~~
 III. Ἀποζημιώσεις. *Ἐξορισμός ἰδίου δια αἰ-*
ἀποζημιώσεως ΚΖ 2

44. Ἡ ζημία καὶ ἡ ἀποζημιώσις ἐν γένει.
 ΚΕ. 632. *344. ΛΑ*

Αἱ βλάβαι ἃς ὑφίστασθαι καλοῦνται ζημία—*damnum*— ὅταν
 κατὰ τὴν συνήθη πορείαν τῶν πραγμάτων εἴτε οὐδόλως εἴτε οὐπο-

ἀκινήτου ὑπόχρεως ὀφειλέτης δικαιούται μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τῆς ὑπερμερείας
 καὶ μετὰ προηγουμένην εἰδοποίησιν νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν νομὴν.

10) Κατωτ. § 61.

11) Ὁ Α ἄγοράζει παρὰ τοῦ Β σταφίδα 175 δραχ. τὸ χιλιόλιτρον ὑπὲρ
 τὴν αἰρεσιν ὅτι θέλει παραλάβῃ αὐτὴν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς πωλήσεως. Πα-
 ρελθόντες τοῦ μηνὸς καίπερ προσκληθεῖς ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ δὲν παραλαμβάνει
 τὴν σταφίδα, ὁ δὲ πωλητὴς πωλεῖ αὐτὴν διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀγοραστοῦ εἰς
 75 δρα. τὸ χιλιόλιτρον. Ὁ πωλητὴς ἐνάγει τὸν ἀγοραστὴν ζητῶν 100 δρα. τὸ
 χιλιόλιτρον ὡς διαφοράν. Ὁ ἀγοραστὴς ἀντιτάσσει ὅτι ὁ πωλητὴς δὲν ἐπώ-
 λησεν 75 δρα., ἀλλὰ 150 δρα. τὸ χιλιόλιτρον. Τίς βαρεῖται τῇ ἀποδείξει; Ἀρ-
 ᾧ ὁ πωλητὴς ἠδύνατο καὶ νὰ πετάξῃ τὴν σταφίδα ἔπειτα ὅτι καλῶς ἐπώλη-
 σεν αὐτὴν εἰς 75 τίμημα προτείνει, εἶνε δὲ ἔργον τοῦ ὑπερμερέως ἀγοραστοῦ νὰ
 ἀποδείξῃ ὅτι ἐπώληθη περισσότερον· ἄρα τὸν ἀγοραστὴν βαρύνει ἡ ἀπόδειξις.
 —Κατὰ τὸν Γερ. Ἐμπ. Κώδικα ἀρθ. 373 (τοῦ 1898) ἡ πώλησις ἐπιτρέπεται
 ἐν δημοσίῳ πλειστηριασμῷ, ἢ ἂν τὰ ἐμπορεύματα ἔχωσι τρέχουσιν τιμὴν, δι-
 μεσίτου ἐν τῇ τρεχούσῃ τιμῇ. [Γεωργ. Δουδουν.].

12) Ν. 8 Πανδ. 33.6—Ν. 38 Πανδ. 49.1.

13) Ν. 18 Πανδ. 18.6.

Ἡ ἀπόδοσις τῆς ζημίας γίνεται διαφοροτρόπως μᾶλλον ἢ ἥττον τελεῖα.

Ἀποτελεσματικωτέρα ἀποζημίωσις εἶνε ἡ ἀποκατάστασις τῆς καταστάσεως, ἣτις θὰ ἦτο ἄνευ τῆς ζημίας.⁴ Ἀλλ' αὕτη οὔτε εἶνε πάντοτε δυνατὴ οὔτε δύναται πάντοτε νὰ ἀπαιτηθῇ. Τότε δὲ δίδεται χρηματικὴ ἀποζημίωσις.⁵

Ἐνταῦθα δὲ ἐφαρμόζεται εἴτε ἀντικειμενικὸν εἴτε ὑποκειμενικὸν μέτρον.

1. Ἡ ἀποζημίωσις περιορίζεται εἰς τινὰ θέματα εἰς ἀπόδοσιν τῆς ἀντικειμενικῆς ἀξίας ἀφαιρουμένου πράγματος. Τοῦτο καλεῖται πραγματικὴ ἀξία—vera rei aestimatio—ἥτοι ἡ ἀξία, ἣν τὸ πρᾶγμα ἔχει ἐν τῇ ἀγορᾷ.^{6,7}

2. Πιλλὰκις ἔχει ὁ ζημιωθεὶς τὸ δικαίωμα νὰ προβῇ περαιτέρω ἥτοι ζητῇ οὐ μόνον τὴν ἀξίαν ἣν ἔχει τὸ πρᾶγμα διὰ πάντα, ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἣν εἶχε διὰ τὸν ζημιωθέντα.

Τοῦτο εἶνε τὸ διαφέρων ἥτοι ἡ ἀξία ἐνὸς πράγματος δι' ἓν ὥρισμένον πρόσωπον ἢ διαφορὰ διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ζημιωθέντος μεταξὺ τοῦ ἔχειν καὶ τοῦ μὴ ἔχειν τὸ πρᾶγμα.

Ἀλλ' ἀπλὰ ὑποκειμενικαὶ διαθέσεις καὶ γινώμα. δὲν λαμβάνονται

ὅπως ὅψει. Τὸ λεγόμενον διαφέρων διαθέσεως στηρίζεται ἐπὶ ἀνε-

ξελέγκτων διαθέσεων τοῦ ζημιωθέντος καὶ εἶνε νομικῶς πάντῃ ἀδιά-

φορον.

Καὶ διὰ ζημίαν, μὴ ἀφωρῶσαν τὴν παρουσίαν, δυνατόν νὰ ὀφείληται

ἀποζημίωσις.

ΚΑ 453· ἀποζημίωσις.

ΚΑ 419· ΚΒ 122· ΚΓ 444· ΚΣΤ. 143 144.

4) Windscheid § 257 σημ. 6—L. 9 Πανδ. 19.2.

5) Ὁ ὀφειλέτης, ὅστις ἐνεκὰ μὴ παραδόσεως πράγματος ἀνήκοντος τῷ πιστωτῇ λ. γ. θανεισθέντος ἢ ἐκμισθωθέντος καὶ ἀπολεσθέντος ὀφείλει ἀποζημιώσειν, δύναται ἂν τὸ πρᾶγμα εὗρεθῇ κατόπιν, νὰ ζητήσῃ παραχώρησιν τοῦ πράγματος ἢ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀγίων ἢ ἐπιστροφὴν τῆς ἀποζημιώσεως L. 17 § 5 Πανδ. 13.6—L. 2 Πανδ. 12.7.

6) Τὸ verum rei pretium ἀντιπαραβάλλει πρὸς τὸ quod interest μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ L. 2 § 13 Πανδ. 47.3.

7) Ἀπλῶς ἡ ἀξία τοῦ πράγματος ὀφείλεται πρὸς τὸν κληροδόχον, ὅταν ὁ κληρονόμος ἐν γνώσει ἐκληροδότηται αὐτῷ ἑλλοτρίον πρᾶγμα καὶ ὁ κληρονόμος δὲν δύναται νὰ τὸ ἀποκτήσῃ ἀντὶ μετρίου τιμήματος. L. 14 § 2 Πανδ. de leg. III.

8) L. 33 Πανδ. 9.2—L. 6 Πανδ. 7.7—L. 63 Πανδ. 35.2.

Δὲν πρόκειται δὲ περὶ οἰκονομικῆς ἐπανορθώσεως, ἀλλὰ περὶ ἠθικῆς ἀναπαιδείας (ἐκπαιδεύσεως).⁹

§. 45. Ἐκτασις τῆς ἀποζημιώσεως.

Ὁ λόγος ὁ ὑποχρεῶν εἰς παροχὴν τοῦ διαφέροντος καθορίζει καὶ τὸ μέτρον τούτου. Ὁ μᾶλλον περιεκτικὸς εἶνε ἡ εὐθὺν ἕνεκα πταίσματος. Πρέπει νὰ ἀποδίδῃται πᾶσα ζημία, ἥτις ἔχει ὡς αἰτίαν πταίσμα τοῦ ζημιωθέντος.

μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀγωγῆς. ΚΒ. 132.

1. Ἡ ἔννοια τῆς ζημίας λαμβάνεται εὐρέως.¹⁰

Δύναται νὰ συνίσταται εἰς μείωσιν τῆς περιουσίας ἥτοι εἰς τὴν καταστροφὴν ἢ τὴν ἀρτίρεσιν ἀξιών, αἵτινες ἔδω ἀνῆκον εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ζημιωθέντος—θετική ζημία, *damnum emergens*. ΚΑ. 234. 330. ΚΒ. 119. 357.

Δύναται νὰ προκύπτῃ ἐκ τῆς ματαιώσεως κέρδους ἐπιδικωμέ-
νου—ἀποθετική ζημία, διαστροφὴν κέρδους, *luctum cessans*. Εἶνε δὲ
αὕτη βεβαίως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ποσοληπτικῷ μεγέθους.
Προσέτι δὲν δύναται νὰ ἀποτηθῇ ἂν κατὰ κανὼνα μὴ καταβωτῇ,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὄνειροπληγμάτων δὲν εἶνε ὑποχρεωστέα. Διότι τὸ δι-
καίον δὲν καταβιβάζεται μὲ φαντασιολογίας. ΚΑ. 72. 137. ΚΒ. 129. 1631. ΚΑ. 179. ΚΔ.

324 ΚΗ. 345. =

9) Κατὰ ΓΑΚ § 253: Λόγω ζημίας μὴ περιουσιακῆς δεσίζεται ἀποζημιώ-
σις χρηματικῇ μόνον, ὅταν ἐκφῶς εἰρήσῃ τοῦτο ὁ νόμος. (Ὡς τοι. γ. § 847 διὰ
τὴν μετὰ γενικῆς ἐξόφλησιν συνουσίαν εἰς τινὰς περιστάσεις καὶ διὰ τραύματα
δεσίζεται ἀποζημιώσις εἰς χρήματα καὶ ἕνεκα τῆς ἠθικῆς ζημίας.

1) L. 13 Πανδ. 46 § 8 *competit in quantum mea interfuit*. Id. *est quan-*
tum mihi abest, quantumque lucrari potui ἀρμόζει ἀνοχὴ εἰς ὅτι μὲ ἐνδιέ-
φευε, τοῦτέστιν ὅτι ἀπώλετα καὶ ὅτι ἔδυνάμην νὰ κερδήσω L. 33 Πανδ. 19. 2.

2) Κατὰ τὴν L. 40 Πανδ. 39. 2 ὁ δίδων *cautio damni infecti*, περὶ τῆς
τῆς οἰκίας παρέχει μετρίαν ἀποζημιώσιν καὶ εἰν διὰ τῆς πτώσεως καταστρά-
φησαν πολυτέμα *tecloria* καὶ *picturae* (τοιχογραφίαι), διότι *honestus modus*
servandus est, non immoderata usque luxuria subsequenda [πρέπει νὰ τη-
ρηθῇ ὁ ἐντιμὸς τρόπος καὶ οὐχὶ νὰ ἀκολουθῇ τῶν ἁμετρῶν ἐκδότου πο-
λυτέλειαν]. Πολλοὶ — λ. γ. Windscheid § 258 σημ. 2 — θεωροῦσι τοῦτο ὡς
γενικὴν ἀρχὴν καὶ ἀρνοῦνται τῶν ζημιωθέντων τὴν ἀποζημιώσιν γενικῶς διὰ ζη-
μίας παρεργμένας ἢ ὑπερμέτρους πολυτελείας. Νομίζομεν ὅτι πικρεῖται ἀπλῶς
περὶ ἰδιουσιμίας τῆς *cautio damni infecti*, ἣν εἰρήσει ὁ ἐκτακτὸς χρηματικῇ
αὐτῆς. Ἄλλως ὁ καταστρέφων ἐκ πταίσματος ἢ καὶ ἐκ δόλου τὴν πολυτέμην
εἰκόνα ἄλλου θά ἔπρεπε νὰ ἀποζημιώσῃ μὲ τὴν τιμὴν κοινῶν εἰκόνων, διότι ἡ

Ὁ πιστωτής δύναται πρό παντός νά ἀπαιτήσῃ τὸ κέρδος, πρὸ
 τευξίν τοῦ ὁποίου ἔκαμεν ἰδιαιτέρας παρασκευάς, αἵτινες εἶχον βε-
 λήπιδά ἐπιτυχίας, ἀλλ' αἵτινες ἐματαιώθησαν διὰ τῆς ζημίας. Δ.
 τεπώλησεν ἐπὶ μεγάλῳ κέρδει τὰ ἀγορασθέντα καὶ καθυστερούμε-
 να πορεύματα.³ Ἐξαίρουμένων τῶν περιστάσεων τούτων δύναται
 τῆσθαι ὅ,τι ἕκαστος κατὰ τὴν συνήθη πορείαν τῶν πραγμάτων
 νατο νά κερδήσῃ ἐκ τοῦ ὀφειλομένου,⁴ ἰδίως νομίμους τόκους γ

3) Ὁ πιστωτής δὲν δύναται ἄνευ ἐτέρου νά ζητήσῃ τὸ κέρδος, ὅπερ
 πορίσθῃ διὰ τοῦ ὀφειλομένου ἐν τῇ τακτικῇ ἐνασχόσει τῆς ἐπιχειρήσε-
 τοῦ λ. γ. ἰωνύμου ἐταιρείᾳ διδούσα μέισιμα 20 ο]ρ δὲν δύναται νά
 ἄπο τὸν ὀφειλότην τῆς 20 ο]ρ, διότι ἡ δύνατο τὸ σχετικὸν ποσὸν νά τὸ
 ἄλλοθεν ἐπὶ τῇ συνήθει τόκῳ. L. 21 § 3 Πανδ. 19.1. Cum per ven-
 steterit, quo minus rem tradat, omnis utilitas emptoris in aestima-
 venit quo modo circa ipsam rem constitit: neque enim si potuit e-
 puta negotiari et lucrum facere, id aestimandum est, non magis quam
 tium emerit et ob eam rem, quod non sit traditum, familia ejus fam-
 raverit: nam pretium tritici um servorum necatorum consequitur. [ἡ
 ἀπαιτιότητος τοῦ πωλητοῦ δὲν παρεδόθη τὸ πωληθέν, πλὴν τὸ διαφέ-
 ἀγοραστῇ ἀποτιμᾶται, ὅπως μόνον περὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα συνέστηκε· δι-
 ἡ δύνατο νά ἐμπορευθῇ τὸν οἶνον καὶ νά κερδήσῃ, δὲν ἀποτιμᾶται τὸ κέρ-
 το. Ἐπίσης ἐὰν ἡγόρασε σῖτον καὶ ἐνεκα τῆς μὴ παραδόσεως οἱ δοῦ-
 ἀγοραστοῦ ἀπέναντον ὑπὸ τῆς πείνης (δὲν ἀποτιμᾶται ἡ ζημία τοῦ οἰ-
 διότι διδεται τὸ τίμημα τοῦ σίτου οὐχί δὲ τὸ τῶν δούλων τῶν ἀποθ-
 ὑπὸ τῆς πείνης]. Ἐπίσης L. 20 Πανδ. 18.1. — Ἀληθῶς ὁ Οὐλίπιανὸς
 2 § 8 Πανδ. 13. 4 λέγει προκειμένου περὶ ἀποτιμῆσεως ποσοῦ χρ-
 πληρωτέου ἐν ὠρισμένῳ τρίτῳ τόπῳ: quid si mercus solebat compara-
 et lucri ratio habeatur non solius damni? puto et lucri habendar-
 nem. [Τὶ ἐὰν συνείθιζε νά ἀγοράζῃ ἐμπορεύματα· ἄρα θὰ ὑπολογισθῇ
 κέρδος καὶ οὐχὶ μόνη ἡ ζημία. Νομίζοι ὅτι πρέπει νά ὑπολογισθῇ καὶ
 δος]. Ἐνταῦθα πρόκειται τι ἰδιαιτερον, καθ' ὅσον τὸ χρῆμα εἶνε πλ-
 ἐν τρίτῳ τόπῳ. Ἀλλως αἱ πρότεροι πρεῖς ἐκδόσεις τοῦ παρόντος βιβλ-
 νεώτεροι συγγραφεῖς διαφωνοῦσιν.

4) Κατὰ ΓρΑΚ 252: Ἡ ἀποζημίωσις περιλαμβάνει καὶ τὸ διαφω-
 δος. Ὡς διαφυγόν κέρδος λογίζεται τὸ μετὰ πιθανότητος προσδοκώμε-
 τὴν συνήθη πορείαν τῶν πραγμάτων ἢ κατὰ τὰς εἰδικὰς περιστάσεις
 κατὰ τὰ ληφθέντα μέτρα ἐν τῷ περὶ οὗ ἕκαστοτε πρόκειται θέματι. [Τὸ
 τοῦ διαφέροντος δὲν ὀφείλεται N. 2 § 5 Πανδ. 50.8. Τοῦτο ἐφαρμόζω
 Πάρος (39 τοῦ 1859) ἀπερῆθη ὅτι δὲν ὀφείλονται τόκοι ἐνεκα χρ-
 ποσοῦ ζητουμένου δι' ἀγωγῆς ὡς διαφέροντος διὰ καρπὸς καθυστερ-
 ὀφειλομένου πράγματος. Ἐν τούτοις ὁ νεώτερος Νόμος 22 Μαΐου 1882

τιχῆς ὀφειλῆς καὶ συνήθη μισθώματα ἄλλων ἀντικειμένων· τοῦτο δὲ ἀνεξαρτήτως ἂν ὁ πιστωτής ἤθελε δανείσει· ἢ ἐκμισθώσει· (τὸ λεγόμενον κατὰ πλάσμα εἰσόδημα).⁵

2. Ἐτέρω προϋπόθεσις τῆς ἀποζημιώσεως εἶνε ἡ αἰτιώδης σχέσηις ΛΑ. 692. τῆς ζημίας πρὸς τὸ πταῖσμα. Δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἀναγκασία (ὁμοσος ζημία), ἀλλ' ἀρκεῖ ἂν ἡ ὑπαίτιος πρῶξις ἢ παράλειψις προὔξῃ τὴν ζημίαν διὰ τῆς μεσολαβήσεως ἄλλων γεγονότων (ἐπιμεσοος ζημία).⁶

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν βαίνει ἐπ' ἀπειρῶν.⁸ Ἐάν κατὰ τὴν κοινὴν ἀντί-

κων ἐπιτρέπει τόκους ἐπὶ προσόδων, ἤρα καὶ καρπῶν, ἐὰν ζητηθῇ ποιοῦντος δι' ἀγωγῆς καὶ ἐφ' ὅσων ἡ καθυστέρησις διήρκεισε τοῦλάχιστον ἐν ἑσσι. [ἴσως Δυσθουιν.]

5) L. 19 Πανδ. 22 1.

6) Πικροδείγματα ἐκκέρτου ἀποζημιώσεως ἐν L. 6 § 4, L. 13 Πανδ. 19 1 — L. 19 § 1 Πανδ. 19 2.

7) Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ πρόκειται περὶ γεγονότων, ἀπὸ ἀναγκασίας ἐπιέρχονται συνεπειὰ τοῦ βλάπτοντος περιστατικῶς, εὔτε ἀπὸ ἐξαιρέτων νὰ δύναται νὰ προβλεθῇ. Γερμ. Ἀκρωτικὸν XIII σελ. 65. Ἀλλ' ἀναμφιβόλως εἰσθιγέται ὁ ὑπερήμερος διὰ τὴν τυχαίαν ἀπώλειαν τοῦ ὀφειλουμένου καὶ ἐπὶ ἀπώλειαν ἐκ συμβάντων ἀνθρωπίνως ἀποβλέπτον, λ. γ. σείσμου "Ἀλλως ὁ Γερμ. Ἀδλ" ὁ Νόμος 43 Πανδ. 19 1, δὲν βαίνει περὶ συμβάντων ἀποβλέποντος, ἀλλὰ περὶ ἐκτάκτως μεγάλου ποσού, ὅπου δὲν ἐσχευήσαν αἱ συμβαλλόμενοι κατὰ τὴν πώλησιν, ὅπου ἤρα δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πρόθεσιν τῶν συμβαλλομένων.

8) Ἡ ἀποζημιώσις δὲν ἐπεκτείνεται εἰς πᾶσαν ζημίαν. ἤτις δὲν ἤθελον ἐπέλθῃ ἄνευ τοῦ ζημιουμένου γεγονότος, ὡς πολλοὶ δοξάζουσι. Τίς ἤθελε θεωρήσει ὑπεύθυνον τὸν βλάψαντα οἰκίαν διὰ τὴν ζημίαν ἐνεκα κλοπῆς γενομένης ὑπὸ τῶν ἐπισκευαζόντων τὴν οἰκίαν ἐργατῶν ἢ τὸν τραυματίζοντα προσώπου ἐνεκα ἁσθενειῶν, ἢ ὁ θεραπεύων ἱατρός εἰσέγγαγε τυχρὸν εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ τραυματισθέντος L. 52 Πανδ. 92. Ἡ δυσκολία εἶνε μόνον νὰ εὑρεθῇ τὸ δεινόν. Δι' ἀφρημένης ἀρχῆς δυσκόλως καθορίζονται τοῦτο. Μᾶλλον ἀπαιτεῖται συνετὴ ἐκτίμησις τῶν γεγονότων ἐν ἐκάστῳ θεματι. Ἡ διάκρισις αἰτίας καὶ ἀφορμῆς παρέχει μὲν κατ'ἀλλήλων ἑκφράσιν, ἀλλ' ἀνοίγει τὴν θύραν εἰς παρανοήσεις. Οὕτω λ. γ. γνωμοδοτήσις ἐπὶ τῆς ἐν ἀποφάσει τοῦ Γερμ. Ἀκρωτ. VI σελ. 1 δικασθείσης ὑποθέσεως λέγει ὅτι ἡ κήλη ἢ γεννηθεῖσα ἐκ τῆς πτώσεως ἐργάτου δὲν ἔχει αἰτίαν τὴν πτῶσιν, ἀλλὰ τὸ πολὺ ἀφρημένη, ἐὰν ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἡ προδιάθεσις πρὸς κήλην, ἥτοι κενὸν τῶν μυῶν τῆς κοιλίας ὑπῆρχεν ἤδη πρότερον. Ἐάν ὁ γνωμοδοτῶν ἔθετε τὸ ζήτημα ὀρθῶς, ἥτοι τίς εἶνε ἡ αἰτία, ἵνα ἡ βλάβη ἐπέλθῃ νῦν, θὰ εὑρισκε ταύτην ἐν τῇ πτώσει τοῦ ἐργάτου. Καὶ Γερ. Ἀκρωτικὸν XXIX σελ. 120.

ληψιν τὸ παῖσμα, δὲν φαίνεται ὡς αἰτία, ἀλλ' ὡς ἀπωτέρα ἀφορρὰ τῆς ζημίας, δὲν ὀρίσεται ἐνθὺν ἀποζημιώσεως. Εἶνε ὅμως εὐνόητον καὶ εὐλογον ὅτι ἐπὶ δόλου καὶ μεγάλης ἀμελείας ἡ εὐθύνη εἶνε εὐρυτέρα ἢ ἐπὶ μικρᾶς ἀμελείας.^{9, 10}

3. Ἐὰν ὁ ζημιωθείς παραμελῇ τὰ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ζημίας μέσα, καίπερ πρόχειρα ὄντα καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων πασιδύλως ἐπιβαλλόμενα, ἢ ἐκ προθέσεως μεγαλύνῃ τὴν ζημίαν, τοῦτο λογίζεται ὡς ἡ κυρία αἰτία τῆς ζημίας καὶ ἐκ ταύτης δὲν εὐθύνονται οἱ τρίτοι.¹¹

4. Γεγονότα ἐξ ὧν εὐθύνεται τις οὐχ' ἀπανίως τίκτουσι πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Τότε γινώσκει τὸ ζήτημα, ἂν ὁ βλαβείας

9) Παράδειγμα δίδει ἡ L. 13 § 14 Πανδ. 19.1.

10) Δὲν ἀρεῖλεται ἀποζημιώσις ἐνεκὰ πταίσματος, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ πραγματικῶς βλάβη. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐν τῷ θέματι, καθ' ὃ ἔπειπε νὰ ἀνεπτυχθῇ ζημία ἐκ τῆς συνήθους πορείας τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ δὲν ἀνεπτυχθῇ, διότι ἄλλο γεγονός διατάραξε τὴν συνήθη πορείαν. "Ὅθεν ἐὰν λ. γ. ὁ ἀνὴρ δὲν ἐπισκευάσῃ τὸν ποταμὸν οἶκον, ὅστις ἀναγκάτως θέλει καταπέσει, δὲν ἀρεῖλει ἀποζημιώσιν. ἂν πρὸ τῆς καταπτώσεως προσελθῇ ἡ δίκη L. 4 Πανδ. 25.1. L. 11 § 3. L. 15 § 1 Πανδ. 9.2. Καὶ ἐν L. 10 § 1 Πανδ. 14.2 προσηγορεύει ὁ Παῦλος ὅτι ἐκ τῆς μεταστροφῆς δὲν ἐπῆλθεν ἀληθὴς βλάβη. "Ὅμως ἄλλως ἐὰν δὲ ἀδικήματα ἐπῆλθεν ἡδὴ ζημία καὶ νῦν ἐπέρχονται γεγονότα, ἅτινα θὰ ἐπέφερον τὴν ζημίαν καὶ ἐὰν τὸ ἀδικήμα ἐκείνο δὲν εἶχε πραγμῶς. Ἡ ἀπὸς ἀποκοπήσεως ἀξιώσις ἀποζημιώσεως δὲν θίγεται. Λ. γ. ἵππου τις ἵππου θῶς νὰ σκάσῃ, ἀλλὰ πρὶν φορτίσῃ κεραυνουῖται ὁ ἵππος L. 27 § 2 Πανδ. 6. 4—L. 11 § 3 Πανδ. 11.2. Οἱ κανόνες οὗτοι δὲν διατυπώνονται πάντοτε προσηκόντως. Οὕτως ὁ Μουσεν λέγει ὅταν ἀρεῖλεται διαφέρειν, ἐὰν ἡ ζημία καὶ ἄλλως πως ἤθελεν ἀσφαλῶς ἐπέλθει. Καὶ Windscheid § 258. Κατὰ τούτων ὁ Βαγγερὸς καὶ ὁ Βοίντς. φρονεῖ ὅτι ἡ διάταξις τοῦ Dernburg δὲν εἶνε πάντοτε ὀρθή· λ. γ. θοράκω τὸν πόδα ἵππου καὶ τὴν ἐπομένῃν φρονεῖται ὑπὸ κεραυνοῦ· ὁρθότερον εἶνε ὅτι δὲν ἀρεῖλει ἀποζημιώσιν καίπερ προσηκόντως τῆς ζημίας. [Γερμ. Διορθοῦν.]

11) Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ ζημιώσας οὐδὲν ἀρεῖλει, ἂν ὁ ζημιωθείς ἡδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ζημίαν διὰ προσήκουσας προσοχάς, ἐξαιρεῖται ἢ ἐκ δόλου ζημία. Μουσεν, Windscheid § 258 σημ. 17. Ἡ δόξα αὕτη βαίνει λίαν μακρὰν καὶ δὲν δικαιολογεῖται ὑπὸ τῆς L. 9 § 4, L. 52 Πανδ. 9.2. Εὐλόγως λέγει ὁ Rück: «πῶς δύναται ἡ πρόθεσις ἢ ἡ ἀμέλεια τοῦ ζημιώσαντος νὰ ἀναγκάσῃ τὸν ζημιωθέντα εἰς ἔντασιν τῶν δυνάμεων του ἢ εἰς διαπαντὴν μέτρα πρὸς ἀμυναν». Πρέπει δὲ μᾶλλον κατὰ τὰς πραγματικὰς σχέσεις νὰ ἀποφασισθῇ ποῦ κεῖται ἡ αἰτία τῆς ζημίας—Περὶ τοῦ ζητήματος ἂν ὁ σωματικῶς βλαβείας ὑποχρεοῦται νὰ ὑποστῇ ἱατρικὴν ἐγγείρησιν, ἐξ ἧς εἶνε δυνατὴ ἡ ἰασις, ἐνῶ ἂναι ἐγγείρησις μένει ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν καὶ δέον ὅπως διατρέφεται ὑπὸ τοῦ βλάψαντος ἔδε Γερμ. Ἀκυρωτικοῦ ἐν Seuffert 45 ἀριθ. 189.

ὀφείλει νὰ συμψηφίσῃ τὰ πλεονεκτήματα πρὸς τὴν ζημίαν compen-
satio lucri cum damno, συμψηφισμός κέρδους καὶ ζημίας.

Κατὰ κανόνα τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐν τούτοις ἐνίοτε ἂν πράγ-
ματι ὑπάρχῃ ζημία, προκύπτει ἐκ γενικοῦ ὑπολογισμοῦ, ὅποτε παρα-
βάλλονται ἀμρότεροι οἱ παράγοντες, ὥστε δύναται νὰ γείνη λόγος περὶ
συμψηφισμοῦ κέρδους καὶ ζημίας.¹²

5. Κατ’ ἀρχὴν μετρεῖται ἡ ζημία διὰ τῆς μειώσεως τῆς περιου-
σίας τοῦ ζημιωθέντος κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταδίκης.

Ἐν τούτοις συχνάκις λαμβάνεται ὑπ’ ὄψιν παρελθὼν χρόνος, καθ’ Κστ. 576.
ὃν ἐπῆλθεν ἡ ζημία, ἢ ἡ ἐνέργεια διαρκεῖ. Τόπως δύναται ὁ πιστωτής,
ὅταν ὁ ὀφειλέτης κατέστῃ ὑπερήμερος, νὰ ζητήσῃ τὴν μείζονα ἀξίαν,
ἣν εἶχε τὸ ὀφειλόμενον κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς ὑπερμερείας. Διότι ἐπὶ
ἐγκαίρῳ παρῶντος ἡ δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦτον τότε
καὶ οὕτω νὰ τὴν διατηρήσῃ διαρκῶς.¹³ Ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ ἐν τῷ

12) Πολλοὶ (Baugerob, Windscheid § 258 σημ. 4) διδάσκουσιν ὅτι, ὅταν
κέρδος καὶ ζημία προσέχονται ἐκ τῆς αὐτῆς πράξεως, ἡ ζημία ἀποβιβάζεται ἐφ’
ὅσον ὑπερβαίνει τὸ κέρδος. Ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἐφαρμόζεται παντοχρῶς. Α. γ.
χρεὴ ζητούσα συντάξιν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός τῆς παρὰ τῆς ἐπιστολῆς,
ἐν ᾗ ὑπηρετεῖ οὗτος, δὲν συμψηφίζεῖ τὴν συντάξιν εἰς τὴν ἀποζημίωσιν, ἣν
ὀφείλει ἡ ἀπράλεια, εἰς ᾗν εἶχεν ἀποκλισθῇ ὁ ἀνὴρ, ἀλλ’ ὁ θάνατος εἶχεν
ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κατῆρξιν τῆς συντάξεως. Τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν Ν. σελ. 50
δικαιολογεῖ τοῦτο, διότι λαίπει ἡ νομικὴ συνύφασμα μετὰ τὴν ζημίαν καὶ κέρ-
δος, ἐκατέρα δὲ στηρίζεται ἐπὶ διαφόρῳ αἰτίᾳ. [Ἡ γυνὴ τοῦ Harnburg
εἶνε ἀπορριπτή, διότι ἡ συντάξις δὲν εἶνε κέρδος ἐκ τοῦ θανάτου, ἀλλ’ ἀπό-
κρουσις ζημίας· ἡ δὲ ζημία ἐκ τοῦ θανάτου εἶνε τοσούτω μεγάλη, ὥστε καὶ
τὴν συντάξιν καὶ τὸ ἀπράλεια περιλαμβάνει χωρὶς νὰ ἐξαντληθῇ] ἵπτις ἂν
ἐξασφαλίσῃ τὴν ζωὴν του εἰς δύο ἑταιρείας δι’ οἰκότητος ποσά, ὀφειλόνται
ἀνάκληρα τὰ ποσά· διότι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀδιατήρητον ἀξίαν. — Προ-
κειμένου περὶ πράγματος ὠρισμένης ἀξίας ἄλλη ἀρμύζει λύσις. λ. γ. διὰ πλοῖον
ἀξίας 10,000 δρχ. λαμβάνω ναυτοδάνειον 10,000 δρχ. καὶ τὸ ἀπράλεια ἀντὶ
10,000 δρ. τὸ πλοῖον ναυαγεῖ τελείως. Δὲν θὰ λάβω τὰς 10,000 δρ. τοῦ ναυ-
τοδανείου καὶ τὰς 10,000 τῆς ἀπράλειας· ἀλλὰ μόνον τὸ ἐν κοινῷ· ὅστις
ἂν λάβω παρὰ τῶν δύο θὰ ἔχω 20,000 δρ. ἥτοι ἐκ τοῦ δυστυχήματος θὰ μοι
προκύβῃ 10,000 δρ. καθαρὸν κέρδος. — Ὅτῳκις ὀφείλει καὶ ζημία προσέχον-
ται ἐκ διαφόρων πράξεων, ἀποκρούει τὴν compensatio lucri cum damno ἡ
L. 23 § 1 Πανθ. 17, 2. Ἐὰν δὲ ἡ L. 10 Πανθ. 3. 5 φαίνεται τὸ ἐναντίον
ὀρίζουσα, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς negotiorum gestio, περὶ ἧς
ἐν οἰκίῳ τόπῳ.

13) Ἀνωτ. § 41. Ἐπὶ προσβολῶν ἐκτὸς συμβάσεων ἐν πρώτοις ἐξετάζε-
ται ὁ χρόνος τῆς προσβολῆς.

χρόνῳ τῆς ἀποράσεως μείζονα ἀξίαν ἢ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐνάρξεως τῆς ὑπερημερίας, δύναται ὁ πιστωτὴς νὰ ζητήσῃ τὴν τῆς ἀποράσεως μείζονα ἀξίαν, καθ' ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰσέτι ὀφείλεται.

6. Κατὰ τὸ κοινὸδικαίον ὁ ζημιωθεὶς ὥρῃσι νὰ ἐκθέσῃ καὶ ἀποδείξῃ τὴν αἰτιώδη συνάφειαν μεταξὺ τοῦ ὑπευθύνου γεγονότος καὶ τῆς ζημίας. Ἐλλείποντος ἐνός κρίκου τῆς ἀλύσεως ἡ ἀπόδειξις ἐθεωρεῖται ἀποτυχεύουσα. Οὕτω δὲ συνέβαινε καὶ περὶ ὑπαρχουσῶν βασιμῶν ἀξιώσεων ἐνεκα τῆς δυσχερείας τῆς ἀποδείξεως νὰ μὴ ἀποζημιωθῇ ἐπαρκῶς ὁ ζημιωθεὶς καὶ βαρεῖται ἀδίκαια ἔμμενον πολλάκις ἀνεῖλαστοι πρὸς βλάβην τῆς συνειδήσεως τοῦ δικαίου.

Σήμερον ὁ δικαστὴς ἀποφασίζει κατ' ἐλευθέριον πεποιθήσιν ἐκτιμᾶ πάντα τὰ περιστασιακά τὸ ζήτημα ἂν ὑπάρχῃ ζημία καὶ πόση.¹⁴

7. Ἐν Ρώμῃ ἡδύνατο ὁ ἐνάγων ὁδῶν ἐναγόμενον νὰ ἀπαίτησῃ τὴν προσδιορίσιν τὴν ἑκτασιν τῆς ζημίας μονιμερῶς αὐτὸς ὁ ἐνάγων δι' ὅρκον (juramentum in litem). Κατὰ τὴν Γερμ. Ἀστικὴν Δικονομίαν δὲν ὑφίσταται τοιοῦτον δικαίωμα τοῦ ἐνάγοντος, ἀλλὰ δύναται ὁ Γερμανὸς δικαστὴς κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ ἐνάγοντι τὴν ἑκτασιν δι' ὅρκου τῆς ζημίας καὶ ἐὰν ὁ ἐναγόμενος δὲν εἴναι ἐν πταμακτι. Ὁ δικαστὴς ὀρίζει ἀνώτατον ὅρον, ὅπερ δεσμεύει τὸν ὀφειλέτην. | Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλ. Ἀστ. Δικον. ἂν ἡ ὑπαρξίς τῆς ζημίας ἀποδείχθῃ, δὲν ὑπάρχουσι δὲ ἄλλα ἀποδεικτικὰ μέσα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ μεγέθους τῆς ζημίας, τὸ Δικαστήριον ἐπιβάλλει τῷ ἐνάγοντι ἐκτιμητικὸν ὅρον ὀρίζον τὰ ἀνώτατον ὅρον τῆς ζημίας, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ὁ ὀφειλέτης. Ἀδιαφύκτως ἂν ἡ Ζημία προήλθεν ἐκ ὁδῶν ἢ ἐκ πταίσματος |.¹⁵

8. Ὁ Γουστινιανὸς διέταξεν ὅτι ὁ δικαστὴς δὲν ἐπιτρέπεται προσδιορίσιν τὸ διαφέρειν ὑπὲρ τὸ διπλάσιον τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος τοῦ ὀφειλομένου, ἐφ' ὅσον ἡ ἀξία εἶνε ὡρισμένη. +

Ἡ διάταξις ἀντιφάσκει πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς Γερμ. Ἀστικῆς Δικονομίας καὶ ἐπομένως δὲν ἰσχύει ἐν Γερμανίᾳ.¹⁶ F

Διαφέρσιν ἐπὶ ἀδιαιρέτῳ; ΛΑ 635. ΠΓ 18.

14) Γερ. Ἀστ. Δικον. § 206 § 1. Βεβαίως ὁμοῦς μόνος ὁ Νόμος δὲν βεβαίως τὸ πρᾶγμα. Διότι ἐὰν ὁ δικαστὴς, ὅπερ πολλάκις συμβαίνει, τῆς ἐλευθέρου ἐξουσίας, ἣτις τῷ χορηγεῖται, δὲν ποιεῖται χρῆσιν, μένει ἡ παλαιὰ κακὴ κατάσταση. — Ἑλλ. Ἀστ. Δικον. § 256.

15) Οἰκονομίδου Ἑγχειρίδιον § 153 περὶ ἐκτιμητικοῦ ὅρκου.

16) L. un. Kwδ. 7.47. Sancimus itaque in omnibus casibus qui cert

F
[ἐν ἑσπέρῃ, ἡ ἰσχύς αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ ἀπορρίπτει]

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚῆ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚῆΣ ΒΕΡΟΛΙΝΗΣ

IV. Ποινικὴ ὁρτοα.

KA 267. KH 141-190. KZ 603 KB 81-508. KG 222. KD 394.

§ 46. Ένομοι. Στοιχεῖα.

Αφ' ἧς καταδίκης ἐστὶν ἡ ποινή. ΚΒ 508.

Ποινικὴ ῥήτρα εἶνε παρὰ τὴν συμφωνηθεῖσα ὡς ποινὴ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως ἢ τῆς ἀτελεῖας ἢ τῆς ἀκαίρου ἐκπληρώσεως ἐνοχλεῖ.

1. Ἡ ποινικὴ ῥήτρα ἀνήκει εἰς τὴν κλάσιν τῶν συμβατικῶν ῥητρῶν, αἵτινες ἐπιδιώκουσι τὴν ταχέαν ἐκπλήρωσιν τῆς συμβάσεως διὰ

habent quantitatem vel naturam veluti in ventilationibus et omnibus contractibus, hoc quod interest dupli quantitatem minime excedere: in aliis autem casibus, qui incerti esse videntur, iudices qui causas dirimendas suscipiunt per suam utilitatem requirere ut quod re vera inducitur damnum, hoc reddatur. [Ὅθεν θεσπιζόμεν ἐν πάσι ταῖς περιπτώσεσιν, αἵτινες ἔχουσιν ὠρισμένην ποσότητα ἢ φύσιν καθάπερ ἐπὶ ἀγοραπωλητικῶν καὶ ἐκμισθώσεων καὶ πάντων τῶν συναλλαγματικῶν, ἵνα μὴ τὸ διαφέρειν υπερβαίνει τὸ διπλάσιον τῆς ποσότητος] ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς περιπτώσεσιν, αἵτινες φαίνονται ὥστε ἀρίστοι, οἱ δικασταὶ οἱ ἀνακαρδύνοντες τὴν διάλυσιν τῶν υποθέσεων νὰ ζητήσιν διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν, ἵνα ἀποδέχωνται ἢ ἐκ τοῦ ἀληθοῦς πράγματος ἐξαγομένη ζημία]. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκκρίνει διὰ τῆς διατάξεως ταύτης νὰ περιορίσῃ τὴν ἐλευθέραν ἐκτίμησιν τοῦ διαφέροντος ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ λεγόμενων casus certi. Ἐπέβαλε λοιπὸν μέτρον κυρίως δικονομικοῦ χαρακτήρος, ὅπως δείκνυται καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν διατάξεως ἐν τοῖς περὶ ἀποφάσεων. Ὅθεν ἡ διατάξις ἀντικατεῖται ἀντικρυ πρὸς τὴν § 260 Γερμ. Ἀστ. Δικονομ., καθ' ἣν ὁ δικαστὴς ἐκτιμᾷ ἐλευθέρως τὴν ζημίαν καὶ τὸ μετρίον αὐτῆς ὅθεν θεσπιζόμεν αὐτὴν κατατηρημένην. Ἐν τοῖς τοῖς Γερμ. Ἀκυρωτικῶν (X σελ. 195) θεωρεῖται ἰσχυρότερον, ὅτε οὕτως κανὼν τοῦ ἀποικοῦ δικαίου. Οὕτω δὲ ἡ προῆξις καταδικάζεται, ἵνα ἐξακολουθῇ βαρυντικὴ μέτρον κατὰ τὸν κατὰ τύπον καὶ κατ' οὐσίαν ἐφαρμόζον Νόμον τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἀλλ' ἐν τοῖς κατ' ἐκτετακτὴ ζητεῖ τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν νὰ περιορίσῃ ὡς οὕτως τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου καὶ οὕτω νὰ τὸν καταστήσῃ ἀβλαβή. Πρὸς τοῦτο δὲ δίδουσι λαβὴν αἱ παλαιαὶ ἐμφωλευσασαί ἀμειβομένης τοῦ νόμου. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξέδωκε τὴν διάταξιν διὰ casus qui certam naturam habent καὶ φέρει ὡς παράδειγμα τὴν ἀγοραπωλητικὴν καὶ τὰς ἄλλας συμβάσεις. Ὅθεν δὲν περιορίζεται μόνον ἐπὶ τῶν συναλλαγματικῶν, ἀλλ' ὅπως ἡ Glossa καὶ πολλοὶ συγγραφεῖς δέχονται, περιλαμβάνει καὶ τὰς ἐκτὸς συμβάσεως ἀξιώσεις ἐνεκὰ ὠρισμένων πραγμάτων. Μήπως ἡ ἀξία πράγματος ὑπαιτιῶς καταστραφέντος εἶνε ἥττον ὠρισμένη ἢ ἐκείνη πράγματος ὀρεζόμενου ἐκ συναλλάγματος καὶ μὴ χορηγούμενου. Ἀλλὰ πολλοὶ (λ. γ. Βαγγερὸς § 571 σημ. 4) περιορίζουσι τὸν Νόμον εἰς τὸ διαφέρειν ἐκ συμβάσεων, ὅπως ἀποδέχονται καὶ τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικόν. [Καὶ τὴν ὑπόσχεσιν περὶ λύσεως ὑποθήκης ἐκ 2079 π. θεωρεῖ τὸ Ἄκρ. (X σελ. 195) ὡς μὴ ὠρισμένην ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς].

ζημιῶν, ἃς ἀπειλοῦσι κατὰ τοῦ καθυστεροῦντος ὀφειλέτου. Εἶνε
συγγενὲς πρὸς τὸν καταπιστευτέον ὅρον (lex commissoria) ἐ-
μὴ πληρωμῆς τοῦ τιμήματος τοῦ πωληθέντος, πρὸς τὴν ἔξωσιν τοῦ
μισθωτοῦ ἐπὶ μὴ ἀπληρώσεως τῆς ὑποχρεώσεώς του ἐκ τῆς μισθώσεως
καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς προμηγύσεως (εἰδοποιήσεως πρὸς ἐπιστροφήν)
τοῦ ἀναίτου ἐπὶ μὴ ἐγκαίρως πληρωμῆς τῶν τόκων. Ἀλλ' ὑπάρχει
οὐσίῳδῶς διαφορὰ. Αἱ ἐπιφυλάξεις μὲν αὗται σκοποῦσι τὴν λύσιν τῆς
νομικῆς σχέσεως ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ὀφειλέτου, ἡ δὲ ποινικὴ ῥήτρα τίκται

νης ποσότητος ἀλλὰ δυσκόλως εὐρίσκει ὁμοδόξους]. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Ἰου-
στινιανοῦ ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἐκμισθώσεων ὡς ποσόν, ὅπερ διπλασιάζεται
πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ συμφωνηθέν τιμήμα ἢ μισθώμα· μόνον δὲ ὅπου ἐ-
λείπει ἀντάλλαγμα εἰς γένηματα γίνεται ἀποτίμησις τοῦ πωληθέντος ἢ μισθω-
θέντος πράγματος. Τοῦτο δηλοῦσιν αἱ λέξεις ὠρισμένη ποσότης ἢ φύσις.
Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου διχογνωμοῦσι. Τὸ Γερ. Ἀκυσ. (IV σελ. 181) μετρεῖ
διαφέρον τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ μισθωτοῦ οὐχὶ διὰ τοῦ διπλασίου τοῦ συμφωνη-
θέντος τιμήματος ἢ μισθώματος, ἀλλὰ διὰ τοῦ διπλασίου τοῦ ἀποτιμήμα-
τος τοῦ πωληθέντος ἢ ἐκμισθωθέντος πράγματος. Οὕτω δὲ ὁ δικαστὴς ἀποκτᾷ μ-
ζονα εἰσθεσίαν. [Ἡ αὐτὴ ἀ ἐφαρμογὴ τῆς διατάξεως ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων,
ἐδίδασκε τὸ Γερ. Ἀκυσ. ἥθελεν ἀγάγει εἰς μεγάλην ἀδικίαν. Ἀποφάσεις Γερ.
Ἀκυσ. ὅσα ἐν Θείμιδι τομ. II σελ. 15 καὶ σελ. 31 καὶ τὰς σημειώσεις
Γεωρ. Δουδουινιώτου αὐτοῦ]. Ὁ Γερ. AK κατήγγησε τὴν διάταξιν. Ἐν τῇ
λῆξιν νομιζομεν ἐφαρμοστέαν τὴν διάταξιν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Γερ. Ἀκ.
ἥτοι ὡς μέτρον νὰ λαμβάνηται ἡ ἀξία τῆς παροχής, ἥς μὴ παρεχομένης ὁφ-
λεται τὸ διαφέρον καὶ τὸ διπλάσιον τῆς ἀξίας ταύτης νὰ μὴ δύναται νὰ ὑπερ-
τὸ διαφέρον. Κατὰ τὸν Ἀρειον Πάγον 57 τοῦ 1897 ἐπὶ ἀνταλλαγῆς ἀκινή-
χωρεῖ ἡ διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τὸ διαφέρον δὲν ὑπερβαίνει τὸ διπ-
σιον τῆς ἀξίας τοῦ ἀκινήτου, ἀντ' οὗ ζητεῖται τὸ διαφέρον ὁρθότερα καὶ
σιαστικότερα ἢ το ἢ ἀναιρεθεῖσα ἀπόφασις τοῦ Ἐφετείου. — Ἐν τῷ Ἑλλ. Τ.
πορικῷ Δικαίῳ ἐφαρμόζεται ἡ διάταξις: λ.χ. ὁ πωλὴσας σταφίδα ἀντὶ 100
τὸ χιλιόλιτρον καὶ μὴ παραδώσας αὐτήν, ἀν κατόπιν ἡ σταφίς ἀνέλθῃ εἰς
δρ., δύναται ὁ ἀγοραστής νὰ ζητήσῃ ὡς διαφέρον τὴν τιμὴν ταύτην ἢ μ-
200 δρ.; Μενον τὰς 200 δρ., δίδει ὡς συμπληρωτικὸν δίκαιον τοῦ ἡμετέ-
Ἑμπ. Δικ. χρησιμοποιεῖ τὸ Ἑλλ. Ἀστικὸν Δίκαιον, ὅπερ ἀναγράφει τὴν Διά-
ξιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ; ὅσα αὕτη εἶνε ἐφαρμοστέα καὶ ἐπὶ ἐμπορικῶν δικ-
Ἀλλ' ἂν δεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Γερμ. Ἀκυρωτικοῦ τότε ἐπὶ
ἡ σταφίς ἔχει ἀξίαν 250 δρ. ἐν ᾧ χρόνῳ ζητεῖται τὸ διαφέρον τὸ ὅριον
διπλασίου ἔσονται 500 δρ. ἄρα δύνανται νὰ ζητηθῶσι 250 δρ. χωρὶς νὰ π-
κρούσωμεν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐν Γαλλίᾳ δὲν ὀρίσται
οὔτε ἐν τῷ code civil, ἐν Γερμανίᾳ ἔχει καταργηθῇ διὰ τὰς ἐμπορικὰς ἐν-
ὕπὸ τοῦ Γερ. Ἑμπ. Κώδ. Κατὰ τὸ Ἐφετεῖον Ἀθην. 289 τοῦ 1897 ἐπὶ ἐρ-

νέαν υποχρέωσιν ἐπὶ παραβάσει τῆς κυρίας ἐνοχῆς.¹

Ἡ κυρία ἐνοχὴ δὲν εἶνε ἀναγκαιῶς ἀγώγιμος.² Ἀλλὰ δὲν πρέπει οὔτε τὴν ἐννομον τάξιν οὔτε τὰ χροστὰ ἤθη νὰ προσβάλῃ.³ *Κστ. 221*

2. Ἡ ποινικὴ ρήτρα ἔχει τὸν τύπον ἐνοχῆς ὑπὸ αἵρεσιν. Λ. γ. *Ποινικὴ ρήτρα* ὑπόσχεταί τις 100 φρ. δι' ἐκάστην ἡμέραν καθυστερήσεως, ἂν δὲν *ἐπὶ συμβαίνει* παραδῶσῃ τῆς πωληθείσας μηχανὰς τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν. Κατὰ *ἀπορροφή-* λέξιν ἐπρεπε νὰ καταπέσῃ ἡ ρήτρα ἄνευ ἐτέρου, ἂν δὲν ἐκτελεσθῇ, ἢ *ὅτις ἀπὸ τῆς* *ΛΓ. 134* κυρία ἐνοχῆ. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς εἶνε μόνον νὰ πιέσῃ τὸν ὀφειλέτην *Δωρεῖα-* πρὸς ἐκτέλεσιν. *ἐμβαλεταί* *ταυτομόμοι.* *ΚΒ. 523.*

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶνε ἀσυμβίβαστος ἐρηκνέει τοσούτον αὐστηρά. Ὅθεν δὲν καταπίπτει ἡ ρήτρα, ἐὰν ἡ μὴ παρεχθῇ ἔγχ' ὡς αἰτίαν λόγους, κειμένους ἐκτός τοῦ ὀφειλέτου καὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.⁴ Ἀφ' ἐτέρου δὲν προέβησαν τοσούτον, ὥστε νὰ ἐξαρτήσωσι τὴν ποινὴν ἐκ τοῦ πταίσματος τοῦ ὀφειλέτου. Ὅθεν ἂν ὁ ὀφειλέτης ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς πληρωμῆς ἄνευ κληρονόμων, ἡ ποινικὴ ρήτρα καταπίπτει, καίπερ μηδενὸς λόγου ὄντος ἐνταῦθα περὶ μὴ ἐκπληρώσεως ἐξ ὑπαιτιότητος.⁵ Κατὰ τὰ λοιπὰ διακρίτεον.

ρικῶν ἐνοχῶν δι' ἐθίμου κατηργήθη ἡ διάταξις τοῦ Ίουστινιανοῦ ἀλλὰ τὸ ἔθιμον ἀπεδείχθη μόνον δι' ὅρκου τῶν διαιτῶν· ὅθεν ἀναμφίβολος ἡ ὑπαρξίς του, καίπερ εὐκαταία [Γεωρ. Δυσβουιν].

1) L. 13 § 26 Πανδ. 19.1.

2) Ἐνταῦθα ἀνήκει κυρίως ἡ περίπτωσις, ὅταν ἡ κυρία υποχρέωσις ἐνεκα ἐλλείψεως χρηματικοῦ συμφέροντος δὲν εἶνε ἀγώγιμος.

3) L. 61 καὶ L. 134 Πανδ. 45. 1.

4) L. 69 Πανδ. 45.1. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἐνεκα τοιοῦτων λόγων προτείνεται καὶ ἀποδεικνύεται ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου. Γερμ. Ἀκυρ. XX σελ. 33.

5) L. 77 Πανδ. 45. 1. Ad diem sub poena pecunia promissa et ante diem mortis promissore committetur poena, licet non sit hereditas ejus adita. [Γενωμένης υποσχέσεως χρημάτων ἐν προθεσμίᾳ ὑπὸ ποινικῇ ρήτρᾳ καὶ πρὸ τῆς προθεσμίας ἀποθάνοντος τοῦ υποσχθέντος (καὶ μὴ γενωμένης ἐν τῇ προθεσμίᾳ τῆς καταβολῆς) καταπίπτει ἡ ποινὴ καὶ ἂν ἡ κληρονομία εἶνε ἀπροσέλευστος]. L. 9 Πανδ. 22.2. Ἡ ποινικὴ ρήτρα καταπίπτει καὶ ἂν συνεπίᾳ πτωχεύσεως ὁ ὀφειλέτης δὲν παρεχῇ. Γερμ. Ἀκυρ. XXI σελ. 51. — Ὁ Windscheid (§ 285 σημ. 10) ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἀναίτιος ἀδυναμία τῆς καταβολῆς ἀπαλλάσσει τῆς ποινῆς, οὐχὶ δὲ ἡ ἀναίτιος ἀδυναμία τῆς μὴ ἐμπροθέσμου καταβολῆς. Δηλαδή ἐν ἀμφιβολίᾳ θεωρεῖται ὅτι ἡ ποινὴ ἐκασφαλίζει τὸν πιστωτὴν κατὰ ζημίαις ἐνεκα πάσης βραδείας καταβολῆς. Τοῦτο εἶνε ἀστήρικτον. Διότι ἂν ἡ βραδεὶς καταβολὴ προέρχεται ἐξ ἀνωτέρας βίαις, λ. γ. δὲ

ἔσθ' οὖν ῥήτρα, ἵνα οἱ τῶν ἀδικούντων ἀποβῶν δύνανται ἐξαργυρῆσαι διὰ τοῦ
 ὅσον καὶ ἐκαστος τῶν ἀδικούντων ἀποκρίσθαι δι' ὅσον, ἀδιαφορῶν οὐσιν, ὡς ἐν ὅσῳ
 Ν. § 1 Π. (2η) 160 Ν. 47 Π. 19-1 - Ν. 25 § 13 Π. 10-2 -
 ΕΝΟΧΙΚΟΝ

Ευνομορφοποιή-
 σιν, ἐν ὅσῳ
 ἡ ἀπαρμύνη
 τοῦ Ν. 468

- α) Ἐάν ἡ ὑποχρέωσις, δι' ἣν συνωμολογήθη ἡ ποινικὴ ῥήτρα, συν-
 σταται εἰς πράξεις, αἱτινες πρέπει νὰ παρασχεθῶσιν εἰς ὁρισμένην
 ἡμέραν, ἡ ῥήτρα καταπίπτει παρελθούσης ἀκέραιου τῆς ἡμέρας.⁶
- β) Ἐάν συνερωνῇθῃ προθεσμία διὰ τὴν παροχὴν, ἡ ῥήτρα κατα-
 πίπτει παρελθούσης τῆς προθεσμίας. ΚΑ 267. ΛΓ. 134.
- γ) Ἐλλείποντος τοιοῦτου χρονικοῦ προσδιορισμοῦ, κατὰ κανόνα, ἡ
 ῥήτρα καταπίπτει, ἐάν ἡ ὀχλήσις τοῦ πιστωτοῦ ἔμειναν ἄνευ ἀποτε-
 λέσματος.⁸
- δ) Ἐάν ἡ ποινικὴ ῥήτρα ἡσυχάσῃ παραλείψεις, ἡ κατάπτωσις
 ἐπέρχεται διὰ τῆς θετικῆς ἐναντίας πράξεως.⁹
- Κατὰ κανόνα ἡ ποινικὴ ῥήτρα καταπίπτει ὁλόκληρος, ἐάν ἡ κυρία
 ἐνέργη ἂν ἐξελιγρῶθῃ ἔστω καὶ ἐν μέρει. Φυσικὰ ὅμως δύναται νὰ
 συμφωνηθῇ τὸ ἐναντίον.¹⁰
3. Ὁ πιστωτὴς δὲν πρέπει νὰ λάβῃ τὸ διπλοῦν διὰ τῆς ποινικῆς
 ῥήτρας. Καὶ δὴ διακρίτεον.
- α) Ἐάν ἡ ποινικὴ ῥήτρα προστατεύῃ κατὰ τῆς καθυστερήσεως
 τῆς ἀπαρμύνης, ὅστις ῥᾶ ῥᾶ οὐκ ἀνυπομένει ἀμνηστία: ΑΔ. 394.
 + Ἐννοῦται ὡσαύτως τοιαύτη Ν. 69. Π. 451 (ΛΓ. 214). -
 Ἐνεκὰ πολλοῦ τῆς στάσεως διακρίνῃ τὴν συγκοινωνίαν, δι' ἣς ὁ ἐργαστασιάρχης ἔδω-
 κεν ἐν τῇ συμφωνηθέντι χρόνῳ νὰ χορηγήσῃ τὰς συμφωνηθείσας μηχανάς
 δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε πρὸς τὴν φύσιν τῆς ποινῆς, οὔτε πρὸς τὴν εἰκαζομέ-
 νην βούλησιν τῶν συμβαλλομένων τὸ νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ ἐργαστασιάρχης εἰς τὴν
 ποινικὴν ῥήτραν.
- β) L. 23 Πανδ. 44.7—L. 12 Κωδ. 8.37.
- γ) Οἱ Ρωμαῖοι Νομικοὶ ἡμερισθήσονται ἐάν ἡ ποινικὴ ῥήτρα καταπίπτῃ ἥδη ἐν
 τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ προΐδωμεν ὅτι ἡ συμφωνηθείσα παροχὴ
 (λ. γ. κατασκευὴ οἰκίας), δὲν δύναται νὰ γίνῃ μέχρι τῆς ἐρριθείσης προθε-
 σμίας. Καταφατικῶς L. 113 Πανδ. 45. 4, ἀποφατικῶς L. 124 Πανδ. 45. 4
 L. 10 § 1 Πανδ. 2.11. Ἡ τελευταία δοξὰ εἶνε ἡ τῶν μεταγενεστέρων νο-
 μικῶν καὶ ἡ μᾶλλον συμφωνοῦς πρὸς τὴν σύμβασιν.
- δ) Δυνατὴ καὶ ἡ ἔννοια ὅτι ἡ ποινικὴ ῥήτρα καταπίπτει, ἂν ὁ ὀφειλέτης
 δὲν καταβάλλῃ ἐντὶς καταλλήλου (μέτρου) χρόνου. Αἱ ρήσεις τῶν 1^{ης} Νο-
 μικῶν αἰ ἐμμενέουσιν σχετικὰς ποινικὰς ῥήτρας διίστανται L. 24 Πανδ. 36
 2, ἀλλὰ καὶ L. 19 Πανδ. 36.2—L. 1 Πανδ. 33.9—L. 115 § 2 Πανδ. 45.4
 Ὡς κανὼν ἀπαίτεται πρόκλησις πρὸς παροχὴν, διότι ἐν ἀμφιβολίᾳ πρέπει νὰ
 ἀπορριθῶμεν ὑπὲρ τοῦ ὀφειλέτου. Ὁρα Windscheid § 285 σχη. 4. Κατὰ τὸ
 1^{ον} ΑΚ § 339 ἡ ποινὴ καταπίπτει ἂν ὁ ὀφειλέτης καταστῇ ὑπερήμερος.
- ε) L. 122 § 6 Πανδ. 45.1. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ποιν. ῥήτρας
 ἐναντία πρᾶξις πρέπει νὰ προέρχεται ἐκ γνώσεως καὶ ἐλευθέρως θελήσεως.
- στ) L. 47 Πανδ. 19.4—L. 9 § 4 Πανδ. 2.11—L. 85 § 6 Πανδ. 45.1.

τῆς κυρίας ἐνοχῆς ἢ κατὰ ἐλαττωμάτων ταύτης. Τότε δύναται νὰ ζητηθῇ πρὸς τῇ κυρίᾳ παροχῇ,¹¹ ἀλλ' ὁ πιστωτὴς ἐκτὸς τῆς ρήτηρας δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ ἕτερόν τι ὡς διαφέρον τῆς καθυστερήσεως ἢ τῶν ἐλαττωμάτων.

6) Ἐὰν ἡ ποινικὴ ρήτρα συμφωνήθῃ διὰ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς κυρίας ἐνοχῆς. Τότε δὲν δύνανται νὰ εἰσπραχθῶσιν ἀμφοτέρω ἡ ποινικὴ ρήτρα καὶ ἡ κυρία ἐνοχὴ.¹²

Δυνατὸν ὅμως, ἀφοῦ διὰ τὴν μίαν τῶν ἀξιώσεων ἡγέρθῃ ἀγωγή ἢ ἐγένετο καταβολή, νὰ ζητηθῇ κατόπιν τὸ τυχόν πλεόνασμα τῆς ἄλλης ἀξιώσεως.¹³

4. Ἐὰν ἡ ποινικὴ ρήτρα εἴναι δυσανάλογος πρὸς τὸ διαφέρον τοῦ πιστωτοῦ διὰ τὴν κυρίαν παροχὴν καὶ ἐὰν ἄγῃ συνεπῶς εἰς ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὀφειλέτου ἔνεκα σχετικῶς μικρᾶς παραβάσεως, εἶναι ἀθέμιτος καὶ ὁ δικαστὴς ὀφείλει κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δόξαν νὰ μετριάσῃ αὐτήν. Ἐπειδὴ ὅμως θετικαὶ νομικαὶ διατάξεις περὶ τοῦτου ἐλλείπουσι, δὲν τολμᾷ ἡ νεωτέρα πρᾶξις εὐκόλως τοιαύτην μείωσιν, καὶ οὕτω προκύπτουσι μεγάλα ἄτοπα. *Der Darlehnvertrag. Z. 222.*

TETARTON TMHMA

METABIBASIS ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ.

§ 47. Εἰσαγωγή. Ἀλλοιώσεις τῆς ἐνοχῆς.

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἱκανότητα αὐτῆς πρὸς ἀνάπτυξιν ἡ ῥωμαϊκὴ ἐνοχὴ εἶναι ἀντίθετος τῇ σημερινῇ. Ἡ ῥωμαϊκὴ ἐνοχὴ ἦτο ἀναλλοίωτος τύ-

11) Πολλοὶ συγγραφεῖς ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἀξίωσις ἐπὶ τὴν ποιν. ρήτηραν ὅταν γείνη ἀποδοχὴ τῆς κυρίας παροχῆς ἀνεπιφυλάκτως σθένεται καὶ ἐὰν ἡ ποιν. ρήτρα δύναται νὰ ζητηθῇ πρὸς τῇ κυρίᾳ παροχῇ, ἅτε συμφωνηθεῖσα διὰ τὴν βραδεῖαν καταβολήν. Τοῦτο εἶναι ἀνυπόστατον. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς κυρίας παροχῆς δὲν ἀποτελεῖ παραίτησιν τῆς ποιν. ρήτηρας καὶ ἡ σιωπὴ περὶ μελλούσης ἀσκήσεως περαιτέρω ἀξιώσεων δὲν προσκρούει εἰς τὴν καλὴν πίστιν. Ὑπὲρ τοῦτου L. 32 Πανδ. 4.8—L. 10 Πανδ. 13.4—L. 6 Πανδ. 18. 3.—Γερμ. Νομολογία, Γερμ. Ἀκυρωτ. IX σελ. 199—Ἀντιθέτως ὁ ΓρΑΚ § 341.

12) L. 28 Πανδ. 19.1.—L. 4 § 7 Πανδ. 44.4.—Γερμ. Ἀκυρωτ. XXXIII σελ. 141. Ἐπιτρέπεται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή διὰ τὴν κυρίαν παροχὴν καὶ συγχρόνως ἐν περιπτώσει μὴ καταβολῆς διὰ τὴν ποινικὴν ρήτηραν ἐπίσης μετὰ ἀγωγὴν περὶ κυρίας παροχῆς, ἐφ' ὅσον ἡ παροχὴ δὲν ἐγένετο, ἐγείρεται ἀγωγή περὶ τῆς ποινικῆς ρήτηρας.

13) N. 41—N. 42—N. 71 Πανδ. 17.2.

Ἐνοχικὸν Δίκαιον

ποσὴ πρᾶξις τῆς συστάσεως εἶδεν αὐτῇ διαρκῶς μόνῃ τὴν μορφήν· ὅθεν ἔπρεπεν ἡ ἀγωγή νὰ ἀντιστοιχῇ ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἐνοχὴν. Ἡ σημερινὴ ἐνοχὴ τοῦναντίον εἶνε εὐκίνητος, δεκτικὴ διαρκoῦς ἀναπτύξεως· παρὰ πάσας τὰς ἀλλοιώσεις ἰσχύει ὡς ἡ αὐτὴ νομικὴ σχέση, ἐπειδὴ ἐπὶ τέλους ἐκ τῆς ἀρχικῆς πράξεως τῆς συστάσεως παράγεται. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον καὶ διὰ τὰ ὑποκείμενα τῆς ἐνοχῆς.

1. Οἱ Ρωμαῖοι ἐν ἀνεγνώριζον συμπληρωτικὰς συμβάσεις μεταγενεστέρως τῆς συνάψεως τῆς κυρίας συμβάσεως — *pacta adjecta* — πλὴν τῶν μειωτικῶν συμβάσεων.¹ Πᾶσα μεταβολὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ πιστωτοῦ ἀπῆτει ἀνατύπωσιν καὶ ἀνασύστασιν τῆς ἐνοχῆς δι' ἀνανεώσεως. Ἡ σημερινὴ ἐνοχὴ τοῦναντίον ἀλλοιοῦται διὰ συμπληρωτικῶν συμβάσεων, χωρὶς νὰ ἀπολέσῃ τὴν ταυτότητα αὐτῆς, εἴτε τὸν τόπον εἴτε τὸν χρόνον εἴτε τὸ ἀντικείμενον τῆς παροχῆς ἀφορῶσιν αἱ συμβάσεις αὗται.²

Καὶ αὐτὸ τὸ παῖσμα καὶ ἡ ὑπερμερία ἐν τῷ παλαιῷ ΡΔ ἦγον μόνον εἰς διαιώνισιν τῆς ἐνοχῆς ἥτοι κατὰ τύπον οὐχὶ εἰς ἀλλοίωσιν τοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ μόνον εἰς ἀποκλεισμόν τῶν λόγων τῆς λύσεως τῆς ἐνοχῆς. Κατόπιν ὅμως καὶ ἐν Ρώμῃ ἐπῆρχοντο σπουδαῖαι ἀλλοιώσεις τῆς ἐνοχῆς ἐκ τῆς ὑπαιτιότητος καὶ τῆς ὑπερμερίας.³

2. Ἐτι ἀκαμπτότερον ἦν τὸ παλαιόν ΡΔ ἐν τῷ ἀμεταβλήτῳ τῶν ὑποκειμένων τῆς ἐνοχῆς. Μόνος ὁ συμβληθεὶς εἶχε τὴν ἀγωγήν τῆς συμβάσεως κατὰ τοῦ ἀντισυμβληθέντος καὶ μόνος ὁ ζημιωθεὶς τὴν ἀγωγήν τοῦ ἀδικήματος κατὰ τοῦ ζημιώσαντος.

Ἄλλ' ἀνέκαθεν τὰ πιστώματα καὶ ὀφλήματα μετέβαινον κατὰ κανόνα εἰς τοὺς κληρονόμους, ἐν οἷς ἐξακολουθοῦσι ζῶντες οἱ ἀρχικοὶ συμβληθέντες.

Ἄλλως ἦτο ἀνάγκη ἀνασυστάσεως τῆς ἐνοχῆς δι' ἀνανεώσεως, ἂν διὰ διαθέσεως τῆς ἐνοχῆς ὑπὸ τοῦ τέως πιστωτοῦ ἔπρεπε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ ἕτερος. Ἐξετελείτο δὲ διὰ τῆς ὑποσχέσεως τοῦ ὀφειλέτου

1) Τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπὶ *bonae fidei iudiciis*, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἀναπτύσσει ἐν *L. 7 § 4 Πανδ.* 2.14. καὶ *L. 13 Κωδ.* 2.3.

2) Οὕτω καὶ ὁ Βέχμαν *Kauf II* σελ. 480. Ὁ Ρέμερ ἵσταται ὑπὸ τὴν ἐπήρεσιν τῶν ρωμαϊκῶν θεωριῶν.

3) Ἄνωτ. § 41.

πρὸς τὸν νέον πιστωτήν. Ἐπίσης ἡ προσέλευσις νέου ὀφειλέτου ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἦτο μόνον δι' ἀνανεώσεως δυνατή.⁴

Ἐν τῷ ἀνεπτυγμένῳ δικαίῳ κατέστη ἐπείγουσα ἀνάγκη ἡ καὶ ἄνευ συμπράξεως τοῦ ὀφειλέτου ἐκποιήσις τῶν ἐνοχῶν, αἵτινες ἀπετέλουν ὁσημέραι σπουδαιότερον μέρος τῆς περιουσίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ εὐθεὶα ὁδὸς πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης ταύτης δὲν ὑπῆρχε, κατέφυγον εἰς πλάγια μέσα. Ἐκεῖνον ὃ ἤθελον νὰ μεταβιβάσωσι τὴν ἀπαιτήσιν διωρίζον ὡς δικαστικὸν πληρεξούσιον μετὰ τῆς ἐξουσίας νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὸ εἰσπραχθῆναι, *procurator in rem suam*. Οὗτος ἐλάμβανε τὰ δικαιώματα τοῦ πιστωτοῦ, ἂν ἤγειρεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ὀφειλέτου καὶ ἐφθανε μέχρι κατάρξεως τῆς δίκης· διότι ἡ ἐν ταύτῃ περιεχομένη ἀνανεώσις περιποιεῖ τὴν κυριότητα τῆς δίκης — *dominium litis*.

Ἄλλ' ἵνα ἡ μεταβίβασις τῆς ἀπαιτήσεως ἀποκτήσῃ ἄμεσον ἀξίαν διὰ τὰς συναλλαγάς, ἔπρεπεν ὁ ἀποκτῶν νὰ ἐξασφαλίσθῃ ἐκ τῶν προτέρων. Τοῦτο ἐλύθη κατὰ τὸν ἐπόμενον τρόπον·

α) Ἐδόθη εἰς τὸν ἀποκτῶντα τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακινώσεως τῆς ἐκχωρήσεως τῆς ἀπαιτήσεως εἰς τὸν ὀφειλέτην — *denunciatio*, ἀναγγελία. — Οὗτος ὤφειλεν ἔκτοτε νὰ μὴ καταβάλῃ πρὸς τὸν ἀρχικὸν πιστωτήν.

β) Ὁ ἀποκτῶν εἶχεν *actiones utiles*, ὧν δυνάμει δὲν ἐνήγεν ὡς πληρεξούσιος, ἀλλ' ἰδίῳ ὀνόματι. Οὕτω δὲ ἐχειραφετήθη ἡ ἐκχώρησις ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν τῆς πληρεξουσιότητος, ἥτις ἡπεύλει εἰσεῖν τὸν *procurator in rem suam*.⁵

4) Γαίου Εἰσαγγ. II. 38... quod mihi ab aliquo debetur id si velim tibi deberi, nullo eorum modo quibus res corporales ad alium transferuntur id efficere possum, sed opus est ut iubente me tu ab eo stipuleris: quæ res efficit ut a me liberetur et incipiat tibi teneri: quæ dicitur novatio obligationis, sine hac vero novatione non poteris tuo nomine agere sed debes ex persona mea quasi cognitor aut procurator meus experiri. Ὅ,τι μοι ὀφεί-

Κατὰ τὰς ῥωμαϊκὰς ἰδέας πάντα ταῦτα ἦσαν utilitas ἤτοι ἐξαιρετική παρέκκλισις ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς ἀπαιτουμένη ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τῶν συναλλαγῶν. Τὸ σημερινὸν δίκαιον λαμβάνει ἐντεῦθεν νέαν ἀρχὴν — τὸ δικαίωμα τῆς ἐκχώρησεως τῆς ἀπαιτήσεως. Ἀφ' ἐτέρου εἶναι σήμερον δυνατόν, ἄνευ βλάβης τῶν δικαιωμάτων τοῦ πιστωτοῦ νὰ προσέλθῃ νέος ὀφειλέτης εἰς τὴν ἐνοχλήν, ἄνευ ἀπωλείας τῆς ταυτότητος αὐτῆς.

ΚΗ. 205. ΚΗ. 93.

1. Ἐκχώρησις.

ἐκχώρησις ἐν τῇ ἐκχώρησιν Λ. Γ. 156.

§ 48. Ἐκχώρησις καὶ ἀναγγελία.

Προσαρμολογία τῆς ἐκχώρησιν ἀρχῆς ΚΕ. 422

1. Κατὰ τὸ κοινοδίκαιον αἱ ἀπαιτήσεις εἰσὶν ἐκχωρηταί.¹ Ὅθεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκχώρησεως εἶνε ἡ μεταβίβασις τῆς ἀπαιτήσεως

πρὸς τὸν ἀγοραστὴν κληρονομίας, L. 16 Πανδ. 2.14. Κατόπιν παρίστανται εἰς πάντα ἀγοραστήν, εἰς τὸν ἐνεχυραστήν ἀπαιτήσεως καὶ εἰς ἄλλους ἐπ' ἀλλοτρίᾳ τὴν ἀποκτήσαντας, L. 1—L. 2 Κωδ. 4.10—L. 7 Κωδ. 4.35. Ὁ Ἰουστινιανὸς πρῶτος ἐχορήγησε τὴν actio utilis καὶ πρὸς τὸν δωρεοδόχον ἀπαιτήσεως, L. 4 Κωδ. 8.53. Εἰσήγαγε δὲ καὶ τὸν νεωτερισμόν, ὅτι ἡ δωρεὴ θέτωσιν ἀπαιτήσεις μεταβιβάζει εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ δωρεοδόχου καὶ ἐὰν δὲ ἐγένετο κατάρξις τῆς δίκης περὶ αὐτῆς, ὅπερ ἐξαίρει, ὅτι πρότερον δὲν συνέβαινεν. Ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι τὸ mandatum in rem suam μέχρι τῆς κατάρξεως τῆς δίκης τοῦλάχιστον κατ' ἀρχὴν ἀπεσβέννυτο καθ' οὓς κανόνας συνήθης ἐντολῇ, ἥτοι ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀπαιτήσεως ὑπὸ τοῦ procurator rem suam πρὸ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης δὲν συνετελεῖτο ἔτι, ἀλλὰ μόνον δυνατότης τῆς ἀποκτήσεως ὑφίστατο. Περὶ τοῦ τύπου τῆς actio utilis οὐδ' ἀποφασιστικὸν γνωρίζομεν, καίπερ πολλῶν ἀποπειραθέντων τὴν ἀναγκαστικὴν αἰτίαν τῆς. Ἀρνητικὰ ἐρείσματα παρέχει ἡ L. 5 Κωδ. 4.15—Παρ. L. 55 Πανδ. 3.

1) Ὁ Μύλενβρουχ (Mühlenbruch, die Lehre v. d. Cession) ἐδίδασκεν ὅτι ὁ ἐκδογεὺς ἀσχετὴν ἀλλοτρίαν ἐνοχλήν, ἢ ἐκχώρησις δὲν μεταβιβάζει αὐτὴν τῇ ἐνοχλήν, ἀλλὰ τὴν ἐνάσκησιν αὐτῆς. Ἐθεώρησεν ἄρα τὴν ἐκχώρησιν ὡς ὅ,τι κυρίως ἦτο ἐν τῇ ἐμφάνει αὐτῆς ἐν Ρώμῃ ἥτοι mandatum in rem suam. Τοῦτο ἦτο τότε κρατοῦσα δοξασία, ἣν καὶ ὁ Βαγγερὸς (§ 574 σημ. 1) ἠσπάζετο. Τούναντιον οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἀναγνωρίζουσι τὴν ἐκχώρησιν ὡς εἰδικὴν διαδοχὴν. Ἐπικαλοῦνται δὲ ὑπὲρ ταύτης ὅτι ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ΡΔ ὁ ἐκδογεὺς εἶχεν actio utilis, δι' ἣς οὐχὶ ἀλλοτρίῳ ὀνόματι, ἀλλ' ἰδίᾳ ὀνόματι ἐνήγε καὶ ὅτι ἤδη ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν L. 23 Κωδ. 4.35 οἰκεῖ περὶ transferre debitum (μεταβίβασις ὀφειλομένου). Ἀλλὰ τὸ κάλλιστον ἔρεισις τῆς θεωρίας ταύτης εἶνε ὅτι ἡ ἐκχώρησις ἐν τῇ κοινοδικίᾳ προσέλαβε πραγματικῶς τὴν μορφήν διαδοχῆς εἰς τὴν ἀπαιτήσιν καὶ ὅτι ὅλοι οἱ καθ' ἑκάστην

Ὁ μεταβιβάζων — ἐκχωρητής, cedens — παύει ὡν πιστωτής, ὁ εἰς ὃν μεταβιβάζεται — ἐκδοχεύς, cessionarius — γίνεται πιστωτής.

2. Ἀλλὰ τίς ἡ σχέσηις τῆς ἐκχώρησης καὶ τῆς ἀναγγελίας πρὸς ἀλλήλας; Τὸ ἀκριβές εἶνε ὅτι ἡ ἐκχώρησις ἐπιφέρει τὴν μεταβίβασιν τῆς ἀπαιτήσεως· ἡ δὲ ἀναγγελία ἀσφαλίζει τὴν μεταβίβασιν.²

Ἐν τούτοις ὁ ἐκχωρηθεὶς ὀφειλέτης δὲν δύναται ἀμέσως ἄνωγ' ἐκχωρήσει νὰ ἀπολέσῃ τὸ δικαίωμά του, ἵνα καταβάλῃ εἰς τὸν ἀρχικόν πιστωτὴν ἢ νὰ ἐπιτύχῃ ἄλλως ἀπαλλαγὴν ἀπέναντι τούτου· διὸ τὴν ἡγεῖται πρᾶξις τῆς ἐκχώρησης πραγματοποιεῖται κατὰ κανόνα ἄνευ συμπρόξεως καὶ ὁ καὶ ἄνευ γνώσεως τοῦ ἐκχωρηθέντος ὀφειλέτου. Ὅθεν ἐπέρχεται μέσον τι στάδιον, καθ' ὃ ὁ ἐκχωρητής, καίπερ μὴ ὡν ἐτι πιστωτής, ὅμως νομιμοποιεῖται ἀπέναντι τοῦ ὀφειλέτου ὡσπερὲ πιστωτής.

Ἐρωτᾶται πότε περατοῦται τὸ στάδιον τοῦτο; Κατὰ τὴν μίαν δοξάν, ὅταν ὁ ὀφειλέτης λάβῃ ἀσφαλῆ γνώσιν τῆς ἐκχώρησης.³

νομικοὶ αὐτῆς κανόνες ἀφορμῶνται ἀπὸ τῆς ἰδέας ταύτης. — Ἐν Ἑλλάδι ἴσως δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ ὑπαρξὶς ἐθίμου, καθ' ὃ ἡ ἐκχώρησις ἀποτελεῖ εἰδικὴν διαδοχὴν [Γεωρ. Δουβουιν.].

2) Αἱ δοξαὶ τῶν νεωτέρων περὶ σχέσεως τῆς ἀναγγελίας πρὸς τὴν ἐκχώρησιν εἰστανταί. Ὁ Windscheid (die Actio) ὑπεστήριξεν ὅτι διὰ τῆς ἐκχώρησης δὲν μεταβαίνει ἡ actio εἰς τὸν ἐκδοχέα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ὁρμήσις τῆς νομῆς, ἥτοι ἀναγγελία. Ὅπως δὲ ἐν Ρώμῃ διὰ τὴν κτήσιν τῶν δουλειῶν ἀπαιτεῖτο δράξις τῆς νομῆς, οὕτως ἀπαιτήθη καὶ ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεως ἀπαιτήσεων ἡ δράξις τῆς νομῆς, ἵνα οὕτω περιβλήθωσιν αἱ ἀπαιτήσεις διὰ σωματικότητος. Ἀλλὰ δὲν εἶνε χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν ἐνοχίαν, ὅτι ὁ πιστωτής δὲν ἔχει νομὴν ἐπ' αὐτῆς; Πῶς δύναται τις νὰ δράξῃ νομὴν ἐπὶ πράγματι, ἐφ' οὗ εἶνε ἀδύνατος ἡ νομὴ; Ἐν τοῖς Πανδέκταις (§ 331 σχμ. 8) ὁ Windscheid δὲν ἐγκατέλιπε τὴν δοξάν ὅτι ἡ ἀναγγελία ὁρμᾷ τὴν ἀπαιτήσιν, ἀλλὰ κατὰ τὰ λοιπὰ μετέβαλε τὴν θεωρίαν αὐτοῦ. Νῦν δέχεται ὅτι ὁ ἐκδοχεύς καὶ πρὸ τῆς ἀναγγελίας ἔχει ἐνοχικὸν δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκχωρητής εἶνε πιστωτής, ὅρα ὑπάρχει συνενοχία (συμπιστωταὶ εἶνε ὁ ἐκδοχεύς καὶ ὁ ἐκχωρητής). Τοῦναντίον ὁ Βέρ (Bähr) ἀναπτύσσει ὅτι μετὰ τὴν ἐκχώρησιν ὁ ἐκδοχεύς εἶνε ὁ μόνος πιστωτής. Τοῦτο εἶνε ἀναμφισβότως τὸ ὀρθόν. Ἡ δοξαὶ, ὅτι ὁ ἐκδοχεύς ἀπὸ τῆς ἀναγγελίας πρῶτον καθίσταται πιστωτής ἢ ὅτι ἐκχωρητής καὶ ἐκδοχεύς εἰσὶ συμπιστωταί, ἄγει, συνεπῶς μορφουμένη, εἰς συμπεράσματα ἀντικείμενα καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐκχώρησης καὶ εἰς τοὺς πρακτικοὺς σκοποὺς, οὓς αὕτη ἐπιδιώκει.

3) Ὅτι ἀρκεῖ πᾶσα ἀσφαλὴς γνώσις τοῦ ὀφειλέτου περὶ τῆς ἐκχώρησης, ὑπερήλασε νεωστὶ ὁ Βέρ, ὅπερ ἀποδέχεται καὶ ὁ Ρεγελσβέργκερ. Ἀλλὰ κατὰ τὰ χωρία τὰ ἐν ταῖς ἐπομέναις σημειώσεσιν ἀναφερόμενα ἀπαιτεῖται

Καὶ φαίνεται μὲν συνεπὴς ἡ δοξὰ αὕτη, ἀλλ' ἐγείρει σπουδαίους πρα-
 κτικούς κινδύνους· διότι ἀσφαλὲς γνῶσις εἶνε πεποίθησις περὶ τῆς
 ὀρθότητος γεγονότων. Ἀλλ' οὕτω τὸ ζήτημα, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης δύναται
 καὶ ὀφείλῃ ἐτι νὰ πληρώσῃ τὸν ἀρχικὸν πιστωτὴν, καθίσταται ἐξηρητη-
 μένον ἐξ ἐσωτερικῆς ὁράσεως, ἥτις ἐξωτερικῶς δὲν ἐκδηλοῦται καὶ
 μένει συχνάκις ἀμφίβολος.

Εἰς τὴν 391 (91) σκοπιμώτερον ἦτο ἡ κρίσιμος στιγμή νὰ καθορισθῇ δι' ἐξωτερικοῦ
 ΚΑ 414. ΚΒ γεγονότος. Τοῦτο ἐπραξε τὸ ΡΔ, ὡς δέχεται ἡ κρατοῦσα δοξὰ. Διότι
 592. ΚΓ, 604 μόνον διὰ τῆς ἀναγγελίας τοῦ ἐκδοχέως πρὸς τὸν ἐκχωρηθέντα περα-
 ΚΖ. 282 τούται ἡ νομιμοποίησις τοῦ ἐκχωρητοῦ πρὸς ἀποδοχὴν τῆς πληρωμῆς.*
 ΚΑ. 173 Πρὸς ταύτην φυσικῶς ἐξομοιοῦται ἡ ἀναγγελία ὑπὸ τοῦ ἐκχωρητοῦ.^{3.}
 ΚΑ 161 Ἀλλὰ καὶ ἀναγνώρισις τῆς ἐκχωρήσεως ἀπέναντι τοῦ ἐκδοχέως ὑπὸ
 ΚΕ 510 τοῦ ἐκχωρηθέντος ἀρκεῖ. Ἀλλὰ ἐκράτουν ἐπὶ τῆς πωλύσεως κλη-
 Α 447 ρονομίας. Αὕτη εἶνε γεγονός ἀυθιποστάτου σημασίας, ἀφορῶσα εὐρύν
 τὴν ἀναγνώρισιν ΚΑ 31. 535 (194) Εἰς τὰς ἀρχὰς Α 442 ΚΣΓ. 180.

Ἡ ἀναγνώρισις, ὡς ταύτη ἐξήχθη καὶ ἀνετίθηται ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς ἀναγγελίας
 ἐστὶν ἀναγκαστικὴ ἀναγγελία ἐν μᾶλλον ὥριμένῳ τρόπῳ. — Ὁ ΓραΚ § 407 ἀρκεῖ-
 497 ται μετὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ὀφειλέτου περὶ τῆς ἐκχωρήσεως, ἐξαιρουμένου τοῦ ἐν
 447 τῇ
 740 1825 § 411 θέματος.

4) L. 4 Κωδ. 8.16 — L. 3 Κωδ. 8.11. Si delegatio non est interposita
 debitoris tui ac propterea actiones apud te remanserunt, quamvis creditori
 tuo adversus eum solutionis causa mandaveris, tamen antequam lis conte-
 statur vel aliquid ex debito accipiat vel debitori tuo denuntiaverit, exigere
 a debitore tuo debitam quantitatem non velaris et eo modo tui creditoris
 exactionem contra eum inhibere, [Ἐὰν δὲν ἐγένετο ἔκταξις τοῦ σοῦ ὀφειλέ-
 447 τος καὶ ἐκ αὐτοῦ διέμειναν αἱ ἀγωγαὶ παρὰ σοί, ἂν καὶ ἐνέτειλας τὰς
 740 1825 ἀγωγὰς τῷ σοῦ πιστωτῇ (ἥτοι κατέστησας ἐντολοδόχον in rem suam) λόγῳ
 447 κατὰβολῆς κατὰ τοῦ ὀφειλέτου σου, ὅμως πρὸ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης ἢ πρὶν
 447 λάβῃ τι ἐκ τοῦ χρέους (δ' ἐκδοχέως) ἢ πρὸ τοῦ ἀναγγεῖλαι (δ' ἐκδοχέως) τῷ
 ΚΖ. 282 σοῦ ὀφειλέτῃ, δὲν κωλύσεται νὰ ζητήσῃ τὴν ὀφειλομένην ποσότητα παρὰ τοῦ
 ΚΑ 31 ὀφειλέτου σου καὶ οὕτω νὰ κωλύσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ εἰσπραξίν ὑπὸ τοῦ σοῦ
 πιστωτοῦ].

5) Γερ. Ἀνωτ. Δικ. XXIII σελ. 314. — Ὁ Windscheid § 331 σημ. 9 δο-
 ξάζει, ὅτι ἡ ἀναγγελία τοῦ ἐκχωρητοῦ δὲν ἀρκεῖ, διότι ἔλλειπει ἡ δράπτουσα
 τὴν ἀπαίτησιν ἐνέργεια τοῦ ἀποκτώντος. — [Τὸ Ἐφ. Ναυπλ. 296 τοῦ 1896
 δέχεται μόνον ἀναγγελίαν τοῦ ἐκδοχέως δυναμένην νὰ γείνῃ καὶ προσωρικῶς.
 Καλλιγὰ Ἐνοχ. § 433 — Παπαρηγόπουλος Ἐνοχ. III § 47. Γεωρ. Διοβουν.]

6) Εὐλόγως λέγει ὁ Βενδ (Wendt, Pand. § 216): Ὁ ὀφειλέτης ἀποκρούει
 τὰς ὑπὸ τρίτων δεδομένας αὐτῷ εἰδήσεις καὶ παρορᾷ αὐτὰς εὐλόγως ὑποθέτων
 ὅτι περὶ τῆς τυχόν ἐκχωρήσεως ἤδη οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι θέλουσι τὸν
 πληροφορήσει.

ὡπὶ τὸν ἑκχωρητὴν τὰς τὰς ἐν τῷ ἑκχωρητῇ δὲ εὐρίσκονται ἀδυνατίαι·
κύκλον δικαιομάτων καὶ υποχρεώσεων, οἱ ὀφείλονται τῆς κληρονομίας
δὲ εἶναι πάντες γνωστοὶ ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὸν ἀγοραστήν, πολλάκις
οὐχὶ εὐκόλως εὐρίσκονται. Διὰ ταῦτα δὲ ἀπρητήθη εἰδικὴ εἰδοποίησις
τῶν ὀφειλετῶν τῆς κληρονομίας, ἀλλ' ἄρκει ἡ γνώσις τῆς πωλήσεως
τῆς κληρονομίας.⁷

Ἐπειδὴ ὁ ἐκχωρητὴς μέχρι τῆς ἀναγγελίας ἔχει ἐπὶ τὴν νομιμο-
ποίησιν πιστωτοῦ, δικαιούται ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ νὰ ἐγείρῃ ἀγορὴν
κατὰ τοῦ ὀφειλέτου. Ποῦ δὲ ᾤθηλ' ἀπ' αὐτῆς τὸ πρᾶγμα, ἂν εἰς
ἐκαστον πιστωτὴν ἡδύνατο νὰ ἀντιπληθῇ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου τοῦ ὅτι
ἔμαθεν ὅτι ἡ ἀπαίτησις ἐξεχωρήθη; Λαμπρὰ εὐκαιρία διὰ στρεφоди-
κούς ἐνοστάσεις καὶ παρελκυσιν τῶν δικῶν. Ἐν τούτοις ὁ ἐκχωρητὴς δὲν
εἶναι πλέον πιστωτὴς τῆς ἐκχωρηθείσης ἀπαίτησεως. Ὅθεν οἱ πιστωταὶ
τοῦ ἐκχωρητοῦ ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκχωρήσεως δὲν δύνανται νὰ κατὰ-
σχωσιν τὴν ἀπαίτησιν καὶ ἂν ἡ ἀναγγελία δὲν ἐγένετο ἐπὶ. Μᾶλλον
δὲ δύναται ὁ ἐκδοχὴς νὰ παρέμβῃ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ ὡς ἴδιαν τὴν κατα-
σχθεῖσαν ἀπαίτησιν.* Πρὸς τούτοις ἡ ἐκχωρηθεῖσα ἀπαίτησις δὲν
περιέρχεται εἰς τὴν ὁμάδα τῆς πτωχεύσεως τοῦ ἐκχωρητοῦ καὶ ἂν ἡ
ἀναγγελία πρὸς τὸν ὀφειλέτην κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως τῆς

7) L. 17 Πινδ. 2.15. Venditor hereditatis emptori mandatis actionibus cum debitore hereditario, qui ignorabat venditam esse hereditatem transegit: si emptor hereditatis hoc debitum ab eo exigere velit, exceptio transacti negotii debitori propter ignorantiam suam accomodanda est. Item respondendum est et in eo, qui fideicommissam recepit hereditatem, si heres cum ignorante debitore transegit. [Ὁ πωλητὴς τῆς κληρονομίας ἐκχωρήσας τὰς ἀπαίτησεις τῷ ἀγοραστῇ (τῆς κληρονομίας) συνεβίβασθη πρὸς τὸν ὀφειλέτην τῆς κληρονομίας ἀγνοῶντα τὴν πώλησιν τῆς κληρονομίας. Ἐὰν ὁ ἀγοραστής τῆς κληρονομίας ἀπαίτησιν παρὰ τοῦ ὀφειλέτου τὸ γένος τοῦτο [ὅτι] ὁ δὲ συμβιβασμός, ἀντίκειται αὐτῷ ἢ ἐνστάσις τοῦ συμβιβασμοῦ (προτεινομένη ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου) ἐνεκα τῆς ἄγνοίας αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ γνωμοδοτήσαν καὶ περὶ τοῦ λαβόντος τὴν κληρονομίαν ὡς καταπίστευμα, εἰάν ὁ κληρονόμος συνεβίβασθῃ μετὰ τοῦ ἀγνοῶντος ὀφειλέτου].

8) Οὕτω τὸ Γρ. Ἀκυρωτικὸ IV σελ. 111. [Ἐν Ἑλλάδι γενομένης ἐκχωρήσεως καὶ κατασχέσεως εἰς χεῖρας τρίτου τῆς αὐτῆς ἀπαίτησεως εἰς προτιμᾶται. Προηγείται ἡ ἐκχώρησις ἀν' ἐγνωστοποιήθῃ τῷ ἐκχωρητῇ ὀφειλέτῃ πρὸ τῆς κατασχέσεως. Ἐφετ. Ἀθηνῶν 1811 τοῦ 1845· ἂν ἡ ἐκχωρητὴς ἐγένετο πρὸ τῆς κατασχέσεως, ἀλλ' ἐγνωστοποιήθῃ μετὰ τὴν κατάσχεσιν, προτιμᾶται ἡ ἐκχώρησις 1186 τοῦ 1896 Ἐφετ. Ἀθηνῶν· ἀλλὰ κατὰ τὴν μειονουσίαν

πρωτεύσεως δὲν εἶχε γείνη, ἀλλ' ὁ ἐκδοχὺς νὰ ἐνασκή τὴν ἀπαίτησιν ὑπὲρ αὐτοῦ.

ΚΒ. 587. ΚΖ. 180. Ἐάν τέλος ὁ πιστωτής ἐκχωρήσῃ τὴν ἀπαίτησιν πρῶτον τῷ Α καὶ ὑστερον τῷ Β, ἀλλ' ὁ Β προβαίνει πρὸ τοῦ Α εἰς ἀναγγελίαν, ὁ Α ὡς ἀρχαιότερος ἐκδοχὺς προτιμᾶται τοῦ Β.⁹ Καὶ μάλιστα ἐάν ὁ Β εἰσέπραξεν ἤδη τὴν ἀπαίτησιν, δύναται ὁ Α νὰ ἐναγάγῃ τὸν Β ζητῶν τὰ εἰσπραχθέντα, διότι ὁ Β ἔλαβεν ἀνευ νομίμου λόγου περιουσίαν τοῦ Α.¹⁰ *Ἐπειὶ ὡς ἀρχαιότερος ἐκδοχὺς καὶ ἀπαίτησις ΚΒ. 656. ΚΓ. 256. ΚΔ. 161. ΚΖ. 180. Α. 435.*

§ 49. Πράξις καὶ αἰτία τῆς ἐκχωρήσεως.

Ἐκχώρησις ἐν κυρίᾳ σημασίᾳ γίνεται διὰ τοῦ πιστωτοῦ. Ἀλλὰ καὶ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ διὰ τοῦ Νόμου ἀποκτᾷ τις ἀπαίτησεις, ὡς δι' ἐκχωρήσεως.

1. Ἡ ἐν κυρίᾳ ἐννοία ἐκχώρησις καλεῖται ἐκουσία, διότι συντελεῖται διὰ πράξεως τῆς βουλῆσεως τοῦ ἐκχωρητοῦ [συμβάσεως ἢ κληροδοσίας]. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης εἶνε ἐκουσία καὶ ὅταν χωρῇ ἐκ νομίμου ὑποχρεώσεως.

9) Τὸ ζήτημα λίαν ἀμφισβητεῖται. Προτιμῶσι τὴν πρῶτον ἀναγγεῖλαντα ὁ Wendt, Pand. § 116 καὶ ὁ Windscheid die Actio, ὅστις ὁμοῦς κατόπιν ἐν Pandek § 331 σημ. 10 ἐγνωσιμάχησεν. — Ἐνστάσεις, ἃς ἀπέκτησεν ὁ ὀφειλέτης καλοπίστως κατὰ τοῦ πρώτου ἀναγγεῖλαντος πρὸ τῆς ἀναγγελίας τοῦ παλαιότερου ἐκδοχέως, ἀντιτάσσονται καὶ κατὰ τοῦ τελευταίου τούτου. — [Ἐν Ἑλλάδι ἡ Νομολογία (Ἄρ. Πάγου 9 τοῦ 1896) δέχεται ὅτι συμβιβασμός τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν β' ἐκδοχέα εἶνε ἄκυρος, ἂν πρὸ τούτου ἐγνωστοποιήθῃ τῷ ὀφειλέτῃ ἡ ἐκχώρησις πρὸς τὸν πρῶτον ἐκδοχέα. Κατὰ τὴν 209 τοῦ 1896 Ἄρ. Πάγου πρὸ τῆς γνωστοποιήσεως τῆς ἐκχωρήσεως ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται νὰ ἀπευθινῇ ἔφσει κατὰ τοῦ ἐκδοχέως. Γεωρ. Δυσβ.].

10) Δύναται ὁ ὀφειλέτης νὰ προτείνῃ κατὰ τοῦ ἐνάγοντος ἐκδοχέως, ὅτι ὁ ἐκχωρητής ἐξεχώρησε τὴν ἀπαίτησιν πρὸς ἄλλον πρότερον, καίπερ οὗτος δὲν ἔκαμεν ἀναγγελίαν πρὸς τὸν ὀφειλέτην; Ναὶ κατὰ τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν (ἐν Gruehol 35 σελ. 976). [Ἐν Ἑλλάδι ἡ τριζυτὴ ἔνστασις προτείνεται ἄνευ συμφέροντος, καθ' ὅσον ὁ ὀφειλέτης πρὸ τῆς ἀναγγελίας κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Νομολογίαν μὴ ὑποχρεούμενος νὰ καταβάλλῃ πρὸς τὸν ἐκδοχέα, καλῶς καταβάλλει πρὸς τὸν νῦν ἐνάγοντα ἐκδοχέα, καίπερ γινώσκων ὅτι ὑπάρχει προγενεστέρα ἐκχώρησις. Ἄλλο τὸ ζήτημα ἂν ὁ ὀφειλέτης προτείνῃ ὅτι ἐγένετο πρότερα ἐκχώρησις καὶ ἀνηγγέλη αὐτῷ, ἀλλ' οὐδὲν περὶ τούτου προσάγει ἔγγραφον ἢ τοιαύτη ἔνστασις εἶνε βάσιμος καὶ διαταχθήσεται περὶ αὐτῆς ἀποδείξεις. [Γεωργ. Δυσβουν.].

Αὐστηρῶς πρέπει νὰ διακριθῶσιν ἡ πράξις τῆς ἐκχωρήσεως ἢ τοῦ ζήτημα
ἢ μεταβίβασις τῆς ἀπαιτήσεως καὶ ἡ αἰτία τῆς ἐκχωρήσεως, λ.χ. ἡ
πώλησις τῆς ἀπαιτήσεως καθὼς διακρίνονται ἐν τῇ παραδόσει σωματι-
κῶν πραγμάτων. Βεβαίως πολλάκις ἀμφότερα συμπίπτουσι χρονικῶς
καὶ ἐξωτερικῶς· ἰδίως διὰ τῆς πώλησεως ἢ ἀπαίτησις κατὰ κανόνα
θεωρεῖται ὡς ἀμέσως ἐκχωρηθεῖσα. Ἀλλ' ἡ ἐκχώρησις εἶνε ἀνεξαρ-
τήτως τούτου ἀπόλυτος δικαιοπραξία, ἅρα ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς εἶνε ἀνε-
ξάρτητος τῆς αἰτίας.¹ Τοῦτο ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν ἐκχωρη-
θέντα ὀφειλέτην. Διότι συνεπεία τούτου προτοῦ καταβάλλῃ τῷ ἐκδοχῇ
ἐξετάζει μόνον τὴν ἰσχὺν τῆς ἐκχωρήσεως οὐχὶ καὶ τὴν τῆς αἰτίας τῆς
ἐκχωρήσεως. Ἐὰν ἡ πράξις τῆς ἐκχωρήσεως εἶνε ἄκυρος, λ.χ., ἐνεκὸν
ἀνηλικιότητος τοῦ ἐκχωρητοῦ ὁ ἐκχωρηθεὶς μένει ὑπόχρεως τῷ ἐκω-
ρητῇ, ἐπομένως δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ πρὸς τὸν ὄχθεν ἐκδοχέα.
Ἀλλ' ἡ τυχὸν ἀκυρωσις τῆς πράξεως τῆς ἐκχωρήσεως δὲν ἐπιδρᾷ
ἐπὶ τοῦ ὀφειλέτου.

Φιλονικεῖται τὸ περὶ τῆς ἐνστάσεως τῆς εἰκονικότητος τῆς ἐκχωρή-
σεως. Κατὰ τὴν Πράξιν ἐπιτρέπεται αὕτη μόνον ἂν ὁ ἐκχωρηθεὶς
δύναται νὰ προτείνῃ ἰδιαίτερον καὶ ἰδίον συμπέρασμα τῆς μὴ ἐκχωρήσεως.
Διότι, ὅπως καὶ ἂν ἔχη ἡ σχέση ἐσωτερικῶς, ἐν τούτοις ἐξωτερι-
κῶς ὁ πιστωτὴς ἐξουσιοδοτεῖ τὸν ψευδῆ ἐκδοχέα πρὸς εἰσπραξίαν.
Τοῦτο δὲ ἀρκεῖ πρὸς νομιμοποίησιν αὐτοῦ.²

1) Τὸ ζήτημα ἀμφισβητεῖται. Ἀντιόξεϊ ὁ Στρογγιλ. — Ὡς ἐν τῷ χει-
μένῳ ὁ ΓρΑΚ § 398.

2) Ὅτι ὁ ἐκχωρηθεὶς ὀφειλέτης δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν εἰκονικώ-
τητα τῆς ἐκχωρήσεως, ἡ δὲ περὶ τούτου ἔνστασις ὡς exceptio de jure tertii
εἶνε ἀπαράδεκτος, εἶνε κρατούσα δόξα ἐν τῇ Γερμ. Νομολογίᾳ. — Ἡ Ἑλλήν.
Νομολογία συνήθως δέχεται ὅτι ἡ εἰκονικότης τῆς ἐκχωρήσεως ἐγκύτως προ-
τείνεται, Ἐφετ. Ναυπλίου 236 τοῦ 1896 — Ἐφετεῖον Ἀθην. 174 τοῦ 1897 —
Ἀρείου Πάγου 34 τοῦ 1897. — Ἐφετ. Ἀθηνῶν 1698 τοῦ 1895 — 1701 τοῦ
1895. — Contra 954 τοῦ 1895 Ἐφετ. Πατρῶν. — 1059 τοῦ 1892 Ἐφετ.
Ἀθηνῶν. Ἡ Ἑλλ. Νομ. κύριον ἐπιχείρημα ἔχει ὅτι ὁ ἐκχωρηθεὶς δὲν
ὕποχρεοῦται νὰ δικασθῇ πρὸς μὴ ἀληθῆ ἀντίδικον. Ἡ σκέψις περιέχει petitio
principii ὁ εἰκονικὸς ἐκδοχεὺς εἶνε ἀληθὴς ἀντίδικος, ἀληθὴς πληρεξούσιος τοῦ
ἐκχωρητοῦ (ἡ Ἑλλ. Νομολ. δὲν προσέχει ὅτι ἡ εἰκονικὴ ἐκχώρησις ἀποτελεῖ
πληρεξουσιότητα πρὸς εἰσπραξίαν), ἀλλὰ ψευδὴς δικαιοῦχος τῆς ἀπαιτήσεως ὁ
ἐκχωρητὴς διὰ τῆς εἰκονικῆς ἐκχωρήσεως προδηλοῖ ὅτι θέλει νὰ εἰσπράξῃ τὴν
ἀπαίτησιν ὁ ἐκδοχεὺς τοῦτο νομιμοποιεῖ τελείως τὸν ἐκδοχέα ἀπέναντι τοῦ

ΚΓ 366.
ΚΘ 10
ΚΑ 282.

2. Καὶ διὰ δικαστικῶν διατάξεων μεταβιβάζονται ἀπαιτήσεις. Τοίως μεταβιβάζει τὸ δικαστήριον τῆς ἐκτελέσεως ἐν Γερμανίᾳ πρὸς τὸν ἐπισπεύδοντα πιστωτὴν ἐπὶ αἰτήσῃ αὐτοῦ τὴν χρηματικὴν ἀπαίτησιν τοῦ ὀφειλέτου ἀντὶ πληρωμῆς κατὰ τὴν ἀνγκαστικὴν ἐκτέλεσιν.

3. Ἐν τισι θέμασι μεταβιβάζονται ἀπαιτήσεις εἰς νέον πιστωτὴν καὶ δυνάμει τοῦ Νόμου.³ Αὕτη δὲν εἶνε κυρία ἐκχώρησις, ἀλλὰ νόμιμος διαδοχή. Ἐν τοῦτοις καλεῖται ἀναγκαία ἢ κατὰ πλάσμα ἐκχώρησις — *cessio necessaria* — διότι αἱ διατάξεις τῆς ἐκχωρήσεως τοῦλάχιστον κατὰ τὰ ὁσιώδη ἐφαρμόζονται ἀναλόγως.⁴

§ 50. Ἀντικείμενον τῆς ἐκχωρήσεως.

Ἡ ἐκχώρησις ἐκτείνεται ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ πεδίου τοῦ περιουσιακοῦ δικαίου. Ὅθεν καὶ πραγματικὰ δικαιώματα ἐκχωροῦνται.⁵ Ἀλλὰ κυρίως σημαντικὴ εἶνε ἡ ἐκχώρησις ἐνοχῶν.

Εἶνε δὲ δυνατὴ ἐπὶ τε ληκτῶν καὶ ἀλήκτων, ἐπὶ ὑπὸ αἵρεσιν⁶

ὀφειλέτου. Ὁ ὀφειλέτης οὐδὲν ὥς βλάπτεται δικαζόμενος πρὸς τὸν εἰκονικὸν ἐκδοχέα· ἄλλως τε ἀποῦ ὁ ἐκχωρητὴς δύναται νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς οἰονδήποτε τὴν ἀπαίτησιν, διὰτὶ, ἂν οὗτος εἶνε ἀληθὴς ἐκδοχεύς, δὲν βλάπτεται ὁ ὀφειλέτης, ἂν δὲ εἰκονικὸς βλάπτεται· Ἡ δοξὰ τῆς Ἑλλ. Νομ. εἶνε τελείως ἐσφαλμένη καὶ προέρχεται ἐξ ἀτελοῦς κατανόησεως τῆς ἐννοίας τῆς ἐκχωρήσεως. Γερμ. Διοκ.].

3) Πολλοὶ (ὁ Πούχτα, ὁ Σαβιῶ) ἐδίδαξαν ὅτι ἡ μεταβίβασις τῆς ἐνοχῆς ἐπέρχεται πάντοτε ἐκ τοῦ νόμου, ὅταν ἡ ἐκχώρησις εἶνε νόμῳ ἐξανγκαστή. Τῷ ὄντι πρέπει νὰ δεγθῶμεν τοιαύτην μεταβίβασιν εἰς τινὰ θέματα, εἰς 2 ἢ ἑρηνὴ ἐκχώρησις ὅλ' ἡτο ἄσκοπος τυπικότης (κατωτ. § 81 σημ. 15), ἀλλὰ μηδαμῶς πάντοτε. Οὕτω γενικὴ ὅλ' ἡτο ἀδικαιολόγητος ἡ τοιαύτη μεταβίβασις, διότι ἤθελεν ἀποσκορακίσει πᾶσαν ἀσφάλειαν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ πιστωτοῦ. Windscheid § 330 σημ. 12.—Γερμ. Ἀκουστικὸν I σελ. 314.—Ἀλλ' ἂν ὁ πιστωτὴς καταδικασθῇ εἰς ἐκχώρησιν τῆς ἐνοχῆς, ἡ ἐκχώρησις λογίζεται γενομένη ἄρα τῇ τελεσιδικίᾳ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἰδὲ Γερμ. Ἀστ. Δικ. § 779.

4) Ὁ Ρεγελστέργερ ἐξοβελίζει τὴν ἐννοίαν τῆς νομίμου ἢ πλάσματικῆς ἐκχωρήσεως καὶ δέχεται τὴν νόμιμον μεταβίβασιν τῆς ἀπαιτήσεως. Ἀλλ' ἐν τοῖς ὅροις ἐκείνοις καίτοι ἐνδεχρὴς καὶ καθιερωθεῖσα διατύπωσις δεικνύουσα ὅτι οἱ κανόνες τῆς κυρίας ἐκχωρήσεως ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῇ νομίμῳ μεταβίβασει τῆς ἐνοχῆς. Διὰ τοῦτο δυσκόλως θέλουσιν ἀποσκορακισθῇ οἱ ὅροι οὗτοι.

1) Ἀνωτ. I § 225 σημ. 1 καὶ 2.—Γρ. ΔΚ § 931.

2) Καὶ ὑπὸ αἵρετιν καταλειφθέντα κληροδοτήματά εἰσιν ἐκχωρητὰ παρὰ τὴν L. 41 Πανθ. 35.1.—Γερμ. Ἀκου. XXX σελ. 189.—Windscheid § 89 σημ. 10.

καὶ μελλουσῶν, καὶ ἐπὶ μὴ ἀγωγίμων ἀπαιτήσεων. Καὶ ἡ ἐκχώρησις ἀξιώσεων ἐξ ἀμφιβαρῶν συμβάσεων εἶνε ἰσχυρά, χωρὶς νὰ μεταβάλληται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκχωρηθέντος ἵνα καταβῇ μόνον ἐπὶ προτέρα ἢ συγχρόνῳ ἀντιπαροχῇ.³

Ἄνεκχώρητοί εἰσιν ἀπαιτήσεις εἴτε ἐνεκεν ἰδίας φύσεως εἴτε ἐνεκα θετικῶν ἀπαγορεύσεων.

1. Ἀδύνατος εἶνε ἡ ἐκχώρησις ἐνοχῶν, αἵτινες ἔχουσιν εἰδικὴν σχέσιν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ πιστωτοῦ, ὥστε διὰ τῆς μεταβιβάσεως ματαιοῦται ὁ σκοπὸς των. Οὕτω λ. χ. αἱ ἀπαιτήσεις ἀμέσου διατροφῆς.⁴ Λ. 220

2. Ἐνέχυρα, ὑποθήκαι, δικαιώματα παρακατασχέσεως, δικαιώματα κατὰ ὀφειλετῶν καὶ ἐν γένει δικαιώματα ὑφιστάμενα ἐνεκεν ἄλλης ἀξιώσεως, ἐκχωροῦνται μετὰ τῆς κυρίας ἀπαιτήσεως, ἀλλὰ ὅτε δύναται νὰ ἐκχωρηθῶσιν ἄνευ ταύτης.

3. Συμφωνίαι περὶ ἀνεκχωρήτου ἀπαιτήσεως — pacta de non cedendo — εἶνε ἰσχυραὶ καὶ ματαιοῦσι τὴν παρὰ ταύτας γενομένην ἐκχώρησιν.⁵

4. Αἱ θετικαὶ ἀπαγορεύσεις τῆς ἐκχωρήσεως τοῦ ΡΔ ὅτε ἔχουσιν σπουδαίαν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν.⁶ Ἡ ἐκχώρησις ἐπιδίκων ἀξιώ-

ἐκχωρεῖται ἢ ἀγνοεῖται; ΚΑ 206 ΚΣΤ 7. Α190.350 ΚΖ 204.222. ΑΒ 399. ΚΑ 324. Ἐκχώρησις ἐν ἐσθλῇ καὶ ἀσφαλῆσει οὐκ ἀναγκαῖα συμπίπτει ἐν βιβλίοις ὑποθηκῶν.

3) Προκειμένου περὶ ἀντιπαροχῶν τοῦ ἐκχωρητοῦ, κίττινες κατὰ τὴν σύμβασιν δὲν ἐπιχειροῦνται ἀναγκαστικῶς διὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκχωρητοῦ, εἶνε ὁ ἐκδότης ἐλεύθερος νὰ καταβῇ ὡς ἐν ἰδίᾳ συμφέροντι ἐνεργῶν ἀντιπροσώπου τοῦ ἐκχωρητοῦ καὶ οὕτω νὰ ἀποφύγῃ τὴν exceptio non adimpleti contractus.

4) Ὡς ἀνεκχώρητοι θεωροῦνται καὶ αἱ actiones vindictam spirantes, αἱ σκοποῦσαι προσωπικὴν ἱκανοποίησιν, λ. χ. ἡ ἀγωγή τῆς ὕβρεως. πρὸς τοῦτοις αἱ ἀπαιτήσεις ἐκ pactum de contrahendo. Κατὰ τὸν ΓεΑΚ § 399 εἶνε ἀνεκχώρητος ἡ ἀπαιτήσις, ὅταν ἡ παροχὴ πρὸς ἄλλον ἢ τὸν ἀρχικὸν πιστωτὴν δὲν δύναται νὰ γείνῃ ἄνευ ἀλλοιώσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. § 400 ἀνεκχώρητος εἶνε αἱ ἀκτάσχετοι ἀπαιτήσεις.

5) Stgemann das pactum de non cedendo — Γερμ. Ἀκυρωτικόν XXXI σελ. 164. — Εἰκ. ἐν Jherings Jahrbücher XXXV σελ. 304. — ΓεΑΚ § 399 καὶ § 405. — Ματρυαί τῶν Πηγῶν ἑλλείπουσι. Καὶ διὰ διαθήκης ἀπαγορεύσεις τῆς ἐκχωρήσεως μέχρις ἡλικίας τινὸς τοῦ ἐκχωρητοῦ εἰσιν ἔγκυροι.

6) Ἡ Νομοθεσία τῆς Γερμ. Αὐτοκρατορίας καθιέρωσε πολλὰς κοινωνικῶς σπουδαίας ἀπαγορεύσεις ἐκχωρήσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κατασχέσεως τῶν σχετικῶν ἀπαιτήσεων. Ἰδίως ὁ Νόμος τῆς 21 Ἰουλίου 1880 ἐπιτρέπει τὴν κατάσχεσιν καὶ ἐκχώρησιν μισθῶν, ὅταν ἡ ἐνοράσις (τοῦ ἐνοχίου)

Δ' σεῶν νῦν κατὰ τὸ ΡΔ εἶνε ἄκυρος, ὅτι [ἀλλὰ κατὰ τὴν Γερμαν. Ἀστω-
κὴν Δικονομίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν εἶνε ἐγκυρος]. Ἡ δὲ δικὴ ὁμως ἐξα-
κολουθεῖται μεταξὺ τῶν ἀρχικῶν διαδίκων καὶ αἱ ἤδη γενόμεναι δικα-
νομικαὶ πράξεις μένουσιν ἀνέπαφοι.

Ἀπαγορεύεται ἐπὶ ποινῇ ἀποσθέσεως τῆς ἀπαιτήσεως ἡ ἐκχώρησις
ἀπαιτήσεως πρὸς ἰσχυροτέρους — potentiores — ἢ τοὶ πρόσωπα ἔχον-
ταιαύτην κοινωνικὴν ὑπερχήν, ὥστε ὁ ὀφειλέτης ἀπέναντι τούτων δὲ
τολμᾷ εὐλόγως νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν δίκην. 9

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ μεταβιβάσεως ἀπαιτήσεως τοῦ ἐπιτροπευ-
μένου πρὸς τὸν ἐπιτροπον. 10

Κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν δίκαιον, εἰσὶν ἀνεκχώρητοι οἱ μισθοὶ καὶ λοιποὶ
ἀποδοχαὶ τῶν δημοσίων υπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν καὶ τῶν στρατιω-
τῶν παντὸς βαθμοῦ, ἡ βουλευτικὴ ἀποζημίωσις, τὰ εἰς ἐργολάβους καὶ
εἰς προσωπικῶς ἐργασθέντας ὀφειλόμενα ἐνεκεν ἔργων ὑπὸ τοῦ Δημο-
σίου, τῶν δήμων, τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν δημοτικῶν ἐπιτροπῶν. 11

§ 51. Δικαιώματα τοῦ ἐκδοχέως κατὰ τοῦ ἐκχωρηθέντος

Ἡ ἀπαιτήσις μεταβαίνει εἰς τὸν ἐκδοχέα ὅπως ἦτο κατὰ τὸ
χρόνον τῆς ἐκχώρησεως. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἐκχωρητὴς ἀπὸ τῆς ἐκχώρη-
σεως μέχρι τῆς ἀναγγελλίας νομιμοποιεῖται ὡς πιστωτής, ὑποκαίεται
ἐκδοχέως καὶ εἰς τὰς ἐνστάσεις, ἅς ὁ ἐκχωρηθεὶς ἀποκτᾷ κατὰ τὸ
ἐκχωρητοῦ ἐν τῷ μέσῳ τούτῳ χρόνῳ.

ἢ ἡ ὑπηρεσία (τοῦ υπαλλήλου κτλ.) ἢ ἀμειβομένη παρσχέθῃ ἤδη, καὶ ἡ ἡμέρα
καθ' ἣν εἶδε νὰ πληρωθῇ ὁ μισθὸς παρῆλθε, χωρὶς ὁ μισθὸς νὰ ἀπαιτηθῇ ὑπὸ
τοῦ δικαιοῦχου. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι αὐτοκρ. Νόμοι καθιεροῦσιν ὁμοῦ ἀπαγο-
ρεύουσιν κατασχέσεως καὶ ἐκχώρησεως. Ἐντεῦθεν δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν
τὴν γενικὴν ἀρχὴν ὅτι ἀπαιτήσεις ἀκατάσχετοι εἶνε καὶ ἀνεκχώρητοι; Ὅχι τῇ
Γερμ. Ἀκυροτικῶν IV σελ. 142. — Ναὶ ὁ Bernburg ἐν Συστήματι πρῶτος
δικ. καὶ ὁ ΓρΑΚ § 400.

7) 7¹⁰ L. 5 Κωδ. 8. 36.

9) 9¹⁰ L. 2 Κωδ. 2. 13. Τοιαῦται κοινωνικαὶ σχέσεις σήμερον δὲν εἶνε συνή-
θεις. Ὅθεν ἡ ἀπαγορεύσις σπανίως χωρεῖ, ἀλλὰ δὲν θεωρεῖται ὡς ἀπρηχαιω-
μένη. — Ὁ ΓρΑΚ δὲν ἔχει τοιαύτην ἀπαγορεύσιν. [Ἡ Ἑλλην. Νομολογία
δέχεται αὐτὴν ὡς ἀπρηχαιωμένην. Γ. Δ.

10) Νεαρ. 72 κερ. 5. — Ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει τοῦτο Κρασσαὶ Οἶκος. ἔκδ.
6' § 294.

11) Καλλιγᾶ Ἐνοχικὸν I. ε.

σημ. 8. Δικονομίαν, Ἐγκυρίδιον § 100 Παρ' α' ἐ' ἑλ. Νομογραφία. —

Ε' Ἐσθὶς τοῦ Νόμου τοῦ Νόμου ἐν Γερμ. ἀποδοτικῇ, Κε' δ' αὖτε, τῶν
ἐν τῇ δικονομίᾳ ἡ ἐκδ. 6' σελ. 1333. —

Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τὰ δικαιώματα τοῦ ἐκδοχέως διαμορφούνται ὡδε.

1. Ἡ ἔκτασις τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἀπαιτήσεως προκύπτει ἐκ τῆς πράξεως τῆς μεταβιβάσεως.¹ Ὅ,τι παρέσχεν ὁ ἐκδοχέως πρὸς τὸν ἐκχωρητὴν διὰ τὴν ἀπαίτησιν, εἶνε κατ' ἀρχὴν ἀνευ σημασίας διὰ τὸ δικαίωμά του κατὰ τοῦ ἐκχωρηθέντος. Ἀλλὰ πρὸς καταστολὴν ἀχρείων κερδοσκοπιῶν γινομένων δι' ἀγορᾶς κακῶν ἀπαιτήσεων ἀντὶ ἐλαχίστου τιμήματος, ὥρισεν ὁ λεγόμενος Ἀναστασιανὸς νόμος (lex Anastasiana) ^{Καὶ ἡμεῖς Ν. ΓΨΣΤΗ (18-3)} ὅτι ὁ ἀγοραστὴς ἀπαιτήσεως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἐκχωρηθέντος πλεονα ἢ ὅσον ἦτο τὸ τίμημα. Ὡς πρὸς τὸ πλεόν ^{ΚΑ 172 173 ΚΕ 69 ΚΕ 49 ΚΓ 90} ἀπαλλάσσεται ὁ ἐκχωρηθεὶς. Δὲν περιλαμβάνονται ἐνταῦθα ἡ δόσις τῆς ἀπαιτήσεως εἰς πιστωτὴν ἀντὶ πληρωμῆς, ἡ παραχώρησις τῆς ἀπαιτήσεως εἰς τὸν ἐναγόμενον τρίτον νομέα τοῦ ἐνεχύρου πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ ἐνεχύρου καὶ τέλος εἰς κοινωνιὸν πρὸς ἐκκαθάρισιν καὶ διόλυσιν τῆς κοινωνίας.² †

† Ν. 23 Κωδ. (4.35) Bar 85 (14.1) ΚΕ 49. ὁ δὲ καὶ μόνος ἔχει οὐρανὸν καὶ οὐρανὸν ἐξουσίαν. ΚΓ 314. —

1) L. 34 Πανδ. de leg. III. Ἐπ' ὅσον ἡ πράξις τῆς ἐκχωρήσεως δὲ περιέχει ῥητοὺς ὅρους, πρόκειται περὶ ζητήματος ἐμπνευστικοῦ. Συνήθως περιλαμβάνονται ἐν τῇ ἐκχωρήσει τόκοι ὑπερμερίας, διαφέρον, ἀξιώσεις διὰ τόκους συμβατικοὺς μέλλοντας καὶ μήπω καταπεσοῦσαι ποινικαὶ ῥῆτραι. Τούτωντιον καθυστερούμενοι συμβατικοὶ τόκοι καὶ καταπεσοῦσαι ποινικαὶ ῥῆτραι κατὰ κανόνα θεωροῦνται ὡς μὴ ἐκχωρούμεναι μετὰ τῆς κυρίας ἀπαιτήσεως. ^{† ἡ δὲ ἐν τῇ ὑμνήματι ἀ- γραφὴ δὲ ἀνα- δὲ ἐν. ΚΒ. 45}

2) L. 22 Κωδ. 4.35. (Ὁ Ἀναστάσιος ἐν εἴτει 506): Per hanc itaque legem jubemus in posterum hujusmodi conamen inhiberi... ita tamen, ut si quis datis pecuniis hujusmodi subierit cessionem. Usque ad ipsam tantum modo solutarum pecuniarum quantitatem et usurarum ejus actiones exercere permittatur, licet instrumento cessionis venditionis nomen insertum sit: exceptis scilicet cessionibus, quas inter coheredes pro actionibus hereditariis fieri contingit et his, quas cumque vel creditor vel is, qui res aliquas possidet pro debito seu rerum apud se constitutarum munimine actione acceptione nec non his quas in legatarios seu fideicommissarios, quibus debita vel actiones seu res aliae relictas sunt pro his fieri necesse sit. [Ὅθεν διὰ τοῦ Νόμου τούτου διατάσσομεν ἵνα ἐφεξῆς κωλύηται ἡ τοιαύτη ἐπιχειρησις... οὕτως. ὥστε ἐάν τις δώσας χρήματα ὑπείσθῃ εἰς τοιαύτην ἐκχώρησιν, νὰ ἐπιτρέπηται αὐτῇ νὰ ἀσκήσῃ τὰς ἀγωγὰς του μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν ὀφέντων χρημάτων (ὡς τίμημα τῆς ἐκχωρήσεως) καὶ τῶν τόκων αὐτῶν, καὶ ἂν ἐν τῇ ἐγγραφῇ τῆς ἐκχωρήσεως ἀναφῆρται τὸ ὄνομα τῆς πωλήσεως. Ἐξαιρουμένων τῶν ἐκχωρήσεων, αἵτινες γίνονται μεταξύ συγκληρονόμων διὰ τὰς κληρονομικὰς ἀγωγὰς, καὶ τούτων ἂς ἀνέλαβεν εἴτε ὁ πιστωτής, εἴτε ὁ κατέχων πράγ-

Ὁ Ἀναστασιανὸς νόμος κατηργήθη ὑπὸ τοῦ Γερμ. Ἐμπορικοῦ Κώδικος διὰ τὰς ἐμπορικὰς ἐνοχίας καὶ ἐντελῶς ἤρθη ὑπὸ πολλῶν γερμανικῶν μερικῶν δικαίων. Διότι καταπολεμῶν ἀτοπὰ τινα ἐκώλυεν ἀφ' ἐτέρου τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐντέμων συναλλαγῶν.

2. Ὁ ἐκδόχους αποκτᾷ μετὰ τῆς ἀπαιτήσεως καὶ τὰ παρακλιουθήματα αὐτῆς καὶ ἰδίως τὰ δικαιώματα ἐκ τῆς ἐγγυήσεως καὶ ἐκ τοῦ ἐνεχύρου.* Ἀμφισβητεῖται ἐπὶ πόσον ἀπολαύει τῶν προνομίων τοῦ ἐκχωρητοῦ; Ὁ ἐκδόχους δὲν ἀπολαύει προνομίων, ἅτινα ἤρμοζον τῷ προσώπῳ τοῦ ἐκχωρητοῦ κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἀπαιτήσεως. Οὕτω π.χ. τὸ Δημόσιον ἀπαλλάσσεται τῆς πληρωμῆς δικαστικῶν τελῶν, οὐχί

κατὰ τινα ἀντὶ τῆς ὀφειλῆς, εἴτε ἀπεβλέπων εἰς τὰ παρ' αὐτῷ κατακείμενα πράγματα, καὶ τούτων αἰτίαι εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνωνται πρὸς τοὺς κληροδόχους ἢ καταπιστευματοδόχους, οἱ κατελείφθησαν ὀφειλαί, ἢ ἀγρωγαί, ἢ ἄλλα πράγματα]. Περὶ τῶν πολυαριθμῶν ἀμφισβητήσεων ἐπὶ τῆς Lex anastasiana ὁ Βαγγερὸς § 576. Βεβαίως ὁ ἐκδόχους δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ὀφειλέτου οὐ μόνον τὸ τίμημα, ὅπερ ἐπλήρωσεν, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ὑπεσχέθη. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XIV σελ. 240. Λίαν ἀμφισβητεῖται ἐνταῦθα τὸ βᾶρος τῆς ἀποδείξεως. Κατὰ τὴν κρατούσαν δοξάν ὁ ἐναγόμενος ἐν ἀμφισβήτησει ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐκχώρησις στηρίζεται ἐπὶ ἀγοραπωλησίας καὶ τούτου ἀποδειχθέντος ὁ ἐκδόχους πρέπει νὰ ἀποδείξῃ τὸ ποσὸν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ δοθέντος τιμήματος. Ταῦτα ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀναστασιανοῦ νόμου. Πολλοὶ ὅμως δέχονται ὅτι πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἐνστάσεως ὁ ὀφειλέτης πρέπει νὰ ἀποδείξῃ ποσὸν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ποσὸν τῆς ἀπαιτήσεως παρέσχεν ὁ ἐκδόχους. Οὕτως ὁ Windscheid § 333 σημ. 7. — Καταστρατηγήσεις τοῦ Νομοῦ ἐγένοντο ἀμέσως ἅμα τῇ ἐκδόσει. Λίαν πρόχειρος ἦτο νὰ πωληθῇ ἡ ἀπαιτήσις μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ τιμήματος καὶ κατὰ τὸ λοιπὸν νὰ δωρηθῇ. Τοιαύτας δωρεάς ἐκήρυξεν ὁ Τουστινιανὸς ἀκύρους ἐν L. 23 Κωδ. 4, 35 καὶ τὴν ἀπαιτήσιν ἀπεσθεσμένην κατὰ τὸ δωρηθὲν ποσόν. — Ὁ ΓραΚ δὲν περιέχει παρομοίαν διάταξιν.

3. Γερμ. Ἐμπρ. Κωδ. 299. Ἀρκεῖ ἡ ἐκχωρουμένη ἐνοχία νὰ εἴ εἰς ἐμπορικὴ, εἶνε δὲ ἀδιάφορον ἂν ἡ πράξις τῆς ἐκχωρήσεως εἶνε ἐμπορικὴ ἢ μὴ. [Ἐν Ἑλλάδι δὲν ὀφίσταται εἰδικὴ διάταξις τοῦ ἐμπορικοῦ κώδικος] οὐχ ἥτον πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι παρ' ἡμῖν κατηργήθη δι' ἐμπορικοῦ ἐθίμου ἡ ἐνστάσις τοῦ Ἀναστασιανοῦ νόμου ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐνοχῶν, τοιοῦτον δὲ ἐθίμον ἀναμφιβόλως ὑπάρχει ἀφοῦ ὁ Ἀναστασιανὸς νόμος ἀντικρὺς ἀντίκειται εἰς τὰς σημερινὰς ἰδέας τῶν συναλλαγῶν καὶ ἐπομένως διεμορφώθη ἀντίθετος συνειδήσις δικαίου. Γερμ. Δουδουν.]. F

4) L. 6.—L. 23 Πανδ. 18.4.—L. 14 Πανδ. eod.—L. 6.—L. 7 Κωδ. 4. 10.—L. 14 Κωδ. 8.4.

ὁμοῦ καὶ ὁ ἐκδοχεύς ἰδιώτης. Τοῦναντίον δὲ προνόμια συνεχόμενα τῇ ἀπαιτήσῃ μεταβαίνουσιν εἰς τὸν ἐκδοχέα καὶ ἐὰν ἐχωρηγήθῃσαν χάριν τοῦ προσώπου τοῦ ἐκχωρητοῦ. Ἐνταῦθα ἀνέγκουσιν ἰδίως τὰ προνόμια κατατάξως.^{1, 6}

5) Ἀμφισβητεῖται ἐπὶ πόσον ὁ ἐκδοχεύς ἔχει τὰ προνόμια τοῦ ἐκχωρητοῦ σχετικῶς διὰ τὴν ἐκχωρηθεῖσαν ἀπαιτήσιν. Ὡς πρὸς τὴν κληρονομικότητα διακρίνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι προνόμια *causae* καὶ *personae*. Τὰ πρῶτα, ὅτινα χορηγοῦνται διὰ τὰς ἰδιότητας τῆς ἀπαιτήσεως, μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ πιστωτοῦ. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται συμφώνως ταῦτοις ὅτι τὰ *privilegia causae* μεταβαίνουσιν εἰς τὸν ἐκδοχέα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ *privilegia personae*. Ὑπὲρ φαίνεται ἡ L. 42 Πα.δ. 26.7. *Ex pluribus tutoribus in solidum unum tutorem iudex condemnavit, in rem suam iudicatus procurator datus privilegium pupilli non habebit, quod nec heredi pupilli datur non enim causae sed personae succurritur quae meruit praecipuum favorem.* [Ἐκ πολλῶν ἐπιτρόπων εἰς ὁλόκληρον ἓνα καταδίκασεν ὁ δικαστής, ὃ δὲ ἐν ἰδίῳ πράγματι δικασθεὶς ὡς πληρεξούσιος (ἐκδοχεύς) δὲν θὰ ἔχῃ τὰ προνόμια τοῦ ἀνγλικίου. Διότι οὐδὲ ὁ κληρονομος τοῦ ἀνγλικίου τὸ ἔχει· διότι δὲν ὑλάσσεται ἡ ὑπόθεσις, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἤξιώθη τῆς ἐξαίρετου εὐνοίας]. Ἀλλ' ἡ λύσις τοῦ Παπινιανοῦ ἀναφέρεται εἰς ἀναγκαίαν ἐκχώρησιν, ἥτις σκοπεῖ εἰσφέρειν ἀντιστήκοντα διὰ τὴν ἐλλείπουσαν μεταξὺ τῶν συνεπιτρόπων ἀγωγὴν τῆς συμμετρου διανομῆς τῆς ἀποζημιώσεως. Προνόμιον πρωτοπραξίας διὰ τὴν ἀξίωσιν ταύτην δὲν θὰ εἶχε βεβίως οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν δικαιολογίαν. Ἐὰν δὲ ὁ Παπινιανὸς ἐξακολουθῶν λέγῃ ὅτι τὸ προνόμιον τοῦτο δὲν μεταβαίνει· οὐδὲ εἰς τοὺς κληρονόμους, διότι δὲν εἶνε *privilegium causae*, τοῦτο δὲν δικαιολογεῖ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀποσβέννυνται καὶ ἐπὶ κοινῇ ἐκχώρησιν. Οὕτως ἡ ἐκχώρησις τοσοῦτον θὰ καθίστα χεῖρω τὴν ἀπαιτήσιν, ὥστε εἰς τὸν πιστωτὴν συχνὰ ἡ ἐκχώρησις θὰ καθίστατο πραγματικῶς ἀδύνατος. Τοῦτο δὲ πρέπει τοσοῦτῃ μᾶλλον νὰ δεχθῶμεν, ὅσω εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ μεταβίβασις τῶν προσωπικῶν προνομίων εἰς τὸν ἐκδοχέα ἀμελλητὶ παρέχεται. L. 7 Κωδ. 7.73. — L. 2 Κωδ. 8.18. Πολλοὶ νεώτεροι ἀρνοῦνται πῶ ἐκδοχεὶ τὰ προνόμια τὰ βραχέως ἐπὶ ἰδιότητος τοῦ πιστωτοῦ, ἥτις δὲν παρέχει, ἀλλὰ διδρίει ἐλπίδα πλεονεκτημάτων. Εἰς τὰ τελευτάα ταῦτα κατατάσσουσιν τὰ προνόμια πρωτοπραξίας. Windscheid l. c. Ἐὰν θέλῃ τις οὕτω νὰ οἰκονομῇ τὴν L. 42, ἡ οἰκονομία εἶνε ἐντελὴς ἐξωτερική, διότι ἡ ἔσσις τοῦ Παπινιανοῦ οὐδὲν περὶ τοιαύτης διακρίσεως περιέχει. Οὐδὲ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ προνόμια πρωτοπραξίας μόνον ἐλπίδα πλεονεκτημάτων παρέχουσι, διότι εἴθε σπουδαῖαι ἰδιότητες τινων ἀπαιτήσεων, αἵτινες ὅμως μόνον ἐπὶ κατατάξως κατὰ τοῦ ἀφειλέτου ἐνασκοῦνται. — Γρ. ΑΚ § 404. Προνόμια ἡνωμένων πρὸς τὴν ἀπαιτήσιν διὰ τὴν ἀπαιτήσιν πρὸς ἑκάστην τὴν ἀπαιτήσιν ἀπαιτῶνται.

3. Τίνες ἐνστάσεις ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκχωρητοῦ ἀντίκεινται τῷ ἐκδοχῇ; Κατὰ κανόνα πᾶσαι οὐ μόνον αἱ in rem, ἀλλὰ καὶ αἱ in personam. Ἀρκεῖ δὲ ἵνα ἡ πραγματικὴ βάσις τῆς ἐνστάσεως ὑφίσταται ἤδη πρὸ τῆς ἀναγγελίας. Ἄλλ' ἂν ὁ ἐκχωρηθεὶς ἀνεγνώρισεν ἀπέναντι

KZ 138.257. KF 194 KE 253.254.

KE 616. KST 226.

Λ. 186.

Ἐκδοχὴ κατὰ
ἐπίστασιν ἐνστά-
σεως. ΚΓ. 194.

τῆσεως ἐνεκα τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ θέσεως ἔχει, δύναται νὰ ἐνασκήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκχωρηθεισῶν ἀπαιτήσεων. λ. γ. ὁ ἀνῆλικος τὸ προνόμιον τῇ πτωχεύσει τοῦ ἐπιτρόπου, ὅπερ ἔχει διὰ τὰς ἰδίας ἀπαιτήσεις, δύναται ἔχει καὶ διὰ τὰς ἐκχωρηθείσας αὐτῷ; Ἡ καταφατικὴ λύσις φαίνεται ἐπιβεβαιωμένη, διότι ὁ ἐκδοχὴς προσδοικεῖται τὴν ἐκχωρηθείσαν ἀπαιτήσιν. Ἄλλ' ὁ ἀπλῶς τυπικὸς οὗτος λόγος δὲν ἀρκεῖ. Ἡ θέσις τοῦ ὀφειλέτου δὲν περὶ νὰ χειροτερεύσῃ οὐσιωδῶς διὰ τῆς ἐκχώρησεως, οὐδὲ ἡ ἀπαιτήσις δι' αὐτὴν νὰ βελτιωθῇ. Ταῦτα ἄγρουσιν εἰς τὴν ἀποφασικὴν λύσιν Windscheid § 332 σημ. 12.— [Ἐν Ἑλλάδι ἀνεφύη τὸ ζήτημα: ἐκχώρησις εἰκονικὴ γενομένη ἵνα ὁ ἐκδοχὴς μεταχειρισθῇ προνόμια ἢ δώση ὅρκον (ὅν ὁ ἐκχωρητὴς δὲν τοιοῦτον νὰ δώσῃ, ὡς ψευδὴ λ. γ. περὶ ἐξουλήσεως), ἐπιφέρει πληρεξουσιότητα πρὸς εἰσπραξίν, ἢ ἀποδεχθεῖσα εἰκονικὴ οὐδὲν ἐπιφέρει; Ἡ Ἑλλ. Νομολογία δέχεται πλήρη ἀκυρότητα ὁρθότερον νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν πληρεξουσιότητα διότι ἂν ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου δὲν ἐπιτρέπηται εἰκονικὴ ἐκχώρησις, ἦτοι πληρεξουσιότης, τότε οὐδὲ ἀληθὴς ἐκχώρησις πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται, καθ' ὅσον ἐστὶ ἡ ἀληθὴς ἐκχώρησις γέννη ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ (τῆς ταλαιπωρήσεως τοῦ ὀφειλέτου), τότε καὶ ἐκ ταύτης ταλαιπωρεῖται ὁ ὀφειλέτης καὶ ὁμοίως οὐδεὶς ἴσχυται εἰσεῖναι ὅτι ἀληθὴς ἐκχώρησις γενομένη πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν εἶνε ἄκυρος. Ἀνωτ. § 49 σημ. 2. Γεωργ. Δουβουν.].

7) Ὁ Windscheid § 332 σημ. 2 θέτει τὴν ἀρχήν: Ἐνστάσεις ἀναφέρονται οὐ μόνον εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὁρισμένον τοῦτο πρόσωπον τοῦ πιστωτοῦ, ἀποσβέννυνται διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ πιστωτοῦ. Ἐναντίον παρατηρῶ: Δὲν πρόκειται ἂν εἶνε ἐνστάσεις μὴ προβαλλόμεναι κατὰ τῶν κληρονομῶν τοῦ πιστωτοῦ, ἀλλ' ἂν εἶνε οὕτω προσωπικαί, ὥστε δὲν δύναται νὰ ἀσκηθῶσι κατὰ τοῦ ἐκδοχέως. Ὅτι ὑπάρχουσι ταιαῦται ἐνστάσεις, δὲν ἀπεδείχθη. Ὅτι ἡ exceptio doli καίτερ in personam ἀντίκειται τῷ ἐκδοχῇ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκχωρητοῦ, δὲν ἀμφισβητεῖται σήμερον. Ἄλλ' ἐν πρώτοις ἀναφέρουσι τὴν ἐνστασιν τῆς εὐπορίας. Αὕτη ἦτο τῷ ὄντι personae coherens καὶ ἐπομένως ἀνῆκε μόνῳ τῷ ὀφειλέτῃ. οὐχὶ δὲ τῷ ἐκχωρητῇ τοῦ ὀφειλέτου, L. 7 Πανθ. 14.1 — ἀλλ' οὐδαμῶς μαρτυρεῖται, ὅτι εἶνε in personam καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἀπέναντι τοῦ ἐκδοχέως ἀδρανεῖ, ἂν ἦ ἴσχυρὰ κατὰ τοῦ ἐκχωρητοῦ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων δὲν δύναται νὰ δεχθῶμεν. Ἐάν τις ἀμέσως εἰσπράττῃ τὰ ὀφειλόμενα ἢ ἐμμέσως διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐκχώρησεως, δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ διαφορά. Περαιτέρω ἀναφέρονται συμβάσεις ἀναστολῆς. Ἀλλὰ συμβάσεις ἀναστολῆς, δι' ἧς ὁ πιστωτὴς παραιτεῖται τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀπαιτήσεως διὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἐνῷ ἐπὶ

331

ΚΓ. 331
KE 616
KB 113
ΚΓ. 194
KST 226

τοῦ ἐκδοχέως τὴν ὀφειλὴν ὡς ἐγκυρον, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δόξαν δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὰς ἐνστάσεις τὰς ἀρμοζούσας αὐτῷ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκχωρητοῦ.⁸ Ὁ ἐκχωρηθεὶς δύναται νὰ ἀντιπάζῃ παντός εἶδους ἐνστάσεις ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκδοχέως.⁹ *Ἐνστάσεις συμφ. Καρ. III*

4. Ὁ ἐκχωρηθεὶς πρέπει νὰ ἀσφαλισθῇ κατὰ τοῦ κινδύνου νὰ πληρῶσῃ δις. Ὁ κίνδυνος οὗτος δύναται ἰδίως νὰ προκύψῃ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἀρχικὸς πιστωτὴς δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἐκχώρησιν καὶ ζητεῖ αὐτὸς πληρωμὴν, ἀφοῦ ὁ ἐκχωρηθεὶς ὀφειλέτης τὸν παρουσιασθέντα ὡς ἐκδοχέα — εἴτε ἐκουσίως εἴτε ἀναγκάζομενος διὰ τελεσιδικίου ἀποφάσεως — ἐπλήρωσεν ἤδη. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου δύναται ὁ ὀφειλέτης πρὸ τῆς πληρωμῆς νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ὡς ἐκδοχέως παρουσιαζομένου τὴν ἐγγχείρισιν τοῦ ἐκχωρητηρίου ἢ ἄλλων ἀποδείξεων τῆς ἐκχώρησεως, αἵτινες εὐκολύνουσιν αὐτὸν ἵνα ἀποδείξῃ τὴν γενομένην ἐκχώρησιν ἀπέναντι τοῦ ἀρχικοῦ πιστωτοῦ, ἐὰν ἐναγᾶγῃ οὗτος κατόπιν. Ἐὰν ὁ ἐκδοχεὺς δὲν δύναται νὰ πρᾶξῃ τοῦτο, δύναται νὰ αἰτήσῃ μόνον δικαστικὴν κατάρθεσιν τοῦ ὀφειλομένου, πλην ἐὰν οἶδῃ εἰς τὸν ἐκχωρηθέντα ἐμπράγματα ἀσφάλειαν κατὰ τοῦ κινδύνου ἀξιώσεων τοῦ ἐκχωρητοῦ.¹⁰

βυλάττεται τὴν ἐνάσκησιν εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, L. 57 § 1 Πανδ. 2.14 — ἀντιτάσσεται ἀναμριβόλως πρὸς τὸν ἐκδοχέα τοῦ πιστωτοῦ, ἐφ' ὅσον ὁ πιστωτὴς ζῇ· τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν εἰκάζομένην βούλησιν τούτου. Ἀλλὰ σύμβασις, καθ' ἣν ὁ πιστωτὴς παραιτεῖται διὰ τὸ πρόσωπόν του τῆς ἀκρίσεως τῆς ἀπαιτήσεως καὶ ἐπιβυλάσσει ταύτην εἰς τὸν τυχόν ἐκδοχέα, δὲν θέλει συναφθῇ, διότι ὅα ἦτο σχεδὸν ἀνωφελὴς διὰ τὸν ὀφειλέτην. Ἐνεκὰ τοῦ σπανιωτάτου θέματος τούτου δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναστυλῶθῃ ἡ διάκρισις τοῦ Windscheid. Ὅθεν δικαίως διδάσκουσιν οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐνστάσεις, αἵτινες μέχρι τῆς ἀναγγελίας ἦσαν γεγεννημέναι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐκχωρητοῦ, ἀντίκεινται καὶ κατὰ τοῦ ἐκδοχέως. Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ § 407, καθ' ὃν ὁμοῦς ἀντὶ τῆς ἀναγγελίας ἐξετάζεται ἡ γνώσις τοῦ ὀφειλέτου περὶ τῆς ἐκχώρησεως.

8) Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀπαιτήσεως ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου — ἥτοι οὐχὶ μόνον ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐκχώρησεως — δίδει εἰς ταύτην νέαν βάσιν. Ἐὰν ἡ ἀναγνώρισις ἐπῆλθεν ἐκ πλάνης καὶ ἡ ἐκχώρησις ἔγενεν ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιβαρούς τίτλου, ὁ ὀφειλέτης ἔχει *condictio* κατὰ τοῦ ἐκχωρητοῦ (arg. L. 12 Πανδ. 46.2), ὅστις *sine causa* ἐπλουτίσθη, ἀλλ' οὐδὲν δικαίωμα κατὰ τοῦ ἐκδοχέως.

9) Ὁ ὀφειλέτης δὲν ἔχει ἐνστάσιν ἐκ συμφωνιῶν μεταξὺ ἐκχωρητοῦ καὶ ἐκδοχέως περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οὗτος τὴν ἀνευ ὁρου μεταβιβάσθησαν αὐτῷ ἀπαιτήσιν θέλει ἀσκήσῃ, ἰδίως ἐπὶ τῆς λεγομένης *cessio in securitatem*. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXIV σελ. 162.

10) L. 11 § 21 Πανδ. de leg. III. — ΓρΑΚ § 410.

Ἐνοχικὸν Δίκαιον

12

Ἐὰν παρουσιασθῶσι πολλοὶ ἀξιούντες τὴν αὐτὴν ἀπαίτησιν, ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ καταθέσῃ τὸ ὀφειλόμενον καὶ νὰ ἀφήσῃ τούτους νὰ διεξαγάγῃσι πρὸς ἀλλήλους τὸν ἀγῶνα περὶ τῆς ἀπαιτήσεως. ¹ Ἄνω γὰρ ἀχρεωσθέντος ἔχει δύνειται παρὰ ἐκδοχέως ΚΖ. 667.

§ 52. Νομικαὶ σχέσεις μεταξὺ ἐκδοχέως καὶ ἐκχωρητοῦ.
ΚΖ. 567.

Συχνάκις ὑπάρχουσιν ἀντίθετοι ἀξιώσεις μεταξὺ ἐκδοχέως καὶ ἐκχωρητοῦ. Προέρχονται δὲ οὐχὶ τοσοῦτον ἐκ τῆς ἐκχωρήσεως ὅσον ἐκ τῆς αἰτίας τῆς ἐκχωρήσεως. Ὅθεν ἡ αἰτία αὕτη προσδιορίζει τὰ περιεχόμενα καὶ τὴν ἑκτασιν αὐτῶν.

Ἄλλ' ὑπάρχουσιν ὑποχρεώσεις, αἵτινες εἶνε οἱ ἀκόλουθοι ἐκάστης ἐκχωρήσεως, ἅτε προσερχόμεναι ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐκχωρήσεως.

1. Ὁ ἐκχωρητὴς εὐθύνεται εἰς ἀποζημίωσιν πρὸς τὸν ἐκδοχέα, εἰάν ἀποδεχθῇ μετὰ τὴν ἐκχώρησιν πληρωμὰς ἢ ἄλλως ποιήσῃ χρῆσιν τῆς τυπικῆς αὐτοῦ νομιμοποιήσεως πρὸς διάθεσιν τῆς ἀπαιτήσεως ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἐκδοχέως ¹

ΚΑ. 386

2. Πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς ἀπαιτήσεως ὀφείλει ὁ ἐκχωρητὴς νὰ χορηγήσῃ πρὸς τὸν ἐκδοχέα τὴν συννηθίζομένην ἀρωγὴν καὶ δὴ νὰ ἐκδώσῃ ἐγγράφον ἐκχωρητήριον ² καὶ νὰ διευκολύνῃ εἰς τὸν ἐκδοχέα τὰ ἀποδεικτικὰ μεσα τῆς ἀπαιτήσεως.

3. Ὁ ἐκχωρητὴς ὀφείλει νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸν ἐκδοχέα τὰς ἀσφαλείας τῆς ἐκχωρηθείσης ἀπαιτήσεως καὶ δὴ νὰ ἐκχωρήσῃ τὰ ἐνέχυρα, ἐφ' ὅσον τοῦτο συμυθάζεται πρὸς τὴν εὐθύνην αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ ἐνεχυραστοῦ.

ΚΖ. 487

ΚΣΤ. 482

ΚΓ. 621

4. Οἱ πωληταὶ ἀπαιτήσεων εὐθύνονται διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀπαιτήσεως — *nomen verum esse* — ἥτοι ὅτι εἶνε βάσιμοι καὶ δὲν ἐκβάλλονται. Ὁ ἐκδοχὴς δύναται νὰ ἀναζητήσῃ τοὺς παλαβηθέντας τῷ ἐκχωρητῇ καὶ νὰ ἐκδώσῃ ἐγγράφον ἐκχωρητήριον αὐτῷ. ¹ Ἄνω γὰρ ἀχρεωσθέντος ἔχει δύνειται παρὰ ἐκδοχέως ΚΖ. 667.

11) Γερ. Ἀστ. Δικον. § 72. *Der Verkäufer ist verpflichtet, dem Käufer die Sache zu übergeben und das Eigentum daran zu versichern.*

1) L. 23 § 1 Πανδ. 48.4. *Nominis venditor quidquid vel compensatione vel exactione fuerit consecutus, integrum emptori restituere compellatur.* [Ὁ πωλητὴς ἀπαιτήσεως, ὅστις ἔλαβεν εἴτε διὰ συμφηρισμοῦ, εἴτε δι' εἰσπράξεως (τοῖς μετρητοῖς) ἀναγκάζεται νὰ τὸ ἀποδώσῃ ἀκέραιον εἰς τὸν ἀγοραστήν (ἐκδοχέα)]. — Εἶνε προφανές ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκχωρητοῦ ληφθέντα ἄνευ διακρίσεως τῆς αἰτίας τῆς ἐκχωρήσεως — ἐνίοτε ἐνεκὸν ἀόδικου πλυστισμοῦ ἐκ τῆς ἀλλοτριᾶς περιουσίας — ἀποδίδονται τῷ ἐκδοχέῃ.

2) ΓραΚ § 402, 403. — Ὁ Βέρ. Αὐτονόητον εἶνε ὅτι τὰ ἔξοδα τοῦ ἐκχωρητηρίου ἐγγράφου εἰσὶν εἰς βάρος τοῦ ἐκδοχέως, εἰάν μὴ ὑπάρχουσιν ἰδιαιτέροι λογοὶ διὰ τὸ ἐναντίον.

λονται προσκαίρως ἢ διαρκῶς δι' ἀναβλητικῶν ἢ ἀνατρεπτικῶν ἐνστάσεων, αἵτινες ἦσαν ἄγνωστοι τῷ ἀγοραστῇ κατὰ τὴν ἀπόκτησιν.

Τούναντίον ὁ πωλητὴς δὲν εὐθύνεται eo ipso πρὸς τὸν ἀγοραστὴν διὰ τὴν πραγματικὴν εἰσπραξιν τῆς ἀπαιτήσεως — *nomen bonum esse*. — Καὶ ἐὰν δὲ συνεφωνήθῃ εὐθύνῃ, ὁ πωλητὴς εὐθύνεται μόνον ὑπὸ τὴν προϋποθεσιν ὅτι ὁ ἀγοραστὴς εἰσπράττει τὴν ἀπαιτήσιν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκχώρησιν ἢ τὴν λήξιν αὐτῆς καὶ ὅτι ἐπιδιώκει τὴν εἰσπραξιν ἄνευ διακοπῆς.^{3, 4} *Καὶ ὁ ἔμπορος εὐθύνεται διὰ τὴν μὴ ἐξωρῆσιν* *ἢ εἰσπραξιν* *ΚΒ 436.*

Ὅ, τι ἰσχύει περὶ τῆς πωλήσεως, ἐπικρατεῖ ἐπὶ πάσης ἀνταλλακτικῆς ἐκποιήσεως.

Ὁ ὠρητὴς ἀπαιτήσεως εὐθύνεται μόνον διὰ δόλον, ὡς καὶ ἐπὶ ἐκχωρήσεως· ἔνεκεν ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως καὶ ἐπὶ ἀκουσίων ἐκχωρήσεων.

3) L. 4 Πανδ. 18.4. Si nomen sit distractum Celsus libro nono Digestorum scribit locupletem esse debitorem non debere prestare, debitorem autem esse prestare, nisi aliud convenit; (§ 5) et quidem sine exceptione quocumque, nisi in contrarium actum sit. Sed si certæ summæ debitor dictus sit in eam summam tenetur venditor: si incertæ et nihil debeat quanti intersit emptoris. [Ἐὰν ἐπωλήθῃ ἀπαιτήσεις, γράφει ἐν τῷ ἐνάτῳ βιβλίῳ τῶν Διγέστων ὁ Κέλσος ὅτι (ὁ ἐκχωρητὴς) δὲν ὀφείλει νὰ παράσχωι τὸν ὀφειλέτην πλουσιον, ἀλλὰ νὰ τὸν παράσχωι ὀφειλέτην ὄντα, εἰ μὴ ἄλλο τι συνεφωνήθῃ. Καὶ ὁ ἄνευ ἐξαιρέσεως, εἰ μὴ ἐγένετο ἀντίθετος πρᾶξις. Ἀλλ' ἐὰν ἐλέγχῃ ὡς ὀφειλέτης ὠρισμένου ποσού, ὁ πωλητὴς εὐθύνεται διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο· ἐὰν δὲ ἀρίστου καὶ (εὐρεθῇ ὅτι) οὐδὲν ὀφείλει, διὰ τὸ διαφέρειν τοῦ ἐκδόχως.] L. 74 § 3 Πανδ. 21.2. — Ὁ Γρακ § 437, 438 σύμφωνος: ὁ πωλητὴς ἀπαιτήσεως ὁ ἀναλαβὼν τὴν εὐθύνῃ τῆς φερεγγυότητος τοῦ ὀφειλέτου, εὐθύνεται ἐν ἀμφιβολίᾳ μόνον διὰ τὴν φερεγγυότητα ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐκχωρήσεως. — Οἱ παλαιότεροι συγγραφεῖς ἐδέχοντο συνήθως ὡς κανόνα, ὅτι ὁ ἐκχωρητὴς εὐθύνεται διὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀπαιτήσεως, οὐχὶ διὰ τὴν φερεγγυότητα τοῦ ὀφειλέτου. Δικαιῶς ἐναντίον τούτων ὁ Σλίμαν ἐξῆρεν, ὅτι ἡ εὐθύνῃ τοῦ ἐκχωρητοῦ διὰ τὸ εἰσπρακτὸν τῆς ἐκχωρηθείσης ἀπαιτήσεως προκύπτει καὶ ὀρίζεται ἐκ τῆς δικαιοπραξίας, ἥτις εἶνε αἰτία τῆς ἐκχωρήσεως.

4) Τί παρέχει ὁ πωλητὴς, ὅταν ἡ πωληθεῖσα ἀπαιτήσις δὲν ὑφίσταται ἢ δὲν ὑφίσταται ἐν τῷ ὑποσχεθέντι μέτρῳ; Ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ ἅπαν τὸ διαφέρον εἰς τὸν καλῶπιστον ἀγοραστὴν (ὡς καὶ τὸ Γερ. Ἀκυρ. VIII σελ. 409 δέχεται), ἄνευ διακρίσεως ἂν ἡ ἀπαιτήσις οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἢ ἐὰν ipso jure (λ. χ. διὰ πληρωμῆς) ἐσθῆσθῃ ἢ δι' ἐνστάσεως παραλύει. Διότι ὁ πωλὼν ἀπαιτήσιν, ἀσφαλίζει τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς καὶ πρέπει νὰ εὐθύνῃται διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀσφαλίσεως ταύτης, ἥτοι νὰ ἐνέχῃται διὰ τὴν ζημίαν, ἥτις προσγι-

II. Ἀναδοχή χρέους.

§ 53. Ἐννοια καὶ ἀποτελέσματα τῆς ἀναδοχῆς

Ἡ ἀναδοχή χρέους καλεῖται ἡ ὑπείσέλευσις νέου ὀφειλέτη γίνῃν, ἥτις κατὰ τὰ λοιπὰ ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη. Εἰς τὴν ἀναδοχὴν, ἂν ὁ νέος ὀφειλέτης ὑπείσέρχεται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀναδοχῆς καὶ σωρευτική, ἂν ὑποχρεοῦται σὺν τῷ παλαιῷ. Ἡ ἀναδοχή κατὰ κανόνα λογίζεται στερητική. Σχηματίζει δὲ διαδοχὰς τῆς ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη, ὁ ὀφειλέτης ἀλλάσσει. Ἡ ἀναδοχή ἔκτεται ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἐνοχῆς, ἡ δὲ ἀναδοχή καθορίζει μόνον τὴν νομιμοποίησιν.

Ἡ ἀναδοχή χρέους χωρεῖ·

α') διὰ συμβάσεως τοῦ ἀναδεχομένου πρὸς τὸν πιστωτὴν

β') δυσχερεστέρα εἶνε ἡ σχέση, ὅταν ἡ ἀναδοχή συμβῇ μεταξὺ τοῦ ἀρχικοῦ ὀφειλέτου καὶ τοῦ ἀναδεχομένου. Ἡ ἀναδοχή ἔκτεται ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἀναδεχομένου ἀπέναντι τοῦ ἀντισυμβαλλομένου ἐπενέγκῃ τὴν ἀπαλλαγὴν τούτου. Ἀλλ' ἀποκτᾷ καὶ ὁ παλαιὸς ὀφειλέτης περὶ μὴ συμπράξας ἐν τῇ ἀναδοχῇ μηδὲ κληθεὶς νὰ πρὸς τὴν σύμβασιν, ἐνοχικὸν δικαίωμα κατὰ τοῦ ἀναδεχομένου.

νεταὶ τῷ πιστεύοντι τὴν ἀσφάλειαν ἀγοραστῇ ἐκ τῆς μὴ ἀληθείας τοῦ διαφέροντος καὶ ἂν ἐξηλώθη ὡρισμένον ὀνομαστικὸν ποσὸν τῆς ἀπαιτήσεως συμπίπτει πάντοτε πρὸς τοῦτο οὐδὲ ταυτίζεται πάντοτε πρὸς τὸ διαφέρον. Τὸ διαφέρον εἶνε μᾶλλον κατὰ τὰς περιστάσεις διάφορον. Ἀθηνῶν 1262 τοῦ 1896 ἡ συμφωνία περὶ μὴ εὐθύνης τοῦ ἐκχωρητοῦ τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς ἐκχωρηθείσης ἀπαιτήσεως εἶνε ἔγκυρος πρὸς τὸν πιστωτὴν. Contra Ἐφετ. Ἀθην. 1592 τοῦ 1895].

1) Κατὰ τὸ ΡΔ ἐκ τῆς συμβάσεως μεταξὺ ὀφειλέτου καὶ πιστωτοῦ περὶ ἀναλήψεως τῆς ὀφειλῆς, ἐγεννῶντο μόνον ἀξιώσεις πρὸς ἀπαλλαγὴν καὶ οὐδὲν δικαίωμα τοῦ πιστωτοῦ τῆς ἀναλήψεως. L. 2 Κωδ. 4.39. Ratio juris postulat ut creditoribus hereditariis seu fideicommissariis te convenire volentibus tu respondeas cui hereditatem venum dedisti tu superioris suo ordine... quod si lege emerit, ut creditoribus hereditariis satisfaciat, excipere a te non potest. [Τὸ πνεῦμα τοῦ δικαίου ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοῦ πιστωτῆς τῆς κληρονομίας καὶ τοὺς κληροδόχους καὶ τοὺς κατακλητὰς, οἵτινες θέλουσι νὰ σὲ ἐναγάωσιν, ἀπαντήσης καὶ νὰ ἐπὶ τὸν ἐκείνου, πρὸς ὃν ἐπώλησας τὴν κληρονομίαν... διότι ἂν καὶ ἡ γὰρ τὸν τὸν ὅρον, ἵνα ἐκχωρήσῃ τοὺς κληρονομικοὺς πιστωτάς, δὲ

Ἡ καταφατικὴ λύσις ἀρμόζει μόνον ὅταν ἡ ἀναδοχὴ εἴνε μέρος συμβάσεως, ἥτις πορίζει τῷ ἀναδεχομένῳ τὰς ἀξίας, ἐξ ὧν κατὰ προτίμησιν θέλει ἀποσβεσθῇ τὸ χρέος κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν συναλλαγῶν, ἰδίως ὅταν μεταδιβάζεται περιουσία, ἥ ἀνήκουσιν αἱ ἀναληφθεῖσαι ὑποχρεώσεις,* ἢ ὅταν ἀποκτᾷ πρᾶγμα ἐνυπόθηκεν καὶ συγχρόνως ἀναδέχεται προσωπικῶς τὸ χρέος.^{3, 4} Ὁ πιστωτὴς βεβαίως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀρχικοῦ ὀφειλέτου. Ἀλλὰ παραιτεῖται αὐτῆς, ἂν ἐνασκήσῃ τὰ ἐκ τῆς ἀναδοχῆς δικαιώματα κατὰ τοῦ ἀναδεχομένου καὶ ἰδίως ἂν ἐναγάγῃ τούτον, προϋποτιθεμένου ὅτι ἡ ἀναδοχὴ ἦτο στερητικὴ. Δεχόμενος τὰ πλεονεκτήματα, ἃ παρέχει ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ἀναδοχή, συναινεῖ εἰς ταύτην καὶ δὲν δύναται νὰ διαρῆσῃ αὐτήν.⁵

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἰσχύος τῆς συμβάσεως τῆς ἀναδοχῆς ὡς πρὸς τὸν ἀναδεχόμενον.⁶

νὰ ἀναγκασθῇ ἄκων νὰ δεχθῇ τὰς κληρονομικὰς ἀγωγάς]. Ἀλλ' ἐὰν ὁ πιστωτὴς ἐντῆς τὸν ἀναλαμβάνοντα καὶ μετ' αὐτοῦ συνῆπτε τὴν κατάρξιν τῆς δικῆς, ἣν ὁ ἀναλαμβάνων συνῆπτεν ἰκουσίως, ὁ ἀρχικὸς ὀφειλέτης ἀπὸλλάσσεται. I. 2 Κωδ. 2. 3. Post venditionem hereditatis a te factam, si creditores contra emptores actiones suas movisse probare potueris eosque eas spontanea suscepisse voluntate, exceptione facili pacti non inutiliter defenderis. [Μετὰ τὴν ὑπὸ σοῦ γενομένην πώλησιν τῆς κληρονομίας ἐὰν δυνηθῇς νὰ ἀποδείξῃς ὅτι οἱ πιστωταὶ ἤγειραν κατὰ τῶν ἀγοραστῶν τὰς ἀγωγὰς αὐτῶν καὶ οὗτοι ὅτι τὰς ἀνέλαβον ἰκουσίᾳ βουλήσει, οὐχὶ ἀνωφελῶς ὑπερασπίζεσθαι διὰ τῆς ἐστάσεως τοῦ σιωπηροῦ συμφώνου (ἥτοι ὡς οὗτος σιωπηρὰς συμφωνίας μεταξὺ ἀγοραστῶν καὶ πιστωτῶν)].

2) Κύριον θέμα εἶνε ἡ ἀπόκτησις ἐμπορικοῦ καταστήματος μετὰ τῆς ἐμπορικῆς αὐτοῦ ἐπωνυμίας. Γερμ. Ἀκυρ. II σελ. 55.

3) Γερ. Ἀκυρωτικὸν VII σελ. 131.

4) Δὲν δικαιολογεῖται ὅπως δώσωμεν τῷ πιστωτῇ ἐν γένει ἀξιώσεις καὶ ἐκ τοιούτων συμβάσεων περὶ ἀναδοχῆς χρέους, αἵτινες δὲν εἶνε μέρος κτηρικῆς πράξεως τοῦ ἀναλαμβάνοντος, καίπερ τοῦ πιστωτοῦ μὴ μετασχέντος τῆς συμβάσεως. Οὐδεμίαν πρακτικὴν ἀνάγκη ὑφίσταται πρὸς τοῦτο καὶ εἶνε ἀδεύαν, ἐὰν οἱ συμβαλλόμενοι ἤθελον νὰ δώσωσιν εἰς τὸν πιστωτὴν ἐκ τῆς συμβάσεώς των ἅμσον δικαίωμα. — Ὁ ΓρΑΚ § 415 ἐξαρτᾷ τὴν ἰσχυρότητα τῆς ἀναδοχῆς χρέους ἐκ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ πιστωτοῦ. Ἡ ἐγκρίσις ἐπέρχεται, ἀφοῦ ὁ ὀφειλέτης ἢ ὁ ἀναλαβὼν κοινοποιήσῃ τῷ πιστωτῇ τὴν ἀναδοχήν. Μέχρι τῆς ἐγκρίσεως οἱ συμβαλλόμενοι δύναται νὰ τροποποιήσωσιν ἢ νὰ λύσωσι τὴν σύμβασιν.

5) Ἄλλως αἱ δύο πρῶται ἐκδόσεις ἡμῶν, Γερμ. Ἀκυρ. XIX σελ. 253.

6) Ἀυσισηθεῖται ἂν τὸ δικαίωμα τοῦ πιστωτοῦ ἤσχηται ἐκ τοῦ κύρους

Ὁ ἀναδεχόμενος ἀναδέχεται τὸ χρέος οἷον ἦτο κατὰ τὸν χρόνον τῆς συμβάσεως τῆς ἀναδοχῆς. Ὅθεν δύναται κατὰ κανόνα νὰ ἀντιτάξῃ πρὸς τὸν πιστωτὴν πάσας τὰς ἐνστάσεις, αἵτινες προσήκον τῷ ἀρχικῷ ὀφειλέτῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναδοχῆς.¹ Ἄλλ' ἡ ἀναδοχή δύναται νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἐννοίαν, ὅτι ὁ ἀναδεχόμενος παραιτεῖται τῶν ἐνστάσεων.³

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝΟΧΩΝ

ΚΑ. 356

§ 54. Λόγοι λύσεως ἐν γένει. Ἀθώωσις

Ἡ ἐνοχή προῶριστα ἐν ἐγγυτέρῳ ἢ ἀπωτέρῳ χρόνῳ νὰ περατωθῇ διὰ παροχῆς τοῦ ὀφειλομένου — καταβολῆς.¹ Καὶ διὰ τῶν ἀναπληρω-

τῆς συμβάσεως μεταξὺ ὀφειλέτου καὶ ἀναδεχομένου. Ὁ Ρεγελσθέργκερ δέχεται ὅτι ἡ ἀκυρότης τῆς συμβάσεως αἶρει τὸ δικαίωμα τοῦ πιστωτοῦ, οὐχὶ δ' ὅμως ἡ ἀπλὴ διαρρηκτότης, λ. χ. ἡ *exceptio doli* καὶ ἡ *exceptio non adimpleti contractus* δὲν τὸν βλάπτει. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πρόθεσιν, δι' ἣν γίνεται ἡ ἀναδοχή. Ἀγοράζω νέαν οἰκίαν καὶ ἀναλαμβάνω τὰς ἐπ' αὐτῆς ὑποθήκας, μεταβιβάζεται διὰ μεταγραφῆς ἡ οἰκία εἰς ἐμέ, ἀλλὰ κηρύσσεται ὡς κακῶς ἐκτισμένη. Ὑποχρεοῦμαι εἰς πληρωμὴν τῶν ὑποθηκικῶν χρεῶν, καίπερ ἐπιστρέφων τὴν οἰκίαν πρὸς τὸν πωλητήν; Μακρότερον τοῦ Ρεγελσθέργκερ βραίνει ὁ Gürgens. — Κατὰ ΓρΑΚ § 417, ἐκ τῆς νομικῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ ἀναλαμβάνοντος καὶ τοῦ τῶς ὀφειλέτου, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν τῆς ἀναδοχῆς, δὲν δύναται ὁ ἀναδέκτης νὰ πορισθῇ ἀντιρρήσεις κατὰ τοῦ πιστωτοῦ.

7) Ἐξαιρέσειν δέχονται ἐπὶ τῶν *exceptiones personae coherentes*. Ὡς πρὸς τὴν ἐνστάσιν τῆς εὐπορίας εἶνε ὁρθὸν τοῦτο, διότι αὕτη ἔχει λίαν προσωπικὴν σχέσιν πρὸς τὸν ὀφειλέτην, εἰς ὃν πρέπει νὰ ἀφεθῇ ὅτι ἔχει ἀνάγκην πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ.

8) Καὶ κατὰ ΓρΑΚ § 417 ὁ ἀναδέκτης ἀντιτάσσει τῷ πιστωτῇ τὰς ἐνστάσεις τοῦ ὀφειλέτου. Ἀλλὰ ἀπαιτήσιν ἀνήκουσαν τῷ τῶς ὀφειλέτῃ δὲν δύναται ὁ ὀφειλέτης νὰ συμψηφίσῃ.

9) Προνόμια καὶ ἐνέχυρα ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου χορηγηθέντα διατηροῦνται. Καὶ ἀξιώσεις κατὰ ἀλληλεγγυῶν ἐγγυητῶν μὴ ἐχόντων τὸ εὐεργέτημα τῆς διζήσεως δὲν ἀπέλλυνται. Φυσικὰ διατηροῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἐγγυηταὶ ἀναγκαζόμενοι νὰ πληρώσωσιν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀρχικοῦ ὀφειλέτου, δι' ὃν ἀνεδέχθησαν. Κατὰ ΓρΑΚ § 418 ἐννοήσεις, ἐνέχυρα καὶ προνόμια πομπασαζίντε ἀπὸ λ-

μάτων τῆς καταβολῆς δύναται νὰ περὶ τῶν καὶ δὴ ἐκόντος μὲν τοῦ πιστωτοῦ διὰ δόσεως ἀντὶ καταβολῆς ἢ δι' ἀνανεώσεως, ἄκοντος δὲ τούτου διὰ συμφητισμοῦ. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι πολυάριθμοι λόγοι λύσεως τῆς ἐνοχῆς, λ. χ. παραίτησις τοῦ πιστωτοῦ, σύγχυσις, ἀδυναμία παροχῆς.

Πολλοὶ λόγοι λύσεως αἴρουσι τὴν ἐνοχὴν ἀμέσως· διὰ τούτους εἶνε ἐν χρήσει ὁ ἄλλως πολυσήμαντος ὅρος *ipso jure* κατ' ἐξοχὴν διὰ τὴν λύσιν ταύτην. Ἄλλοι παράγουσι μόνον διαλυτικὰς ἐνστάσεις, ὥστε ὁ ἐνοχικὸς δεσμός, ρήγνυται τελείως μόνον συνεπείᾳ τῆς προβολῆς τῆς ἐνστάσεως.²

Πλὴν τῶν εἰδικῶν λόγων τῆς λύσεως τῶν ἐνοχῶν τὸ ΡΔ ἐγίνωσκεν ἀπόλυτον δὴλωσιν λύσεως τοῦ πιστωτοῦ, ἥτις λύει τὴν ἐνοχὴν χωρὶς νὰ ἐπανερχῇται εἰς τὴν αἰτίαν τῆς δηλώσεως.

Τοῦτο ἦτορ ἀθώωσις — *acceptilatio* — ἀπόλυτος (τυπικὴ ἀναιτιώδης) σύμβασις, ἐν ᾗ ὁ ὀφειλέτης ἡρώτα τὸν πιστωτὴν: *quod ego tibi promisi habesne acceptum* καὶ ὁ πιστωτὴς κατέφασκε *habeo*.³ Ἡ ἀθώωσις προώριστο νὰ ἐκκαθάρσῃ τὸ χρέος· ὅθεν δὲν ἐπαιτρεποντο αἰρέσεις ἢ ἄλλοι περιορισμοί.⁴ Προσεπύθουν δὲ ἵνα ἀσφαλισθῇ κατὰ πάσης διαρρήξεως.⁵

σις, ἀπαλλαγὴ τοῦ ὀφειλέτου L. 54 Πανδ. 40.3· ἐν στενωτέρᾳ ἐννοεῖται νοεῖται μόνον ἢ ἐκπλήρωσις, καταβολὴ τῆς ἐνοχῆς L. 176 Πανδ. 50.16.

2) L. 112 Πανδ. 50.17. *Nihil interest ipso jure quis actionem non habeat an per exceptionem infirmetur* [οὐδὲν διαφέρει ἂν τι αὐτοδικικῶς δὲν ἔχει ἀγωγὴν ἢ ἂν δι' ἐνστάσεως ἐκβάλλεται]. L. 66 Πανδ. 50.17 — L. 20 § 3 Πανδ. 40.12 — L. 55 Πανδ. 50.16.

3) § 1 Εἰσηγ. 3.29.

4) Τὴν ἀπόλυτον (ἀναιτιώδη) φύσιν τῆς ἀθώωσεως ἐσχυρίζεται δικαίως ὁ Baron. Ἡ ἀθώωσις δύναται νὰ συνάπτηται πρὸς πλήρη πληρωμὴν ὡς καὶ πρὸς τὴν πρόθεσιν ἀφέσεως τῆς ἐνοχῆς ἀνευ ἱκανοποιήσεως ἢ καὶ νὰ στηρίζηται εἰς θέματα μερικτῆς ἱκανοποιήσεως. L. 19 § 1 Πανδ. 46.4. Ὅθεν ἡ ἀθώωσις δὲν πρέπει νὰ ταυτίζεται πρὸς σύμβασιν ἀφέσεως, ὡς πράττει ὁ Arndts § 267 σημ. 1.

5) L. 4, L. 5 Πανδ. 46.4.

6) Ἐ. L. 2 καὶ L. 3 Κοδ. 8.43 ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ὁ Μαξιμιανὸς ἐξαίρουσιν ὅτι μετὰ τὴν ἀθώωσιν *ei qui ex nulla causa restitui potest, omnis agendi via praecluditur*. Ἀλλ' ἐὰν ἐγένετο ἀθώωσις ἐνεκὰ τῆς ἐγλωθεύσεως προσδοχίας

Ἡ ἀθώωσις ὡς λύσις *verbis* εἶχε μόνον δύναμιν κατὰ ῥηματικῶν ἐνοχῶν.⁷ Διότι κατ' ἀρχαίον κανόνα τοῦ ΡΔ ὁ τύπος τῆς λύσεως τῆς ἐνοχῆς ἔπρεπε νὰ ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸν τύπον τῆς συστάσεως.⁸ Ἐν τούτοις ἐνοχαὶ παντὸς εἶδους μεταβάλλονται εἰς ῥηματικὰς ἐνοχὰς διὰ τῆς ἀνανεώσεως καὶ οὕτω λύονται. δι' ἀθώωσεως. Οὕτως ἡδύναντο πᾶσαι αἱ ἀζιώσεις νὰ λυθῶσιν, αἱ ἐξ οἰκουδῆποτε λόγου προερχόμεναι, δι' ἀναλύσεως κατὰ τύπον ὑπὸ τοῦ Ἀκουιλίου Γάλλου εὑρεθέντα—*stipulatio Aquiliana*—καὶ εἶτα δι' ἀθώωσεως.⁹

Ἡ ἀθώωσις ἐλογίζετο εἰκονικὴ (*imaginaria*) καταβολή.¹⁰ Ὅθεν ὁ ὀφειλέτης ἀπέναντι τοῦ πιστωτοῦ ἐθεωρεῖτο ὥσει καταβαλὼν. Ἀλλὰ πλήρης ἐξίσωσις τῆς καταβολῆς καὶ τῆς ἀθώωσεως δὲν ἦτο δυνατὴ.

~~ἀποφύγετο~~ ^{Γερμανικῶν} Ἐν τῷ ^{ῥωμαϊκῷ} ~~ῥωμαϊκῷ~~ ὁ τύπος τῆς ἀθώωσεως δὲν ἐφαρμόσθη πρακτικῶς, ἀλλ' ἀντικατεστάθη ἐν μέρει διὰ τῶν ἐξοφλήσεων ^{ὑπογράφων} ~~ὑπογράφων~~.

Διότι ἐν ταῖς νεωτέραις συναλλαγαῖς αἱ ἐξοφλήσεις δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀποδεικτικὰ μέσα ληφθείσης πληρωμῆς.¹¹ Οἷον ἦττον τακτικῶς ἐκδίδονται ἐπὶ θεμάτων ἄλλης ἱκανοποιήσεως τοῦ πιστωτοῦ καὶ ὁ ἐπὶ ἀφέσεως χρέους. Ὅθεν αἱ ἐξοφλήσεις ἀποτελοῦσιν ἀναγνωρίσεις τοῦ

7) L. 49. Πανδ. 46.4.

8) L. 80 Πανδ. 46.3. Prout quidque contractum est ita et solvi debet. — Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ παλαιᾷ Ρώμῃ ἡ διὰ τοῦ *nexum* παραχθέντα ἐνοχὴ ἀπεσβέννυτο *per aes et libram*, ἐπίσης καὶ αὐταὶ ἀμέσως ἐκτελεσताὶ ἐνοχαὶ αἱ γράμμασιν ἐνοχαὶ ἀπεσβέννυντο τὰς ἐν βιβλίοις, καὶ αἱ προφορικαὶ ἐνοχαὶ τὰς προφορικὰς ἀθώωσεις. Συναινετικαὶ συμβάσεις, ἐφ' ὅσον οὐδετέρωθεν εἶχε γίνεαι καταβολή, ἐλύοντο διὰ *contrarius consensus* (ἀντίθετος συναινέσις) § 4 Εἰσηγ. 3.29. Ἄλλως τε συνεπεία τοῦ πρακτικικοῦ δικαίου ἐπὶ παντὸς εἶδους ἐνοχῶν τὸ ἄτυπον *pactum de non petendo* τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν πιστωτὴν ἔτικτεν *exceptio*.

9) Ὁ τύπος εὐρεῖται ἐν L. 18 § 1 Πανδ. 46.4. § 2 Εἰσηγ. 3.29.

10) Ὁ Γάιος Inst. III § 169 ὀνομάζει τὴν ἀθώωσιν *imaginaria solutio*. [Πλασματικὴν καταβολήν].

11) Ἐν Ρώμῃ αἱ ἐξοφλήσεις—*apochæ* (ἀποχαί) *securitates*—ἐθεωροῦντο ὡς ὁμολογίαι παραλαβῆς διὰ πληρωμᾶς L. 49 § 1 Πανδ. 46.4. Κατὰ διάταξιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τῆς L. 14 Κωδ. 4.30, αἱ ἐξοφλήσεις ἐλάμβανον ἀποδεικτικὴν δύναμιν μόνον, ἂν ἐντὸς 30 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως δὲν προσεβάλλοντο. Ὁ εἰσηγητικὸς Νόμος τῆς Γερμ. Ἀστ. Δικ. § 17 κατήργησε τοῦτο. — Καὶ ἡ Ἑλλ. ἀστική Δικονομία κατήργησε τοῦτο. Οἶκον. Ἑγχ. §

ΚΘ 19

Ἄλλο ἢ τὸ ὀφειλόμενον δὲν ὀφείλει νὰ δεχθῇ ὁ πιστωτής.⁴ Ὅθεν δὲν δύναται τις νὰ λύσῃ χρέος μὴ χρηματικὸν προσφέρων τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἐὰν ὁ πιστωτής δὲν ἀποδέχῃται ἐκουσίως τούτο.

Ἐὰν ὀφείλῃται πρᾶγμα, δὲν ἀρκεῖ ἡ παράδοσις τούτου· ὁ πιστωτής κατὰ κανόνα δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ τὴν ἐλευθέραν ἀμετάκλητον κυριότητα καὶ ἐν ἑλλείψει ταύτης ἀξιώσῃ ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ ὀφειλέτου.⁵

Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀνγκαῖον ἵνα ὁ πιστωτής ἀμέσως διὰ τῆς καταβολῆς λαμβάνῃ τὴν κυριότητα. Μᾶλλον δὲ ἀρκεῖ, ἂν συνεπείᾳ τῆς καταβολῆς καθίσταται κύριος. Ὅθεν ἐλευθεροῦται ὁ ὀφειλέτης ὁ καταβαλὼν νομίσματα τρίτου, ἂν ὁ ἀγνοῶν τούτο πιστωτής ἀνέμιξε ταῦτα πρὸς ἴδια νομίσματα· διότι εὗτος τὰ ἔχει νῦν ἀμετακλήτως συνεπείᾳ τῆς καταβολῆς.⁶

Εἰς μερικὰς παροχὰς δὲν δικαιούται ὁ ὀφειλέτης, πλὴν ἂν συνεφωνήθῃ τὸ τοιοῦτον· ἄλλως ὁ πιστωτής ἀποκρούει αὐτάς.⁷ Ἀλλ' ἐν τισιν

4) L. 2 § 1 Πανδ. 12.1. Βασ (265) 16.

5) 45 § 1 Πανδ. de leg. I — L. 27 Πανδ. 46.3 — L. 20, L. 38 § 3, L. 98 Πανδ. 46.3. Πολλοὶ διδάσκουσιν ὅτι ὁ πιστωτής ἐπὶ ἐνοχῶν γένους, ὅταν δὲν τῷ παρεσχέθῃ κυριότης ἢ μὴ ἐλευθέρᾳ κυριότης δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν παροχὴν ἄλλου πράγματος, προσθίβει δὲ ὁ Windscheid § 342 σημ. 6, ὅτι δύναται νὰ ἀξιώσῃ καὶ τὸ διαφέρον, ὅπερ εἶχεν ὅπως τῷ παρεσχέθῃ ἡ κυριότης τοῦ δανείου. Πρέπει, ὡς φρονούμεν, νὰ βῶμεν περαιτέρω. Ἐὰν ἀπαξ ἢ παροχὴ ἔγινε καὶ ἐγένετο δεκτὴ, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀγωγή διὰ τὴν παροχὴν. Ἐγένετο ἀπαξ διὰ παντός. Ὁ ὀφειλέτης δὲν ἡλευθερώθῃ κατὰ πῦρρους ἢ ἀγωγή ἐν Ρώμῃ ἔπρεπε νὰ φέρῃ «dare oportere». Ἀλλ' οὐσιαστικῶς διευθύνεται αὕτη νῦν εἰς ἀποζημιώσεις ἐνεκα τῆς ἀνεπαρκούς παροχῆς. Πρὸς ταῦτα ἐντελῶς συμβιβάζονται καὶ L. 38 § 3, L. 72 § 5 Πανδ. 46.3 — L. 29 § 3 Πανδ. de leg. III.

6) L. 19 § 1 Πανδ. 12.4 — L. 14 § 8, L. 17 Πανδ. 46.3 — L. 60 Πανδ. 46.3.

7) L. 41 § 1 Πανδ. 22.1. Lucius Titius cum centum et usuras aliquanti temporis deberet, minorem pecuniam quam debebat obsignavit: quero an Titius pecuniae quam obsignavit usuris prestare non debeat. Modestinus respondit si non hac lege mutua pecunia data est ut liceret et particulatim quod acceptum est exsolvere non retardari totius debiti usurarum praestationem. Si cum creditor paratus esset totum suscipere, debitor, qui in exsolutione totius cessabat, solam partem deposuit. [Ὁ Λούκιος Τίτιος ἐνῶ ὀφειλέν 100 καὶ τοὺς τόκους χρόνον τινός, κατέθηκε ποσὸν ὀλιγώτερον τοῦ ὀφειλουμένου. Ἐρωτῶ ἂν ὁ Τίτος τοῦ ποσοῦ ὅπερ κατέθηκε δὲν ὀφείλει νὰ πα-

σεως καὶ ἐναντίον τῆς βουλήσεως τοῦ ὀφειλέτου δύνανται τρίτος λύσῃσι τὸ χρέος.¹¹

ΚΒ. 284. Ὁ πιστωτής δικαιούται νὰ ἐπιμένῃ εἰς προσωπικὴν καταβολὴν διὰ τοῦ ὀφειλέτου, ὅταν ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς εἴνε πράξεις, ἐν εἴδει σημαντικῆς ἢ προσωπικότητος τοῦ παρέχοντος εἴτε κατὰ τὰς εἰσπρατικὰς συμφωνίας τῆς συμβάσεως εἴτε κατὰ τὰς γενικὰς ἰδέας τῶν συναλλαγῶν, π. χ. κατασκευὴ προσωπογραφίας, διδασκαλία, ὑπηρεσίαι ὑποθηκωτῶν.¹²

3. Ἡ καταβολὴ πρέπει νὰ γίνῃ πρὸς τὸν πιστωτήν.¹³ Ἄλλοτε ὁ πιστωτικῶς ἔχει δικαίωμα νὰ ἀποδεχθῇ ἂν εἴνε ἱκανὸς πρὸς τὸ ποιεῖν.¹⁴ Καὶ πρέπει νὰ μὴ εἴνε κατεσχρημένη ἡ ἀπαίτησις ἀπέναντι αὐτοῦ.

Ἀντὶ τοῦ πιστωτοῦ νομιμοποιοῦνται πρὸς ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς.¹⁵

συνήθως εἰς ἐπιμελῇ ἄνευ ἀναβολῆς εἰσπράξιν τοῦ ὀφειλομένου ποσοῦ καὶ ἐνδεχομένως νὰ ζητήσῃ πληρωμὴν παρ' αὐτοῦ τοῦ ὀφειλέτου, πρὶν ἀποπειρασθὶν λαβεῖν ταύτην παρὰ τοῦ τρίτου. Τὸ ἐναντίον ὁ ὀφειλέτης ἐγγυᾶται ὅτι ὁ πιστωτής διὰ τῆς δόου ταύτης θέλει ἱκανοποιηθῇ καὶ εὐθύνεται διὰ τὴν ζημίαν, ἐπὶ ἧς αὐτῷ ἐκ τῆς ματαίας ἀποπείρας. Ἰδιόχουσαν σημασίαν κέκτηται ἡ νεωτέρη δικαίω ἢ ἐπιταγὴ (Check), παραγγελία ἐπὶ περιουσίας τοῦ ποδότης γέλλοντος παρὰ τραπεζίτη ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ μορφῇ τοῦ check. Ἡ ἐπιταγὴ σιμεύει κυρίως πρὸς ἀπόσβεσιν χρεῶν, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐπενέγκῃ καὶ εἰς ποσοῦ χρημάτων πρὸς πάντα ἄλλον σκοπὸν. Κατωτέρω § 119 σήμ. 13.

11) L. 38 Πανδ. 3.5, Solvendo quisque pro alio licet invito et rante liberat eum. [Καταβάλλων τις ὑπὲρ ἄλλου ἔστω ἄκοντος καὶ ἄγνους ἀπαλλάσσει τοῦτον]. L. 23—L. 40, L. 53 Πανδ. 46.3.

12) Κατὰ ΓρΑΚ § 267 ἐδ. 2 ὁ πιστωτής δύναται νὰ ἀποκρούσῃ τὴν καταβολὴν τοῦ τρίτου, ὅταν ὁ ὀφειλέτης ἀντιλέγῃ.

13) ΓρΑΚ § 362. Ὁ κατὰ συγγνωστὴν πλάνην θεωρῶν τὸν μὴ πιστωτὴν ὡς πιστωτὴν καὶ πληρῶνων τοῦτον δὲ, ἀπαλλάσσεται τοῦ χρέους. Τοῦτο δύναται νὰ ἀντιτοχθῇ εἰς τὸν ἀληθῆ πιστωτήν. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν λεγομένων γράφων νομιμοποιήσεως (ὅπως λ. χ. ἡ ἐπιταγὴ τῆς Ἑθν. Τραπεζ. τῆς Ἀθ. συμφωνεῖται ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἐπιτρέπεται νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν παρουσάζοντα ἔγγραφον χωρὶς νὰ ὑποχρεῖται εἰς ἐξέτασιν τῆς νομιμοποιήσεως αὐτοῦ.

14) Ἐφ' ὅσον ὁ πιστωτής διὰ πληρωμῆς γενομένης ἐνῷ ἦτο ἀνίκανος τὸ ἐκποιεῖν, ἀκόμη ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς εἴνε πλουσιώτερος ὁ καταβάλλων προστατεύεται διὰ τῆς exceptio doli L. 4 § 4 Πανδ. 44.4. 66 Πανδ. 46.3.

15) Ἐάν τὸ ἀντικείμενον τῆς καταβολῆς, παρασχεθὲν πρὸς τὸν μὴ νομιμοποιῶντα, ἀποδοθῇ πρὸς τὸν πιστωτήν, ὁ καταβάλλων ἀπαλλάσσεται τοῦ χρέους.

I) 'Ο πληρεξούσιος καὶ ὁ νόμιμος ἀντιπρόσωπος τοῦ πιστωτοῦ.¹⁶ KA 538.

II) 'Ο κατὰ σύμβασιν δεκτικὸς καταβολῆς — solutionis causa KB 358
adjectus — εἰς ὃν ἔχει δικαίωμα ἐκ τῆς συμβάσεως ὁ ὀφειλέτης ὅπως KD 61
καταβάλῃ.¹⁷ 'Ο πιστωτὴς κατὰ κανόνα δὲν δύναται νὰ τῷ ἀφαιρῇ τὴν KF 398

ἐξουσίαν πρὸς ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς.¹⁸ πλὴν ἂν ἐπῆλθον τοιαῦτα KD 61

παιρόμενον διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς, κατόπιν περιέλθῃ πρὸς τὸν LA 18
πιστωτὴν, ὁ ὀφειλέτης ἀπαλλάσσεται. L. 61 Πανδ. 46.3. — L. 28 Πανδ. 46.3.
'Οθεν τὸ χρέος λογίζεται ἀπεσβεσμένον, ἐὰν ὁ λαθὼν τὴν καταβολὴν γίνῃ κα-
τόπιν πιστωτῆς L. 96 § 4 Πανδ. 46.3, ἢ ἂν ὁ πιστωτὴς κληρονομήσῃ τοῦτον
L. 44 § 5 Πανδ. 43.7. ΓρAK § 185. — Ἐρίζεται ἐὰν ὁ ὀφειλέτης διὰ τῆς κα-
ταβολῆς τῆς χορηγηθείσης εἰς τὸν πιστωτὴν τοῦ πιστωτοῦ αὐτοῦ ἐλευθερωταί. KF 506
L. 6 Πανδ. 44.4. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δοξάν δὲν ἐπέρχεται ἄμεσος ἀπαλλαγὴ,
ἀλλ' ἔμμεσος διὰ συμφηρισμοῦ, ἐν ᾗ περιπτώσει ἀποκτᾷ ὁ ὀφειλέτης actio
negotiorum gestorum ἢ ἄλλην ἱκανογὴν κατὰ τοῦ πιστωτοῦ τοῦ ἐνεκα κατα-
βολῆς πρὸς τὸν τελευταῖον.

16) L. 14 Πανδ. 46.3. Τὸ ζήτημα τίς ἔχει πληρεξουσιότητα πρὸς ἀποδο-
χὴν τῆς καταβολῆς ἔχει μερίστην σημασίαν διὰ τὸς συναλλαγὰς. 'Ο Γερμ.
ἔμπ. Κώδιξ ἐκάνονίαις τοῦτο εἰδικῶς διὰ τεκμηρίων. Ταῦτα εἶνε ἐν μέρει
εὔχρηστα καὶ ἐπὶ μὴ ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, διότι βατίζονται ἐπὶ γενικῶν
ἰδεῶν (ἄρα καὶ ἐν 'Ελλάδι;). 'Ο προϊστάμενος ἐμπορικοῦ καταστήματος, ἀναι-
κτῆς ἀποθήκης ἢ ἀποθήκης ἐμπορευμάτων θεωρεῖται ὡς ἐξουσιοδοτημένος πρὸς
ἀποδοχὰς καταβολῶν, αἵτινες γίνονται συνήθως αὐτῷ. Γερ. E. K § 50. —
Ταξιδιωταὶ ὑπάλληλοι ἐν ὑπηρεσίᾳ ἐμπορίου ἐπιτρέπεται νὰ εἰσπράξωσι τὰ
τιμήματα ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν συναπτομένων πωλήσεων. Γ.Ε.Κ § 49. — 'Ο κο-
μιστὴς ἐξοφλήσεως λογίζεται ὡς ἐξουσιοδοτημένος πρὸς ἀπαδοχὴν τοῦ ἐξοφλη-
θέντος ποσοῦ ΓρEK § 296 — ἐπίσης ΓρAK § 370 —, ὁ δὲ κομιστὴς λογαρια-
μοῦ ἀνεξοφλήτου ἢ τῶν ἐμπορευμάτων δὲν ἔχει τὴν πληρεξουσιότητα ταύ-
την ΓρEK § 51. Πάντα τὰ τεκμήρια ταῦτα δὲν ὠρελοῦσι τὸν γινώσκοντα ἢ
διὰ καταλλήλου ἐπιμελείας δυνάμενον νὰ μάθῃ ὅτι δὲν ὑφίσταται ἐντολὴ πρὸς
εἰσπραξίν. Τῇ πληρεξουσιότητι ταυτίζεται ἡ ἐγκρισις, ἐὰν ὁ μὴ πληρεξού-
σιος ἀπεδέχθῃ τὴν πληρωμὴν. 'Ο ἐντολοδόχος τῆς εἰσπράξεως ἀποκτᾷ τὴν κυ-
ριότητα τῶν ληρθέντων ἀμέσως διὰ τὸν πιστωτὴν, ἥτοι χωρῆμενος αὐτοῖς ἐν τοῖς
ἰσοῖς διακρίττει ὑπεφαίρεσιν. Ἀλλὰ δύναται κατὰ σύμβασιν ἢ συνθήκειαν νὰ
εἶνε καὶ ἄπλος ὀφειλέτης ποσοῦ. — 'Ο καταβάλων πρὸς πρῶην πληρεξούσιον
ἐν ἀγνοίᾳ ὅτι ἐσβέσθη ἢ πληρεξουσιότης ἀπαλλάσσεται L. 42 § 2, L. 18, L.
32, L. 34 § 3, L. 35. L. 38 § 1. L. 54 Πανδ. 46.3.

17) 'Ο ῥωμαϊκὸς τύπος ἦτο mihi aut Sejo dares spondeo § 4 Εἴρημ. 3 19.
'Επειδὴ δὲ ὑπὲρ τρίτου δὲν γίνεται ἐπερώτησις, ὁ Σάιος δὲν ἦτο πιστωτὴς
ἀλλ' ἐθεωρεῖτο ὡς solutionis causa adjectus.

18) L. 106 Πανδ. 46.3. Δεῖψανον τῆς παλαιᾶς ἀντιλήψεως καὶ ἦν ἐν

μεταβολαί, αἵτινες παριστῶσιν αὐτὸν προφανῶς ὡς ἀνάξιον πιστώ-
σεως.¹⁹ Ἡ ἐξουσία τοῦ δεκτικοῦ καταβολῆς δὲν μεταβαίνει εἰς τοὺς
κληρονόμους αὐτοῦ.²⁰

4. Ἐὰν ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου πολλῶν ὀφειλῶν ὁμοειδῶν
κυρίως χρηματικῶν ὀφειλῶν γίνῃ καταβολή, ἥτις δὲν ἐπαρκεῖ διὰ πά-
σας, ἐρωτᾶται ποία ὀφειλὴ σθέννυται; Λί ἐπόμεναι ἀρχαί ἰσχύουσι.²¹

I) Πρῶτον ἀποφασιζεῖ ὁ καθορισμὸς τοῦ ὀφειλέτου κατὰ τῆς κα-
ταβολῆς εἴτε ρητῶς ἐκφρασθεῖς, εἴτε σιωπηρῶς ἐκ τῶν περιστάσεων
συναγόμενος, λ. χ. ἐκ τῆς ἰσότητος τοῦ πληρωθέντος ποσοῦ πρὸς
μῖαν τῶν ἀπαιτήσεων.

Ὁ καθορισμὸς τοῦ ὀφειλέτου ἰσχύει εὐθύς ὡς ὁ πιστωτὴς δέχεται
τὸ πληρωθῆν καὶ ἐὰν ὁ πιστωτὴς ᾔθελε δηλώσει ὅτι θέλει νὰ συμψη-
φίσῃ τὸ καταβληθὲν πρὸς ἄλλο χρέος.²²

Κατάθεσις ὑπὸ ἐν λογιῶν πρὸς ἑξ ὀφειλόμενον χρέος ἐν λογίῳ ὑπὸ ὅσον

τῇ κατάρξει τῆς δίκης ἐνυπῆρχεν ἀνανέωσις τῆς ἀξιώσεως, ἥτοι, ὅτι ὅταν ὁ
πιστωτὴς μετὰ τοῦ ὀφειλέτου συνετέλουν τὴν χάταρξιν, δὲν ἐπετρέπετο πλέον
πληρωμὴ πρὸς τὸν adjectus. L. 57 § 1 Πανδ. 46.3 — L. 16 Πανδ. 46.1.
Τούτοις δὲν ἔχει πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἄλλως Windscheid § 342 σημ. 37.

19) L. 38 Πανδ. 46.3.

20) L. 81 Πανδ. 46.3—L. 55 Πανδ. 45.1.

21) L. 1 Κωδ. 8,42. In potestate ejus est, qui ex pluribus contractibus
pecuniam debet, tempore solutionis exprimere, in quam causam reddat.
Quod si debitor id non fecit, convertitur e lectio ad eum qui accepit. Si
neuter voluntatem suam expressit, prius in usuras id quod solvitur, deinde
in sortem accepto feretur. [Εἶνε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἐκείνου ὅστις ὀφείλει χρή-
ματα ἐκ πλείονων συμβάσεων νὰ ἐκφράσῃ εἰς τίνα ὑπόθεσιν (ἐνοχὴν) καταλο-
γίζει. Διότι ἐὰν ὁ ὀφειλέτης δὲν ἐποίησεν τοῦτο, μεταστρέφεται ἡ ἐπιλογὴ
πρὸς τὸν λαβόντα (ἦτοι τὸν πιστωτήν). Ἐὰν οὐδέτερος ἐξέφρασε τὴν βούλη-
λησιν αὐτοῦ πρῶτον καταλογίζεται τὸ καταβληθὲν εἰς τοὺς τόκους καὶ εἴτα
εἰς τὸ κεφάλαιον]. L. 97 Πανδ. 46.3—L. 1, L. 2, L. 3. Πανδ. 46.3.

22) Ὁ Windscheid § 343 σημ. 2 ἰσχυρίζεται: « Ἐὰν κατὰ τὴν ἀποδο-
χὴν δηλώσῃ ὁ πιστωτὴς ὅτι τὸ περιεχόμενον θέλει νὰ ἀποδεχθῇ δι' ἄλλην
ἀπαιτήσιν ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου δηλουμένην, δὲν ἀποσθέννυται οὐδέτερα
τῶν ἀπαιτήσεων οὔτε ἡ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου, οὔτε ἡ ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ δηλα-
θεῖσα καὶ ὁ πιστωτὴς ἀποσθέννυται διὰ τὸν ὀφειλόμενον καὶ λαβόντα. Τοῦτο θεωρεῖται

II) Ἐν ἑλλείψει καθορισμοῦ τοῦ ὀφειλέτου δύναται ὁ πιστωτής νὰ προτείνῃ τῷ ὀφειλέτῃ κατὰ τὴν καταβολὴν τὴν καταλόγισιν. Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης δὲν ἀντιλέγῃ, θεωρεῖται ἐγκριθεῖσα.^{23, 24}

III) Ἐὰν κατὰ τὴν καταβολὴν οὐδεὶς καθορισμὸς ἐγένετο, δύναται ὁ πιστωτής ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ ὀρίσῃ, ἀλλ' ὅπως ἢ ἐπραττε τοῦτο ὀφειλέτης τακτικὸς κηρῶμενος τῶν συμφερόντων αὐτοῦ.

Κατὰ ταῦτα οἱ τόκοι ὑπολογίζονται πρὸ τοῦ κεφαλαίου.²⁵ *KZ. 4 KB 19. 1A. 425*

Πρὸς τοῦτοι καταλογίζονται αἱ λήξασαι ἀπαιτήσεις πρὸ τῶν μὴ λήξασων,²⁶ αἱ δὲ τὸν ὀφειλέτην ἐπαχθεύονται πρὸ τῶν ἐλαφροτέρων.²⁷ *ΛΓ. 273.*

Ἐξαίρεσει τούτων τὸ παλαιότερον χρέος ἀποσθέννυται πρὸ τοῦ νεωτέρου.

Ἐὰν δὲν πρόκειται περὶ τινος τῶν ἄνω περιπτώσεων, αἱ πολλαὶ ὀφειλαὶ ἐπιμερίζονται τὴν καταβολὴν ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ ἐκάστης.²⁸

Ἐὰν ὁ πιστωτής αὐτὸς ἐπιδιώκῃ τὴν πληρωμὴν, ἔχει ἐλευθερίαν κατὰ τὸν καταλογισμὸν καὶ δύναται νὰ προστατεύῃ τὰ συμφέροντά του ἀδιαφορῶν διὰ τὸν ὀφειλέτην.²⁹

23) Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης δὲν διδῇ κατὰ τὴν πληρωμὴν κανένα ὀρισμὸν διὰ τὴν καταλόγισιν καὶ ὁ πιστωτής ἀμέσως τὸ πρᾶττει, δὲν δεσμεύεται ὁ πιστωτής ὑπὸ ὁρισμῶν νομικῶν κανόνων. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, διότι ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ ἀντεῖπῃ καὶ οὕτω νὰ ἀντικρούσῃ τὴν καταλόγισιν τοῦ πιστωτοῦ. Ἐὰν δὲν τὸ πράξῃ, ὑπάρχει συνεννόησις. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀντίληψις τῆς L. 1 Κωδ. 8 42 καὶ L. 97 Πανδ. 46.3, διότι κατὰ ταύτην ἐπέρχονται αἱ νόμιμοι διατάξεις τῆς καταλογίσεως μόνον *utriusque demonstratione cessante* (παύσεως τῆς ἐνδείξεως ἐκατέρου). Ἐν τούτοις πολλοὶ ἄλλως διδάσκουσιν ἕνεκα τῆς L. 1 Πανδ. 46.3. Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ἐμφαρκμένον. Αἱ ἐν τέλει προστεθεῖσαι λέξεις *dum modo sic constituamus, ut in re sua constitueret*, ὡς δικαίως παρατρεῖ ὁ Ubbelohde, εἶνε εἴτε γλῶσσημα εἴτε ἄτεχον καὶ ἄμ λήττον παρεμβλημα. Μόνον ὑπὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀποκτᾷ ἡ L. 1 καὶ L. 3 συνέχειαν καὶ ἔννοιν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ σαφεῖς ἐκφράσεις τῶν λοιπῶν χωρίων εἶνε προτιμητέαι.

24) Θέμα ἀνηκὸν ἐνταῦθα εἶνε, ὅταν ὁ πιστωτής ἐν τῇ ἐξαφλήσει σημειώσῃ ὀρισμένον χρέος ὡς ἐσθεσμένον, καὶ ὁ ὀφειλέτης ἀποδέχεται τὴν ἐξόρλησιν ταύτην ἀνεπιφυλάκτως. Ἄλλως προκείμενου περὶ ἐξαπατητικῆς τοῦ ὀφειλέτου

25) L. 1 Κωδ. 8.42—L. 5 § 2—L. 48 Πανδ. 46.3.

26) L. 3 § 1—L. 103 Πανδ. 46.3.

27) L. 97—L. 4—L. 5—L. 94 § 3 Πανδ. 46.3.

28) L. 8 Πανδ. 46.3.

29) L. 101 § 1 Πανδ. 46.3—L. 35 Πανδ. 13.7—L. 5 § 2—L. 96 § 3

5. Διὰ τῆς καταβολῆς σθέννυται ἡ ἐνοχή. Ἐὰν ἐδέχθῃ αὐτὴν πιφυλάκτως ὁ πιστωτής, τότε τὴν κατόπιν προτεινομένην ἀτέλει ἐλαττωματικότητα τῆς καταβολῆς ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ὁ πιστωτής.

Ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ καταβάλλοντος δίδεται αὐτῷ κατ' ἀνταγὴν τῆς πληρωμῆς (χέρι μὲ χέρι, ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα) ἐξόφλησις σικῶς θαπάνῃ αὐτοῦ. Ἄλλως ἔχει δικαίωμα νὰ παρακρατήσῃ τὴν καταβολήν. Ἐὰν ἐγένετο καταβολὴ ἄνευ ἐξοφλήσεως, δύναται ὁ ὀφειλέτης νὰ ἐναγῆγῃ ζητῶν τοιαύτην.³¹ Καὶ τὸ ἔγγραφον τῶν χρεωστικῶν πρέπει νὰ ἐπιστραφῇ αὐτῷ.³² *Τεμνίσαν οὐκ ἐπὶ τῷ ἐν τῷ νόμῳ τῷ. Κ.Ζ. 27.*

§ 56. Πτώχευσις.

Ἰδιόρρυθμος εἶνε ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀπαιτήσεων ἐπὶ πτωχεύσει ὀφειλέτου.

Πτώχευσις¹ εἶνε δικαστικὴ διαδικασία ἀναγομένη εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πιστωτῶν, ἐν ᾗ ἱκανοποιοῦνται οὗτοι συμμέτρως ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου.

Κατὰ τὸ ΡΔ οἱ λόγοι τῆς πτωχεύσεως ἦσαν κυρίως φυγὴ τοῦ ὀφειλέτου—*fraudationis causa latitatio*—ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ἀγωγὴν, παραχρῆμα τῆς περιουσίας—*cessio bonorum*—ὕπὸ τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τοὺς πιστωτάς, ἵνα ἐπέλθῃ σύμφωνα τῇ πτωχεύσει χρῆσις ταύτης, θάνατος ὀφειλέτου ἀκλήρου καὶ τέλος μὴ ἱκανοποίησις δεδικασμένου.

Ἡ παλαιὰ ῥωμαϊκὴ τακτικὴ διαδικασία ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐν πρώτῳ πιστωταὶ ἐπέμποντο εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ὀφειλέτου—*missio in bona*—μετὰ τὴν δράξιν τῆς νομῆς ἡ ὁμάς ἐπωλεῖτο εἰς *bonorum emptor*, ὅστις τίμημα ὑπέσχετο τοῖς πτωχευτικοῖς πιστωταῖς τὴν πληρωμὴν ποσοστοῦ τῶν πιστωμάτων αὐτῶν. Ἡ ἐκκαθάρισις τῶν πιστωμάτων τούτων ἐγένετο τὴς τῆς πτωχεύσεως ἀπέναντι τοῦ *bonorum emptor*, ὅστις ἐξέποιε καὶ πράγματα τῆς πτωχεύσεως. Ἀντὶ τῆς *bonorum emptio* ἐπετρέπετο τῷ λέτῃ διὰ τῆς πλειονοψηφίας τῶν πιστωτῶν ἢ διὰ κηδεμόνων ἐκκαθάρισις.

30) Τοῦτο ἰσχύει ἐπὶ ἐλλείψεως ἐν κυλινδρῷ νομισμάτων (σκαρμούτσας) Συμφωνεῖ ΓρΑΚ § 363.

31) Δικαίωμα πρὸς ἐξόφλησιν δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ ΡΔ.² Windscheid § 344 σημ. 8. — Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὑφίσταται ἐν Γερμανίᾳ ὁ νόμος.

32) L. 2 Κωδ. 4.9. ΓρΑΚ § 371.

1) Τὰ ἐνταῦθα ἐκτεθέντα ἰσχύουσιν ἐν τῷ Γερμανικῷ πτωχευτικῷ δικ. Παρ' ἡμῶν ἰσχύει τὸ τελευταῖον βιβλίον τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου — Οὐδὲν διαφορά ὑφίσταται μεταξὺ τῶν πτωχ. δικ. καὶ Γερμ. πτωχ. δικ. Ἐν Ἑλλάδι πτωχεύουσι μόνον οἱ ἔμποροι, οἱ μὴ ἔμποροι ἔχουσι τὴν ἐκστασιν ὑπαρχόντων. Ἐν Γερμανίᾳ κηρύσσονται εἰς πτώχευσιν καὶ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ μὴ ἔμποροι.

πωχευτικής περιουσίας, αΐτινες ἐξηργύρουν ταύτην καὶ ἐκ τοῦ προκύψαντος χρήματος ἱκανοποιοῦν τοὺς πιστωτὰς συμμέτρως. Τελευταῖον ἡ bonorum emptio τελείως ἐξεβλήθη ὑπὸ τῆς διαδικασίας ταύτης.

Κατὰ τὸ κοινοδίκαιον αἰτία πτωχεύσεως ἦτο ἡ καταχρέωσις τοῦ ὀφειλέτου, κατὰ δὲ τὸν Πτωχευτικὸν Κώδικα κατὰ κανόνα ἡ ἀνικανότης πρὸς πληρωμὴν, ἥτις κυρίως ἐκδηλοῦται ἐν τῇ παύσει τῶν πληρωμῶν.

I. Καταχρέωσις ὀρίσεται, ὅταν τὸ παθητικὸν ὑπερβαίνει τὸ ἐνεργητικὸν τῆς περιουσίας.

II. Ἀνικανότης πρὸς πληρωμὴν ἐπέρχεται, ὅταν ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται προσκαίρως νὰ πληρώσῃ τὰ ληκτὰ χρεὴ αὐτοῦ, ἅτινα ἐζητήθησαν ἢ ἀμέσως ζητηθήσονται.

Καὶ ὑπέρχουσι δύνανται νὰ ᾖσιν ἱκανοὶ πρὸς πληρωμὴν, ὅταν λαμβάνονταις λ. γ. νέαι πιστώσεις εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰς παρούσας ὑποχρεώσεις αὐτῶν.

III. Παῦσις τῶν πληρωμῶν εἶνε ἡ δημοσία δήλωσις τῆς ἀνικανότητος πρὸς πληρωμὴν. Συνίσταται δὲ μετὰ τῶν ἄλλων εἰς κλείσιμον τοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος ἕνεκεν ἀπορίας, εἰς μὴ ἱκανοποίησιν κεκαθαρισμένων, τρεχουσῶν ἀπειτήσεων κυρίως ἐκ συναλλαγματικῶν.

Κατὰ τὸν Γερμανικὸν Πτωχευτικὸν Κώδικα οἱ σημαντικώτεροι κανόνες τοῦ πτωχευτικοῦ δικαίου εἰσὶν οἱ ἐπόμενοι. Ἡ πτώχευσις ἄρχεται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως αἰτῆσαι πιστωτοῦ ἢ τοῦ ὀφειλέτου· αὐτῷ δὲ ἐπέρχεται κατὰσχεδις τῆς περιουσίας, ἥτις ἀνέκει τῷ ὀφειλέτῃ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς πτωχεύσεως, χάριν τῶν πιστωτῶν. Πᾶσα διάθεσις τῆς περιουσίας ταύτης ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου συνεπέα τῆς κατασχέσεως εἶνε ἄκυρος χάριν τῶν πτωχευτικῶν πιστωτῶν.

Οὐδεὶς πτωχευτικὸς πιστωτὴς δύναται πλέον νὰ ἐνασχῆσῃ εἰδικὴν ἐκτέλεσιν κατὰ τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος ἢ νὰ ἀποκτήσῃ προνόμια ἐπὶ ταύτης.

Ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς πτωχεύσεως μεταβαίνει εἰς τὸν σύνδικον. Οὗτος δὲ μεταβάλλει τὴν ὁμάδα εἰς χρήματα.

Αἱ ἐπόμεναι κατηγορίαι δικαιοῦχων ἐξετάζονται :

I. Οἱ διεκδικηταὶ ἀπαιτοῦσιν ἐκ τῆς ὁμάδος διὰ πραγματικῶν ἢ καὶ διὰ προσωπικῶν ἀγωγῶν ὅ,τι εἶνε ἴδιον αὐτῶν, ἢ ὅ,τι ὁ ὀφειλέτης ἐνέμετο ἐν ὁνόματι αὐτῶν.

II. Οἱ ἀποχωρισταὶ ἐπιδιώκουσιν ἴδιαν ἱκανοποίησιν ἐκ τῶν ἀντικειμένων, ἅτινά εἰσιν ἐνεχυρασμένα αὐτοῖς ἢ ἐφ' ὧν ἔχουσι δικαιώματα ὅμοια τοῖς τοῦ ἐνεχύρου.

III. Οἱ ὁμαδικοὶ πιστῶνται ἱκανοποιοῦνται πρότερον ἐκ τῆς ὁμάδος. Ὅμαδικὰ πιστώματα εἶνε μέρος μὲν αἱ δαπάναι τῆς πτωχευτικῆς διαδικασίας καὶ διαχείρισεως—ὁμαδικὰ ἔξοδα—μέρος δὲ αἱ ἐκ τῆς διαχείρισεως γεννηθεῖσαι ἄλλαι ἀξιώσεις—ὁμαδικὰ χρεὴ ἐν στενῇ ἐννοίᾳ.

IV. Πτωχευτικὰ πιστώματα τέλος εἰσὶ πᾶσαι αἱ ἀξιώσεις κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, αἱ δυνάμεναι νὰ ἀσκηθῶσιν ἐν τῇ κοινῇ πτωχευτικῇ διαδικασίᾳ.

Ἐνοχικὸν Δίκαιον

13

Ἐλευθεριότητες τοῦ ὀφειλέτου, χρηματικαὶ ποιναί, τόκοι μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πτωχεύσεως λήξαντες πτωχευτικῶν πιστωμάτων ἀποκλείονται τῆς ἰκανοποιήσεως ἐκ τῆς ἐμάδος, ἣτοι δὲν ἀποτελοῦσι πτωχευτικὰ πιστώματα.

Τὰ πτωχευτικὰ πιστώματα διὰ τὴν ἀπίσθεσιν αὐτῶν ἐκ τῆς ἐμάδος θεωροῦνται ὡς ἐνεστώσαι χρηματικαὶ ἀπαιτήσεις, καὶ ἂν δὲν ἔλθῃ ἀκόμη καὶ ἂν συνίστανται εἰς ἄλλα πράγματα καὶ ὄχι χρήματα.

Ἰκανοποιοῦνται δὲ συμμέτρως ἐκ τῆς ἐμάδος διὰ τοῦ λεγομένου πτωχευτικοῦ μερίσματος (*lantième*).

Προνόμιον — *privilegium exigendi* — ἔχουσι τὰ ἐπόμενα πτωχευτικὰ πιστώματα ἐν τῇ ἐπομένῃ σειρά :

1. Ὅφειλαί ἐκ μισθώσεων ὑπηρεσίας, καθυστερούμεναι ἐκ τοῦ τελευταίου ἔτους πρὸ τῆς ἐνάξεως τῆς πτωχεύσεως.

2. Φόροι τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν Δήμων τοῦ τελευταίου ἔτους.

3. Ὅμοιως παροχαί πρὸς ἐκκλησίας καὶ τινα δημόσια σωματεῖα.

4. Ἰατρικαὶ δαπάναι τοῦ τελευταίου ἔτους.

5. Ἀξιώσεις τῶν τέκνων τοῦ ὀφειλέτου καὶ τῶν ἐπιτροπτευομένων ἐνεκα τῆς περιουσίας τῆς νομίμως ὑποκειμένης τῇ διαχειρίσει τοῦ ὀφειλέτου.

Ἡ πτώχευσις περατοῦται διὰ τῆς τελευταίας διανομῆς τῆς ἐμάδος ἢ διὰ συμβιβασμοῦ πρὸς τὸν ὀφειλέτην.

§ 57. Εὐεργέτημα εὐπορίας.

ΑΔ 327

I. Ἐν τισι θέμασιν ἔχει ὁ ὀφειλέτης τὸ εὐεργέτημα τῆς εὐπορίας, ἣτοι κατὰ τὴν εἰσπραξίν τῆς ἀπαιτήσεως πρέπει νὰ ἀφελῶσιν αὐτῷ τὰ μέσα πρὸς περιορισμένην μὲν, ἀνάλογον δὲ τῇ κοινωνικῇ θέσει αὐτοῦ συντήρησιν.¹

II. Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο ἐσκόπει ἀρχικῶς προστασίαν κατὰ τῆς προσωπικῆς ἐκτελέσεως. Τοῦτο δεικνύει ὁ ρωμαϊκὸς ὅρος *condemnatio in quantum facere potest debitor*, ἣτοι περιορισμὸς τῆς κατὸ φύσιν εἰς τὸ ποσὸν τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου. Ἐπίσης ἐκ τῶν συζητήσεων τῶν Ρωμαίων Νομικῶν προκύπτει ὅτι μόνον ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ μικρὸν ἐπιτρέπη ἵνα κρατῇ ὁ ὀφειλέτης καὶ μέσα τινὰ περιουσίας.²

1) Ἡ νεωτέρα ὀνομασία τοῦ εὐεργετήματος *beneficium competentiae*, ἣτοι *in id quod competit* ὁπλ. εἰς ὅ,τι ἔχει ὁ ὀφειλέτης, εἶνε οὐδὲν ἥττον ἢ κομψή. Ἄλλαι ὀνομασίαι δὲν εἶρον γενικὴν ἀναγκάσιον, ὁ Windscheid § 267 τὰ ὀνόμαζε εὐεργέτημα τῶν ἀναγκαίων.

2) Ὅτι πρόκειται περὶ δύο εὐεργετημάτων, παρήρησαν ὁ Schömann καὶ ὁ Vangerow. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀδύνατον τὸν μετὰ τὸ εὐεργετήματος

Ἐν πρώτοις ἐγένετο τοῦτο χάριν τοῦ δωρητοῦ, ἐναγομένου ὑπὸ τοῦ δωρεοδόχου. Ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπετράπη ἡ τοιαύτη παρακράτησις ἐπὶ πάντων τῶν θεμάτων τοῦ εὐεργετήματος.³

Μετὰ τὴν σήμερον παντελῆ κατάργησιν τῆς προσωπικῆς κρατήσεως ἐξετάζεται ἡ δευτέρα αὕτη ὅψις ἡ ἀρχικῶς ξένη τῷ θεσμῷ.

|||. Ἡ εὐπορία εἶνε προνόμιον ἐκτελέσεως⁴ μὴ μειοῦσα τὸ χρέος ἀλλὰ μᾶλλον κωλύουσα τὴν εἰσπραξιν ἵνα προστατεύσῃ τὸν ὀφειλέτην κατὰ τῆς ἀνάγκης.⁵ Ὅθεν ἐὰν τυχὸν γείνη πλήρης καταβολή, οὐδὲν ἀναζητεῖται.

Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης εὐπορήσῃ, ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ κατόπιν.⁶

καταδίκης καὶ εὐεργετήματος ἐκτελέσεως. Τὸ πρῶτον καὶ ἀρχικὸν εὐεργέτημα συνίστατο ἐν τούτῳ ὅτι ὁ ὀφειλέτης κατεδικάζετο μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς καταδίκης καὶ διὰ τὸ ὑπόλοιπον ἐπῆρχετο πλήρης ἀπαλλαγὴ. Τὸ δεύτερον ἐν τούτῳ ὅτι διὰ τὸν εὐεργετούμενον ὀφειλέτην καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἐπιείκεια ἵνα τῷ ἀρεθῶσι τὰ ἀναγκαῖα μέσα συντηρήσεως. — Ἐγένετο δὲ διπλῇ ἐπέκτασις τοῦ εὐεργετήματος ἄνευ ἐσωτερικῆς συνοχῆς. Ἀφ' ἐνὸς ἐνῷ ἀρχικῶς τὸ εὐεργέτημα ἔπρεπε νὰ ἐπιφυλαχθῇ ἐν τῇ ἀποφάσει, κατόπιν προϋετίετο καὶ ἐν τῇ ἐκτέλει. L. 41 § 2 Πανδ. 42.1 — L. 17 § 2 Πανδ. 24.3 — L. 5 Πανδ. 14.5. Ἀφ' ἐτέρου ἐνῷ ἀρχικῶς τῷ ὀφειλέτῃ ἀνίστο μόνη ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία, ἐλκόμενον

Ἡ εὐπορία δύναται νὰ προταθῇ κατὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ γίνεται ἐπιφύλαξις τότε ἐν τῇ ἀποφάσει.⁷ Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ στάσει τῆς ἐκτελέσεως δύναται νὰ ἐνασκηθῇ.⁸

Παραίτησις διὰ τὸ μέλλον εἶνε ἀνίσχυρος.^{9, 10}

IV Εὐεργέτημα εὐπορίας ἔχουσιν :¹¹

1) Οἱ ἀνιόντες κατὰ τῶν κατιόντων.

2) Οἱ σύζυγοι πρὸς ἀλλήλους.

3) Οἱ στρατιῶται.

4) Πρώην ὑπεξοφύσιοι ἐνεκα χρεῶν ἐκ τοῦ χρόνου τῆς ὑπεξοφισότητος κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ καὶ οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸ πέρας τῆς ὑπεξοφισότητος.¹²

5) Ἐταῖροι ἀπέναντι τῆς actio pro socio κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ.¹³

KB 495 6) Ὁ ἐνεκα τῆς προικὸς ἐναγόμενος ἐν πολυαριθμοῖς περιπτώσεσιν.

cautio, nuda repromissio — ἥς δυνάμει ὁ ὀφειλέτης, ὅστις κατεδικάζετο ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς εὐπορίας, ὑπέσχετο τὴν κατόπιν πληρωμὴν ἐν περιπτώσει μελλούσης βελτιώσεως τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Τοῦτο δὲν ἔχει πρακτικὴν ἐφαρμογὴν νῦν.

7) Διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς εὐπορίας λαμβάνεται ὁ χρόνος τῆς ἀποφάσεως. L. 15 Πανδ. 24.3, L. 53 Πανδ. 24.3. — Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ κίνδυνος ἀφορᾷ τὸν ὀφειλέτην, ἐὰν δὲν πληρώσῃ ἀμέσως ὅσα ὀφείλει, κατόπιν δὲ τυχαίως ἐλαττωθῇ ἡ περιουσία αὐτοῦ.

8) Τὸ ἀρθρ. 686 Γερμ. Ἀστ. Δικ. δὲν ἀφορᾷ προνόμια ἐκτελέσεως. Ἀλλως Windscheid § 268 σημ. 6, Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXXIII σελ. 378.

9) Πολλοὶ ἀντιδρῶσιν. Ἀλλὰ παραίτησις προνομίων ἐκτελέσεως, ἃτινα τίθενται πρὸς γενικὸν συμφέρον, εἶνε ἐν γένει ἀπαράδεκτος. Ἐν εἰδικῷ θέματι ἀποφαίνεται τὸ ἀπαράδεκτον τῆς παραιτήσεως τοῦ εὐεργετήματος εὐπορίας ἢ L. 14 § 1 Πανδ. 24.3.

10) Ἐπὶ ἀξιώσεων ἐκ δόλου δὲν χωρεῖ τὸ εὐεργέτημα. L. 4 § 2 Πανδ. 14.5 — L. 52 Πανδ. 42.1 — L. 21 § 6 Πανδ. 25.2.

11) Τὰ κύρια θέματα περιέχει ἡ L. 16 — 25 Πανδ. 42.1 — § 38 Εἰσγ. 4.6.

12) L. 2 Πανδ. 14.5.

13) L. 22 § 1 Πανδ. 42.1. Τὸ Ἐδικτον ἐξεδόθη μόνον διὰ τοὺς socii omnium bonorum. L. 16 Πανδ. 42.1 Ἡ societas omnium bonorum ἦτο κυρίως ἡ μορφή τῆς εταιρείας, δι' ἣν προώριζε κατ' ἀρχὰς ὁ πραιτωρ τὸ Ἐδικτον αὐτοῦ. Ἀναλόγως δὲ ἐχορηγεῖτο τὸ εὐεργέτημα καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐταίρων κατὰ τὰς περιστάσεις. Οὐδὲν ἄλλο λέγει ἡ L. 63 Πανδ. 17. 2.

7) 'Ο ἐξ ὑποσχέσεως δωρεᾶς ἐναγόμενος.^{14, 15}

Ἐνῷ δὲ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαιουμένων τὸ εὐεργέτημα ἀρμύζει ἐκ τῆς ἀκαθαρίστου περιουσίας, ἐπὶ τοῦ δωρητοῦ ἐκ τῆς καθαρᾶς περιουσίας ᾗτοι ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ, ὅπερ ὑπολείπεται μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν λοιπῶν χρεῶν, ἐπιτρέπεται ὁ δωρητὴς νὰ κρατήσῃ τὰ πρὸς συντήρησιν ἀναγκαῖα.¹⁶

Ἐν τῷ ἔργῳ Δικαίου ἡ δωρεὰ ὑπὸ τοῦ ἐκτελεσθέντος ἐπὶ τοῦ δωρητοῦ ἀφαιρέσει τὰς ἀναγκαῖας ἀποδοχὰς τοῦ δωρητοῦ.

14) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 519 εἶνε τὸ μόνον θέμα τοῦ εὐεργετήματος. «'Ο δωρητὴς δικαιούται ἵνα ἀρνήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν ὑποσχέσεως γενομένης λόγῳ δωρεᾶς, ἐφ' ὅσον λαμβανόμενων ὑπ' ὄψει τῶν λοιπῶν αὐτοῦ υποχρεώσεων δὲν εἶνε εἰς κατὰστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν χωρὶς νὰ δυσχεράνῃ τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν κοινωνικὴν τάξιν συντήρησιν αὐτοῦ ἢ τὴν ἐκπλήρωσιν υποχρεώσεων συντηρήσεως ἐπικειμένων αὐτῷ δυνάμει Νόμου.»

15) Τὸ beneficium competentiae εἶχεν ἐν Ρώμῃ καὶ ὁ πτωχεύσας ὁ ἐπιχειρήσας ἑκαστασιν ὑπαρχόντων (cessio bonorum).

16) Ἀμφισβητεῖται ἂν αἱ ρωμαϊκαὶ διατάξεις περὶ τοῦ εὐεργετήματος δὲν κατηργήθησαν διὰ τῆς Γερ. Ἀστ. Δικον. ὡς δικονομικαί. Νὰ! Dernburg Πρῶσ. Δίκαιον. Οὐχὶ οἱ πλείστοι συγγραφεῖς, τὰ αἰτιολογήματα τῆς Γερ. Ἀστ. Δικον. καὶ ἡ Γερμ. Νομολογία. *Ἐν τῷ ΕΔ ἄνωρα λαί ἰσχύον. Οἱ ὑποτιθέμενοι σφ. cit 526 4 σελ.*

47) [Ἐν Ἑλλάδι ἰδιορρύθμου εὐεργετήματος εὐπορίας ἀπολαύουσιν οἱ Δῆμοι. Οὗτοι διὰ τὰ χρέη αὐτὰ συνήσαν μετὰ τὴν σύστασιν τῶν Δήμων ἐν Ἑλλάδι καταβάλλουσιν ἐτησίως μόνον τὸ πεμπτημέριον τῶν ἐτησίων ἐσόδων [Νομ. 24 Ἰαν. 1852]. 'Ο Νόμος λέγει ὅτι ἂν τὰ χρέη υπερβαίνουν τὰ πρὸς συντήρησιν τοῦ Δήμου οἰκονομικὰ μέσα, ὀρίζεται τὸ πεμπτημέριον διὰ τοὺς δανειστάς· ὅθεν ἡδυνάτο τις νὰ υποθέσῃ, ὅτι ἂν τὰ § 3 ἀρκούσι πρὸς συντήρησιν τοῦ Δήμου, ὀρίζονται τὰ § 15 διὰ τοὺς δανειστάς. Οὐχ ἦτοον ἡ ὀρθὴ ἔννοια τοῦ Νόμου εἶνε ὅτι εὐθὺς ὡς τὰ χρέη υπερβῶσι τὸ § 3 τῶν ὧλων ἐτησίων ἐσόδων, ἐπέσχεται παραπομπὴ εἰς τὸ πεμπτημέριον. Ἐπομένως εἶνε περιττὸν νὰ διαταχθῇ ἀποδείξεις περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ πρὸς συντήρησιν τοῦ Δήμου ἀπαιτουμένου· ἀρκεῖ ὅτι τὸ σύνολον τῶν ὀφειλῶν τοῦ Δήμου υπερβαίνει τὸ § 3 τῶν ἐσόδων αὐτοῦ. Κατάσχεσις συντηρητικὴ εἰς χεῖρας ὀφειλετῶν τοῦ Δήμου εἶνε ἄκυρος. 'Ο πιστωτὴς ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Δήμαρχον εἴτε δι' ἀναφοράς εἴτε δι' ἐπιταγῆς. 'Ο Δήμος ὀφείλει νὰ ἀναγράψῃ τὸν πιστωτὴν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐπὶ τοῦ πεμπτημερίου τῶν ὧλων ἐσόδων τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων. Ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τούτου συντρέχουσι πάντες οἱ δημοτικοὶ δανεισταὶ καὶ ἀναγράφονται ἀναλόγως τοῦ πιστώματος αὐτῶν. Ἡ παράλειψις τῆς ἀναγραφῆς ταύτης εἶνε δικαίωμα εἰς τὸν δανειστήν ἵνα προβῇ εἰς κατὰσχεσιν τοῦ πεμπτημερίου τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων ἐσόδων. Ἡ ἀνακριβὴς ἀναγραφὴ τινος πιστωτοῦ ᾗτοι δι' ἑλάττω ποσὸν τοῦ ὅπου δικαιούται εἶναι δικαίωμα καταπόνσεως· ἂν. Ἐφ. Ἀθην.

Κατὰ τὴν σφ. cit 529

II. Ἀναπληρώματα Καταβολῆς.

§ 58. Δόσις ἀντὶ καταβολῆς.
 ΚΕ. 61. ΚΑ. 282. ΚΒ. 18. ΚΣΤ. 146

Τῇ συναινέσει τοῦ πιστωτοῦ οὐκ ἀρκεῖ ἡ ὀφειλὴ νὰ ἐκπληρωθῇ δι' ἄλλων ἀξιών ἀντὶ διὰ τοῦ ὀφειλομένου πράγματος. Τοῦτο λέγεται δόσις ἀντὶ καταβολῆς—*datio in solutum*.¹

Ἡ δόσις ἀντὶ καταβολῆς λύει τὴν ἐνοχλὴν ὡς ἡ καταβολὴ *ipso jure*. Διότι ὁ πιστωτὴς ἱκανοποιεῖται καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τῆς ἐνοχῆς.^{2,3}

Τί ὅμως ἂν τὸ ἀντὶ καταβολῆς δοθὲν τῷ πιστωτῇ ἐκνικηθῇ ὑπὸ τρίτου; Περὶ τοῦτου εὗρηται δύο λύσεις ἐν ταῖς Πηγαῖς.

Κατὰ τὴν μίαν ὁ λήπτης ὡς ὁ ἀγοραστὴς λαμβάνει ἀποζημιώσιν διὰ τὸ διαφέρειν ὅπερ ἔχει, ὅπως κρατήσῃ τὸ δοθέν.⁴

ἀπαιτούμενα ποσὰ ἄρα ὁλόκληρος ἡ ἀναλογία ἐκάστου δανειστοῦ· θὰ ἦτο δὲ γελοῖον ἂν δανειστὴς δικαιοῦμενος εἰς 10.000 δρ. ἀναγραφόμενος δὲ διὰ 20 μόνον δραχμ. δὲν εἶχε δικαίωμα κατασχέσεως, ὁ δὲ δικαιοῦμενος εἰς 50 δρ. καὶ παραλειπόμενος τελείως εἶχε δικαίωμα. Τοιαύτην ἀνοστήριον μόνον λίαν ρητὴν διάταξιν τοῦ Νομοθέτου ἡ δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ· τοιαύτη δὲ ἐντελὴς δὲν ὑπάρχει. Ἀπὸ ἀναγραφέντος τοῦ χρέους ὁ εἰσπράκτωρ ὀφείλει ἐπὶ προσωπικῇ εὐδύνῃ [συνήθως ἰδανικῇ] νὰ κρατῇ αὐτὸ ἐκ τῶν εἰσπράξεων [Γεωρ. Δυσκοῦν.].

1) Ἀντὶ καταβολῆς εἶνε ἡ παροχὴ μόνον ἂν προσέρχεται ἐκ τῆς προθέσεως τῆς ἀποσέσεως τοῦ χρέους. Ἄλλως ὅταν ὁ ὀφειλέτης πωλῇ πρὸς τὸν πιστωτὴν, ἵνα χρησιμοποιήσῃ τὸ πωλούμενον καὶ συγχρόνως συμφωνῇ συμφηφισμὸν τοῦ τιμήματος πρὸς τὸ χρέος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἂν κατόπιν προκύψῃ ἡ μὴ ὑπαρξίς τοῦ χρέους, δὲν δύναται ὁ ὑποτιθέμενος ὀφειλέτης νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ πωληθέν, ὡς θὰ ἐγίνετο ἐπὶ τῆς δόσεως ἀντὶ καταβολῆς, ἀλλὰ μόνον νὰ ζητήσῃ τὸ τίμημα.

2) Ὑπόστατο ἔρις Σχολῆς μεταξὺ Σαβινιανῶν, οἵτινες συνεπεῖα τῆς *datio in solutum* ἐδέχοντο ἀπόσβεσιν *ipso jure*, καὶ τῶν Προκλιανῶν, οἵτινες ἀνεγνώριζον μόνον ἀπαλλοτρίωσιν διὰ τῆς *exceptio doli*. Ἡ δόξιν τῶν Σαβινιανῶν ἐπικρατήσασα παρελήφθη ὑπὸ τοῦ Τρυστινιανοῦ Εἰσαγγ. 3.29.

3) Τὸ πρὸς ἱκανοποίησιν ἀνυπάρχοντος χρέους διδόμενον ἀναλαμβάνεται διὰ τῆς *condictio in debiti*. Ἀνάλογον συμβαίνει, ὅταν διδῇται πρᾶγμα κατ' εἶδος ὠρισμένον πρὸς ἀπόσβεσιν χρέους ὑποτιθεμένου μείζονος ἢ ὅσον πράγματι εἶνε. Δύναται δὲ καὶ ἐντελὴς νὰ ἀναληφθῇ, ἀλλὰ προσφερομένου τοῦ ὀφειλομένου
 L. 26 § 4 Περὶ 12.6.

4) L. 4 Κωδ. 8.44 Ἀντωνῖνος. Si praedium tibi pro soluto datum aliis crediticulis fuerat obligatum causa pignoris mutata non est. Igitur si hoc

Κατὰ τὴν ἄλλην ἢ ἀρχικὴ ἀπαίτησις θεωρεῖται ἐξακολουθοῦσα ἐν περιπτώσει ἐκνικήσεως καὶ ἀσκειῖται πάλιν κατὰ τοῦ ἀπειλέτου ὡς καὶ κατὰ τῶν ἐγγυητῶν καὶ τῶν ἐνεχόντων.⁵

Αἱ λύσεις αὐταὶ εἰσι κατ' ἀρχὴν ἀσυμβιβαστοί. Διότι ἡ τελευταία στηρίζεται ἐπὶ τῆς θεωρίας ὅτι ἡ λύσις τῆς παλαιᾶς ἐξαρτᾶται ἐκ τούτου ὅτι ὁ πιστωτής τὸ ἀντὶ καταβολῆς ὄσθην πρᾶγμα θέλει κρατῆσαι, ἡ δὲ πρώτη ἀνχωρεῖ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ παλαιὰ ἐνοχὴ ἐλύθη ἄνευ ὕρου καὶ τὸ ἰσχύιον αὐτῆς ἔχει ὁ πιστωτής ἐν τῇ ἀξιώσει τῆς περοχῆς τοῦ διαφέροντος ἐνεκα ἐκνικήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως ἀμρότεροι αἱ λύσεις εὐρηνται παρ' ἀλλήλους ἐν ταῖς Συλλογαῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, συνήθως συνδυάζονται διδομένης τῷ πιστωτῇ τῆς ἐπιλογῆς, ἵνα ἐνασκήσῃ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἀξίωσιν.⁶

Ὁ λήπτης ἔχει καὶ ἀξιώσεις ἐνεκα συμφωνηθεισῶν ἰδιοτήτων ἢ

ταβολῆς ἥτοι ὑποχρεωμένος (ὑποθηκευμένος) εἰς ἄλλους πιστωτάς, ἢ αἰτία τῆς υποθήκης δὲν μετεβλήθη. Ὅθεν ἐὰν συνεπείρῃ τοῦ δικαιοῦματος τούτου (ἥτοι τῆς υποθήκης) ἐξενικήθη, ἀρμόζει ἀγωγή πλαγιαστικὴ κατὰ τοῦ ἀπειλέτου, διότι ἡ τοιαύτη σύμβασις λογίζεται ὡσεὶ πώλησις. [Ἔτος ἐκδόσεως τῆς διατάξεως 212 μ.Χ.] Ὅτι ὁ ἐκικηθεὶς δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἀρχικὴν ἀπαίτησιν οὐδόπως λέγεται ἐνταῦθα, ὅπερ ἄλλως δὲν θὰ ἦτο καὶ συμφωνον πρὸς τὴν ἐξομώσιν τῆς solutio καὶ τῆς ἀγορᾶς L. 24 Πανδ. 13.7.

5) L. 46 Πανδ. 46.3. Μετάκινος. Si quis aliam rem pro alia volenti solverit et evicta fuerit res, manet pristina obligatio et si pro parte fuerit evicta, tamen pro solido obligatio durat: nam non accepisset re integra credi-

κεκρυμμένων ἐλαττωμάτων τοῦ δοθέντος ὕψους ὁ ἀγοραστής.⁷

§ 59. Ἀνανέωσις καὶ ἀντίδοσις.

Ἀνανέωσις εἶνε λύσις ἐνοχῆς διὰ συστάσεως νέας τὸ αὐτὸν σκοπὸν διωκούσης. ¹ΚΖ. 82. 341. 343. Λ 242. ΚΒ. 18 Κ

Ἐρζουσιν ἂν ἡ ἀνανέωσις ἀποτελεῖ μεταλλαγὴν ἢ ἀνάπλασιν τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς. Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἐπόψεως πρόκειται περὶ μεταλλαγῆς, ἢ δ' ἅπαξ συστάσα σχέσις πιστώσεως ἐξακολουθεῖ ἐν μεταλλαγμένῃ μορφῇ, ἐνῷ τὸ χρέος μένει τὸ αὐτό. Ἀλλὰ νομικῶς ὑπάρχει λύσις τῆς προτέρας ἐνοχῆς διὰ νέας εἰσερχομένης εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς.^{2,3}

Ῥωσικῆ ἐνοχῆ ἀναγνώρισις διαμορφωθεῖσα ΚΓ 167.

7) Ἐν τῇ Νεαρχῇ 4 κεφ. 3 ὁ Τουστινιακὸς εἰσήγαγε τὸ beneficium dationis in solutum. Κατὰ τοῦτο ὁ ἀφειλέτῃς ὀφειλέτης χρηματικὸν ποσὸν, μὴ εὐρίσκων διὰ τὰ ἀκίνητα αὐτοῦ ἀποδεκτὴν ἀγοραστήν, ἠνάγκαζε τοῦ πιστωτῆς αὐτοῦ, ἵνα δεχθῶσιν ἀντὶ καταβολῆς τὰ ἀκίνητα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς ἀποτιμήσεως, ἔχοντος ὅμως τοῦ πιστωτοῦ ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀκινήτων τοῦ ὀφειλέτου. 18. Νεαρχῇ 120 κεφ. 6 § 2. Ἡ διάταξις ἀπώλεσε πᾶσαν πρακτικὴν σημασίαν, ὅφ' ἧς ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ αἰτήσῃ τὴν ἑναρξιν τῆς πτωχεύσεως τοῦ ὀφειλέτου ἐπὶ ἀνικανότητος πρὸς πληρωμὴν ἐπειδὴ ἐν τῇ πτωχεύσει ἐκποιοῦνται καὶ τὰ ἀκίνητα τοῦ ὀφειλέτου. — [Ἑλλάδι λογίζεται ἰσχύουσα ἡ διάταξις [Κυλληγὰ Ἐνοχ. ἐκδ. γ' § 614]. Οἱ ἡῆτορες διὰ τὴν μὴ ἰσχὺν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὸ ἐπόμενον ἐπιχείρημα: ἂν κατὰ τὴν ἀστικὴν Δικαιοσίαν (ἄρθρ. 978) ἐπὶ ἀναγκαστικῆς ἐκποιήσεως ὀφειλῶν ὁ πιστωτὴς προσδιορίζει τὴν πρώτην προσφορὰν καὶ οὐχὶ ἡ ἐκτίμησις τοῦ Δημάρχου κτλ., ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν περιστάσεων τῆς αἰτίας ἀναγκαστικῆς (αἰτία ἢ προκειμένη) ἐκποιήσεως τῶν κτημάτων τοῦ ὀφειλέτου εἶνε ἐφαρμοστέα ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς ἀντικειμενικῆς ἐκτιμήσεως ἢ τοῦ ἐκτιμητοῦ θέλει γείναι ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ [Γεωρ. Δουβουν.].

1) Τῇ Πανδ. 46.2 — Κωδ. 7.44. Ὁ ΓραΚ δὲν μνημονεύει ἰδίαις τέρως ἀνανεώσεως.

2) Οἱ Ῥωμιοὶ ἐν τῷ ὅρισμῳ τῆς ἀνανεώσεως ἀπέδιδον μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν μετατροπὴν. Οὕτω L. 1 Πανδ. 46.2 καὶ ἄλλα χωρία, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ transferre καὶ transire. Τῷ ὄντι εἶνε οὐσιώδεις στοιχεῖον ἀνανεώσεως, ὅτι πρόκειται περὶ ἐξακολουθήσεως τῆς ἅπαξ θεμελιωθείσης σχέσεως. Ὅθεν εἶνε ἀνεπαρκὴς ὁ ὅρισμός τῆς ἀνανεώσεως ὡς «ἄρσεως ἀπαρσεως διὰ συστάσεως νέας» καὶ μὴ ὁρθὴ ἢ διδασκαλία τοῦ Windscheid § σημ. 3, ὅτι ἡ διὰ τῆς ἀνανεώσεως παραγομένη ἐνοχὴ οὐ μόνον κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν εἶνε διάφορος τῆς παλαιᾶς. Ἀπὸ τῆς ἐπὶ

ἄλλοιῶσις δύναται νὰ καίται ἐν τῷ ὅτι ἡ νέα ἐνοχὴ εἶνε ἄλλου διάφορος τῆς παλαιᾶς, κυρίως δὲ αὐστηροτέρα· λ. χ. ἐπὶ ἀντιπτάσεως ἐνοχῆς ἐκ τιμήματος δι' ἐνοχῆς ἐκ stipulatio ἢ σὴ ἐκ συναλλαγματικῆς. Περαιτέρω εἶνε δυνατόν νὰ μεταβληθῇ τιμείμενον τῆς ἐνοχῆς, ἐνῶ ἡ ἀξία εἶνε ἡ αὐτή, λ. χ. διὰ τῆς ἑσσεως χρημάτων ἀντὶ ἐμπορευμάτων.* τέλος δυνατόν νὰ πρὸς περὶ μεταβολῆς τῶν ὑποκειμένων τῆς ἐνοχῆς εἴτε τοῦ πιστω- εἴτε τοῦ ὀφειλέτου.⁵

Ἡ ἀνανέωσις δι' ἄλλοιῶσεως τῶν ὑποκειμένων τῆς ἐνοχῆς βασι- κυρίως ἐπὶ ἀντιδόσεως—delegatio.

Ἡ ἀντίδοσις εἶνε μεταδίδοσις εἴτε τῆς ἀπαιτήσεως εἴτε τῆς ἑας.⁶

Ἡ ἀνανέωσις θὰ ᾔτο, ἂν ἀντὶ συμβάσεως ἐκμισθώσεως ἐτίθετο σύμβασις πωλησίας τοῦ μισθίου πράγματος ἢ ἡ παρακαταθήκη μεταβάλλετο εἰς ὀδνεον. Καὶ ὁμοως δὲν εἶνε τοιαυτὴ ἡ περίπτωσις, διότι ἐνταῦθα πρό- περὶ πιστωτικῆς συμβάσεως ἄλλης οὐσίης ἢ ἡ παλαιά.

Ἡ ἀνανέωσις συγγενεῖται τῇ datio in solutum κατὰ τοῦτο, διότι ἐν ἑαίς τοῖς θεσμοῖς πρόκειται κατὰρχησις ἐνοχῆς δι' ἀντιστοιχημάτων νοῦντος τοῦ πιστωτοῦ. Ἀλλ' ἡ datio in solutum ἔχει τὸν προσωρισμόν, ὡς ὁριστικῶς τὴν πιστωτικὴν σχέσιν, ἐνῶ ἡ ἀνανέωσις ἐξκολουθεῖ αὐτὴν ἄλλην μορφήν. Τοῦτο ἔχει πρακτικὰς συνεπείας. Λ. χ. ἂν χρεὸς ἐκ πα- ραβολῆς διὰ δόσεως ἀντὶ καταβολῆς, δὲν ὑφίσταται πλέον ἢ διαρρηχτό- ὡπως οὐδὲ ἐπὶ καταβολῆς. Τοῦναντίον ἐὰν ἀνανεωθῇ λ. χ. διὰ συναλλαγ- κῆς, ἡ νέα ἐνοχὴ μένει διαρρηχτὴ ὡς προεργασμένη, ἐκ παλαιού.

Τὸ παλαιότερον ΡΔ ἀπῆρει τελείαν ταυτότητα τῶν ὀφειλομένων καὶ ἐν- θυσὴν ἐνοχῆς. Κατόπιν δὲν ἐτήρειτο τοῦτο ἀκριβῶς L. 28 Πανδ. 46.2.— O Kwd. 4.2

Ἡ Windscheid § 353 δέχεται ἀνανέωσιν καὶ ἂν ἡ νέα ἐνοχὴ κατ' ἀκρίβειαν τῆς προτέρας. Ἀντιθέτως Γαίτου Εἰσηγ. § 477 — § 3 Εἰσηγ. — Salpius.

Περὶ τῆς τελευταίας περιπτώσεως ὁμιλεῖ Οὐλπιανὸς ἐν L. 14 Πανδ. Delegare est vice sua alium reum dare creditori vel cui jusserit. [Ἀν- ὄναι ἐστὶ ἀνθ' ἑαυτοῦ δίδειν ἄλλον ὀφειλέτην (ἐνοχον) τῷ πιστωτῇ ἢ ὡς, ὃν ἐκέλευεν ὁ πιστωτής]. Ὁ Γκόλσμυτ ἐξηγεῖ τοῦτο Delegatio εἶνε, τις ἀνθ' ἑαυτοῦ παραπέμπη ὀφειλέτην εἰς τὸν πιστωτὴν τοῦ ἢ εἰς τρί- ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ ὑποδεικνυόμενον· διότι ὡς ὑποκείμενον τοῦ jusserit εἰ νὰ νοηθῇ creditor. Contra ὁ Danz. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶνε λίαν τολ- ὁ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος χωρίου ἰσχυρισμός τοῦ Goldschmidt περὶ Feuerbach ἐν τῷ ΡΔ ὑποκειμένους εἰς διαρκίαν καὶ εἰς τὸν νομισμὸν μετὰ

α) Ἀνανέωσις χάριν νέου πιστωτοῦ δὲν εἶνε δυνατόν ἄνευ ἀντιδόσεως τοῦ τέως πιστωτοῦ (ἡ λεγόμενη ἀντίδοσις ἀπατιτήσεως—*delegatio nominis*). Γίνεται δὲ οὕτως· ὁ τέως πιστωτής (ἀντιδίδων *delegans*) εἰς τινά (τὸν ἀντιδιδόμενον *delegatus*) παραπέμπει τὸν ὀφειλέτην (ἀντίδοτος *delegatus*) καὶ οὗτος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιδόσεως ὑπόσχεται τῷ ἀντιδιδόμενῳ ὅ,τι πρὶν ὥρειλε τῷ ἀντιδίδοντι.

Συνήθης αἰτία τῆς ἀντιδόσεως εἶνε χρέος τοῦ ἀντιδίδοντος πρὸς τὸν ἀντιδιδόμενον καὶ ἡ ἀντίδοσις γίνεται πρὸς λύσιν τοῦ χρέους τούτου.

Ἀλλὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀντιδιδομένου κατὰ τοῦ ἀντιδότου εἶνε ἀνεξάρτητα τοῦ ἂν ἡ αἰτία, ἣτις ἐπέσειε τὸν ἀντιδίδοντα εἰς ἀντίδοσιν ἢ το βάσιμος ἡ μή, ἐὰν λ.χ. ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς πεπλανημένης ὑπαθέσεως ὅτι ὥρειλε τῷ ἀντιδιδόμενῳ.⁷

Τὸ δυνατόν δύναται ὁ ἀντίδοτος νὰ ἐπικαλεσθῇ κατὰ τοῦ ἀντιδιδομένου ὅτι οὐδὲν ὀφείλει αὐτὸς ὁ ἀντίδοτος τῷ ἀντιδίδοντι, ἐὰν κατὰ πλάνην ὑπέσχεθῃ τῷ ἀντιδιδόμενῳ ὅ,τι ὥρειλε τῷ ἀντιδίδοντι.⁸

διαξενικτικῆς ρήτρας εἰς τὸν κομιστήν. Τοιαύτας μορφὰς τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου δικαίου βεβαιωμένως νὰ ἐξάγῃ τις ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν Πηγῶν ἀποτελεῖ περὶ παραγνώρισιν τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ ρωμαϊκοῦ πνεύματος καὶ τῆς προόδου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος.

7) L. 21 § 4 Πανδ. 39.5

8) Μετὰ τοῦ Salpius πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἀντίδοσιν τιτλοῦχον (ἀτιώδη) καὶ ἀντίδοσιν καθαρὰν (ἀνατιώδη), α') Ἐπὶ τῆς τιτλοῦχου ἀντιδόσεως ὑπόσχεται ὁ ἀντίδοτος τῷ ἀντιδιδόμενῳ ὅ,τι ὀφείλει τῷ ἀντιδίδοντι. Ἡ μακρὴ αὐτῆς προκύπτει μεταξὺ ἄλλων ἐν L. 27 Πανδ. 46.2 *Emptor cum delegante venditore pecuniam ita promittit «quidquid ex vendito dare facere oportet»*. [Ἡ ἀγοραστὴς ἀντιδίδοντος τοῦ πωλητοῦ οὕτως ὑπέσχεθῃ «ὅ,τι πρέπει νὰ δοθῇ ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας»]. Εἴτε προφανές ὅτι ἐπὶ τῆς τιτλοῦχου ἀντιδόσεως ὁ ἀντίδοτος πρὸς τὸν ἀντιδιδόμενον δύναται νὰ ἀντιτάξῃ πάσας τὰς ἀντιστάσεις ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἐνοχλῆς. Διότι μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ πιστωτοῦ μετεβλήθη, τὸ περιεχόμενον τοῦ χρέους οὐδὲως ἐθίχθη. β') Καθαρὰ ἀντίδοσις ὑπάρχει, ὅταν ὁ ἀντίδοτος ἀπέναντι τοῦ ἀντιδιδομένου ἀναλαμβάνῃ ἀπόλυτον (ἀνατιώδη) ἐνοχλήν ποσού καὶ οὐδὲως ἀπλῶς ὑπόσχεται ὅ,τι ὀφείλει τῷ ἀντιδίδοντι. Ἐὰν ἐπέλθῃ τοιαύτη ἀντίδοσις, ὅπερ σήμερον συμβαίνει, ἐὰν ὁ ἀντίδοτος ὁ ὀφειλὼν τῷ ἀντιδίδοντι τίμημα, ὑποχρεωθῇ διὰ συναλλαγματικῆς πρὸς τὸν ἀντιδιδόμενον, ὁ ἀντίδοτος δὲν δύναται νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ ἀντιδιδομένου ἐνστάσεις ἐκ τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως κατὰ τοῦ ἀντιδίδοντος. Ὁ Σάλπιος μετὰ πολλῶν ἄλλων δέχεται ὅτι καὶ ἐν τῷ P.D. ὑπῆρξε καθαρὰ ἀντίδοσις, οἷον ἐν L. 19 Πανδ. 46.2. Ἀλλ' ὁ Danz ἰσχυρίζεται εὐλόγως ὅτι ἐν Ρώμῃ ἡ καθαρὰ ἀντίδοσις ἦτο ἄγνωστος. Τὴν δὲ L. 19 ἀναφέρει δικαίως εἰς *delegatio*

6) Ἡ ἀνανέωσις διὰ τῆς προσχωρήσεως νέου ὀφειλέτου καλεῖται *expromissio*.⁹

Δύναται δὲ ἄνεν γνώσεως καὶ δὴ καὶ ἐναντίον τῆς βουλήσεως τοῦ τέως ὀφειλέτου νὰ γείνη.¹⁰ Ἀλλὰ συνήθως στηρίζεται ἐπὶ ἀντιδόσεως τοῦ τέως ὀφειλέτου—ἀντίδοσις ὀφειλῆς, *delegatio debiti*.

Ἐνταῦθα ἀντιδίδων εἶνε ὁ τέως ὀφειλέτης—ἀντιδιδόμενος ὁ πιστωτής καὶ ἀντίδοτος ὁ νέος ὀφειλέτης. Συνήθως ὁ ἀντίδοτος εἶνε ὀφειλέτης τοῦ ἀντιδιδόντος καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπαλλάσσεται ἀναλαμβάνων τὸ χρέος τοῦ ἀντιδιδόντος.

Ὁ ἀντίδοτος ἐπὶ τῆς ἀντιδόσεως ὀφειλῆς δὲν ἀντιτάσσει ἐνστάσεις κατὰ τοῦ ἀντιδιδόμενου ἐκ τῆς σχέσεώς του κατὰ τοῦ ἀντιδιδόντος.¹¹

Τὰς ἐνστάσεις ἃς εἶχεν ὁ ἀντιδίδων κατὰ τοῦ ἀντιδιδόμενου δύναται νὰ ἀνασκήσῃ καὶ ὁ ἀντίδοτος, ἐπ' ὅσον εἰσῆλθεν ἐν τῇ θέσει τοῦ ἀντιδιδόντος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὀφειλὴν τούτου καὶ δὲν ἔδωκεν ἀπόλυτον (ἀναιτιώδη) ὑπόσχεσιν χρέους.

§ 60. Προαπαιτούμενα καὶ ἀποτελέσματα

τῆς ἀνανεώσεως.

+ Ἀναγέννησις μέρους ἢ μίσης τοῦ
τος εἰσῆλθαι χρέους δὲν δύναται νὰ
καὶ τῆς ΚΕ 97—ὁ δὲ ἀνὴρ τοῦ
ταύτῃς Α' 283.

Ἡ ἀνανέωσις προϋποθέτει :

1. Παλαιότεραν ἐνοχλήν, ἣτις πρόκειται νὰ ἀποσβεσθῇ· αὕτη δὲν εἶνε ἀναγκασίως ἀγώγιμος, ἀρκεῖ καὶ φυσικὴ.¹ ἀνανεώσιμοι δὲ εἶνε καὶ αἱ δι' ἐνστάσεως ἐκβαλλόμεναι ἢ ἄλλως διαρρηχταὶ ἐνοχαί. +

2. Νέαν ἐνοχλήν.² Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνανεώσεως χρησιμεύουσι μονομερεῖς συμβάσεις, οὐχὶ λ.χ. ἀγοραπωλησίαι.

debiti. Ἀνεξάρτητον τούτου εἶνε τὸ ζήτημα, ἂν σήμερον ὑφίστανται καθαρὰ ἀντιδόσεις, ὅπερ πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς.

9) Οἱ Ρωμαῖοι μετεχειρίζοντο τὴν ἔκφρασιν *expromissio* ἐν εὐρυτάτῃ ἐκτάσει. Windscheid § 353 σημ. 8.

10) L. 8 § 5 Πανδ. 46.2.

11) L. 19 Πανδ. 46.2 — L. 4 § 20 Πανδ. 44.4 — L. 12 Πανδ. 46.2.

1) L. 1 § 1 Πανδ. 46.2 — L. 2 Πανδ. 46.2.

2) Ἡ λύσις τῆς παλαιᾶς ἐνοχλῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συστάσεως νέας καὶ τῆς ἀνανεωτικῆς ἐπερωτήσεως ἥτις νὰ μὴ εἶνε ἄκυρος ἢ νέα ἐνοχή. Ἀλλ' ἀρκεῖ φυσικὴ ἐνοχή ὡς καὶ ἡ ἐκβαλλομένη διὰ διαλυτικῆς ἐνστάσεως. L. 91 Πανδ. 46.2. Ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ θύματος ἡ ἐνοχλήν ἔχει καὶ κατὰ τὴν

Ἐν Ρώμῃ ἡ ἀνανέωσις ἐγίνετο δι' ἐπερωτήσεως, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνανεώσεως ὡς καὶ πρὸς πάντα ἄλλον.³

Συμβάσεις τοῦ σημερινοῦ δικαίου, αἵτινες χρησιμεύουσι δι' ἀνέωσιν, εἶνε κυρίως ἀπόλυτοι (ἀναιτιώδεις) ἤτοι ἰδίως συμβάσεις ἀφαιρέσεως καὶ ἄλλαι συμβάσεις ἀναγνωρίσεως. Οὐχὶ σπανίως ἡ ἀνέωσις περιβάλλεται τὸν τύπον ὅτι ὁ ὀφειλέτης θέλει κρατῇ τὸ τιμκείμενον τοῦ χρέους ὡς δάνειον λ. χ. ὀφειλόμενον τίμημα. Ἡ ἀνέωσις συναλλαγματικὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἀνανέωσιν.

Ἐχει ἡ ἀνανέωσις νομικὴν ὑπαρξιν, ὅταν ἡ προαπαίτουμένη λαϊοτέρα ἐνοχὴ πράγματι δὲν ὑφίσταται ;

Ἐν Ρώμῃ ἐθεωρεῖτο ἡ ἐπερωτήσις τῆς ἀνανεώσεως ὡς ὑπὸ αἵρεσιν τῆς ὑπάρξεως τῆς προτέρας ἐνοχῆς, ἥτις ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς ἀνανεώσεως.⁴

HA 475.

ἔχει δικαίωμα ἀποζημιώσεως ἢ ἀποκαταστάσεως. Ἐνοχὴ ὑπὸ προθεσμίας ἀνανεοῖ εὐθὺς τὴν παλαιὰν ἐνοχὴν, ὑπὸ αἵρεσιν μόνον ἂν πληρωθῇ ἡ αἵρεσις. L. 8 § 1 Πανδ. 46.2. Πάντοτε ὅμως ἡ παλαιὰ ἐνοχὴ, ἐν ὅσῳ ἤρτηται ἡ αἵρεσις τῆς νέας, δὲν ἐνασκεῖται. Διότι ἀτίκειται ἡ ἐνστάσις ὅτι συνεφωνήθη ἡ αἵρεσις τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς. Οὕτω L. 36 Πανδ. 12.1 — L. 80 καὶ 83 Πανδ. 23.3. Συνεπεία τοῦ ὅτι παλαιὰ ἐνοχὴ ἐξομοιοῦται πρὸς ἐνοχὴν ὑπὸ αἵρεσιν καὶ κρίνεται ἡ αἵρεσις ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς αἵρέσεως τῆς νέας ἐνοχῆς. Οὕτω λ. χ. ἐπιταγήσει τοῦ ὀφειλέτου λογίζεται ὡς ὑπὸ αἵρεσιν ἐνοχὴ. Τοῦτο ἐκφράζει L. 36 Πανδ. 12.1. Πολλοὶ διατυποῦσι τοῦτο ὀξύτερον καὶ διδάσκουσιν ὅτι παλαιὰ ἐνοχὴ γίνεται ὑπὸ αἵρεσιν, ἐνῶ τὸ ἄρθρον εἶνε ὅτι ἐξομοιοῦται πρὸς ἐνοχὴν ὑπὸ αἵρεσιν. Καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀντικείμενον ἐρίδος ἁλλὰ πρακτικῇ φορᾷ δὲν ὑφίσταται. — Ἡ παλαιὰ ἐνοχὴ μένει ἰσχυρά, ἂν ματαιωθῇ ἡ αἵρεσις, διότι ἐλλεῖπει ἡ ἀνανεωτικὴ ἐνοχὴ. Ἐν τούτοις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἡ πρόθεσις, ἵνα ἡ παλαιὰ ἐνοχὴ καταργηθῇ διὰ πᾶσαν περίπτωσιν. Ἐν τούτοις ἀφαιρέσις ὑπὸ αἵρεσιν τῆς ἀπαιτήσεως — pactum de non petendo — πρέπει νὰ τηρηθῇ L. 8 § 1 — 14 — L. 24 Πανδ. 46.2.

3) Καὶ τὸ γράμμασι συναλλάγμα ἐχρησίμευε πρὸς ἀνανέωσιν ἐν τῷ ουστατιανῷ δικαίῳ. Γάϊου Εἰσηγ. III § 128 καὶ 130.

4) Ὅτι ἡ ὑπαρξίς τῆς προτέρας ἐνοχῆς ἦτο ἐν Ρώμῃ ἡ αἵρεσις τῆς ἀφαιρέσεως τῆς νέας, δεικνύουσιν αἱ γενικαὶ ρῆσεις τῶν Ρωμαίων νομικῶν L. 1 — L. 2 Πανδ. 46.2. Ἀλλ' ἰδίως προκύπτει ἐκ τῆς ἀνανεώσεως τῶν αἵρεσιν ἐνοχῶν. Διότι ἡ σύστασις τῆς νέας ἐνοχῆς δὲν γίνεται, ἂν ματαιωθῇ ἡ αἵρεσις τῆς παλαιᾶς. Τοῦτο προφανές, διότι ἡ παλαιὰ ἐνοχὴ, ἥτις ἐγένετο νὰ ἀνανεωθῇ, δὲν ὑφίσταται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ. Αἱ ἀπόπειραι πρὸς ἀνανέωσιν (Bähr, Römer) νὰ θεωρήσωσι τοῦτο ὡς ἐντελῶς μοναδικόν

Διὰ τὰς ἀπολύτους (ἀναιτιώδεις) ἀνανεωτικὰς συμβάσεις τοῦ σημεῖ-
ου δικαίου δὲν ἰσχύει τοῦτο.

Μᾶλλον δὲ ὑπόκεινται εἰς διάρρηξιν, ἐὰν προϋπετίθῃ κατὰ πλά-
κατὰ τὴν σύστασιν ἢ ὑπαρξίς προτέρας ἐνοχῆς.⁶

3. Ἀποιεῖται ἡ πρόθεσις ἀνανεώσεως—animus novandi—ἥτοι
εὖς τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς διὰ συστάσεως νέας.

Ἡ πρόθεσις αὕτη δὲν εἰκάζεται, ὡς συνέβαινε μέχρις Ἰουστινια-
ῦσαν δευτέρα ἐνοχὴ διὰ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον χρέους γεννᾶται.⁶

Ἡ δὲ πρέπει ἰδιαίτερος νὰ προκύπτῃ ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς
ἀνανεώσεως. Ἀλλως ὑφίστανται δύο ἐνοχαὶ παρ' ἀλλήλαις, αἵτινες
τίθενται τὸν αὐτὸν σκοπόν.^{7, 8}

KST 593

KA 522

KA 475

A 282

KA 475

KE 10

νον, ἀσφαλῶς δὲν ἐπέτυχον. Ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι πᾶσα, ἔστω καὶ μικρὰ
αβολὴ τῆς ἐνοχῆς, ἀπῆται ἐν Ρώμῃ ἀνανέωσιν, γίνεται εὐνόητον, ὅτι ἡ
αβολὴ δὲν ἐγένετο ἰσχυρά, ὅπου οὐδὲν τὸ μεταβλητὸν ὑπῆρχε. Πάντοτε
καὶ ἐν Ρώμῃ ἦτο δυνατόν νὰ συσταθῇ ἡ νέα ἐνοχὴ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι
εἴπε νὰ εἶνε ἀνεξάρτητος τῆς υπάρξεως τῆς παλαιᾶς. Ἀλλὰ τοιαύτη πρό-
θεσις εἴπε νὰ εἶνε ἐμφανὴς L. 21, L. 25 Πινδ. 45.1.

5) Ἡ ἀνανέωσις τοῦ σημερινοῦ δικαίου σκοπεῖ νὰ θέτῃ τὴν ἐνοχὴν ἐπὶ
βάσεως. Ὅθεν ἡ νέα ἐνοχὴ δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς υπάρξεως τῆς παλαιᾶς
τολὴ δύναται ἐν ἐλλείψει τῆς παλαιᾶς νὰ διαρρηχθῇ ἐνεκὰ πλάνης, δόλου
μοίαν λόγων. Τοῦτο εἶνε ἰδίως φανερόν, ὅταν ἡ ἀνανέωσις γίνηται ἐπὶ τῇ
ἐκλογισμῶν καὶ εἶνε ἀναμφίβολον, ὅταν γίνηται δι' ἀναδοχῆς συναλ-
ματικῆς.

6) Ἀρχικῶς ἐν Ρώμῃ ἐπῆρχετο ἀνανέωσις χωρὶς νὰ εἶνε ἀναγκασία, ἰδία
ἐν ἀνανεοῦντος». Ἡρεῖται ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ αὐτοῦ κοινούλου περιου-
ς. Δικαίως δέχονται ὁ Salpius καὶ ὁ Gide, ὅτι ἡ ἀνανέωσις ἀπετέλει ἐξώδι-
κατανάλωσιν τῆς ἐνοχῆς. Τοῦτο δὲ ἵνα μὴ ᾖ δυνατόν ἡ διπλὴ εἰσπραξις
αὐτοῦ χρέους. L. 18 Πινδ. 45.1. Ὅθεν ὁ Γάιος ἐν Εἰσηγ. § 176, αἵτι-
ἐνταῦθα ὡς καὶ ἀλλοχρῶς περιστῶσι τὴν παλαιότεραν θεωρίαν τοῦ δικαίου,
ἐν γινώσκει περὶ animus novandi. Τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν αὐτοκατατόρων ἐμορ-
τῇ ὁ κανὼν, ὅτι πρὸς ἀνανέωσιν εἶνε ἀναγκασία ἡ πρόθεσις τῶν συμβαλλο-
ντων πρὸς λύσιν τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς — animus novandi. — Ἀλλ' ὑπετίθετο
ρχων, ὅταν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐνοχὰς ἡ αὐτὴ προέκειτο σχέσις χρέους. Ἡ
αιστέρα ἀντίθεσις ἦτο μόνον duplari ἢ fieri novationem, νῦν προσετέθη ὡς
ἐκδοχὴ uterque tenetur sed altero solvente alter liberatur (ἐκάτερος
ρεται, ἀλλ' ἐνὸς καταβάλλοντος ὁ ἕτερος ἀπαλλάσσεται). L. 8 § 5 Πινδ.
2. — Περὶ animus novandi ἐν τῇ κλασικῇ ἐποχῇ L. 31 Πινδ. 46.2. —
2, L. 8 § 1.5. — L. 28, L. 30 Πινδ. 46.2. — L. 58 Πινδ. 45.1. —
tra ὁ Windscheid § 354 σημ. 12.

7) Ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξεν ἐν L. 8 Κωδ. 8.14. Novationum nocentia

Ἀλλὰ ρητῶς δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ ἡ πρόθεσις ἀνανεώσεως.

Ἡ ἀνανέωσις λύει τὴν ὡς βάζειν ληφθεῖσαν ἐνοχλὴν ipso jure.⁹

Ἡ ἀναγνώρισις ἐξυπνῶνται καὶ σβέννυνται ἀσφάλματα: Α 202 Καρ. III § 521 εδ 5

corrigentes volumina et veteris juris ambiguitates resecantes sancimus, si quis. . aliquid fecerit ex quo veteris juris conditores introducebant novationes, nihil penitus priori cautela innovari, sed anteriora stare et posteriora in clementiam illis accedere nisi ipsi specialiter remiserint quidem priorem obligationem et hoc expresserint, quod secundam magis pro anterioribus elegerint § 4. Et generaliter definimus voluntate solum esse non lege novandum, et si non verbis exprimatur ut sine novatione quod solito vocabulo ἀνοδατεύτως dicunt, causa procedat: hoc enim naturalibus in esse rebus volumus et non verbis extrinsecus supervenire. [Διορθούμενοι τὰ βλάπτοντα τὰς ἀνανεώσεις καὶ τέμνοντες τοῦ παλαιοῦ δικαίου τὰς ἀμφιβολίας θεσπίζομεν, εἴαν τις ἐποίησέ τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ τοῦ παλαιοῦ δικαίου οἱ ἰδρυταὶ εἰσάγον τὰς ἀνανεώσεις, οὐδὲν νὰ μεταβάλληται ἐκ τῶν προτέρων ἐγγυήσεων, ἀλλὰ καὶ τὰ πρότερα νὰ διατηρῶνται καὶ τὰ ὕστερα νὰ προστίθενται ἐκείνοις, εἴαν μὴ αὐτοὶ (οἱ συμβαλλόμενοι) εἰδικῶς ἐποίησαντο ἄρσεις τῆς παλαιᾶς ἐνοχλῆς καὶ ἐξέπρασαν τοῦτο, ὅτι προτιμῶσι τὴν δευτέραν ἀντὶ τῶν πρώτων § 4. Καὶ γενικῶς ὀρίζομεν ὅτι ἡ ἀνανέωσις πρέπει νὰ γίνηται διὰ τῆς θελησέως μόνον οὐχὶ διὰ τοῦ Νόμου, καὶ ἂν δὲν ἐκφράζεται τοῦτο διὰ λέξεων, ἔσται καὶ ἂν δὲν λέγεται ρητῶς ὅτι νὰ προδραῖνῃ τὸ πρᾶγμα ἄνευ ἀνανεώσεως, ὅπερ διὰ τῆς συνήθους λέξεως ἀνοδατεύτως λέγουσι· διότι τοῦτο (τὸ μὴ ἐπέρχεσθαι ἀνανέωσιν ἄνευ ψυχῆς ἀνανεοῦντος) θέλομεν νὰ ἐνυπάρχῃ ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων καὶ νὰ μὴ ἐπέρχηται ἔξωθεν ἐκ τῶν λέξεων (ἔσται ἐκ τῆς ρητῆς ἐκφράσεως τοῦ ἀνοδατεύτως)]. — Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως μεγάλως ἀμφισβητεῖται. Πολλοὶ ἀπαιτοῦσιν ὅπως ἡ πρόθεσις τῆς ἀνανεώσεως δηλωτῇ δι' εἰδικῶν λέξεων, ὅπερ ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ σπανίως συμβαίνει. Κατὰ τὴν ὀρθότεραν δόξαν ὁ Ἰουστινιανὸς ἤθελε νὰ καταργήσῃ μόνον τὰ τεκμήρια τῆς ἀνανεώσεως, ὅτινα περιεῖχε τὸ παλαιὸν δίκαιον· ἡ πρόθεσις τῆς ἀνανεώσεως πρέπει νὰ ἐξωτερικευθῇ. Αὕτη εἶνε ἡ κυρία ἰδέα τῆς διατάξεως. Ἐὰν ὁ Ἰουστινιανὸς ἔν τις εἰδὴ λίαν ὀξεῖαν ἐκφράσιν, δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοῦτο ὑπερβολικὴ σημασία.

8) Κατὰ κανόνα ὁ ὑφαιλέτης μεταβιβάζει εἰς τὸν πιστωτὴν ⁺ συναλλαγματικὰς λόγους πληρωμῆς. Ἀνωτ. § 55 σημ. 14. Τότε ἡ ἀρχικὴ ἀπαίτησις δὲν λύεται διὰ τῆς μεταβιβάσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰσπράξεως τῆς συναλλαγματικῆς. Ὅθεν δύναται ὁ πιστωτὴς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐνοχλὴν καὶ κυρίως, ὅταν οὐδεμίαν ἱκανοποίησιν λάβῃ ἐκ τῆς συναλλαγματικῆς καὶ ὅτ' χωρὶς νὰ εἶνε εἰς τοῦτο ὑπαίτιος. — Ἀνανέωσις διὰ τῆς ἀναδοχῆς ὑποχρεώσεως ἐκ συναλλαγματικῆς ἐπέρχεται, ὅταν ἡ συναλλαγματικὴ γίνηται δεκτὴ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀμέσου καὶ τελειωτικῆς διακανονίσεως τοῦ παλαιοῦ χρέους. — Καὶ Γρακ § 364 ἐδ. 2. **† KE 350 H 340 KA 355 IH 640 KE 184 NST 289**

9) Ἐν L. 40 Πανδ. 46 2 cui recte solvitur is etiam novare potest. Ἀλλὰ

§ 61. Δικαστικὴ κατάθεσις.

Διὰ δικαστικῆς καταθέσεως τοῦ ἀντικειμένου τοῦ χρέους δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ ὀφειλέτης, ἂν ὁ πιστωτὴς παρεμβάλλῃ προσκόμματα εἰς τὴν καταβολήν, εἰς ἣν δικαιοῦται ὁ ὀφειλέτης. Τὰ κωλύματα εἰσι κυρίως τὰ ἐπόμενα :

α) Ὁ πιστωτὴς δὲν θέλει νὰ λάβῃ τὴν καταβολήν εἴτε ὑπαιτίως, εἴτε ἐκ φανταστικῶν λόγων ἢ δὲν δύναται νὰ τὴν λάβῃ, διότι εἶνε ἀπὼν² ἢ εἶνε ἀνίκανος πρὸς τὸ ἐκποιεῖν καὶ δὲν ἔχει νόμιμον ἀντιπρόσωπον ἢ διότι ἡ ἀπίστις εἶνε κατεσχυσμένη.

β) Ὁ πιστωτὴς εἶνε ἀδέβαιος³ εἴτε διότι εἶνε μετέωρον τὸ ζήτημα τίνι ἀνήκει ἡ ἀπίστις, εἴτε διότι παρὰ τῷ ὀφειλέτῃ ὑφίστανται βάσιμοι ἀμφιβολίαι περὶ τοῦ προσώπου τοῦ δικαιοῦχου.⁴ Χρήματα, ἀλλὰ κινήτᾳ καὶ ἀκίνητᾳ δύνανται εἰς τοιαύτας περιστάσεις νὰ κατατεθῶσιν ἢ νὰ μεσεγγυθῶσιν.^{5, 6}

τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν, ὡς αὐτὸς ὁ Παῦλος παρατηρεῖ διὰ τὸν solutionis causa adjectus¹ ἐπίσης καὶ δι' ἄλλους, οἵτινες ἐξουσιοδοτήθησαν ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ μόνον πρὸς ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς.

1) Ἡ L. 19 Κωδ. 4.32 — ἡ λεγομένη lex depositionis — ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς ὑπερημερίας.

2) L. 47 § 2 Πανδ. 40.5 — L. 4. Πανδ. 40.7.

3) L. 18 § 1 Πανδ. 22.4 — L. 1 § 36 Πανδ. 16.3 — L. 11 § 3 Πανδ. 19.2.

4) Ἡ ὑπόθαλψις τῆς ὑπερβολικῆς δειλίας τοῦ ὀφειλέτου, οἷα ἡ ἐν τῇ ἀποράσει τοῦ Ἀνωτ. Γερμ. Δικ. 40 σελ. 431, εἶνε σκληρότης πρὸς τὸν πιστωτήν, ἣν δικαίως ἀποδοκιμάζει ὁ Kühne. Ἀλλ' οὗτος ὑπερβαίνει τὸ μέτρον καὶ θέλων νὰ λάβῃ ὑπ' ἑξέως τὴν ἀπλὴν ὑποκειμενικὴν ἀβεβαιότητα τοῦ ὀφειλέτου ἐνεκα τῆς νομικῆς ἀμφιβολίας τοῦ θέματος. — Κατὰ Γρ.ΑΚ § 372, πλὴν τῆς ὑπερημερίας τοῦ πιστωτοῦ ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ καταβῇ, ὅταν ἐξ ἄλλου ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πιστωτοῦ κειμένου λόγου εἴτε συνετεῖξ ἀβεβαιότητος καὶ ἐρεϊδομένης ἐπὶ ἀμελείας περὶ τοῦ προσώπου τοῦ πιστωτοῦ δὲν δύναται εἴτε οὐδὲως εἴτε ἀσφαλῶς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του.

5) Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ κατάθεσις ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ κινήτων, οὐχὶ ἐπὶ ἀκινήτων. Windscheid § 347. Contra δικαίως ὁ Ulrich. Διὰ τὸ ὀφειλέτης ἀκινήτου νὰ μὴ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν, ἵνα καταλείπων τὸ ἀκίνητον εἰς μεσεγγυοῦχον ἀπαλλαγῇ τοῦ χρέους ; — Κατὰ τὸν Γρ.ΑΚ § 372 κατατίθενται μόνον χρήματα, χρεώγραφα καὶ ἄλλα ἔγγραφα καὶ τιμολογῇ, — Κατὰ τὸν Νόμον ΦΠΒ⁷ τῆς 30 Μαΐου 1882 αἱ καταθέσεις χρημάτων (χρεωγράφων) καὶ τιμολογῶν πραγμάτων παράγουσι νόμιμα ἀποτελέσματα μόνον ἂν γίνωσι παρὰ

[Ἡ κατάθεσις ἐν Γερμανίᾳ πρέπει νὰ γίνη εἰς τὸ γραφεῖον καταθέσεων τῆς ἐπαρχίας, ἐν ᾗ κεῖται ὁ τόπος τῆς καταβολῆς].

Ὁ πιστωτὴς δικαιούται ἵνα τὸ χάριν αὐτοῦ καταθεθὲν λάβῃ ἐκ τοῦ γραφείου τῆς καταθέσεως, ὅταν ἡ νομιμοποίησις αὐτοῦ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τούτου ὃν ἀφορᾷ ἢ ἂν ἀπέναντι τούτου δικασθῇ τὸ τῆς νομι-

Mela' Sfarana'ladu' uin' arax' mon' kade' thymofrionu' Kap. III §54a HB

τινι τῶν συμβολαιογράφων τοῦ τόπου, ἐνθα ὀρεῖλεται ἡ ἐκτέλεσις (εἴτε ρητῶς εἴτε σιωπηρῶς) τοῦ συμβολαίου ἢ παρὰ τῷ Γραμματεῖ τοῦ Πρωτοδικείου, εἰς ὃ ὑπάγεται ὁ τόπος τῆς ἐκτέλεσεως. Ἄρα ἡ κατάθεσις παρὰ Δημοσίῳ Ταμείῳ, παρὰ Τραπεζῇ ἢ παρ' ἀναρμοδίῳ συμβολαιογράφῳ ἢ Γραμματεῖ δικαστηρίου εἶνε ἄκυρος. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Νόμον ΒΙΓ' τῆς 11 Ἰουλίου 1892 ὁ καταθετὴν καταθέτει αὐτὸς εἰς τὸ ἀρμόδιον (ἥτοι τοῦ τόπου τῆς ἐκτέλεσεως) Δημοσίον Ταμεῖον τὰ χρήματα, τὰ χρεώγραφα ἢ τὰ τιμαλφῇ πράγματα καὶ λαμβάνει γραμμάτιον καταθέσεως, ὅπερ παραδίδεται πρὸς τὸν ἀρμόδιον (ἥτοι τοῦ τόπου τῆς ἐκτέλεσεως) συμβολαιογράφον ἢ γραμματέα Πρωτοδικῶν καὶ συντάσσεται ἡ προσηκουσα ἐκθεσις δικαστικῆς καταθέσεως. Ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς ἐκθέσεως ταύτης πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς συντελεσθεῖσα ἡ δικαστικὴ κατάθεσις. Οἱ τίτλοι οἱ παραστατικοὶ χρηματικῆς ἀξίας (χρεώγραφα) δύναται νὰ κατατεθῶσι καὶ παρὰ τῷ Ταμείῳ τοῦ ἐν Ἀθήναις Καταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Πῶς ἀποδίδονται τὰ κατατεθέντα; Κατὰ τὸ ἀρθ. 3 τοῦ Β. Διατ. 15 Ὀκτ. 1835 καθιερωθέντος διὰ τοῦ Νόμου ΡΠΖ', τὸ δικαστήριον ἐκδίδει ἔστωμα πρὸς τὸν ταμίαν περὶ παραδόσεως· ἐπομένως διὰ τῆς ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίας θίλει ζητηθῇ παρὰ τοῦ Δικαστηρίου ἵνα διαταχθῇ ἡ ἀπόδοσις τῶν κατατεθέντων εἴτε εἰς τὸν καταθέσαντα εἴτε εἰς τὸν ὑπὲρ οὗ ἡ κατάθεσις, ἐφ' ὅσον ὀρίστανται λόγοι ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης λύσεως. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου προσάγεται ἐνώπιον τοῦ Ταμείου. Κατὰ τὴν ἐννοίαν τῶν Νόμων τούτων ἐν Ἑλλάδι δύνανται δικαστικῶς νὰ κατατεθῶσι μόνον: χρήματα, χρεώγραφα καὶ τιμαλφῇ πράγματα (ἐκ πολυτίμων μετάλλων καὶ λίθων *Quid* καλλιτεχνικὰ ἄγγεῖα ἐκ χρώματος; κρυστάλλινα βερύτιμα ἄγγεῖα, Νομίσμα καὶ. Ἀλλὰ ζῶα καὶ εὐφάρτα πράγματα δὲν δύνανται νὰ κατατεθῶσι. Κατάθεσις ἀκινήτων ἥτοι μεσεγγύησις ἐπιτρέπεται ἐν Ἑλλάδι: Νομίσμα *εἰς*, [Γεωρ. Δυσβουν].

6) Ἡ κατάθεσις ἐγίνετο ἐν Ῥώμῃ *in publico* καὶ δι' ἐν νεοῖς ἢ ἐν δημοσίοις φυλακτηρίοις—*horrea*—ἢ παρὰ τραπεζίταις. Ἐν Γερμανίᾳ πρότερον ἀποκλειστικῶς παρὰ τοῖς δικαστηρίοις· νῦν ἡ κατάθεσις χρημάτων γίνεται συνήθως εἰς τὰ διοικητικὰ κέντρα παρακαταθήκης τοῦ Κράτους. Ἡ κυρίως μεταβιβάζεται εἰς τὸ Κράτος, παραγομένου *depositum irregulare*· ἀλλὰ δίδονται καὶ οἱ καταθέσεις τόκοι, οἵτινες ὅμως εἶνε ἐλάχιστοι.

7) Κατὰ κανόνα ἀρκεῖ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ πιστωτοῦ ὑπὸ τοῦ ὀρεϊλέτου. Ἐὰν ὁ ὀρεϊλέτης καταθέσῃ ἕνεκα τῆς ὑπερφημερίας πιστωτοῦ δηλωθέντος ἐν τῇ καταθέσει, ἀναγνωρίζει οὕτως αὐτὸν ὡς νομιμοποιούμενον πρὸς εἴπραξιν τοῦ κα-

διαίρεσις ἦτο μεγίστης σημασίας ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ δὲν ὑφίσταται πλέον τοιαύτη διάκρισις. ~~Περὶ τῶν πραγμάτων καὶ χρημάτων. Κεφ. III. § 68. 1335. — Κεφ. IV. § 1. 1336.~~

§ 68. Ἀπλᾶ καὶ σύνθετα πράγματα, ομάδες πραγμάτων καὶ χρημάτων.

1. Τὰ σωματικά πράγματα καλοῦμεν ἀπλᾶ, ὅταν πάντα τὰ στατικά αὐτῶν μέρη ἀναγκαιῶς ὑπόκεινται εἰς τὰς αὐτὰς νομικὰς συνεπείας.¹

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς νομικῆς ἀπλότητος, εἶνε ἀδιάφορον ἂν τὸ πρᾶγμα σύγκειται ἐξ ὁμοίας ἢ ἐξ ἀνομοίας ὕλης. Λ.χ. εἰς ἵππος ἢ ἐν φυτὸν γάστρας εἰσὶ νομικῶς ἀπλᾶ πράγματα, ἂν καὶ ἡ φυσικὴ σύστασις τῶν διαφόρων αὐτῶν μερῶν εἶνε λίαν ποικίλη.

Ὡς ἀπλᾶ πράγματα λογίζονται καὶ αἱ συνενώσεις πραγμάτων, ἅτινα ὡς ἐν ἑκάστῳ εἰσιν ἄνευ ἄξιας, λ.χ. σιτηρά, ἄμμος, ἐσμός μελισσῶν. Διὰ τὰς συναλλαγὰς λαμβάνεται ὑπ' ὄψει μόνον τὸ σύνολον. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται τὸ σύνολον νομικῶς ὡς ἀπλοῦν πρᾶγμα, καίπερ πραγματικῶς ὑφισταμένων πολλῶν πραγμάτων.

2. Διάφορα πρότερον αὐθυπόστατα πράγματα συνάπτονται εἰς πολλὰς περιπτώσεις οὕτω πρὸς τι σύνολον σωματικῶς, ὥστε ἑκάστην δὲν ἀφίνει ἐντελῶς καὶ ἀναγκαιῶς τὴν προτέραν νομικὴν αὐτοῦ φύσιν.

(1) Τὸ κύριον χωρίον περὶ διαιρέσεως τῶν πραγμάτων εἶνε τοῦ Πομπωνίου ἐν Ν. 30 Πανδ. 41. 3. *Tria autem sunt genera corporum, unum quod continetur uno spiritu et graece ἡνωμένον vocatur, ut homo, tignum lapidis et similia: alterum quod ex contingentibus hoc est pluribus inter se cohaerentibus constat quod συνημμένον vocatur ut aedificium, navis, armarium, tertium quod ex distantibus constat ut corpora plura non soluta, sed uni nomini subiecta veluti populus legis grex.* [Τρία εἰσὶ τὰ γένη τῶν πραγμάτων, ἓν ὅπερ συνέχεται ἐνὶ πνεύματι καὶ ἑλληνιστὶ καλεῖται ἡνωμένον ὡς ὁ ἄνθρωπος, τὸ ξύλον, ὁ λίθος καὶ τὰ παρόμοια ἕτερον ὅπερ συγκείται ἐκ συναφῶν ἥτοι πλείονων πρὸς ἄλληλα συγχλωμένων (μερῶν), ὅπερ καλεῖται (ἑλληνιστὶ) συνημμένον ὡς ἡ οἰκοδομή, ἡ ναῦς, ἡ σκευοθήκη (ἀρμῆρι), τρίτον ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ διεστώτων μερῶν, ἥτοι πολλῶν σωμάτων κεχωρισμένων, ἀλλ' ἐνὶ ὀνόματι ὑποκειμένων, ὡς λαός, λεγεών, ἀγγέλῃ]. Ὡς ὁ Goppert ἀπέδειξε τραῦς, ἡ διαίρεσις αὕτη τῶν πραγμάτων ἐλήφθη ἐκ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας τῶν στωϊκῶν. Ἀλλ' οἱ νομικοὶ ἐχρησιμοποίησαν ταύτην κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πρακτικοῦ βίου καὶ τοῦ δικαίου.

Γενικά καὶ ἑνχαί

11

Τὰ τοιαῦτα πράγματα καλοῦνται σύνθετα (*corpus ex contingentibus*). Ἐνταῦθα ἀνήκουν πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ οἰκοδόμηματα, τὰ πλοῖα, ἡρώσα κοσμήματα ἔχοντα πολυτίμους λίθους καὶ μαργαρίτας. Ἐὰν δηλ. ἐνφοδομήθησαν εἰς τι οἰκοδόμημα ἄλλοτρια ὑλικά ἢ ἐν πλοίῳ ἄλλοτριαι σκινίδες ἢ ἱστοί ἢ ἐν κοσμήματι ἐθέθησαν ἄλλοτριαι πολύτιμοι λίθοι, ἐν περιπτώσει χωρισμοῦ τὰ πρόσθετα ταῦτα πράγματα διαμένουσιν εἰς τὸν πρῶτον κύριον αὐτῶν.

3. Σωματικῶς αὐθυπόστατα πράγματα, ἅτινα ἔχουσι καθ' ἑαυτὰ ἰδίαν ἄξιαν, δύνανται οικονομικῶς νὰ συνενωθῶσιν εἰς ἓν σύνολον, ὅπερ ἐν ταῖς συναλλαγαῖς μέχρι τινὸς βαθμοῦ λογίζεται ὡς ἐνότης. Οἱ Ρωμαῖοι ὀνομάζουσι ταῦτα *corpus ex distantibus* (σῶμα ἐκ διεστώτων), οἱ θὲ νεώτεροι ὀμιλοῦσι περὶ ὁμάδων πραγμάτων (*universitates facti*).

Αἱ ὁμάδες πραγμάτων ἀποτελοῦσιν ἐν μέρει φυσικόν τι σύνολον, ὡς ἡ ἀγέλη, ἐν μέρει δὲ παράγονται δι' ἰδιαιτέρων ἐνεργειῶν τοῦ νομέως, λ.χ. ἡ βιβλιοθήκη, ἡ συλλογὴ εἰκόνων, τὸ ἐμπορικὸν κατὰστημα.

Ἡ ὁμάς πραγμάτων νομικῶς πρέπει νὰ λογισθῇ ὡς ἐνιαῖον ἢ ὡς πολλαπλοῦν πρᾶγμα; Ἀπολύτως οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἐκδοχὴ εἶνε ὀρθή. Ἀφ' ἐνὸς φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἓν μόνον πρᾶγμα, ἀφ' ἑτέρου πολλὰ πράγματα.

α') Τοῦτο εἶνε βέβαιον, ὅτι νομὴ καὶ κυριότης ὑφίσταται μόνον ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα πραγμάτων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ὁμάδα. Ἐὰν ἐδεχόμεθα κυριότητα ἐπὶ τῆς ὁμάδος ὡς τοιούτης, ἡθέλομεν ἀποκτᾶ κυριότητα ἐπὶ παντός κτήνους, ὅπερ προστρέχει εἰς τὴν ἀγέλην, ἐπὶ παντός ἄλλοτριου βιβλίου, ὅπερ περιέρχεται εἰς τινὰ βιβλιοθήκην, ἐπὶ παντός ποσοῦ ἄλλοτρίων ἐμπορευμάτων, ὅπερ προστίθεται εἰς τὸ κατὰστημα ἡμῶν, διότι ταῦτα γίνονται μέρη τῆς ὁμάδος. Ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως ὅν θά ἦτο ἀσφαλὲς διὰ τὰς συναλλαγὰς καὶ ὅν συμφωνεῖ πρὸς τὰς Πηγὰς.²

2) Ὁ Göppert τὴν φράσιν ὁμάδες πραγμάτων θέλει νὰ περιορίσῃ εἰς ἀγέλας καὶ ἄλλας παρομοίας φυσικὰς ὁμάδας. Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα ὅν συμφωνεῖ ὁ Ν. 30 Πανδ. 41. 3, ἐνθα ὁ Πομπώνιος παρὰ τῇ ἀγέλῃ τάσσει τὸν λαόν καὶ τὴν λεγεῶνα. Τὸ παράδειγμα τῆς λεγεῶνος θὰ ἦτο ἄστοχον, ἂν αἱ ὁμάδες ἔπρεπεν εἶτε ὑποκειμενικῶς εἶτε ἀντικειμενικῶς νὰ ᾖαι μόνον φυσικαὶ ὁμάδες.

3) Μετὰ σαφηνείας καὶ ἀκριβείας ἐκφράζει τοῦτο ὁ Ν. 30 § 2 Πανδ. 41.

β') Ἡ ὁμὰς πραγμάτων δέον ὅπως θεωρηθῇ, νομικῶς ὡς ἐνιαῖόν τι, ὅσας πρόκειται περὶ οἰκονομικῶν ἐπόψεων.

Λ. χ. ὁ ἐπικαρπωτὴς ἀγέλης ἀποκτᾷ τὰ ἀπολλύμενα ζῶα, διότι ὀρεῖται νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἀγέλην εἰς τὸν κύριον αὐτῆς ὡς τοιαύτην, συμπληρῶν αὐτὴν διὰ τῶν νεογνῶν. Τούνυντιον ὁ ἐπικαρπωτὴς κεχωρισμένων ζῶων (ἤτοι μὴ ἀποτελούντων ἀγέλην) ἀποκτᾷ τὰ νεογνά ἄνευ ὑποχρεώσεως πρὸς συμπλήρωσιν, ἐνῶ ἐπὶ τῶν ἀπολλυμένων κτηνῶν οὐδὲν δικαίωμα ἔχει, ἅτε ἀποτελούντων τὴν οὐσίαν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐπικαρπίας.^{4, 5}

§ 4. Χαρακτὴρ [universitas juris, ὁμὰς δικαίου] εἶναι ἄθροισμα

3. Πομπώνιος. De tertio autem genere corporum videndum est, non autem grex universus sic capitur usu quo modo singulae res, nec sic quomodo cohaerentes quid ergo est? Elsi ea natura ejus est ut adjectionibus corporum maneat, non item tamen universi gregis ulla est usucapio, sed singulorum animalium sicuti possessio, ita et usucapio, nec si quid emptum immixtum fuerit gregi augendi ejus gratia, idcirco possessionis causa mutabitur, ut si reliquis grex dominii mei sit haec quoque ovis, sed singulae suam causam habebunt. [Πρέπει δὲ νὰ ἴδωμεν περὶ τοῦ τρίτου γένους τῶν σωμάτων. Ὁλοκλήρος ἡ ἀγέλη δὲν χρησιδεσπάζεται οὕτως ὅπως τὰ καθ' ἑκάστην πράγματα οὐδὲ οὕτως ὅπως τὰ συνημμένα. Τί λοιπὸν γίνεται; Καίτοι ἡ φύσις αὐτῆς εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ διαμένῃ [ἀκεραία] διὰ τῆς προσθήκης τῶν σωμάτων, ὅμως δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐδεμία χρησικτησία ὀλοκλήρου τῆς ἀγέλης ὑφίσταται, ἀλλ' ὅπως ἔστι νομῇ οὕτως ὑπάρχει καὶ χρησικτησία τῶν καθ' ἑκαστα ζῶων, οὐδὲ εἰάν τι ἀγορασθὲν ἀνemiθῇ ἵνα αὐξήσῃ τὴν ἀγέλην, μεταβάλλεται διὰ τοῦτο ἡ αἰτία τῆς νομῆς. Ὅποτε εἰάν ἡ λοιπὴ ἀγέλη εἶναι τῆς ἐμῆς κυριότητος, ἔσται καὶ τὸ πρέσβατον τοῦτο, ἀλλ' ἑκαστον θὰ ἔχῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ αἰτίαν]. Πρβ. Windscheid § 137 σημ. 5, ὅστις δέχεται κυριότητα ἐπὶ ἀγέλης καὶ ἄλλων φυσικῶν ὁμάδων, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν ὁμάδων πραγμάτων δέχεται ἰδίαν κυριότητα ἐφ' ἑκάστου πράγματος. Ἐσωτερικοὶ λόγοι δὲν ὑφίστανται ὑπὲρ τῆς διακρίσεως ταύτης οὐδὲ αἱ πηγαὶ ἐξαναγκάζουσι τὴν παραδοχὴν οὕτω περιέργου πορίσματος. Κατὰ τῆς κυριότητος ἐπὶ τῆς ὁμάδος πραγμάτων ὡς τοιαύτης ἐκηρύχθησαν ὁ Wächter, ὁ Dernburg, ὁ Exner, ὁ Kohler.

4) Ν. 70 § 3 Πανδ. 7. 1—Ν. 31 Πανδ. 7. 4.

5) Τὴν ὄντησιν πρὸς διάκρισιν τῆς universitas juris καὶ τῆς universitas facti ἔδωκεν ἡ γλῶσσα non utitur eis τὸν Ν. 1 § 8 Πανδ. 15. 2, ἥτις τὴν universitas incorporea et juris, in qua actiones continentur (ἤτοι τὸ χρηματίον, peculium) ἀντέταξε πρὸς τὴν universitas corporea (ἤτοι τὴν ἀγέλην). Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τινὲς ἐζήτησαν τὸ διακριτικὸν γνώρισμα, ἐν τούτῳ ὅτι universitas juris εἶναι ἡ ἐνότης ἡ δημιουργουμένη ὑπὸ τοῦ δικαίου,

στοιχείων περιουσίας, ἅτινα κατ' ἀκολουθίαν κοινῆς καταγωγῆς ἢ ὁμοίου οἰκονομικοῦ προορισμοῦ λογίζονται νομικῶς ὡς ἐνότης κατὰ τινὰς σχέσεις. Τὰ στοιχεῖα τῆς περιουσίας δύνανται νὰ μεταβληθῶσι, νὰ αὐξηθῶσι, νὰ ἐλαττωθῶσι χωρὶς νὰ παύσῃ ἡ ταυτότης τοῦ χρηματίου.⁶ Κατὰ τὰ λοιπὰ δὲν ὑπάρχουσι γενικοὶ κανόνες διὰ τὰ χρημάτια, διότι ταῦτα ἐκ διαφόρων λόγων καὶ πρὸς διαφόρους σκοποὺς χρησιμεύουσιν ὡς ομάδες.⁷ Παραδείγματα χρηματίων εἰσὶν: ἡ κληρονομία, τὸ χρημάτιον τῶν ὑπερσούων τέκνων καὶ τῶν δούλων,⁸ ἡ πρὸς τὴν σύζυγον φερρομένη προίξ,⁹ καὶ ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ ἡ περιουσία τῆς ὁμορρυθμοῦ ἐταιρείας.

ἡ ἐκκλησιαστική.

universitas facti δὲ ἡ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐθαριείας. Τοῦτο ὑπεστήριξε νεωστὶ ὁ Bechmann. Ἀλλὰ δὲν εἶ εὐρὴ ἡ ὁρμή αὕτη. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν θεμάτων πρόκειται περὶ συνενώσεως, ἣτις ἐδράζεται ἐπὶ τῶν σχέσεων τοῦ βίου καὶ εὐρίσκει ἀναγνώρισιν ἐν τῷ δικαίῳ. Μᾶλλον δὲ τὸ δικηρικὸν γνῶρισμα εἶνε ὅτι ἡ μὲν universitas facti περιλαμβάνει ὁμοειδῆ σωματικὰ ἀντικείμενα, ἡ δὲ universitas juris (ἡ κατὰ ταῦτα καὶ universitas iurium δυναμένη νὰ κληθῇ), περιλαμβάνει στοιχεῖα περιουσίας ποικίλα. Ὁ Hasse καὶ ὁ Mühlenbruch καταργοῦσι τὴν ἔννοιαν τῆς universitas juris, ἀλλ' ὁρθῶς οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων συγγραφέων δὲν ἀκολουθοῦσι τὴν γνώμην αὐτῶν.

6) N. 40 Παנד. 15. 1. Μαρξιανός. Peculium nascitur, crescit, decrescit, moritur et ideo eleganter Papirius Frondo dicebat peculium simile esse homini. [Τὸ χρημάτιον γεννᾶται, αὐξάνει, μειοῦται, θνήσκει καὶ διὰ τοῦτο κομψῶς ἔλεγεν ὁ Παπίριος Φρόντων ὅτι τὸ χρημάτιον εἶνε ὅμοιον τῷ ἀνθρώπῳ].

7) Ἡ παλαιότερα θεωρία ἐπὶ πασῶν τῶν universitates juris ἐφήρμοζε τὸν κανόνα, res succedit in locum pretii, pretium in locum rei [τὸ πρᾶγμα ὑπείσσεργεται εἰς τὴν θέσιν τοῦ τιμήματος καὶ τὸ τίμημα εἰς τὴν θέσιν τοῦ πράγματος]. Ὅθεν εἰς τὸν δικαιούχον τοιαύτης ομάδος ἐρχορῆγει διεκδικητικὴν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ νομῆως τῆς ομάδος πρὸς διεκδίκησιν ἐλοκλήρου τῆς ομάδος. Ἀμφοτέρω δὲν ἦσαν ὁρθά. Ἡ ἀξία τοῦ Hasse καὶ τοῦ Mühlenbruch συνίσταται ἐν τῷ ὅτι ἐξῆρρον τὴν ἀλήθειαν ὅτι αἱ universitates εἶνε ἀπλῶς σχετικαί, ἥτοι ὅτι ἀποτελοῦσι νομικὴν ἐνότητα μόνον κατὰ τινὰς ἐπόψεις καὶ διαφοροτρόπως.

8) N. 5 § 3 Παנד. 15. 1 Οὐλπιανός. Peculium dictum est quasi pusilla pecunia sive patrimonium pusillum [Πεκούλιον (χρημάτιον) ὡς ὀμάσθη οἶονε μικρὰ χρήματα ἢ μικρὰ περιουσία].

9) N. 1 § 4 Παנד. 38. 4.

II. Τὰ ἐκτὸς συναλλαγῆς πράγματα.

§ 69. 1. Γενικοὶ λόγοι διὰ τὰ ἐκτὸς συναλλαγῆς πράγματα.

Τὰ σωματικὰ πράγματα εἶνε κατὰ κανόνα δεκτικὰ ἰδιωτικῆς κυριότητος καὶ συναλλαγῆς (*in commercio*).¹ Ἀλλ' ὑπάρχουσι κατηγορίαι σωματικῶν πραγμάτων, ἅτινά εἰσιν ἐξληγμένα ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας ἀνεπίδεκτα ὄντα συναλλαγῶν (*extra commercium*).²

Τὸ ἀνεπίδεκτον συναλλαγῶν ἐδράζεται ἐν μέρει μὲν ἐπὶ γενικῶν λόγων, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ θετικῶν νομικῶν κανόνων. Ἐνεκα γενικῶν λόγων :

α) Τὸ σῶμα τοῦ ζῶντος ἀνθρώπου ὡς μέρος τοῦ ὑποκειμένου τοῦ δικαίου εἶνε ἀνεπίδεκτον κυριότητος.³ Οὐχ ἥττον ἐφημερίζοντο ἀναλόγως καὶ ἐπὶ σωματικῆς βλάβης ἐλευθέρων ἀνθρώπων αἱ ἀγωγαὶ περὶ βλάβης πραγμάτων,⁴ διότι φυσικῶς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶνε σωματικὸν πρᾶγμα. Πρὸς τοῦτοις ὅ,τι παύει νὰ εἶνε μέρος τοῦ ζῶντος ἀνθρώπου ὁργανισμοῦ, γίνεται ἀμέσως πρᾶγμα δεκτικὸν κυριότητος. Ἡ κοπεῖσα κόμη γίνεται ἰδιοκτησία τοῦ ἔχοντος αὐτήν. Κατ' ἀκολου-

1) Γαίου Εἰσηγήσεις II § 1—Ίουστινιανού Εἰσηγήσεις 2.1, διαιροῦσι τὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνα, ἅτινα *in nostro patrimonio* (ἐν τῇ ἡμετέρᾳ περιουσίᾳ εἰσὶν) ἦτοι εἰσὶ δεκτικὰ ἰδιωτικῆς κυριότητος, καὶ εἰς ἐκεῖνα, ἅτινα εἶνε *extra nostrum patrimonium*, ἦτοι ἀνεπίδεκτα ἰδιωτικῆς κυριότητος. Τὰ τελευταῖα πολλάκις χαρακτηρίζονται ὡς *extra commercium* πρὸς Ν. 6 Πανδ. 18. 1. *quorum commercium non sit*. Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἐξαίρει κατὰ λέξιν μόνον τὰ ἀνεπίδεκτα ἐκποίησεως χωρὶς νὰ δηλοῖ τὴν αἰτίαν τούτου, ἦτοι τὸ ἀνεπίδεκτον τοῦ πράγματος τοῦ νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἰδιωτικῆς κυριότητος. Ὅθεν εὐρηται ἡ ἔκφρασις καὶ ἐπὶ πραγμάτων, ἅτινα ὑπόκεινται μὲν εἰς ἰδιωτικὴν κυριότητα, ἀλλ' ὑπάγονται ὑπὸ νόμιμον ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκποίησεως Ν. 1 § 2 Πανδ. 2. 3.—Ὁ ΓρΑΚ δὲν πραγματεύεται κατ' ἀρχὴν περὶ ἐκτὸς συναλλαγῆς πραγμάτων.

2) Ἡ ἐκτὸς συναλλαγῆς θέσις δύναται (τοῦλάχιστον κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον) νὰ εἶνε ἀπλῶς μερικὴ. Πρὸς κατωτέρω § 70, 72.

3) Τοῦτο ἐκτείνεται ἐν τινι μέτρῳ καὶ εἰς τεχνητὰ συμπληρώματα τοῦ σώματος καὶ τεχνητὰ μέλη. Ὅθεν ἡ τεχνητὴ κνήμη τοῦ ἀπομάχου δὲν κατὰσχεταί· ἀλλὰ δύναται οὗτος νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτήν καὶ νὰ τὴν πωλήσῃ.

4) Πρὸς Ν. 5 § 3—Ν. 6—Ν. 7 Πανδ. 9. 2—Ν. 3 Πανδ. 9. 1.

θίαν καὶ τὸ πτώμα εἶνε πράγμα.⁵ Ὅθεν δύναται τις καὶ ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐκποιήσῃ τοῦτο πρὸς ἐπιστήμονικούς σκοποὺς ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τοῦ θανάτου. Ἀλλ' οἱ κληρονόμοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐμπορευθῶσι τὸ πτώμα τοῦ κληρονομουμένου, διότι τοῦτο προσβάλλει τὰ χρηστὰ ἥθη.⁶

6) Πράγματ' αἵνα ἕνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῶν διαπλάσεως ἐξαιροῦνται πάσης διαρκοῦς ἀποκλειστικῆς ἐξουσιάσεως καὶ ἐπομένως εἶνε ἀνεπίδεκτα κυριότητος· εἶνε δὲ κοινὰ τοῖς πᾶσι (*communia omnium πάγκοινα*). Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ, τὸ ἐλευθέρως ῥέον ὕδωρ, ἡ θάλασσα.⁷ Καὶ τὴν παραλίαν τῆς θαλάσσης θεωροῦσιν οἱ Ρωμαῖοι ὡς κοινὸν πρᾶγμα· ἀλλ' ὁ Κέλσος ἐθεώρει αὐτὴν ὡς δημόσιον πρᾶγμα τῆς Πολιτείας⁸ καὶ τοῦτο ἰσχύει ἐν τῷ γερμανικῷ κοινοδικαίῳ. Ἡ παραλία τῆς θαλάσσης φθάνει μέχρι τοῦ μεγίστου χειμερίου κύματος.⁹

Τὸ δικαίωμα τῆς κοινῆς χρήσεως εἶνε γενικὸν δικαίωμα τῆς προσωπικότητος.

Κατὰ πάσης δὲ παρακωλύσεως τῆς χρήσεως ταύτης ἀρμόζει ἡ *actio injuriarum*.

Ἐπιτρέπεται ἵνα ἐκ τῶν κοινῆς χρήσεως πραγμάτων ἀποχωρήσῃ καὶ ἰδιοποιηθῇ τις ποσότητάς τινος, π.χ. ποσότητας ὕδατος ἢ πάγου¹⁰ ἢ

5) Ἀλλως ὁ Goldschmidt. Πρβ. καὶ Regelsberger § 144.

6) Ἀπηγορευμένα πράγματα (λ. χ. ἀπηγορευμένα βιβλία, ἐν Ἑλλάδι ἰχθυὲς ἡλισσόμενοι διὰ δυνάμειδος) δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πωληθῶσιν ἢ ἄλλως νὰ ἐκποιηθῶσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ καταστρέφονται. Ν. 4 § 1 Πανδ. 10. 2. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ὀρθὴ ἡ ἐκδογὴ τοῦ Windscheid § 147 σημ. 2, ὅτι ἐπ' αὐτῶν δὲν ὑφίσταται ἰδιωτικὴ κυριότης ἄρα οὔτε κλοπὴ.

7) Ν. 2 § 1 Πανδ. 1. 8.

8) Ν. 2 § 1 Πανδ. 1. 8 — Εἰτηγήσεων 2. 1 — Ν. 13 § 7 Πανδ. 47. 10 — Ν. 14 Πανδ. 41. 1 — Ν. 3 Πανδ. 43. 3. Pampaloni sulle condizione giuridica delle rive del mare in diritto Romano e odierno.

9) Ν. 96 Πανδ. 50. 16. *Litus est quousque maximus fluctus a mari pervenit* [Παραλία εἶνε μέχρι τοῦ σημείου ἔνθα φθάνει ἀπὸ τῆς θαλάσσης τὸ μέγιστον κύμα]. Cicero, *Topica* 7. 32.

10) Ὁ πάγος ὡς πεπηγμένον «ῥέον» ὕδωρ εἶνε πρᾶγμα πάγκοινον. Δὲν διαπράττει δὲ κλοπὴν ὁ οἰκαιοποιούμενος πάγον ἐκ δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν ποταμῶν. Ἀλλ' ὁ κύριος τοῦ ποταμοῦ δύναται νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀραίρεσιν

ἄμμου καὶ λίθων ἐκ τῆς παραλίας. Ἀστυνομικὴ ἄδεια ἀπαιτεῖται, ὅταν φαίνεται ἐνδιαφερόμενον τὸ δημόσιον συμφέρον. Ὑπὸ τοιαύτην ἄδειαν ἐπιτρέπεται νὰ ἐγείρῃ τις οἰκοδομήματα ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς θαλάσσης ὡς καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ.¹¹ Εἰσὶ δὲ ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, ἐφ' ὅσον διατηροῦνται ἐν καλῇ καταστάσει. Ἀλλ' ἐρείπωθῶσιν, ἐπέρχεται πάλιν ἡ φυσικὴ καταστάσις.¹² Ἡ ἀπόκτησις ἀποκλειστικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαιώματος ἐπὶ μερῶν τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, π. χ. ἰδιωτικοῦ δικαιώματος ἀλιείας, δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ κανόνα, μόνον δὲ διὰ προνομίου παρεχομένου ὑπὸ τῆς Πολιτείας εἶνε δυνατή.¹³

§ 70. 2. Res divini juris.

1. Οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν πράγματά τινα ὡς ὑποτεταγμένα εἰς τὸ θεῖον δίκαιον (res divini juris)¹ καὶ ἐξρηγμένα τῆς ἀνθρωπίνης κυριότητος, ἄρα ἀδέσποτα (res nullius).

α) Τὰ πρὸς τὴν θεότητα ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀφιερωθέντα πράγματα ἀπετέλουν τὰς² res sacras. Ἀλλ' ἀπηρτεῖτο πρὸς τοῦτοις ἐγκρισίς τοῦ λαοῦ, κατόπιν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ συνεργασίᾳ³ τῶν Pontifices.

καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ νομὴν αὐτοῦ νὰ προστατεύσῃ δι' αὐτοδικίας ὡς ἐπὶ τῶν ἀγωγῶν τῆς νομῆς.

11) N. 5 § 1—N. 6 Πανδ. 1.8—N. 50 Πανδ. 41.1.

12) N. 6 Πανδ. 1.8—N. 14 Πανδ. 41.1. Ἐν N. 49 Πανδ. 6.1 λέγει ὁ Κέλσος. Solum partem esse aedium existimo nec alioquin subiacere uti mare navibus. [Φρονῶ ὅτι τὸ ἕδαφος εἶνε μέρος τῆς οἰκίας οὐδὲ ἄλλως ὅτι ὑπὸκειται ὡς ἡ θάλασσα τοῖς πλοίοις]. Ἡ ρῆσις αὕτη ὡς γενικὴ θὰ ᾔητο ἀναλήθης, διότι ἰσχύει ὁ ἀντίθετος κανὼν superficies solo cedit. Εἶνε ὅμως ὁρθή, ἀναφερομένη ἰδίᾳ εἰς οἰκοδομήματα ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς θαλάσσης.

13) N. 13 § 7—N. 14 Πανδ. 47. 10. Ἀλλὰ τὸ προνομιον δὲν ἰσχύει eo ipso διεθνῶς.

1) 7 Εἰσηγήσεις 2.1—N. 1 Πανδ. 1.8. Γαῖου Εἰσηγήσεις II § 4.

2) Ὁ Τρεβῆτιος· παρὰ Macrobius sat. III 2 ὁρίζει sacrum est, quod deorum habetur [ἱερόν ἐστίν, τι λογίζεται τῶν θεῶν]. Ἀλλαχοῦ τὰ ἀντικείμενά τινα χαρακτηρίζονται ὡς ἀνήκοντα τῷ λαῷ.

3) N. 9 Πανδ. 1. 8. Οὐλπιανός. Sacra loca ea sunt, quae publice sunt dedicata [ἱεροὶ τόποι οὗτοι εἰσὶν, οἵτινες εἶνε δημοσίως καθιερωμένοι]. Ὑπῆρχον δύο δικαιοπραξίαι ἀπέναντι τῆς θεότητος, ἀφ' ἑνὸς τὸ votum, δι' οὗ ὑπεχρεοῦτο ὁ καθιερώων ἐνοχικῶς πρὸς τὴν θεότητα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀφιέρωσις, (dedicatio) δι' ἧς μετεβιβάζετο ἡ κυριότης τοῦ ἀφιερωμένου πρὸς τὴν

6) Οἱ τύποι ταφῆς ἐλογίζοντο ὡς καταλειμμένοι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀποβιωσάντων καὶ διὰ τοῦτο ὡς *res religiosæ*. Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην περιήρχοντο διὰ τῆς καταθέσεως νεκροῦ ἐν μέρους ἐκείνου, ὅστις ἐδικαιοῦτο νὰ θάψῃ αὐτὸν ἄνευ ἐτέρου, ἐὰν οὗτος ἦτο κύριος τοῦ τόπου τῆς ταφῆς ἢ ἐνήργει τῇ συναινέσει τοῦ κυρίου τοῦ τόπου καὶ δὲν προσεβάλλοντο τὰ ἐμπράγματα δικαιώματα τῶν τρίτων.*

γ) Πράγματά τινα τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Δήμων, ἰδίως τὰ τεῖχη καὶ αἱ πύλαι, ἐτίθεντο ὡς *res sanctæ* ὑπὸ τὴν ἰδιόζουσαν προστασίαν τῶν θεῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν κατελογίζοντο εἰς τὰς *res divini juris*.⁵

2. Τὸ κοινοδίκαιον δὲν γινώσκει *res sanctæ* ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ ἐννοίᾳ. Καὶ ἡ διδασκαλία περὶ *res sacræ* καὶ *res religiosæ* μετεβλήθη ἐντελῶς. Ἰσχύουσι δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰς θρησκευτικὰς κοινότητας τὰς ἐχούσας δικαιώματα σωματείου οἱ ἐπόμενοι κανόνες.

α) Κτίρια καὶ ἄλλα πράγματα καθιερωμένα τῇ θεῇ λατρείᾳ, νεκροταφεῖα καὶ ἄλλοι τόποι ταφῆς⁶ εὐρύνται ἐν τῇ κυριότητι τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τῶν πολιτικῶν δήμων καὶ ἰδιωτικῶν προσώπων.

6) Ἀποκλείεται ἡ βέβηλος χρῆσις, ἡ ἀντικειμένη πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῶν.⁷ Εἰσὶ δὲ ἐκτὸς συναλλαγῶν, ἐφ' ὅσον ἀπαιτεῖ τοῦτο ὁ ἰδιαίτερος αὐτῶν προορισμός.⁸

γ) Ἐπὶ πόσον οἱ ὁπαδοὶ θρησκείας τινὸς ἔχουσι κοινὴν χρῆσιν ἐπὶ

θεότητι. Ἀμφότερα αἱ δικαιοπραξίαι ἦσαν μονομερεῖς, δὲν ἀπῆτειτο δὲ ἀποδογὴ δι' ἀντιπροσώπου τῆς θεότητος. Ἡ ἀνάγκη τῆς προκλήσεως δόγματος τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀφιέρωσιν ἐρεῖδεται ἐπὶ νόμον τοῦ λαοῦ.

4) Πρ6. Ν. 2 § 7—Ν. 3—Ν. 4 Πανδ. 11. 7—Ν. 34 Πανδ. 11. 7.

5) Ἡ ἐπιτομή τοῦ Γαίου (Epitome Gaii, II, § 1) συγκαταριθμεῖ ἐνταῦθα καὶ *fora, theatra, circus, arena*. Ὁ βλάπτων τὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θεότητος θεθειμένα ἀντικείμενα ἐτιμωρεῖτο θανάτῳ Ν. 11 Πανδ. 1. 8.

6) Παλαιότατον χριστιανικὸν ἔθιμον ὑπῆρξε νὰ θάπτονται οἱ νεκροὶ ἐγγὺς τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ νεκροταφεῖῳ, ὅπερ καθιεροῦτο ὡς παράρτημα τῆς ἐκκλησίας. Ὅθεν ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκτὸς συναλλαγῆς τὸ νεκροταφεῖον ὡς τοιοῦτον (ἦτο ὡς παράρτημα τῆς ἐκκλησίας), οὐχὶ δὲ ὁ τόπος τῆς ταφῆς.

7) Οἱ ἐπὶ κτήματος εὐρισκόμενοι οἰκογενειακοὶ τάφοι συμπελῶνται μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ ἀγοραστὴς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ ταφέντα πτώματα ἄνευ ἀστυνομικῆς ἀδείας πρ6. Ν. 18 Πανδ. 11. 7.

8) Ὅθεν μόνον κατὰ τασσοῦτον ἀποκλείεται ἡ χρησικτησία δουλείας. Ἀλλὰ πρ6. Γερμανικὸν Ἀκυρωτικὸν XXVII σελ. 256.

τῶν καθιερωμένων πραγμάτων, π. χ. προσέλευσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν χώρον αὐτῆς, ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν κανόνων καὶ ἐθίμων τῆς σχετικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος.

δ) Δύνανται τινες πιστοὶ (ἐν μέρει καὶ ἀλλόδοξοι) νὰ ἔχωσιν ἰδιαίτερα δικαιώματα στηριζόμενα εἰς ἰδιωτικούς τίτλους κτήσεως ἐπὶ τῶν καθιερωμένων τόπων ἰδίως ἐκκλησιαστικῶν ἐδρῶν [κοινῶς στασία], τόπων ταφῆς.⁹ Τοιαῦτα γενικά ἢ εἰδικὰ δικαιώματα χρήσεως δύνανται νὰ ἐνασκηθῶσι δι' ἀγωγῆς.

§ 71. 3. Τὰ δημόσια πράγματα.

Τὰ πράγματα τῆς Πολιτείας καὶ τῶν δήμων ¹ διακροῦνται εἰς δύο κλάσεις :

α) Τὴν μίαν κλάσιν ἀποτελεῖ ἡ περιουσία αὐτῶν, ἡ προσωρισμένη πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν χρηματικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν.² Αὕτη ὑπάκειται εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, μὴ ἐξαιρουμένη τῶν συναλλαγῶν. Ἀναγκαστικῇ ἐκτέλεσις ἐκ μέρους τῶν πιστωτῶν ἐπ' αὐτῆς οὐκ ἀποκλείεται ἐν Γερμανίᾳ [ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι ἀπαγορεύεται].

β) Τὴν ἐτέραν κλάσιν ἀποτελοῦσι τὰ δημόσια πράγματα (res publicæ), ἅτινα ὑπηρετοῦσιν ἀμέσως τοὺς δημοσίους σκοπούς. Ὑπό-

9) Οἱ Ρωμαῖοι διακρίνουσιν οἰκογενειακοὺς καὶ κληρονομικοὺς τάφους N. 5 Πανδ. 11. 7. *Quædam Familiaria sepulcra dicuntur, quæ quis sibi familieque suæ constituit, hereditaria autem, quæ quis sibi heredibusque suis constituit.* [Οἰκογενειακοὶ τάφοι λέγονται ἐκεῖνοι, οὓς κατέστησέ τις ἑαυτῷ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, κληρονομικοὶ δὲ ὅσους κατέστησεν τις ἑαυτῷ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ] N. Πανδ. 11. 7. Εἰς τὴν οἰκογένειαν κατελέγοντο πλὴν τῶν ἐξ ἀρρενογονίας συγγενῶν καὶ οἱ κληρονόμοι N. 4—N. 13 Κωδ. 3. 44. Οἱ affines καὶ οἱ cognati μετεῖχον μόνον ἐφ' ὅσον ἦσαν κληρονόμοι. N. 8 Κωδ. 3. 44. Σήμερον περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ δικαιώματος ἀποφασίζει τὸ καταστατικὸν τοῦ δήμου, ὅστις παραχωρεῖ τὸν κληρονομικὸν τάφον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν τῷ νεκροταφείῳ αὐτοῦ ἢ ἡ ἰδιαίτερα συμφωνία.

1) Π. 6. N. 6 § 1 Πανδ. 1. 8—§ 6 Εἰσηγ. 2 1.

2) Ἐνταῦθα ἀνήκουσι τὰ μετρητά, τὰ ἀγροτικά κτήματα, αἱ ἐνοικιαζόμεναι οἰκίαι. Κατὰ πόσον ἀνήκουσιν ἐνταῦθα βιομηχανικά ἰδρύματα λ. χ. καταστήματα φωταερίου τῆς πόλεως, ἐξαρτᾶται ἐκ τούτου, ἂν τὸ κοινὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ τὴν ἐκμετάλλευσιν διὰ τῆς πόλεως ἢ ἂν αὕτη γίνεταί ἐνεκεν οἰκονομολογικῶν αἰτίων, πρ. 6. Regelsberger § 112

κείνται δὲ εἰς εἰδικὸν δίκαιον, ὅπερ θέτει αὐτὰ ἐκτὸς τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγῶν.

Δημόσια τινὰ πράγματα ὑπηρετοῦσι τὸ δημόσιον συμφέρον κατὰ τοῦτο, καθ' ὅσον εἰς γενικῆς χρήσεως τοῦ κοινού· οὕτως αἱ δημόσιαι ὁδοί, αἱ πλατεῖαι, οἱ ποταμοί, οἱ λιμένες.³ Ἄλλα εἰσὶν ἀφιερωμένα εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' οὐχί εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν τῶν πολιτῶν, π. χ. φρουρία, φυλακαί, κτίρια ὑπηρεσιακὰ ἄλλης φύσεως.⁴

Ὁ νομικὸς χαρακτήρ τῶν δημοσίων πραγμάτων ἀμφισβητεῖται.

Πολλοὶ θεωροῦσι ταῦτα ὡς μὴ ἀνήκοντα εἰς οὐδέν· οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν πολιτείαν.

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπόκεινται μόνον ὑπὸ τὸ δημόσιον κυριαρχικὸν δίκαιον τῆς πολιτείας, οὗ δυνάμει αὕτη ἀξιοῖ ταῦτα χάριν τῶν ὑπηρεσιακῶν σκοπῶν.⁵ Ἐάν αὕτη δὲν τὰ χρειάζεται πλέον διὰ τοιούτους σκοπούς, π. χ. γήπεδα καταλυθέντες φρουρίου, ἀνήκουσιν ὡς ἀδέσποτα εἰς τὸν πρῶτον καταλαβόντα. Τὸ ὁρθόν εἶνε ὅτι καὶ τὰ δημόσια πράγματα τῆς πολιτείας καὶ τῶν Δήμων ὑπόκεινται εἰς τὴν κυριότητα τούτων.⁶ Ὅθεν ἀνήκουσιν εἰς τούτους αἱ χρηματικά

3) N. 6 Πανδ. 16,1. Πομπώνιος. Sed Celsus filius ait hominem liberum scientem te emere non posse . . . ut publica, quae non in pecunia populi sed in publico usu habeantur, ut est campus Martius. [Ἄλλ' ὁ Κέλσος νιώσει ὅτι δὲν δύνασθαι ἐν γνώσει· νὰ ἀγοράσῃς ἐλεύθερον ἄνδρα . . . ὅπως καὶ τὰ δημόσια ἅτινα δὲν λογίζονται ἰδιωτικὴ περιουσία τοῦ λαοῦ, ἀλλ' εὐρηγνται ἐν κοινῇ χρήσει, ὡς τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεῶς (ἐν Ρώμῃ)].

4) Ἡ διαφορὰ αὕτη πολλάκις ἀγνοεῖται. Publicus usus σημαίνει πολλὰκις τὴν κοινὴν χρῆσιν τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἔχει καὶ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ὁ Γέριγκ ὡς ἀληθεῖς δικαιοῦχος τῶν δημοσίων πραγμάτων θεωρεῖ τοὺς ἀπολαύοντας τῆς κοινῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἄλλ' οὕτω δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψης ἡ διάφορος χρῆσις τῶν δημοσίων πραγμάτων πρὸς δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Α. χ. ἐπὶ τῶν φυλακῶν οἱ πεφυλακισμένοι εἰσὶν οἱ ἀπολαύοντες. Ἄλλ' οὐδεὶς θέλει θεωρήτῃ αὐτοὺς ὡς δικαιοῦχος τῶν φυλακῶν.

5) Τοιαύτη ἡ δοξὰ τοῦ Κέλλερ, ἥτις ὅμως δὲν ἀποδεκνύεται ἐκ τῶν πηγῶν. Τὴν δοξάν τοῦ Κέλλερ ἤσπασθη ἐν μεταβεβλημένῃ μορφῇ ὁ Eisele, ὅστις ἀποδέχεται ἀπλῆν δημοσίου δικαίου κυριότητα τῆς πολιτείας ἐπὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων.

6) N. 6 § 1 Πανδ. 1. 8 Μαρκιανός. Universitatis sunt, non singulorum veluti quae in civitatibus sunt theatra et stadia et similia et si qua alia

ωφέλειαι, ἃς τοιαῦτα πράγματα παρέχουσι πρὸς τῷ δημοσίῳ προορισμῷ αὐτῶν, π. χ. χόρτον, ξυλεία, ἐνοίκια ἀχρησιμεύτων διὰ δημοσίους σκοποὺς κτιρίων. Οὐχ ἤττον ἢ κυριότης ἐπὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων ὑπόκειται εἰς ἐξαιρετικὸν δίκαιον, δυνάμει τοῦ ὁποίου πράξεις ἰδιωτικῆς φύσεως δὲν δύνανται νὰ ἀποξενώσωσι ταῦτα τοῦ σκοποῦ των. Ὅθεν τρίτοι δὲν δύνανται νὰ ἀποκτήσωσι νομικὴν νομὴν ἐπ' αὐτῶν οὔτε προστασίαν τῆς νομῆς, κυριότητα δὲ καὶ δουλείας, συγκαρουμένας πρὸς τὸν δημοσίον αὐτῶν σκοπὸν δὲν δύνανται νὰ ἀπο-

sunt communia civitatis ideoque nec servus communis civitatis singulorum pro parte intellegitur. [Τῆς ομάδος εἰσὶν οὐχὶ τῶν μελῶν καθὼς τὰ ἐν ταῖς πολιτείαις ὄντα θέατρα καὶ στάδια καὶ τὰ παρόμοια καὶ ἐὰν ἄλλα τινὰ εἰσι κοινὰ τῶν πολιτειῶν. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ὁ κοινὸς τῆς πολιτείας δούλος λογίζεται ὡς ἀνέκων κατὰ μέρος εἰς ἕκαστον πολίτην] Πρβ. § 6 Εἰσηγ. 2. 4. Ὁ Μαρκιανὸς κηρύττει ρητῶς ἐνταῦθα τὰ δημοσία πράγματα ἰδίως δὲ τὰ θέατρα ὡς κυριότητα τῆς πόλεως. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ (ἀντιδοξεῖ ὁ Γέριγκ) τὰ θέατρα καὶ τὰ στάδια νὰ μὴ καταλέξωμεν εἰς τὰ ρωμαϊκὰ δημοσία πράγματα, πρβ. § 2 Εἰσηγ. 3. 19. Ὁ Eisele φρονεῖ ὅτι ὁ Μαρκιανὸς ἐξαιρεῖ ἀπλῶς τὴν νομικὴν σχέσιν τῶν δημοσίων πραγμάτων πρὸς τὰς πολιτείας (πόλεις), ἀλλ' ἀρνεῖται ὅτι ἡ σχέσις αὕτη εἶνε ἀληθῆς κυριότης, ἀλλ' ἡ κυριότης δηλοῦται διὰ τοῦ ejus esse. Πρβ καὶ N. 2 § 21 Πανδ. 43. 8—N. 4 Πανδ. 43. 4. Ἐκ τῆς κυριότητος τοῦ Κράτους συνάγεται ἐν § 39 Εἰσηγ. 2. 4 τὸ δικαίωμα τῆς πολιτείας ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τῶν εὐρεθέντων εἰς δημοσία πράγματα. Ἐκ ταύτης ἐξηγεῖται ὅτι τὸ Κράτος λαμβάνει ἐδαφονόμιον (solarium), ὅταν ἐπὶ δημοσίων πλατειῶν ἡγέρθῃ οἰκοδομὴ ἄνευ ἀδείας, τὰ δὲ δημοσίον συμφέρον δὲν ἀπαιτεῖ τὴν καταστροφὴν τοῦ κτιρίου. Εἰς τὴν δημοσίαν περιουσίαν, ἧς περιελάμβανε μόνον τὰ pecunia τοῦ Κράτους, δὲν κατελογίζοντο ἄλλῳδως τὰ δημοσία πράγματα N. 72 § 1 Πανδ. 18. 4—N. 2 § 5 Πανδ. 43. 8. Τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνύει κατὰ τῆς κυριότητος τοῦ Κράτους. Ἀληθῶς ὁ Γάιος ἐν N. 4 Πανδ. 1. 8 λέγει quae publicae sunt, nullius in bonis esse creduntur, ipsius enim universitatis esse creduntur: privatae autem sunt quae singulorum sunt [ὅσα πράγματα εἶνε δημοσία, λογίζονται ὅτι δὲν εἶνε ἐν τῇ περιουσίᾳ οὐδενός, διότι πιστεύονται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς αὐτὴν τὴν ομάδα ἰδιωτικὰ δὲ πράγματα εἶνε τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰ μέλη τῆς πολιτείας]. Ἡδὴ ἡ γλῶσσα ὀρθότατα παρατηρεῖ nullius τούτεστι hominis privati (ἀνθρώπου ἰδιώτου). Ἡ ὀρθὴ δόξα ἐπεκράτησεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλολογίᾳ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ὁ Regelsberger § 113.

7) argumentum N. 30 § 1 Πανδ. 41. 2.

κτῆσωσιν οὔτε διὰ χρησικτησίας.* Οἱ πιστωταὶ δὲν δύνανται νὰ καταστήσωσι ταῦτα ἀντικείμενον ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως.

Τοῦναντίον ἡ ἐγκυρὸς δημοσία νομικῇ πρᾶξις δύναται νὰ στερήσῃ τὸ δημόσιον πρᾶγμα τὸν ἰδιαιτέρον αὐτοῦ χαρακτήρα. Οὕτω δὲ εἰσέρχεται ἀμέσως εἰς τὴν συνήθη κυριότητα τῆς πολιτείας ἡ τοῦ Δήμου καὶ καθίσταται δεκτικὴν συναλλαγῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ δὲν εἶνε ἀνάγκη, ἵνα ἀρχειθῇ ἀπὸ τοῦ πράγματος ἡ μορφή ἢ ἀρμόζουσα εἰς τὸν πρότερον αὐτοῦ προορισμόν, π. χ. νὰ κατεδαφισθῇ τὸ φρούριον, ἀλλ' ἀρκεῖ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς ἢ καταργούσα τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου πράγματος.

[Ἐν τῷ Ἑλλήν. δικαίῳ τὰ ἐθνικὰ ἀκίνητα ἤτοι τὰ ἀκί-

8) Ν. 9 Πανδ. 41. 3.

9) [Σημαντικὸν εἶδος δημοσίων ἀκινήτων εἰσὶν ἐν τῷ Ἑλλήν. δικ. αἱ λεγόμεναι ἐθνικαὶ γαῖαι. Μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Ἑλλήν. Βασιλείου τὸ Δημόσιον ἐγένετο κύριον μεγίστης ἐκτάσεως γαιῶν καλλιεργησίμων μὲν ἀκαλλιεργήτων δὲ (καὶ ἐλαχίστων καλλιεργημένων) ἀνηκουσῶν τῷ τουρκικῷ Δημοσίῳ ἢ ἐγκαταλειφθεῖσων ἀδεσπότων ὑπὸ τῶν φυγόντων Τούρκων ἰδιωτῶν κυρίων. Αὗται ἐκλήθησαν ἐθνικαὶ γαῖαι. Τὰς γαίας ταύτας κατελάμβανον αὐθαιρέτως (κοινῶς κατεπάτου) οἱ χωρικοὶ καὶ ἐκαλλιέργουν αὐτάς, εἴτε χρησικτῶντες αὐτάς, εἴτε μὴ. Τὸ δὲ Δημόσιον, ἔνεκεν ἐλλείψεως καλῆς διοργανώσεως, δὲν ἤδύνατο νὰ καλλιεργήσῃ ταύτας. Ὅθεν ὀρθότατα διὰ τοῦ Νόμου ΓΛΑ' τῆς 24 Μαρτίου 1874 (εἰσθηγμένου τοῦ Σωτηροπούλου) εἰσῆχθη τὸ σύστημα τῆς παραχωρήσεως τῶν ἐθνικῶν γαιῶν εἰς πολίτας Ἑλλήνας ἀντὶ τιμήματος πληρωτέου εἰς 26 ἐτησίας ἴσας δόσεις. Ἐκαστος πολίτης Ἑλλήν εἶχε δικαίωμα μέχρι 80 στρεμμάτων ξηρικῶν ἢ 40 στρεμμ. ποτιστικῆς γῆς καὶ ὤφειλε διὰ δηλώσεως νὰ ὀρίσῃ τῷ Δημοσίῳ τίνας γαίας κατελάμβανε καὶ νὰ ἀρχίσῃ τῆς καταβολῆς τῶν δόσεων. Ὁ δηλῶν ἐλάμβανε παραχωρητήριον, ἥτοι τίτλον κυριότητος παρὰ τοῦ Δημοσίου, ὃπερ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἑλεγ. Συνεδρίου, ἅμα τῇ υπογραφῇ τῶν χρεωστικῶν ἐγγράφων τῶν ἐτησίων δόσεων ὑπὸ τοῦ δηλοῦντος, τῇ μεταγραφῇ τοῦ παραχωρητηρίου καὶ τῇ ἐγγραφῇ ὑποθήκης ἐπὶ τῶν παραχωρουμένων γαιῶν χάριν τῶν δόσεων. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως παραχωρητηρίου ἢ τῆς παρελεύσεως διετίας ἀπὸ τῆς δηλώσεως, ὁ δηλῶν λογίζεται κατὰ παράκλησιν νομεύς· μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον λογίζεται νομεύς ἀληθής. Ἀμα τῇ παραδόσει τοῦ παραχωρητηρίου ὁ δηλῶν καθίσταται κύριος, μόνον ὅμως ἐφ' ὅσον τὸ δημόσιον ἦτο κύριος τῶν παραχωρηθειῶν γαιῶν· ἂν ὅμως τὸ Δημόσιον δὲν ἦτο κύριος, διότι αὗται ἦσαν τυχὸν ἰδιωτικά, ὁ δηλῶν δὲν καθίσταται κύριος. Ἀλλὰ λόγῳ ἐκνικήσεως τὸ Δημόσιον δὲν εὐθύνεται, ἥτοι ὁ δηλῶν ἀπόλλυσι τὰς δοθείσας δόσεις καὶ ὑποχρεού-

νητα τὰ περιελθόντα εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Δημοσίου εἴτε δικαιοματι πολέμου εἴτε δυνάμει διαλύσεως μονῆς ἢ ἐπισκοπῆς διαιροῦνται εἰς φθαρτὰ κτήματα [ἤτοι φυτείας παντὸς εἶδους ἡμέρων φυτῶν, ὑδρομύλους, ἀνεμομύλους, κλίβανους, κτίρια παντὸς εἶδους, οἰκόπεδα ἐντὸς τῶν πόλεων], εἰς ἐθνικὰς ἐμφυτευσεις [ἤτοι ἐμφυτεύσεις γενομένης ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐπὶ ἐθνικῶν ἀκινήτων] καὶ εἰς ἐθνικὰς γαίας [ἤτοι τὰ δεκτικὰ καλλιεργείας ἀφύευτα εἴτε καλλιεργούμενα εἴτε μὴ ἀκίνητα]. Τὰ ἀκίνητα ταῦτα εὗρηντο τὰ μὲν ὑπὸ τὴν νομὴν, τὰ δὲ ὑπὸ τὴν κατοχὴν ἰδιωτῶν, τὰ δὲ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν νομὴν καὶ κατοχὴν τοῦ Δημοσίου. Πάντων τούτων τῶν ἀκινήτων ἐπεδιώξεν ἡ Ἑλληνικὴ Νομοθεσία ἵνα καταστήσῃ κυρίους τοὺς Ἑλληνας πολίτας πωλοῦσα αὐτοῖς ταῦτα ἀντὶ τιμήματος εὐτελεῶς καταβαλλομένου εἰς ἴσας ἐτησίας δόσεις. Ἡ δικαιοπραξία αὕτη ἔχει ἴδιον νομικὸν ὅρον καλουμένην παραχώρησις, τελειοῦται δὲ ἡ κατάρτισις αὐτῆς διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ παραχωρητηρίου ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ

ται εἰς καταβολὴν τῶν ὀφειλομένων. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Νόμου ἡ ἀγοραπωλησία τῆς κατοχῆς ἐθνικῆς γῆς εἶνε ἄκυρος. Ἄλλ' εἶνε ἔγκυρος ἡ ἀγοραπωλησία ἐθνικῶν γαιῶν, περὶ ὧν ἐξεδόθη παραχωρητήριον. — Ὑπόκειται εἰς δήλωσιν πᾶσαι αἱ καλλιεργούμεναι καὶ καλλιεργήσιμοι γαῖαι αἱ ἀνήκουσαι τοῦ Δημοσίου εἴτε δικαιοματι πολέμου, εἴτε συνεπείᾳ διαλύσεως μονῶν καὶ ἐπισκοπῶν· ἄλλ' ἐξαίρουνται τῆς δηλώσεως τὰ δάση, αἱ δὲ διὰ δημοσίας ἢ δημοτικὰς ἀνάγκας προωρισμέναι γαῖαι, ἐφ' ὅσον Β. Διάταγμα ἤθελεν ἐξαιρέσει ταύτας τῆς δηλώσεως καὶ τὰ ἐντὶς πόλεων καὶ κωμῶν οἰκόπεδα καὶ αἱ ἀνεπίδεκτοι καλλιεργείας. Ἡ ἀξία τῶν γαιῶν προσδιορίζεται ὑπὸ ἐπιτροπείας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ὑπολογίζεται ἡ ἐτησία δόσις ἐκάστης παραχωρήσεως, ὑπολογιζομένων 3 ο)ο χρεωλύτρων καὶ 2 ο)ο τόκων. Ἀρχικῶς χρόνος δηλώσεως εἶχε ταχθῇ βραχύς, ἀλλὰ κατόπιν πλείστοι ἀλλεπάλληλοι Νόμοι πρέτειναν τὴν προθεσμίαν τῆς δηλώσεως μέχρι σήμερον. Ἀφ' ἐτέρου οἱ μέχρι τέλους τοῦ 1870 ἐμφυτεύσαντες δημοσίας γαίας (εἴτε ἐθνικὰς, εἴτε ἐκκλησιαστικὰς διαλελυμένων μονῶν) καὶ νεμόμενοι ταύτας ἀναγνωρίζονται κύριοι τῶν γαιῶν τούτων, ἐφ' ὅσον καταβάλωσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς δηλώσεως εἰς 18 ἐτησίας ἴσας δόσεις [4 ο)ο χρεωλύτρων καὶ 4 ο)ο τόκων] καὶ λάβωσι παραχωρητήριον, ὑπογράφοντες χρεωλυτικὰς ὁμολογίας καὶ τηρουμένων τῶν λοιπῶν προαπαιτουμένων. Νόμος ΤΠΣ' τῆς 24 Μαρτίου 1871. Διὰ τῶν Νόμων τούτων ἐπαγιώθη νομικῶς ἡ κυριότης παμπληθῶν ἀκινήτων καὶ ἤθελεν εἶτε μᾶλλον παγιωθῇ ἢ δὲ καθυστερεῖτο μέγιστος ἀριθμὸς παραχωρητηρίων. [Παραχωρητήρια ἐξεδόθησαν 110000, καθυστεροῦνται 190000]. Γεωρ. Δυσόβου.].

Ἐφόρου πρὸς τὴν ιδιότην.¹⁰ Ἡ δὲ κυριότης μεταβιβάζεται ἀπὸ τῆς μεταγραφῆς, οὐδέποτε ὁμῶς πρὸ τῆς παραδόσεως τοῦ παραχωρητηρίου.¹¹

§ 72. Δημόσιαι ὁδοί.

1. Αἱ δημόσιαι ὁδοί, ἤτοι αἱ προωρισμέναι πρὸς τὴν γενικὴν συγκοινωνίαν, διαιρεῦνται εἰς κυρίας ὁδοὺς (*viae consulares* ἢ *militares*) καὶ δημοτικὰς ὁδοὺς (*viae vicinales*).¹

Αἱ κύριαι ὁδοί χρησιμεύουσι διὰ τὴν μεγάλην συγκοινωνίαν συνδέουσαι τὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας ἢ τὰς πόλεις πρὸς τὴν θάλασσαν ἢ πρὸς τοὺς δημοσίους ποταμούς. Ἀνήκουσι δὲ εἰς τὴν πολιτείαν.²

10) Μέχρι τῆς παραδόσεως τοῦ παραχωρητηρίου δύναται ἡ Πολιτεία ἐκδίδουσα Β. Διάταγμα νὰ ἐξαίρῃ τὰς δηλωθείσας γαίας τῆς διανομῆς· τότε δὲ τὸ παραχωρητήριον καίπερ ἐκδοθὲν δὲν παραδίδεται, ὁ δὲ δηλώσας οὐδὲν δικαίωμα ἀποζημιώσεως ἔχει κατὰ τοῦ Δημοσίου. Ἀρ. Πάγου 50 τοῦ 1897. Ἐπίσης μέχρι τῆς ἐκδόσεως παραχωρητηρίου ἡ σύμβασις παραχωρήσεως λογίζεται ἀτελείωτος καὶ δύναται τὸ Δημόσιον ν' ἀνακαλέσῃ τὴν παραχώρησιν. [1147 τοῦ 1896 Ἐφ. Ἀθην.].

11) Κατὰ τὴν 708 τοῦ 1897 Ἐφ. Ἀθηνῶν, εἰάν ὑπάρχωσι δύο παραχωρητήρια περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀκινήτου πρὸς τὸν Α καὶ πρὸς τὸν Β καὶ τὸ μὲν τοῦ Α ἔχει προγενεστέραν χρονολογίαν ἐκδόσεως τὸ δὲ τοῦ Β προγενεστέραν μεταγραφὴν, προτιμᾶται ὁ Β. — Ἡ λύσις εἶνε ὀρθή, ὅταν καὶ ἡ παράδοσις τοῦ παραχωρητηρίου πρὸς τὸν Β ἐγένετο πρὸ τῆς παραδόσεως πρὸς τὸν Α. Ἐάν ὁμῶς ἡ παράδοσις πρὸς τὸν Α ἐγένετο πρὸ τοῦ Β, τότε προτιμᾶται ὁ Α. Ὅμοιως καὶ ὁρθῶς ἀπεφάνθη ὁ Ἀρ. Πάγος 219 τοῦ 1878 ὅτι, εἰάν ἐγένετο παραχώρησις τοῦ αὐτοῦ μεταλλείου πρὸς δύο ἥτοι τὸν Α καὶ τὸν Β καὶ ἄμφωτεροι μετέγραψαν τὴν παραχώρησιν, δὲν προηγῆται ὁ πρῶτος μεταγράψας ἀλλ' ὁ εἰς τὸν πρῶτον ἐκονοποιήθη τὸ περὶ παραχωρήσεως Διάταγμα. — Ἡ ὀρθὴ αὕτη λύσις τοῦτο μόνον ἔχει τὸ πλημμελὲς ὅτι σαφεῖς πως τὴν πίστιν τῶν βιβλίων τῆς μεταγραφῆς, διότι ἐκ τούτων δὲν προκύπτει τίνι ἐγένετο πρῶτον ἡ παράδοσις τοῦ παραχωρητηρίου. De lege ferenda ἔδει ὅπως μεταγράφεται καὶ τὸ ἐπιδοτήριον τῆς παραδόσεως καὶ ἀπὸ τῆς μεταγραφῆς τούτου νὰ ἄρχεται ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος. Γεωρ. Δυσόβουν.].

1) Ν. 3 § 1 Πανδ. 43. 7—Ν. 2 § 22 Πανδ. 43. 8.

2) Ν. 2 § 21 Πανδ. 43. 8. Οὐλπιανός. *Viam publicam eam dicimus, ejus etiam solum publicum est . . . viae autem publicae solum publicum est, relictum ad directum certis finibus latitudinis ab eo, qui jus publi-*

Αἱ δημοτικαὶ ὁδοὶ διατηροῦσι τὴν συγκοινωνίαν ἐντὸς τῶν δήμων καὶ μεταξὺ δήμων. Δύνανται δὲ νὰ ἀνήκωσιν εἰς τοὺς δήμους, ἀλλὰ τὸ ἔδοφος αὐτῶν δύναται νὰ ὑπόκειται καὶ εἰς ἰδιωτικὴν κυριότητα οὕτως ὥστε μόνον ἡ δουλεία τῆς κοινῆς χρήσεως βαρύνει αὐτάς.^{3, 4}

2. Ἐν Ρώμῃ αἱ πολῖται εἶχον ἀγωγὰς (interdicta, παραγγέλματα) πρὸς προστασίαν τῆς κοινῆς χρήσεως, ἵνα κωλύσωσι τὰ ἐμποδίζοντα τὴν συγκοινωνίαν καὶ ἄνευ ἀδείας τῆς πολιτείας ἐπὶ δημοσίων ὁδῶν ἢ πλατειῶν ἐπιχειρηθέντα ἔργα ἢ ἵνα κατορθώσωσι τὴν ἄρσιν αὐτῶν καὶ ἐν γένει, ἵνα ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐλευθέραν συγκοινωνίαν.⁵ Ἡδύναντο δὲ διὰ τῶν ἀγωγῶν τούτων νὰ ἐπιδιώξωσιν οὐ μόνον τὰ γε-

candi habuit, ut ea publice iretur commearetur. [Δημοσίαν ὁδὸν ἐκείνην ὀνομάζομεν ἥς καὶ τὸ ἔταφος εἶνε δημοσίον . . . Τῆς δημοσίας ὁδοῦ τὸ ἔταφος εἶνε δημοσίον, ἐγκαταλειφθέν κατ' εὐθείαν διὰ βεβαίων ὀρίων πλάτους ὑπ' ἐκείνου, ὅστις ἔσχε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ καταστήσῃ ταύτην (ἥτοι τὴν ὁδὸν) δημοσίαν, ἵνα ἐν ταύτῃ (ἐν τῇ ὁδῷ) δημοσίως πορεύωνται καὶ ποιῶνται μεταφοράς.] Ἡ καθιέρωσις τῶν δημοσίων ὁδῶν εἰς δημοσίαν χρῆσιν (ἥτοι ἡ publicatio, δημοσίευσις) ἐγένετο ἐν Ρώμῃ δι' Ἐδίκτου τοῦ ἄρχοντος τοῦ διευθύνοντος τὴν ὁδοποιίαν, ἰδίως διὰ τοῦ curator viis sternundis.

3) Ὅδοι κομῶν, ὧν τὸ ἔταφος ἀνήκειν εἰς ἰδιώτας, δὲν ἦσαν δημοσίαι· διότι ἵνα ἡ δημοσία ὁδὸς τις, ἔπρεπε νὰ εἴνε τῆς κυριότητος τοῦ Κράτους ἢ τῶν Δήμων· ἀλλ' αἱ ἰδιωτικαὶ αὗται ὁδοὶ ἐξωμοιοῦντο πρὸς δημοσίαν, ἐφ' ὅσον ὑπέκειντο εἰς τὸ βῆρος τῆς γενικῆς συγκοινωνίας. Ν. 2 § 22, 23 Πανδ. 43. 8—Ν. 3. Πανδ. 43. 7.

4) Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ αἱ σπουδαιόταται δημοσίαι ὁδοὶ εἰσιν αἱ σιδηροδρομικαί. Ὡς γνωστόν, δὲν εἶνε πάντοτε ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους [σημειωτέον ὅτι ἐν Πρωσσίᾳ σχεδὸν πάντες οἱ σιδηρόδρομοι ἀνήκουσιν εἰς τὸ Πρωσσικὸν Κράτος, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν γίνεται ὑπὸ τῆς Πρωσσικῆς Κυβερνήσεως δι' ἰδίου κλάδου τῆς διοικήσεως. Ἐν Ἑλλάδι οὐδεὶς σιδηρόδρομος ἀνήκει εἰς τὸ Δημοσίον, ὅπως καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα Κράτη], ἀλλὰ συχνάκις ἰδιοκτησία ἀνωνύμων ἐταιρειῶν. Ἡ δὲ κοινὴ χρῆσις συνίσταται ἐν τούτῳ μόνῳ, ὅτι ἕκαστος δικαιοῦται ἵνα μεταχειρίζηται τὰς συμφῶνας πρὸς τοὺς κανονισμοὺς ἀναχωροῦσας ἀμαξοστοιχίας. Αἱ διευθύνσεις τῶν σιδηροδρόμων δὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἵνα προτιμώσιν τινὰς καὶ ὑποτιμώσιν ἄλλους. Μᾶλλον δὲ ὑποχρεοῦνται ἵνα μετακομίζωσι πρόσωπα καὶ πράγματα κατὰ σειρὰν τῆς ἀναγγελίας αὐτῶν.

5) Ν. 2 § 35, 36 Πανδ. 43. 8. Ἐὰν καὶ ἐπὶ πόσον τὰ παραγγέλματα ταῦτα ἦσαν popularia, ἴδε Glück, βιβλ. 43 καὶ 44, μέρος I σελ. 52.

νικά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα. Σήμερον ἡ φροντίς διὰ τὰ δημόσια συμφέροντα τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας εἶνε ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Ὅθεν ὅσον ὀρᾷ τὴν προστασίαν τοῦ δημοσίου συμφέροντος, τὰ παραγγέλματα ἐκεῖνα λογίζονται ἀπαρχαιωθέντα· τὸναντίον παρέμειναν ἐν ἰσχύϊ ταῦτα διὰ τοὺς ἰδιώτας καὶ ἰδίως τοὺς γείτονας ὁδοῦ πρὸς προστασίαν τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν συμφερόντων.⁶

3. Ἀμφισβητεῖται ἂν οἱ παρόδιοι ἔχουσι δικαίωμα ἀποζημιώσεως κατὰ τῆς Πολιτείας ἢ τοῦ Δήμου, ὅταν διὰ μετατοπίσεως, ἀνυψώσεως ἢ ταπεινώσεως τῆς ὁδοῦ ἢ μέχρι τοῦδε συγκοινωνία καθίσταται ἀδύνατος. Κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἐπὶ οἰκοδομῶν εἰς ὁδοὺς πόλεων πρέπει νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα καταφατικῶς, ἐνῷ τὸ ΡΔ ἔλυε τοῦτο ἀποφατικῶς. Διότι εἶνε ἀρχὴ τοῦ σημερινοῦ δικαίου ὅτι, τοιαῦτα μέτρα δημοσίου συμφέροντος, ἅτινα ἐπάγονται βλάβην τῆς περιουσίας ἰδιωτῶν, γίνονται δαπάναις τῆς ὅλης κοινωνίας καὶ οὐχὶ τοῦ ἀτόμου.⁷

4. [Ἐν τῷ ἐλληνικῷ δικαίῳ διαιροῦνται αἱ ὁδοὶ εἰς ἐθνικὰς, ἐπαρχιακὰς, δημοτικὰς καὶ ἀγροτικὰς. Ἐθνικαὶ εἶνε αἱ συνδέουσαι πρωτευούσας ἐπαρχῶν πρὸς ἀλλήλας ἢ πρὸς λιμένα ἢ πρὸς πόλιν τῆς Τουρκίας· ἐπαρχιακαὶ δὲ αἱ συνδέουσαι τὰς πρωτευούσας τῶν δήμων πρὸς ἀλλήλας ἢ πρὸς ἐθνικὴν ὁδὸν ἢ πρὸς λιμένας· δημοτικαὶ δὲ αἱ συνδέουσαι χωρία τοῦ αὐτοῦ δήμου· ἀγροτικαὶ αἱ πρὸς χρῆσιν χωρίου ἰδρυόμεναι. — Αἱ ἐντὸς τῶν πόλεων καὶ κωμῶν ὁδοὶ καὶ πλατεῖαι εἰ

6) Οὕτω τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν I σελ. 157—VI σελ. 162. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται (Bekker, Regelsberger), ὅτι τὰ ἄτομα ἐνασχοῦσιν ἐμπράγματον δικαίωμα· οὐχὶ ὀρθῶς ἀλλὰ τὰ ἄτομα ἀντενεργοῦσι κατὰ τῆς βίβειος τῆς προσωπικότητος αὐτῶν, ἣτις ἐπέρχεται διὰ τῆς μειώσεως τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν. Ἄλλης φύσεως εἰσὶ τὰ διὰ προνομίων ἀποκτηθέντα δικαιώματα τῶν ἀτόμων ἐπὶ πλατειῶν καὶ ποταμῶν. Ταῦτα ἔχουσι φύσιν ἐμπράγματον καὶ ἐμπράγματον προστασίαν καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐπιφανείας ἢ τῆς ἀγροτικῆς δουλείας κατὰ τὴν φύσιν ἐκάστου.

7) Σύμφωνας ὁ Regelsberger § 113 σημ. 15. Contra τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν III no 49—VI σελ. 162—VII σελ. 172. Ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ καιμένου διὰ τὰς ἐντὸς τῶν πόλεων ὁδοὺς ἐκηρύχθησαν διάφοροι ἀποφάσεις γερμανικῶν δικαστηρίων· ἀλλὰ δικαίως παρατηρεῖ ὁ Bekker ὅτι εἶνε μεγάλη ἀνάγκη, ἵνα τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν ἐγκαταλίπῃ τὴν ἐσφαλμένην λύσιν, ἣν ἀσπάζεται· ἡ ἐνταῦθα σημειωθείσα ὑπ' ἀριθ. 49 τόμου III ἀπόφασις αὐτοῦ.

τόν τυχόν πλουτισμόν ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ, ὃν ἐπῆγαγε τὸ τὴν ἀδυναμίαν ἐπενεγκόν γεγονός.³

Ἡ ἀπώλεια τῆς ἐνοχῆς ἐπέρχεται καὶ ἐὰν κωλύματα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πιστωτοῦ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν παροχὴν.

Ἐὰν καὶ ἐπὶ πόσον ὁ ὀφειλέτης ἐλευθεροῦται δι' ἀναίτιου, ἐν τῷ προσώπῳ ἢ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτοῦ κειμένης ἀδυναμίας, δὲν ὀρίζεται ὁμοίως διὰ πάσας τὰς ἐνοχάς. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἂν ἐν τῇ σχέσει ἐκείνῃ εὐθύνεται μόνον διὰ πταῖσμα ἢ καὶ ἐν μείζονι μέτρῳ. Ἀ.χ. ὁ πωλήσας τὸ πρᾶγμα τρίτου δὲν ἐλευθεροῦται, διότι κατέστη αὐτῷ ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσῃ τὸ πρᾶγμα τοῦ τρίτου, ὅπερ ἤλπιζε νὰ πορισθῇ καὶ οὕτω νὰ παράσχῃ τῷ ἀγοραστῇ.⁴

2. Κύρια θέματα ἀδυναμίας ἀπαλλακτικῆς εἶνε :

α) Ἀπώλεια τοῦ ὀφειλομένου κατ' εἶδος ὀρισμένου πράγματος.⁵ Τῇ ἀπώλειᾳ ἐξομοιοῦται ἡ ἐκτὸς συναλλαγῆς θέσις. Ἀλλ' ἐὰν τὸ πρᾶγμα δὲν ἀπώλετο τελείως, ἀλλ' εἶνε ἐπανορθώσιμον, ἡ ἐνοχὴ δὲν λύεται.⁶

β) Ἀδύνατος καθίσταται ἡ μεταβίβασις πράγματος κατ' εἶδος ὀρισμένου, ὅταν ὁ πιστωτὴς ἀπέκτενσεν αὐτὸ δι' ἄλλης οἰοῦ.⁷

3) L. 35 § 4 Πανδ. 18.1—L. 14 Πανδ. 18.6.—Γρακ § 281. Ἐπὶ τοῦ ἀσφαλισματος (ἀσφαλισθέντος ποσοῦ, somme d'assurance) δὲν ἀναφέρεται ὁ κανὼν οὗτος ἄνευ ἐτέρου.

4) L. 9 Πανδ. 49.2. Si quis domum bona fide emptam vel fundum locaverit mihi isque sit evictus sine dolo malo culpa que ejus, Pomponius ait, nihil minus eum teneri ex conducto ei, qui conduxit ut ei praestetur frui, quod conduxit licere. [Ἐὰν τις οἰκίαν ἢ ἀγρὸν ἀγοράσας καλῇ τῇ πίστει ἐξέμισθωσέ μοι καὶ οὗτος ἐξενικῆθῃ ἄνευ δόλου οὔτε πταίσματος τοῦ ἐκμισθωτοῦ, ὁ Πομπώνιος λέγει οὐχ ἤττον ὅτι εὐθύνεται ὁ ἐκμισθωτὴς ἐκ τῆς ἐκμισθώσεως πρὸς τὸν μισθωτὴν, ὅπως τῷ παράσχῃ τὴν (χρῆσιν καὶ) κάρπωσιν τοῦ μισθίου].

5) Ἀτύχημα τυχαίως ἐπερχόμενον καὶ ἀφωρῶν τὸ πρᾶγμα ὀνομάζουσιν οἱ Ῥωμαῖοι casus. L. 23 Πανδ. 50.17. Casus ἀποτελεῖ οὐ μόνον ἡ ἀπώλεια, ἀλλὰ καὶ ἡ βλάβη τοῦ ὀφειλομένου πράγματος. Ἀλλ' ἡ ἀπαλλαγὴ λογφ ἀδυναμίας τῆς παροχῆς δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ casus, ὡς πολλοὶ δέχονται, εἰς ὃν ὁ Brinz. Κατωτ. σσμ. 7.

6) L. 98 § 8 Πανδ. 46.3.

7) Ὅτι ἐν τούτῳ ὑπάρχει θέμα λύσεως τῆς ἐνοχῆς ἔνεκεν ἀδυναμίας τῆς παροχῆς ἀρνέεται ὁ Χάρτμαν. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς προκύπτει ἐκ τῆς L. 16 Πανδ. 45.1. Si Stichum aut Pamphilum mihi debeas et alter ex eis meus factus sit ex aliqua causa, reliquum debetur mihi a te. Προφανῶς ὁ Πομπώνιος δέ-

Ἄλλ' ἂν ὁ πιστωτής προέβη εἰς δαπάνας διὰ τὴν ἀπόκτησιν πράγματος, δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ὀφειλέτου ἀποδοσὶν τῶν τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ὁ ὀφειλέτης κατέστη εὐπορώτερος.*

Ἀπόλυτος λόγος ἀπαλλαγῆς εἶνε ἡ λεγομένη συρροή δύο ἐπικερ αἰτιῶν (concursum duarum causarum lucrativarum), ὅταν ὁ πιστωτής, φτίνι ὀφείλεται πρᾶγμα ἐπὶ τῇ βάσει ἐλευθερίου τίτλου ἀποκτήσῃ αὐτὸ ἐξ ἄλλου ἐλευθερίου τίτλου.⁸ Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν δύναται νὰ τῷ μεταβιβασθῇ, διότι τὸ ἔχει ἤδη ἴδιον καὶ ἀποζημιωτικὸν δὲν τῷ χορηγεῖται, διότι οὐδὲν ἐδαπάνησεν, ὅπως ἔχῃ τοιαύτην.

3. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀνταλλακτικὰς συμβάσεις, διὰ τῆς ἀδυναμίας τῆς παροχῆς τοῦ ἐκμισθωτοῦ λύεται καὶ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ μισθωτοῦ. Τούτων ἐν ἄλλοις θέμασιν ἡ ἀξιῶσις τοῦ ἐνὸς μέρους διατηρεῖται

καὶ ὅτι ἡ ἐνοχλή λύεται δι' ἐκεῖνο τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ κτᾶται ὁ πιστωτής. Καὶ διὰ τὸ ἂν μὴ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς παροχῆς.

8) L. 61 Πανδ. 46 3 — Οὐλπιανός In perpetuum quotiens id quod tibi debeam ad te pervenit et tibi nihil absit, dec. quod solutum est, repeti potest, competit liberatio. [Αἰωνίως ὥσῳκαί σοι ὀφείλω περιέλθῃ σοι τὸ οὐδὲν ἐλλείπει σοι οἷός σου δύναται νὰ ἀναζητηθῇ τὸ καταβληθέν, ἀρμίζει ἀπαλλαγῇ] Πανδ. Παύλου sent. rec. II, 17 § 8 Fundum alienum mihi vendidisti: postea idem ex causa lucrativa meus factus est; competet mihi adversus te ad pretium recuperandum actio ex empto. [ἄγρον ἀλλότριον μοι ἐπὶ πῶλησας κατόπιν ἐγένετο (ὁ ἄγρος) ἐμός ἐξ ἐπικερδούς αἰτίας. Ἀρμίζει μοι ἀγωνή ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας κατὰ σοῦ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ τιμῆματος] 84 § 5 Πανδ. de leg. 1.

9) Ὁν κανὼνα διατυπῶν γενικῶς ἡ L. 17 Πανδ. 44.7. Ὅσα L. 108 § 1 Πανδ. de leg. I. Ὁ Windscheid § 343 ἀναπτύσσει ὅτι ἀντιτάσσει πρὸς τὴν Πηγὰς ἡ δοξὴ, ὅτι ἡ λύσις τῆς ἐνοχλῆς ἐπὶ τῆς συρροῆς δύο ἐπικερδῶν αἰτιῶν βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς παροχῆς διότι αἱ Πηγαὶ τὸν λόγον τῆς λύσεως βλέπουσι μᾶλλον ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ πιστωτής ἔχει ὅ,τι πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ (nihil abest) οὐδὲν τῷ ἐλλείπει. Διαφωνῶ. Ὁ λόγος τῶν Πηγῶν εἶνε σύνθετος. Σητοῖται εἰς τὸ ὅτι bis eadem res praestari non potest (δις τὸ αὐτὸ δὲν δύναται νὰ παρασχεθῇ) καὶ εἰς τὸ ὅτι nihil abest τῷ πιστωτῇ, ὅτι ἐπὶ μέντοις ἀντικείμενον μὴ παρεχόμενον πράγματος δὲν παρέχεται ἡ ἀποζημιώσις (ὡς εἰς ἄλλ. θέματα) τοῦ διὰ τὸ πρᾶγμα δαπανηθέντος, διότι οὐδὲν ἐδαπανήθη. Ὁ Windscheid ἐξηγεῖ τὸν κανόνα ὅτι ἡ παράγουσα τὴν ἐνοχλήν βούλησις παρήγαγε αὐτὴν πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα ὁ πιστωτής λάβῃ ὅ,τι νῦν ἔχει, ἥτοι ὅτι δὲν ἔλαβεν τὴν ἐνοχλήν διὰ τὴν περίπτωσιν, ἣτις νῦν πρόκειται. Τούτο ὁμοῦς οὐδὲν ἀποδεικνύεται.

καίπερ τοῦ ἀντοφειλομένου ἰπολεσθέντος τυχαίως. Τοῦτο εἶνε κανὼν ποῦλάχιστον ἐπὶ ἀγοραπωλησίας.¹⁰

4. Αἱ ἐνοχαὶ λύονται, ὅταν οὐδὲν πλέον συμφέρον τοῦ πιστωτοῦ ὑπάρχῃ πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῶν.¹¹ **ΛΥΣΕΙΣ**

ΕΚΤΟΝ ΤΜΗΜΑ

ΠΟΛΛΑΙ ΕΝΟΧΑΙ ΕΠΙ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ

Ἀλληλἐγγυοὶ ἐνοχαί. — Ἐγγυῖσαι. — Ἀναδοχαί.

§ 69. Γενικά. Ἀντιφώνησις.

I. Πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν ἐνοχῶν ἐπαγευσῶν ἀποτελέσμά τι χάριν τοῦ πιστωτοῦ συμβιβάζεται ἡ ὑπαρξίς πολλῶν ἐνοχῶν, αἵτινες σκοποῦσι τὸ αὐτὸ ἀποτελεσμα, αὐτῶς ὥστε νὰ πρόκειται περὶ συντρεχουσῶν μὲν ἀξιώσεων ἀλλὰ περὶ μιᾶς παροχῆς. Παρίστανται δὲ αἱ ἐνοχαὶ αὗται εἴτε ὑπὸ τὰ αὐτὰ ὑποκείμενα εἴτε ὑπὸ διάφορα.

Ἀρχικῶς ἐν Ρώμῃ δὲν παρίετο ἐλευθέρᾳ ἀνάπτυξιν εἰς τὰς συντρεχούσας ἐνοχάς. Τοῦτο δ' ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἐκθιασθῇ εἰσπραξίς ἐξ ἐκάστης ἐνοχῆς ἤτοι διπλῇ πληρωμῇ, καίπερ σκοπομένης ἀπλῆς. Διὰ τοῦτο ἐπὶ δευτέρᾳ ὑποσχέσεως τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἡ παλαιότερα Νομολογία ἐδέχετο, ὅταν ὑπῆρχέ τι νέον, ἀνανεῶσιν¹ καὶ ὅταν δὲν ἦτο τι νέον, ἐθεώρει τὴν δευτέραν ὑπόσχεσιν ἀνίσχυρον.² Ἐπὶ ἄλλων θεμάτων διὰ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης ἐπὶ μιᾶς τῶν συντρεχουσῶν ἐνοχῶν ἐθεωροῦντο καὶ αἱ λοιπαὶ ὡς καταναλωθεῖσαι.

10) Τοῦτο δεῖται εἰδικῆς ἀναπτύξεως ἐξ ἐκάστης ἐνοχῆς. — Κατὰ τὸν ΓρἈΚ § 323 ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκμισθώσεως ἰσχύει ἐπὶ πάσης ἀνταλλακτικῆς συμβάσεως.

11) L. 32 Πινδ. 19.2. Qui fundum colendum in plures annos locaverat, decessit et eum fundum legavit: Cassius negavit posse cogi colonum, ut eum fundum coleret, quia nihil heredis interesset. [Ὁ ἐκμισθώσας ἀγρὸν πολυετῶς πρὸς καλλιέργειαν ἀπέβησε καὶ ἐκληροδότησε τὸν ἀγρὸν: ὁ Κάσσιος ἠνάγκησεν αὐτὸν εἰς ἀνταλλακτικὴν ἐκμισθώσιν, ὡς καλλιέργησεν τὸν ἀγρὸν ἑαυτοῦ.]

Τὰ κωλύματα ταῦτα καὶ αἱ δυσχέρειαι δὲν διειρηθήσαν ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ. Διότι ἦτο καὶ ἄσκοπον νὰ περιορισθῶσι τὰ μέσα τοῦ πιστωτοῦ πρὸς λήψιν τοῦ ὀφειλομένου αὐτῷ.

Ὅσον ὅρᾳ πολλὰς ὑποχρεώσεις τοῦ αὐτοῦ ὀφειλέτου ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, τὸ ἀνεπτυγμένον ΡΔ ἐδέχθη ὡς ἐπιτρεπομένας τὰς παρεπομένας ἐπερωτήσεις παρὰ τῇ ἀρχικῇ ὑποχρεώσει. Σήμερον τὰ τοιαῦτα εἶνε λίαν συνήθη, λ. χ. συναλλαγματικῇ ἐκδιδομένη διὰ τὸ τίμημα ἐμπορευμάτων ἄνευ προθέσεως ἀνκνέσεως.

II. Θεσμός ἀνήκων ἐνταῦθα, ἐν μὲν ταῖς ρωμαϊκαῖς συναλλαγαῖς σημαντικώτατος, σήμερον δὲ ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν μορφήν μὴ ἀπαντῶν, ἦτο ἡ ἀντιφώνησις [constitutum]³ ἥτοι ἡ ὑπόσχεσις τῆς πληρωμῆς ὀφειλῆς εἰς τὸ μέλλον, ὅπως ὑφίσταται νῦν. Ἐντεῦθεν προέκυπτεν ἡ actio de pecunia constituta.⁴

Συνήθως ὁ ὀφειλέτης συνήπτειν ἀντιφώνησιν, ἵνα τύχῃ ἀναστολῆς διὰ τὴν ἥδη ληκτὴν ὀφειλήν.⁵ Ὅθεν ἡ μὴ ἐκπλήρωσις τῆς ἀντιφωνήσεως ἐθεωρεῖτο ὡς βαρεῖα κακοπιστία καὶ οὕτως ἐξηγεῖται ἡ sponsio dimidiaie partis (ὑπόσχεσις τοῦ ἡμίσεος) τοῦ προϋσυστινιανέου δικαίου, ἥς δυνάμει ὁ ἀντιφωνητὴς πλὴν τοῦ ὀφειλομένου κατεδικάζετο καὶ εἰς τὸ ἥμισυ τούτου ὡς ποινὴν.⁶ Προϋπόθεσις τῆς ἀντιφωνήσεως ἦτο ἡ ὑπαρξίς χρέους κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως αὐτῆς.⁷ Αὕτη ὑπεχρέου τὸν ἀντιφωνητὴν εἰς πληρωμὴν καὶ ἂν κατόπιν ἡ ἀντιφωνηθεῖσα ὀφειλὴ ἀπώλλυτο, λ. χ. ἂν ἐπὶ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς ἐκ τοῦ constitutum ἦτο παραγεγραμμένη ἡ ἀρχικὴ ἀπαίτησις. Ἀλλὰ φυσικὸς μὴ καταβολὴ λύει καὶ τὴν κυρίαν ὀφειλήν καὶ τὴν ἀντιφώνησιν.⁸

Ἡ ἀντιφώνησις νομίζετο π. 316. σελ. 714. π. 104. σ. 7.

Βασ. 26-7-18

3) Περὶ ἀντιφωνήσεως Τίτλ. Πανδ. 13.5—Τίτλος Κωδ. 4.18.

4) Ἡ actio de pecunia constituta (ἀγωγή ἐκ τῆς ἀντιφωνήσεως) ἦτο ἀρχικῶς μόνον ἐπὶ ἀντιφωνήσεως χρημάτων δυνατὴ, ὡς τὸ ὄνομα δηλοῖ. κατόπιν δὲ ἐπετράπη ἐπὶ ὀφειλῶν παντὸς εἶδους ἀντικαταστατῶν. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἐν Ν. 2 Κωδ. 4.18 ἐκήρυξε τὴν ἀντιφώνησιν οἰουδήποτε χρέους ἀγωγίμων.

5) Οὕτως ὁ Θεόφιλος εἰς § 8 Εἰσηγ. 4.6. Ἀλλ' ὅρα Ν. 3 § 2 Πανδ. 13.5.

6) Gaii Inst. IV § 171.

7) L. 18 § 1 Πανδ. 13.5.—L. 1 § 8.—L. 2—L. 3. Πανδ. 13.5.

8) Κατὰ παλαιότεραν θεωρίαν ἡ προκείμενη τῆς ἀγωγῆς ἐκ τῆς ἀντιφωνήσεως κατηνάλισκε καὶ τὴν κυρίαν ἀγωγήν ἄλλως κατόπιν Ν. 18 § 3 Πανδ. 13.5

Ἀρχικῶς ἐθεωρεῖτο ὡς οὐσιώδης ὠρισμένη προθεσμία πληρωμῆς. Ἄλλ' ἡ κατόπιν Νομολογία ἐδέχθη καὶ ἀντιφωνήσεις ἄνευ προθεσμίας, παρέχουσα δ' ὅμως τῷ ἀντιφωνητῇ μέτριον χρόνον πρὸς καταβολήν.⁹

Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀντιφωνήσεως ἐπρεπε κατὰ τὰ οὐσιώδη νὰ συμφωνῇ πρὸς τὴν κυρίαν ὀφειλὴν. Ἄλλ' ἐπετρέποντο ἀντιφωνήσεις, αἵτινες καθόριζον τὴν πληρωμὴν ἄλλων πραγμάτων ἢ ἄλλους ὁρους καταβολῆς.¹⁰ Ἐὰν ἡ ἀντιφώνησις περιεῖχε πλέον τοῦ κυρίου χρέους, ἴσχυε μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ κυρίου χρέους.¹¹ ΚΕ. 256 ΚΣΤ. 25-26

Οὐ μόνον ὁ ὀφειλέτης, ἀλλὰ καὶ τρίτος ἠδύνατο νὰ ἀντιφωνήσῃ.¹²

Ἀντιφωνήσεις ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐννοίᾳ εἰσι ξέναι ταῖς σημεριναῖς συναλλαγαῖς.

Βεβαίως παρίστανται ὑποσχέσεις πληρωμῆς καὶ αἱ ῥωμαϊκῶς μεμορφωμένοι Νομικοὶ καλοῦσιν αὐτὰς ἀντιφωνήσεις. Ἀλλὰ δὲν ἔχουσι τὰς χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας τῆς ῥωμαϊκῆς ἀντιφωνήσεως. Διότι ὁ ὑποσχόμενος νὰ πληρώσῃ χρέος ἀποβλέπει συνήθως εἰς ὅ,τι ὀφείλεται ἐν τῷ χρόνῳ τῆς μελλούσης καταβολῆς οὐχί ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ὑποσχέσεως.¹³ Ἐπίσης δὲν ἰσχύει ὅτι διὰ τῆς ὑποσχέσεως πληρωμῆς ἄνευ ἐτέρου πορίζεται τις προθεσμίαν ἀναστολῆς.

Ἡ σημερινὴ ὑπόσχεσις πληρωμῆς δὲν εἶνε ἐνιαῖος θεσμός, ἀλλὰ περιέχει ὅτε ἀναγνώρισιν ὅτε ἐγγύησιν ἢ ἄλλας πράξεις κατὰ τὴν πρόθεσιν τῶν συμβαλλομένων.¹⁴

9) L. 21 § 1 Πανδ. 13 5.

10) L. 1 § 5—L. 5 Πανδ. 13 5.

11) L. 11 § 1 Πανδ. 13 5

12) L. 5 § 2,3 Πανδ. 13 5.—L. 2, L. 26-28 Πανδ. 13 5. Κατωτ. § 77.

13) Ὁ ῥωμαϊκὸς κανὼν στηρίζεται ἐπὶ ἐρμηνείας τῆς λέξεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ τύπου *pecuniam debitam constituere*. Δίδει δὲ εἰς τὴν ἐνισχύουσαν ὑπόσχεσιν ἄλλο περιεχόμενον ἢ εἰς τὴν ἐνισχυθεῖσαν ὀφειλὴν. Τοῦτο εἶνε ἀφύσικον καὶ διὰ τοῦτο δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἰδέας τῶν γερμανικῶν συναλλαγῶν. Ἄλλως ὁ Windscheid § 284.

14) Ὅτι ἡ ἀντιφώνησις δὲν ἐφαρμόζεται ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, ἦτο ἡ δόξα πολλῶν παλαιότερων καὶ νεωτέρων πρακτικῶν νομικῶν. Τοῦναντίον κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Bruns ἡ ἀπόρριψις τῆς ἀντιφωνήσεως εἶνε πάντῃ ἀβάσιμος. Καὶ ὁ Windscheid § 284 δέχεται ὡς ἰσχύουσαν τὴν ἀντιφώνησιν, ὡς καὶ ὁ Arndts § 240. Κατωτ. § 77. — Ὁ Γρακ δὲν περιέχει θεσμὸν ἀντιφωνήσεως.

ΠΡΩΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΟΙ ΕΝΟΧΑΙ.

ΚΗ. 384. Γ. ΚΒ. 428

§ 70. Ἡ συμμετοχὴ πολλῶν εἰς ἐνοχικὰς σχέσεις ἐν γένει.

Πολλοὶ δύνανται νὰ συμμετέχωσιν ἐνοχικῆς σχέσεως κατὰ πολλοὺς τρόπους. Καὶ ὁ νὰ ἐπέλθῃ·

1. Διαίρεσις τῆς ἐνοχῆς μεταξὺ τῶν πολλῶν πιστωτῶν ἢ τῶν πολλῶν ὀφειλετῶν.

Γίνεται δὲ συνήθως κατὰ κεφαλὰς, ἥτοι εἰς ἴσα μέρη. Ἐξ εἰδικῶν λόγων δύναται ἡ διαίρεσις νὰ γίνῃ καὶ κατ' ἄλλας ἀναλογίας, λ. χ. ἐταιρικὰς μερίδας.

2. Πολλαπλασιασμὸς τῆς ἐνοχῆς, ὥστε ἕκαστος τῶν ὀφειλετῶν νὰ ὀφείλῃ νὰ παράσχῃ τὸ ὅλον, λ. χ. ὅλην τὴν ζημίαν, ἥτις προέκυψεν ἐκ πταίσματος αὐτῶν χωρὶς ἡ παροχὴ τοῦ ἐνός νὰ ἀπαλλάττῃ τὸν ἄλλον.

3. Ἀλληλέγγυον δικαίωμα ἢ ἀλληλέγγυος ὑποχρέωσις. Ἐκαστος τῶν πιστωτῶν ἀπαιτεῖ τὸ ὅλον καὶ ἕκαστος τῶν ὀφειλετῶν παρέχει τὸ ὅλον. Ἀλλὰ μία παροχὴ λύει πάσας τὰς ἀξιώσεις.

Ἡ ἀλληλεγγύη ὀνομάζεται·

α) Ἐνεργητικὴ, προκειμένου περὶ ἀλληλεγγύου δικαιώματος πολλῶν συμπιστωτῶν.

β) Παθητικὴ, ὅταν πολλοὶ ὑποχρεῶνται ἀλληλεγγύως ὡς συνοφειλέται.

Αἱ ἀλληλέγγυοι ὑποχρεώσεις εἶνε περαιτέρω·

α) Αἱ μὲν αὐθυπόστατοι καὶ ἐξ ἴσου ἰσχυραί, ὥστε πρόκειται περὶ πολλῶν κυρίων ἐνοχῶν.

β) Αἱ δὲ παρεπόμεναι, ὥστε ἡ μία εἶνε ἡ κυρία ἐνοχὴ, ἡ δ' ἄλλη εἶνε ἀπλῶς παρεπομένη ἐνοχὴ, χρησιμεύουσα πρὸς ἀσφάλειν τῆς κυρίας ἐνοχῆς καὶ λυομένη διὰ τῆς λύσεως ἐκείνης.

Αἱ αὐθυπόστατοι ἀλληλέγγυοι ἐνοχαὶ διαίρουνται εἰς συνενοχὰς καὶ εἰς ἐνοχὰς εἰς ὁλόκληρον.

§ 71. Συνενοχαὶ καὶ ὁλοκληρωτικαὶ ἐνοχαί.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πρέπει νὰ διακρίνωμεν συνενοχὰς καὶ ὁλο-

κληρωτικὰς (ἢ εἰς ὁλόκληρον) ἐνοχάς.¹ Ἀλλὰ πολλὰὶ δοῦναι κρατοῦσι περὶ τοῦ κριτηρίου τῆς διακρίσεως.

Τὸ ὀρθόν εἶνε τὸ ἐπόμενον. Συνενοχί εἶνε αἱ διὰ τῆς βουλῆσεως τῶν συμβαλλομένων παραχθεῖσαι ἀλληλέγγυαι ἀπαιτήσεις καὶ ὀφειλαί. Τούναντίον ἐπὶ τῶν ὁλοκληρωτικῶν ἐνοχῶν ἡ ἀλληλεγγύη προκύπτει ἀμέσως ἐκ τῆς κατασκευῆς τῆς σχέσεως καὶ ὅθεν εἶνε ἀκολουθία ἰδιαιτέρας θελήσεως.²

Ὅθεν αἱ συνενοχί ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀφετηρίας ἐπιδιώκουσι τὸν αὐτὸν σκοπόν, αἱ δὲ εἰς ὁλόκληρον ἐνοχί ἐκ πολλῶν ἀφετηριῶν ἐπιδιώκουσι τὸν αὐτὸν σκοπόν.

1. Κατὰ ταῦτα αἱ συνενοχί ὁρίζονται ὡς πολλὰὶ ἐνοχαὶ παραχθεῖσαι διὰ τῆς αὐτῆς δικαιοπραξίας καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ὀρῶσαι. Αὗται ἐνῶνται εἰς μίαν νομικὴν σχέσιν, ὅθεν οἱ Ρωμαῖοι ὁμιλοῦσι περὶ *unia* (μῖς) καὶ *toti* (ὁλοκληρου) *obligatio*.³

Ἡ συνενοχί συνίσταται·

α') Διὰ συμβάσεως. Ἀρχικῶς ἐν Ρώμῃ ἦτο ἀναγκασία ἡ ἐπερωτήσεις⁴ ὅθεν ὁμιλοῦν περὶ *correi stipulandi* (συμπεστωτά), *correi*

1) Τιτλ. Εἰσηγ. 3.16—Πανδ. 45.2—Κωδ. 8.39.

2) Ὁ Γρακ δὲν ἐξαίρει ρητῶς τὴν διάκρισιν, ἀλλὰ § 420 πρὸς § 427.

3) Ὁ Unger βουλᾷ περὶ «ἀθροιστικῆς ἐνότητος τῆς ἐνοχῆς». Τοῦτο μέγας τινὲς συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἡμετέραν διᾶν. Ἀλλ' ὁ Unger ὑποθέτει τὸ μέτρον ὁμιλῶν περὶ ὁνιαίου τοῦ προσώπου τῶν συνοφειλετῶν. Ἵσχυρίζεται ὅτι ἀναγκασθεῖται ἐν τῷ ΡΔ, ὅτι τὰ πολλὰ ὑποκείμενα τῆς συνενοχῆς ἐνῶνται εἰς ἓν ὅλον καὶ ὅτι ἀποτελοῦσι μετ' ἀλλήλων ἓν πρόσωπον, ὅπερ ὁμοῦ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς νέον ὑποκείμενον δικαίου διάφορον τῶν καθ' ἑκάστη καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνα ἡρτημένον. Ταῦτα ὁμοῦ δὲν περιέχουσιν οὐδὲν ὠρισμένον.

4) Εἰσηγ. 3.16. Ἀπαιτεῖτο δὲ ἵνα ἡ ὑποχρέωσις γίνηται: *uno eodemque contractu* (διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συμβάσεως) L. 4 Κωδ. 8.39 — Ἐν L. 9 § 2 Πανδ. 45.2 προὔπασιθενται: πρόσσωπα κατοικοῦντα ἐν διαφόροις τόποις, ἅπερ ὁμοῦ συνεπρώνησαν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ.—Ὅτι ἡ συνενοχί ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῆς ἐπερωτήσεως, προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ ποταμιατεύοντα

promittendi (συνοφειλέται).⁶ Ἐντεῦθεν δὲ ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὁ ὅρος obligatio correalis (συνενοχή). Ἄλλ' ἤδη ἐν Ρώμῃ ἦτο δυνατόν δι' αὐτοῦ παρεπομένης συμβάσεως νὰ συμφωνηθῇ συνενοχή κυρίως ἐπὶ τῶν re καὶ consensu συνισταμένων συναλλαγμάτων. Σήμερον ἀρκεῖ πᾶσα συμφωνία.⁶

6') Διὰ διατάξεως τοῦ διαθέτου παράγεται συνενοχή ἐπὶ κληροδοτημάτων.⁷

Ὅταν πολλοὶ συνάπτωσιν ὁμοῦ ἐνοχὴν, δὲν ἀρκεῖ τοῦτο πρὸς σύστασιν συνενοχῆς. Μᾶλλον δὲ ἐν ἀμφιβολίᾳ προκειμένου περὶ διαιρέτης παροχῆς ἐπέρχεται διαίρεσις μεταξὺ τῶν πολλῶν κατὰ κεφαλᾶς.⁸ Ἐὰν λ.χ. πολλοὶ ὁμοῦ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πωλῶσιν ἢ ἀγοράζωσιν ἢ μισθώσιν ἢ λαμβάνωσι δάνειον, ἕκαστος τῶν ὀφειλετῶν ὑποχρεοῦται εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ. Ἐὰν τις γίνῃ ἀφερέγγυος, δὲν βαρύνει τοῦτο τοὺς ἄλλους, ἀλλ' εἶνε ζήμια τοῦ πιστωτοῦ.

5) Ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ δὲν μετεχειρίζοντο ἐπὶ τῶν Ρωμ. Αὐτοκρατόρων διὰ τὴν σύναψιν τῆς συνενοχῆς τὸν ἀπλοῦν τύπον αὐτῆς (προσμ. Εἰσηγ. 3 16), ἀλλὰ μᾶλλον τὸν τύπον *spondemus invicem nos obligantes atque fide dicentes* [ὑποσχόμεθα ἀμοιβαίως ὑποχρεοῦντες ἡμᾶς καὶ ἐμπιστευόμενοι]. Πόσον δὲ εὐρέως εἶχε διαδοθῇ ὁ τύπος οὗτος, ἀποδεικνύει ἰδίως ὅτι ὁ Παπινιανὸς ἐν L. 11 Πανδ. 45.2 ὁμιλεῖ διὰ κοινὴν γνώμην τῶν νομικῶν (*convenit*) περὶ τῆς ἐννοίας τῆς τοιαύτης ρήτρας. Οὐχ ἦρτον καὶ ἡ Νεαρά 99 ἀποδεικνύει ταύτην.

6) Οἱ Ρωμαῖοι ἀπῆλθον ἀρχικῶς πλήρη ταυτότητα τοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τῆς συνενοχῆς. Κατόπιν δὲν ἐπέμειναν ἀπολύτως εἰς τοῦτο L. 5—L. 9 § 1—L. 15 Πανδ. 45.2. Διὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον πλήρης ταυτότης τοῦ ἀντικειμένου δὲν ἀπαιτεῖται ἀπολύτως.

7) L. 9 Πανδ. 45.2.—Ἡ ἀλληλέγγυος ἐνοχή δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναλαμβάνηται ρητῶς· ἀρκεῖ νὰ προκύπῃ ἐκ τῆς συμβάσεως ἢ πρόθεσις τοιαύτης, Γερμ. Ἀκυρ. XV σελ. 175.—Κατὰ τὸν Γρ. Ἐμπορ. Κωδ. § 280 ἡ ἀλληλέγγυη ἐπὶ ἐμπορικῶν ἐνοχῶν ἰσχύει ὡς κανὼν. [Καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐνοχῶν, ὅταν πολλοὶ εἶνε ὀφειλέται τοῦ αὐτοῦ πράγματος, λογίζονται ὡς συνοφειλέται θεωρουμένου ὅτι οὗτοι συνελλήθησαν ὡς σιωπηροὶ συνεταιροί. *Orx Lyon Caen et Rénault Traité τόμ. III § 38, καὶ ὅν ἐπικρατεῖ τοιοῦτον ἔθιμον ἀνέκαθεν ἐν Γαλλίᾳ μαρτυρούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Pothier.*] Δὲν δέχεται ἀλληλέγγυη ἐπὶ μετοχικῆς ἐταιρείας μεταξὺ τῶν συνεταίρων Ἀρ. Πάγου 126 τοῦ 1898.

8) L. 11 § 1 Πανδ. 45.2.—Τοῦναντίον ὁ Γρ. ΔΚ § 427 ἐρρίζει: ἐὰν πολλοὶ ὑποχρεωθῶσι κοινῶς διὰ συμβάσεως πρὸς διανομήν παραγόμεν. ἀνυποβλήσις

Ὅθεν ἡ συνενοχὴ πρέπει νὰ συμφωνῇται ἰδιαιτέρως. Ἐχει δὲ κυρίως τοὺς ἐπομένους σκοποὺς.

Ἡ ἐνεργητικὴ συνενοχὴ διευκολύνει τοῖς πιστωταῖς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ δικαίωματος, διότι ἕκαστος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ ὅλον, καθιστᾷ δὲ καὶ τῷ ὀφειλέτῃ, εὐκολωτέραν τὴν καταβολήν, διότι τῷ ἐπιτρέπεται νὰ καταβάλῃ εἰς ἕκαστον τὸ ὅλον. Ἡ δὲ παθητικὴ συνενοχὴ ἀσφαλίζει τὸν πιστωτὴν κατὰ τοῦ κινδύνου ἀπωλείας, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς μόνον τῶν συνοφειλετῶν εἶνε φερέγγυος, καὶ τῷ διευκολύνει τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ δικαίωματος, διότι δύναται νὰ λάβῃ παρ' ἑκάστου τὸ ὅλον.

2. Αἱ ὁλοκληρωτικαὶ ἐνοχαὶ δύνανται, ὅπως αἱ συνενοχαί, νὰ εἶνε ἐνεργητικαί, ὥστε οἱ πολλοὶ πιστωταὶ δικαιοῦνται εἰς τὸ ὅλον, καὶ παθητικαί, ὥστε ἕκαστος τῶν πολλῶν ὀφειλετῶν ὑποχρεοῦται εἰς τὸ ὅλον. Αἱ παθητικαὶ ὁλοκληρωτικαὶ ἐνοχαὶ εἰσιν αἱ συνηθέστεραι.

α') Κύριον θέμα εἶνε, ὅταν πολλοὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀδικήματος ὑποχρεῶνται εἰς ἀπόδοσιν τῆς οὐτῆς ζημίας.⁹

β') Ὅταν πολλοὶ συνεπίτροποι¹⁰ ἢ πολλοὶ συνεντολοδόχοι¹¹ ἐνεκα πταισματος, ὅπερ βαρύνει ἕκαστον τούτων, εὐθύνονται διὰ τὴν αὐτὴν ζημίαν.

γ') Ὅταν πολλοὶ δι' ὑποσχέσεως, ἀλλὰ κεχωρισμένως, ἀναλαμβάνωσι τὴν αὐτὴν παροχήν. Α. χ. οἱ ἐκ συναλλαγματικῆς ὀφειλέται, οἵτινες τὴν συναλλαγματικὴν ὀφειλὴν ὑπόσχονται ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἐκδόται, ὀπισθογράφοι ἢ ἀποδέκται τῆς συναλλαγματικῆς, εἶνε ἀπλοῖ εἰς ὁλόκληρον ὀφειλέται.¹² Τοιοῦτοὶ εἰσιν καὶ οἱ πολλοὶ

9) L. 14 § 15—L. 15 Πανδ. 4.2—L. 17 Πανδ. 4.3—L. 1 § 10—L. 2 Πανδ. 9.3.

10) L. 38 Πανδ. 26.7.

11) L. 60 § 2 Πανδ. 17.1.

12) [Ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῆς συναλλαγματικῆς ἀλληλεγγύης διακρίνομεν δύο θέματα, α) ὅταν πολλοὶ συνυπέγραψαν τὴν αὐτὴν πράξιν λ. χ. πολλοὶ συνεκδόται ἢ πολλοὶ συναποδέκται, β) ὅταν πολλοὶ υπέγραψαν τὴν αὐτὴν συναλλαγματικὴν, ὁ μὲν ὡς ἐκδότης, ὁ δὲ ὡς ἀποδέκτης, ὁ δὲ ὡς ὀπισθογράφος [Lyon Caen et Renault § 267, § 268, § 445]. Ἐν τῷ πρώτῳ θεματι ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς καθαρᾶς συνενοχῆς τοῦ ΡΔ, τροποποιουμένης ὅμως κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων ἐμπορικῶν συναλλαγῶν· οὕτως ἡ ἀπόφασις 808 τοῦ 1896 τοῦ Ἐφετ. Πατρῶν ἀπεφάνθη ὅτι ὄντων δύο συνεκδοτῶν γραμματίου ἐμπορικοῦ, ὢν ὁ εἰς ἐπλήρωσε τὸν χροιστὴν, ὁ πληρώσας ἔχει ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ ἐτέρου

ἐξασφαλισταί, οἵτινες τὴν αὐτὴν ζημίαν κεχωρισμένως καὶ αὐθυποστάτως ἐξησφάλισαν.¹³

§ 72. Ἡ θεωρία τοῦ ἐνιαίου τῆς συνενοχῆς.

1. Ἐν φαινόμενον τοῦ προϋσυσταίναντος δικαίου ἔδωκε τῷ Κέλλερ καὶ τῷ Ρίβεντροπ τὴν ὠθησιν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς διαφοράς τῆς συνενοχῆς καὶ τῆς ἀπλῆς εἰς ὁλόκληρον ἐνοχῆς. Ὅταν δηλ. εἰς τῶν πολλῶν συνοφειλετῶν ἐνήγето καὶ συνετελεῖτο μετ' αὐτοῦ ἡ κατάρξις τῆς δίκης, τότε μέχρι Ἰουστινιανοῦ πάντες οἱ συνοφειλέται ἀπηλλάσσοντο διὰ τῆς καταναλώσεως τῆς ἀγωγῆς.¹ Ἦτοι ἡ κατάρξις εἶχε γενικὴν καταργητικὴν ἐνέργειαν. Ὅθεν ἂν ἡ ἀγωγή ἔμενεν ἄνευ ἀποτελέσματος κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, λ.χ. ἔνεκον ἀφαιρεγγυότητος τοῦ ἐνχομένου, ὁ πιστωτὴς οὐδὲν ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῶν λοιπῶν συνοφειλετῶν. Τοῦναντίον αἱ ἀπλᾶς εἰς ὁλόκληρον ἐνοχὰς ἀπεσθένοντο μόνον δι' ἱκανοποιήσεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης πρὸς ἓνα τῶν συνοφειλετῶν.

Τοῦτο ἤγαγε τὸν Κέλλερ εἰς τὴν ἐκδοχὴν ὅτι ἐπὶ συνενοχῶν μία μοναδικὴ ἐνοχὴ ὑφίσταται, ἡ δὲ ὁλοκληρωτικὴ ἐνοχὴ περιέχει πολλὰς ἐνοχάς. Ἐν τοῦτοις εὐθὺς ἔπρεπε νὰ καταφανῇ ὅτι ἡ μοναδικότης τῆς συνενοχῆς δὲν ὑπῆρχε κατὰ πᾶσαν ἐποψίν. Ὅθεν ἐνόμισεν ὅτι κατὰ τὴν ἐννοίαν τῶν Ρωμαίων νομικῶν ὑπῆρχε διάκρισις ἡ συνενοχὴ ἦτο ἐνιαία ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ αὐτῇ ὑπόκει, εἶχεν ὅμως διαφόρους ὑποκειμενικὰς σχέσεις.

συνεκδοτοῦ καὶ ἄνευ ἐκχωρήσεως. Τῆς ἀπόφασιν ἐπέκριναν οἱ τῆς Θέμιδος ἐκδοταί καὶ ὁ Δημητᾶς ὡς ἀντικειμένη ἐν τῷ ΡΔ. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ἔχει ὀρθῶς, καθ' ὅσον κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν ἐπιβάλλεται ἡ ἀναγωγή ἀνεξαρτήτως ἐκχωρήσεως. Ἐν τῷ δευτέρῳ θέματι ἐφαρμόζεται ἡ ιδιόρρυθμος ἀλληλεγγυή τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, ἣν χαρακτηρίζει ὡς εἰς ὁλόκληρον ἐνοχὴν ὁ Dernburg [Ἑλλ. Ἑμπ. Κωδ. ἀρθρ. 140]. Τῆς διακρίσεως ταύτης συνέπεια εἶνε ὅτι ἡ διακοπὴ τῆς παραγραφῆς ἡ γενομένη καθ' ἓνα τῶν ἀλληλεγγύων ὀφειλετῶν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θέματι βλάπτει καὶ τοὺς λοιποὺς συνοφειλέτας, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ δὲν ἐπάγεται διακοπὴν πρὸς τοὺς ἄλλους [Cour de Cassation (19 Μαΐου 1894 ἐν Dalloz 1884, 1. 286) ρητῶς δὲ καὶ ὁ Γερμ. κώδιξ περὶ συναλλαγματικῶν § 80]. Τί ἰσχύει περὶ ὅρκου; Νομίζω ὅτι κατὰ τὴν Ἑλλ. Δικον. ἐμπεδοῦσαν ἀπλῶς περὶ τῶν ἐχόντων ἀλληλέγγυα δικαιώματα ὁ ὅρκος ἔχει ἀπαλλακτικὴν δύναμιν καὶ ἐπὶ τῶν εἰς ὁλόκληρον ἐνοχῶν, ἄρα ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀνω θεμάτων. [Ἐν τῷ ΡΔ κατὰ τὸν Fitting ὁ ὅρκος τοῦ ἑνὸς εἰς ὁλόκληρον ὀφειλέτου ὠφελεῖ καὶ τοὺς λοιποὺς, ἐνῶ κατὰ Windscheid § 295 σημ. in fine δὲν ὠφελεῖ τοὺς λοιποὺς, ἀλλὰ μόνον τὸν ὁμῶσαντα]. Γερμ. Δυσθουν].

13) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν VI σελ. 177.

1) L. 2 Πανδ. 45.2—L. 31 § 1 Πανδ. 46.2—L. 5 Πανδ. 46.1.

Ἀλλὰ τὸ δόγμα τοῦτο δὲν ἐξηγεῖ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ἐξηγγήτῃ. Διότι κατὰ κανόνα ἡ κατάρξις τῆς δίκης ἐνεργεῖ μόνον μεταξύ τῶν αὐτῶν διαδίκων. Ὅτι δὲ ἐπὶ συνενοχῆς ἐπῆρχετο ἐνέργεια πέρα τῶν διαδίκων, δὲν ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐνοχὴ εἶνε ἐνιαία. Οἱ πολλοὶ συνοφειλεῖται εἶνε οὐχ ἥττον διάφορα ὑποκείμενα.

Διὰ ταῦτα οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ τὴν κατανάλωσιν δὲν παρήγον οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως ἐκ τῆς δῆθεν μὲ ἀδικιότητος τῆς ἐσχῆς.² Ἡ γενικῶς ἀποσθεστικὴ ἐνέργεια τῆς κατάρξεως δὲν ἦτο ἀκολουθία τοιούτων σχολαστικῶν σκέψεων, ἀλλ' ἦτο προϊόν τῆς ἀνάγκης τῆς ἀκυψίας τῆς παλαιᾶς δίκης. Κίνδυνος ἐπὶ τῆς συνενοχῆς εἶνε ἡ διπλῇ εἰσπραξίς τοῦ ὀφειλομένου ἀπὲς τῆς μοναδικῆς καταβολῆς ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου ὀφειλέτου.

Ἐν τῇ παλαιᾷ Ρωμαϊκῇ δίκῃ ὁ κίνδυνος οὗτος ἦτο λίαν ἐπικείμενος. Ἐὰν ἐπετρέποντο ἀγωγαὶ διὰ τὸ ὅλον καθ' ἐκάστου τῶν συνοφειλετῶν, ἡ ἀναγκαία ἀκολουθία θὰ ἦτο ἡ διπλῇ καταδίκη. Ἀλλ' ἡ διπλῇ καταδίκη ἐν τῇ παλαιᾷ Ρωμαϊκῇ δίκῃ περιεῖχεν ἐξουσίαν πρὸς διπλὴν εἰσπράξιν. Διότι ἐν τῷ παλαιῷ δικαίῳ ἐκάστη καταδίκη ἀπέτελε ἀνυποστάτον ὑποχρέωσιν ἐλευθέραν ἐνστάσεως. Ἀπέναντι τοῦ δειδικασμένου δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν σχέσιν, ἣτις ἀπέτελε τὴν βῆσιν αὐτοῦ. Ὅθεν τὸν καταδικασθέντα δὲν ὠφίλει ὅτι ὁ ἄλλος συνοφειλέτης ἐπὶ τῇ βῇ τῆς ἰδίας καταδίκης εἶχε πληρώσει.

Τὸ δόγμα, πρὸ τοῦ ὁποῖου εὗρέθη τὸ παλαιὸν ΡΔ, ἦτο κατανάλωσις ὁλοκλήρου τῆς νομικῆς σχέσεως διὰ τῆς κατάρξεως ἢ πολλαπλασιασμός τῶν ὀφεισμάτων.

Ἡ ἀπάντησις δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀμφίβολος.

Ἡ γενικῶς ἀποσθεστικὴ ἐνέργεια τῆς κατάρξεως ἦτο τὸ ἔλασσαν κανόν, ὁ πολλαπλασιασμός τοῦ δειδικασμένου πολλῶ μείζον, ἄντησις τῆς κυρίας ἰδέας τῆς μορφῆς ταύτης τῆς πίστεως.

2. Ἐπὶ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς δὲν ὑφίσταντο αἱ σχέσεις, αἵτινες κατέστησαν πρότερον ἀναγκαστὴν τὴν γενικῶς ἀποσθεστικὴν ἐνέργειαν τῆς κατάρξεως. Ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἦτο δυνατόν παρὰ τὰς πολλὰς καταδικὰς νὰ προφυλαγῶσιν οἱ καταδικασθέντες ἀπὸ διπλῆν εἰσπράξιν.

Ἀλλὰ νῦν ἡ γενικῶς ἀποσθεστικὴ ἐνέργεια τῆς κατάρξεως εἶχε κατὰ τὴν δευτέρα φύσιν τοῦ θεσμοῦ. Ἐν προσδοκίᾳ αὐτῆς συνηλλάχθησαν οἱ συνοφειλέται. Ἐὰν δὲν ἤθελον αὐτὴν, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀποκλείσωσι δι' ἰδίαν συμβάσεως. Δὲν ἦτο ἔργον τῆς Νομολογίας νὰ ἐπενέγκῃ μεταβολήν.

3. Ἀλλὴν θέσιν εἶχεν ἡ Νομολογία τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐπὶ τῶν εἰς ὁλόκληρον ἐνοχῶν. Τὸ κύριον θέμα ἦτο ζημία δι' ἀδικήματος ἢ ἄλλου πταίσματος πολλῶν.

2) L. 5 Πανδ. 46.1. Δικαίως λέγει ὁ Unger. «Ἐνταῦθα σαφῶς ἐκδηλοῦται ὅτι ὑπάρχουσι δύο ἐνοχαί, καὶ ὅτι ἡ μία ἐνοχὴ ἡ ὑπαρχθεῖσα in iudicium κατανάλισκει καὶ τὴν ἄλλην. Οὕτως ἡ γενικὴ ἐνέργεια τῆς προκατάρξεως δὲν ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς τὸ ἐνιαῖον τῆς συνενοχῆς».

Ὅταν πολλοὶ συμμετεῖχον τοῦ αὐτοῦ ἀδικήματος, ἕκαστος ἦτο κολάσιμος, ὥστε ἕκαστος ὤφειλε τὴν πλήρη ἀπόδοσιν τῆς ζημίας ὡς ποινῆς, ὅθεν περρεῖτο ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἀγωγῶν τῆς ἀποζημιώσεως.¹ Ὅπου ὁμως ἐξαίρετικῶς ἐθεωρεῖτο ὑπερβολικὸς ὁ πολλαπλασιασμός καὶ ἡ ἀπαξ ἀποζημιώσις ἐπαρκής, ἔμενεν ἀρχικῶς μόνον τὸ μέσον τῆς καταναλώσεως πασῶν τῶν ἀγωγῶν δι' ἐνιαίας κατάρξεως. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἱσταται ὁ Λαβέων.⁴

Ἄλλ' ὁ Σαβίνος ἀνεστήλωσε νέαν ἀρχήν. Ἐὰν πολλοὶ δι' ἐνὸς ἀδικήματος προξένησαν ζημίαν καὶ ἐφαίνετο ἡ ἀπαξ ἀποζημιώσις ὡς ἐπαρκής ἐξίλασμός, τότε οὐχὶ ἡ κάταρξις μετὰ τοῦ ἐνὸς ἀλλ' ἡ ἱκανοποίησις ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἀπῆλλασσε τοὺς λοιποὺς ζημιώσαντας.⁵

Ὁ εὐχέριστος δικονομικὸς μηχανισμὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς διευκολύνει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ Σαβίνου.

4. Τελευταῖον ὁ Ἰουστινιανὸς⁶ ἐθέσπισεν ὅτι ἐγγυήσεις καὶ παθητικαὶ συνενοχίαι ὡς καὶ αἱ ἀπλατὶ ὀλοκληρωτικαὶ ἐνοχίαι δὲν ἀποσβέννυνται διὰ τῆς κατάρξεως πρὸς τὸν ἕνα ὀφειλέτην, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως.

5. Τὴν θεωρίαν τοῦ ἐνιαίου τῆς συνενοχῆς ἐξήτησαν νὰ θεμελιώσωσι κατ' ἄλλον τρόπον.⁷ Ἄλλ' εἰς ἀκριβῆ βάσανον δὲν ἀντέχουσι πάντες οἱ λόγοι οὗτοι.

Τῷ ὄντι οἱ Ῥωμαῖοι ἐμιλοῦσιν ἐνίοτε περὶ μιᾶς ἐνοχῆς, ἀλλ' ἐπίσης συχνὰ καὶ ἰσῶς συχνότερον περὶ πολλῶν ἐνοχῶν, πολλάκις ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἀλλάσσοντες ἔκφρασιν. Ἀδύνατον λοιπὸν ἡ μοναδικότης τῆς ἐνοχῆς· νὰ ἦτο Ῥωμαϊκὸν δόγμα καὶ ὁ θεμέλιος λίθος τῆς Ῥωμαϊκῆς συνενοχῆς. Οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἐνταῦθα una obligatio εἰμὶ μία ἐνοχικὴ σχέσις.⁸ Πρόκειται περὶ ἐνὸς

3) Ἰδίως ἐπὶ ὑπαιτίου βλάβης πραγμάτων ὑπὸ πολλῶν καὶ ἐν τῇ μεταγενεστέρῳ ΡΔ ἔσχυνε ὅτι ἡ παροχὴ τοῦ ἐνὸς δὲν ἀπαλλάσσει τὸν συμμετόχον. L. 11 § 2, 4—L. 51 § 1 Πανδ. 9.2. Ἐν τούτῳ δὲ δὲν κεῖται ἰδίᾳ ἰδιορρυθμίαι τῆς Lex Aquilia, ἀλλὰ λείψανον τῆς ἰδέας, ἥτις ἀρχικῶς ἐπεκράτει ἐπὶ πασῶν τῶν ἀγωγῶν ἐνεκὸν ἀδικήματος.

4) N. 15 § 2 Πανδ. 43.24.

5) L. 8 Πανδ. 27.6 περὶ πολλῶν ψευδοεπιτρόπων et ideo si nihil aut non totum servatum sit in reliquos non denegandam in id quod deest Sa b i n u s scribit. Συμφωνεῖ καὶ L. 1 § 13, 14. Πανδ. 43.16.

6) L. 28 § 2, 3 Κωδ. 8.40.

7) Τὸ ἐνιαῖον τῆς συνενοχῆς ὑποστηρίζεται ἀκόμη πάντοτε ἐν τοῖς Ἑγχειριδίοις τοῦ ΡΔ, διὰ τὸν Windscheid § 293 ἡ συνενοχὴ εἶνε «μοναδικὴ ἐνοχὴ μετὰ πλειόνων ὑποκειμενικῶν σχέσεων», ὁμοίως Arnds §§ 214, Wendt, Pand. § 209. Κατὰ τοῦ ἐνιαίου εἶνε ὁ Czulartz, ὁ Eisele, μέχει τινὸς βαθμοῦ ὁ Unger, ὁ Mitteis, ὁ Kunze.

8) Ἀνωτ. § 1.

μὲν ἀντικειμένου ἐνοχῆς, ἀλλὰ περὶ πολλῶν ἐνοχῶν.⁹ Δύναται δὲ ἡ μία τῶν ἐνοχῶν τούτων νὰ εἶνε ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ὑπὸ προθεσμίας, ἡ δὲ ἑτέρα ἄνευ αἵρεσεως ἢ ἄνευ προθεσμίας.¹⁰ Πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς μοναδικότητος τῆς ἐνοχῆς εἶνε τοῦτο ἀσυμβίβαστον.

Καὶ ὅταν δὲ ὁμιλῶσι περὶ μοναδικότητος τῆς ἐνοχῆς ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ ὑπάρξει αὐτῆς καὶ περὶ πλειονότητος ἐν ταῖς ὑποκειμενικαῖς σχέσεσι, πῶς ἐξηγεῖται ὅτι ἐπὶ κληρονομιάσεως τοῦ ἐνὸς συνοφειλέτου ὑπὸ τοῦ ἄλλου ὁ ὀφειλέτης ἐνέχεται νῦν καὶ διὰ τῶν δύο ἐνοχῶν;¹¹ Ἐνταῦθα ὑπάρχει μόνον εἰς ὀφειλέτης, μόνον μία ὑποκειμενικὴ σχέση. Ὅθεν ἡ πλειονότης αὕτη πρὲπει νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ ὑπάρξει τῆς ἐνοχῆς.

Κατὰ ταῦτα αἱ συνενοχικαὶ ἀπαιτήσεις (συμπιστώματα) καὶ αἱ συνοφειλαὶ (συνοφλήματα) ἀποτελοῦσι πολλὰς ἐνοχάς, ὅπως αἱ ἐλοκληρωτικαὶ ἐνοχαί. Μόνον ἐπὶ τῶν συνενοχῶν οἱ συμμετασχόντες ἐνοῦνται διὰ στενωτέρου δεσμοῦ ἢ ἐπὶ τῶν ἀπλῶν εἰς ἐλόκληρον ἐνοχῶν.

§ 73. Αἱ παθητικαὶ συνενοχαί.

Αἱ παθητικαὶ καὶ αἱ ἐνεργητικαὶ συνενοχαὶ ἔχουσι μὲν ἐν τῇ νομικῇ κατασκευῇ πολλὰ τὰ κοινά, ἀλλ' εἶνε πολὺ διαφόρου προορισμοῦ. Εἶνε λοιπὸν σκόπιμον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰς χωριστὰ καὶ οὐχὶ ὁμοῦ, ὡς συνήθως γίνεται. Ὅσον ὅρᾳ τὴν παθητικὴν συνενοχίαν·

1. Ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρ' ἐκάστου τῶν συνοφειλετῶν κατ' ἄρέσκειαν τὸ ὅλον ἢ μέρος τῆς ὀφειλῆς.¹

Δικαιοῦται δὲ νὰ ἐναγάγῃ πάντας τοὺς συνοφειλέτας διὰ τὸ ὅλον καὶ ὁῦ εἴτε ἐν χωρισταῖς δίκαις εἴτε ἐν μιᾷ δίκῃ.²

9) § 1 Εἰσηγ. 3.16.—Αἱ Εἰσηγήσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸν τίτλον de duobus reis ἔλαβον ἐκ τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Φλωρεντίνου, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς παραβολῆς τῆς § 2 Εἰσηγ. 3.16 πρὸς τὴν L. 7 Πανδ. 45.2 Florentinus 8 libro Institutionum.

10) § 2 Εἰσηγ. 3.16—L. 7 Πανδ. 45.2—L. 9 § 2 Πανδ. 45.2.

11) L. 5 Πανδ. 48.1.

1) L. 3 § 1 Πανδ. 45.2—ΓρΑΚ § 421.

2) Ἐν τῇ κλασσικῇ ἐποχῇ δὲν ἐπετρέπετο καὶ ἡ ἀγωγή κατὰ πάντων τῶν συνοφειλετῶν εἰς τὸ ὅλον. Καὶ τοῦτο ἐβασίζετο ἐπὶ παραδόσεως τοῦ παλαιότερου ΡΔ. Συνενοχικὴ καταδίκη δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀξιώσεις, ὥς ἐν τῇ παλαιᾷ ἐποχῇ συνήπτον πρὸς τὸ δεδικασμένον. Ἡ ἀπόφασις ἔπρεπε τότε νὰ εἶνε ὠρισμένη καὶ νὰ ἀποτελῇ σταθερὰν βῆσιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ὅθεν λέγει διὰ τοὺς ἐγγυητὰς ἡ L. 1 Κωδ. 5.57 in solidum et cum reo et cum fideijussoribus agi jure non potest [εἰς ἐλόκληρον καὶ πρὸς τὸν πρωτοφειλέτην καὶ πρὸς τοὺς ἐγγυητὰς δὲν δύναται κατὰ τὸ δίκαιον νὰ ἐγερθῇ

Ἡ Νεαρά 99 κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ δικαίου ἐπὶ πολλῶν ἐγγυητῶν ἐχορήγησε τοῖς συνοφειλέταις τὸ εὐεργέτημα τῆς διαίρεσεως. Καὶ ὁ δὲ ὤφειλεν ὁ δικαστὴς ἐξ ἐπαγγέλματος νὰ φέρῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοὺς μὴ συνεναχθέντας μὲν παρόντας δὲ ἐν τῷ τόπῳ συνοφειλέτας, νὰ συζητήσῃ τὴν ὑποθεσιν μετὰ πάντων κοινῶς καὶ νὰ καταδικάσῃ πάντας συμμέτρως. Τοιαύτη ἐξ ἐπαγγέλματος διαδικασία δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ σημερινὸν δικονομικὸν δίκαιον. Ὅθεν πολλοὶ ἀντὶ τοῦτου ἔδωκαν τῷ ἐναγομένῳ συνοφειλέτῃ τὴν ἐνστασιν τῆς διαίρεσεως ἢ καὶ ἐδέχθησαν ὅτι πάντες οἱ συνοφειλέται πρέπει νὰ ἐναχθῶσι μόνον κοινῇ, ὥστε τῇ μόνον κατὰ τοῦ ἐνὸς ἐγερθείσῃ ἀγωγῇ ἀντίκειται ἡ λεγομένη *exceptio plurium litis consortium* (ἐνστασις πολλῶν ἐμοδίκων). Ἀλλὰ τὸ Γερμανικὸν Ἀκυρωτικὸν θεωρεῖ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἀντὶ τῶν βοηθημάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἅτινα δὲν δύνανται νῦν νὰ ἐφαρμοσθῶσι, νὰ ἐισαχθῶσιν ἄλλα, ἅτινα εἶνε ἐπιβλαβέστερα τῷ πιστωτῇ. Ὅθεν θεωρεῖ τὴν Νεαράν 99 ὡς ἐν Γερμανίᾳ μὴ ἰσχύουσαν.³

ἀγωγῇ]. Ὅτι ἰσχύει τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ συνοφειλετῶν προκύπτει ἐκ L. 3 § 1 Πανδ. 45.2.—Ἀλλὰν δόξαν ἔχει ὁ Unger, ἥν δὲν ἀποδεκνύουσι τὰ χωρία, ἅτινα ἐπικαλεῖται.

3) Ἀνέκαθεν μεγάλως ἡμφισβητήθη ἡ ἐννοια τῆς Νεαρᾶς 99. Βάσιμον ἱστορίαν δογματικὴν καὶ ἐρμηνείαν παρέχει ὁ Wieding Novella 99, 1857.— α) Ἡ καινὴ ὑπὸ τῶν γλωσσογράφων ἡδὴ ὑπερασπιζομένη δόξα ἦτο ὅτι ἡ Νεαρά ἐχορήγει τὸ *beneficium* εἰς πάντα συνοφειλέτην. 6) Τοῦναντίον ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως πολλοὶ ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡ Νεαρά ἀφορᾷ μόνον τὸ θέμα, καθ' ὃ πολλοὶ συνοφειλέται ἡγγυήθησαν πρὸς ἀλλήλους. Τοῦτο ἦτο ἡ δόξα τοῦ γλωσσογράφου Ἀλοάνδερ, ἥν ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι ὑπεστήριξε καὶ ὁ Σαβίνου. Ἀλλ' ὅπως ἀνωτέρω § 71 σημ. 5 καταδείχθη, τοῦτο ἦτο τύπος, καθ' ὃν οἱ συμβολαιογράφοι συνείθιζον νὰ ἐκθέτωσι τὴν συνενοχίαν. Ὅθεν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ ὅρου τοῦτου θέλει ἀπλῶς νὰ περιγράψῃ τὴν συνενοχήν. Ὡς ἦτο δὲ ἀκατανόητον. ἂν ὁ πιστωτὴς θὰ εἶχεν ὀλιγώτερα δικαιώματα κατὰ τοῦ ὀφειλέτου αὐτοῦ, ὅταν ὑπερρεῦτο διπλῶς ἤτοι ὡς συνοφειλέτης καὶ ὡς ἐγγυητής, ἢ ὅταν μόνον ὡς συνοφειλέτης ὑπερρεῦτο. γ) Ἄλλοι Vangerow § 573 σημ. 4, Windscheid § 293 σημ. 10) ἀναφέρουσι τὸ *beneficium* εἰς τὸ θέμα, καθ' ὃ ἐν τῇ συνενοχῇ κεῖται οὐσιαστικῶς ἁμοιβαία ἀναδοχή. Ἀλλὰ τὸ ἀμφίβολον τοῦτο ζήτημα νὰ σύρῃ εἰς τὴν δίκην μεταξὺ πιστωτοῦ καὶ ἐνὸς συνοφειλέτου, θὰ ἦτο στρεβλότης ἀντιλήψεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἥν δὲν δυνάμεθα νὰ τῷ καταλογίσωμεν ἄνευ ἑτέρου. Τὸ Γερμαν. Ἀκυρωτικὸν (XII σελ. 219) ἀφῆρεσε τὴν πρακτικὴν ἀξίαν τῶν ἀμφισβητή-

2. Ἐκαστος τῶν συνοφειλετῶν ὑποχρεῖται αὐθυποστάτως. Ἀραιο-
βαία εὐθύνη διὰ συννυπαιτιότητα τοῦ συνοφειλέτου δὲν ἔπεται λο-
γικῶς ἐκ τῆς ἐννόας τῆς συνενοχῆς. Ἀλλ' ἡ εὐθύνη ἀνταποκρίνεται
πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν συνελλογῶν καὶ ἐπομένως πρὸς τὴν συνήθη
πρόθεσιν τῶν συμβαλλομένων. Πρὶν παντός εἶνε σκόπιμος, ὅταν πολλοὶ
ἀνταλαμβάνωσιν ἔργον τι κοινῶς, λ.χ. τὴν κατασκευὴν οἰκίας * Καὶ ἐπὶ
ἄλλων δὲ παροχῶν, ἰδίως ἐπὶ χορηγήσεως πραγμάτων, ἐφάνη σκόπι-
μος. Διὰ τοῦτο ἐγένετο κρατούσα ἀρχὴ ἡ ἀμοιβαία συννευθύνη διὰ
συννυπαιτιότητα τοῦ συνοφειλέτου.⁵

Συνεπῶς ἕκαστος συνοφειλέτης συνευθύνεται καὶ διὰ τὴν ὑπερημε-
ρίαν τοῦ συνοφειλέτου.⁶

3. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐθέσπισεν ὅτι ἡ διακοπὴ τῆς παραγραφῆς κτλ. 384. Γ.
ὑπὸ τοῦ ἐνὶ συμπίστῳ ἢ ἀπέναντι τοῦ ἐνὸς συνοφειλέτου ἐνεργεῖ
ὑπὲρ καὶ κατὰ πάντων. Τούτο στηρίζεται ἐπὶ τῶν κανόνων τῆς
παραγραφῆς. Ὁ πιστωτὴς διακόψας τὴν παραγραφὴν δὲν θεωρεῖται
ἀμελής.

σεων τούτων θεωρήσαν τὴν διάταξιν τῆς Νεαρχῆς ὡς κατ' ἀκολουσίαν τῆς
μεταβολῆς τῶν οικονομικῶν θεσμῶν ἀπαρχιωθεῖσαν. — Ὁ ΓρΑΚ δὲν ἀναγράφει
τὸ beneficium divisionis.

4) L. 5 Πανδ. 45.2

5) L. 18 Πανδ. 45.2 — L. 5 § 15 Πανδ. 13.6. Ὁ Πομπώνιος ἐν L. 18
δὲν δύναται, ὅπως ὁ Unger δέχεται, νὰ ἐσκέφθῃ περιπτώσεις, καθ' ἃς τὸν ἐνα-
γόμενον προσωπικῶς βρύνει πταῖσμα ὡς μὴ προφυλάξαντα τὸ ὀφειλόμενον ἀπὸ
βλάβης, γενομένην ὑπὸ τοῦ σὺν αὐτῷ συμβαλλομένου. Διότι οἱ ἐξ ἐπερωτήσεως
ὀφειλέται δὲν τῷθύνοντο δι' ὑπαίτιους παραλείψεις, L. 91 Πανδ. 45.1. —
Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 425 ἀμοιβαία εὐθύνη διὰ τὸ πταῖσμα τοῦ συνοφειλέτου δὲν
χωρεῖ, ἐφ' ὅσον ἐκ τῆς συνενοχικῆς σχέσεως δὲν προκύπτει ἄλλο τι.

6) Ὁ Μαρκετιανὸς ἐν L. 32 § 4 Πανδ. 22.1 δηλοῖ τῷ ὄντι Sed sidus rei
promittendi sint, alterius mora alteri non nocet. [Ἀλλ' εἰν ὑπάρχονσι δύο
συνοφειλέται, τοῦ ἐνὸς ἡ ὑπερημερία δὲν βλάπτει τὸν ἄτερον]. Τοῦτο δὲν συμ-
βιβάζεται πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀμοιβαίας εὐθύνης, ὁπόθεν ἀναχωρεῖ ὁ Πομπώ-
νιος. Ἀλλ' ὁ Πομπώνιος εἶε προτιμητέος, διότι ἡ δοξὰ αὐτοῦ ἀνταποκρίνεται
πλείστορον πρὸς τὴν πρόθεσιν τῶν συμβαλλομένων. Ὁ Unger ὀνομάζει «ἐλευ-
τήν λύσιν», ὅτι ὁ Πομπώνιος καὶ ὁ Μαρκετιανὸς ἔσαν ἀντιφατικῶν γνωμῶν.
Ἀλλὰ δικαί οἱ Ρωμαῖοι Νομικοὶ ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων πολὺ σπανιώτερον
ἢ ἔσαν ἀντιφατικῶν γνωμῶν ἢ οἱ νῦν οἱ νεώτεροι; — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 425
ἐδ. 2 οἱ συνοφειλέται δὲν εὐθύνονται διὰ τὴν ὑπερημερίαν ἐνὸς συνοφειλέτου.

7) L. 4 Κωδ. 8.39 — ἄλλοι ΓρΑΚ § 425 ἐδ. 2

4. Τίνα γεγονότα ἀποσθενύουσιν ὅλας τὰς ἐνοχὰς καὶ τίνα μόνην τὴν ἐνοχὴν ἐνὸς τῶν συνοφειλετῶν ;

α') Ἡ καταβολὴ ἀπαλλάττει πάντας τοὺς συνοφειλέτας.⁸

β') Τὸ αὐτὸ ἰσχύει ἀναμφιβόλως καὶ διὰ τὰ ἀναπληρώματα τῆς καταβολῆς, ἥτοι διὰ τὴν ὁσιν ἀντὶ καταβολῆς καὶ τὴν δικαστικὴν κατάθεσιν. Περαιτέρω ἔχει ἡ ἀνανέωσις μεθ' ἐνὸς τῶν συνοφειλετῶν γενικῶς ἀποσβεστικὴν ἐνέργειαν, ἐφ' ὅσον ὁ *animus novandi* ἐπεκτείνεται ἐπὶ τοσοῦτον.⁹ Καὶ ἀναμφιβόλως χωρεῖ γενικῶς ἀποσβεςις, ὅταν ὁ συνοφειλέτης συμπληφίῃ διὰ δηλώσεως ἢ δι' ἐνστάσεως πρὸς ἀνταπαίτησιν ἀνήκουσαν αὐτῷ καὶ οὕτως ἀποσθέννυται ἡ συνονοχικὴ ὀφειλή. Ἀλλὰ δύναται ὁ συνοφειλέτης νὰ συμπληφίῃ πρὸς ἀνταπαίτησιν ἄλλου συνοφειλέτου ; Τοῦτο θὰ ἦτο, κατὰ λαϊκὴν ἔκφρασιν, πληρωμὴ ἐκ ξένου θυλακίου. Τοῦτο μόνον ἐπιτρέπεται, ὅταν κατ' ἀκολουθίαν ἐταίρειας μετὰ τοῦ συνοφειλέτου ἢ ἄλλης τινὸς συμβάσεως ἔχῃ ἐξουσίαν πρὸς τοιαύτην χρησιμοποίησιν τῆς ἀνταπαίτησεως τοῦ συνεταίρου.¹⁰

γ) Ὅσον ὁρᾷ τὴν ἄφεσιν χρέους, ὑπῆρχε διαφορὰ ἐν τῷ ΡΔ, ἐφ' ὅσον περιεβάλλετο τὸν τύπον τῆς *acceptilatio* (ἀθώσεως) ἢ τοῦ *pactum de non petendo* (συμφώνου ἀφέσεως). Ἡ ἀθώωσις μετὰ τινος τῶν συνοφειλετῶν ἐνήργει γενικῶς ἀποσβεστικῶς ὡς ἡ καταβολή.¹¹ Ἐπὶ τοῦ *pactum de non petendo* πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἂν προὔκειτο μόνον ὑπὲρ τοῦ προσώπου τοῦ συμβαλλομένου νὰ ἰσχύῃ—*in personam*,—ὥστε περιωρίζετο εἰς αὐτὸν μόνον, ἢ ἂν συνήπτετο ἄνευ εἰδικῆς σχετίσεως πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ συμβαλλομένου—*in rem*. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἰσχύει καὶ χάριν ἄλλου συνοφειλέτου, ὅταν ὁ συμβαλλόμενος εἴχῃ συμφέρον πρὸς ἀπαλλαγὴν τούτου, διότι οὗτος εἶχεν ἀνταγωγὴν κατ' αὐτοῦ.¹²

Διὰ τὴν σημερινὴν σύμβασιν ἀφέσεως πρέπει νὰ θέσωμεν τοὺς ἐξῆς κανόνες. Κατὰ κανόνα ἡ ἄφεςις ἐνεργεῖ χάριν ἐκείνου, δι' οὗ τὴν ἀπαλλαγὴν ἔχει συμφέρον ὁ συμβαλλόμενος. Ἀλλὰ δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ πρόθεσις, ὅπως μόνον ὁ συμβαλλόμενος ἀπαλλαγῇ διὰ τὸ πρό-

8) L. 3 § 1 Πανδ. 45.2—§ Εἰσηγ. 3.16—ΓραΚ § 422 ἐδ. 1.

9) Ὅρα L. 31 § 1 Πανδ. 46.2.

10) L. 10 Πανδ. 45.2—ΓραΚ § 422 ἐδ. 2.

11) L. 2 Πανδ. 45.2—L. 16 Πανδ. 46.4.

12) L. 21 § 5 Πανδ. 2.4.

σωπον αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους εἶνε δυνατόν ἵνα ὁ πιστωτὴς δηλώσῃ ἑαυτὸν ἱκανοποιημένον ὡς διὰ καταβολῆς, ὥστε ὁλόκληρος ἡ ἐνοχὴ ἀποσβέννυται. Τοῦτο πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅταν διδῇται ἐξόφλησις ἄνευ ἐπιφυλάξεως.⁴³

13) Οὕτω καὶ ὁ Mitteis. — Ὅρα Γρακ § 423 — Ὁ πρὸς ἓνα συνοφειλέτην ἐπαχθεὶς ὁρκος ὠφέλει καὶ τὸν ἑτέρον, ὅταν οὗτος ὡμυνεν ὅτι δὲν ὑπάρχει χρέος L. 28 § 3 Πανδ. 12.2. Τοῦτο ἦτο ἀκολουθία τοῦ ρωμαϊκοῦ ἀξιώματος — (L. 27 Πανδ. 12.2) — *jus jurandum loco solutionis cedit* [ὁ ὁρκος θεωρεῖται ὡσεὶ καταβολή], ὅπερ ἀνεγράφη ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Πραγματορικόν "Ἐδικτον (L. 34 § 6 Πανδ. 12.2) *solvere aut jurare cogam* [θέλω ἀναγκάσῃ (τὸν ἐναγόμενον) νὰ καταβάλῃ ἢ νὰ ὁμώσῃ]. Ἀλλὰ δικαίως παρατηρεῖ ὁ Mitteis ὅτι συνήργησε πρὸς τοῦτο καὶ ἡ τάσις πρὸς ἀποκλεισμὸν δυνατῶν ἀντιφατικῶν ὁρκων. Διὰ τοῦτο ἔχει ὁ ὁρκος [L. 2 Πανδ. 12.2] *maiores auctoritatem quam res judicata* [ὁ ὁρκος ἔχει μείζονα αὐθεντίαν τοῦ δεδικασμένου]. [Κατὰ τὴν Ἑλλην. ἀστικ. Δικον. 369 ὁ ὁρκος ὃν ὁμνύει εἰς τῶν συνοφειλετῶν περὶ μὴ ὑπάρξεως τῆς ὀφειλῆς ἀπαλλάσσει καὶ τοὺς λοιποὺς συνοφειλετάς. Ὡσαύτως ὁ ὁρκος ὁ δοθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου πολλῶν ὄντων συμπίπτουσιν περὶ μὴ ὑπάρξεως τοῦ χρέους ἀπαλλάττει τοῦτον καὶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων συμπίπτουσιν. Ἐρωτᾶται: ἂν πολλῶν ὄντων συνοφειλετῶν ὁ πιστωτὴς ὁμώσῃ περὶ ὑπάρξεως τῆς ἐνοχῆς, ὁ ὁρκος ἰσχύει καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν συνοφειλετῶν; Οὐχὶ λέγει ὁ Οἰκονομίδης "Ἐγγεινδ. § 151 σημ. 4: διότι, καθ' ὅσον ὑπάρχει ὀάνειον ἀπέναντι τοῦ ὀρκισθέντος ὀανειστοῦ, δὲν ἔπεται ὅτι ὑπάρχει καὶ ὀάνειον ἄλληλέγγυον. Contra Windscheid § 132 σημ. 4. Ἀλλὰ πάντως ὁ ὁρκος πρέπει νὰ ἀφορᾷ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐνοχῆς N. 28 § 4 Πανδ. 12.2 *si modo ideo interpositum est iusjurandum ut de ipso contractu et de re, non de persona jurantis ageretur* [εἰάν μόνον διὰ τοῦτο παρενεβλήθῃ ὁ ὁρκος, διότι πρόκειται περὶ αὐτῆς τῆς συμβάσεως καὶ τοῦ πράγματος καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ὁμνύοντος]. Ἐρωτᾶται: Ἐάν ὁ ὁρκος ἐπαχθῇ εἰς δύο συνεταίρους, καὶ ὁ μὲν δώτῃ αὐτὸν ὅτι δὲν ὑφίσταται ἐταιρικὸν χρέος, ὁ δὲ καταστῇ ἐκπρόθεσμος ἢ ἀποδεχθεὶς δὲν δώτῃ; Κατὰ τὸν Οἰκονομίδην (*licit*), εἰάν ὁ ὀρκισθεὶς (δὲν ἔδωκε τὸν ὁρκον πρὸ τῆς δηλώσεως τοῦ ἑτέρου ἢ πρὸ τοῦ ἐκπροθέσμου, ὠφελεῖται ὁ ἕτερος, ἄλλως οὐχὶ [οὕτω καὶ Ἀρ. Πάγου 65 τοῦ 1884]. Ὁρθότερον φαίνεται μοι ὅτι τὰ τοῦ ἄρθ. 369 ἀποτελέσματα δὲν χωροῦσιν ὁσάκις οἱ συνοφειλέται εἰσὶν ἑταῖροι καὶ ὁ ὁρκος ἐπιβλήθῃ εἰς πάντας [*argumentum* ἄρθ. 371, καθ' ὃ ἐπὶ ἐμπορικῆς ἐταιρείας ὁμνύουσιν πάντα τὰ μέλη ἅρα ἐκ τῆς δόσεως ἢ μὴ τοῦ ὁρκου ἕκαστος ἐταῖρος ὠφελεῖται ἢ βλάπτεται δι' ἑαυτὸν] μόνον δὲ ὁσάκις δὲν εἶνε ἑταῖροι οἱ συνοφειλέται ὁ ὁρκος ὁ ἐπιβληθεὶς καὶ δοθεὶς ὑφ' ἐνὸς ὠφελεῖ καὶ τοὺς λοιπούς. *Quid* εἰάν ὁ εἰς συνοφειλέτης ὡμοσεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ὀφειλή, ὁ δὲ ἕτερος ἀντεπήγαγε τὸν ὁρκον καὶ ὁ πιστωτὴς ὡμοσεν ὅτι ὑπάρχει; ὁ ὁρκος ἰσχύει δι' ἕκαστον ἰδιαίτερος. Γεωρ. Δουβουν.].

Ἑνοχικὸν Δίκαιον

Δ. 14 ε) 'Εάν ὁ πιστωτὴς κληρονομήσῃ τὸν ἓνα τῶν συνοφειλετῶν, ἢ σύγχυσις δὲν ἀπαλλάττει αὐτὴ καθ' ἐαυτὴν τοὺς συνοφειλέτας. 'Αλλ' ἐάν ἀμφότεροι οἱ συνοφειλέται ἦσαν συνέταιροι, ὁ πιστωτὴς δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ τὸ μέρος τῆς συνοφειλῆς, ὅπερ πρέπει νὰ ἀποδῶσῃ, ἐὰν ὁ συνοφειλέτης καταβάλῃ ὁλόκληρον τὸ ὀφειλόμενον.¹⁴

ε) Κατὰ τὴν κρατοῦσαν δόξαν ἡ ἀθωωτικὴ ἀπόφασις, ἣν ἐπέτυχεν ὁ εἰς συνοφειλέτης, ὠφελεῖ καὶ τοὺς λοιποὺς συνοφειλέτας, προϋποτιθεμένου ὅτι αὕτη ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξίν τῆς συνενσχῆς ὡς τοιαύτης καὶ οὐχὶ ἀπλῶς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἐναγομένου ὀφειλέτου. 'Αλλ' ἡ δόξα αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή. Διότι κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς ἡ ἀπόφασις ἀποτελεῖ δεδικασμένον μόνον μετοξὺ τῶν διαδίκων. Οὐδαμοῦ δὲ ἐν ταῖς πηγαῖς φέρεται ἐξαίρεσις τις ἐπὶ συνοφειλετῶν. 'Εξαίρεσις εὑρίσκεται ἐπὶ σχέσεων ἐγγυήσεως.¹⁵ 'Αλλὰ συνενσχαί καὶ ἐγγυήσεις δὲν ταυτίζονται.

'Η δόξα ἡμῶν συμφωνεῖ πρὸς τὴν Γερμ. 'Αστ. Δικονομίαν. Διότι κατὰ ταύτην αἱ ἀποφάσεις κατὰ τοσοῦτον ἀποτελοῦσι δεδικασμένον, ἐφ' ὅσον ἀποφασίζεται ἡ ἀξίωσις, περὶ ἧς ἡγέρθη ἡ ἀγωγή. 'Αλλ' ἡ ἀξίωσις κατὰ τοῦ ἐνὸς συνοφειλέτου εἶνε διάφορος ἀπὸ τῆς ἀξιώσεως κατὰ τοῦ ἄλλου.¹⁶

Δ. 520 5. 'Ο συνοφειλέτης, ὁ πληρώσας ὅλην τὴν συνοφειλὴν ἢ τοῦλάχιστον τὸ μέρος τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ, ἔχει ἀναγωγὴν κατὰ τῶν λοιπῶν συνοφειλετῶν, οἵτινες οὕτως ἀπηλλάγησαν.¹⁷ Καθ' ἐαυτὴν ἡ καταβολὴ ὅλης τῆς συνοφειλῆς δὲν παράγει ἀναγωγὴν τοῦ καταβαλόντος κατὰ τοῦ συνοφειλέτου. 'Ο καταβαλὼν συνοφειλέτης ἀπέσβεσε τὸ ἴδιον χρέος καὶ δὲν διώκησε τὰς ὑποθέσεις ἄλλου. 'Οθεν λογικῶς ἡ ἀναγωγὴ στηριχθήσεται μόνον ἐπὶ τῆς σχέσεως, ἥτις ἦγαγε τοὺς συμμετασχόντας εἰς ἀνάληψιν τῆς συνοφειλῆς.

14) L. 71 Πανδ. 46.1. 'Επὶ ἀπαλλαγῆς ἐνὸς τῶν ὀφειλετῶν διὰ capitis deminutio ὁ ἕτερος ἔμεινεν ὑπόχρεως. L. 19 Πανδ. 45.2. 'Επίσης ἡ τυχὼν ἀποκατάστασις τοῦ ἐνὸς συνοφειλέτου κατὰ τῆς ἀναδοχῆς τῆς ἐνοχῆς δὲν ἐνεργεῖ ὑπὲρ τοῦ συνοφειλέτου.

15) L. 42 § 3 Πανδ. 42.2.

16) Γερμ. 'Αστ. Δικ. § 293. — Ως ἐνταῦθα ὁ Γερμ. § 425 ἐδ. 2.

17) Εἶνε παλαιὰ ἀμφισβήτησις (ὅρα τὸ γλῶσσημα junare εἰς L. 2 Κωδ. 8.391). 'Υπὲρ τοῦ ὅτι ἡ καταβολὴ ὑπὸ ἐνὸς συνοφειλέτου παράγει ἀναγωγὴν

Ἄλλ' ἄκαμπτος ἐμμονὴ ἐν τῇ ἐπόψει ταύτῃ ἄγει εἰς δυσάρεστα πορίσματα. Ἡ διασάφησις τῆς θεμελιώδους σχέσεως καὶ ἡ ἐκ ταύτης παραγωγή τῆς ἀναγωγῆς πολλάκις χρῆζει περιπλόκων ἀποδείξεων καὶ πολλάκις ἀποτυγχάνει. Καὶ ὅμως ὁ συνοφειλέτης ἀπηλλογῇ διὰ τῆς δαπάνης τοῦ καταβαλόντος καὶ ἡ ἀναγωγή ἐν τοῖς πλείστοις θέμασιν εἶνε ἐπιεικής. Ὅθεν ἡ ἀναγωγή θεωρεῖται βάσιμος κατὰ τεκμήριον, ὅταν εἰς τῶν συνοφειλετῶν καταβάλῃ ὑπὲρ τὴν κεφαλικὴν μοῖραν αὐτοῦ. Ὁ ἐναγόμενος συνοφειλέτης πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦτου ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ὅποια σχέσις εἶνε ἡ ὡς βάσις τῆς συνενοχῆς χρησιμεύσασα καὶ ὅτι ἡ σχέσις αὕτη ἀποκλείει τὴν ἀναγωγήν κατ' αὐτοῦ.¹⁸

KC 366

18] Ἐκ τῆς L. 62 Πανδ. 35.2 χωρίου τοῦ Οὐλπιανοῦ καὶ ἐν μέρει τοῦ Ἰουλιανοῦ προκύπτει ἀναμφιδόλως ὅτι κατ' ἀρχὴν ἡ ἀναγωγή δὲν εἶνε ἀκαλουθία τῆς συνενοχῆς καθ' αὐτήν, ἀλλὰ τῆς τῶν βάσιν ταύτης αποτελούσης ἑταιρείας κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ρώμῃ ἐπεζητούν νὰ διευκολύνουσι τὴν ἀναγωγήν. Ἐντεῦθεν εἰρηγείται ἡ L. 11 Πανδ. 45.2 τοῦ Παπινιανοῦ, ἣν μέγρι τοῦδε δὲν ἡρμήνευσαν ἐπιτυχῶς. Ὁ Παπινιανὸς ὡς βάσιν τῆς συζητήσεως αὐτοῦ θέτει τὸν ἐν τῇ Πράξει συνήθη τύπον, καθ' ὃν συνεβάλλοντο οἱ συνοφειλῆται *invicem nos obligantes atque fidedicentes* [ἀμοιβαίως ἀλλήλους ὑποχρεοῦντες καὶ ἐμπιστευόμενοι: Ἀνωτ. § 71 σημ. δ] πληροφρεῖ δὲ ὅτι εἶνε κοινὴ γνώμη τῶν νομικῶν ὅτι ὁ πιστωτὴς τὴν ἀγωγήν αὐτοῦ εἰς τὸ ὅλον κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὀφειλέτου πρέπει νὰ διαιρέσῃ οὕτως, ὥστε κατὰ τὸ ἥμισυ νὰ ἐναγάγῃ τοῦτον ὡς πρωτοφειλέτην καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ὡς ἐγγυητήν. Τίς ἡ ὠφέλεια καὶ ὁ σκοπὸς τῆς τοιαύτης διαιρέσεως; Ἀναμφιδόλως ἵνα εἰς τὸν ὀφειλέτην τὸν καταδικασθέντα κατὰ τὸ ἥμισυ ὡς ἐγγυητὴν ἐκασφαλίσθῃ ἡ ἀναγωγή κατὰ τοῦ συνοφειλέτου. Καὶ ὅλοι μὲν ὁ Παπινιανὸς ὅτι ὁ πιστωτὴς δὲν δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀγωγῆς. Ἀλλ' ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἐθεωρεῖτο τοῦλάχιστον εὐπρεπὲς νὰ γίνηται οὕτως ἡ ἀγωγή καὶ ὅτι δὲν ἔλειπεν *une douce violence* τοῦ δικαστοῦ. Ὅπως ποτ' ἂν ἔχῃ, οἱ Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς—ἐν L. 1 Κωδ. 8.39—ὥρισαν ἀμέσως ὡς πρακτικὸν καὶ ἐπιεικὲς ὅ,τι οἱ παλαιοὶ ἐπετόγγανον διὰ λοξοδρομίας. — *Creditor prohiberi non potest exigere debitum cum sint duo rei promittendi ejusdem pecuniae, a quo velit. Et ideo si probaveris te conventum in solidum exsolvisse, rector provinciae juvare te adversus eum, cum quo communiter mutuum pecuniam accepisti non cunctabitur.* [Ὁ πιστωτὴς δὲν δύναται νὰ κωλυθῇ νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ χρέος, ὅταν ὑπάρχωσι δύο συνοφειλέται, παρ' οὗτινος θέλει. Καὶ διὰ τοῦτο ἂν ἀποδείξῃ ὅτι ἐναχθεὶς ἐπλήρωσας ὁλόκληρον (τὸ χρέος) δὲ ἑπαρχος δὲν θέλει διατάσει νὰ σὲ βοηθήσῃ κατ' ἐκείνου, μὲθ' οὗ συνεδανείσθης.] Ἄρα ἡ καταβάλλων συνοφειλέτης πρέπει πρὸς στήριξιν

§ 74. Αἱ ἐνεργητικαὶ συνενοχαί.

1. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐνεργητικῆς συνενοχῆς εἶνε τὸ αὐθυπόστατον καὶ τὸ ἀπεριόριστον τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου πιστωτοῦ.

Ἐκαστος πιστωτῆς δύναται νὰ ἐναγάγῃ δι' ὁλόκληρον τὸ ἀντικείμενον τῆς συνενοχῆς. Δὲν χρῆζει δὲ τῆς συναινέσεως τοῦ συμπιστωτοῦ. Ἐκαστος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν καταβολὴν ὁλοκληροῦ τοῦ ὀφειλομένου. Ἐκαστος δύναται αὐθυποστάτως νὰ ἐναγάγῃ διὰ τὸ ὅλον καὶ παράγεται οὕτως ἐκκρεμοδικία τῆς ὅλης ἀξιώσεως. Ἐὰν νικήσῃ, οἱ λοιποὶ πιστωταὶ ἀποκλείονται.¹

Ἐκαστος τῶν πιστωτῶν δύναται νὰ ποιήσῃ ἄφεςιν τοῦ χρέους μετὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἀποσβέσεως καὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν λοιπῶν συμπιστωτῶν, ὅπερ ἰδίως πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅταν ἄνευ ὁρου ἐδόκεν

[Ὁ Dernburg παρῶν ὅτι οἱ συνοφειλέται συνεδανείσθησαν communiter, ἦτοι ὅτι τὸ χρέος ἀφῶρα οὐσιαστικῶς ἕκαστον κατὰ τὸ ἥμισυ· ὁ δὲ τὴν ἀναγωγὴν ἁσκῶν ἀποδείξας ὅτι ὑπάρχει συνενοχὴ πρὸς τὸν καθ' οὗ ἡ ἀγωγὴ συναπέδειξεν ἐμμέσως ὅτι τὸ δάνειον ἐλήφθη communiter καὶ διὰ τοῦτο ἀρκεῖται κατὰ βραχυλογίαν ἡ Διάταξις εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς καταβολῆς, προϋποθέτουσα ὡς ἀποδείχθησαν ἥδη ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος χάριν ἀμοτέρων τῶν συνοφειλετῶν λήψιν τοῦ δανείου. Γεωρ. Δουβουν.].

19) Κατὰ ΓρΑΚ § 426 ἡ καταβολὴ ἐνὸς συνοφειλέτου τίχεται τὴν ἀναγωγὴν. Οἱ συνοφειλέται ἐν ἀμφίβολῳ ὑποχρεοῦνται ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους σχέσει κατ' ἴσα μέρη. Τὰ μέρη τῶν ἀρερεγγύων συνοφειλετῶν βαρύνουσι τοὺς παρεγγύους. Ἐφ' ὅσον εἰς συνοφειλέτης ἱκανοποίησιν τὸν πιστωτὴν καὶ δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀπόδοσιν, μεταβαίνει εἰς αὐτὸν ἡ ἀπαιτήσις τοῦ πιστωτοῦ κατὰ τῶν λοιπῶν ὀφειλετῶν.

1) Δύναται νὰ εἶνε ἀμφίβολον τίς ἡ ἐνέργεια τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς ὑφ' ἐνὸς συμπιστωτοῦ. Κατὰ τὸ κλασσικὸν ΡΔ ἡ προκάταρξις ἐνὸς συμπιστωτοῦ κατηγάλισκε τὴν ὅλην ἀξίωσιν L. 2 Πανθ. 45.2. Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν κατήργησε τοῦτο διὰ τῆς L. 28 Κωδ. 8.40· διότι αὕτη ἀφορᾷ μόνον παθητικὰς συνενοχάς. Ἀλλὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον δὲν γινώσκει πλέον κατανάλωσιν ἀγωγῶν. Οὐχ ἦττον ὡς καὶ πρότερον ἰσχύει ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν λοιπῶν συμπιστωτῶν διὰ τῆς ἀγωγῆς. Ἄλλως ἡδύνατο ὁ ὀφειλέτης νὰ κρατῇ μετεώρους ἀμοτέρους τοὺς πιστωτάς, δηλῶν ὅτι θὰ πληρώσῃ εἰς τὸν μὴ ἐναγαγόντα. Ἄλλ' ἐὰν ἀποκρουσθῇ ὁ εἰς τυχὸν πιστωτῆς, δύναται ὁ ἕτερος συμπιστωτῆς νὰ ἐνασκήσῃ τὴν ἀπαιτήσιν του. Ἐν τούτοις πάντα τὰ ζητήματα ταῦτα εἶνε λίαν ἀμφίβολα. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 428 ὁ ὀφειλέτης δύναται ad libitum νὰ καταβῇ πρὸς οἰονδήποτε ἐκ τῶν συμπιστωτῶν καὶ ἂν εἰς συμπιστωτῆς ἡγείρεν ἥδη ἀγωγὴν.

ἐξόφλησιν περὶ τοῦ χρέους.² Δύναται καὶ δι' ἀνανεώσεως νὰ ὑπαγάγῃ τὴν ἀπαίτησιν εἰς τὸ ἀποκλειστικὸν αὐτοῦ δικαίωμα καὶ οὕτω νὰ ἀποσβεσθῶσι τὰ δικαίωματα τῶν λοιπῶν πιστωτῶν.^{3, 4}

2. Συμπιστώματα (ἐνεργητικαὶ συνεννοχαί) συνίστανται συνηθέστατα κατ' ἀκολουθίαν ἐταιρείας. Δύναται ὅμως καὶ ὁ εἰς τῶν συμπιστωτῶν νὰ εἶνε ἐντολοδόχος τοῦ ἑτέρου, ὥστε εἰς αὐτὸν νὰ χορηγῇται μόνον ἡ πλήρης νομιμοποίησις διὰ τὴν ἀπαίτησιν πρὸς τρίτους. Τελευταῖον δύναται νὰ μὴ ὑφίσταται οὐδεμία σχέσις μεταξὺ τῶν πιστωτῶν, λ. χ. κληροδοτεῖται πᾶσόν τι τῇ Ἐκκλησίᾳ Α ἢ τῇ Ἐκκλησίᾳ Β, ὥστε ἡ ἀπαίτησις περιέρχεται εἰς τὸν συμπιστωτὴν, ὅστις πρῶτος εἰσέπραξεν ἢ ἐνήγαγεν.

3. Ἐκ τῆς λεγομένης ἐσωτερικῆς ταύτης σχέσεως ἥρτηται, ἐὰν καὶ ἐπὶ πόσον ὁ πιστωτής, ὅστις εἰσπράττει τὸ χρέος ἢ δέχεται δι' αὐτὸ ἀναπληρώματα καταβολῆς ἢ δίδει ἐξόφλησιν αὐτοῦ ἐν προθέσει πλήρους ἀφέσεως, ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν πρὸς τὸν ἕτερον συμπιστωτὴν.⁵

2) Κατὰ τὸ ΡΔ ἡ ἀπαίτησις πάντων τῶν συναρτιελευθῶν ἀπεσβέννυτο, ὅταν ὁ εἰς τῶν πιστωτῶν ἐποίει ἀθώωσιν πρὸς τὸν ἀρτιελευθῆν L. 13 § 12 Πανδ. 46.4. Τοῦνυντιὸν τὸ pactum de non petendo τοῦ ἐνός συμπιστωτοῦ δὲν ἐδλάπτει τὸν ἄλλον L. 27 Πανδ. 2.14 — L. 93 Πανδ. 46.3. Ἀλλὰ τοῦτο λίαν ἀμφισβητεῖται. Vangerow § 373.

3) L. 31 § 1 Πανδ. 46.2. Λίαν ἀμφισβητεῖται ἡ σχέσις τοῦ χωρίου τοῦτου πρὸς τὴν L. 27 Πανδ. 2.14. Πιθανώτερον φαίνεται ἡ ἐκδοχὴ ὅτι ὁ Παῦλος ἐν ταῖς κρίσεσιν λέξεσιν idem que in duobus reis stipulandi dicendum est [τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ δύο συμπιστωτῶν] θέλει νὰ εἴπῃ μόνον ὅτι καὶ ἡ σύμβασις ἀφέσεως τοῦ ἐνός συμπιστωτοῦ δὲν βλάπτει τὸν ἕτερον, ὅτι ἐπομένως αἱ λέξεις αὗται ἀναφέρονται εἰς τὸ κύριον ζήτημα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ παρεμπιπτόντως πραγματευόμενον ζήτημα, ἐὰν ὁ argentarius δύναται ἀ ἀνανεώσῃ. Ὅρα Vangerow § 573.

4) Ἀντιφώνησις ὑπὲρ ἐνός συμπιστωτοῦ λύει κατὰ τὸ ΡΔ τὴν ἐνοχὴν τοῦ
 5) Ὁ ἀρτιελευθὸς τοῦ ἀρτιελευθῆτος οὐκ εἶναι ἀρτιελευθὸς καὶ ἀρτιελευθῆτος ἐν αὐτῇ τῇ ἐνοχῇ.

4. Ἐὰν ὁ εἰς τῶν συμπιστωτῶν ἀποκρουσθῇ διὰ τελεσιδίκου ἀποφάσεως, κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν ἡ ἀπόφασις δὲν ἀντίκειται τοῖς λοιποῖς συμπιστωταῖς, διότι ἡ ἀπόφασις μόνον μεταξὺ τῶν διαδίκων ἀποτελεῖ δεδικασμένον.⁴

§ 75. Αἱ ὁλοκληρωτικαὶ ἐνοχαί.

ΚΣΤ. 533.

Αἱ εἰς ὁλόκληρον ἐνοχαί εἶνε τοσούτω ποικίλαι, ὥστε γενικὴ θεωρία περὶ αὐτῶν μόνον ἐν τισι σημείοις δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Ὅσον ὅρα τὰς παθητικὰς εἰς ὁλόκληρον ἐνοχάς, ἡ καταβολή, ἡ δόσις ἀντὶ καταβολῆς, ἡ δικαστικὴ κατάρθεσις, ὁ τελεσθεὶς συμψηφισμὸς λύει πάσας τὰς εἰς ὁλόκληρον ἐνοχάς.¹ Ἀλλως ἂν ὁ πιστωτὴς ἀνανεώσῃ μεθ' ἐνὸς τῶν εἰς ὁλόκληρον ὀφειλετῶν.² Διότι ἐνταῦθα κεῖται ἐξακολούθησις τῆς νομικῆς σχέσεως ἐν νέᾳ μορφῇ, ἀλλ' οὐδεμίᾳ τελικῇ ἱκανοποίησις. Καὶ ἄφεςις πρὸς τὸν ἕνα τῶν εἰς ὁλόκληρον ὀφειλετῶν δὲν ἀπαλλάσσει κατὰ κανόνα τοὺς λοιπούς.³

Διακοπὴ τῆς παραγραφῆς πρὸς ἕνα τῶν εἰς ὁλόκληρον ὀφειλετῶν οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει πρὸς τοὺς λοιπούς.^{4, 5}

Ἐὰν καὶ ἐπὶ πόσον ὕρίσεται ἀναγωγὴ μετὰ τῶν διαφόρων εἰς ὁλόκληρον ὀφειλετῶν, ὅταν ὁ εἰς καταβάλλῃ τὸ ὅλον, δὲν δύναται νὰ ὀρίσθῃ γενικῶς. Ἐὰν λ. χ. ἡσφαλίσθῃ τις παρὰ διαφοροῖς ἐξασφαλι-
ΚΑ. 190. 106 398.

6) Ὅρα ἄνωτ. § 73 ἄρθρ. 4 γρ. ε.—ΓρΑΚ § 429 ἐδ. 3.

1) Τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἡ L. 10 Πανδ. 45.2 παρέχει τῷ συνοφειλέτῃ ἵνα συμψηφίσῃ πρὸς ἀνταπαιτήσεις τοῦ συνοφειλέτου—ἄνωτ. § 73—δὲν παρέχεται εἰς ἀπλοὺς ὀφειλέτας ἀλλ' εἰς ὀφειλέτας εἰς ὁλόκληρον.

2) Ἀναμειβάλοισι μαρτυρεῖται τῶν Πηγῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ὕριстанται.

3) Ὅτι ἐπὶ εἰς ὁλόκληρον ἐνοχῶν κατὰ κανόνα θεωρεῖται ὡς περιωρισμένη ἡ ἐνέργεια τῆς ἀφέσεως, ἔχει τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν τῷ ὅτι κατὰ κανόνα ὁ πιστωτὴς ἐπὶ τοιούτων ἐνοχῶν θέλει νὰ ἀπαλλάξῃ μόνον ἐκεῖνον, μεθ' οὗ συμβάλλεται, οὐδαμῶς δὲ τοὺς λοιπούς.

4) Ἀλλως ἐπὶ τῶν παθητικῶν συνεχῶν, ἄνωτ. § 73.

5) Περιαιτέρω διαφορά τῆς συνεχῆς καὶ τῆς εἰς ὁλόκληρον ἐνοχῆς κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἐπὶ τῶν πρώτων κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην (ἄνωτ. § 73) ὕφίσταται ἀμοιβαία εὐθύνη διὰ τὸ πταίσμα τοῦ συνοφειλέτου, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῶν εἰς ὁλόκληρον ἐνοχῶν. Ἄλλοι ζητοῦσι τὴν κυρίαν διαφορὰν ἐν τῷ ὅτι τὸ δεδικασμένον ἐπὶ τῶν εἰς ὁλόκληρον ἐνοχῶν ius facit inter partes ἐπὶ δὲ τῶν

σταῖς αὐθιποστάτω· διὰ τὴν αὐτὴν ζημίαν καὶ ὁ εἰς τῶν ἐξασφαλισ-
τῶν παρέσχεν ὅλην τὴν ἀποζημίωσιν, οὐδὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ
παρὰ τοῦ ἐτέρου ἐξασφαλιστοῦ.

Κατὰ τὸ ΡΔ ὁ κατ' ἀκολουθίαν ἀδικήματος μετ' ἄλλων ὧν συνυ-
πεύθυνος, πληρώσας τὸ ὅλον, δὲν ἔχει ἀναγωγὴν κατὰ τῶν λοιπῶν ζη-
μιωσάντων. Ἄν τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, ἐξετασθήσε-
ται κατωτέρω.⁶ ΠΒ. 142.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Η ΕΓΓΥΗΣΙΣ

Ι. Ἱστορικὴ Εἰσαγωγή.

§ 76. Ἡ ἐξ ἐπερωτήσεως ἐγγύησις.

1. Ἐγγύησις εἶνε ἡ σύμβασις μετὰ τινος πιστωτοῦ, καὶ ἡ ὑποχρεοῦται
τις πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ πιστωτοῦ σὺν τῷ ὀφειλέτῃ Ἐν Ρώμῃ μεταχειρίζοντο
δι' αὐτὴν τὴν ἐπερωτήσιν. Πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρχον τρεῖς τύποι διάφο-
ροι διὰ τὴν ἐξ ἐπερωτήσεως ἐγγύησιν.

α') Ὁ παλαιότερος ἦτο ἡ sponsio διὰ τῶν λέξεων *idem spondes?* Ἐπε-
τρέπετο δὲ μόνον εἰς Ῥωμαίους πολίτας.

β') Μεταγενεστέρα μορφή προσιτὴ καὶ τοῖς ξένοις ἦτο ἡ *fidepromissio* διὰ
τοῦ τύπου *idem fidepromittis?*

Διὰ τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς ἐγγυήσεως ἐχρησίμευσαν μόνον ῥήμασιν ἐνοχαί.
Ἦσαν δὲ καὶ προσωπικώταται, ἅτε μὴ μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς κληρονόμους
τοῦ ἐγγυητοῦ.

γ') Ἡ νεωτάτη μορφή τῆς ἐγγυήσεως ἦτο ἡ *fidejussio* διὰ τοῦ τύπου *idem*
fide tua jubes? Ἦτο προσιτὴ τοῖς ξένοις. Ὑπεχρέου δὲ καὶ τοὺς κληρονόμους
τοῦ ἐγγυητοῦ. Προσέτιθετο δὲ εἰς ἐνοχλὰς παντός· εἰδους καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μελ-
λοῦσας διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς συστάσεως αὐτῶν.

2. Ἡ ἐγγύησις ἦτο ἐν Ρώμῃ θεσμὸς μεγάλῃ κοινωνικῇ σημασίᾳ καὶ δὴ
καὶ πολιτικῇ σπουδαιότητος. Ἐθεωρεῖτο ὡς καθήκον τιμῆς τῶν ἀνωτέρων τά-
ξεων, ἵνα ἐγγυῶνται διὰ τοὺς πελάτας αὐτῶν. Οὕτω προσεπόριζον αὐτοῖς πί-
στιν καὶ τοὺς προσελάκων σύναμα.¹ Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ἀριστοκρατίας ἐνισχύετο,
ἀλλὰ συγχρόνως ἡ ἐγγύησις ἀπέβλινεν ἐπαχθῆ καὶ πολλάκις καταστρεπτικὴ
ἐπιβάρυνσις τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας ἐξε-
δόθησαν πολλοὶ Νόμοι προτιθέμενοι τὴν ἐλάφρυνσιν τοῦ βάρους τούτου.

6) Περὶ τούτου λεπτομέρειαι κατωτέρω § 129.

1) Ἀνωτέρω I § 261.

Μεταξὺ τῶν νόμων τούτων ἰδίαις χοήξει προσαχθεῖ ἡ Lex Furia σχετική πρὸς τοὺς sponsors καὶ fidepromissores. Ἐθέσπιζε δύο τινά. Ἀφ' ἑνὸς οἱ τοιοῦτοι ἐγγυηταὶ ἐλευθεροῦνται μετὰ πάροδον διετίας· ἀφ' ἑτέρου αὐτοδίκαιως διηρεῖτο ἡ ὑποχρέωσις πολλῶν ἐγγυητῶν τοῦ αὐτοῦ χρέους. Οἱ fidejussores δὲν ὑπέκειντο εἰς τὴν Lex Furia προφανῶς, διότι ἡ fidejussio ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μετὰ τὴν Lex Furia καὶ ἐπομένως δὲν περιελαμβάνετο ἐν τοῖς ρήμασι ταύτης.

3. Ἐν τῷ Ἰουστινιανέῳ ΡΔ αἱ παλαιότεραι μορφαὶ τῆς ἐγγυήσεως ἦσαν ἐν ἀρχαίᾳ. Ὑφίστατο δὲ μόνη ἡ fidejussio. Καὶ ὁ θεσμὸς οὗτος εἶχεν αὐστηρὸν χαρακτῆρα. Καὶ δὴ ἡ fidejussio ἦτο ἄκυρος, ἂν εἶχεν ἀντικείμενον μείζον ἢ διάφορον τῆς πρωτοφειλήτης.

4. Ποία ἡ σχέσηις τῆς fidejussio πρὸς τὴν συνονοχίαν;

Οἱ νεώτεροι θεωροῦσι τὴν ὡς εἶδος τῆς συνονοχίης. Ἡ πρωτοφειλή καὶ ἡ ἐγγυήσις σχηματίζουνε μίαν ἐνιαίαν ἐνοχίαν² καὶ πρὸς τοῦτα ἐπικαλοῦνται

2) Πολλοὶ σήμερον διδάσκουσιν ὅτι ἡ σύμβασις τῆς ἐγγυήσεως δύναται νὰ ἔχῃ ποικίλον περιεχόμενον. Καὶ δὴ εἶνε δυνατόν 1. ὁ ἐγγυητὴς ἀναλαμβάνει αὐτὸς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ πρωτοφειλέτου, οὕτω δὲ δὲν παράγει νῆαν ὑποχρέωσιν δι' ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐπεκτείνει τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ πρωτοφειλέτου εἰς ἑαυτὸν, γινόμενος πρὸς τοῦτω συνοφειλέτης. Τοιοῦτον εἶδος ἦτο ἡ ρωμαϊκὴ Fidejussio. 2. Ἀλλ' ὁ ἐγγυητὴς ἤδυνάτο νὰ ἀναλάβῃ δι' ἑαυτὸν ἰδιαιτέρων ὑποχρέωσιν τοῦ πρωτοφειλέτου· τότε δὲ ἐνέχεται μετ' ἐκείνου ἀπλῶς εἰς δικλῆρον. Πρὸς τὴν τοιαύτην βούλησιν ἀντισταχθεῖ ἡ ρωμαϊκὴ ἀντιφώνησις (constitutum). Οὕτως ὁ Windscheid § 476. ὅστις προσθέτει ὅμως ὅτι σήμερον ἡ συνείδησις τῶν συμβαλλομένων δὲν ἀντικαθίσταται τῆς διαφορᾶς ταύτης. «Οἱ συμβαλλόμενοι συνήθως θὰ ἦσαν ἐν μεγίστῃ ἀμνηχανίᾳ, εἰάν ᾤθελον νὰ ἀπαντήσωσιν εἰς τὴν ἐρώτησιν, εἰάν θέλωσιν ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ὡς τοιαύτη νὰ μεταβιβασθῇ εἰς τὸν ἐγγυητὴν ἢ ὅτι διὰ τοῦτον παράγεται ἰδία ὑποχρέωσις πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ πρωτοφειλέτου». Τοῦτο φρονούμεν καὶ ἡμεῖς. Ἰσχυρίζομεθα ὅμως πρὸς τοῦτοις ὅτι ἡ ἀντίθεσις εἶνε ἀνυπαρκτος βραχιστομένη ἐπὶ σχολαστικότητος, ἥτις ἦτο ξένη καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ὡς καὶ τοῖς σημεριναῖς συναλλαγαῖς. "Ὅσον ὅρα τὸ περιεχόμενον τῆς ἐγγυήσεως εἴ ἐπερωτήσεως, τοῦτο δηλοῦσιν οἱ τύποι ταύτης *idem dare spondes?* "Ὁ εἴ ἐπερωτήσεως ἐγγυητὴς ὑπόσχεται τὸ αὐτό, ὅπερ ὁ πρωτοφειλέτης ὡς πρωτοφειλέτης. "Ὅτι ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πρωτοφειλέτου ἐκτείνεται ἐφ' ἑαυτῆς, ὅτι δὲν ἀναλαμβάνει ἴδιον χρέος, περὶ τῶν τοιούτων οὐδαμοῦ γίνεται λόγος. Ἡ ἐνοχία αὐτοῦ εἶνε ἄλλης φύσεως ἢ ἡ τοῦ πρωτοφειλέτου, εἶνε παρεπομένη. Πῶς δύναται λοιπὸν νὰ εἶνε ἡ ἐνοχία τοῦ πρωτοφειλέτου. "Ὅτι δὲ πρόκειται περὶ ἰδιαιτέρας ἐνοχίης, περὶ ἰδίας ὑποχρεώσεως τοῦ ἐγγυητοῦ, λέγει ὁ Γάτος III § 126 ἐν πλεονασμῷ *horum obligatio accessio est principalis obligationis*. Τὸ μόνον ἔρεισμα τῆς κρατούσης δόξης εἶνε ἡ L. 1 § 8 Πανδ. 44. 7. Sed aut proprio nomine quisque obligatur aut alieno: qui autem alieno nomine obligatur

πρὸ παντός τὴν γενικῶς ἀποσβεστικὴν ἐνέργειαν τῆς προκυτάρξεως μεθ' ἐνὸς τῶν ὀφειλετῶν, Ὅτι ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶνε ἐπαρκής, προκύπτει ἐκ τῶν προσκετεθέντων. Οὐδαμοῦ οἱ Ρωμαῖοι καλοῦσι τὴν fidejussio συνενοχίην. Πρὶκειται μᾶλλον περὶ διαφορῶν πραγμάτων, καίπερ ὑπερχύσης ἁμοιότητός τινος. Οἱ συνένοχοι εἶνε πρωτοφειλέται, οἱ δὲ ἐγγυηταὶ παροφειλέται (παρεπόμεινοι ὀφειλέται).

§ 77. Δικαιοπραξίαι ἐγγυητικάι.

Πολλαὶ μορφαὶ δικαιοπραξιῶν, αἵτινες καθ' ἑαυτὰς δὲν προσρίζονται πρὸς ἐγγυήσιν, χρησιμοποιοῦνται πρὸς τοιαύτην. Οὕτω σήμερον ἡ ἀναδοχή ὑποχρεώσεων ἐκ συναλλαγματικῆς γίνεται καὶ χάριν ἐγγυήσεως.¹ Παρὰ Ρωμαίοις ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ constitutum (ἀντιφώνησις) πρὸς ἐγγυήσιν. Καὶ ἡ ἐντολὴ χρησιμεύει νῦν ὅπως καὶ ἐν Ρώμῃ πρὸς ἐγγυήσιν.

1. Τὴν ἀντιφώνησιν οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν ἀρχικῶς ὡς ὑπόσχεσιν πληρωμῆς ἰδίου χρέους. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἐχορηγεῖτο ἡ actio de pecunia constituta καὶ ὅταν ἐγίνετο ὑπόσχεσις πληρωμῆς ἀλλοτρίου χρέους—constitutum debiti alieni (ἀντιφώνησις ἀλλοτρίου χρέους).

Τοιαύτη ὑπόσχεσις δὲν ἐγίνετο πάντοτε, χάριν ἐγγυήσεως ἡδύνατο νὰ ἐπιδιώκη καὶ ἄλλο τι, ἰδίως ἀναδοχὴν χρέους. Βεβαίως ἐν τῇ κλασσικῇ ἐποχῇ σπανίως ἐχορηγεῖτο ἐγγυήσις διὰ constitutum.² Διότι

fidejussor vocatur et plerumque ab eo, quem proprio nomine obligamus, alios accipimus, qui eadem obligatione teneantur. Διὰ τῆς πρωτοφειλῆς εὐθύνεται καὶ ὁ ἐγγυητής. Φυσικᾶς διότι αὕτη εἶνε ἡ βῆσις καὶ ὁ ὅρος τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναληφθείσης παρεπομένης ὑποχρεώσεως. Οὐδὲν πλέον λέγει ὁ Γάιος, ὅστις ἄλλως δὲν διατύπου δόγμα.

1) Ἐὰν ἡ ἐγγυήσις γίνηται ἐν τύπῳ συναλλαγματικῆς — διπισθογραφῆσεως ἢ ἀποδοχῆς — ἐν περιπτώσει ἀνισχύρου τῆς συναλλαγματικῆς ὑποχρεώσεως ἡ ἐγγυήσις θεωρεῖται καταρρηθείσα, ἐὰν ἔπρεπε μόνον διὰ τῆς συναλλαγματικῆς νὰ χορηγηθῇ. Ἄλλ' οἱ συμβαλλόμενοι δυνατόν νὰ προστίθεντο διπλῆν ἐγγυήσιν, δηλ. ἄφ' ἐνὸς ἐκ συναλλαγματικῆς καὶ ἄφ' ἑτέρου κοινήν. Ὅτι τοιοῦτόν τι συνεφωνήθη ὀφείλει νὰ ἀποδείξη ὁ πιστωτής. Γερμ. Ἀκυρ. IV σελ. 11.

2) Περί τοῦ constitutum debiti alieni πραγματεύεται ἡ L. 5 § 2.3—L. 2 Πανδ. 13.5. Ἀλλὰ τὰ πλείστα χωρὶα τῶν Πανδεκτῶν τὰ ἐμπελόντα περὶ constitutum debiti alieni ἀνεφέροντο ἀρχικῶς εἰς τὸ receptum, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Λένελ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν. Οὕτως ἰδίως L. 27, L. 28, L. 42 Πανδ. 13.5.

οὕτως ἐδραεῖτο ἐπὶ μὴ πληρωμῆς ὁ ἀντιφωνητὴς διὰ τῆς ποινῆς τοῦ ἡμίσεος τῆς δίκης καὶ ὑπεχρεοῦτο εἰς πληρωμὴν καὶ ἐὰν ἡ κυρία ἐνοχὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀγωγῆς δὲν ὑφίστατο πλέον ἐφ' ὅσον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀντιφωνήσεως ὑφίστατο.

Τοῦναντίον τότε ἦτο συνήθης ἡ ἐγγυοδοσία διὰ *receptum*.

Receptum ἦτο ἡ ὑπόσχεσις τραπεζίτου περὶ πληρωμῆς εἰς τρίτον χάριν πελάτου, φυσικὰ κατὰ κανόνα δι' ἐπιτάξεως τοῦ πελάτου. Συνήθως ἀφορμὴ τοῦ *receptum* ἦτο ὀφειλὴ τοῦ ἐπιτάσσοντος πρὸς τὸν ὑπὲρ οὗ ἡ ἐπίταξις, ὅποτε εἶχε τὸν χαρακτήρα ἐγγυήσεως· ἀλλὰ δὲν ἦτο οὐσιώδης ἡ ὑπαρξίς ὀφειλῆς τοῦ ἐπιτάττοντος διὰ τὴν ἐκ τοῦ *receptum* ὑποχρέωσιν. *Ὅθεν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ πρὸς σκοποὺς διαφόρους τῆς ἐγγυήσεως.

Ὁ Ἰουστινιανὸς συνεχώνευσε τὸ *receptum* εἰς τὸ *constitutum*.³

Ἐν τῷ νεωτέρῳ δὲ δικαίῳ ἐγγύησις δι' ἀντιφωνήσεως δὲν ἀπαντᾷ. Ἀληθῶς ἡ ἀντιφωνήσις ὡς μορφὴ ἐγγυήσεως παίζει μέγιστον ρόλον ἐν τοῖς συγγραμμάμασι καὶ ἐν ταῖς θεωρητικαῖς ἀναπτύξεσι τῶν νεωτέρων. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ καινοφανοῦς ὑπάρξεως καὶ ἀπλῶν πομφολύγων. Ὁ ὑποσχόμενος νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος ἄλλου σὺν τούτῳ, ἵνα ἀσφαλίσῃ τὸν πιστωτὴν, ἐγγυᾶται, ἀλλὰ δὲν ἀντιφωνεῖ κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἔννοιαν. Ὅθεν δὲν ἐνέχεται, ἂν ἡ ὀφειλὴ ὑπῆρχε κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀντιφωνήσεως καὶ κατόπιν ἀπεσθίσθη.⁴

3) Ἡ συγχώνευσις αὕτη ἐγένετο ἐν τῇ L. 2 Κωδ. 4.18. Ὁ Λένελ ὀνομάζει ταύτην ὡς ἀμαρτήμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, μὴ δυνάμενον ἀρκούντως περὶ τὴν νὰ καταδικασθῇ.

4) Τί προκύπτει, ὅταν ἡ ὑπόσχεσις πληρωμῆς ἀλλοτρίου χρέους ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν ἀντιφωνήσιν, δεικνύει λίαν σαφῶς ἡ δίκη ἐν τῷ Γερμ. Ἀκρωτικῷ (X σελ. 186). Ὁ κατώτερος δικαστὴς ἐθεώρησε ταύτην ὡς ὑπόσχεσιν ἐγγυήσεως ἐν μορφῇ *constitutum*, ἀλλ' ἐθεώρησεν ὡς σπουδαίαν τὴν ἔνστασις, ὅτι ἡ πρωτοφειλὴ μετὰ τὴν ἀντιφωνήσιν παρεγράφη. Ὁ ἀναίρεσιών προτείνει: ὅτι παρερμηνεύθη ἡ L. 18 § 1 Πανδ. 13.5, καθ' ἣν ὁ ἀντιφωνητὴς μένει ὑπόχρεος *licet post constitutum dies temporalis actionis exierit* [καὶ

2. Συχνάκις ἀπαντᾷ ἡ πιστωτικὴ ἐντολὴ—mandatum qualificatum—ἥτοι ἡ ἐντολὴ ἡ παρεχομένη πρὸς δανειστὴν ἵνα πιστώσῃ τρίτον εἴτε συνισταμένης νῦν τὸ πρῶτον νέας ἐνοχῆς ⁵ εἴτε ἐπιμνηνισμένης τῆς προὔπαρχούσης.⁶

Τοιαύτη ἐντολὴ ὑπόκειται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐντολῆς.

“Ὅθεν σθέννυται ὡς πᾶσα ἄλλη ἐντολὴ, ὅταν ὁ ἐντολεὺς ἀνακαλῇ τὴν ἐντολὴν πρὸ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς, ἢ ὅταν ὁ ἐντολοδόχος προμηνύῃ αὐτὴν (ὅπου ὅμως ἡ ἄκαιρος προμηνυσίς καθίστησι τὸν ἐντολοδόχον ὑπεύθυνον), ἢ ὅταν ὁ ἐντολεὺς ἢ ὁ ἐντολοδόχος ἀποθνήσκῃ πρότερον.

“Ὅλοι οἱ κανόνες οὗτοί εἰσιν ἀλλότριον τῆς ἀληθοῦς ἐγγυήσεως. “Ὅθεν εἶνε ἀτυχῆς ἡ ἐπιχειρήσις πολλῶν νεωτέρων, αἵτινες συγχωνεύουσιν ἀπλῶς τὴν πιστωτικὴν ἐντολὴν ἐν τῇ ἐγγυήσει.”

Μόνον μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πιστωτικῆς ἐντολῆς ἡ σχέσις ὁμοιοῦται πρὸς ἐγγυήσιν. Ἐκτοτε δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐγγυήσεως ἐξ ἐντολῆς, διότι μόνον ἔκτοτε ἔχει ὁ δανειστής πλὴν τοῦ πρωτοφειλέτου καὶ παροφειλέτην (παρεπόμενον ὀφειλέτην) τὸν ἐντολέα. Οὗτος

μορφᾷ, ἀς οὔτε δύναται οὔτε θέλει τις σοβαρῶς νὰ ὑποστηρίξῃ. — Ὁ ΓρΑΚ δὲν γινώσκει τὴν ἀντιφώνησιν.

5) L. 6 § 4 Πανδ. 17.1 Οὐλπιανός. Si tibi mandavero quod mea non intererat, veluti ut pro Sejo intervenias vel ut Titio credas, erit mihi tecum mandati actio, ut Celsus libro 7 Digestorum scribit, et ego tibi sum obligatus. [Ἐὰν δώσω σοι ἐντολὴν εἰς ὅ,τι δὲν μὲ ἐνδιαιφέρει, λ.χ. ἵνα ἀναδεύχθῃς ὑπὲρ τοῦ Σεΐου ἢ ἵνα δανείσῃς τὸν Τίτιον, ἔσται μοι ἀγωγὴ ἐντολῆς πρὸς σε, ὡς ὁ Κέλσος γράφει ἐν 7 βιβλίῳ Πανδεκτῶν καὶ εἰμαί σοι ὑπόχρεως] — § 6 Εἰσηγ. 3. 26.

6) L. 12 § 14 Πανδ. 17.1. Si post creditam pecuniam mandavero creditori credendam, nullum esse mandatum Papinianus ait. Plane si ut expectares nec urgeres debitorem ad solutionem, mandavero tibi, ut ei des intervallum, periculo que meo pecuniam fore dicam, verum puto omne nominis periculum debere ad mandatorem pertinere. [Ἐὰν μετὰ τὸν δανεισμὸν δώσω ἐντολὴν τῷ δανειστῇ ἵνα δανείσῃ (τὸν ἤδη δανεισθέντα) ὁρῶτατα λέγει ὁ Παπινιανός ὅτι εἶνε ἄκυρος ἡ ἐντολὴ. Ἀλλ' ἂν σοὶ δώσω ἐντολὴν νὰ ἀναμείνης καὶ νὰ μὴ πιέξῃς τὸν ὀφειλέτην πρὸς καταβολὴν, σοὶ λέγω δὲ νὰ εἴσῃς προσεσμίαν εἰς τοῦτον καὶ τὰ χρεῖματα ἔσονται ἐπὶ ἐμῷ κινδύνῳ, νομίζω ὅτι πᾶς κινδύνος τοῦ δανεισματος ὀφείλει νὰ ἀφορᾷ τὸν ἐντολέα].

7) Ὅτι ἡ πιστωτικὴ ἐντολὴ συνιστάται νῦν ἐν τῇ ἐγγυήσει ἡ ἀναμείνησις

δυνάμει τῆς *actio mandati contraria* εὐθύνεται διὰ πᾶσαν ζημίαν, ἥτις ἤθελε προκύψει ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς, ὅθεν κυρίως διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δυνάμει τῆς ἐντολῆς χορηγηθέντος ἢ ἐπιμηκυνθέντος δανείου.⁸

Ἐνεκα τούτου σπουδαῖοι θετικοὶ κανόνες τῆς ἐγγυήσεως ἐπεξετάθησαν ἐπὶ τῆς πιστωτικῆς ἐντολῆς.⁹

II. Τὸ πρακτικὸν δίκαιον τῆς ἐγγυήσεως.

§ 78. Οὐσία τῆς ἐγγυήσεως.

Ἡ ἐγγυήσις δὲ ἐστὶν ὁρμή, ἐμπιστοσύνη KZ. 173. Kd. 41. 430

Ἀντὶ τῆς ῥωμαϊκῆς *fidejussio* ἔχει τὸ κοινοδίκαιον τὴν ἄτυπον σύμβασιν ἐγγυήσεως.¹ Αὕτη ἀπέβαλε τὸν αὐστηρὸν χαρακτήρα τοῦ ἀρχικοῦ ῥωμαϊκοῦ θεσμοῦ οὐ μόνον ἐν τῷ τύπῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ ὑπόκειται ἐντελῶς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιεικείας.

Ἐπειδὴ ἡ σύμβασις εἶνε ἄτυπος, ἀρκεῖ πᾶσα συμφωνία περὶ ἐγγυή-

8) Οὕτω καὶ ὁ ΓρAK § 778. Ὁ ἐντελλόμενος ἄλλω ἢ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι καὶ ἐν ἰδίῳ λογαριασμῷ δώσει πίστωσιν εἰς τρίτον εὐθύνεται ὡς ἐγγυητὴς πρὸς τὸν ἐντολοδόχον διὰ τὴν ἐκ τῆς παροχῆς τῆς πίστωσης προκύπτουσαν ὑποχρέωσιν τοῦ τρίτου. Ἐὰν δὲ ἡ ἐντολή περιεῖχε τὴν παροχὴν πρὸς ὑποκείμενον, ὅπερ οὐδὲ *naturaliter* δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, ἡ *actio mandati contraria* εἶναι ἐγκυρὸς, ἐνῶ σύμβασις ἐγγυήσεως θὰ ᾔτο ἀκυρὸς.

9) Τὴν συγγένειαν τῆς πιστωτικῆς ἐντολῆς καὶ τῆς ἐγγυήσεως τονίζει ἡδὴ ὁ Ἰουλιανὸς L. 32 Πανδ. 71.1. *neque enim multo referre, praesens qui interrogatus fideiubat an absens vel praesens mandet* [Διότι οὐδὲ πολὺ διαφέρει, ἂν τις παρὼν ἐρωτηθεῖς ἐγγυᾶται (δι' ἐπερωτήσεως) ἢ ἂν παρὼν εἴτε ἁπλῶς ἐντέλληται].

4) Πολλοὶ ἱσχυρίζονται ὅτι ἡ σημερινὴ σύμβασις ἐγγυήσεως βασίζεται ἐπὶ συγχωνεύσεως τοῦ *Constitutum* καὶ τῆς *fidejussio*, μετὰ μείζονος ἀποκλίσεως πρὸς τὴν *fidejussio*. Οὕτω Girtanner, Windscheid. Τούναντιόν ὁ Vangerow (§ 579 σημ. 4) διαχωρίζει τοὺς δύο θεσμοὺς καὶ ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ. «Ἐάν, λέγει, διὰ τῆς ἐγγυήσεως σκοπῇται ἀποκλειστικῶς ἡ ἀσφάλις τοῦ πιστωτοῦ, ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς *fidejussio*» ἀλλ' ἐὰν διὰ τῆς ἀναδοχῆς πρόκειται νὰ προκύψωσι καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα διὰ τὸν πιστωτήν, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπάρχουσα ἀντιφώνησις μετὰ τῶν ἰδιορρυθμιῶν αὐτῆς. » Ἡμεῖς τούναντιον ὑπερασπιζόμεν τὴν δόξαν ὅτι μόνη ἡ ἐξ ἐπερωτήσεως ἐγγύησις ᾔτο ἐν Ῥώμῃ ἐγγύησις, τὸ δὲ ῥωμαϊκὸν *constitutum* εἶνε ξένον ταῖς συναλλαγαῖς ἡμῶν. «Ὅθεν δι' ἡμᾶς ἡ ἐγγύησις εἶνε μόνον ἡ ἐλευθεριώτερον ἀναπτυχθεῖσα *fidejussio* τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν παρεπόμενον χαρακτῆρα τῆς ἐξ ἐπερωτήσεως ἐγγυήσεως, ὅταν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐγγυήσεως καὶ τῆς πρωτοφειλῆς δὲν συνεφώνουν ἐντελῶς. Εἰς ὀλιγώτερον ἡδύνατο νὰ ἀναφέρηται ἡ ἐγγυήσις. Τούναντίον ἡ *fidejussio* ἦτο ὁλόκληρος ἄκυρος, ἂν ἀφεώρα ἄλλο τι· εἴτε πλέον εἴτε ὑπὸ βαρύτερους ὁρους ἢ ἡ πρωτοφειλή.*

Τὸ σημερινὸν δίκαιον τῆς ἐγγυήσεως εἶνε ἐλευθεριώτερον. Ἀρκεῖ νὰ πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους περιουσίας. Ὅθεν τὸ εἰδικὸν ἀντικείμενον τῆς πρωτοφειλῆς καὶ τὸ τῆς ἐγγυήσεως δυνατόν νὰ ὦσι διάφορα, λ. χ. χρήματα ἀντὶ ἐμπορευμάτων. Τῷ ἐγγυητῇ δυνατόν νὰ ἐπιβληθῶσι βαρύτεροι ὅροι ἢ τῷ πρωτοφειλέτῃ. Δυνατὸν δε ὁ ἐγγυητὴς νὰ ὀφείλῃ περισσότερα ἢ ὁ πρωτοφειλέτης, ἐφ' ὅσον τὸ περιπλέον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποζημίωσις. Ἄλλ' ὁ ἐγγυητὴς, ὁ ὑποσχεθεὶς πλέον ἢ ὁ πρωτοφειλέτης, ὀφείλει τοῦλάχιστον τὸ ποσὸν τῆς πρωτοφειλῆς.

2. Πρὸς τὴν παρεπομένην φύσιν τῆς ἐγγυήσεως δὲν ταυτίζεται ἡ ἐπικουρικότης αὐτῆς, ἥτοι ὅτι ὁ ἐγγυητὴς καταδιώκεται μόνον τότε, ὅταν ὁ πιστωτὴς οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ πρωτοφειλέτου. Αὕτη ἦτο πάντῃ, ἄγνωστος τῷ παλαιότερῳ ΡΔ καὶ κατέστη κανὼν τῆς ἐγγυήσεως διὰ τοῦ εὐεργετήματος τῆς διζήσεως, ὅπερ ἐθέσπισεν ὁ Ἰουστινιανός.

3. Ἰδιάζοντα τῇ ἐγγυήσει εἰσὶ σπουδαῖα εὐεργετήματα, ἃ ἵνα διευκολύνουσι τὴν θέσιν τοῦ ἐγγυητοῦ. Ὁ ἐγγυητὴς ἔχει ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δίκαιῳ :

α) Τὸ *beneficium excussionis*, εὐεργετῆμα διζήσεως.

ἐγγυήσεως συμφωνηθείσης δι' ἀπερίριστον χρόνον δύναται νὰ προμηνύσῃ τὴν ἐγγύησιν μετὰ πάροδον χρόνου κατὰ τὰς περιστάσεις μετρούμενου. Ἀνωτ. Γερμ. Ἐμπορ. XIX σελ. 110.

7) L. 42 Πανδ. 46.1 μετὰ τροποποιήσεως ἐν L. 70 § 2 Πανδ. 46.1.

8) L. 8 § 7 Πανδ. 46.1. *Illud commune est in universis qui pro aliis obligantur quod si fuerint in duriores causam adhibiti, placuit eos omnino non obligari : in leviores plane causam accipi possunt.* [Ἐκεῖνο εἶνε κοινὸν εἰς πάντας τοὺς ὑποχρεωμένους χάριν ἄλλων, ὅτι, ἐὰν τεθῶσι βαρύτεροι ὅροι, ἐκράτησεν ἡ γνώμη νὰ μὴ ὑποχρεῶνται μηδαμῶς· ἀλλ' ἐλαφρότεροι ὅροι δύνανται νὰ τεθῶσι].

9) Windscheid § 477 σημ. 23.

β) Το *beneficium cedendarum actionum*, ἥτοι ἀξίωσιν πρὸς ἐκχώρησιν τῆς ἀγωγῆς τοῦ πιστωτοῦ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου καὶ ἄλλων ἐγγυητῶν ἐπὶ καταβολῆς τοῦ χρέους.

γ) Το *beneficium divisionis*, ἥτοι τὴν ἀξίωσιν τοῦ ἐγγυητοῦ πρὸς διάρισιν τῆς ἀγωγῆς μεταξὺ συνεγγυητῶν.¹⁰

§ 79. Δικαιώματα τοῦ πιστωτοῦ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ.

1. Ἐν τίνι ἐκτάσει ἐνέχεται ὁ ἐγγυητής, προκύπτει κυρίως ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς ἐγγυήσεως. Ἄλλ' ἐν ἀμφιβολίᾳ ἀνταλαμβάνει πλήρη ἐγγυήσιν—*in omnem causam*¹—ἥτοι εὐθύνῃν διὰ πᾶν ὅ,τι ὁ πρωτοφειλέτης ὀφείλει νὰ παράσχωι ἐκ τῆς πρωτοφειλῆς ἐν τῇ στιγμῇ καθ' ἣν ἐνασκεῖται ἡ ἐγγυήσις.² Ὅθεν ἐνέχεται διὰ τὰς συνεπειὰς τῆς

10) Τὸ ΡΔ ἀπαγορεύει τὴν ἐγγυήσιν εἰς στρατιώτας δι' ἐκμισθώσεως L. 31 Κωδ. 4.65 καὶ εἰς κληρικούς διὰ παροχῆς πρὸς τὸ Δημόσιον, ἐκμισθώσεως κτλ. Νεαρά 123 κεφ. 6. Ταῦτα δὲν ἔχουσι πρακτικὴν ἐφαρμογὴν.

1) Περὶ τῆς *fidejussio in omnem causam* ὅρα L. 54 Πανδ. 19.2. ὅπου σχετικῶς πρὸς τοὺς τόκους τῆς ὑπερμερείας φέρεται: ... *cum fidejussor in omnem causam se applicuit, æquum videtur ipsum quoque agnoscere onus usurarum ac si ita fidejussisset: in quantum illum condemnari ex bona fide oportebit, tantum fide sua esse jubet? vel ita vindictum me prestabis?* [ὅταν ὁ ἐγγυητής ἡγγυήθῃ διὰ πᾶσαν αἰτίαν φαίνεται ἐπιεικὲς αὐτὸς νὰ ἐπιγινώσκῃ καὶ τὸ βάρος τῶν τόκων ὥσπερ αὐτὸς εἶχεν οὕτως ἡγγυήθῃ «εἰς ὅ,τι ἐκεῖνος θὰ καταδικασθῇ καλῇ τῇ πίστει, εἰς τοσοῦτον ἐγγυᾶσαι; ἢ (ὥσει εἶχεν ἡγγυήθῃ) οὕτω «θὰ μὲ καταστήσῃς ἀξίμιον;]

2) Ὅτι ἡ ἐγγυήσις ἐν ἀμφιβολίᾳ εἶνε *in omnem causam* (εἰς πᾶσαν αἰτίαν) ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν σκοπόν, δι' ὃν συνομολογεῖται ἡ ἐγγυήσις. Διότι ὁ παρέχων πίστωσιν ἐπὶ ἐγγυήσει θέλει κατὰ κανόνα νὰ εἶνε ἡσφαλισμένος, τί ἐν τῷ μέλλοντι ἔχει νὰ ἀπαιτήσῃ. Ἡ ἀντιληψίς αὕτη ἐμορφώθη ἰδίως παρὰ τῷ Παύλῳ, ὅστις ἐνησυχολήθη κυρίως μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἰδίως ὁ Παῦλος ἐν L. 91 § 4 Πανδ. 45.1 τὴν εὐθύνῃν τοῦ ἐγγυητοῦ διὰ τὸ πταίσμα καὶ τὴν ὑπερμερίαν τοῦ πρωτοφειλέτου ἀνάγει εἰς τὸ ὅτι *quia in totam causam sponponderunt* [διότι ἡγγυήθησαν εἰς πᾶσαν αἰτίαν]. Ὁμοίως ἐκφράζεται καὶ ἐν τῇ L. 56 § 2 Πανδ. 46.1 ὅρα καὶ L. 68 § 1 Πανδ. 46.4. — Αἱ γνώμαι τῶν νεωτέρων περὶ τοῦ ζητήματος εἶνε λίαν διηρημέναι. Πολλοὶ δοξάζουσιν ὅτι ὁ ἐγγυητής δὲν εὐθύνεται διὰ τοὺς τόκους τοὺς ἐκ τῆς ὑπερμερείας τοῦ πρωτοφειλέτου. Οὕτως ὁ Hasenbalg. Πρὸς τὴν ἐνταῦθα δοξαν συμφωνεῖ ὁ Windscheid § 477 σημ. 26. Καὶ διὰ τὰ ἔξοδα τῆς οἰκῆς κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου ἐνέχεται κατὰ κανόνα ὁ ἐγγυητής ἐπ' ὅσον ἔχει πρὸν ἐνστα-

υπερμερίας καὶ τοῦ πταίσματος τοῦ πρωτοφειλέτου καὶ διὰ νομίμους τόκους.³ Τούναντίον οἱ συμβατικοὶ τόκοι, αἱ ποινικαὶ ῥήτραι καὶ ἄλλαι ὑποχρεώσεις στηρίζονται ἐπὶ ἰδιαιτέρων συμφωνιών θεωροῦνται τότε μόνον ὡς συνυπέγγυσι, ὅταν ἡ ἐγγύησις εἰδικῶς ἐπεξετάθῃ ἐπ' αὐτάς.⁴

Ὁ ἐγγυητὴς ἐνέχεται διὰ τὸν πρωτοφειλέτην. Ὅθεν ἐνασκει τὰς ἐνστάσεις αὐτοῦ, εἴτε πρὸ εἴτε μετὰ τὴν ἐγγύησιν παρήχθησαν. Οὐδὲ ἀπαγόρευσις τοῦ πρωτοφειλέτου δύναται νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἐν τούτοις ἡ ἐξουσία αὕτη ὑφίσταται ἐξαιρέσεις.

α) Ἐνστάσεις τινὲς ὠφελοῦσι μόνον τοὺς ἐγγυητάς, οἵτινες θὰ εἶχον ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου, ἐὰν ἐπλήρωνον. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐνστάσις τοῦ Μακεδονεῖου δόγματος.⁵

σιν τῆς διζήσεως, ὁ δὲ πιστωτὴς παρὰ τοῦ ἐγγυητοῦ μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀπαιτήσεως μάτην ἐζήτησε πληρωμὴν. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 767 ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐγγυητοῦ κανονίζεται ἐκ τῆς ἐκάστοτε καταστάσεως τῆς πρωτοφειλῆς. Ὁ ἐγγυητὴς εὐθύνεται διὰ τὰς συνεπείας τοῦ πταίσματος καὶ τῆς υπερμερίας τοῦ πρωτοφειλέτου διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ πρωτοφειλέτου πρὸς τὸν πιστωτὴν πληρωτέα ἔξοδα τῆς προμηγύσεως καὶ τῆς δίκης.

3) Ἐνέχεται ὁ ἐγγυητὴς, ἂν ἐκ τῆς σχέσεως, δι' ἣν ἡγγυήθῃ, προέκυψαν ὑποχρεώσεις ἄλλης φύσεως παρ' ὅ,τι προϋτίθεται; Ναὶ κατὰ Παῦλο, ἐν L. 56 § 2 Πανδ. 46.1. Si nummos alienos quasi tuos mutuos dederis sine stipulatione, nec fidejussorem teneri Pomponius ait: quid ergo si consumptis nummus nascatur conditio? puto fidejussorem obligatum fore: in omnem enim causam acceptus videtur, quae ex ea numeratione nasci potest. [Ἐὰν ἄλλότρια νομίσματα ἐδάνεισας ὡς εἰ ἄνευ ἐπερωτήσεως, λέγει ὁ Πομπώνιος ὅτι οὐδὲ ὁ ἐγγυητὴς ἐνέχεται. Τί ὁμως ἂν καταναλωθέντων τῶν νομισμάτων γεννᾶται ἀπαιτήσις; φρονῶ ὅτι ὁ ἐγγυητὴς ἐνέχεται: διότι φαίνεται ὅτι προσελήφθη διὰ πᾶσαν αἰτίαν, ἥτις δύναται νὰ γεννηθῇ ἐκ τῆς ἀσιθμύσεως (τῶν νομισμάτων ἐκείνων). Ὅρα καὶ N. 54 — N. 60 Πανδ. 46.1.

4) Τοῦτο προκύπτει μᾶλλον ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος ἢ ἐκ τῶν χωρίων, ἅτινα εἶνε N. 10 Κωδ. 8.40—N. 9 Κωδ. 4.26—N. 68 Πανδ. 46.1.

5) Παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐπικρατεῖ ἡ δόξα, ὅτι κατὰ κανόνα πᾶς ἐγγυητὴς δύναται νὰ ἐνασκίῃ τὰς ἐνστάσεις τοῦ πρωτοφειλέτου καὶ οὐχὶ μόνος ὁ δικαιούμενος εἰς ἀναγωγὴν, ἥτοι ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς παρεπομένης φύσεως τῆς ἐγγυήσεως. Ὅρα Windscheid § 477 σημ. 6. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ διαφέρουσαι γνώμαι (Vangerow § 578 σημ. 2).—Ὅσον ἀφορᾷ τὰς Πηγὰς, φαίνεται ὅτι ἡ παλαιότερα θεωρία τοῦ ΡΔ ἐχορήγει τὰς ἐνστάσεις τοῦ πρωτοφειλέτου μόνον εἰς τὸν ἔχοντα ἀναγωγὴν ἐγγυητὴν. Συμφώνως πρὸς τοῦτο ὁ Κάτσιος ἐχορήγει τῷ ἐγγυητῇ τὴν ἐνστασιν τοῦ Βελλειανεῖου δόγ-

6) Ὑπάρχουσι προσωπικώταται ἐνστάσεις, αἵτινες προσήκουσι μόνον τῷ πρωτοφειλέτῃ οὐχὶ καὶ τῷ ἐγγυητῇ αὐτοῦ. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐνστάσις τῆς εὐπορίας.⁶ Οἱ ἐγγυηταὶ πτωχεύσαντος δὲν δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὸν χάριν αὐτοῦ γενόμενον ἀναγκαστικὸν συμβιβασμόν.⁷

2. Κατὰ τὸ κλασσικὸν ΡΔ ὁ μὴ ἱκανοποιηθεὶς πιστωτὴς εἶχε τὴν ἐπιλογὴν, ἐὰν ᾔθελε νὰ ἐναγάγῃ τὸν ἐγγυητὴν ἢ τὸν πρωτοφειλέτην. Ἄλλ' ἐὰν ἐπεχείρει μετὰ τοῦ ἐνὸς τὴν κἀταρξιν, ἡ ἀγωγή του κατα- νηλίσκετο δι' ὅλους τοὺς ὀφειλέτας καὶ ἐὰν δὲν ᾔδυνάτο οὐδὲν νὰ εἰσπράξῃ παρὰ τοῦ νῦν ἐναγομένου.

Τοῦτο ἦτο διὰ τὸν πιστωτὴν λίαν ἐπυχθές· ὅθεν ἐζητήθη βελ-

ματος μόνον si amuliere rogatus esset (ἐὰν παρεκκαίετο παρὰ τῆς γυναικὸς), ἥτοι ἐὰν εἶχε τὴν ἀγωγήν τῆς ἐντολῆς κατὰ τῆς πρωτοφειλέτιδος.— Ἄλλ' ὁ Ἰουλιανὸς παρῆγεν εἰς πάντα ἐγγυητὴν τὴν ἐνστάσιν, καὶ ἐὰν δὲν εἶχεν ἀνα- γωγὴν quia totam obligationem improbat senatus (διότι ὀλόκληρον τὴν ἐνα- γήν ἢ Σύγκλητος ἀποδοκιμάζει) L. 16 § 1 Πανδ. 16.1. Τὴν ἀναγωγήν ὡς βάσιν τῆς ἀζηώσεως διὰ τὰς ἐνστάσεις τοῦ πρωτοφειλέτου δέχεται ἡ § 4 Εἰσηγ. 4.14. Ἄλλ' ἐν ἄλλοις χωρίοις αἱ ἐνστάσεις χρησιμοποιῶνται πρὸς τὴν ἐγγυητῇ ἀνευ ἐτέρου. Οὕτως ἡ ἐνστάσις, συμψηφισαμένη L. 4, L. 5 Πανδ. 16.2. Καὶ λίαν γενικῶς ὁ Παῦλος λέγει ἐν L. 7 § 1 Πανδ. 44.1. rei eo hærentes exceptio- nes etiam fidejussoribus competunt, ut rei iudicatae, doli mali, juris iurandi,

τίωσις διὰ λοξοδρομιῶν. Κατέφυγον εἰς τὴν δι' ἐντολῆς ἐγγύησιν, ἐν ᾗ δὲν ἐπήρχετο κατανάλωσις, ἢ εἰς τὴν ἐγγύησιν τοῦ ἀζημιώτου (fidejussio indemnitätis), ἥτις τέλει ὑπὸ τὴν αἵρεσιν, ὅτι ὁ πιστωτής κατὰ τὴν εἰσπραξίν τῆς ὀφειλῆς παρὰ τοῦ πρωτοφειλέτου ἔπαθεν ἔλλειμμα, ἄρα προϋποθέτει προηγουμένην καταδίωξιν κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου.⁸

ἐγγύησις
ἀφ' ἑσέως
ΚΒ. 121
ΚΕ. 316

Ἄλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς κατήργησε τὴν γενικῶς ἀποσβεστικὴν ἐνέργειαν τῆς προκατάρξεως ἐπὶ τῆς ἐγγυήσεως ὅπως ἐπὶ τῆς συνενοχῆς.⁹

Ἐπὶ τέλους ἔδωκε τῷ ἐγγυητῇ (ἐν Νεαρχ. 4 κεφ. 1) τὸ εὐεργέτημα τῆς διζήσεως, καθ' ὃ πρέπει πρῶτον νὰ γείνη ἐκτέλεσις κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου καὶ κατόπιν νὰ ἐναχθῇ ὁ ἐγγυητής.¹⁰ ΚΓ. 509

Τοῦτο εἶνε εὐεργέτημα τοῦ ἐγγυητοῦ, οὐχὶ δὲ αἵρεσις τῆς ἐγγυήσεως καθ' ἑαυτήν· ὅθεν παράγει ἔνστασιν καὶ δὲν ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς βάσεως τῆς ἀγωγῆς. Ἐν τούτοις ὁ πιστωτής προτεινομένης ταύτης ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ τὴν προτέραν προσήκουσαν καταδίωξιν τοῦ πρωτοφειλέτου, διότι τὰ πρὸς τοῦτο ἀποδεικτικὰ μέσα κατέχει αὐτὸς ἀνὰ χεῖρας.

Ὅσον ἐπιεικὲς φαίνεται τὸ εὐεργέτημα, τοσοῦτον εὐκόλως δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς παρέλκυσιν τῆς δίκης καὶ στρεψοδικίαν. Διὰ τοῦτο ἐτέθησαν ἐξαιρέσεις. Τοιαύτας παράγει :

α) Ἡ ἀπουσία τοῦ πρωτοφειλέτου, ἥτις παρουσιάζει σημαντικὰς δυσκολίας πρὸς καταδίωξιν τοῦτου πρὸ τοῦ ἐγγυητοῦ.¹¹ ΚΓ. 509.

8) L. 116 Πανδ. 45. 1—L. 41 Πανδ. 46. 1.

9) L. 28 Κωδ. 8. 40.

10) Γρ. ΑΚ § 771. Ὁ ἐγγυητής δύναται νὰ ἀρνηθῇ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν πιστωτήν, ἐφ' ὅσον ὁ πιστωτής δὲν ἐπεχείρησεν ἀναγκαστικὴν ἐκτέλεσιν κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου ἄνευ ἐπιτυχίας (ἐνστάσις διζήσεως). Ἐπὶ πόσον πρέπει νὰ προβῇ ἡ ἐκτέλεσις, ὅρα § 772.

11) Τί ἐννοεῖ ἡ Νεαρχ. ὡς ἀπουσίαν, ἀμφισβητεῖται. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ πρωτοφειλέτης λογίζεται ἀπών ὅταν εὕρηται ἐν ἄλλου πρωτοδικείου περιφερείᾳ ἢ ὁ πιστωτής, ἐνῶν ὁ ἐγγυητής ἐνάγεται αὐτοῦ· ὅρα Windscheid § 478 σημ. 2. Ἄλλ' ἰσχύει τοῦτο καὶ ὁ πρωτοφειλέτης εὕρηται ἐν τῷ κατὰ τὴν σύμβασιν τόπῳ τῆς καταβολῆς. Τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικόν (VI σελ. 156) ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς ἐνταύθα ἐπιθεμένου σκέψεως δέχεται ὅτι ὁ πρωτοφειλέτης θεωρεῖται παρών, ἂν κατοικῇ ἐντὸς τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.—Ὁ Γρ ΑΚ § 773 ἐδ. 2 ἀπαίτει ἵνα ἡ καταδίωξις τοῦ πρωτοφειλέτου

6) Ἡ ἄρνησις τῆς ἐγγυήσεως ὑπὸ τοῦ ἐγγυητοῦ.¹³ *αμφέβια ἡ δὲ ἀρνησις*

γ) Ἡ κήρυξις τῆς πτωχεύσεως τοῦ πρωτοφειλέτου.¹³ *καὶ ἡ ἀρνησις*

δ) Ἡ προσωμένη ἀνεπιτυχία ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως *ἀρνησις ἐπὶ τῇ ἐγγυήσει*
κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου ἰδίως ἐνεκα πασιγνώστου ἀπορίας αὐτοῦ.¹⁴ *ὡς ἐκ τῆς*

ε) Ἡ παραίτησις τῆς ἐνστάσεως ὑπὸ τοῦ ἐγγυητοῦ· τοιαύτη πα- *ἡ παραίτησις*
ραίτησις ἐνυπάρχει ἐν τῇ ἐγγυήσει τοῦ ἐγγυητοῦ ὡς αὐτοφειλέτου.¹⁵ *ΚΕ. 211*
ΚΑ. 238

Ἀυστηρότερα ἐπικουρικότης ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ἐγγυήσεως τοῦ ἀζη- *ΚΑ. 398*
μιώτου.^{15, 16, 17} *ΚΕ. 642* *ΚΑ. 124*
Κ. 123

Ἐνταῦθα ἡ ἐπικουρικὴ εὐθύνη εἶνε ὁρος τῆς συμβάσεως καὶ οὐχὶ ἀπλὸν εὐεργέτημα. Ὁ ἐγγυητὴς λόγῳ ἀζημιώτου δὲν καταδιώκεται πρὸ τῆς πτωχεύσεως τοῦ πρωτοφειλέτου, ἀλλὰ πρέπει νὰ περιμένῃ τὴν περάτωσιν ταύτης.

3. Ἡ ἐγγυηθεῖσα ὀφειλὴ δύναται νὰ ἀσφαλισθῇ διὰ μετεγγυη-
τῶν ὡς καὶ δι' ἐνεχύρου. Τοιαύτη μετεγγυήσις εἶνε ἀπλὸν παρε-
πόμενον τῆς προεγγυήσεως καὶ ἐμμέσως μόνον τῆς πρωτοφειλῆς.¹⁸

4. ἀντιθέτως ἡ ἐγγυήσις διὰ τῆς ἀποφύσεως ἀντιθέτως ἡ ἐγγυήσις διὰ τῆς ἀποφύσεως ἀντιθέτως ἡ ἐγγυήσις διὰ τῆς ἀποφύσεως
ὡς ἐκ τῆς ἀποφύσεως ἀντιθέτως ἡ ἐγγυήσις διὰ τῆς ἀποφύσεως ἀντιθέτως ἡ ἐγγυήσις διὰ τῆς ἀποφύσεως
ΚΒ 99. ΚΑ. 300. 430 ΚΕ. 211. ΑΑ. 458.

καταστῇ εὐσιμῶς δυσχερέστερα συνετελεσμένη μεταβολὴς τῆς κατοικίας, τῆς ἐμ-
πορικῆς ἑδρας ἢ τῆς διαμονῆς, γενομένης μετὰ τὴν ἐγγυήσιν.

12) Τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνήθους ἐρμηνείας τῆς L. 40 Πανδ. 46.1.
Ὁ Γρ. ΑΚ καταργεῖ αὐτό.

13) Ἀμφισβητεῖται. Windscheid § 478 σημ. 4. Ὑπὲρ Γερμ. Ἀκυρω-
κὸν IV σελ. 123.—Ὑπὲρ ΓρΑΚ § 773 ἑδ. 3.—[Ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει· Ναι,
καθ' ὅσον μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως δὲν ἐπιτρέπεται ἀτομικὴ ἐκτέ-
λεσις κατὰ τοῦ πτωχεύσαντος, ἀλλὰ θὰ ἦτο περὶ τὸν νὰ προβῇ εἰς τοιαύτην ἐ-
πιστάτην].

14) ΓρΑΚ § 773 ἑδ. 4.

15) ΓρΑΚ § 773 ἑδ. 1.

16) Τὸ εὐεργέτημα ἀρνεῖ ἐπὶ ἐγγυήσεως δι' ἐμπορικῆς ἐνοχίας καὶ ὅτε
αὕτη ἡ ἐγγυήσις ἀποτελεῖ ἐμπορικὴν πράξιν. Γερμ. Ἐμπ. Νομ. § 281 ἑδ. 1.

17) Γερμ. Κωδ. Πτωχ. § 179.

18) L. 8 § 12 Πανδ. 46.1—L. 27 § 4 Πανδ. 46.1. Si fidejussor fuerit
principalis et fidejussor fidejussoris non poterit desiderare fidejussor ut inter
se et eum fidejussorem pro quo fidejussit dividatur obligatio: ille enim loca
rei est. Nec potest reus desiderare ut inter se et fidejussorem dividatur
obligatio. [Ἐὰν ὑπάρχῃ κύριος ἐγγυητὴς καὶ ἐγγυητὴς ἐγγυητοῦ (μετεγγυη-
τῆς) δὲν δύναται νὰ ἀξιώσῃ ὁ ἐγγυητὴς ἵνα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ μετεγγυη-
τοῦ διανεμηθῇ ὁ ἐνυπάρχων ἐνυπάρχων (ὡς περὶ τὴν μετεγγυήσιν) ἐπὶ τῇ θέ-
σει τοῦ ἐγγυητοῦ.]

*Οθεν, ἂν ἡ προεγγύησις εἴνε ἄκυρος εἶνε ἀνίσχυρος ἢ μετεγγύησις καὶ ἂν ἡ πρωτοφειλὴ εἴνε ἔγκυρος καὶ μήπω ἀπεσβεσμένη. Ἄλλ' ὁ μετεγγυητὴς δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ, ἵνα καταδιωχθῇ πρὸ αὐτοῦ οὐ μόνον ὁ προεγγυητὴς ἀλλὰ καὶ ὁ πρωτοφειλέτης πρῶτος, διότι δύναται νὰ ἐνασκήσῃ τὰς ἐνστάσεις τοῦ προεγγυητοῦ. Κατὰ κανόνα δὲ ἔχει ἀναγωγὴν οὐ μόνον κατὰ τοῦ προεγγυητοῦ, δι' ὃν ἀμέσως παρενέβη, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου, ἐὰν ἐπλήρωσεν.

§ 80. Δικαιώματα τοῦ ἐγγυητοῦ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου.

I. Κατὰ τὸ παλαιὸν ΡΔ ὁ sponsor, ὁ καταβαλὼν τὴν ἐγγύησιν, εἶχεν ἰδίαν προνομιακὴν ἀγωγὴν—*actio depensi*—κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου, ἐὰν οὗτος δὲν κατέβαλλεν ἐγκαίρως αὐτῷ τὰ δαπανηθέντα.*

II. Τὸ νεώτερον ΡΔ δὲν γινώσκει τοιαύτην ἀναγωγὴν τοῦ ἐγγυητοῦ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πληρωμῆς.

1. Οἱ ἐγγυηταὶ εἶχον ἀγωγὴν μᾶλλον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νομικῆς σχέσεως, ἣτις προϋκάλεσε τὴν ἐγγύησιν.

Κατὰ κανόνα γίνεται τις ἐγγυητὴς ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ ἢ τοῦλάχιστον συμφώνως τῇ βουλήσῃ τοῦ ὀφειλέτου, ἥτοι τῇ ἐντολῇ αὐτοῦ ὡς ἐντολοδόχος.¹ καὶ ὡς τοιοῦτος ἔχει ἀναγωγὴν διὰ τῆς *actio mandati contraria*.

Ἄλλ' ὁ ἐγγυητὴς δύναται νὰ ἐγγυηθῇ διὰ τὸν ὀφειλέτην καὶ ἀπρόσκλητος. Τότε ἔχει τὴν *actio negotiorum gestorum*, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ γενικαὶ αὐτῆς προϋποθέσεις. Δὲν τὴν ἔχει δέ, ὅταν ὁ ἐγγυητὴς ἀνείχθῃ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ πρωτοφειλέτου.²

*) Ἡ *actio depensi* (ἀγωγή τοῦ δαπανηθέντος) ἐδίδετο διὰ τῆς *lex Publilia* εἰς τὸν sponsor, ὅταν δὲν ἐλάμβανε κάλυμμα (*converture*) ἐντὸς 6 μηνῶν παρὰ τοῦ πρωτοφειλέτου. Γαίου Εἰσηγ. III § 127—IV § 22.

1) L. 6 § 2 Πανδ. 17.1.

2) L. 20 § 1 Πανδ. 17.1 — L. 40 Πανδ. 17.1 (Παῦλος) Si pro te presente et vetante fidejusserim nec mandati actio nec negotiorum gestorum est: sed quidam utilem putant dari oportere: quibus non consentio secundum quod et Pomponio videtur. [Ἐὰν σοῦ παρόντος καὶ ἀπαγορευόντος ᾗθελον ἐγγυηθῇ, οὔτε ἐντολῆς ἀγωγὴν οὔτε διοικήσεως ἀλλοτρίων ἔχω· ἀλλὰ τινες νομίζουσιν ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ ὠφέλιμος ἀγωγή· πρὸς τούτους δὲν συμφωνῶ ἔχων ὁμόδοξον καὶ τὸν Πομπώνιον].

Τέλος οὐδεμίαν ἔχει ἀναγωγὴν ὁ ἐγγυηθεὶς *donandi animo*, ἥτοι ἐν τῇ προθέσει ὅπως ἐπὶ πληρωμῆς οὐδὲν ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ πρωτοφειλέτου. Φυσικῶς οὐδὲ ὁ τυπικῶς καὶ ἐξωτερικῶς μόνον ἐμφανιζόμενος ὡς ἐγγυητὴς πράγματι δὲ ὢν ὁ κυρίως ἐνδιαφερόμενος ἐν τῇ δικαιοπραξίᾳ ὅθεν ἔχει ἀναγωγὴν.

Ἡ *actio mandati contraria* καὶ ἡ *negotiorum gestororum contraria* τοῦ ἐγγυητοῦ ἔχουσι τὸ ἐπόμενον περιεχόμενον·

α) Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς ἱκανοποιήσῃ τὸν πιστωτὴν ἐξ ἰδίων μέσων, διὰ καταβολῆς, δόσεως ἀντὶ καταβολῆς, συμψηφισμού ἢ ἀνανεώσεως, κ2. 524 δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπόδοσιν τῆς δαπάνης. Ἐὰν δὲ ὁ πιστωτὴς 1. 620. ἐποίησατο ἄφεισιν τοῦ χρέους δωροῦμενος τῷ ἐγγυητῇ, δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ὁ ἐγγυητὴς ἀπόδοσιν τοῦ ἀρεθέντος ποσοῦ παρὰ τοῦ πρωτοφειλέτου, καίπερ μηδὲν δαπανήσας.³

β) Ὁ ἐγγυητὴς πρὸ τῆς καταβολῆς ἔχει ἀγωγὴν ἐπὶ ἀπαλλαγῇ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου εὐθὺς ὡς κατεδικάσθη, καὶ ὅταν ὁ ὀφειλέτης ἀναβάλλῃ ὑπερμέτρως τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους ἢ ἀρχῇται διασπαθῶν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.⁴

Αἱ ἀναγωγαὶ τοῦ ἐγγυητοῦ δύναται νὰ ἀσφαλιζῶνται δι' ἄλλου ἐγγυητοῦ τοῦ λεγομένου ἀντεγγυητοῦ.

2. Ὁ ἐγγυητὴς ἔχει τὸ *beneficium cedendarum actionum*, ἥτοι κ2. 300 δύναται νὰ παρακρατήσῃ τὸ ὀφειλόμενον, ἕως οὗ ὁ πιστωτὴς τῷ ἐκχω- κ37. 642. ρήσῃ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου μετὰ τῶν παρακολουθημάτων. Καὶ μάλιστα καὶ μετὰ τὴν καταβολὴν δύναται νὰ ἐνα- κ1. 366 σκήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο.⁵ 1. 34.

3) L. 40 § 13 Πανδ. 17.1. Si fidejussori donationis causa acceptum factum sit a creditore puto fidejussorem remunerari voluit creditor, habere eum mandati actionem. [Ἐὰν ὁ πιστωτὴς λόγῳ δωρεᾶς ἐποίησατο ἀλόγῳ πρὸς τὸν ἐγγυητὴν, φρονῶ, ὅτι ἔάν ὁ πιστωτὴς θῇλῃ νὰ ἀμείψῃ τὸν ἐγγυητὴν, ἔχει ὁ ἐγγυητὴς ἀγωγὴν ἐντολῆς (κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου)]. Ὅρα L. 11—L. 12 Πανδ. 17.1.—Ἐὰν ὁ πρωτοφειλέτης εἶχε λόγον ἀπαλλαγῆς, ὁ δὲ ἐγγυητὴς ἐπὶ τῷ ὀφειλόμενῳ τὴν ἰδίαν ἀπαλλαγὴν εἶχε ἀναγκαστικῶς, ὅθεν εἶχε

χωρήσει πρὸς τὸν ἐντολέα τὴν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ χρηματολήπτου, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐντολῆς νοεῖται ἅψ' ἐαυτῆς L. 27 § 5 Πανδ. 17.1 — L. 28 Πανδ. 17.1. Διότι ὁ ἐντολοδόχος πρέπει νὰ ἀποδώσῃ τῷ ἐντολεῖ ὅ,τι ἔλαβε συνεπείρ τῆς ἐντολῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐγγυήσεως ἡ ἀνάγκη καταλλήλου διακανονισμοῦ τῶν σχέσεων ἤγαγεν εἰς τὸ *beneficium cedendarum actionum*, καίπερ οὕτως ἐκθιαζομένης τῆς νομικῆς διαπλάσεως τοῦ θεσμοῦ. Προοδευτικώτατος εἶνε ὁ Παῦλος ἐν L. 36 Πανδ. 46.1. *Cum is qui et reum et fidejussor habens ab uno ex fidejussoribus accepta pecunia praestat actiones, poterit quidem dici nullas jam esse, cum suum perceperit et perceptione omnis liberati sunt. Sed non ita est: non enim in solutum accipit sed quodammodo nomen debitoris vendidit et ideo habet actiones, quia tenetur ad id ipsum ut praestet actiones.* [Ἐὰν ὁ ἔχων πρωτοφειλέτην καὶ ἐγγυητὰς λαθὼν παρ' ἐνὸς τῶν ἐγγυητῶν τὸ ὀφειλόμενον, ἐκχωρήσῃ τούτῳ τὰς ἀγωγάς, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἦδη τότε εἶνε ἄκυροι αἱ ἀγωγαί, ἀφοῦ ὁ πιστωτὴς ἔλαβε τὸ ἴδιον καὶ διὰ τῆς εἰσπραξέως πάντες ἀπηλλάγησαν. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα· διότι δὲν ἔλαθεν ἀντὶ καταβολῆς, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἐπώλησε τὴν ἀπαίτησιν καὶ διὰ τοῦτο ἔχει ἀγωγάς, διότι ὁ πιστωτὴς εὐθύνεται εἰς τὸ νὰ παρᾶσχῃ τὰς ἀγωγάς]. Ὅθεν ὁ Παῦλος δίδει τῷ ἐγγυητῇ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκχωρήσεως καὶ ἐὰν ἦδη ἄνευ ἐπιφυλάξεως ἐπλήρωσεν, ἐνῶ ὁ Μοδεστίνος ἀπαίτει ἐν L. 76 Πανδ. 46.3 ἐπιφυλάξιν πρὸ τῆς πληρωμῆς. Πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Παύλου ὡς τὴν σκοπιμωτέραν. Αὕτη ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τῇ πράξει· οὐχ ἥττον αἱ γνώμαι διαίρουνται. Ὅρα Γερμ. Ἀκυρ. XVIII σελ. 235. [Κατὰ τὴν Ἑλλην. Νομολογίαν Ἀρ. Πάγου 318 τοῦ 1896 καὶ μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους ὑπὸ τοῦ ἐγγυητοῦ δύναται νὰ γίνῃ ἐκχώρησις πρὸς τὸν καταβαλόντα ἐγγυητὴν τῶν ὑπερξασῶν ἀγωγῶν τοῦ δανειστοῦ. Ὁμοίως Ἑρ. Ἀθηνῶν 367 τοῦ 1895—1239 τοῦ 1895—Ἀρείου Πάγου 456 τοῦ 1895, Contra Ἑρτείου Ἀθηνῶν 1007 τοῦ 1895 καὶ ἄλλαι τινές.—Ὁ ἐγγυητὴς ἀσκει τὴν ἀγωγὴν τοῦ δανειστοῦ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου μετὰ ἐκχώρησιν ἢ καὶ ἄνευ ἐκχωρήσεως ὡς ὠφέλιμον (*actio utilis*); Μόνον δυνάμει ἐκχωρήσεως. Windscheid § 441. Γερμ. Δυσθουν.].

6) Ὁ Windscheid § 481 σημ. 7 ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ἐγγυητὴς ἔχει τὸ *beneficium cedendarum actionum* μόνον «ἐφ' ὅσον ἔχει ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου». Συνομολογεῖ ὅτι τοιοῦτος περιορισμὸς δὲν ἐξαίρεται ἐν ταῖς Πηγαῖς, ἀλλὰ θεωρεῖ τούτου ὡς ἀναμφίβαλον ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων. Τούτο δὲν εἶνε ὀρθόν, ἰδίως ὁσάκις ὁ ἐγγυητὴς παρεμβαίνει παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ πρωτοφειλέτου. Διότι, ἐὰν δὲν ἔχῃ *actio negotiorum gestorum contraria*, τοῦτο δὲν ἀντίκειται εἰς τὸ δικαίωμά του πρὸς ἐκχώρησιν τῶν ἀγωγῶν. Γενικῶς δὲ πρέπει νὰ εἰπωμεν, ὅτι ὁ πιστωτὴς πρέπει νὰ ἐκχωρήσῃ τὰς ἀγωγὰς χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀντίρρησην ὅτι ὁ ἐγγυητὴς δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου τὴν ἐκχωρηθεῖσαν ἀγωγὴν, διότι τυχὸν ἔγγυηθῇ χάριν δωρεᾶς ἢ ἦτο αὐτὸς ὁ ἐγγυητὴς ὁ οὐσιαστικῶς ἐνδιαιφερόμενος.

Ὅθεν ἡ αἰτηθεῖσα καὶ γενομένη καταβολὴ τῆς ἐγγυήσεως λογίζεται ὡς τίμημα διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς ἀπαιτήσεως.⁷

§ 81. Σχέσις πολλῶν ἐγγυητῶν.

I. Ἐὰν πολλοὶ ἡγγύησαν τὸ αὐτὸ χρέος, ἕκαστος τῶν ἐγγυητῶν εὐθύνεται εἰς ὁλόκληρον ἦτοι διὰ τὸ ὅλον.¹

Ὁ δὲ ἐγγυητὴς ὁ καταβαλὼν δὲν εἶχεν ἀρχικῶς κατὰ τῶν συνεγγυητῶν, οὗς ἡλευθέρου, οὐδεμίαν ἀναγωγὴν καὶ τοῦτο διετηρήθη καὶ κατόπιν.²

II. Ἐν τούτοις δύο εὐεργετήματα ἐπέφερον διαίρεσιν τοῦ βάρους.

1. Δυνάμει τοῦ εὐεργετήματος τῆς διαιρέσεως, ὅπερ ὁ Ἀδριανὸς παρέσχεν εἰς τοὺς ἐγγυητὰς καὶ τοὺς ἐντολεῖς, δύναται ὁ ἐναγόμενος ἐγγυητὴς νὰ ζητήσῃ διαίρεσιν τῆς ἀγωγῆς τοῦ πιστωτοῦ μεταξὺ πάντων τῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγέρσεως αὐτῆς φερεγγύων συνεγγυητῶν.^{3, 4}

Ταῦτα πρέπει μᾶλλον νὰ συζητῶνται μεταξὺ τοῦ ἐγγυητοῦ καὶ τοῦ πρωτοφειλέτου, ὅστις κατὰ τῆς *actio cessa* δύναται ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις νὰ ἀντιτάξῃ ἔνστασιν. (Γρ. AK § 774 ἐδ. 1). — Ἄλλα εἶνε τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἐγγυητὴς, ὅστις ἐνεκα ἀφέσεως ἢ συμβιβασμοῦ ἐπλήρωσεν ὀλιγώτερα τῷ πιστωτῇ ἢ ὅσον ὅπως ἐλόγη τὸν ἀπαιτῶν κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου, δύναται

Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο ἔχουσιν οἱ ἐγγυηταὶ ἀδιαφόρως ἂν ἡγγυήθησαν ὁμοῦ ἢ κεχωρισμένως καὶ ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων.⁵

Ἐὰν ἡ ὑποχρέωσις τοῦ μεθ' ἡμῶν ἐγγυηθέντος εἴνε ἄκυρος ἢ ἀκυρώσιμος, δὲν δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ διαίρεσις τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐὰν ἡ ἐγγυήσις ἐγίνετο κοινῶς. Ἡ ἰδέα καὶ ἡ πεποιθήσις τοῦ ἐγγυητοῦ ὅτι ἔχει συνεγγυητὰς καὶ κατ' ἀκολουθίαν τούτου ἔχει τὸ εὐεργέτημα, δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀντικειμενικὴν βάσιν τῆς ἐγγυήσεως τούτου.⁶

Τὸ εὐεργέτημα ἔργει ἐν Ρώμῃ καὶ ὅταν ὁ πιστωτὴς ἤδη πρὸ τῆς λήξεως εἴχε ποιήσει ἄρσιν πρὸς τὸν συνεγγυητὴν.⁷ Ἀλλὰ δὲν ἀντί-

5) Ἡ οὐχὶ σπανίως ὑπερασπιζομένη δόξα, ὅτι τὸ εὐεργέτημα τῆς διαίρεσεως ἀρμόζει μόνον εἰς ἐγγυητὰς κοινῶς ἐγγυηθέντας, δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς Πηγὰς. Κατὰ τῆς δόξης ὁ Girtaner, ὁ Hasenbalg, ὁ Goldschmidt.

6) Ὁ Windscheid § 479 σημ. 7 ἐπικυρίζεται ὅτι τὸ εὐεργέτημα τῆς διαίρεσεως ὑφίσταται, καίπερ ἀνισχύρου οὐσῆς τῆς ἐγγυήσεως τοῦ συνεγγυητοῦ, ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς εἴχε σπουδαῖον λόγον νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἤθελεν ἐνέχεσθαι μόνον εἰς τὸ μέρος του. Ὁμοίως ὁ Brinz καὶ ὁ Goldschmidt. Ἡ δόξα αὕτη μοι φαίνεται ὅτι διακτείνει τὴν βάσιν, ἐφ' ἣς ἴστατο τὸ ρωμαϊκὸν *beneficium divisionis*. Ἐπειδὴ ἄπουσις καὶ ἀπερεγγυότης τοῦ συνεγγυητοῦ ἀποκλείει τὴν ἐνστάσιν, πρέπει νὰ ἀρθῇ αὕτη, ὅταν ὁ ὑποτιθέμενος συνεγγυητὴς δὲν ἐνέχηται. Ἡ L. 48 Πανδ. 46.1 δὲν ὑποστηρίζει τὴν ἀντίθετον δόξαν.

7) L. 15 Πανδ. 46.1 Ἰουλιανός. Si ex duobus qui apud te fidejusserant in viginti alter ne ab eo peteres quinque tibi dederit vel promiserit nec alter liberabitur et si ab altero quindecim petere institueris, nulla exceptione sum moveris; reliqua autem quinque si a priore fidejussore petere institueris, doli mali exceptione sum moveris. [Ἐὰν ἐκ δύο ἐγγυηθέντων σοὶ διὰ εἰκοσίν, ὁ ἑτερος σοὶ ἔδωκεν ἢ σοὶ ὑπεσχέθῃ πέντε, ὁ ἑτερος δὲν ἀπαλλάσσεται καὶ ἐὰν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου (τοῦ μὴ ἀπαλλαττομένου) ζητήσῃς τὰ δεκαπέντε δι' οὐδεμίαν ἐνστάσεως (οὐδὲ τῆς διαίρεσεως) ἀποκρούεται· τὰ δὲ λοιπὰ πέντε ἐὰν ζητήσῃς παρὰ τοῦ προτέρου ἐγγυητοῦ, ἀποκρούεται διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δόλου]. [Οὕτως ὁ Dernburg, ἀλλ' ὀρθότερα ἢ ἐρμηνεύει τοῦ Dodekind, καθ' ὃν ἀντὶ quindecim ἀναγνωστέον decem, ὅποτε ἡ ἔννοια εἶνε αὕτη: ἀπὸ τὸν Α ἐγγυητὴν λαμβάνεις 5 καὶ ἐξωλείς· ἀπὸ τὸν Β ἐγγυητὴν λαμβάνεις 10 χωρὶς νὰ σοὶ ἀντίκειται ἡ ἐνστάσις τῆς συμβάσεως πρὸς τὸν Α. Ἐὰν ὅμως ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Α τὰ ὑπόλοιπα 5 (ἵνα ἐν ὅλῃ λάβῃς δέκα ἀπὸ τὸν Α) ἀντίκειται σοὶ ἡ ἐνστάσις τοῦ δόλου ἐνεκα τῆς μετὰ τοῦ Α συμβάσεως σου. Γεωρ. Δουδούν)]. Ὁ Girtaner καὶ ὁ Goldschmidt ἐρμηνεύουσι τὸ nulla exceptione ὡς ἐννοοῦν ἐνστάσιν τῆς μετὰ τοῦ Α καὶ τοῦ πιστωτοῦ συμβάσεως. Ὁ αὐτὸς Windscheid

κενται πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σημερινοῦ δικαίου, ὅπως ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ χειροτερεύσῃ τὴν θέσιν τοῦ ἐγγυητοῦ.⁸

Ἐὰν ὁ πιστωτὴς ὁ ἐνάγων ἓνα τῶν ἐγγυητῶν διὰ τὸ ὅλον ἀμφισβητῇ τὴν φερεγγυότητα τῶν συνεγγυητῶν, ὁ ἐναγόμενος ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἂν θέλῃ νὰ πραγματοῶσιν τὴν διαίρεσιν καὶ νὰ χορηγήσῃ ἀσφάλειαν τῷ πιστωτῇ διὰ τὴν ἐκ ταύτης ζημίαν.⁹

8) Κατωτέρω § 82 σημ.

9) Ὅσον ὡρᾷ τὴν δικονομικὴν ἐνάγκην τοῦ ἐναγετέματος τῆς διαίρεσεως, εἶνε ἀτόπημα ἢ ἀποδείξις ἂν οἱ ἐγγυηταὶ εἶνε φερέγγυοι. Παρέλκει τὴν δίκην ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἔρευναν ζητήματος, ὅπερ πολλὰκις εἶνε λίαν ἀμφίβολον καὶ ὅπερ κατὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκτέλεσιν λύεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ Ρωμαῖοι δὲν προέβησαν εἰς λεπτομερῆ ἀνάλοσιν τούτου. Μᾶλλον δὲ ἡ διαδικασία ἦτο ἡ ἐπομένη: α') Ὁ περὶ τὴν ἐχρηστικὴν *actio divisa*, εἰς ἣν περιωρίζετο ὁ πιστωτής, ἂν ἡ φερεγγυότης τοῦ συνεγγυητοῦ ἀπολογεῖτο *in iure* ἢ ἦτο πασίγνωστος (L. 10 Κωδ. 8.40). Ἀπὸς χορηγήσεως τῆς *actio divisa* ὁ συνεγγυητὴς δὲν ἐβλάπτετο πλέον καὶ ἂν ὁ ἄλλος συνεγγυητὴς ἐρίετο κατόπιν ἀφερέγγυος. (L. 51 § 4—L. 52 § 4 Πανδ. 46.4—L. 16 Κωδ. 8.40).— β') Ἐὰν ὁ πιστωτὴς ἡμφισβητῇ *in iure* τὴν φερεγγυότητα τοῦ συνεγγυητοῦ, ὁ διὰ τὸ ὅλον ἐναγόμενος ἠδύνατο νὰ ἀπαίτησιν τὴν διαίρεσιν, ἐὰν ἀνελάμβανε τὸν κίνδυνον ταύτης καὶ ἔδιδεν ἀσφάλειαν πρὸς τὸν πιστωτὴν L. 10 Πανδ. 46.4. — L. 16 Κωδ. 8.40). Πλὴν τούτου λέγει ὁ Παῦλος ἐν L. 28 Πανδ. 46.4. *Si contendat fidejussor ceteros solvendo esse, etiam exceptionem ei dandam «si non et illi solvendo sint»*. [Ἐὰν ἀμφισβητῇ ὁ ἐγγυητὴς ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ εἶνε φερέγγυοι, δίδεται αὐτῷ καὶ ἔνστασις, ἐὰν μὴ καὶ ἐκεῖνοι (οἱ συνεγγυηταὶ) εἶνε φερέγγυοι]. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φαίνεται ὅτι ἡ ἔνστασις αὕτη ἦτο ἀσυνήθης ὁδός. Προωρίζετο διὰ θέματα, καθ' ἃ ὁ πιστωτὴς ἐπέμενε διὰ τὴν ἀγωγὴν *in solidum* κατὰ τοῦ ἐκλεχθέντος ἐγγυητοῦ καὶ ἦτο ἑτοιμος τὸ ζήτημα τῆς φερεγγυότητος νὰ συζητήσῃ *in iudicio*, διότι ἦτο βέβαιος περὶ τῆς ἀφερέγγυότητος.— Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ πρέπει νὰ τηρηθῇ ἡ ὁδὸς τῆς L. 10 Πανδ. 46.4, ἣν οἱ Ρωμαῖοι χαρακτηρίζουσιν ὡς τὴν τακτικὴν. Ὅθεν ἂν ὁ εἰς τὸ ὅλον ἐναγόμενος συνεγγυητὴς ἀντιτείνῃ τὴν ἔνστασιν τῆς διαίρεσεως, ὁ δὲ πιστωτὴς ἀρνῆται τὴν φερεγγυότητα τῶν λοιπῶν συνεγγυητῶν, ὁ ἐναγόμενος διατηρεῖ τὴν ἔνστασιν μόνον προσφερόμενος εἰς ἀσφάλειαν διὰ τὸ τυγὼν ἑλλειμμα, ὅπερ θέλει ὑποστῇ ὁ πιστωτὴς ἐνεκὰ τῆς διαίρεσεως. Συνήθως ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν ἐναγόμενον ἐγγυητὴν τὴν ἀποδείξιν, ὅτι οἱ συνεγγυηταὶ αὐτοῦ εἰσιν ἀφερέγγυοι ἢ καὶ ἐπιβάλλουσιν τῷ πιστωτῇ τὴν ἀποδείξιν ὅτι οἱ συνεγγυηταὶ εἶνε φερέγγυοι. Τούτο εὐλόγως ἐδωσάμεθα

ΚΔ. 238 Τὸ εὐεργέτημα ἀργαῖ·¹⁰

α) Ἐὰν ὁ ἐναγομένος ἀρνήται τὴν ἐγγύησιν.¹¹

β) Ἐὰν ὁ συνεγγυητὴς εἶνε ἀπὼν ἢ εἶνε ἄλλως ἐυσχερὴς ἢ καταδίδωσις αὐτοῦ.¹²

ΚΑ. 627 γ) Ἐν περιπτώσει παραιτήσεως καὶ ιδίως ἐπὶ ἀνκλήψεως ἐγγυήσεως αὐτοφειλέτου.¹³

2. Ἐὰν καταβῇ ὁ ἐγγυητὴς τὴν ὀφειλὴν ὁλόκληρον ἢ πέρην τῆς μοίρας αὐτοῦ ἐξ ἰδίων μέσων ἐπιεικῶς δὲν πρέπει νὰ ἀπαγορευθῇ αὐτῷ ἡ ἀναγωγή κατὰ τῶν συνεγγυητῶν. Τὸ παλαιότερον ΡΔ οὐδεμίαν ὁδὸν ἐγίνωσκε πρὸς τοῦτο, διότι μεταξὺ τῶν συνεγγυητῶν οὐδεμία σύμβασις ἄρα οὐδεμία ἀγωγή ὑφίστατο. Ἀλλὰ τὸ ἀνεπτυγμένον ΡΔ

10) Ἡ Πράξις τοῦ κοινωδικαίου παρέχει τῷ συνεγγυητῇ τὴν πρόκλησιν (provocatio ex lege si contendat) ἐκμεταλλευομένη τὴν L. 28 Πανδ. 46.1. Ὁ ἐγγυητὴς προὐκλίνει τὸν πιστωτὴν εἰς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς, ἵνα ἀσφαλίσῃ τὸ εὐεργέτημα τῆς διαιρέσεως καὶ δὴ ὁ προκληθεὶς κατεδικάζετο ἵνα δύναται νὰ τῷ ἀντιταχθῇ, ἂν ἐνῆγε κατόπιν, τὸ εὐεργέτημα τῆς διαιρέσεως, ὥσπερ ἐνῆγε νῦν· οὕτω δὲ ὁ προκαλῶν δὲν ἐβλάπτετο ἂν οἱ νῦν φερέγγυοι συνοφειλέται κατόπιν καθίσταντο ἀφερέγγυοι. Καὶ πρὸς τήρησιν τῶν λοιπῶν εὐεργετημάτων τοῦ ἐγγυητοῦ ὑπῆρχον προκλήσεις. Ἡ Γερμ. Ἀστ. Δικονομία δὲν ἀναγράφει προκλήσεις, καθ' ὅσον ἐθεωρήθησαν περιτταὶ μετὰ τὰς παγιωτικὰς ἀγωγὰς (Feststellungsklagen) τῆς Γερ. Δικον. — Ἡ Ἑλλήν. Ἀστ. Δικον. § 81 ἀναγράφει εἰδικῶς τὴν πρόκλησιν «ὅταν ὑπάρχῃ κίνδυνος ὅτι ἐνστάσις τις ἢ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς δύναται νὰ ματαιωθῇ ἐντελῶς παρερχομένου τοῦ χρόνου», ἥτοι ἡ πρόκλησις τῆς Ἑλλ. Δικ. περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐνστάσιν τῆς διζήσεως καὶ τὴν ἐνστάσιν τῆς διαιρέσεως. Ἀποτέλεσμα εἶνε ὅτι παγιῶται ἡ κατάστασις, ἥτοι ἡ μετὰ τὴν πρόκλησιν ἐπελθοῦσα ἀφερέγγυότης τοῦ πρωτοφειλέτου ἢ τοῦ συνεγγυητοῦ δὲν βλάπτει τὸν προκαλοῦντα ἅμα ἐγένετο δεκτὴ ἡ πρόκλησις. Κατὰ Οἰκονομίδου Ἐγχειρ. 190 σημ. 14, ἂν ἡ ἀφερέγγυότης προὔπηγε τῆς προκλήσεως, ἡ πρόκλησις καίπερ γενομένη δεκτὴ δὲν σώζει τὴν ἐνστάσιν, ἥτοι ἡ πρόκλησις ἐπιτυχάνουσα δὲν ἀποτελεῖ δεδικασμένον διὰ τὴν φερέγγυότητα. Νομίζω τὴν δόξαν τοῦ Οἰκονομίδου μὴ ὀρθὴν καὶ ἀντικειμένην πρὸς τὸ ἄρθρ. 87 Ἀστ. Δικον. καὶ τὴν νομικὴν φύσιν τῆς προκλήσεως ὡς εἰδικῆς δίχης περὶ τὴν ἐνστάσιν καὶ ἐπομένως δεκτικῆς τελεσιδικίας. [Γεωργ. Δασδουν.]

11) L. 40 § 4 Πανδ. 46.1.

12) L. 40 Πανδ. 46.1.

13) Κατὰ τὴν Γερμ. Ἑμπορ. Κώδικα § 281 ἐδ. 1 ἐπὶ ἐμπορικῶν πράξεων

ἔβη τὴν ὁδὸν τῆς ἐκχωρήσεως τῶν ἀγωγῶν, ἀναγκάσαν τὸν πιστωτὴν, ἵνα τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ κατὰ τῶν συνεγγυητῶν ἐκχωρήσῃ τῷ καταβαλόντι ἐγγυητῇ κατὰ ἢ μετὰ τὴν καταβολὴν.¹⁴ Τοῦτο ἀπέτελεσε τὴν ἱστορικὴν μετάβασιν. Σήμερον πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀπαίτησις τοῦ πιστωτοῦ κατὰ τοῦ συνεγγυητοῦ διὰ τὴν ἀναγωγὴν μεταβαίνει εἰς τὸν καταβαλόντα ἐγγυητὴν αὐτοδικαίως. Ρητὴ ἐκχώρησις εἶνε περιττή, ὡς οὕτα ἀνευ συμφέροντος διὰ τοὺς ἐνδιαφερομένους.¹⁵

§ 82. Περάτωσις τῆς ἐγγυήσεως.

Κ. Δ. 104

Ἡ ἐγγυήσις περατοῦται εἴτε ἐκ τῶν γενικῶν εἰς πᾶσαν ἐνεργὴν λόγων λύσεως εἴτε ἐκ τῶν εἰδικῶν τῇ ἐγγυήσει ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ὡς ἀσφαλιστικοῦ μέσου.

1. Διὰ τῆς ἀποσβέσεως τῆς πρωτοφειλῆς περατοῦται καὶ ἡ ἐγγυήσις.¹

Τοῦτο ὅμως ἰσχύει ἀπεριορίστως μόνον διὰ τὴν τελείαν ἀπόσβεσιν Κ. Δ. 104

14) L. 17—L. 36—L. 41 Πανδ. 46.1—L. 11 § 1 Κωδ. 8.40—L. 12 Πανδ. 46.6. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XVIII σελ. 275.—Contra Savigny.

15) Πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας ἀντιστοιχεῖ τὸ ἀρθρ. 2033 τοῦ Γαλλικοῦ ἀστικ. κώδ. Lorsque plusieurs personnes ont cautionné un même débiteur pour une même dette, la caution qui a acquitté la dette a recours contre les autres cautions, chacune pour sa part et portion. [Ἐὰν πολλοὶ ἐγγυηθῇσαν διὰ τὸ αὐτὸ χρέος ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ὀφειλέτου, ὁ ἐγγυητὴς ὁ ἐξοφλήσας τὸ χρέος ἔχει ἀναγωγὴν κατὰ τῶν συνεγγυητῶν, καθ' ἑκάστου διὰ τὸ μέρος αὐτοῦ].—Κατὰ τὴν Γ. Α. Κ. § 774 ἐδ. 2 αἱ ἀνωγογαὶ μεταξὺ συνεγγυητῶν διέπονται ὅπως αἱ ἀναγωγαὶ μεταξὺ συνοφειλετῶν (ἀρθ. 426).

1) L. 43 Πανδ. 46.3. Δὲν ἀντιφάσκει ὅταν ἡ ἐγγυήσις ἐξακολουθῇ, ἐὰν ὁ πρωτοφειλέτης μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οὐδένα εὐρίσκη κληρονόμον. L. 95 § 1 Πανδ. 46.3—L. 1 § 14 Πανδ. 16.3, διότι ἡ κληρονομία ἐκπροσωπεῖ τὸν κληρονομούμενον. Ὅτι ἡ ἐγγυήσις, ἀντιθέτως τῆς συνενοχῆς καὶ ἐπὶ ἀπωλείας τῆς πρωτοφειλῆς διὰ συγχύσεως ἀπόλλυται, λέγει ἡ L. 71 Πανδ. 46.1. Κατὰ τῆς ἀπωλείας τῆς ἐγγυήσεως συνεπεία τῆς ἄρσεως τῆς πρωτοφειλῆς κηρύσσεται ὁ Girtaner. Ἡ ἐγγυήσις εἶνε, κατὰ τοῦτον ἐπέκτασις τῆς πρωτοφειλῆς, ὅθεν τὸ μέρος τοῦτο τῆς νομικῆς σχέσεως δύναται νὰ ἐξακολουθῇ, ὅταν τὸ πρῶτον μέρος, ἥτοι ἡ πρωτοφειλὴ κατηργηθῇ. Ἀλλ' ἡ ἀντίληψις αὕτη τῆς

διὰ καταβολῆς, ἄλλης ἱκανοποιήσεως ἢ συγχύσεως. Ἐὰν ὑπολειφθῇ φυσικὴ * ἐνοχὴ ἢ γίνῃ ἡ ἀπόσβεσις μόνον δι' ἐνστάσεως, δύναται ἡ ἐγγύησις νὰ τηρηθῇ ἔγκυρος.

Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς κατέστρεψεν ἐκ παίσματος τὸ εἰδικὸν ἀντικείμενον τῆς ὀφειλῆς, ὁ πρωτοφειλέτης ἐλευθεροῦται· διότι δι' αὐτὸν εἶνε τοῦτο τυχερόν, δι' ὃ δὲν εὐθύνεται. Ἀλλ' ὁ ἐγγυητὴς δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τοῦτο· μένει ἐνεχόμενος ἐκ τῆς ἐγγυήσεως φυσικὰ εἰς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν.² *Ἐν τῇ ἰσπανικῇ ἐκδοσὶς διφθέρα*

Πρὸς ὑπόμνημα
145/15

2. Ἡ ἐγγύησις περατοῦται, ὅταν πρωτοφειλὴ καὶ ἐγγύησις συνενωθῶσιν ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ, διὰ κληρονομήσεως. Ἀλλὰ διατηρεῖται, ὅταν ἡ ἐγγύησις εἶνε διὰ τὸν πιστωτὴν εὐνοϊκωτέρα τῆς πρωτοφειλῆς, * ἰδίως ἂν ἡ πρωτοφειλὴ εἶνε μὴ ἀγώγιμος, ἢ δὲ ἐγγύησις ἀγώγιμος ἢ καλύπτεται δι' ἐνεχύρου.³

2) L. 60 Πανδ. 46.4.

3) Ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης εἰδίδετο μόνον *actio doli*. Τοῦτο μνημονεύει ὁ Παπινιανὸς ἐν L. 19 Πανδ. 4.3. Si fidejussor promissum animal ante mortem occidit, de dolo actionem reddi adversus eum oportere Neratius Priscus et Julianus responderunt: quoniam debitore liberato per consequentias ipse quoque dimittitur. [Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς τὸ ὀφειλόμενον ζῶον ἐφόνευσε πρὸ τῆς ὑπερημερίας, ἀπεκρίναντο ὁ Νεράτιος Πρίσκος καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ κατ' αὐτοῦ ἀγωγή τοῦ δολοῦ, διότι ἀπαλλάχεντος τοῦ ὀφειλέτου καὶ αὐτὸς ἀποπέμπεται (ἀπαλλάσσεται) τῶν συνεπειῶν] καὶ L. 38 § 4 Πανδ. 46.3.—Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Παπινιανὸς δὲν ἵσταται πλέον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἀλλὰ παρέχει ἤδη ἀγωγὴν ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς ἐγγυήσεως ἐν L. 95 § 4 Πανδ. 46.3 (ἀνωτ. § 27).—Μετὰ τὴν πραγματείαν τῶν σχέσεων τῆς διαζευκτικῆς ἐνοχῆς ἐξακολουθεῖ ἐκεῖ aliter quam in persona fidejussoris, qui promissum hominem interfecit, quia tenetur ex stipulatu actione fidejussor, quemadmodum tenebatur, si debitor sine herede decessisset (ἄλλως ἢ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐγγυητοῦ, τοῦ φονεύσαντος τὸν ὀφειλόμενον δοῦλον, διότι εὐθύνεται ἐκ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐπερωτήσεως ὁ ἐγγυητὴς, ὅπως ἐνείχετο, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης ἀπεβίον ἄνευ κληρονόμου]. Οὕτω καὶ Παῦλος ἐν L. 88 Πανδ. 45.1. "Ορμ Vangerow § 578 σημ. 2.

4) L. 95 § 3 Πανδ. 44.3. Παπινιανός. Quod vulgo jactatur fidejussorem qui debitori heres exstitit, ex causa fidejussionis liberari totiens verum est, quotiens rei plenior promittendi obligatio invenitur. [Ὅπερ κοινῶς θρουλεῖται, ὅτι ὁ ἐγγυητὴς ὁ γινόμενος κληρονόμος τοῦ ὀφειλέτου ἐλευθεροῦται ἐκ τῆς αἰτίας τῆς ἐγγυήσεως τότε εἶνε ἀληθές, ὅταν εὐρίσκηται ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πρωτοφειλέτου πληρωτέαν (τοῦ αὐτοῦ ἀντικείμενον)]

3. Ὁ ἐγγυητὴς ἐλευθεροῦται, ὅταν ὁ πιστωτὴς διὰ παραιτήσεως δικαιωμάτων ἢ δι' ἀμελείας περὶ τὴν εἰσπραξίν τῆς ὀφειλῆς ἀφῆρ-
σεν ἢ περιώρισε τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν νομίμων βοηθημά-
των, ἅτινα προστατεύουσι τὸν ἐγγυητὴν ἀπὸ ζημίας.

Ὁ κανὼν οὗτος εἶνε ξένος τῇ ῥωμαϊκῇ ἐγγυήσει, ἀλλὰ συμφωνεῖ
πρὸς τὴν ἔννοιαν, ὅφ' ἦν κατὰ τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν συνάπτονται
ἐγγυήσεις καὶ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐγγυήσεως ἀπὸ τοῦ με-
σαιῶνος.⁶ *ΚΗ. 123. 174. ΚΕ 211. ΚΑ. 398 ΚΑ. 238. ΚΕ 211.*

rat, pignus in suam obligationem dedit: post idem heredem te instituit. quam-
vis ex fidejussoria causa non tenearis, nihilominus tamen pignus obliga-
tum manebit at si idem alium fidejussorem dederit atque ita heredem te
instituerit, rectius existimari ait sub'ata opligatione ejus, pro quo fide-
jussum sit, cum quoque qui fidejusserit liberari. [Ὁ ἐγγυηθεὶς ὑπὲρ τοῦ
πατρὸς Τίτω, ἔδωκεν ἐνέχυρον διὰ τὴν ὑπόχρεωσιν αὐτοῦ· μετὰ τοῦτο σὲ
κατέστησε κληρονόμον. Ἄν καὶ λόγῳ τῆς ἐγγυήσεως δὲν ἐνέχεσαι, οὐχ ἤττον
τὸ ἐνέχυρον θέλει μείνῃ ὑπόχρεων. Ἀλλ' ἂν οὗτος ἔδωκεν ἄλλον ἐγγυητὴν
(ἤτοι μετεγγυητὴν) καὶ οὕτω σὲ κατέστησε κληρονόμον, ὁρβότερον εἶνε νὰ
θεωρήσωμεν ὅτι ἀρθείσῃ τῆς ὑποχρεώσεως ἐκείνου ὑπὲρ οὗ ἐγγυήθη, ἐλευθε-
ροῦται καὶ ὁ μετεγγυητής.] Ὁ Ἀφρικανὸς θεωρεῖ ὅτι ἡ μετεγγυήσις—ἄλλως τὸ
ἐνέχυρον—λύεται, διότι ἡ κυρία ἐγγυήσις ἐλύθη διὰ τῆς συγχύσεως. Ἀλλ' ὁ
Παπινιανὸς δὲν ἀναγνωρίζει πλεον τοιαύτην σύγχυσιν, ὅταν ἡ ἐγγυησις παρέ-
χῃ τῷ πιστωτῇ πλείονα πλεονεκτήματα ἢ ἡ πρωτοφειλή. Τοῦτο δὲ συμβαί-
νει ὅταν ἐδόθῃ μετεγγυήσις. Κατὰ τὴν δόξαν λοιπὸν τοῦτου πρέπει νὰ διατη-
ρηθῇ ἡ κυρία ἐγγυήσις καὶ μετ' αὐτῆς ἡ μετεγγυήσις. Ἡ ἀπόφανσις τοῦ
Ἀφρικανοῦ εἶνε ἀπηρχαιωμένη. Ὁ Goldschmidt (ἐν Jherings Jahrbücher XXVI
σελ. 353) λέγει ὅτι περὶ τῆς ἰσχύος ταύτης δὲν εἶνε δυνατὴ ἀμφιβολία καὶ
προτρέπει εἰς μείζονα προσοχὴν περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν διατάξεων ὡς ἀπηρ-
χαιωμένων. Ἀλλὰ παρεγνώρισε τὴν μετάβασιν.

6) Ἀπὸ τῶν γλωσσογράφων ἐδιδάχθη ὅτι ἡ exceptio cedendarum actio-
num, εἰάν ὁ πιστωτὴς δὲν δύναται νὰ τὴν ἐκχώρησῃ ἢ τὴν ἐκχώρῃ ἄνευ ἀπο-
τελέσματος, αἶρει τὴν ἐγγυήσιν. Τὴν δόξαν ταύτην εἶχεν ὁ Bartolus καὶ ἔγεινε
communis opinio (κρατοῦσα δόξα). Ὁ Girtaner καταπολεμεῖ ταύτην εὐλό-
γως καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ΡΔ. Διότι κατὰ τοῦτο τὴν ἐκχώρησιν τῶν
ἀγωγῶν καὶ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου καὶ κατὰ τῶν συνεγγυητῶν ἡδύνατα ὁ
ἐγγυητὴς νὰ ζητήσῃ μόνον ἐφ' ὅσον ὁ πιστωτὴς εἶχεν ἔτι τοιαύτην ἀγωγὴν.
Τούναντίον δοξάζει ὁ Girtaner ὅτι ἡ ἐνστασις τῆς διζήσεως ἀποσβέννυσαι τὴν
ἐγγυήσιν, εἰάν ὁ πιστωτὴς ἡμέλησε νὰ ἐναγάγῃ τὸν πρωτοφειλέτην, ὥστε ἡ
ἐναγωγή αὐτοῦ νῦν οὐδὲν ἔχει ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐδόλως ἀποδει-
κνύεται ἐκ τῆς Νεαρᾶς 4 κεφ. 1. Τὸ ὁρθὸν διδάσκει ὁ Arndts § 357 σημ. 2.
Ἐκατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον πᾶσα ἐγγυήσις κρίνεται ex fide bona, πράττει δὲ

ΤΡΙΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΑΝΑΔΟΧΑΙ.

§ 83. Ἐννοια καὶ εἶδη ἀναβολῆς.

1. Ἀναδοχὴ (παρένθεσις, *intercessio*) εἶνε ἡ ὑπ' ἐμοῦ ἀνά-
ληψις ὀφειλῆς, ἥτις οὐσιαστικῶς εἶνε ἀλλοτρία μοι.

ἐναντίον ταύτης ὁ πιστωτής, ὅστις, ἐνῶ διὰ πράξεως ἡ δι' ἀμελείας ματαιοῖ τὰ
τῷ ἐγγυητῇ προσήκοντα νόμιμα βοηθήματα, ἐνάγει αὐτόν. Οὐχ ἦττον οὐχὶ
πᾶσα ἀπλὴ ἀμελής βραδύτης περὶ τὴν ἐναγωγὴν τοῦ ὀφειλέτου θεωρεῖται ὡς
πταῖσμα κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ». [Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Νομολογίαν (519 τοῦ
1895 Ἐφ. Ἀθηνῶν— 647 τοῦ 1895 Ἐφ. Πατρῶν) ἡ ἀμέλεια τοῦ δανειστοῦ
δὲν λυγρὰνεται ὑπ' ὄψει, ὅταν ὁ ἐγγυητής παρητήθῃ τοῦ εὐεργετήματος τῆς
διζήσεως καὶ διαιρέσεως (τοιαύτην δὲ παραιτήσιν ἀποτελεῖ καὶ ὁ ὅρος «ἐὰν δὲν
πληρώσῃ τὸ χρέος ὁ ὀφειλέτης, νὰ τὸ πληρώσῃ ὁ ἐγγυητής ἀλληλεγγύως»)].
Ἀρ. Πάγου 128 τοῦ 1897.— Ἐὰν ὁ δανειστής ἔχῃ ὑποθήκην εἰς κτήματα τοῦ
ὀφειλέτου καὶ ἐγγυητὴν παραιτηθέντα τῆς ἐνστάσεως τῆς διζήσεως, κατόπιν
δὲ ὁ δανειστής παραιτηθῇ τῆς ὑποθήκης καὶ ἐναγάγῃ τὸν ἐγγυητὴν, δύναται
νὰ προτείνῃ, εὗτος ἀμέλειαν τοῦ δανειστοῦ ἀπαλλάσσουν αὐτόν; Ἡ ἀπό-
φασις 1060 τοῦ 1896 Ἐφετερίου Πατρῶν εἶπεν ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ ὁ ἐγ-
γυητής παραιτηθεὶς τῆς διζήσεως δὲν ἔχει ἔνστασιν κατὰ τοῦ δανειστοῦ ὅτι
ἐνάγει αὐτόν πρῶτον καὶ οὐχὶ τὸν πρωτοφειλέτην. Ἀλλ' ἔχει ἔνστασιν κατὰ
τοῦ δανειστοῦ ὡς παραιτηθέντος τῆς ὑποθήκης καὶ ἐπομένως μὴ δυναμένου
νὰ ἐκχωρήσῃ τῷ ἐγγυητῇ ὑποθήκην κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου· ὅθεν τούτῳ τῷ
λόγῳ ἀπαλλάσσεται ὁ ἐγγυητής.— Ἡ Ἑλλην. Νομολογία φαίνεται συγχέουσα
δύο πράγματα: α') τὴν προτεραιότητα τῆς καταδιώξεως καὶ β') τὴν ἀμέλη-
σιν τῆς καταδιώξεως τοῦ πρωτοφειλέτου. Τὸ α' ἔσται ἡ ὑποχρέωσις πρὸς δι-
καστικὴν καταδίωξιν πρῶτον τοῦ πρωτοφειλέτου αἰρεται, ὅταν ὁ ἐγγυητής
παραιτηθῇ τῆς ἐνστάσεως τῆς διζήσεως. Τὸ β', ἥτοι ἡ ἐξ ἀμέλειας τῆς
καταδιώξεως τοῦ πρωτοφειλέτου ἀφερεγγυότης τούτου καὶ ἡ ἐντεῦθεν ζημί-
α τοῦ ἐγγυητοῦ, ὅστις καταβάλλων τῷ δανειστῇ δὲν δύναται νὰ στραφῇ κατὰ
τοῦ πρωτοφειλέτου, ἄτε ὄντος νῦν ἀφερεγγυοῦ, δὲν αἰρεται, διότι ὁ ἐγγυητής
παρητήθῃ τῆς διζήσεως. Διότι ἡ ὑποχρέωσις αὕτη τοῦ δανειστοῦ, ἵνα κατα-
διώξῃ τὸν πρωτοφειλέτην καὶ ἡ ὑπαίτιος ἀμέλεια τούτου ἀποτελοῦσι παραβί-
αι τῆς καλῆς πίστεως περὶ τὰς ἐγγυήσεις, ἣν παραβίαισιν δὲν αἰρεῖ τὸ γεγο-
νός ὅτι ὁ δανειστής ἐδικαιούτο νὰ καταδιώξῃ τὸν ἐγγυητὴν πρῶτον, καθ' ὅσον
ἡδύνατο μὲν νὰ πράξῃ τούτο, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡ φερεγγυότης τοῦ πρωτοφειλέτου
δὲν ἐμειοῦτο. Ἰστέον ὅμως ὅτι πᾶσα μὴ ἐναγωγὴ τοῦ πρωτοφειλέτου δὲν ἀπο-
τελεῖ ἀμέλειαν τοῦ δανειστοῦ. Γεωργ. Δουβουν.].

7) ΓρΑΚ § 776. Ἐὰν ὁ πιστωτής παραιτηθῇ προνομίου συνηνωμένου τῇ

Ἡ ἀναδοχή δύναται νὰ καίται εἴτε ἐν τῇ συνάψει προσώπωντικῆς ὀφειλῆς, εἴτε ἐν τῇ συστάσει ἐμπραγμάτου ἀσφαλείας δι' ἄλλοτριαν ἐνοχλήν.

Διακρίνεται δὲ εἰς ἀθροιστικὴν καὶ στερητικὴν ἀναδοχήν.

α) Ἐπὶ τῆς ἀθροιστικῆς ἀναδοχῆς ἐνέχεται τις προσθέτως σὺν ἐκείνῳ, ὃν ὄρᾳ τὸ χρέος οὐσιαστικῶς. Τοῦτο δύναται νὰ γίνη εἴτε διότι προσέρχεται τι ὡς ἐγγυητῆς εἴτε ὡς συνοφειλέτης τοῦ οὐσιαστικῶς ἐνδιαφερομένου¹ εἴτε διὰ τῆς συστάσεως ἐνεχύρου ὑπὲρ τοῦ ἀλλοτρίου χρέους.

β) Ἐπὶ τῆς στερητικῆς ἀναδοχῆς ἀναλαμβάνει τις τὴν ὀφειλὴν ἀντὶ τοῦ κυρίως ἐνδιαφερομένου. Καὶ ὁ δὲ δύναται τις ἀνέκαθεν νὰ ὑποχρεωθῇ μόνος δι' ἐκεῖνον, ὃν ἀφορᾷ τὸ χρέος, λ. χ. ἐκδίδων συναλλαγματικὴν, ἐνῷ ἄλλος λαμβάνει τὸ ἀντάλλαγμα τῆς συναλλαγματικῆς.² Πρὸς τοῦτοις ἀντὶ τοῦ τέως ὀφειλέτου δύναται νὰ ὑπαιστέλλῃ τις διὰ expromissio ἢ ἀναλήψεως χρέους.

Δὲν ἀναδέχεται ὁ ὢν οὐσιαστικῶς ἐνδιαφερόμενος, λ. χ. τρίτος ἀγοράζει ὡς ἔμμεσος ἀντιπρόσωπός μου πρᾶγμα τι καὶ ἐγὼ ἐγγυῶμαι διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ τιμήματος.³

2. Ἀναδοχὴ εἶνε καὶ ὅταν τις ὑποχρεοῦται δι' ἄλλότριον χρέος πιστεῦων ὅτι εἶνε ἴδιον. Ἐὰν ὑποθηκεύσῃ τις τὴν οἰκίαν του διὰ κληρονομικὸν χρέος, διότι θεωρεῖ ἑαυτὸν κληρονόμον, ἐνῷ ἄλλος εἶνε ὁ κληρονόμος καὶ ἐπομένως ὁ ἀληθὴς ὀφειλέτης, τοῦτο ἀποτελεῖ ἀναδοχήν—ἀντικειμενικῶς.⁴

Συνήθως ὅμως ἡ ἀναδοχὴ γίνεται ἐν γνώσει, ἵνα βοηθήσωμεν ἄλλον καὶ προσπορίσωμεν αὐτῷ πίστιν ἢ τὴν ἐπεκτείνωμεν. Ὡς κυρίως δικαιοπραξίας ἀναδοχῆς πρέπει νὰ χαρακτηρίσωμεν τὰς προκύπτουσας ἐκ τῆς προθέσεως τῆς ἀναδοχῆς.

ἀπαιτήσῃ ἢ ὑποθήκῃ διὰ ταύτην ὑπαρχούσης ἢ ἐνεχύρου ἢ τοῦ δικαιώματος κατὰ τινος συνεγγυητοῦ, ὁ ἐγγυητῆς ἐλευθεροῦται κατὰ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἐκ τοῦ παραιτηθέντος δικαιώματος ἡδύνατο νὰ λάβῃ ἀποζημιώσεις κατὰ τὴν § 774. Τοῦτο δὲ ἰσχύει καὶ ὅταν τὸ παραιτηθὲν δικαίωμα προέκυψε μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐγγυήσεως.

1) L. 47 § 2—L. 48 Πανδ. 16.1.

2) Τοιαῦται ἀναδοχαὶ ὀνομάζονται οὐ σπανίως σιωπηραὶ (tacitae). Παράδειγματα ἐν L. 8, L. 14—L. 29 Πανδ. 16.1.

3) L. 3—L. 13—L. 22—L. 24 Πανδ. 16.1.

4) L. 23 Πανδ. 16.1.

Ὁ ἀναδέκτης κατὰ κανόνα δὲν θέλει νὰ θυσιάσῃ τι ἐκ τῶν ἰδίων οὐδὲ νὰ προβῇ εἰς προκαταβολήν.

Ὅθεν ἔχει κατὰ τοῦ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀναδοχή, ἐν περιπτώσει κινδύνου, ἀγωγὴν πρὸς κάλυψιν, μετὰ δὲ τὴν καταδίκην ἀγωγὴν πρὸς κάλυψιν ἢ ἀπαλλαγὴν,⁵ μετὰ δὲ τὴν καταβολὴν ἀγωγὴν πρὸς ἀποζημίωσιν.

Ἐὰν ἡ ἀναδοχή ἐγένετο ἐν γνώσει καὶ τῇ βουλήσει τοῦ ὑπὲρ οὗ αὕτη, ἔχει ὁ ἀναδέκτης *actio mandati contraria*, ἐὰν δὲ ἄνευ τῆς βουλήσεως τούτου, ἀλλ' ὠφελίμως καὶ ἄνευ ἀπαγορεύσεως τὴν *actio negotiorum gestorum contraria*. Ἀλλὰ φυσικὰ αἱ ἀγωγαὶ αὗται δὲν ὑφίστανται, ἐὰν ἐν τῇ προθέσει τῆς ἀναδοχῆς ἐνυπῆρχεν ὁ σκοπὸς ὥρεψς τῶν δαπανηθέντων—*animus donandi*.

§ 84. Τὰ εὐεργετήματα τῶν γυναικῶν.

ΚΒ. 579 καὶ 14. ΚΕ. 516 Π. 392. ΚΑ. 156. ΚΓ. 414.

Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας ἡ ἀναδοχή ἦτο ἔργον τῶν ἀνδρῶν καὶ οὐχὶ τῶν γυναικῶν. Ταύτην δὲ ἐνίσχυσε τὸ Βελλεϊάνειον Δόγμα (*Senatus consultum Vellejanum*), ἀπαγορεύσαν ταῖς γυναῖξιν τὴν ἀναδοχήν. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέτεινε μεγάλως τὰ εὐεργετήματα τῶν γυναικῶν. Τούναντίον ἡ Πράξις τοῦ κοινοδικαίου ἐξησθένεισε ταῦτα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταβληθεῖσων οἰκονομολογικῶν σχέσεων καὶ θεωριῶν τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ σήμερον ἐν Γερμανίᾳ ὀλίγιστα ἐφαρμόζονται ἐκ τῶν εὐεργετημάτων τῶν γυναικῶν.

1. Τὸ Βελλεϊάνειον Δόγμα ἀπηγόρευεν εἰς τὰς γυναῖκας τὴν ἐγγύησιν ὥς καὶ τὸ νὰ ὑποχρεοῦνται ἀναλαμβάνουσαι δάνεια χάριν ἄλλων.¹ Ἐντεῦθεν συνήγαγον τὴν γενικὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ὑποχρεώσεως δι' ἀλλοτρίας ὀφειλάς.²

5) Ἀνωτ. § 80 σημ.

1) Τὰς λέξεις τοῦ Δόγματος περιέχει ἡ L. 2 § 1 Πανδ. 16.1.—Τὸ Δόγμα ἐξεδόθη τὸ 46 μ. Χ. Ὁ ὑπάτος ἐκαλεῖτο *Vellæus*, ἡ δὲ ὀνομασία τοῦ Δόγματος στηρίζεται ἐπὶ παραθορᾷ τοῦ ὀνόματος. Μεταβολὴ τοῦ πραιτωρικοῦ Ἑδίκτου δὲν ἦτο ἀναγκαία, ἵνα ἐφαρμοσθῇ ἡ θέλησις τῆς Συγκλήτου, μᾶλλον δὲ ἔρκει ἡ γενικὴ ἐν τῷ Ἑδίκτῳ περιεχομένη ρήτρα. «*Si in ea re nihil contra legem senatus consultum factum sit*» [Ἐὰν ἐν τούτῳ οὐδὲν ἐγένετο παρὰ τὸν Νόμον καὶ τὸ Δόγμα τῆς Συγκλήτου], ἥτις ἐν τῇ δίκῃ διὰ τῆς προσθήκης τῆς λέξεως *Vellejanum* ἐν τῷ τύπῳ τῆς ἀγωγῆς συνεπληροῦτο. Τούναντίον ὁ Πραιτωρ ἐχορήγει δύο ἀγωγὰς πρὸς βοήθειαν τοῦ πιστωτοῦ, ὅστις διὰ τῆς ἀκύρου ἀναδοχῆς τῆς γυναικὸς ἔχανε τὸν ὀφειλέτην.

2) L. 2 § 4 Πανδ. 16.1.

Αἱ γυναῖκες ἐθεωροῦντο ὡς ἐλαφραί περὶ τὰς ὑποσχέσεις, ἅτε ὑποσχόμεναι χωρὶς νὰ σκέπτονται, ὅτι ἐμελλόν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ὑπόσχεσιν, ἂν δὲν κατέβαλλεν ἐκεῖνος ὃν ἀφώρα τὸ πρᾶγμα. "Οθεν ἀπηγορεύθη αὐταῖς ἡ σύναψις ἐνοχῆς, ἥτοι ὑποσχέσεως ἐγγυήσεως. Τούναντίον ἐπετράπη αὐταῖς τελείως ἡ πληρωμὴ ἢ ἡ ὁσὶς ἀντὶ καταβολῆς χάριν ἀποσβέσεως ἄλλοτρίων ἐνοχῶν ἢ ἡ δι' ἄλλων ἀμέσων θυσιῶν ἄρσις τῶν ἐνοχῶν τούτων, διότι ἡ γινόμενη θυσία ἦτο ἀμέσως αἰσθητὴ καὶ ὠρισμένως ἐμφανής. ¹ *18. 174 ΚΒ. 431 Η. 508 19 488 Πρ.*

Τὸ S. C. ἀφώρα πᾶσαν ἀναδοχὴν ἄρα καὶ τὴν προκύπτουσαν οὐχὶ ἐκ τῆς προθέσεως ἀναδοχῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς πεπλανημένης ἰδέας, ὅτι ἦτο αὐτός ὁ ἀναδεχόμενος ἐνδιαφερόμενος. ² *Πρ. 1312/15 Κ2. 228 ΚΔ. 129 ΚΕ. 578 ΚΔ. 125 ΚΔ. 612 ΚΕ. 411*

Ἀλλὰ κατὰ τινὰ δόξαν ὑπέκριντο τῇ ἀπαγορεύσει μόνον κυρίως ἀναδοχαί, ἥτοι αἱ συναπτόμεναι ἐν τῇ προθέσει προσπορίσεως πίστεως εἰς τρίτον. ³ Αὕτη δὲ εἶνε ἡ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν σημερινὴν ἀντιληψιν τοῦ δικαίου.

3) L. 4 § 1—L. 5 Πανδ. 16.4. [Κατὰ 1180 τοῦ 1894 Ἑρπετίου Πατρῶν δὲν ἀποτελεῖ ἀναδοχὴν ἡ πώλησις τῶν κτημάτων τῆς γυναικὸς πρὸς τρίτον δανειστὴν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὁ συμβηρικτὸς τοῦ τιμήματος πρὸς τὰ χρεὴ τοῦ ἀνδρὸς. Τούναντίον κατὰ 680 τοῦ 1895 Ἑρπετίου Ἀθηνῶν ἡ τοιαύτη πώλησις ἀποτελεῖ ἀναδοχὴν καὶ εἶνε ἄκυρος δυνάμει τοῦ Ν. 32 § 2 Πανδ. 16.4. Ἀλλ' ὁ Windscheid § 485 σημ. ἐρμηνεύει τὸν Νόμον τοῦτον ὡς ἔχοντα ὑπ' ὄψει θέαν, καὶ ὅ ἡ γυνὴ εἴχεν ἥδῃ κατὰ παράβασιν τοῦ δογματός δι' ἣν ὑποθήκην τῷ δανειστῇ ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου καὶ νῦν πωλεῖ τὸ ἀκίνητον τῷ δανειστῇ ὡς *pignoris executio*. Ἐσφαλμένως ἡ ἀπόφασις λέγει ὅτι ἡ πώλησις αὕτη ἀποτελεῖ δωρεάν τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα διότι ἡ γυνὴ πληρώσασα τὸν δανειστὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀποκτῇ τὰ δικαιώματα τοῦ δανειστοῦ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, ἄρα δὲν δωρεῖται. "Οθεν ἡ μόνη ἐσθὴ εἶνε ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἑρπετίου Πατρῶν πρὸς ἣν συμφωνεῖ καὶ Ἑρπ. Ἀθηνῶν 1447 τοῦ 1896. Γερμ. Δυσθουν.].

4) L. 23 Πανδ. 16.4. Si mulier in iure interrogata responderit se heredem esse si scilens se heredem non esse responderit minime intercessisse videri, quia decipit: quod si existimavit se heredem et eo nomine decepta responderit, in eam actionem quidem dari plerique existimaverunt, sed exceptione senatus consulti adjuvati. [Ἐὰν ἡ γυνὴ ἐρωτηθεῖσα ἐνωπίον τοῦ ἀρχόντος (in iure) ἀπεκρίθῃ ὅτι ἦτο κληρονόμος, ἐὰν ἀπεκρίθῃ γινώσκουσα ὅτι δὲν ἦτο κληρονόμος ἡκιστα κρίνεται ἀναδεδειγμένη, διότι ἡ πάτριος (τὸν πιστω-

Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναδοχῆς δὲν χωρεῖ φυσικά, ὅταν μόνον ἐξωτερικῶς παρίσταται ὡς ἀναδοχή, λ. χ. ἐγγύησις, ἐνῶ εἶνε πράγματι ἰδία τοῦ ἀναδεχομένου ὑπόθεσις.

Ὅτι δὲ δὲν ἐφημεύετο καὶ ὅταν ἡ ἀναδοχή ἐγίνετο donandi animo, εἶνε ἰσχυρισμὸς πολλάκις προταθεὶς ἀλλὰ μὴ ἀποδειχθεὶς.⁶

Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναδοχῆς δὲν χωρεῖ.

α) Ἐν τῷ συμφέροντι τῶν συναλλαγῶν, ἐὰν ὁ πιστωτὴς δὲν ἐγίνωσκε συγγνωστῶς ὅτι ἀνεδέχετο γυνή.⁷

β) Ἐὰν ἦτο ἀνήλικος ὁ πιστωτὴς καὶ δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιηθῇ, ὑπὲρ οὗ ἡ γυνὴ ἀνεδέχθη.⁸

KA. 157. KB.
495

γ) Ἐπὶ δόλου τῆς γυναικὸς.⁹

δ) Ἐὰν ἡ γυνὴ ἐπληρώθη διὰ τὴν ἀναδοχήν,¹⁰ ἐὰν διὰ τὰς πληρωμὰς αὐτῆς ὡς ἀναδεχομένης ἔχει κάλυμμα εἰς χεῖρας ἢ ἄλλως δὲν καθίσταται ἀπορωτέρα διὰ τῆς ἀναδοχῆς.¹¹

ε) Ἐπὶ ἀναδοχῆς χάριν συστάσεως προικὸς· διότι εἶνε εὐπρεπὴς διὰ τὰς γυναῖκας.¹²

ς) Διὰ τῆς ἐπαναλήψεως μετὰ 2 ἔτη ἡ ἀναδοχή γίνεται ἰσχυρά.¹³

Αἱ ἀπηγορευμέναι δικαιοπραξίαι ἀναδοχῆς διαρρηγνύονται διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ Δόγματος.¹⁴ Δὲν ὑπολείπεται δὲ οὐδὲ φυσικὴ ἐνοχὴ· ἐπὶ δὲ τῇ ἐνστάσει, KB 593. KA. 140

Ἐν τῇ ἐνστάσει ἀναδοχῆς γυναικὸς· ἀναδοχὴ ὑπὲρ φυσικῆς. KB. 521

μόνον, ὅταν ἀναδέχεται τὴν ἑλλοτρίαν ἐνοχὴν ἐν τῇ προσδοκίᾳ ὅτι θὰ πληρώσῃ. Ὡς καὶ ὁ Hasenbalg. Contra ὁ Brinz. Ἐὰν ἡ ἀρχὴ τοῦ Windscheid ἦτο ἀκριβὴς, τότε λύσεις ὡς ἡ τῆς L. 23 Πανδ. 16.1 θὰ ἦσαν ἀκατανόητοι. Ὅρα Windscheid § 485 σημ. 3.

6) Οἱ νεώτεροι συνήθως ἀρνοῦνται ὅτι αἱ ἀναδοχαὶ αἱ γενομέναι ἐπὶ σκοπῷ δωρεᾶς, ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἀπαγόρευσιν. Ἐν τούτοις καὶ αἱ τοιαῦται δικαιοπραξίαι ἀποτελοῦσι ἀναδοχὰς καὶ πρὸς τούτοις ἐνδεχομένως δωρεάς. Ὅθεν ὑποπίπτουσιν ὑπὸ τὴν ἀπαγόρευσιν. Ἐξαιρέσις δι' αὐτὰς οὐδαμοῦ μαρτυρεῖται. Ὅτι ἐπιτρέπονται εἰς τὰς γυναῖκας αἱ δωρεαὶ, δὲν δύναται εὐπρεπῶς νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπὲρ ἐπιχείρημα.

7) L. 4—L. 6—L. 11, 12—L. 27, L. 28 § 1 Πανδ. 16.1.

8) L. 12 Πανδ. 4.4.

9) L. 2 § 3 Πανδ. 16.1.

10) L. 23 Κωδ. 4.29.

11) L. 16—L. 21, 22 Πανδ. 16.1.

12) L. 12 Κωδ. 4.29—L. 24 Κωδ. 4.29.

13) L. 22 Κωδ. 4.29.

14) L. 25 § 1 Πανδ. 16.1. Ἐν Ρώμῃ ἡδύνατο ἡ exceptio νὰ προταθῇ

ᾧθεν τὸ κατὰ πλάνην καταβλήθην ὡς ὑποχρέου ὄντος τοῦ ἀναδεχομένου ^{προσέειναι}
 ἀναζητεῖ εὖτος διὰ τῆς *condictio indebiti*.¹⁵ Ἄλλ' ἐὰν ἡ γυνὴ κατα- ^{καὶ ἐν τῇ}
 βάλλῃ γνωρίζουσα ὅτι οὐδὲν ὀφείλει· ἐκ τῆς ἀναδοχῆς, δὲν δύναται οὐδὲν ^{καὶ ἐν τῇ}
 νὰ ἀναζητήσῃ, αἰοτί ἡ ἀπαγορεύσεις τῆς ἀναδοχῆς δὲν κωλύει τὴν ἄμε- ^{καὶ ἐν τῇ}
 σον καταβολὴν ἀλλοτρίας ὀφειλῆς.¹⁶

Ἐπὶ θεμάτων στερητικῆς ἀναδοχῆς ἀπηγορευμένης χρηγεῖται
 ἀγωγή κατὰ τοῦ διὰ τῆς ἀναδοχῆς ἀπαλλαγέντος.¹⁷ Εἶνε δὲ εἴτε ἐπα-
 νορθωτική—*actio restitutoria*—ὅταν διὰ τῆς ἀναδοχῆς ἡ πρότερον
 ὑπάρχουσα ὑποχρέωσις τοῦ ὀφειλέτου αἴρηται,¹⁸ εἴτε γενετική—*actio*
institutoria—ὅταν ὁ ὑπὲρ αὐτῆς ἀναδοχῆς οὐδέποτε ἐγένετο ὀφειλέτης,
 αἰοτί ἡ ἀναδεχμένη ἐξ ἀρχῆς ὑπεισῆλθεν εἰς τὴν θέσιν τούτου.¹⁹ ^{ἀναδοχῆς}

2. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐνίσχυσε τὰς ἀπαγορεύσεις·

α) Δι' ἐπιβολῆς διατυπώσεως. Ἀπαιτεῖ ὁμόσιον ἐγγραφὸν
 ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τριῶν μαρτύρων, ἀνθ' οὗ ἐν τῇ Πράξει τοῦ κοινο-
 δικαίου ἐτέθη εἴτε ὁμόσιον ἐγγραφὸν εἴτε ὑπὸ τριῶν μαρτύρων ὑπογε-
 γραμμένον ἐγγραφον.²⁰ ^{ΚΕ. 90.}

Ἐλλείψει τῆς διατυπώσεως ταύτης ἡ ἀναδοχὴ εἶνε ἄκυρος· ὅθεν

καὶ ἐν τῇ ἐκτέλει· L. 11 Πανδ. 14.6.—Κατὰ τὴν Γερμ. Ἀστικ. Δικον. §
 686 ἐδ. 2 καταργήθη τοῦτο. — Περαιτέρω L. 39 § 1—L. 40 Πανδ. 6.1.—

[Κατὰ τὴν Ἑλλην. Ἀστ. Δικον. 872 δὲν ἐπιτρέπονται κατὰ τὴν ἐκτέλει·
 ἀνεκκαθάριστοι ἐνατάσεις ἐπομένως καὶ ἡ τοῦ Βελλεϊανείου δόγματος θέλει
 ἀπορριπθῆ συνθέσαστα ὡς ἀνεκκαθάριστος ἂν προσβῇ κατὰ τὴν ἐκτέλει·

δὲν ἀπαιτεῖται ἔνστασις, ἀλλ' ἡ ἀγωγή, ὅταν ὁ χαρακτήρ τῆς ἀναδοχῆς καταφανῇται ἐκ τῆς αἰτήσεως τῆς ἀγωγῆς, ἀπορρίπτεται αὐτεπαγγέλτως, διότι ἡ βάσις αὐτῆς εἶνε ἄκυρος. Ἐάν ἡ διατύπωσις ἐτηρήθη, ἡ ἀπαγορεύσις ἰσχύει, ἐάν ἡ γυνὴ ἐπικαλῇται αὐτήν.

Ἐπὶ τῶν θεμάτων, καθ' ἃ ἡ ἀπαγορεύσις δὲν χωρεῖ, δὲν εἶνε ἀναγκαία ἡ διατύπωσις.²¹

6) Αἱ ἀναδοχαὶ τῆς συζύγου ὑπὲρ τοῦ συζύγου εἶνε ἄκυροι.^{22 Γ'}

3. Ἐν τῇ κοινοδικαίῳ μετεβλήθη ἡ οὐσία πασῶν τῶν διατάξεων τούτων. Διότι ἡ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τοσούτο μισουμένη ἀναδοχὴ τῆς συζύγου ὑπὲρ τοῦ συζύγου εἶνε ἐπὶ πολλῶν περιπτώσεων ὁ ἀναπόφευκτος ὅρος τῆς εὐημερίας τῆς οἰκογενείας. Ἡ δὲ γερμανὶς γυνὴ δὲν εἶνε ἰδιαζόντως εὐπιστος οὔτε εὐδιάθετος ἵνα τὴν περιουσίαν αὐτῆς διακινδυνεύσῃ ὑπὲρ ξένων.

Ἡ μεταμόρφωσις ἐγένετο ἐπιτραπείσης τῆς παραίτησεως καθ' ὠρισμένον τύπον. Ἐν Ρώμῃ ἡ παραίτησις ἦτο κατὰ κανόνα ἀνίσχυρος.²³ Διότι αἱ ἀπαγορεύσεις τῆς ἀναδοχῆς, ἐφ' ὅσον εἶνε προνόμια, ἀποτελοῦσι κυρίως μείωσιν τῆς ἱκανότητος τῶν γυναικῶν πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν· ἐπομένως αἱ ταύτην ἀφορῶσαι διατάξεις εἶνε ἀναγκαστικοῦ δικαίου. *ἡμετέραν ἐκ τῆς ἀρχ. III 392 αὐτ. ΚΒ. 432 ΚΔ 331 ΚΕ 91, 58*

Ἄλλ' ἐν τῇ κοινοδικαίῳ ἐπετράπη ἡ ἐννοχὸς παραίτησις τῶν εὐεργετημάτων, ὅπερ ὁμῶς σήμερον οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει.

21) Τὸ ζήτημα μετὰ ἄλλας ἀμφισβητεῖται. Vangerow § 581 σημ. 2.

22) Neuz. 134 κεφ. 8. [Ἐκ ταύτης ἐλήφθη ἡ ἐν L. 22 Κωδ. 4.29 *authentica si qua mulier*]. Ἡ Neuz. ὀρίζει πρὸς τούτοις ὅτι ὁ πιστωτὴς ὅσῳκι οἱ σύζυγοι ἐν τῇ αὐτῇ ἐγγράφῳ ὑποχρεοῦνται, δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς συζύγου, ὅσα αὐτὴ ἀποδεδειγμένως ὠφελήθη ἐκ τῆς συμβάσεως. — Ἡ ἀπόδειξις βαρύνει τὸν πιστωτήν.

23) Ἐν τῇ ΡΔ ἐπετράπη παραίτησις τοῦ εὐεργετήματος, μόνον ὅταν ἡ μήτηρ ἢ ἡ μήμηρ ἀνελάμβανε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου αὐτῆς. L. 3 Κωδ. 5.35. Neuz. 118 κεφ. 5. Ὅρα καὶ L. 32 § 4 Πανδ. 16.1. [Κατὰ Καλλιγᾶν III § 398 ἐδ. Ζ' ἐν τῇ σημερινῇ ἐλληνικῇ δικαίῳ ἡ παραίτηθεῖσα γυνὴ δὲν βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ Δόγματος διότι τοιαύτη ἦτο ἡ ἔννοια τοῦ ΡΔ καὶ οὕτω κρίνεται τὸ ζήτημα καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος Γ' ε' 5. — Τὴν δόξαν ταύτην θεωρῶ ἐσφαλμένην, διότι τὸ μὲν ΡΔ μόνον ἐξαιρετικῶς δέχεται ἔγκυρον τὴν παραίτησιν, ὁ δὲ Ἀρμενόπουλος ἰσχύει παρ' ἡμῖν μόνον ἐφ' ὅσον περιέχει διατάξεις βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, οὐδεμίαν δὲ διάταξιν αὐτοκρατορικῆς σύμφωνος πρὸς τὴν λύσιν τοῦ Ἀρμενοπούλου ὑπάρχει. Γεωρ. Δουβουιν.].

Πρὸς τούτοις ἐμορφώθη γενικῶς ἡ Προῖξις ὅτι ἡ γυνὴ δύναται νὰ παραιτηθῇ τῶν εὐεργετημάτων μετὰ προηγουμένην διδασκαλίαν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ.

Οὕτω δὲ ἀντὶ τῆς ἀπαγορεύσεως εἰσέχθη διατύπωσις τῆς ἀναδοχῆς τῶν γυναικῶν.^{24, 25}

24) Αἱ ἔμποροι γυναῖκες δὲν δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὰ εὐεργετήματα τῶν γυναικῶν κατ' ἔθιμον γερμανικὸν ἐπικυρωθὲν διὰ τοῦ Γερμ. Ἐμπορ. Κωδ. [ἄρθρ. 6]. [Ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει ἡ ἀπαγόρευσις ἐπὶ ἐμπορίου γυναικός; "Ὁχι κατὰ Καλλιγᾶν [III § 389 ἐδ. Η], διότι αὕτη ἔχουσα τὴν ἱκανότητα πρὸς ἐπιχειρήσιν ἐμπορικῶν πράξεων δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ ἐγγύησιν ἐμπορικῆν. Τὴν λύσιν δὲν θεωρῶ ὀρθήν· διότι ὁ ἐμπορικὸς Νόμος δὲν παρέχει ρητῶς εἰς τὰς γυναῖκας τὴν ἱκανότητα πρὸς ἐπιχειρήσιν πάσης ἐμπορικῆς πράξεως, ἀλλ' ἀπλῶς ἐν ἄρθρ. 5 ὁρίζει ὅτι ἡ ἑγγαμὸς ἔμπορος γυνὴ δύναται νὰ συνάπτῃ ὑποχρεώσεις ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ἀνδρός. Ἐκ τούτου ὅμως οὐδόλως προκύπτει ὅτι ὁ Ἐμπ. Νόμος κανονίζει τὴν ἱκανότητα τῆς ἐμποροῦ γυναικός. Ἐπομένως ἡ ἱκανότης αὕτη κριθήσεται κατὰ τὸν ἀστικὸν Νόμον καὶ κατὰ τὸν Ἐμπ. Νόμον μόνον ὅπου οὗτος ρητῶς ρυθμίζει τὴν ἱκανότητα τῆς ἐμποροῦ γυναικός, λ. χ. ἐπὶ συναλλαγματικῆς. [Ἐμπ. Νομ. ἄρθρ. 413]. "Ὅθεν τριτεγγύησις συναλλαγματικῆς δοθεῖσα ὑπὸ γυναικὸς ἐμποροῦ δὲν ὑπόκειται εἰς τὸ Δόγμα· τοῦναντίον πᾶσα ἄλλη ἐγγύησις δοθεῖσα ὑπὸ γυναικὸς ἐμποροῦ ὑπόκειται εἰς τὸ Δόγμα, πλην ἂν ἡ γυνὴ ἐπληρώθῃ διὰ τὴν ἐγγύησιν. Γερμ. Δυσθ].

25) Καὶ ὁ ΓρΑΚ δὲν ἀναγράφει εὐεργετήματα γυναικῶν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΙΔΙΚΑΙ ΕΝΟΧΑΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝΟΧΑΙ ΕΚ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ RE

Ι. Δάνειον.

ΚΑ. 560. 128

§ 85. Έννοια. Σύστασις δανείου.

Ι. 'Η ἐν τῷ κοινοδικαίῳ ἐκθεσις τῶν εἰδικῶν ἐκ συμβάσεως ἐνοχῶν πρέπει νὰ ἐρεῖδῃται ἐπὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ συστήματος τῶν συναλλαγμάτων, ἐὰν θέλῃ νὰ παράσχῃ πιστὴν εἰκόνα τοῦ θετικοῦ δικαίου. "Οθεν ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν re συναλλαγμάτων. Ἀλλὰ θέλομεν πραγματευθῆ μόνον περὶ δανείου, χρησιδανείου καὶ καταθέσεως· διότι ἡ σύμβασις ἐνεχύρου, ἣν οἱ Ρωμαῖοι κατέτασσον ἐπίσης εἰς τὰς re συμβάσεις, ἐξητάσθῃ ἤδη ἐν συσχετίσει πρὸς τὸ ἐνέχυρον.

ΙΙ. Δάνειον ¹—mutuum—εἶνε δανεισμὸς κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου, ἥτοι ἡ παραχώρησις ποσοῦ χρημάτων ἢ ἄλλων ἀντικαταστατῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ δανεισμοῦ, ὑπὸ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀποδόσεως ποσοῦ ὁμοίων ἀντικειμένων.^{2, 3}

1) Tit. Πανδ. 12 1—Κώδ. 4.1. Huschke die Lehre des römischen Rechts vom Darlehen 1882.

2) L. 1 § 2 Πανδ. 44.7.—Εἰσηγ. 3.14. ΓραΚ § 607.

3) Οἱ ρωμαῖοι Νομικοὶ διδάσκουσιν ὅτι mutuum ὠνομάσθη τὸ δάνειον καθ' ὅσον ex meo tuum fit. Γαίῳ Εἰσηγ. § 90—L. 2 § 2 Πανδ. 12.1. 'Η διατύπωσις αὕτη ἐγένετο χάριν τῆς τοῦ δικαίου σπουδαζούσης νεολαίας, ἥτις διὰ

1. Οὐχὶ σπανίως προηγοῦνται συμβάσεις περὶ δόσεως δανείου—
pacta de mutuo dando—εἴτε περὶ λήψεως τοιούτου—pacta de
mutuo accipiendo.⁴ Ἀμφότερα τὰ εἶδη τῶν συμβάσεων τούτων
συνάπτονται συχνὰ πρὸς ἀλλήλα. Ἐχουσι δὲ πολλὰ τὰ ἰδιόζοντα. *Δανεισμός δι' ἑξῆς*

Ἡ σύμβασις περὶ δόσεως δανείου ἐξαρτᾶται κατὰ κανόνα ἐκ τῆς *ἀντιμεταβολῆς*
σιωπηρᾶς αἰρέσεως, ὅτι ὁ δανειζόμενος κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρὸς αὐ-
τὸν πληρωμῆς τοῦ δανειζομένου ποσοῦ δὲν εἶνε ἀφερέγγυος. Τοῦτο ἀν-
ταποκρίνεται πρὸς τὴν εἰκαζομένην θέλησιν τοῦ ὑποσχομένου· διότι
οὗτος θέλει νὰ δανείσῃ οὐχὶ νὰ ἀπολέσῃ.⁵ Ἀλλὰ φυσικὰ ὀφείλει ὁ
ὑποχρεούμενος πρὸς χορήγησιν τοῦ δανείου νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸς γεγο-
νότα, ἐξ ὧν προκύπτει, ὅτι ἡ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὑπονοουμένη φερεγ-
γυότης τοῦ δανειζομένου ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως τοῦ δα-
νείου δὲν ὑφίστατο ἢ ὅτι κατόπιν ἔπαυεν ὑφισταμένη, λ.χ. μάταιαι
κατασχέσεις, παύσις τῶν πληρωμῶν.

Ὁ ὑποχρεωθείς πρὸς λήψιν χρηματικοῦ δανείου, κατὰ τὴν ὁρθοτέ-
ραν δόξαν, ὅταν ἀρνήται τὴν λήψιν τοῦ δανείου, δὲν ἐξαναγκάζεται εἰς
λήψιν τοῦ δανειζομένου ποσοῦ, ἀλλ' εἰς ἀπόδοσιν τοῦ διαφερόντος
τοῦ ἐνάγοντος διὰ τὴν συμφωρηθεῖσαν τοπικότητα τῶν χρημάτων.
Τοιαύτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ γνώμη τῶν συμβαλλομένων, διότι δὲν
εἶνε λογικὸν νὰ ἐξαναγκάζεται τις πρὸς λήψιν χρημάτων, ὅπερ δὲν
δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ.⁶

2. Πρὸς σύστασιν δανείου εἶνε ἀνγκαζιὸν :

α') Ἡ παράδοσις τοῦ δανειζομένου ἦτοι μεταβίβασις ποσοῦ ἀν-
τικαταστατῶν ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ πρὸς τὸν χρεώστην.

β') Πρόθεσις δανείου ἦτοι παρὰχώρησις πρὸς χρῆσιν ἢ μᾶλλον
πρὸς κατανάλωσιν.⁷ Δάνειον δὲν εἶνε ἢ πρὸς τὸν πιστωτὴν χορηγούμενη

τοῦ Νομολογικοῦ ταύτου πειγνίου ἐνετύπου ἐν τῇ μνήμῃ τὴν νομικὴν φύσιν
τῆς συμβάσεως.

4) Περὶ τοιούτων προσυμβάσεων δεῖ ἀνωτ. § 10, ἰδίᾳ δὲ περὶ τοῦ pactum
de mutuo dando § 10 σημ.

5) Ὅρα L. 38 Πανθ. 46.3.—Γρ. ΑΚ § 610.—Τὸ Ἄνωτ. Ἐμπορ. (XXIII
σελ. 137) παραδέχεται ἐπὶ πάσης ὑποσχέσεως παροχῆς πιστώσεως τοῦλάχισ-
τον μεταξὺ ἐμπόρων.

6) Τὸ ζήτημα ἀμφισβητεῖται.—Ὁ Γρ. ΑΚ δὲν λύει εἰδικῶς τὸ ζήτημα.

7) Ὁ δανειστής δὲν ἔχει νὰ ἐρωτήσῃ εἰς τί σκέπτεται νὰ χρησιμοποιήσῃ
τὸ δάνειμα ὁ χρεώστης δὲν, ἂν θέλῃ νοσηματοποιήσει συνετῶς καὶ ὡς ἐπιμελὲς

ἀσφάλεια εἰς μετρητά, οὔτε ἡ ἑκτακτος κατάθεσις (depositum irregulare). Διότι ἐνταῦθα ἡ παραχώρησις εἶνε μόνον τὸ μέσον πρὸς ἐπίτευξιν ἄλλων σκοπῶν, ἦτοι ἐν τῷ μὲν ἡ ἀσφάλις, ἐν τῷ δὲ ἡ φύλαξις ποσοῦ.

γ') Τέλος ἰσχυρὰ σύμβασις περὶ ἀποδόσεως τοῦ δανειζομένου.⁸

Ἡ σύναψις τῆς συμβάσεως κεῖται ἄνευ ἐτέρου ἐν τῇ παραδόσει καὶ παραλήψει λόγῳ δανείου. Ἀλλὰ φυσικὰ δύνανται νὰ συμφωνηθῶσι καὶ

+ ἢ αἱ ἑξῆς εἰδικαὶ ὁροι τῆς ἀποδόσεως. +

στὴν ἀντικείμενην, Ἐὰν ὁ χρεώστης δὲν εἶνε ἱκανὸς πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν, ὑπάρχει ἀντικείμενον, τὸ πραγματικόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ συναινετικόν στοιχεῖον. Ὅθεν δὲν δανεισθῶν παράγεται δάνειον, αἱ συμφωνίαι περὶ προθεσμίας προμηνύσεως, τοκισμοῦ εἶνε ἀνίσχυροι, ἀγωγὴ δανείου δὲν χωρεῖ, ἀλλ' ὁ λαθὼν ἔχει τὸ ληφθὲν ἄνευ νομικῆς αἰτίας, ὅθεν δύναται νὰ ζητηθῇ, διὰ τῆς condictio sine causa.⁹ Ἄν δὲ ὁ λαθὼν ᾖ ἀνήλικος, ἡ ἀναζητήσις περιορίζεται εἰς τὸ ποσόν, καθ' ὃ κατέστη πλουσιώτερος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς.

§ 86. Τὸ δανειζόμενον ποσόν.

1. Ἐν τῇ ἀπλουστάτῃ καὶ ἀντικεινολῶς ἀρχικῇ μορφῇ προϋποθέτει τὸ δάνειον, ὅτι ὁ δανειστής μεταβιβάζει πρὸς τὸν δανειζόμενον διὰ παραδόσεως πράγματα ἀντικαταστατὰ ἀνήκοντα τῷ δανειστῇ.¹ Ὅθεν δάνειον συνίσταται, ὅταν τὰ δανειζόμενα ἀνήκωσι τῷ δανειστῇ.² Πρέπει δὲ νὰ εἶνε καὶ ἱκανὸς πρὸς τὸ ἐκποιεῖν. Ὅθεν ἐὰν ἀνή-

ῇ διασπαθῇ ἀσώτως καὶ ἀνηθίμως. Ἀλλ' ἂν τὸ δάνειον ἀπολύτως καὶ φανερώς προορίζηται πρὸς ἀνηθίμους σκοπούς, λ. γ. ἂν μέλλῃ ἀμέσως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς καταβολὴ πρὸς ἀπηγορευμένα παίγνια, εἶνε ἄκυρον, ὡς contra bonos mores. Συμφωνεῖ ἡ L. 12 § 11 Πανδ. 17.1 ὅπου προϋποτίθεται ὅτι ὁ ἄσωτος νεανίας λαμβάνει τὸ δάνεισμα πρὸς τὸν σκοπὸν, ἵνα ἀμέσως τὸ δώσῃ τῇ ἐρωμένη αὐτοῦ.

8) Τὴν ἀρχὴν διατυποῖ δξύτατα ἡ L. 32 Πανδ. 12.1. Ἡ ἐφαρμογὴ, ἣν ποιεῖ ὁ Κέλσος, τῆς ἀρχῆς εἶνε λίαν ἀπότομος. Ὅρα L. 18 Πανδ. 12.4.

9) L. 5 Πανδ. 26.8.

1) L. 2 § 4 Πανδ. 12.4. In mutui datione oportet dominum esse dantem. [Ἐπὶ τῆς δόσεως δανείου πρέπει ὁ δίδων νὰ εἶνε κύριος]. Περὶ τοῦ θέ-

λικος δάνεισι χρήματα ἄνευ αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ δανεισθέντα, καὶ ὅταν ὁ χρεώστης τὰ κατηγάλῃ, νὰ τὰ ἀπαιτήσῃ διὰ *condictio*, ἀλλ' ἀγωγὴν δανείου δὲν ἔχει.²

2. Κατὰ τὴν ὑστέραν, ἐλευθεριωτέραν ἐξέλιξιν τοῦ δικαίου ἀρκεῖ ὁ δανειστής νὰ παράσχωῃ ἐγκύρωσις τὸ δανειζόμενον πρὸς τὸν χρεώστην. Ὅθεν δάνειον, καθὼς ὁ δανειστής ἔδωκεν ἀλλότρια χρήματα ἢ ἄλλα ἀντικαταστατά, εἶνε ἐγκυρον, ἂν ἀπώλετο τὸ δικαίωμα τοῦ κυρίου πρὸς ἀναζητήσιν διὰ διεκδικήσεως ἢ *condictio*.³ *Ἡ δὲ δάνειος ἐστὶν ὅταν ὁ δανειστής ἐκδώσῃ τὰ χρήματα ἢ ἀντικαταστατά, καὶ ὁ δανειζόμενος ἐκλάβῃ τὰ χρήματα καὶ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόδειξιν.*

18 47 3 16 334 17

2) § 5 Π.στγ. 28. Ideoque si mutuum pecuniam alicui sine tutoris auctoritate dederit non contrahit obligationem, qui pecuniam non facit accipientis, ideoque vindicare nummos possunt, si ubi extant: sed si nummi, quos mutuos dedit, ab eo qui accepit bona fide consumpti sunt, condicti possunt, si mala fide ad exhibendum de his agi potest. [Ὅθεν ἐὰν (ὁ ἀνῆλικος) ἔδωκεν εἰς τινα δάνειον ἄνευ αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, δὲν συνάπτει ἐνοχλήν, διότι δὲν μεταβιβάζει τὰ χρήματα εἰς τὴν κυριότητα τοῦ χρεώστου καὶ διὰ τοῦτο δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ νομίσματα, ὅπου ὑπάρχουσιν· ἀλλ' ἂν τὰ νομίσματα κατηγάλῃ, καλῇ τῇ πίστει ὑπὸ τοῦ λαβόντος, δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ διὰ *condictio*, κακῇ δὲ τῇ πίστει ἐγείρεται περὶ αὐτῶν ἡ παραστατικὴ ἀγωγή (actio ad exhibendum)].

3) Οἱ Ῥωμαῖοι Νομικοὶ ὁμιλοῦσι περὶ τούτου ἐν L. 13 § 1 — L. 19 § 1 Πανδ. 12.1 — L. 24 § 2 Πανδ. 44.7. Ἀλλὰ δὲν κατέρχονται εἰς λεπτομερείας. Διακρίτεον τὰ ἐπόμενα θέματα: α') Δανείζω ἀλλότρια χρήματα ρητῶς ὡς ἀλλότρια ἐν τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ κυρίου. Ἐνταῦθα τὸ δάνειον συνίσταται μόνον διὰ τῆς ἐγκρίσεως τούτου. Ἐὰν δὲν ἐγκρίνῃ αὐτός, δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ δανεισθέντα καὶ ἐπὶ ἀναμείξεως νὰ τὰ ἀπαιτήσῃ διὰ *condictio*. Ἄρα ὁ χρεώστης δὲν τὰ ἔχει ἐγκύρως. β') Δίδονται ἀλλότρια χρήματα ὡσεὶ κλοπιμαῖα εἰς δάνειον ἐν γνώσει τοῦ κλέπτου. Ἐνταῦθα ὁ κύριος ἔχει διεκδικήσιν καὶ ἀπαιτήσιν (*condictio*) τῶν χρημάτων. Δάνειον δὲν συνάπτεται. γ') Δίδονται ἀλλότρια χρήματα ὡς δάνειον ὡσεὶ ἴδιον ἴδιον, ἄνευ γνώσεως τοῦ λήπτου περὶ τῆς κυριότητος τοῦ τρίτου. Ἐὰν ὁ κύριος εἶνε ἐν καταστάσει νὰ ἐνασχῇ τὴν κυριότητα, λ. γ. διότι τὰ χρήματα ὑπάρχοντα: ἀτομικῶς διακρινόμενα εἰς κυλινδρούς (ὅπερ ὁμοῦς σπάνιον), δύναται νὰ τὰ διεκδικήσῃ καὶ ὁ λήπτης εὐδὲν ὀφείλει τῷ ψευδοδανειστῇ. δ') Ἀλλ' ἂν ἐν τῇ ἄνω περιπτώσει ὁ λήπτης κατηγάλῃ τὰ χρήματα καλῇ τῇ πίστει καὶ δὴ δαπανήσας ἢ ἀναμίξας αὐτὰ πρὸς ἴδια χρήματα, ὁ τῶς κύριος ἀπώλῃ τὴν διεκδικήσιν τῶν χρημάτων καὶ δὲν ἔχει καὶ ἀπαιτήσιν (*condictio*) κατὰ τοῦ χρεώστου, διότι οὗτος ἐκ τῆς *prima facie* ὡς δάνειον παρισταμένης ὀφείλῃς δὲν λογίζεται καταστάς πλουσιώτερος. Ὅθεν ἔχει ὁ δανειστής ἐν τῷ θέματι τούτῳ τὴν ἀγωγὴν τοῦ δανείου ὡς *actio de bene dependis* (ἀγωγή τῶν καλῶς

ΚΩδ. 473

ΚΓ334 Γ.

78 αὐτὸν δὲ

ἐξ ἀπορίας

ἐν τῇ ΚΑ 218

ἐν 3. ΚΑ 212.

Αὐτονοήτως παράγεται δάνειον, ὅταν τρίτος ἐν ὀνόματι τοῦ δανει-
στοῦ πληρώνῃ, ἀντικαταστατὰ ἀνήκοντα αὐτῷ τῷ τρίτῳ.⁴ ἐπίσης ἂν
τὰ δανειζόμενα κατ' ἐπίταξιν τοῦ χρεώστου πληρώνονται πρὸς τρίτον.⁵
Δάνεια δύνανται ἄνευ παραδόσεως ἀντικαταστατῶν νὰ γίνωσι
κατὰ τὰς ἐπομενας μορφάς:

α') Δίδεται πρὸς τὸν χρεώστην πράγμα πρὸς πώλησιν, ἵνα
κρατήσῃ τὸ τίμημα ὡς δάνειον. Ὁ κίνδυνος κατὰ κανόνα μεταβαίνει
εἰς τὸν χρεώστην ἄμα τῇ παραδόσει τοῦ πράγματος, ὥστε ἐπὶ ἀπω-
λείας ἢ χειροτερεύσεως τοῦ πράγματος τὸ δάνειον ἀποτελεῖ ἡ ἀγο-
ραία τιμὴ.⁶

ΚΑ 269

δαπανηθέντων). Τούναντίον ὁ πρῶτος κύριος τῶν χρημάτων δικαιούται νὰ ἐνα-
γάγῃ τὸν δανειστήν, τὸν στερήσαντα αὐτὸν τούτων διὰ τῆς *condictio furtiva*
(ἀπαίτησις κλοπιμαίων), *actio ad exhibendum* (παραστατικὴ ἡ ἀγωγή). — Ὁ
ΓραΚ δὲν περὶ τοῦ εἰδικῆς διατάζει περὶ τούτων. — Ἄλλως τε εἶνε φανερόν
ὅτι κατὰ κανόνα ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι τὸ δάνειον ἀποτελεῖτο ἐκ ξένων χρημάτων,
ἀποτελεῖ ἐν ἑαυτῇ, ἥτις δὲν δύναται εὐκόλως νὰ προταθῇ ἄλλως, ἐὰν μὴ ὁ
κύριος ἐνείκῃ ἀξιώσεις διὰ τὰ χρήματα.

4) Πολλοὶ οἱ Ῥωμαῖοι Νομικοὶ ἰδιαίτερος ἐξαίρεσιν ὅτι γίνονται δα-
νειστὴς καὶ ὅταν ἄλλος ἐπ' ὀνόματί μου δίδῃ δάνειον ἐξ ἰδίου μέσων. Οὕτω
L. 9 § 8 Πανδ. 12.1—L. 126 § 2 Πανδ. 45.1—L. 35 § 2 Πανδ. 39.5—L.
4 Κωδ. 4.2—L. 3 Κωδ. 4.27. Ἐὰν πρὸς τούτοις ἀναγκαῖοι πληροῦσι τῆς
ἢ ἐγκρίσει τοῦ δανείου ὑπὸ τοῦ καθισταμένου δανειστοῦ, λίαν ἀμειβομένηται.
Ὑπὲρ L. 2 § 4 Πανδ. 12.1—L. 34 Πανδ. 39.5. Οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων
δὲγονται ὅτι ἐξαιρετικῶς ἐπὶ δανείου ἢ συναίνεσις τοῦ ἀντιπροσωπευομένου
ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος δὲν ἀναγκαῖοι. Οὕτως ὀνομαστὶ ὁ Jhering καὶ ὁ
Schlossmann. Τὴν ἀντίθετον δόξαν ὑπερασπίζει, κατ' ἐμὲ, νικηφόρως ὁ
Huschke. Ἄλλως ὁ Mitteis καὶ ὁ Pernice.

5) Τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ὅταν μεταβιβάσῃ τις εἰς τὸν χρεώστην συναλλαγ-
ματικὴν ἢ ἄλλην ἀπαίτησιν πρὸς εἰσπραξίν, καὶ τὸν ἐξουσιοδοτῇ ἵνα κρα-
τήσῃ τὸ εἰσπραχθέν ὡς δάνειον.

6) Τὴν πρᾶξιν ταύτην πολλοὶ ὀνομάζουσι *contractus mohatrae*, ἥτις εἶνε
λέξις τοῦ μεσαιῶνος ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ παραγομένη. Κατὰ τὸν Schey *contractus*
mohatrae πώλησις πράγματος ἐπὶ πιστώσει μετὰ παραυτίκα ἐξαγορὰς ἐπὶ μι-
κροτέρῳ τίμηματι πληρωνομένη τοῖς μετρητοῖς. Δ. χ. φοιτητής, ἵνα πορισθῇ
χρήματα, ἀγοράζει παρὰ τοῦ Α παλαιὰ ἐνδύματα διὰ 100 ὀρ. πληρωτέας μετὰ
6 μῆνας καὶ τὰ πωλεῖ πάραυτα τῷ Β ἀντὶ 50 ὀρ. μετρητῶν, τοῦ Β συνεργα-
ζομένου μετὰ τοῦ Α. — Ὁ ΓραΚ δὲν πραγματεύεται ἰδιαίτερος τὸ θέμα
τούτου.

7) L. 1 Πανδ. 12.1—L. 11 Πανδ. 12.1—Rogasti me ut tibi pecuniam

β') Ὁ πιστωτής συμφωνεῖ μετὰ τοῦ ὀφειλέτου, ἵνα τὰ χρήματα ἢ τὰ ἀντικαταστατὰ, ἅτινα ὀφείλει οὗτος ἐξ ἄλλης αἰτίας, λ.χ. κατ' ἀκολουθίαν καταθέσεως, ἐντολῆς, ἀγοραπωλητίας, κρατήσεως ὡς δάνειον. Δὲν ἀπαιτεῖται δὲ ἵνα ὁ ὀφειλέτης κατὰ τὸν χρόνον τῆς συμφωνίας ταύτης τὸ ὀφειλόμενον κατέχη πραγματικῶς.⁸ *Δάνειον ὡς ἀντὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς κατὰ*

γ') Ἀρκεῖ πρὸς σύστασιν δανείου νὰ δοθῶσι τῷ χρεώτῃ πράγματα κατ' ἀποτίμησιν, ὅποτε τὸ ἀποτίμημα ἀποτελεῖ τὸ δανειζόμενον ποσιν. Εἶνε δὲ τὸ αὐτὸ ὥστε ἐπωλοῦντο τὰ πράγματα ταῦτα *II 153. KASIZ K0539 (539)*

erede rem. Ego cum non haberem, lancem tibi dedi vel massam auri, ut eam venderes et nummis utereris, si vendideris puto mutuum pecuniam factum. Quod si lancem vel massam sine tua culpa perdidideris prius quam venderes utrum mihi an tibi perierit, quaestionis est. Mihi videtur Nerva distinctio verissima existimantis, multum interesse, venalem habui hanc lancem vel massam, nec ne, ut, si venalem habui, mihi perierit, quemadmodum si alii dedissem vendendam quod si non fui proposito hoc ut venderem, sed haec causa fuit vendendi ut tu utereris tibi eam perisse et maxime si sine usuris credidi. [Μὲ παρεκάλεισας ἵνα σοὶ δανείσω χρήματα. Ἐγὼ μὲ ἔχων ἔδωκα σοὶ λόγχην ἢ μᾶζαν χρυσοῦ. ἵνα πωλήσῃς ταύτην καὶ μεταχειρισθῇς τὰ νομίσματα (τοῦ τιμήματος). Ἐὰν ἐπώλησας φρονῶ ὅτι ἐγένετο δάνειον, διότι ἂν ἀπώλεσας τὴν λόγχην ἢ τὴν μᾶζαν ἄνευ πεισματος πρὸς τῆς πώλησεως, συζητεῖται ἂν ἀπώλλεται δι' ἐμέ ἢ διὰ σέ. Ἐμοὶ φαίνεται ἀληθεστάτη ἡ διάκρισις τοῦ Νέρβα φρονούντος ὅτι πολὺ διαφέρει ἂν εἶχον τὴν λόγχην ἢ τὴν μᾶζαν πρὸς πώλησιν εἴτε οὐχί. Διότι ἂν μὲν τὴν εἶχον πρὸς πώλησιν, θελεῖ ἀπωλεσθῇ δι' ἐμέ (εἰς βάρος μου), ὥστε τὴν εἶχον ὥστε ἄλλω πρὸς πώλησιν ἄλλ' ἂν δὲν προστιθέμεθα νὰ τὴν πωλήσω, ἀλλ' αὕτη ἦτο ἡ αἰτία τῆς πώλησεως, ἵνα σὺ τὴν μεταχειρισθῇς, ἀπώλλεται διὰ σέ (εἰς βάρος σου) καὶ μάλιστα ἂν σέ ἐδάνεισα ἀποκῶς.]

8) L. 15 Πανδ. 42 l. Οὐλπιανός. Singularia quaedam recepta sunt circa pecuniam creditam. Nam si tibi debitorem meum jussero dare pecuniam, obligaris mihi, quamvis meus nummos non acceperis, quod igitur in dubius personis recipitur, hoc et in eadem persona recipiendum est, ut cum ex causa mandati pecuniam mihi debeas et convenerit ut crediti nomine eam retineas, videatur mihi data pecunia et a me ad te profecta. [Ἐξαιρετικὰ τινὰ ἐγένοντο δεκτὰ ἐπὶ τοῦ δανείου. Διότι, ἐὰν κτελέσω τὸν ἐμὸν ὀφειλέτην νὰ σοὶ δώσῃ χρήματα, ὑποχρεῶσαι πρὸς με, καὶ περ μὴ λαβῶν τὰ ἐμὰ νομίσματα. Ὅ,τι δὲ ἐπὶ δύο προσώπων γίνεται δεκτόν, τοῦτο πρέπει νὰ γένηται καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ὥστε ἐάν μοι ὀφείλης χρήματα ἐξ αἰτίας ἐντολῆς καὶ συνεφωνήσαμεν ἵνα κρατήσῃς ταῦτα ἐν ὀνόματι δανείου, λογιζόμεθα δεδωμένα ἐμοὶ τὰ χρήματα καὶ πρὸς ἐμὸν πρὸς σε μεταβιβασθέντα.] Ἐκ τῆς L 34

πρὸς τὸν χρεώστην καὶ τὸ ὀφειλόμενον τίμημα κατεβάλλετο ὡς δάνειον.⁹

Οἱ Ρωμαῖοι ἐφρόνουν προσηνῶς, ὅτι δάνειον συνίσταται, ὅταν ἐπὶ τοιούτων θεμάτων ὁ ὀφειλέτης τὰ ὀφειλόμενα χρήματα πληρῶνι πρὸς τὸν δανειστὴν καὶ οὗτος τὰ μεταβιβάζη πάλιν ὡς δάνειον. Ἡ ἄσκοπος ὁσὶς καὶ λήψις τῶν χρημάτων δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ δι' ἐργασίας διανοητικῆς.

Ἄλλ' ἀκριθῶς ἡ τελευταῖον μνημονευθεῖσα μορφή τοῦ δανείου εἶνε κατ'ἀλλήλους, ὅπως χρησιμοποιηθῇ πρὸς τοκογλυφικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ὅθεν εἶνε ζητήμα, ἀν ἦτο σκόπιμον νὰ διευκολυνθῇ ἡ τοκογλυφία διὰ τοσοῦτον εὐρείας θεωρίας.

§ 87. Αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τοῦ δανείου.
ἀναγκαστικὴ ἀμείψ' ἀφαιρέσει ΚΑ. 640

1. Ὁ χρεώστης ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν¹ τοῦ δανεισθέντος ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει.² Χρήματα ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιστρέψῃ κατὰ τὴν ἐγγώριον κυκλοφορικὴν, οὐχὶ δὲ μόνον κατὰ τὰ δανεισθέντα νομίσματα· πλὴν ἂν ἄλλως συμφωνήσῃ.³ Ἐπιτρέπεται ἡ συμφωνία τῆς ἀποδόσεως ποσοῦ ὀλιγωτέρου τοῦ δανεισθέντος ἢ ὅπερ συνηθέστερον καὶ μειζονος τοῦ δανεισθέντος.⁴

Ἐν ἐλλείψει εἰδικῆς συμφωνίας τὸ δάνειον εἶνε ἄτοκον—*gratui-*

Πανδ. 17 1 τοῦ Ἀφρικανοῦ, δηλοῦται ὅτι ἡ ἐλευθεριωτέρα αὕτη ἀντίληψις τῶν χρόνων τοῦ Ίουλιανοῦ δὲν ἦτο διαδεδομένη. Ἐν τούτοις πολλοὶ νεώτεροι ἐρμη εὐνοοῦσι τὴν ρῆσιν τοῦ Οὐλπιανοῦ στενωτέρον ἢ ἡμεῖς. Ὅρα Windscheid § 370 σημ. 11. Ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας δόξης μεγάλως βράβυνε ἡ L. 8 Κωδ. 4.2.—Ὁ ΓραΚ § 607 ἐδ. 2 σύμφωνος τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδοχῇ.

9) L. 8 Κωδ. 4.2. Ὅτι τὸ παρὸν θέμα εἶνε διάφορον τοῦ ἐν σημ. 5 ἀναφερομένου. εἶνε προφανές, οὐχ ἥττον ἐνίοτε παρορᾶται ἡ διαφορά.—Ὁ ΓραΚ δὲν περιέχει διατάξεις περὶ τοῦ θέματος τούτου.

1) Εἰδικὴ ἀγωγή ἐκ τοῦ δανείου δὲν ἀνεγράφετο ἐν τῷ Ὁρίκτῳ τοῦ Πραίτωρος. Μᾶλλον δὲ διὰ μὲν τὰ χρηματικὰ δάνεια εἰδίδετο ἡ *actio certae pecuniae creditae*, διὰ δὲ τὰ δάνεια ἄλλων ἀντικειμένων ἡ *condictio triticaria*.

tum.⁵ Ἐν Ρώμῃ ἡ σύμβασις περὶ τόκων ἔδειτο ἐπερωτήσεως, σήμερον εἶνε ἄτυπος.

Τόκοι ὑπερμερείας δὲν ἔτρεχον ἐν Ρώμῃ ἐκ τοῦ δανείου ὡς stricti juris negotium.⁶ Ἄλλ' ἐν τῷ κοινοδικαίῳ [καὶ τῷ Ἑλλ. δικαίῳ] ὀφείλονται καὶ ἐπὶ δανείου.

Συμφωνίαι περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀποδόσεως εἶνε συχναὶ· γίνονται δὲ καὶ σιωπῆρῶς συχνάκις, λ. χ. δι' ἀποδοχῆς τόκων διὰ τὰ μέλλον. Ἄλλ' ἐλλείψει συμφωνίας, τὸ δάνειον δύναται νὰ ζητηθῇ ἐν παντί χρόνῳ καὶ ὅτ' καὶ ἀμέσως ἀφοῦ δοθῇ.⁷

Ὁ χρεώστης ὡς ὀφειλέτης γένους φέρει τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς λήψεως τοῦ δανείου.⁸

Ὁ ἐνάγων πιστωτὴς ὀφείλει ἐν ἀμφισβητήσῃ νὰ ἀποδείξῃ τὴν δόσιν τοῦ δανειζομένου. Τοῦτο γίνεται κυρίως διὰ τῶν ἀποδείξεων παρὰ τῆς τοῦ ὀφειλέτου.¹⁰ Ἄλλ' ὁ ἐνκρόμενος δύναται νὰ ἀνταποδείξῃ ὅτι ἐξέδωκε ταύτας ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ πληρωμῆς, ἥτις δὲν ἐγένετο.

5) Ἀνωτ. § 29.—Καὶ κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 608 πρέπει οἱ τόκοι νὰ συμφωνηθῶσιν ἰδιαιτέρως. Ἐρ' ὅσον δὲ δὲν συνεφωνήθη ἄλλο τι, καταβιβάζονται μετὰ τὴν ἀπόδοσιν ἐνὸς ἔτους καὶ ἐὰν τὸ δάνειον εἶνε ἀποδοτέον πρὶ τῆς παρόδου ἐνὸς ἔτους, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν.

6) Ἀνωτ. § 41 Ἀποζημίωσις ἔκκετο ἐπὶ τῶν κλησικῶν χρόνων ἐν τῇ sponsio, καὶ ἢ ἢν ὁ διὰ τῆς actio pecuniae certae creditae ἡττώμενος παρ-εῖχε τῷ νικητῇ τὸ τρίτον τοῦ ποσοῦ τῆς ἀγωγῆς ὡς πονήν. Γαίῳ Εἰσηγ. IV § 171.

7) L. 57 Πανδ. 2. 14.

8) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 609. ἐὰν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δανείου δὲν ὤρισθη προθεσμία, ἡ λήξις ἐξήσκηται ἐκ τῆς προμηνύσεως τοῦ πιστωτοῦ ἢ τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ προθεσμία τῆς προμηνύσεως εἶνε ἐπὶ δανείων πλέον τῶν 300 μαρ-τῶν μῆνας, ἐπὶ δὲ δανείων μικροτέρου ποσοῦ εἰς μῆν. Ἐὰν δὲν συνεφωνήθη-σαν τόκοι, ὁ ὀφειλέτης δικαιοῦται εἰς ἀπόδοσιν καὶ ἀνευ προμηνύσεως.

9) § 2 Εἰσηγ. 3. 14.

10) Ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος α. Χ. ἐμμορφώθη ἐν Ρώμῃ ὁ κανὼν ὅτι ἔγ-γραφοὶ ἀποδείξεις περὶ πληρωμῆς τοῦ δανειζομένου ποσοῦ ἠδύνατο νὰ ἀπο-κρουσθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐκδότης ὡς μὴ ὑπογεγραμμένα καὶ τὰς διὰ τῆς exceptio ἢ que-rella non numerata pecuniae (ἐνστάσις ἀναγραφῆς) ἐντὸς ὠρισμένου χρόνου (2 ἐτῶν κατὰ τὸν Ἰουστινιανόν) ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως L. 14 Κωδ. 4. 30.—Ἐν Γερμανίᾳ καταργήθη ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελητῆ Νίμμεν, εἰς τὴν Ἀσπικὴν Λίανον-
Bérniss

2. Εἶνε δυνατόν καὶ ὁ δανειστής νὰ εὐθύνηται ἐκ τοῦ δανείου.

Λ. χ. εὐθύνεται εἰς ἀποζημιώσιν, ἐὰν ἔδωκεν ἀπροσέκτως ψευδῇ νομί-
σματα καὶ ὁ χρεώστης ὡς κάτοχος αὐτῶν ἐζημιώθη, κατηγορηθεὶς καὶ
φυλακισθεὶς τυχὸν ἐπὶ κιβδηλείᾳ. Ἄλλὰ τοιαῦτα θέματα εἶνε σπα-
νωτάτα. Ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ παρεῖδον καὶ ἐχαρκτήρισαν τὴν ἐκ τοῦ
δανείου ὑποχρέωσιν ὡς αὐστηρῶς μονομερῆ τοῦ χρεώστου. Ὡς κανὼν
εἶνε τελείως ὀρθός. *Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ νόμου τοῦ 1875, ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιτροπὴ ἔγραψε ὅτι ὁ νόμος
τοῦ 1875, καὶ ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιτροπὴ. Πρὸς δὲ τὸ
τοῦ 1875.*

§ 88. Χρηματικὸν δάνειον πρὸς ὑπεξούσιον.

1. Κατὰ τὸ Μακεδονικὸν Δόγμα χρηματικὰ δάνεια πρὸς ὑπεξουσίου εἰσὶν
ἀνίσχυρα, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγένοντο τῇ συναίνεσει ἢ τῇ ἐγκρίσει τοῦ ἐξουσιαστοῦ
ἢ δὲν ἀφώρων τὰς ὑποθέσεις τούτου.¹

Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὸν δίκαιον. Διότι κατ' ἀρχὴν δύνανται καὶ οἱ
ὑπεξούσιοι, ὅπως οἱ αὐτεξούσιοι, νὰ ὑποχρεῶνται αὐτοπροσάτως διὰ συμβά-
σεων. Μόνον δὲ εἶνε ἀνίκανοι οἱ ἀνήθοι, κατὰ δὲ τὸ κοινοδίκαιον καὶ οἱ
ἀνήλικοι.

Ἡ ἱκανότης πρὸς τὸ ὑποχρεοῦσθαι τῶν ἐνηλίκων ὑπεξουσίων ἦτο ἀναγκαία
διὰ τὰς Ῥωμαϊκὰς συναλλαγὰς, διότι οὗτοι ἐν Ῥώμῃ, ἐνθα ἡ πατρικὴ ἐξουσία
κατὰ κανόνα ἤσκειτο διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐξουσιαστοῦ, ἀπετέλουν μέγα μέρος
τοῦ ἐνηλίκου πληθυσμοῦ. Πάντοτε ὅμως τὰ χρηματικὰ δάνεια εἰς ὑπεξουσίου
συνεπῆγον ἀτοπήματα. Περίστασις ἰδιαζόντως φοβερά — ἡ πατροκτονία ἢ
ὑπὸ τοῦ παρὰ τῶν τοκογλύφων πιεζομένου ὑπεξουσίου Μακεδόνοιο γενομένη
— προὐκάλεσε τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Δόγματος.² Ἡ ἀπαγόρευ-
σις ὁρᾷ :

α) Χρηματικὰ δάνεια καὶ ἄλλας πιστωτικὰς συμβάσεις πρὸς πορισμὴν χρη-
μάτων.^{3, 4} Ἄλλου εἶδους συμβάσεις ὑποχρεοῦσαι τοὺς ὑπεξουσίου, λ. χ. ἀγο-
ραπωλησίαι καὶ ἐγγυήσεις, δὲν ἀπαγορεύονται, πλην ἂν εἶνε ἐμφανὲς ἡ πρό-
θεσις καταδολιεύσεως τῆς ἀπαγορεύσεως.

β) Τὸ δάνειον πρέπει νὰ συσταθῇ διαρκούσης τῆς πατρικῆς ἐξουσίας,

1) L. 1 Πανδ. 14.6.

2) Τὸ Δόγμα ἐξεδόθη ἐπὶ Βεσπασιανοῦ.

3) Ἐνταῦθα ἀνέγκουσι κατὰ τὸ ΡΔ ἐπερωτήσεις πρὸς λήψιν χρημάτων L.
3 § 4—L. 4—L. 6 Πανδ. 14.6, σήμερον δὲ συναλλαγματικαὶ πρὸς τὸν σκο-
πὸν τοῦτον.

4) Δάνεια, ἐξ ὧν ὁ χρεώστης δὲν λαμβάνει χρήματα, δὲν ὑπόκεινται τῇ
ἀπαγορεύσει· λ. χ. ὅταν τὰ χρήματα, ἅτινα ὀφείλει ὁ ὑπεξούσιος, π. χ.
ἐκ τιμήματος, ἀφίενται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ ὡς δάνειον, L. 3 § 3 Πανδ.
14.6.

Ἄλλ' ὁ ὑπεξούσιος ὁ ἔχων χρημάτων στρατιωτικὸν καὶ οἰονεὶ στοναχωτικὸν ὑποχρεοῦται μέχρι τοῦ ποσού τούτων ὡς αὐτεξούσιος.

γ) Δὲν ἀπαγορεύονται συμβάσεις, εἰς αἷς συνήνεσεν ἐκ τῶν προτέρων ὁ ἐξουσιαστής. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὑστέρας ἐγκρίσεως αὐτοῦ καθίστανται ἱσχυραί, ὡς καὶ ἐὰν τὰ ληφθέντα περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐξουσιαστοῦ.⁶

δ) Ἡ ἀπαγόρευσις ἔχει τῆς ἀσφαλείας τῶν συναλλαγῶν δὲν χωρεῖ, ἂν ὁ δανειστής οὐκ ἐγγνωστώως ἠγνόει, ὅτι ὁ χρεώστης ἦτο ὑπεξούσιος.⁶

Ἡ ἀπαγορευμένη σύμβασις δὲν εἶνε ἄκυρος, ἀλλὰ διαρκηκτὴ διὰ τῆς exceptio τοῦ Δόγματος.⁷ Τὴν ἔνστασιν ἔχει ὁ ὑπεξούσιος καὶ δι' αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ὑπεξουσιότητος, κατὰ δὲ τὸ ΡΔ καὶ ὁ διὰ τὸ χρέος τοῦ

5) L. 7 § 12—L. 47. Πανδ. 14.6—L. 2—L. 5 Κωδ. 4.8. Ἀπατεῖται in rem patris versio (καταβολὴ εἰς τὰ πράγματα τοῦ πατρὸς). Δὲν πρέπει δὲ νὰ σκοπῇται ἐκ τῶν προτέρων. Ἐφαρμογὴν τούτου ποιεῖται ἡ L. 7 § 14 Πανδ. 14.6 ὡς ἡ συνέχεια τοῦ χωρίου πρὸς τὴν προηγουμένην συζητήσιν δείκνυει. Si filius accepit mutuum pecuniam, ut eum liberaret, qui si peteret exceptione non summo veretur, senatus consulti cessabit exceptio. [Ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος ἔλαβε δάνειον, ἵνα ἐλευθερώσῃ ἐκεῖνον, ὅστις ἐὰν ἐνήγε δὲν ἐξεβάλλετο δι' ἔνστασιν, δὲν χωρεῖ ἡ ἔνστασις τοῦ Δόγματος]. Ὁ διὰ τοῦ δανείου ἐλευθερωθεὶς ἦτο ἐξουσιαστής, διὰ τοῦτο δὲν χωρεῖ ἡ ἔνστασις τοῦ Δόγματος. Οὕτως ὁ Windscheid § 373 σημ. 11 καὶ ὁ Huschke, ὅστις μετὰ τὸ liberaret παρεμβάλλει τὰς λέξεις ab eo. Ἄλλος, ὡς ὁ Vangerow § 245 κα. d, ὑποθέτουν ὅτι ὁ ὑπεξούσιος ἐδανείσθη, ἵνα ἀπζλλαγῇ ἰδίῳ χρέους. Πολλοὶ συνάγουσιν ἐντεῦθεν ὅτι πᾶν χρηματικὸν δάνειον τοῦ ὑπεξουσίου, ὅπερ προεκληθῇ ἐξ ἀνάγκης τοῦ ὑπεξουσίου, εἶνε ἔγκυρον. Οὕτως ὁ Arndts § 282 σημ. 2 ἐπικαλούμενος καὶ L. 47 § 1 Πανδ. 46.3. Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ δὲν ἐγίνωσκον τοσοῦτον εὐεταῖαν ἐξαίρεσιν, ἥτις ἤθελε καταστήσει ἐπισηρλὴ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀπαγορεύσεως.

6) L. 3—L. 19 Πανδ. 14.6. Ὅρα ἄλλως τε L. 7 § 7 Πανδ. 14.6.

7) Ὁ ἐναγόμενος πρὸς ἐδραίωσιν τῆς ἐνστάσεως πρέπει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι κατὰ τὴν λήψιν τοῦ δανείου ὁ χρεώστης ἦτο ὑπεξούσιος. Πρὸς τοῦτο ὁμως ἀρκεῖ ἐν πρώτοις ἡ ἀπόδειξις ὅτι τότε ἔζη ὁ πατὴρ [παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ἀποδείξῃ ὁ ἐναγόμενος ὅτι ὁ χρεώστης ἦτο τότε ἀνήλικος· διότι, ἂν ἦτο ἐνήλικος, καίπερ ζῶντος τοῦ πατρὸς, ἦτο αὐτεξούσιος. Γ. Δυσθ.] Ἐὰν ὁ ἐνάγων ἱσχυρίζεται ὅτι εἶχε λυθῇ ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ δανείου, πρέπει νὰ ἀποδείξῃ τοῦτο.—Ἡ ἔνστασις ἡδύνατο ὁσάκις προϋετίετο κατὰ τὴν ἀγωγὴν, νὰ παραθῇ καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. L. 41 Πανδ. 14.6. Ἡ Γερμ. Ἀστ. Δικον. § 686 καθήργησε τοῦτο.—[Κατὰ τὴν Ἑλλήν. Ἀστ. Δικον. § 872 δὲν ἐπιτρέπονται ἀνεκκαθάριστοι ἐνστάσεις κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. ἐπομένως ἡ τοῦ Μαι. Δόγματος ὡς τοιαύτη θέλει ἀπορριθῇ. ἂν

ὑπεξουσίῳ διὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ χρηματίου ἐναχθεὶς ἐξουσιαστής,⁸ ἐπίσης δὲ καὶ οἱ κληρονόμοι τούτου, τέλος ἐγγυηταὶ καὶ λοιποὶ ἀναδεχόμενοι, ἐὰν θὰ εἶχον κατὰ τοῦ ὑπεξουσίου ἀναγωγήν.⁹

Ἡ ἀπαγόρευσις δὲν θίγει τὴν φυσικὴν ἐνοχλήν τοῦ δανείου.

Ἐγκρίσις ὑπὸ τοῦ ὑπεξουσίου διαρκούσης τῆς πατρικῆς ἐξουσίας εἶνε ἀνίσχυρος. Ἀλλ' ἐγκρίσις γενομένη μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα καθίσταται τὴν σύμβασιν ἰσχυράν.¹⁰

II. Ἐν τῷ ἑλληνικῷ δικαίῳ οὐδεμία ὑφίσταται περίπτωσις πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀπαγορεύσεως.^{11, 12}

§ 89. Τὸ ναυτικὸν δάνειον.

1. Διὰ τὰς συναλλαγὰς τῆς ἀρχαιότητος μεγίστην εἶχε σημασίαν τὸ ναυτικὸν δάνειον—*foenus nauticum, pecunia trajectitia*.¹ Διαπλάσθεις ἐν Ἑλλάδι ὁ θεσμός μετεβιβάσθη εἰς τὸ ΡΔ.

Ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ δανείου ἡ ὑποχρέωσις τοῦ χρεώστου πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ δανείσματος καὶ τῶν συμφωνηθέντων τόκων εἶνε ὑπὸ τὴν αἴρεσιν εὐτυχοῦς πλοῦ.

Ὡς φαίνεται, ἐν τῇ ἀρχικῇ μορφῇ τῆς συμβάσεως τὰ δανεισθέντα

8) L. 6 Κωδ. 4.28.

9) L. 9 § 3 Πανδ. 14.6.

10) Καὶ τοῦτο ἀμφισβητεῖται. Ἡ ἐνεχύρασις ἀποκλείει τὸ Δόγμα, ἐφ' ὅσον ἐπαρκεῖ τὸ ἐνέχυρον. L. 9 Πανδ. 14.6. Ὅσον ἀπορῇ τὴν μερικὴν πληρωμὴν δανείου διαρρηκτοῦ δι' ἐνστάσεως τοῦ Δόγματος, διακριτέον ἐὰν ἐγένετο ἡ πληρωμὴ πρὸς ἀπόσβεσιν μέρους τοῦ δανείου, ὅποτε αὕτη περιέχει ἀνγνωρίσιν ὁλοκλήρου τοῦ χρέους, ἢ ἂν δὲν συμβαίῃ τοῦτο, ὅποτε λείπει πᾶς λόγος, ἵνα θεωρηθῇ ὡς ἀνεγνωρισμένον τὸ μὴ καταβληθὲν μέρος τῆς ὀφειλῆς. Ἐκ τῆς διακρίσεως πληρωμῆς πρὸς ἀπόσβεσιν μέρους ἀνχωρεῖ ἡ L. 7 § 16 Πανδ. 14.6.

11) Ὁ ΓραΚ κατήγγησε τὸ Μακεδονιάνιον Δόγμα.

12) Διότι ἐν τῷ Ἑλλ. δικ. οἱ μὲν ἀγγλικοὶ εἶνε αὐτεξούσιοι, ἄρα δὲν ὑπόκεινται τῷ Δόγματι. Οἱ δὲ ἀγγλικοὶ οἱ μὲν ὀρφανοὶ πατέρες εἶνε αὐτεξούσιοι (ἐν τῇ ἐν Ρώμῃ ἂν ἔζη ὁ ἀπῆλπος ἦσαν αὐτεξούσιοι τούτου), ἄρα δὲν ὑπόκεινται τῷ Δόγματι· οἱ δὲ ἀγγλικοὶ οἱ ἔχοντες πατέρα διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἢ ὑπὸ κηδεμονίαν, ὅποτε πᾶν μὲν δάνειον ληφθὲν ἄνευ συναίνεσεως τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κηδεμόνος εἶνε ἄκυρον, πᾶν δὲ δάνειον ληφθὲν τῇ συναίνεσει τούτων δὲν ὑπόκειται τῷ Δόγματι κατὰ τὴν ὁρμὴν ἐμφανισάν τοῦτο. [Γραμ.

ἐπέμποντο εἰς τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ ἵνα ἐκεῖ ἀγορασθῶσιν ἐμπορεύματα, ἅτινα μετεφέροντο οἰκίδες. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ χρεώστου ἐξήρτητο ἐκ τῆς ἀφίξεως τῶν δεδανεισμένων χρημάτων εἰς τὸν ξένον λιμένα. Μεταγενεστέρως ἐδίδοντο ναυτικά δάνεια πρὸς ἀγορὰν ἐμπορευμάτων διὰ τὴν ἐξαγωγήν, οὕτως ὥστε ἡ ὑποχρέωσις τοῦ χρεώστου ἐξήρτητο ἐκ τῆς ἀφίξεως τῶν ἐμπορευμάτων τούτων εἰς τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ. Τελευταίως ἐδόθησαν καὶ ναυτικά δάνεια πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ πλοίου ἢ μισθοδοσίαν τοῦ πληρώματος μετὰ τῆς συμφωνίας, ὅτι ἡ ἀπόδοσις τοῦ δανείσματος γενήσεται μόνον ἂν τὸ πλοῖον φθάσῃ εὐτυχῶς εἰς τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ.

Συνήθως ἐγίνοντο ἀκριβεῖς συμφωνίαι περὶ τοῦ πλοῦ, ὥστε ὁ δανειστής ἡλευθεροῦτο ἐκ τοῦ κινδύνου ἐπὶ αὐθαίρετου παραβλέψεως τῶν συμφωνιῶν. Κυρίως δὲ ἐγίνοντο τοιοῦτοι ὅροι περὶ τῆς διευθύνσεως καὶ τῆς διαρκείας τοῦ πλοῦ. Ὡς αὐτονόητον ἐθεωρεῖτο ὅτι ὁ δανειστής ἔφερε μόνον τὸν θαλάσσιον κίνδυνον. Ὑπαίτιότης τοῦ χρεώστου ἢ τοῦ πληρώματος ἢ ἐσωτερικὴ βλάβη τῶν ἐμπορευμάτων δὲν ἐβάρυνον αὐτόν.

Ἐνεκα τῆς ἀναλήψεως τοῦ κινδύνου ἐπετρέπετο νὰ συμφωνηθῶσι τόκοι πέρα τοῦ νομίμου μεγίστου ὅρου.

Ὁ Ἰουστινιανὸς περιώρισε τὸν ἀνώτατον ὅρον εἰς 12^ο |₀. Διὰ τὴν σύνθεσιν ἦτο ἡ ἐνεχρόασις τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα ἐκτῶντο διὰ τοῦ δανείσματος. Ἀλλ' αὕτη δὲν ἦτο οὔτε ἀναγκασία οὔτε αὐτονόητος.

2. Ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἀρχαῖον ναυτικὸν δάνειον ἔχει τὸ θαλασσοδάνειον (Bodmereivertrag) τοῦ νεωτέρου ναυτικοῦ δικαίου. Ἐν τούτῳ ὅμως ὁ δανειστής δικαιούται νὰ πληρωθῇ μόνον ἐκ τῶν ὑπεγγύων πραγμάτων—πλοίου, νηύλου, φορτίου—χωρὶς νὰ ὑποχρεῶται ὁ χρεώστης προσωπικῶς. Ὅθεν ἀποσθέννυνται τὸ δικαίωμα τοῦ δανειστοῦ ἅνευ ἐτέρου, ἅμα τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ὑπεγγύων θαλασσοπλοούντων πραγμάτων.²

2) Δικαίουνται τὸ κύριον θαλασσοδάνειον καὶ τὸ καταχρηστικὸν θαλασσοδάνειον. Τὸ κύριον εἶναι τὸ δάνειον τὸ λαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ πλοίαρχου, — ὅπερ μόνον κανονίζει ὁ Γερμαν. Ἐμπορ. Κώδιξ § 680— τὸ δὲ καταχρηστικὸν εἶναι τὸ λαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ πλοιοκτῆτου, ὅπερ κανονίζουν αἱ ἰδιαιτέραι Νομοθεσίαι ἐκάστου Κράτους. Πρακτικὴν σημασίαν, μικρὰν ὅμως, ἔχει μόνον τὸ

Ναυτικά δάνεια ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ΡΔ εἰσὶν ἄγνωστα ταῖς σημεριναῖς συναλλαγαῖς.

3. Ὁ δανειστής δύναται νὰ ἀναλάβῃ καὶ ἄλλον κίνδυνον καὶ νὰ συμφωνήσῃ ἴδια πλεονεκτήματα.³

4. Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ δικαίῳ αἱ διατάξεις τοῦ ΡΔ περὶ ναυτικοῦ δανείου δὲν ἰσχύουσιν, ἀλλὰ τὸ ναυτικὸν δάνειον ἀποτελοῦν ἐμπορικὴν πράξιν διέπεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν εἰδικῶν διατάξεων τοῦ Ἑμπορικοῦ Νόμου.⁴ Κατὰ τοῦτον τὸ ναυτικὸν δάνειον διᾶται ἐπὶ τοῦ πλοίου, τοῦ φορτίου καὶ τοῦ κεκτημένου ναύλου. Ἡ ἀπώλεια τούτων ἐκ θαλασσοῦ δυστυχήματος ἀπαλλάσσει τὸν χρεώστην· ἀλλ' ἡ πταίσματος τοῦ χρεώστου ἀπώλεια δὲν ἀπαλλάσσει τοῦτον. Ταῦτά εἰσιν ὑπέγγυα τῷ δανειστῇ, ἀλλὰ τὸ προνόμιον τοῦ δανειστοῦ (οἱ ὅπερ ἵνα ὑπάρξῃ, ἀπαιτεῖται ἐγγραφὴ τοῦ δανείου ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ πλοίου) ὑποχωρεῖ πρὸ ἐτέρου νεωτέρου ναυτικοῦ δανείου. Πᾶσα παράβασις τῶν ὁρῶν τοῦ ναυτικοῦ δανείου καθίστησι τοῦτο ἄκυρον, τὰ δὲ δοθέντα χρήματα λόγῳ τοῦ ἀκύρου ναυτικοῦ δανείου ἀναζητοῦνται ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ διὰ τῆς *condictio sine causa*. [Γεωρ. Δουβουν.].

κύριον θαλασσοδάνειον, Beseler, das Pandektenrecht σελ. 1212.—Ἐπίσης καὶ ἐν Γαλλίᾳ Lyon Caen et Renault, *Traité de dr. com.* tom. IV § 1519.

3) L. 5 Πανδ. 22.2.

4) Ἑλλ. Ἑμπ. Νόμ. § 311-331. Ἐν τῷ Ἑλλ.δίκ. ὑφίστανται (καὶ περ τοῦ Ἑμπ. Νόμου μὴ διακρίνοντας σαφῶς) δύο εἶδη ναυτοδανείου : α') τὸ συναπτόμενον πρὸ τοῦ ἀπόπλου καὶ β') τὸ συναπτόμενον μετὰ τὸν ἀπόπλου. Τὸ πρῶτον συνάπτεται ὑπὸ τοῦ πλοιοκτῆτου, ὅστις ἐνέχεται προσωπικῶς (ἢ ὑπὸ τοῦ ἐφοπλιστοῦ), ἀλλ' ἐν περιπτώσει θαλασσίου ἀτυχήματος οὐδὲν ὀφείλει. Τὸ δευτέρον συνάπτεται ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου ὡς εἰσνεὶ ἀντιπροσώπου τοῦ πλοιοκτῆτου, ἐνθα ὁ μὲν πλοιοκτῆτης ἐνέχεται προσωπικῶς (ἀλλ' ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκυκαλιφίμω), ὁ δὲ πλοίαρχος δὲν ἐνέχεται· καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ θαλασσίου ἀτυχήματος οὐδὲν ὀφείλεται (ὡν ὅμως διεσώθη τι, ὀφείλεται τοῦτο τῷ δανειστῇ). Ἀμφοτέρω παρεχόσι προνόμιον ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ τοῦ φορτίου, ἀλλὰ τὸ νεώτερον δάνειον προηγεῖται τοῦ παλαιότερου. Ὁ τόκος εἶνε ἀπεριόριστος ὑπὸ τοῦ Νόμου. Ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ναυτοδανείων εἶνε μικρὰ σήμερον· διότι τὸ μὲν πρῶτον εἶδος ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ ἐπὶ τῇ φορτωτικῇ τραυήγματος χρημάτων διὰ συνάλλαγματικῆς· τὸ δὲ δευτέρον σπανίως ἐφαρμόζεται, διότι συνθέσται οἱ πλοιοκτῆται (ὁἷως αἱ ἐταιρεῖαι) ἔχουσι πρᾶκτορας, οἵτινες συνάπτουσι κοινὰ δάνεια καὶ οὐχὶ ναυτοδάνεια ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὑπερόγκου τόκου. [Γεωρ. Δουβουν.].

II. Χρησιδάνειον καὶ παράκλησις.

§ 90. Τὸ χρησιδάνειον.

Χρησιδάνειον¹ καλεῖται ἡ ἄνευ ἀνταλλάγματος παραχώρησις πράγματος ὑπὸ τοῦ χρησιδανειστοῦ πρὸς τὸν χρησιχρεώστην πρὸς χρῆσιν ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει τῆς ἀποδόσεως μετὰ τὴν περάτωσιν τοῦ χρησιδανείου.²

Δάνειον καὶ χρησιδάνειον ἀμφότερα σκοποῦσι τὸν δανεισμόν· ἐν τοῖς αἰ νομικαῖς αὐτῶν ἐνέργειαι εἶνε λίαν διάφοροι. Ὁ χρεώστης καθίσταται κύριος τοῦ δανειζομένου, ὁ δὲ χρησιχρεώστης ἀπλῶς κάτοχος χάριν τοῦ χρησιδανειστοῦ, ὅστις διατηρεῖ τὴν κυριότητα καὶ τὴν νομικὴν νομὴν. Ὁ χρεώστης ὑποχρεῦται εἰς ἀπόδοσιν ἴσους ποσότητος, ὁ δὲ χρησιχρεώστης αὐτοῦ τοῦ εἰδικοῦ πράγματος.³ Ὅθεν ὁ μὲν χρεώστης φέρει τὸν κίνδυνον, ὁ δὲ χρησιχρεώστης εὐθύνεται μόνον δι' ἴδιον πταῖσμα, ἡ δὲ τυχαία ἀπώλεια ἢ καταστροφή τοῦ χρησιδανεισθέντος ὀρεῖ τὸν χρησιδανειστήν. Δάνειον ἀναγνωρίζεται μόνον ἐπὶ ἀντικαταστατῶν, τὸ δὲ χρησιδάνειον εἶνε δυνατόν ἐπὶ ἀντικειμένων παντὸς εἶδους οὐ μόνον ἐπὶ κινητῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀκινήτων.⁴ Καὶ ἀντικαταστατὰ δέ, λ. χ. γραμμάτια εἰς διαταγὴν, δύνανται νὰ χρησιδανεισθῶσι, λ. χ. πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεχυράσεως.⁵

1) Τιτλ. Πανδ. 13.6.—Κωδ. 4.23.

2) Τὸ χρησιδάνειον εἶνε πραγματικὴ σύμβασις. L. 1 § 3 Πανδ. 44.7. Φυσικὰ δύνανται νὰ προηγηθῶσι τοῦ χρησιδανείου συμφωνίαι, αἵτινες ὑποχρεοῦσιν εἰς χρησιδανισμόν. Πολὺ συχνὰ ὅμως ἡ ὑπόσχεσις πρὸς χρησιδανισμόν, ἐνὸς βελίου λ. χ., ἀφοῦ τὸ ἀναγνώσω, δὲν διδεται μετὰ τὴν πρόθεσιν ὅπως ὑποχρεωθῶ νομικῶς. Ἡ πεῖρα τοῦ βίου διδάσκει τί διὰ τούτου νοεῖται.

3) L. 8 Πανδ. 13.6.—L. 9 Πανδ. 13.6.—L. 3 § 20 Πανδ. 44.2.—Κατὰ τὸν Γρακ καὶ ὁ χρησιοφειλέτης εἶνε νομεύς.

4) Ὁ Λαβέων ἐδέχετο ὅτι μόνον κινητὰ ἡδύνατο νὰ χρησιδανεισθῶσι, ἀλλ' οἱ κλασσικοὶ Νομικοὶ ἐφρόνουν ὅτι ἐπετρέπετο χρησιδάνειον ἀκινήτων καὶ ἰδίως οἰκιῶν L. 4 Πανδ. 13.6. Πάντοτε ὅμως ἐθεωρεῖτο ὡς συνετώτερον νὰ ἐνάγγη τις praescriptis verbis, διότι δὲν ἦτο βέβαιον, ἂν ὁ δικαστὴς ᾔθελεν ἀναγνωρίσει τοιοῦτον χρησιδάνειον. L. 47. Πανδ. 19.5.

5) L. 3 § 6 Πανδ. 13.6. Non potest commodari id, quod usu consumitur, nisi forte ad pompam vel ostentationem quis accipiat. [Δὲν δύναται νὰ χρησιδανεισθῇ ὁ τι καταναλίσκεται διὰ τῆς χρήσεως εἰμὲν ἂν λαμβάνη τις

Οὐσιώδης ἐν τῷ χρησιδανείῳ εἶνε ἡ ἄνευ ἀνταλλάγματος σύναψις· κατὰ τοῦτο διακρίνεται τῆς ἐκμισθώσεως πράγματος.⁶ Ὅθεν ὁ δανεισμός βιβλίων ἐκ δανειστικῆς βιβλιοθήκης ἀντὶ χρηματικῆς καταβολῆς εἶνε ἐκμισθωσις καὶ οὐχὶ χρησιδάνειον.

Δύναται νὰ χρησιδανεισθῇ καὶ τὸ μὴ ὄν ἴδιον τοῦ χρησιδανειστοῦ οὔτε ἐν τῇ νομῇ αὐτοῦ, λ. χ. ἀπλῶς μεμισθωμένον ὑπ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸ τὸ κλαπέν. Ὅθεν τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδώσῃ ὁ χρησιχρεώστης πρὸς τὸν κλέπτην, ἐφ' ὅσον δὲν τὸ ζητεῖ ὁ κύριος.⁷

1. Ἡ κυρία ὑποχρέωσις ἐκ τῆς συμβάσεως εἶνε ἡ τοῦ χρησιχρεώστου. Ἀσκειῖται δὲ διὰ τῆς *actio commodati directa*. Καὶ ὅτῃ ὁ χρησιχρεώστης·

α) Ὁρεῖλει νὰ φυλάττῃ τὸ χρησιδανεισθὲν πρᾶγμα μεταχειριζόμενος αὐτὸ συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν καὶ εὐθυνόμενος διὰ πᾶν πταίσμα.⁸ Ἡ τυχαία ἀπώλεια ἢ χειροτέρευσις τοῦ πράγματος βαρύνει αὐτόν, ὅταν ἐκ κερδοσκοπίας μεταχειρίζεται αὐτὸ ἄλλως ἢ

πρὸς πομπήν ἢ πρὸς ἐπίδειξιν) L. 4 Πανδ. 13.6 — L. 18 § 1 Πανδ. 12.1. Καὶ ἡ πρόσχηρος ἄνευ ἀνταλλάγματος παραχώρησις δικαίωματος ἀποτελεῖ χρησιδάνειον.

6) § 2 Εἰσγγ. 3.14. — L. 5 § 12 Πανδ. 13.6. — *Rem tibi dedi ut creditori tuo pignori dares : dedisti. Non re pigneras ut mihi reddas. Labeo ait commodati actionem locum habere : quod ego puto verum esse, nisi merces intervenit : tunc erim velim factum vel ex locato conducto agendum erit.* [Ἐδοχὴ σοι πρᾶγμα ἵνα τὸ δώσῃς ὡς ἐνέχυρον τῷ πιστωτῇ σου. Τὸ ἔδωκας. Δὲν τὸ ἐλευθεροῖς ἵνα μοὶ τὸ ἀποδώσῃς. Ὁ Λαβέων λέγει ὅτι χωρεῖ ἀγωγὴ χρησιδανείου. Ὅπερ θεωρῶ ἀληθές, πλὴν ἂν παρεῖθε τιμῆμα, διότι τότε πρέπει νὰ ἐναγᾶγῃς ἢ *in factum* ἢ ἐκ τῆς μισθώσεως]. Σύμφωνας δὲ ΓρΑΚ § 598.

7) L. 15 — L. 16 Πανδ. 13.6. — Ἀκυρον εἶνε τὸ χρησιδάνειον, ἂν τὸ χρησιδανεισθὲν ἀνήκῃ τῷ χρησιορειλέτῃ L. 15 Πανδ. 16.3. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀφορᾷ θέματα, ἐν οἷς ὁ κύριος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μεταχειρίζηται τὰ πρᾶγματα αὐτοῦ, λ. χ. ὅταν χρησιδανεῖται πρὸς τὸν κύριον τὸ ἴδιον τούτου πρᾶγμα παρὰ τοῦ ἐπικρατοῦ.

8) L. 5 § 2 — L. 10 Πανδ. 13.6 — L. 18 Πανδ. 13.6. Ὅτι ὁ χρησιχρεώστης καὶ διὰ φύλαξιν (*custodia*) τοῦ χρησιδανεισθέντος εὐθύνεται, ἐφ' ὅσον τοιαύτῃ ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἐπιμελοῦς οἰκογενειάρχου — L. 5 § 6 Πανδ. 13.6 — εἶνε αὐτονόητον. Ἡ θεωρία τοῦ Baron, ὅτι ὁ χρησιχρεώστης διὰ *custodia* εὐθύνεται εὐρύτερον ἢ ὁ ἐπιμελὴς οἰκογενειάρχης, εἶνε ἀβάσιμος. Ὁρα Windscheid § 375 σημ. 8.

πλέον παρ' ὅ,τι ἡ σύμβασις ἐπιτρέπει, διότι ἐν τούτῳ ὑπάρχει *furtum usus*, ἐπίσης ἐπὶ ὑπεξαίρεσέως καὶ ἐπὶ ὑπερμερίας. Ὅσῳκις ἐξαίρετικῶς τὸ χρησιδάνειον γίνεται διὰ τὸ συμφέρον τοῦ χρησιδανειστοῦ, ὁ χρησιχρεώστης εὐθύνεται μόνον διὰ ὅλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν.^{9, 10}

6) Περαιτωθείσης τῆς χρήσεως ἢ παρελθούσης τῆς διὰ τὴν χρῆσιν ὀρισθείσης προθεσμίας, ὁ χρησιχρεώστης υποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ τὸ χρησιδανεισθὲν καὶ μάλιστα κομίζει αὐτὸ πρὸς τὸν πιστωτήν.¹¹

9) Οἱ Ρωμαῖοι λίαν ἐπεκτείνουσι τὴν κλοπὴν χρήσεως (*furtum usus*). L. 5 § 8 Πανδ. 13.6 *Quin immo et qui alias re commodata utitur, non solum commodati verum furti quoque tenetur, ut Julianus libro 11 Digestorum scripsit. Denique ait, si tibi codicem commodavero et in eo chirographum debitorem tuum cavere feceris egoque hoc interlevero, si quidem ad hoc tibi commodavero, ut caveretur tibi in eo, teneri esse scriptum: etiam teneris mihi inquit commodati, immo, ait, etiam furti, quoniam aliter re commodata usus es, quemadmodum qui equo, inquit, vel vestimento aliter quam commodatum est utitur furti tenetur.* [Ἀλλὰ καὶ ὁ χρωόμενος ἄλλως τῷ χρησιδανεισθέντι ἐνάγεται διὰ τῆς ἀγωγῆς οὐ μόνον τοῦ χρησιδανειστοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς κλοπῆς, ὡς ὁ Ἰουλιανὸς ἔγραψεν ἐν βιβλ. 11 Πανδ. Τελευταῖον λέγει, ἐάν σοι χρησιδανείσω κώδικα καὶ ἐν τούτῳ ὑπάρχει χειρογράφον (ἔγγραφο), ἐν ᾧ ὁσὸς ὀφειλέτης διδοί ἀπαράλειαν, ἐγὼ δὲ ἀφαιέσω τούτο, ἐάν σοι τῷ ἐχρησιδάνεισα ἐπὶ τούτῳ, ἵνα δοθῇ σοι ἀπαράλειαν ἐν τούτῳ, ἐνέχομαι πρὸς σε διὰ τῆς ἀντιθέτου ἀγωγῆς· ἐάν μὴ (σοι τὸ ἐχρησιδάνεισα διὰ νὰ δοθῇ ἢ ἀπαράλειαν), αὐτὴ μὲ ἐπιπροσέχρης ὅτι ἔγραψες (ἐν τῷ κώδικι) χειρογράφον (ἦτοι γραμμάτιον χρέους), ἐνάγεται πρὸς με διὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ χρησιδανειστοῦ καὶ τῆς κλοπῆς ὡς μεταχειρισθείς ἄλλως τὸ χρησιδανεισθὲν καθάπερ (λέγει ὁ Ἰουλιανὸς) ἐνάγεται διὰ τῆς ἐκ τῆς κλοπῆς ἀγωγῆς ὁ μεταχειρισθείς ἵππον ἢ ἐνδυμα ἄλλως ἢ ὅπως ἐχρησιδανείσθην].—Ὁ ΓραΚ § 603 λέγει: Ὁ χρησιχρεώστης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεταχειρισθῇ ἄλλως τὸ χρησιδανεισθὲν ἢ συμφώνως τῇ συμβάσει. Δὲν δικαιοῦται δὲ ἀνεῖν τῆς ἀδείας τοῦ χρησιδανειστοῦ νὰ παραχωρήσῃ τὴν χρῆσιν τοῦ πράγματος εἰς τρίτον.

10) L. 5 § 10 Πανδ. 13.6. *Interdum dolum solum in re commodata qui rogavit praestabit, ut puta, si quis ita convenit: vel si sua duntaxat causa commodavit, sponsae forte suae vel uxori, quo honestius culta ad se deduceretur, vel si quis ludos edens praetor sceni eis commodavit vel ipsi praetori quis ultro commodavit.* Ἐτερον παρόδειγμα εἶνε ὅταν δανείζω βί-

Ἡ διάρκεια τῆς χρήσεως καθορίζεται ἐκ τῆς συμφωνίας ἢ ἐκ τοῦ σκοποῦ τοῦ χρησιδανείου κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως ἀνακωνθέντος τῷ χρησιδανειστῇ ἢ κατὰ τὴν συνήθειαν.

Καὶ τὰ παρακολουθήματα δὲ καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχει κατ' ἀκολουθίαν τοῦ χρησιδανείου ὑποχρεοῦται ὁ χρησιχρεώστης νὰ ἐπιστρέψῃ.^{12, 13}

2. Ἐκ τοῦ χρησιδανείου δύνανται νὰ γεννηθῶσιν ἀντιστρόφως ἀξιώσεις τοῦ χρησιχρεώστου κατὰ τοῦ χρησιδανειστοῦ ἐνασκούμεναι διὰ τῆς *actio commodati contraria*.

α) Αὗται ὀρώσι τὴν ἀπόδοσιν σημαντικῶν δαπανῶν, ἐὰν ἐγένοντο ἀναγκάως ἢ συναίνεοντος τοῦ χρησιδανειστοῦ ἢ εἴνε ἀποδοτέα κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων. Αἱ τακτικῶς ἐπαναλαχθάνοντες [τρέχουσαι] δαπάναι, λ. χ. ἡ τροφή ἵππου, συμψηφίζονται πρὸς τὴν χρῆσιν καὶ δὲν ἀποδίδονται, ἐφ' ὅσον τοῦ χρησιδανεισθέντος ἐγένετο χρῆσις ἢ ἦτο τοῦλάχιστον χρήσεως δεκτικόν.^{14, 15}

β) Ὁ χρησιδανειστὴς εὐθύνεται ὡσαύτως εἰς ἀπόδοσιν τῆς ζημίας τῆς γινομένης ἐκ δόλου ἢ μεγάλης ἀμελείας αὐτοῦ. Κύριον θέμα εἶνε ἡ βλάβη ἐνεκὲν ἀκαίρου ἀνακλήσεως, λ. χ. οἰκία στηριχθεῖσα διὰ στύλων χρησιδανεισθέντων κρημνίζεται ἐνεκὲν ἀκαίρου ἀφαίρεσεως τούτων.^{16, 17}

12) Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τῆς παρακρατήσεως, πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀναλόγως οἱ ἐπὶ τῆς μισθώσεως ἱσχύοντες κανόνες—κατωτέρω § 411. Ὅρα καὶ L. 4 Κωδ. 4 23. Ἡ ἐνστάσις τοῦ χρησιχρεώστου ὅτι αὐτὸς εἶνε κύριος τοῦ χρησιδανεισθέντος ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν L. 15 Πανδ. 16.3.

13) Πολλοὶ ἱσχυρίζονται ὅτι εἶνε οὐσιώδης ἐν τῷ χρησιδανείῳ ἡ ρητὴ συμφωνία περὶ ὀρισμένης χρήσεως, ἐνῷ ἐπὶ τῆς παρακλήσεως (*precarium*) τοῦτο εἶχεν ἄλλως. Ἀλλὰ τοιαύτη διάταξις οὔτε ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος ἐπεται οὔτε ἐκ τῶν Πηγῶν προκύπτει. Ὅρα Vangerow § 691.

14) L. 38 § 10 Πανδ. 22.1. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν ὁ χρησιχρεώστης, οὕτινος ἐκλάπη, τὸ χρησιδανεισθέν, ὀρεῖται νὰ δώσῃ τῷ χρησιδανειστῇ τὴν εἰσπραχθεῖσαν ποινὴν τῆς κλοπῆς, ἐκράτει ἕρις, ἣν ἔλυσεν ὁ Ἰουλιανὸς ἐν N. 22 Κωδ. 6.2.

15) L. 18 § 2 Πανδ. 13.6. Ὁ χρησιχρεώστης ἔχει καὶ δικαίωμα παρακρατήσεως ἐνεκὰ τοιούτων ἀπαιτήσεων. L. 15 § 2—L. 10 Πανδ. 47.2. Ὅρα ΓρΑΚ § 601—περὶ βραχείας παραγραφῆς § 606.

16) L. 17 § 3 Πανδ. 13.6. Ὅρα περαιτέρω L. 18 § 3, L. 22 Πανδ. 13.6.

17) Ὁ χρησιδανειστὴς εὐθύνεται εἰς ἀποζημίωσιν, ὅταν ἐγίνωσκεν ἐλατ-

§ 91. Ἡ παράκλησις.

Παράκλησις (*precarium*) εἶνε ἡ ἄνευ ἀνταλλάγματος παρὰχώρησις πράγματος ἢ δικαίωματος ἐπὶ κατὰ βούλησιν ἀνακλήσει.^{1,2,3}

1. Ἡ παράκλησις ἦτο ἐν Ρώμῃ ἀπὸ παναρχαιοτάτου χρόνου σπουδαία κοινωνικὴ καὶ ἀπλῶς *de facto* σχέσις, ἥς δυνάμει παρεῖχεν ἐξ εὐνοίας ἄνευ ἀνταλλάγματος εὐκολίας ὁ πατριάρχης πρὸς τὸν πελάτην καὶ ἐν γένει ὁ εὐγενὴς ἢ πλούσιος πρὸς τὸν κεινὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἦτο ἐξήρητμενος ἐξ αὐτοῦ. Παρήγε δὲ σχέσιν ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν λήπτην, οὐχὶ νομικὴν σχέσιν. Διότι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ῥωμαϊκὴν θεωρίαν τὸ δίκαιον ἦτο ὠρισμένῳ περὶ ὠρισμένους κύκλους, ἐν ᾧ ἐδέετο ζεν ὁ τύπος καὶ ὁ κανὼν. Χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν παράκλησιν ἦτο, ὅτι ἐτέλει ἐκτός τούτου.

Ἔθεν κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἰδέαν ἡ παράκλησις δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ συμβάσει. Ἐν συνήπτετο σύμβασις περὶ τῆς ἀπαρτίσεως πράγματος ἀφαιρέτως ἄνευ ἀνταλλάγματος ἐπὶ ἀνακλήσει, δὲν παρήγετο παράκλησις.⁴ Ἔθεν ἐκ παρακλήσεως δὲν προέκυπτεν ἀγωγή χρησιδανείου, διότι αὕτη ἐστηρίζετο ἐπὶ συμβάσει, ἣν ἐπὶ παρακλήσεως δὲν προέτιθεντο τὰ μέρη.

Κατὰ ταῦτα ὁ δίδων κατὰ παράκλησιν εἶχε δικαίωμα ἐλευθέρως ἀνακλήσεως καὶ ἐν ὑπέσχετο εἰς τὸν λήπτην νὰ τῷ ἀφήσῃ τὸ πρᾶγμα. Πραϊτίτης τῆς ἀνακλήσεως ἐπὶ παρακλήσεως ἦτο ἀνίσχυρος.⁵

τῶματα τοῦ χρησιδανεισθέντος καὶ δὲν ἀνήγγειλε ταῦτα τῷ χρησιγρῶστί, πλὴν ἂν ἠδύνατο νὰ ὑποβέσῃ, ὅτι οὗτος τὰ γινώσκει ἢ ὅτι δὲν τῷ εἶνε σημαντικά. L. 18 § 3, L. 22 Πανδ. 43.6.

1) Πανδ. 43.26. Κωδ. 8.9. Λίαν ἐποπτικὴ καὶ δόκιμος ἐκθέσις τῆς ῥωμαϊκῆς παρακλήσεως (*precarium*) εὑρίτται ἐν Fustel de Coulanges, *histoire des institutions politiques de l'ancienne France, les origines du système féodal*, Paris 1880.

2) L. 1 Πανδ. 44.26. *Precarium est quod precibus petenti utendum conceditur tandiu, quamdiu is qui concessit patitur*. [Παράκλησις εἶνε τὸ παρεχόμενον πρὸς χρῆσιν ταῖς ἰκεσίαις τοῦ αἰτούντος ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ἀνέχεται ὁ ἐκχωρήσας.

3) L. 2 § 3—L. 3—L. 8 § 5—L. 15 § 2 Πανδ. 43.26. Ὁ συγγρῶς το- νισμὸς ὑποδεικνύει ὅτι ἀρχικῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς παρακλήσεως δὲν ἔκειτο ἡ παραχώρησις δικαίωματος.

4) L. 15 § 3 Πανδ. 43.26.

5) L. 12 Πανδ. 43.26.

Καὶ ὁ λήπτης δὲν ἐδεσμεύετο ἐκ τῆς συμβάσεως. Τὸ παράγγελμα κατὰ παράκλησιν, ὅπερ τὸ Πραιτωρικόν "Εδικτον ἐχορήγει τῷ δίδοντι κατὰ τοῦ λήπτου, εἶχεν ὁμοιότητα πρὸς διεκδίκησιν. "Εστηρίζετο ἐπὶ καταστάσεως—ἔχειν κατὰ παράκλησιν (*precario ab illo habere*)—ἐνδεχομένως ἐπὶ δόλου.⁶

"Επὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐγένετο αὐστηροτέρα ἡ εὐθύνη τοῦ λήπτου. Ἡ μεγάλη ἀμέλεια ἐξισώθη πρὸς τὸν δόλον, ὁ νομεὺς μετὰ τὴν ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς κηθύνετο καὶ διὰ τὰ τυχερά⁷ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπερχμερίας, ἐχορηγῆθη δὲ τέλος εἰς τὸν δίδοντα κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς ἀπαίτησις (*condictio*) πρὸς ἀπόδοσιν τῆς νομῆς, ἥτις μετὰ τὴν ἀνάκλησιν εὔρητο *sine causa* παρὰ τῷ λήπτῃ.⁸ "Ἄλλ' ἡ *actio praescriptis verbis*, ἥτις πρὸς τούτοις εὔρηται ἐν τοῖς Πανδέκταις τοῦ "Ιουστινιανοῦ, ἥτοι ἀγωγή ἐκ συμβάσεως, ἀνήκει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὅποτε ὁ θεσμὸς δὲν ἐνείπεο ὀρθῶς.⁹

6) Τοῦτο κατὰ Bekker, *Besitz* σελ. 130.

7) Ν. 8 § 4,5 Πανδ. 43.26.

8) L. 19 § 2 Πανδ. 43.26.

9) Περὶ *actio praescriptis verbis* γίνεται λόγος εἰς δύο χωρία τῶν Πανδέκτων. Ἀφ' ἑνὸς ἐν L. 19 § 2 Πανδ. 43.26 *Cum quid precario rogatum est, non solo interdicto uti possumus sed et incerti conditione id est praescriptis verbis*. ["Ὅταν ἐξηγήθῃ τι ὡς *precarium* (παράκλημα), οὐ μόνον τὸ παράγγελμα (τῆς νομῆς) δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀορίστου ἥτοι τὴν ἀγωγὴν τῶν προγεγραμμένων συμφωνιών]. "Ὅτι αἱ τελευταῖαι λέξεις δὲν εἶνε τοῦ "Ιουλιανοῦ, ἐξ οὗ ἐλήφθη τὸ χωρίον, ἀλλ' εἶνε παρέμβλημα τῶν συντακτῶν τῶν Πανδέκτων, εἶνε προφανές. Διότι ὁ "Ιουλιανὸς οὐδαμῶς ἠδύνατο τὴν *condictio*, οὐσαν ἀγωγὴν αὐστηροῦ δικαίου πρὸς ἀπόδοσιν, νὰ ταυτίσῃ πρὸς τὴν ἀγωγὴν *praescriptis verbis*, οὕσαν καλῆς πίστεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑπεσχημένου. Ἀφ' ἑτέρου ἐν L. 2 § 2 Πανδ. 43.26 *itaque cum quid precario rogatum est non solum hoc interdicto uti possumus sed etiam praescriptis verbis actione quae ex bona fide oritur*. ["Ὅθεν ζητηθέντος πράγματος ὡς *precarium* οὐ μόνον τὸ παράγγελμα τοῦτο μεταχειριζόμεθα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγωγὴν *praescriptis verbis*, ἥτις ἐκ τῆς καλῆς πίστεως παράγεται]. "Ἐὰν ἐν τῇ L. 19 ἡ νοθεία εἶνε ἀναμφισβήτητος καὶ ἐνταῦθα εἶνε τοιαύτη τοσούτῳ μᾶλλον ὅσον ἡ προσθήκη *quae ex bona fide oritur* φαίνεται σχολαστική. Εἶνε ἀληθές ὅτι εὔρηται ἡ ρῆσις τοῦ Παύλου (*Sent. V 6 § 10*) *tamen et civilis actio huius rei, sicut commodati competit*. Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν χωρίων πρόκειται γλωσσῆματα νομικῶν μετὰ τοὺς κλασσικοὺς καὶ οὐχὶ ἐφευρέματα τῶν ἐρανιστῶν τῶν Πανδέκτων. Οὐχ ἦττον ἡ νοθεία εἶνε βεβαία. Ἄλλως Windscheid § 376 σημ. 3.

Ὁ λήπτης ἔχει κατὰ κανόνα νομικὴν νομὴν.¹⁰

2. Καὶ σήμερον πράγματα καὶ δικαιώματα παραχωροῦνται κατὰ παράκλησιν. Ἀλλ' αὕτη ἔχει τινὰ μόνον τῶν ῥωμαϊκῶν χαρακτηριστικῶν.

Καὶ σήμερον δύναται νὰ νοηθῇ ὅτι παραχωρῶ μὲν τί ἐπὶ βραχυτέρῳ ἢ μακροτέρῳ χρόνῳ πρὸς χρῆσιν ἢ κάπωσιν, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ δεσμεύωμαι νομικῶς ἵνα τὸ ἀφήσω· ἀλλ' ὅ,τι ἀρχικῶς ἦτο εὐμένεια, νὰ μένῃ πάντοτε ἐλευθέρα παραχώρησις. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἀπαντᾷ καὶ σήμερον παράκλησις.¹¹

Ὁ λήπτης ἔχει καὶ σήμερον κατὰ κανόνα συμφώνως πρὸς τὸ ΡΔ νομικὴν νομὴν.

Τούναντίον εἰς ἡμᾶς εἶνε πάντῃ ξένη ἡ ἰδέα ὅτι ὁ λήπτης ἐλευθέρως ἀνακλητῆς παροχῆς δὲν δεσμεύεται νομικῶς, μᾶλλον δὲ φαίνεται ὑπόχρεως ἐκ τῆς συμβάσεως πρὸς ἀπόδοσιν καὶ πρὸς ἐπιμελῆ χρῆσιν. Ὅθεν εὐθύνεται διὰ πᾶσαν ἀμέλειαν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ διάκρισις μεταξὺ χρησιδανείου καὶ παρακλήσεως.

Κατ' ἀκολουθίαν τούτου ἡ παράκλησις κατέστη ὑποδιαίρεσις τοῦ χρησιδανείου. Διακρίνεται δὲ τούτου κατὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνακλήσεως.¹²

III. Κατάθεσις.

§ 92. Ἐννοία τῆς καταθέσεως. Ὑποχρεώσεις.

Κατάθεσις¹ (depositum) εἶνε ἡ παράδοσις πραγμάτων πρὸς φύλαξιν ὅντιν ἀνταλλάγματος.

Εἶνε σύμβασις συνισταμένη πράγματι (re). Ἀλλὰ φυσικὰ ὑπάρχουσι συμβάσεις, δι' ὧν ὑποχρεοῦνται τινες, ὅπως ἀποδεχθῇ κατάθεσιν.

10) Ἀνωτ. I § 173.

11) Ἐὰν ἐδόθη τι ὡς precarium, ἀλλ' ἐπὶ παραιτήσει τῆς ἀνακλήσεως διὰ τινὰ χρόνον, ἡ παραιτήσις δὲν εἶνε ἀνίσχυρος, ὡς ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' ἰσχυρά· δὲν ἀποτελεῖται ὅμως precarium, ἀλλ' εἶνε ἀνακριθὴς ὀνομασία τοῦ χρησιδανείου.

12) Ὁ ΓρΑΚ δὲν μνημονεύει τὸ precarium.

1) Πανδ. 16.3. Κωδ. 4.34.—ΓρΑΚ § 688

Ἡ κατάθεσις δὲν περιορίζεται μόνον εἰς κινητά, ἅτινά εἰσι συνήθως τὸ ἀντικείμενον τῆς καταθέσεως·⁷ ἀλλὰ χωρεῖ καὶ ἐπὶ ἀκινήτων ἰδίως ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς μεσεγγυήσεως (sequestratio).

Εἶνε ἀδιάφορον ἂν ὁ καταθέτης εἶνε κύριος· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κατάθεσις κλοπιμαίων πραγμάτων πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τῷ κλέπτῃ, ἐφ' ὅσον δὲν κατεσχέθη χάριν τοῦ κλαπέντος κυρίου.⁸

Ὁ θεματοφύλαξ δὲν καθίσταται νομικὸς νομεύς τῶν παρ' αὐτῷ κατατεθέντων, μᾶλλον δὲ εἶνε κάτοχος τούτων χάριν τοῦ καταθέτου.⁹

1. Ἡ κυρία ὑποχρέωσις ἐκ τῆς καταθέσεως ὑποχρεοῖ τὸν θεματοφύλακα. Κατ' αὐτοῦ ἀπευθύνεται ἡ actio depositi directa. Καὶ δὴ ἐπίκειται αὐτῷ·

α) Φύλαξις τοῦ κατατεθέντος πράγματος (καταθέματος). Αὕτη γίνεται κατὰ τὸν συμφωνημένον καὶ τὸν συνήθη τρόπον κατὰ κανόνα ὑπὸ τοῦ θεματοφύλακος προσωπικῶς. Ἰδιαίτεροι λόγοι δύνανται νὰ δικαιολογήσωσιν ἄλλον τρόπον φυλάξεως.¹⁰

β) Ἀπόδοσις τοῦ πράγματος μετὰ παντὸς παρακολουθήματος¹¹ καὶ παντὸς ὅ,τι παρὰ τῷ θεματοφύλακῃ παρήγαγε τὸ πρῆγμα.¹² Ἡ

7) Πολλοὶ περιορίζουσι τὴν κατάθεσιν εἰς τὰ κινητά. Οὕτω Windscheid § 377 σημ. 4, ὅστις ἐξέχει τοῦτο ἐκ τῆς ἐννοίας, ἣν δίδει εἰς τὴν κατάθεσιν ὡς «χορηγίαν τέπου πρὸς φύλαξιν».

8) L. 1 § 39—L. 31 § 1 Πανδ. 16.3.

9) L. 3 § 20 Πανδ. 41.2—L. 7 § 1 Πανδ. 16.3. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ ὁ θεματοφύλαξ εἶνε νομεύς.

10) Ἐκ τοῦ Ν. 16 Πανδ. 16.3 δὲν ἐξάγεται ὅτι δικαιοῦται ὁ θεματοφύλαξ νὰ καταθέσῃ τὰ κατατεθέντα εἰς ὑποθεματοφύλακα, ἀλλ' ὅτι ὑποχρεοῦται τὰς κατὰ τοῦ ὑποθεματοφύλακος ἀγωγὰς νὰ ἐκχωρήσῃ πρὸς τὸν καταθέτην, ὅταν ἐγένετο ἡ ὑποκατάθεσις προσχηόντως. Καὶ κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 691 ἐν ἀριθεοῦσι ὁ θεματοφύλαξ δὲν δικαιοῦται νὰ καταθέσῃ τὰ κατατεθέντα παρὰ τρίτῳ. Κατὰ § 692 δικαιοῦται μόνον νὰ μεταβάλλῃ τὸν συμφωνηθέντα τρόπον τῆς φυλάξεως, ἐὰν φρονῇ ὅτι ὁ καταθέτης ἤθελεν ἐγκρίνει τοῦτον, ἃ ἐγίνετο τὰ πράγματα. Ὁ θεματοφύλαξ πρέπει νὰ εἰδοποιήσῃ πρότερον τὸν καταθέτην καὶ νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἀπόφασιν τούτου, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει κίνδυνος ἐν τῇ ἀναβολῇ.

11) L. 1 § 5 Πανδ. 16.3 δὲν ἀνεγνώριζεν ἰδίαν ἀγωγὴν ἕνεκα παρακολουθήματος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ δὲν ἔχει νῦν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν. Περικιτέρω L. 1 § 41 Πανδ. 16.3.

12) L. 1 § 24 Πανδ. 16.3. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀναζητήσεως δεῖ ἀνωτ. § 34 σημ.

ἀπόδοσις γίνεται ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ εὑρηται τὸ πρᾶγμα νῦν κατὰ τὴν ἀπόδοσιν.¹³ Ἄλλ' αἰτῇται τοῦ καταθέτου ἀποστέλλεται αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ ἀπάναις καὶ κινδύνῳ τοῦ καταθέτου. Ἐὰν ὁ θεματοφύλαξ κατηγάτωσε τοῦτο αὐθαίρετως (δὲ ὅλῳ ἢ μεγάλῃ ἀμελείᾳ), ἀποδίδεται ἐκεῖ ἐνθα κατετέθη.¹⁴

γ) Εὐθύνη ἐνεκα ὁλοῦ καὶ μεγάλῃς ἀμελείας.¹⁵ Ἐν περιπτώσει ὑπεξαίρεσεως (furtum rei), παρανόμου χρήσεως ἐπὶ σκοπῷ κέρδους (furtum usus), ἢ ὑπερχμερίας εὐθύνεται ὁ θεματοφύλαξ καὶ διὰ τὰ τυχερά.^{16, 17}

Ἐπὶ ὑπερχμερίας ἢ συγχρήσεως ἐν τοῖς ἰδίοις ὀφείλει ὁ θεματοφύλαξ τόκους.¹⁸

Ὁ καταθέτης πρέπει νὰ εἶνε ὡς οἷόν τε ἀσφαλής. Ἐν τῷ ΡΔ εἶχε προνόμια πρωτοπραξίας,¹⁹ ὁ θεματοφύλαξ ὁ καταδικαζόμενος καθίστατο ἄτιμος,²⁰ ἐπὶ καταθέσεων ἐν ὧρα κινδύνου γενεμένων ὁ θεματοφύλαξ ἀρνούμενος κατεδικάζετο εἰς τὸ διπλάσιον.²¹ Ταῦτα πάντα δὲν ἰσχύουσι σήμερον ἐν Γερμανίᾳ [οὔτε ἐν Ἑλλάδι]. Τούτωντιον διτηρήθη ὅτι ἀπέναντι τῆς ἀπαιτήσεως ἐκ τῆς καταθέσεως ἀποκλείεται πᾶς συμψηφισμός καὶ πᾶσα παρακράτησις ἐνεκεν ἀνταπαιτήσεων.²² Καὶ ἐὰν αἱ ἀνταπαιτήσεις προέρχωνται ἐκ τῆς καταθέσεως.²³ *ὁ δὲ ἐν τῷ παλαιῷ κώδικι ἐκ τῆς καταθέσεως ἀποκλείεται πᾶς συμψηφισμός καὶ πᾶσα παρακράτησις ἐνεκεν ἀνταπαιτήσεων.*

ΚΕ 586. —

13) L. 12 Πανδ. 16.3. Σύμφωνας ΓρΑΚ § 697.

14) Ἀνωτέρω § 34 σημ.

15) Ὅρα ἀνωτέρω § 36 ἀρ. 2. Κληρονόμοι τοῦ θεματοφύλακος ἐνέχονται ἐκ τοῦ πταίσματος τοῦ κληρονομούμενου μέχρι τοῦ κλήρου αὐτῶν, ἐνεκα δὲ ἰδίου πταίσματος εἰς ὁλόκληρον. L. 7 § 1 — L. 9 — L. 18 Πανδ. 16.3. Ἀνωτ. § 37 ἀρ. 2.

16) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 690 ὁ θεματοφύλαξ ἐπὶ μὲν καταθέσεως ἐπὶ ἀμοιβῇ εὐθύνεται διὰ culpa levis, ἐπὶ δὲ καταθέσεως ἀνευ ἀμοιβῆς διὰ culpa in concreto.

17) L. 1 § 25 — L. 12 § 3 Πανδ. 16.3 — L. 3 Κωδ. 4.34.

18) L. 3, L. 4 Κωδ. 4.34 — ΓρΑΚ § 689.

19) L. 7 § 2, 3 — L. 8 Πανδ. 16.3 — L. 24 § 2 Πανδ. 42.5.

20) L. 6 § 6, 7 Πανδ. 3.2.

21) L. 1 § 1 Πανδ. 16.3.

22) L. 11 Κωδ. 4.34. Ὁ ΓρΑΚ δὲν ἀναγράφει τοιαύτας διατάξεις.

23) Ἐὰν τὸ κατατεθὲν ἀνήκῃ τῷ θεματοφύλακι, ἢ κατάθεσις εἶνε ἄκυρος L. 15 Πανδ. 16.3. Ἄλλ' ἀποκλείεται ἡ ἐνστάσις τῆς κυριότητος ἀπέναντι τῆς actio depositi; Τοῦτο δέχεται ὁ Windscheid § 378 σημ. 3 ἀναφερόμενος εἰς

2. Ὁ καταθέτης ἐνέχεται πρὸς τὸν θεματοφύλακα διὰ τῆς *actio depositi contraria*.

α) "Ενεκα πταίσματος." Ὅθεν εὐθύνεται διὰ τὴν ζημίαν, ἣν προὔξενεσε τὸ κατατεθὲν πᾶγμα εἰς τὸν θεματοφύλακα, ὅταν ὁ καταθέτης ἐρίνωσκε τὸν κίνδυνον ἢ ἡδύνετο νὰ προΐδῃ αὐτόν καὶ δὲν τὸν ἀνήγγειλε τῷ θεματοφύλακῃ.

β) Ὑποχρεοῦται ὁ καταθέτης νὰ ἀποδώσῃ ἐντόκως τὰς ἀναγκαίας ὡς καὶ τὰς τῇ παραγγελίᾳ αὐτοῦ γενομένους δαπάνας.²⁵ 26

§ 93. Ἰδιαίτερα εἶδη καταθέσεως.

1. Ἐπιτρέπεται ἡ κατάθεσις χρημάτων ἢ ἄλλων ἀντικαταστατῶν ΚΣΕ 258

τὰς λέξεις τῆς L. 11 Κωδ. 4.31, καθ' ἣν εἰς τὴν ἀγωγὴν τῆς καταθέσεως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀντιταχθῇ οὐδεμία ἀγωγὴ *in rem*. Ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ δὲν εἶναι ὀρθή. Διότι ὁ θεματοφύλαξ δὲν προτείνει πραγματικὴν ἀγωγὴν, ἀλλ' ἀρνεῖται τὴν ὕπαρξιν τῆς καταθέσεως τοῦ ἰδίου πράγματος. Ἐὰν ὁ θεματοφύλαξ ἀπέκτησε τὸ κατατεθὲν παρὰ τοῦ καταθέτου μετὰ τὴν κατάθεσιν, εἶνε τελείως ἀναμνησθήσων ὅτι δύναται νὰ ἀντιτάξῃ τοῦτο εἰς τὴν ἀγωγὴν τῆς καταθέσεως, διότι οὕτως ἐλάθη ἡ κατάθεσις. Οὕτω Γερμ. Ἀκυρ. XV σελ. 208 καὶ Windscheid.—Δύναται ὁ θεματοφύλαξ τὸ παρ' αὐτῷ κατατεθὲν πᾶγμα νὰ κατέσχῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἐνεκεν ἀπειρήσεως, ἣν ἔχει κατὰ τοῦ καταθέτου; Ναι, διότι ἡδύνετο νὰ τὸ κατέσχῃ, ὅταν ἐπενήργετο εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ καταθέτου ὀφειλέτου.

24) L. 62 § 5 Πανδ. 47.2. Κατὰ τὸν Unger (ἐν Jherings Jahrbücher 33 σελ. 321) ὁ καταθέτης ἐνέχεται διὰ τὴν ζημίαν τὴν προξενηθεῖσαν ἐκ τῆς καταθέσεως, καὶ ἐὰν δὲν ἡδύνετο νὰ τὴν προΐδῃ, ὥτοι καὶ ὅταν ὁ κατατεθείς ἵππος ἔφερεν ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταθέσεως ἀδιάνγνωστον πυρῆνα ὑσθενείας ἢ ὅταν κατόπιν κολλήσεως ἐκόλλησε καὶ τοὺς ἵππους τοῦ θεματοφύλακος. Τοῦτο οὕτε δίκαιον οὕτε ἐπιεικὲς εἶνε. Ἐὰν μόνον πυρῆράν τι πρόκειται, ἐπιβαρύνει τὸν κύριον τοῦ ἵππου· πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ κυριότης του ὑπόκειται εἰς ἀποχρήματα. Κατὰ τοῦ Unger καὶ Γερμ. Νομολ. ἐν Senffert Arch. L n° 242.—Ὡς ἐν τῷ κειμένῳ ΓρΑΚ § 694.

25) Ὁ θεματοφύλαξ δικαιούται ἵνα λάβῃ καὶ τὰ ἔξοδα τῆς τροφῆς τῶν παρ' αὐτῷ κατατεθέντων ζώων, ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ μεταχειρισθῇ L. 23 Πανδ. 16.3. Δύνανται νὰ ζητήσῃ καὶ τὰς ὠφελίμους δαπάνας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διοικήσεως ἁλλοτρίων; Contra ὁ Petrazzky, Einkommen I σελ. 309.

26) Κατὰ ΓρΑΚ § 693: Ἐὰν ὁ θεματοφύλαξ ἐπὶ σκοπῷ τῆς διαφυλάξεως ποιήσῃ δαπάνας, αἱ ἐπιτρέπεται ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀναγκαίας, ὁ καταθέτης ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν τούτων.

(και χρεωγράφων), ὀριζομένου ὅτι θέλει ἀποδοθῇ ἴση ποσότης ἤτοι οὐχὶ ἀναγκαίως αὐτούσια τὰ κατατεθέντα (*depositum irregulare*, ἀνωμαλος κατάθεσις).

Ἐξωτερικῶς ἡ σύμβασις αὕτη ὁμοιάζει πρὸς δάνειον.¹ Διότι ὁ λήπτης καθίσταται κύριος τῶν δοθέντων χρημάτων καὶ ἀναλαμβάνει τὸν κίνδυνον αὐτῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ δανείου. Πολλάκις δὲ ὑποχρεοῦται νὰ

1) Νεώστει ὁ Nimeyer καὶ πρότερον πολλοὶ παλαιότεροι ἀρνοῦνται τὴν θεωρικὴν ἰσχὴν τῆς ἀνωμάλου καταθέσεως ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, ἰσχυρίζονται ὅτι ἀποτελεῖ ἀπλὸν δάνειον. Ἐν τούτοις ἤδη ὁ Ἄλφρενός ἐν τῇ L. 31 Πανδ. 19.2 ἀνεγνώρισε τὸν ἰδιαιτέρον τύπον τούτου, ὅπερ δὲν δύναται τις νὰ ἀρνήσῃ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Παπινιανὸς ἐδέχθη τοιοῦτον τύπον καὶ δὴ ἐν L. 24 Πανδ. 16.3. Εἰς τὰς λέξεις τοῦ χωρίου τούτου *quod ita verum est* ἔως *et est quidem constitutum* εὐρήται ἀντίφασις πρὸς τὴν λοιπὴν θεωρίαν. Ἀλλ' ἡ τελευταία δὲν αἰρεται πρὸ τῆς ἀντιφάσεως. Αἱ λέξεις ἐκεῖναι ἀποτελοῦσι γλῶσσημα, ἴσως σημεῖωμα ἀποδοκιμασίας ὑπὸ τοῦ Οὐλπιανοῦ, ὅπερ ἔμεινεν ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Παπινιανοῦ ἐξ ἀδελφείας. Οὐχ ἤρτον θεωρεῖν ὁ Παπινιανὸς ἐν L. 25 ὡς ἔγκυρον κατάθεσιν, ἐν ᾗ δὲν ὀφείλεται *idem*, ἀλλὰ *tantumdem* ὡς αὐτὸς καὶ ὁ Παῦλος ἐν L. 26 § 1, L. 29 § 1 Πανδ. 16.3, ἐνῷ ὁ Οὐλπιανὸς ἐν L. 7 § 2 Πανδ. 16.3 καὶ L. 24 § 2 Πανδ. 42.5 φαίνεται ἀρνούμενος τὸ κύρος τῆς ταιαύτης συμβάσεως. Αἱ ἀποφάνσεις τοῦ Παπινιανοῦ καὶ Παύλου εἰσὶν αἱ κρατοῦσαι, αἵτινες ἐγένοντο Ἰουστινιάνειον δίκαιον. — Ὁ Nimeyer νομίζει ὅτι ὁ Παπινιανὸς λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων ἀναγκαστικῶς χρησιμοποιηθείσης λέξεως *commendare*, *depone* μεταχειρίζεται τὴν ἀφορμὴν ὡς ἀγωγὴν καταθέσεως, ἵνα ἀποφύγῃ τὸν *rigor juris* (τὴν αὐστηρότητα) τῆς *condictio ex mutuo* (ἀγωγῆς τοῦ δανείου) καὶ συμφῶνως πρὸς τὴν πρόθεσιν τῶν συμβαλλομένων καὶ τὴν ἐπιείκειαν νὰ ἐπιτρέψῃ τοὺς ἀτυπιας συμφωνηθέντας τόκους καὶ τοὺς τόκους ὑπερμερείας. Ὅθεν χάριν εὐκολίας τοῦ δανειστοῦ ὁ Παπινιανὸς ἐπέτρεπεν ἀγωγὴν ἐκ καταθέσεως διὰ τὸ ἐν πράγματι δάνειον. Ἀληθῶς ὅμως ἡ ἀγωγὴ τοῦ δανείου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Παπινιανοῦ ἦτο πολὺ συμφοροτέρα τῇ δανειστῇ ἢ ἡ βεβαιωμένη ἐκ καταθέσεως ἀγωγὴ, καθ' ὅσον ὁ ἡττημένος χρεώστης ἐπὶ δανείου ἔνεκα τῆς *sponsio tertiae partis* ὀφείλε νὰ παράσχωι τὸ τρίτον τοῦ δανεισματος ὡς ποινὴν τῆς στρεφодиχίας. Κατὰ τὴν διᾶν τοῦ Νιμάγερ ἀπὸ τοῦ Παπινιανοῦ ἕκαστον δάνειον ἐχορῆγει τὴν ἀγωγὴν ἐκ τῆς καταθέσεως, ὅπερ ἤθελαν ἐπιφέρει μεγίστην σύγχυσιν. Διὰ τοιούτων ἐπιχειρημάτων δὲν ἐξοβαλίζετο τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐγίνωσκον ὡς ἰδιόζοντα τύπον συμβάσεως τὸ *depositum irregulare*. Οὕτω καὶ Γερμ. Ἀκυρ. XII σελ. 85. — Κατὰ Γρακ § 700 ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τοῦ δανείου. Ἀλλὰ περὶ χρόνου καὶ τόπου τῆς ἀποδόσεως αἱ τῆς καταθέσεως.

πληρώσει καὶ τόκους, τοὺς καλουμένους τόκους καταθέσεως. 'Αλλ' οἱ σκοποὶ καὶ ἐπομένως καὶ ἡ νομικὴ διάπλασις εἶνε διάφορος. Διότι ὁ λήπτης ἐπὶ τῆς ἀνωμάλου καταθέσεως θέλει νὰ παράσχη εἰς τὸν δίδοντα ὑπηρεσίαν, οὐχὶ δὲ νὰ λάβῃ δάνειον. Οὕτως ὅταν ὁ κύριος δέχεται χρήματα ἐν τῷ ταμείῳ αὐτοῦ τοῦ ὑπηρετοῦ του τῇ αἰτήσῃ τούτου, ἐπὶ καταθέσεων αἱ δέχονται αἱ Τράπεζαι καὶ ἐπὶ χρηματικῶν καταθέσεων εἰς δημόσια Ταμεία.²

Ἐὰν κατατεθῶσι χρήματα μὴ κεκλεισμένα, ἡ κατάθεσις λογιζέται κατὰ κανόνα ὡς ἀνώμαλος.^{3, 4, 5}

2) Ἡ ἐσωτερικὴ διαφορὰ τοῦ δανείου καὶ τοῦ depositum irregulare ἐξεδηλώθη ἐν Ρώμῃ δι' ἄλλων νομικῶν κανόνων ἢ νῦν. α') Ἐν Ρώμῃ οἱ ἀτόπως συμφωνηθέντες τόκοι καὶ οἱ τόκοι ὑπερμερείας παρῆγον ἀγωγὴν ἐπὶ dep. irregulare, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ δανείου N. 25 § 1 — N. 26 § 1 — N. 38 — N. 29 § 1 Πανδ. 16.3. N. Kωδ. 4.34. 6') Ἡ ἀγωγὴ ἐκ τῆς ἀνωμάλου καταθέσεως ἦτο ἀτιμωτική, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἐκ τοῦ δανείου, ὅπερ ὅμως διεκρίνετο διὰ τῆς sponsio tertiæ partis. γ') Ἀκόμη νῦν ἔχει πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ὅτι ὁ συμφηρισμὸς καὶ ἡ παρακράτησις ἀποκλείονται ἀπέναντι τῆς ἀνωμάλου καταθέσεως ἐν τούτοις αἱ τράπεζαι, αἱ λαμβάνουσαι χρηματικὰ καταθέματα, συνήθως συμφωνοῦσι τὴν ἀργίαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου. δ') Ἐπὶ χρηματικῶν καταθέσεων ἐπίκειται τῷ θεματοφύλακι ἡ δόσις λογαριασμοῦ, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ παρὰ τοῦ χρεώστου ἐκ δανείου. ε') Κατὰ τὸ νεώτερον δίκαιον οἱ τόκοι τοῦ χρηματικοῦ δανείου πρέπει νὰ πέμπωνται ὑπὲρ τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν πιστωτήν, ἐνῷ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν καταθέσεων ὀφείλει ὁ καταθέτης νὰ τοὺς ζητήσῃ παρὰ τῷ θεματοφύλακι.

3) Τοῦτο ἐξαιρεῖ ἤδη ὁ Ἀλφινὸς ἐν L. 31 Πανδ. 19.2. Δὲν δεγόμεθα ὅτι αὕτη ἀντιφάσκει πρὸς τὴν L. 34.2. Ὁ κανὼν δικαιολογεῖται ἐκ τῆς ρευστότητος τοῦ χρήματος καὶ δὲν ἰσχύει διὰ πᾶν ἀντικαταστατόν, κυρίως οὐχὶ ἐπὶ γραμματίων εἰς τὸν κομιστήν. Ὅθεν ἐὰν δηλώσῃ ὁ τραπεζίτης ὅτι δέχεται εἰς κατάθεσιν τίτλους διὰ τὸν πελάτην αὐτοῦ, οὗς τῷ ἔδωκεν οὗτος ὡς παράγγελιοδόχος, συνίσταται ἐν ἀμφιβολίᾳ ὁμαλὴ κατάθεσις. Εἶνε δὲ ἐνοχος ἀπάτης, ἐὰν παραλίπῃ τὴν φύλαξιν ὁ τραπεζίτης. Δὲν εἶνε δὲ οὐσιῶδες, ἀν ἀνεκοινώσῃ τῷ πελάτῃ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν τίτλων ἢ καὶ οὕτως ἔδωκεν ἰδιαιτέρως νὰ νοηθῇ, ὅτι ἤθελε νὰ τοὺς φυλάξῃ κεχωρισμένους. Ἀδίκως τὸ Γερμ. Ἐμπορ. [XVII σελ. 78] ἐξήρτησεν ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν ἀριθμῶν τὴν ἀπόφασιν ὁρθότερον τὸ Γερμ. Ἀκυρ. V σελ. 1. Ὅρα καὶ Γερμ. Νόμον 5 Ἰουλ. 1896 περὶ τῶν καθυκόντων τῶν ἐμπόρων πρὸς φύλαξιν χρεωγράφων. — Ὁ ΓρΑΚ § 700 ἐδ. 2 ἐπὶ καταθέσεως χρεωγράφων ἀπαιτεῖ ὁρητὴν συμφωνίαν, ἵνα ἡ κατάθεσις ᾖ ἀνώμαλος.

4) Περὶ τῆς μετατροπῆς καταθέσεως ὁμαλῆς εἰς κατάθεσιν ἀνώμαλον ὅρα

2. Μεσεγγύησις⁶ εἶνε ἡ κατάθεσις ἢ γενομένη ὑπὸ πολλῶν ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ ὅτι τὸ κατατεθὲν θέλει ἀποδοθῇ ἐνὶ τούτων ἀνελόγως τῆς μελλούσης ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων.⁷ Πρὸς τῇ φυλάξει ἐνοῦται ἐνταῦθα ὁ σκοπὸς τῆς ἀφαίρεσεως τοῦ πράγματος ἀπὸ τῆς διαθέσεως τῶν κατατετῶν μέχρι τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἐκβάσεως.

⁶Ὅθεν ὁ μεσεγγυῶχος εἶνε νομικὸς νομεύς.⁸

⁷Ἡ μεσεγγύησις γίνεται εἴτε ἐκουσίως ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων εἴτε ἀναγκαστικῶς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ.

Πολλάκις ὁ μεσεγγυῶχος ἔχει καὶ καθήκοντα διαχειριστοῦ. Τότε δὲν εἶνε ἀπλὸς θεματοφύλαξ ἀλλ' ἐντολοδόχος.⁹

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Αἱ ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ.

ἀγοραπωλησία καὶ ἑνάλλαγξ. ΚΒ 235

Ι. Ἀγοραπωλησία καὶ ἐναλλαγή.

ἀγορά + πωλή. ΚΒ 58.

§ 94. Ἐννοία. Σύναψις τῆς συμβάσεως ἀγοραπωλησίας. *ἐπὶ αὐτοφύκτωι ἐπὶ ῥητορίας δι' ἀγοράς καὶ ἀγοραπωλησίας ΚΒ 92.*

Ι. Ἡ κυκλοφορία τῶν περιουσιακῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ γίνεται κυρίως δι' ἀγοραπωλησίας, ἥτοι ἀνταλλαγῆς πραγμάτων πρὸς χρήματα. Ἡ ἐναλλαγή, ἐνθα διδόνται πράγματα ἀντὶ πραγμάτων, ἔχει ὅλως δευτερεύουσαν σημασίαν.

Διὰ τῆς ἀγοραπωλησίας ἐξακολουθητικῶς μεταβιβάζονται ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα ἀναγκαῖα, ὡφέλιμα καὶ περιττὰ πράγματα τὸ μὲν πρὸς κατανάλωσιν, ἥτοι πρὸς ἄμεσον ἀνάλωσιν καὶ ἀπόλαυσιν, τὸ δὲ πρὸς πε-

ἀγοραπωλησία ὑπὸ ὑπόθεσιν ὡς δι' ἀγοράς. Αὐτὸ ἀνέκ. ΚΗ-190. 474

L. 29 § 1 Πανδ. 16.3 — ἀλλὰ καὶ L. 9 § 9 Πανδ. 12.1. — Γερμ. ΑΚ § 700.

5) Περὶ τοῦ λεγομένου Sammeldepot ἀνωτέρω I § 210.

6) Ὁ ΓρΑΚ δὲν ἀναφέρει τὴν μεσεγγύησιν.

7) L. 6 Πανδ. 16.3 *Proprie autem in sequestre est depositum, quod a pluribus in solidum certa condicione custodiendum, reddendum que traditur.* [Κυρίως ἐν τῇ μεσεγγύησει ὑπάρχει κατάθεμα, ὅπερ ὑπὸ πολλῶν ἐπὶ ὥρισμένῳ ὄρῳ παραδίδεται πρὸς φύλαξιν καὶ ἀπόδοσιν]. Κύριον θέμα εἶνε τῆς δικαστικῆς ἀμφισβητήσεως (controversia) L. 17 Πανδ. 16.3. Ἐτερον θέμα μνημονεύει ἡ L. 39 Πανδ. 46.3 καὶ L. 5 Πανδ. 10.2.

8) Ἀνωτέρω I § 173.

9) Ὁρμ N. 9 § 3 Πανδ. 4.3.

ραιτέρω ἐκποιήσιν, ἥτις εἶνε τὸ κύριον θέμα τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων. Πωλοῦνται πράγματα παντός εἶδους, ἅτινα θεωροῦνται ἔχοντα ἀξίαν καὶ ἄτινά εἰσι δεκτικὰ μεταβιβάσεως. Πάντοτε ὅμως σπουδαιότατη εἶνε ἡ ἀγοραπωλησία τῶν σωματικῶν πραγμάτων. Ἐκ τούτων δὲ πρέπει νὰ ἀφορμᾶται καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀγοραπωλησίας.

Ἐν τοῖς παλαιστοτάτοις χρόνοις ἤρκοῦντο οἱ ἄνθρωποι πωλοῦντες ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα δίδοντες τὸ πωλούμενον καὶ ἀμέσως λαμβάνοντες τὸ τίμημα εἰς χρήματα. Ἀκόμη σήμερον ἡ σύμβασις αὕτη εἶνε λίαν συχνή, κυρίως ἐπὶ μικρῶν συναλλαγῶν.¹ Ἐπὶ συμβάσεων διὰ σημαντικὰ ἀντικείμενα συνάπτονται συνήθως συμβάσεις ἀγοραπωλησίας, δι' ὧν ἀναλαμβάνονται ἀμοιβαῖαι ὑποχρεώσεις σχετικῶς πρὸς τὸ πωλητέον πρᾶγμα καὶ πρὸς τὸ τίμημα.² Τὴν σύμβασιν ταύτην ὀνομάζουσι κυρίως οἱ Ῥωμαῖοι *emptio venditio* (ἀγοραπωλησία). Ὑπὸ τοῦς κανόνας ταύτης ὑπάγεται καὶ ἡ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα ἀγοραπωλησία σχετικῶς πρὸς τὴν εὐθύνην, ἣν ὑπέχει ὁ πωλητής.

II. Ἡ ἀγοραπωλησία σωματικῶν πραγμάτων ὑποχρεοῖ τὸν μὲν πωλητὴν εἰς παράδοσιν τοῦ πωλητέου πρὸς διαρκὴ δεοποιεῖαν, τὸν δὲ ἀγοραστὴν εἰς πληρωμὴν τοῦ τιμήματος.³

1) Ὁ Brinz ὀνομάζει τὴν σύμβασιν ταύτην πραγματικὴν ἀγοραπωλησίαν, ὁ Bechmann φυσικὴν, ἡμεῖς προτιμῶμεν ἀγοραπωλησίαν ἐν χερσὶ (στὸ χεῖρι). Αὕτη ἀποτελεῖ ἄλλα εἶδος συμβάσεως διάφορον τῆς ἀγοραπωλησίας. Ὅθεν ἐὰν ἐνάγχῃ ὁ πωλητὴς ζητῶν τὸ τίμημα διὰ πράγματα χωρηθέντα ἐξ ἀγοραπωλησίας, ὁ δὲ ἐναγόμενος ἰσχυρίζεται ἀγοραπωλησίαν ἐν χερσὶ, καθ' ἣν τὰ πωληθέντα ἀντηλλάγησαν ἀμέσως πρὸς χρήματα, ὑπάρχει ἔκθεσις τῆς βλάβης τῆς ἀγωγῆς. Δὲν εἶνε δὲ ὥριμος πρὸς καταδίκην, ὡς ὁμολογῶν τὴν παραλαβὴν τῶν πωληθέντων, μὴ ἀποδεικνύων δὲ αὐτὸς τὴν πληρωμὴν τοῦ τιμήματος. Ἐὰν ἐφ' ἡμετέροιο τοῦτο, ἔπρεπεν οἱ ἀγορασταὶ ἐπὶ πάσης ἀγορᾶς ἐν χερσὶ νὰ ζητῶσιν ἀποδείξιν περὶ τῆς πληρωμῆς τοῦ τιμήματος, ὅπερ οὔτε συνήθως οὔτε πρακτικὸν εἶνε. Τούναντίον ὁ ἐνάγων πρέπει νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τῶ ὄντι συνεφωνήθη σύμβασις ἀγοραπωλησίας, ἵνα ἐπικρατῇ τῇ ἀγοραστῇ ἡ ἀποδείξις τῆς πληρωμῆς τοῦ τιμήματος. Οὕτως ἰδίως Bahr ἀποφάσεις τοῦ Γερμ. Ἀκυρ. σελ. 85. Ὅρα Γερμ. Ἐμπορ. XVI σελ. 158.

2) Ὁ Pernice (Labeo I σελ. 457) ἀναπτύσσει, ὅτι ἡ σύμβασις ἀγοραπωλησίας προήλθεν ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας ἐν χερσὶ καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τοῦτου δεκνύει σπαιεῖα τοῦ σταδίου τῆς ἐξελίξεως ταύτης. Ὁρα Petrazzetti, Ein-

Ἡ ἀγοραπωλησία εἶνε ἡ πρώτη βαθμὶς πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ πωλητέου ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ. Ἄλλ' εἶνε ἀνακριθὴς ἡ θεωρία ὅτι νῦν ἐν τῇ ἀγοραπωλησίᾳ ἐγκτεται ἀπαλλοτριώσεις.⁴ Μᾶλλον δὲ ἡ ἀπαλλοτριώσις τοῦ πωληθέντος ἐπέρχεται διὰ τῆς παραδόσεως τούτου.

Ἀναγκαῖα στοιχεῖα τῆς ἀγοραπωλησίας εἶνε τὸ πωλητέον πρᾶγμα (merx, πώλημα) καὶ τὸ τίμημα (pretium).⁵ Ἐὰν οἱ συμβαλλόμενοι συμφωνήσαν περὶ ἀμφοτέρων, ἡ ἀγοραπωλησία συνήφθη, προϋποθέμενου ὅτι τὴν συμφωνίαν αὐτῶν δὲν ἐξήρτησαν ἐξ ἄλλων λόγων.

ΚΑ. 418. ΚΖ. 157, ΚΒ. 248.

ἀγοραπωλησία ἀποκρίσιν ἐστὶν ἐν ἑστέ σα 12/40. Καρ. II 12/82-4. ΚΗ. 207.

oportet, id est tradere: quae res si quidem dominus fuit venditor, facit et emptorem dominum si non fuit tantum evictionis nomine venditorem obligat, si modo pretium est numeratum aut eo nomine satisfactum, emptor autem nummos venditoris facere cogitur. [Καὶ ἐν πρώτοις πρέπει ὁ πωλητὴς νὰ παρέχῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἥτοι νὰ παραδίδῃ, "Ὅπερ πρᾶγμα εἰάν ὁ κύριος εἶνε ὁ πωλητής, ποιεῖ καὶ τὸν ἀγοραστήν κύριον, εἰάν μὴ (ὑπῆρξε κύριος) μόνον τῷ ὀνόματι τῆς ἐκνικήσεως ὑποχρεοῖ τὸν πωλητήν, εἰάν τὸ τίμημα ἐπληρώθῃ ἢ ἐδόθῃ ικανοποίησις διὰ τὸ τίμημα (λ. γ. ἐπιστάθῃ, συνεψηφίσθῃ κτλ.) Ὁ δὲ ἀγοραστής ὑποχρεοῦται νὰ καταστήσῃ τὰ νομίσματα τοῦ πωλητοῦ (κύριον τὸν πωλητήν)]. Συμβασίς, ἐν ᾗ συμφωνεῖται ὅτι ὁ λήπτης τοῦ πράγματος δὲν γίνεται κύριος, δὲν εἶνε ἀγοραπωλησία L. 80 § 3 Πανδ. 18.1. Ἀλλὰ καὶ συμβασίς ἐπου δίδει τις χρήματα ἵνα μοι δοθῇ ὁ Στίχος, ἥτοι ἵνα γίνω κύριος τούτου, δὲν ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς ἀγοραπωλησία L. 16 Πανδ. 12.4. Ὅτι τὸ τελευταῖον δὲν ἐφαρμόζεται ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, ὅρα Bechmann καὶ Eck.—ΓρΑΚ § 433. Διὰ τῆς ἀγοραπωλησίας ὁ πωλητὴς πράγματος ὑποχρεοῦται νὰ παραδώσῃ τὸ πρᾶγμα τῷ ἀγοραστῇ καὶ νὰ περιποιήσῃ αὐτῷ τὴν κυριότητα ἐπὶ τοῦ πράγματος. Ὁ ἀγοραστής ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ τῷ πωλητῇ τὸ συμφωνηθέν τίμημα καὶ νὰ παραλάβῃ τὸ ἀγορασθέν.

4) Πολλοὶ νεώτεροι θεωροῦσι τὴν δῆλωσιν τῆς πωλήσεως ὡς ἐκποίησιν μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων. Οὕτω Windscheid § 390 σημ. 3 καὶ ὅν (§ 389 σημ. 2) «ἡ δῆλωσις τῆς πωλήσεως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σκοποῦσα πρώτιστα γένεσιν ὑποχρεώσεως, ἀλλὰ τὸ ἀμεσον περιεχόμενον αὐτῆς εἶνε ὅτι ὁ ἀγοραστής πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα καὶ ὅτι ὑποχρέωσις ἐκ τῆς δηλώσεως γεννᾶται μόνον ὅσῳκις ἡ πραγματικὴ κατάστασις δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοῦτο». Καὶ ὅμοις ὁ ἀγοραστής, ὁ αὐτοδυνάμει λαμβάνων τὴν νομὴν τοῦ πωληθέντος, λογίζεται praedo (ληστής), L. 5 Πανδ. 41.2. Πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Windscheid κακῶς συμβιβάζεται: ὅτι πωλοῦνται καὶ τὰ ἀλλότρια. Κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης L. 67 Πανδ. 50.16 ὁ Köppen, ὁ Karlowa, ὁ Bechmann, ὁ Punschart.

5) Εἰσηγ. 3.23—L. 9 Πανδ. 18.1.

1. Ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ καλοῦνται πωλητέα πράγματα μόνον τὰ κινήτα,⁶ ἀλλ' ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ πᾶν πρᾶγμα ἔχον ἀξίαν, ὅπερ δύναται νὰ πωληθῇ.

Δύνανται νὰ πωληθῶσι τὰ σωματικὰ πράγματα ἀκίνητα καὶ κινήτα ὡς καὶ τὰ ἀσώματα (δικαιώματα). Ἰδίως πωλοῦνται ἐνοχικὰ δικαιώματα. Πρὸς τοῦτοις ἡ σύστασις ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων καρπώσεως ἢ ἡ μεταθίβασις τούτων, ἐφ' ὅσον εἶνε ἐκποιήσιμα, δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τρεῖσι ἀγοραπωλησίας. Δύνανται νὰ πωληθῶσι καὶ βιομηχανικὰ δικαιώματα, ἰδίως δικαιώματα εὐρεσιτεχνίας, δικαιώματα συγγραφικὰ πνευματικῆς κυριότητος. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἀγοραπωλησία ἀξίων, μὴ σχηματίζουσιν ἰδιαιτέρον δικαίωμα, λ.χ. ἐμπορικοῦ καταστήματος, πελατείας, μυστικοῦ τεχνικοῦ. Οὐδεὶς λόγος ἵνα αἱ τοιαῦται συμβάσεις μὴ διέπωνται ὡς εἰς τὸν τε ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς ἀγοραπωλησίας, ὅπως εἶνε καὶ ἡ πρόθεσις τῶν συμβαλλομένων.⁷ 1.31/2.

Ὁμάδες περιουσίας, ὡς λ.χ. ἡ κληρονομία,⁸ ὁμάδες πραγμάτων, ὡς λ.χ. ἡ βιβλιοθήκη, ὡς καὶ αἱ αὐθαίρετως συσταθεῖσαι ἐνότητες πραγμάτων δύναται νὰ πωληθῶσιν ὡς μονάδες. 12. 125 128 1Α 924

Ἐπιτρέπεται καὶ ἡ ἀγοραπωλησία μελλόντων πραγμάτων, ἰδίως μελλόντων καρπῶν.⁹ Τὸ τίμημα πληρῶνεται μόνον ἂν πράγματι λάθωσι τὰ πράγματα ταῦτα ὑπαρξίν.¹⁰

Πᾶσι γὰρ οἷον προσήκειν εἶναι ἀμείναι ἀγορασά - αὐτῶν τῶν ἀγορευθέντων
ΚΗ 459 ΚΖ. 535 ΚΒ. 108

6) L. 66 Πανδ. 50.16.

7) Contra ὁ Bechmann Kauf. II σελ. 117.

8) L. 7 Πανδ. 18.4.

9) Περί τοιαύτης ἀγοραπωλησίας ὁμιλεῖ ὁ Πομπώνιος ἐν L. 8 Πανδ. 18.1. Nec emptio nec venditio sine re quae venesset potest intellegi. et tamen fructus et partus futuri recte ementur ut, cum editus esset partus, jam tunc quum contractum esset negotium venditio facta intellegatur: sed si id egerit venditor ne nascatur aut fiat ex empto agi posse. [Ἡ ἀγοραπωλησία δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄνευ πράγματος πωλουμένου. Καὶ ὅμοις οἱ καρποὶ καὶ οἱ γόνοι οἱ μέλλοντες ὁρῶς ἀγοράζονται ἵνα, ὅταν γεννηθῇ ὁ γόνος, νοῦται γενομένη ἢ ἀγοραπωλησία τότε ὅτε συνεφωνήθη αὕτη. Ἀλλ' εἰάν ὁ πωλητὴς ἐνῆργησεν, ἵνα μὴ παραχθῶσι (καρποὶ) ἢ νὰ μὴ γεννηθῇ (γόνος), δύναται (ὁ ἀγοραστής) νὰ ἐναγάγῃ ἐκ τῆς ἀγορᾶς]. Ὡς πώλησις μελλόντος πράγματος λογίζεται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ πώλησις τῶν μήπω κοπεισῶν πλεξίδων τῆς κόμης. Ἀλλ' ἡ κομὴ κοπεῖται πρὶν ἢ πωλεῖται ταῦτα, καὶ οὐκ ἀποστέλλεται, οὕτως δὲν δύναται

ται ὁλόος ἢ καὶ καταλογιστὸν πταῖσμα ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων.¹³ *ΚΑ. 453-418*

Ἀναμφιβόλως ἔγκυρος εἶνε ἡ ἀγοραπωλησία ἀλλοτρίου πράγ-
ματος. Ὁ πωλητὴς ὑποχρεοῦται ἵνα πορισθῇ τοῦτο καὶ, ἐάν οὐκ
δύναται, νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ἀγοραστήν.¹⁴ *646 Καμ. III § 200 εἰ. 8-10.*

Εἶδος ἀγοραπωλησίας διὰ τὰς σημερινὰς συναλλαγὰς ἰδιαζόντως
σημαντικὸν καὶ πολλαπλῶς ἰδιόρρυθμον εἶνε ἡ ἀγοραπωλησία
γένους, λ. χ. ποσοτήτων καφέ, σακχάρους, καπνοῦ. Ἀλλ' οἱ
σφοδρὲς σημερινοὶ νόμοι ἀντιθέτως ἀντιγράφου δυνάμει 22.622

resse, quanta pars domus incendio consumpta (sit, quanta) permaneat... ut
si quidem amplior domus pars exusta est, non compellatur emptor perficere
emptionem... sin vero vel dimidia pars vel minor quam dimidia exusta fue-
rit, tunc coartandus est emptor venditionem adimplere aestimatione viri boni
arbitratu habita. [Ἡγόρασα εἰκίαν, ἐνῶ καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πωλητὴς ἠγνοοῦμεν
ὅτι εἶχε πυρποληθῇ. Ὁ Νέβας, ὁ Σαβῆνος, ὁ Κόσσας λέγουσιν ὅτι οὐδὲν
ἐπωλήθη, καίπερ μένοντος τοῦ οἰκοπέδου, τὸ δὲ καταβληθὲν τίμημα δύναται
νὰ ἀναζητηθῇ ἄλλ' ἂν μέρος τῆς οἰκίας διεσώθῃ, ὁ Νεράτιος λέγει ὅτι ἐν τούτῳ
τῷ ζητήματι πολὺ διαφέρει, πᾶν μέρος τῆς οἰκίας ἐπυρπολήθη (καὶ ποῖον
διεσώθη)· διότι ἐὰν ἐπυρπολήθη τὸ μείζον μέρος τῆς οἰκίας, δὲν ἀναγκάζεται ὁ
ἀγοραστής νὰ τελειώσῃ τὴν ἀγοράν... ἐάν δὲ εἴτε τὸ ἥμισυ, εἴτε ὀλιγώτερον
τοῦ ἡμίσεος ἐπυρπολήθη, τότε ὑποχρεοῦται ὁ ἀγοραστής νὰ συμπληρώσῃ τὴν
ἀγοραπωλησίαν γινομένης ἐκτιμήσεως κατὰ τὴν κρίσιν ἀγαθοῦ ἀνδρός]. Αἱ
τελικαὶ λήξεις, καθ' ὅς ἡ ἀγοραπωλησία εἶνε ἔγκυρος, ὅταν τὸ ἥμισυ τῆς
οἰκίας διεσώθῃ, δυσκόλως προέρχονται ἐκ τοῦ Παύλου.

13) Περί τοῦ ΡΔ L. 57 § 4 Πανδ. 18.1. Ἐν τῇ σημερινῇ δικαίᾳ πρέπει
νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ἀρχαὶ περὶ culpa in contrahendo. Ἀλλ' ὁ ἀγο-
ραστής δὲν ἔχει ἀξιώσεις, ὅταν τὸ πωλούμενον πρὸ τῆς πωλήσεως ἀπώλετο
χωρὶς ὁ πωλητὴς νὰ γινώσκῃ ἢ νὰ ὑποχρεῖται νὰ γινώσκῃ τοῦτο.

14) L. 28 Πανδ. 18.1. Ἀλλ' ἡ ἀγοραπωλησία εἶνε ἀκυρὸς, ἂν ἀμφοτε-
ροι αἱ συμβαλλόμενοι γινώσκουσιν ὅτι τὸ ἀγορασθέν εἶνε κλοπιμαῖον. L. 34
§ 3 Πανδ. 18.1.—Περὶ ἀγορᾶς τοῦ ἰδίου πράγματος τοῦ ἀγοραστοῦ L. 16
Πανδ. 18.1. Porcuphones. Suae rei emptio non valet sive sciens sive ignorans
emi. [Τοῦ ἰδίου πράγματος ἡ ἀγοραπωλησία δὲν ἰσχύει εἴτε γινώσκων εἴτε
ἀγνοῶν ἡγόρασα] καὶ L. 34 § 4 Πανδ. 18.1 rei suae emptio tunc valet cum
ab initio agatur ut possessionem emat, quam forte venditor habuit et in
iudicio possessionis potior esset. [Ἡ ἀγοραπωλησία τοῦ ἰδίου πράγματος τότε

δασκον πολλάκις ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε ὠρισμένον (certum), ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος (justum) καὶ ἀληθές (verum). Ταῦτα εἶνε τὸ μὲν ἀνακριθῆ, τὸ δὲ οὐδὲν σημερινόντα.

α) Τῷ ὄντι ἐν Ρώμῃ ἀνέκαθεν ἀπηρεῖτο διὰ τὴν ἀγωνιμότητα τῆς ἀγοραπωλησίας νὰ εἶνε τὸ τίμημα ὠρισμένον. Ἀλλ' ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν συναλλαγῶν, ἐφήρμαζον τὸν κανόνα τοῦτον λίαν χαλαρῶς ἢ ἐπὶ τῶν κλασσικῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Κατὰ τὸ κοινωδίκαιον δὲν εἶνε πλέον ἀναγκαῖον ἵνα τὸ τίμημα εἶνε ὠρισμένον,¹⁸ ἀλλὰ μόνον νὰ εἶνε δεκτικὸν καθορισμοῦ, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐνοχικῶν συμβάσεων.¹⁹

Προσδιορισμὸς τιμῆς καὶ ἀξίας ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἐνστάσει καὶ ἐν τῇ ἀποκρίσει.
ἀλλ' ἐμφανίζεται οὕτως. — ΚΒ. 363 ΚΗ. 489. ΚΔ. 259

18) Ἐξήγηται (Preuss. R. II § 135) τὸ σημαίνει στοιχεῖον νὰ ἐξηγησῶν ἱστορικῶς ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀγωνιμότης ἀτόπων συμβάσεων, ἰδίως δὲ τῆς ἀγοραπωλησίας, ἀπετέλει ἐξαιρέσιν. ἤτις οὐχὶ εὐκόλως καὶ ἔνευ ἀντιρρήσεων εἰσεχώρησεν εἰς Ρώμην. Τὸ στοιχεῖον τοῦ pretium certum ἐφάρμοζον, ὅτι ἦτο παραχώρησις πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ἀποστροφολογμένην τὴν ἀγωνιμότητα τῶν φιλῶν συμβάσεων. Ὁ Bechmann (II πελ. 338) θεωρεῖ τὴν ἐξήγησιν ταύτην ὡς ἐντελῶς ἀναπόδεικτον. Βεβαίως δικαίως, ἐὰν ζητῇ συγχρόνως μάρτυρας τοῦ γεγονότος. Πρόκειται περὶ συμπεράσματος. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐπαραγκματεύετο τὸ pretium certum ἐντελῶς ἐξωτερικῶς. Οὕτως ὁ Οὐλπιανὸς ἐν L. 7 § 1 Πανδ. 18 J. Hujusmodi emptio «quantum tu cum emisti, quantum pretii in arca habeo» valet: nec enim incertum est pretium tam evidenti venditione: magis enim ignoratur, quanti emptus sit, quam in rei veritate incertum est. [Ἡ τοιαύτη ἀγοραπωλησία «ποσὸν ἡγόρασεν αὐτόν; ὅσον τίμημα ἔχει ἐν τῷ κιβωτίῳ» ἰσχύει. Διότι οὐδὲ ἀβέβαιον εἶνε τὸ τίμημα ἐπὶ τοσοῦτον ἐμφανοῦς πωλήσεως. Διότι μᾶλλον ἀγνωρίζεται πόσον ἡγοράσθη, ἢ ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ πράγματος εἶνε ἀβέβαιον]. Ἐπιτιθεῖται γίνεται ὑπεράσπισις ὁρθοῦ πράγματος δι' ἀρχονσιδῶν λόγων. Διότι ὅ,τι ἀρκεῖ νὰ εἶνε τὸ τίμημα ἀντικειμενικῶς βέβαιον, καθίσταται τὸ στοιχεῖον τοῦ βεβαίου τιμήματος ἀπλὴν περιεργίαν. Ὅθεν ἐξαιροῦται (§ 2) ὁ Οὐλπιανός. Si quis ita emerit «est mihi fundus emptus centum et quanto pluris eum vendidero» valet venditio et statim impletur: habet enim certum pretium centum, augeritur autem pretium, si pluris emptor fundum vendiderit. [Ἐάν τις οὕτω, ἡγόρασεν «ἀγοράζω ἄγρον ἀντὶ ἐκατὸν καὶ ὅσον περισσότερον (ἢ πρὸ τὰ 100) πωλήσω αὐτόν,» ἰσχύει ἡ ἀγοραπωλησία καὶ ἀράματα πληροῦνται· διότι ἔχει βέβαιον τίμημα τὰ ἐκατὸν, θέλει δὲ αὐξηθῇ τὸ τίμημα ἂν πωλήσῃ περισσότερον ὃ ἀγοραστής τὸν ἄγρον]. Ἐν τῷ θέματι τούτῳ τὸ τίμημα δὲν εἶνε οὔτε ἀντικειμενικῶς ὠρισμένον, μᾶλλον δὲ ὡς πρὸς τὸ ποσὸν ὑποκειμενικῶς καὶ ἀντικειμενικῶς ἀόριστον. Καὶ ὁμοίως ἡ σύμβασις κηρύσσεται ἔγκυρος ἐκ λόγου δικολαβικοῦ μὲν, ἀλλὰ λίαν σκοπίμου. Οὕτω δὲ πράττει τις μόνον, ὅταν πρό-

β) Τὸ τίμημα δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἴσον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος. Μᾶλλον δὲ ἐπιτρέπεται νὰ πωλῇ τις ἀκριβέστερα καὶ νὰ ἀγοράζῃ εὐθηνότερα παρ' ὅ,τι εἶνε ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ πράγματος. Ἰσχύει ἐλευθερία τῆς συμβάσεως.²⁰

γ) Τὸ τίμημα πρέπει νὰ ὑποσχεθῇ ὁ ἀγοραστὴς σοβαρῶς, ἄλλως (ἐὰν τὸ ὑποσχεθῇ εἰκονικῶς) δὲν ὑφίσταται ἀγοραπωλησία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἰδιορρυθμίας τῆς ἀγοραπωλησίας, ἀλλ' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς εἰκονικότητος ἐπὶ πάσης συμβάσεως.²¹
ΚΑ. 444. Π 599. 600. ΠΑ 492

§ 95. Εἶδη ἀγοραπωλησίας. Παρεπόμεναι συμβάσεις.

ἀγοραπωλησία εἰκονικὴν σημαίνει παραπλήρη γνησιότητος εὐκαίμων καὶ ὑποχρεώσεως ἀσφαλείας μὴ ὑποστῆναι ἀπολαύσεως. Θρονα 160.

1. Διακρίτεον εἰς ἀγοραπωλησίαν τοῖς μετρητοῖς, ἐπὶ πιστώσει καὶ ἐπὶ πληρωμῇ.

καίται· περὶ ἱστορικῶς παραδοθέντων κανόνων, ὧν ἡ ἀρχικὴ σημασία ἐξέλιπεν ἐκ τῆς νομικῆς συνειδήσεως. Ἐὰν τεθῇ τις ἐν τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ ἴστατό τις πρὸ τοῦ ζητήματος, ἐὰν ἡ ἄτυπος ἀγοραπωλησία εἶνε ἀγώγιμος, ἡ ἀπαράλειπτος ἀντίρροπος ἦτο ἡ ἀβεβαιοτήτης, ἥτις ἐπὶ τοιοῦτων ἀτύπων συμφωνιῶν παρίσταται ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς πραγματικῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως. Ὁ ἐνδοκίμος οὗτος ἤρετο, ἐὰν διὰ τὴν ἀγωγιμότητα τῆς συνανετικῆς συμβάσεως ἀπῆταιτο τοῦλάχιστον ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ πωλουμένου πράγματος καὶ ἰδίως τοῦ τιμήματος. — Ἀλλως τε ὅπως ποτ' ἂν ἔχη, τοῦτο τὸ οὐσιώδες εἶνε ἡ παραδοχὴ, ὅτι αἱ σχετικαὶ ἀποφάνσεις τῶν Ρωμαίων Νομικῶν δὲν ἐδράζονται ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς ἀγοραπωλησίας, ἀλλ' ἐξαρτῶνται ἐξ ἱστορικῶν λόγων καὶ ὅτι ἀπώλεσαν πᾶσαν πρακτικὴν σημασίαν κατ' ἀκολουθίαν τῆς γενικῆς ἀγωγιμότητος τῶν συμβάσεων.

19) Ἀνωτέρω § 15.

20) L. 22 § 3 Πανδ. 19.2. Quem admodum in emendo et vendendo naturaliter concessum est quod pluris sit minoris emere, quod minoris sit pluris vendere et ita invicem se circum scribere ita in locationibus quoque et conductionibus juris est. [Ὅπως ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ἐκ τῆς φύσεως ἐπιτρέπεται τὸ ἔχον μεγαλειτέραν ἀξίαν νὰ ἀγοράζωμεν ἀντὶ μικροτέρου τιμήματος, καὶ τὸ ἔχον μικροτέραν ἀξίαν νὰ πωλῶμεν ἀντὶ μείζονος τιμήματος καὶ οὕτως ἀλλήλους νὰ περιγράψωσιν (οἱ συμβαλλόμενοι), τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ ἐκμισθώσεων]. Περὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας ταύτης ἐπὶ προσβολῇ τοῦ διπλασίου ὅρα κατωτέρω § 102.

21) L. 36—L. 38 Πανδ. 18.1. Si quis donationis causa minoris vendat, venditio valet: totiens enim dicimus in totam venditionem non valere, quotiens universa venditio donationis causa facta est. [Ἐὰν τις λόγῳ δωρεᾶς πωλήσῃ εὐτελέστερον [τοῦ ἀληθοῦς τιμήματος], ἡ ἀγοραπωλησία εἶνε ἰσχυρά·

4. Αἱ ἐπόμεναι συμβάσεις ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας ὁμοιότητα τοῦ
ὀνόματος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς οὐσίας.

Π. 377
Κ2. 419
ΠΓ 43

α) Ἡ ἀγοραπωλησία ἐπὶ δοκιμασίᾳ διατελεῖ ὑπὸ τὴν αἴρεσιν
τῆς ἐγκαρίσεως τοῦ πράγματος ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ.¹ Ἡ αἴρεσις εἶνε
εἴτε ἀναδλητική, εἴτε διαλυτική,² ἀλλ' ἐν ἀμφιβολίᾳ λογίζεται ἀνα-
δλητική.³ Ἡ δὴλωσις τοῦ ἀγοραστοῦ εἶνε κατὰ κανόνα ἐλευθέρᾳ ἡρτη-
μένη ἐκ τῆς ἀρεσκείας τοῦ ἀγοραστοῦ.⁴ δύναται ὅμως νὰ συμφωνηθῇ
καὶ ἡ κατὰ τὴν κρίσιν πραγματογνώμονος δοκιμασία,⁵ οὕτως ὥστε
δύναται ὁ πωλητὴς νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ περὶ τῆς
δοκιμασίας. Δύναται νὰ ὑφίσταται προθεσμία πρὸς δῆλωσιν, εἴτε συμ-
βατική, εἴτε ἐκ τοπικοῦ ἐθίμου· ἐὰν οὐδὲτερον τούτων ὑφίσταται, ὁ
ἀγοραστὴς ὑποχρεοῦται προκαλούμενος μετὰ πάροδον τοῦ προσήκοντος
χρόνου νὰ δῆλωσῃ εὐθὺς ἅμα τῇ προκλήσει.⁶ Ἡ μὴ δῆλωσις ἐν τῷ
δέοντι χρόνῳ λογίζεται ἐπίδοκιμασία, ἐὰν τὸ πρᾶγμα εἶχε παραδοθῇ,
ἀποδοκιμασία δέ, ἐὰν δὲν εἶχεν ἐτι παραδοθῇ.^{7,8}

1) Γερμ. Ἐμπ. Κωδ. 342, 344

2) Ἀνωτέρω I § 108.

3) § 4 Εἰσγ. 3.23—L. 20 § 1 Πανδ. 49.5—L. 6 Πανδ. 18.5.

4) Ὁ Γερμ. Ἐμπ. Κωδ. § 339 ἐδ. 1 ὁρίζει τοῦτο, διὰ τὰς ἐμπορικὰς
ἀγοραπωλησίας. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ τῶν ἀστικῶν. Διότι δὲν
ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ἰδιοφυίας τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τηρή-
σεως τῆς προθέσεως τῶν συναλλασσομένων ἐν γένει.—Οὕτω καὶ ὁ Γερμ. ΑΚ
§ 495 ἐδ. 2.

5) Γερμ. ΑΚ § 495 ἐδ. 1.

6) Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ οἰνεμπορίᾳ συνήθης ρῆτρα τῆς degu-
statio (οἰναγευσία), δι' ἧς ἐθεβαιοῦτο τὸ ἀδιάφθορον τοῦ οἴνου. L. 1—L. 4—
L. 16 Πανδ. 18.6—L. 34 § 5 Πανδ. 18.1.—Windscheid § 387 σημ. 6.

7) Οὕτω καὶ Γερ. Ἐμπ. Κωδ. § 339 ἐδ. 3. Ἐκ τῶν ἐν σημ. 4 ἀνα-
πτυχθέντων λόγων αἱ διατάξεις αὗται ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἀστικῶν ἀγο-
ραπωλησιῶν. Ἐπίσης Γερμ. ΑΚ § 496 ἐδ. 1.

8) Γερ. Ἐμπ. Κωδ. § 339 ἐδ. 2, 3, 4. Καὶ αἱ διατάξεις αὗται ἐφαρμόζον-
ται ἐπὶ ἀστικῶν ἀγοραπωλησιῶν. Σύμφωνα Γερμ. ΑΚ § 496 ἐδ. 2.—Ἡ κρα-
τοῦσα θεωρία τοῦ ΡΔ ἐπιτρέπει ἐπὶ διαλυτικῶν αἱρέσεων ἐπὶ δοκιμῇ προθε-
σίαν 60 ἡμερῶν. Στηρίζεται δὲ ἐπὶ τῆς L. 31 § 22 Πανδ. 21.1. Ἀλλ' ὁ
Windscheid § 387 σημ. 7 ἀναφέρει τὰς ἀποράνσεις ταύτας εἰς θέματα, καθ' ὅ
οἱ διάδοχοι τὸ δικαίωμα τῆς ἀποχωρήσεως συνεφώνησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ
Ἐδίκτη τοῦ τῶν Ediles, ὅπερ καταφαίνεται ἐκ τῆς λέξεως redhibeatur (ἐπιστρέ-
φεται). Ἀπεκδέχομαι τὴν δόξαν ταύτην.

6) Ἡ ἀγοραπωλησία ἐπὶ δείγματι⁹ εἶνε ἄνευ αἰρέσεως. Περιέχει δὲ τὴν ὑπόσχεσιν πράγματος συμφωνούντος πρὸς τὸ δείγμα. Ὁ ἀγοραστής, ὁ ἀμφισβητῶν τὸ πρὸς τὸ δείγμα συμφωνὸν τῆς παροχῆς, ὑποχρεοῦται ἵνα προσκομίσῃ τὸ δείγμα. Ἐὰν ἰσχυγνῶσται δὲν προσκομίσῃ τοῦτο, ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶνε σύμφωνος πρὸς τὸ δείγμα ἢ παροχή.

γ) Ἐπὶ τῆς ἀγοραπωλησίας πρὸς δοκιμασίαν ὁ ἀγοραστής διδὼν τὴν ἐλπίδα καὶ ἄλλων μελλουσῶν παργγελίων ἂν τὸ ἥδη τελείως καὶ ὀριστικῶς ἀγορασθὲν ἀρέσκη αὐτῷ, τοῦτο δὲν ἔχει νομικὴν σημασίαν.¹⁰

4α. | Ἰδιόζον εἶδος ἀγοραπωλησίας ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἡ ἀγοραπωλησία ἐπὶ δηλώσει διὰ τὴν σταφίδα. Ὁ πωλητὴς παρδίδει τὴν σταφίδα εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ ἀγοραστοῦ, ὀρίζεται δὲ πρὸς τιμήν, ἥς ἐντὸς ὁ πωλητὴς ὀρίζει μίαν ἡμέραν, καὶ ἡ τρέχουσα τιμὴ τῆς σταφίδος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην λογίζεται ὡς τὸ τίμημα. ἂν οὐδεμίαν ἡμέραν ὀρίσῃ, λογίζεται ὡς τίμημα, ἡ τρέχουσα τιμὴ τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς προθεσμίας. Ἡ προθεσμία δύναται νὰ παραταθῇ κοινῇ συμφωνίᾳ τῶν συμβαλλομένων. Ἐνταῦθα ἀρίστον μὲν ἀλλὰ συνήθως νὰ ὀρισθῇ εἶνε τὸ τίμημα. Ὁ πωλητὴς ὑποχρεοῦται νὰ ἐκλέξῃ πάντως μίαν ἡμέραν ἐκ τῶν τῆς προθεσμίας· ὅθεν ἂν μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας δὲν ἐκλέξῃ, τότε ἀναγκαστικῶς ἡ ἐπιλογή περιορίζεται εἰς τὴν μίαν ταύτην ἡμέραν, ἥτοι δὲν ὑφίσταται ἐπιλογή, ἀλλ' εἶνε ὑποχρεωτικὴ ἡ τρέχουσα τιμὴ τῆς ἡμέρας ταύτης. Ἡ ἀγοραπωλησία ἐπὶ δηλώσει ἀποτελεῖ τὸ ἀντίθετον τῆς ἀγοραπωλησίας ἐλπίζουμένου πράγματος· ἐν τῇ δευτέρᾳ εἶνε βέβαιον μὲν τὸ τίμημα, ἀβέβαιον δὲ τὸ πρᾶγμα, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ εἶνε βέβαιον μὲν τὸ πρᾶγμα, ἀβέβαιον δὲ τὸ τίμημα. Γεωρ. Δυσβουν. |.

9) Ὅσον ὅρᾳ τὸν κίνδυνον, ἐννοεῖται ἄφ' ἑαυτοῦ ὅτι ἐπὶ ἀναβλητικῆς αἰρέσεως ἡ τυχαία ἀπώλεια ὅρᾳ τὸν πωλητὴν, διότι ἡ ὑπὸ αἵρεσιν σύμβασις μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀντικειμένου δὲν δύναται νὰ τελειοποιηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ τυχαία χειροτέρευσις, διότι ὁ ἀγοραστής καίπερ ὑπαρχούσης ταύτης δύναται νὰ ἀποχωρήσῃ. Διὰ πταίσμα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἡρητημένης αἰρέσεως εὐθύνεται ὁ ἀγοραστής. Ἀλλὰ λίαν ἀμφισβητεῖται ὁ κίνδυνος, ὅταν ἡ αἵρεσις εἶνε διαλυτικὴ. Τὸ ὁρθεῖν εἶνε ὅτι ἡ αἵρεσις τῆς διαλύσεως δὲν δύναται νὰ τελειοποιηθῇ, ὅταν τὸ πρᾶγμα ἥδη ἀπώλετο. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς αἰρέσεως. Ἀντιδρᾷ ὁ Windscheid § 387 σημ. 10.

10) Γερμ. Κωδ. § 340.—ΓρΑΚ § 494.

5. Αἱ ἐπόμεναι παρεπόμεναι συμβάσεις παράγουσι προσωπικάς ὑποχρεώσεις μεταξύ τῶν συμβαλλομένων. ΚΓ. 413-415. ΚΑ. 421. ΚΣΤ. 516

α) Ἡ ἐπιφύλαξις τῆς ἐξωνήσεως ἐκ μέρους τοῦ πωλητοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ ἢ τῆς μεταπωλήσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀγοραστοῦ πρὸς τὸν πωλητήν.¹¹ Ἐν ἐλλείψει ἄλλης συμφωνίας ἰσχύει ἐν τῇ νέᾳ συμβάσει τὸ τίμημα τῆς προτέρας. ΚΖ. 222 411 ΚΣΤ. 516 - ΚΘ. 108.

β) Ἡ ἐπιφύλαξις τῆς προαγορᾶς, καθ' ἣν ὁ ἀγοραστής, ἂν θέλῃ νὰ πωλήσῃ τὸ πρᾶγμα, ὑποχρεοῦται νὰ τὸ πωλήσῃ εἰς τὸν πωλητήν ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τούτου ὑπὸ τοὺς ὅρους εὖς συνεφωνήσῃ πρὸς τὸν παρυσιασθέντα ὡς νέον ἀγοραστήν.¹²

6. Αἱ ἐπόμεναι ρῆτραι ἔχουσιν ἐμπράγματον δύναμιν.

α) Ἡ lex commissoria (καταπιστευτέος νόμος) δίδει τῷ πωλητῇ τὸ δικαίωμα τῆς ἀγοραπωλησίας, ἐὰν τὸ τίμημα δὲν καταβληθῇ ἐγκαίρως ὁλόκληρον.¹³ Ἡ lex commissoria ἀποτελεῖ αἰρεσιν, ἥτις ἐν ἀμφιβολίᾳ λογίζεται διαλυτική.¹⁴ Ὁ πωλητής ἔχει τὴν ἐπιλογὴν νὰ ζητήσῃ εἴτε τὴν ἐκτέλεσιν εἴτε τὴν διάλυσιν τῆς ἀγοραπωλησίας. Ἡ ἀπαξ γενομένη ἐπιλογὴ μετὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας εἶνε ὀριστική. Ὅθεν ἡ ἀπαίτησις τῆς καταβολῆς τοῦ τιμήματος περιέχει παραίτησιν τοῦ δικαιώματος τῆς διαλύσεως.¹⁵

11) Ἐὰν ἀγοραπωλησία τις συνεφωνήθῃ πρὸς δοκιμὴν ἢ ἐπὶ δοκιμῇ, εἶνε ἄλλως ζητήμα ἐρμηνείας, καὶ δὲν κρίνεται μόνον ἐκ τοῦ τοιοῦτου ἢ τοιοῦτου ὅρου, ἐν μετεχειρίσθησαν οἱ συμβαλλόμενοι.

12) L. 12 Πανδ. 19.5—L. 2 Κωδ. 4.54—L. 7 Κωδ. 4.54 Μεταπωλήσεις συνάπτονται συνθήκως, διότι ὁ πωλητής ἔχει ἀνάγκην χρημάτων καὶ θέλει νὰ πορισθῇ χρήματα διὰ τῆς πωλήσεως, ἐλπίζει δὲ νὰ ἔχῃ κατόπιν τὰ μέσα, ἵνα ἀνακτήσῃ τὸ ἐκποιθέν. Ὁ μεταπωλητής ἔχει ἀξίωσιν πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ἀναγκαίων, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ωφελίμων δαπανῶν. Ὅρα L. 25 Πανδ. 13.7, nec talem efficere rem pignoratam ut gravis sit debitori ad recuperandum—ΓρΑΚ § 497—503.

13) Τὸ δικαίωμα τῆς προτιμήσεως δὲν ἀποτελεῖ ἐμπράγματον δικαίωμα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ δικαίῳ.

14) Τιτλ. Πανδ. 18.3.

15) Ἀνωτέρω I § 112. Ὁ πωλητής ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως χωρὶς νὰ χεζῇ προηγουμένης ἀπειλῆς L. 4 § 4 Πανδ. 18.3, καὶ ἄ.ευ πταίματος τοῦ ἀγοραστοῦ. Ἄλλ' ὁ πωλητής δὲν τὸ ἔχει, ὅταν ἡ αἰτία τῆς μὴ πληρωμῆς κεῖται ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. L. 4 § 4, L. 8 Πανδ. 18.3. Παρ. L. 54 § 1 Πανδ. 19.1—L. 8 Πανδ. 18.3.

χρόνου γίνῃ πρὸς αὐτὸν κρείσσων προσφορά.²¹ Ἄλλ' ὁ ἀγοραστὴς ἔχει δικαίωμα προτιμῆσεως, οὕτως ὥστε δύναται αὐτὸς προσφέρειν τὸ κρεῖττον τίμημα νὰ τηρήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἀγοραπωλησίαν.^{22, 23}

§ 96. Τελείωσις τῆς ἀγοραπωλησίας. Μετάβασις τοῦ κινδύνου.

Διὰ τῆς τελειώσεως τῆς ἀγοραπωλησίας ὁ κίνδυνος τῆς τυχαίας ἀπωλείας ἢ τῆς τυχαίας χειροτερεύσεως τοῦ πωληθέντος πράγματος (πωλημάτων) μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγοραστήν—*periculum est emptoris*.^{1, 2} Τοῦτο δηλοῖ ὅτι ὁ ἀγοραστὴς ὑποχρεοῦται πρὸς πληρωμὴν τοῦ ἀγορασθέντος πράγματος ὡς ἐάν ἦ ἀπολαύσας αὐτοῦ. Ὁ ΓρΑΚ § 347 ἐπὶ ἀποχωρήσεως μεταχειρίζεται τὸν νομὴν ἀπὸ τῆς παραλαβῆς, ὡς ἐὰν ἡ ἀγωγή τῆς κυριότητος ἦτο ἔκτοτε ἐκκρεμής, δηλ. ὡς διαχειριστὴν ἄλλοτριων.

22) Τιτλ. Πανδ. 18.2. Τοιαῦτα συμβάσεις δὲν εἶνε συχναί ἐν ταῖς νεοτέραις συναλλαγαῖς.—Ὁ ΓρΑΚ δὲν πραγματεύεται αὐτὰς εἰδικῶς.

23) L. 7—L. 8 Πανδ. 18.2.

1) Τιτλ. Πανδ. 186—Κωδ. 4.48.

2) Οἱ Ρωμαῖοι τὸν κανόνα *periculum est emptoris* ἐκτάκτως συχνὰ ἐκφράζουσιν, ἀναντιρρήτως διότι ἐν Ρώμῃ δὲν ἴσχυεν ἀνενδοιαστικῶς. Ὡς διδακτικὸν κανόνα τὸν ἀναφέρει ἡ § 3 Εἰσηγ. 3.23. *Cum autem emptio et venditio contracta sit... periculum rei venditae statim ad emptorem pertinet, tametsi adhuc ea res emptori tradita non sit.* [Ὅταν δὲ συναφθῇ ἀγοραπωλησία... ὁ κίνδυνος τοῦ πωληθέντος ὡς εὐθὺς τὸν ἀγοραστήν καὶ ἐὰν μέχρι τοῦδε τὸ πωληθέν δὲν παρεδόθῃ τῷ ἀγοραστῇ]. Πρὸς τοῦτοις L. 5 § 2 Πανδ. 18.5—L. 11 § 12 Πανδ. 43.24—L. 14 Πανδ. 47.2—L. 1—L. 4—L. 6 Κωδ. 4.48. Ἐν τοῦτοις ἀπέριψε τὸν κανόνα ὁ Κουϊάκιος (σχόλιον) ad Africanum L. 33 Πανδ. 19.2, ἀλλ' ἀνεχάλεσε τὴν δόξαν ταύτην ἐν recit. ad Cod. 4.48. Νεωστὶ κατεπολέμησε τοῦτον ὁ Puntischart. Ἄλλ' εἶνε ἐδραῖος, καίπερ χωρίων τινῶν ἐγαιρόντων ἐνδοιασμούς. Τοιαῦτα εἶνε πρῶτον ἡ L. 13 Πανδ. 18.6. *Lectos emptos aedilis cum in via publica positi essent, condecit: si traditi essent emptori aut per cum stetisset quo minus traderentur, emptoris periculum esse placet.* [Κλίνας ἀγορασθείσας ὁ ἀγορανόμος, διότι ἦσαν τεθειμέναι ἐν τῇ δημοσίᾳ ὁδῷ, κατέθραυσεν· ἐὰν εἶχον παραδοθῇ τῷ ἀγοραστῇ ἢ ἐξ αἰτίας τούτου δὲν εἶχον παραδοθῇ, ὁ κίνδυνος ὡς τὸν ἀγοραστήν]. L. 15 eod. *Quod si neque traditi essent neque emptor in mora fuisset quo minus traderentur, venditoris periculum erit* [διότι, ἐὰν μήτε παρεδόθησαν, μήτε ὁ ἀγοραστὴς ἦτο ἐν ὑπερῃμερίᾳ τῆς μὴ παραλαβῆς αὐτῶν, ὁ κίνδυνος ἔσται τοῦ πωλητοῦ]. Ἐὰν ὁ ἀγορανόμος διέταξε δικαίως ἢ ἀδίκως τὴν κατα-

τιμήματος, καίπερ τοῦ πωληθέντος πράγματος μὴ δυναμένου νὰ παραδοθῇ ἢ παραδιδόμενου ἐν χειροτερεύσει ἕνεκα τυχαίου γεγονότος.^{3, 4, 5}

στροφῇ, μένει ἄλυτον τὸ ζήτημα ὡς ἐκ τῆς L. 14 Πανδ. eod. προκύπτει. Τοῦτο δὲν ἐνδιέφερεν. Διότι οὐδαμῶς ἀνταπεκρίθη ὁ πωλητὴς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὑφεισμένην custodia (φύλαξιν), θέσας τὰς πωληθείσας κλίμας ἐπὶ τῆς δόου, διὰ τοῦτο ἄφορᾷ αὐτὸν ὁ κίνδυνος. Māλλον ἀμφίβολος εἶνε ἡ L. 15 § 1 Πανδ. 18.6. *Materia empti si furto periisset, postquam tradita esset, emptoris esse periculo respondit, si minus venditoris: videri autem trabes traditas, quas emptor signasset.* [Ἐὰν ἀπολεσθῇ τὸ ἀγορασθὲν (οἰκοδομησίμων) ὑλικόν διὰ κλοπῆς, ἀφοῦ παραδοθῇ τῷ ἀγοραστῇ, ἀπεκρίθη ὅτι ὁ κίνδυνος ἐστὶ τὸν ἀγοραστήν, ἂν δὲ πρὸ (τοῦ νὰ παραδοθῇ) τὸν πωλητήν. Φαίνονται παραδοθεῖσαι αἱ δοκαί, ὅσας ὁ ἀγοραστής ἤθελε σφραγίσει]. Ὁ Ἀλφηνὸς καὶ ἐδῶ θέλει μόνον νὰ εἰπῇ: μέχρι τῆς παραδόσεως ἡ custodia (φύλαξις) ἐπίκειται τῷ πωλητῇ. ὅθεν ἐπὶ τασούτων ἐστὶ αὐτὸν ὁ κίνδυνος τῆς κλοπῆς κατὰ κανόνα, ἥτοι ἐφ' ὅσον δὲν δύναται νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἑλλειψιν πταισμάτων του. Ὅτι ὁ Ἀλφηνὸς γενικῶς ἀνεγνώριζε τὸν κανόνα *periculum est emptoris*, προκύπτει κατὰ τὴν κρίσιν μου ἐκ τῶν τελευταίων λέξεων τῆς L. 12 Πανδ. 18.6. *Δυσχερεστάτη εἶνε ἡ L. 33 Πανδ. 19.2 Ἀφρικανός. Si vendideris mihi fundum isque priusquam vacuus traderetur publicatus fuerit, tenearis ex empto: quod hac tenus verum erit, ut pretium restituas.* [Ἐὰν μοι πωλήσῃς ἄγρον καὶ οὗτος πρὸ τοῦ παραδοθῆναι σχολαίως δημευθῇ, ἐνέχσαι ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας ἡ δὲ ἐνοχὴ ἐκτείνεται μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ τιμήματος]. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀφρικανὸς ἐδέχετο γενικῶς ὅτι ὁ κίνδυνος ἐστὶ τὸν ἀγοραστήν, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς L. 39 Πανδ. 46.3 εἰλημμένης ἐκ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῶν *Questiones ... et nummi emptoris periculo sint... et nihilominus merx quoque, quia emptio perfecta sit* [καὶ τὰ νομίσματα κινδυνεύουσι τῷ ἀγοραστῇ ... καὶ οὐχ ἦττον καὶ τὸ πωληθέν, διότι ἡ ἀγοραπωλησία εἶνε τελεία]. Ὅθεν ἡ ἀπόρριψις τοῦ Ἀφρικανοῦ ἐν L. 33 πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν αἰτίαν αὐτῆς εἰς τὸ ἔκτακτον γεγονός τῆς δημεύσεως τοῦ ἀγροῦ ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ἐπὶ ἀνωτέρας βίας — ἀνωτέρω § 39 — δὲν ἀνεγνώριζεν ὁ Ἀφρικανός *periculum est emptoris* ἀλλ' ὅρα καὶ L. 11 Πανδ. 21.6.

3) Περὶ τοῦ λόγου τοῦ κανόνος *periculum est emptoris* ἀπεφάνθη ἀνωτέρω § 20. Ἀνεπτύχθη ἱστορικῶς ἐκ τῆς ἀρχικῆς κατασκευῆς τῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων, μετωχτευθῇ εἰς τὰς συναλλαγὰς καὶ κατ' ἀκολουθίαν τούτου διετηρήθη καὶ κατόπιν. Ὅτι ἐπὶ τῆς ἐκμισθώσεως ὁ κίνδυνος διεμορφώθη ἄλλως, τοῦτο δὲν ἐπηρεάζει τὴν ἀγοραπωλησίαν. Ἐκ τῶν ἑλλων ἐρμηνειῶν ἀναφέρω τὰς ἐπομένας. α') Ὁ Windscheid δικαιολογεῖ τὸν κανόνα ἕνεκα τῆς ἀπαλλακτικῆς φύσεως τῆς ἀγοραπωλησίας, ἥτις ἤγαγεν εἰς τὴν θεωρίαν, ὅτι τὸ πωληθέν λογίζεται μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων ὡς χωρισθὲν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πωλητοῦ καὶ μεταβιβάσθην εἰς τὴν τοῦ

λησία λογίζεται τελεία, ἐὰν τὸ πωληθὲν ὑφίσταται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πληρώσεως τῆς αἵρέσεως. Ὁθεν διαρκούσης τῆς αἵρέσεως ὁ κίνδυνος τῆς ἀπωλείας τοῦ πράγματος ἀφορᾷ τὸν πωλητὴν, τοῦναντίον δὲ ὁ κίνδυνος τῆς χειροτερεύσεως τὸν ἀγοραστήν.⁶

β) Ἡ ἀγοραπωλησία λογίζεται ὡς μὴ τελεία, ὅταν τὸ τίμημα ὁμάδος ὠρίσθῃ κατὰ μέτρον, βάρος ἢ ἀριθμὸν (emptio ad mensuram — ἀγοραπωλησία κατὰ μέτρῃσιν), ἐφ' ὅσον δὲν ἐγένετο μέτρῃσις, ἐπομένως τὸ ὅλον τίμημα δὲν ἐξευρέθη, εἰσέτι. Τοιαῦται ἀγοραπωλησίαι διέπονται ὑφ' ὧν κανόνων αἱ ὑπὸ αἵρεσιν διατελοῦσαι. Ὁθεν ὁ πωλητὴς φέρει τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας, ὁ δὲ ἀγοραστής τὸν τῆς χειροτερεύσεως.⁷

γ) Ἡ ἀγοραπωλησία δὲν εἶνε τελεία, ὅταν πωλῇται ἔκ τινος ὁμάδος ὠρισμένος ἀριθμὸς κομματιῶν μήπω ἀποχωρισθέντων ἢ ὠρισμένων ποσὸν μονάδων μετρικῶν ἢ βάρους.⁸ Ἐνταῦθα μόνον ἀπὸ τοῦ ἀποχωρισμοῦ καθορίζεται τὸ πωλούμενον πρᾶγμα. Μέχρι τοῦ ἀποχωρισμοῦ ὁ πωλητὴς φέρει τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας καὶ τῆς χειροτερεύσεως.

Ἐὰν ὁμάς τις ἐπωλήθῃ ἐνὶ τιμήματι (per aversionem — κατ' ἀποκοπήν, ἀλόχιον), ὁ κίνδυνος μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγοραστήν ἄμα τῇ συνάψει τῆς ἀγοραπωλησίας. *Ἀγορασιεὶ ἐνὶ γνέσσει κερὶς ὑφ' οὗ ἐξέρχεται*

Ἐπὶ καθαρῶν ἀγοραπωλησιῶν γένους κατ' ἀρχὴν ὁ πωλητὴς φέρει τὸν κίνδυνον μέχρι τῆς ἐκτελέσεως ἤτοι κατὰ κανόνα μέχρι παραδόσεως τοῦ πράγματος εἰς τὸν ἀγοραστήν ἢ μέχρι τῆς ὑπερημερίας τούτου. Ἄλλ' ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν ἐξ ἀποστάσεως ὁ ἀγοραστής φέρει τὸν

6) L. 8—L. 10 Πανδ. 18.6—L. 10 § 5 Πανδ. 23.3.

7) L. 35 § 5 Πανδ. 18.4—L. 35 § 6 Πανδ. 18.4.

8) L. 2 Κωδ. 4.48. Cum convenit ut singulae amphorae vini cerdo pretio veneant, antequam tradentur, imperfecta etiam tunc venditione periculum vini mutati emptoris, qui moram mensurae faciendae non interposuit, non fuit. [Ὅταν συνεφωνήθῃ, ἵνα ἕκαστος ἀμφορέας οἴνου πωληθῇ ἀντὶ ὠρισμένου τιμήματος, πρὸ τῆς παραδόσεως, αὕτης τότε ἀκόμη ἀτελοῦς τῆς ἀγοραπωλησίας ὁ κίνδυνος τοῦ μεταβληθέντος (κόψαντος) οἴνου δὲν εἶνε τοῦ ἀγοραστοῦ, ὅστις δὲν κατέστη ὑπερήμερος περὶ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς καταμετρήσεως]. Κατὰ τῆς δόξης τοῦ Μόμσεν, ὅστις ἐπραγματεύετο τὴν ἀγοραπωλησίαν ταύτην ὡς ὑπὸ αἵρεσιν καὶ διὰ τοῦτο ἐπέβαλλε τῷ ἀγοραστῇ τὸν κίνδυνον τῆς χειροτερεύσεως, ὅρα Windscheid § 390 σημ. 9.

Ἑνοχικὸν Δίκαιον

κίνδυνον ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ πράγματος ἢ ἀπὸ τῆς παραδόσεως εἰς ἀγωγιάτην πρὸς μετακόμισιν.⁹

§ 97. Ὑποχρεώσεις τοῦ ἀγοραστοῦ.
Πρὸ ἀφωρισμένης ἐκχωρήσεως ἀγοραστῆς δὲ γινώσκαι μέρει, Καρλ. III § 232, 233 ΚΒ. 232

Ὁ πωλητὴς δύναται νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ τῆς *actio venditi* (ἀγωγὴν ἐκ τῆς πωλήσεως).¹

1. Πληρωμὴν² τοῦ συμφωνηθέντος τιμήματος μεταδιβαζομένης τῆς κυριότητος αὐτοῦ εἰς τὸν πωλητήν. Ἡ καταβολὴ δι' ἄλλων ἀξιών, λ.χ. συναλλαγματικῶν, μετοχῶν ἢ δι' ἀναλήψεως ὑποθηκῶν³ δύναται εἴτε νὰ ἐπιτρέπηται τῷ ἀγοραστῇ εἴτε νὰ ἐπιβάλληται αὐτῷ ὡς ὑποχρεώσεις.

9) Ὡς κρατούσα λογιστέα ἡ ἐκχωριστικὴ θεωρία τοῦ *Thöl* (*Handelsrecht* 5 ἐκδ. § 262). Κατὰ ταύτην ὁ κίνδυνος ἐπὶ ἀγοραπωλησίας γένους μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγοραστήν, ὅταν ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ ἀπέναντι τοῦ ἀγοραστοῦ ἐξεχωρίσθῃ εἰδὸς τι, ὃ δὲ ἐκχωρισμὸς ἐγνωστοποιήθῃ τῷ ἀγοραστῇ διὰ δημοσιότησεως. Ἦτοι ἀπαιτεῖται πρᾶξις τῆς βουλήσεως τοῦ πωλητοῦ καὶ πρᾶξις τῆς γνώσεως τοῦ ἀγοραστοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ζητεῖ ὁ *Thöl* νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπὶ τῆς κυρίως ἀγοραπωλησίας γένους τὴν ρωμαϊκὴν ἀπόφασιν σχετικῶς πρὸς τὴν μεταβίβασιν τοῦ κινδύνου ἐπὶ πωλήσεως ποσότητός τινος ἐξ ὁμάδος. Ἀλλ' οὕτως οὔτε τὸ ΡΔ οὔτε τὴν πρακτικὴν ἀνάγκην ἀκολουθεῖ. Ὅρα *Jhering* (*Jahrbücher* IV n. 5). Ὁρθότερα εἶνε ἡ θεωρία τοῦ Γέριγκ, καθ' ἣν ὁ κίνδυνος ἐπὶ τῆς ἀγοραπωλησίας γένους μεταβιβάζεται διὰ τῆς παραδόσεως. Τὴν θεωρίαν ταύτην ὀνομάζει αὐτὸς ὁ Γέριγκ θεωρίαν τῆς παραδόσεως. Ὁρθότερον θὰ ὀνομάζετο θεωρία τῆς ἐκτελέσεως. Διότι ἐπὶ τῆς ἀγοραπωλησίας γένους ὁ κίνδυνος μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγοραστήν ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως—τῆς ὑπερημερίας μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψεως. Ἀλλ' ἂν ἐκτελεσθῇ ἡ ἐκτέλεσις, ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῆς ἀγοραπωλησίας ἀποστάσεως, διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ πωληθέντος πρὸς ἀγωγιάτην διὰ τὸν ἀγοραστήν, ἡ μετάβασις τοῦ κινδύνου συνάπτεται πρὸς τοῦτο. Ὅτι τὸ πωληθὲν ἐξεχωρίσθῃ, οὔτε ἀπαιτεῖται πᾶντοτε οὔτε ἀρκεῖ.

1) L. 13 § 20 Πανδ. 19.1... *item usurae pretii post diem traditionis: nam cum re emptor fruatur aequissimum est eum usuras pretii pendere* [ὡσαύτως οἱ τόκοι τοῦ τιμήματος μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς παραδόσεως· διότι ἔκρου ὁ ἀγοραστὴς ἀπολαύει τοῦ πράγματος, ἐπεικεστάτον εἶνε νὰ ἀποτίνῃ καὶ τοὺς τόκους τοῦ τιμήματος].

2) L. 11 § 2 Πανδ. 19.1 — L. 1 Πανδ. 19.4.

3) Ἐὰν ἀνελήφθησαν ὑποθήκαι «*in partem pretii*» (ἀντὶ μέρους, τοῦ τιμήματος), καὶ ἡ ἀναδοχὴ αὕτη δὲν εἶνε δυνατὴ, διότι λ.χ. τὸ ἐνυπόθηκον χρέος ἀπεσβέσθη ἤδη, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἀνάλογον ποσὸν τοῦ τιμήματος εἰς χρήματα.

Ἐκτός τοῦ τιμήματος ὄνναι να ἐπιβληθῶσι τῷ ἀγοραστῇ καὶ ἄλλαι παροχαί, λ. χ. να ἀφήσῃ τοὺς μισθωτὰς ἐν τῇ πωληθείσῃ οἰκίᾳ.*

2. Τὸ καθυστερούμενον τίμημα ἀπὸ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγμα- + ΚΑ 369
τος φέρει τόκον,* ἐὰν ἄλλο τι δὲν ὠρίσθῃ.* Ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν ἐπὶ 442. 523
πιστώσει, καθ' ἃς χορηγεῖται ὠρισμένη προθεσμία πληρωμῆς τοῦ 128. 232
τιμήματος, δὲν δίδεται τόκος εἰμὴ ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας, 313. ΚΓ
διότι ὁ διαρκούσης τῆς προθεσμίας τόκος κατὰ κανόνα συνυπολογίζεται 283-512
ἀρχῇθεν ἐν τῷ τιμήματι.* 18. 210
ΚΑ 369

3. Δαπάναι τοῦ πωλητοῦ μετὰ τὴν σύναψιν τῆς ἀγοραπωλησίας 113. 121
γενόμεναι ἀποδίδονται αὐτῷ ἐντόκως, ἐὰν ἦσαν ἀναγκαῖαι ἢ ἀπλῶς 128. 523
μὲν ὠφέλιμοι ἄλλ' ἀνταποκρινόμεναι προφανῶς πρὸς τὴν εἰκαζομένην
θέλησιν τοῦ ἀγοραστοῦ,* ἢ ἐὰν ἐγένοντο τῇ συναινέσει τοῦ ἀγο-
ραστοῦ.*

4. Ὁ ἀγοραστὴς οὐ μόνον δικαιοῦται να ζητήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' 392. 397
ὀφείλει να τὸ παραλάβῃ, καὶ ἐὰν δὲν τὸ παραλάβῃ, εὐθύνεται 433. 60
διὰ τὰ δαπανήματα τὰ γενόμενα ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ πρὸς ἀπαλλαγὴν
αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πράγματος. Ἄλλ' ἡ ὀφειλὴ πρὸς παράληψιν τοῦ
πράγματος δὲν ἐπίκειται τῷ ἀγοραστῇ, ὅταν κατὰ τὸν χρόνον τῆς
ἐξουσίας τοῦ ἀγοραστοῦ δυνάμει να παραλάβῃ τὸ τίμημα ΚΑ 393. 397 ΚΑ 58
ΚΕ 2. 140. 192 491. 505 ΚΣΤ 466 ΚΘ 216 η 266 ΠΑ 90 καὶ ἐπὶ ἀναγκῇ 433. 60

4) L. 13 § 30 Πανδ. 19.1. Πάντοτε ὅμως ὑπάρχει ἀγοραπωλησία μόνον 40. 316
ὅταν ὁ κύριος σκοπὸς τῆς συμβάσεως εἴναι ἀνταλλαγὴ πραγμάτων πρὸς χρή-
μα. Πάντοτε δὲ καὶ ἀπορριπτικῆς κατὰ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων

ENOXIKON

[illegible]

Ἡ ἀνακοίνωσις τῆς δίκης εἶνε περιττή, ὅταν ὁ πωλητὴς καὶ ἄνευ αὐτῆς συμμετέχῃ τῆς δίκης ὡς παρεμβαίνων προσθέτως ἢ ὅταν παραιτῇται ταύτην ¹² ἢ ὅταν εἶνε ἀπὼν ἤτοι ἐκτὸς τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἢ ὅταν ἡ διαμονὴ αὐτοῦ εἶνε ἄγνωστος ἢ ὅταν δολῶς ἀποφύγῃ τὴν ἀνακοίνωσιν. ¹³

Ἐὰν ἡ ἀνακοίνωσις παρελείφθῃ ἄνευ τοιούτων λόγων, ὁ πωλητὴς δὲν εὐθύνεται ἕνεκα τῆς περὶ ἐκνικήσεως ἀποφάσεως. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀγοραστής δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τῷ μετεπιβάσθῃ φαινομενικὸν καὶ ἀνυπόστατον δικαίωμα, δύναται ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν. ¹⁴

γὰλτς ραθυμίας, δὲν εὐθύνεται ὁ καθ' οὗ ἡ ἀνακοίνωσις λόγῳ ἐκνικήσεως [Αρ. Πάγου 10 τοῦ 1884 Γ. Διορ.]

(12) L. 63 Πανδ. 21.2.

(13) L. 56 § 5 Πανδ. 21.2.

(14) Ὅτι ὁ ἀγοραστής ἕνεκεν ἐκνικήσεως ἔχει ἀναγωγὴν μόνον ἂν ἐγνώστοποίησε τὴν δίκην τῷ πωλητῇ, ἀποφαίνεται λίαν ὠρισμένως ἡ L. 7 Κωδ. 8.44 καὶ ἡ L. 8 Κωδ. 8.44. *Emptor fundi nisi auctori aut heredi ejus denuntiaverit, evicto praedio neque ex stipulatu neque ex dupla neque ex empto actionem contra venditorem vel fidejussores ejus habet.* [Ὁ ἀγοραστής ἀγορῶν, ἐὰν μὴ ἀναγγείλῃ (τὴν δίκην) πρὸς τὸν πωλητὴν ἢ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ ἐκνικηθέντος τοῦ ἀγορῶν, οὔτε ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως, οὔτε ἐκ τῆς διπλῆς (ποινῆς) οὔτε ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας ἔχει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ πωλητοῦ ἢ τῶν ἐγγυητῶν αὐτοῦ]. Οὕτω δὲ κανὼν, ὃν οἱ Νομικοὶ ὑπερήσπισαν ἤδη ἕνεκεν ἐσωτερικῶν λόγων [Παρ. L. 53 § 1 Πανδ. 21.1] καθιερώθη διὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀσθενείας. Οὐχ ἥττον ἐπιεικεστέρα δόξα δέχεται, ὅτι ἡ παράλειψις τῆς ἀναγγελίας τῆς δίκης δὲν βλάπτει, «ὅταν ὁ ἀγοραστής δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ πωλητὴς τὴν ἀπώλειαν τῆς δίκης δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποτρέψῃ». Ὁ δὲ Windscheid § 391 σημ. 12 τότε μόνον ἀρνεῖται τὴν ἀναγωγὴν λόγῳ ἐκνικήσεως, «ὅταν ὁ πωλητὴς δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἦτο εἰς θέσιν νὰ δώσῃ ἄλλην ἔκβασιν εἰς τὴν δίκην». Τοιαύτη ἀπόδειξις δὲν εἶναι εὐκόλῃ, περιάγει δὲ εἰς δυσχερῆ θέσιν τὸν πωλητὴν ἀπέναντι τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦ παραλιπόντος τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ πρὸς ἀναγγελίαν τῆς δίκης. Κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν πρέπει τοῦτο τοῦλάχιστον νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν Αὐτ. Διατάξεων, ὅτι ὁ ἀγοραστής, ὁ μὴ ἀναγγείλας τὴν δίκην, δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ ἀπέναντι τοῦ πωλητοῦ ἐπὶ τῆς ἐκνικώσεως ἀποφάσεως. Ἐχει δὲ μόνον τὴν αὐθυπόστατον ἀπόδειξιν, ὅτι ἕνεκα τοῦ ἐλλείποντος δικαίου τοῦ πωλητοῦ δὲν περιήλθεν εἰς τὴν ἐν τῇ συμβάσει συμφωνηθεῖσαν θέσιν. Τὴν L. 11 § 12 Πανδ. 19.1 ἄλλως τε διὰ τὸ ζήτημα ἡμῶν μόλις δύναται τις νὰ ἐπικαλεσθῇ, ὅτι πραγματευομένην ἀγορανομικὸν ἐλάττωμα καὶ οὐχὶ ἐκνικήσιν.

γ) Τὸ δικαίωμα, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐξενικήθη ὁ ἀγοραστής, πρέπει νὰ ὑφίστατο ἐν τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν παρεδόθη αὐτῷ τὸ πωληθέν.¹⁵

Εἶνε ἀδιάφορον διὰ τίνος ἀγωγῆς ἐπῆλθεν ἡ ἐκνίκησις εἴτε δι' ἐκδικητικῆς, εἴτε πωδελικιανῆς, εἴτε κληρονομικῆς, εἴτε ὑποθηκικῆς,¹⁶ εἴτε ἐνεχυρικῆς, εἴτε προσωπικῆς ἀπευθυνομένης κατὰ τρίτων.^{17, 18}

15) L. 11 Πανδ. 21.2. Παῦλος Lucius Titius praedia in Germania trans Rhenum emit et partem pretii intulit: cum in residuam quantitatem herem emptoris conveniretur, quaestionem rettulit dicens hac possessiones ea praeecepto principali partim distractas partim veteranis in praemia adsignatas: quaero an hujus rei periculum ad venditorem pertinere possit? Paulus respondit: futuros casus evictionis post contractam emptionem ad venditorem non pertinere et ideo secundum ea quae proponuntur pretium praediorum peti posse. [Ὁ Λεύκιος Τίτιος ἡγόρασεν ἀκίνητα ἐν Γερμανίᾳ πέραν τοῦ Ρήνου καὶ κατέβαλε μέρος τοῦ τιμήματος. Ὅταν διὰ τὸ ὑπόλοιπον ἐνήχθη ὁ κληρονόμος τοῦ ἀγοραστοῦ, ἀντέταξεν ὅτι τὰ κτήματα ταῦτα κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἡγεμόνος (τῆς Ρώμης) ἐν μέρει ἐξεπορεύθησαν καὶ ἐν μέρει ὠρίσθησαν ὡς βεβαθεῖα εἰς τοὺς ἀπομάχους. Ἐρωτῶ ἂν ὁ τοιοῦτος κίνδυνος δύναται νὰ ἀφορᾷ τὸν πωλητὴν; Ὁ Παῦλος ἀπεκρίνατο: αἱ μέλλουσαι περιπτώσεις ἐκνικήσεως μετὰ τὴν σύναψιν τῆς ἀγοραπωλησίας, δὲν ἀφορᾷ τὸν πωλητὴν καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὰ προτεινόμενα δύναται νὰ ζητηθῇ τὸ τίμημα τῶν ἀκινήτων παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ]. L. 1 Κωδ. 4. 48.

16) L. 34 § 2—L. 35—L. 63 § 1 Πανδ. 21,2—L. 5—L. 4—L. 19 Κωδ. 8.44. Σήμερον συνήθως συμφωνεῖται ὅτι ὁ ἀγοραστής ἀναλαμβάνει νὰ ἐξοφλήσῃ διὰ τοῦ τιμήματος ὠρισμένας ὑποθήκας βχυροῦσας τὸ πωληθέν ἀκίνητον, ἐνῶ ὁ πωλητὴς ὑπόσχεται τὴν ἐξάλειψιν τυχόν ἄλλων μὴ ἀναληφθεισῶν ὑποθηκῶν. Τότε φυσικὰ ὁ ἀγοραστής ἔχει ἀξιώσεις κατὰ τοῦ πωλητοῦ μόνον ἐνεκα τῶν τελευταίων. Καὶ δι' οὗτο δύναται νὰ ἐναγάγῃ ζήτησιν τὴν ἐξάλειψιν καὶ δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἐκνίκησιν. Ὁ ΓρΑΚ § 439 σημ. 2 λέγει: Ὑποθήκην, ἐδαφόχρεον (Grundschuld), πρόσθετον ἢ ἐνεχυρον ὑποχρεοῦται νὰ ἀλῇ ὁ πωλητὴς καὶ ἂν ὁ ἀγοραστής γνωρίζῃ τὸ βάρος τοῦτο. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ προσημειώσεως πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἀξιώσεως πρὸς σύστασιν ἐνὸς τῶν δικαίων τούτων.

17) Ἐν L. 34 § 1 Πανδ. 21.2 γίνεται λόγος περὶ ἀγωγῆς διανομῆς, ἐν δὲ L. 39—L. 66 Πανδ. 29.2 περὶ ἀποκαταστάσεως εἰς ἀκέραιον.

18) Ἐὰν ἡ κτήσις τῆς νομῆς τοῦ ἀγοραστοῦ ἀμφισβητῆται δι' ἀγωγῆς περὶ νομῆς καὶ ἡττηθῇ ὁ ἀγοραστής, δὲν ὑπάρχει ἐκνίκησις, ἀλλὰ μᾶλλον δὲν ἐγένετο παράδοσις, L. 11 § 13 Πανδ. 19.1. Ὅθεν ἐνάγει ὅπως τῷ παρασθῇ ἡ νομὴ καὶ μόνον ἐπιδοθητικῶς πρὸς παροχὴν τοῦ διαφέροντος. Ὅρα ὁμοίως καὶ L. 38 § 3 Πανδ. 45.1.

κβ. 58⁵ Μερικὴ ἐκνίκησις χορηγεῖ ἀξίωσιν πρὸς ἀνάλογον ἀποζημίωσιν.
 κβ. 239⁹ Ἀποτελεῖ δὲ τοιαύτην ἀμέσως μὲν ἡ ἐκνίκησις σωματικῶν ἢ ἰδεατῶν
 κβ. 35⁵ μερῶν τοῦ πωληθέντος, ἐμμέσως δὲ ἡ ἐκνίκησις καρπῶν ἢ ἄλλων
 προϊόντων, ἅτινα παρήγαγε τὸ πωληθὲν μετὰ τὴν παράδοσιν, ὡς καὶ
 ἡ ἐπιδικασίς ἐπικαρπίας.¹³

Τούναντίον δὲν λογιζέται μερικὴ ἐκνίκησις ἡ νικηφόρος ἐνάσκησις
 δουλειῶν ἐπὶ ἀκινήτων.²⁰ Ὅθεν ἕνεκα τούτων εὐθύνεται ὁ πωλητὴς
 μόνον ὅταν ἰδιαίτερώς ὑπεσχέθῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πωλουμέ-
 νου ἀπὸ πάσης δουλείας ἢ ἀπὸ ὠρισμένων δουλειῶν ἢ ὅταν δοῶν
 ἀπεσιώσῃσιν τὴν δουλείαν.²¹

Ἐπὶ ἐμπραγμάτων βαρῶν δὲν ἐφαρμόζονται ταῦτα. Ὁ πωλητὴς
 δὲν εὐθύνεται μὲν διὰ βάρη, ἅτινα κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ τόπου
 βαρύνουσι τακτικῶς τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα, ἀλλ' εὐθύνεται διὰ τὰ
 μὴ συνήθη ἐν τῷ τόπῳ βάρη, ἅτινα δὲν ἐδῆλωσε τῷ ἀγοραστῇ καὶ
 ἅτινα ἔμειναν τούτῳ ἄγνωστα.²²

19) L. 66 Πανδ. 18.4.—L. 15 § 1—L. 39 § 5 Πανδ. 21.2.—Ὁμοίως
 ὁ ΓρΑΚ.

20) Αὕτη εἶνε ἡ κρατοῦσα δόξα ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς L. 59 Πανδ. 18.
 1. Cum venderes fundum, non dixisti, «ita ut optimus maximusque» ve-
 rum est quod Quinto Mucio placebat, non liberum, sed qualis esset, fun-
 dum praestari oportere: idem et in urbanis praediis dicendum est. [Ἐὰν
 πωλῶν ἀγρὸν δὲν εἶπας (πωλῶ αὐτόν), οὕτως ὥστε (νὰ εἶνε) ἄριστος καὶ μέ-
 γιστος, εἶνε ἀληθὴς ἡ γνώμη τοῦ Κοίντου Μουκίου ὅτι πρέπει νὰ παρασχεθῇ
 ὁ ἀγρὸς οὐχὶ ἐλεύθερος ἀλλ' οἷος ἦτο. Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῶν ἀστικῶν
 ἀκινήτων]. Ἐπίσης ἡ L. 75 Πανδ. 21.1 κηρύττει ὅτι ὁ πωλητὴς ἕνεκα δου-
 λειῶν εὐθύνεται ἂν τὸ ἀκίνητον παρεδόθῃ ὡς optimus maximus ἦτο ἐλευθε-
 ρον δουλειῶν. Αἱ κατὰ φερόμεναι L. 61 Πανδ. 21.1 καὶ L. 15 § 1 Πανδ.
 21.2 ὀρίζουσι μόνον τί παρέχει ὁ πωλητὴς, ὅταν ὁ ἀγοραστὴς ἔχῃ ἀξίωσιν
 ἐκνικήσεως ἕνεκα δουλειῶν, ἀλλ' οὐδῶν ἀποφαίνονται τότε ἐνασχεῖται τοι-
 αὕτη ἀξίωσις. Οὕτως ὁ Windscheid § 391 σημ. 28. Οἱ νεώτεροι σχεδὸν πάν-
 τες ἀσπάζονται τὴν ἐνταῦθα ἐκτιθεμένην δόξαν. (Vangerow § 610) Γερμ.
 Ἄκυρ. IV σελ. 194, VII σελ. 174).—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ ὁ πωλητὴς εὐθύνε-
 ται καὶ διὰ τὰς δουλείας τὰς βαρυνούσας τὸ ἀκίνητον.

21) Ἡ μὴ δῆλωσις τῶν τῷ πωλητῇ γνωστῶν δουλειῶν δὲν εἶνε ἐν
 πάσῃ περιπτώσει ὁλός—Γερμ. Ἄκυρ. VII σελ. 174—ἀλλ' εἶνε τοιοῦτος
 ὅταν ὁ πωλητὴς γινώσκῃ, ὅτι αὐταὶ ἀντικείμεναι πρὸς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ὁ
 ἀγοραστὴς ἡγόρασε, λ. γ. ἵνα οἰκοδομήσῃ τὸ ἀγορασθὲν ἀκίνητον.

22) Ἐνεκα τῶν βαρῶν παρ. L. 9 Κων. 4.49—L. 21 § 1—L. 41 Πανδ.

δ) Ὁ πωλητὴς δὲν εὐθύνεται, ὅταν ὁ ἀγοραστὴς ἐγίνωσκε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκνικητοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀγοραπωλησίας. ³³ ΚΕ. 52. ΚΕ. 52

Ἐπίσης δὲν εὐθύνεται ἂν ἐπώλησεν ἐλεύθερον πάσης ὑποχρέωσης ἢ τοῦλάχιστον ἀπέκρουσε τὴν εὐθύνην ἕνεκεν ἐκνικήσεως. Ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει οὐδὲ τὸ τίμημα ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ, καίπερ ἐπελθούσης ἐκνικήσεως. ³⁴ Ἄλλ' ἂν ἐγίνωσκεν ὅτι οὐδὲν ἔχει δικαίωμα καὶ λάθρα παρενέβαλε τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐκνικήσεως, εὐθύνεται πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἕνεκα τοῦ ὁλοῦ τούτου, καίπερ ὑπαρχούσης τῆς παραίτησεως. ³⁵ ΚΕ. 52

2. Ἀντικείμενον τῆς ἀξιώσεως τοῦ ἐκνικηθέντος ἀγοραστοῦ εἶναι τὸ διαφέρων αὐτοῦ. ³⁶ ΚΒ. 58

Συμφώνως ταῖς γενικαῖς ἀρχαῖς μετρεῖται τοῦτο ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἀποφάσεως περὶ τῆς ἀναγωγῆς. ³⁷ Πρέπει δὲ νὰ ἀποτιμᾶται ἡ ἀξία, ἣν εἶχε τὸ πωληθὲν διὰ τὸν ἀγοραστὴν. Τὸ τίμημα δὲν λαμβάνεται ὡς ὅψι. ³⁸

Ἐὰν τὸ πρᾶγμα διήλθε πολλὰς χεῖρας—ἀπὸ τοῦ Α εἰς τὸν Β, ἀπὸ τοῦ Β εἰς τὸν Γ—καὶ ἐκνικηθῇ παρὰ τῷ Γ, τότε ὁ μὲν Β ἔχει ἀποφασισθῆναι ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ
ἀπὸ τοῦ Β εἰς τὸν Γ—καὶ ἐκνικηθῇ παρὰ τῷ Γ, τότε ὁ μὲν Β ἔχει ἀποφασισθῆναι ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ
19.1. ἥτις ὅμως δὲν παρέχει ἀσφαλὲς ἀποτέλεσμα.— Κατὰ τὸν Γ. ΑΚ § 436
δὲν εὐθύνεται ὁ πωλητὴς ἀκινήτου διὰ τὴν ὑπαρξίν δημοσίων φέρων καὶ ἄλλων δημοσίων βαρῶν, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν τῇ Κτηματολογίᾳ. Ἐνεκα καθυστερουμένων φέρων καὶ βαρῶν εὐθύνεται ὁ πωλητὴς, ἂν ὁ ἀγοραστὴς δὲν ἀνέλαβε ταῦτα.

23) L. 27 Κωδ. 8.44. — Γ. ΑΚ § 439 ἐδ. 1. Φυσικὰ ταῦτα εἶναι ἀπορριπτόμενα, καθ' ὅ ὁ πωλητὴς ὑποσχέθη τὴν ἄρσιν τοῦ δικαίου τοῦ τρίτου.

24) L. 6 § 9 Πανδ. 19.1—L. 69 § 5 Πανδ. 21.2 — L. 11 § 18 Πανδ.

19.1, περὶ τῆς ὁρᾶς Arndts § 303.—Γ. ΑΚ § 443.

25) Ἰδιορρυθμῶς ὁ Γ. ΑΚ § 440 ἐδ. 1.

26) L. 8 Πανδ. 21.2—L. 25 — L. 29 Κωδ. 8.44. Τὸ κύριον δὲν εἶναι ὁ χρόνος τῆς ἐκνικήσεως, ὡς λέγει ὁ Windscheid § 391 σημ. 34. Αἱ δαπάναι ἀποδοῦνται L. 9—L. 16 Κωδ. 8.44, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται, καὶ ἐπαύρουν αὐξήσει τῆς ἀξίας καὶ ὁ ἀγοραστὴς δὲν ἠδύνατο νὰ τὰς λάβῃ παρὰ τοῦ ἐκνικηθέντος. L. 43—L. 45 § 1 Πανδ. 19.1. Περὶ ἀποδόσεως τῶν δαπανῶν Bekker σελ. 310. Ἐὰν μέρος τοῦ πωληθέντος ἐκνικηθῇ, δὲν ἐκτιμᾶται μόνον ἡ ἀξία τοῦ μέρους τούτου, ἀλλὰ καὶ ἡ μείωσις τῆς ἀξίας τοῦ ὑπολοίπου, ἕνεκα τῆς ἐκνικήσεως τοῦ μέρους. Ἐν ταῖς Πηγαῖς ἀπαντῶσιν ἰδιαιτεροὶ κανόνες περὶ μερικῶν ἐκνικήσεων ἐπὶ τῆς duplæ stipulatio, ὡς ἐν L. 64 Πανδ. 21.2. Αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις δὲν ἔχουσι πρακτικὴν σημασίαν νῦν, διότι ἡ stipulatio duplæ ἐξέλιπεν.

27) L. 70 Πανδ. 21.2—L. 60 § 3 Πανδ. 21.2.—Τὸ διαφέρων δύναται—ἂν ἐκπέσῃ ἡ ἀξία τοῦ πράγματος—νὰ εἶναι μικρότερον τοῦ τιμήματος.

+ ἀγοραστὴς καὶ πωλὴς ἀγορεύοντες ἐν ἀγορᾷ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ
ἀπὸ τοῦ Β εἰς τὸν Γ—καὶ ἐκνικηθῇ παρὰ τῷ Γ, τότε ὁ μὲν Β ἔχει ἀποφασισθῆναι ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ
19.1. ἥτις ὅμως δὲν παρέχει ἀσφαλὲς ἀποτέλεσμα.— Κατὰ τὸν Γ. ΑΚ § 436
δὲν εὐθύνεται ὁ πωλητὴς ἀκινήτου διὰ τὴν ὑπαρξίν δημοσίων φέρων καὶ ἄλλων δημοσίων βαρῶν, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν τῇ Κτηματολογίᾳ. Ἐνεκα καθυστερουμένων φέρων καὶ βαρῶν εὐθύνεται ὁ πωλητὴς, ἂν ὁ ἀγοραστὴς δὲν ἀνέλαβε ταῦτα.

ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ Α ἕνεκα τῆς ἐκνικήσεως τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ὃ δὲ Γ κατὰ τοῦ Β ἕνεκα τῆς ἰδίας ἐκνικήσεως. Κατὰ τοῦ Α δὲν ἔχει ὁ Γ ἄμεσον ἀξίωσιν· ἡ ἀναγωγή δὲν εἶνε καθ' ἑλμα. Ἀλλ' ὁ Β ὑποχρεοῦται ἵνα ἐκχωρήσῃ πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Γ τὴν ἀξίωσιν του κατὰ τοῦ δικαιοδότου αὐτοῦ Α.²⁸

3. Ἡ ἀναγωγή τοῦ ἀγοραστοῦ κατὰ τοῦ πωλητοῦ δὲν ἔμεινε περιωρισμένη εἰς τὰ θέματα τῆς ἐκνικήσεως.

Δύναται νὰ ζητήσῃ τὸ διαφέρον αὐτοῦ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἕνεκα τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ δικαιώματος τοῦ πωλητοῦ ὑπέστη περιουσιακὰς ζημίας. Οὕτως ἰδίως ὅταν ἐκληρονόμησε τὸν κύριον, διότι τότε παρέσχε τὸ τίμημα ματαίως· ἐπίσης ὅταν τῷ ἐκληροδοτήθῃ ἢ τῷ ἐδώρῃ τὸ πωληθὲν²⁹ ἢ ὅταν τὸ ἡγόρασε παρὰ τοῦ ἀληθοῦς κυρίου, ἵνα ἀποκρούσῃ τὰς ἀξιώσεις τούτου.³⁰ Ἀγωγή ἀποζημιώσεως χορηγεῖται αὐτῷ καὶ ὅταν κατόπιν μάθῃ ὅτι τὸ πωληθὲν ἀνήκῃ εἰς τρίτον, οὕτως ὥστε ἀπόλλυσι τὴν θέσιν καλοπίστου νομέως.^{31, 32}

28) L. 61—L. 39 § 1—L. 7 Πανδ. 21.2.

29) L. 41 § 1 Πανδ. 21.2 — L. 13 § 15 Πανδ. 19.1 — ΓρΑΚ § 440 ἐδάφ. 3.

30) L. 29 Πανδ. 21.2—ΓρΑΚ § 440 ἐδ. 3.

31) Τοιαύτη εἶνε κατὰ τὰ ρωμαῖα ἢ δόξα τοῦ "Ex (die Verpflichtung zur Gewährung des Eigentumes 1874). Ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι κατ' ἀρχὴν ἐνέμενον εἰς τὸν κανόνα, ὃν διατυποῖ ὁ Ἀφρικανὸς ἐν L. 30 § 1 Πανδ. 19.1, venditorem hactenus teneri, ut rem emptori habere liceat, non etiam ut ejus faciat [ὁ πωλητὴς εὐθύνεται μέχρι τοσούτου, ὥστε ἐξέσται τῷ ἀγοραστῇ ἔχειν τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ δὲ καὶ ἵνα τὸν καταστήσῃ κύριος τούτου]. Ἀλλ' ὅπως ὁ Ἑκ ἀπέδειξεν, οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ εἰς πολλὰς ἀποφάνσεις ὑπερέβησαν τὸν κανόνα τοῦτον. Ἰδίως δὲ εὐθύνεται ὁ πωλητὴς συνεπείᾳ δόλου, ὅταν ἐν γνώσει ἐπώλησεν τῷ ἀγοραστῇ ἀλλότριον πρᾶγμα, ὡς διαφέρον τοῦ ἀγοραστοῦ νὰ τῷ παράσχῃ τὴν κυριότητα. L. 30—L. 45 § 1 Πανδ. 19.1. Τὰς κεχωρισμένας ταύτας ἀποφάνσεις δὲν ἀνήγαγον οἱ Ρωμαῖοι εἰς ἀρχήν. Ἀλλ' ἱκανοποιοῦνται αἱ τάσεις τούτων καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἀντίληψις τοῦ σημερινοῦ βίου, ἐὰν δώσωμεν ὅπως ὁ Eck εἰς τὸν ἀγοραστὴν ἀγωγήν κατὰ τοῦ πωλητοῦ, ὡς αἰεὶ τὰ συμφέροντα αὐτοῦ προσεβλήθησαν, ἅτε μὴ περιποιηθεὶς αὐτῷ τῆς κυριότητος.

32) Ἐὰν τὸ ὑποκείμενον εἰς ἐκνίκησιν πρᾶγμα ἀπώλετο τυχαίως πρὸ τῆς ἐκνικήσεως, ὁ ἀγοραστὴς οὐδὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ πωλητοῦ, πλην ἂν οὗτος εὐθύνηται ἕνεκα δόλου. L. 24 Πανδ. 21.2 — L. 26 Κωδ. 8.44. Τοῦτο δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν καὶ σήμερον ἰσχύον, ἂν ὁ ἀγοραστὴς

Ἀλλὰ φυσικά ἐπὶ τοιούτων θεμάτων ὁ ἀγοραστής πρέπει νὰ ἀποδείξῃ κατὰ τοῦ πωλητοῦ, ὅτι ὁ τρίτος εἶχεν ἰσχυρότερον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ πράγματος ἢ ὁ πωλητής.

4. Ἡ ἀναγωγή ὑφίσταται οὐ μόνον ἐπὶ ἀγοραπωλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνταλλαγῆς, διανομῆς, συμβάσεως καὶ ἐν γένει ἐπὶ πασῶν τῶν περιπτώσεων τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἐπ' ἀνταλλάγματι.³³

ΚΗ. 489. 1442.

§ 100. Εὐθύνη ἔνεκεν ὑποσχέσεως καὶ ἐλαττωμάτων.¹

Κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς ὁ πωλητής εὐθύνεται πρὸς τὸν ἀγοραστήν εἰς παροχὴν τοῦ διαφέροντος ἀφ' ἐνὸς ὅταν ὑπεσχηθῇ πλεονεκτῆ-
 κΗ. 424. 426 Κ. 2. 469 ΚΒ. 32 ΚΒ. 1155, 1156. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651. 2652. 2653. 2654. 2655. 2656. 2657. 2658. 2659. 2660. 2661. 2662. 2663. 2664. 2665. 2666. 2667. 2668. 2669. 2670. 2671. 2672. 2673. 2674. 2675. 2676. 2677. 2678. 2679. 2680. 2681. 2682. 2683. 2684. 2685. 2686. 2687. 2688. 2689. 2690. 2691. 2692. 2693. 2694. 2695. 2696. 2697. 2698. 2699. 2700. 2701. 2702. 2703. 2704. 2705. 2706. 2707. 2708. 2709. 2710. 2711. 2712. 2713. 2714. 2715. 2716. 2717. 2718. 2719. 2720. 2721. 2722. 2723. 2724. 2725. 2726. 2727. 2728. 2729. 2730. 2731. 2732. 2733. 2734. 2735. 2736. 2737. 2738. 2739. 2740. 2741. 2742. 2743. 2744. 2745. 2746. 2747. 2748. 2749. 2750. 2751. 2752. 2753. 2754. 2755. 2756. 2757. 2758. 2759. 2760. 2761. 2762. 2763. 2764. 2765. 2766. 2767. 2768. 2769. 2770. 2771. 2772. 2773. 2774. 2775. 2776. 2777. 2778. 2779. 2780. 2781. 2782. 2783. 2784. 2785. 2786. 2787. 2788. 2789. 2790. 2791. 2792. 2793. 2794. 2795. 2796. 2797. 2798. 2799. 2800. 2801. 2802. 2803. 2804. 2805. 2806. 2807. 2808. 2809. 2810. 2811. 2812. 2813. 2814. 2815. 2816. 2817. 2818. 2819. 2820. 2821. 2822. 2823. 2824. 2825. 2826. 2827. 2828. 2829. 2830. 2831. 2832. 2833. 2834. 2835. 2836. 2837. 2838. 2839. 2840. 2841. 2842. 2843. 2844. 2845. 2846. 2847. 2848. 2849. 2850. 2851. 2852. 2853. 2854. 2855. 2856. 2857. 2858. 2859. 2860. 2861. 2862. 2863. 2864. 2865. 2866. 2867. 2868. 2869. 2870. 2871. 2872. 2873. 2874. 2875. 2876. 2877. 2878. 2879. 2880. 2881. 2882. 2883. 2884. 2885. 2886. 2887. 2888. 2889. 2890. 2891. 2892. 2893. 2894. 2895. 2896. 2897. 2898. 2899. 2900. 2901. 2902. 2903. 2904. 2905. 2906. 2907. 2908. 2909. 2910. 2911. 2912. 2913. 2914. 2915. 2916. 2917. 2918. 2919. 2920. 2921. 2922. 2923. 2924. 2925. 2926. 2927. 2928. 2929. 2930. 2931. 2932. 2933. 2934. 2935. 2936. 2937. 2938. 2939. 2940. 2941. 2942. 2943. 2944. 2945. 2946. 2947. 2948. 2949. 2950. 2951. 2952. 2953. 2954. 2955. 2956. 2957. 2958. 2959. 2960. 2961. 2962. 2963. 2964. 2965. 2966. 2967. 2968. 2969. 2970. 2971. 2972. 2973. 2974. 2975. 2976. 2977. 2978. 2979. 2980. 2981. 2982. 2983. 2984. 2985. 2986. 2987. 2988. 2989. 2990. 2991. 2992. 2993. 2994. 2995. 2996. 2997. 2998. 2999. 3000. 3001. 3002. 3003. 3004. 3005. 3006. 3007. 3008. 3009. 3010. 3011. 3012. 3013. 3014. 3015. 3016. 3017. 3018. 3019. 3020. 3021. 3022. 3023. 3024. 3025. 3026. 3027. 3028. 3029. 3030. 3031. 3032. 3033. 3034. 3035. 3036. 3037. 3038. 3039. 3040. 3041. 3042. 3043. 3044. 3045. 3046. 3047. 3048. 3049. 3050. 3051. 3052. 3053. 3054. 3055. 3056. 3057. 3058. 3059. 3060. 3061. 3062. 3063. 3064. 3065. 3066. 3067. 3068. 3069. 3070. 3071. 3072. 3073. 3074. 3075. 3076. 3077. 3078. 3079. 3080. 3081. 3082. 3083. 3084. 3085. 3086. 3087. 3088. 3089. 3090. 3091. 3092. 3093. 3094. 3095. 3096. 3097. 3098. 3099. 3100. 3101. 3102. 3103. 3104. 3105. 3106. 3107. 3108. 3109. 3110. 3111. 3112. 3113. 3114. 3115. 3116. 3117. 3118. 3119. 3120. 3121. 3122. 3123. 3124. 3125. 3126. 3127. 3128. 3129. 3130. 3131. 3132. 3133. 3134. 3135. 3136. 3137. 3138. 3139. 3140. 3141. 3142. 3143. 3144. 3145. 3146. 3147. 3148. 3149. 3150. 3151. 3152. 3153. 3154. 3155. 3156. 3157. 3158. 3159. 3160. 3161. 3162. 3163. 3164. 3165. 3166. 3167. 3168. 3169. 3170. 3171. 3172. 3173. 3174. 3175. 3176. 3177. 3178. 3179. 3180. 3181. 3182. 3183. 3184. 3185. 3186. 3187. 3188. 3189. 3190. 3191. 3192. 3193. 3194. 3195. 3196. 3197. 3198. 3199. 3200. 3201. 3202. 3203. 3204. 3205. 3206. 3207. 3208. 3209. 3210. 3211. 3212. 3213. 3214. 3215. 3216. 3217. 3218. 3219. 3220. 3221. 3222. 3223. 3224. 3225. 3226. 3227. 3228. 3229. 3230. 3231. 3232. 3233. 3234. 3235. 3236. 3237. 3238. 3239. 3240. 3241. 3242. 3243. 3244. 3245. 3246. 3247. 3248. 3249. 3250. 3251. 3252. 3253. 3254. 3255. 3256. 3257. 3258. 3259. 3260. 3261. 3262. 3263. 3264. 3265. 3266. 3267. 3268. 3269. 3270. 3271. 3272. 3273. 3274. 3275. 3276. 3277. 3278. 3279. 3280. 3281. 3282. 3283. 3284. 3285. 3286. 3287. 3288. 3289. 3290. 3291. 3292. 3293. 3294. 3295. 3296. 3297. 3298. 3299. 3300. 3301. 3302. 3303. 3304. 3305. 3306. 3307. 3308. 3309. 3310. 3311. 3312. 3313. 3314. 3315. 3316. 3317. 3318. 3319. 3320. 3321. 3322. 3323. 3324. 3325. 3326. 3327. 3328. 3329. 3330. 3331. 3332. 3333. 3334. 3335. 3336. 3337. 3338. 3339. 3340. 3341. 3342. 3343. 3344. 3345. 3346. 3347. 3348. 3349. 3350. 3351. 3352. 3353. 3354. 3355. 3356. 3357. 3358. 3359. 3360. 3361. 3362. 3363. 3364. 3365. 3366. 3367. 3368. 3369. 3370. 3371. 3372. 3373. 3374. 3375. 3376. 3377. 3378. 3379. 3380. 3381. 3382. 3383. 3384. 3385. 3386. 3387. 3388. 3389. 3390. 3391. 3392. 3393. 3394. 3395. 3396. 3397. 3398

Ευρύτερον εἶνε τὸ ἀγορανομικὸν Ἑδικτον, ἥτοι οἱ ἰδιαιτέροι κανόνες, οἵτινες ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τοῦ Ἑδικτου τῶν aediles curules (ἀγορανόμων).

Οἱ ἀγορανόμοι ἕνεκα τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐξέδοντο εἰδικὰ Ἑδικτα διὰ τὰς ἀγοραπωλησίας πρῶτον μὲν τῶν δούλων εἶτα δὲ καὶ τῶν ὑποζυγίων κτηνῶν,⁴ ἡ δὲ Νομολογία τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐφῆρμοσε τοὺς κανόνας τούτους εἰς πᾶσαν ἀγοραπωλησίαν.⁵

Ἐκ τούτων δὲ διέπεται ἡ εὐθὺνη τοῦ πωλητοῦ ἕνεκεν ὑποσχεθειῶν ἰδιοτήτων καὶ ἕνεκα κρυφίων ἐλαττωμάτων.⁶

γῆς τῆς ἀγοραπωλησίας τοῦτο μόνον ὅσον ὀλιγώτερον ἤθελον τὸ ἀγοράσει (ἐγὼ ὁ ἀγοραστής), εἰς ἐνέγκοντο ὅτι ἦτο τοιοῦτον. Ἐὰν δὲ ἐν γνώσει ἀπεσιώπησεν (ὁ πωλητής) καὶ ἡπάτησεν τὸν ἀγοραστήν, πρέπει νὰ τῷ παράσχη πᾶσαν ζημίαν, ἣν ὑπέστη ὁ ἀγοραστής ἐκ τῆς ἀγορᾶς ταύτης· ὅθεν εἰς οἰκίαν ἕνεκα τοῦ ἐλαττωματος τῆς θυλείας κατέπεσε, θέλει παρέχεσθαι τὸ ἀποτίμημα τῆς οἰκίας, εἰς δὲ τὰ κτήνη ἀπώλοντο ἕνεκα τῆς συναφείας πρὸς τὸ νοσοῦν κτήνος, θέλει παρέχεσθαι τί διέφερε τὸν ἀγοραστήν ἵνα ταῦτα ὡς ἴσιν ὀνί].

4) L. 4 § 1 Πανδ. 21.1.—L. 38 Πανδ. 21.1.

5) L. 4.—L. 63 Πανδ. 21.1.—L. 41 § 3 Πανδ. 19.1.

6) Πολλὰ διτάξεις τοῦ Ἑδικτου συνεῖχοντο πρὸς εἰδικὰς συνηθείας τῶν ρωμαϊκῶν συναλλαγῶν καὶ δὲν εἰσῆχθησαν εἰς Γερμανίαν. I) Ὁ πωλητής ὤφειλε ρητῶς νὰ ὑποσχεθῇ τῷ ἀγοραστῇ ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας τὴν ἔλλειψιν ἐλαττωμάτων L. 28 Πανδ. 21.1.—L. 11 § 4 Πανδ. 19.1. πρβ. L. 62 Πανδ. 21.1. Ἡ ἐγγυητικὴ αὕτη ἐπερώτησις ἕνεκεν ἐλαττωμάτων συνθήκως ἦνοῦτο μετὰ τὴν stipulatio duplae ἕνεκεν ἐκνικήσεως, ἀλλὰ κατὰ κανόνα δὲν ἐγένετο καταδίκη εἰς τὸ διπλοῦν ἀλλ' εἰς τὸ διαφέρειν. πρβ. L. 31 Πανδ. 21.2. Ἐὰν δὲν παρέλθον ὁ πωλητής τὴν ἐπερώτησιν, ὁ ἀγοραστής ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ τὴν ἀγοραπωλησίαν διὰ μιᾶς actio redhibitoria. Ἐν Γερμανίᾳ εἶνε ἄγνωστος τοιαύτη ἀγωγή (Hanausek I σελ. 79). Καίτοι ὁ Windscheid (§ 394 σημ. 5) φρονεῖ ὅτι δὲν ἀπεδείχθη ἔθιμος καταρροὺν τὴν διάταξιν ταύτην. — Ἐν Ἑλλάδι κατηγγήθη τοῦτο, λέγει ὁ Καλλιγᾶς Ἐνοχ. § 242 ἐκδ. γ', πῶς ὁμοῦ ἐπαυθεν ἢ χρῆσις δὲν ἐξηγεῖ. Μῆλλον δ' ἔθιμος [Γεωρ. Δουδυν.]. II) Ὁ ἀγοραστής εἶχεν ἐντὸς δύο μηνῶν actio redhibitoria, εἰς δὲν τῶν παρεῖχοντο μετὰ τοῦ πωληθέντος κτήνους τὰ κοσμήματα (ornamenta) τούτου L. 38 § 11 Πανδ. 21.1. Καὶ τοῦτο θεωρεῖ ὁ Windscheid § 395 σημ. 5 ὡς ἰσχυρὸν ἐν Γερμανίᾳ. Ἐν τούτοις ἐν Γερμανίᾳ τὸ πρὸς πώλησιν ἐκτιθέμενον κτήνος δὲν φέρει κοσμήματα, καὶ εἰς δὲ ἔφερε, δὲν λογίζονται ταῦτα ὡς συμπωληθέντα τῷ κτήνει. [Ἐν Ἑλλάδι ὁ Καλλιγᾶς δοξάζει (Ἐνοχ. I. c.) ὅτι οὐδὲν τούτων παρέμεινε σήμερον ἐν χρήσει· ἀλλὰ

α) Ὁ πωλητής κατὰ τὸ ἀγορανομικὸν ἔδικτον εὐθύνεται οὐ μόνον ἐνεκεν ὑποσχεθεισῶν ἰδιοτήτων τοῦ πωληθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐνεκα πασῶν τῶν κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν καὶ τὴν προπαρασκευὴν ταύτης δηλωθεισῶν ἰδιοτήτων—ἤτοι ἐνεκα τῶν *dicta* καὶ *promissa*, ἐφ' ὅσον ὁ ἀγοραστής δὲν ἐγίνωσκε τὴν ἀνακρίθειαν τῶν δηλώσεων.⁷ Ἀόριστοι ὅμως ἐπαινοί, οὔτινες ἐν ταῖς συναλλαγαῖς λογίζονται γενικῶς ὡς τρόπος τοῦ λέγειν, εἰσὶν ἄνευ νομικῆς σημασίας. * 11. 4 42

Handwritten: K 8-185 n. 524 AA 597 —

πως καθιερώθη ἡ διάταξις ἡ καὶ ἐν Βασιλικαῖς (16'), ι. 34) ἀπαντῶσα δὲν ἐπιχειρεῖ. Προϋνὸν ὅτι ἡ διάταξις ἐσθηρίζετο ἐπὶ τῆς πιθανῆς προθέσεως τῶν συμβαλλομένων. Σήμερον ἡ πιθανὴ πρόθεσις τῶν συμβαλλομένων εἶνε ὅτι προκειμένου περὶ ἀπολύτως ἀναγκαίων διὰ τὸ κτήνος πραγμάτων, λ. χ. ἓνα κομμάτι σχοινὶ διὰ τὴν αἶγα, μία καπιστράνα διὰ τὸν ἥμιονον κτλ., σάγμα διὰ τὸν ἵππον, ταῦτα θεωροῦνται ὡς συμπωληθέντα, τὸν ἀντικείμενον τὰ πολυτελῆ καὶ μὴ ἀπολύτως χρήσιμα (λ. χ. ἐφίππειον, ὅπερ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ ἵππου ἵνα δοκιμασθῇ οὗτος ἐν τῇ πανηγύρει) δὲν λογίζονται συμπωληθέντα. [Γεωρ. Δουδουν.]

III) Πολλῶς ὁ πωλητὴς ὁ παραβαίνειν τὸ Ἐδικτον κατεδικάζεται εἰς τὸ διπλάσιον. Τοῦτο συνέβαινεν ἰδίως ὅταν ἐπὶ τῆς actio redhibitoria παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ δικαστοῦ πρὸς ἀπόδοσιν ἐπέμενεν ὁ πωλητὴς μέχρι τῆς χρηματικῆς καταδίκης. Ὁ ὑπακούων εἰς τὸ arbitrium de restituendo οὐδὲν παρῆγε περιπλέον. Οὕτω πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ L. 45 Πανδ. 21.1. Ὁ Windscheid § 263 σημ. 15, § 394 σημ. 11 θεωρεῖ ὅτι ἡ καταδίκη τοῦ πωλητοῦ εἰς τὸ διπλάσιον, ὅταν μέχρι τῆς ἀποφάσεως δὲν ἐκπληρωθῇ τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ, ἵσχυται ἐν τῷ κοινοδικαίῳ. Ἀλλὰ τοιαύτην ἀγωγὴν οὐδεὶς θέλει ἐγείρει καθ' ὅσον θέλει ἀπορριφθῇ μετὰ χλευασμοῦ.—Ἐν Ἑλλάδι ἡ διάταξις ἄρχει ὡς ἀσυμβεβαστοῦ πρὸς θεμελιώδεις κανόνας τῆς Ἑλλην. Ἀστικῆς Δικονομίας. [Γεωρ. Δουδουν.]

7) L. 19 § 2—L. 17 § 20—L. 18 Πανδ. 21.1. Αἱ δηλώσεις τοῦ πωλη-
τοῦ περὶ τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ πωλουμένου ἀκινήτου κατὰ κανόνα δεόντως λο-
γιζοῦνται ὡς ὑποσχεθεῖσα ἰδιότης. Π.δ. L. 2—L. 4 § 1—L. 6—L. 13
§ 14—L. 22—L. 42 Πανδ. 19.1.—L. 65 § 6 Πανδ. 21.2. Ἐν τούτοις δύ-
νεται νὰ χρησιμεύσῃ ἀπλῶς πρὸς γενικὴν κατὰστασιν χωρὶς νὰ εἶναι ὑ-
ποχρεωτική. Ἦναι ἔννοια ἐχούσιν αἱ δηλώσεις προκύπτει κυρίως ἐκ τῆς ἐπι-
γλώσεως συνθέσεως. Π.δ. ΓραΚ § 468.

8) L. 19 *Prozo*, 24.1 Sciendum tamen est quaedam etsi dixerit praestare eum non debere scilicet ea, quae ad nudam laudem servi pertinent: veluti si dixerit frugi probum dicto audientem, ut enim Pedius scribit, nullum interest, commendandi servi causa quid dixerit, an vero praesta-

6) Ὁ πωλητής εὐθύνεται πρὸς τοὺς διὰ τὰ μὴ δηλωθέντα ἐλαττώματα τοῦ πωληθέντος ἢτοι τοιαύτας ἐλλείψεις ἀπὸ τῆς συνήθους ποιότητος τοῦ πράγματος, αἵτινες βλάπτουσι τὴν χρησιμότητα ἢ τὸ ἐμπορεύσιμον τοῦτου.^{9, 10} Ἄλλ' ἐνεκα φανερωῶν ἐλαττωμάτων ὁ αγοραστής οὐδεμίαν ἔχει ἀξίωσιν, ἂν τὸ πρᾶγμα ἦτο κατὰ τὴν αγοραπωλησίαν παρὸν ἢ ἂν πρότερον τὸ εἶχεν ἐπιθεωρήσει.^{11 ΚΒ. 49/}

Αἱ αγορανομικαὶ ἀξιώσεις δὲν ἐξήρτηνται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ πωλητής ἐγίνωσκε τὰ ἐλαττώματα ἢ ἠδύνατο νὰ τὰ γινώσκῃ.¹² Οὕτω λ. χ. χωρεῖ ἡ ἀξίωσις καὶ ἂν τὸ πωληθὲν κτήνος κατὰ τὸν χρόνον τῆς αγοραπωλησίας ἦτο ἀσθενές, ἀλλ' ἡ ἀσθένεια δὲν ἦτο ἀκόμη φανερά. *ὁ πωλητής ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τῇ χρησιμότητι τοῦ πωληθέντος, ὡς ὁ ἐν τῇ ἀγορᾷ*
δὲν ἀνέμενε. ΚΖ. 1^ο 4. —

ἀφορῶσιν. Οὕτως ἐάν εἴπῃ ὅτι εἶνε χρηστός καὶ εὐπειθής. Διότι, ὡς γράφει ὁ Πέδιος, διαφέρει ἂν εἰπέ τις συνιστῶν τὸν δούλον ἢ ἂν ὑπεσχέθῃ νὰ παράσῃ, ὅ,τι εἶπεν]. L. 19 § 3 Πανδ. 21 1.

9) Μόνον περὶ ἐλλείψεως χρησιμότητος ὁμιλεῖ ἡ L. 1 § 8 Πανδ. 21 1. Proinde si quid tale fuerit vitii sive morbi quod usum ministeriumque hominis impediatur, id dabit redditioni locum, dummodo meminerimus non utique quod libet quam levissimum efficere, ut morbosus vitiosusve habeatur. [Ἐάν ὑπῆρξε τοιοῦτον τι ἐλάττωμα ἢ νόσος, ὅπερ κωλύει τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου (δούλου), δίδει χώραν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν. Οὐχ ἦτον ὑπομινύσκομεν ὅτι πάντοτε καὶ ἀπλούστατον (ἐλάττωμα) δὲν ἀρκεῖ ἵνα θεωρηθῇ (ὁ δούλος) ὡς νοσῶν καὶ ἐλαττωματικός.] Ἐπίσης πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἀποτελεῖ ἐλάττωμα τοῦ πωληθέντος τὸ νὰ καταστῇ τοῦτο μὴ ἐμπορεύσιμον.

10) Ὁ Windscheid § 395 προσπαθεῖ νὰ ἀπαγάγῃ τὰς αγορανομικὰς ἀγωγὰς ὑπὸ τὴν ἰδέαν τῆς προϋποθέσεως. Ἐναντίος ὁ Crome καὶ δικαίως. Ὁ καλὸς πωλητής ἀγοράζει ἵππον ἱππασίας καὶ δηλοῖ ὅτι θὰ τὸν ζευγνύῃ καὶ εἰς ἄμαζαν. Δύναται νὰ τὸν ἐπιστρέψῃ, ἂν δὲν συνηθίζῃ ὁ ἵππος εἰς τὴν ζευξίν καὶ ἂν κατὰ τὰ λοιπὰ εἶνε ἄνευ ἐλαττώματος. Ὁ πωλητής ἐκπληροῖ τὴν ὑποχρέωσίν του, ἐάν τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀντικειμενικῶς καλόν, αἱ δὲ ὑποσχέσεις αὐτοῦ ἐπληθεύονται. Ὅ,τι ὁ ἀγοραστής ἄλλως ἀναμένει καὶ προϋποθέτει δὲν τὸν ἀφορᾷ. Οὕτως ἐν πάσῃ περιπτώσει κατὰ τὸ κοινοδίκαιο, [καὶ τὸ Ἑλλην. δίκαιον, Γ. Δουβ.].—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 459. Ὁ πωλητής πράγματος ἐνέχεται πρὸς τὸν ἀγοραστήν, ἵνα κατὰ τὸν χρόνον τῆς μεταβιβάσεως τοῦ κινδύνου εἰς τὸν ἀγοραστήν μὴ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ἐλαττώματα, ἅτινα αἰρῶσιν ἢ μειώσιν τὴν ἀξίαν ἢ τὴν χρησιμότητα πρὸς τὴν κοινὴν ἢ τὴν κατὰ τὴν σύμβασιν προϋποτιθεμένην χρῆσιν.

11) L. 14 § 10 Πανδ. 21 1.—L. 1 § 6 Πανδ. 21 1.—ΓρΑΚ § 460 πρὸς § 464.

12) L. 1 § 3 Πανδ. 21 1.

Ἄλλ' ὥς ἀποτέλεσμα ἔχουσι μόνον τὴν διάλυσιν τῆς ἀγοραπωλησίας ἢ τὴν μείωσιν τοῦ τιμήματος, οὐδαμῶς δὲ τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ τὸ πλήρες διαφέρειν, λ.χ. ἀπόδοσιν τῆς ζημίας ἔνεκα μολυσμοῦ τῶν ἄλλων κτηνῶν τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ τοῦ ἀγορασθέντος ἀσθενοῦς κτήνους.¹³

Ὅθεν πρόκειται περὶ τινος τρόπου συμβιβάσεως τῶν ἀξιώσεων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.¹⁴

§ 101. Αἱ ἀγορανομικαὶ ἀγωγαὶ εἰδικώτερον.
ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ ἐνδείξει ἀκατηγόρου. ΚΕ. 140. 1442. ΚΑ 524.

Κατὰ τὸ ἀγορανομικόν Ἐδικτον ἔνεκα ψευδῶν δηλώσεων ἢ κριφίων ἐλαττωμάτων ὁ ἀγοραστής ἔχει κατ' ἰδίαν ἐπιλογὴν εἴτε τὴν actio redhibitoria (ἀγωγή περὶ ἀναστροφῆς τοῦ παραθέντος) εἴτε τὴν actio quanti minoris (ἀγωγή περὶ μειώσεως τοῦ τιμήματος).¹

ΚΑ 114 ΚΑ 106
551. 116. 39

13) L. 13 Πανδ. 19.1 τυπωθεῖσαν ἀνωτέρω ἐν σημ. 3.

14) Ὁ πωλητής ὁ καλοπίστως δηλώσας ὡς ὑπάρχουσιν ιδιότητα τοῦ πράγματος ἢ ὡς μὴ ὑπάρχον ἐλάττωμα, χωρὶς ὅμως νὰ παράσχω εἰδικὴν ὑπόσχεσιν ἐγγυήσεως, εὐθύνεται πρὸς τὸν ἀγοραστήν, ἐν περιπτώσει ἀνακριθείας τῶν δηλώσεων εἰς πληρὲς τὸ διαφέρειν ; Οὕτω φρονεῖ ὁ Hanausek (1 σελ. 48) καὶ ὁ Windscheid § 395 σημ. 3. Ἄλλ' ἡ δόξα αὕτη ἀντιφάσκει πρὸς τὰς ἀρχάς, ἃς ἀναπτύσσει ὁ Ἰουλιανὸς ἐν L. 13 Πανδ. 19.1. Εἶνε δὲ καὶ σκληρὰ καὶ ἀνακίλουθος. Ἐὰν πωληθῇ κτήνος τι, ὅπερ φαινομενικῶς εἶνε ὑγιές, ὅπερ ὅμως, χωρὶς ὁ πωλητής νὰ δύναται νὰ τὸ γινώσκῃ, ἥδη εἶχε προσβληθῇ ὑπὸ νόσου, δέχονται· ὅτι ὁ πωλητής δὲν εὐθύνεται πρὸς τὸν ἀγοραστήν διὰ τὴν ζημίαν ἐκ τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου εἰς τὰ κτήνη αὐτοῦ. Μεταβάλλεται τοῦτο, ἂν ὁ πωλητής ἀπροκαλύπτως ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἀναλαμβάνῃ ρητὴν ἐγγυήσιν, ἐδήλωσεν ὅτι τὸ πωλούμενον ζῷον εἶνε ἐντελῶς ὑγιές ; Τούναντίον ἀποφαίνεται καὶ ἡ L. 45 Πανδ. 18.1 (ὅρα Pernice Labeo II σελ. 324). Βεβαίως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ L. 6 § 4 Πανδ. 19.1 καὶ ἡ L. 21 § 2 Πανδ. 19.1 δὲν συμφωνοῦσι καλῶς πρὸς τὴν διὰκρισιν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὥστε πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι δὲν ἀνεγνώριζον ταύτην ἢ ὅτι προϋποθέτουσιν ἀσύγνωστον πταῖσμα τοῦ πωλητοῦ, ὅπερ ἦτο λίαν πιθανόν νὰ ὑπάρχῃ πραγματικῶς ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων τῶν χωρίων τούτων. Ὁμοδοεῖ ὁ Crème (σέλ. 140). Πρβ. ΓραΚ § 463, ἀνωτέρω § 99 σημ. 33.

1) Καὶ ὁ ΓραΚ § 462 δίδει τῷ ἀγοραστῇ τὴν ἐπιλογὴν μιᾶς τῶν δύο ἀγωγῶν, ἀλλὰ κατὰ § 487 ἐπὶ ἀγοραπωλησίας κτηνῶν (πρβ. § 481) ὁ ἀγοραστής δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ μόνον ἐπιστροφὴν οὐχὶ μείωσιν. Τὰς εἰδικὰς διατάξεις περὶ εὐθύνης ἔνεκεν ἐλαττωμάτων τῶν κτηνῶν ὅρα § 481 ἐπ.

1. Ἡ ἀγωγή περὶ ἀναστροφῆς σκοπεῖ τὴν λύσιν τῆς ἀγοραπωλησίας μεταξύ ἀγοραστοῦ καὶ πωλητοῦ.²

α) Κυρίως ἐπιδίδωκε ἀπόδοσιν τοῦ καταβληθέντος τιμήματος,³ πρὸς τούτοις παροχὴν τῶν ἐν τῷ τόπῳ ἐθιζομένων τόκων ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς πληρωμῆς.⁴

β) Κατὰ κανόνα ὑποχρεοῦται ὁ ἀγοραστὴς νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἀγορασθὲν μετὰ τῶν παρακολουθημάτων, τῶν καρπῶν καὶ παντὸς ὅ,τι παρήχθη ἐκ τούτου,⁵ ἐπίσης δὲ νὰ ἀποζημιώσῃ τὴν μείωσιν τῆς ἀξίας, ἣν ὑπέστη τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς ὑπαιτιότητος αὐτοῦ ἢ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ.⁶ Ταῦτα εἶνε αἵρεσις τῆς πραγματώσεως τῆς ἀξιώσεως αὐτοῦ. Ἐν τούτοις καίπερ ἐπιστραφέντος τοῦ τιμήματος δικαιούται ὁ ἀγοραστὴς νὰ παρακρατήσῃ τὸ πρᾶγμα μέχρις ἀποδόσεως τῶν δαπανημάτων, ἅτινα ἐδαπάνησεν ἐπὶ τοῦ πράγματος.^{7,8} ΚΑ. 301

2) L. 23 § 7 Πανδ. 21.1.—L. 23 § 1—L. 60 Πανδ. 21.1. 'Ἄλλ' ὅμως οὐδόλως αἰροῦνται πᾶσαι καὶ αἱ ἀπομεμακρυσμέναι ἀκολουθαίαι τῆς ἀγοραπωλησίας, μᾶλλον δὲ ἐνέμειναν ἐντὸς ὁρίων τινῶν, ἅτινα ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὴν κυρίαν ἰδέαν τῆς μεσιτεύσεως μεταξύ τῶν ἀξιώσεων L. 17 § 2 Πανδ. 47.2. Ὅτι πρόκειται μόνον περὶ προσώπων ἀξιώσεων καὶ οὐχὶ περὶ ἐμπραγμάτων κατὰ τρίτων, εἶνε αὐτονόητον.

3) L. 27 Πανδ. 21.1. 'Ἐὰν τὸ τιμῆμα δὲν ἐπληρώθῃ ἀκόμη, ὁ ἀγοραστὴς ἀπαλλάσσεται τῆς ὀφειλῆς τούτου «sive ipsi venditori obligatus est sive etiam alii» [εἴτε πρὸς αὐτὸν τὸν πωλητὴν ὑπεχρεώθῃ, εἴτε πρὸς ἄλλον] [πλὴν ἐπὶ ἀνανεώσεως]. L. 29 § 1 Πανδ. 21.1.

4) L. 29 § 2 Πανδ. 21.1. Πρὸς L. 27 § 1 Πανδ. 4.4, καὶ ἀνωτέρω § 30 σημ. 1. Ἐπίσης ΓρΑΚ § 347 ἐν τέλει.

5) L. 23 § 9—L. 24—L. 31 § 2, 3, 4—L. 33 Πανδ. 21.1.

6) L. 31 § 11, 12 Πανδ. 21.1.—Τὸ Ἐδικτον ὁμίλει μόνον περὶ τῆς ζημίας, ἣτις προέκυπτεν opera familiae procuratorisve ejus, ἥτοι διὰ τῆς δράσεως τούτων, ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία τῶν νομικῶν ἐξήγησε τοῦτο ὡς ἐκ πταίσματος ζημίαν. L. 48 Πανδ. 21.1.

7) L. 29 § 3—L. 10 § 1 Πανδ. 21.1. Τρέχουσιν δαπάναι συμψηφίζονται πρὸς τὴν χρεῖσιν. Ὅθεν δαπάναι διατροφῆς δὲν ἀποδίδονται τῷ ἀγοραστῇ, εἰς ἡδύνατο νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ ἀγορασθέντος ζώου. Ἀνωτ. Γερμ. Ἐμπορ. III σελ. 100.—Ὁ Windscheid § 394 σημ. 8 καὶ ὁ Hanausek ἔνεκα δαπανῶν περὶ τὸ πρᾶγμα χρητοῦσι τῷ ἀγοραστῇ ἀξιώσεις μόνον «εἰς καὶ ὁ πωλητὴς ἠθέλω κάμει τοιαύτας». Ἀλλὰ τί ἐνδιαιφέρει τὸν ἀγοραστὴν ὁ πωλητὴς; Α. γ. ὁ ἀγοραστὴς ἡγόρασε νεκρὰ κτήνη πρὸς πάχυνσιν. Δὲν πρέπει νὰ νοιώσῃ τῷ ἀγοραστῇ αἱ δαπάναι τῆς παχύνσεως, διότι ὁ πωλητὴς δὲν

Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς κατόπιν παραιτήσῃ τὴν ἀναστροφὴν, ὁ πωλητὴς δὲν δύναται αὐτὸς νὰ τὴν ἐπιδιώξῃ καὶ ἐὰν ὑπὲρ ταύτης ἐξεδόθῃ τελειοδικὸς ἀπόφασις.⁹ Διότι ἡ ἀναστροφή εἶνε δικαίωμα καὶ οὐχὶ υποχρέωσις τοῦ ἀγοραστοῦ.

γ) Τυχρὰ ἐπισυμβάντα εἰς τὸ πωληθὲν παρὰ τῷ ἀγοραστῇ ζημιούσι τὸν πωλητήν. Ὅθεν οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ τὸ τίμημα καὶ ὅταν ἔνεκα τυχαίας ἀπωλείας τοῦ πωληθέντος δὲν λαμβάνῃ τοῦτο. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μετεχειρίζοντο οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἰδιότροπον φράσιν *mortuus redhibetur* (ὁ νεκρὸς ἀναστρέφεται) ἥτοι δὲν ἀποδίδεται οὐδέν.^{10, 11}

θὰ τὰς ἔκαμνε ; Τοῦτο θὰ ᾔτο παράδοξον. Οὐδὲ δικαιολογεῖται ἐκ τῆς L. 27 Πανδ. 21.4, διότι *ἔτι emptionis causa erogatum est*, εἶνε δαπάναι κατὰ καὶ χάριν τῆς συνάψεως τῆς ἀγοραπωλησίας, οὐδαμῶς δὲ δαπάναι ἐπὶ τοῦ πωληθέντος.

8) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 347 ὁ ἀγοραστὴς λογιζεται ὡσεὶ διοικητὴς ἄλλοτρίων.

9) L. 29 Πανδ. 21.4. Πρβ, L. 25 § 40—L. 26 Πανδ. 21.4.

10) L. 31 § 41—L. 38 § 1 Πανδ. 21.4. Οὐδὲ ἡ πταίσματι καταστροφή τοῦ πράγματος ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἀγοραστήν τὴν ἀξίωσιν τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ πταίσμα αὐτοῦ τὸν ὑποχρεοῖ μόνον νὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ τοῦ τιμήματος τὴν ἀξίαν τοῦ ἐλαττωματικοῦ καταστραφέντος πράγματος.—Κατὰ ΓρΑΚ § 350. Ἡ ἀποχώρησις δὲν ἀποκλείεται ἐκ τῆς τυχαίας καταστροφῆς τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ ἔλαβεν ὁ δικαιούχος § 351. Ἀλλ' ἀποκλείεται ἡ ἀποχώρησις, ἐὰν ἔνεκα πταίσματος τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπῆλθεν οὐσιώδης χειροτέρευσις, ἀπώλεια ἢ ἄλλη ἀδυναμία τῆς ἀποδόσεως τοῦ ληφθέντος ἀντικειμένου.

11) Ἀμφισβητεῖται, ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς διὰ τῆς ἐκποιήσεως τοῦ πωλουμένου ἢ διὰ τῆς εἰδοποιίας ἀπόλλυσι τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ Ἀνωτ. Γερμ. Ἐμπορ. λύει καταφατικῶς τὸ ζήτημα (XI σελ. 202). Ἐναντίος ἐκηρύχθη νεωστὶ ὁ Eck. Δικαίως ὁ Eck ἀναπτύσσει ὅτι ἂν ὁ ἀγοραστὴς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐλαττώματος ἐξεποίησεν, ἡ ἀξίωσις αὐτοῦ πρὸς ἐπίστροφὴν δὲν ἀπόλλυται, ἀλλὰ δύναται μᾶλλον νὰ ἐνασκηθῇ, ἐφ' ὅσον ἀποκτᾷ πάλιν αὐτὸ τὸ πᾶγμα ἢ εἶνε ἔτοιμος ὅπως ὑπολογίσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀπαιτούμενον τίμημα. Μόνον δὲ ἂν ἐν γνώσει τοῦ ἐλαττώματος ἄνευ ἀναγκαστικῶν λόγων ἐξεποίησεν καὶ συνεπείᾳ τούτου δὲν δύναται πλέον νὰ ἀποδώσῃ τὸ πᾶγμα *in natura*, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποκεκλεισμένη ἡ ἀξίωσις αὐτοῦ πρὸς ἐπίστροφὴν.—Κατὰ ΓρΑΚ § 352 ἀποκλείεται ἡ ἀποχώρησις ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας, ὅταν ὁ δικαιούχος τὸ ληφθὲν πᾶγμα διὰ κατεργασίας ἢ μετασχηματισμοῦ μετέβαλεν εἰς πᾶγμα ἄλλου εἶδους. Ἡ ἐπίστροφὴ ἐπιτρέπεται ἂν τὸ ἐλάττωμα ἀνεφάνη τὸ πρῶτον κατὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ πράγματος (§ 467 Πρβλ. § 353).

δ) Συγκληρονόμοι τοῦ ἀγοραστοῦ πρέπει νὰ ὦσι σύμφωνοι ἅπαντες περὶ τῆς ἀναστροφῆς, ἐὰν θέλωσι νὰ ἐγείρωσι τὴν ἀγωγὴν τῆς ἀναστροφῆς.¹² Ἄλλ' ἐκ τῶν συγκληρονόμων τοῦ πωλητοῦ δύναται εἶς ἕκαστος νὰ ἐναχθῇ περὶ ἀναστροφῆς, ὅστις ἀποδίδει τὸ εἰς αὐτὸν ἀναλογοῦν μέρος τοῦ τιμήματος λαμβάνων τὸ ἀντίστοιχον ἰδανικὸν μέρος τοῦ πράγματος (ἤτοι καθιστάμενος συγκύριος τοῦ πωληθέντος κατὰ τὸ μέρος τοῦτο).¹³

κε.156 ε) Ἐὰν πολλὰ πράγματα πωληθῶσιν ὁμοῦ καὶ ἐν τούτων εἶνε ἐλαττωματικόν, ἡ ἀναστροφή ἀναγκαιῶς ἐκτείνεται ἐπὶ πάντα, ἐὰν εἴτε κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν συναλλαγῶν, εἴτε κατὰ εἰδικὴν συμφωνίαν ἐν τῇ συνάψει τῆς ἀγοραπωλησίας γενομένην ἡγοράσθησαν ὡς ὁμάς.¹⁴ Ἡ ἐνότης τοῦ τιμήματος δὲν ἀποδεικνύει μόνη τὴν τοιαύτην πρόθεσιν.¹⁵

ς) Ἡ ἀγωγή περὶ ἀναστροφῆς παραγράφεται ἐντὸς 6 μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας, ἄλλ' ἡ προθεσμία ὑπολογίζεται utiliter (ὠφελίμως). Ὅθεν ἡ ἀγνοία τοῦ ἀγοραστοῦ περὶ τοῦ ἐλαττώματος καλύπτει τὴν παραγραφὴν, πλην ἂν στηρίζηται ἐπὶ μεγάλης ἀμελείας.¹⁶

ζ) Ἐπὶ ἀγοραπωλησίας εὐτελῶν πραγμάτων δὲν ὀφίσταται δικαίωμα ἀναστροφῆς.¹⁷

12) L. 34 § 5-7 Πανδ. 21.1.

13) L. 31. § 10 Πανδ. 21.1. Πρβ. Hanausek σελ. 149. Ἄλλως ΓρΑΚ § 156.

14) L. 35 Πανδ. 21.1—ΓρΑΚ § 469.

15) Οἱ πλαιοτέροι Ρωμαῖοι νομικοὶ ἐδέχοντο ἐνότητα τῶν πωλουμένων πραγμάτων ἀπλῶς ἐκ τοῦ ἐνιαίου τοῦ τιμήματος (unitas pretii). Οὕτως ὁ Ἀφρικανὸς ἐν L. 34 Πανδ. 21.1 καὶ ὁ Πομπώνιος ἐν L. 64 § 1 Πανδ. 21.1 ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀθροένσεως τοῦ Λαβέωνος. Οἱ κατόπιν κλασσικοὶ νομικοὶ καὶ δὴ πρὸ παντὸς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν L. 38 § 14—L. 59 § 1 Πανδ. 21.1 δικαίως δὲν ἐθεώρησαν ὡς ἀποφασιστικὴν τὴν ἐνότητα τοῦ τιμήματος. Ἄλλως ὁ Fick ἐν Archiv für Wechselrecht VIII § 429. Οὗτος δοξάζει ὅτι ἡ ἐνότης τοῦ τιμήματος παρέχει τῷ ἀγοραστῇ τὸ δικαίωμα ἐπιλογῆς μεταξὺ ἐπιστροφῆς ἐκάστου ἐλαττωματικοῦ πράγματος καὶ ἀποδόσεως ἀπάντων τῶν πωληθέντων. Ὡς ἐνταῦθα ΓρΑΚ § 469 (πρβ. § 471).

16) L. 19 § 6—L. 55 Πανδ. 21.1—Γερμ. Ἀκυρ. XXI σελ. 162. Πρβ. Bruns und Sachau, Syrisch römische Rechtsbuch σελ. 206. — Ἄλλως ΓρΑΚ § 477 ἐπ.

17) L. 48 § 8 Πανδ. 21.1. Simplarium venditionum causa ne sit redhibitio, in usu est. [Εἶνε ἔθιμον ἵνα ἐπὶ τῶν εὐτελῶν πωλήσεων μὴ ὑπάρχῃ

2. Ὁ ἀγοραστής ἔχει πρὸς τοὺτοις τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα ἀγωγὴν (ἀγωγὴ ἐλαττωτική), δι' ἧς μειοῦται τὸ τίμημα κατὰ ποσόν, καθ' ὃ τὸ πωληθὲν ἕνεκα τοῦ ἐλαττώματος εἶνε ἐλάττωτος ἀξίας ἢ ὅ,τι ἦτο ἄνευ τούτου.^{18, 19}

α) Ἐνεκα διαφορῶν ἐλαττωμάτων δύνανται νὰ ἐγερθῶσι πλείονες ἀγωγαὶ περὶ μειώσεως.²⁰

β) Ἡ μειοῦσα τὸ τίμημα ἀγωγὴ ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀγωγῆς περὶ ἀναστροφῆς, ὅταν τὸ πωληθὲν κατέστη ἄνευ ἀξίας ἕνεκα τοῦ ἐλαττώματος. Διότι τότε τὸ τίμημα ἐλαττοῦται εἰς τὸ μηδὲν καὶ

ἐπιστροφῇ]. Simplariae ἦσαν αἱ ἀγοραπωλησίαι, καθ' ἃς δὲν ἤδυναντο νὰ ἀπαιτηθῇ ἐπερώτησις τοῦ διπλασίου ἕνεκεν ἐκνικήσεως καὶ τοιαῦται ἦσαν κατὰ L. 37 § 1 Πανδ. 21.2 αἱ ἀγοραπωλησίαι εὐτελῶν πραγμάτων. — Ἐν τῷ ΓρΑΚ δὲν ἰσχύει τοιοῦτος κανὼν. Ἀλλ' ἐκεν ἀσημάτων ἐλαττωμάτων οὐδεμίαν ἀξίωσιν ἔχει ὁ ἀγοραστής κατὰ τοῦ πωλητοῦ, πρὸς § 459 ἐδ. 1 § 2.

18) Περὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς μειούσης τὸ τίμημα αἱ πηγαὶ οὐδεμίαν εἰδικωτέραν διάταξιν περιέχουσιν, ὅθεν ἐπικρατεῖ μεγάλη διχογνωμία. Ὁ ἀπλούστερος τρόπος εἶνε νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ ἀξία τοῦ πράγματος, ὅποια εἶνε μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἐλαττώματος, νὰ μειωθῇ δὲ κατὰ τοσούτον τὸ τίμημα, ἐφ' ὅσον ὑπερβίνει τὸ ποσὸν τοῦτο. Ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος ἐπαρκεῖ πάντοτε καὶ ἐν τῇ πράξει, ἐφ' ὅσοι δὲν ἀπαιτεῖται ἄλλος τις. Εἶνε δὲ ὁρθός, ὅταν τὸ πᾶνμα ἐπωληθῇ εἰς τὴν ἀγοραίαν τιμὴν, ὅπερ εἶνε ἡ συνηθεστάτη περίπτωσις. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν ἀκριβοῦς δὲν εἶνε αὕτη ἡ λεγομένη ἀπολύτως μέθοδος. Λ. χ. Ἐάν τις πρὸς εὐρυνομίᾳ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἡγόρασε τὴν παρακειμένην οἰκίαν ἀντὶ 20,000 δρ. οὕσιν ἀξίας 10,000 δρ., διότι ὁ γείτων δὲν ἤθελε νὰ τὴν πωλήσῃ καὶ μόνον ἐκ τοῦ ἰδιωζόντος μεγάλου τιμήματος περικενήθη εἰς πώλησιν καὶ ἐάν κατόπιν εὐρεθῇ μύκης (εἶδος μυκητῶν καταστρεφόντων τὴν ξυλείαν) ἐν τῇ οἰκίᾳ, οὐ ἕνεκεν αὕτῃ καθ' αὐτὴν ἀξίζει μόνον 8,000 δρ., δὲν δύναται ὁ ἀγοραστής νὰ ἀπαιτήσῃ μείωσιν τοῦ τιμήματος εἰς 8,000 δρ., δι' ἧς ἤθελον ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὸν πωλητὴν 12,000 δι' ἐλάττωμα ἀξίον 2,000 δρ. Μᾶλλον δὲ πρέπει ἀναγκαιῶς τὸ συμφωνηθὲν τίμημα νὰ τεθῇ ὡς βᾶσις κατὰ τὴν μείωσιν. Πρέπει δὲ νὰ γείνη μείωσις ἀναλόγως τῆς ἀληθοῦς ἀξίας τοῦ πράγματος πρὸς τὸ συμφωνηθὲν τίμημα, ἥτοι νὰ γείνη ἡ ἐξῆς ἀναλογία 8000 : 10000 :: X : 20000 = 16000. — Σύμφωνα ΓρΑΚ § 472 ἐδ. 1 πρὸς. καὶ ἐδ. 2 καὶ § 473.

19) Ἡ ἀξίωσις περὶ μειώσεως τοῦ τιμήματος δὲν ἐπηρεάζεται, ὡς πολλοὶ φρονοῦσιν, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἀγοραστής ἐξεποίησε τὸ πᾶνμα εἰς τὸ ποσὸν τοῦ ἀρχικοῦ τιμήματος ἢ καὶ πλεόν. Τὸ τοιοῦτον δὲν αἶρει τὴν ἤδη κτηθεῖσαν ἀξίωσιν πρὸς μείωσιν τοῦ τιμήματος. Γερμ. Ἀκυρ. XVII σελ. 65.

20) L. 31 § 16 Πανδ. 21.1. — ΓρΑΚ § 475.

πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἐντελῶς, ὅποτε ὁμῶς δεῖν νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ πρᾶγμα.²¹

γ) Ἡ ἀγωγή περὶ μειώσεως παραγράφεται μετὰ ἐνὶ παραγραφῇ ἄρχεται ὅπως καὶ ἡ τῆς ἀγωγῆς περὶ ἀναστροφῆς.

δ) Ὁ ἀγοραστὴς ἔχει τὴν ἐπιλογὴν μεταξὺ τῆς ἀγωγῆς ἀναστροφῆς καὶ τῆς ἀγωγῆς περὶ μειώσεως.

Ἡ ἐγερσις τῆς ἀγωγῆς περὶ ἀναστροφῆς δὲν ἀφαιρεῖ τὴν ἐκ τῆς ἀγωγῆς περὶ μειώσεως ἀντὶ τῆς ἀναστροφῆς. Τούναντίον ὁ ἐναγὰς ἐπὶ μειώσει δὲν δύναται πλεονάζειν αὐτοῦ ἐλαττώματος νὰ ἐναγάγῃ ἐπὶ ἀναστροφῇ, διότι ἀπὸ τῆς ἀναστροφῆς κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τοῦ ἡγεῖρε τὴν περὶ μειώσεως ἀγωγήν.

3. Αἱ ἀγορανομικαὶ διατάξεις ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀγορᾷ γένους, ὅταν ἐχορηγήθησαν πράγματα τοῦ ὑποσχεθέντος ἀλλὰ κατεδείχθησαν ἐλαττωματικά.^{22, 23} ΚΓ. 67

21) L. 43 § 6 Πανδ. 21.1.

22) L. 19 § 6—L. 38—L. 38 § 2 Πανδ. 21.1. Γερμ. Ἀκτ. 162 ἀνωτέρω σημ. 16.—Ἄλλως ὁ Γρ. AK § 477.

23) L. 25 § 1 Πανδ. 44.2 δὲν ἰσχύει ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ. 293 Γερμ. Ἀστ. Δικον. Ἐν Ἑλλάδι τί ἰσχύει; Κατὰ Καλλιγ. ἐκδ. γ' ὁ ἀγοραστὴς ἔχει ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν δύο ἀγωγῶν. L. 25. Οὐχ ἦτοσαν προτιμητέα ἢ δοῖα τοῦ Dernburg, ὅτι ἡ ἀγορανομικὴ καὶ ὡς ἀντικειμένη εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλλ. ἀγορᾶς κατεργήθη, ἐπομένως, καίπερ ἐγερθείσης τῆς μιᾶς ἀγωγῆς κλείεται ἐκ μόνῃς τῆς ἐγέρσεως ἢ ἐτέρας [Γεωρ. Δουβουιν.].

24) Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀγορανομικῶν ἀγωγῶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς γένους λίαν ἀμυδρὰ εἶναι. Κατ' αὐτῆς ὁ Thöl ('Ἐμπορικὸν Δίκ. σημ. 17) καὶ ὁ Windscheid § 394 n. 5. Βεβαίως ὁ Thöl ἐπὶ τούτῳ ὅτι ὁ τίτλος τῶν Πανδεκτῶν de aedilicio edicto ἔχει ὡς ἀγοραπωλησίαν εἶδος, διότι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐγίνωσκον τὴν ἀγορὰν γένους. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι ἄν, ἀπὸ τοῦ ἡ ἀγοραπωλησία γένους τῷ κοινωδικαίῳ, πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπ' αὐτῆς τὸ ἀγορανομικόν. Ἐναντίον τῆς ἐφαρμογῆς προτείνεται ὅτι λογίζεται ὡς σιωπηρὸς ὅρος, ὅτι τὸ παρασχετέον πρέπει νὰ εἶναι ἄνευ ἐλαττώματος. Ἐάντιον τῆς ἐφαρμογῆς, δὲν ἐγένετο ἐκτέλεσις καὶ ἂν ἀπεδέδεικτο ὅτι ὁ ἀγοραστὴς, προϋποτιθεμένου ὅτι δὲν ἦτο ἐν γνώσει τῆς ἀγορᾶς γένους, ὁ δὲ ἀγοραστὴς δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ νέαν παροχὴν καὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μόνον ἀκριβές, ὅταν παρεσχέθῃ ἄλλο πρᾶγμα. Ἐάν τούναντίον παρεσχέθῃ καὶ ἐγένετο δεκτὸν ἀντικ.

4. Σχετικῶς πρὸς τὰς ἀποστολάς εἰς ἀπόστασιν ἐπὶ ἐμπορικῶν πράξεων ὀρίζει ρητῶς ὁ Γερμανικὸς Ἐμπ. Κώδιξ [ἐν Ἑλλάδι ἀπαιτεῖται εἰδικὴ συμφωνία τῶν συμβαλλομένων, ἵνα ἰσχύσῃσι ταῦτα] χάριν τοῦ πωλητοῦ τὰ ἐπόμενα:

α) Ὁ ἀγοραστὴς ὑποχρεοῦται νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἐμπόρευμα ἂνευ ἀναβολῆς μετὰ τὴν παράδοσιν καὶ ἐὰν δὲν εἴναι σύμφωνος πρὸς τὴν συμβασιν ἢ τὸν νόμον, νὰ πέμψῃ πάραυτα δῆλωσιν πρὸς τὸν πωλητὴν, ἄλλως θεωρεῖται τὸ ἐμπόρευμα ὡς ἐγκριθέν.

β) Ἡ ἐνάσκησις τῶν ἐλαττωμάτων δι' ἀγωγῆς ἢ ἐνστάσεως περιορίζεται ἐντὸς 6 μηνῶν ἀπὸ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος. Ἀλλ' ἡ ἐνστάσις ἐνασκειῖται καὶ πέραν τῆς προθεσμίας, ἂν ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἐγένετο δῆλωσις πρὸς τὸν πωλητὴν.

Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι ἀργοῦσιν ἐπὶ δόλου τοῦ πωλητοῦ.²⁶

§ 102. Λύσις τῆς ἀγοραπωλησίας.

1. Λύσις τῆς ἀγοραπωλησίας ἔχει ἄρσις τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς δύναται ἐν παντὶ χρόνῳ νὰ συμφωνηθῇ ὑπὸ τῶν μερῶν.¹

νον πρὸς τὸ ὑποσχεθὲν κατὰ γένος, ὑπάρχει ἐκτέλεσις, μόνον ὅτι εἶνε ἐλαττωματικὴ. Ὅτι πᾶν ἐλάττωμα τοῦ πωληθέντος καθίσταται τοῦτο διάφορον τοῦ ὑποσχεθέντος εἶνε ἰσχυρισμὸς εὐρύς καὶ ἀναπόδεικτος. Πρβ. κυρίως Goldschmidt ἐν Zeitschrift für Handelsrecht XIX σελ. 98.—Hanausek. — Κατὰ τὸ Γερ. Ἀκυρωτ. VI σελ. 189 ὁ ἀγοραστὴς μετὰ τὴν πρὸς αὐτὸν παρεχὴν τοῦ ἐλαττωματικοῦ πράγματος ἔχει τὰ αὐτὰ δικαιώματα, οἷα καὶ ἐπὶ ἀγοραπωλησίας εἰδους. Οὕτω καὶ Γερμ. Ἀκυρωτ. XII σελ. 189. — Κατὰ ΓρΑΚ § 480 ἐδ. 1. Ὁ ἀγοραστὴς πράγματος κατὰ γένος ὁρισμένου δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀντὶ τῆς ἐπιστροφῆς ἢ τῆς μειώσεως τοῦ τιμήματος ἵνα τῷ παρασχεθῇ πρᾶγμα ἂνευ ἐλαττώματος ἀντὶ τοῦ ἐλαττωματικοῦ.

25) Καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀνταλλακτικῶν ἀπαλλοτριωτικῶν συμβάσεων χωρεῖ ἀνάλογος ἐφαρμογή. Πρβ. καὶ ΓρΑΚ § 493.

26) Γερμ. Ἐμπ. Κώδιξ § 347, 349, 350.

1) Κατὰ τὸ ΡΔ αἱ συναινετικαὶ συμβάσεις λύονται διὰ συμφωνίας τῶν βουλήσεων τῶν ἀντισυμβαλλομένων—*contrarius consensus*—μόνον ὅταν οὐδέτερος τούτων παρέσχεν ἢ τὸ ἤδη παρασχεθὲν ἐπεστράφη. L. 5 § 1 Πανδ. 18.5 — L. 2 — L. 3 — L. 5 Πανδ. 18.5 — L. 2 Κωδ. 4.45. Τοῦτο πρέσβηται ἔνεκα τῆς μὴ ἀγωγιμότητος τῶν συμβάσεων· διότι ἐκ τῆς συμβάσεως περὶ λύσεως (τῆς προτέρας συμβάσεως) δὲν ἐγέναντο ἀγωγή πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ παρασχεθέντος· ὅθεν ἡ λύσις τῆς συμβάσεως δὲν ἡδύνατο νὰ γίνῃ διὰ τοιούτου (ἔχει διὰ νεωτέρας συμβάσεως). Διὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον δὲν ἰσχύει τοῦτο. Ὅθεν ἐὰν μετὰ τὴν καταβολὴν ὑπὸ τοῦ ἐνός ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων συμφωνηθῇ ἡ ἄρσις τῆς συμβάσεως, τίκεται ἐκ τῆς συμβά-

2 Διὰ τῆς συνάψεως τῆς ἀγοραπωλησίας δύναται ἐν τῶν μερῶν νὰ ζημιωθῇ, οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀπόσχη μονομερῶς τῆς συμβάσεως καὶ νὰ ζητήσῃ περὶ τοῦ δικαστοῦ τὴν ὀριστικὴν διάλυσιν ταύτης. Πρὸς τοῦτο δικαιούται ὁ συμβαλλόμενος ἐνεκα βίας, δόλου,² ἐλαττωμάτων τοῦ πραθέντος,³ ὑπερόγκου βλάβης (laesio enormis).

ΚΒ. 122 Διὰ Δικτάγματος τοῦ Αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ ὁ πωλητής, ὁ μὴ
 ΚΑ 441 τυχὼν μηδὲ τὸ ἥμισυ τῆς κοινῆς ἀξίας τοῦ πωληθέντος ὡς τίμημα,
 234. ἔλαβε τὸ δικαίωμα διὰρρηξέως τῆς ἀγοραπωλησίας, ἀλλ' ὁ ἀγοραστής
 ΚΕ. 620 ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν διὰρρηξιν προσφέρων τὴν πλήρη κοινὴν
 ἀξίαν τοῦ πραθέντος.⁴ Ὁ Διοκλητιανὸς εἶχεν ὑπ' ὄψει πωλήσεις ἐνεκεν
 ἀνάγκης, καθ' ἃς ἐδίδοντο ἐξευτελιστικὰ τιμήματα.⁵ Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ
 μεσαιῶνος ἐθεωρήθη ὡς λόγος τοῦ Διατάγματος ὁ ὅλος τοῦ ἀγορα-
 στοῦ ἢ τοῦλάχιστον ἡ πλάνη τοῦ πωλητοῦ. Ἐντεῦθεν συνήγαγον ὅτι
 τὸ τεκμήριον καὶ ἡ διὰρρηξις ὠφελούσι καὶ τὸν ἀγοραστὴν τὸν ὑπο-
 σχεθέντα πλέον τοῦ διπλασίου τῆς ἀξίας τοῦ πραθέντος ὡς τίμημα.⁶

σεως ἡ ἀγωγή πρὸς ἀναζήτησιν τῶν παρασχεθέντων. Πρὸ. Bechmann Kauf II σελ. 469.

2) L. 1—L. 5—L. 10 Κωδ. 4 44.

3) Πρὸ. § 101.

4) 1. 2 Κωδ. 4. 44. Rem majoris pretii si tu vel pater tuus minoris pretii distraxit, humanum est, ut vel pretium te restituente emptoribus fundum venditum recipias auctoritate intercedente iudicis, vel si emptor elegerit, quod deest justo pretio recipies. Minus autem pretium esse videtur si nec dimidia pars veri pretii soluta sit (ἐν ἔτει 285). [Ἐὰν σὺ ἢ ὁ πater σου ἐπώλητε πρᾶγμα μείζονος ἀξίας ἀντὶ ἐλάσσονος τιμήματος εἶνε φιλόανθρωπον ἵνα εἴτε ἀποδίδων σὺ τοῖς ἀγορασταῖς τὴν τιμήμα ἀναλάβῃς τὸν πωληθέντα ἀγρὸν παρεμβλλομένης τῆς αὐθεντίας τοῦ δικαστοῦ, ἢ ἐὰν προτιμᾷ ὁ ἀγοραστής, λάβῃς ὅσον ἐλλείπει ἀπὸ τὸ δίκαιον τίμημα. Φαίνεται δὲ ὅτι εἶνε ἔλασσον τὸ τίμημα, ἐὰν οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ἀληθοῦς τιμήματος κατεβλήθῃ]. L. 8 Κωδ. 4. 44. — Τὸ κλασσικὸν ΡΔ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συμβάσεως τῆς ἀγοραπωλησίας, L. 22 § 3—L. 23 Πανδ. 19. 2 ἀνυπόστατος δὲ εἶνε ἡ δόξα τοῦ Chambon, ὅτι ἡ ἀνω διάταξις τοῦ Διοκλητιανοῦ στηρίζεται ἐπὶ ἀρχῶν τοῦ τῶος δικαίου.

5) Ὑπὲρ τούτου μάχεται ἡ αἰτιολογία τῆς διατάξεως humanum est (φιλόανθρωπον ἐστίν). Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τοῦ Διοκλητιανοῦ συμφωνεῖ τούτο, ὅστις ἐζήτησε νὰ καθορίσῃ τὸ ἀνώτατον ὅριον τῶν τιμῶν, ὡς εἶνε γνωστὸν ἐξ Ἑδικτοῦ διασωθέντος ἐπὶ ἐπιγραφῶν.

6) Ἀμφισβητεῖται ἂν ὡς βῆσις τοῦ διπλασίου λογίζεται ἡ κοινὴ ἀξία ἢ τὸ διαφέρον. Τὸ Γερμ. Ἀκυρ. X σελ. 126 δὲν λύει τὸ ζήτημα.

ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ ἐμπορικῶν ἀγοραπωλησιῶν ὁ πωλητὴς δύναται νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς συμβάσεως ἄνευ ἐτέρου, ὅταν ὁ ἀγοραστὴς εἶνε ὑπερήμερος περὶ τὴν καταβολὴν τοῦ τιμήματος καὶ τὸ ἐμπόρευμα δὲν παρεδόθῃ ἀκόμῃ· ἀφ' ἐτέρου δύναται ὁ ἀγοραστὴς νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς συμβάσεως, ἐὰν ὁ πωλητὴς εἶνε ὑπερήμερος περὶ τὴν παράδοσιν τοῦ πράγματος. Ἀποζημιώσεις ἐνεκα τῆς ὑπερημερίας δύναται νὰ ζητηθῇ πρὸς τῇ διαλύσει. Ταῦτα δὲν ἰσχύουσιν ἐν τῷ Ἑλλήν. Ἐμπ. δικαίω.].

§ 103. Συμβάσεις ἐναλλαγῆς.

Ἡ ἀγοραπωλησία ἤτοι ἡ ἀνταλλαγὴ πράγματος ἀντὶ χρημάτων ἔχει διάφορον οἰκονομικὸν χαρακτῆρα ἢ ἡ ἐναλλαγὴ, ἤτοι ἡ ἀνταλλαγὴ πραγμάτων πρὸς πράγματα. Διότι ἡ ἀγοραπωλησία ἔχει αὐστηρῶς χαρακτῆρα συναλλαγῆς, ὡς οὗτα ἡ σημαντικωτάτη καὶ γενικωτάτη σύμβασις τῶν συναλλαγῶν. Τοῦναντίον ἡ ἐναλλαγὴ εἶνε τυχαία ἐμφάνισις καὶ συχνάκις δὲν ἔχει αὐστηρὸν χαρακτῆρα συναλλαγῆς.¹

Διὰ ταῦτα ἡ ἀνεπτυγμένη ρωμαϊκὴ Νομολογία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παλαιότεραν θεωρίαν ἀντιπροσωπευομένην ὑπὸ τῶν Σαβινιανῶν, ἐχώρισεν ἐντελῶς τὴν ἐναλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας. Ὅθεν δὲν ἦτο ἡ ἐναλλαγὴ ἀγώγιμος ἐκ μόνης τῆς συναινέσεως, ἀλλ' ἀπετέλει ἀπλοῦν ἀνώνυμον συνάλλαγμα.² Διὸ μόνον ὁ καταβαλὼν τὸ καθ' ἐαυτὸν ἠδύνατο δι' ἀγωγῆς προγεγραμμένων συμφῶνων νὰ ἐναγάγῃ διὰ τὸ ἀνταλλαχθῆν πρᾶγμα. Ἦτο ὅμως ἐλεύθερος κατ' ἰδίαν ἐπιλογὴν εἴτε νὰ ἐναγάγῃ ζητῶν τὴν ἐκτέλεσιν εἴτε διὰ *condictio* νὰ ἀναζητήσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ δοθέν.

Κατ' ἀκολουθίαν τῆς γενικῆς ἀγωγιμότητος τῶν συμβάσεων θεωροῦνται ταῦτα ὡς ἀπαρχαιωθέντα. Σήμερον δύναται τις ἀμέσως ἐκ τῆς συμβάσεως τῆς ἐναλλαγῆς νὰ ἐναγάγῃ, ἀλλ' ἂν ὁ ἐνάγων δὲν παρέσχεν ἤδη ἢ δὲν εἶνε ἑτοιμος πρὸς παροχὴν, ἀντίκειται αὐτῷ ἡ ἐνστάσις *non adimpleti contractus* (τῆς ἀνεκπληρώτου συμβάσεως). Κατὰ ταῦτα ἀπόδοσις τοῦ εἰς ἐναλλαγὴν δοθέντος δύναται νὰ ζητηθῇ ὑπὸ περιστάσεως, ὅφ' ἂς δύναται τις νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ τῆς ἀγοραπωλησίας.³

1) Τίτλ. Πανδ. 19.4—Κωδ. 4.64.

2) L. 1 § 2 Πανδ. 19.4—Ἀνωτ. § 7, 8.

3) Ἀνωτ. § 8 σημ.

Ὡς περαιτέρω ἐπακολούθημα θεόν ὅπως θεωρηθῇ ὅτι ἅμα τῇ συνάψει τῆς ἐναλλαγῆς ἕκαστον μέρος ὁρᾷ ὁ κίνδυνος τοῦ εἰς αὐτὸ ὑποσχεθέντος πράγματος, ἀλλ' ἀνήκουσιν αὐτῷ καὶ τὰ ὠφελήματα τοῦ πράγματος.

Ἀμφότερα τὰ μέρη ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ἐναλλαγῆς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ πωλητοῦ. Τοῦτο ἰσχύει κυρίως περὶ ἐκνικήσεως,⁴ περὶ προτερημάτων καὶ ἐλαττωμάτων⁵ καὶ περὶ ὑπερόγκου βλάβης.

Ἡδὴ οἱ Ῥωμαῖοι ἐδήλωσαν ὅτι ἐπὶ ἐναλλαγῆς ἕκαστον μέρος ὑποχρεοῦται νὰ καταστήσῃ τὸ ἕτερον κύριον τοῦ ἐναλλασσομένου πράγματος.⁶ Ἐν τούτῳ ἐνέκειτο διαφορὰ πρὸς τὴν ἀγοραπωλησίαν· σήμερον ἰσχύει τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγοραπωλησίας.⁷

II. Παίγνιον καὶ στοίχημα.

ΚΓ. 265. 278

ΚΑ. 444

§ 104. Παίγνιον. Βασ. 60. 8. 2-3

Παίγνιον¹ εἶνε ἡ συμφωνία περὶ κέρδους καὶ ζημίας ὑπὸ ἀντιθέτους αἰρέσεις ἐξ ἐπιθυμίας τοῦ παίζειν, ἥτοι ἵνα διὰ τύχης ἀποκτήσῃ τις κέρδος καὶ ἵνα διέρχῃται ὁ χρόνος.

Τὸ παίγνιον ἀντίκειται πρὸς τὰς σοβαρὰς ἐνασχολήσεις τὰς ὠφελίμους εἰς τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὴν ἀστικὴν κοινωνίαν. Εἶνε δὲ ἄχρηστον καὶ ἐνίοτε καταστρεπτικόν. Διότι ἡ ἀχαλιναγωγῆτος ἐπιθυμία τοῦ παίζειν ὑποσκάπτει πολλάκις τὴν εὐμάρειαν τοῦ ἀτόμου καὶ ἐνίοτε ὀλοκλήρων κοινωνικῶν κύκλων.

Ὅθεν τὰ ἐπὶ χρήμασιν ἢ ἐπὶ χρηματικῇ ἀξίᾳ παίγνια ἦσαν ἐν

4) Ἀνωτ. § 99 σημ. 31.

5) L. 2 Πανδ. 19.4. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῇ ἐναλλαγῇ δὲν ὑπάρχει τιμῆμα, δὲν ὑπάρχει ἀγωγή περὶ μειώσεως τοῦ τιμήματος, ἀλλὰ μόνον ἀγωγή περὶ ἀναστροφῆς καὶ πρὸς τούτοις περὶ ἀποζημιώσεως, ἐὰν τοῦτο θὰ ἐπετρέπετο ἐπὶ ἀγοραπωλησίας.

6) L. 1 Πανδ. 19.4.

7) Ἀνωτέρω § 99 σημ. 31.—Ὁ ΓρΑΚ § 515 ὁρίζει περὶ τῆς ἐναλλαγῆς μόνον: Ἐπὶ τῆς ἐναλλαγῆς ἐφαρμόζονται ἀναλόγως αἱ διατάξεις περὶ ἀγοραπωλησίας.

1) Τιτλ. Πανδ. 11.5—Κωδ. 3.43, ὅστις ἐντελῶς στηρίζεται ἐπὶ ἀνορθώσεως τοῦ κειμένου.

Σφ. Παλαιός
6296921/
Σφ. Αδελφ. νιδ.
425 (703)

Ρώμη, ἄκυρα καὶ τοῦλάχιστον μέχρις Ἰου-
μῖαν παρῆγον ἀγωγὴν, καὶ τὸ ἔνεκα παίγνιον
ἀναζητηθῇ· ἡ δὲ τοιαύτη ἀναζήτησις πα-
ρ' Ἑν τούτοις παίγνια τίνα ἀγωνιστικά ἐλ-
λιστα καὶ ἀξιέπαινα. Ὅθεν αἱ ἐκ τοιού-
των πάντοτε ὁμῶς μέχρι ἐλαχίστου ποσοῦ.

Σήμερον ὁ Γερμανικὸς Ποινικὸς Κώδι-
ξ ἰδίως τὰ κατ' ἐπάγγελμα ἀσκούμενα τῶν
ποινῆς.⁴ Τὰ κολάσιμα παίγνια ὡς προσβά-
λῃς ἄκυρα καὶ τὰ καταβληθέντα ἔνεκα τοιούτου
ζητηθῶσιν.⁵

Ἀλλὰ καὶ μὴ κολάσιμα παίγνια ἴσταν-
ται δικαίου. Ὅθεν δὲν δύναται τὸ ἐκ παίγνι-
ου οὔτε διὰ συμφηφισμοῦ ἀκουσίως νὰ εἰσπρα-
γῇ τοῦ καταβληθέντος δὲν ἐπιτρέπεται.⁷

2) N. 2 § 1 Πανδ. 11.5.

3) N. 1 § 2 Κωδ. 3.43.

4) Γερμ. Ποιν. Κωδ. § 284 καὶ 360 ἐδ. 14.

5) Οὕτως ἡ Γερμ. Νομολογία Seuff. Arch.

6) Ὁ Windscheid § 419 θεωρεῖ οὐ μόνον
ὡς ἀγώγιμα «τὰ παίγνια πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐν-
τὸς τῶν ὁρίων ταύτης». Στηρίζεται δὲ ἐπὶ τοῖς
τινα, ἅτινα ἄλλως τε νῦν δὲν εἶνε γνωστά, κα-
τὰ τῆσαν. Ἀλλ' ἡ ἀγωγιμότης τῶν παίγνιων τούτων
ροῦντο ἐπαινετὰ καὶ ἄξια ὑποστηρίξεως. Τὸ μὴ
παίγνιον συναναστροφῆς—quod in convivio vesse
κατάθεσιν [μίζαν mise] καὶ ἐστήριξε δυσκόλως ἀ-
πὸ τῆς ἐν συναναστροφῇ διασκέδασις δὲν ἀπαιτεῖ τὴν
ἥτις ἀντιφάσκει καὶ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν
ἐνταῦθα ΓρΑΚ § 762 ἐδ. 2.

7) Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται ἀναζήτησις τοῦ κα-
νὸν δίκαιον ὁμοίως καὶ ὁ ΓρΑΚ. Ὅτι ἡ ἀνα-
κλείεται, δὲν χρήζει ἐξάρσεως. Καὶ τὸ δοθὲν ἀντί-
ἂλλ' εἰς τὴν ὑπόσχεσιν χρέους, ἥτις ἀντικ-
αὶ τοῦ δίκου ὀφειλὴν ἰδίως εἰς τὴν συναλλαγματικὴν
παίγνιου, δύναται νὰ ἀντιταχθῇ ἡ ἐνστάσις ὅτι
αὕτως ΓρΑΚ § 762 ἐδ. 2. [Οὕτω καὶ ἡ Ἑλλην.
323 τοῦ 1895, ἥτις ἐπιτρέπει καὶ τὴν διὰ μαρτύ-

Ἡ μὴ ἀγωγιμότης καθιστᾷ ἀναγκαῖον ἵνα ἀκριβῶς διαγραφῶσι τὰ ὅρια τοῦ παιγνίου ἀπὸ ἄλλας μᾶλλον ἢ ἥττον ὁμοίας συμβάσεις.

Τῷ παιγνίῳ ἴλιαν συγγενεῦει τὸ στοίχημα. Πολλοὶ φρονοῦσιν ὅτι εἶνε οὐσιῶδες εἰς τὸ παίγνιον, ἵνα ἡ ἐνέργεια τῶν παιζόντων συμπροσδιορίξῃ τὴν ἔκβασιν· ἄλλως ὑπάρχει στοίχημα. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἀπαράδεκτον. Διότι ὑφίστανται παίγνια ἄνευ ἐνεργείας τῶν παιζόντων. Μᾶλλον δὲ ἡ πρόθεσις τοῦ παίζεῖν ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον.*

Ἀλλὰ βεβαίως ἡ πρόθεσις αὕτη πρέπει νὰ δηλῶται καὶ ἀντικειμενικῶς εἰς τοὺς ὅρους καὶ τοὺς κανόνας περὶ κέρδους καὶ ζημίας. Ὅθεν δὲν ἀρκεῖ ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι ὑποκειμενικῶς εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ παιγνίου ἵνα σύμβασιν, ἥτις κατὰ τοὺς ὅρους αὐτῆς φαίνεται ὡς σπουδαία, θέσωμεν ἐν ἀμφιβολίᾳ ὡς παίγνιον. Οὕτως ἤθελεν ἀπειλεῖσθαι ἡ ἀσφάλεια τῶν συναλλαγῶν. Ὅθεν αἱ προπωλήσεις τοῦ χρηματιστηρίου εἰσὶν ἀγώγιμοι· διότι, καίπερ πολλάκις χρησιμεύουσαι ὡς παίγνιον, δύνανται ὅμως νὰ ἔχωσι καὶ σπουδαῖον συναλλακτικὸν προορισμόν.^{9, 10} *K.A. 108*

ξίας ὡς αἰτίας τῆς συναλλαγματικῆς, ἅτε οὕτως ἀθεμίτου πράξεως, περὶ ἧς ἀδύνατος ἡ ἔγγραφος ἀπόδειξις]. — Ἐν ΡΔ ἰσχύει πάντοτε ἀναζητήσις τοῦ καταβληθέντος, ἄρα καὶ ἐν τῷ Ἑλλ. Δικ.

8) Ἰδίως ὁ Thöl (I § 304) ὑπεστήριξε τὸν κανόνα «οὐδὲν παίγνιον ἄνευ ἐνεργείας τοῦ παίζοντος». Διὰ τοῦτο ἦτο παίγνιον, ὅταν οἱ συμβαλλόμενοι ἐστοιχημάτιζον τίς ἐκ δύο κοχλιῶν, οὓς ἔθετον ἐπὶ τραπέζης παραλλήλους, ἤθελε φθάσει πρῶτος τὸ τέμαξ, στοίχημα δὲ, ὅταν οἱ κοχλῖαι εὐρηγῶνται ἥδη περιπατοῦντες καὶ ἐστοιχημάτιζον τίς πρῶτος ἤθελε φθάσῃ. Οὕτω καὶ ὁ Stobbe. Contra, ὁ Wilda, ὁ Windscheid § 419 σημ. 3 καὶ Γερμ. Ἀκυρ. VII σελ. 21. Τὸ Γερμ. Ἀκυρ. θεωρεῖ ὡς τυχερὸν παίγνιον τὴν συμμεταγῆν εἰς τὸν κατὰ τὰς ἱπποδρομίας ἀναφαινόμενον Totalisator, εἰς ὃν τίθενται χρήματα διὰ τοὺς τρέχοντας ἵππους, ἅτινα κερδαίνουσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶχον θέσει εἰς τὸν νικητὴν ἵππον.

9) Τοῦναντίον εἶνε παίγνια καὶ περὶ καθαῶς διαφορᾶς συμβάσεις, ἐφ' ὧν σκοπεῖται ἡ πληρωμὴ τῆς διαφορᾶς τῆς τρεχούσης τιμῆς ὡρισμένης ἡμέρας. λ. χ. τέλους μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως. Ἐκ τῶν περιστάσεων δύναται νὰ συναχθῇ ὅτι τὸ ὄνομαθὲν ἀγοραπωλησία εἶνε σύμβασις καθαῶς διαφορᾶς. Πρὸβλ. Γερμ. AK § 764, ἰδίως δὲ Γερμ. Νομον. περὶ Χρηματιστηρίων τῆς 22 Ἰουν. 1896 §§ 66, 69. [Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Νομολογίαν αἱ συμβάσεις περὶ καθαῶς διαφορᾶς ὡς ἀθεμίτοι εἰσὶν ἀκυροί].

10) Ὁ Ν. 2 § 1 Πανδ. 44.5 δὲν δίδει ἀγωγὴν ἐκ συμβάσεων πιστώσεως παρασχεθείσης πρὸς παροχὴν τῶν μέσων πρὸς παίγνιον, ἐφ' ὅσον ὁ πιστῶνων

Ἄνευ σημασίας εἶνε ἐν τῷ κοινοδικαίῳ ἡ κατηγορία τῶν τυχηρῶν συμβάσεων. Ἐνταῦθα κατατάττουσι μεταξύ ἄλλων τὰ στοιχήματα, τὰς ἀγοραπωλησίας ἐλπίδος ¹¹ καὶ αὐτὰς τὰς συμβάσεις ἀσφαλίσσεως. Ταῦτα ἔχουσι κοινόν πρὸς τὸ παίγνιον τὸν κίνδυνον, διότι ἡ ὑπαρξὶς ἢ ἡ ἔκτασις μιᾶς ἀζώσεως ἐξαρτᾶται ἐξ ἀβεβαίων συντυχιῶν χωρὶς νὰ ἔχη τοῦτο ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀντιπαροχῆς. Ἄλλ' αὐταὶ δὲν εἶνε παίγνια, ἐφ' ὅσον ἐπιδιώκουσι σπουδαίους σκοπούς.

§ 105. Στοίχημα.

Ἐν Ρώμῃ ἀπηγορεύοντο τὰ παίγνια, ἀλλὰ τὰ στοιχήματα ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ ἐπετρέποντο καὶ ἦσαν ἀγώγιμα καὶ παλαιόθεν λίαν συχνά. Ἐν τῷ κοινοδικαίῳ διετηρήθη ἡ ἀγωγιμότης τῶν στοιχημάτων. ²

Καὶ ἐπὶ στοιχήματος πρόκειται περὶ κινδύνου καὶ κερδῶν ὑπὸ ἀντιθέτους αἱρέσεις. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν εἶνε τὸ παίζειν. Τὸ στοίχημα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇ διαμάχῃ τῶν γνῶμῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς σπουδαιότητος τῶν ἀντιθέτων ἰσχυρισμῶν τῶν στοιχηματιζόντων ὡς καὶ πρὸς ἐπαγωγὴν κρίσεως τῶν γνῶμῶν τούτων.

Ἡ ἀγωγιμότης τοῦ στοιχήματος δύναται νὰ προστατεῖται εὐλογον προσπάθειαν. ³ Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ἡ σύμβασις νὰ φέρῃ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ στοιχήματος, πράγματι δὲ νὰ εἶνε παίγνιον, διότι εἶνε τότε ἄκυρος. ⁴ Ἀκυρὰ εἰσι καὶ στοιχήματα πρὸς σκοπὸν παιγνίου. ⁵

Πρὸς τοῦτοις ἐπὶ ὑπερβολικοῦ ποσοῦ στοιχημάτων πρέπει νὰ τηρῇται δικαίωμα μετριασμοῦ τοῦ δικαστοῦ. ⁶ Διότι τοιαῦτα στοιχήματα

ἐγίνωσκε τὸν σκοπὸν τοῦτον τοῦ ὀφειλέτου. Ἀντιδρᾷ Windscheid § 420 σημ. 7.—Ὁ ΓρΑΚ κατήγγησε τὴν διάταξιν.

41) Ν. 8 § 1 Πανδ. 18.1, ἀνωτέρω § 94 σημ. 14.

1) Ν. 17 § 5 Πανδ. 19.5.—Ὁ ΓρΑΚ § 762 ρυθμίζει τὸ στοίχημα ὁμοισμῶς πρὸς τὸ παίγνιον.

2) Ἐν Ρώμῃ αἱ sponsiones ἀντικυβιστῶν ἐν μέρει τὰς ἡμετέρας σημερινὰς ἀγωγὰς περὶ ἀναγνωρίσεως.

3) Ἀνωτέρω § 104 σημ. 8.

4) Ν. 3 Πανδ. 11.5. Ἐξαιρέσεις ὑφίστατο ἐν Ρώμῃ διὰ τὰ ἐπαινετὰ παίγνια, ὅπερ ὁμως οὐδόλως πρέπει νὰ μετενεχθῇ εἰς τὰ σημερινὰ ἐπιτετραμμένα παίγνια.

5) Στοίχηματα à coup sûr (ἀσφαλῆ), καθὰ ὁ στοιχηματίζων ἔχει ἰδίως ἀσφαλεῖς πηγὰς διὰ τὴν ὀρθότητά τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ, χωρὶς νὰ τὰ ἀνα-

μεταπίπτουσιν εἰς παίγνια καὶ ἐν πάτῃ περιπτώσει προσβάλλουσι τὰ χρηστὰ ἥθη.⁶

III. Δωρεά. Συμβιβασμός.

§ 106. Ἐννοια τῆς δωρεᾶς.^{1.}

Ἐλευθεριότητες, ἧτοι χαριστική χορηγία χρηματικῶν πλεονεκτημάτων, κεῖνται ἐν πολυχρήμοις δικαιοπραξίαις, λ.χ. ἐπὶ χρησιδα-

κοινώσῃ εἰς τὸν ἀντίπαλον, ὅστις δὲν τὰς γινώσκει, λογίζονται ὡς δόλαι, ἄκυροι. Ἐν τοῦτοις πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἄλλως δοξάζουσιν. Ἰδίως ὁ Keller Pand. § 229 δέχεται δόλον, ἐὰν ἐπὶ γομοῦ γεγονότος ὑπεκρίθη τις τὴν μὴ γνῶσιν. Ἄλλ' οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται ἵνα ἐννοήσῃ τις τὴν ἀγωγιμότητα τῶν ἀμφιβολῶν στοιχημάτων.

6) Οὕτως ὁ Thöl. Ἀντιθέτως ὁ Stobbe, ὁ Windscheid § 420 σημ. 1.

1) Τίτλ. Εἰσαγγ. 2.7.—Πανδ. 30.5.—Κωδ. 8.53.

2) Ἡ θέσις τῆς δωρεᾶς ἐν τῷ συστήματι εἶνε ἀδιέκτιστος. Αἱ Εἰσαγγελίαι τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατατάττουσιν αὐτὴν εἰς τοὺς λόγους κτήσεως τῆς κυριότητος καὶ τὴν παραθέτουσι παρὰ τῇ usucapio (χρησικτησίᾳ). Τοῦτο ἡκολούθει ἡ παλαιὰ συστηματική. Οὐχὶ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων κατατάττουσι ταύτην ἐν τῷ Ἐνοχικῷ δικαίῳ, ὅπως καὶ ἐνταῦθα, διότι αἱ ἐκ ταύτης πηγάζουσαι ὑποχρεώσεις εἶνε ἰδιαιτέρως σπουδαῖαι. Ἄλλοι, ὡς ὁ Πούχτας καὶ ὁ Σαβινὸς, κατατάττουσιν ἐν τῷ γενικῷ Μέρει ὡς ἔχουσιν γενικὸν χαρακτήρα, ὃν δύνανται νὰ λάβωσι ποικιλώταται δικαιοπραξίαι, οὕτως ὥστε ἡ δωρεὰ δὲν ἀποτελεῖ «ἰδιαιτέραν δικαιοπραξίαν». Ἡ δυσκολία ἔγκειται ἐν τῷ πράγματι. Ἡ ρωμαϊκὴ ὡς καὶ ἡ σημερινὴ συστηματοποιία κατατάσσει τὰ δίκαια κατὰ τὴν νομικὴν μορφήν αὐτῶν, ἧτοι καθ' ὅταν πρόκειται περὶ κυριότητος, δουλειῶν, ἐνοχῶν κτλ. Ἄλλ' ἡ δωρεὰ δὲν ἔχει ὡς δικαιοτικὸν γνῶρισμα τὴν νομικὴν μορφήν, ἧτις δύναται νὰ εἶνε ποικιλωτάτη, ἀλλὰ τὸν ἰδιαιτέρον οἰκονομικὸν σκοπὸν αὐτῆς. Ἦτοι χαρακτηρίζεται δι' ἰδιότητος ξένης πρὸς τὸ γνῶρισμα τῆς κατατάξεως τοῦ συστήματος. Διάφοροι βᾶναι διαιρέσεις διατυπώνονται. Ἐπειδὴ δὲ μίαν μόνον ἀρχὴν δυνάμεθα νὰ θέσωμεν ὡς βᾶσιν τοῦ συστήματος, εἶνε ἀναπύρευτοι παρεκβάσεις τινὲς ἐκ τῆς αὐστηρᾶς συστηματικῆς πορείας. [Δὲν εἶνε ὀρθόν ὅτι μόνη ἡ δωρεὰ εἶνε ἔννοια οἰκονομική, διότι καὶ ἡ ἀγοραπωλησία εἶνε ἔννοια οἰκονομική, ἅτε δηλοῦσα ἀνταλλαγὴν πραγμάτων πρὸς χρήματα. Τὸ ὀρθόν εἶνε ὅτι καὶ ἡ δωρεὰ καὶ ἡ ἀγοραπωλησία καὶ ἡ ἐκμίσθωσις κτλ. εἰσιν ἔννοιαι οἰκονομικαί· οὐχ ἥττον πρὸς πραγμάτων τῶν οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα σκοποῦσιν αἱ οἰκονομικαὶ αὗται πράξεις εἶνε ἀνάγκη νομικῶν διατάξεων· ἐκ τῶν νομικῶν διατάξεων αἱ πλεῖσται εἶνε κοιναὶ εἰς πάντα τὰ εἶδη τῶν οἰκονομικῶν τούτων πράξεων (λ. χ. καταβολή

νείου, ἀναδοχής, καταθέσεως,³ κληροδοτήματος. Ἄλλ' εἰδικῶς ἐξέχει ἡ δωρεὰ (donatio), ἥτοι ἡ ἐλευθέριος μεταβίθαις περιουσίας διὰ συμβάσεως.

Αἱ δωρεαὶ δὲν εἶνε πάντοτε ἠθικαὶ καὶ οἰκονομικῶς δεδικοιολογημέναι. Ἐνίοτε γίνονται ἀπροσέκτως ὑπὸ ἐπιδράσεις τῆς στιγμῆς, πολλάκις δὲ ἐξ ἠθικῆς πίεσεως ἐκμεταλλευομένης τὴν ἀδυναμίαν τοῦ δωρητοῦ. Πολλάκις ἀκολουθεῖ αὐτὰς μεταμέλεια, ὅταν ὁ δωρεοδόχος δεικνύηται ἀχάριστος ἢ ὅταν αἱ περιστάσεις τοῦ δωρητοῦ μεταβάλλωνται. Πολλάκις δὲ δὲν εἶνε ξέναί πρὸς αὐτὰς καὶ ἀθέμιτοι σκοποί. Διὰ ταῦτα αἱ δωρεαὶ νομικῶς δυσχεραίνονται.⁴

τιμήματος, καταβολὴ μισθώματος, καταβολὴ δωρηθέντων χρημάτων, μίαν κοινὴ νομικὴ ἔννοια ἡ τῆς καταβολῆς), ἀλλ' ἐκάστη πρᾶξις ἔχει καὶ τινὰς διατάξεις εἰδικῶς περιοριζομένας εἰς αὐτήν, ἀκριθῶς ἕνεκα τῆς φύσεως αὐτῆς τῆς οἰκονομικῆς· οὕτω λ. χ. ὁ δωρητὴς δὲν εὐθύνεται ἕνεκεν ἐκνικήσεως, ὁ πωλητὴς εὐθύνεται. Ὅπως δὲ ἡ δωρεὰ γίνεται εἴτε μεταβιβαζομένης τῆς κυριότητος εἴτε γινομένης ὑποσχέσεως μεταβιβάσεως, οὕτω καὶ ἡ ἀγοραπωλησία γίνεται εἴτε μεταβιβαζομένης τῆς κυριότητος (σοὶ μεταβιβάζω τὴν κυριότητα τοῦ Α πράγματος καὶ μοὶ δίδεις 10 δρα. ἀντάλλαγμα), εἴτε γινομένης ὑποσχέσεως μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος. Ἄν δὲ ἦν σοὶ μεταβιβάζω τὴν κυριότητα ἀντὶ χρημάτων εὐθύνωμαι ἕνεκα ἐκνικήσεως τοῦ δοθέντος, τοῦτο δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ τοιαύτη μεταβίθαις περιέχει καὶ ὑπόσχεσιν μεταβιβάσεως, ἥτις ὑπόσχεσις τίκτει τὴν ἐμὴν εὐθύνην ἕνεκεν ἐκνικήσεως, ἀλλὰ διότι ἡ μεταβίθαις ἀντὶ τιμήματος εἶνε οἰκονομικὴ πρᾶξις, ἥτις οἰκονομικῶς ἀπαιτεῖ ὅπως ἐγὼ ὁ λαβὼν τὸ τίμημα εὐθύνωμαι ἂν ὁ ἀγοραστὴς στερηθῇ τοῦ πράγματος. Ἄλλως τε ἂν ἡ δωρεὰ εἶνε οἰκονομικὴ ἔννοια, μήπως τὸ χρησιδάνειον δὲν εἶνε ἔννοια οἰκονομικὴ, ἥτοι παροχή, χρῆσις ἄνευ ἀνταλλάγματος καὶ πᾶσαι αἱ νομικαὶ διατάξεις τοῦ χρησιδανείου δὲν πηγάζουσιν ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ταύτης ἐννοίας, δὲ συνάπτεται δὲ ποικιλοτρόπως τὸ χρησιδάνειον; Καὶ ὅμως δὲν ἀμφιβάλλεται ὅτι τὸ χρησιδάνειον ἀνήκει τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ. Ὅθεν φρονῶ ὅτι καὶ ἡ δωρεὰ ὡς θεσμός ἀφορῶν τὴν κίνησιν τῆς περιουσίας ἀνήκει τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ, ἅτε παράγων ἐνοχίας καὶ χρησιμεύων ὡς αἰτία ἐμπραγμάτων δικαιοπραγιῶν (ὅπως καὶ ἡ ἀγοραπωλησία δύναται νὰ εἶνε αἰτία ἐμπραγμάτου δικαιοπραξίας) [Γεωρ. Δουβουν.]

3) Καὶ αἱ τοιαῦται ἐλευθεριότητες καλοῦνται ἐν εὐρυτέρᾳ ἔννοιά δωρεαί. Πρβλ. Σαβινύ.

4) Ὁ Σαβινύ χαρακτηρίζει τὴν δωρεὰν ἐν στενῇ ἔννοιά ὡς τι ἐντελῶς θετικόν, ὁ δωρεὰ εἶνε κατ' αὐτὸν ἡ δικαιοπραξία, ἐν ᾗ ἐφαρμόζονται οἱ ἰδιόζοντες νόμιμοι περιορισμοὶ τῆς δωρεᾶς. Οὕτω καὶ Windscheid § 367 σημ. 5α, Arndts § 80 σημ. 4. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην θεωροῦμεν ἐσφαλμένην. Δου-

Εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς δωρεᾶς ἀνήκει·

1. Παροχὴ ὑπὲρ τοῦ δωρεοδόχου ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ δωρητοῦ.⁶

Εἶνε δὲ δυνατὴ διὰ τῆς μεταβιβάσεως σωματικῶν πραγμάτων, παραχωρήσεως τῆς νομῆς αὐτῶν, συστάσεως πραγματικῶν δικαιωμάτων, καρπώσεως, μεταβιβάσεως ἀπαιτήσεων, διὰ παραιτήσεων καὶ ὑποσχέσεων δωρεᾶς.

Καὶ ἡ δωρεὰ ὁλοκλήρου περιουσίας τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτρέπεται.⁶ ΚΓ. 429.

Ὑπερβύλια ἰδιοκτησίας; Ν.Ε. Γ. 57. Ν.Ε. Β. 147.

Δυσχερὲς γίνονται αὐτὰ πορνεύσαι. ΚΓ. 98
ρεαὶ περιέχουσαι μείωσιν τῆς περιουσίας τοῦ δωρητοῦ ἔχουσιν ἰδιόζουσιν σημασίαν διὰ τὸν δωρητὴν, τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς πιστωτὰς αὐτοῦ. Ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπόψεως εἰσὶν ἰδιόρρυθμοι πράξεις, δι' ὅπερ διέπονται ὑπὸ ἰδιαιτέρων κανόνων.

5) Στενωτέραν ἐννοίαν θέτει τὸ ΡΔ ἐπὶ τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν δωρεῶν μεταξὺ συζύγων. Πρὸλ. κατωτέρω § 108 ἀρ. 2 Ν. 5 § 8 Πανδ. 24.1 *definiri solet eam demum donationem impediri solere, quae et donantem pauperiorem et accipientem faciet locupletiores* [εἴθισται νὰ ὀρίζηται ὅτι αὕτη ἡ δωρεὰ εἴθισται νὰ κωλύηται ἥτις ποιεῖ τὸν μὲν δωρητὴν ἀπορώτερον τὸν δὲ δωρεοδόχον εὐπορώτερον], Ν. 5 § 16 Πανδ. 24.1. Ν. 25 Πανδ. 24.1. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 516. Παροχὴ δι' ἧς πλουτίζει τις ἐκ τῆς περιουσίας του ἄλλον εἶνε δωρεὰ, εἰάν ἀμφοτέρα τὰ μέρη συμφωνῶσιν ὅτι ἡ παροχὴ γίνεται ἄνευ ἀνταλλάγματος. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριβές. Λ.χ. ὁ ἐγκαταλείπων τι εἰς τὸν γείτονα ἀπλῶς ἵνα ἀπαλλαγῇ τούτου, π. χ. χῶμα, ὅπερ ἀνασκάπτει ἵνα θέσῃ θεμέλια, δὲν δωρεῖ καίπερ ἐγκαταλείπων αὐτὸ ἄνευ ἀνταλλάγματος καὶ πλουτίζων τὸν γείτονα.

6) Τὴν δωρεὰν ὁλοκλήρου τῆς μελλούσης περιουσίας θεωρεῖ ὁ Σαβινὺ ὡς ἀνίσχυρον κατὰ τὸ ΡΔ, διότι ἀποτελεῖ λαμβάνουσαν σύμβασιν κληρονομίας, ἀλλὰ ἰσχυρὰν κατὰ τὸ κοινοδίκαιον. Περὶ τοῦ τελευταίου εἰσὶ πάντες σύμφωνοι, οὐχὶ ὁμως περὶ τοῦ πρώτου. Ὡς ἰσχυρὰν καὶ ἐν τῷ ΡΔ θεωρεῖ αὐτὴν ὁ Windscheid § 368 σημ. 9 καὶ οἱ παρ' αὐτῷ ἀναφερόμενοι.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 310 ἡ σύμβασις, δι' ἧς ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων ὑποχρεοῦται νὰ μεταβιβάσῃ τὴν μελλούσαν περιουσίαν αὐτοῦ ἢ μέρος τῆς μελλούσης περιουσίας ἢ νὰ τὴν ἐπιβαρύνῃ δι' ἐπικαρπίας, εἶνε ἄκυρος. Ὁμοίαι σύμβαισις περὶ τῆς παρούσης περιουσίας εἶνε ἔγκυρος, ἀλλὰ χρῆζει δικαστικῆς ἐκθέσεως ἢ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου.—Ἐν Ἑλλάδι ἡ δωρεὰ τοῦ Α πρὸς τὸν Β ὅλης τῆς περιουσίας, ἣν ἐν τῷ μέλλοντι θέλει κληρονομήσῃ ὁ Α παρὰ τοῦ μόνου παράφρονος ἀδελφοῦ του Γ, εἶνε ἄκυρος ὡς σύμβασις περὶ κληρονομίας τρίτου. Ἐπίσης ἡ δωρεὰ ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας αἰτίᾳ θανάτου δὲν καθίσταται τὴν δωρεοδόχον καθολικὴν διάδοχον, ἀλλ' ἐξομοιοῦται κληρονομίᾳ ἐξ ἀπογραφῆς ἢ δωρεοδόχος. (Ἐφ. Ἀθην. 3149 τοῦ 1894). Τὸ τελευταῖον εἶνε νομικῶς ἐσφαλμένον. [Γεωρ. Δουβουν.].

ΚΒ. / 68

Δὲν συνεπάγεται ὅε αὕτη καθολικὴν διαδοχὴν, ἀλλὰ χωρεῖ διὰ μεταβιβάσεως ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας. Ὅθεν ὁ δωρητὴς ἐνέχεται ἐνεκεν τῶν χρεῶν προσωπικῶς ὡς καὶ πρότερον, οὐδὲ ὑποχρεοῦται ὁ δωρεοδόχος διὰ τὰ χρέη ἀπέναντι τῶν πιστωτῶν τοῦ δωρητοῦ, πλὴν ἂν ἀναλάβῃ ταῦτα προσωπικῶς ἀπέναντι τούτων. Ἄλλ' ὁ δωρητὴς τὰ πρὸς ἀπόσβεσιν τῶν χρεῶν ἀναγκαῖα ποσὰ δύναται νὰ προαφαιρέσῃ ἐκ τῆς δωρεᾶς καὶ νὰ τὰ παρακρατήσῃ, ἐφ' ὅσον δὲ δὲν ἐγένετο τοῦτο, δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ δωρεοδόχου ἵνα πληρώσῃ τὰ χρέη.⁷

Καὶ ἡ ἄνευ ἀνταλλάγματος παράδοσις τῆς χρήσεως πράγματός τινος δὲν εἶνε καθ' ἑαυτὴν δωρεά, διότι δὲν περιέχει μείωσιν τῆς περιουσίας. Ἄλλ' εἶνε δωρεά, ὅταν περιέχῃ κανονικὴν καὶ τακτικὴν πηγὴν εἰσπράξεως, ὅταν λ. χ. ἐπιτρέπῃ τις τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον χρῆσιν ἄνευ ἀνταλλάγματος οἰκίας πρὸς μίσθωσιν χρησιμοποιομένης.^{8, 9, 10}

2. Ἡ δωρεά πρέπει νὰ προέρχεται ἐκ τῆς προθέσεως τῆς δηλώσεως ἐλευθεριότητος (animus donandi).¹¹ Τίνες περαιτέρω σκοποὶ

ΚΖ. 122

ΚΘ. 24

ΚΒ. / 68

κ 151

ΚΣΤ. 172

κ 394

ΛΑ. 268

7) Ν. 28 Πανδ. 39.5—Ν. 72 Πανδ. 23.3. Πρβ. ΓρΑΚ § 419. [Ὅθεν ὁ δανειστὴς τοῦ δωρητοῦ δὲν ἐνάγει ἀπ' εὐθείας τὸν δωρεοδόχον αἰτίᾳ θανάτου. Ἐρ. Ἀθην. 1509 τοῦ 1896. Ἀλλὰ δύναται δυνάμει τοῦ ἀρθρ. 1025 ἐλλ. ἀστ. Δικ. νὰ ἐναγάγῃ τὸν δωρεοδόχον ὡς ἐνασκῶν τὴν ἀγωγὴν ἣν ἔχει ὁ δωρητὴς κατὰ τοῦ δωρεοδόχου ἐπὶ πληρωμῇ τῶν χρεῶν τῆς δωρηθείσης περιουσίας. Windscheid § 368 σημ. 5 Ἄν ἐν τῇ δωρεᾷ ρητῶς συνεφωνήθῃ ἵνα ὁ δωρεοδόχος μὴ εὐθύνεται διὰ τὰ χρέη, οἱ δανεισταὶ ἔχουσι κατὰ τοῦ δωρεοδόχου μόνον Πυυλιανὴν ἀγωγὴν. [Γεωρ. Δυσθουν.].

8) Ἡ ἀποποίησις προσφερθείσης κτήσεως ἰδίως κληρονομίας ἢ κληροδοτήματος ἐπὶ τῇ προθέσει δωρεᾶς, δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν δωρεῶν μεταξὺ συζύγων Ν. 5 § 13, 14 Πανδ. 24.1, διότι δὲν ποιεῖ τὸν δωρητὴν ἀπορώτερον ἀπ' ὅ,τι ἦτο. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἀποτελεῖ καὶ αὕτη δωρεάν. Ἀλλως ἢ πρώτη ἐκδοσις τοῦ παρόντος, ὁ Regelsberger Pand. I σελ. 612. Ἀλλως καὶ ΓρΑΚ § 517.

9) Ν. 9 Πανδ. 39.5.

10) Κατὰ τὸν Ν. 23 Πανδ. 39.5 ἡ ἄφεςις ἢ μείωσις τῶν μελλόντων τόκων δὲν εἶνε δωρεά.

11) L. 1 Πανδ. 39.5... propter nullam aliam causam facit, quam ut liberalitatem et munificentiam exerceat: hæc proprie donatio appellatur. [Δι' οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν ποιεῖ, εἰμὴ ἵνα ἀσκήσῃ ἐλευθεριότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν· αὕτη κυρίως καλεῖται δωρεά]. Δικαίως ὁ Reitz καταπολεμεῖ τὴν

Δημόσιον Κεντρικὴν Βιβλιοθήκην Θεσσαλονίκης

νόμεναι ἔνεκεν εὐεργεσιῶν τοῦ δωρεοδόχου εἴτε πρὸς τὸν δωρητὴν εἴτε πρὸς τρίτους εἴτε γενικῶς. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται δωρεαὶ κατὰ κανόνα δὲν διακρίνονται τῶν λοιπῶν κατ' οὐδέν.

6) Αἱ δωρεαὶ αἰτία θανάτου (mortis causa) τελοῦσιν ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ὅτι ὁ δωρεοδόχος θέλει ἐπιζήσῃ τῷ δωρητῇ. Συγγενεῦσιν δὲ πρὸς τὰ κληροδοτήματα καὶ ὑπόκεινται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν θεωρίαν τούτων.¹⁴

§ 107. Αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τῆς δωρεᾶς.

1. Αἱ δωρεαὶ γίνονται πολλάκις ἀντὶ δι' ἀμέσου μεταβιβάσεως δι' ὑποσχέσεως δωρεᾶς.

Ἐν τῷ προῖουστινιανείῳ δικαίῳ ἀπητεῖτο ἐπερώτησις, ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκήρυξεν ὡς ἀρκούσαν καὶ τὴν ἄτυπον σύμβασιν,¹ ἀνεξαρτήτως τῶν εἰδικῶν ὁρισμῶν διὰ τὰς μεγάλας δωρεάς.

Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποσχέσεως δωρεᾶς εἶνε καταβολὴ τοῦ ἐκ ταύτης παραγομένου χρέους, οὐχὶ δὲ καὶ αὕτη ἡ ἐκπλήρωσις δωρεά.

Αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τῆς ὑποσχέσεως δωρεᾶς διέπονται ὑπὸ λίαν μαλακῶν διατάξεων.

α) Ὁ δωρητὴς δὲν ὀφείλει τόκους ὑπερμερίας.²

14) Ἐνίοτε θεωροῦσιν ὡς ἰδιαίτερον εἶδος καὶ τὰς δωρεὰς ὑπὸ τρόπον. Τοῦτο εἶνε ἐπίσης ἀδικαιολόγητον, ὡσεὶ θὰ ἦτο ἂν τις ἐθεώρει ὡς ἴδιοι εἶδος τὴν ὑπὸ προθεσμίαν ἢ ὑπὸ αἴρεσιν δωρεάν.—Ἰδιαίτερον εἶδος εἶνε αἱ ἐπιζόμεναι λ. χ. κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους πρὸς ὑπέρτατος, τρίτους, συγγενεῖς, ἐπὶ γενεθλίων κτλ. Αὗται χρῆζουσιν ἰδιαίτερας νομικῆς ρυθμίσεως ὅπερ ὁμοῦ δὲν πράττει τὸ ΡΔ. Πρβ. Regelsberger Pand. I σελ. 624.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 534. Δωρεαὶ ἀνταποκρινόμεναι εἰς ἡθικὸν καθῆκον ἢ εἰς εὐπρέπειαν δὲν ὑπόκεινται οὔτε εἰς ἀναζήτησιν οὔτε εἰς ἀνάκλησιν.

1) Ν. 35 § 5 Κωδ. 8.53.—§ 2 Εἰσηγ. 2.7.

2) Ν. 22 Πανδ. 39.5. Windscheid § 366 σημ. 4.—Οἱ τόκοι τῆς δίκης δὲν εἶνε τόκοι ὑπερμερίας. Ὅθεν ὀφείλει καὶ ὁ δωρητὴς νὰ τοὺς παράσχη. Ὁ ἀποκλεισμός τῶν τόκων ὑπερμερίας ἐν τῷ ΡΔ ἐξηρηγτο ἱστορικῶς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀγωγή ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως τῆς δωρεᾶς ἦτο stricti juris. Ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ ὁ μόνος λόγος. Διότι στηρίζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ ἐφαρμόζεται καὶ σήμερον ἂν καὶ ἡ ἀγωγή ἐκ τῆς ὑποσχέσεως δωρεᾶς δὲν ἔχει πλέον αὐστηροῦ δικαίου χαρακτῆρα.—[Ἐν Ἑλλάδι καὶ οἱ μετὰ τὴν ἀγωγήν τόκοι λογιζονται τόκοι ὑπερμερίας ὅθεν καὶ τοιοῦτους δὲν ὀφείλει ὁ δωρητὴς].

6) 'Απολαύει τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας καὶ δὴ προαφαιροῦνται τὰ λοιπὰ αὐτοῦ χρέη καὶ κατόπιν ὑπολογίζονται τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ.³

2. 'Η δωρεὰ ὑποχρεοῖ τὸν δωρητὴν εὐθυνόμενον πρὸς τὸν δωρεοδόχον διὰ δόλον καὶ μεγάλην ἀμελείαν.⁴ 'Ιδίως δὲ ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν, ὅταν δολίως ἢ ἐκ μεγάλης ἀμελείας ἐδώρῃσιν πράγμα ἄλλότριον ἢ ἐλαττωματικόν, ἐὰν ὁ δωρεοδόχος ἐδαπάνησιν ἐπ' αὐτοῦ, ἐξετέλεσεν ἕνεκα τούτου ὅρους βαρύνοντας τὸν δωρεοδόχον, ἐπλήρωσε δικαστικὰ ἐξοδα ἕνεκεν ἐκνικήσεως ἢ ἐὰν τὸ ἐλάττωμα κατέστρεψε πράγματα τοῦ δωρεοδόχου.

'Ο δωρητής, ὁ μῆτε ἐν δόλῳ μῆτε ἐν μεγάλῃ ἀμελείᾳ ὢν, δὲν εὐθύνεται οὔτε δι' ἐκνικήσιν οὔτε δι' ἐλαττώματα, ἀδιαφόρως ἂν τὸ πρᾶγμα ἐδώρῃσιν ἀμέσως ἢ πρὸς ἐκπλήρωσιν ὑποσχέσεως δωρεᾶς.⁵

3) Πρὸς ἀνωτέρω § 57. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 519. 'Ο δωρητής δικαιούται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐκπλήρωσιν ὑποσχέσεως γενομένης δωρητικῶς, ἐφ' ὅσον λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων, δὲν εἶνε εἰς κατὰστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν χωρὶς νὰ κινδυνεύῃ ἢ ἀνάλογος τῇ κοινωνικῇ αὐτοῦ θέσει συντήρησίς του ἢ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐπιχειρημένων αὐτῷ δυνάμει Νόμου ὑποχρεώσεων συντήρησεως. 'Εὰν συναντῶνται αἱ ἀξιώσεις πολλῶν δωρεοδόχων, προτιμᾶται ὁ ἔχων τὴν παλαιότεραν ἀξίωσιν.

4) Σύμφωνος ΓρΑΚ § 521.

5) Ν. 18 § 3 Πανδ. 39.5. Labeo ait, si quis mihi rem alienam donaverit inque eam sumptus magnos fecero et sic mihi evincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere: plane de dolo posse me adversus eum habere actionem, si dolo fecit. ['Ο Λαβέων λέγει· ἐὰν μοι ἐδώρῃσιν τις ἄλλότριον πρᾶγμα καὶ ἐπὶ τούτου ποιήσω μεγάλας δαπάνας καὶ μετὰ ταύτας μοι ἐκνικήθῃ, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἀρμύζει μοι κατὰ τοῦ δωρητοῦ· βεβαίως δύνάμει νὰ ἔχω ἀγωγὴν κατ' αὐτοῦ ἔκκα δόλου, ἐὰν ὑπῆρξεν ἐν δόλῳ]. Ν. 2 Κωδ. 8.44. Pauli sent. V. 11 § 5. 'Εὰν ἡ μὴ εὐθύνῃ τοῦ δωρητοῦ ἕνεκεν ἐκνικήσεως ἰσχύει γενικῶς, λίαν ἀμφισβητεῖται. Πολλοὶ νεώτεροι δέχονται εὐθύνῃν τοῦ δωρητοῦ ἐπὶ ὑποσχέσεως γένους. Καὶ δὴ κατὰ μὲν τὸν Vangerow § 640 σημ. 2 ἡ ἐκνικήθεϊσα παροχὴ λογίζεται μὴ γενομένη καὶ ὁ δωρητής ὀφείλει ἕτερον ἄτομον τοῦ ὑποσχεθέντος εἶδους, κατὰ δὲ τὸν Windscheid § 366 σημ. 8 ὁ δωρεοδόχος ἔχει ἐπιλογὴν νὰ ἀπαιτήσῃ εἴτε παροχὴν ἐτέρου πράγματος εἴτε τὸ διαφέρον αὐτοῦ πρὸς τήρησιν τοῦ ληφθέντος. 'Αλλ' αἱ Πηγαὶ οὐδὲν γινώσκουσι περὶ τοιαύτης εὐθύνης. Διότι ἡ συσχέτις τῆς L. 46 Πανδ. de leg. I πρὸς τὴν δωρεὰν εἶνε ἀναπόδεικτος· παρὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Vangerow. Καὶ ἐσωτερικοὶ λόγοι δὲν ὑφίστανται δι' αὐτήν. Οἱ ἀντιδοχοῦντες

§ 108. Περιορισμοὶ τῆς δωρεᾶς.

Δωρεᾶς ἐν γὰρ ἰσχυρῶς περιορισμῶν δωρεοδόχου δωρεᾶς ὡς ἐν ἐνσὶ μαρτ' ἀνὰ τὴν ΑΓ. 112

Οἱ κανόνες οἱ περιορίζοντες τὰς δωρεὰς ἀφορῶσι τὸ μὲν τὸν τύπον τῆς συνάψεως, τὸ δὲ τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον, καθ' ὅσον ἀπαγορεύουσι, διαρρηγνύουσιν ἢ ἀνακαλοῦσι δωρεὰς τινάς.

1. Δωρεαὶ πέραν τῶν 500 solidi χρῆζουσι δικαστικῆς ἐμφανίσεως (insinuatio), τὸ μὲν ἵνα δώσωσιν εἰς τὸν δωρητὴν καιρὸν πρὸς σκέψιν, τὸ δὲ ἵνα ἀσφαλίσωσι δημοσίαν ἀπόδειξιν ἐν περιπτώσει κατόπιν ἀναφυσμένων ἐρίδων.^{1. 2. 3}

συμπεραίνουσιν ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐνοχῆς γένους, χωρὶς νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς δωρεᾶς. Ἄλλ' ὁ ὑποσχόμενος λ. χ. δωρεὰν ἵππον, ἀγοράζων τοιοῦτον καὶ δίδων τῷ δωρεοδόχῳ, θέλει μεγάλως πιεσθῇ ἂν, ἐπελθούσης τυχὸν ἐκνικήσεως, ἀναγκασθῇ νὰ καταβάλλῃ ἄλλον ἵππον ἢ τὸ διαφέρον τοῦ δωρεοδόχου. Θέλει ἐπικαλεσθῇ ὅτι ὁ δωρητὴς μόνον διὰ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν εὐθύνεται καὶ ὅτι οὐδὲ προτίθεται ὁ δωρητὴς νὰ εὐθύνηται βαρύτερον. Θέλει εὖρεϊ τὴν καταδίκην αὐτοῦ ἐντελῶς ἀκατανόητον, ἐὰν ἀκούσῃ ὅτι δὲν θὰ κατεδικάζετο, ἐὰν εἶχε πρῶτον ἀγοράσει καὶ εἶτα δωρήσει τὸν ἵππον! Κατὰ τῆς κρατούσης δόξης καὶ ὁ Bekker, ἀλλ' αἱ διακρίσεις αὐτοῦ εἰσὶν ἀπορριπτέαι. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 523, 524 ὁ δωρητὴς γενικῶς εὐθύνεται πρὸς τὸν δωρεοδόχον, μόνον ὅταν βολίως ἀποσιωπᾷ ἔλλειψιν ἐν τῷ δικαίωματι ἢ ἐλάττωμα τοῦ δωρηθέντος πράγματος. Ἄλλ' ὑφίστανται εἰδικαὶ διατάξεις διὰ τὸ θέμα, καθ' ὃ ὁ δωρητὴς ὑπόσχεται τὴν παροχὴν πράγματος. Ἰδίως μόνον κατὰ γένος ὠρισμένου, ὅπερ θέλει μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς δωρεᾶς ἀποκτήσῃ.

1) Ἐν τῷ παλαιότερῳ δικαίῳ ἀπηγορεύοντο αἱ μείζονες δωρεαὶ διὰ τοῦ Κιχίου Νόμου (ἔτος 550 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης), πλην ἂν ἐγίνοντο εἰς τὰ εἰδικῶς ἐν τῷ Νόμῳ ἐξηρημένα πρόσωπα. Καὶ δὲν ἦσαν μὲν ἄκυροι, ἀλλὰ διαρρηκταί, μέχρις οὗ καὶ νομικῶς καὶ πραγματικῶς τελείως ἐξεπληροῦντο. Ὅθεν ἰδίως ἐπὶ δωρηθέντων res mancipii ἦτο πλην τῆς mancipatio ἀναγκαία καὶ μεταβίβασις τῆς νομῆς καὶ προκειμένου περὶ κινητῶν ὅτι ὁ δωρεοδόχος καὶ κατὰ τὸ παράγγελμα utrubi ἦτο ὑπέρτοχος, ἦτοι ὅτι κατεῖχε maiore parte anni. Αἱ διατάξεις αὗται ἐπαλαιώθησαν ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέστη ἐν χρήσει διὰ τὰς δωρεὰς ἡ δικαστικὴ ἐμφάνισις, ἣν πρῶτος ὁ Κωνσταντῖνος Χλωρός κατέστησεν ἀναγκαίαν διατύπωσιν ἐν ταῖς χώραις αὐτοῦ. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπῆλλαξε τῆς διατυπώσεως ταύτης πρῶτον μὲν δωρεὰς μέχρι 300 χρυσῶν, Ν. 34 Κωδ. 8.53, κατόπιν δὲ μέχρι 500 χρυσῶν, Ν. 36 § 3 Κωδ. 8.53. Ἡ τάσις τῆς Νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦτο ὑπὲρ τῆς διευκολύνσεως τῶν δωρεῶν κατὰ μέγα μέρος, διότι τότε λίαν ἡνύοοντο τὰ δωρήματα πρὸς εὐσεβεῖς σκοπούς.

2) Τὰ προστεθέντα βάρη πρέπει νὰ ἀφαιρῶνται ἐκ τῆς δωρεᾶς κατὰ τὴν

Ἡ ἐμφάνισις ἐν τῷ ΡΔ ἐγένετο ἀναγραφομένης κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Δικαστηρίου (acta) τῆς ὑπὸ τοῦ ὠρητοῦ ἐν τῷ δικαστηρίῳ προφορικῶς γενομένης δηλώσεως.⁴ Νῦν γίνεται αὕτη ἐν Γερμανίᾳ εἴτε διὰ προφορικῆς δηλώσεως ἐν τῷ δικαστηρίῳ συντασσομένου πρακτικοῦ εἴτε δι' ἐγγράφου ὠρητηρίου ἐγχειριζομένου τῷ δικαστηρίῳ, οὕτινος τὸ περιεχόμενον ὁμολογεῖ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὁ ὠρητὴς συντασσομένου πρακτικοῦ.⁵ Ἡ συνεργία τοῦ ὠρεοδόχου ἐν τῷ δικαστηρίῳ δὲν εἶνε ἀναγκαία, ἢ ἀποδοχὴ τῆς ὠρεᾶς ὑπὸ τούτου δύναται νὰ γίνη ἀτύπως καὶ ἐκτὸς τοῦ δικαστηρίου.

Ἡ μὴ ἐμφανισθεῖσα ὠρεὰ εἶνε ἄκυρος, ἐφ' ὅσον ὑπερβαίνει τοὺς 500 solidi, ἔγκυρος δὲ μέχρι τοῦ ποσῶ τούτου.⁶ Ὅθεν αἱ μὴ ἐμφανισθεῖσαι ὠρεαὶ πραγμάτων ἀνωτέρας ἀξίας παράγουσι συγκυριότητα· ἀλλ' ὁ κύριος τοῦ μείζονος μέρους δύναται παρέχων ἀποζημίωσιν νὰ ἀξιώσῃ τὴν κυριότητα τοῦ ὅλου.⁷ Ἡ ἀκυρότης ἐξετάζεται αὐτεπαγγέλτως.

ἀξίαν αὐτῶν (Γερμ. Ἀκυρ, XVIII σελ. 180).—Πολλαὶ ὠρεαὶ γινόμεναι εἰς διαφόρους χρόνους πρὸς τὸ αὐτὸ πρόσωπον δὲν συνυπολογίζονται. Ν. 34 § 3. Κωδ. 8.53. Ἐὰν ἡ διαίρεσις ἔγινεν in fraudem legis, ἥτοι πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐμφανίσεως, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν. Pernice. Ἀλλως ὁ Pfaff. Ἡ ἀξία πρέπει νὰ μετρηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συνάψεως τῆς ὠρεᾶς.

3) Ὁ Σαβινὸς ἐδέχθη ὅτι ὁ solidus εἶχε 4 τάλληρα, ἥτοι οἱ 500 solidi ἀπετέλουν ποσὸν 4200 γερμ. μάρκων. Ἀλλ' ὁ Francke ἀπέδειξεν ἱστορικῶς ὅτι ἐν Γερμανίᾳ οἱ 500 solidi ἀπετέλουν ποσὸν 4666 μάρκων, ὅπερ ἰσχύει ἐκεῖ σήμερον.—Ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμοσθήσεται ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ solidus, ἥτις εἶνε 15.86 δραχ. χρυσᾶς· ὅθεν 500 solidi ἴσοι πρὸς 7930 δρ. χρυσᾶς. Ὁ solidus ἦτο χρυσοῦν νόμισμα εἰσαχθὲν κατὰ τὸ 312 μ. Χ. ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ ἔκτοτε διαμεῖναν ἐν χρῇσει μέχρι κατατάλσεως τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

4) L. 25 § 1 Κωδ. 8.53.

5) Σήμερον ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐμφάνισις [κατὰ τὴν δόξαν τὴν θεωροῦσαν αὐτὴν ἰσχύουσαν ἐν Ἑλλάδι] δύναται νὰ γίνη ἐνώπιον οἰουδήποτε πρωτοδικείου δημοσίᾳ συνεδριάζοντος συνταττομένου πρακτικοῦ περὶ τούτου. Τὸ ΡΔ δέχεται Ν. 30 Κωδ. 8.53 τὴν ἐνώπιον οἰουδήποτε δικαστοῦ ἐμφάνισιν.

6) Ν. 34 § 1 Κωδ. 8.53.

7) Περὶ τῶν λεπτομερειῶν πρβ. Ν. 34 § 2 Κωδ. 8.53.—Ἡ παροχὴ τοῦ ὠρηθέντος δύναται νὰ γίνη ἐμμέσως διὰ δικαιοπραγιῶν — ἰδίως μετὰ τρίτων — αἵτινες καίπερ ἐλλειπούσης τῆς ἐμφανίσεως εἰσὶν ἔγκυροι. Τότε ὑφίσταται ἔνεκεν ἐλλείψεως τῆς ἐμφανίσεως μόνον *condictio sine causa* (ἀπαίτη-

Αἱ δωρεαὶ προσόδου δὲν χρήζουσιν ἐμφανίσεως, ὅταν ἐκάστη δόσις εἴνε κατωτέρα τῶν 500 χρυσῶν καὶ ὅταν περιορίζονται εἰς τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς εἴτε τοῦ δωρητοῦ, εἴτε τοῦ δωρεοδόχου. Δωρεαὶ προσόδου μακροτέρου χρόνου ἢ ἐπ' ἀορίστῳ πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ἐμφάνισιν, ἄλλως εἶνε ἄκυροι τελείως. Ἐπὶ δωρεᾶς προσόδου δι' ὠρισμένον χρόνον συνυπολογίζονται τὰ ποσὰ ἐκάστης παροχῆς καὶ οὕτως εὐρίσκεται ἂν τὸ ὅλον ἀποτελεῖ ποσὸν ὑποκείμενον ἢ μὴ τῇ ἐμφάνει. ^{1, 2, 10}

σις ἄνευ αἰτίας) τοῦ δωρητοῦ κατὰ τοῦ δωρεοδόχου πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ πλουτισμοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς. Πρβ. Windscheid § 367 σημ. 7. Τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν ἔχει ὁ δωρητὴς καὶ ὅταν δὲν δύναται νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀρχικῶς ἐπιτρεπομένην διεκδίκησιν.

8) L. 34 § 4x Κωδ. 8.53. 'Αρ' οὐ ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισεν ὅτι δὲν χρήζει ἐμφανίσεως ἡ δωρεὰ προσόδου *intra vitam personarum vel dantis vel accipientis* (ἐντὸς τῆς ζωῆς τῶν προσώπων εἴτε τοῦ δίδοντος, εἴτε τοῦ λαμβάνοντος), ἐφ' ὅσον ἐκάστη δόσις δὲν ὑπερβαίνει τὸ νόμιμον ὄριον, ἐξακολουθεῖ *sin autem etiam heredum ex utraque parte fuerit mentio vel adjiciatur tempus vitae vel donatoris vel qui donationem accipiet* [Ἐὰν δὲ ἐκατέρωθεν ἐγένετο μνεία τῶν κληρονόμων ἢ εἰὰν προστεθῇ ὁ χρόνος εἰς τὴν ζωὴν εἴτε τοῦ δωρητοῦ, εἴτε τοῦ δωρεοδόχου] τότε ἡ ἐμφάνισις εἶνε ἀναγκασία. Ὁρθῶς ὁ Briegleb θεωρεῖ τὸ *vita* ὡς δοτικὴν ἐξηρητημένην ἐκ τοῦ *adjiciatur*, οὐχὶ δὲ ὡς γενικὴν ἀντικείμενον τοῦ *tempus*. Ἡ δὲ ἔννοια εἶνε ὅτι ἡ ἐμφάνισις εἶνε ἀναγκασία, ὅταν ἡ πρόδος ἐκτείνεται εἴτε ρητῶς ἐπὶ τοὺς κληρονόμους ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων, εἴτε τοῦλάχιστον ἐπὶ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἐνός καὶ πέρα τῆς ζωῆς τοῦ ἄλλου. Ἡ ἀντίρρησις τοῦ Windscheid § 367 σημ. 6 ὅτι ἡ πρόδος ὑπόκειται εἰς ἐμφάνισιν κατὰ ταῦτα καὶ ὅταν βραχύτατα ἐκτείνεται πέρα τῆς ζωῆς τῶν συμβαλλομένων, εἶνε ἀσήμενος. Διότι πρόκειται περὶ θετικῶν διατάξεων, καὶ ὥς τὰ τοιαῦτα δὲν εἶνε ἐκτακτά. Ὅθεν δὲν ἀπαιτεῖται μεταβολὴ τοῦ κειμένου διὰ παρεμβολῆς ἐνός *non* (ὅχι), ὡς ἐποίησεν ὁ Κουτάκιος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Βασιλικῶν [MZ. α. 66 εἰ δὲ καὶ κληρονόμων ἐξ ἐκατέρου μέρους γέννηται μνήμη καὶ *non* προστεθεῖν ὁ τῆς ζωῆς καιρὸς], [ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει ἡ διάταξις, ἂν ἰσχύῃ, ὡς ἔχει ἐν Βασιλικαῖς, διότι παρ' ἡμῶν βάσις τοῦ δικαίου εἶνε τὰ Βασιλικά]. Πρβ. Regelsberger Πανθ. I σελ. 616 σημ. 10. — Ἐπὶ συγχρόνου δωρεᾶς πρὸς πλείονας δὲν λογίζεται τὸ ἄθροισμα, ἀλλὰ τὸ ποσὸν τῆς δωρεᾶς πρὸς ἕνα ἕκαστον χωριστά. Ἀντιβοῶει Regelsberger op. cit. σημ. 9.

9) Ἐξαίρουνται τῆς ἐμφανίσεως δωρεαὶ α') ὑπὸ τῇ πρὸς τὸν Βασιλέα, β') πρὸς ἀνοικοδόμησιν κτιρίων, γ') πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων, δ') πρὸς γυναικὰς ἵνα συστήσῃ προῖκα δι' ἐκυτὴν. — Ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων

1α. | 'Εν τῷ 'Ελλην. δικαίῳ αἱ μὲν ὠρεαὶ ἀκινήτων εἰσὶν ὄχυροι ἀπολύτως, ἂν δὲν γείνωσιν ἐνώπιον συμβολαιογράφου διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου· ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόσχεσις περὶ μεταβιβάσεως ἀκινήτου ἐκ ὠρεᾶς ὑπάγεται ὑπὸ τὴν ἀκυρότητα ταύτην, καθ' ὅσον ὁ νόμος ἀπαιτεῖ μὲν μόνον διὰ τὴν μεταβίβασιν δικαιομάτων ἐπὶ ἀκινήτων τὸ συμβολαιογραφικὸν ἐγγράφον, οὐχ ἥττον ὅσον ὅπως θεωρηθῇ ἀπαιτούμενον καὶ διὰ πᾶσαν προσύμβασιν ἐνοχικὴν ἐπιδιώκουσαν τὴν μεταβίβασιν ἀκινήτου. 'Επὶ ὠρεῶν τῶν λοιπῶν πραγμάτων, ἂν ὕται ὑπερβαίνουσι τοὺς 500 χρυσοὺς χρῆζουσι συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου· ἀπαιτεῖται δὲ τοιοῦτον καὶ διὰ τὴν δόλωσιν τοῦ ὠρητοῦ καὶ διὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὠρεοδόχου.

'Επὶ ὠρεῶν ἄλλων πραγμάτων ἔλαττον τῶν 500 χρυσῶν ἀξίας μέχρι μὲν τοῦ ποσοῦ τῶν 50 ὅρ. πρέπει ἡ ὠρεὰ νὰ γίνῃ ἐγγράφως διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ἢ μὴ τήρησις τῆς διατυπώσεως ταύτης ἐπάγεται ἀκυρότητα τῆς ὠρεᾶς. Αἱ ὠρεαὶ αἱ ἔλαττον τῶν 50 ὅρ. γίνονται ἀγράφως, ἀλλ' ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων, ἢ δὲ παραμέλησις τῆς διατυπώσεως ταύτης ἐπάγεται ἀκυρότητα τῆς ὠρεᾶς.]¹¹

ἀργεῖ καὶ ἡ διάταξις περὶ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου; Οὐχί. Ἡ Νεαρά τοῦ Λέοντος περὶ ἐγγράφου ἐν γένει; οὔτε αὐτή, διότι αἱ ἐξαιρέσεις εἶνε στενοῦ δικαίου.

10) Ὁ ΓρΑΚ § 518 ὁρίζει περὶ τοῦ τύπου τῆς ὠρεᾶς τὰ ἐπόμενα. Πρὸς ἐγκυρότητα συμβάσεως, δι' ἧς ὑπιχνεῖται τις παροχὴν ὠρεᾶν, ἀπαιτεῖται ἡ δικαστικὴ ἢ συμβολαιογραφικὴ διατύπωσις τῆς ὑποσχέσεως... Ἡ ἑλληνικὴ τοῦ τύπου ἴσται ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὑποσχεθείσης παροχῆς.

11) Ὁ Καλλιγῆς III § 132 ἐκδ. γ' καὶ ὁ Παπαρηγόπουλος 'Ενοχ. II § 272 ἐσφαλμένως πῶς ἐκθέτουσι τὰ περὶ διατυπώσεων τῶν ὠρεῶν ἐν τῷ 'Ελλην. δικαίῳ. Αἱ τοῦ Νόμου διατάξεις εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι· α') ἡ διάταξις τοῦ 'Ιουστινιανοῦ περὶ ἐμφανίσεως καταχωρισμένη καὶ ἐν 'Αρμενοπούλῳ Γ. α. 16. 6') ἡ διάταξις τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἐν Νεαρά 50 φερομένη καὶ ἐν 'Αρμενοπούλῳ Δ. α. 17. γ') τὸ ἀρθρ. 48 Νόμου χαρτοσήμου τοῦ 1888. δ') Νόμος μεταγραφῆς 29 Ὀκτ. 1856. ε') ἀρθ. 300 Ἀστικῆς Δικονομίας. 'Εκ τῶν ὁρισμῶν τούτων συνάγονται τὰ ἐπόμενα. I) Μόνη ἡ πραγματικὴ σύμβασις μεταβιβάσεως τῶν ἐμπραγμάτων δικαιομάτων ἐπὶ ἀκινήτων ἀπαιτεῖ συμβολαιογραφικὸν ἐγγράφον, ἡ δὲ ἐνοχικὴ σύμβασις, δι' ἧς ἀναλαμβάνεται ὑποχρέωσις μεταβιβάσεως ἀκινήτου, χρῆζει συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ἐφ' ὅσον θεωρουμένη ὡς προσύμβασις λογισθῇ διεπομένη ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω (§ 10) ὅφ' ἡμῶν διὰ τὰς διατυπώσεις τῶν προσυμβάσεων δεκτικῆς γενομένης θεωρίας. II) Ἡ διάταξις τοῦ Λέοντος ἔχει ὥδε εἶνα ἡ ὠρεὰ ἢ χρυσίων ὑπε-

2. Δωρεαὶ ἐν ζωῇ πρὸς σύζυγον (εἴτε γυναῖκα, εἴτε ἄνδρα) καθ

ΚΕ 191

ρέχονσα πεντακοσίων ἔγγραφος μὲν οὐσα ἀναθέττος μὲν, ἐγγράφου δὲ δυστάσεως ἐρήμη γνωρίζομένη ἀδέβαιος ἢ κατὰ τὸ ὑπερβαίνον μέτρον τῶν 5 νομισμάτων κἄν ὑπὸ μάρτυσιν ὁ τῆς δωρεᾶς ἀντιποιοῦμενος ταύτης ἀντιποιῆται· καὶ γὰρ ἡ μέχρι τῶν πεντακοσίων τιμωμένη εἰ καὶ ἄγραφος εἴη τρισὶ μάρτυσι κυρουμένη φέρει τὸ βέλαιον. Καὶ δέον τούτῳ τῷ τύπῳ ἐξεταζομένης ἰσχύειν ἢ ἀκυροῦσθαι τὰς δωρεάς.» Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης κταροῦνται δύο τινὰς τῆς προτερου Νομοθεσίας α') ἡ ἐμφάνισις (περὶ ἧς λέγει ἐν τῷ προοιμίῳ ὁ Λέων . . . «ἡμῖν τοίνυν τὴν περίεργον ταύτην ἀκριβολογίαν . . . δοκεῖ θεσπίσματος καταπαύσασθαι . . .» β') τὸ ἄτυπον τῶν ἐλασσόνων τῶν 500 νομισμάτων δωρεῶν δι' ἃς εἰσάγεται ἡ διατύπωσις εἴτε τοῦ ἐγγράφου εἴτε τῆς ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων συνάψεως. Ἡ Νεαρά τοῦ Λέοντος ὡς διατάξις Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος περιεχομένη καὶ ἐν Ἀρμενοπούλῳ ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα λογίζονται κατηγορημέναι πᾶσαι αἱ λοιπαὶ περὶ διατυπώσεως τῶν δωρεῶν Διατάξεις τοῦ 1834 καὶ μόνη ἡ Νεαρά ἰσχύει ὡς νεωτέρα. Κατὰ ταύτην ἐπὶ δωρεᾶς πέρα τοῦ 500 χρυσῶν ἀπαιτεῖται ἔγγραφον, ὅπερ νῦν πρέπει νὰ εἶνε συμβολαιογραφικὸν ἐνεκα τοῦ Νόμου περὶ Χαρτοσήμου. Ἐπὶ δωρεᾶς ἥττονος τῶν 500 χρυσῶν ἀλλὰ πλέον τῶν 50 δραχμῶν ἐπειδὴ κατὰ τὴν Ἑλλ. Ἀστ. Δικον. § 300 δὲ τοιοῦτον ποσὸν εἶνε ἀπαράδεκτοι οἱ μάρτυρες, ἐπεται ὅτι κατηγορήθη ἡ διατύπωσις τῆς ἐνώπιον μαρτύρων συνάψεως, καθ' ὅσον, ἀφοῦ οἱ μάρτυρες δὲν δύνανται νὰ ἀκουσθῶσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἡ πρόσληψις αὐτῶν ἐν δικαιοπραξίᾳ εἶνε ἄσκοπος. Τούναντίον ἐπὶ ποσοῦ ἐλάσσονος τῶν 50 δρ. ἰσχύει ἡ διατύπωσις τῆς ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων προφορικῆς συνάψεως καὶ νῦν ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Καλλιγᾶς οὐδὲν λέγει περὶ τῶν ἥττονος τῶν 50 δρ. δωρεῶν ἀλλ' ἀνακριβῶς διὰ ταύτης δὲν κατηγορήθη ἡ διατύπωσις τῆς Νεαρᾶς, περὶ συνάψεως ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων. Ἀλλὰ καταργηθείσης νῦν τῆς διατυπώσεως τῆς ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων συνάψεως τί ἰσχύει νῦν ἐπὶ δωρεῶν ἐλασσόνων τοῦ 500 χρυσῶν, ἀλλὰ μειζόνων τῶν 50 δραχμῶν; Κατὰ Καλλιγᾶν καταργηθείσης τῆς ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων συνάψεως ἰσχύει ἡ ἀπλὴ προφορικὴ συνάψις Ἐσφαλμένως. Ἡ Νεαρά καταργεῖ τὸ ἄτυπον τῆς δωρεᾶς καὶ ἐπιβάλλει ὁ διατυπώσεις, ἀφ' ἐνός τὸ ἔγγραφον, ἀφ' ἑτέρου τοὺς μάρτυρας· σήμερον μάρτυρες κατηγορήθησαν, ἐπομένως ἔμεινεν ἡ ἑτέρα διατύπωσις, ἥτοι τὸ ἔγγραφον. Ὅθεν σήμερον πᾶσα δωρεὰ μεταξὺ 50 δραχμῶν καὶ 500 χρυσῶν, συνταχθεῖσα ἔγγραφως, εἶνε ἄκυρος. [Ἡ ἀκύροτης στηρίζεται ἐπὶ τῆς Νεαρᾶς καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Νόμου τοῦ χαρτοσήμου· καθόσον ὁ Νόμος οὗτος ἀπαιτεῖ μόνον ὅτι δακάκις ὑπάρξῃ δωρητήριον ἔγγραφον πρέπει νὰ εἶνε συμβολαιογραφικόν· τότε ὅμως ἀπαιτεῖται ἔγγραφον ἐπὶ δωρεᾶς καὶ τότε ὄχι, οὐδαμῶς ὀρίζει]. Κατὰ δὲ τὸν Νόμον τοῦ χαρτοσήμου τὸ ἔγγραφον πρέπει νὰ εἶνε συμβολαιογραφικόν. Οὕτω φθάνομεν εἰς τὸ ἐν τῷ κειμένῳ συμπέρασμα. Ἡ διάκρισις δωρεᾶς ἥττονος καὶ μειζονος τῶν 500 χρυσῶν δὲν

στῶσαι τὸν δωρητὴν ἀπαρώτερον καὶ τὸν δωρεοδόχον εὐπαρώτερον, εἰσὶν ἄκυροι. Ἀλλὰ κυροῦνται, ἐὰν ὁ δωρητὴς προαποβιώσῃ τοῦ δωρεοδόχου διαρκούντος τοῦ γάμου.¹¹

χαί νῦν πρακτικὴν ἀξίαν, ἀφοῦ καὶ ἐπὶ τῆς μὲν καὶ ἐπὶ τῆς δὲ ἀπαιτεῖται συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον. Ἐπίσης τὰ περὶ δωρεᾶς προσόδου ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ θεσπισθέντα δὲν ἰσχύουν νῦν παρ' ἡμῖν ὡς συνεχόμενα πρὸς τὸν θεσμὸν τῆς insinuatio καὶ ἀποτελοῦντα κατ' ἐξοχὴν τὴν περιεργον ἀκριβολογίαν, ἣν ὀρθῶς προθυμεῖται νὰ καταργήσῃ ὁ Λέων. — Ἡ ἀπαίτησις ἔγγραφου ἐπὶ πάσης δωρεᾶς μείζονος τῶν 50 δρχ. καὶ δὴ συμβολαιογραφικοῦ, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ μεγάλη αὐστηρότης, ἀφοῦ ὁ Νομοθέτης ἡμῶν ὀρθῶς ἀπαιτεῖ ἐπὶ συστάσεως προικὸς συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑφίσταται ἵνα διευκολύνῃται ἡ σύναψις δωρεῶν μᾶλλον τῆς συστάσεως προικὸς. Οὐχ ἥττον τὰ εἰωθότα δῶρα (ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, κατὰ ἐορτάς, ἐπὶ γάμων κτλ.) δὲν ὑπάγονται ὑπὸ τὰς διατυπώσεις ταύτας. — Τὸ συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον ἀπαιτεῖται μόνον διὰ τὴν δῆλωσιν τῆς βουλήσεως τοῦ δωρητοῦ ἢ δῆλωσις τῆς βουλήσεως τοῦ δωρεοδόχου, ἥτοι ἡ ἀποδοχὴ, εἰς οὐδένα ὑποβάλλεται τύπον· ὅθεν ἀρκεῖ ἡ ἀποδείξις ὅτι δὲν ἀπεποιθῇ ὁ δωρεοδόχος τὴν προσενεγθεῖσαν αὐτῷ δωρεάν. Οὕτως Ἀρ. Πάγος 347 τοῦ 1867. Ἡ λύσις εἶνε ἐσφαλμένη καὶ προέρχεται, διότι ὁ Ἀρ. Πάγος ἐμπνέεται ἐκ τῆς παλαιότερας θεωρίας, καθ' ἣν ἡ δωρεὰ δὲν εἶνε σύμβασις. Ἀλλ' ἀφοῦ κατὰ τὴν νῦν κρατοῦσαν θεωρίαν ἡ δωρεὰ εἶνε σύμβασις, ἥτοι ἀποτελεῖται ἀπὸ πρότασιν καὶ ἀποδοχὴν, πρέπει ἡ διατύπωσις ἡ ὁρῶσα τὴν δωρεάν νὰ ἐκφραζέται καὶ ἐπὶ τῶν δύο τούτων στοιχείων, ἥτοι καὶ ἐπὶ τῆς προτάσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδοχῆς. Ἀρα ἂν ἡ ἀποδοχὴ δωρεᾶς δὲν γίνῃ διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἔγγραφου, εἶνε ἄκυρος ἡ δωρεὰ. Κατὰ τὸ Ἐρ. Ἀθην. 1149 τοῦ 1895 ἡ δωρεὰ ἀκινήτου εἶνε ἔγκυρος ὅταν ἡ ἀποδοχὴ σιωπηρῶς τεκμαίρεται ἐκ τῆς παραλαβῆς καὶ καλλιεργείας τοῦ δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ δωρεοδόχου. Ἐν ἐπὶ σκοπῷ δωρεᾶς σχίσω χρεωστικὴν ἀπόδειξιν 2000 δρχ. ἐνώπιον τοῦ ὀφειλέτου μου Β καὶ συνάψω μετ' αὐτοῦ προφορικὸν σύμφωνον, ἀμέσως ἔχοντες δωρεάν ὑπὸ τὴν νομικὴν μορφήν συμφώνου ἀφέσεως. Ἰσχύει αὕτη μὴ γενομένη συμβολαιογραφικῶς, ἥτοι ἂν οἱ δανεισταί μου κατὰσχῶσι παρὰ τῷ Β τὰς 2000 δρ. ὡς ὀφειλομένας μοι, δύναται ὁ Β νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἐγένετο προφορικὸν σύμφωνον ἀφέσεως μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ χάριν δωρεᾶς; Νομίζω ὅτι, ἂν ἡ κυρία πρόθεσις τῶν συμβληθέντων ἦτο δωρεὰ, μὴ συνταχθέντος συμβολαιογραφικοῦ ἔγγραφου, ἡ ἄφεςις οὐδὲν ἐνεργεῖ. Ἡ ἐν γνώσει καταβολὴ ἀρρεωστέτου ἀποτελεῖ δωρεάν, μὴ ὑπαγομένην ὑπὸ τὰς διατυπώσεις τῆς δωρεᾶς πλην ἂν ἐγένετο ἐπὶ προθέσει καταβολῆς αἰτίας τῆς διατυπώσεως λ. γ. θέλων νὰ σοὶ δωρήσω 15000 δρ. σοὶ πληρώσω ταύτας ὡς ὀφείλων σοὶ ἐκ δανείου, ἐνῷ γινώσκω ὅτι οὐδὲν σοὶ ὀφείλω. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ ἀνα-

3. Ὁ ὠρητὴς ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακλήσεως.

α) Ἐπὶ τινων ἐν νόμῳ ὠρισμένων θεμάτων μεγάλης ἀχαριστίας τοῦ ὠρεοδόχου.¹³ Ἡ ἀνάκλησις εἶνε τὰ μάλιστα πρόσωπικὸν δικαίωμα τοῦ ὠρητοῦ· πρέπει δὲ νὰ γείνη ἀπέναντι τοῦ ὠρεοδόχου. Ἐκ ταύτης προκύπτει ἀγωγή ἀνακλήσεως κατὰ τοῦ ὠρεοδόχου καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ εἰς ὅσον ὁ ὠρεοδόχος εἶνε πλουσιώτερος κατὰ τὸν χρόνον τῆς δηλώσεως τῆς ἀνακλήσεως.¹⁴

Παραίτηση δικαιώματος ἀνακλήσεως. Κδ. 45. 126. Κστ. 241-2648

ρευθῇ ἡ ἀναζητήσις, ἡ καταστρατήγησις τῶν διατυπώσεων τῆς δωρεᾶς ἔσται εὐχερестаτή. Ἐπίσης κατὰ Ἀρ. Πάγου 32 τοῦ 1896, ἐὰν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καταβάλλῃ ἐν γνώσει ἀχρεώστητον ὑφίσταται δωρεά, ἥτις ὅμως εἶνε ἄκυρος, ἅτε τοῦ Ὑπουργοῦ στερουμένου τῆς ικανότητος πρὸς ἐπιχειρήσιν δωρεῶν καὶ χωρεῖ ἀναζητήσις. Πρβ. 87 τοῦ 1897 Ἐφ. Κερκύρας. [Γ. Διοθου].

12) Κατὰ τὸ κλασσικὸν ΡΔ ὁ πατρὼν ἔχει τὸ δικαίωμα αὐθαίρετου ἀνακλήσεως τῶν δωρεῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀπελευθέρους. Κατόπιν περιωρίσθη τοῦτο εἰς τὰ θέματα τῆς ἀχαριστίας τοῦ ἀπελευθέρου. Ν. 1 Κωδ. 8.55 καὶ τῆς κατόπιν ἐπιγεννήσεως τέκνων τοῦ πατρὸς Ν. 8 Κωδ. 8.55. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Ν. 10 Κωδ. 8.55 κατέστησε τὴν ἀνάκλησιν ἔνεκεν ἀχαριστίας γενικὸν κανόνα.

13) Αἱ περιπτώσεις εἶνε α') βρεῖται διὰ λέξεων ὕβρεις, β') βιαιοπραγαίαι κατὰ τοῦ ὠρητοῦ, γ') σημαντικὴ βλάβη τῆς περιουσίας, δ') ἀπειλὴ τῆς ζωῆς τοῦ ὠρητοῦ, ε') μὴ ἐκπλήρωσις τῶν κατὰ τὴν δωρεὰν ἐπιδηθεισῶν τῶ δωρεοδόχῳ υποχρεώσεων. Ἐννοεῖται ὅτι ἀπαιτεῖται ὁλὸς ἵνα ὑπάρξῃ ἀχαριστία. Ἰδιάζουσαι διατάξεις ἰσχύουσι περὶ τῶν δευτερογάμων μητέρων σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνάκλησιν τῶν δωρεῶν εἰς τέκνα πρώτου γάμου Ν. 7 Κωδ. 8.55—Νεαρά 22 κεφ. 35. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 530 ἐδ. 1 ἡ δωρεὰ ἀνακαλεῖται, ὅταν ὁ δωρεοδόχος γίνηται ὑπαίτιος βρεῖας ἀχαριστίας διὰ βρέος παρπατώματος πρὸς τὸν ὠρητὴν ἢ στενὸν συγγενὴ τοῦ ὠρητοῦ.

14) Πρβ. Ν. 7 Κωδ. 8.55. Ἡ δηλώσις τῆς ἀνακλήσεως πρέπει νὰ προέρχηται προσωπικῶς ἐκ τοῦ ὠρητοῦ, δύναται δὲ νὰ εἶνε καὶ ἐξώδικος· θεμελιού δὲ τὴν ἀγωγὴν περὶ ἀποδόσεως — *condictio causa finita* — ἥτις εἶνε ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς κληρονομητὴ. — [Κατὰ τὸν Οἰκονομίδην Ἐγγ. § 109 σημ. 11 (ἐκδ. γ') ἡ ἀγωγή περὶ ἀνακλήσεως δωρεᾶς δι' ἀχαριστίαν μόνον ἅμα τῇ ἐγγραφῇ τῆς δίχης εἰς τὸ πινάκιον καθίσταται κληρονομητὴ, ἐπικαλεῖται δὲ Ν. 10 Βασιλ. 47.2 α...μέχρι δὲ τῶν πρώτων προσώπων τοῦτο κρατεῖ οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους διαβιβάζειν δύναται·] ὁμοίως καὶ Καλλιγὰς (III § 136 σημ. 2 ἐκδ. γ') ἐπικαλούμενος τὸ ἐν Βασιλικαῖς σχόλιον τοῦ Ἰσιδώρου. Ἀλλὰ τὰ Βασιλικά τοῦτο μόνον λέγουσιν ὅτι ὁ κληρονόμος δὲν δύναται νὰ δηλώσῃ αὐτός, ἄρα ὁ αὐτὸς ἐδήλωσεν ὁ ὠρητὴς, ὁ κληρονόμος δύναται αὐτὸς πρῶτος νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν. Ὁμοδοξεῖ καὶ Windscheid § 367 σημ. 19, ἔνεκα τῶν σαφῶν λέξεων *inter primas personas* τοῦ Ν. 10 Κωδ. 8.55, ὅπερ

β) Κατὰ τὴν γερμανικὴν Πρᾶξιν, ὁ ὢν ἄτεχνος κατὰ τὸν χρόνον τῆς δωρεᾶς, ἐὰν κατόπιν ἀποκτήσῃ νόμιμα τέκνα, ἔχει δικαίωμα ἀνακλήσεως. Καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶνε λίαν προσωπικὸν καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀνάκλησιν λόγῳ ἀχαριστίας. [Δὲν ἰσχύει δὲ ἐν Ἑλλάδι].¹⁵

4. Αἱ δωρεαὶ διαρρήγνυνται :

α) Ὑπὸ τῶν πιστωτῶν τοῦ δωρητοῦ δυνάμει τῆς Παυλιανῆς ἀγωγῆς.

β) Ὑπὸ τῶν νομίμων μοιρούχων (ἀναγκαίων κληρονόμων), ἐφ' ὅσον ἡ δωρεὰ μείοι τὴν νόμιμον μοῖραν.

Πᾶσαι αἱ διατάξεις αὗται ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἀνταποδοτικῶν δωρεῶν, διότι καὶ αὗται εἰσι δωρεαί.^{16, 17}

ἀκριβῶς ἔχουσι καὶ τὰ Βασιλικά μέχρι τῶν πρώτων προσώπων. — Ἀρ' οὐ δὲ κατὰ ταῦτα ἡ ἀγωγή γεννᾶται καὶ ἀνευ προκατάρξεως πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ δωρητοῦ, ἐπεὶ ὅτι δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ ἀνακλήσεως δωρεᾶς τὸ ἄρθρ. 575 Ἑλλ. Ἀστ. Δικον., καθ' ὅσον τοῦτο ἐφαρμόζεται μόνον ἐπὶ τοῖς κληρονόμοις μεταβίβασις τῆς ἀγωγῆς ἀπαιτεῖ ἀναγκαιῶς κατάρξιν τῆς δίκης· ὑπομένως καὶ ἂν ὁ δωρητὴς ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ πινάκιον τῆς δίκης περὶ ἀνακλήσεως, ἡ ἀγωγή μεταβαίνει εἰς τὸν κληρονόμον τοῦ δωρητοῦ, ἐνῷ κατὰ τὸν Οἰκονομίδην ἡ ἀγωγή σθέννυται. Γεωρ. Δουβουν.] — Καὶ κατὰ τὸν ΓραΚ (§ 530, 532) ἡ ἀνάκλησις εἶνε προσωπικὸν δικαίωμα τοῦ δωρητοῦ, μὴ χωροῦσα δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δωρεοδόχου. Ἐν ἀνακληθῇ ἡ δωρεὰ, ἀπαιτεῖται ἡ ἀπόδοσις τοῦ δωρημάτος κατὰ τὰς ἀρχὰς περὶ ἀποδόσεως ἀδικιολογήτου πλουτισμοῦ.

15) Ἐν τῇ Ἰουστινιανῇ ΡΔ ὁ πάτρων ἐδικαιοῦτο ἕνεκεν ἐπιγεννηθέντων τέκνων νὰ ἀνακαλέσῃ τὰς δωρεὰς πρὸς τοὺς ἀπελευθέρους αὐτοῦ, ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως αὐτῶν δὲν εἶχε τέκνα L. 8 Κωδ. 8.55. Τοῦτο ἦτο λείψανον τοῦ παλαιότερου ἀπεριορίστου δικαιώματος ἀνακλήσεως τοῦ πάτρωτος. Ἐκ τούτου κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δόξαν δὲν δύναται νὰ συναχθῇ γενικὸν δικαίωμα ἀνακλήσεως ἕνεκεν ἐπιγεννωμένων τέκνων [ὅθεν οὕτε ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει ἀνάκλησις δωρεᾶς ἕνεκεν ἐπιγεννωμένων τέκνων, πρὸ Windscheid § 367 σημ. 22]. Ἀλλ' ἐν Γερμανίᾳ ἐμορφώθη ἀντίθετον ἔθιμον, ὅπερ ὁμως δὲν ἀποδέχονται πάντες. — Ἡ ἀνάκλησις δὲν χωρεῖ ἐπὶ ἀσημάντων δωρεῶν. — Ὁ ΓραΚ § 528, 529 δὲν γινώσκει τοιαύτην ἀνάκλησιν, ἀλλ' ὁ δωρητὴς δικαιοῦται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δωρηθέντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀδικιολογήτου πλουτισμοῦ, ἐὰν μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δωρεᾶς δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ συντηρηθῇ ἀξιοπρεπῶς ἢ νὰ συντηρήσῃ τοὺς νομίμως ὑπ' αὐτοῦ συντηρητέους συγγενεῖς, σύζυγον ἢ πρῶτην σύζυγον.

16) Πρὸς Γερμ. Ἀκυρ. IV σελ. 121. — Ἀνωτέρω § 106.

Ἐξαίρεσις ἰσχύει μόνον ἐπὶ δωρεᾶς ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ δωρητοῦ ἐκ κινδύνου τῆς ζωῆς.¹¹

17) Ὁ, τι ὀνομάζεται ἀνταποδοτικὴ δωρεὰ ἐνίοτε εἶνε ἀντιμισθία καὶ οὐχὶ δωρεὰ, ὅποτε βεβήτως δὲν ἐφαρμόζονται οἱ περιορισμοὶ τῆς δωρεᾶς. Τοιοῦτον θέμα πραγματεύεται ὁ Παπινιανὸς ἐν Ν. 27 Πανδ. 39.5. Aquilius Regulus juvenis ad Nicostratum rhetorem ita scripsit: «quoniam et cum patre meo semper fuisti et me eloquentia et diligentia tua meliorem reddidisti, dono et permitto tibi habitare in illo cenaculo eoque uti.» Defuncto Regulo controversiam habitationis patiebatur Nicostratus et cum de ea re mecum contulisset dixi posse defendi non meram donationem esse, verum officium magistri quodam mercede remuneratum Regulum ideoque non videri donationem sequentis temporis irritam esse. [Ὁ Ἀκουίλιος Ρήγουλος πρὸς τὸν ρήτορα Νικόστρατον οὕτως ἔγραψεν· «ἐπειδὴ καὶ πάντοτε ὑπῆρξας μετὰ τοῦ πατρός μου καὶ ἐμὲ διὰ τῆς ρητορείας καὶ ἐπιμελείας σου κατέστησας κρείττονα, σοὶ δωρῶ καὶ ἐπιτρέπω νὰ κατοικήσῃς ἐν τῷ οἰκήματι ἐκείνῳ καὶ νὰ τὸ μεταχειρίζῃσαι». Ἀποθανόντος τοῦ Ρηγούλου ὁ Νικόστρατος ἐνήχθη εἰς δίκην περὶ τῆς οἰκήσεως καὶ ὅταν μετ' ἐμοῦ περὶ τοῦ πράγματος τούτου συνεζήτησεν εἶπον ὅτι δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι δὲν ὑφίσταται καθαρὰ δωρεὰ, ἀλλ' ὅτι ἀντημεψίθη ἡ διδασκαλικὴ ἐργασία ὑπὸ τοῦ Ρηγούλου διὰ τινος ἀντιμισθίας καὶ διὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ὅτι εἶνε ἄκυρος ἡ δωρεὰ τοῦ ὑπολοίπου χρόνου]. Ἡ ἀπόφανσις τοῦ Παπινιανοῦ προϋποθέτει ὅτι ὑπῆρχε νομικὸς κανὼν, καθ' ὃν δωρεὰ οἰκήσεως διήρκουν μόνον ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ δωρητής, ὅπερ προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ Ν. 32 Πανδ. 39.5. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην ἦτο σπουδαῖον τὸ ζήτημα, εἰ ἂν πρόκειται πρᾶγματι δωρεὰ ἢ ἀντιμισθία. Ὁ Παπινιανὸς ἀσπάζεται τὸ δεύτερον καὶ δικαίως, ὅρα Ν. 1 Πανδ. 50.13. Κατὰ ταῦτα τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἀνταποδοτικῶν δωρεῶν ἀπὸ τοὺς κανόνας τῶν δωρεῶν, διότι δὲν προέκειτο περὶ ἀληθοῦς δωρεᾶς. Πρβλ. Windscheid § 368 σημ. 11.—Ἄλλως ὁ Regelsberger Pand. I σελ. 620.

18) Ἐν Ν. 34 § 1 Πανδ. 39.5 ὁ Παῦλος κηρύσσει τὴν δωρεὰν ταύτην ὡς irrevocabilis. Τοῦτο ἐσήμαινεν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Παύλου· ὅτι δὲν ὑποκείται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τοῦ Κιγκίου Νόμου, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Γουστινιανοῦ σημαίνει ἀπ᾽ ἀλλαγὴν ἀπὸ τοῦ περιορισμοῦ τῆς δικαστικῆς ἐμφανίσεως, ἥτις ἀντικατέστησε τὴν lex Cincia. Ἐπίσης δὲ ἀποκλείεται καὶ ἡ ἀνάκλησις ἕνεκεν ἀχαριστίας, ὡς ἐκ τῶν λέξεων τοῦ χωρίου προκύπτει. Πρβλ. Regelsberger op. cit. § 170 σημ. 8. [Ἄλλ' ἡ σύνταξις συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ἐνθα ἐπιβάλλει ταύτην ὁ νεώτερος περὶ χαρτοσήμου Νόμος, εἶνε ἀναγκασία καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων δωρεῶν, διότι ὁ Νόμος οὗτος οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν ποιεῖται. Γεωρ. Δουδουν.].

§ 109. Ὁ Συμβιβασμός.

Συμβιβασμός¹—transactio—εἶνε ἡ σύμβασις, ἡ σκοποῦσα νὰ ἔρῃ δι' ἀμοιβαίων παραχωρήσεων² τὴν ἀβεβαιότητα δικαιώματος ἢ τὴν ἔλλειψιν ἀτφαλείας τῆς ἐκπληρώσεως αὐτοῦ.

1. Ὁ συμβιβασμός ὡς καὶ ἡ δωρεὰ χαρακτηρίζεται κυρίως ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Αἱ δικαιοπραξίαι, δι' ὧν τελεσιουργεῖται, εἰσὶ ποικίλαι ὡς καὶ ἐν τῇ δωρεᾷ.³ Γίνεται δὲ κυρίως δι' ἀναγνωρίσεως ἢ δι' ἀμέσου κατὰ μέρος ἐκπληρώσεως ἀμφισβητουμένου δικαιώματος γινομένης παραιτήσεως τῶν περαιτέρω ἀξιώσεων⁴ ἐπίσης διὰ παραιτήσεως ἀξιώσεως διδομένου ἀνταλλάγματος εἰς χρήματα ἢ εἰς χρηματικὴν ἀξίαν.⁵

1) Τίτλος Πανδ. 2.15 — Κωδ. 2.4, Oume Kendjiro, de la transaction Paris 1883.

2) L. 1 Πανδ. 2.15. Qui transigit quasi de re dubia et lite incerta neque finita transigit. [Ὁ συμβιβαζόμενος οἶονεὶ περὶ ἀμφιβόλου πράγματος καὶ περὶ ἀβεβαίου δικῆς καὶ ἀτελειώτου συμβιβάζεται]. Κατὰ τοῦ ὅρισμ. οὗτοῦ ὁ Bulow, ὅστις θεωρεῖ ὡς συμβιβαζόμενον μόνον τὴν σύμβασιν, δι' ἧς ἐριζομένη νομικὴ σχέσηις καθορίζεται. Συμβάσεις, δι' ὧν τροποποιεῖται ἀξίωσις μὴ ἐριζομένη, λ.χ. ὁ ἀναγκαστικὸς συμβιβασμός ἐπὶ πτωχεύσεως, χαρακτηρίζει οὗτος ὡς διαλλακτικὰς συμβάσεις. Contra ὁ Bertmann. Ὅπως ἐνταῦθα ὁ ΓρΑΚ § 779.—Ἄλλως τε οἱ Ῥωμαῖοι μεταχειρίζονται πολλάκις τὴν λέξιν transactio ἐν πολλῶν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ καὶ ἐννοοῦσι δι' αὐτῆς συμβάσεις παντὸς εἶδους πρὸς ὀριστικὸν καθορισμὸν νομικῆς σχέσεως. Οὕτω λ. χ. ἐν L. 8 § 6 Πανδ. 2.15. Ὅρα Windscheid § 413 σημ. βα.

3) Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θέσις τοῦ συμβιβασμοῦ ἐν τῷ συστήματι τοῦ ἀστικοῦ δικαίου εἶνε ἀβέβαιος ὡς καὶ ἡ τῆς δωρεᾶς. Ὁ Bulow θέτει τὸν συμβιβασμὸν ἐν τῷ γενικῷ μέρει παρὰ τῇ ἀποφάσει. Τοῦτο ἔπραξεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐν τῷ Πρωσσικῷ μου Δικαίῳ, μόνον δὲ ἕνεκα διδακτικῶν λόγων δὲν πράττω ἐνταῦθα.

4) Περιεχόμενον συμβιβασμοῦ περὶ ἀμφισβητουμένης ἀξιώσεως δύναται νὰ εἶνε ὅτι οἱ συμβιβαλλόμενοι μέρος τῆς ἀξιώσεως καθιστῶσιν ἀναμφισβήτητον καὶ ἀμέσως ἐκτελεστόν, ἐν ᾧ ἐπιφυλάσσονται διὰ τὸ λοιπὸν τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν. Ἀνωτ. Γερμ. Ἐμπορ. VIII σελ. 143. Ἡ παρὰχωρήσις τοῦ πιστωτοῦ ἔγκειται ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀδείᾳ μερικῆς καταβολῆς τῆς ἀπαιτήσεως οὗσης, τοῦλάχιστον κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ πιστωτοῦ, μείζονος.

5) L. 6 Κωδ. 2.4—L. 33 Κωδ. 2.4 Ἐνεκα τῆς ὑποσχέσεως τοῦ ἀνταλλάγματος ἐφ' ὅσον δὲν ἐγένετο δι' ἐπερωτήσεως, ὀφίστατο κατὰ τὸ ΡΔ μόνον

Ἐνεκεν ἐκνικήσεως καὶ ἐλαττωμάτων τοῦ ὡς ἀνταλλάγματος δομένου πράγματος ἐνέχεται ὁ δίδων ὡς ὁ πωλητής.⁶

2. Συμβιβασμός γίνεται περὶ παντοίων δικαίων, ἐφ' ὅσον ταῦτα δύνανται νὰ διαθέσωσιν οἱ συμβαλλόμενοι.

Ἐν Ρώμῃ οἱ δι' ἀπλῆς συμβάσεως — pactum — συμβιβασμοὶ ἦν ἀνίσχυροι ἀπέναντι τῶν τελεσιδικίων ἀποφάσεων. Ἴνα ἡ ἰσχυρὰ συμβιβασμός ἐπὶ τελεσιδικίου ἀποφάσεως, ἀπητεῖτο τυπικὴ λύσις ἐκ τοῦ δεδικασμένου ὀφειλῆς διὰ τῆς acceptilatio (ἀθώωσης). Ἀσήμερον ἡ ἀτυπος σύμβασις ἀρκεῖ, ὅπως ἄρῃ τελεσιδικίους ἀποφάσεις.

ἀγωγή praescriptis verbis (προγεγραμμένων συμφώνων) ἐκ μέρους τούτου, ὅς ἐξετέλεσε τὸ καθ' ἑαυτὸν τὸν συμβιβασμόν. Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ εἶνε τονόητον ὅτι ἐκ τοῦ συμβιβασμοῦ γεννᾶται ἀμέσως ἀγωγή πρὸς ἐκπλήρωσιν.

6) L. 11 § 1 Κωδ. 2.4. Διάρρηξις τοῦ συμβιβασμοῦ ἔνεκεν ἐκνικήσεως τοῦ ὡς ἀνταλλάγματος δοθέντος δὲν χωρεῖ. [Οὕτω καὶ 534 τοῦ 1896 Ἐφ. Ἀθηνῶν.] Ἐὰν ὁ συμβιβασμός συναφθῇ διὰ παραιτήσεως πράγματος, ὅπερ ὁ ἀνείπαλος, ὁ παραιτούμενος δὲν εὐθύνεται διὰ τὰ ἐλαττώματα τοῦ πράγματος τούτου ἢ ἔνεκα δικαιωμάτων τρίτων καὶ ὅταν ἔλαβεν ἀντάλλαγμα τὴν παραιτήσιν.

7) Πολλοὶ διδάσκουσιν ὅτι: «ἄνευ ἀβεβαιότητος οὐδεὶς συμβιβασμός», ἐσυνάγουσιν, ὅτι εἶνε ἄκυρος ὁ συμβιβασμός περὶ ἀναμφισβητήτου δικαστοῦ ἀποφάσεως. Arndts § 269 — [Ἀρ. Πάγου 270 τοῦ 1871. Ἐφ. Ἀθηνῶν 1351 τοῦ 1896,] καθ' ἣν ἐπιτρέπεται συμβιβασμός περὶ ἀποφάσεως ὑποκειμένης εἰς ὁρὴν. Ἄλλ' ἡ ἀπόφασις εἶτε ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς συμβαλλομένους, ὅποτε συμβιβασθῶσι πρέπει νὰ ἦτά τι ἀμφίβολον, ἔστω καὶ ἡ κατὰβολή (ἦτοι ὁ βολός ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως), εἶτε ἦτο ἀγνωστος, ὅς ὑπῆρχεν ἡ ὑποκειμενικὴ ἀβεβαιότης, ἥτις μόνῃ ἐξετάζεται ἐπὶ τοῦ συμβιβασμοῦ. Ὁ Windscheid § 414 δοξάζει ὅτι συμβιβασμός σκοπῶν τὴν λύσιν διαφερείται ἐν τούτῳ ὅτι συνάπτεται ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν ἔχει λυθῇ ἡ διαφορά ἢ διαφορά διὰ τελεσιδικίου ἀποφάσεως, τὴν δὲ προϋπόθεσιν ταύτην ἐπεκτείνει εἰς τὸ ὅτι ἡ διαφορά δὲν ἔχει ἤδη πρότερον ἀπεφασισθῇ, οὔτε πρότερον συμβιβασμοῦ, οὔτε δι' ὄρκου, οὔτε διὰ διζιτησίας. Ἡ δόξα αὕτη χυθιζέτο: ἄγιν' διότι, ἂν οἱ συμβαλλόμενοι οὐδὲν γινωσκῶσι περὶ τῆς προϋπόθεσιν ἢ τοῦ συμβιβασμοῦ, τότε οὐδὲν προϋποθέτουσι περὶ τούτου, — πρᾶγμα ἐξηγεῖται μᾶλλον ἱστορικῶς. Ἀτυπος σύμβασις — pactum transactum — ἦτο ἀπέναντι τῆς res iudicata (δεδικασμένου) ἀνίσχυρος: 4 cod. Graciani L. 11 de re iudicata pacisci nemo potest — 1 Cod. Hermogeniani IV. Ἐὰν οἱ Ν. 7 — Ν. 11 Πανδ. 2.15 καὶ Ν. 21 § 1 Πανδ. 12.6 ἐκζητῶνται γενικώτερον, τὰ εὐρέα ταῦτα συμπεράσματα τέμνονται ὑπὸ τῆς L. 11 Κωδ. 2.4. Si causa cognita prolata sententia, sicut jure traditum est, acceptilationis vel in integrum restitutionis solemnitate suspensa non est super-

['Εν τῷ 'Ελλ. δικαίῳ ὁ συμβιβασμὸς περὶ ἐπιδίκου δικαιώματος γίνεται εἴτε διὰ πρακτικοῦ τοῦ δικάζοντος δικαστηρίου υπογεγραμμένου ὑπὸ πάντων τῶν δικαζόντων δικαστῶν (καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνου τοῦ προέδρου), εἴτε διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου. Ὁ συμβιβασμὸς γενόμενος ἄλλως (λ. χ. πορορικῶς ἢ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου) δικονομικῶς μὲν δὲν καταργεῖ τὴν δίκην, οὐσιαστικῶς δὲ εἶνε ἔγκυρος ὑπὸ περιορισμῶν.]

dicato frustra transigi non est spinionis incertae, proinde si non Aquiliana stipulatione et acceptilatione subsecuta competentem tibi actionem peremisti, praesens provinciae usitato more legum rebus pridem judicatis effectum adhibere curabit. ['Εὰν συζητήσεως γενομένης ἐξεδῇ ἀπόφασις κατὰ τὰ εἰωθότα, ἥτις δὲν ἀνεστάλη μῆτε δι' ἐφέσεως μῆτε δι' ἀποκαταστάσεως εἰς ἀκέραιον, εἶνε ἀναμφίβολος ἡ γνώμη, ὅτι ὁ περὶ τοῦ δεδικασμένου συμβιβασμὸς εἶνε μάταιος (ἄκυρος). Ὅθεν εἰάν διὰ τῆς Ἀκυλιανῆς ἐπερωτήσεως καὶ τῆς ἀκολουθησάσης ἀθωώσεως δὲν κατέσπρεψας τὴν ἀνήκουσάν σοι ἀγωγὴν, ὁ ἑπαρχὸς θέλει φροντίσει, ἵνα κατὰ τὸ ἐν χρήσει ἔθος τῶν Νομῶν καταστήσῃ ἀποτελεσματικὸν τὸ πρὶν δεδικασμένον]. Κατὰ ταῦτα συμβιβασμὸς περὶ ἀποφάσεως ἦτο ἰσχυρὸς, ὅταν αὕτη ἤξετο δι' ἀθωώσεως προηγηθείσης ἀνανεώσεως.—Ὅπως διαφόρως ἐρμηνεύει ὁ Vangerow (§ 668), καθ' ὃν ἡ μὲν ἐνοχὴ ἐκ τῆς ἀποφάσεως ἐλύθη διὰ τῆς ἀπροσέκτως ἐφαρμοσθείσης stipulatio Aquiliana καὶ τῆς ἀθωώσεως καὶ ὁ συμβιβασθεὶς ἀπώλεσεν οὕτω τὴν actio judicati (ἀγωγὴν δεδικασμένου), ἀλλ' ὁ συμβιβασμὸς ἦτο μ' ὅλα ταῦτα ἄκυρος, ἅρα καὶ ἡ ἀντιπαροχὴ ἄκυρος συνωμολογήθη. Ἀλλὰ ταῦτα εἰσιν ἰσχυρισμοὶ ὑπερβολικοί, οὐδόλως δικαιολογούμενοι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σημερινὴ σύμβασις ἀφέσεως ἔχει τὴν δύναμιν τῆς ρωμαϊκῆς ἀθωώσεως, δύνανται σήμερον συμβιβασμοὶ νὰ συναφῶσι καὶ περὶ τελεσιδίκων ἀποφάσεων. Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ δόξα παλαιότερων πρακτικῶν. Οὕτω Bekker II σελ. 266. Contra ὁ Regelsberger Pand. I σελ. 623 καὶ ἰδίως ὁ Bulow., Καλλιγᾶς III § 541 ἐκδ. γ'. — Ὑπὲρ ἄλλως πως Οἰκονομίδης Ἐγγειρ. § 2 σημ. 4.

8) Κατὰ τὰ ἀρθ. 477 Ἑλλ. Ἀστ. Δικ. περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ συντάσσεται δικαστικὴ ἐκθεσις ἢ πρᾶξις συμβολαιογράφου, ἡ δὲ ἐκθεσις πρέπει νὰ υπογράφηται ὑπὸ πάντων τῶν παρευρεθέντων ἐν τῇ συζητήσει δικαστῶν (μὴ υπογραφεῖσα ὑπὸ τίνος τούτων εἶνε ἄκυρος). Εἶνε δὲ ἡ δικαστικὴ ἐκθεσις ἦτοι τὸ τοιοῦτον πρακτικὸν τοῦ δικάζοντος δικαστηρίου ἐκτελεστόν, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται περιέχει ἀπαίτησιν ὠρισμένην καὶ βεβαίαν. Ἐφ' ὅσον ὁ συμβιβασμὸς δὲν ἐγένετο δι' ἐκθέσεως δικαστικῆς ἢ διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου δικονομικῶς, δὲν καταργεῖ τὴν δίκην. Περὶ τούτου εἰσὶ πάντες σύμφωνοι. Καλλιγᾶς III § 541 ἐκδ. γ'. — Παγία Νομολογία Ἀρείου Πάγου. — Ὁ Οἰκονομίδης Ἐγγ. § 173 σημ. 5 φαίνεται φρονῶν, ὅτι ἀρκεῖ καὶ ἰδιωτικὸν ἐγγράφον, διότι καὶ ἡ συνυπόσχεσις καταργεῖ τὴν δίκην καὶ ὁμοῦ γίνεται δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου· ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἔρρωται μόνον de lege ferenda καὶ ἀπο-

Περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐγγράφων καὶ ἰδίως τῶν διαθηκῶν κατὰ κινῶνα εἶνε σκοπιμώτερον νὰ γίνηται ὁ συμβιβασμὸς μετὰ προηγουμένην γνῶσιν τούτων. Ἀλλὰ νόμιμος ἀπχγόρευσις τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐγγράφων δὲν ὑφίσταται.⁹

δεικνύει ὅτι ὁ Νομοθέτης ἔσφαλε θέσας διαφόρους συνεπειὰς ἐπὶ δύο ὁμοίων περιστάσεων· οὐδαμῶς ὁμως ἔπεται ὅτι οὕτω καταργεῖται τὸ ρητὸν ἀρθ. 477. Ἄφ' ἐτέρου φρονεῖ ὁ Οἰκονομίδης ὅτι, ἀφοῦ ὁ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου γενόμενος συμβιβασμὸς εἶνε ἔγκυρος (Ἄρ. Παγ. 78 τοῦ 1867), ἔπεται ὅτι καὶ ὁ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου γινόμενος εἶνε ἔγκυρος· ἐσφαλμένως, διότι ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δίδεται πληρεξουσιοτοῦς δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου καὶ ὁμως ἐν τῇ ἡμεδαπῇ δὲν δίδεται πληρεξουσιοτοῦς δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου. Τὸ μόνον ὀρθὸν εἶνε ὅτι ὁ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ γινόμενος συμβιβασμὸς δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου δὲν καταργεῖ μὲν τὴν δίκην δικονομικῶς, ἀλλ' εἶνε ἔγκυρος οὐσιαστικῶς. Quid juris ἂν διαρκούσης τῆς δίκης γίνῃ συμβιβασμὸς προφορικῶς ἢ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου περὶ τοῦ ἐπίδικου δικαιώματος ἰσχύει οὐσιαστικῶς, καίπερ δικονομικῶς ἡμέσως μὴ καταργῶν τὴν δίκην; ὁ Καλλιγᾶς (I. c.) σιωπᾷ. Ὁ Ἄρ. Πάγος διὰ παγίως Νομολογίας (27 τοῦ 1874—205 τοῦ 1884) θεωρεῖ καὶ οὐσιαστικῶς ἄκυρον τὸν συμβιβασμόν. Ὁ Οἰκονομίδης (I. c.) φρονεῖ ὅτι εἶνε οὐσιαστικῶς ἔγκυρος, ἥτοι ὅτι ἐξακολουθεῖ ἡ δίκη, ἐκεῖ προτείνεται ὁ συμβιβασμὸς ὡς ἔνστασις καὶ ἀποδειχθεὶς συνεπάγεται τὴν ἐκδοσιν ἀποφάσεως ἐχούσης ὡς δικτακτικόν τὸ περιεχόμενον τοῦ συμβιβασμοῦ. Ἡ ἀπόφασις ὑπόκειται εἰς ἔνδικο μέσα. Κατὰ τὴν Ἀστ. Γερμ. Δικον. τοῦ 1898 ἀρθ. 160 ὁ συμβιβασμὸς, δι' οὗ ἡ ἐπίδικος ἀξίωσις ἐκδικάζεται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ἀναγράφεται ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ (πρακτικοῖς) τῆς συνεδρίας. — Ὁρθότερα φαίνεται μοι ἡ γνώμη τοῦ Οἰκονομίδου. Οὐχ ἥττον κατὰ τοῦτα εἶνε περιοριστέα ἡ γνώμη τοῦ Οἰκονομίδου ὅτι, ὁ μετὰ τὴν πρώτην ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησιν γινόμενος συμβιβασμὸς προφορικῶς ἢ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου δὲν δύναται νὰ προταῖ ἐν τῇ δίκῃ, καθ' ὅσον μετὰ τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται ἡ πρότασις ἄλλων ἐνστάσεων ἔστω καὶ κατόπιν κτηθεῖσων· ἵνα δὲ ὁ μετὰ τὴν πρώτην ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτησιν γινόμενος συμβιβασμὸς ἐγκύρως προτείνῃται, πρέπει νὰ καταργῇ τὴν δίκην ἥτοι νὰ εἶνε διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου ἢ δικαστικῆς ἐκθέσεως. Ταῦτα πάντα ἰσχύουσιν ἐπὶ τῶν κυρίων συμβιβασμῶν, Οἰκονομίδου (I. c.), Ἄρ. Πάγου 218 τοῦ 1856. Μὴ κύριοι συμβιβασμοὶ εἶνε ἐκεῖνοι, ἐν οἷς δὲν ὑπάρχει ἀμοιαιῶς παραιτήσεως ἐκατέρωθεν ἐπιβληθεῖσων κατασχέσεων ἀποτελεῖ συμβιβασμόν, Ἄρ. Πάγου 135 τοῦ 1886 (ἐσφαλμένην παρενοσηφίαν τῆς ἀποφάσεως) [Γεωρ. Δουβουν.].

9) Ὁ Γάτος ἐν Ν. 6 Πανδ. 2.25 — πρὸς Ν. 1 § 1 Πανδ. 29.3 — ὁμολογεῖ μόνον περὶ τῆς πραγματικῆς ἀδυναμίας, ἵνα συμβιβασθῇ τις περὶ διαθήκῃ ἢν ἀκόμη δὲν εἶδε. Πολλοὶ (λ. γ. ὁ Brinz I σελ. 384) ὁμως εὐρίσκουσιν ὅτι

Συμβιβασμοὶ περὶ μελλούσης διατροφῆς χρήζουσι δικαστικῆς ἐπικυρώσεως.¹⁰

3. Ὁ συμβιβασμὸς ὁμοιάζει πρὸς δικαστικὴν ἀπόφασιν, διότι περαιοῖ διαφορὰν, ὅπως ἡ ἀπόφασις δίκην.¹¹ Κατὰ τὴν Γερμ. Ἀστ. Δικον. ὡς καὶ κατὰ τὴν Ἑλλην. Ἀστ. Δικον. οἱ ἐνώπιον τοῦ γερ-

ἐρανιστά, τῶν Πανδέκτων ἀποσπάσαντες τὴν ρῆσιν τοῦ Γαίου ἐκ τῆς συναρμολογίας αὐτῆς κατεσκεύασαν νομικὴν ἀδυναμίαν. Ἀλλὰ τοιοῦτοι συμβιβασμοὶ δὲν προυνειάζονται εὐκόλως καὶ ὅταν προυνειασθῶσιν, ἔχουσιν ἰδιαιτέρους λόγους. Πρὸς τί λοιπὸν ἡ ἀπαγόρευσις; Εἶνε ἀνύπαρκτος. Ηἰβ. Windscheid § 411 σημ. 12 — Regelsberger Pand. I σελ. 632.

10) Ἀνωτ. 2 § 31. Ἑλλ. Ἀστικ. Δικ. § 107 — Οἰκονομίᾳ Ἐγγ. 2.19 σημ. 19 ἐκδ. γ', καὶ ὅν ἐπὶ μελλουσῶν παροχῶν διατροφῆς ἐκ τελευταίας βουλήσεως δὲν ἐπιτρέπεται συμβιβασμός. Κατὰ Καλλιγᾶν III § 5/4 ἐκδ. γ', ἐπὶ πάσης περὶ διατροφῆς διαφορᾶς δὲν ἐπιτρέπεται συμβιβασμὸς δυνάμει τοῦ ἄρθρου 107 Πολιτ. Δικον. Τὸ ἄρθρον τοῦτο λέγει ἀπλῶς, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται συνυποχρετικὸν διὰ πάντων ἐκ διατροφῆς εἴτε παρελθούσης, εἴτε μελλούσης διαφορὰν ἀδιαφόρως ἂν προέρχεται ἐκ τελευταίας βουλήσεως, νόμου ἢ συμβάσεως (ἐσφαλμένως ὁ Οἰκονομίδης I. c. ἀπαγορεύει τὴν διαιτησίαν μόνον ἐπὶ μελλούσης διατροφῆς ἐκ τελευταίας βουλήσεως) διότι ἡ Δικονομία ἐκφράζεται γενικῶς καὶ ἐξαιρεῖ εἰδικῶς τὴν περίπτωσιν τῆς διατροφῆς· βεβαίως ἡ Δικονομία προϋποθέτει ὅτι ἐπὶ διατροφῆς καὶ ὁ συμβιβασμὸς ἀπαγορεύεται, ἀλλ' αὐτῇ δὲν σκοπεῖ προφανῶς ἐνταῦθα νὰ εἰσαγάγῃ τοιαύτην μεταρρυθμίσιν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου· ὅθεν τὸ μὲν ἀστικὸν δίκαιον μένει ὡς ἔχει, μὴ δὲ ἡ δικονομικὴ ὄψις κανονίζεται καὶ δὴ ἀπαγορευομένης τῆς διαιτησίας. Ἀφ' ἐτέρου ἡ διαιτησία ἀπαγορεύεται κατὰ τὸ ἄρθρ. 107 καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν γαμικῶν διαφορῶν, ἐνῷ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον τοιαύτη γενικὴ ἐξαιρέσις δὲν ὑφίσταται· ἐνταῦθα ὁ Οἰκονομίδης (I. c.) λέγει «αἱ γαμικαὶ διαφοραὶ ὡς ἀνεπίδεκτοι συμβιβασμοῦ» — ὁ δὲ Καλλιγᾶς (I. c.) λέγει ὅτι κατὰ τὴν Πολ. Δικον. ἐξαιρεῖται ἐκ τοῦ συμβιβασμοῦ πᾶσα γαμικὴ διαφορά. — Τὸ ὅρθον εἶνε ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ διαιτησία, ὁ δὲ συμβιβασμὸς διέπεται ἀπολύτως ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου· διότι οἱ παρεμπιπτόντως ὑπὸ τῆς Ἀστικῆς Δικονομίας ἀναφερόμενοι κανόνες ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον δὲν τροποποιοῦσι τοῦτο οὐδὲ ἀνεγράφησαν ἐν τῇ Δικονομίᾳ ἐν προθέσει τροποποιήσεως τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκ τῆς ἐσφαλμένης προϋποθέσεως, ὅτι ἄλλως εἶχε τὸ ἡμέτερον ἀστικὸν δίκαιον παρ' ὅ,τι ἔχει ἢ ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ἐμελλεν ἀμέσως νὰ εἰσαχθῇ ὁ γαλλικὸς ἀστικὸς κώδιξ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ Δικονομία ἐγένετο συμφώνως πρὸς αὐτόν. [Γεωρ. Δουβουν.].

11) N. 20 Κωδ. 2.4. non minorem auctoritatem transactionum quam rerum judicatarum esse [οὐχ ἥττων ἢ αὐθεντία τῶν συμβιβασμῶν τῆς τοῦ δεδικασμένου].

μηνικοῦ (ἢ ἑλληνικοῦ) δικαστηρίου συναφθέντες συμβιβασμοὶ περὶ ἐπιδόκου δικαίου εἰσὶν ἐκτελεστοὶ καθάπερ αἱ ἀποφάσεις.¹²

Ὁ συμβιβασμὸς ἀντίκειται εἰς τοὺς ἐγγυητὰς καὶ τοὺς ἄλλους πρὸςθέτως ἐνεχομένους μόνον ἂν οὗτοι ἦσαν συμβαλλόμενοι ἢ κατόπιν ἐνέκρινόν αὐτόν. Ἄφ' ἐτέρου ὠφελεῖ αὐτοὺς πάντοτε ἐρ' ὅσον ἐπικαλοῦνται αὐτόν· ἀλλὰ τότε τὸν ἀναγνωρίζουσι καὶ καθ' ἑαυτῶν.

4. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων γεννᾶται πολλάκις νέα ἐριπερὶ τοῦ συμβιβασμοῦ, διότι νομίζουσιν ὅτι ἔσπευσαν καὶ ὅτι ἐξηπατήθησαν.

Οἱ συμβιβασμοὶ δύνανται φυσικὰ νὰ διαρρηχθῶσι κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς ἐνεκα βίας, δόλου καὶ οὐσιώδους πλάνης.

Τοῦναντίον δὲν χωρεῖ διαρρηξίς, ἐὰν ἡ νομικὴ σχέσις, περὶ ἧς συμβιβασμὸς, κατόπιν καθαρισθῇ διὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντων ἐγγράφων, πλὴν ἂν ὁ ἀντιθετος δολίως κατεκράτησε ταῦτα.¹³

Ἄλλ' ὁ συμβιβασμὸς λύει μόνον τὰ ἐριστὰ σημεῖα, περὶ ὧν ἤθελον οἱ συμβαλλόμενοι νὰ συμβιβασθῶσι. Τίνα ἦσαν ταῦτα, προκύπτει οὐ μόνον ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ συμβιβασμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν γεγονότων, ἅτινα ἀπετέλουν τὴν βάσιν τῶν ἐνασκουμένων ἀξιώσεων.^{14, 15}

12) Γρ. Ἀστ. Δικον. § 702 εἰδ. 1.—Ἑλλ. Ἀστ. Δικ. § 478 καὶ 856 § 5. Ἀλλὰ τὰ συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα καὶ τὰ πρακτικὰ περὶ συμβιβασμοῦ πρὸς τῆς περιάψεως τοῦ τύπου τῆς ἐκτελέσεως δὲν ἐκτελοῦνται. Κατὰ 92 τοῦ 1897 Ἐφ. Ἀθηνῶν τὸ πρακτικὸν τοῦ Εἰρηνοδικοῦ ἐνῶ ὁ ἐναγόμενος τελείως ἀναγνωρίζει τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἐνάγοντος δὲν εἶνε ἐκτελεστόν, ἅτε μὴ περιέχον συμβιβασμόν, ὅστις ἀπαίτεῖ ἀμοιβαίας θυσίας ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου καὶ οὐχὶ ἀπλὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀγωγῆς. Ἀλλὰ τὸ πρακτικὸν ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ δυνάμει τοῦ ἀρθρ. 549 Ἀστ. Δικον. ὡς περιέχον ὁμολογίαν· ἢ δὲ ἐναντία ἐκδοχὴ τῆς ἀποράσεως, εἶνε ἐσφαλμένη Γεωρ. Δυσβουν.].

13) Ν. 19 Κ. 2.4.

14) Ν.12 Π.ενδ. 2.15. Non est ferendus, qui generaliter in his quæ testamento ei relicta sunt, transegerit, si postea causetur de eo solo se cogitasse, quod prima parte testamenti et non etiam quod posteriore legatum sit. Si tamen postea codicilli proferuntur non improbe mihi dicturus videtur de eo duntaxat se cogitasse, quod illarum tabularum, quæ tunc noverrat, scriptura contineretur. [Δὲν εἶνε ἀνεκτὸς ὁ συμβιβασθεὶς γενικῶς περὶ τῶν καταλειφθέντων αὐτῷ διὰ διαθήκης, ἐὰν κατόπιν ἰσχυρίζηται ὅτι ἐλαβεν ὑπ' ὄψει μόνον ὅ,τι ἐγκατελείφθη αὐτῷ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς διαθήκης, οὐχὶ

IV.—Μισθωτικαὶ συμβάσεις.¹
ἔργων τῶν συμβαλλόντων εἰς τὴν οὐκ ἐκ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ἐκτελεστέων. KST. 450

§ 110. Εἶδη τῶν μισθωτικῶν συμβάσεων. Ἱστορικὴ εἰσαγωγή. *1. 198. AA. 366.*

Αἱ μισθωτικαὶ συμβάσεις θέτουσιν εἰς ἐξυπηρέτησίν μας πράγματα ἢ ἐργατικὰς δυνάμεις ἐπὶ τινα χρόνον ἀντὶ χρηματικοῦ ἀνταλλάγματος. Ὑπάρχουσι τρία εἶδη τοιούτων. *128*

α') Ἐκμίσθωσις πράγματος—*locatio conductio rei.*

β') Ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίης—*locatio conductio operarum,*

γ') Ἐργολαβία—*locatio conductio operis.*

Ἐκ μικροῦ πυρῆνος ἀνεπτύχθησαν οἱ διὰ τὸν ἀστικὸν βίον σημαντικώτατοι θεσμοὶ οὗτοι.

1. Ἡ ἐκμίσθωσις πραγμάτων ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν κμισθωτῶν ἰδιοκτησιῶν ἐκτελεστέων. *ἔργων τῶν συμβαλλόντων εἰς τὴν οὐκ ἐκ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ἐκτελεστέων. KST. 450. AA. 366.*

Ὡς καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ. Ἀλλ' ἐὰν κατόπιν προσκαμισθῶσι κινδύελλοι, φαίνεται μοι ὅτι οὐχὶ ἄνευ χρηστότητος δύναται νὰ εἴπῃ (ὁ συμβιβασθεὶς) ὅτι ἔλαβεν ὑπ' ὄψει μόνον ἐκείνα, ἅτινα περιείχοντο (ἐν τῇ γραφῇ τῶν πινάκων ἐκείνων) ἐν τῇ διαθήκῃ ἐκείνῃ, ἣν τότε (ὅτε ἐγένετο ὁ συμβιβασμὸς) ἐγένωσκα]. Πρὸς. Ν. 36 Πανδ. 10.2—Ν. 42 Κωδ. 2.4. Ὁ Windscheid ἀναγράφει ὡς ἀρχήν: Προϋπόθεσις τοῦ συμβιβασμοῦ περὶ ἀμυρίστητουμένης ἀξιόπρεπτος εἶναι, ὅτι τὰ κατὰ τὸν συμβιβασμὸν ὡς ἀληθῆ ὑποτεθέντα γεγονότα, ὧν τὸ ἀνάληθες ἤθελεν ἀποκλείσει τὴν ἀμυρίστητην, εἴη ἀληθῆ καὶ ὅτι ἄλλα γεγονότα δὲν εἴη ἀληθῆ, ὧν ἡ ἀλήθεια ἤθελεν ἀποκλείσει τὴν ἀμυρίστητην. Ἀλλὰ τὰ μέρη δὲν συνάπτουσι συμβιβασμοὺς ὑπὸ πολυαριθμοὺς ἀνεκροάστους προϋποθέτες, οἷας δεχεται ὁ Windscheid. Θέλουσι νὰ περαιοῦσιν τὴν ἀμυρίστητην προσδίδοντες στερεὰ βᾶσιν εἰς τὸν συμβιβασμὸν, οὐχὶ εἰσερχόμενοι εἰς σαθρὸν ἑλαφός. Πρὸς. Brinz 1 σελ. 383. Μόνον δὲ ἐξετάζεται τὸ ζήτημα, ὡς καὶ ὁ Κέλσος πράττει: περὶ τίνος ἤθελον οἱ συμβαλλόμενοι νὰ συμβιβασθῶσι καὶ τί ἐκείτο μακρὰν τῶν βλέψεων αὐτῶν κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ συμβιβασμοῦ. Πρὸς. Negelsberger Pand. 1 σελ. 626.—Ὁ ΓρΑΚ § 779 κατ' οὐσίαν ὡς ἐνταῦθα.

15) Ἐν Ρώμῃ δὲν ἦσαν σπάνια: αἱ συμφωνίαι: ὅτι ἐρίδες ἤθελον λυθῇ διὰ τοῦ ἐξωδίκου ὅρκου ἐνὸς τῶν μερῶν—Ν. 17 Πανδ. 12.2. Τοιαῦτα συμφωνία: εἰσι σήμερον ἀσυνήθεις καὶ οὐδεμίαν ἔχουσι δυνάμιν, καθ' ὅσον ἤθελον καταστήσει κριτὴν ἐν τοῖς ἰδίους τὸν συμβαλλόμενον τὸν μέλλοντα νὰ ὀρκισθῇ: ὅπερ δὲν ἐπιτρέπεται. Ποινὰ ἐπιβαλλόμενα ἐν Ρώμῃ εἰς τὸν ἐν γνώσει ψευδορκοῦντα [L. 13 § 6 Πανδ. 12.2], δὲν ἐπιβάλλοντα σήμερον εἰς ἰδιωτικούς μὴ ἐνώπιον δικαστηρίου διδόμενους ὅρκους. Ὁμοδοεῖ ὁ Σαβινὸς VIII σελ. 85. Ἀντιδοεῖ Windscheid § 418 σημ. 7.

1) Τίτλος Εἰσηγ. 3.24—Πανδ. 19.2—Κωδ. 4.65.

νητῶν. Ἡ ἐκμίσθωσις τῶν ὑποζυγίων ἦτο ἤδη ἐπὶ τῶν 12 πινάκων γνωστῇ· ἡ ἐκμίσθωσις δούλων .λ. χ. διὰ θερισμὸν ἐπίσης ἐνεφανίσθη ἐνωρίτατα.² Ἐπὶ τοιούτων ἐκμισθώσεων πρέπει νὰ ἐμορφώθῃ ὁ ὅρος locatio conductio ἥτοι ὡς τοποθέτησις καὶ ἐκδόμισις καὶ νὰ καθιερωθῇ διότι ἐπὶ ἄλλων ἀντικειμένων δὲν ἤρμιζεν ὁ ὅρος οὗτος. Προφανῶς ἡ ἐκμίσθωσις τῶν ἀκινήτων ἐφηρμόσθη, ἀφ' οὗ αἱ ἐκφράσεις ἐκεῖναι ἐπὶ τῶν κινητῶν εἶχον ἤδη προσλάβει τὴν ἐννοίαν τῆς ἐκμισθώσεως. Τῷ ὄντι οἱ γαιοκτήμονες καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ παλαιοῦ Λατίου ἦσαν εἴτε κύριοι εἴτε κατὰ παράκλησιν νομεῖς, οὐχὶ δὲ μισθωταί.

Ἐὰν ἀφορμηθῶμεν ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἀρχικὴ περίπτωσις τῆς ρωμαϊκῆς ἐκμισθώσεως πραγμάτων ἦτο ἡ ἐκμίσθωσις τῶν κινητῶν, ἐπὶ ταύτης ἐμορφώθησαν αἱ βάσεις τῆς θεωρίας τῆς ἐκμισθώσεως καὶ ὅτι κατόπιν μετενέχθησαν ἐπὶ τῆς ἐκμισθώσεως ἀκινήτων, οὗτοι ἐξηγῶνται πολλὰ παράδοξα φαινόμενα τοῦ ΡΔ ἐπὶ ἐκμισθώσεων.

Οὕτως εἶνε παράδοξον ὅτι ἐν Ρώμῃ δὲν ὑφίσταντο νόμιμοι προσημναί προσημνύσεως ἐπὶ τῶν ἐκμισθώσεων, ἐπίσης ὅτι, ὡς αἰεὶ ἐγένετο ἰδιαιτέρα συμφωνία, ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων ἠδύνατο παντὶ χρόνῳ νὰ περατώσῃ τὴν σχέσιν. Τοῦτο διὰ μὲν τὴν μίσθωσιν κινητῶν εἶνε φυσικόν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκμίσθωσιν τῶν ἀκινήτων παράδοξον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ρωμαϊκὸς νομικὸς κανὼν, καθ' ὃν ὁ ἀγοραστής, εἰς μετεβιβάζσῃ τὸ μίσθιον, δὲν δεσμεύεται ὑπὸ τῆς ἐκμισθώσεως, ἦν συμφωνεῖ ὁ πωλητής, οὐδὲν ἔχει τὸ περίεργον ἐπὶ τῆς ἐκμισθώσεως τῶν ἀκινήτων. Τούναντίον δυσκόλως δύναται νὰ νοηθῇ ὅτι ὁ κανὼν ἀνεπαρῆχθη ἐπὶ ἐκμισθώσεως ἀκινήτων.³

2) Τὰ ὑπὸ τοῦ Brinz ἀναφερόμενα χωρία ἀποδεικνύουσιν ὅτι παρὰ Πλάτῳ τὸ conducere σημαίνει πάντοτε τὸ μεταπέμπεσθαι ἐργάτας. Δὲν περὶ δὲ νὰ μᾶς πλανήσῃ ὅτι εἰς τὰς συζητήσεις τῶν νομικῶν τῶν Πανδερμίου ἡ μίσθωσις τῶν ἀκινήτων εἶνε ἡ κυριωτάτη. Διότι ἀπὸ τῶν τελευταίων τριτοταγετρίδων τῆς Δημοκρατίας ἦτο ἡ σημαντικωτάτη περίπτωσις. Ἡ ταύτην σχετικὴ προσαρμογὴ τῶν πατροπαραδότων κανόνων τῆς ἐκμισθώσεως ἦτο λίαν δυσχερὲς ζήτημα προκείμενον πρὸς λύσιν εἰς τοὺς τότε νομικούς. Ἐπὶ τὸν Καρλόβα [Carlowa Rechtsgeschichte II σελ. 636] τούναντίον ἡ ἐκμίσθωσις τῶν ἀκινήτων εἶνε ἡ παλαιωτάτη ἐκμίσθωσις ! !

3) Πρὸς ταῦτα δὲν ἀντίκεινται οὔτε ὅσα ἐν τῷ Dernburg Pfandrecht σελ. 65) οὔτε ὅσα ἐν Pernice, Labeo (I σελ. 467) γράφονται. Ὁ Πέ

Ἐπειδὴ ἡ ἐκμίσθωσις τῶν κινητῶν γίνεται διὰ βραχύτερον, μάλλον ἢ ἦττον ἀόριστον χρόνον, ἦτο ἐγγὺς κείμενον ἵνα κατὰ κανόνα ἢ πληρωμὴ τοῦ μισθώματος γίνηται μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐκμίσθωσης—postnumerando—ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς χρήσεως. Ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἐκ τύχης ἀπόλλυτο, τὸ μίσθωμα δὲν ἔτρεχε πλέον. Οὕτω δὲ ἐπαγιάθη ὁ κανὼν periculum est locatoris (ὁ κίνδυνος ὅρα τὸν ἐκμισθωτὴν), δι' οὗ ὁ κίνδυνος κανονίζεται ἄλλως ἢ ἐπὶ ἄλλων ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων, λ. χ. ἐπὶ ἀγοραπωλησίας.

2. Ἡ locatio conductio operarum, καθ' ἣν ἐλεύθεροι πολῖται ἐξέμισθουν τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, λίαν συγγενεὺς κατ' οὐσίαν πρὸς τὴν ἐκμίσθωσιν οὐλῶν ἢ ἄλλων ὑπεξουσιῶν ὑπὸ τοῦ ἐξουσιαστοῦ. Ὁ ἐργατὴς, ὅστις ἵστατο ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἦτο ὁ ἐκμισθωτὴς καὶ ὁ λαμβάνων αὐτὸν πρὸς ὑπηρεσίαν ἦτο ὁ μισθωτὴς.

Ἐπὶ τῆς ἐκμίσθωσης ἔργου ἢ ἐργολαβίας ὁ ἐργαζόμενος εἶνε ὁ ἐκμισθωτὴς καὶ ὁ ἐργολάβος εἶνε ὁ μισθωτὴς.

Πόθεν ἡ ἀλλαγὴ αὕτη; Ἐν ἀναγκασθῇ τις ὡς ἀρχικὴν περιπτῶσιν τὴν βόσκησιν ἄλλοτριῶν κτηνῶν, οἱ ὅροι οὗτοι ἐξηγῶνται προχείρως.⁴ Ὅταν δὲ ἐξωμοιώθησαν πρὸς ταύτην ἄλλαι ἐργασίαι, παρέμεινεν εἰς τοὺς ἐργολάβους τὸ ὄνομα conductor.

Ὁ ἐκμισθωτὴς (locator) ἐνάγει διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐκμίσθωσης (actio locati) καὶ ὁ μισθωτὴς (conductor) διὰ τῆς actio conducti.

Ἡ ἀδικοπραξία τοῦ ἐκμισθωτοῦ καὶ τοῦ

ἀδικοπραξία τοῦ μισθωτοῦ ἐκμίσθωσις § 111 α)

Ἐκμίσθωσις πραγμάτων. Ἐκμίσθωσις ὅσα ἐχρίσαντο ὡς ἀδικοπραξία § 535. ΑΓ 132.

1. Εὐρὺ εἶνε τὸ ὅδαφος τῆς ἐκμίσθωσης πραγμάτων ἦτοι τῆς συμβάσεως περὶ παροχῆς πραγμάτων πρὸς χρῆσιν ἐπὶ τινι χρόνῳ ἀντὶ μισθώματος.¹

παρatreῖ ὅτι ἐν Ῥώμῃ κατόικουν ἐπὶ ἐνοικίῳ κατώτεροι ἄνθρωποι—ἀπελευθεροὶ πελάται, ποιηταί· ἐν τῷ πνεύματι τῶν ρωμαίων νομικῶν δὲν ἐνέχετο νὰ χορηγήσωσιν ἰδιόχουσαν νομικὴν προστασίαν εἰς τοὺτους ἐναντίον τῶν κεφαλαιῶν. Ὅσα δὲ ὀρθὰ εἶνε τοῦτο, τόσοῦτον οἱ σχετικὸι κανόνες εὐκολώτερον ἐφηρμοζόντο ἐπὶ ἐκμίσθωσης οἰκιῶν (ἐνοικιάσεως) καὶ πακτώσεως, ἢ ἀν προσεκολλῶντο εἰς τὴν μέχρι τοῦδε ἀνάπτυξιν τῆς ἐκμίσθωσης, ἢ ἂν ἔπρεπε νὰ ἀνατραπῇ ἡ φιλαυτία τῶν κοινωνικῶν τάξεων.

4) Πρβ. Ν. 9 § 5 Πανδ. 19.2 Si quis vitulos pascendos conduxit. Ὁμοίως ὁ Brinz.

1) Ν. 2 Πανδ. 19.2...locatio et conductio contrahi intelligitur, si de

ἐκμισθώσις διαισώματος ἐμφυτεύσεων κτλ. Κινητά, ἀστικά καὶ ἀγροτικά ἀκίνητα, δικαιώματα χρήσεως δε-
σφύρας, ὕδατος, κτλ. καὶ ὅτ καὶ δικαιοπραξίαι ἀποκτήσεως οὐκ ἀνταρτοῦν νὰ γίνωσιν ἀν-
ταρτοῦν ἐκμισθώσεως.

Δύναται δὲ νὰ συνίσταται εἴτε εἰς τὴν ἀπλὴν χρῆσιν—ἐκμι-
σθώσις ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ—εἴτε ἐν τῇ ἐγκυαταλείψει τοῦ εἰσοδήμα-
τος κυρίως τῶν φυσικῶν καρπῶν—πάκτωσις (Pacht). Αἱ συμβά-
σεις αὗται ἐν τῷ ΡΔ διακρίνονται: ἀλλήλων μόνον κατὰ τινὰς ὁλίγας
λεπτομερείας.²

Οὐσιώδες εἶνε μίσθωμα εἰς χρήματα³ ἢ εἰς καρπούς. Ἰδίως δὲ ἡ
ἐπίμορτος καλλιέργεια [μερικὴ πάκτωσις], καθ' ἣν οἰδεταί
εἰς τὸν ἐκπακτωτὴν μέρος τῶν παραγομένων καρπῶν (γεωμο-
ρον), εἶνε εἶδος μισθώσεως (ἀγρολήψια).⁴ ~~Ἡ ἐπίμορτος καλλιέργεια~~
~~ἐκμισθώσεως ἐστὶν ἐκμισθώσεως διαισώματος διαισώματος~~
~~ἐκμισθώσεως ἐστὶν ἐκμισθώσεως διαισώματος διαισώματος~~
Παρου 296 (1899) καὶ ἄλλαι στήλαι ἐκμισθώσεως. Ν. 9 Παρ. 29. 4
mercede conveniri [ἡ ἐκμισθώσις λογίζεται συσταθεῖσα, ὅταν ἐγένετο συμ-
φωνία περὶ τοῦ μισθώματος]. Φυσικῶς οἱ συμβαλλόμενοι πρέπει νὰ ὦσι σύμ-
φωνοι καὶ περὶ τοῦ μισθοῦ πράγματος, οὐχ ἥττον καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς
ἐκμισθώσεως καὶ ἰδίως ἂν ἡ ἐκμισθώσις ἐγένετο ἐπ' ἀορίστῳ διαρκείᾳ ἢ ἐπὶ
ὁρισμένη καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἐπὶ πόσον χρόνον.

2) Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἔχουσιν εἰδικὴν ὅρον διὰ τὴν πάκτωσιν. Ἀλλ' ὁ πα-
κτωτὴς καλεῖται συνήθως colonus [κολωνός, ἀγρολήτης], ὁ δὲ ἐνοικιστὴς
[μισθωτὴς οἰκίων] πολλάκις inquilinus. Ἡ νεώτερά ἐλληνικὴ μεταχειρίζε-
ται τὴν λέξιν πακτώσεως ἐννοίᾳ τοῦ μισθοῦ. Τὸ πακτώσεως παράγεται ἐκ
τοῦ λατινικοῦ pactum θεωρουμένης τρόπον τινὰ τῆς μισθώσεως ὡς τῆς κυ-
ριωτέρας συμβάσεως ἐκ τῆς αὐτῆς ἰδέας ἀναγομένης ἐλληνικῇ γλώσσᾳ με-
ταχειριζομένη τὴν λέξιν συσθάζω καὶ συσθάζομαι ἵνα δηλώσῃ τὴν ἐκμι-
σθώσιν ὑπηρετίαν [ὁ ὅρος ἀκίνητα ἐν Πάτραις καὶ ἄλλαχοῦ], ἥτοι θεωρεῖ τὴν
ἐκμισθώσιν ὡς τὴν κατ' ἐξοχὴν σύμβασιν.—Σημαντικώτεραί εἰσιν αἱ διαφο-
ραὶ μεταξὺ μισθώσεως καὶ πακτώσεως ἐν τῷ ΓρΑΚ.

3) § 2 Εἰσγ. 3.24.

4) Ν. 25 § 6 Πινδ. 19.2. partarius colonus quasi societatis jure et
damnum et lucrum cum domino fundi partitur [ὁ ἐπίμορτος καλλιέργητης
οἶονεὶ δικαίῳ ἐταιρείας μερίζεται μετὰ τοῦ κυρίου τοῦ ἀγροῦ καὶ τὴν ζημίαν
καὶ τὸ κέρδος]. Ἡ ἐπίμορτος καλλιέργεια [ἀγρολήψια] δὲν εἶνε ἐταιρεία, ὡς
τινες ἰσχυρίζονται. Μόνῃ ἡ διανομὴ τῶν καρπῶν μεταξὺ ἀγροδότου καὶ ἀγρο-
λήτου ἔχει ομοιότητα πρὸς τὴν ἐταιρείαν. Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἡ σχέση εἶνε
πάκτωσις. Τὰ περὶ τούτου κρίνονται ἐκ τῆς προθέσεως τῶν συμβαλλομένων.
Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐταιρείας δὲν ἤθελον ἀνταποκρίνεσθαι εἰς τοὺς σκοπούς, οὓς ἐπι-
διώκουσιν οἱ συμβαλλόμενοι ἐπὶ τοιαύτης σχέσεως. [Κατὰ 983 τοῦ 1895 Ἐφετ.
Πατρῶν, 1204 τοῦ 1895 Ἐφετ. Ἀθηνῶν καὶ ἄλλας ἡ ἐπίμορτος καλλιέργεια
δὲν ἀποτελεῖ ἐκμισθώσιν. ἀλλ' ἐταιρείαν]. Ὁ ΓρΑΚ δὲν μνημονεύει ἰδιαίτε-

+ Κτηνοτροφία χαρακτὴρ διαισώματος ΚΣΤ 500.

F ΚΗ 231. ΚΕ 192 ΚΘ 98. ΚΖ 100.

^{ΒΡ=Α(373)}
Ευρίσθους ἀεικίλου δια δημοσίαν χρῆσαν ΛΓ 231 Νόμοι
^{ΓΤΟΔ(1908)}
δαι εὐ-αρ-φύλοι δαι αλο-ευασαράδα υφάω υπέρτω.
Ευρίσθους α-συμνονωσία κείνητος εαφ' ἐπὶ συμμοινωντο.
^{ΛΑ.3}
παροχή χρήσεως ἀντί ἄλλου ἀνταλλάγματος, λ.χ. υπηρεσιών,
δὲν εἶνε μίσθωσις, ἄλλ' εἶνε ἀνάλογος ταύτη κατὰ τὰ οὐσιώδη.

Ἡ ἐκμισθωσις δὲν προϋποθέτει ὅτι ὁ ἐκμισθωτής εἶνε ὁ κύριος τοῦ κτ. 125, Α 393
μισθωθέντος πράγματος ἢ ὅτι ἔχει ἐπ' αὐτοῦ δικαίωμα χρήσεως. 126, ΑΒ 91

Ἄλλ' αἱ ἀμοιβαὶ ὑποχρεώσεις τοῦ ἐκμισθωτοῦ καὶ τοῦ μισθωτοῦ
γενῶνται καὶ ὅταν ὁ ἐκμισθωτὴς οὐδὲν δικαίωμα ἔχῃ ἐπὶ τοῦ ἐκμι-
σθωθέντος πράγματος.⁵ Λυδὴν δὲ ἴσῃ μὲν διαφέρει ἡ πρὸς τὸν

2. Ὁ μισθωτής ἔχει δικαίωμα : ^{ταὶ τ' ἀποφύγειν τὴν ἐκ τοῦ ἀνδρός διὰ πρῶ-}
^{τοῦτος δὲ γάρων προέβηκεν περιόχουσαν διὰ φρονι-}
 Πρὸς ἐγκλίρον παράδοσιν τοῦ μισθοῦ καὶ παροχὴν αὐτοῦ δια- ^{καὶ λαμβάνει}
 χούσης τῆς μισθώσεως· καὶ ὅτ' ἐν τῇ κατὰ τὴν σύμφωνον συμφωνηθείσῃ ^{ἐξ' οὗ αὐτὴ δὲ}
 καταστάσει καὶ μετὰ τῶν συμφωνηθέντων ἢ συνήθων πράξεσσι ^{καὶ ἡ}
 μένων· ^{ἵνα} ^{καὶ} ^{ἀποφύγειν τὴν ἐκ τοῦ ἀνδρός διὰ πρῶ-}
^{τοῦτος δὲ γάρων προέβηκεν περιόχουσαν διὰ φρονι-}
^{καὶ λαμβάνει}

Ἐάν τὸ μισθιον δὲν παραδοθῇ τῷ μισθωτῇ ἐγκαιρῶς ἢ τῷ ἀφαιρεθῇ
ἔστω καὶ προσκαίρως, ἔχει ὁ μισθωτὴς οὐκ αἰώμα ἀποχωρήσεως ἀπὸ
τῆς συμβάσεως.² Βραχυτεὶν ἀναβολὴν τῆς παραδόσεως καὶ μεταγενέ-
στερον παραδοτικὸν κύλωμα πρέπει νὰ τὰ ἀνεχθῇ ὁ μισθωτὴς, ὡς αἰεὶ
πρόκειται περὶ ἐνουλήσεων, ἅς ἐν τῷ βίῳ δὲν δύναται τις εὐκόλως νὰ

ρως τὴν ἀγροληψίαν. Τὸ μίσθωμα ἐπὶ πακτώσεως δύναται νὰ ὀρισθῇ εἰς ὁρι-
σμένα ποσὰ φυσικῶν καρπῶν N 8 N. 21, Κωδ. 4.65.

ben II σελ. 326. καὶ ἂν ἐμπροσθεν τοῦ φρασεύματος χαράδιον ἀμετρίαν πρ. 202.

1910-1911-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-10

Αρμυρίν φόβον ἵνα μὴ καὶ ὁ μισθωτὸς ΚΕ 201. Οὐκ ὁμῶς ἀρμυρίν
ἢ ἀν' ἀρμυρίων ἢ ἀπὸ μακροτέρου ἔριον ἢ ἀπὸ διαφόρων κούρα.
Εἰς καὶ τὸ 280 τοῦ Δημοσίου τοῦ ΚΕ 201. Οὐκ ὁμῶς ἀρμυρίν
ΕΝΟΧΙΚΟΝ ΚΑ 27. III 285 d. 5 ΚΕ 268

ΚΑ 140. Αποζημιώσεις ἕνεκα τῆς πλήρους ἢ μερικῆς μὴ παραδόσεως ἢ
ἀφαίρεσεως τοῦ μισθίου ὀφείλεται τῷ μισθωτῇ πλὴν τούτου καὶ ὅταν
αὐτὴ ἐπὶ ἧλθεν ἕνεκα πταίσματος τοῦ ἐκμισθωτοῦ ἢ καὶ ἀνευ τούτου
κατ' ἀκολουθίαν κρείττονος δικαιοῦματος τρίτου, ὅπερ ὑφίστατο κατὰ
τὸν χρόνον τῆς ἐκμισθώσεως καὶ ὅπερ ἦτο ἀγνωστον τῷ μισθωτῇ.
Τὰ ἑλαττώματα τοῦ μισθίου δὲν διέπονται ὑπὸ τοῦ ἀγορανομικοῦ
ἐλάττωμα. Ἀλλ' ἀκολουθεῖ τὴν σύμφωνον τῇ συμβάσει χρῆσιν, ὃ
μισθωτῆς ἔχει δικαίωμα ἀποχωρήσεως ἀπὸ τῆς συμβάσεως ἢ ἀναλόγου
μειώσεως τοῦ τιμήματος. Ἀξιώσεις ἀποζημιώσεως ἔσθ' ἐν ἐλαττωμά-
των ἔχει ὁ μισθωτῆς, ὅταν ὁ ἐκμισθωτῆς εἴναι ἐν πταίσματι ἕνεκα ψευ-
δοῦς ἐγγυώσεως ἢ μὴ ἀναγγελίας αὐτῶν πρὸς τὸν μισθωτῆν ἢ μὴ ἄρσεως
τούτων. Ταῦτα πάντα ἰσχύουσι καὶ δι' ἐλαττώματα, ἅτινα ὑφίσταντο
ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως τῆς ἐκμισθώσεως καὶ δι' ἐλα-
ττώματα, ἅτινα ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκμισθώσεως.

διαφοράς μισθίου ἐλάττωμα καὶ ἀρμυρίων ἀπὸ τῆς ἐκμισθώσεως
ΚΑ 136. 303. 199. 10) Πρβ. καὶ ΓρΑΚ § 542 ἐδ. 2.
518. ΚΓ 476. 556. 11) Ν. 33 Πανδ. 19. 2 — Si colonus tunc frui a te aut ab eo prohibetur
quem tu prohibere ne id faciat possis, tantum ei praestabis quanti ejus
interfuert frui, in quo etiam lucrum ejus continebitur: sin vero ab eo in-
terpellabitur quem tu prohibere propter vim majorem aut potentiam ejus
non poteris, nihil amplius ei quam mercedem remittere aut reddere de-
bebis. [Ἐάν ὁ ἀπὸ κολωνὸς κωλύηται νὰ καρπώται τὸν ἄγρον ὑπὸ σοῦ εἴτε
ὁπ' ἐκείνου, ὃν σὺ δύνασαι νὰ ἐμποδίσῃς νὰ μὴ πράξῃ τούτο, θέλεις παρα-
σχῇ αὐτῷ τοσοῦτον, ὅτι τὸν ἐνδιέφερεν ἢ καρπώσῃ, ἐν ᾧ διαφέροντι περι-
χέται καὶ τὸ κέρδος αὐτοῦ. Ἐάν δὲ ἀπ' ἐκείνου κωλυθῇ, ὃν σὺ νὰ ἐμποδι-
σῃς δὲν ἡδυνήθῃς εἴτε ἕνεκεν ἀνωτέρας βίας εἴτε ἕνεκα δυνάμεως τούτου, θέ-
λεις ὑποχρεωθῇ νὰ ἐπιστρέψῃς τῷ κωλῶνι τὸ μισθώμα καὶ οὐδὲν πλέον].
12) Ν. 9 Πανδ. 19. 2 — Si quis domum bona fide emptum vel fundum
locaverit mihi, isque sit exietus sine dolo, culpaque ejus, Pomponius ait
nihilominus teneri ex conducto ei, qui conduxit ut ei praestetur frui quod
conduxit licere. [Ἐάν τις οἰκίαν καλῇ τῇ πίστει ἀγορασθεῖσαν ἢ ἄγρον ἐκ-
μισθώσῃ μοι καὶ οὗτος (ἢ αὐτὴ) ἐξενικήθῃ, ἀνευ δόλου ἢ πταίσματος τοῦ ἐκ-
μισθωτοῦ, ὁ Πομπώνιος λέγει ὅτι οὐδὲν ἦττον ὁ ἐκμισθωτῆς εὐθύνεται ἐκ τῆς
ἐκμισθώσεως πρὸς τὸν μισθωτῆν, ὅπως τῷ παράτῃ τὴν αἰεὶαν (licere) τῇ
καρπώσεως τοῦ μισθίου ἀκινήτου]. Πρβ. καὶ ΓρΑΚ § 541).
13) Ν. 63 Πανδ. 21. 1. Ἀλλὰ καὶ ΓρΑΚ § 537.
14) Πρβ. ΓρΑΚ § 538.
15) Ν. 19 § 1 — Ν. 25 § 2 Πανδ. 19. 2. Ἐλαττώματα, ἅτινα ἐγίνοντο
ἀνευ ἢ ἐπὶ τῇ νύξῃ τοῦ μισθωτῆς κατὰ τὴν σύναψιν τῆς μισθώσεως, δὲν δι-
καιοῦται ὡς ἀποζημιώσις ἐκμισθωτοῦ καὶ ὡς ἀρμυρίων ἀπὸ τῆς ἐκμισθώσεως
κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως καὶ τῆς διάρκειας αὐτῆς. ΚΕ 343. ΚΕ 714. ΚΕ 521. ΑΒ 10.
Ἐκμισθωτοῦ οὐδὲν ἀρμυρίων ἀπὸ τῆς ἐκμισθώσεως καὶ ὡς ἀρμυρίων ἀπὸ τῆς ἐκμισθώσεως
κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως καὶ τῆς διάρκειας αὐτῆς. ΚΕ 343. ΚΕ 714. ΚΕ 521. ΑΒ 10.

ΚΑ 298. ΚΓ 476. 556. ΚΕ 521.
ΚΑ 298. ΚΓ 476. 556. ΚΕ 521.
ΚΑ 298. ΚΓ 476. 556. ΚΕ 521.
ΚΑ 298. ΚΓ 476. 556. ΚΕ 521.

[illegible]

ἐξουσίαν ἔχει ὁ κύριος τῆς ἐκμίσθωσης. ΚΕ. 131
ἐκμίσθωσις διὰ τὴν ἐκμίσθωσιν ἀποδοτέον. 9. ὅταν ἐκμίσθωσις ὀφείλῃ
μηνιαίως ἢ ἑβδομαίως πληρωθῇ ΔΙΚΑΙΟΝ ἡ ἐκμίσθωσις 383.
ἀποδοτέον ἐν Ν. 453, 586
γ) Μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς μισθώσεως ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ

τὸ μίσθιον²⁷ μετὰ πάντων τῶν παρακολουθημάτων ἐν τῇ τότε κατα-
στάσει αὐτοῦ. ^{ΚΑ. 441. Ν. 453}

4. Τὸ δικαίωμα τοῦ μισθωτοῦ δὲν εἶνε πραγματικόν, ἀλλὰ προ-
σωπικόν. Ἐχει ἀπλήν κατοχὴν, οὐχὶ δὲ νομικὴν νομήν, καθ' ὅσον νο-
μικὸς εἶνε ὁ ἐκμισθωτής.²⁸

Κατ' ἀκολουθίαν τούτου ἐν Ρώμῃ ἡ δύνατο ὁ ἐκμισθωτής κατ' ἀρέ-

αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον εἶνε αὐτὸς ἐν πταίσματι διὰ τὴν παραδοχὴν αὐτῶν Ν. 11
Πανδ. 19.2. Πρβ. Ν. 11 § 1—Ν. 12—Ν. 25 § 3, 4 Πανδ. 19.2. Ἡ ἐκ
προθέσεως παραβίασις τῶν ρητῶν ἀπαγορεύσεων τῆς συμβάσεως τῆς μισθώ-
σεως ὑποχρεοῖ διὰ τὴν τυχαίαν ζημίαν τὴν ἐκ τῆς παραβιάσεως προκύπτου-
σαν Ν. 11 § 1 Πανδ. 19.2. ^{ΚΑ. 441. Ν. 453} ^{ΚΑ. 532. ΚΕ. 129}

27) Δὲν εἶνε σπάνιον ὁ μισθωτής ἰδίως δὲ ὁ πακτωτής νὰ ἀναβάλλῃ, καί
περ' περατωθείσης τῆς ἐκμισθώσεως, τὴν ἀπόδοσιν τοῦ μισθίου πράγματος καί
νὰ ζητῇ νὰ κρατῇ τὸν ἐνάγοντα ἐκμισθωτὴν διὰ στρεψοδικιῶν καὶ ἀνυπο-
στάτων προτάσεων. Ὁ Ν. 25 Κωδ. 4.65 πατάσκει τὸ ἄτοπον τοῦτο ἀπο-
κλείων τὴν ἀντίρρῃσιν ὅτι ὁ μισθωτής εἶνε αὐτὸς ὁ κύριος τοῦ μισθίου. Ἡ
ἐνστάσις αὕτη πρέπει νὰ ἐνασκηθῇ ἐν ἰδιαίτερᾷ οἴκῃ. Ὁ Θών (Thon) θεω-
ρεῖ ὅτι ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται, ὅταν ὁ ἐναγόμενος ἰσχυρίζεται ὅτι
ἦδη ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συνάψεως τῆς μισθώσεως ἦτο κύριος, διότι τότε κατ'
ἀλήθειαν δὲν συνάπτεται ἐκμισθωσις. Τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν, διότι ἡ διάταξις
ἀποκλείει τὴν ἐνστάσιν τῆς κυριότητος πάντοτε, ὅταν τις e agrum conductio-
nis titulo accepit. [ἀγρὸν ἔλαβεν ὀνόματι μισθώσεως]. ἤτοι χωρὶς νὰ ληφθῇ
ὑπ' ὄψει ἂν συνήφθῃ ἐγκυρος σύμβασις μισθώσεως Windscheid II § 400 σημ.
18 ὁμοδοξεῖ.

28) Ὁ ἐξοπλισμὸς ἀγροτικοῦ κτήματος παραδίδεται πολλάκις τῷ πα-
κτωτῇ ἐπὶ ἀποτιμήσει. Τότε ὁ πακτωτής εἶνε ἀγοραστής λογιζομένου ὡς
τιμῆματος τοῦ ἀποτιμήματος. Ὅθεν καθίσταται κύριος τοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ
δικαιοῦται νὰ διαθέτῃ τοῦτον ἐλευθέρως, ἀλλ' ὑποχρεοῦται μετὰ τὴν περά-
τωσιν τῆς μισθώσεως νὰ παράσχω τὸ ἀποτίμημα. Ὅθεν, φέρει καὶ τὸν κίν-
δυνον τῆς ἀπωλείας καὶ τῆς χειροτερεύσεως τοῦ ἐξοπλισμοῦ ΓρΑΚ § 588,
589.—Ἀπὸ τοῦ Μεσαιῶνος ἐμφανίζονται συμβάσεις, καθ' ἃς ὁ ἐκμισθωτής
διαμένει κύριος τοῦ ἐξοπλισμοῦ, τοῦ μισθωτοῦ δυνάμενον νὰ τὸν ἐκποιήσῃ
μόνον ἐφ' ὅσον εἶνε ἀναγκαῖα ἡ ἐκποίησις λόγῳ τῆς καλλιεργείας τοῦ κτή-
ματος καὶ καθ' ἃς συμβάσεις ὁ μισθωτής φέρει τὸν κίνδυνον ὀρεῖλων νὰ
ἀντικαταστήσῃ τὰ ἀπολεσθέντα πράγματα. Τοιαῦται συμβάσεις ὀνομάζονται
συνήθως συμβάσεις σιδηροκεφάλων ζώων. Περί τούτων προνοεῖ καὶ code
civil ἀριθ. 1822.

29) Ν. 10 Πανδ. 41.2. Ἄνωτ. I § 174.

Πῶς μισθωτὸν ἀντικαταστήσῃ μισθωτὸν. Διευκρίνισαι ἀποδοτέον
ἐν ἀποτίμῃ μισθωτὸν ἀντικαταστήσῃ μισθωτὸν. Πρὸς ἀποτίμῃ ΚΒ. 168.

ἀντικαταστήσῃ μισθωτὸν ἐν ἀποτίμῃ ἀντικαταστήσῃ μισθωτὸν Ν. 155

ΚΗ. 23.159, σκεῖν νὰ ἐξώσῃ τὸν μισθωτὴν ἐκ τοῦ μισθοῦ, ἥτο δὲ μόνον ὑπό-
 220. 344. 59 χρεως εἰς ἀποζημιώσιν, ὅταν τοῦτο ἐγένετο προῶτως ἐναντίον τῆς
 ΚΖ. 204. ΚΒ συμβάσεως τῆς μισθώσεως. Καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ νέος κτήτωρ
 544. ΑΖ ΚΒ καὶ ἰδίως ὁ ἀγοραστὴς τοῦ μισθοῦ πράγματος δὲν ἐδεσμεύετο ἐκ τῆς
 ΚΖ. 536 συμβάσεως τῆς ἐκμισθώσεως τοῦ δικαιοδότη αὐτοῦ.^{30 31} Τοῦτο συνή-
 11Α. 381 θως ἐκφράζουσι διὰ τῆς φράσεως «ἡ ἀγοραπωλησία ῥηγνύει τὴν
 μίσθωσιν». Ἀλλὰ φυσικῶς ὁ ἐκμισθωτὴς ὑπεχρεοῦτο πρὸς τὸν μι-
 σθωτὴν ἐκ τῆς συμβάσεως εἰς ἀποζημιώσιν, ἐὰν κατ' ἀκολου-
 θίαν τῆς ἀγοραπωλησίας δὲν διετηρεῖτο ἡ μίσθωσις ὡς πρὸς τὸν
 μισθωτὴν. ΚΒ. 9. Τὴν ἐκμισθωσίαν ἀρνεῖται ὁ ἀγοραστὴς.

Τὸ κοινοδίκαιον εἶνε ἥττον ἀπότομον. Διὰ τὸ ἐπιτρέπει εἰς τὸν
 ἐκμισθωτὴν, ἵνα πρὸ τῆς περατώσεως τῆς ἐκμισθώσεως ἐναντίον τῆς
 ΚΗ. 459. ΚΖ συμβάσεως ἀπράχῃ τὸν μισθωτὴν τοῦ μισθοῦ καὶ ἐὰν τὸν ἀποζημιῇ.³²
 535. ΚΒ. 168 Ἡ ἀρχὴ ὅτι ἡ ἀγοραπωλησία ῥηγνύει τὴν μίσθωσιν ἐγένετο δεκτὴ ἐν
 ΚΒ. 149 Γερμανίᾳ. ἀλλὰ χαλαρώτερα. Κατὰ τὸ κοινοδίκαιον ὁ μισθωτὴς δύνα-
 ται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν τήρησιν τῶν ἐπιζομένων ἐν τῷ τόπῳ προθεσμίων
 προμηθυσέως καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἀνάλογον χρόνον πρὸς ἐκκένωσιν τοῦ μι-
 σθοῦ.^{33 34}

Μίσθωσις καὶ ἐκμισθωσίς ἐκμισθωσίου. Ὁ ἐκμισθωτὴς
 συνδεδεμένος ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἐκμισθωσίου. Ὁ μισθωτὴς
 ἐκμισθωσίου ἐστὶν ἐκμισθωτὴς. ΚΗ. 705. 220.

30) Ν. 12—Ν. 18 Πανδ. 43.16—Ν. 20 Πανδ. 41.2.

31) Οὕτε ὁ ἀγοραστὴς πρὸς τὸν μισθωτὴν—Ν. 25 § 1 Πανδ. 19.2—οὕτε
 ὁ μισθωτὴς πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ὑποχρεοῦνται νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐκμισθω-
 σιν μετὰ τὴν ἀγοραπωλησίαν. Ν. 32 Πανδ. 19.2—Ν. 9 Κωδ. 4.65.

32) Ἡ πρᾶξις ἀνενδοιάστως παρέχει τὴν ἐνοτασιν ἐκ τῆς συμβάσεως εἰς
 τὸν μισθωτὴν, καθ' οὗ ὁ ἐκμισθωτὴς ἐνασκεῖ τὴν νομὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν Νο-
 μολογίαν τοῦ Γερμ. Ἀκυρωτικοῦ ὁ ἐκμισθωτὴς ὁ δι' αὐτοδικίας ἀναγκάζων
 τὸν μισθωτὴν ἵνα καταλίπῃ τὴν οἰκίαν, ὑπόκειται εἰς ποινὴν αὐτοδικίας καὶ
 ὁ μισθωτὴς ἔχει τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐκβολῆς, ὅταν ἐκβλήθῃ ἐκ τοῦ μισθοῦ πράγ-
 ματος. Ἀνωτέρω I § 189. Καὶ κατὰ τῆς διεκδικητικῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐκμισθω-
 τοῦ προτείνει ἀποτελεσματικῶς ὁ μισθωτὴς τὴν ἐκμίσθωσιν.

33) Ὑπὲρ τοιαύτης δύναται τις νὰ ἐπικυλεσθῇ τὰς λέξεις τοῦ Ν. 12 Πανδ.
 43.16 nisi forte propter justam et probabilem causam id fecisset [εἰμὴ τυ-
 χὸν διὰ δικαίαν καὶ πιθανὴν αἰτίαν ἐποίησε τοῦτο]. Κατὰ τὴν Γερμ. Πρᾶξιν
 ὁ μισθωτὴς ὠφελεῖται ἐκ τῆς μεταξὺ τοῦ ἐκμισθωτοῦ ὡς πωλητοῦ καὶ τοῦ
 ἀγοραστοῦ συμφωνίας, δι' ἧς ὑποχρεοῦται ὁ τελευταῖος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐκ-
 μίσθωσιν. Πρβ. Ν. 9 Κωδ. 4.65. Ὅτι ὁ μισθωτὴς ὑποχρεοῦται νὰ ἐξακολου-
 θήσῃ τὴν μίσθωσιν, ὅταν ὁ ἀγοραστὴς εἶνε πρόθυμος πρὸς ἐξακολουθήσιν, δὲν
 ἀμφιβάλλεται ἐν τῇ Γερμανικῇ πράξει.

34) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 571—581 ἰσχύει ὁ κανὼν ὅτι ἡ ἀγοραπωλησία

[4α. Ἐν τῷ Ἑλλ. δικαίῳ ἡ δίκη περὶ ἐξώσεως τοῦ μισθωτοῦ μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐκμισθώσεως ἐκ τοῦ μισθοῦ ἀκινήτου διεξάγεται συνοπτικώτατα ἐνώπιον τοῦ προέδρου τοῦ πρωτοδικείου, ἐν οὗ τῇ περιφερείᾳ καίται τὸ ἀκίνητον. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Προέδρου ἐκτελεῖται μὴ ἀναστελλομένη ὑπὸ τῆς ἀνκοπῆς ἢ τῆς ἐρέσεως. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη προσωρινῶς λύει τὸ ζήτημα ἢ ὀριστικῇ λύσει γίνεται ἐνώπιον τοῦ πρωτοδικείου συνοπτικῶς δικάζοντος. Ἡ ἀπόφασις τοῦ προέδρου νομικῶς εἶνε ἀνεξάρτητος τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου. [Γεωρ. Δουδουν.]³⁵ + *μισθωτοῦ μισθωτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκτίσει*

ἐπὶ τῇ ἐκτίσει τῆς ἐξώσεως 11.642. —

δὲν εἰρήνισαι τὴν μίσθωσιν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀκίνητα. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ κινητὰ, πρὸς § 986 ἐδ. 2.

35) Νόμος 9 Ἰουνίου 1871 περὶ ἐξώσεως δυσπραπούντων μισθωτῶν. Ὁ Νόμος ἐφαρμόζεται μόνον ἐπὶ μισθώσεων οὐχὶ δὲ ἐπὶ ἄλλων σχέσεων, λ. γ. παραλήψεως. Ἀρ. Παν. 310 τοῦ 1875, ἐπὶ αὐτοῦ καλλιεργείας (αὐτὸ θεωροῦμένης ὡς ἐταιρείας Ἐφ. Ἀθην. 4204 τοῦ 1895). — Ἀν' ὁ μισθωτὴς ἀφισθητῇ τὴν μίσθωσιν; Ἐρασιμίζεται ἡ διαδικασία τῆς ἐξώσεως, ἂν ὁ ἐκμισθωτὴς ἀποδείξῃ ὅτι ὑπῆρξε μίσθωσις, Ἀρ. Πάγου 353 τοῦ 1877. Ὁ προέδρος διατάλων ἵνα ἀποφασίσῃ μόνος παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν ἐνώπιον ἐλοκλήρου τοῦ Πρωτοδικείου, ἡ δὲ ἀπόφασις αὕτη δὲν ὑπόκειται εἰς ἐρεσιν, Ἐφ. Ἀθην. 2304 τοῦ 1896. Δὲν εἶνε δὲ ἀνάγκη τελείας ἀποδείξεως, ἀλλ' ἀρκούσιν ἀπλᾶς βεβαιώσεις ἐνεκα τῆς τεχνότητος καὶ προσωρινότητος τοῦ μέτρου τῆς ἐξώσεως: δὲν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐναγομένου, ὅτι δὲν προσέδωκε αὐτῷ ἢ μίσθους οἰκία, ἀπορρίπτει ὁ προέδρος ἂνε ἀποδείξεως, ἀν' αἰσθῆται ὅτι εἶνε ψευδής, Ἐφ. Ἀθην. 2304 τοῦ 1894. Ὡσαύτως ἀπορριπτέος ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἐναγομένου, ὅτι ἐγκτεῖλεται τῇ κατοχῇ τῆς μισθίας οἰκίας, ὡς ἂνε συμφέροντος προτετινόμενος, Ἐφ. Λαρίσης 22 τοῦ 1895. — Τίς προέδρος εἶνε ἀρμόδιος, ὁ τῆς τοποθεσίας τοῦ ἀκινήτου; Οὐχὶ εἶπεν ἡ 437 τοῦ 1895 Ἐφ. Ἀθηνῶν, διότι ἡ ἀγωγὴ τῆς ἐξώσεως εἶνε προσωπικὴ καὶ ὡς τοιαύτη ὑπάγεται εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς περὶ ἀρμοδιότητος ἐπὶ προσωπικῶν ἀγωγῶν. Τὴν λύσιν δὲν θεωρεῖται ὡς ἐπὶ τῇ ἐξώσει, διότι ἡ ἀγωγὴ τῆς ἐξώσεως σκοποῦσα τὴν ἀνάληψιν τῆς κατοχῆς τοῦ μισθοῦ εἶνε μᾶλλον προσωρινὸν μέτρον περὶ κατοχῆς, ὅπερ δὲν ὅπως καὶ οὕτως, ἐν ᾧ τόπω καίται τὸ ἀκίνητον. — Πλὴν τῆς ἀποδόσεως τῆς κατοχῆς δύναται ἐν τῇ περὶ ἐξώσεως δίκη νὰ αἰτήσῃ ὁ ἐνάγων ἵνα καταδικασθῇ ὁ ἐναγόμενος εἰς πληρωμὴν τῶν καθυστερουμένων μισθωμάτων καὶ ἀποζημιώσιν διὰ κακὴν χρῆσιν; Οὐχὶ, διότι μόνη ἡ ἀπόδοσις τῆς κατοχῆς δικάζεται προσωρινῶς. Ὁ Νόμος οὗτος εἶνε κυρίως δικονομικός, ἥτοι πραγματεύεται τὴν συνοπτικὴν ἐκείνην διαδικασίαν, δι' ἧς ὁ ἐκμισθωτὴς μετὰ τὴν λύσιν τῆς ἐκμισθώσεως λαμβάνει τὴν κατοχὴν τοῦ μισθοῦ διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ. Ἐπομένως οὐδὲν μετέβλεπε τὰς οὐτετικὰς διατάξεις τοῦ ΡΔ [Ἐφ. Ἀθηνῶν 87 τοῦ

ρήσεως τοῦ μισθώματος^{40, 41}.

δ) Ἡ πτώχευσις τοῦ μισθωτοῦ, γενομένη μετὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ μισθοῦ ὑπ' αὐτοῦ, οἶδε τῷ ἐκμισθωτῇ καὶ τῷ συνδίκῳ δικαίωμα διαλύσεως τῆς ἐκμισθώσεως, τηρυμμένης ὅμως τῆς συμφωνηθείσης, νομίμου ἢ ἐθιζομένης προθεσμίας προμηνύσεως. Τοῦτα κατὰ τὸ * Γερμανικὸν πτωχευτικὸν δίκαιον ἐν τῷ ἐλληνικῷ δικαίῳ ἢ πτώχευσις ὡς τοιαύτη δὲν λύει τὴν ἐκμισθώσιν.⁴² Παράρ. 2003 αὐτοῦ νόμου ἐστὶν

Α. 588 Ἡ πραγματικὴ ἐξακολούθησις τῆς μισθώσεως μετὰ τὴν πε-
 ράτῳσιν αὐτῆς λογίζεται ὡς ἀναγνώσις τῆς ἐκμισθώσεως [σιωπηρὰ
 ἀναμίσθωσις] καὶ ὁ ἐπὶ μὲν ἀγροτικῶν κτημάτων ἐν ἔτος, ἄλλως
 δὲ μέχρι προμηνύσεως.⁴³ Πρωτοδικεῖον Π. 138 Μαορι-
 ρῆς 2-ης ὑπερ. κρίσις ἐξ ὑπ' ΚΕ. 406. Α. 418 —

Α. 343 Ἡ ἐκμισθὴ ὅσῃ ἐν ἐκμισθωτῇ διαρκεῖ ἐν ἑτέρῳ διαρκεῖ
 σθώσεως οἰκημάτων. — Ὁ Γρ. ΑΚ δὲν γινώσκει τοιοῦτον λόγον λύσεως τῆς
 μισθώσεως. ΚΕ. 701 Α. 631 —

40) Ἐν Ρώμῃ ἡ σύμβασις τῆς μισθώσεως ἐξηκολούθει ἀμετάβλητος καὶ
 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μισθωτοῦ οὕτω δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι. — Ἀντιθέτως κατὰ
 τὸν Γρ. ΑΚ § 569 καὶ 596. ΚΗ. 2. 3. 4. 41. 456. Α. 3. | ἐκμισθὴν ὅντι αὐτῇ

41) Ν. 54 § 1—Ν. 56 Πανδ. 19. 2. Διὰ τῆς πληρωμῆς πρὸ τῆς δηλώ-
 σεως τοῦ ἐκμισθωτοῦ περὶ διαλύσεως διατηρεῖται τὸ δικαίωμα τοῦ μισθωτοῦ.
 * Ὁρα ἄνωτέρω I § 260 σημ. 24. — Κατὰ τὸν Γρ. ΑΚ § 344 ἀρκεῖ ὑπερμερία
 ἥτοι μὴ πληρωμὴ κατὰ δύο λήξεις τοῦ μισθώματος.

42) Γερμ. Κώδις πτωχεύσεως § 17 ἐδ. 1. Ἑλλ. — Εὐρ. Νομ. § 453. —
 Ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ Νομοῦ τοῦ 1872 ἐπετράπη τῷ ἐκμισθωτῇ ἵνα ζητήσῃ
 ἐντὸς βραχυτάτης προθεσμίας τὴν διάλυσιν τῆς μισθώσεως ἐνεκα πτωχεύσεως
 τοῦ μισθωτοῦ. — Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἐπέρχεται διάλυσις ἄλλ' ὁ ἐκμισθωτὴς ἔχει
 προνόμιον ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ λοιπῶν κινήτων τοῦ πτωχεύσαντος μι-
 σθωτοῦ τῶν ἐντὸς τοῦ μισθοῦ εὐρίσκομένων διὰ τὰ μισθώματα βλοκλήρου
 τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως.

43) Ν. 13 § 41—Ν. 14 Πανδ. 19. 2—Vangerow § 644.—Γρ. ΑΚ § 568.
 —Τὴν ρῆσιν τοῦ Οὐλπιανοῦ ἐν Ν. 13 § 11 in urbanis autem praediis
 —figure utimur ut prout quisque habitaverit ita et obligetur [ἐπὶ τῶν ἀστικῶν
 δὲ ἀκινήτων. μεταχειρίζομεθα τοῦτο τὸ δίκαιον ἵνα ἕκαστος τοσοῦτον ὑπο-
 χρεῶται ἐφ' ὅσον κατέφυκεν], ἀκολουθεῖ (προφανῶς ἐκ τῆς χειρὸς τῶν Ἑρα-
 νιστῶν) ἡ λίαν ἀμφισβητούμενη προσθήκη: nisi in scriptis certum tempus
 conductioni comprehensum est. [Εἰ μὴ δῆλος χρόνος ἐγγράφως ὁρισθῇ τῇ
 μισθώσει]. Πολλοί, ἰδίως ὁ Βαγγερὼβ καὶ ὁ Windscheid § 402 σημ. 13, ἐξέ-
 γουσιν ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ χρόνος ὁ προσδιορισθεὶς διὰ τὴν πρῶτην
 μίσθωσιν τὴν ἐγγράφως συναφθεῖσαν ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἀναμίσθωσιν, [Οὐ-
 τω καὶ Καλλιγᾶς III § 299 σημ. 2 καὶ Ἀρ. Πάγος 125,165 τοῦ 1850].
 * Ὅθεν λ.χ. ὑπαρχούσης πενταετοῦς μισθώσεως, ὁ μισθωτὴς μετὰ τὴν λήξιν

ἐπὶ αὐτῇ καὶ διὰ τὴν ἐκμισθὴν ὅσῃ ἐν ἐκμισθωτῇ διαρκεῖ ἐν ἑτέρῳ διαρκεῖ
 σθώσεως οἰκημάτων. — Ὁ Γρ. ΑΚ δὲν γινώσκει τοιοῦτον λόγον λύσεως τῆς
 μισθώσεως. ΚΕ. 701 Α. 631 —

ἐν τῇ ἐκμίσθωσιν § 112 θ) Ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίας.
 διὰ τὴν ἐκμίσθωσιν

ΚΕ. 86.

Ἡ ἐκμίσθωσις τῶν ὑπηρεσιῶν ἡμῶν ἢ προσωρινῶς ἀντὶ χρημάτων γινομένη εἶνε ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίας — locatio conductio operarum. Διέπεται δὲ ὑπὸ κανόνων ἀναλόγων πρὸς τοὺς τῆς ἐκμισθώσεως πραγμάτων, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκειται ἡ ἰδιαίτουσα αὐτῆς φύσις.

Ἡ ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίας περιστρέφεται εἰς ἐργασίας, αἵτινες ἐκτελοῦνται καὶ ὑπόδειξιν καὶ διαταγὴν τοῦ ἐργοδότη. Ἀλλὰ δὲν ἀπαιτεῖται νὰ πρόκειται μόνον περὶ χειρωνακτικῶν ἐργασιῶν (ἀνελευθέριοι ὑπηρεσίαι, operae illiberales). Ἐν Ρώμῃ, ἐνθα ὑπερείχεν ἡ ἐργασία τῶν δούλων, ἡ ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίας εἶχε δευτερεύουσαν σημασίαν.¹ Ἀλλὰ σήμερον μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας καὶ τῶν ἄλλων ὑποτελῶν καταστάσεων τῶν ἐκ τῆς γεννήσεως παραγομένων ἡ ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίας ἔχει μεγίστην κοινωνικὴν σπουδαιότητα. Ἰδιαίτερα εἶδη ἐκμισθώσεως ὑπηρεσίας εἶνε ἡ μίσθωσις ὑπηρετῶν, ἡ μίσθωσις μαθητευομένων τεχνιτῶν, ἡ μίσθωσις ἐργατῶν ἐργοστασίων, ἡ μίσθωσις πληρωμάτων πλοίων καὶ ἡ μίσθωσις ἐμποροῦπαλλήλων.

Ἡ ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίας συνάπτεται ὅτε μὲν ἐπὶ ἀορίστῳ διαρκείᾳ, ὅτε δὲ ἐπὶ ὀρισμένῃ.² Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἐν Ρώμῃ [καὶ ἐν

τῆς πενταετίας, ἐὰν ἔμεινεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀνεῦ ἀντιρρήσεως τοῦ ἐκμισθωτοῦ, ἐπέρχεται ἀνανέωσις δι' ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἐπὶ ὁλόκληρον πενταετίαν. Θαυμάσιος κανὼν. Ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης προθέσεως τῶν συμβαλλομένων δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ τοιοῦτος κανὼν, διὰ δὲ αὐθαίρετους νομίμους διατάξεις ἐπὶ τῆς μισθώσεως οὐδεὶς ὑφίσταται λόγος. Ἐν τῇ ἀπλῶς ἀρνητικῶς ἐκπεφρασμένη τελευταίᾳ περικοπῇ τοῦ χωρίου δὲν λέγεται τοιοῦτόν τι. Ἡμεῖς καθαρῶμεν ἐν τῇ περικοπῇ ἐπιβόλας ἀτυχῶς διατυπωθεῖσαν, ἀλλ' αὐτονόητον. Δηλ. ἂν ἐν τῇ ἀρχικῇ μισθώσει (in scriptis (ἐγγράφως) ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὑστέραν διωπηρὰν ἀνανέωσιν) προσβλέφθη χρόνος τις διὰ τὴν τυχὸν ἐξακολούθησιν τῆς μισθώσεως, τότε ἰσχύει ὁ χρόνος οὗτος, καὶ οὐχὶ ὁ χρόνος τῆς πράγματι οἰκήσεως.

1) Οἱ Ρωμαῖοι ἐπὶ τῶν ἀγρομετρῶν δὲν ἐδῆχοντο μίσθωσιν. Οὗτοι δὲν ἐλάβδανον μίσθωμα, ἀλλ' ἀνταμοιβήν, εὐθυνόμενοι μόνον ἐνεκα δόλου. Ν. 1 Πανδ. 11.6. Ταῦτά εἰσι κανόνες ἐρειδόμενοι ἐπὶ τῆς παλαιότερας ἀντιλήψεως τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, μὴ ἔχοντες νῦν σημασίαν. Πρβ, ΓραΚ § 611 ἐδ. 2.

2) Πρβ. ΓραΚ § 624. Ἐὰν ἡ μίσθωσις ὑπηρεσίας συνήφθη ἐφ' ὅρου ζωῆς τοῦ προσώπου ἢ ἐπὶ χρόνον μείζονα τῆς πενταετίας, δύναται ὁ ὑπόχρεως εἰς

ὕπηρεσίας ἀντὶ μισθοῦ χρηματικοῦ· ἄλλοτε τὴν σχέσιν ταύτην ἐχα-
ρακτηρίζον ὡς ἐντολήν, φρονούντες ὅτι ὁ χαρακτήρισμός αὐτῆς ὡς
μισθώσεως ἦτο ἐξευτελιστικός διὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ὑψηλῆς ταύ-
της ὑπηρεσίας. Οὐχ ἦτοον κυρίως πρόκειται ἐκμίσθωσις ὑπηρεσίας,
ἔχοντα ὅμως πολλὰ τὰ ἰδιάζοντα ἐνεκα τῆς φύσεως τῆς πρὸς τὴν Πo-
λιτείαν παρεχομένης ὑπηρεσίας (δημοσία λειτουργία) ἀρ' ἐνός καὶ τῆς
φύσεως τῆς ἀντιμισθίας (παροχῆς πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τοῦ
ὕπαλλήλου) ἀφ' ἐτέρου. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἰδιορρυθμίαι αὗται δὲν οἴ-
ρουσι τὴν θεμελιώδη ἐννοίαν τῆς μισθώσεως ὑπηρεσίας. ΚΔ. 502. ΚΕ. 139. 642. ΚΖΤ

Ἡ Πολιτεία ὑποχρεοῦται εἰς πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ postnume- 186. ΑΓ. 92
rando κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου μηνός, τοῦ ποσού τῆς μισθοδοσίας ἐρι-
ζομένου δι' ἐκάστην θέσιν διὰ νόμου, εἰς λογιζέται καὶ ὁ προϋπολο-
γισμός τοῦ Κράτους. Ἡ μισθοδοσία ἀρχεται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνα-
λήψεως τῶν καθηκόντων τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου προηγηθείσης ὀρε-
δοσίας καὶ λήγει ἅμα τῇ περατῶσει τῆς δημοσίας αὐτοῦ ὑπηρεσίας, εἴτε
διὰ παύσεως, εἴτε διὰ θανάτου. Ἡ πῦσις λογιζέται ἐπελθούσα ἅμα τῇ
κοινοποιήσει τοῦ ἐγγράφου τῆς παύσεως πρὸς τὸν ὑπάλληλον τὸν παύ-
μενον· ἂν ὅμως δὲν κοινοποιηθῇ αὐτῷ, μετὰ 40 ἡμέρας ἀπὸ τῆς κατα-
χωρίσεως ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἐγγράφου τῆς παύ-
σεως, λογιζέται ἡ πῦσις ἐπελθούσα αὐτοδικαίως ἀπὸ τῆς ἡμέρας
ταύτης καὶ ἕκτοτε παύει ἡ μισθοδοσία.¹¹⁾ 187. 106
319.

Διαρκούσης τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας τοῦ ὑπαλλήλου μισθὸς δὲν ἀρεί-
λεται ἂν ὁ ὑπάλληλος 1) αὐτογνώμωνως ἀπέσχε τῆς ἐκτελέσεως τῶν
δημοσίων καθηκόντων αὐτοῦ, 2) ἂν ἄδε α τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς
ἀπέσχε τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἐπὶ μὲν ἀναρρωτικῆς ἀδείας διὰ τὸν
χρόνον τὸν πέρα τῶν τριῶν μηνῶν ἐντός ἐνός ἔτους, ἐπὶ δὲ τῆς ἀπλῆς
ἀδείας διὰ τὸν χρόνον τὸν πέρα τοῦ ἐνός μηνός ἐντός ἐνός ἔτους. Ἐπὶ
ἀδείας ἀναρρωτικῆς μὲν πληρῶνεται τὸ ἥμισυ ἢ ὀλόκληρος ὁ μισθὸς
διὰ τρεῖς μηνάς, ἀλλ' ἐγκρίσει τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ καὶ συνεπεία

11α) Ἡ δικαγοφὴ ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς μισθο-
δοσίας τοῦ β' γραμματέως δὲν ἐπάρχεται τὴν ἀπόλυσιν καὶ στερῆσιν τῆς μι-
σθοδοσίας τοῦ Α' ὡς β' γραμματέως, δι' ἣ θέσις εἶνε ὀργανική. Ἐρ. Ἀθην.
2483 τοῦ 1897. — Ἡ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ δημ. ὑπαλλήλου ὑπὸ τούτου
γενομένη εἰδικὴ ὑπηρεσία ἐγκρίσει τοῦ ὑπουργοῦ π.χ. παράδοσις τίτλων ὁμο-
λογιῶν δημοσίου δικαίου ἀποτελεῖ ὑπηρεσίαν δικαιοῦσαι τὸν περαιοῦντα εἰς
ἀντιμισθίαν. Ἐρ. Ἀθην. 1775 τοῦ 1895.

Κατ. ορ. α' 7. 3314, 186. Βατ. 20. 420. ΚΑ 392. 510. 550. 612 ΚΗ. 168 ΚΖ. 72
ΚΘ. 3. 186. 644. ΚΘ. 48. ΚΕ 322 Π. 662. ΠΑ. 533. ΠΒ. 183. 312. ΚΒ. 268
339. ΚΓ. 22. 62. 101. 509. ΚΔ. 352. 522. 532 ΚΕ. 64.

Βασ. Διατάγματα, ἐπὶ δὲ ἀπλῆς ἀδείας μόνον τοῖς ἡμῖν τοῦ μισθοῦ ἐπὶ ἓνα μῆνα. Οὐχ ἦτον καὶ ὁ ἀπεχων τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας μισθοδοτεῖται ἐνίοτε καὶ δὴ α) εἰ δικασταὶ διαρκουσῶν τῶν δικαστῶν· β) εἰ διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ διαρκουσῶν τῶν διδασκῶν· γ) κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην εἰ στρατευθέντες ὑπάλληλοι διαρκούσης τῆς στρατείας· διότι τῆς μισθοδοσίας οὗσης ἀντάλλαγμα τοῦ συνόλου τῆς ὑπηρεσίας τοῦ δημοσίου ὑπάλληλου, ὅσας ἐπέλθῃ προσωρινὴ διακοπὴ τῆς ἐνασχόλησός αὐτῆς μὴ εὖτα καταλειπόμενα εἰς παῖσμα τοῦ ὑπάλληλου, ἀλλ' ἐκ λόγου ἐκτός τοῦ προσώπου τοῦ δημοσίου ὑπάλληλου κειμένου προέουσα, δὲν ὅπως πληρώνηται ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἢ μισθοδοσίας. ¹²

Ὁ μισθὸς τοῦ δημοσίου ὑπάλληλου εἶνε κατὰ κανόνα χρηματικὸς σπανίως ὅμως παρέχει ἡ Πολιτεία παρεπομένως πρὸς τῷ χρηματικῷ μισθῷ καὶ ἄλλα πράγματα, λ.χ. εἰκασιν τῷ Νομάρχῃ, ἵππον τῷ ἀξιωματικῷ κτλ. Ἀφ' ἑτέρου πλὴν τῆς μισθοδοσίας παρέχεται καὶ ἡ σύνταξις, ὡς εἰσιν εἰς μισθοδοσίαν μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὑπηρεσίας, ὑπὸ τὸν ὅρον μικροχρονίου ὑπηρεσίας παρεχομένη.

Ἀρχικῶς ἡ σύνταξις ¹³ ἐν Ἑλλάδι ἔφερε τὴν νομικὴν μορφήν ἀναγ-

12) Κατὰ θετικὸν κανόνα τῆς Ἑλλ. Δικ. (Δογματικὸς Νόμος ἀρθρ. 30) ὁ δημοσίος ὑπάλληλος, ὁ ἔχων πλείονα τῆς μιᾶς δημοσίας θέσεις, δὲν λαμβάνει τὰς μισθοδοσίας πασῶν τῶν θέσεων τούτων, ἀλλὰ μόνον τὴν μείζονα μισθοδοσίαν, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς θέσεις ἐπιμίσθιον ὀριζόμενον ὑπὸ Νόμου. Ὁ κανὼν οὗτος ἐξηγεῖται μόνον ἐφ' ὅσον ἡ μισθοδοσία θεωρεῖται ὡς συντήρησις τοῦ ὑπάλληλου· διότι, ἂν ἡ μισθοδοσία ἦτο καθαρὸν ἀντάλλαγμα τῆς ὑπηρεσίας, ἔπρεπεν εἶναι αἱ ὑπηρεσίαι τοσαῦται νὰ εἶνε καὶ αἱ μισθοδοσίαι. Ἐν ᾧ τούναντιον, αἱ ἡ μισθοδοσία εἶνε συντήρησις, ἀρκεῖ μία, ἡ ἀξιοπρεπὴς στέρα, διότι ἡ παροχὴ πολλῶν συντηρήσεων συγχρόνως πρὸς τὸ αὐτὸ πρόσωπον εἶνε ἀντιφατικὴ. — Ὁ δημοσίος ὑπάλληλος δὲ μὴ ἐργασθεὶς, διότι ἡ Πολιτεία ἀδυνατεῖ νὰ δεχθῇ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, δικαιοῦται εἰς μισθοδοσίαν πλὴν ἂν ἀλλαχού ἐξεμίσθωσεν τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ. Ἐφ. Ἀθην. 1750 τοῦ 1895. [Γεωρ. Δουδουν.].

13) Ἐν τῷ Ἰονίῳ Κράτει αἱ σύνταξεις εἰσῆχθησαν διὰ τοῦ Νόμου 1 Ἰουλίου 1857 τοῦ Ἰονίου Κοινοβουλίου, ἐν Ἑλλάδι δὲ διὰ τοῦ Νόμου τῆς 3 Αυγούστου 1861 περὶ συντάξεως πολιτικῶν ὑπαλλήλων, ἰδρυθέντος διὰ τούτου ταμείου πολιτικῶν συντάξεων. Τὰ δύο ταμεῖα συντηρήθησαν εἰς ἓν διὰ Νόμου τῆς 7 Ἰανουαρίου 1866, ὅπερ κατηργήθη διὰ Νόμου τῆς 17 Ἰανουαρίου 1871 συγχωνευθὲν εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον. — Συμφωνοτέρα πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ νεωτέρου δικαίου θὰ ἦτο de lege ferenda ἡ λύσις, ἂν κατηργούντο αἱ χρ-

καστικῆς ἀσφαλίσεως, ἐνθα ἀσφαλιστῆς μὲν ἦτο ἡ Πολιτεία, ἀσφαλιζόμενος δὲ ὁ δημόσιος ὑπάλληλος, ἀσφάλιστρα αἱ κρατήσεις καὶ ἀσφάλισμα ἡ πληρωνομένη σύνταξις. Ἀλλ' ἀφ' ἧς κατηργήθη μὲν τὸ εἰδικὸν Ταμεῖον τῶν συντάξεων, ἡ δὲ Πολιτεία ὀφείλει τὴν πληρωμὴν τῶν συντάξεων ἀνεξαρτήτως ἂν αἱ κρατήσεις ἐπαρκοῦσιν εἰς πληρωμὴν τούτων ἢ ἀπαιτεῖται καὶ συμπληρωμά τι ἐκ τοῦ Δημοσίου Τομείου, ἡ σύνταξις δὲν φέρει πλέον τὴν νομικὴν μορφήν τῆς ἀσφαλίσεως, ἀλλὰ προσθέτου μισθοδοσίας, ἥτις εἶνε ἀντάλλαγμα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπαλλήλου καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα διαρκείας τῆς ὑπηρεσίας, μεταβαλλομένη ἐφ' ὅσον ὁ ὑπάλληλος δὲν διατελεῖ ἐν ὑπηρεσίᾳ. Αἱ νῦν γινόμεναι κρατήσεις δὲν φέρουσι τὸν χαρακτῆρα ἀσφαλιστρῶν, ἀλλ' εἶνε ἀπλῆ μειώσεις τῆς μισθοδοσίας τοῦ ὑπαλλήλου, ἥτοι ἡ πολιτεία ἀντὶ νὰ εἴπῃ ὅτι διδοὶ μισθοδοσίαν 277.50, λέγει δὲ διδοὶ μισθοδοσίαν 300 δρα. καὶ ποιεῖ κράτησιν 22.50. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε σήμερον ἀπλοῦς ὑπολογισμός καὶ δὲν καθιστᾷ τὴν κράτησιν ἀσφάλιστρον. Το ἂν ἡ σύνταξις φέρει τὴν νομικὴν μορφήν τῆς ἀσφαλίσεως ἢ μὴ, εἶνε σημαντικὸν διὰ τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Πολιτεία δύναται νὰ ἐλαττώσῃ τὰς συντάξεις ἢ μὴ. Ἄν αἱ κρατήσεις εἶνε ἀσφάλιστρα, ἡ Πολιτεία δὲν δύναται νὰ μειώσῃ τὰς συντάξεις, καθ' ὅσον ὑπάλληλος συμβληθεὶς πρὸς τὴν Πολιτείαν διὰ τὸ ποσὸν τῆς συντάξεως καὶ καταβαλὼν τὰς κρατήσεις ὡς ἀσφάλιστρα δὲν δύναται νῦν νὰ στερεθῇ τοῦ ἀσφαλισματος (ἀσφαλισθέντος ποσοῦ) διὰ τῆς μονομεροῦς πράξεως τῆς Πολιτείας ὡς ὀφειλετρίας. Ἄν ὅμως αἱ κρατήσεις δὲν εἶνε ἀσφάλιστρα, ἀλλ' ἀπλῆ μειώσεις τῆς μισθοδοσίας, τότε ὁ ὑπάλληλος ἐπὶ τῆς μὴ δεδουλευμένης συντάξεως οὐδὲν δικαίωμα ἔχει, ἐπομένως ἡ Πολιτεία δύναται νὰ ἐλαττώσῃ ταύτας.

Ἐπὶ τῶν ἰσοβίων ὑπαλλήλων ἐὰν ἡ Πολιτεία μειώσῃ τὴν μισθοδοσίαν, ἡ μείωσις δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν νῦν κατεχόντων θέσιν ἰσοβίων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν ταύτην· ὅθεν μόνον οἱ προβιθασθέντες μετὰ τὴν μείωσιν θέλουσι λαμβάνει τὸν μειωθέντα μισθὸν τῆς ἀνωτέ-

τήσεως καὶ τὸ Δημόσιον ἐπλήρωνε τὰς συντάξεις ἀνευ κρατήσεως, εἴτε ἔριζον μικροτέρας μισθοδοσίας, εἴτε μὴ μειοῦν τὰς μισθοδοσίας. Ὅπως δὴποτε νῦν αἱ κρατήσεις ἀπλῶς λογιστικῆς ἐργασίας αἰτίαι γίνονται, οὐδεμίαν ἔχουσαι σημασίαν. [Γεωρ. Δουβουν.].

ρας θέσεως. Ὁ κανὼν οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἰσοβίου ὑπηρεσίας, ἣτις διὰ τὸν ὑπάλληλον συνίσταται κυρίως ἐν τῇ ἰσοβίῳ ἀπολαυτῇ ὠρισμένης μισθοδοσίας. Οὐχ ἥττον ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐφῆρμενε τὸν ἀντίθετον κανὼνα, ἥτοι ἐνῶ διὰ Νόμου ᾤξῃσε τὸν μισθὸν τῶν Ἀρεοπαγιτῶν εἰς 600 δρ. κατόπιν περιώρισε τοῦτον διὰ νέου Νόμου εἰς δρ. 450 καὶ τὸν μισθὸν τοῦτον ἐφῆρμεν ἐπὶ πάντων τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἀδιακρίτως. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία ὡς ἡ ὑψίστη ἐν τῇ Πολιτείᾳ δύναμις δύναται νὰ ἐρμηνεύῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ τοὺς Νόμους, ἀλλ' ἡ παρέκκλισις ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς λογικῆς ἐπιβαλλομένων ἐρμηνευτικῶν κανόνων δύναται νὰ ἐπιτραπῇ τῇ Νομοθετικῇ Ἐξουσίᾳ, μόνον ὅταν ὑφίσταται τοῦ Κράτους συμφέροντα κινδυνεύοντι, ὅπερ ἐν τῷ προκειμένῳ οὐδὲν ὡς συνέβαινε. [Γεωρ. Δυσθεύς.].

§ 113. γ) Ἑργολαβία.

Ἑργολαβία (*locatio conductio operis*) καλεῖται ἡ σύμβασις, δι' ἣς ὁ ἐργολάβος (*conductor*) ὑπερχρεῖται ἀπέναντι τοῦ ἐργοδότη (*locator*) πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργολαβίας ἀντὶ χρηματικοῦ μισθώματος.

Σκοπὸς τῆς συμβάσεως εἶναι ἡ παραγωγή οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος [*opus, ἔργον*] ^{1, 2}

1) Δὲν εἶναι ὁρθὸς ὁ χαρακτηρισμὸς, ὃν πολλοὶ δίδουσιν εἰς τὴν ἐργολαβίαν (ὡς ἡ Βέχτερ) ὡς θέματος τῆς *locatio conductio operarum*. Ἐν τῇ ἐργολαβίᾳ πρόκειται μᾶλλον περὶ παρατέου οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος. Ν. 5 § 1 Πανδ. 50.16. *Opere locato conducto: his verbis Labeo significari ait id opus, quod Graeci ἀποτέλεσμα vocant non ἔργον id est ex opere facto corpus aliquod perfectum* [ἔργον ἐκμεισθθέντος διὰ τῶν λέξεων τούτων λέγει ὁ Λαβέων, ὅτι σημαίνεται τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ οἱ Ἕλληνες καλοῦσιν ἀποτέλεσμα, οὐχ ἔργον, δηλ. σῶμα τι τέλειον ἐξ ἔργου]. Φυσικῶς ὅμως διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ποιεῖ νὰ καταβληθῇ ἐργασία ἐκ μέρους τοῦ ἐργολάβου. Τοῦτο ἐξάγει ὁ Παῦλος ἐν Ν. 22 § 2 Πανδ. 19.2. *locat enim artifex operam suam id est faciendi necessitatem* [διότι ἐκμεισθὲς ὁ τεχνίτης τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, τοῦτέστι τὴν ἀνάγκην τοῦ ποιῆσαι].

2) Ὁ ΓρΑΚ § 631 ἐδ. 2 λέγει: Ἀντικείμενον τῆς ἐργολαβίας δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἡ κατασκευή, ἢ μεταβολὴ πράγματος, εἴτε ἄλλο ἀποτέλεσμα προκύπτον ἐκ τῆς ἐργασίας ἢ τῆς παροχῆς ὑπηρεσίας. Ἰδιαιτέρως πραγματεύεται ὁ ΓρΑΚ § 652 τὴν σύμβασιν τῆς μετετείας.

Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ἰδίως αἱ κατεργασαίαι σωματικῶν πραγμάτων λ. χ. ἐπεξεργασίαι κινήτων, μετακινήσεις πραγμάτων καὶ προσώπων,³ οἰκοδομαὶ καὶ ἄλλαι μεταβολαὶ ἀκινήτων. Ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν διέπονται καὶ αἱ ἀτόματαί παροχαὶ αἱ ἔχουσαι χρηματικὴν ἀξίαν ἐμπορικῆς, καλλιτεχνικῆς, τεχνικῆς ἢ ἐπιτημονικῆς φύσεως.⁴

Ὁ ἐργολάβος παρέχει εἴτε ἀπλῶς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ—ἀπλὴ ἐργολαβία—εἴτε καὶ τὰ ὑλικά τὰ πρὸς τὸ ἔργον ἀναγκαῖα—σύνθετος ἐργολαβία.⁵

Ἄλλ' ἐν ὃ ἐργολάβος ὑποχρεῖται νὰ προσπορισθῇ τὸ πρὸς ἐπεξεργασίαν κύριον ἀντικείμενον, τότε ἡ σύμβασις λογίζεται ἀγοραπωλησία, οὐχὶ ἐργολαβία.⁶ Ἀλλὰ τοῦτο ὅν ἐφαρμόζεται ἐπὶ ἀπλῶν

3) Ἡ μετακίνησις πραγμάτων καὶ προσώπων διὰ πλοίων εἶνε κατὰ τὸ Ἑλλ. Ἐμπ. Δίκαιον πράξις ἐμπορικὴ καὶ διέπεται ὑπὸ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου. Ἡ μετακίνησις πραγμάτων καὶ προσώπων εἴτε διὰ ξηρᾶς εἴτε δι' ὕδατος γλυκέος (ποταμῶν κτλ.) εἶνε ἐμπορικὴ πράξις, ἐφ' ὅσον γίνεται ὡς ἐπιχείρησις, ὅποτε ἐφαρμόζονται τὰ ἀρθ. 103 ἐπ. Ἑμπ. Νομου. [Γ. Δουβουν.].

4) Ἰδιάζοντος σπουδαῖα σύμβασις τοῦ εἶδους τούτου εἶνε ἡ χορηγία πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἀξιοχρέου προσώπου τινός, ἧς κατέστη ἡ τακτικὴ βᾶσις διὰ τὴν πολυσχιδὴ νευρώσαν χρηγίαν πιστώσεως. Ἡ σχετικὴ πληροφορία χορηγεῖται «ἀνευ εὐθύνης» καὶ ἡ σφῆτα αὕτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπονοουμένη, ἐὰν ἐξαίρετικῶς ἤθελε παρυσφῆθῃ. Ἀναμφιβίλως ὁμοῦς ὁ πληροφορῶν εὐθύνεται διὰ ὅλον. Καὶ διὰ μεγάλην ἀμελείαν. Ναι, ἐνεκα τοῦ δημοσίου συμφέροντος. Ἀλλ' ὁ δικαστὴς πρέπει νὰ γνώσκῃ καὶ ἐκτιμῇ τὴν μεγάλην δυσχέρειαν ποῖς χρηγίαν πληροφοριῶν καὶ νὰ εἶνε προσεκτικὸς περὶ τὴν παραδοχὴν μεγάλης ἀμελείας.

5) Ἡ λεγομένη ἐκμίσθωσις *irregularis* (ἀνώμαλος) εἶνε, ὅταν ἐπιτρέπηται τῷ μισθωτῇ ἀντὶ τῶν ὑλικῶν τῶν δοθέντων πρὸς ἐξεργασίαν νὰ μεταχειρισθῇ ἄλλα ἢ καὶ ἐν περιπτώσει μετακινήσῃ νὰ ἀποδώσῃ ἄλλα ἀντικαταστατὰ ἀντὶ τῶν παραδοθέντων. Ν. 31 Πανδ. 19.2—Ν. 34 Πανδ. 34.2. Περιπτώσεις ἀνήκουσα ἐνταῦθα εἶνε ἡ πληρωμὴ χρηματικοῦ ποσοῦ διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς.

6) § 4 Εἰσαγ. 3 24 Item quaeritur si cum aurifice Titio convenerit ut is ex auro suo certi ponderis certae quae formae annulos ei faceret et acciperet verbi gratia aureos decem, utrum emptio et venditio an locatio et conductio contrahi videatur? Cassius ait materiae quidem emptionem venditionemque contrahi, operae autem locationem et conductionem. Sed placuit tantum emptionem et venditionem contrahi. Quod si eum aurum. Titius dederit mercede pro opera constituta dubium non est, quin locatio et

παρεπομένων. Ὅθεν ἡ οἰκοδομή ἐπὶ γηπέδου μὴ ἀνήκοντος τῷ ἐργολάβῳ ἀποτελεῖ πάντοτε ἐργολαβίαν καὶ ὅταν τὰ οἰκοδομικά ὕλη χορηγῇ ὁ ἐργολάβος.⁷

α) Ὁ ἐργολάβος ὑποχρεοῦται νὰ παράσχω συμφώνως τῇ συμβάσει ἐγκαίρως⁸ καὶ ἄνευ ἐλαττωμάτων.⁹ ΚΔ. 132

conductio sit [Ὡσαύτως ἐρωτᾶται, ἐὰν συνεφωνήθῃ πρὸς τὸν χρυσοχόον τὸν πρῶτον, ἵνα ποιήσῃ τινι ἐκ τοῦ χρυσοῦ αὐτοῦ (τοῦ χρυσοχόου) δακτυλίουσιν ὡς σμένον βίρους καὶ σχήματος καὶ ἔλαβε λ. γ. δέκα χρυσούς (νομίσματα), τὸ πᾶν φαίνεται συναρθεῖσα ἀγοραπωλησία ἢ ἐκμίσθωσις; Ὁ Κάσσιος λέγει ὅτι τοῦ μὲν ὕλικου συνάπτεται ἀγοραπωλησία, τῆς δὲ ἐργασίας ἐκμίσθωσις. Ἄλλ' ἤρεται ὅτι συνάπτεται μόνον ἀγοραπωλησία. Ἐὰν θμως ὁ Τίτιος ἔδωκε τὸν ἴδιον αὐτοῦ χρυσὸν ὁρισθέντος μισθώματος διὰ τὴν ἐργασίαν, δὲν εἶνε ὁ φόβος ὅτι εἶνε ἐκμίσθωσις]. Πρβ. Ν. 2 § 1 Πανδ. 19 2. Ἡ ὑπαγωγή τῶν συμβάσεων ἐργολαβίας ὑπὸ τὴν ἀγοραπωλησίαν εἶνε ἀστικός καὶ οἰκονομικῶς ἐκινδυνεύει. Ἐν τούτοις ὁ ΓραΚ § 651 ἐμμένει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΡΔ κατὰ οὐσίωσιν. [Ἡ παροχὴ 1000 ζευγῶν ἀρβυλῶν ἀντὶ 8000 δρ. εἰς τὸ Δημόσιον εἶνε ἐργολαβία; Ναι Ἐρ. Ἀθην. 340 τοῦ 1897. Ἀλλὰ προφανῶς ἡ σχέση αὕτη ἀποτελεῖ ἀγοραπωλησίαν κατὰ τὸ ΡΔ τὸ ἰσχύον παρ' ἡμῶν. Γ. Δουδ.]

7) Ν. 20 Πανδ. 18. 1 quoniam tunc a me substantia profisciscitur [δὲ τότε ἡ ὕλη παρέρχεται ἐξ ἐμοῦ] — Ν. 22 Πανδ. 19. 2. — Ἀδιάφορον εἶνε τὸ κτίριον κτιζέται ἐπὶ ἰδίου τῷ ἐργοδότη ἐδάφους ἢ ἐπὶ ἀλλοτρίου. Οὐ τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XIII σελ. 209 σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνοικοδόμησιν ποδοδρομίου ἐπὶ πλατείας τῆς πόλεως συνεπέειχε ἐργοδοσίας ἐκ μέρους ἱπποδρομῆς ἢ ἐταιρείας. Καὶ ἄλλαι γερμ. ἀποφάσεις.

8) Ἡ βραδύτης δίδει τῷ ἐργοδότη οὐχὶ σπανίως δικαίωμα ἀποχωρήσεως κατὰ τὰς ἀνωτέρω (§ 35) ἀναπτυχθείσας ἀρχάς. Τὸ Δημόσιον ἐπὶ ἐργολαβίᾳ θέλει τὸν ρητὸν ὅρον ἀποχωρήσεως ἐπὶ μὴ ἐγκαίρῳ παροχῇ τοῦ ὀφειλομένου ἔργου ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου.

9) Ἐὰν εἶνε δυνατὴ ἢ ἄνευ ἀναβολῆς διόρθωσις, δύναται ὁ μὲν ἐργολάβος νὰ τὴν ζητήσῃ, ὁ δὲ ἐργολάβος νὰ τὴν προσενέγκῃ. Ἐπὶ πόσον χρόνον ὁ ἐργοδότης νὰ ἀναμένῃ διὰ ταύτην, κρίνεται κατὰ τὰς σχέσεις τοῦ ἐργολάβου καὶ τὸν σκοπὸν τῆς συμβάσεως. Ἐὰν ὁ ἐργοδότης ἀρκῆται εἰς ἐλαττωματικὴν ἐργασίαν, δύναται νὰ ζητήσῃ ἐλάττωσιν τοῦ μισθώματος καὶ ἀποζημιώσιν, ἂν ὁ ἐργολάβος εἶνε ἐν πταίσματι. Ἀλλ' ὁ ἐργοδότης δύναται καὶ νὰ ἀπαρνησθῇ τῆς συμβάσεως, ὅταν ἡ ἐργασία ἐν σημαντικῷ μέτρῳ στερεῖται κατὰ τὴν σύμβασιν ἰδιοτήτων, ἐφ' ὅσον μόνον τὸ πρασχεθὲν αὐτῷ δύναται νὰ ἀποδώσῃ, ὅπερ ἰδίως ἐπὶ κτιρίων κτιζομένων ἐπὶ ἐδάφους τοῦ ἐργοδότη δὲν χωρεῖ. Οὕτω κατ' οὐσίαν καὶ ὁ ΓραΚ § 633. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις δὲν λειώθῃ, δύναται ὁ ἐργοδότης νὰ παραιτηθῇ, ἐὰν προκύβῃ ὅτι δὲν δύναται ἐκτελεσθῇ συμφώνως τῇ συμβάσει. Τότε δὲ ὀφείλει νὰ παράσχω ἱκανοποίη-

Ἡ προσωπικὴ ἐκτέλεσις δὲν εἶνε οὐσιώδης. Ὁ ἐργολάβος δύναται
 νὰ συμφωνήσῃ ὑπεργολαβίαν περὶ τοῦ ἔργου¹⁰ πλην ἐὰν τὸ ἐναντίον
 συμφωνήσῃ ἢ ἐξυπακούηται ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας (λ. χ. κατα-
 σκευὴ εἰκόνας). Ὅθεν ἡ ἐμίσθωσις ἔργου περιλαμβάνει καὶ τὴν λε-
 γομένην ἐργολαβίαν ἐν στενῇ σημασίᾳ.¹¹

Βοηθοὺς δύναται ὁ ἐργολάβος νὰ μεταχειρισθῇ πάντοτε καὶ ὅταν
 ὑποχρεῶται εἰς αὐτοπρόσωπον παροχὴν.

Διὰ τὸ πταῖσμα τῶν ἀντιπροσώπων καὶ βοηθῶν εὐθύνεται, ὅπως
 καὶ διὰ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ.¹² Ν. 362. ΚΣΤ. 112. Πότε ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ, ΚΣΤ. 112.

Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐργολάβου εἶνε κατὰ κανόνα κληρονομητὴ.

6) Ὁ ἐργοδότης ὀφείλει τὸ συμφωνηθὲν μίσθωμα καὶ δὴ ἀνολόγως
 τῆς συμφωνίας εἴτε μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου εἴτε καθ' ΝΒ. 228
 ἑκάστον στάδιον τῆς προόδου τοῦ ἔργου.¹³ Προκαταβολαὶ παρέχονται, ΚΑ. 218
 ἂν ἐιδικῶς συμφωνήθῃσαν ἢ ἐθίζωνται.¹⁴

Τὸ μίσθωμα ὀφείλεται καὶ ὅταν ἡ ἐπιχείρησις παρεκωλύθῃ ἕνεκα
 προηγουμένης γενομένης ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη ἐναντίον τῆς συμβάσεως.
 Ἀλλ' ἡ ἐξαιρητικότης τῶν ἄλλων ἀναγκαιουσῶν ἀπαντῶν πρέπει νὰ
 ὑπολογισθῇ καὶ ἀφαιρεθῇ ἐκ τοῦ μισθώματος.¹⁵

Διὰ τὸ μέχρι τοῦδε ἐκτελεσθὲν Ν. 60 § 4 Πανδ. 19.2. Ὁ ἐργολάβος δὲν εὐ-
 θύνεται δι' ἐλαττώματα, ἐὰν ἐνήργησεν ἐπὶ ταῖς ὁδηγίαις τοῦ ἐργοδότη, πλην
 ἂν ὁ ἐργολάβος ὡς τεχνίτης ὤρσειε νὰ καταστήσῃ προσεκτικὸν εἰς τοὺς κιν-
 δύνους τῆς ἐκτέλεσεως τὸν μὴ τεχνίτην ἐργοδότην. Πρβ. Ν. 51 § 1 — Ν.
 90 § 3 Πανδ. 19.2.

40) Ν. 48 Πανδ. 19.2.

11) Ὁ Dankwardt διακρίνει αὐστηρῶς τὴν locatio conductio operis (ἐκ-
 μίσθωσις ἔργου) καὶ τὴν ἐργολαβίαν (entreprise). Ἀδίκως, διότι ὁ ἐπιχειρη-
 ματίας ὑπόσχεται προτὶν ἐργασίας καὶ οὐχὶ ἀναγκαιῶς τῆς ἐργασίας αὐ-
 τοῦ. Τοῦτο προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ Ν. 48 Πανδ. 19.2.

12) Ἀνωτένω § 38.

13) Ν. 51 § 1 Πανδ. 19.2. ΓρΑΚ § 641 ἐδ. 1.

14) Τρέχουσι τόκοι τοῦ καθυστερουμένου μισθώματος ἀπὸ τῆς παραδόσεως
 τοῦ ἔργου; Τοιαύτῃ ἀναλογία πρὸς τὸν ἐξαιρετικὸν κανόνα τῆς ἀγοραπωλη-
 σίας, καθ' ὃν τὸ τίμημα φέρει τόκους ἀπὸ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος,
 γεννᾷ ἐνδοιασμούς. Πρβ. Windscheid § 401 σημ. 1x (μὴ ἀπορριπτόμενον γινώ-
 μιν).—ΓρΑΚ § 641 ἐδ. 2.

15) Πρβ. Ν. 19 § 9 Πανδ. 19.2.—Γερμ. Ἀκυρωτ. II σελ. 230.—ΓρΑΚ
 § 649.

Ὁ ἐργοδότης πρέπει νὰ παραδώσῃ ἐγκαίρως τὸ πρὸς ἐργολαβίαν ἀντικείμενον καὶ νὰ παραλάβῃ ἐγκαίρως τὸ συντελεσθὲν ἔργον. Ἐὰν εἶνε σύμφωνον πρὸς τὴν σύμβασιν, πρέπει νὰ δώσῃ τὴν ἐγκρίσιν αὐτοῦ. Τοιαύτην ἀποτελεῖ πολλάκις ἡδὴ ἡ ἀνεπιφύλακτος ἀποδοχὴ τοῦ ἔργου ἢ ἡ μὴ ἐντὸς βροχείας προθεσμίας καταγγελία τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐγκρίσιν ὁ ἐργολάβος εὐθύνεται μόνον διὰ τοιαῦτα ἐλαττώματα, ἅτινα κατὰ τὴν κανονικὴν ἔρευναν τοῦ ἔργου ἦσαν ἀδιάγνωστα. Ὅτι ἦσαν ἀδιάγνωστα, ἔχει νὰ ἀποδείξῃ ὁ ἐργοδότης. Ἐὰν ὁ ἐργολάβος ἐπέτυχῃ τὴν ἐγκρίσιν διὰ ὁλοῦ, ἢ εὐθύνῃ δὲν παύει διὰ τῆς ἐγκρίσεως.¹⁶

Ἀμφισβητεῖται ὁ κίνδυνος ἥτοι τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἐργολάβος δικαιούται νὰ λάβῃ τὸ μίσθωμα καὶ ἐπὶ τυχαίας ἀπωλείας ἢ χειροτέρευσεως τοῦ ἔργου.¹⁷

Φυσικῶς ὁ κίνδυνος μεταβαίνει εἰς τὸν ἐργοδότην, ἐὰν παρέλαβε τὸ ἔργον ἢ ὤφειλε νὰ τὸ παραλάβῃ. Τούναντίον μέχρι τοῦ σημείου τούτου ὁ ἐργολάβος φέρει τὸν κίνδυνον, διότι τὸ μίσθωμα συνομολογεῖται διὰ τὸ ἀποπερατωθὲν ἔργον. Ἄλλ' ἡ αὐστηρὰ ἐμμονὴ εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας θὰ ᾖτο ἀνεπιεικής. Ὅθεν πάσχουσι τὰς ἐπομένους τροποποιήσεις λαμβανομένης ἐπιεικῶς ὑπ' ὄψει τῆς καταβληθείσης ἐργασίας.

α) Ἐὰν ἡ ἀπώλεια ἢ ἡ χειροτέρευσις τοῦ ἔργου ἐπῆλθεν ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐργοδότην χορηγηθέντος ὑλικοῦ, ὁ κίνδυνος ἀπερᾶ αὐτὸν, ἥτοι ὀφείλει νὰ δώσῃ τὸ ἀνάλογον μίσθωμα.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἂν ἡ τυχαία ζημία εἶνε συνέπεια αἰτίας κειμένης ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐργοδότην ἢ ἂν ἐπῆλθεν εἰς τὸ πρᾶγμα ἐν τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν τοῦτο εὐρηται ἐν τῇ διαφυλάξει τοῦ ἐργοδότην.¹⁸

ΚΒ. 136 β') Ὁ ἐργοδότης φέρει τὸν κίνδυνον καὶ ὅταν τὸ ἔργον κατεστράφη

16) Ν. 24 Πανδ. 49,2. Ἐκ τοῦ κανόνος *ut irrita sit adprobatio dolo conductoris facta* [ἵνα ἄκυρος ᾖ ἡ ἐπιδοκιμασία (τοῦ ἔργου) γενομένη ὀφλ. τοῦ μισθωτοῦ] ἐξάγει ὁ Arndts § 315, ὅτι ὁ ἐργολάβος μετὰ τὴν ἐπιδοκιμασίαν εὐθύνεται μόνον διὰ ὁλόγ. [Ὁ ἀποδεχθεὶς ἀνεπιφύλακτως τὸ ἔργον ἐργοδότης μετὰ τὴν προθεσμίαν τῆς παραδόσεως δὲν δύναται κατόπιν νὰ ζητήσῃ ποινικὴν ρῆτριν λόγῳ ἐκπροθέσμου παραδόσεως. Ἀρ. Πάγ. 61 τοῦ 1896.]

17) Windscheid § 401 σημ. 8.

18) Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος Strohal ἐν Jher. Jahr. 33 σελ. 386.

ὕπ' ἀνωτέρας βίας, ἣν δὲν ἡδύνατο νὰ ἀπορύγη τις διὰ τεχνικῶν μέ-
τρωι, λ.χ. σεισμῶ. ^{19. 20. 21}

19) Ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἐκμισθώσεως ἔργου, ὡς ἀναπτύσσει αὐτὴν ὁ Λα-
βέων (ἐν σημ. 1), ἐπεταὶ ὅτι ὁ ἐργολάβος φέρει τὸν κίνδυνον, ὅταν τὸ ἔργον
καταστραφῇ πρὸ τῆς παραλαβῆς παρὰ τοῦ ἐργοδότης ἢ πρὸ τοῦ χρόνου καὶ
ὅν ὀφείλει νὰ τὸ παραλάβῃ ὁ ἐργοδότης. Τοῦτο ἐκφράζει ὁ Λαβέων ἐν Ν. 62
Πανδ. 19.2. Si rivum quem faciendum conduxeras et feceras, antequam
eum probares, labes corrumpit, tuum periculum est. [Ἐὰν τὸν ὄρετον, ὃν
ἐργολαβικῶς ἀνέλαβες καὶ ἐξετέλεσας, πρὸ τοῦ ἐπιδοκιμασῆαι αὐτὸν ὁ ἐργοδότης,
κατὰ πωσίς (χρώματος) κατέστρεψε, σὸς (ἦτοι τοῦ ἐργολάβου) εἶνε ὁ κίνδυνος].
Ὁ Παῦλος ποιεῖται τὴν ἐξαίρεσιν προφανῶς ἐξ ἐπισεικίας immosi solivito
id accidit, locatoris est periculum, si operis vitio accidit, tuum erit detri-
mentum [ἀλλ' ἐὰν τοῦτο συνέβῃ ἐξ ἐλαττώματος τοῦ ἐδάφους, ὁ κίνδυνος εἶνε
τοῦ ἐργοδότης, ἐὰν δὲ συνέβῃ ἐξ ἐλαττώματος τοῦ ἔργου, σὴ (ἦτοι τοῦ ἐργο-
λάβου) εἶνε ἡ ζημία]. Ἐτέραν βαθυτέραν ἐξαίρεσιν ἀναγράφει ὁ Σαβῖνος
ἐν Ν. 59 Πανδ. 19.2. Marcius domum faciendam a Flacco conduxerat : deinde
operis parte effecta terrae motu concussum erat aedificium. Masurius Sa-
binus, si vi naturali veluti terrae motu hoc acciderit, Flacci est periculum.
[Ὁ Μάρκιος ἔλαβεν ἐργολαβικῶς ἀπὸ τὸν Φλάκκον τὴν κατασκευὴν οἰκίας·
εἴτα γενομένου μέρους τοῦ ἔργου τὸ κτίριον κατερρίφθη ἐκ σεισμῶ. Ὁ Μα-
σούριος Σαβῖνος, ἐὰν τοῦτο συνέβῃ ἐκ φυσικῆς δυνάμεως (ἦτοι ἀνωτέρας
βίας, ὅρα ἀνωτέρω § 39), οἷον ἐκ σεισμῶ, (λέγει) ὅτι ὁ κίνδυνος εἶνε τοῦ
Φλάκκου]. Σύμφωνος ὁ Φλωρεντῖνος ἐν Ν. 36 Πανδ. 19.2. Opus quod aver-
sione locatum est, donec adprobetur conductoris periculo est : quod vero
ita conductum sit, ut in pedes mesurasve praestetur, satenus conductoris
periculo est, quatenus admensum non sit : et in utraque causa nociturum
locatori si per eum steterit, quo minus opus adprobetur vel admetiatur. Si
tamen vi majore opus prius intercederit quam adprobaretur, locatoris pe-
riculo est, nisi si aliud actum sit : non enim amplius praestari locatori opor-
teat quam, quod sua cura atque opera consecutus esset. [Τὸ ἔργον τὸ δοθὲν
ἐργολαβικῶς ἐνὶ τιμῇ καὶ, μέχρις ὅτου ἐπιδοκιμασθῇ, κινδυνεύει τῷ ἐργο-
λάβῳ. Τὸ δὲ ἔργον τὸ δοθὲν ἐργολαβικῶς, ἀλλὰ παρεχόμενον ὑπὸ τοῦ ἐργολά-
βου κατὰ πόδας καὶ μέτρα, κινδυνεύει τῷ ἐργολάβῳ μέχρι τῆς μετρήσεως.
Καὶ κατ' ἀμφοτέρω τὰ θέματα βλάπτεται ὁ ἐργοδότης, ἐὰν ἐξ ὑπακτιότητος
αὐτοῦ δὲν ἐγένετο ἡ ἐπιδοκιμασία ἢ ἡ μέτρησις. Ἀλλ' ἐν τῷ ἔργῳ ἐξ ἀνω-
τέρας βίας κατέπεσε πρὸ τῆς ἐπιδοκιμάσεως, ὁ κίνδυνος εἶνε τοῦ ἐργοδότης,
πλὴν ἂν ἄλλο τι συνεφωνήθῃ· διότι δὲν ὀφείλει νὰ παράσχῃ τῷ ἐργοδότηι τι
πλέον ἢ ὅ,τι ἤθελεν ἐπιτύχῃ διὰ τῆς φροντίδος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐργασίας].
Τοῦτο συμπληροῦται διὰ τοῦ Ν. 37 Πανδ. 19.2. Si priusquam locatori opus
probaretur, vi aliqua consumptum est, detrimentum ad locatorem ita perti-

Ἐργολαβία καὶ ἐκμισθώσεως ἔργου καὶ κ.τ.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ κανὼν οὗτος—lex Rhodia de jactu, Ρῶδιος νόμος περὶ χύσεως—μετηνέχθη ἐκ τοῦ Ρωδίου δικαίου εἰς τὸ ΡΔ καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸ μεσαιωνικὸν καὶ τὸ νεώτερον ναυτικὸν δίκαιον. Διὰ τοῦτου συνίσταται νομικὴ κοινωνία μεταξὺ τοῦ ἐφοπλιστοῦ τοῦ πλοίου καὶ τῶν φορτωτῶν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς φορτώσεως τοῦ φορτίου εἰς τὸ πλοῖον μέχρι τῆς ἐκφορτώσεως· ἡ νομικὴ αὕτη κοινωνία ἔχει φυσικὴν βάσιν τὴν διὰ τῆς ναυλώσεως πραγματικὴν κοινωνίαν.

Αἱ προϋποθέσεις τῆς διανομῆς τῆς ζημίας εἰσὶν :

1. Ἀμεσος κίνδυνος ἀπειλῶν τὸ πλοῖον καὶ τὸ φορτίον.

2. Θυσία γενομένη πρὸς σωτηρίαν. Ἡ ἀρχικὴ περίπτωσις εἶνε ἡ χύσις ἐμπορευμάτων ἐκ τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν·³ ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλλα μέτρα πρὸς σωτηρίαν τὰ λαμβανόμενα ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου ἀνήκουσιν ἐνταῦθα, λ. χ. μεταφόρτωσις ἐμπορευμάτων εἰς λέμβους, ἐφ' ὧν ἀπώλοντο τὰ ἐμπορεύματα, ἀποκοπὴ ἰστῶν ἢ ἄλλαι βλάβαι τοῦ πλοίου, λύτρα πρὸς πειρατάς.⁴

3. Τὰ μέτρα πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου.⁵

4. Τὸ πλοῖον πρέπει νὰ διασωθῇ, ὡς καὶ μέρος τοῦ φορτίου.⁶

Ἡ διανοὴ τῆς ζημίας ἐν Ρώμῃ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου ἀφαιρούντος ἐκ τῶν ὑποκειμένων εἰς συνεισφοράν ἀνάλογα καὶ οἰδόντος ταῦτα ὡς ἀποζημίωσιν εἰς τοὺς δικαιοῦχους.⁷ Κατὰ τὸ σημερινὸν ναυτικὸν δίκαιον γίνεται πίναξ διανομῆς ὑπὸ τῶν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου διορισθέντων δοκιμαστῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἀποκτῶσιν οἱ δικαιοῦχοι ἀμέσους ἀξιώσεις κατὰ τῶν εἰς συνεισφοράν ὑποχρέων.⁸

3) Ν. 1 Πανδ. 14.2.

4) Παραδείγματα περιέχουσι Ν. 2 § 1—Ν. 3—Ν. 5 § 1 Πανδ. 14.2—Ν. 4—Ν. 2 § 3 Πανδ. 14.2. Πρόβ. Ν. 4 § 2 Πανδ. 14.2.

5) Ρητῶς δὲν ἐξαιροῦσι τοῦτο αἱ ρωμαϊκαὶ Πηγαί, ἀλλ' ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἐν τῷ νεωτέρῳ ναυτικῷ δικαίῳ οὐδεὶς ἀμφιβολία κρατεῖ περὶ τοῦτου. Γερμ. Ἑμπ. Κωδ. (νέος τοῦ 1898) § 700 : Πάσαι αἱ ζημίαι, αἱ γενομένης ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου ἢ διαταγῇ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον ἢ εἰς τὸ φορτίον ἢ εἰς ἀμφοτέρω πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς σωτηρίας ἀμφοτέρων ἐκ κοινού κινδύνου... εἰσὶ γενικαί ἀρχαίαι. — Κατὰ Ἑλλ. Ἑμπ. Νομ. 410 δὲν ἀρκεῖ ἡ γνώμη τοῦ πλοιάρχου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ τῶν τυχόν παρόντων φορτωτῶν καὶ τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ πληρώματος.

6) Paul. sent. II. 7 § 3—Ν. 4 Πανδ. 14.2.—Ν. 2 Πανδ. 14.2.

7) Ν. 2 Πανδ. 14.2.

8) Ἑλλ. Ἑμπ. Νομ. § 414. Ὁ λογαριασμὸς τῶν ἀρχαίων γίνεται ἐν τῷ Ἑνοχικῷ Δικαίῳ

Ἄλλ' οὗτοι ἐνέχονται μόνον μέχρι τῆς ἀξίας τῶν διασωθέντων πραγμάτων.⁹

Οἱ ὅρισμοί τοῦ Ροδίου Νόμου ἰσχύουσι καὶ περὶ ποταμοπλοίων.

Ἐπὶ ἄλλων περιπτώσεων δὲν ἐφαρμόζονται, διότι δὲν στηρίζονται ἐπὶ γενικῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἰδιαζουσῶν σχέσεων τῆς ἐπὶ ναύῳ ναυτιλίας.¹⁰

V. Ἐντολή. Συγγενεῖς δικαιοπραξίαι. Διοικήσεις ἀλλοτρίων.

α'. Ἐντολή.

Κ2. 22. 621. ΑΒ. 36.

§ 115. Ἐννοία τῆς ἐντολῆς.

ΚΑ. 63. ΚΕ. 538

Ἡ ἀνάληψις ἐντολῆς (mandatum)¹ ἄνευ ἀντιμισθίας παράγει ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις μεταξύ ἐντολέως καὶ ἐντολοδόχου.²

τόπω τῆς ἐκφορτώσεως αἰτήσῃ τοῦ πλοιάρχου ὑπὸ δοκιμαστῶν. Τούτους διορίζει τὸ δικαστήριον. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 413 τὰ ἐκβληθέντα ἐμπορεύματα ἐκτιμῶνται κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ τόπου τῆς ἐκφορτώσεως. Τοῦτο ἐγίνετο καὶ ἐν Ρώμῃ, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Heck (das Recht der grossen Haverei σελ. 604), ἐν ᾗ ἡ συνήθης ἐρμηνεία τοῦ Ν. 2 § 4 Πανδ. 14.2 φθάνει εἰς τὸ πόρισμα, ὅτι τὰ ἐκβληθέντα πράγματα ἔπρεπε νὰ ὑπολογισθῶσιν εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς αὐτῶν. Φυσικῶς δὲ ὡς πρὸς τὰ ἐκβληθέντα πρέπει νὰ ἀφαιρηθῶσιν αἱ ἀπώλειαι, αἵτινες ἐξωκοιμήθησαν συνεπείᾳ τῆς ἀπωλείας. Δὲν συνεσέφερον ἐν Ρώμῃ τὰ τρόφιμα Ν. 2 § 2 Πανδ. 14.2. Οὕτω καὶ Ἑλλήν. Ἐμπορ. Νομ. § 419.

9) Γρ. Ἐμπ. Κωδ. § 727, 728. Ἑλλ. Ἐμπ. Νομ. § 417, 418.

10) Ἐπέκτασιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ροδίου Νόμου εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἔχει τις εἰς χεῖρας πράγματα διαφόρων κυρίων καὶ σώζει τὰ πράγματα τοῦ ἐνὸς οὐσιάζων τὰ πράγματα τοῦ ἐτέρου, ἰσχυρίζεται ὁ Windscheid § 403 σημ. 13 καὶ ἔτι περαιτέρω βραίνει ὁ Jhering. Κατ' ἀμφοτέρων ὁ δεινὸς Goldschmidt, ὅστις δικαίως ἀποκρούει τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Ροδίου Νόμου ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ ὁδηγὸς ταχυδρομικῆς ἀμάρξης παραδίδει εἰς τοὺς ληστὰς τοὺς συλλαβόντας αὐτὴν ἐν βελλάντιον ἐκ τῶν κομιζομένων ἐν τῇ ἀμάρξῃ πρὸς σωτηρίαν τῶν λοιπῶν. Ὁμοίως ὁ Heck. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ Windscheid § 403 σημ. 15 ἀποκρούει τὴν γενικὴν ἀρχὴν (ἣν διδάσκει ὁ Jhering), ὅτι ἐκ πολλῶν ἀπειλουμένων ἐκ κοινῆς κινδύνου, ἐκεῖνος ὃν προσέβαλεν ὁ κίνδυνος ἔχει ἀγωγὴν ἀποζημιώσεως κατὰ τῶν λοιπῶν.

1) Τίτλος Εἰσηγ. 3. 26—Πανδ. 17.1—Κωδ. 4. 35.

2) Οἱ Ρωμαῖοι τὸν ἐντολέα ὀνομάζουσι mandans ἢ mandator διὰ τὸν

ΚΖ.523. Ἡ ἐντολή ἔχει ὡς ἀντικείμενον κυρίως νομικὰς πράξεις εἴτε τοῦ οὐσιαστικοῦ εἴτε τοῦ δικονομικοῦ δικαίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάληψις ἀπλῶν πραγματικῶν παροχῶν εἶνε ἐντολή, ἐὰν γίνηται ἀνευ ἀντιμισθίας.³

Ἡ ἐντολή δύναται νὰ ἔχῃ ὡς περιεχόμενον τὴν διαχείρισιν ὁλοκλήρου περιουσίας ἢ ὠρισμένων κλάδων ταύτης ἢ ὠρισμένων πράξεων.^{4.} *ἐν τῇ ἐντολῇ περιέχεται ὅ,τι ἀντικείμενον αὐτῆς ἀντικείμενον ΚΔ.443 ἐν τῇ ἐντολῇ περιέχεται ὅ,τι ἀντικείμενον αὐτῆς ἀντικείμενον ΚΔ.443*

Οὐχὶ σπανίως ἡ ἐντολή περιέχει καὶ πληρεξουσιότητα, ἥτοι ἐξουσιοδότησιν ἵνα ἐπιχειρῇ ὁ ἐντολοδόχος νομικὰς πράξεις ἐχούσας τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ὡσεὶ ἐνήργει ταύτας αὐτὸς ὁ ἐντολεὺς. Τότε ἡ ἐντολή δὲν ἔχει μόνον σημασίαν μεταξὺ ἐντολέως καὶ ἐντολοδόχου—ἐσωτερικῶς—ἀλλὰ καὶ διὰ τρίτα πρόσωπα—ἐξωτερικῶς. Ἀλλὰ πᾶσα ἐντολή δὲν περιέχει τοιαύτην πληρεξουσιότητα. Ἀφ' ἐτέρου ἐν τῷ ἀνεπτυγμένῳ δικαίῳ ὑπάρχουσι πολυάριθμα θέματα πληρεξουσιότητος, ἐφ' ὧν δὲν ὑφίσταται ἐντολή. Ἐν τοιοῦτῳ θεματι ὁ πληρεξούσιος δικαιούται εἰς τὴν σχετικὴν νομικὴν πράξιν, χωρὶς νὰ ὑποχρεῖται εἰς ταύτην.

Ἐν τῇ ἐντολῇ περιέχεται ὅ,τι ἀντικείμενον αὐτῆς ἀντικείμενον ΚΔ.443
Φαφίσιαν. ΝΑ. 611

ἐντολοδόχον δὲν ἔχουσιν ἴδιον ὄρον, ἀλλὰ βοηθοῦνται διὰ τῆς πολυστημάντου λέξεως procurator. Σημειωτέον ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἐντολὰ ἀνομάζουσι τὸν παρ' ἡμῶν ἐντολοδόχον καλούμενον.

3) § 13 Εἰσηγ. 3.26. . . si fulloni pollienda curandave vestimenta de-deris aut sarcinatori sarcienda nulla mercede constituta neque promissa mandati competit actio. [Ἐὰν ἐδώκῃς ἐνδύματα τῷ κνῆφει πρὸς πλύσιν καὶ ἐπιδιόρθωσιν ἢ τῷ ἐπισκευαστῇ πρὸς ἐπισκευήν, οὐδενὸς μισθώματος μῆτε δόθεντος μῆτε συνομολογηθέντος ἀρμόζει ἡ ἀγωγή τῆς ἐντολῆς]. Αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι περιορίζουσι συνήθως τὴν ἐντολὴν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐντολῆς διὰ νομικὰς πράξεις. Ἀλλως ὅμως ὁ ΓρΑΚ.

4) Προδ. ἀνωτέρω I § 119.

5) Παράδοχος φαίνεται ἡ ἐντολή, καθ' ἣν ὁ ἐντολοδόχος πρέπει νὰ πωλήσῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ πᾶν τῷ ἐντολεῖ. Διὰ τὴν ἀμέσως ἀγοραπωλησίαν. Καὶ ὅμως ἀπαντᾷ τοιαύτῃ ἐντολῇ. Οὕτω λ.χ. όταν διδῇται ἐντολή πρὸς συγκύριον ἢ συγκληρονόμον, ἵνα τὸ κοινὸν πᾶν τῇ τὴν συγκληρονομίαν ἀποκτήσῃ ὁλόκληρον διὰ τὸν ἐντολέα, ἡ ἐντολή ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἐντολοδόχου μέρους. Ν. 22 § 4—Ν. 34 § 1—Ν. 35—Ν. 36 Πανδ. 17.1. Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Goldschmidt ('Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐμπορικοῦ δικαίου γ' ἔκδ. I σελ. 78), όταν οἱ Ρωμαῖοι ἐγίνωσκον τὴν ὑπεσέλευσιν αὐτοῦ τοῦ παραγγελιοδόχου εἰς τὴν παραγγελίαν κατὰ τὸν τρόπον τοῦ νεωτέρου δικαίου; Ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ἐντελῶς ἀπαράδεκτος: ἀνωτέρω § 59.

Οἱ Ρωμαῖοι διακρίνουσι *mandatum mea, aliena καὶ tua gratia* [ἐντολὴ χάριν ἐμοῦ, χάριν ἄλλου καὶ χάριν σοῦ].⁶

α) Κατὰ κανόνα ἡ ἐντολὴ δίδεται χάριν τοῦ ἐντολέως—*mea gratia*. Πρὸς τὸ συμφέρον ὅμως τοῦ ἐντολέως δύναται νὰ συμβαδίζῃ καὶ τὸ συμφέρον τρίτου ἢ τοῦ ἐντολοδόχου. *Π β. 36*

β) Ἡ ἐντολὴ δύναται νὰ δοθῇ ἐγκύρως καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τρίτου—*aliena gratia*—ὥστε ὁ ἐντολεὺς νὰ ἔχη εἰς αὐτοῦ συμφέρον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς.

γ) Τοῦναντίον ἡ ἐντολὴ ἢ ὁδομένη πρὸς τὸ συμφέρον μόνου τοῦ ἐντολοδόχου (*tua gratia*) εἶνε καθ' ἑαυτὴν ἄνευ νομικῆς σημασίας. Ἡ τοιαύτη ἐντολὴ ἔχει ἀπλῶς τὴν σημασίαν συμβουλῆς, ἐξ ἧς εὐθύνεται ὁ ἐντολεὺς μόνον ἂν ᾗτο ἐν δόλῳ ἢ ἂν ἰδιαιτέρως ἀνέλαβε τὴν ἐκ τῆς συμβουλῆς ὑποχρέωσιν.^{7,8} Ἀλλὰ φυσικῶς ὁ ἐντολεὺς εὐθύνεται ὡς ἀνέλαβε, *ΚΕ. 85*

Ἐπεὶ ἡ ἐντολὴ εἶναι ὡς ἡ συμβουλή, διαφέρει ἀπὸ τῆς ἐντολῆς καὶ τῆς συμβουλῆς.

6) Ν. 2 Πανδ. 17.1, § 1 Εἰσηγ. 3.26.

7) Ν. 2 § 6 Πανδ. 17.1 ... *magis consilium est quam mandatum et ob id non est obligatorium, quia nemo ex consilio obligatur, etiamsi non expediat ei cui dabatur* [μᾶλλον συμβουλὴ εἶνε ἢ ἐντολὴ καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶνε ὑποχρεωτική, διότι οὐδεὶς ἐκ συμβουλῆς ἐνέχεται, καὶ ἂν δὲν ὠφελήσῃ ἐκείνον ὧστις δίδεται]. Ἐπίσης Ν. 6 Εἰσηγ. 3.26. Ὁ παρέχων συμβουλὴν ὑποχρεοῦται ἐκ ταύτης διὰ τὴν κακὴν ἀπίσθυσιν α') ἐὰν δολίως κακῶς συνεβούλευσεν Ν. 47 Πανδ. 50.17, πρβ. Ν. 10 § 7 Πανδ. 17.1. β') Ἐὰν ὑπεσχέθῃ νὰ εὐθύνεται διὰ τὰς συνεπειὰς τῆς συμβουλῆς Ν. 12 § 13 Πανδ. 17.1. γ') Ἐνεκὰ πάσης ὑπαιτιότητος εὐθύνεται ὁ ὑποσχθεὶς ἐπιμελῇ συμβουλὴν. Τεχνικῶς δὲ ἡ ἀναδοχὴ τοιαύτης ὑποχρεώσεως, ὅταν τις παρέχῃ συμβουλὴν κατ' ἐπαγγελίαν καὶ τοῦτο κυρίως πράττει ἐπ' ἀντιμισθίαν. Ἀλλὰ πέρα τοῦ δέοντος προβαίνει ὁ Windscheid (§ 659), ἰσχυριζόμενος ὅτι ἄνευ ἐτέρου εὐθύνεται ἐνεκὸν ἐλλείψεως *diligentia*, ὁ ἐρωτηθεὶς καὶ παρασχὼν συμβουλὴν ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ὡς ἐμπειροτέχνη. Ἐὰν τοιοῦτος ἠρωτήθῃ ἐν περιπάτῳ ἢ ἐν χορῷ ὑπὸ γνωρίζου, μεθ' οὗ δὲν διατελεῖ εἰς σχέσεις συναλλαγῶν, εὐθύνεται ἀναμφισβήτως μόνον ἐνεκὰ δόλου. Ἐπὶ συμβουλῶν καὶ συστάσεων μεταξὺ ἐμπόρων ἰσχύει τὸ αὐτό. (Πρβ. Γερμ. Ἀνώτερον Ἐμπορ. XIX σελ. 197). Ἀλλ' ἐὰν ὀρίστατο σχέσις συναλλαγῶν μεταξὺ συμβουλευόντος καὶ συμβουλευομένου, ὁ συμβουλευὼν εὐθύνεται εἰς πλήρη ἐπιμέλειαν διὰ τὰς συστάσεις καὶ τὰς πληροφoρίας του. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXVII σελ. 118.—Γρ. ΑΚ § 676 οὐδὲν μεταβάλλει ἐκ τῶν κενόνων τούτων.

8) Μεγάλη ἔρις ὑπάρχει πῶς συμβιβάζονται αἱ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσαι ἀναπτυχθεῖσαι ἀρχαὶ πρὸς τὸν Ν. 6 § 5 Πανδ. 17.1 (Οὐλπιανός). *Plane si tibi mandavero, quod tua intererat nulla erit mandati actio nisi*

νεται καὶ ὅταν ὁ ἐντολοδόχος δὲν ἠδύνατο ἐκ τῆς ἐντολῆς νὰ κατῴη, ὅτι ἐδόθη μόνον πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ καὶ ἀγνοῶν τοῦτο τὴν ἐξετέλεσεν.

Ἡ ἐντολὴ εἶνε ἄνευ ἀντιμισθίας,⁹ διακριομένη κατὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν μίσθωσιν ὑπηρεσίας. **ΚΑ. 69. ΚΕ 528.**

Ἡ ἐντολοδόχος ἄγεται εἰς ἀποδοχὴν τῆς ἐντολῆς ἕνεκα προσωπικῶν σχέσεων πρὸς τὸν ἐντολέα, λ.χ. συγγενείας, φιλίας, συναδελφότητος, οὐχὶ δὲ ἐκ τῆς προθέσεως νὰ κερδήσῃ χρήματα. Καὶ δύναται μὲν νὰ γίνῃ ὑπόσχεσις ἀνταμοιβῆς,¹⁰ ἀλλ' ἡ ἀνταμοιβὴ εἶνε τι διάφορον τῆς ἀντιμισθίας· διότι ἡ ἀνταμοιβὴ δὲν σκοπεῖ χρηματικὸν κέρδος,

mea quoque interfuit: aut, si non esses factorus nisi ego mandassem, et si mea non interfuit tamen erit mandati actio: [Βεβαίως ἐὰν σοὶ δώσω ἐντολήν, οἱ ὅ,τι διέφερε σε, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔσται ἐκ τῆς ἐντολῆς, ἐὰν μὴ καὶ ἐμὲ ἐνδιέφερον· ἢ ἂν δὲν ᾔθελες πράξει, ἐὰν μὴ ἐγὼ ᾔθελον σοὶ δώσω τὴν ἐντολήν, ἔσται ἀγωγὴ ἐκ τῆς ἐντολῆς, ἂν καὶ ἐμὲ δὲν ἐνδιέφερον (ἢ ἐντολήν)]! Ἐντεῦθεν συχνάκις συνάγουσι τὸν κανόνα, ὅτι συμβουλή καὶ *mandatum tua gratia* ὑποχρεοῦσι τὸν συμβουλευόμενον, ἂν ὁ ἐντολοδόχος μόνον ἕνεκα τῆς ἐντολῆς ἀπεφάσιζε τὴν πράξιν, ἀλλὰ δὲν ἐκφράζονταί πως τοῦτο καθορίζεται καὶ ἀποδεικνύεται. Βεβαίως αἱ ἀνέκφραστοι σκέψεις τοῦ συμβουλευομένου δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Ἡ ρῆσις—ἕνεκα τοῦ μέλλοντος τοῦ ρήματος—κατεσκευάσθη διὰ τὸ θέμα, καθ' ὃ εἰς τὸν συμβουλευόμενον ρητῶς πρὸ τῆς ἐκτελέσεως ἐδηλώθη, ὅτι τὸ συμβουλευθὲν θέλει ἐκτελεσθῇ μόνον ἕνεκα τῆς συμβουλῆς. Ἐὰν ὁ συμβουλευσας σιωπῇ πρὸς τὴν δῆλωσιν ταύτην, πρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐννοεῖ νὰ εὐθύνηται διὰ τὰς συνέπειας τῆς συμβουλῆς του. Κατὰ τοῦτο πρόκειται σιωπηρὰ σύμβουσις ἐγγυήσεως. Ἄλλας δόξας ὅρα παρὰ Vangerow § 669 ἀρ. 2. 4.

9) N. 61 § 4 Πανδ. 17.1. *Mandatum nisi gratuitum nulum est: nam originem ex officio atque amicitia trahit, contrarium ergo est officio merces: interveniente enim pecunia res ad locationem et conductionem potius respicit.* [Ἡ ἐντολὴ μὴ οὕσα δωρεάν εἶνε ἄκυρος· διότι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔλκει ἐκ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς φιλίας, ἐναντίον δὲ πρὸς τὸ καθήκον εἶνε ἡ ἀντιμισθία· ὅθεν παρεμπιπτόντων χρημάτων τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὴν ἐκμίσθωσιν]. N. 36 § 1 Πανδ. 17.1... *nec lucrum tibi ex hac causa adquirere debes cum mandatum gratuitum esse debet* [οὐδὲ κέρδος ὀφείλεις νὰ ἀποκτήσῃς ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἀφοῦ ἡ ἐντολὴ ὀφείλει νὰ εἶνε δωρεάν]. Ἐπίσης ΓραΚ § 662.

10) N. 6 Πανδ. 17.1. Ἡ ἀνταμοιβὴ δὲν εἰσπεράττετο ἐν Ρώμῃ διὰ τῆς *actio mandati*, ἀλλὰ διὰ τῆς *extraordinaria cognitio*, N. 7 Πανδ. 17.1. [Ἄλλὰ σήμερον διὰ τῆς *actio mandati*].

Ἐκτέλεσις τῆς ἐντολῆς δι' ἄλλων—ὑποκαταστάτων—ἐπιτρέ-
 τεται τῷ ἐντολοδόχῳ, πλὴν ἂν προδιεγράφη ἡ προσωπικὴ ἐνέργεια ἢ
 τῆς φύσεως τῆς πράξεως αὐτονοήτως ἐπιβάλληται.³ Ἀλλὰ καὶ εἰς
 τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐπιτρέπεται ἐπὶ κωλύματος τοῦ ἐντολοδόχου
 ὑποκατάστασις καὶ ὑπὸ τινος περιστάσεως ἐπιβάλλεται. Ὁ μεταχει-
 ρισθεὶς ὡς ἔχων τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα ὑποκαταστάτου πρὸς
 ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς ἐντολοδόχος εὐθύνεται μόνον δι' ἴδιον πταί-
 μα κυρίως διὰ τὴν ἐκλογὴν ἢ τὴν διδασκαλίαν τῶν ὑποκαταστάτων.
 Ὁ μεταχειρισθεὶς χωρὶς νὰ ἔχη τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα ὑποκα-
 στατάτου εὐθύνεται διὰ πᾶσαν ἐντεῦθεν προκύπτουσαν ζημίαν καὶ
 κυρίως διὰ πᾶσαν ἀμέλειαν τούτων, ὥστε ἦτο ἴδια αὐτοῦ ἀμέλεια.

6) Πᾶσα ὑπαιτιότης (πταῖσμα) βαρύνουσα τὸν ἐντολοδόχον εἴτε
 κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς εἴτε κατὰ τὴν παραμέλησιν ταύτης,
 ἀθίστησιν αὐτὸν ὑπεύθυνον εἰς ἀποζημίωσιν.⁴

γ) Ὅ,τι ἔλαβε κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐντολῆς ὁ ἐντολοδόχος καὶ ἡβ. 116. 16.
 πρέπει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν ἐντολέα, καὶ ἐάν ὁ ἐντολέας οὐδὲν δικαίω-
 μα εἶχεν ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως.⁵ Ὅθεν οὐρεῖται νὰ δώσῃ λόγον δι' εἰς-
 πραχθέντα ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθετικῶν, πράγματι ἀνυπάρχων ἀπαιτή-
 των τοῦ ἐντολέως.⁶ Ὅφειλε νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς καὶ τοὺς τό-
 ρους, εὖς ἐκ τῆς διαχειρισθείσης ὑπ' αὐτοῦ περιουσίας εἰσέπραξεν ἢ

ἡ δὲ ἐκτέλεσις τῆς ἐντολῆς ἐστὶν ὡς ἐκτέλεσις τῆς ἐντολῆς καὶ αὐτὴν οὐδεὶς δύναται ἀναιρεῖν.

3) Πρ6. N. 8 § 3 Πανδ. 17.1. Ἀντιθέτως ὁ Windscheid § 410 σημ. 578 λέγει
 ἐπὶ τῷ τοῦ ἐντολέως καὶ τοῦ ὑποκαταστάτου τοῦ ἐντολοδόχου προκύπτουσι
 ἀναιδέα τῆς διαχειρίσεως τοῦ ὑποκαταστάτου ἀγωνοὶ διοικήσεως ἀλλοτρίων
 5 § 3 Πανδ. 3.5. Ἀλλὰ συμβαίνει, ἵνα ὁ ἐντολοδόχος ἐν ἀντικεινῶν καὶ διὰ
 παρακελευσῶν τοῦ ἐντολέως αὐτοῦ διδῇ τῷ ὑποκαταστάτῳ τὴν ἐντολήν.
 ὅτε οὗτος γίνεται ἐντολοδόχος τοῦ πρώτου ἐντολέως. [Συνήθως ἐπὶ δικαίων,
 ὅσα ὁ πληρεξούσιος διορίζει ἄλλον πληρεξούσιον] — Κατὰ τὸν Γρ. ΑΚ § 664
 ἐντολοδόχος ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲν δύναται νὰ ἀναθέσῃ εἰς τρίτον τὴν ἐκτέλεσιν
 τῆς ἐντολῆς.

4) N. 11—N. 13—N. 21 Κωδ. 4.35.—N. 23 Πανδ. 50.17.

5) N. 20 Πανδ. 17.1. Παῦλος, Ex mandato apud eum, qui mandatum
 accepit nihil remanere oportet, sicuti nec damnum pati debet si excipere
 peratam pecuniam non potuit [Ἐκ τῆς ἐντολῆς παρ' ἐκείνου, ὅστις ἀνέ-
 θε τὴν ἐντολήν [ἐντολοδόχῳ] οὐδὲν πρέπει νὰ μείνῃ, ὅπως δὲν πρέπει οὐδέ
 μίαν νὰ ὑποστῇ, ἐάν δὲν ἡδυνήθῃ νὰ εἰσπράξῃ τὰ δανεισθέντα χρήματα].
 ΑΚ § 667.

6) N. 46 § 4 Πανδ. 3.3—N. 10 § 2, 3—N. 8 Πανδ. 17.1.

ΚΑ. 73. 396 ἡδύνατο νὰ εἰσπράξῃ. Ἐπίσης διὰ τὰ προσήκοντα τῷ ἐντολεῖ χρή-
 ΜΑ. 338 ματα ὀφείλει τόκους, ἐὰν μετεχειρίσθῃ τὰ χρήματα ἐν τοῖς ἰδίοις.⁹⁾
 ΚΓ. 654 Καὶ εἰς ἀπόδοσιν τῶν ἐγγράφων, ἅτινα κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐντο-
 ΚΒ. 34 λῆς ἔχει εἰς χεῖράς του, ὑποχρεοῦται. Ἰδίως δὲ ὑποχρεοῦται νὰ ἐπι-
 576 ΚΕ στρέψῃ τὸ πληρεξούσιον ἐγγραφοῦ μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐντολῆς.
 393. ΚΣΤ. 533 δ) Ὁ ἐντολοδόχος ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ τῷ ἐντολεῖ προσήκοντα
 ΑΓ. 178 πληροφορίας καὶ λογοδοσίαν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς, ἐν
 ἀνάγκῃ δὲ νὰ συντάξῃ κανονικὸν λογαριασμὸν μετὰ τῶν ἀναγκαίων
 δικαιολογητικῶν.¹⁰⁾

Ἡ ἀγωγή τοῦ ἐντολέως κατὰ τοῦ ἐντολοδόχου εἶνε ἡ actio mandati directa.

2. Ὁ ἐντολέως ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν ἐντολοδόχον, ὅπως κατὰ
 στήσιν τούτῳ ἀζημίον τὴν ἐντολήν.

α) Ὁφείλει γὰρ τῷ καταβάλλῃ τὰς δαπάνας, ἅς ὁ ἐντολοδόχος
 ἐκτελέσῃ τῇ ἐντολῇ καὶ ἐννοεῖται σήμερον ὅτι ἐννοεῖται ὅτι ἐννοεῖται ὅτι ἐννοεῖται
 1. α. α. ΚΑ. 462.
 ὁ ἐντολοδόχος ἐκτελέσῃ τῇ ἐντολῇ καὶ ἐννοεῖται ὅτι ἐννοεῖται ΚΕ. 456

7) Ἐπὶ πόσον ἐκτείνεται ἡ ὑποχρέωσις αὕτη εἶνε ἐνδιάφορον καὶ πρακτικῶς
 σπουδαῖον ζήτημα. Ἡ φιλαυτία τῶν ἐντολοδόχων καὶ ἡ τάσις τῶν συναλ-
 λαγῶν, ἵνα μεταχειρίζονται τὰς σχέσεις εὐμαρῶς καὶ χαλρῶς, ζητεῖ νὰ κα-
 ταβάσῃ τὸ μετрон τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ ἐντολοδόχου, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἐκ-
 πληροῖ τὴν ὑψηλὴν καὶ τὴν κίθαρσιν τῶν ἡθῶν συνεπάγουσαν λειτουργίαν
 αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον μεθ' ὅλα ταῦτα διατηρεῖ τὴν ἐποψὴν τῆς λεπτολογου καλοπι-
 στίας καὶ τελείας εὐπρέπειας. Ὅθεν ὁ ἐντολοδόχος, κυρίως τῆς ἐκτέλεσ-
 προμηθείας καὶ τὰ ὄψα, δι' ὧν ὁ τρίτος συμβαλλόμενος ζητεῖ νὰ ἀμείψῃ καὶ
 τὸν διὰ τὰς μετ' αὐτοῦ ὡς ἐντολοδόχου συναφθείσας συμβάσεις, ὀφείλει νὰ
 θέσῃ εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ ἐντολέως, καὶ ἂν ἐνήργησε τιμῶς καὶ οὐδεμίαν
 ὑποψίαν λογοδοσίας ὀφίσταται. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν IV σελ. 290. Φυσικὸς
 ἰσχύει τοῦτο καὶ διὰ τοὺς ἐμποροῦπαλλήλους. Δικαιοποιοῦται, ὅς ὁ ἐντολο-
 χος συνάπτει ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς, δὲν ἀφορῶν τὴν
 ἐντολῆν.

8) Ν. 40 § 3 Πανδ. 17.1. Δὲν γίνεται διάκρισις, ἐὰν ἡ δαπάνη ᾖ τοῦ
 μιτῆ ἢ ἀθέμιτος. ΓρΑΚ § 668.

9) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν III σελ. 186.

10) Ν. 46 § 4 Πανδ. 3.3—Ν. 56 § 2 Πανδ. 17.1. Πρὸς Ν. III Πανδ.
 35.1.—ΓρΑΚ § 666. Ἐπὶ τῆς λογοδοσίας κατὰ παλαιότερους Πρακτικοῦ
 καὶ τὸν Bähr πρέπει ὁ λογοδοτῶν νὰ ἐνισχύσῃ ἐνόρκως τὴν ἀκρίβειαν τῆς
 λογαριασμοῦ διὰ τὰς εἰσπράξεις. Ἐὰν δὲν δεχθῶμεν τοῦτο, ἡ ὑποχρέωσις τῆς
 λογοδοσίας εἶνε μάχαιρα ἄνευ λεπίδος, διότι ὁ ἐντολοδόχος δύναται νὰ ἐπα-
 κέσῃ εἰς τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ υποβάλλων ἄχρηστον λογαριασμὸν. [Ἐν Ἐ-
 λάδι ἐνορκος ἐνίσχυσις δὲν ἰσχύει].

καλῇ τῇ πίστει καὶ συνετῶς ἐποίησε, καὶ ἐὰν οὐδὲν εἶχον ἀποτέλε-
 σμα καὶ ἐὰν τυχὸν ὁ ἐντολεὺς θά ἦτο φειδωλότερος ἐπιχειρῶν αὐτῆς
 τὰς δαπάνας.¹¹ Πρέπει δὲ νὰ δώσῃ καὶ τοὺς τόκους τῶν δαπανῶν
 τούτων.¹² Ὁφείλει δὲ καὶ προκαταβολὰς νὰ χορηγήσῃ ἐνεκα προβλε-
 πομένων δαπανῶν.¹³

Ἐὰν ὁ ἐντολοδόχος ὑπερβῇ τὴν ἐντολὴν, δύναται ἐν τούτοις νὰ
 ἀπαιτήσῃ ἀπόδοσιν τῶν δαπανῶν του, ἂν περιορίσῃ τὰς ἀξιώσεις αὐ-
 τοῦ κατὰ τὰ ὅρια τῆς ἐντολῆς καὶ ἂν συγχρόνως προσενέγκῃ τῷ ἐντολεῖ
 πᾶν ὅ,τι οὗτος θὰ εἶχεν, ἂν ἐτηρεῖτο ἀκριθῶς ἡ ἐντολή. Τοῦτο ἰσχύει
 κυρίως ὅταν ὁ ἐντολοδόχος ἐνταλθεῖς ἀγοράν ὑπερέβῃ μὲν τὸ ὅριον τοῦ
 τιμήματος, ἀλλὰ θέλῃ νὰ παράσχω τὸ ἀγορασθὲν εἰς τὸν ἐντολέα
 διὰ τὸ ἐν τῇ ἐντολῇ ὁρισθὲν τίμημα.¹⁴

6) Ὑπαιτιότης (παιῖσμα) τοῦ ἐντολέως· παράγει δικαίωμα ἀπο-
 ζημιώσεως τοῦ ἐντολοδόχου. Ἄλλ' ὁ ἐντολεὺς δὲν εὐθύνεται διὰ τυ-
 χαίαν ζημίαν ἐπελθοῦσαν εἰς τὸν ἐντολοδόχον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκ-
 τελέσεως τῆς ἐντολῆς.¹⁵ 124

Γκαὶ οὐδὲν ἐπιφέρει τὸν ἐντολέα· ΚΓ. 342.

ὁ ἐντολεὺς ἐξουσιοδοτοῦν τὸν ἐντολοδόχον· ΚΖ. 152

11) Ν. 12 § 7—Ν. 45—Ν. 12 § 9, Πανδ. 17.1. Καὶ αὐτὰς τὰς συνε-
 πείρας συγγνωστοῦ παισίσματος γενομένης δαπάνης συνυπολογίζει ὁ ἐντολοδόχος
 Ν. 29 § 1—Ν. 51 Πανδ. 17.1.—Κατὰ ΓραΚ § 670: Τὴν ὁ ἐντολοδόχος
 ποιήσῃ δαπάνας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς, καὶ κατὰ τὰς
 περιστάσεις ὀφείλει νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀναγκαῖας. ὁ ἐντολεὺς εὐθύνεται εἰς ἀπο-
 ζημιώσιν.

12) Ν. 12 § 9 Πανδ. 17.1—ΓραΚ § 256 εἰ. 1.

13) Ν. 12 § 17—Ν. 45 Πανδ. 17.1.

14) § 8 Εἰσαγγ. 3.26—Ν. 3 § 2.4 Πανδ. 17.1. Αὕτη ἦτο ἡ βέβαια τοῦ
 Πρόχλου, ἐν ᾧ ὁ Σαβίνος καὶ ὁ Κάσιος ἐπὶ τοιαύτων περιπτώσεων ἡρώδιτο
 τῷ ἐντολοδόχῳ τὴν ἀγορὴν τῆς ἐντολῆς, διότι ἡ ἐντολή δὲν ἐξετελέσθη.

15) Ν. 26 § 6 Πανδ. 17.1. Παῦλος. Non omnia que impensurus non
 fuit mandator, imputabit, veluti quod spoliatus sit a latronibus aut nau-
 fragio res amiserit vel languore sue suorumque adprehensus quaedam ero-
 gaverit: nam haec magis casibus quam mandato imputari oportet. Οὐκ ἂν πάν-
 τας τὰς ἐξουσίας ἐξουσιοδοτοῦν τὸν ἐντολοδόχον· ΚΖ. 152

K2. 621

KB. 356

KΓ. 9

KΔ. 248

PA. 634
 ΚΖ. 152
 ΚΓ. 342
 ΚΔ. 248

γ') Ὁ ἐντολέυς ὑποχρεοῦται εἰς πληρωμὴν τῆς συμφωνηθεί-
 εἶτε νομίμου, εἶτε ἐθιζομένης ἀνταμοιβῆς καὶ δὴ κατὰ κανόνα μ.
 ΚΒ. 457 ΚΓ 243 ἀπ' αὐτῆς ἐξουσίᾳ.

ἀποζημίωσις ἐπὶ τῇ ἀνακρίσει καὶ ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσει. ΚΕ. 538

ρίζον εὐθύνην τοῦ ἐντολέως διὰ ζημίας, αἵτινες τυχαίως προσεγένοντο τῷ
 τολοδόχῳ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ. — Ὁ Unger (ἐν Jher. Jah.
 33 σελ. 329) διακρίνει εὐλόγως ἀφ' ἑνὸς τυγχρά, ἅτινα εἶνε συνέπειαι
 ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς καὶ δι' αὐτὰς εὐθύνεται ὁ ἐντολέυς, ἀφ' ἑτέρου τυ-
 χήματα παρήχθησαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς καὶ ὁ
 ἐντολέυς δὲν εὐθύνεται.

16) Τί, ἐὰν ἡ ἐντολὴ μεταβιβάσθῃ ἐσφαλμένῃ; Ἐν θέμα τοιοῦτον ἐπο-
 μενίστην ἐντύπωσιν πρὸ ἐτῶν. Ἐνῶ ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ αἱ τιμαὶ
 χρηματῶν ἰσομετροῦντο, τὰ πλεονάζοντα εἶδον τὴν ἐντολὴν ἀγορᾶς (Kauf) καὶ
 πωρᾶς (Verkauf). Ὁ τηλεγράφος μεταβίβασε πώλησιν (verkaufen) ἀντὶ ἀγο-
 ρᾶς (kaufen). Ὁ ἐντολοδόχος ἐπώλησε. Προέκυψε μεγάλη ζημία. Ἐδύνάτο ὁ ἐντολο-
 δόχος νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν; Ἐναντίον τῆς ἀποζημιώσεως ἦτο τὸ ἐπιχείρη-
 σμα ὅτι συμβασις τοῦ ἐντολοδόχου πρὸς τὸν ἐντολὴν δὲν κατηστίθη ἕνεκεν συ-
 μβάσεως πλάνης. Καὶ culpa in contrahendo (πταίσμα κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς σ-
 μβάσεως καὶ πρὸ τῆς καταρτίσεως αὐτῆς) δὲν ἔδυνάτο νὰ θεωρηθῇ ὑπάρχου-
 μενός τοῦ ἐντολέως καὶ συνιστάμενος ἐν τούτῳ, ὅτι μεταχειρίσθη τὸν τε-
 λεγράφων. Ἐν τούτοις αἱ πλείστοι συγγραφεῖς ἐδέχθησαν τὴν ὑποχρέωσιν
 ἀποζημιώσεως τοῦ ἐντολέως. Windscheid § 309 σημ. 5 Τὸ αἰτιόημα τοῦ
 καίου φαίνεται ὑπὲρ τῆς εὐθύνης τοῦ ἐντολέως, ἀλλ' ἡ νομικὴ δικαιοσύνη
 εἶνε ὡσαυτὴ καὶ πολλὰ δοξαζομένη περὶ ταύτης ἀνεπτύχθησαν. Τὴν δικαιοσύ-
 νην πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἐν τῇ ἰδιορρυθμίᾳ τῆς ἐντολῆς. Ὁ ἐντολέυς θ-
 εῖς κινήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐντολοδόχου καὶ δὴ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ καὶ οὕ-
 τως ἀπαιτεῖ ἄμεσον ἐκτέλεσιν. Ἀρα ἡ καλὴ πίστις ἀπαιτεῖ ἵνα ἀναδεχθῇ
 ὁ ἐντολέυς τὴν ἀλλοτρίαν ζημίαν προσερχομένην ἐκ τῆς ἀνακριτοῦς μεταβίβα-
 σης τῆς ἐντολῆς. Κατὰ τοσοῦτον δὲ θεωρεῖται ὡς ἐκ συμβάσεως ὀφειλέτης. Γε-
 ῶργ. Αὐτονομικὸν XXVIII σελ. 16. Πρβ. ΓρΑΚ § 420: Διήλωσις τῆς βουλήσε-
 ῖς μεταβιβάσθῃ ἀνακριτῶς ὑπὸ τοῦ προσώπου ἢ τοῦ ἰδρύματος τοῦ χρημα-
 τιστηρίου πρὸς μεταβίβασιν δύναται νὰ διαρρηχθῇ ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋ-
 θέσεις, ὡς κατὰ τὸ 119 διήλωσις βουλήσεως ἐκ πλάνης προσελθούσα. [Θε-
 ρητικῶς ἀκριθέστερον εἶνε ὅτι ἐν τῷ προπαρασκευαστικῷ σταδίῳ τῶν σ-
 μβάσεων λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον ἡ culpa in contrahendo, ἀλλὰ καὶ αἱ
 τυχαῖαι (casus in contrahendo) καὶ δὴ ὅσας ἢ κυρίαι σύμβασεις κανο-
 νικαὶ εἰδικῶς τὰ τυγχρά, ὅθεν ἐπὶ ἐντολῆς, ἐπειδὴ ἐν τῇ συμβάσει ὁ ἐντο-
 λὴς ὑποχρεοῦται εἰς τὰ τυγχρά τὰ βλάψαντα τὸν ἐντολοδόχον κατὰ τὴν ἐκτέ-
 λεσιν τῆς ἐντολῆς, πρέπει καὶ ἐν τῷ προκαταρκτικῷ σταδίῳ τῆς ἐντολῆς τὰ
 τυχαῖα τὰ βλάψαντα τὸν μέλλοντα ἐντολοδόχον νὰ εὐθύνουσι τὸν μέλλοντα
 ἐντολέα. Ἡ ἐσφαλμένη μεταβίβασις ὑπὸ τοῦ τηλεγράφου εἶνε καθαρῶς τυχα-
 γονός. [Γεωρ. Δουβουν.]

τὴν περάτωσιν τῆς ἐντολῆς. Ὁ ἐντολοδόχος ἐνέχει τὸν ἐντολέα διὰ τῆς *actio mandati contraria*.

Πολλοὶ ἐντολοδόχοι ἐνέχονται ἀλληλεγγύως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐνοχῆς καὶ πολλοὶ ἐντολεῖς εὐθύνονται ἀλληλεγγύως πρὸς τὸν ἐντολοδόχον.¹⁷ ΚΣΤ. 533

§ 117. Ἀπόσβεσις τῆς ἐντολῆς.

Ἡ ἐντολὴ περατοῦται φυσικῶς διὰ τῆς συντελέσεως τῆς ἐντεταλμένης πράξεως, διὰ τῆς λήξεως τῆς ἐν τῇ ἐντολῇ τεθείσης διαλυτικῆς προθεσμίας, διὰ τῆς πληρώσεως τῆς ἐν τῇ ἐντολῇ τεθείσης διαλυτικῆς αἰρέσεως καὶ διὰ τῆς ἀδυναμίας τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς.

Ἐνεκεν εἰδικῶν τῇ ἐντολῇ λόγων περατοῦται αὕτη, ἅτε συνάπτουσα σχέσιν προσωπικὴν στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης:

α') Διὰ προμηνύσεως ἐνός τῶν δύο συμβαλλομένων.

Τόπως ὁ ἐντολεὺς ἐπιτρέπεται ἐν παντὶ χρόνῳ νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἐντολήν. Ὄθεν ἡ ἐντολὴ περατοῦται εὐθὺς ὡς ὁ ἐντολοδόχος μάθῃ τὴν ἀνάκλησιν,¹ ἀλλ' ἀφίεται αὐτῷ ἡ ἐκκαθάρισις τῆς ἀρξαμένης ἐκτελέσεως τῆς ἐντολῆς. Καὶ ἡ διὰ συμβάσεως παρὰ τῆς ἐντολῆς ἀπὸ τῆς ἀνακλήσεως τῆς ἐντολῆς δὲν ἀποκλείει τὴν ἀνάκλησιν, ἀλλ' ἔχει ὡς ἀκολουθίαν ὅτι ὀφείλεται ἡ ἀνταμειβὴ δι' ὅλοκληρον τὸν ἐν τῇ συμβάσει ὀρισθέντα χρόνον.²

Καὶ ὁ ἐντολοδόχος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς προμηνύσεως. Ἀλλ' ἂν γίνῃ ἀκαίρως, ὥστε ὁ ἐντολεὺς νὰ μὴ δύναται νὰ φροντίσῃ ἄλλοι χροῦ περὶ τῶν ὑποθέσεων του, ὁ ἐντολοδόχος εὐθύνεται εἰς ἀποζημίωσιν. Μόνον δὲ ἔνεκα σπουδαίων λόγων ἐπιτρέπεται νὰ προμηνύσῃ ἀκαίρως.³

β') Διὰ τοῦ θανάτου ἐνός τῶν συμβαλλομένων περατοῦται ἡ ἐντολὴ.

17) Ν. 59 § 3 Πανδ. 17.1.

1) Ν. 15 Πανδ. 17.1—Γρακ § 671 ἐδ. 1.

2) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν III σελ. 186.

3) Ν. 22 § 11 Πανδ. 17.1 — Ν. 23-25 Πανδ. 17.1. Δ. χ. ὁ ἐντολεὺς δίδει ἀφορμὴν κατεπείγουσαν πρὸς προμηνύσιν (διάλυσιν) ἢ ὁ ἐντολοδόχος κωλύεται ὑπὸ βρεθείας ἀσθενείας.—Σύμφωνος Γρακ § 671 ἐδ. 2.

6'. Ὑποδιαίρεσις τῆς ἐντολῆς καὶ συγγενεῖς δικαιοπραξίαι.

§ 118. Συμβάσεις ἐγγυήσεως.

Ἡ ἀντίστροφος ὄψις τῆς ἐντολῆς εἶνε ἡ ὑπόσχεσις τοῦ ἐντολέως ἵνα ἀποζημιώσῃ τὸν ἐντολοδόχον διὰ τὰς δαπάνας τῆς ἐκτελεσθείσης πράξεως. Ἡ τοιαύτη ἐγγύησις δύναται νὰ ἀποτελῇ καὶ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἐντολῆς. Πολλάκις δὲ ἀναλαμβάνεται τοιαύτη ἐγγύησις καὶ αὐθυποστάτως.

1. Ἡ πιστωτικὴ ἐντολή — *mandatum qualificatum* — ἔχει κύριον σκοπὸν τὴν ἀναδοχὴν ἐγγυήσεως. Συνίσταται δὲ ἐν τῇ ἐντολῇ ἵνα χορηγήσῃ ὁ ἐντολοδόχος πίστωσιν εἰς τρίτον, ὑποσχομένου τοῦ ἐντολέως ὅτι ὁ ἐντολοδόχος ἔσται ἀζήμιος ἐκ τῆς χορηγίας τῆς πιστώσεως. Οὕτω δὲ παράγεται τὸ ἀποτέλεσμα ἐγγυήσεως.

2. Μᾶλλον αὐθυπόστατοί εἰσιν αἱ συμβάσεις ἐγγυήσεως, αἵτινες σκοποῦσι τὴν ὑποστήριξιν σχεδιαζομένων ἐπιχειρήσεων, ἀναλαμβάνοντος τοῦ ἐντολέως τὰ τυχερὰ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ.

Ἐνταῦθα ἀνήκει ἰδίως ἡ ἐγγύησις δι' ἐλλείμματα, ἐν ᾗ ἂν περιπτώσει αἱ εἰσπράξεις καλλιτεχνικῶν ἢ βιομηχανικῶν ἐκθέσεων δὲν καλύψωσι τὰ ἐξόδα· ὡσαύτως ἡ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ σωματείου παρεχόμενη ἐγγύησις τόκου ὑπὲρ σιδηροδρομικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἄλλων ἐπιχειρηματιῶν.

Ἐνταῦθα ὁ ἐγγυοδότης δὲν εἶνε ἐντολέυς, δὲν ἔχει οὐδὲν δικαίωμα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' εἴτε ἐξ ἰδιωτικοῦ εἴτε ἐκ δημοσίου συμφέροντος ζητεῖ νὰ παραγάγῃ τὴν ἐπιχείρησιν ἀναλαμβάνων τὴν ἐγγύησιν.

Κατὰ κανόνα ὡς σιωπηρὰ αἵρεσις τῆς ἐγγυήσεως λογίζεται ἡ ἐπιμέλεια ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ τῇ ἐκμεταλλεύσει τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀπρόοπτα ἀτυχήματα βαρύνουσι τὸν ἐγγυοδότην.

§ 119. Ἐπίταξις.

Πολλοὶ ἐπὶ τῆς ἐπιτάξεως [*delegatio, Anweisung*] πρὸς εἰσπραξίν πληρωμῆς παρὰ τρίτου βλέπουσι δύο ἐντολάς, μίαν πρὸς τὸν δεγόμενον τὴν ἐπίταξιν πρὸς εἰσπραξίν — *mandatum accipiendi*,

ἵνα παράσχη τὴν πληρωμὴν—*mandatum solvendi*, ἐπιταγὴ καταβολῆς.^{1,2}

Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶνε ἀνακριθῆς διότι ἐν τῇ ἐπιτάξει δὲν ὑπάρχει ἀναγκαιῶς ἐντολὴ πρὸς εἰσπραξίν πληρωμῆς ὀφειλομένης ὑπὸ τοῦ τρίτου.

Ἡ ἐπίταξις εἶνε μᾶλλον ἢ ἐκ μέρους τοῦ ἐπιτάκτου πρὸς τὸν δεχόμενον τὴν ἐπίταξιν χορηγουμένη ἐξουσιοδότησις, ἵνα εἰσπράξῃ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐπιτάκτου χρήματα ἢ ἄλλας ἀξίας παρὰ τρίτου—τοῦ ἐπιταττομένου.

Ὅθεν ἡ ἐπίταξις παρέχει τῷ δεχομένῳ αὐτὴν ἐξουσιοδότησιν πρὸς εἰσπραξίν. Αὕτη δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐπιτάκτου, οὕτως ὥστε ὁ δεχόμενος τὴν ἐπίταξιν εἶνε ὁ ἐντολοδόχος αὐτοῦ. Ἀλλὰ λίαν συχνὰ γίνεται αὕτη πρὸς τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Δύναται δὲ νὰ γίνῃ καὶ ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ δεχομένου τὴν ἐπίταξιν, λ. χ. ἐνεκα δανείου πρὸς αὐτὸν ἢ καὶ ὠρεῶς, ἣν ὁ ἐπιτάκτης ποιεῖται αὐτῷ διὰ τοῦ μέσου τῆς ἐπιτάξεως.

Τούναντίον διὰ τῆς ἐπιτάξεως ὀδεῖται πρὸς τὸν ἐπιτασσόμενον κατὰ κανόνα ἐντολὴ πρὸς πληρωμὴν.³

1) Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιτάξεως πρὸς πληρωμὴν (*Anweisung zur Zahlung*) μετεχειρίζοντο τὸν ὄρον *delegatio*, ὃν ἐχρησιμοποιοῦν ἐπὶ λίαν πονηρίᾳ συμβάσεων. Ὁ ὅρος οὗτος δὲν εἶνε πλέον ἐν χρῇσει, ἀλλ' ἀπ' αἰῶνων ἤδη ἡ γερμανικὴ ἐμπορικὴ γλῶσσα ὀνομάζει τὰς τοιαύτας δικαιοπραξίας *Ansignationen* ἢ *Anweisungen*. Ἐν τούτῳ διαβλέπομεν πρὸς ὁδόν, διότι ἦτο σκοπιμὸν, ἵνα δοθῇ ἰδιάζον ὄνομα εἰς τὴν ἰδιάζουσαν σχέσιν. [Ἐν τῇ ἐλληνικῇ, ἔλλειπει ἄλλου καταλληλοτέρου ὄρου (ὅρα πρόλογον) ἐδέχθημεν τὴν ὄρον ἐπιταξίς]. Ἀμεσος λύσις τῶν πολλαχῶς ἀμφισβητούμενων καὶ δυσχερῶν ζητημάτων, ἅτινα ἐγείρονται ἐπὶ τῆς ἐπιτάξεως, δὲν περιέχεται ἐν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς Πηγαῖς. Μόνον μία λύσις ἀπαντᾷ ἐν αὐταῖς, ἥτις ὅμως δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῶν σημερινῶν συναλλαγῶν καὶ εἶνε ἀνεφάρμοστος· καὶ τωτέρω σημ. 10. Ὅθεν ἡ θεωρία τῆς ἐπιτάξεως πρέπει νὰ σχηματισθῇ τὸ μὲν ἐκ γενικῶν ἀρχῶν, τὸ δὲ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἰδεῶν τῶν συναλλαγῶν. Ἐντελῶς ἀντιθέτως ὁ Wendt, *das allgemeine Anweisungsrecht* 1895.

2) Ἡ θεωρία τῆς διπλῆς ἐντολῆς ἦτα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ κρατούσα. Ταύτην ἠσπάζετο καὶ ὁ Thöl (I § 325). Κατὰ ταύτης πλὴν τῶν ἄλλων καὶ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XI σελ. 138.

3) Ἐὰν ἡ ἐπίταξις πάντοτε ἀποτελῇ ἰδιαιτέρον *mandatum solvendi* τοῦ ἐπιτάττοντος πρὸς τὸν ἐπιταττόμενον, εἶνε ἀμφίβολον. Οὐχὶ πάντοτε *Dernburg* Πρωσ. Δικ. II § 52, —Wendt σελ. 100, —πάντοτε Cohn. Ἐν τούτοις

Πολλάκις ὁ ἐπιτάκτης εἶνε ὀφειλέτης τοῦ δεχομένου τὴν ἐπίταξιν καὶ ὁ ἐπιταττόμενος ὀφειλέτης τοῦ ἐπιτάκτου. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὲν εἶνε οὐσιώδη διὰ τὴν ἐπίταξιν.

Ἐκ πάντων τούτων προκύπτει, ὅτι ἡ ἐπίταξις ἐμφανίζεται ἐπὶ ποικίλων δικαιοπραξιῶν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ αἱ νομικαὶ ἀκολουθίαι αἱ ἐκ τῆς ἐπιτάξεως προκύπτουσιν εἶνε ποικίλαι.

α) Τίνας ὑποχρεώσεις ἀναλαμβάνει ὁ ἐπιτάκτης ἀπέναντι τοῦ δεχομένου τὴν ἐπίταξιν δίδων τὴν ἐπίταξιν σχετικῶς πρὸς τὴν φερεγγυότητα τοῦ τρίτου; Ἐγγύησις περὶ ταύτης ἐπίκειται αὐτῷ μόνον ἂν ῥητῶς ἀνάλαβε τοιαύτην ἢ ἂν σιωπηρῶς ἐνεκεν ἐθίμου τῶν συναλλαγῶν λογίζεται ἀναληφθεῖσα αὕτη. Τὸ τελευταῖον χωρεῖ κατὰ κανόνα, ὅταν ἡ ἐπίταξις ἐγένετο ἐπὶ ἀνταλλάγματι.*

β) Ὁ δεχόμενος τὴν ἐπίταξιν ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν ἐπιτάκτην διὰ ταχεῖαν εἰσπραξιν; Ναὶ ἂν εἶνε ἐντολοδόχος εἰσπράξεως τοῦ ἐπιτάκτου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ταχεῖα εἰσπραξις ὡς ἐν τῇ προθέσει τῶν συμβαλλομένων αὐτα, ἂν πρόκειται περὶ εἰσπράξεως καθυστερήματος τοῦ ἐπιταττομένου πρὸς τὸν ἐπιτάκτην.^{5, 6}

ἐντολῇ καταβολῆς σχηματίζει τὸν κανόνα ἐν τοιοῦτῳ βαθμῷ, ὥστε ἐνταῦθα δὲν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν ἄλλους συνδυασμούς.

4) Συμφωνοῦσι πάντες ὅτι τὸ νὰ μὴ τιμηθῇ ἡ ἐπίταξις δὲν παράγει ἄνευ ἑτέρου ἀναγωγῆς τοῦ λήπτου τῆς ἐπιτάξεως κατὰ τοῦ ἐπιτάκτου. Πότε ὅμως ἐν τῇ χρησίμῃ τῆς ἐπιτάξεως εὐρηται συγχρόνως καὶ σιωπηρὰ ἀνάδοχὴ ἐγγυήσεως διὰ τὴν εἰσπραξιν, περὶ τοῦτου μεγάλη κρατεῖ διαφωνία. Πρόκειται περὶ τῆς ἐκτιμήσεως συνηθείας τῶν συναλλαγῶν. — Ὁ Γ' ΑΚ δὲ ἐκφράζεται περὶ τοῦ ζητήματος.

5) Ὁ ἐπιτάκτων, ἐνῷ ἐπιτάσσει τὸν ὀφειλέτην αὐτοῦ, οἶδε τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν λήπτην τῆς ἐπιτάξεως, ὅτι αὐτὸς ὁ ἐπιτάκτων δὲν θέλει εἰσπράξῃ τὸ ὀφειλόμενον. Ἀφ' ἑτέρου εἶνε σύμφωνον τῷ πράγματι, ἐπομένως λογίζεται ὡς ἡ πρόθεσις τῶν συμβαλλομένων ὅτι ὁ λήπτης τῆς ἐπιτάξεως θέλει ταχέως προῖν εἰς εἰσπραξιν.

6) Ἐὰν ἡ ἐπίταξις γίνῃ πρὸς ἀπόδοσιν χρέους, τοῦτο δύναται ὁ λήπτης τῆς ἐπιτάξεως τότε μόνον νὰ ἐνασκήσῃ, ὅταν οὐδεμίαν πληρωμὴν ἡδυνήθῃ νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ ἐπιταττομένου, καίπερ ἐγκρίτως ἐπιδιώξας τὴν εἰσπραξιν. Ὅθεν ἡ ἐνάσκησις τῆς ἀπαιτήσεως κατὰ τοῦ ὀφειλέτου ἐν περιπτώσει τῆς ἀποδοχῆς ἐπιτάξεως χάριν πληρωμῆς ἡρτῇται ἐκ τῆς αἰρέσεως, ἐὰν ὁ ἐπιταττόμενος δὲν τιμήσῃ τὴν ἐπίταξιν.

γ) Ὁ ἐπιταττόμενος ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν ἐπιτάκτην ἵνα τιμήσῃ τὴν ἐπίταξιν ; Οὐχί, οὐδὲ ἐὰν ὁ ἐπιταττόμενος εἶνε ὀφειλέτης τοῦ ἐπιτάκτου. Ὑποχρεοῦται δὲ νὰ τιμήσῃ αὐτήν, ἂν ὁ ἐπιταττόμενος τὴν ἐν τῇ ἐπιτάξει περιεχομένην ἐντολὴν καταβολῆς ἀπεδέχθῃ ἀπέναντι τοῦ ἐπιτάκτου.⁷

δ) Ὁ δεχόμενος τὴν ἐπίταξιν δὲν ἔχει ἀγωγὴν ὡς ἐκ τῆς ἐπιτάξεως κατὰ τοῦ ἐπιταττομένου.⁸ Καὶ ἐὰν δὲ ὑποχρεοῦται ὁ ἐπιταττόμενος ὅπως τιμήσῃ τὴν ἐπίταξιν ἀπέναντι τοῦ ἐπιτάκτου, πάλιν ὁ δεχόμενος τὴν ἐπίταξιν δὲν ἔχει ἄμεσον ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἐπιταττομένου. Ἀλλ' ὁ ἐπιταττόμενος δύναται νὰ ὑποσχεθῇ διὰ τῆς λεγομένης ἀποδοχῆς τῆς ἐπιτάξεως πληρωμὴν πρὸς τὸν δεχόμενον τὴν ἐπίταξιν. Τότε δὲ ἐνέχεται κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ.^{9, 10}

7) Γρακ § 787 ἐδ. 2. Πρὸς ἀποδοχὴν τῆς ἐπιτάξεως ἢ πρὸς παροχὴν πρὸς τὸν λήπτην τῆς ἐπιτάξεως δὲν ὑποχρεοῦται ὁ ἐπιταττόμενος ἀπέναντι τοῦ ἐπιτάκτου ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι ὁ ἐπιταττόμενος εἶνε ὀφειλέτης τοῦ ἐπιτάκτου.

8) Ὡς ὁ λήπτης τῆς ἐπιτάξεως δὲν δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν ἐπιταττομένον καὶ ὅταν ὁ ἐπιτάκτων εἴχῃ ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ ἐπιταττομένου. Ἵνα δὲ δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν ἐπιταττομένον διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπαίτησιν τοῦ ἐπιτάκτου, πρέπει νὰ ἐκχωρηθῇ αὐτῷ ἡ ἀπαίτησις αὕτη.

9) Ἡ ἀποδοχὴ δύναται νὰ γίνῃ κατὰ ποικίλας ἐννοίας : α') ὁ ἐπιταττόμενος ὑποχρεοῦται ἀπεριορίστως νὰ πληρώσῃ τὸ ποσόν, περὶ οὗ πρόκειται. Τότε δὲ ὑποχρεοῦται πρὸς τὸν λήπτην τῆς ἐπιτάξεως χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀντιτάξῃ κατ' αὐτοῦ ἀντιρρήσεις ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ ἐπιταττομένου πρὸς τὸν ἐπιτάκτοντα· β') ὁ ἐπιταττόμενος ὑπόσχεται πρὸς τὸν λήπτην τῆς ἐπιτάξεως μόνον ὅτι αὐτὸς (ὁ ἐπιταττόμενος) ὀφείλει πρὸς τὸν ἐπιτάκτοντα. Τότε ἀντίκειται κατὰ τοῦ λήπτου τῆς ἐπιτάξεως πᾶσαι αἱ ἐνστάσεις, ὅσας εἴχῃ ἢ ἀποκτᾷ ὁ ἐπιταττόμενος κατὰ τοῦ ἐπιτάκτου. μεθ' ὅλην τὴν ἀποδοχὴν.

10) Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον τὸν κανόνα *qui delegat solvit*, ἥτοι ἐὰν ὁ Ν' ὀφειλέτης τοῦ Α' εἶδε τῷ Α' λόγῳ πληρωμῆς ἐπίταξιν πρὸς τὸν Χ καὶ ἐὰν ὁ Χ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιτάξεως ταύτης ὑπέσχετο τῷ Α', τότε ἡ ἀπαίτησις τοῦ Α' κατὰ τοῦ Ν' ἐλογίζετο ὡς ἀποσβεσθεῖσα. Ν. 187 Πανδ. 50.16—Ν. 18 Πανδ. 46.1 — Ν. 26 § 2 Πανδ. 17.1. [Ἀντιθέτως : Windscheid § 412 σχμ. 17. καθ' ὃν ἡ ἀπλὴ ὑπόσχεσις τοῦ ἐπιταττομένου πρὸς τὸν λήπτην τῆς ἐπιτάξεως δὲν λύει τὴν ἀρχικὴν ἐνοχλὴν τοῦ ἐπιτάκτου πρὸς λήπτην τῆς ἐπιτάξεως. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέφυγον τὴν συρροὴν δύο ἀπαιτήσεων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκ τούτου δὲ ἀνεπτύχθη ὁ κανὼν οὗτος.— Κατὰ τὸ κοινοδίκαιον ἰσχύει ὁ κα-

ε) Ὁ ἐπιταττόμενος ἔχει ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ ἐπιτάκτου, ἐὰν τίμησε τὴν ἐπίταξιν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ ἐπιτάκτου. Ἀλλ' ἂν προηγουμένως περιήλθεν αὐτῷ ἡ ἀνάκλησις τῆς ἐπιτάξεως, ἐν ἔχει ἀναγωγὴν.^{11, 12, 13}

§ 120. Σύμβασις μεταπρασίας.

Διὰ δικαιοπραξιῶν ποικιλιωτάτων ἀναθέτομεν εἰς ἄλλους τὴν πώλησιν τῶν ἡμετέρων πραγμάτων. Ἐὰν ὁ ἄλλος ἀναλάβῃ τὴν πώλησιν ἄνευ ἀνταλλάγματος, ὑπάρχει ἐντολή, ἐὰν δὲ ἐπὶ ἀνταλλάγματι, ἐκμίσθωσις. Ἐὰν ἡ πώλησις λογισθῇ ὡς κοινὴ ὑπόθεσις, ὑπάρχει ἐταιρεία. Εἰδικὴ σύμβασις πρὸς ἐνάσκησιν τῆς πωλήσεως εἶνε ἡ μεταπρασία.^{1, 2, 3}

ὧν ἐῖ ἐπίταξις δὲν εἶνε πληρωμὴ. [Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ § 788]. Ὅθεν ὁ λήπτης τῆς ἐπιτάξεως ἔχει μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ταύτης (ὑπὸ τοῦ ἐπιταττομένου) δύο ἀπαιτήσεις — μίαν ἄνευ ὄρου κατὰ τοῦ ἐπιταττομένου καὶ μίαν ὑπὸ αἴρεσιν (ἥτοι τὴν μὴ εἰσπραξὴν τῆς ἀπαιτήσεως παρὰ τοῦ ἐπιταττομένου ἀποδέκτου, καίπερ γενομένης τακτικῆς ἐπιδιώξεως τῆς εἰσπράξεως) κατὰ τοῦ ἀρχικοῦ ὀφειλέτου.

41) ΓρΑΚ § 790. Εἶνε ἀμφίβολον, ἐὰν ὁ ἐπιταττόμενος, εἰς ὃν πρρουσιάζεται μελλούσα ἐπίταξις, λ. χ. λήγουσα μετὰ 6 μῆνας, δικαιοῦται ἀπέναντι τοῦ ἐπιτάκτοντος νῦν νὰ ἀποδεχθῇ ἄνευ ὄρου, ἥτοι ἂν ἀνακλησάντο ἐν τῷ μεταξύ τοῦ ἐπιτάκτοντος τὴν ἐπίταξιν. ἔχει ὁ ἐπιταττομενος κατὰ τοῦ ἐπιτάκτοντος ἀναγωγὴν, ἅτε ὑποχρεωθείς ἄνευ ὄρου διὰ τῆς ἀποδοχῆς νὰ πληρώσῃ τὸν λήπτην τῆς ἐπιτάξεως. Εἶνε φανερόν ὅτι ἡ πρόωρος ἀποδοχὴ ἀποτελεῖ ὑπέρβασιν τῆς δοθείσης ἐντολῆς, ὅθεν, ἂν γίνῃ ἀνάκλησις, ὁ ἐπιταττομενος δὲν ἔχει ἀναγωγὴν· πλην ἂν συνηθίζῃται ἐν τοῖς σχετικαῖς κύκλοις τῶν συναλλαττομένων, ἵνα τοιαῦται ἐπίταξεις γίνωνται ἀποδεκταὶ ἐγκύρως καὶ ἄληκτοι οὕσαι, θεωρουμένης οὕτω τῆς τοιαύτης ἀποδοχῆς ὡς περιεχομένης ἐν τῇ ἐντολῇ· βεβαίως δὲ ἡ τοιαύτη συνήθεια εἶνε λίαν συνηθ. Γερμ. Ἀνωτ. Ἐμποροδικεῖον I σελ. 69.

42) Περί τοῦ ζητήματος τίς φέρει τὴν ζημίαν, ὅταν πληρωθῇ πλαστῇ ἐπιτάγῃ, ἢ ὁ ἐκδότης τῆς ἐπιτάγῃς ἢ ἡ πληρωσασα τράπεζα, ὅρα Unger ἐν Jher. Jahrb. 33 σελ. 353.

43) Ὁ ΓρΑΚ § 791 ὀρίζει: Ἡ ἐπίταξις δὲν ἀποσβέννεται διὰ τοῦ θανάτου ἢ διὰ περιελεύσεως εἰς ἀνικηνότητά πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων. Περί τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἐπιτάξεως ὑπὸ τοῦ λήπτου τῆς ἐπιτάξεως § 792.

1) Τίτλος Πανδ. 19.3.—Ὁ ΓρΑΚ δὲν μνημονεύει τὴν μεταπρασίαν, ἀλλ'

Ἐπὶ μεταπρασίας παραδίδεται πρᾶγμα τῷ μεταπράτῃ πρὸς πώλησιν ὑπὸ διατίμημα ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ, ὅτι θέλει ἀποδώσει εἴτε τὸ πρᾶγμα, εἴτε τὸ διατίμημα.⁴ Ὁ μεταπράτης κερδαίνει τὸ πέραν τοῦ διατιμήματος ληφθὲν παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τίμημα· οὕτω δὲ εἶνε συνδιαφερόμενος ἐν τῇ πωλήσει.⁵ Πρὸς τούτοις δύναται νὰ παραχωρηθῇ αὐτῷ καὶ παγία τις ἀνταμοιβή.⁶

Ὁ μεταπράτης δὲν καθίσταται κύριος τοῦ πράγματος, ἅτε λαμβάνων τοῦτο μόνον πρὸς μεταπρασίαν,⁷ ἀλλ' ἔχει πληρεξουσιότητα ἵνα μεταβιβάσῃ τὴν κυριότητα, εἴτε εἰς τὸν ἀγοραστήν, εἴτε εἰς ἑαυτὸν πληρώων τὸ διατίμημα.

Ὁ μεταπράτης εὐθύνεται ἔνεκα πταίσματος. Ὁ δὲ κίνδυνος τῶν τυχηρῶν εὐθύνει αὐτὸν μόνον ἂν αὐτὸς παρεκάλεσεν ἐν τῷ συμφέροντί του, ἵνα τῷ δοθῇ τὸ πρᾶγμα πρὸς πώλησιν.⁸

αἱ σχετικαὶ συμβάσεις διέπονται πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς συμφωνίας τῶν μερῶν, δεῦτερον ὑπὸ τῶν συνηθειῶν καὶ τελευταῖον ὑπὸ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου.

2) Πρβλ. Ν. 1 Πανδ. 19.3.

3) Διὰ τὴν σύμβασιν μεταπρασίας ὁ Πραίτωρ ἐγερῇ γιᾶν ἀγωγήν, τὴν *actio de aestimato*, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς πρότυπον εἰς τὴν ἐξ ἄλλων ἀνωνύμων συμβάσεων παρεχίμενην *actio praescriptis verbis*. Πρβ. ἀνωτέρω § 7. Τοῦτο ἐσκόπουν αἱ ἀναπτύξεις τοῦ Οὐλπιανοῦ ἐν Ν. 1 Πανδ. 19.3 ἀπὸ τὰς λέξεις *quotiens*, αἵτινες ὁμοῦ, ὅπως τὰς ἀναγινώσκουμεν νῦν, μεγάλως διεστράφησαν ὑπὸ τῶν Ἑρηνιστῶν τῶν Πανδεκτῶν.

4) Οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν τὴν σύμβασιν τῆς μεταπρασίας ὡς ἀνώνυμον σύμβασιν, ἥτις ἐγένετο ἀγώγιμος μόνον διὰ τῆς παραδόσεως. Ἀλλ' ἐν τῷ συμφωνίᾳ δικαίῳ ἡ σύμβασις εἶνε ἀγώγιμος ἅμα τῇ καταρτίσει αὐτῆς. Δὲν εἶνε οἰσιῶδες διὰ τὴν μεταπρασίαν νὰ εἶνε ὁ δίδων κύριος. Ἐπειδὴ ὁμοῦ κατὰ κανόνα εἶνε τοιοῦτος, ἐπιτρέπεται—a fortiori—ὡς γίνεται ἐν τῷ κειμένῳ, νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ κύριος.

5) Ὁ μεταπράτης δὲν ὑποχρεοῦται νὰ καταγίνη πρὸς πώλησιν, ἐὰν τοῦτο δὲν συμφωνήθῃ ἰδιαίτερος δι' αὐτὸν εἶνε ἀρκετὸν κέντρον ἢ ἐλπίς τοῦ κέρδους. Ἀντιδρᾷ Windscheid § 383.

6) Ν. 2 Πανδ. 19.3.

7) Ὅτι ὁ μεταπράτης δὲν γίνεται κύριος, συνηγορεῖ τὸ ὅτι τὸ πρᾶγμα δίδεται *vendenda* (πωλητέον). Ἰδὲ καὶ Ν. 5 § 18 Πανδ. 14.4. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος ἀμφισβητεῖται.

8) Διὰν ἀμφισβητεῖται ὁ κίνδυνος. Εἰς τὸν μεταπράτην φαίνεται ἐπιβάλλων τὸν κίνδυνον ὁ Οὐλπιανὸς ἐν Ν. 1 § 1 Πανδ. 19.3. *Aestimatio autem*

Ὁ κύριος δύναται, ἐὰν ὥσθη προθεσμία διὰ τὴν μεταπρασίαν, νὰ ἐναγάγῃ μετὰ τὴν πάροδον αὐτῆς, ἄλλως μετ' ἀνάλογον προθεσμίαν, ἂν δὲ ἐγένετο πώλησις, ἀμέσως μετὰ τὴν πώλησιν.

Ἡ ἀγωγή περιέχει διαζευκτικῶς τὴν παροχὴν εἴτε τοῦ πράγματος εἴτε τοῦ διατιμήματος, ἐὰν ὁ μεταπράτης μὴτε ἐπώλησε, μὴτε ἐδῶ-
λωτεν ὅτι κρατεῖ τὸ πρᾶγμα δι' ἐαυτόν. Ἐὰν εἴτε πωλήσῃ, εἴτε δα-
λώσῃ, ἐγείρεται ἀγωγή ἀπλῶς εἰς τὸ διατίμημα.^{9, 10}

periculum facit ejus qui suscepit : igitur ipsam rem debebit in corruptum reddere aut aestimationem de qua convenit. [Ἡ δὲ ἀποτίμησις μεταβιβάζει τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ἀναλαβόντα (τὴν μεταπρασίαν) ὅθεν πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀδιάφθορον ἢ τὸ ἀποτίμημα, περὶ οὗ συνεφωνήθη]. Καὶ ὁμοίως ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ἐν Ν. 17 § 1 Πανδ. 19.5 γράφει : Si margarita tibi aestimata dedero ut aut eadem mihi adferres aut pretium eorum, deinde haec perierint aut venditionem, cujus periculum sit? et ait Labeo, quod et Pomponius scripsit, si quidem ego te venditor rogavi, meum esse periculum, si tu me tuum, si neuter nostrum, sed duntaxat consensimus teneri te hactenus, ut dolum et culpam praestes. [Ἐὰν σὰι δώσω μαργαρίτας ἀποτετιμημένους ἵνα εἴτε τοὺτους εἴτε τὸ τίμημα αὐτῶν μοι ἐπιστρέψῃς καὶ εἴτα οὗτοι ἀπολεσθῶσι πρὸ τῆς πωλήσεως, τίνας εἶνε ὁ κίνδυνος ; Καὶ λέγει ὁ Λαβέων ὅπερ ἔγραψε καὶ ὁ Πομπώνιος, ἐὰν μὲν ἐγὼ ὁ πωλητὴς σὲ παρεκάλεσα, ὁ κίνδυνος εἶνε ἐμός, ἐὰν σὺ ἐμέ, σός, ἐὰν δὲ οὐδέτερος (παρεκάλεσεν εἶνε) ἡμέτερος, ἀλλ' ὁμοίως συνεφωνήσαμεν ὅτι σὺ εὐθύνεσαι διὰ ὅλον καὶ ἀμέλειαν]. Μετὰ τῆς τελευταίας ρήσεως συμφωνεῖ καὶ ὁ Παῦλος sentl. II 4 § 4· ἀνάλογος δὲ εἶνε καὶ ἑτέρα ρῆσις τοῦ Οὐλπιανοῦ ἐν Ν. 14 Πανδ. 12.1. Πῶς συμβιβασθήσονται αἱ ἀντιφατικαὶ ρῆσεις, θέλει μείνει αἰωνίως ἀμφίβολον. Κατ' ἐμὴν γνώμην, ὁ Οὐλπιανὸς ἐν Ν. 1 § 1 Πανδ. 19.3 ἐκφράζει τὸν γενικὸν κανόνα περὶ τῆς παραδόσεως πράγματος ὑπὸ ἀποτίμησιν, ὅτι ὁ κίνδυνος τοῦ ἀποτιμηθέντος πράγματος μεταβιβάζεται εἰς τὸν λήπτην. Τῷ ὄντι δὲ ὁ κανὼν εἶνε ὁρθός, πρὸς καὶ Ν. 5 § 3 Πανδ. 13.6. Μόνον ἐπὶ τῆς μεταπρασίας ἔνεκα τῆς ἰδιορρυθμίας τὴν σχέσεως δὲν ἀρμόζει, διότι ὁ μεταπράτης ἐνεργεῖ κυρίως διὰ τὸν κύριον. Τοῦτο δυνατόν ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῇ πορείᾳ τῆς συζητήσεως νὰ παρετήρησε μόνος· ἀλλ' οἱ Ἑρανισταὶ ἀπροσέκτως διέγραψαν τὰ λοιπὰ, διότι ἐν τῷ μέρει τούτῳ μεγάλως συνέπτυσαν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Οὐλπιανοῦ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τοιοῦτος συμβιβασμὸς τῶν χωρίων εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς Ἰουστινιανέου Συλλογῆς.— Περὶ rogare ἐκ μέρους τοῦ μεταπράτου δύναται νὰ γίνῃ λόγος μόνον ὅταν προ-
κάλεσε τὴν σύμβασιν ἐν τῷ συμφέροντι αὐτοῦ.

9) Οἱ κανόνες οὗτοι δὲν στηρίζονται ἐπὶ χωρίων τῶν Πηγῶν.

10) Ὁ· ἰδιαιτέρον εἶδος μεταπρασίας εἶνε ἡ βιβλιοπωλικὴ μεταπρασία

§ 121. Γενικά περὶ διοικήσεως ἄλλοτρίων.

Ἡ ἀνευ ἐντολῆς ἐπιμέλεια ἄλλοτρίων ὑποθέσεων παράγει ἀμοιβαίας ἐνοχὰς μεταξὺ τοῦ διαχειριστοῦ καὶ τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἐνοχαὶ δὲν στηρίζονται μὲν ἐπὶ συμβάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν τοσοῦτον ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς ἐνοχὰς ἐκ τῆς ἐντολῆς, ὥστε σκοπῶμας συμπαρατίθενται πρὸς ταύτας.

Τὸ Πραιτωρικὸν Ἔδικτον, ὅτινι ὀφείλουσιν αἱ ἀξιώσεις αὗται τὴν ἀγωγιμότητα αὐτῶν, ἦτο λίαν γενικόν: *si quis negotia alterius gesserit, iudicium eo nomine dabo* [ἐάν τις ἄλλοτρίας ὑποθέσεις διεχειρίσθῃ, θὰ δώσω δίκην τοῦτω τῷ ὀνόματι].²

Πρὸς τὴν σύνταξιν ταύτην ἀνταπεκρίνετο καὶ ἡ *demonstratio* τῆς *actio negotiorum directa* τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων κατὰ τοῦ διαχειριστοῦ καὶ τῆς *actio contraria* τοῦ διαχειριστοῦ κατὰ τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων. Ἄλλ' ἡ *intensio* τῶν ἀγωγῶν τούτων ἐξήρτα τὴν καταδίκην ἐκ τοῦ ὅρου, ὅτι ἐνεκα τῆς τοιαύτης διαχειρίσεως ὑπῆρχεν ἕνα παρασχεθῇ τι *ex bona fide*. Οὕτω δὲ ὁ δικαστὴς ἐξουσιοδοτεῖτο καὶ ὑπεχρεοῦτο εἰς τὸν σύμφωνον πρὸς τὰ πράγματα περιορισμὸν τοῦ πραγματικοῦ μέρους.

Ἀρχικῶς περιελάμβανε τὸ Ἔδικτον—ὡς ἀποδεικνύει ἡ γενικὴ αὐτοῦ σύνταξις—καὶ τὰ θέματα, καθ' ᾗ ἐντολοδόχος, ἐπίτροπος ἢ ἀντε-
 Πάσχα διαβουμὴς αἰεὶ ἐκ τῶν ὑποκρίσεων. ἀμφὶ ἐπὶ δυνάμει αἰσθητικῆς ἀ' ἡμετέρας ἐπὶ αὐτῶν
 ἀ' ἀποκρίσεως, ἀφ' ὧν ἐπὶ αὐτῶν ἀποκρίσεως. ΚΓ 26

ἐν ᾗ ὁ ἐκδότης μεταβιβάζει πρὸς τὸν μεταπράτην βιβλιοπώλῃν βιβλία ἐκδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ὑποχρέωσιν εἴτε νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ ταχτικῶς εἴτε κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ Πάσχα νὰ τὰ πληρώσῃ εἰς τὴν ὀρισθεῖσαν τιμὴν. Ἡ σύμβασις αὕτη περιέχει τὰ οὐσιώδη χαρακτηρηστικὰ τῆς μεταπρασίας, ἥτοι ἀφ' ἑνὸς τὴν παράδοσιν πωλητέου πράγματος (*res vendenda*) καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ πράγματος ἢ ὀρισμένου τιμήματος. Εἶνε ἀναμφίβολον, ὅτι πλὴν τούτων ἡ βιβλιοπωλικὴ μεταπρασία ἔχει καὶ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῆς ἰδιότητας συμφώνως πρὸς τὰς συνηθείας. Τοιαύτη εἶνε ἡ βιβλιοπωλικὴ μεταπρασία ἐν Γερμανίᾳ. Ἀνάλογος ἐφαρμογὴ *mutatis mutandis* γίνεται καὶ ἐν Ἑλλάδι.

1) Τίτλος Πανδ. 3.5—Κωδ. 2.18.

2) Ν. 3 Πανδ. 3.5. Ἡ θέσις ἐν τῷ Ἔδικτῳ δεικνύει ὅτι ἀρχικῶς ἐσκοπεῖτο ἀντιπροσωπεῖα ἐν τῇ δίκῃ.

πίτροπος διεχειρίζοντο ἀλλότρια.³ Ἀλλὰ τὰ θέματα ταῦτα ἐνωρίς ἀπεχωρίσθησαν, χορηγηθεισῶν εἰδικῶν ἀγωγῶν διὰ ταῦτα.⁴

Ὅθεν ἡ negotiorum gestio ἔμεινεν ἡ ἄνευ ἐντολῆς διαχειρίσις. Καὶ δὴ ὑφίστανται δύο κατηγορίαι τοιαύτης :

α) Ἡ μία εἶνε ἡ ἐπιμέλεια τῶν ἀλλοτρίων ὑποθέσεων δι' ἀλλότριον λογαριασμόν. Αὕτη καλεῖται γνῶσις (ἡ ἀντιπροσωπικὴ) negotiorum gestio.

β) Ὑπὸ τινος περιστάσεως ἐδίδοντο ἀγωγαὶ negotiorum gestorum καὶ ἂν ὁ διαχειριστὴς διεχειρίσθῃ τὰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις δι' ἑαυτὸν καὶ οὐχὶ διὰ τὸν κύριον αὐτῶν.⁵ Ἡ τοιαύτη διαχείρισις καλεῖται μὴ γνῶσις negotiorum gestio.⁶

§ 122. Διαχειρίσις χάριν ἄλλων διὰ λογαριασμόν αὐτῶν.

Τὸ κύριον θέμα τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων εἶνε ἡ ἐπιχειρηθεῖσα χάριν τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων.

Αὕτη δύναται νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς φροντίδος διὰ τοὺς ἄλλους, ἰδίως

3) Ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης συντάξεως τοῦ ἐδίκτου περὶ negotiorum gestio ὑφίστατο ἡδὴ actio mandati ἢ tutela, κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν τὸ Ἐδίκτον δὲν θὰ ἦτο οὕτω συντεταγμένον, ὥπως ἀναγινώσκομεν αὐτὸ σήμερον· μᾶλλον δὲ θὰ ἐξήρето τὸ σημεῖον, καθ' ὃ θὰ ἔκειτό τι νέον, ἦτοι τὸ ὅτι πρόκειται περὶ διαχείρισεως ἄνευ ἐντολῆς. Ταύτην τὴν γνώμην ἀνέπτυξε καλῶς ὁ Wlassak. Ἀντιθέτως ὁ Brinz, ὁ Karlowa.

4) Ἡ actio mandati ἀνεγράφη ἡδὴ πρὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν τῷ Ἐδίκτῳ, ἀλλ' ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῆς εὗρίσκετο ἀκόμη ὑπὸ σκέψιν. Cicero pro Roscio Amerino cap. 38 § 111.

5) Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Ἐδίκτου εὗρηται ὁ περιορισμὸς τῆς διαχείρισεως ἀλλοτρίων εἰς μόνην τὴν ἀντιπροσωπικὴν ἢ τοῦλάχιστον ἐν γνώσει διαχείρισιν (Brinz, Wlassak). Ἀλλὰ πῶθεν θέλομεν ἀναγνωρίσει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐδίκτου εἰ μὴ ἐκ τῶν λέξεων τοῦ Ἐδίκτου, αἱ δὲ λέξεις οὐδένα τοιοῦτον περιορισμὸν δεικνύουσιν. Ὡς ἄνευ ἐντολῆς πρέπει νὰ νοήσωμεν ἄνευ ἐντολῆς τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων ἢ τοῦ δικαστοῦ ἢ ἁπλῶς τοῦ Νόμου.

6) Τὴν ἔκφρασιν ἀντιπροσωπικὴ διαχείρισις ἀλλοτρίων μεταχειρίζεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ, περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος, ὁ Brinz II σελ. 632. Ὁ Zimmermann ἐμυλεῖ περὶ γνῶσις καὶ μὴ γνῶσις διαχείρισεως ἀλλοτρίων, ὁ δὲ Mourouy περὶ «ἄνευ ἐντολῆς ἐπιμελείας συμφερόντων ἀλλοτρίας περιουσίας» καὶ «ἄνευ πληρεξουσιότητος ἐνασχέσεως δικαιωμάτων ἀλλοτρίας περιουσίας».

διὰ τούτους ἀπόντας ἢ ἄλλως κωλυομένους νὰ φροντίσωσι διὰ τὰς ἰδίαις αὐτῶν ὑποθέσεις.* Ἀλλὰ τοιαύτη πρόθεσις δὲν εἶνε ἀπαραίτητος. Οὐχ σπανίως ἡ πρόνοια τοῦ ἰδίου κέρδους προκαλεῖ τὴν προστασίαν τοῦ ἄλλοτρίου συμφέροντος· λ.χ. ὅπως ἐπιτύχω μείζον τίμημα, πωλῶ οὕτιον καὶ ἄλλότριον λογαριασμόν κοινὸν πρᾶγμα, ἐνῷ ἂν ἐπώλουν μόνον τὴν ἰδανικὴν μερίδα μου θὰ ἐλάμβανον ὀλιγώτερον τίμημα. Πολύλαχis ἐνεργεῖ τις κατ' ἀκολουθίαν δημοσίου καταναγκασμοῦ ἐπιμελοῦμενος διὰ λογαριασμόν ἄλλων τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν.*

1) Οἱ Ρωμαῖοι Νομικοὶ ἐξετάζουσι πρῶτον τὸ θέμα τοῦτο, ἐνθα ἡ χρεια τῆς διαχειρίσεως ἄλλοτρίων εἶνε τὰ μάλιστα ἐπείγουσα Ν. 1 Πανδ. 3.5. Οὐλπιανός. Hoc edictum necessarium est, quoniam magna utilitas absentium verisatur, ne indefensi rerum possessionem aut venditionem patiantur vel pignoris distractionem vel poenae committendae actionem, vel injuria rem suam amittant. [Τὸ Ἐδίκτον τοῦτο εἶνε ἀναγκαῖον, διότι μεγάλη εἶνε ἡ ὠφέλεια τῶν ἀπόντων, ἵνα μὴ ἀνυπεράσπιστοι ὑφίστανται τὴν νομὴν τῶν πραγμάτων, τὴν πώλησιν, ἢ τὴν ἐκποίησιν τοῦ ἐνεχύρου, ἢ τὴν ἀγωγὴν τῆς καταπτώσεως τῆς ποινικῆς ρήτρας, ἢ ἐνεκεν ὕβρεως χάνωσι τὰ πράγματά των]. Πρβ. Ν. 2 Πανδ. 3.5.

2) Ν. 3 § 10 Πανδ. 3.5. Οὐλπιανός. Hac actione tenetur non solum is qui sponte et nulla necessitate cogente immiscuit se negotiis alienis et egessit, verum et is, qui aliqua necessitate urgente vel necessitatis suspicionem gessit. [Τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ ἐνάγεται οὐ μόνον ὁ ἐκουσίως καὶ ὑπ' οὐδεμιᾶ ἀνάγκης ἀναγκαζόμενος ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς ἄλλοτρίας ὑποθέσεις καὶ διαχειρισθεὶς αὐτάς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐνεκεν ἐπείγουσας τινὸς ἀνάγκης, ἢ ἐνεκεν ὑποψίας ἀνάγκης διαχειρισθεὶς]. Ὁ Βλάσσας φρονεῖ ὅτι ὁ Οὐλπιανὸς ἐνταῦθα θέτει ὡς βᾶσιν τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς διαχειρίσεως ἄλλοτρίων, καθ' ἣν αὕτη περιελάμβανε καὶ τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐντολῆς. Τοῦτο δυσκόλως εἶνε ἀκριβές, διότι ἐπὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων ἦσαν ἤδη πρό πολλοῦ κειρωσιμένα ἡ ἐντολὴ καὶ ἡ διαχείρισις ἄλλοτρίων· ὁ Οὐλπιανὸς ἔχει ὑπ' ὄψει μᾶλλον θέματα, καθ' ἃ διαχειριστὴς ὑποχρεοῦται πρὸς ἄλλον, ἵνα διαχειρισθῇ. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ἐν τῷ χωρίῳ παραδείγματος, καθ' ὃ διαχειριστὴς ἐνεργεῖ ἐνεκεν ἐντολῆς δοθείσης ὑπὸ τρίτου.

3) Λ. χ. ὑποχρεοῦται τις ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς πρὸς πᾶσιν δημοσίου συμφέροντος, λ. χ. καθαρισμὸν τάφρου· διότι ἐκ πρώτης ὀψεως (prima facie) φαίνεται αὐτὸς ὑπόχρεως καὶ ἐκτελεῖ τὸ διαταχθὲν «διὰ λογαριασμόν ἐκείνου, ὅστις πραγματικῶς ὑποχρεοῦται». Πρβ. Ν. un. Πανδ. 43.10.—Αἱ δημόσιαι φιλόπτωχοι ἐταιρεῖται ἔχουσιν ἀγωγὴν διαχείρισεως ἄλλοτρίων κατὰ τοῦ ὑπ' αὐτῶν διατραφέντος πτωχοῦ, ἂν οὗτος ἀποκτήσῃ περιουσίαν, ἢ κατὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ τῶν ὑποχρέων πρὸς διατροφὴν τούτου; Οὐχὶ κατὰ τὸ Γερμ. Ἀκυρω

Τὸ αὐσιῶδες εἶνε μόνον ἵνα τὰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις ἐπιχειρήσῃ ὁ διαχειριστὴς διὰ λογαριασμὸν τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων, χωρὶς νὰ εἶνε ὑπόχρεως πρὸς τοῦτον, ὅπως διαχειρισθῇ αὐτὰς.

1. Προϋποθέσεις τῆς τοιαύτης διαχειρίσεως εἶνε :

α) Ἐπιμέλεια ἀλλοτρίων ὑποθέσεων. Ἐνταῦθα καταλογίζονται πρὸ παντός αἱ ἀμέσως εἰς τὴν ἀλλοτρίαν περιουσίαν ἀνήκοντες, λ.χ. ἐπισκευὴ ἀλλοτρίας οἰκίας.* Ἀλλὰ καὶ ὑποθέσεις, αἵτινες καθ' ἑαυτὰς εἶνε οὐδέτεροι, ἥτοι μὴ ἔχουσι ἀναγκαίαν ἀναφορὰν πρὸς ὠρισμένην περιουσίαν, δύνανται διὰ τῆς βουλήσεως τοῦ διαχειριστοῦ νὰ προσπορισθῶσιν εἰς ἄλλους, λ. χ. ἀγορὰ ἐμπορευμάτων χάριν τῆς ἐμπορίας τρίτου.*

β) Ἡ διαχείρισις πρέπει νὰ γίνῃται ἄνευ ἐντολῆς, ἥτοι δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς ἀφορμὴν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ διαχειριστοῦ πρὸς τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων, ὅθεν οὔτε ἐπὶ ἐντολῆς τοῦτου* οὔτε ἐπὶ ἐπιτρο-

τικὸν (XIV σελ. 197) καὶ τὸν Kohler, διότι ἡ ἐταιρεία ὑποχρεωμένη ἕνεκα τῆς δημοσίας αὐτῆς ὑποχρεώσεως πρέσχε τὴν διατροφὴν καθ' ἑμῆς ἡ γνώμη αὐτῇ ἀντιτάσκει πρὸς τὸν Ν. 3 § 10 Πανδ. 3.5 τὸν ἐν τῇ σημ. 2 καταχωριζόμενον. Ἡ δημοσία ἐκείνη ὑποχρέωσις δὲν αἶρει τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐταιρεία παρέσχε βοήθειαν τῷ πτωχῷ ἐν τῷ συμφέροντι αὐτοῦ.

4) Ν. 5 § 13 Πανδ. 3.5... alterius re ipsa gestum negotium

5) Τοιαῦται δικαιοπραξίαι καθίστανται τελικῶς ἀλλότριαι διὰ τῆς ἐγκρίσεως ἐκείνου, οὗ χάριν ἐγένετο ἡ ἐνέργεια, ἡ διὰ τῆς ὑποχρεώσεως αὐτοῦ πρὸς γκαρισιν. Ὅθεν ὁ Ν. 5 § 11 Πανδ. 3.5... ratihabitio constituit tuum negotium quod ab initio tuum non erat, sed tua contemplatione gestum [ἡ γκαρισὶς καθιστᾷ σὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἣτις ἀρχικῶς δὲν ἦτο ἡ σή, ἀλλ' ἐγένετο ἀποδίδοντος τοῦ διαχειριστοῦ εἰς σέ].

6) Ν. 6 § 1 Πανδ. 17.1. Οὐλπιανός. Si cui fuerit mandatum, ut negotia administraret, hac actione erit conveniendus nec recte negotiorum gestorum cum eo agetur : nec enim ideo est obligatus, quod negotia gessit, verum id circo quod mandatum susceperit : denique tenetur et si non cessisset. [Ἐάν τινι ἐδόθη ἡ ἐντολὴ ἵνα διαχειρισθῇ ὑποθέσεις, ἐναγθῆσεται ἀ ταύτης τῆς ἀγωγῆς (ἥτοι τῆς τῆς ἐντολῆς), οὐδὲ ὁρθῶς ἐνάγεται διὰ τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων, διότι οὐδὲ ἐκ τούτου ἐνάγεται ἐκ τοῦ ὅτι διαχειρίσθῃ τὰ ἀλλότρια, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ἀνεδέχθη τὴν ἐντολήν· ὅθεν ἐνάγεται καὶ ἐν δὲν διαχειρίσθῃ]. § 1 Εἰσηγ. 3.27—Ν. 20 Κωδ. 2.18—Γρ. ΑΚ § 677. Ἀλλ' ὁ ἐνάγων διὰ τῆς ἀγωγῆς περὶ διαχείρισεως ἀλλοτρίων οὐδαμῶς υποχρεοῦται νὰ ἀποδείξῃ ἀνηχητικῶς, ὅτι ἐνήργησεν ἄνευ ἐντολῆς. Πρβ. Ἀνωτέρω I § 159. Ὅθεν δύναται τις νὰ ἐναγάγῃ κυρίως μὲν ἐκ τῆς ἐντολῆς, ἐπι-

πέλας¹ νὰ στηρίζεται.²

Δὲν λαμβάνεται δὲ ὑπ' ὄψει, ἂν ὁ διαχειριστὴς ὑποχρεῖται ἀπέναντι ἄλλων ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὴν προκειμένην πράξιν. Ὅθεν ὁ ἐπιμελούμενος τὰς ὑποθέσεις τοῦ Α κατ' ἀκολουθίαν ἐντολῆς τοῦ Β ἐν τῷ συμφέροντι τούτου ἔχει παραλλήλως κατὰ μὲν τοῦ Β τὴν ἀγωγήν τῆς ἐντολῆς, κατὰ δὲ τοῦ Α τὴν ἀγωγήν τῆς διαχειρίσεως ἄλλοτρίων.³

γ) Ἡ διαχείρισις πρέπει νὰ γίνῃ διὰ λογαριασμὸν τοῦ κυρίου.
Παντὴν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν νόμον καὶ τὴν ἐξουσίαν διαχειρίσεως ἀλλοτρίων. ΚΒ. 576 ΠΑ. 146
Διὰ τὴν ἀγωγήν τῆς ἐντολῆς. διὰ τὴν αὐτὴν ἀπὸ τὸν νόμον καὶ τὴν ἐξουσίαν διαχειρίσεως ἀλλοτρίων. ΚΒ. 299 ΠΑ. 146.

βοηθητικῶς δὲ ἐκ τῆς διαχείρισεως ἄλλοτρίων, ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν ᾔθελεν ἀποδειχθῇ ἡ ἐντολή.

7) Κατὰ τὸ ΡΔ ἴσχυε τοῦτο μόνον ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας. Ἐπὶ τῆς κηδεμονίας ἐφημεζέτο ἡ ἀγωγή διαχείρισεως ἄλλοτρίων. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῶν τελευταίων κλασσικῶν χρόνων εἶδετο ὠφέλιμος ἀγωγή (actio utilis).

8) Ἐπὶ πράξεων συγχυρίου ἐπιχειρηθεισῶν δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς συγχυρίους πρέπει νὰ διακρίνωμεν, ἂν πρόκειται περὶ πράξεων, αἵτινες εἶνε ἀνάγκαι, ἢ αἵτινες ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῶσι κοινῶς ἐπὶ καλῆς διοικήσεως τοῦ κοινοῦ πράγματος, ὅποτε ὁ διαχειρισθεὶς ἔχει τὴν ἀγωγήν περὶ διαιρέσεως κοινοῦ, ἢ ἂν δὲν πρόκειται περὶ τοιοῦτου τινός, ὅποτε ἐρκομίζεται ἡ ἀγωγή περὶ διαχείρισεως ἄλλοτρίων. Ν. 6 § 2 Πανδ. 10.3. Οὐλπιανός. Sive autem locando fundum communem sive colendo de fundo communi quid socii consecutus sit, communi dividundo judicio tenebitur... hoc autem id præstat communi dividundo judicio, quia videtur partem suam non potuisse expedite locare. Ceterum non alias communi dividundo judicio locum erit, ut et Papinianus scribit nisi id demum gessit, sine quo partem suam recte administrare non potuit. alioquin, si potuit, habet negotiorum gestorum actionem eaque tenetur. [Ἐὰν δὲ ἐπέτυχέ τι ὁ ἐταῖρος εἴτε ἐκμισθῶν τὸν κοινὸν ἀγρόν, εἴτε καλλιεργήσας τὸν κοινὸν ἀγρόν, ἐναγθῆσεται διὰ τῆς ἀγωγῆς περὶ διαιρέσεως κοινοῦ... τοῦτο δὲ τὸ παρέχει διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς διαιρέσεως κοινοῦ διὰ τοῦτο, διότι φαίνεται ὅτι τὸ μέρος αὐτοῦ δὲν ᾔθελε δύνασθαι εὐχερῶς νὰ ἐκμισθῶσιν. Κατὰ τὰ λοιπὰ θέλει ἔχει χώραν ἡ ἀγωγή περὶ διαιρέσεως κοινοῦ, ὡς γράφει καὶ ὁ Παπινιανός, οὐχὶ ἄλλως, εἰμὴ ἂν ἔπραξε τὸ τοιοῦτον, οὐδ' αὖτε δὲν ἔδυνάτο νὰ διοικήσῃ ὀρθῶς τὸ μερίδιον αὐτοῦ: ἄλλως ἔδυνάτο, ἔχει τὴν ἀγωγήν τῆς διαχείρισεως ἄλλοτρίων καὶ διὰ ταύτης γέγνηται]. Πρβ. Windscheid § 431 σημ. 13.

9) Ν. 3 § 11—Ν. 4.—Ν. 5 § 6 Πανδ. 3.5—Ν. 14 Κωδ. 2.18. Βεβαίως τὸ θέμα δύναται νὰ εἶνε τοιοῦτον, ὥστε ὁ ἐντολοδόχος προφανῶς νὰ θέλῃ νὰ ἀποδείξῃ μόνον μετὰ τοῦ ἐντολέως Ν. 53 Πανδ. 17.1. Πρβ. Windscheid § 341 σημ. 3.

Ἡ ἀγωγή αἰτήσας ἀπὸ τὸν νόμον καὶ τὴν ἐξουσίαν διαχειρίσεως ἀλλοτρίων. ΚΒ. 576 ΠΑ. 146
Ἡ ἀγωγή αἰτήσας ἀπὸ τὸν νόμον καὶ τὴν ἐξουσίαν διαχειρίσεως ἀλλοτρίων. ΚΒ. 299 ΠΑ. 146.

τῶν ὑποθέσεων. Γνωσίς τοῦ προσώπου τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων δὲν εἶναι τι οὐσιώδες, ὅθεν καὶ ἡ πλάνη περὶ τὸ πρόσωπον δὲν βλάπτει,¹⁰ ἀλλ' οὐδὲν δικαίωμα χρηρῆναι κατὰ τοῦ εἰκαζομένου κυρίου, καὶ ἂν ἡ πλάνη ᾗτο συγγνωστή.¹¹

2 Ἡ διαχείρισις ὅτε μὲν ὑποχρεοῖ τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων, ὅτε δὲ οὐχί. Ὑποχρεοῖ τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων :

α) Ἡ ὠφελίμως ἐπιχειρηθεῖσα διαχείρισις (*negotium utiliter coeptum*).

Πολλοὶ συγγραφεῖς χαρακτηρίζουσιν ὡς ὠφελίμως ἐπιχειρηθεῖσας μόνον τὰς ἀναγκαίας ὑποθέσεις, ὡς τοιαύτας δὲ ἐννοοῦσι τὰς σκωπούσας τὴν συντήρησιν τῆς περιουσίας τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων.¹² Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ τοιαῦται ὑποθέσεις εἶναι αἱ κυρίως ὠφελίμοι.¹³ Οὐχ ἦττον δὲν εἶναι πάντοτε ὠφελίμοι, κυρίως δὲν εἶναι τοιαῦται, ὅταν ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων δὲν ᾔθελε νὰ διατηρήσῃ τὸ περὶ οὗ ἡ διαχείρισις πρᾶγμα ὡς ἀνάξιον τῶν ὁσπανῶν τῆς συντηρήσεως.¹⁴ Ἀφ' ἑτέρου πρέπει νὰ λογισθῶσιν ὡς ὠφελίμως ἐπιχειρηθεῖσαι

10) N. 5 § 1 Πανδ. 3.5. Οὐλπιανός. Sed et si cum putavi Titii negotia esse cum essent Sempronii, ea gessi, solus Sempronius mihi actione negotiorum gestorum tenetur. [Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐνῶ ἐνόμιζον ὅτι αἱ ὑποθέσεις ἦσαν τοῦ Τιτίου, ἐνῶ ἦσαν τοῦ Σεμπρονίου, διεχειρίσθην ταύτας, μόνος ὁ Σεμπρονίος ἐνέχεται μοι διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων]. N. 5 § 10 — N. 25 Πανδ. 3.5. Ἐὰν πολλοὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἡ ἀγωγή τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων παράγεται πάντοτε μόνον μεταξύ τοῦ διαχειρισθέντος καὶ ἐκείνου, εἰς ὃν ὁ διαχειριστὴς ἀπέβλεπε N. 60 § 1 Πανδ. 17.1.

11) Ἐφαρμογὴν τοῦτου ποιεῖ τὸ Γερμ. Ἀνωτ. Ἐμπορ. XXIV σελ. 126. Σύμφωνας ΓρΑΚ § 686.

12) Μόνον τὴν ἐπιχείρησιν ἀναγκαιῶν πράξεων θεωροῦσιν ὡς *negotium utiliter coeptum* ὁ Wächter, ὁ Vangerow § 664 καὶ νεωστὶ ὁ Brinz II σελ. 641.

13) Πρ6. περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαιῶν πράξεων ἀνωτέρω I § 227.

14) N. 9 § 1 Πανδ. 3.4. Οὐλπιανός. ... quid enim si eam insulam fult, quam dominus quasi impar sumptui dereliquerit vel quam tibi necessariam non putavit; Oneravit, inquit, dominum secundum Labeon is sententiam... sed istam sententiam eleganter Celsus deridet: is enim negotiorum gestorum, inquit habet actionem qui utiliter negotia gessit: non autem utiliter negotia gerit, qui rem non necessariam vel quae oneratura est patremfamilias adgreditur ... quid si putavit se utiliter facere, sed patrifamilias non expediebat? dico hunc non habiturum negotiorum gestorum

Κατὰ ταῦτα ἀποφασίζει οὐχὶ αὐστηρὸς κανὼν, ἀλλὰ συνετὴ ἐκτίμησις τῆς περιπτώσεως, οὐχὶ μόνον ἀντικειμενικόν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ὑποκειμενικόν στοιχείον.

Ἐὰν ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων ἀπηγόρευσε τὴν ἀνάμειξιν εἰς τὰς ὑποθέσεις του γενικῶς ἢ τοῦλάχιστον διὰ τὸν διαχειριστήν, ἡ διαχείρισις δὲν ὑποχρεοῖ αὐτὸν καὶ ἂν ἔσχε καλὸν ἀποτέλεσμα.^{17, 18}

Ἄλλ' ἔὰν ἡ διαχείρισις συνίστατο ἐν τῇ ταφῇ ἀνθρωπίνου νεκροῦ, ὁ διαχειριστὴς εἶχεν ἐν Ῥώμῃ ἰδίαν ἀγωγὴν, τὴν actio funeraria. Αὕτη ἐχορηγεῖτο, καὶ ἂν ὁ διαχειριστὴς ἐνήργησε παρὰ τὴν ἀπαγορευσιν, ἐφ' ὅσον ἄγεται ἐξ ἐπιεικούς εὐσεβείας.¹⁹

Τοῦτο πρέπει νὰ γενικευθῇ καὶ νὰ λογισθῇ ἡ διαχείρισις πάνποτε ὑποχρεωτικὴ καὶ ὠφελίμος διὰ τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων, ἐφ' ὅσον ἐγένετο ἐκ κατεπείγοντος λόγου εὐσεβείας ἢ πρὸς ἐκπλήρωσιν δημοσίου καθήκοντος ἢ κατ' ἀκολουθίαν δημοσίου ἐξαναγκασμοῦ.²⁰

6) Ἡ μεταγενεστέρα ἔγκριστις καθίστησιν ὑποχρεωτικὴν τὴν διαχείρισιν καὶ ὅταν αὕτη δὲν ἐπεχειρήθῃ ὠφελίμως ἢ εἶχεν ἀπαγορευθῇ.²¹

Δικαιωμαὶ ὑπὲρ τῶν ἀρρέων αἰὶν δ. κ. α. κ. α. 262

Νομικὰ καὶ διοικητικὰ διατάγματα ἐπὶ ὑφείκῃ ἀρρέων ἀνδρῶν κ. α. 406

Κ. α. 113

17) N. 7 § 3 Πανδ. 3.5—N. 24 Κωδ. 12.18.

18) Ὁ εἰς τὸν ἀριεστὴ πρᾶγμα τι πρὸς φύλαξιν ἢ ἀπόλαυσιν (ὡς ἐπικαρπωτής, χρητισφειλέτης, μισθωτής), εἴτε πρὸς ἀσφάλειαν (ὡς ἐνεχυρικός δανειστής ἢ μεταπωλητής), οὕτως ὥστε κατὰ τὴν σύμβασιν δύναται νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν ἀναγκαιῶν ὀφειλῶν, δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν νομικὴν αὐτοῦ θέσιν καὶ νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν καὶ δι' ὠφελίμων δαπάνων ὡς διαχειριστὴς ἄλλοτριῶν.

19) N. 14 § 13 Πανδ. 11.7.

20) N. un. § 3 Πανδ. 43.10. Πρβ. Windscheid § 430 σημ. 20. Ἐν ταῦθα ἀνήκει κυρίως ἡ παροχὴ νομίμου διατροφῆς. Πρβ. Γρ. ΑΚ § 679: Ἡ ἀντικειμένη τῇ διαχείριστι βούλησις τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει, ἂν ἄνευ τῆς διαχείρισεως δὲν θὰ ἦδύνατο νὰ ἐκπληρωθῇ ἐγκαίρως ὑποχρέωσις τοῦ κυρίου τῆς ὑποθέσεως, ἥς ἡ ἐκπλήρωσις κεῖται ἐν τῷ δημοσίῳ συμφέροντι, ἢ νόμιμος ὑποχρέωσις διατροφῆς ὀφειλομένης ὑπὸ τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων. Πρβ. καὶ § 683 ἀρ. 2.

21) Ἡ ἔγκριστις (ratihabitio) δίδει τῷ διαχειριστῇ θέσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἐντολοδόχου, ἀλλὰ δὲν καθιστᾷ αὐτὸν ἐντολοδόχον, N. 8 Πανδ. 3.5 utique mandatum non est N. 12 § 4 Πανδ. 16.3 rati enim habitio mandato comparatur [διότι ἡ ἔγκριστις συγκρίνεται πρὸς ἐντολήν]. Ἄλλὰ πῶς ἔχει πρὸς

Αἱ ἀγωγαὶ τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων ἔχουσι διάφορον περιεχόμενον, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ διαχειρίσεως δεσμευούσης τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων ἢ μὴ.

3. Ὅσον ὅρᾳ τὴν *actio directa* τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων :

α) Αἱ ἀξιώσεις αὐτοῦ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς τοῦ ἐντολέως κατὰ τοῦ ἐντολοδόχου, ὅταν ἀναγνωρίζῃ ἢ ὀφείλῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν διαχείρισιν ὡς ὑποχρεωτικὴν.

Ὅθεν ὁ διαχειριστὴς ὑποχρεοῦται ἵνα τῷ ὄντι λογαριασθῇ.²²

Πρὸς τούτοις εὐθύνεται ἐνεκὰ παντός πταίσματος.²³ Τοιοῦτον δύναται κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ ἀποτελῇ καὶ τὸ ὅτι ἐπεχείρησε τὴν διαχείρισιν μέρους μόνον ὑποθέσεως, τὰ δὲ λοιπὰ τὰ συνδεόμενα αὐτῇ ἐγκατέλιπεν ἀνενέργητα.²⁴ Ἄλλ' ὁ ἐν περιπτώσει ἀνάγκης φροντίσας διὰ τὰ ἀναγκαῖα εὐθύνεται μόνον διὰ ὅλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν.²⁵ *Ἄρτι καὶ τὸ δικαστικὸν καὶ νομικὸν συνέχουσιν ΚΗ. 222. ΓΥ. Κ2. 122. 218 ΚΒ. 422 Κ57. 134-226. 516*

intervenire, mandare creditur. Sed et si quis retum habuerit quod gestum est, obstringitur mandati actione? [Πάντοτε ὁ μὴ κωλύων τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ παρεμβάσιν λογίζεται ἐντελλόμενος ταύτην. Ἀλλὰ καὶ εἴαν τις ἐνέκρινε τὸ πραχθέν, ὑπόκειται τῇ ἀγωγῇ τῆς ἐντολῆς.] Δὲν εἶνε δυνατόν τὸ αὐτοαὐτὸν κῶλον νὰ ἀναφέρῃται εἰς τὸ παρελθόν. Ὅτι, ἥτοι διαχειρίσας ἀλλοτρίων διαμένει τοιαύτη. Πρέπει δὲ νὰ προσέξωμεν ὅτι ἐνταῦθα ὁ Οὐλπιανὸς ἐξετάζει τὴν σιωπηρὰν χορήγησιν ἐντολῆς. Τοιαύτην δὲ διαβλέπει καὶ ἐν τῇ ἐν γνῶσει «νοχῇ τῆς παρεμβάσεως» οὐχ ἥττον λογίζεται δίδων ἐντολήν διὰ τὸ μέλλον ὁ ἐγκρίνων διὰ τὸ παρελθόν διαχείρισιν ἐξακολουθοῦσαν καὶ ἀρχικῶς γενομένην ἀνεῦ ἐντολῆς. Οὕτω πρέπει νὰ ἐννοηθῇ τὸ χωρίον.

2.) § 1 Εἰσηγ. 3.27 *tenetur ut administrationis rationem reddat* [ὑποχρεοῦται ἵνα ἀποδώσῃ λόγον τῆς διαχειρίσεως] ΓρΑΚ § 681 ἐδ. 2.

23) § 1 Εἰσηγ. 3.27.—Ν. 10 Πανδ. 3.5.—Ἀνακριτὴς εἶνε ἡ θεωρία τοῦ Sturm, ὅτι αὐτὸς διαχειριστὴς ἀλλοτρίων πρέπει νὰ καταβάλλῃ τὴν ἐπιμέλειαν, ἣν ἤθελε καταβάλλει κατὰ τεκμήριον ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων. Ὅρθον εἶνε μόνον ὅτι ὁ διαχειριστὴς δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειρῇ πράξεις, ἅς ὁ κύριος δὲν συνηθίζει νὰ ἐπιχειρῇ. Ν. 13 § 1 Πανδ. 22.1. *Διευκρινεὶς ΚΑΧ. 11 § 208 ἐδ. 4.*

24) Ν. 5 § 14 Πανδ. 3.5.

25) Ν. 3 § 9 Πανδ. 3.5. Αἱ ἐξηγήσεις τοῦ Νόμου τούτου εἰσὶ ποικιλωτάται. Κατὰ τὸν Windscheid § 430 σημ. 6 ὁ διαχειριστὴς εὐθύνεται τότε μόνον διὰ ὅλον, ὅταν ἀνεῦ τῆς παρεμβάσεως αὐτοῦ τὸ πᾶν ἤθελεν ἀπολεσθῇ. Ἀλλὰ τί εἶνε «τὸ πᾶν»; Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 680: Ἐάν ἡ διαχείρισις σκοπῇ τὴν ἀπατροπὴν ἐπείγοντος κινδύνου ἀπειλοῦντος τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων, ὁ διαχειριστὴς εὐθύνεται μόνον ἐνεκὰ ὁλοῦ καὶ μεγάλης ἀμελείας.—Μόνον διὰ

1102-1300

171-15/6

Ἡ ἐγκρίσις τῆς διαχειρίσεως ἐν συνόλῳ δὲν αἶρει τὸ δικαίωμα τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων νὰ ζητήσῃ ἀποζημιώσιν ἐνεκὲν ἐλαττωμάτων ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα. 26

Τέλος ὁ διαχειριστὴς ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ τῷ κυρίῳ τῶν ὑποθέσεων ὅ,τι κατ' ἀκολουθίαν τῆς διαχειρίσεως εἰσέπραξεν. 27 *Κθ. 61*

6) Ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων δύναται ν' ἀποκρούσῃ διαχειρίσιν μὴ ὠφελίμως ἐπιχειρηθεῖσαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ μὴ ἐγκριθεῖσαν. Τότε δύναται νὰ ζητήσῃ ἐπανόρθωσιν τῆς προτέρας καταστάσεως. Ἀλλὰ πρέπει τὴν ἐνιαίως διεξαχθεῖσαν διαχείρισιν εἴτε ὁλόκληρον ν' ἀπορρίψῃ εἴτε ὁλόκληρον νὰ ἐγκρίνῃ. Ὅθεν δὲν τῷ ἐπιτρέπεται, τὰς μὲν εὐνοϊκῶς ἀποβάσας ἐπιχειρήσεις νὰ δεχθῇ δι' ἑαυτόν, τὰς δὲ μὴ εὐνοϊκῶς ἀποβάσας ν' ἀποκρούσῃ. 28

4. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν *actio contraria*, ὁ διαχειριστὴς ἔχει·

α) Τὰς αὐτὰς ἀξιώσεις ὥσπερ ὁ ἐντολοδόχος, ἐὰν ἡ διαχείρισις ᾗ τοῦ κυρίου ἐν τῷ ὄντι καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ. *Δικαιολογία ἀζητήτων συναφῶν ἀπορροῦσιν ἀμφοτέρωθεν. Κθ. 184. 642*

Ὅλον καὶ μεγάλην ἀμίλειαν εὐθύνεται καὶ ὁ ὡς κληρονόμος ἀποπερατῶν τῶν ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου ἀρξάμενον, N. 17 Kωδ. 2.18.

26) N. 8 Πανδ. 3.5.

27) N. 2—N. 18 § 4—N. 28 Πανδ. 3.5. Γρακ § 681 ἐδ. 2.—Ὁ διαχειριστὴς ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὰ εἰσπραχθέντα *indebita* (ἀχρεώστητα) ἐνεκὰ τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων. N. 22—N. 7 § 1 Πανδ. 3.5. Περὶ N. 18 § 3 Πανδ. 3.5. Περὶ τοκισμοῦ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XVIII τελ. 196.

28) Ἐπειδὴ ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων δύναται νὰ ἀποκρούσῃ τὴν διαχείρισιν, ἔπεται ὅτι ὁ διαχειριστὴς φέρει τὸν κίνδυνον τῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες μένουσιν αὐτῷ. N. 10 Πανδ. 3.5. Πομπώνιος. Si negotia absentis et ignorantis geras et culpam et dolum praestare debes: sed Proculus interdum etiam casum praestare debere, veluti si novum negotium, quod non sit solutus absens facere, tu nomine ejus geras: veluti venales novicios coemendo vel aliquam negotiationem incundo: nam si quid damnum ex ea re secutum fuerit, te sequetur, lucrum vero absentem: quod si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens pensare lucrum cum damno debet. [Ἐὰν διαχειρίζῃται τὰς ὑποθέσεις ἀπόντος καὶ ἀγνοοῦντος, ὀφείλεις νὰ παράσχῃς (ᾗτοι εὐθύνεσαι) καὶ ὅλον καὶ (πᾶν) πταίσμα. Ἀλλ' ὁ Πρόκλος (λέγει) ὅτι ὀφείλεις νὰ παράσχῃς καὶ τὰ τυχερά, ἐὰν λ. γ. νέαν πρᾶξιν, ἣν δὲν συνηθίζει ὁ ἀπὼν νὰ ποιῇ, σὺ διαχειρισθῇς ὀνόματι ἐκείνου' λ. γ. συναγοράζων νεκροὺς δούλους ἢ ἄλλην ἐμπορίαν ἀρχίζων] διότι, ἐὰν ἐκ τοῦ πράγματος τούτου ἐπέλθῃ ζημία, ἐπέρχεται διὰ σέ, τὸ δὲ κέρδος διὰ τὸν ἀπόντα. Ἐὰν εἰς τινας (ὑποθέσεις) γίνῃ κέρδος, εἰς τινας ζημία, ὁ ἀπὼν ὀφείλει νὰ συμψηφίσῃ τὸ κέρδος πρὸς τὴν ζημίαν].

ὀυποχρεωτικὴ διὰ τὸν διαχειριστὴν καὶ δὴ εἴτε ὡς ὠφέλιμος εἴτε ὡς
χρηθεῖσα. *Κ.Α. 505*

Ὅθεν ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων ὑποχρεοῦται τὰς οὕτω γενομένας
Κ.Β. 14. ΠΑ 402 δαπάνας ν' ἀποδώσῃ ἐντόκῳ²⁹ καὶ ν' ἀναλάβῃ τὰς ὑπὸ τοῦ διαχειρι-
στοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διαχειρίσεως ἀναληφθεῖσας ὑποχρεώσεις³⁰
πλὴν ἐὰν ὁ διαχειριστὴς ἔσχε τὸν ἐλευθέριον σκοπὸν νὰ παριτηθῇ τῆς
ἀναγωγῆς, ἥτοι νὰ ἐφάρθῃ τὸ ποσὸν τῶν δαπανῶν αὐτοῦ.³¹
Χρ. κ. Κ.Β. 104 Αἱ δαπάναι πρέπει ν' ἀποδίδωνται καὶ ὅταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
διαχειρίσεως δὲν ᾔτο εὐνεκόν.³²

Ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων εὐθύνεται ἕνεκα πταίσματος, λ. χ. κα-

29) N. 18 § 4 Πανδ. 3.5—Γρ.ΑΚ § 683 ἐδ. 1.

30) N. 2 Πανδ. 3.5 . . . justum est, si utiliter gessit, praestare ei, quid
eo nomine vel abest ei vel afuturum est [δικαίον εἶναι, ἐὰν διεχειρίσθῃ ὠφε-
λίμως, νὰ παράσῃ αὐτῷ (τῷ διαχειριστῇ) ὅ, τι τούτῳ τῷ δνόματι] (ἥτοι ἕνεκα
τῆς διαχειρίσεως) δὲν ἔχει ἢ δὲν θὰ ἔχῃ]. Ἐπίσης ἀντιμισθίαν ἐν τῷ συνήθει
μέτρῳ, ὅταν πρόκειται περὶ τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν, αἵτινες συνήθως παρέχονται
ἐπὶ ἀνταλλάγματι. Γερμ. Νομολογία.

31) Ὁ διαχειριστὴς δὲν ὀφείλει ἰδιαιτέρως νὰ ἰσχυρισθῇ καὶ νὰ ἀποδείξῃ,
ὅτι τὰς δαπάνας διὰ τὰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις ἐποίησε «animo recipiendi»
(προθέσει: ἀναλήψεως τῶν δαπανηθέντων). Μᾶλλον δὲ εἶνε ἔργον τοῦ κυρίου τῶν
ὑποθέσεων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ δαπάνη ἐγένετο donandi animo (προθέσει: δω-
ρεᾶς). Πρβ. N. 4 Πανδ. 3.5. 'Ἄλλ' ὅταν βεβαίως γονεῖς διατρέψωσιν ἢ
ποιῶσιν ἄλλας παροχὰς πρὸς τὰ ἄμεσα αὐτῶν τέκνα, αἵτινες ἐν τῷ βίῳ
λογίζονται ὡς ἐλευθεριότητες, τότε, ἐὰν ἀξιώσιν ἀποζημιώσιν, πρέπει νὰ ἀπο-
δείξωσιν οἱ γονεῖς ὅτι εἶχον τὸν animus recipiendi κατὰ τὴν δαπάνην. N. 33
Πανδ. 3.5—N. 50 Πανδ. 10.2—N. 11 Κωδ. 2.18, πρβ. N. 15 Κωδ. 1.18—
Γερμ. Ἀκυρωτικὸν Χ σελ. 117.—Κατὰ Γρ.ΑΚ § 685. Ὁ διαχειριστὴς δὲν
ἔχει ἀξίωσιν, ἐὰν δὲν εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ κυρίου τῶν ὑπο-
θέσεων ἀποζημιώσιν. Ἐὰν γονεῖς ἢ πάπποι διατρέψωσι τοὺς κατιόντας αὐτῶν
ἢ οὗτοι ἐκείνους, ἐν ἀμφιβολίᾳ τεκμαίρεται ὅτι λείπει ἡ πρόθεσις νὰ ζητηθῇ
ἀποζημιώσις παρὰ τοῦ διατραφέντος.

32) N. 21 Πανδ. 3.5 veluti si frumentum aut vinum familiae paraverit
idque casu quodam interierit, forte incendio ruina. Sed ita scilicet hoc
dici potest si ipsa ruina vel incendium sine vitio ejus acciderit [οἶον ἐὰν σί-
τον ἢ οἶνον ἡτοίμασε διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ ταῦτα ἀπώλοντο τυχαίως, λ. χ.
διὰ πυρκαϊᾶς, διὰ καταπτώσεως τοῦ κτιρίου. Ἄλλ' οὕτω μόνον δύναται νὰ
ρηθῇ τοῦτο, ἂν αὐτὴ ἡ πυρκαϊὰ ἢ ἡ κατάπτωσις ἐγένετο ἄνευ ἐλαττώματος
αὐτοῦ]. N. 9 § 1 Πανδ. 3.5.

παστρέφει τὰ ἱκρίώματα καὶ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ διαχειριστοῦ, ἅτινα κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εὐρίσκει ἐν τῷ κτήματί του.

6) Ἐν ἡ διαχείρισις δὲν ἐπεχειρήθη ὠφελίμως καὶ δὲν ἐνεκρίθη, ὁ διαχειριστὴς δύναται κατὰ τοσοῦτον νὰ ζητήσῃ ἀποζημιώσιν, ἐφ' ὅσον ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων κατέστη πλουσιώτερος ἐξ αὐτῆς.^{33 34}

§ 123. Ἀλλότριαι ὑποθέσεις δι' ἴδιον λογαριασμόν.

Ἐντελῶς διάφορος τῆς διαχείρισεως ἀλλοτρίων ὑποθέσεων δι' ἄλλοτριον λογαριασμόν εἶνε ἡ φροντίς ὑποθέσεων, αἵτινες ἀντικειμενικῶς εἶνε ἀλλότριαι (re ipsa aliena) δι' ἑαυτόν.

Καὶ ὁμοῦ ἐφηρμοζοντο καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὸ Ἑλλ. κτὼν si quis negotia alterius gesserit καὶ αἱ ἀγωγαὶ negotiorum gestorum.

Ὅθεν ἐχορηγοῦντο αἱ ἀγωγαὶ αὗται·

1. Ἐάν τις ἐν γνώσει καὶ κερδοσκοπικῶς ἐπεμελεῖτο ἀλλοτρίας ὑποθέσεως δι' ἑαυτόν.³⁵ Ὁ κύριος τῆς ὑποθέσεως ἔχει τότε τὴν εὐθεΐαν Ν. 5 Π. (3.5) Ἁρμ. διὰ δικαστῆ ἀντιγράψαι· μεταγραφὴ αὐτῆς ἐστὶν ἀρ. 11 Β. 146.

33) arg. N. 5 § 5 Πανδ. 3.5. Πρβ. ΓρΑΚ § 684 ἐδ. 1.

34) Ἐάν ὁ κύριος τῶν ὑποθέσεων ἦτο ἀνήλικος, μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ δύναται νὰ ἐναχθῇ. N. 5 § 2—N. 36 Πανδ. 3.5. N. 2 Κωδ. 2.18. Τοῦτο εἶνε ἀνάμνησις τῆς ἀντιλήψεως τῆς διαχείρισεως ἀλλοτρίων ὡς αἰνεῖ συναλλάγματος· οὐσιαστικοὶ λόγοι δὲν ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τοῦ κανόνος. [Ἐν Ἑλλάδι δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 7 τοῦ Νόμου τῆς 17 Αὐγ. 1861 περὶ ἐπιτροπείας, ὑποστηρίζεται ἡ ἀντίθετος λύσις. Κρασσᾶ Οἰκον. § 298 σημ. 3 καὶ 9 ἐκδ. 6', ἀλλ' ὁ Κρασσᾶς δὲν θίγει τὸ ζήτημα, ἂν ὁ νεώτερος Νόμος διὰ τοῦ ἄρθρ. 7, ὅπερ εἶνε αὐτονόητος γενικὴ ἀρχή, ἐννοεῖ νὰ καταργήσῃ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ N. 5 § 2 Πανδ. Νομίζω οὐχί. Γεωρ. Δυσκοῦν.]

1) N. 5 § 5 Πανδ. 3.5. Οὐλπιανός. Sed et si quis negotia mea gessit non mei contemplatione sed sui lucri causa, Labeo scripsit suum eum potius quam meum negotium gessisse — qui enim deprædandi causa accedi suo lucro, non meo commodo studet — sed nihilo minus, immo magis et is tenebitur negotiorum gestorum actione. Ipsi tamen si circa res meas aliquid impenderit, non in id quod ei abest, quia improbe ad negotia mea accessit, sed in quod ego locupletior factus sum habet contra me actionem. [Ἀλλὰ καὶ ἐάν τις διεχειρίσθῃ τὰς ἐμὰς ὑποθέσεις οὐχὶ ἀποβλέπων εἰς ἐμέ, ἀλλ' ἐνεκεν ἰδίου αὐτοῦ κέρδους, ὁ Λαβέων ἔγραψεν, ὅτι διεχειρίσθῃ μᾶλλον ἰδιαν αὐτοῦ ὑποθέσιν ἢ ἐμήν· διότι ὁ γὰρ ἐν λεηλασίᾳ ἐπιχειρήσας (τὰς ἐμὰς ὑποθέσεις) σπουδάζει διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ κέρδος, οὐχὶ διὰ τὴν ἐμήν ὠφέλειαν.

ἀγωγὴν τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων (actio negotiorum gestorum directa) πρὸς λογοδοσίαν καὶ ὑπόδοσιν τῶν ληφθέντων κατ' ἀκολουθίαν τῆς διαχείρισεως ἢ κατὰ τὴν ἐπιλογὴν αὐτοῦ πρὸς ἐπανάρθωσιν τῆς πρῶην καταστάσεως. Ὁ δὲ διαχειριστὴς δύναται διὰ τῆς ἀντιθέτου ἀγωγῆς (actio contraria) νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τῶν δαπανῶν αὐτοῦ μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων, ἐὰν οὗτος οἰκαιοποιητῇ τὸ προῖόν τῆς ὑποθέσεως.

ΚΒ. 14. 2. Ὁ διαχειρισθεὶς ἀλλοτρίως ὑποθέσεις πιστεύων ὅτι ἦσαν ἰδίαί, εἶνε ἀδύνατον νὰ θεωρηθῇ, καθ' ἃ πολλοὶ φρονοῦσιν, ἀπλῶς ὡς ἀντιπρόσωπος ἐκείνου, ᾧ τινι ἀνήκει ἀντικειμενικῶς ἡ ὑπόθεσις. Τοῦτο ἤθελεν ἐπιβαρύνει καὶ τὸν διαχειριστὴν καὶ τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων διὰ τοιαύτης εὐθύνης, δι' ἣν ἐλλείπουσιν οὐσιαστικοὶ λόγοι, καὶ ἀφ' ἐτέρου ἤθελε δεινῶς ἀντιφάσκει πρὸς ἀνεγνωρισμέναις νομικαῖς ἀρχαῖς, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ καλοπίστου νεμέως ἀλλοτρίων πραγμάτων.

Ἄλλ' ἐπίσης ἀνυπόστατος εἶνε ἡ δόξα, ἡ ἄρνούμενη τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀγωγῶν τῆς διαχείρισεως ἀλλοτρίων ἐν τῷ θέματι τούτῳ.¹ Ἐπιτρέπονται δὲ αἱ ἀγωγαὶ αὗται ὑπὸ ἰδιαιτέραις περιστάσεως.²

Οὐδὲν ἦτον μᾶλλον καὶ οὗτος ἐνέχεται διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς διαχείρισεως ἀλλοτρίων. Αὐτὸς ὅμως ἔχει ἀγωγὴν κατ' ἐμοῦ, ἐὰν ἐδαπάνησέ τι εἰς τὰ ἐμὰ πράγματα, οὐχὶ δι' ὅσα ἐδαπάνησε, διότι κακοπίστως ἐπελήφθη τῶν ὑποθέσεων μου, ἀλλὰ δι' ὅτι ἐγὼ ἐγενόμην πλουσιώτερος]. Ἄλλως τε ὁ κακοπίστος νομεὺς ἀλλοτρίων πραγμάτων ἐνεκα δαπανῶν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἔχει μόνον δικαίωμα παρακρατήσεως. Κατὰ ΓρΑΚ § 687 ἐδ. 2, ἐὰν ὁ νομεὺς μεταχειρίζεται ἀλλοτρίαν ὑπόθεσιν ὡς ἰδίαν, καίπερ γινώσκων ὅτι δὲν δικαιοῦται πρὸς τοῦτο, ὁ κύριος τῆς ὑποθέσεως δύναται νὰ ἐνασκήσῃ τὰς ἀζηώσεις αὐτοῦ ὡς ἐκ διαχείρισεως ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὑποχρεοῦται τότε νὰ ἀποδώτῃ καὶ πᾶν ὅ,τι περιῆλθεν αὐτῷ ἐκ τῆς διαχείρισεως κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀποδόσεως ἀδικηολογήτου πλουτισμοῦ.

2) Köllner. Ἀντιθέτως Vangerow § 664.

3) Τὸ κύριον χωρίον εἶνε ὁ περίπυστος Ν. 48 Πινδ. 3.5. Ἀφρικανός.
 * Si rem quam servus venditus subripuisset a me venditore, emptor venderit eaque in rerum natura esse desierit, de pretio negotiorum gestorum actio mihi danda sit, ut dari deberet, si negotium, quod tuum esse existimares, cum esset meum, gessisses: sicut ex contrario in me tibi daretur, si, cum hereditatem quæ ad me pertinet tuam putares, res tuas proprias legatas solvisses, quandoque de ea solutione liberarer. [Ἐν τῷ πράγματι.

α) Ἐάν τις ἐξεποίησε καλοπίστως ἀλλότριον πρᾶγμα ὡς ἴδιον καὶ πλουτίσθῃ ἐκ τοῦ τιμήματός, ὁ κύριος τοῦ πράγματος, ἐάν ἐνεκαυχάων περιστατικῶν ἀπεκόπη αὐτῷ ἡ διεκδίκησις, ἔχει ἀγωγὴν διαχειρίσεως ἀλλοτρίων εὐθείαν κατὰ τοῦ ἐκποιήσαντος διὰ τὸ ποσὸν τοῦ πλουτισμοῦ.⁴

β) Ἐάν εἰκαζόμενος κληρονόμος ἀπῆλλαξε τὸν ἀληθῆ κληρονόμον ποχρεώσεως βαρυνούσης τὴν κληρονομίαν, ἅτε ἐκπληρώσας αὐτὸς (ὁ εἰκαζόμενος κληρονόμος) τὴν ὑποχρέωσιν, ἔχει τὴν ἀντίθετον ἀγωγὴν τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων κατὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου μέχρι οὗ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ τούτου.⁵ ΚΓ. 426

*Ἄρχαι· κρίνουν μὴ εὐχεθούσης ἐξαρτίσεως διαχειρίσεως.
ΚΑ. 406. ΚΔ. 113*

Ὅπερ ὑπεξήρесе παρ' ἐμοῦ τοῦ πωλητοῦ ὁ πωληθεὶς δούλος, ὁ ἀγοραστὴς ἐπώλησε καὶ ἔπαυσε τὸ πρᾶγμα τοῦτο νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ φύσει (κατεστράφη), πρέπει νὰ μοι δοθῇ ἀγωγὴ διαχειρίσεως ἀλλοτρίων (εὐθεῖα) περὶ τοῦ τιμήματος κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦ δούλου), ὅπως ἔπρεπε νὰ μοι δοθῇ (καὶ ὅταν διεχειρίσθης ὑπόθεσιν), ἣν ἐνόμιζες σὴν, ἐνῷ ἦτο ἐμή. Ὅπως καὶ ἀντιθέτως δοθήσεται σοὶ ἀγωγὴ κατ' ἐμοῦ, ἐάν νομίζων ὡς σὴν τὴν κληρονομίαν τὴν ἀνήκουσαν ἐμοί, τὰ ἴδια σου πρᾶγματα κληροδοτήθῃεντα κατέβαλες (τοῖς κληροδοχῇσι), ἐφ' ὅσον ἐκ τῆς καταβολῆς ταύτης ἐλευθερῶμαι]. Πρβ. Ν. 3 Κωδ. 3.32. Οὐχὶ σπανίως ἐκγενικεύουσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀφρικανοῦ. Ὁ Dankwardt εἶνε ὁ μᾶλλον ἐκγενικεύων. Κατ' αὐτὸν ὁ διαχειριζόμενος ἀλλοτρίαν περιουσίαν χωρὶς νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸ ὑποκείμενον τῆς περιουσίας ταύτης, εἴτε ἐν γνώσει, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ διαχειρίζεται, εὐθύνεται ἐκ τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου γεγονότος πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς περιουσίας, ὥσπερ procurator omnium bonorum τούτου (δηλ. τοῦ ὑποκειμένου τῆς περιουσίας), ἐφ' ὅσον ἡ πράξις αὐτοῦ θίγει ἀντικειμενικῶς τὸ ὑποκείμενον τῆς περιουσίας. Ἡ δὲ αὕτη ἐφαρμοζομένη, πλήρως ἤθελεν ἀναγᾶγει εἰς παραδόξους συνεπείας. Πρβ. Windscheid § 431 σημ. 18—Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XIII σελ. 184.

4) Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παρεῖχον ὁ Ἀφρικανὸς καὶ ὁ Τουλιανὸς καὶ *condictio* Ν. 23 Πανδ. 12.1. Ἀπεπειράθησαν διαφορὰς τρόπους διὰ νὰ εὐρωσι πρακτικὴν μορφήν καὶ δικαιολογίαν δι' ἐκεῖνο, ὅπερ ἐθεώρουν ὡς ἐπιεικές. Πρβ. ΓρΑΚ § 816 ἐδ. 1. Ἐάν μὴ δικαιοῦμενος διαθέσῃ ἀντικείμενόν τι, ἡ δὲ διάθεσις εἶνε ἰσχυρὰ ἀπέναντι τοῦ δικαιοῦμένου, ὑποχρεοῦται ὁ μὴ δικαιοῦμενος νὰ ἀποδόσῃ εἰς τὸν δικαιοῦμενον τὰ ληφθέντα ἐκ τῆς διαθέσεως.

5) Πρβ. Ν. 48 Πανδ. 3.5.—Ν. 14 § 11—Ν. 32 Πανδ. 11.7—Ν. 50 § 1 Πανδ. 5.3.

VI. Ἑταιρεία.

ΚΖ. 381-6v.

§ 124. Ἐννοία καὶ εἶδη τῆς συμβάσεως τῆς ἑταιρείας.

*Ἐννοία αὐτῆς καὶ τῆς ἐταιρείας*Ἑταιρεία¹ (societas) εἶνε ἡ συμβατικὴ κοινωνία περιουσίας.α) Ἡ κοινωνία τῆς περιουσίας δὲν συνίσταται ἀναγκαίως ἐν τῇ συγχυριότητι μᾶλλον δὲ ἀρκεῖ, ἂν δι' ἀμοιβαίων ὑποχρεώσεων καθορίζεται ἡ χρησιμοποίησις πρὸς κοινούς σκοπούς καὶ ἰδίως ἡ διανομὴ κέρδους καὶ ζημίας.²

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ σκοποὶ τῆς ἑταιρείας εἶνε χρηματικοὶ ἤτοι ἀπόκτησις ἢ συντήρησις περιουσίας· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε οὐσιώδες. Ὑπάρχουσι πολυάριθμοι ἑταιρεῖαι ἔχουσαι ἄλλους σκοπούς, λ. χ. κοινωνικὴν συνάθροισιν ἢ ἐπιστημονικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς τάσεις. Ἄλλ' ἑταιρεῖαι πρὸς ἀθέμιτους σκοπούς εἰσὶν ἀθέμιτοι καὶ ἄκυροι.

β) Πρὸς τούτοις εἶνε ἀνγκαῖα ἡ ἑταιρικὴ σύμβασις, ἥτις ὡς ἄτυπος δύναται νὰ συναφθῇ καὶ σιωπηρῶς. Κοινωνία περιουσίας, μὴ στηριζόμενα ἐπὶ συμβάσεως, ἀλλὰ παραχθεῖσαι τυχὸν διὰ κληρονομίας, κληροδοσίας ἢ τυχαίως δὲν ἀποτελοῦσιν ἑταιρείας. Φυσικῶς ὅμως δύναται νὰ προστεθῇ εἰς ταύτας σύμβασις ἑταιρικὴ.³Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς συμβάσεως ἑταιρείας εἶνε ὁ *animus contrahendae societatis*, ἥτοι ἡ πρόθεσις νὰ συνεργασθῶσιν οἱ συμβαλλόμενοι ὡς σύντροφοι.⁴ Ὅθεν δὲν ὑφίσταται ἑταιρεία, ὅταν ὁ ἕκτορος

1) Τίτλος Εἰσηγ. 3.25—Πανδ. 17.2—Κωδ. 4.37.

2) Ν. 58—Ν. 74 Πανδ. 17.2.

3) Ν. 32 Πανδ. 17.2. Οὐλπιανός. *Nam cum tractatu habito societas coita est, pro socio actio est, cum sine tractatu in re ipsa et negotio communitor gestum videtur* [διότι ὅταν συνήφθῃ ἡ ἑταιρεία γενομένης συμβάσεως, χωρεῖ ἡ ἀγωγή τῆς ἑταιρείας, ὅταν δὲ ἄνευ συμφωνίας ἐν αὐτῇ τῷ πράγματι καὶ κοινῶς γεγόμενον φαίνεται]. Ν. 31—Ν. 33—Ν. 34 Πανδ. 17.2.4) Ἀναλόγως τῆς προθέσεως τῶν συμβαλλομένων τὰ αὐτὰ πραγματικὰ γεγονότα ἀποτελοῦσιν ὅτε μὲν ἑταιρεῖαν, ὅτε δὲ ἄλλην δικαιοπραξίαν. Ν. 44 Πανδ. 17.2. Οὐλπιανός. *Si margarita tibi vendenda dederō ut si ea decem vendidisses, redderes mihi decem, si pluris quod excedit tu haberes, mihi videretur, si amino contrahendae societatis id actum sit, pro socio esse actionem, si minus, praescriptis verbis.* [Ἐάν σοι δώσω μαργαρίτας πρὸς πώλησιν, ἵνα εἰάν πωλήσῃς αὐτοὺς δέκα μοι ἀποδώσῃς δέκα, εἰάν πέραν τῶν 10, τὸ περι-

ὑπόσχηται τῷ ὑπαλλήλῳ του, ὁ ἐργοστασιάρχης τοῖς ἐργάταις πλὴν τοῦ μισθοῦ καὶ μέρος ἐκ τῶν κερδῶν.⁵ οὐδὲ πᾶκτωσιν μερικὴν ἀποτελεῖ ἡ σχέσις αὕτη.⁶ Ἐνταῦθα ἐλλείπει ἡ πρόθεσις τῆς ἐταιρείας.

Αἱ ἐταιρεῖαι διαίρουσιν εἰς εἶδη ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς κοινωνίας τῆς περιουσίας.

α) Ἡ μᾶλλον εὐρεῖα εἶνε ἡ καθολικὴ ἐταιρεία (societas *communis omnium bonorum*).⁷ Ἐπεκτείνεται δὲ εἰς πᾶν ὅ,τι ἔχουσιν οἱ ἐταῖροι κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνάψεως τῆς ἐταιρείας καὶ ὅ,τι κατόπιν ἀποκτῶσιν εἴτε δι' ἐργασίας εἴτε ἄλλως, λ. χ. διὰ κληρονομίας καὶ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὰ χρέη τῶν ἐταίρων. Ἀλλ' οὔτε αἱ ἐξ ἀδικημάτων ἀποκτήσεις τῶν ἐταίρων, οὔτε αἱ ἐξ ἀδικημάτων ὀφειλαὶ αὐτῶν ἀφορῶσι τὴν ἐταιρείαν. *Κατὰ τὴν ἐταίρειαν οὐκ ἔστιν ἀποκτῆσαι ἀποκτῶντος. Ζηλοδαν*

6) Ἡ γενικὴ ἐταιρεία πορισμοῦ (societas quaestus) περιλαμβάνει πᾶν εἰσόδημα τῶν ἐταίρων,⁸ φυσικῶς δὲ καὶ τὰ σχετικὰ χρέη, ἀλλ' οὐχὶ τὰς ἐφ' ἅπαξ αὐξήσεις κεφαλαίου, λ. χ. διὰ κληρονομιῶν, διὰ λαχείων. *Κατὰ τὴν ἐταίρειαν πορισμοῦ ἔστιν ἀποκτῆσαι ἀποκτῶντος. Ζηλοδαν*

Τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς ἐταιρείας οἱ νεώτεροι ὡς γενικὰς ἐταιρείας ἀντιτάττουσι πρὸς τὰς μερικὰς.

Ἡ ἀρχαία ἐταίρεια ἐστὶν ἐν κοινῇ ἀποκτῶντος καὶ ἀποκτῶντος. Ζηλοδαν

πλέον νὰ ἔχῃς σύ, μοὶ φαίνεται, ὅτι ἐὰν τοῦτο ἐγένετο ἐν τῇ προθέσει συνάψεως ἐταιρείας, ὑπάρχει ἀγωγή pro socio (ἐκ τῆς ἐταιρείας), ἐὰν δὲ μὴ (ὑπάρχει πρόθεσις), ὑπάρχει ἀγωγή τῶν προγεγραμμένων συμφώνων (praescriptis verbis)]. Φυσικὰ ἡ πρόθεσις πρέπει νὰ συνάγῃται ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κοινωνικῆς θέσεως (λ. χ. ἱερεὺς) τῶν συμβαλλομένων δύναται οὐχὶ σπανίως νὰ δοθῇ λαβὴ πρὸς εὐρεσιν τῆς προθέσεως, Γερμ. Νομολογία.

5) Γερμ. Νομολογία.

6) Ἀνωτέρω § 111. Κεὶ ἡ σχέσις αὕτη δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς ἐταιρείαν Ν. 52 § 2 Πανδ. 17.2.

7) Ν. 1 § 1—Ν. 2—Ν. 3—Ν. 5—Ν. 52 § 16—Ν. 50—Ν. 65—Ν. 73 Πανδ. 17.2.

8) Τὰ πράγματα τῶν ἐταίρων ἐπὶ καθολικῆς ἐταιρείας ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας καθίστανται ἀμέσως κοινὰ ἄνευ ἰδιαίτερας παραδόσεως. Ἀνωτέρω I § 211. Ὁ κανὼν οὗτος πρέπει νὰ ᾔτο ἀρχαῖον ἔθιμον· οἱ Ρωμαῖοι Νομικοὶ ἐξήγγον αὐτὸν τεκμαίρομενον ἀντιφώνησιν νομῆς (constitutum possessorium).—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 310 ἡ καθολικὴ ἐταιρεία ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας εἶνε

ἄκυρος.

9) Ν. 7—Ν. 13 Πανδ. 17.2.

γ) Εἰς τὰς μερικὰς ἐταιρείας ἀνήκουσιν αἱ συνενώσεις πρὸς ἐνάσκησιν ἐπιτηδεύματος¹⁰ ἰδίως τῆς ἐμπορίας, ἐμπορικαὶ ἐταιρεῖαι. Πρὸς τοῦτοις αἱ λεγόμεναι τυχαῖαι ἐταιρεῖαι, δηλ. συνενώσεις γινόμεναι διὰ τινας μόνον ἐπιχειρήσεις.¹¹

§ 125. Ἐξέλιξις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου τῶν ἐταιρειῶν.

Αἱ γνῶμαι τῶν νεωτέρων περὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ρωμαϊκῆς ἐταιρείας διαίρουνται.

Συμβάσεις ἐταιρείας παρουσιάζονται νῦν ἐν τῇ ἐμπορίᾳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ. Παρόμοιον τι συνέβαινε καὶ ἐν Ῥώμῃ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Δημοκρατίας καὶ ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὅθεν φαίνεται πιθανὴ ἡ θεωρία, ὅτι καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ αἱ ἐμπορικαὶ ἐταιρεῖαι ἦσαν αἱ πρωταγωνιστοῦσαι. Ἐν τούτοις εἶνε πεπλατημένη. Αἱ πρῶται ἀφορμὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου τῶν ἐταιρειῶν ἦσαν ἄλλαι.

Ἀποδείξις τούτου εἶνε ὅτι ἡ ἀγωγή pro socio ἐχρηγήθη ἐπὶ τῆς καθολικῆς ἐταιρείας (societas omnium bonorum) καὶ ὅτι τὰ πραιτωρικὰ Ἐδικτα ἀφείωρον ταύτην τὴν μοσφὴν τῆς ἐταιρείας.

Ἄλλ' ἡ καθολικὴ ἐταιρεία δὲν ἔχει ἐμπορικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' οἰκογενειακὸν καὶ ἀγροτικόν. Ὡς δὲ ἐκ πολυαριθμῶν μαρτυριῶν πιστοῦται, συνέπτετο πρὸς τὴν κοινωνίαν τῶν συγχληρονόμων, ἰδίως τῶν ἐξ ἀρενογονίας, ἥτοι ἀπέτελει τὴν δύναμις συσῆψεως—consortium—ἐξαχολούθησιν αὐτῆς πρὸς ῥαβνὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κληρονομιαίων, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ πρὸς ἐνοπλεν κοινωνίαν συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας κυρίως κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ληστῶν καὶ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν πολεμίων.

Αἱ ρωμαϊκαὶ societates omnium bonorum δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς γερμανικὰς Ganerbschaften, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι αἱ τελευταῖαι ἦσαν νομικῶς ἀδιάλυτοι. Τοῦνχάντιον αἱ ρωμαϊκαὶ ἐταιρεῖαι omnium bonorum διέμενον πράγματι μὲν ἐπὶ γενεάς ἀλλὰ νομικῶς ὑφίστατο τὸ δικαίωμα μονομεροῦς διαλύσεως (προμηνήσεως) καὶ ἀπὸσθένουντο κατὰ τὸν θάνατον ἐκάστου τῶν ἐταίρων, ἀναμφιβόλως ἵνα ἀνανεωθῶσι μετὰ τῶν κληρονόμων.

Ἐπειδὴ αἱ ἐταιρεῖαι ἦσαν οἰκογενειακαὶ κοινωναί, ἐγεννήθη ἡ ἰδέα, ὅτι μετὰ τῶν ἐταίρων ἐπικρατεῖ jus fraternitatis (δικαίον ἀδελφότητος), τὸ ὁποῖον ὅμως ἐπὶ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν οὐδόλως παρατηρεῖται.¹

Πρὸς τοῦτοις διὰ τοὺς omnium bonorum ἦτο φυσικὸν καὶ ἐχρηγεῖτο ὑπὸ τοῦ Πραιτωρος τὸ εὐεργέτημα τῆς Εὐπορίας. Ἐπὶ πόσον τοῦτο πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐταιρειῶν, ἦτο ἤδη ἀμφίβολον καὶ παρὰ Ῥωμαίους.

10) N. 52 § 5 Πανδ. 17.2.

11) N. 5 Πανδ. 17.2.

1) N. 63 Πανδ. 17.2

Ἐπίσης ὁ οἰκογενειακὸς χαρακτήρ τῆς παλαιᾶς *societas* εἶνε ἡ αἰτία, δι' ἣν οἱ ἑταῖροι εὐθύνονται μόνον διὰ συγκεκριμένον πταίσμα (*culpa in concreto*).² Διὰ τὰς ἐμπορικὰς ἑταιρείας δὲν ἀρμόζει ὁ κανὼν οὗτος, καὶ περ κατὰ παράδοσιν μεταβιβάσθεις εἰς αὐτάς.³

Ἀκόμη ἐπὶ Αὐτοκρατορίας ἦτο πολλαπλῶς ἐν χρήσει ἡ ἑταιρεία *omnium bonorum*, ἀλλ' ἤδη πρὸ πολλοῦ δὲν ἦτο ἡ ἐξάρχουσα. Ὅθεν ὁ Σαβῖνος εἰδέχθη, ὅτι, ἂν συσταθῇ ἑταιρεία ἄνευ εἰδικωτέρου καθορισμοῦ τοῦ εἶδους αὐτῆς, ἐννοεῖται συσταθεῖσα ὡς γενικὴ ἑταιρεία πορισμοῦ.⁴ Εἶνε προφανές, ὅτι ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ καὶ τὸ τεκμήριον τοῦτο δὲν ἐφαρμόζεται· διότι σήμερον γενικαὶ ἑταιρεῖαι· εἴτε περιουσίας (*omnium bonorum*) εἴτε πορισμοῦ (*quaestus*) σπανιότατα παρουσιάζονται.

§ 126. Συνεισφοραί, συμμεθέξεις, ἀμοιβαῖαι ὑποχρεώσεις τῶν ἑταίρων.

Περὶ τῶν συνεισφορῶν, τῶν μερισμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἑταίρων ἰσχύουσι· πρῶτον μὲν αἱ συμφωνίαι τῆς ἑταιρικῆς συμβάσεως,

2) Ἀνεπαρκὴς εἶνε ἡ ἐξήγησις τοῦ Γαίου ἐν Ν. 72 Πανδ. 17.2 *quia qui parum diligentem sibi socium adquiret de sequeri debet* [διότι ὁ ἀποκτῶν ἐαυτοῦ συνεταιρὸν ὀλίγον ἐπιμέλῃ, ἐαυτὸν πρέπει νὰ αἰτιάται]. Ὁ λόγος οὗτος δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ πάσης συμβάσεως.

3) Ὁ κανὼν οὗτος μεταγωγέσθῃ καὶ εἰς τὸν Γρ. Ἑμπ. Κωδ. § 94 καὶ εἰς τὸν ΓρΑΚ § 708. [Ὁ Ἑλλ. Ἑμπ. Νόμος δὲν περιέχει εἰδικὴν διάταξιν περὶ εὐθύνης τῶν ἑταίρων, ἀλλ' ἐφαρμόζονται τὰ ἐν τῷ Ἀστικῷ Δικαίῳ κρατοῦντα, ἥτοι ἐν τῷ ΡΔ].

4) Ν. 7 Πανδ. 17.2. Τοῦτο ἐξάγει ὁ Σαβῖνος (οὗτινος ἀναφέρει τὴν γνώμην ὁ Οὐλπιανός) ἐκ τοῦ δικαίου τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν. Ἡ ρῆσις οὐδὲν ἀποδεικνύει ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Pernice (Labeo I σελ. 443), ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ἑταιρεία ἐγεννήθη ἐν τῷ ἐμπορικῷ δικαίῳ. [Σημειωτέον ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἀπῆντων καὶ ἀπαντῶσι μεταξὺ ἀδελφῶν ἢ ἄλλων στενῶν συγγενῶν, ὡς συγχληρονόμων καθολικαὶ ἑταιρεῖαι· ἀπάσης τῆς περιουσίας πρὸς ἐμπορίαν καὶ μάλιστα ἐπὶ Τουρκοκρατίας σχεδὸν πᾶσαι αἱ ἐλληνικαὶ ἐμπορικαὶ ἑταιρεῖαι ἦσαν οἰκογενειακαί· καὶ ὅπου δὲ τὰ μέλη τῆς ἑταιρείας δὲν ἦσαν συγγενεῖς, ὅμως μετὰ τὴν σύναψιν τῆς ἑταιρείας καὶ ἐνεκ τούτης ἐθεωροῦντο ὡς συγγενεῖς· ὅθεν ὠνομάζοντο καὶ σύντροφοι. Ὁρθότερον λοιπὸν φαίνεται μοι ὅτι ἀρχικῶς ἐν Ρώμῃ αἱ ἑταιρεῖαι ἦσαν οἰκογενειακαὶ καὶ ἐμπορικαί. Ἡ ὑπαρξὶς ἀπλῶν οἰκογενειακῶν ἑταιρειῶν ἄνευ προθέσεως ἐμπορίας ἦτο περιττή, ἀφοῦ ὑπῆρχεν ἡ ἀπλῇ κοινωνία συνισταμένη ἄνευ συμβάσεως μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἥτις πληρέστατα ἐπέσκει πρὸς ἀπλὴν διαχείρισιν τῶν οἰκογενειακῶν ὑποθέσεων. Γεωρ. Δουδουν.].

ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται νομικοὶ κανόνες ἀναγκαστικοί, καὶ δευτέρως οἱ ὅρισμοι τοῦ Νόμου.

1. Αἱ συνεισφοραὶ τῶν ἐταίρων συνίστανται εἰς πράγματα (χρήματα ἢ χρηματικὴν ἀξίαν ἔχοντα ἄλλα πράγματα) εἴτε εἰς ὑπηρεσίας. Ἐπιτρέπεται δὲ ἵνα εἰς ἐταιρὸς συνεισφέρει ἅπλως ὑπηρεσίας ἢ ἅπλως κεφάλαια.¹

Αἱ συνεισφοραὶ εἴτε καθίστανται συγκυριότητος τῶν ἐταίρων (societas quoad sortem, ἐταιρεία συγκυριότητος) εἴτε χρησιμεύουσι τοῖς σκοποῦς τῆς ἐταιρείας ἄνευ μεταβολῆς κυριότητος (societas quoad usum, ἐταιρεία συγχρήσεως).—Ἐν ἐλλείψει εἰδικῆς συμφωνίας ἐπὶ συνεισφορᾷ χρημάτων, ἄλλων ἀντικαταστατῶν καὶ πραγμάτων δοθέντων ἐπὶ ἀποτιμῇσει εἰκάζεται ἡ συγκυριότης, ἄλλως οὐχί.²

2. Ὅταν ἐμιλῶμεν περὶ κέρδους ἢ ζημίας τῆς ἐταιρείας, δὲν ἀποβλέπομεν εἰς τὸ πόρισμα ὑποθέσεων τινων αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὸ τελικὸν πόρισμα κατὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐταιρείας.^{3,4}

Ὡς κέρδος νοεῖται τὸ ποσόν, καθ' ὃ τὸ εἰς τὴν ἐταιρείαν συνεισφερθέν κεφάλαιον νῦξινσε, ζημία δὲ τὸ ποσόν, καθ' ὃ τοῦτο ἐμειώθη, καὶ τὸ ποσόν, ὅπερ πρὸς τούτοις τυχὸν ἀπαιτεῖται πρὸς κάλυψιν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς ἐταιρείας.

1) N. 1 Κωδ. 4,37.—ΓρΑΚ § 706 ἐδ. 3.

2) Οἱ κανόνες οὗτοι ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς γενικὰς ἀρχὰς Vangerow 651 σημ. 2. Πρὸς Γερμ. Ἐμπ. Κωδ. § 91.—ΓρΑΚ § 706 ἐδ. 2. Ἀντιδρῶν ξεῖ ὁ Windscheid § 405 σημ. 13.

3) N. 30 Πανδ. 17,2. neque enim lucrum intellegitur nisi omni damno deducto neque damnum nisi omni lucro deducto, [ὅτι οὐδὲ κέρδος νοεῖται, ἐὰν μὴ ἀφαιρεθῇ πᾶσα ζημία, οὔτε ζημία, ἐὰν μὴ ἀφαιρεθῇ πᾶν κέρδος] § 2 Εἰσηγ. 3,25 quod ita intellegi oportet ut si in aliqua re lucrum, in aliqua damnum allatum sit, compensatione facie solum quod superest, intellegatur lucro esse. [Ὅπερ οὕτω πρέπει νὰ νοηθῇ, ὥστε ἐὰν ἐν τινὶ πράγματι προσεγένετο κέρδος, ἐν τινὶ ζημίᾳ γενομένου συμψηφισμοῦ μόνον τὸ ὑπολειπόμενον λογίζεται ὡς κέρδος].

4) Ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν γίνεται ἐτησίως ὑπολογισμὸς τῶν κερδῶν καὶ τῶν ζημιῶν. Ἐντεῦθεν δὲ ἔπονται σημαντικαὶ νομικαὶ συνέπειαι ἐν τῇ Γερμ. Ἐμπ. Δικαίῳ. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 721 ἐδ. 2: Ἐὰν ἡ ἐταιρεία εἴνε μακροχρόνιος, ἐν ἀμφιβολίᾳ τὸ κλείσιμον τῶν λογαριασμῶν καὶ ἡ διανομὴ τῶν κερδῶν γίνεται κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους.

Κ2 389
ΚΑ 93

3. Ἡ συμμεθεξις τῶν ἐταίρων εἰς τὸ κέρδος καὶ τὴν ζημίαν εἶνε ἴση ἐν ἐλλείψει ἄλλης συμφωνίας. Τοῦτο δὲ ἀνεξαρτήτως τοῦ ποσοῦ τῶν συνεισφορῶν αὐτῶν.⁵

Ἄλλ' ἡ ἐταιρική σύμβασις δύναται νὰ ὀρίσῃ ἄνισα μερίδια.⁶

Ἐπιτρέπεται νὰ καθορισθῶσι συμμεθεξις τῶν ἐταίρων εἰς τὸ κέρδος καὶ τὴν ζημίαν κατὰ διαφοροὺς ἀναλογίας, ἀλλ' ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ σχέσις ἀφοτέρων (ἢ τοῦ κέρδους καὶ τῆς ζημίας) εἶνε ἡ αὐτή. *ἀνίστημι*

Δύνανται νὰ χορηγηθῇ εἰς ἑταῖρον συμμεθεξις εἰς τὰ κέρδη, ἀνευ συμμεθεξεως εἰς τὰς ζημίας.⁷ Ἀλλὰ συμβάσεις, καθ' αἷς τὸ συμβαλλόμενος ἀποκλείεται ἐκ τῆς συμμεθεξεως εἰς τὰ κέρδη καὶ ὑποχρεοῦται μόνον εἰς τὰς ζημίας εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει, δὲν εἶνε συμβάσεις ἐταιρείας.⁸ *κέρδη*
ζημία
εἰς τὴν ἐταιρείαν
Κ2 389

5) Ν. 29 Πανδ. 17.2. Οὐλπιανός. Si non fuerint partes societati adiectae, aequas eas esse constat. [Ἐὰν δὲν προσέθῃ ἐν τῇ ἐταιρείᾳ ὁ καθορισμὸς τῶν μεριδίων, θεωροῦνται ὅτι εἶνε ἴσα]. § 1 Εἰσηγ. 3.25 Δὲν ἐλλείπουσι βεβαιαίως συγγραφαί, φρονεῖντες ὅτι ἴσα μερίδια σημαίνει σύμμετρα. ἦτοι ἀνάλογα πρὸς τὸ ποσὸν τῆς εἰσφορᾶς τοῦ κεφαλαίου ἐκάστου ἐταίρου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς λέξεις. Τί δὲ θὰ ἐγίνοντο οἱ ἐταῖροι οἱ συνεισενεγκόντες ὑπηρεσίας καὶ οὐχὶ κεφάλαιον; Ἀλλὰ φυσικῶς δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν ὅτι πρόκειται μόνον περὶ δικῆς οὐκ ἐκέρδους καὶ ζημίας. Ἐὰν λ. γ. ὁ Χ κατέβαλε 1000 δρ., ὁ δὲ Φ ὑπεσχέθη ὑπηρεσίας, ἡ σχέσις δύναται νὰ εἶνε α') περὶ τῆς ἐταιρείας ὑπάρχουσι μόνον 1000 δρ., ὡς λαμβάνει ὁ Χ, ὁ δὲ Φ οὐδὲν λαμβάνει καὶ οὐδὲν καταβάλλει, ὅστις οὕτως κέρδος, οὔτε ζημία ὑφίσταται. β') Ὑπάρχουσι 1200, ὁ Χ λαμβάνει 1000 ὡς κεφάλαιον καὶ 100 ὡς τὸ ἥμισυ τοῦ κέρδους, ὁ δὲ Φ 100 ὡς τὸ ἕτερον ἥμισυ τοῦ κέρδους. γ') Συνεπεῖχ' ζημιῶν ὑφίστανται μόνον 500 δρ. Ταύτας λαμβάνει ὁ Χ, ἐπειδὴ δὲ ὑπολείπεται καὶ ζημία 500 δρ., ἣν φέρουσιν ἐξ ἡμισείας ὁ Χ καὶ ὁ Φ, πρέπει ὁ Φ νὰ πληρώσῃ τῶν Χ 250 δρ. Πρὸλ. Vangerow § 651 σημ. 2. Ὡς ἐνταῦθα καὶ ὁ ΓρΑΚ § 722 σημ. 1.

6) § 1 Εἰσηγ. 3.25 — Ν. 29 Πανδ. 17.2.

7) Ν. 29 § 1 Πανδ. 17.2 Οὐλπιανός. Ita coiri societatem posse ut nullam partem damni alter sentiat, lucrum vero commune sit, Cassius putat. [Ὁ Κάσσιος φρονεῖ ὅτι δύναται νὰ συναρθῇ ἐταιρεία, οὕτως ὥστε ὁ ἕτερος τῶν συνεταίρων νὰ μὴ ὑφίσταται οὐδὲν μέρος τῆς ζημίας, τὸ δὲ κέρδος νὰ εἶνε κοινόν]. Φυσικᾶ ὅμως πρέπει νὰ σκοπῇται ἐταιρεία καὶ οὐχὶ ὁρεῶ ἀπὸ αἵρεσιν. Πρὸλ. καὶ § 2 Εἰσηγ. 3.25 καὶ ΓρΑΚ § 722 ἐδ. 2.

8) Ν. 29 § 1 Πανδ. 17.2, Aristo refert Cassium respondisse societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiret et

4. Αἱ ὑποχρεώσεις τῶν ἐταίρων πρὸς ἀλλήλους εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι

α) Ὑποχρεοῦνται νὰ παράσχῃσι τὰ συμφωνηθέντα κεφάλαια καὶ ὑπηρεσίας. Ἐνεκεν ἐκνικήσεως καὶ ἐλαττωμάτων τῶν συνεισενεχθέντων πραγμάτων εὐθύνονται ὡς πωληταί.³¹

Ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς ἐταιρείας ὁ κίνδυνος τῶν συνεισπρακτέων ἄτινα συνωμολογήθησαν εἰς ὁρισμένον εἶδος, εἶνε εἰς βάρος τῆς ἐταιρείας.³² Συμφωνία ἡ ἡγεμονία τοῦ ἐταίρου δι' ἴδιον μέρος οὐκ ἔστιν ὡς ἐταίρος ἵνα ἐκτασθῇ. Παράθεσις τοῦ ἀποφαινομένου. ΚΗ. 491

ὁ ἐταίρος δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξαίρετον δι' ἴδιον μέρος ΚΓ. 601 ὡς ἐταίρος

hanc societatem leoninam solitum appellare : et nos consentimus talem cietatem nullam esse [ὁ Ἀρίστων ἀναφέρει ὅτι ὁ Κάσιος ἀπεκρίνατο ὅτι δύναται νὰ συσταθῇ ἐταιρεία τοιαύτη, ὥστε ὁ μὲν τῶν ἐταίρων νὰ φέρῃ νον τὸ κέρδος, ὁ δὲ μόνην τῇ ζημίαν καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐταιρεία συνή καλεῖται λεόντειος· καὶ ἡμεῖς ὁμοφρονοῦμεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐταιρεία εἶνε ἄρος]. Λεόντειος ἐταιρεία ἐκλήθη ἐκ τοῦ αἰσιωπείου μύθου, καθ' ὃν ὁ λέων ὁ ὄνος ἐξέρχονται πρὸς θήραν καὶ ἐπὶ τέλους ὁ λέων λαμβάνει αὐτὸς ὅλα μερίδια τῆς θήρας. Ἦτοι ἔπρεπε νὰ παταχθῇ ἡ χονδροειδὴς πλεονεξία ἐνός. Ἐν τούτοις ἡ σύμβασις δύναται ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως νὰ εἶνε ἰσχυρὰ μόνον ὡς ὠρεῖα, ἀλλὰ κυρίως ὡς σύμβασις ἐγγυήσεως (ὁ ἅπλος ὅτι ἐγγυώμαι Α τὸ ἀζημίον ἐκ τίνος ἐπιχειρήσεως). Ἀνωτέρω § 118.—Ὁ ΓραΚ δὲν φράζεται περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ἢ μὴ τῆς ciocietas leonina.

9) Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν,

10) Τὸ κύριον χωρίον περὶ τοῦ κινδύνου τῆς εἰσφορᾶς εἶνε Ν. 58 Π. 17.2. Οὐλπιανός. Si id quod quis in societatem contulit, extinctum sit, dendum an pro socio agere possit? Tractatum ita est apud Celsum septimo Digestorum ad epistolam Cornelii Felicis : cum tres equos habuisset et ego unum, societatem coimus, ut accepto equo meo quadrigam venderem et ex pretio quartam mihi redderes, si igitur ante venditionem equus meus mortuus sit, non putare se Celsus ait societatem manere, nec ex pretio equorum tuorum partem deberi : non enim habendae quadrigae sed vendendae coitam societatem, ceterum si id actum dicatur, ut quadriga fieret et communicaretur tuque in ea tres partes haberes, ego quartam, non adhuc socii sumus. [Ἐὰν τοῦτο, ὅπερ τις συνεισέφερεν εἰς τὴν ἐταιρείαν ἀπώλετο, ἃς ἴδωμεν ἂν δύναται νὰ ἐναγάγῃ διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐταιρείας. Οὕτως ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα ὁ Κέλσος ἐν ἐβδόμῳ βιβλίῳ τῶν Πανδ. εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κορνήλιον Φήλικα. Ἐχων τρεῖς ἵππους σύ, ἐγὼ δὲ συνεισστήταμεν ἐταιρείαν, ἵνα λαβὼν τὸν ἐμὸν ἵππον (καὶ ἀποτελέσας οὕτως τῶν πῶν ἵππων τέθριππον) πωλήσῃς τὸ τέθριππον καὶ ἐκ τοῦ τιμήματος ἀποδώσῃς τὸ τέταρτον. Ἐὰν λοιπὸν πρὸ τῆς πωλήσεως ὁ ἐμὸς ἵππος ἀποθῇ, λέγει ὁ Κέλσος, ὅτι φρονεῖ, ὅτι δὲν μένει ἡ ἐταιρεία οὐδὲ ὀφείλεται (μὴ τοῦ τιμήματος τῶν πῶν ἵππων (τὸ τέταρτον) μέρος· διότι ἡ ἐταιρεία

δὲν ἐκπληροῖ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ ἤτοι καὶ πρὸ τῆς περατώσεως τῆς ἐταιρείας.¹⁵ *ΚΑ. 202. 552. ΚΒ. 304. ΚΓ. 622.* —

5. Ὁ ἐταῖρος εἶνε ἐλεύθερος σχετικῶς πρὸς τὸ μερίδιον αὐτοῦ νὰ συνάψῃ ὑφεταιρείαν (παρakoινωνία). Ἄλλ' ἐντεῦθεν προκύπτουσι δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις μόνον μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ὑφεταιροῦ (παρakoινωνοῦ), οὐχὶ δὲ καὶ μεταξὺ τοῦ παρakoινωνοῦ καὶ τοῦ κοινωνοῦ αὐτοῦ.¹⁶

§ 127. Σχέσεις τῶν ἐταίρων ἐξωτερικῶς.

ΚΓ. 232

Ἡ ἐταιρεία δὲν εἶνε ὅπως τὸ σωματεῖον αὐθυπόστατον ὑποκείμενον δικαίου. Μᾶλλον δὲ οἱ ἐταῖροι εἶνε ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς οἱ φορεῖς τῶν ἐταιρικῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων. Ὅθεν εἶνε συγκύριοι τῶν ἐταιρικῶν πραγμάτων, οἱ πιστωταὶ τῶν διὰ τὴν ἐταιρείαν ἀποκτηθεισῶν ἀπατήσεων καὶ οἱ ὀφειλέται τῶν ἐταιρικῶν χρεῶν. Ταῦτα ὅμως δὲν ἐτηρήθησαν ἐπὶ τινων νεωτέρων ἐταιρειῶν πεπορικισμένων διὰ δικαιωμάτων σωματείου.¹

Ἀναφορικῶς πρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἐταίρων πρὸς τρίτα πρόσωπα πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς ἐταιρείας.

α) Ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐταιρειῶν ὁ δικαιοπρακτὴν ἐταῖρος ἐνεργεῖ ἰδίῳ ὀνόματι διὰ λογαριασμὸν τῆς ἐταιρείας. Οὗτος μόνον δικαιούται ἀπέναντι συνδικαιοπρακτοῦντος· οἱ συνδικαιοπρακτοῦντες ἔχουσι κατ' αὐτοῦ μόνον ἀπαίτησιν. Δύνανται δὲ τοὺς συνεταίρους

15) Ἀρχικῶς οἱ Ρωμαιοὶ ἐδέχοντο ὅτι *actio pro socio* μόνον μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐταιρείας ἐπετρέπετο. Ἀλλὰ δὲν ἐπέμενον αὐστηρῶς ἐν τούτῳ. Ν. 65 § 15 Πανδ. 17.2.

16) Ν. 19 — Ν. 23 Πανδ. 17.2.

1) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ ἡ ἐταιρική περιουσία ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐταιρείας ἀποτελεῖ χρημάτιον (οὐσιδίον, αὐθυπόστατον περιουσίαν) ὁμοκυριότητος (*zur gesammten Hand*). Οἱ ἐταῖροι δὲν ἔχουσιν ἰδανικὰ μερίδια ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα στοιχείων τῆς ἐταιρικῆς περιουσίας. Οἱ πιστωταὶ τῆς ἐταιρείας μόνον δύναμει τίτλου ἐκτελεστοῦ κατὰ πάντων τῶν ἐταίρων δύνανται νὰ προσῶσιν εἰς ἀναγκαστικὴν ἐκτέλεσιν κατὰ τῆς ἐταιρείας, οἱ δὲ ἀτομικοὶ πιστωταὶ τοῦ ἐταίρου δύνανται μόνον ἀντὶ τούτου νὰ προμηνύσωσι (ζητήσωσι τὴν διάλυσιν) τὴν ἐταιρείαν καὶ νὰ λάβωσι τὸ καθαρὸν ποσὸν τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τοῦτον.

νὰ ἐναγάωσι μόνον διὰ τῆς ὠφελίμου ἀγωγῆς τῆς λοιπάδος (actio de in rem verso utilis) μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ κατὰ τὰ γενικὰς προϋποθέσεις τῆς ἀγωγῆς.²

6) Ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐταιρειῶν οἱ διαχειρισταὶ ἐταῖροι συνάπτουσι συμβάσεις ἐν ὀνόματι τῆς ἐταιρείας. Τίς δικαιούται εἰς τὴν διαχείρισιν καθορίζει ἡ ἐταιρική σύμβασις. Δύνανται δὲ εἶτε πάντες εἶτε τινὲς ἐταῖροι νὰ ὦσι διαχειρισταί. Πρὸς τοῦτοις ἡ πληρεξουσιότης πολλῶν διαχειριστῶν ἐταίρων δύναται νὰ εἴναι εἶτε περιληπτικὴ ὑποχρεομένων πάντων νὰ ἐνεργήσωσιν ὁμοῦ, εἶτε ἀτομικὴ δυναμένου ἐκάστου νὰ ἐνεργῇ ἐγκύρως μόν·υ.³

Αἱ δικαιοπραξίαι, ἃς συνάπτουσιν οἱ διαχειρισταὶ ἐταῖροι συμφώνως πρὸς τὴν πληρεξουσιότητα αὐτῶν ἐν ὀνόματι τῆς ἐταιρείας, δικαιούσι καὶ ὑποχρεοῦσιν ἀμέσως ἅπαντας τοὺς ἐταίρους. *ΚΔ 557.* —

Ὅθεν κατὰ κανόνα διαιροῦνται αἱ ἀπαιτήσεις καὶ αἱ ὑποχρεώσεις μεταξὺ τῶν ἐταίρων⁴ καὶ ὁμ. κατὰ τὰ ἐταιρικὰ μερίδια, ἐὰν τοιαῦτα καθωρίσθῃσαν καὶ ἀναφέρωνται ἐν τῇ ἐταιρικῇ συμβάσει, ἄλλως κατὰ κεφαλὰς⁵⁻⁶

Παρακτὴ ὑποχρεοῦν μετοχικῆς ἐταιρείας· σὺν μέρους εὐθύνης μερῶν. ΚΔ 557.

2) Ν. 82 Πανδ. 17 2. Περπινανός. Jure societatis per socium aere alieno socius non obligatur, nisi in communem arcam pecunie versae sunt. [Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἐταιρείας ὁ ἐταῖρος δὲν ὑποχρεοῦται ἐκ τῶν χρημάτων, ἅτινα ἐδανείσθη ὁ συνέταιρος, πλην ἂν κατεβλήθησαν εἰς τὸ κοινόν (ἐταιρικόν) ταμεῖον]. Ἡ εἴσις συμβιβάζεται κάλλιστα πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀγωγῆς de in rem verso ὡς ὠφελίμου. Πρβ. Vangerow § 653.

3) Κατὰ Γρ.ΑΚ § 709-712, ἐφ' ὅσον ἡ ἐταιρική σύμβασις δὲν ὁρίζει ἄλλο τι, οἱ ἐταῖροι ἔχουσιν ἀπὸ κοινοῦ τὴν διαχείρισιν τῶν ἐταιρικῶν ὑποθέσεων, δι' ἐκάστην δὲ ὑπόθεσιν ἀπαιτεῖται ἡ συναίνεσις πάντων τῶν ἐταίρων.

4) Κατὰ Ν. 44 § 1 Πανδ. 21.1 καὶ Ν. 4 Πανδ. 14.1, οἱ ἐταῖροι εὐθύνονται pro portione qua socii fuerunt (κατὰ τὸ μερίδιον, καθ' ὃ ἦσαν ἐταῖροι). Ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κειμένῳ περιορισμὸς φαίνεται αὐτονόητος.

5) Ἐνεκα τῆς μεταβολῆς τοῦ συστήματος τῆς ἀντιπροσωπείας διαφέρει ἐνταῦθα τὸ ΡΔ τοῦ κοινοδικαίου. Τοὺς ρωμαϊκοὺς κανόνας ἀναπτύσσει ὁ Ν. 4 Πανδ. 14.1. Οὐλπιανός (σχετικῶς πρὸς τὴν ἐταιρείαν τῶν πλοιοκτητῶν). Si tamen plures per se navem exerceant, pro portionibus exercitationis conveniuntur. Neque enim invicem sui magistri videntur. Se si plures exerceant, unum autem de numero suo magistrum fecerint, hujus nomine in solidum poterunt conveniri. [Ἀλλ' ἐὰν πολλοὶ αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν ἐκμεταλλεύωνται πλοῖον, ἐνάγονται ἀναλόγως τῶν μεριδίων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Διότι δὲν φαίνονται ὡς ἀμοιβαίως πλοιοἱχοὶ ἀλλήλων. Ἀλλ' ἐὰν πολλοὶ ἐκ-

Συνενοχικά δικαιώματα καὶ συνενοχικαὶ ὑποχρεώσεις ἐπέρχονται εἰς τὰ θέματα ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν.

μεταλλεύονται. ἓν δὲ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἐποίησαν πλοίαρχον, ὀνόματι τοῦτου δύνανται νὰ ἐναχθῶσιν εἰς ὁλόκληρον]. Ὅθεν κατὰ τὸ ΡΔ ἔπρεπε νὰ διακρίνωμεν : α') οἱ ἐταῖροι συναλλάσσονται προσωπικῶς πάντες, τότε δὲ διηρεῖτο ἡ ὑποχρέωσις μεταξὺ τῶν κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου (ἀνωτέρω § 71)· β') τρίτος παρίστατο ὡς πλοίαρχος ἢ προεστώς ὑπὲρ αὐτῶν, ὅποτε πάντες οἱ ἐταῖροι ὑποχρεοῦνται ὡς συναφειλέται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀγωγῆς exercitoria καὶ τῆς ἀγωγῆς κατὰ τοῦ προστήσαντος γ') εἰς τῶν ἐταίρων συναλλάσσεται ὡς πλοίαρχος ἢ προεστώς τῶν λοιπῶν, ὅποτε ἐπὶ τῇ ὑποχρέωσις ὡς συναφειλετῶν πάντων τῶν ἐταίρων. — Ἐν τῷ καινοδικαίῳ ἡ ἀντιπροσωπεΐα τοῦ προεστώτος, ἥτις εἶχεν ὡς ἀκολουθίαν τὴν εἰς ὁλόκληρον ἐνοχίαν τοῦ προστήσαντος, ἐξέλιπεν (ἀνωτέρω § 13). Σήμερον ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ ἰδίως ὁ διαχειριστὴς ἐταῖρος ἀντιπροσωπεύει ἀμέσως τοὺς συνεταίρους, ὧν ὀνόματι συναλλάσσεται. Ὅθεν σήμερον ἔχει τὸ πρᾶγμα οὕτως, ὥστε αὐτοὶ εἶχον ἐνεργῆσαι προσωπικῶς. Κατ' ἀκολουθίαν πρέπει νὰ ἐπέρχεται διηρημένῃ ἐνοχίᾳ νῦν καὶ ἐὰν διαχειριστὴς ἐταῖρος ἐν ὀνόματι τῶν ἀνέλκεται ὑποχρεώσεις. Ἀλλ' ἐρωτᾶται, ἐὰν κατ' ἔθιμον ἐν Γερμανίᾳ δὲν καθιερώθη ἡ εἰς ὁλόκληρον ἐνοχίαν τῶν ἐταίρων διὰ τὰς ἐταιρικὰς ὑποχρεώσεις. Ναὶ διὰ τὰς ἐμπορικὰς ἐταιρείας ἐγένετο δὲ ἀποδεκτὸν καὶ ὑπὸ τοῦ Γερμ. Ἐμπ. Κωδ. διὰ τοὺς ἐταῖρους τοὺς ἀσχούντας ἐμπορικὰς πράξεις. Ἀλλὰ διὰ τὰς ἄλλας ἐταιρείας τοιοῦτον ἔθιμον δὲν ἀποδεικνύεται. Τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο καὶ σκληρὸν (λ. χ. ἐπὶ ἐταιρείᾳ ἐχούσης σκοπὸν ἀναφυγῆς καὶ διασκεδάσεως) καὶ ἀντικείμενον εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Ὅθεν ἡ ὑποχρέωσις τῶν μὴ ἐμπόρων ἐταίρων δι' ἐταιρικὰς ὑποχρεώσεις, εἶνε κατὰ κανόνα διηρημένη. [Ἐν Ἑλλάδι μόνον οἱ ὁμόρρυθμοι ἐταῖροι ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἐνέχονται ἀλληλεγγύως διὰ τὰς ἐταιρικὰς ὑποχρεώσεις (Ἐμπ. Νομ. § 22) ἔθιμον, καθ' ὃ μὴ ὁμόρρυθμοι ἐταῖροι ἐνέχονται ἀλληλεγγύως, δὲν ὀφίσταται ἐν Ἑλλάδι.] (ἀλλὰ πρὸς ἀνωτέρω περὶ συνενοχίης) ὅθεν δὲν ὅπως δεχθῶμεν καὶ παρ' ἡμῖν ἰσχυροῦς τῆς ἀμέσου ἀντιπροσωπεΐας τὴν λύσιν, ἣν ὁ Dernburg οἶδε διὰ τὴν Γερμανίαν σήμερον. Γεώργ. Δυσβουν.].

6) Ἡ δόξῃ τοῦ Windscheid § 401 σημ. 7, ὅτι οἱ ἐταῖροι δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσιν, ὅπως οἱ πιστωταὶ τῆς ἐταιρείας ἐπιληφθῶσι πρῶτον τῆς ἐταιρικῆς περιουσίας, εἶνε ἀνυπόστατος ἐν τῇ γενικότητι ταύτῃ. Ἐκ τοῦ Ν. 65 § 14 Πανδ. 17.2, ὅστις πραγματεύεται τὰς ἀξιώσεις τῶν ἐταίρων πρὸς ἀλλήλους, βεβαίως δὲν προκύπτει τοῦτο. Δύναται ὅμως νὰ συμφωνηθῇ τοιοῦτον δικαίωμα τῶν ἐταίρων ἢ νὰ προκύπτῃ καὶ ἐκ τοῦ καταστατικοῦ τῆς ἐταιρείας, ὅπερ ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν σύμβασιν.

7) Γρ. Ἐμπ. Κωδ. § 269 ἐδ. 2. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 420, 427 οἱ ἐταῖροι εὐθύνονται προσωπικῶς ὡς ἀλληλέγγυοι (ἀποφειλέται Gesamtschuldner)

§ 128. Περάτωσης τῆς ἑταιρείας.

Ἡ ἑταιρεία περατοῦται διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν σκοπῶν, εὗς ἐπεδίωκε, διὰ τῆς λήξεως τῆς διαλυτικῆς προθεσμίας, διὰ τῆς πληρώσεως τῆς διαλυτικῆς αἵρέσεως, τελευταῖον διὰ τῆς ἀδυναμίας τῆς ἐπιτεύξεως τῶν ἑταιρικῶν σκοπῶν.¹

Λόγοι περατώσεως εἰδικῶς κατὰ τὸ ἑταιρικὸν δίκαιον εἰσὶ :

ΚΖ 381 ΚΒ 562.

ΚΕ 73. —

Συμφωνία ἑταιρείας
κατὰ τὸ γερμανικόν
δίκαιον. III 342

ΚΖ 381 ΚΒ 562.

ΚΕ 73.

1. Θάνατος ἐνὸς ἑταίρου.²

Κατὰ τὸ ΡΔ δὲν συμφωνεῖται ἐγκύρως ἡ μεταβίβασις τῆς ἑταιρείας εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀποθανόντος ἑταίρου.³ ἀλλ' ἐπιτρέπεται τοῦτο ὁ Γερμαν. Ἐμπ. Κώδιξ ἐπὶ ὁμορρυθμῶν ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν.⁴ Ὁ κληρονόμος δικαιούται καὶ ὑποχρεοῦται ἵνα λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὰς ἑταιρικὰς ὑποθέσεις, ὧν ἐπελήφθη ὁ κληρονομούμενος, εὐθυνόμενος ἕνεκα ὁλόου καὶ μεγάλης ἀμελείας.⁵ ΚΑ 25 ΚΒ 247. 569. ΚΓ 11.

Ὅ,τι ἐπεχείρησεν ὁ ἑταῖρος, προτοῦ μάθῃ τὸν θάνατον τοῦ συνεταίρου, εἶνε διὰ λογαριασμὸν τῆς ἑταιρείας.⁶

2. Κήρυξις τῆς πτωχεύσεως ἐνὸς τῶν ἑταίρων.⁷3. Συμφωνία τῶν ἑταίρων περὶ διαλύσεως.⁸

Ἡ συμφωνία ἑταιρείας ὡς ἀποσυνθέντες ἑταῖροι ἐπὶ δικαστήριον διὰ τὰς μετὰ τὴν πτωχεύσεως διατάξεις. ΑΒ 376.

διὰ τὰ ἑταιρικά χρέη τὰ προκύπτοντα ἐκ συμβάσεως, διὰ δὲ τὰς ἐκτὸς συμβάσεως ὑποχρεώσεις ὑποχρεοῦνται προσωπικῶς, ἀλλὰ διηρημένως.

1) Πρβ. Ν. 63 § 10 Πανδ. 17.2 — ΓραΚ § 726. Ἐν Ν. 1 Πανδ. 17.2 λέγει ὁ Παῦλος : Societas coiri potest vel in pertuum, id est dum vivunt, vel ad tempus. [Ἡ ἑταιρεία δύναται νὰ συσταθῇ εἴτε αἰωνίως, ἥτοι ἐν ὅσῳ ζῶσιν (οἱ ἑταῖροι), εἴτε προσωρινῶς, ἐν δὲ Ν. 70 Πανδ. 17.2 λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος : Nulla societatis in æternum coitio est. Ἡ σύναψις ἑταιρείας αἰωνίως εἶνε ἄκυρος]. Τὰ χωρία δὲν ἀντιφάσκουσιν. Ἐκεῖ γίνεται λόγος περὶ τῆς προθέσεως τῶν συμβαλλομένων, ἐνταῦθα δὲ περὶ τῆς νομικῆς αὐτῆς δυνάμεως.

2) § 5 Εἰσηγ. 3.25—Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2.

3) Ν. 35 — Ν. 52 § 9 Πανδ. 17.2. Ἐξαίρεσις ὑπῆρχεν ἐν Ρώμῃ σχετικῶς πρὸς τὰς societates vectigalium Ν. 59 Πανδ. 17.2.

4) Γερμ. Ἐμπ. Κώδ. 123—Σύμφωνος ΓραΚ § 727.

5) Ν. 40 Πανδ. 17.2, ἀλλὰ πρβ. καὶ Ν. 35—Ν. 36—Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2—ΓραΚ § 727 ἐδ. 2.

6) Ν. 65 § 10 Πανδ. 17.2—ΓραΚ § 729.

7) § 8 Εἰσηγ. 3.25—Ν. 65 § 1 Πανδ. 17.2.

8) Ν. 65 § 3 Πανδ. 17.2.

τῆς ὑποθέσεως κέρδος, ὀφείλει νὰ μοιρασθῇ μετὰ τοῦ συνεταίρου, ἐνῷ τὴν τυχόν ζημίαν φέρει μόνος.¹²

Ἐὰν ἡ ἐταιρεία σύγκεται ἐκ πολλῶν ἐταίρων, περατοῦται διὰ πάντας ἀποχωροῦντος ἐνδὸς ἐταίρου, πλὴν ἂν συμφωνήσῃ ἵνα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐξακολουθῇ ἡ ἐταιρεία μεταξὺ τῶν λοιπῶν.¹³⁻¹⁴

αὐθιγέτους καὶ ἐπικινδύνους ἐργασίας τοῦ πρώην συνεταίρου. Εὐκόλως δὲ δύναται νὰ συμβῇ ἵνα ὁ δικαστὴς μὴ εὕρῃ ὡς ἐπαρκῆ λόγον προμηνύσεως, ὅν ὁ προμηνύων εὐεώσῃ ὡς ὀρθὸν καὶ ὑποχρεωτικόν. Τὸ γεγονός τοῦτο συνηγορεῖ, ὅπως μὴ γίνῃ ὑπερμέτρως βραρεῖα καὶ δὴ σκληρὰ ἡ θέσις τοῦ πρώτως προμηνύοντος. Ἀλλὰ περὶ τοιαύτης σκληρότητος δὲν πρόκειται, διότι μόνον εἰς τὰς ἡδὴ ἀρξαμένας πράξεις ἀφορᾷ ὁ κανὼν τοῦ Ν. 65. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ὁ Ν. 47 § 1 Πανδ. 17.2, ἐνθα οὐδεμία σημασία ἀποδίδεται εἰς τὸν προσδιορισμὸν διαρκείας διὰ τὴν ἐταιρείαν, διότι καὶ ἄνευ διαρκείας ἡ παράκαιρος προμηνύσις καθίσταται ὑπευθύνων τὸν προμηνύοντα.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 723 εἰ. 2 ὁ ἐταίρος ὁ ἄνευ λόγου καὶ παρακατασκευῆς προμηνύων εὐθύνεται πρὸς τοὺς συνεταίρους διὰ τὴν ἐντεῦθεν προκύψαντα ζημίαν.

12) § 4 Εἰσαγγ. 3.25. Ὡς δολία κατὰ κανόνα λογίζεται ἡ προμηνύσις πρὸς ἅπαντα. Πρὸ Ν. 47 § 2 Πανδ. 17.2.

13) § 5 Εἰσαγγ. 3.25—Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2.—ΓρΑΚ § 736.—Ἡ πληρεξουσιότης πρὸς ἀντιπροσώπευσιν τῆς ἐταιρείας σβέννεται ἅμα τῇ διαλύσει αὐτῆς, ἡ δὲ ἐκκαθάρισις τῶν ἐταιρικῶν πράξεων γίνεται εἴτε διὰ πάντων τῶν ἐταίρων ἢ οὐκ εἴτε δι' εἰδικῶν ἐκκαθαριστῶν.

14) [Σήμερον καὶ ἐν Ἑλλάδι ὡς ἀπάντηχρὸν τὴν μεγίστην πρακτικὴν σημασίαν ἔχουσι αἱ ἐμπορικαὶ ἐταιρεῖαι, περὶ ὧν διαλαμβάνει τὸ Ἑμπορικὸν δίκαιον. Οὐχ ἥτιον περ' ἡμῶν αἱ διατάξεις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἔχουσι διπλὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐμπορίαν· α') ὁ Ἑμπ. Νομ. ἐλαχίστας διατάξεις ἀναγράφει περὶ ἐταιρειῶν· ὅθεν πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀναπληροῦνται ἐκ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου· β') πολλὰ ἐταιρεῖται, ἃς ἡ κοινὴ συνείδησις καὶ ἡ φύσις τοῦ πράγματος καθιστᾷ ἐμπορικὰς, ὁ Νόμος θεωρεῖ ἄστικας καὶ ρυθμίζει ἄστικῶς, λ. χ. ἡ ἐταιρεία δύο καθηγητῶν ἐχόντων λύκειον. Γεωρ. Δουδουν.]

Ἡ ἐταιρεία ὡς ὑποκείμενη ἐν τῇ ἐκκαθάριστι τῶν ἐταρικῶν πράξεων ἀναπληροῦται ἐκ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. ὁ Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2. ὁ Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2. ὁ Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2.

Ἡ ἐταιρεία ὡς ὑποκείμενη ἐν τῇ ἐκκαθάριστι τῶν ἐταρικῶν πράξεων ἀναπληροῦται ἐκ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. ὁ Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2. ὁ Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2. ὁ Ν. 65 § 9 Πανδ. 17.2.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ ΕΝΟΧΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΙ ΕΞ ΑΔΙΚΗΜΑΤΟΣ ΕΝΟΧΑΙ 11. 120

§ 129. Γενικά περί τῶν ἐξ ἀδικήματος ἐνοχῶν.

Τῶν δικαίων ποινικῶν ἀγωγῶν ὑφίσταντο ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ τῶν παλαι-
τάτων χρόνων. Ἡδὴ ἡ δωδεκάβιβλος ἐγίνωσκε τοιαύτας ἐνεκεν ὠρι-
σμένων βαρέων, ἀμέσως ἐμφανῶν ἀδικημάτων κατὰ τοῦ προσώπου
καὶ τῆς περιουσίας, ἰδίως ἐνεκα κλοπῆς, τραυμάτων καὶ τινῶν βλαβῶν
περιουσίας. Γενικώτερον δὲ αἱ βλάβαι τῆς περιουσίας ἐξιλάσκοντο
διὰ τῆς lex Aquilia (Ἀκουιλίου Νόμου). *ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐκείνῃ καὶ*

Διὰ γόνιμον εἰς ποινικὰς ἀγωγὰς ἦτο τὸ πραιτωρικὸν Ἑδοκτον. *ἐν τῇ 396.*
Ἐν μέρει ἐπρόκειτο περὶ ἐπιτάσεως τῶν παλαιῶν ποινῶν ἐνταῦθα *ΚΗ 412*
ἀνήκεν ἡ actio vi bonorum raptorum ἐνεκα διὰ τῆς βίας ἀφαίρεσεως *ἐν τῇ 8*
καὶ βλάβης πραγμάτων. Ἐν μέρει δὲ ἐξήτουν νὰ πατάξουσιν τὰ λε- *ἐπὶ τῇ 131*
πτότερα ἀδικήματα, ἅτινα πρότερον εἴτε δὲν ἐγινώσκοντο εἴτε δὲν *ἐν τῇ 131*
ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψει. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ actio de servo corrupto *ἐν τῇ 131*
τοῦ δεσπότου ἐνεκα παραπλανήσεως τοῦ δούλου πρὸς τὸ κακὸν εἰς τὸ *ἐν τῇ 131*
διπλάσιον τοῦ διαφέροντος καὶ ἀναλογικῶς ἡ ἀγωγὴ τοῦ πατρὸς ἐνεκεν *ἐν τῇ 131*
ἐξαχρεώσεως τοῦ τέκνου.¹ Πρὸς τοῦτοις ἡ actio de calumnia, ἣν *ἐν τῇ 131*
εἶχεν ὁ συκοφαντικῶς περιτυλιχθεὶς εἰς δίκην εἰς τὸ τετραπλοῦν τοῦ *ἐν τῇ 131*
ποσοῦ, ὅπερ ὁ ἀντίδικος ἔλαβε παρὰ τρίτου, ἵνα ἐγείρῃ κατ' αὐτοῦ *ἐν τῇ 131*
τοῦ νῦν ἐνάγοντος τὴν συκοφαντικὴν δίκην, ἢ τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ὁ νῦν *ἐν τῇ 131*
ἐνάγων ὤφειλε νὰ θάπανῃ, ἵνα ὑπερασπίσῃ ἐαυτὸν ἐν τῇ συκο- *ἐν τῇ 131*
φαντικῇ δίκῃ.² Σημαντικωτάτη ἦτο ἡ actio de dolo, δι' ἣς ὁ Πραι- *ἐν τῇ 131*

1) N. 14 § 1 Πανδ. 11.3. Ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταύτῃ εἰσέχρησεν ἡ ἀγωγὴ
εἰς Γερμανίαν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ ἀπλοῦν διαφέρειν. Windscheid § 456 σημ. 8.
Ἡ Νομολογία ἐχορήγησε τὴν ἀγωγὴν καὶ εἰς τὴν μητέρα ἐνεκα τῶν ἀπαχθέν-
των τέκνων, τῷ συζύγῳ ἐνεκα τῆς ἀπαχθείσης γυναίκος αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν
αὐθεντικὸν ἐνεκα τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ (Glück XI σελ. 319).
Ἡ ἐφαρμογὴ αὕτη εἶνε δικαία.

2) Ἦτο καθαρὰ ποινικὴ ἀγωγὴ. Αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐν τῷ σημερινῷ
Ἑνοχικῶν Δικαίων

τωρ ἐκόλαζε πᾶσαν κακέβουλον, δολίαν βλάβην Αἰ πραιτωρικῇ ἀγωγῇ ἐξ ἀδικήματος ὑπέκειντο κατὰ μέγα μέρος εἰς παραγραφὴν βραχεῖαν.

Οὕτω δὲ ἐμορφώθη διὰ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Ἑδικτῶν μέγας κύκλος ἰδιωτικῶν ἀδικημάτων, ἥτοι ὠρισμένων ἐκ δόλου ἢ καὶ ἐξ ἀμελείας παραπτώματων, ἐφ' ὧν τὸ Δίκαιον ἐχορήγει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἐνόχου πρὸς ἐξιλασμόν καὶ ἱκανοποίησιν.³

Αἱ ἀγωγαὶ ἐξ ἀδικήματος εἶχον διττὴν φύσιν. Ἀφ' ἐνὸς ἀπετέλουν ἰδιωτικὰ δίκαια ἐπιδιωκόμενα διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀστικῆς Δικονομίας καὶ ὄντα ἴδια τοῦ πιστωτοῦ, ὅστις διέθετε ταῦτα ἐλευθέρως καὶ ἐν τέλει ἐλάμβανεν αὐτὸς τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν. Ἀφ' ἐτέρου εἶχον συγχρόνως καὶ σπουδαῖον δημόσιον προορισμόν. Διότι ἐσκόπουν τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐνόχου καὶ ἐχρησίμευον οὕτω πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χασματικοῦ δημοσίου ποινικοῦ ΡΔ.

Διὰ ἐπιφύεις συνενωθεῖσαι διέπουσιν τὰς ἀγωγὰς ταύτας κατὰ τὰς ποικίλας αὐτῶν διευθύνσεις. Ἡ τιμωρία τοῦ ἀδικήσαντος καὶ ἡ ἱκανοποίησις τοῦ ἀδικηθέντος. Ἡ τιμωρία εἶνε τὸ ἐπικρατοῦν, ἀλλ' ἤδη ἐν Ῥώμῃ ἰσχύει ὁ σκοπὸς τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐγίνετο δὲ ἡ διάκρισις εἰς :

α) Καθαρὰς ποινικὰς ἀγωγὰς. Ἐπὶ τούτων ὁ σκοπὸς τῆς

δικαίῳ τῆς Γερμανίας (καὶ τῆς Ἑλλάδος) Ἀντιθέτως ὁ Windscheid § 471 σημ. 1^α, ὅστις ὁμως ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς ἀγωγῆς κατασκευάζει ἑνὸς μέρους διάφορον αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ.

3) Ἐν τῷ ΡΔ αἱ ἀγωγαὶ ἐξ ἀδικήματος ἔχουσιν εἰδικευθῇ, ὅπως αἱ ἀγωγαὶ ἐκ συμβάσεως. Πρέπει νὰ ὑπάρχωσι τὰ ἰδιαίτερα πραγματικὰ γεγονότα, ἐξ ὧν χορηγεῖ τὸ Δίκαιον τὴν ἀγωγὴν τοῦ ἀδικήματος. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐν τῷ κοινοδικαίῳ. Ἀληθῶς ὁ Windscheid (§ 326) ἰσχυρίζεται «ὅτι πᾶν ἀδικημα προσνοῦν ζημίαν περιουσίας, τίττει ἐνοχικὸν δικαίωμα πρὸς ἀποζημιώσιν». Πλὴν τούτου τὸ ΡΔ χορηγεῖ ἐπὶ τινων ὠρισμένων ἀδικημάτων ἀγωγὴν πρὸς ἰδιωτικὴν ποινὴν. Ὁ Windscheid δὲν ἐπεχείρησε τὴν θεμελίωσιν ἐπιστημονικῶς τῆς γενικῆς ἐκείνης ἀγωγῆς τῆς ἀποζημιώσεως. Ἀλλὰ καὶ ἀσυμβίβαστος εἶνε πρὸς τὸν κανόνα, ὃν διδάσκει ὁ Windscheid § 451, ὅτι «ἐκαστος ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημιώσιν τῆς ζημίας τῆς προκυψάνσης μόνον ἐκ δόλου αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ πταίσματος (ἀμελείας) αὐτοῦ». Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 823 ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημιώσιν ὁ παρὰ νόμῳ ζημιῶν ἄλλον εἴτε ἐκ προθέσεως εἴτε ἐξ ἀμελείας καίτοι ὁ Κωδὶξ δὲν ἐκφράζεται οὕτως ἀπλῶς.

4) Ἀνωτέρω I § 130.

ἀποζημιώσεως εἴτε οὐδόλως εἴτε μόλις ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει, διὰ τὴν ἀποζημιώσιν ἐχρησίμευον ἄλλα ἐνδίκια μέσα. Παραδείγματα εἶνε ἡ *actio furti*, ἐφ' ὅσον παρ' αὐτῇ ὑφίστατο *condictio furtiva*. Καὶ ἡ *actio injuriarum* (ἀγωγὴ ὑβρεως) ἀνήκει κατ' οὐσίαν ἐνταῦθα.

β) Μικτὸς ποινικὸς ἀγωγός. Αὗται παρείχον τῷ ἀδικηθέντι καὶ ἀποζημιώσιν σὺν τῇ ἐπιβαλλομένῃ τῷ ἀδικήσαντι χρηματικῇ ποινῇ. Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ἡ *actio legis Aquiliae* καὶ ἡ *actio doli*.

*Ὅτι αἱ ἰδέαι τῆς ποινῆς καὶ τῆς ἀποζημιώσεως ἦδη ἐν Ῥώμῃ εὐρηγντο εἰσὶν ἐν διαμάχῃ, δεικνύει ἰδίως ἡ περίπτωσις τῆς διαπράξεως τοῦ αὐτοῦ ἀδικήματος ὑπὸ πολλῶν ὁμοῦ. Ἐὰν ἐνταῦθα ὀρμηθῶμεν ἐκ τῆς ἰδέας τῆς ποινῆς, πρέπει νὰ ἐπέλθῃ πολλαπλασιασμός τῶν ἀγωγῶν, ἥτοι ἕκαστος πρέπει νὰ πληρώσῃ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ χωρὶς ἡ παροχὴ τοῦ ενός νὰ ἐλευθεροῖ τὸν ἕτερον. Ἐὰν ὁμοῦ θεωρήσωμεν ὡς τὸ κύριον τὴν ἀποζημιώσιν τοῦ βλαβέντος, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν μόνον τὴν εἰς ὀλόκληρον ὑποχρέωσιν, ἥτοι ἡ παροχὴ τοῦ ενός ἐλευθεροῖ τοὺς ἄλλους, διότι ὁ ἀδικηθεὶς δι' αὐτῆς ἔσχε πλήρη ἰκανοποίησιν.

*Ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἀζημιώσεων κατὰ πολλῶν συναδικησάντων διειρητήθη ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου, καί περ οὕσης μικτῆς ποινικῆς ἀγωγῆς. Ἡ δὲ ἀπλὴ εἰς ὀλόκληρον εὐθύνη καθιερώθη ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ δόλου καὶ πολλῶν ἄλλων μικτῶν ποινικῶν ἀγωγῶν.⁵

Ἐν τῷ κοινοδικαίῳ (ὡς καὶ ἐν τῷ Ἑλλ. δικαίῳ) ἐξετάζεται μόνον ἡ ἔποψις τῆς ἀποζημιώσεως.⁶ Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπομένων :

α) Δὲν ὑφίστανται πλέον καθαραὶ ποινικαὶ ἀγωγαί. Καὶ ναὶ μὲν διειρητήθησαν ἐν μέρει ἡ *actio furti* καὶ ἡ *actio injuriarum*, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀποζημιώσιν.

β) Ἐπὶ πασῶν τῶν ἐξ ἀδικήματος ἀγωγῶν ἡ πλήρης παροχὴ τοῦ

5) Ἀνωτέρω II § 72.

6) Οὕτω καὶ κατὰ τὸν ΓρΑΚ. Ἄλλ' ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς § 847 δύναται νὰ ζητηθῇ μετρία χρηματικὴ ἀποζημιώσις καὶ διὰ ζημίαν, ἥτις δὲν εἶνε ζη-

ένός τῶν ἀδικησάντων ἐλευθεροῖ τοὺς συναδικήσαντας. Αἱ τοιαῦται ὑποχρεώσεις κατέστησαν πᾶσαι ἐνοχαὶ εἰς ὁλόκληρον.⁷

γ) Σημαντικωτάτῃ δεικνύται ἡ μεταρρύθμισις ἐν τῇ κληρονομικότητι.

Κατὰ τὸ ΡΔ ὁ κληρονόμος τοῦ ἀδικήσαντος δὲν ἐκληρονόμει παθητικῶς οὐδὲ τὰς μικτὰς ποινικὰς ἀγωγὰς, διότι αὗται ἐθεωροῦντο ὡς ποινικαὶ ἀγωγαί, ἡ δὲ ποινὴ μόνον τὸν ἀδικήσαντα προσωπικῶς πατάσσει. Ὅθεν ὁ κληρονόμος ὤφειλε νὰ ἀποδώσῃ τῷ ἀδικηθέντι μόνον τὸν πλουτισμόν, ὅστις προέκυψεν αὐτῷ ἐκ τοῦ ἀδικήματος.⁸

Κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον τῆς ὀυτικῆς ἐκκλησίας τοῦναντίον ὁ κληρονόμος ἠθύνετο ἀπεριορίστως εἰς ἀποζημιώσεις τοῦ ἀδικηθέντος ἐνεκὲν ἀδικημάτων τοῦ κληρονομηθέντος. Ἐν τῷ κοινοδικαίῳ διετηρήθη ὁ κανὼν οὗτος, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ποσοῦ καθ' ὃ ἐπαρκεῖ ἡ κληρονομία.⁹

7) Ἐὰν ὀρμηθῶμεν ἐκ τούτου ὅτι ἐν τῷ κοινοδικαίῳ (καὶ ἐν Ἑλλάδι) ἐξωβελίσθη ὁ ποινικὸς χαρακτήρ καὶ ἐπιδιώκεται μόνον ἀποζημιώσεις, ποιοῦμεν συνεπῶς ἕτερον βῆμα πρὸς τὰ πρόσω. Πρέπει εἰς τὸν συμμετοχὸν τοῦ ἀδικήματος, ὅστις τελείως ἱκανοποίησε τὸν ζημιωθέντα, νὰ ὀφτωμεν ἀναγνώρην κατὰ τῶν λοιπῶν συμμετοχῶν. Ἡ ἀναγνώγῃ αὕτη δὲν δύναται βεβαίως νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς κοινωνίας τοῦ ἀδικήματος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀπαιτήσεως καταβολῆς. Unger σελ. 25.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 840 ἐδ. 1: Ἐὰν πολλοὶ ὥσιν ὑπεύθυνοι παραλλήλως διὰ τὴν ζημίαν τὴν προκύπτουσαν ἐξ ἀθεμίτου πράξεως, εὐθύνονται... ὡς συνοφειλέται.

8) Ν. 38 Πανδ. 50.17.

9) [Ἐν Ἑλλάδι τὸ ἄρθρ. 9 Ποιν. Δικον. ὁρίζει ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀγωγή (περὶ ἀποζημιώσεως) δύναται νὰ εἰσαχθῇ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κατηγορουμένου κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ: τὰ δὲ ἄρθρ. 10 καὶ 551 Ποιν. Δικ. γράφουσιν ὅτι ἡ παραγραφὴ τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς δὲν ἐπηρεάζει τὴν ἀστικὴν, ἣτις παραγράφεται κατὰ τὰ ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ ὥρισμένα. Ἐντεῦθεν ὁ Καλλιγᾶς (III § 306 ἐκδ. γ') συνάγει ὅτι νῦν ἐν Ἑλλάδι οἱ κληρονόμοι εὐθύνονται ἀπεριορίστως διὰ τὰ ἀδικήματα τοῦ κληρονομηθέντος, μόνος δὲ περιορισμὸς τῆς εὐθύνης χωρεῖ ὁ γενικὸς περιορισμὸς πάσης κληρονομικῆς ὑποχρεώσεως, ὡς αὐτὴ συνταχθῇ ἀπογραφῇ. Τὴν δόξαν ταύτην τοῦ Καλλιγᾶ θεωρῶ ἐσφαλμένην. Ἡ Δικονομία λέγει ἀπλῶς ὅτι ἐνῷ ὁ θάνατος τοῦ κατηγορουμένου αἶρει τὸ ποινικὸν ἀδίκημα, ὁ θάνατος τούτου δὲν αἶρει τὸ ἀστικόν, [Ἐπιτηδες δὲ ἡ δικονομία ἔχει τοῦ κατηγορουμένου, ὁ δὲ τὸν μὴ πῶ καταδικασθέντος]. Ἀλλὰ τὸ ἀστικὸν ἀδίκημα ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κληρονόμου. Τοῦτο μόνον λέγει ἡ Ποιν. Δικον. Πῶς ὅμως ὑφίσταται τὸ ἀδίκημα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κληρονόμου, ἥτοι μέχρι τίνος ποσοῦ εὐ-

Ἡ ἔγερσις τῆς ἀγωγῆς κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος καθιστᾷ τὴν ἀξίωσιν κληρονομητὴν ὡς πᾶσαν ἄλλην ἀξίωσιν περιουσιακὴν.^{10, 11}

§ 130. Κλοπή. [Furtum, φωρά.]

Ἡ ῥωμαϊκὴ ἔννοια τῆς κλοπῆς εἶνε λίαν περιεκτικὴ. Καὶ ναὶ μὲν ἡ δόξα τοῦ Σαβίνου ὅτι καὶ ἐπὶ ἀκινήτων χωρεῖ κλοπή, (λ. χ. ὁ μισθωτὴς πωλεῖ τὸ μίσθιον ἀκίνητον καὶ οὕτω στερεῖ τὸν ἐκμισθωτὴν τῆς νομῆς,) ἀπερρίφθη κατόπιν τελείως.¹ Ἀλλ' ὅμως, πᾶσα παράνομος κερδοσκοπικὴ οἰκαιοποίησις κινήτου πράγματος εἶνε *furtum* (κλοπή).²

Ὅθεν αὕτη ἀπαιτεῖ :

α) Οἰκαιοποίησιν (*contrectatio*) κινήτου πράγματος. Εἶνε ἀπαραίτητος σωματικὴ πράξις σχετικῶς πρὸς τὸ κλαπέν.³ Ὅθεν ἡ

θύνεται οὗτος, περὶ τούτου οὐδὲν λέγει ἡ Δικονομία, ἀλλ' ἰσχύει τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ὅπερ ἄλλως τε αὕτῃ ἡ Δικονομία ρητῶς ὑποδεικνύει ὡς διαρρυθμίζον τὸ ἀστικὸν ἀδίκημα. [Ἐπομένως παρ' ἡμῖν νῦν ἰσχύει τὸ καθαρὸν ΡΔ, καθ' ὃ ὁ κληρονόμος ἐνάγεται εἰς τὸ περιελθόν αὐτῷ ἐκ τοῦ ἀδικήματος. Γ. Δυσβουν.]

10) Ἦτοι, ἂν μὲν ὁ ἀδικήθεις ἐγείρῃ ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος καὶ πρὸ τῆς ἐκδικάσεως ἀποθάνῃ ὁ ἀδικήσας, οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀδικήσαντος εὐθύνονται ὡς καὶ ὁ ἀδικήσας, ἐνῷ ἂν ἡ ἀγωγή ἐγερθῇ τὸ πρῶτον κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀδικήσαντος, οὗτοι εὐθύνονται μόνον εἰς τὸ περιελθόν. — [Ἐν Ἑλλάδι αἱ συνέπειαι αὗται ἐπέρχονται οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἐπίδόσεως τῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς τῆς υποθέσεως εἰς τὸ πινάκιον, Πολ. Δικον. § 575. Οἰκονομίδης § 109 σημ. 44].

11) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ χωρεῖ κληρονομικότης ἐν τῇ ἀστικῇ ἀδικίᾳ ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς· ἀλλ' ἡ ἀξίωσις ἀποζημιώσεως διὰ ζημίαν μὴ περιουσιακὴν, οὔτε ἐκχωρητὴ, οὔτε κληρονομητὴ εἶνε, πλὴν ἂν ἀνεγνωσθῇ διὰ συμβάσεως ἢ εἶνε ἐκκατεμῆς ἐνώπιον δικαστηρίου.

1) Ν. 25 § 2 Πανδ. 47.2. Ἀλλ' ἡ ἀφαίρεσις ἀνθέων, μοχλῶν κτλ. ἀνευ προθέσεως κέρδους, δὲν εἶνε ἀδίκημα.

2) Περιφρονομία εἶνε ὁ ὁρισμὸς τοῦ Παύλου ἐν Ν. 1 § 3 Πανδ. 47.2: *Furtum est contrectatio rei fraudulosa lucri faciendi gradia vel ipsius rei vel etiam usus ejus possessionisve*. [Κλοπή ἐστίν ἡ δολία ἰδιοποίησις πράγματος χάριν κέρδους εἴτε αὐτοῦ τοῦ πράγματος, εἴτε τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἢ τῆς νομῆς]. — Ὁ ΓρΑΚ δὲν γινώσκει τὴν ἔννοιαν τοῦ *furtum*, ἀλλ' ἂν αὐτοῦ ἀναγράφει τὴν ἀφαίρεσιν πράγματος δι' ἀθεμίτου πράξεως (§ 848—851).

3) Ὁ Windscheid § 452 σημ. 3, τὴν *contrectatio* ἐρμηνεύει ὡς «μεταχειρίσιν πράγματος». Ἀνακριδῶς. Ὁ δολίως ὑπὲρ τὸ δέον ἔωςας τροφὴν εἰς

ἀπλῇ ἀρνήσει τῆς παρακαταθήκης ὑπὸ τοῦ θεματοφύλακος ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κρατήσῃ τὸ κατατεθὲν δι' ἐαυτόν, δὲν ἀποτελεῖ *furtum*.

Τῇ ἐννοίᾳ τοῦ *furtum* δὲν ἀνήκει ἡ ἀφαίρεσις ἐξ ἀλλοτρίας νομῆς, ἥτις εἶνε στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τῆς κλοπῆς ἐν τῷ Γερμανικῷ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ ποινικῷ δικαίῳ.

Ἀλλὰ *furtum* ἀποτελεῖ καὶ ἡ ὑπεξαίρεσις, ἥτοι ἡ ἰδιοποιήσις ἀλλοτρίων πραγμάτων, ἅτινα ἔχει τις ἐν τῇ νομῇ ἢ ἐν τῇ κατοχῇ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἰδιοποιήσις τῶν ἀπολωλότων ἢ τῶν ἐν ἀνάγκῃ ἐκριφθέντων πραγμάτων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἐν γνώσει ἀποδοχὴ τῆς πληρωμῆς μὴ ὀφειλομένου, ὅπερ ὁ καταβάλλων ἐκ πλάνης θεωρεῖ ὀφειλόμενον, ὡς καὶ δολοπλοκίαι διὰ μέσου χρεωστικοῦ ἐγγράφου, δι' ὧν ὁ πιστωτὴς στερεῖται τῆς ἀπαιτήσεως αὐτοῦ, ἀποτελοῦσι *furtum*.

Τὸ αἰκίημα συνίσταται ἐν τῇ οἰκιοποίησει οὐ μόνον τῆς οὐσίας (*furtum rei*), ὅποια ἀπαντᾷ ἐν τῇ κλοπῇ καὶ ἐν τῇ ὑπεξαίρεσει τοῦ σημερινοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ τῆς χρήσεως τοῦ πράγματος (*furtum usus*), δι' ἣν οὐδὲν ἔχει δικαίωμα ὁ *fur* (φῶρ.)

Ἐπίσης *furtum* εἶνε ἡ οἰκιοποίησις τῆς νομῆς ὑπὸ τοῦ κυρίου τοῦ πράγματος (*furtum possessionis*), λ. χ. ὅταν ὁ κύριος ἀφαιρῇ παρὰ τοῦ ἐνεχύρου πιστωτοῦ τὸ ἐνεχυρασθὲν πρᾶγμα.

β) Ἀπαραίτητος εἶνε ἡ πρόθεσις κέρδους (*animus lucri faciendi*).

Δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προθέσεως διαρκοῦς πλουτισμοῦ· ὅθεν ὁ ὑπεξαίρων ἵνα δωρήσῃ εἶνε *fur*. Δὲν εἶνε ὅμως *fur* ὁ ἀφαιρὼν πρᾶγμα τι, ἵνα τὸ καταστρέψῃ.

Ἐκ τοῦ *furtum* ἐχορηγοῦντο διτταὶ ἀγωγαί :

ἀλλότριον ἵππον, ἵνα ὑπερχορτασθέντα τὸν νικήσῃ ἐν ἵπποδρομίᾳ, βεβαίως δὲν λογίζεται κλέπτῃς (*fur*) καὶ ὅμως ὑφίσταται μεταχειρίσεως τοῦ ἵππου παράνομος σκοποῦσα κέρδος.

4) Λ. χ. θεματοφύλαξ ἢ ἐνεχυροῦχος πιστωτὴς μεταχειρίζεται τὸ πρᾶγμα δι' ἐαυτόν ἢ χρησιμοφελῆς ἢ μισθωτὴς μεταχειρίζεται τὸ χρησιδάνεισμα ἢ τὸ μίσθιον κατὰ τρόπον μὴ σύμφωνον πρὸς τὴν σύμβασιν. § 6 Εἰσηγ. 4.1.

5) § 10, 15 Εἰσηγ. 4.1. Οὕτως ἐννοεῖ ἡ κρατοῦσα καὶ ὁρθὴ δόξα τὸ *furtum possessionis*. Ἀληθῶς ὁ Θεόφιλος ἐν § 1 Εἰσηγ. 4.1 τὴν ἔκφρασιν ταύτην ἀναφέρει εἰς ὅλα τὰ θέματα τῆς ὑπεξαίρεσεως καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἡσπάσθησαν ὁ Marezoll καὶ ὁ Buchholz. Ἄλλ' ὁ Θεόφιλος προφανῶς πλανᾶται, διότι ὁ ὑπεξαίρων δὲν ἀφαιρεῖ τὴν νομὴν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος.

1. Ἡ *actio furti* ἀγωγὴ ἐξ ἀδικήματος ἀπαντῶσα ἤδη ἐν τῇ ὡδεκαδέλτῳ.

Δι' αὐτῆς ἐπεδιώκετο ἰδιωτικὴ ποινὴ, ἥς τὸ μέγεθος ἦτο διάφορον ἐπὶ *furtum manifestum* (φωρὰ αὐτόφωρος) καὶ ἐπὶ *furtum nec manifestum* (φωρὰ μὴ αὐτόφωρος). *Manifestum* ἦτο, ὅταν ὁ φῶρ συνελήφθη ἐν τῇ πράξει ἢ ἀμέσως μετὰ ταύτην, πρὸ τοῦ κομίσαι τὸ κλαπέν εἰς τὸ ἐγγύτερον καταφύγιον αὐτοῦ· *nec manifestum* δὲ τὸ ἀντίθετον. Ἐπὶ αὐτοφώρου φωρᾶς παρείχετο τὸ τετραπλὸν τοῦ ἀφαιρόντος τοῦ ἐνάγοντος, ἐπὶ δὲ μὴ αὐτοφώρου τὸ ἀπλὸν.

Τὴν *actio furti* ἔχει ἕκαστος βλαπθεὶς ἐκ τοῦ *furtum*, οὐχὶ δὲ μόνον ὁ κύριος τοῦ κλοπιμαίου.

2. Πρὸς τοῦτοις ὁ κύριος εἶχε καὶ τὴν *condictio furtiva* πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ κλοπιμαίου κατὰ τοῦ οἰκαιοποιήεντος τὸ πρᾶγμα. Αὕτη δὲν ἦτο ποινικὴ ἀγωγὴ, ἀλλ' ἀφώρα τὴν ἀπόδοσιν καὶ ἀποζημίωσιν.

Ἐφ' ὅσον ἐκτείνεται ἡ ἰσχὺς τῆς *condictio furtiva*, ἡ *actio furti* εἶνε καθαρὰ ποινικὴ ἀγωγὴ.⁶ Ἀλλ' ἡ *actio furti* ἐκτὸς τῆς ποινικῆς αὐτῆς φύσεως εἶχε καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἱκανοποιήσεως εἰς τὰ θέματα, καθ' ἃ δὲν ὑφίσταται παρ' αὐτῇ *condictio furtiva* χάριν τοῦ ζημιωθέντος. Ἐφ' ὅσον ἐπεδιώκεν ἰδιωτικὴν ποινὴν, δὲν ἰσχύει ἐν τῷ κοινοδικαίῳ (οὔτε ἐν τῷ Ἑλληνικῷ δικαίῳ)· ἐφ' ὅσον ὅμως σκοπεῖ ἱκανοποιήσειν, ἔχει ἀκόμη πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἐν τῷ γερμανικῷ κοινοδικαίῳ (καὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ δικαίῳ). Ὅθεν ἡ ἐγερσις αὐτῆς ἐπιτρέπεται.

α) Ἐκ μέρους τοῦ κυρίου τοῦ κλοπιμαίου πρὸς τὸν κατὰ τῶν συμπρακτῶν εἴτε συναυτουργῶν εἴτε συναεργῶν τοῦ φωρᾶ.⁷

β) Ἐκ μέρους παντὸς ἄλλου ζημιωθέντος ἐκ τῆς κλοπῆς κατὰ τοῦ φωρᾶ καὶ τῶν συμπρακτῶν.⁸

6) Ἡ *actio furti* ἐπεδιώκεν ἀρχικῶς πρὸς τῇ ποινῇ καὶ ἀποζημίωσιν. Ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐκλήθησαν εἰς τὸν κλαπέντα τὴν διεκδίκησιν τοῦ κλοπιμαίου (καίπερ ἀποζημιουμένου διὰ τῆς *actio furti*). Ἀλλ' ἀπὸ τῶν τελευταίων αἰώνων τῆς Δημοκρατίας ἀνεγνωρίσθη πρὸς τοῦτοις καὶ ἡ *condictio furtiva* ὑπὲρ τοῦ κυρίου. Ἐφ' ὅσον ἡμορζεν ἡ *condictio*, ἡ *actio furti* ἦτο ἀπλὴ ποινικὴ ἀγωγὴ.

Ἡ πραγματικὴ βάσις τοῦ ἀδικήματος ἀποτελεῖται :

α) Ἐκ τῆς βλάβης πράγματος (*damnum corpori datum*).
 Εἶνε δὲ εἴτε καταστροφή γενικὴ εἴτε μερικὴ. Ἀφαίρεσις πραγμάτων
 ἄνευ φυσικῆς καταστροφῆς (λ.χ. κτυπῶ τινος τὴν χεῖρα καὶ πίπτουσι
 τὰ ἐν αὐτῇ νομίσματα εἰς τὴν θάλασσαν) οὗτος δὲ ἔστι δύνάται νὰ τὰ
 λάβῃ,⁵ καὶ καταστροφή πράγματος ἄνευ προσβολῆς τοῦ σώματος
 (λ.χ. ἀναμιγνύεται εἰς τὸν αἶτον αἶρα [ζιζάνια]) ἰσοδυναμεῖ πρὸς κα-
 ταστροφήν.

διότι ἐχορηγοῦντο ἀναλογικῶς πρὸς τὸν Ἀκουιλίου Νόμον (ἀνωτέρω I § 128).
 Ἄλλ' ἐνῷ ἡ *actio directa legis Aquilliae* ἦτο ἐν *jus concepta*, αὗται ἦσαν
 κατὰ κανὼνα *in factum conceptae* (Cajus Inst. IV § 45), διὰ τοῦτο οὐχ ἦσαν
 αὐχρὰ γίνεται λόγος περὶ ἀγωγῶν *in factum*. Οὐδὲ ἀντιφάσκει πρὸς τοῦτο,
 ὅτι ἐν ὡρισμένῃ περιπτώσει (Γαίου IV § 37) ἐδόξεν *actio ficticia* ἀναλόγως
 πρὸς τὰς *civiles actiones* τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου. Ἡ μόνη παράδοξις εἶνε ἡ
 ῥῆσις § 16 Εἰσηγ. 4.3, ἥτις ἀντιτάσσει τὴν *actio utilis* πρὸς τὴν *in factum*
 καὶ ἀποδίδει εἰς ἑκάστην ἰδίαν περιπτώσει. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐλήφθη τὸ μὲν
 ἀρχικὸν μέρος ἐκ τοῦ Γαίου (Εἰσηγ. III § 219) καὶ ἀναπτύσσει στηριζόμενον
 ἐπὶ τοῦτου, ὅτι ἡ *directa actio* ἀπαιτεῖ ἄμεσον βλάβην *corpore* ἢ ὅτι, ἐάν τῃ
 ζημίᾳ ἐπιδεινῇθῃ κατ' ἄλλον τρόπον, χορηγοῦνται *actiones utiles*. Ἐντεῦθεν
 ἐξακολουθεῖ τὸ χωρίον τῶν Εἰσηγήσεων χωρὶς νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Γαίου·
 ἐάν τῃ ζημίᾳ δὲν συνίσταται ἐν τῇ προσβολῇ σώματος, ἀλλ' ἐν ἄλλῳ, λ.χ.
 ἐν τῇ λύσει τῶν δεσμῶν δεσμίου δούλου, ὅστις δραπέτευει, δὲν ἀρκεῖ οὔτε ἡ
actio directa, οὔτε ἡ *actio utilis*, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη *actio in factum*. Ἡ προ-
 βλεπὴ αὕτη ἀντικρὺ ἀντιφάσκει πρὸς τὰς ῥήσεις τῶν κλασσικῶν Νομικῶν, οἵ-
 τινες χορηγοῦσι τὴν *actio in factum*, ὅπου ἡ ἀναλογία τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου
 δικαιολογεῖ ἀγωγὴν. Πῶς ἐξηγεῖται ἡ προσθήκη ; Ἰσως ἦτο γλῶσσημα εἰς
 τὰς Εἰσηγήσεις τοῦ Γαίου, γραφέν ἐν χρόνῳ καθ' ὃν ἤγνοετο τὸ πα-
 λαιὸν σύστημα τῶν ἀγωγῶν. Τότε ἠδύναντο Νομοδιδάσκαλοι τις, ὅστις εἶχε
 πολλὰ ἀναγνώσει περὶ τῆς *actio in factum* ἐν τῷ Ἀκουιλίῳ Νόμῳ, νὰ ἐφάν-
 τασθῃ οὕτω τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ ἐξηγήσει τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Γαίου. Φαίνε-
 ται δὲ τοῦτο ἀγγίζον καὶ κομψόν, καίπερ ὃν ψευδὲς καὶ μεγάλτης ἀμαθίας
 πρᾶξιν. Οἱ δὲ συντάχται τῶν Εἰσηγήσεων παρέλαβον τότε τὴν πλέονον σοφίαν.
 Ἀλλῶς φρονοῦσιν ὁ Pernice καὶ ὁ Lenel. Ἀλλῶς τε πρέπει νὰ ἐξάρωμεν ὅτι
 ἐπὶ τῆς *actio utilis* τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου καὶ ἰδίως τῆς χορηγομένης ἐν τῇ
 μορφῇ τῆς *actio in factum* ἐφημεζέτο ὁ ἰδιαίτερος ὑπολογισμὸς τῆς ζημίας
 ὃ ἐν τῷ Ἀκουιλίῳ Νόμῳ ἀπάντων καὶ ὁ κανὼν *lis infortiando crescit in du-*
plum. N. 12 Πανδ. 9.2—N. 5 K. 3.35.

5) N. 27 § 2 Πανδ. 9.2.

δ) Ὑπαιτιότης καὶ ὃς ἀρκεῖ καὶ ἐλοφρὸν πταῖσμα (culpa levis).⁷

Ὅθεν ὁ προξενὼν ἀναιτίως ζημίαν δὲν ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν.⁸ Ἐπομένως δὲν τίκτουσιν εὐθύνην αἱ ζημίαι οἱ γενόμεναι ἐπὶ ἀναιτίου καταστροφῆς ἀνάγκης πρὸς προστασίαν θεοδικαιολογητέων συμφερόντων.⁹

Κατὰ τὴν παλαιότεραν ρωμαϊκὴν θεωρίαν ἀπῆρτετο ἄμεσος βλάβη διὰ σωματικῆς πρὶξως (corpore), ἥτοι ὁρατὸς σύνδεσμος αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνεπτυγμένον δίκαιον ἀρκεῖ πᾶσα ὑπαίτιος προξένουσις τῆς ζημίας, λ. χ. θανάτωσις διὰ δόσεως δηλητηρίου ἀντὶ τοῦ αἰτγηέντος ἱατρικοῦ.¹⁰

7) Ν. 44 Πανδ. 22. In lege Aquilia et levissima culpa venit. Ν. 31 Πανδ. 9 2.

8) Ν. 3—Ν. 4 Πανδ. 92. Ἀνωτέρω I § 125

9) Ν. 29 § 3 Πανδ. 9 2. Οὐλπιανός. Item Labeo scribit, si cum vi ventorum navis impulsisset in funes ancorarum alterius et nautae funes praecidissent, si nullo alio modo nisi praecisis funibus explicare se potuit, nullam actionem dandam. [Ὡς οὕτως γράφει ὁ Λαβέων, ἐὰν τὸ πλοῖον ὑπὸ τῆς βίρας τῶν ἀνέμων εἰς τὰ σχοινία τῶν ἀγκυρῶν ἄλλου (πλοίου) ὠθήθῃ καὶ οἱ ναῦται ἔκοψαν τὰ σχοινία (τοῦ ἄλλου πλοίου) δὲν διδεται οὐδεμία ἀγωγή, ἐὰν οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ εἰ μὴ διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν σχοινίων ἤδυνάτο νὰ ἐκφυγῇ τὸ πλοῖον]. Τοῦτο θεωρητικῶς ἐφημερεύσθη ἐν τῇ περιπτώσει, ἥτις ἐδικάσθη ὑπὸ τοῦ Γερμ. Ἀκυρωτικοῦ (V σελ. 161). Νεώτεροι συγγραφεῖς ἀποφαίνοντα τὰ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ ὅτι ναὶ μὲν δικαιοῦται τις πρὸς ἄμυναν λίαν σοβαροῦ κινδύνου νὰ βλάβῃ ἢ νὰ καταστρέψῃ ξένα πράγματα, ἀλλ' ὑποχρεοῦται πάντοτε εἰς ἀποζημίωσιν. Οὕτω δὲ διεπλάσθη ἐν τῇ τελευταίᾳ συζητήσῃ ἐν τῷ Γερμ. Κοινοβουλίῳ τὸ ἄρθρ. 904 τοῦ ΓρΑΚ. Ὁ κύριος πρᾶγματι δὲν δικαιοῦται νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐνέργειαν ἄλλου ἐπὶ τοῦ πράγματος, ἐὰν ἡ ἐνέργεια εἴη ἀναγκαία πρὸς ἄμυναν παρόντος κινδύνου καὶ ἡ ἐπικειμένη ζημία δυσαναλόγως μεγάλη. Ὁ κύριος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀποζημίωσιν τῆς προκυψάσης αὐτῷ ζημίας. Ἀλλὰ πρὸ καὶ § 228.

10) Ὅτι ἡ παλαιότερα ρωμαϊκὴ Νομολογία ἀπῆρτε διὰ τὴν actio legis Aquiliae damnum corpore datum (ζημίαν προκύψασαν διὰ σώματος), δὲν ἦτο συνέπεια τῆς κατὰ γράμμα ἐρμηνείας τοῦ Νόμου, ὡς πολλοὶ ἰσχυρίζονται. Διότι ὁ Νόμος δὲν δηλοῖ πῶς πρέπει νὰ γίνῃ ἡ παράνομος θανάτωσις ἢ ὁ τραυματισμός. Τὸ γεγονός ἔχει βεβαιότερον λόγον. Ἡ παλαιὰ Νομολογία ἀπῆρτε ἵνα ἡ αἰτιώδης συνάφεια τῆς ζημίας ἐμφανίζηται ὁρατῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀπέκρουε δὲ τὴν περὶ ταύτης λεπτοτέραν ἔρευναν. Διὰ τοῦτο ἔπρεπεν ἡ ζημία νὰ ἐπέρχηται corpore. Ἡ ἀνεπτυγμένη Νομολογία δὲν ἤδυνάτο νὰ ἀρ-

Πολλοὶ νωότεροι ἵπαιτοῦσι βλάβην διὰ θετικῆς πράξεως, ἀλλ' ἀδίκως. Καὶ ἡ ὑπαίτιος παράλειψις ὑποχρεῖ. Ἀλλὰ θεβαίως οἱ παραλείψεις ἀποτελοῦσι πταίσμα μόνον ὑπὸ ἰδιαιτέρως προϋποθέσει: ¹¹

*Kd 65, K.G. 28, KE 235, 553, KSt 192, PA 213. ~~ἀρμόζει ἰσχυρὸς λόγος ἐπὶ~~
~~ὡς αἰτία ἡ παραλείψις. Kd 188, 323, KE 553, KSt 192, PA 213. ~~ἡδ 358 Kd 542~~~~*
 Παράλειψις ἀρμόζει τὰς ἀρμόζουσας ἐν ἑαυτῇ ὑποχρεώσεις. KE 60 i

κεισθῇ εἰς τοῦτο. Πᾶσα αἰτιώδης συνάφεια δυναμένη νὰ ἀποδειχθῇ, ὀφείλει νὰ τῇ ἀρκῇ, ὅθεν ἤδη ὁ Λαβίων ἐν Ν. 9 Πανδ. 9.2 κηρύσσει ὑπεύθυνον ἐκεῖνον, ὅστις ὑπαίτιος mortis causam praestitit (παρέσχε τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου). Μόνον δὲ ἕνεκα τοῦ παλαιοῦ ἐκ παρὰδόσεως σφισμένου νομικοῦ κανόνος ἐπρεπεν ἐπὶ ἐμμέστου βλάβης νὰ ἐνεργῇται actio utilis.—Περὶ τῆς ἀποδείξεως τῆς αἰτιώδους συναφείας μεταξύ ἀδικήματος καὶ ζημίας ὅρα Γερμ. Ἀκυρωτικὸν Χ σελ. 141.

11) Διὰ τὸν κανόνα, ὅτι ἡ ἀκουιλία ἀγωγή δὲν ἀρμόζει ἐπὶ ζημίας γενωμένης δι' ἀπλῶν παραλείψεων, στηρίζονται (Vangerow § 681) κυρίως ἐπὶ τοῦ Ν. 13 § 2 Πανδ. 7.1. Ἐνταῦθα κηρύσσει ὁ Οὐλπιανὸς ἀναγκάζειν τὴν cautio usufructuaria τοῦ ἐπικαρπωτοῦ, ὅστις ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν χωρεῖ ἡ Ἀκουιλία ἀγωγή: nam qui agrum non prosciudit, qui vites non subserit, item aquarum ductos corrumpi patitur, lege Aquilia non tenetur [ἰδίαι ὁ μὴ ἀροτριῶν τὸν ἀγρόν, ὁ μὴ κλατεύων τὰς ἀμπέλους, ὡς οὕτως ὁ ἀνεχόμενος τὴν καταστροφὴν τῶν ὑδραγωγείων δὲν εὐθύνεται ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου]. Ἀλλὰ τὸ χωρίον οὐδὲν ἀποδεικνύει. Ἀλλοτρίαι ἀκίνητα νὰ διατηρῶμεν ἐν καλῇ καταστάσει φυσικῶς δὲν ὑποχρεοῦμεθα. Ὅθεν ἐν Ρώμῃ ὁ ἐπικαρπωτὴς ἔπρεπε δι' ἰδιαιτέρας συμφωνίας νὰ ἀναλάβῃ τὴν διατήρησιν αὐτῆς. Πῶς ὅμως ἐνταῦθεν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἐν γένει δὲν ὀφίσταται εὐθύνῃ Ἀκουιλία ἕνεκα παραλείψεων; Τὸ ἐναντίον προκύπτει ἰδίως ἐκ τοῦ Ν. 8—Ν. 27 § 9 Πανδ. 9.2. Διοτι ἐνταῦθα ἐπιτρέπεται ἡ Ἀκουιλία ἀγωγή, ἐὰν χειρουργὸς ἐπιχειρῇ ἐγγείρηται καθ' ἑκαστὴν ἐπιτεταραμμένην, ἀλλὰ παραλείπῃ κατόπιν ὑπαίτιως τὴν θεραπείαν· ἐπίσης ἐὰν ἀνήφθῃ πῦρ ἐν ἐστίᾳ, ὁ δὲ ἀνάψας αὐτὸς ἢ ἄλλος ἐπιτεταραμμένος τὴν ἐπιτήρησιν ἀρῇκεν ἀνεπιτήρητον τὸ πῦρ καὶ οὕτως ἀνήφθῃ ἡ οἰκία καὶ ἐκλή. Ὁ Windscheid § 455 ἐξάγει ἐκ τῶν χωρίων τούτων, ὅτι οἱ παραλείψεις ὑποχρεοῖ μόνον, ἐὰν ἡ πρᾶξις (ἥτοι ἡ μὴ παράλειψις) ἐπεβάλλετο ἕνεκα προηγουμένης ἢ συγχρονου ἐνεργείας. Ἀλλ' αἱ πηγαὶ οὐδὲν γινώσκουσι περὶ τοιούτης. Ἀλλὰ Ἀκουιλία εὐθύνῃ χωρεῖ μᾶλλον καὶ όταν τις ἀμελῇ γενικῶς ἐπιταγὰς ἐπιβαλλομένης πρὸς προστασίαν τοῦ Κοινοῦ, ἐκ δὲ τῆς ἀμελείας ταύτης προέκυψαν ζημίαι. Τοῦτο ἰσχύει κυρίως ὅσακις ἐπιβάλλεται δημοσία ποινὴ κατὰ τῶν παραλείψεων. Λ.χ. ὁ παραβαίνων τὸ ἀρθρ. 367 ἀ.θρ. 12 τοῦ Γερμ. Ποιν.Κωδ., καθ' ὃ πρέπει νὰ φυλάττωνται αἱ τάφροι καὶ τὰ ἀνοίγματα εἰς μέσην ἔσθῃ συχάζουσιν ἄνθρωποι, εὐθύνεται εἰς ἀποζημίωσιν πρὸς τὸν ἐνταῦθε ζημιωθέντα. Γερμ. Νομολογία. [Θεωρητικῶς ἡ παράλειψις ὡς μὴ ποιοῦσα ἀπὸ τοῦ προσώπου (ὅπως ἡ πρᾶξις) δὲν δύναται νὰ καταλογισθῇ τῷ προσώπῳ εἰ μὴ ἐν δύο θέσεσιν: α') όταν ἐμμέσως προέβηται ἀπὸ τοῦ προσώπου. Λ.χ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς :

α) Ἐνάγων ἦτο κατὰ τὴν lex Aquilia μόνον ὁ κύριος τοῦ βλαβέντος πράγματος.¹² Οἱ ἔγοντες ἐμπράγματα δικαιώματα ἐπὶ τούτοις ἴσως οἱ ἐπικαρπώται καὶ ἐνεχυροῦχοι,¹³ καὶ ἐνυπόθηκοι πισιῶται καὶ

ΚΖ 250. Βασιλ. 60. 3. 1. ΚΑ 337. ΚΛ 188. 556. ΚΕ 77. ΠΑ 119. ΚΟ 408.

ἀνοίγω λάκκον ἐμπροσθεν τῆς οἰκίας μου ἐν τῷ ὁδῷ, δὲν θέτω φανὸν τὴν νύκτα καὶ ἄμαξα πίπτει ἐντός· ἐταῦθα ἡ παράλειψις εἶνε ἡ αἰτία τῆς ζημίας ἀλλὰ τῆς παραλείψεως προηγέθη ἡ ἐμὴ πρᾶξις, ἥτοι ἡ ὀρυξίς τοῦ λάκκου. Θεωρητικῶς ἡ μὲν θετικὴ πρᾶξις, ἃτε προσεχομένη ἐκ τίνος προσώπου, καὶ στᾷ τούτο ὑπεύθυνον, ἡ δὲ ἀποθετικὴ πρᾶξις, ἃτε καθ' ἑαυτὴν μὴ προσερχομένη ἐκ τοῦ προσώπου, οὕτως τὴν βούλησιν δὲν θέτει εἰς κίνησιν. τότε μόνον καταλογίζεται τῷ προσώπῳ, ὅταν ἡ θετικὴ πρᾶξις ἡ ἀντίθετος τῇ παραλείψει ἐπιβάλληται ὡς ὑποχρέωσις τῷ παραλείψαντι. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐξ ὀρύξῃ τὸν λάκκον, ὃν δὲν κλείω, κατόπιν δὲ πωλῶ τὴν οἰκίαν καὶ οὕτε ὁ ἀγοραστὴς κλείει τὸν λάκκον, καὶ πέσῃ ἄμαξα, εὐθύνεται ὁ ἀγοραστὴς καίπερ οὗτος μὴ ὀρύξας τὸν λάκκον, καθ' ὅσον αὐτὸς ἀγοράσας τὴν οἰκίαν ὑποχρεοῖται ἐπ' ἀνάκλησιν τὴν ὁδὸν εἰς τὴν προτέρα αὐτῆς κατάστασιν, ἐπομένως ἐμμέσως λογίζεται καὶ αὐτὸς ὡς ἐγκορύνων τὴν ὀρυξίαν τοῦ λάκκου, χρησιμεύσας διὰ τὸ φωτεινότερον· ὅ) ἐστίς οὕτε ἀμέσως οὕτε ἐμμέσως συνάπτεται παράλειψις πρὸς πρᾶξιν τοῦ παραλείποντος προσώπου· ἀλλ' ὁ Νόμος διὰ τοῦ γένους δημοσίου συμφέροντος ἐπιβάλλει θετικὴν τινα πρᾶξιν, ἣν παραλείπει κατὰ νόμον ὀφείλων ἢ τὴν ἐνεργήσῃ· λ. γ. κατὰ τὸ ἀρθρ. 635 Ἑλλ. Π. Νόμου τιμωρεῖται ὡς πταίσμα ἡ παράλειψις τῆς λυτρώσεως κινδυνεύοντος θρώπου, ἡ δυναμένη ἢ γείνη ἄνευ κινδύνου τῆς ζωῆς τοῦ λυτρωτοῦ. Κ. Καλλιγᾶν, τοῦ Ποιν. Νόμου (ἀρθρ. 502) δεχομένου ποινικὰ πταίσματα καθαρᾶς παραλείψεως ἐπεται ὅτι ἐνεκα τούτων ὀφείλεται καὶ ἀστικὴ ἀποζημίωσις (Καλλιγᾶ 111 § 400 ἐκδ. γ')· οὐχ ἥττον ἐπὶ τοῦ ἄνω παραδείγματι θεωρῶ λίαν ἀμφίβολον, ἂν ἡ σύζυγος τοῦ πνιγέντος ἔχῃ ἀστικὴν ἀγωγὴν ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ μὴ λυτρώσαντος τὸν πνιγέντα, καίπερ δυναμένου πρᾶξαι τούτο ἄνευ κινδύνου τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς. Διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι ἀστικὴ ἀποζημίωσις ἐκ παραλείψεως ὀφείλεται, μόνον ὅταν ἐμμέσως ἡ ἀμέσως προηγέθῃ τῆς παραλείψεως θετικὴ πρᾶξις τοῦ παραλείποντος. Ὡς ἐμμέσως θετικὴ πρᾶξις λογιστέα καὶ ἡ διαταγή, ἣν δίδω τῇ ὑπηρετρίᾳ ἵνα ἐβλέψῃ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀναφθεῖσαν πυράν, ἥτις ἀμεληθεῖσα ὑπ' ἐκείνης ἀπὸ φροῦ τὴν οἰκίαν ἐγὼ θετικῶς ἀνῆψα τὴν πυράν· ἡ ὑπηρετρία ἀποθετικῶς παρέλιπε τὴν ἐπιτήρησιν αὐτῆς μηδεμίαν ἐπιχειρήσασα θετικὴν πρᾶξιν· ἥττον ἐγὼ εὐθύνομαι ἐνεκα τῆς θετικῆς πράξεως τῆς διαταγῆς πρὸς ἐπίβλησιν. Γεωρ. Δουβουν.].

12) Ν. 11 § 6,7 Πανδ. 9.2.

13) Ν. 11 § 10—Ν. 12—Ν. 17—Ν. 30 § 1 Πανδ. 9.2.

οἱ καλῆς πίστεως νομεῖς¹⁴ εἶχον ὠφέλιμον ἀγωγὴν ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου. Ἐπίσης ἔχει ὠφέλιμον ἀγωγὴν καὶ ὁ ἔχων ἀπλοῦν ἐνοχικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ πράγματος, ἐὰν διὰ τῆς βλάβης τοῦ πράγματος βλάβηται καὶ δὲν δύναται ἄλλως πῶς νὰ ἀποζημιωθῇ.¹⁵

6') Ἐναγόμενος εἶνε ὁ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως προξενήσας τὴν βλάβην εἴτε ὡς αὐτουργός εἴτε ὡς συνεργός.¹⁶ ΚΑ. 234. 6/3. ΚΗ 171 Κ2 404. 4/3. 421. 542 6/3 ΚΒ 51. ΚΘ 537. 548 ΚΕ. 29. 407 ΚΘ. 72

14) Ν. 11 § 8—Ν. 17 Πανδ. 9.2.

15) Ὁ ἔχων μόνον ἐνοχικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ βλαβέντος πράγματος δὲν δύναται κατὰ τὴν σήμερον κρατοῦσιν δεῖξαι νὰ ἐναγάγῃ ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου Ν. 11 § 9 Πανδ. 9.2 καὶ ἐπιχείρημα ἐκ Ν. 18 § 5 Πανδ. 4.3 καὶ Ν. 13 § 12 Πανδ. 19.1. Μία μόνη ἐξαίρεσις χωρεῖ, ὅτι ὁ μισθωτὴς δύναται νὰ ἐναγάγῃ ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου, ὅταν οἱ ἐπὶ τοῦ μισθοῦ ἀκινήτου ἡρηγμένοι καρποὶ βλάβηται. Vangerow § 681—Windscheid § 455 σημ. 17—Γερμ. Ἀκυρωτικὸν IX σελ. 163. Ἀλλὰ διατὶ δὲν δίδεται τῇ ἀκουιλίᾳ ἀγωγὴ εἰς τὸν ἀγοραστήν ἐπὶ βλάβῃς τοῦ ἀγορασθέντος, ἐνῷ ἔχει αὐτὴν ὁ μισθωτὴς ἐπὶ βλάβῃς τῶν καρπῶν; Ἀναμφιβόλως, διότι ὁ ἀγοραστής ἔχει κατὰ τοῦ πωλητοῦ τὴν ἀξίωσιν, ὅπως τῷ ἐκχωρήσῃ τὴν Ἀκουιλίαν ἀγωγὴν (ὡς communum rei ἀνωτέρω § 98), ἐνῷ ὁ μισθωτὴς δὲν ἔχει τοιαύτην ἀξίωσιν. [Ἐνταῦθα ὁ Dernburg περιπίπτει ἐμμέσως εἰς petitio principii ὁ μισθωτὴς δὲν ἔχει ἀξίωσιν, διότι ἔχει ἄμεσον Ἀκουιλίαν ἀγωγὴν ἂν δὲν εἶχε τοιαύτην, ὅα ἥδυνάτο νὰ ἔγῃ ἀξίωσιν κατὰ τοῦ ἐκμισθωτοῦ, ὅπως οὗτος τῷ ἐκχωρήσῃ τὴν ἀγωγὴν, ἣν ὡς κύριος ἥα εἶχε κατὰ τοῦ βλάψαντος, τοὺς καρπούς; διότι ὁ μισθωτὴς ὀφείλει νὰ παράσχῃ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ πράγματος, ἄρα καὶ τὴν ἀγωγὴν τὴν ἀποζημιούσαν διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἀπολαύσεως τοῦ πράγματος, Γεωρ. Δουδ.]. Τοῦτο ἄγει εἰς τὸν γενικὸν κανόνα, ὅτι καὶ ὁ ἀπλοῦν ἐνοχικὸν δικαίωμα ἔχων τότε μόνον δικαιοῦται εἰς Ἀκουιλίαν ἀγωγὴν ἐνεκα βλάβης πράγματος, ὅταν δὲν δύναται κατ' ἄλλον τρόπον νὰ εὐρίσκη εἰς ἀποζημιώσιν τῆς ζημίας αὐτοῦ. Περβ. καὶ Ν. 41 Πανδ. 9.2. Ἀλλὰς τε ὁ κανὼν ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων εἶνε ὅτι πᾶς βλαβείς ἔχει ἀγωγὴν. Οὗτος ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῆς actio de pauperie ἐνεκα βλάβης διὰ ζώων γενομένης; Ν. 2 Πανδ. 9.1. Κατὰ τῆς ἀπεριορίστου ἐφαρμογῆς τοῦ κανόνος τούτου ἐπὶ τοῦ damnum iniuria datum ἀντέκειτο, ὅτι ὁ Ἀκουιλίος Νόμος εἰσέγγαγε τὴν ἀγωγὴν μόνον χάριν τοῦ dominus. Ἀλλ' οὐδέποτε ὤφειλεν ὁ βλαβείς νὰ μείνῃ ἀπροστάτευτος.

16) Ν. 11 § 1 Πανδ. 9.2. Ὁ ἡθικὸς αὐτουργός εὐθύνεται ἀκουιλίως; Κατὰ τὸ παλαιότατον ΡΔ ἐλύετο ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα, διότι ὁ ἡθικὸς αὐτουργός δὲν ἔδραψε corpore. Ὅθεν ἤδη ὁ Ἰαβόλῃνος (ἐν Ν. 37 Πανδ. 9.2) δὲν ἐγορῆγει γενικῶς τὴν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἡθικοῦ αὐτουργοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἡ μεταβατικὴ περίοδος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνεπτυγμένου δικαίου εἶνε, ὅτι εὐθύνεται διὰ τὴν ζημίαν ὁ προξενήσας αὐτὴν ἄρα καὶ ὁ ἡθικὸς αὐτουργός.

ΚΑ. 140. 410π
24' Ἐξαίρεσις
ΚΒ 286
ΚΘ 165
Π. 121

Πολλοὶ ἐνέχονται εἰς ὁλόκληρον. Ἡ παροχή τοῦ ἐνός ἐλευθεροῦ καὶ τοὺς λοιπούς.¹⁷

Ἐάν πολλοὶ συμμετέσχον τῆς πράξεως, λ. χ. συμπράξαντες ἢ τραυματισμῶ, καὶ τὸ μέρος ἐκάστου ἐν τῇ ζημίᾳ δὲν δύναται νὰ εὐρεθῇ, ἕκαστος εὐθύνεται διὰ πάσας τὰς συνεπείας τῆς πράξεως.¹⁸

κρ. 65 γ) Ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς εἶνε τὸ διαφέρον τοῦ ἐνάγοντος. Ἡ ἰδιόζυσα ἀποτίμησις τοῦ Ἀκουσίου Νόμου, καθ' ἣν ζητεῖται ὅτε μὲν ἡ μεγίστη ἀξία ἐντὸς τοῦ τελευταίου ἔτους, ὅτε δὲ τοῦ τελευταίου μηνὸς πρὸ τῆς πράξεως, δὲν εἰσῆχθη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐπομένως δὲν ἰσχύει ἐκεῖ.¹⁹ Καὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην

Πρ6. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν X σελ. 132—Windscheid § 454 σημ. 27.—Κατὰ ΓρΑΚ § 830 ἐδ. 2, οἱ ἡθικοὶ αὐτουργοὶ καὶ οἱ συνεργοὶ ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς φυσικοὺς αὐτουργοὺς.

17) Κατὰ τὸ ΡΔ ἕκαστος τῶν πολλῶν ζημιωσάντων πρὸνυνοτο εἰς τὸ ὅλον ἔνεκα τῆς ποινικῆς φύσεως τῆς ἀγωγῆς Ν. 11 § 2 Πανδ. 9.2 nam ex lege Aquilia quod alius praestitit alium non relevat, cum sit poena (διότι ἐκ τοῦ ἀκουσίου Νόμου, ὅ,τι παρέσχεν ὁ εἰς δὲν κουφίζει τὸν ἄλλον, διότι εἶνε ποινή), δὲν ἰσχύει τοῦτο οὔτε ἐν Γερμανίᾳ οὔτε ἐν Ἑλλάδι. Ἄλλως τε ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ πολλῶν συναδικησάντων ἰσχύει τὸ ἄρθρ. 30 Ποιν.Νόμου, καθ' ὃ οὗτοι ἐνέχονται ἀλληλεγγύως διὰ τὴν ἀστικὴν ἀποζημίωσιν, ἥτοι ἡ καταβολὴ τοῦ ἐνός ἀπαλλάσσει τοὺς λοιπούς. Ὁ καταβαλὼν ἔχει ἀναγωγὴν; ναί, καθ' ὅσον ἄλλως ἢ τιμωρία θὰ ἦτο ἀνίστος, ἄτε μόνου τοῦ καταβαλόντος φέροντος ἀπασαν τὴν ζημίαν.

18) Ν. 11 § 2, 4—Ν. 51 § 1 Πανδ. 9.2. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν I σελ. 89. Κατὰ ΓρΑΚ § 830. Ἐάν πολλοὶ προὔξενον ζημίαν δι' ἀθεμίτου πράξεως κοινῆς, εὐθύνεται ἕκαστος διὰ τὴν ζημίαν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὅταν δὲν δύναται νὰ ἐξευρεθῇ τίς ἐκ τῶν πολλῶν συμμετασχόντων διὰ τῆς πράξεως αὐτοῦ προὔξενον τὴν ζημίαν.

19) [Κατὰ Windscheid § 455 σημ. 23 ἡ ἐκτίμησις αὕτη ὡς ἐνέχουσα στοιχεῖον ποινῆς καταργήθη ὑπὸ τοῦ Γερμ. Ποιν. Κώδικος. Ὁμοίως θεωρεῖται ὡς καταργηθεῖσα ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ Ἑλλην. Ποιν. Νόμου ὁ Καλλιγᾶς (III § 403 ἐκδ. γ').] Ἄν δεχθῇ τις ὅτι ἡ τοιαύτη ἀποτίμησις τοῦ βλαβέντος δὲν ἦτο ποινὴ ἀλλὰ μᾶλλον μέσον συντελεστικὸν πρὸς ἐξακριβωσιν τῆς ἀμθούσης ζημίας τοῦ ζημιωθέντος, ἡ δὲ ὑψίστη τιμὴ ἐντὸς τοῦ ἔτους ἐχρησίμευεν ὡς τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς ἀξίας, εἰς ὃ ἦτο λίαν πιθανόν ὅτι καὶ πάλιν ἤθελεν ἀνέλθει ἡ τιμὴ τοῦ ζώου, ἂν δὲν ἐφανεύετο· φρονῶ ὅτι ἡ διάταξις ἰσχύει πρὸς ἡμῖν ἐφ' ὅσον ἰσχύει καὶ ἡ ἐτέρα διάταξις, καθ' ἣν ἐπὶ διαφέροντος ἔνεκα κλοπῆς πράγματος ὁ ὑπερήμερος ὀφείλει τὴν μεγίστην ἀξίαν τοῦ πράγματος ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ὑπερμερείας (ὅρα Windscheid § 280 σημ. 19).

δὲν ἰσχύει, καθ' ὅσον ὡς ποινική, ἅτε ὑποχρεοῦσα τὸν ἐναγόμενον εἰς ποσὸν μείζον τῆς ἀξίας κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ζημίας, κατηργήθη ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ Νόμου.]

Ἐν Ῥώμῃ ὁ ἐνογόμενος, ὁ ἀρνούμενος ἄνευ λόγου τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου κατεδικάζετο εἰς τὸ διπλοῦν.²⁰ Κατὰ τοῦτο διέμενε πάντοτε ξένον τῷ ~~ποινικῷ~~ ^{Γερμανικῷ} νόμῳ, οὕτως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ δικολῷ ἀναντιρρήτως ἰσχύει, ἅτε κατοργηθὲν ὡς ποινὴ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ποινικοῦ Νόμου.^{21, 22}

Παθγ 60. 23. Π. 233. 532-6 60. ΠΑ 84. 119. 224. 5 20. 506. 533. 228

328. 387. ΧΑ. 202

Καλλιγᾶ III § 429 σημ. 6. Ὁρθότερον ἔμνησεν ὅτι κατηργήθησαν ἀμφότεραι. Κατωτέρω § 139 σημ. 9].

20) Ν. 2 § 1 Πανδ. 9, 2—§ 26 Εἰσηγ. 4, 6.

21) [Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἰσχύει ἐν τῷ Ἑλλ. δικαίῳ, ἅτε κατοργηθεῖσα ὡς ποινὴ. (Καλλιγᾶς III § 403).—Κατὰ τὸν Windscheid § 455 σημ. 25 ἰσχύει καὶ σήμερον ἐν Γερμανίᾳ μὴ καταργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γερμ. Ποιν. Κώδικος, ἅτε τοῦ ἀκουιλίου Νόμου μὴ ἀνήκοντος εἰς τὴν οὐλῃν, ἣν διακηρύττει ὁ Ποινικὸς Κώδ. Ἡ δὲ αὕτη τοῦ Windscheid, ἀντιτάσκει πρὸς τὴν ἐν σημειώσει 19 γνώμην αὐτοῦ. Οὐχ ἤττον ὑπὲρ τῆς ἰσχύος τῆς ἐκεῖ γνώμης τοῦ ἐπικαλεῖται καὶ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Dernburg, ὅτι ἡ ἀποτίμησις ἐκείνη δὲν ἰσχυται, ἀπὸ τῆς σχετικῆς διατάξεως μὴ εἰσαχθεῖσας εἰς Γερμανίαν. Γερμ. Διορθοῦν.]

22) Ὁ συνεπείρᾳ σχέσεως συμβατικῆς ἔχων ἄλλοτριον πρᾶγμα καὶ βλάπτων αὐτὸ ὑπαίτιός τις ἀνάγεται· εἴτε διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς συμβάσεως εἴτε διὰ τῆς ἀκουιλίας ἀγωγῆς. Ἀλλ' εἰάν ὁ ζημιωθείς ἐπέτυχεν διὰ τῆς μιᾶς ἀγωγῆς καταδίκην τοῦ ζημιώσαντος εἰς τὸ πλήρες διαφέρειν, ἢ συντρέγοντα ἑτέρα ἀγωγή δὲν δύναται νὰ ἐνασκηθῇ. Πρ6. Ν. 18 § 1 Πανδ. 13, 6.—Vangerow § 681 σημ. 3—ἀνωτέρω I § 135. Ἀλλὰ λίαν ἀμφισβητεῖται ἂν ἡ συμβατικὴ σχέση καθ' ἐκὺν ἁπλῇ ἐπιτροπῇ τροποποιήσῃ τὴν ἀκουιλίαν εὐθύνην· Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην διακρίτεον· α') Ἡ ἐνοχικὴ σχέσις πολλάκις δικαιολογεῖ πράξεις, αἵτινες ἄνευ αὐτῆς δὲν θὰ ἐπετρέποντο, ὅτι ἄνευ τῆς συμβάσεως θὰ ἦτο ὑπαίτιότης, δὲν εἶνε ἐνεκα ταύτης καὶ συνεπῶς δὲν δίδεται ἀκουιλία ἀγωγή. Λ. γ. ὁ ἐργοδότης ζητεῖ κατεργασίαν τοῦ πράγματος ἀντικειμένην πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ εὐθύνῃ καὶ τὸ πρᾶγμα καταστρέφεται ἐκ τῆς κατεργασίας Ν. 27 § 29 Πανδ. 9, 2, ἣ σιδηροδρομικὴ ἐταιρεία πέμπει τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἀποστολέως ἐμπορεύματα εἰς ἀνοικτὰς ἀμάξας, αἵτινα πυρπολοῦνται ἐκ τῶν σπινθήρων τῆς ἀτμολοκίμης. β') Ἐντελῶς διάφορον εἶνε τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ὀφειλέτης ὁ ἐκ τινος συμβάσεως ἐθιμνόμενος μόνον διὰ δόλον καὶ μεγάλῃν ἀμέλειαν (ὡς ὁ θεματοφύλαξ) πρέπει νὰ μὴ ἐναχθῇ καὶ διὰ τῆς ἀκουιλίας ἀγωγῆς πέρα τούτων, ἥτοι ὅτι ἀπορρίπτεται καὶ ἡ ἀκουιλία ἀγωγή, ὅταν τῇ καταστρέφοντι πρᾶγμα βλάπτεται ἐκ μικρᾶς ἀμε-

Κ2. 135. 404. 413. 421. Κ. 10 - ΚΕ. 87553. ΚΕ 87.341ΚΑ. 119 Κ57. 126. 336
 Κ13. ΚΒ. ΓΙ. Κ139. 358. 444. 466. 526. 553. 556. 570 (462. 517. 580.
 Α. Α. 264 250. 323. 334. 365. 404
 ENOXIKON

§ 132. Υπαίτιος βλάβη και θανάτωσης προσώπου.

Αἱ ἀρχαὶ τῶν ζημιῶν τῶν πραγμάτων εὕρισκον ἀνάλογον ἐφαρμο-
 γὴν ἐπὶ τῶν σωματικῶν βλαβῶν τῶν προσώπων.

MA 183.450. 204
 KE 137.234.255
 KE 613.633.646
 Λ 376.423
 Παθόντες ἐν μέλει
 Ζεῖσις Ν. ΒΙΩΜΑ
 καὶ ΠΙΠΠΑ (326)
 Κ57. 142. 243
 396. 505. 292.
 ΚΗ. 163. ΑΓ. 296

1. 'Ο τραυματισθεὶς εἶχεν (ἴσω ἀπὸ τοῦ 'Αδριανοῦ) utilis Aquilae aedtio (ἀγωγὴν 'Ακουλίου Ἀεττιμῶν) κατὰ τοῦ ὑπαίτιου.¹

'Εν Ρώμῃ παρείχeto ἀποζημίωσις μόνον ἕνεκα τῶν δαπανῶν τῆς
 θεραπείας, ἕνεκα τοῦ διαφυγόντος κέρδους καὶ τέλος ἕνεκα τῆς
 μὴ ἀνασκήσεως τῆς ἐνασχολήσεως τοῦ βλαβέντου.² Ταύναντιον δὲ
 δὲν ἤδυνάτο νὰ ζητηθῇ ἕνεκα παραμορφώσεως καὶ τῶν ἀλγηδόνων
 τοῦ βλαβέντου.³

Περὶ εὐδυνίας
 ἀποζημιῶσιν τῶν
 βλαβέντων ἐν
 τῇ ἐργασίᾳ οὐδὲν
 τῶν ἐργαζομένων
 ὁδωζήσαν
 Ν. 551/89-6

Οἷαις ; 'Αποφαίνομεθα ἀποφατικῶς. 'Εὰν μικρὰ ἀμέλειαι δὲν περιλαμβάνων-
 ται ἐν τῇ συμφωνίᾳ τῆς συμβάσεως, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι ἐπιτρέπονται
 αὐταί. 'Ως ἐκ συμβάσεως ὀφειλέτης ὁ θεματορύλαξ εὐθύνεται μόνον διὰ δόλου
 καὶ μεγάλῃν ἀμέλειαν, ἀλλὰ συνεπείᾳ τῆς γενικῆς αὐτοῦ ὑποχρέωσως
 ἕνεκα τῆς ἐκ πάσης ἀμελείας βλάβης πράγματος. Οὕτως ὁ Vangerow § 681.
 [Νομίζω τὴν δόξαν οὐχὶ ὀρθήν. 'Ο ἐκ καταθέσεως ὀφειλέτης ἀνεὶ τῆς πα-
 ρακαταθήκης δὲν θά ἤρχετο εἰς συνάρεσιν πρὸς τὸ κατατεθεὶν πρᾶγμα, ἵνα τὸ
 βλάβῃ· εὐθὺς ὅμως ὡς ἔβη εἰς συνάρεσιν πρὸς αὐτὸ διὰ τῆς παρακαταθήκης
 πρέπει μόνον συμφώνως πρὸς ταύτην νὰ εὐθύνηται, ἄλλως ἢ εὐμένειαι τοῦ Νο-
 μου πρὸς τὸν θεματορύλακα νὰ μὴ εὐθύνηται ἕνεκα μικρᾶς ἀμελείας θὰ κατε-
 ληγεν εἰς μὴδέν, ἂν ὁ καταθέτης ἤδυνάτο διὰ τῆς ἀκουλίας ἀγωγῆς νὰ ζητη-
 σῇ ἀποζημιώσιν καὶ διὰ μικρὰν ἀμέλειαν. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἐκ μικρᾶς ἀμελείας
 βλάβη δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ὅταν διὰ τῆς καταθέσεως ὁ καταθέτης ἐκθέσῃ
 τὸν θεματορύλακα εἰς τὸν κίνδυνον νὰ βλάβῃ τὸ κατατεθεὶν πρᾶγμα, τότε πρέ-
 πει νὰ ἀνεχθῇ ὁ καταθέτης, ὅπως ὁ θεματορύλαξ μὴ εὐθύνηται διὰ μικρὰν
 ἀμέλειαν. Γεωρ. Δουδουν.]

18. Π. 13-6
 805. 7/604

1) Ν. 13 Πανδ. 9.2 πρὸς Ν. 3 Πανδ. 9.1—Ν. 7 Πανδ. 9.3.
 2) Πρὸς καὶ Γρακ § 842: 'Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς ἀποζημιώσιν ἕνεκεν ἀθεμι-
 του πράξεως ἀπειθυνομένης κατὰ τοῦ προσώπου ἐκτείνεται εἰς τὰς βλάβας, πᾶ-
 ρα ἐπάγεται ἢ πρᾶξις διὰ τὸ ἐπάγγελμα ἢ τὸ μέλλον τοῦ βλαβέντου. Κατὰ δὲ
 τὸν § 843 ἡ ἀποζημίωσις πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ παρέχεται διὰ τῆς χρηματικῆς
 προσόδου.

3) Ν. 7 Πανδ. 9.3. Cum liberi hominis corpus ex eo, quod dejectum
 effusum quid erit, lesum fuerit, iudex computat mercedes medijis praestitas
 ceteraque impendia, quae in curatione facta sunt, praeterea operarum, qui-
 bus carnit aut cariturus est ob id quod inutilis factus est. Cicatricium au-
 tem aut deformitatis nulla fit aestimatio, quia liberum corpus nullam reci-
 pit aestimationem. ['Εὰν σῶμα ἐλευθέρου ἀνθρώπου βλαβῇ ἐκ τοῦ ἐκρίφέν-

Ἄλλ' ἐν τῇ κοινοδικαίᾳ παρέχεται ἀποζημιώσεις, αὐθαριέτως ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ὀρίζομένη, εἰς τὴν γυναῖκα, ἥς ἡ ἐλπίς γάμου μειοῦται ἕνεκα παραμορφώσεως.

Πρὸς τοῦτοις ἀνεγνωρισμένως ὑφίσταται ἐν Γερμανίᾳ τὸ δικαίωμα διὰ τὰ λεγόμενα χρήματα ἀλγυθόνων. Ταῦτα δὲ ἀποτελοῦσι ποινὴν, ἀλλ' ἀποζημιώσιν καὶ ἱκανοποίησιν διὰ τὰς ἀλγυθόνας, ἃς ὑπέφερον οἱ βλαβεῖς.⁴ Ὅθεν ἡ ὑποχρέωσις μεταβιβάζεται κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ βλάψαντος. Ἄλλ' οἱ κληρονόμοι τοῦ βλαθέντος δὲν ἔχουσι τὴν ἀγωγὴν, ὅταν ἤδη αὕτη δὲν ἡγέρθη ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου.

2. Ἐπὶ ἀνθρωποκτονίας οἱ ὑπολειψθέντες ἔχουσι κατὰ τὸ κοινοδικαίον ἀξιώσεις ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ βλάψαντος. Ἰδίως δύναται κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθνον συγγενεῖς καὶ σύζυγοι, οἵτινες εἶχον νόμιμον ἀξίωσιν διατροφῆς κατὰ τοῦ ἀποθανόντος καὶ οἵτινες διὰ τοῦ θανάτου τούτου ἐστερηθήσαν τῆς διατροφῆς, νὰ ζητήσωσιν ἀποζημιώσιν παρὰ τοῦ ὑπαίτιου τῆς ἀνθρωποκτονίας.⁵

Πρὸς τοῦτοις ὁ πατήρ, οὔτινος τὸ ὑπεξούσιον τέκνον ἐφρονεῦθη ὑπαίτιως καὶ ὅστις οὕτως ἐστερηθῇ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ὑπεξουσίου, ἔχει δικαίωμα ἀποζημιώσεως.⁶ Ἐπεικὼς δὲ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τοῦτο καὶ εἰς τὸν σύζυγον, οὔτινος ἡ γυνὴ ἐθανατώθη ὑπαίτιως.⁷

§ 3

τος ἡ ἐκχυθέντος, ὁ δικαστὴς δὲ συνυπολόγισεν τὴν ἀντιμισθίαν τοῦ ἱατροῦ καὶ τὰς λοιπὰς δαπάνας, αἵτινες ἐγένοντο ἐν τῇ θεραπείᾳ, πρὸς ταῦταις δὲ καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐργασιῶν, ὧν ἐστερηθῇ ἢ στερηθήσεται, διότι ἐγένετο ἄχρηστος. Τῶν δὲ οὐλῶν καὶ τῆς δυσμορφίας οὐδεμίαν γίνεται ἀποτίμησις, διότι τὸ ἐλεύθερον σῶμα οὐδεμίαν δέχεται ἀποτίμησιν].

4) Ἡ Γερμανικὴ πρᾶξις ἐστειρίχθη ἐπὶ τῆς Καρολίνας ἀρθ. 20 καὶ 21, καθ' ἣν ὁ βεβαντισθεὶς ἀδίκως ἔχει ἀποζημιώσιν διὰ τὰς ἀλγυθόνας. Πολλοὶ νεώτεροι (λ. γ. Windscheid § 455) κατεσκεύαζον τὴν ἀποζημιώσιν ἕνεκεν ἀλγυθόνων, ὡς ἰδιωτικὴν ποινὴν καὶ ἐντεῦθεν συνήγον ὅτι κατηργήθη συνεπείᾳ τοῦ Γερμ. Ποιν. Κώδικος. Ἄλλ' ὅτι πρόκειται περὶ ἀποζημιώσεως ἀπέδειξεν ἰδίως ὁ Wächter, οὗ τὴν γνώμην ἀπεδέξαντο οἱ πλείστοι (λ. γ. Windscheid § 455 καλινφδῆτας).

5) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν I σελ. 90 καὶ VII σελ. 139. Ἐν τοῖς καθ' ἑκατοντὸν πολλὰ ἀμφισβητοῦνται, Γερμ. Ἀκυρωτικὸν V σελ. 108, X σελ. 50.—ΓρΑΚ § 844 ἐδ. 2. Ὅτι εἰς τὴν ἀξίωσιν ταύτην ἀποζημιώσεως ἀπονέμονται τὰ προνόμια τῆς διατροφῆς πρὸς Weinrich.

6) Πρ6. N. 5 § 3—N. 6—N. 7 Πανδ. 9.2—ΓρΑΚ § 845.

7) Contra τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXXV σελ. 142.

Ἑνοχικὸν Δίκαιον

30

Ὁ φονεύσας ὀφείλει νὰ παράσχη πρὸς τοὺς ὑπολειφθέντας ἀποζημιώσιν τῶν ὀκτανῶν τῆς ταφῆς.⁴

3. [Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ δικαίῳ ἡ ἀνθρωποκτονία καὶ τὰ τραύματά εἰσιν ἀδικήματα ποινικά, ἅτινα ὡς τοιαῦτα παράγουσι δικαίωμα ἀστικής ἀποζημιώσεως ἀνεξάρτητον τῆς ποινῆς. Ὁ Ποινικὸς Νόμος, ὀρίζων γενικῶς, ὅτι ἐξ ἐκάστου ποινικοῦ ἀδικήματος τίκεται ἀστική ἀποζημίωσις, οὐδὲν εἰδικῶς ὀρίζει περὶ ἀνθρωποκτονίας καὶ τραυματισμῶν. Ἐντεῦθεν ἐπεται ὅτι ἀποζημιώσις ὀφείλεται, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἀστική ζημία· τίς δ' ἐστὶ τοιαύτη, ὀρίζει τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ἥτοι τὸ ΡΔ. Οὐχ ἥττον φρονούμεν ὅτι ἔνεκα παραμορφώσεως δύναται παρ' ἡμῖν νὰ ἐπιδικάσῃ ὁ δικαστὴς ἀποζημιώσιν εἰς τὴν γυναῖκα, διότι σήμερον ἡ παραμόρφωσις συνεπάγεται χρηματικὴν ζημίαν διὰ τὴν γυναῖκα, καθ' ὅσον διὰ τῆς παραμορφώσεως μειοῦται ἡ ἐλπίς τοῦ γάμου καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἐλπίς διατροφῆς ὑπὸ τοῦ συζύγου.

Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἡ διὰ βιτριολίου παραμόρφωσις τοῦ προσώπου ὥραιας ὀρχηστρίδος σήμερον ἀποτελεῖ θετικὴν ζημίαν αὐτῆς χρηματικὴν, διότι ὥραία ὀρχηστρίς κερδαίνει πολὺ πλείονα ἢ ἄσχημος. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν ὁ ἔνεκεν ἀδικήματος στερηθεὶς τῆς νομίμου διατροφῆς ἔχει δικαίωμα ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος, ἅτε ὑποστὰς ζημίαν, χρηματικὴν ἀξίαν ἔχουσαν.⁵ Δ.].

Ἡ ἔνεκα ἀρνηδοῦντος ἀποζημιώσις δὲν ἴσχυει ἐν τῷ ΕΔ.

Ἐν τῷ ΕΔ ἀρνηδοῦντος ἀποζημιώσις δὲν ἴσχυει ἐν τῷ ΕΔ.

Ἐν τῷ ΕΔ ἀρνηδοῦντος ἀποζημιώσις δὲν ἴσχυει ἐν τῷ ΕΔ. Ἀμφισβητεῖται ἐν γερμανικῇ ἀποφάσει (Seuf. XV ἀρ. 225), καθ' ὅσον ὁ δανειολάβης τοιαύτην ἀπάννη ἐπικείται εἰς ἑκάστον. Ἀλλὰ ἡ νῦν ἐπελθοῦσα καὶ ἐπικειμένη μὲν εἰς τοὺς νῦν ἐπιζῶντας ἀπάννη προὔξεν ἡθὴς ὑπαιτιῶς ἐκ τοῦ θανάτου. Ὅπως ἐνταῦθα ΓρΑΚ § 844.

9) [Τί ἐστὶ βλάβη καὶ τίς βλάβη εἶνε χρηματικὴ εἶνε πραγματικὸν ζήτημα, ὅπερ ποικίλλει· κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Γάιος ἀποφαινόμενος ἀνεκτίμητον τὸ ἐλεύθερον σῶμα ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς ἰδέας τῆς διακρίσεως ἐλευθέρων καὶ δούλων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς ἰδεολογίας, ὅτι ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὑπερτέρα χρημάτων. Σήμερον ἡ ἀποτίμησις τῆς βλάβης τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος δὲν εἶνε φόβος μὴ καταστήσῃ τὸν ἀνθρώπον δούλον, αἱ δὲ σημεριναὶ οἰκονομικαὶ ἰδέαι τῶν κοινωνιῶν δὲν θεωροῦσιν ὡς ἐξευτελισμὸν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀποτίμησιν τῶν βλαβῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τῶν ἐπαγουσῶν παραμόρφωσιν. Ἐπομένως σήμερον πᾶσα παραμόρφωσις τίκεται ἀγωγὴν ἀποζημιώσεως ἀρκεῖ ἡ παραμόρφωσις νὰ συνεπάγεται χρηματικὴν ζημίαν, λ. χ. τὴν στέρησιν τῆς ἐλπίδος καλοῦ γάμου, μεζόνων κερδῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀπαιτοῦντος οὐχὶ ἀναγκαίως καλλιμορφίαν. Τοῦτο δὲ ἐφημερίζετο καὶ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῶν δούλων. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀλ-

§ 133. Βλάβη διὰ ζώων.

ΚΘ. 331

Ὁ ὢν ὑπαίτιος τῆς διὰ ζώων βλάβης ἄλλου ἐνέχεται ἐκ τοῦ Ἀκουίλου Νόμου.

Ὡς πταίσμα λογίζεται καὶ ἡ παραμέλησις τῆς φυλάξεως, ἡ ἐλλείψις ἐπιτηδεϊότητος καὶ πλήρους ἰκανότητος, ὅταν ὁδηγῇ ἡ ἱππεύη τις ζῶον ἐν τόποις ζωηρᾶς κινήσεως ἀνθρώπων.¹

Ἄλλ' ἐὰν ζῶον κακοτρόπως ἐπροξένησε ζημίαν χωρὶς νὰ εἶνε οὐδείς ὑπαίτιος, ὁ βλαθεὶς ἔχει τὴν actio de pauperie.²

Αἱ νοξάλιαι ἀγωγαὶ κατεσκευάσθησαν διὰ τὰ ἀδικήματα τῶν ὑπεξουσίων.

Ἰδίως δὲ ἡνάγκαζον τὸν δεσπότην δούλου ὑπαίτιου ζημίας ἵνα εἴτε ἀναλαμβάνων τὴν εὐθύνην δι' αὐτὸν παράσχη ἀποζημιώσιν εἴτε δώσῃ αὐτὸν πρὸς νοξα. Καὶ δὴ ἐνήγετο οὐχὶ ὁ δεσπότης τοῦ χρόνου τῆς πράξεως, ἀλλ' ὁ τοῦ χρόνου τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς.³

Βλάβη ζῶον δι' κτενισμὸν ἐξ ἄλλου ζῴου
 γηδόνες φρονῶ ὅτι δύναται νὰ ζητηθῇ ἀποζημιώσις, καθ' ὅσον νὰ μὴ αἰ ἀληγθόνες καὶ ἡ λύπη δὲν αἰροῦνται διὰ τῶν χρημάτων (ὅπως ἡ δαπάνη εἰς φάρμακα καὶ ἰατροὺς αἴρεται διὰ τῶν χρημάτων), ἀλλὰ τὰ χρηματὰ δύναται νὰ προξενήσῃσιν ἄλλας εὐχρηστίσεις εἰς τὸν ἀλγῆσαντα ὡς οἰονεὶ ἀντάλλαγμα τῶν ἀλγῆδόνων. Ἐπομένως ἀποῦ κατὰ τὰς νεωτέρας κοινωνικὰς ἰδέας αἱ ἀλγῆδόνες εἶνε δεκτικαὶ χρηματικῆς ἀποζημιώσεως, τὸ δὲ ΡΔ ἀναγράφει τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς εὐθύνης ἐνεκὸν ὑπαιτιότητος ἐπὶ τῶν δεκτικῶν ἀποζημιώσεως βλαθῶν σώματος, ἐπεταὶ ὅτι νῦν παρ' ἡμῶν ὑφίσταται ἀστικὴ ἀγωγή ἀποζημιώσεως ἐνεκα λύπης καὶ ἀλγῆδόνος. Κατὰ τὴν Νομολογίαν ὁ πατὴρ ἔχει ἀστικὴν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κτείναντος τὸν υἱὸν ἐνεκα διατροφῆς Ἄρ. Παγ. 26 τοῦ 1880. Ἀλλὰ λόγῳ λύπης δὲν ἔχει ὁ πατὴρ ἀστικὴν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κτείναντος τὸν υἱὸν, Ἄρ. Πάγ. 243 τοῦ 1877. Γεωρ. Δουβουν.]

1) Ν. 8 § 1—Ν. 52 § 2 Πανδ. 9.2. Δικαίως ἐξαίρει τοῦτο ὁ Eisele, ἀλλ' ἀδίκως ἀρνεῖται, ὅτι ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ πταίσματος καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ἀρκεῖ, ἵνα ὑποχρεωθῇ τις ἀκουίτως, ὅπως ἄνθρωπος καὶ ζῶον ὁμοῦ ὑπῆρξαν ἡ αἰτία ζημίας. Οὕτω δηλ. ὁ Eisele τέμνει τὸν πνευματικὸν δεσμὸν τὸν συνάπτοντα τὰς σχετικὰς ἀποφάνσεις τῶν Πηγῶν πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ ΡΔ. Οὐδεὶς πρέπει νὰ ὁδηγῇ ζῶον εἰς μέρη συχνάζόμενα, ἐὰν δὲν ἔχῃ τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν καὶ ἰκανότητα, ἵνα χαλιναγωγῇ τούτο, ἄλλως εἶνε ἐν πταίσματι, διότι ἐπεχείρησέ τι πρὸς ζημίαν ἄλλων, δι' ὅπερ δὲν ἦτο ἰκανός.

2) Τίτλος Πανδ. 9.1—Εἰσηγ. 4.9.

3) Περὶ τῶν ρωμαϊκῶν actiones noxales ὅρα τίτλ. Πανδ. 9.4. Girard les actions noxales. Paris 1888.

Τὰ ζῶα δὲν εἶνε καταλογιστὰ καὶ δὲν δύνανται νὰ διαπράξωσιν ἀδικήματα. Τοῦτο ἦτο λίανισάφες τοῖς Ῥωμαίοις τῆς Αὐτοκρατορίας.* 'Αλλ' ἄλλως ἐσκέπτοντο περὶ τούτου οἱ Ῥωμαῖοι χωρικοὶ ἐξ ἡ ἐπὶ αἰκατονταετηρίδας παλαιότερον. Κατὰ τὴν ἀφελῆ αὐτῶν ἀντίληψιν αἱ κακότητες βλάβαι αἱ γενόμεναι ὑπὸ τετραπόδου ἐλογίζοντο ὡς ἀδικήματα. Διὰ τοῦτο ἡ δωδεκάδελτος ὑπεχρεὸν τὸν κύριον εἶτε νὰ δώσῃ τὸ κακὸτροπον κτήνος πρὸς ΠΟΧΑ, εἶτε νὰ ἀποζημιώσῃ.⁵ Ἡ ἀγωγή διετηρήθη καὶ ἀφοῦ αἱ ἀρχικαὶ ἀντιλήψεις, ἐφ' ὧν ἐρριζοῦτο, δὲν ὑφίσταντο πλέον.⁶ [Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν ταῖς παλαιαῖς Ἀθῆναις ἐδικάζοντο ἐν τῷ ἐπὶ Δελφινίῳ Ἐφετείῳ τὰ ὄψυχα πράγματα τὰ γενόμενα αἰτία φόνου ἀνθρώπου, λ. χ. κέραμος ὅστις καταπεσὼν ἐκτείνειν ἄνθρωπον.]

*Ἐπρεπὲν ὅμως νὰ ὑπῆρξεν ἰδιόζουσα κακοτροπία ἡ ἀήθης ἐρεθισμὸς τοῦ ζῶου, ἡ δὲ ζημία νὰ μὴ προέρχηται ἐξ ὑπαιτιότητος ἀνθρώπου.⁷

4) N. 1 § 3 Πανδ. 9.1. Οὐλπιανός. *Pauperies est damnum sine injuria facientis datum: nec enim potest animal injuria fecisse, quod sensu caret.* [Ἡ *pauperies* (ζημία) εἶνε ζημία γινομένη ἀνευ ὕβρεως τοῦ ποιοῦντος· διότι οὐδὲ δύναται τὸ ζῶον νὰ τὴν ἔχῃ κάμει ἐξ ὕβρεως, ἀφοῦ στερεῖται νοῦ].

5) Οὕτως ὁ Vangerow § 689. Πρβ. N. 1 § 11 Πανδ. 9.1. — Ὁ Wächter (Pand. § 495) ἐπικαλεῖται ἐναντίως τὸν N. 1 § 3 Πανδ. 9.1, ἀλλὰ δὲν ἐκτιμᾷ προσηκόντως τὴν διαφορὰν τῶν χρόνων.

6) Ἡ ἀγωγή ἐδόθη *utiliter* καὶ ἐπὶ ζημίας ὑπὸ μὴ τετραπόδιον, π. χ. πηθήκων (ὡς τετραγείων) πτηνῶν, N. 4 Πανδ. 9.1.

7) Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγωγῆς ἀναπτύσσει ὁ N. 1 § 4 Πανδ. 9.1. Οὐλπιανός. *Itaque, ut Servius scribit, tunc haec actio locum habet, cum commota feritate nocuit quadrupes, puta si equus calcitrosus calce percusserit, aut bos cornu petere solitus petierit, aut mulae propter nimiam ferociam: quod si propter loci iniquitatem aut propter culpam mulionis aut si plus justo onerata quadrupes in aliquem onus everterit, haec actio cessabit damnique injuriae agetur.* [Ὅθεν, ὡς γράφει ὁ Σέρβιος, ἡ ἀγωγή αὕτη τότε ἔχει χώραν, ὅταν ἐξ ἀγριότητος κινήθῃ τὸ τετράποδον ἐβλάψῃ, π. χ. ἐὰν ἵππος λαχτιστῇ· ἐπληξῇ διὰ λαχτίσματος, ἡ βοῦς εἰωθὼς κερατίζειν ἐκεράτισεν ἢ ἡμίονος ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀγριότητος· διότι ἐὰν ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τοῦ τύπου ἢ ἕνεκα πταίσματος τοῦ ἡμιονοῦ ἢ ἕνεκα φορτίου πλέον τοῦ δέοντος τὸ τετράποδον ἔρριψεν εἰς τινα (ἄνθρωπον) τὸ φορτίον (ὅστις οὕτως ἐζημιώθη), ἡ ἀγωγή αὕτη οὐκ παύσῃ (χορηγομένη) καὶ χορηγεῖται ἡ ἀγωγή τῆς ζημίας ἐκ τῆς ὕβρεως (ἥτοι τῆς καταλογιστέας εἰς πρόσωπον)]. Οὐχὶ ἄλλως καὶ ὁ N. 1 § 7 Πανδ. 9.1. *Et generaliter haec actio locum habet quotiens contra*

§ 134. Ἡ ἀγωγή περὶ ἐκριθθέντων καὶ ἐκχυθέντων.

ΚΒ. 370. Α 314

Ι. Οἱ ἔνοικοι χώρου, ἐξ οὗ ῥίπτεται ἢ χέεται τι πρὸς μέρος, ἐνθα συ-
χνάζει τὸ κοινόν, εὐθύνονται διὰ τὴν τυχόν γενομένην ζημίαν.¹ Τοῦτο
ᾠριζε τὸ Πραιτωρικόν "Εδικτον ἐν τῷ δημοσίῳ συμφέροντι τῆς
ασφαλείσεως τῆς συγκοινωνίας.

Ἡ ἀγωγή δὲν εἶνε ἀγωγή ἐξ ἀδικήματος, διότι δὲν στηρίζεται ἐπὶ
ὕπαιτιότητος, ἀλλὰ στενῶς συγγενεύει πρὸς τὴν ἐξ ἀδικήματος
ἀγωγήν.²

Ἐν Ῥώμῃ παρεῖχε τὸ διπλάσιον τῆς ζημίας ἐν τῷ γερμανικῷ
κοινοδικαίῳ ἐπιδιώκει τὴν ἀπλὴν ζημίαν.

Ἡ ἀποδείξις τῆς ἐλλείψεως ἰδίας ὑπαιτιότητος δὲν ἀπαλλάσσει
τὸν ἔνοικον,³ ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἢ ἀνωτέρα βία, λ. χ. ἐξαναγκασμὸς
ὕπὸ στασιαστῶν ἢ πολεμίων.⁴

Εἶνε δὲ ἀδιάφορον ἐκ τίνος λόγου ἔνοικεῖ τις εἴτε ὡς κύριος εἴτε ὡς
μισθωτῆς εἴτε ἄλλως· ἀλλὰ παροδικῶς δεκτοὶ γενόμενοι δὲν εὐθύνονται

περὶ τὴν φύλαξιν ἢ τὴν ἐπιτήρησιν ἀγρίου ἢ ἡμέρου ζώου, ὃ ἀμελήσας εὐθύ-
νεται εἰς πλήρες τὸ διαφέρον καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὴν *datio poenae*. Ἀλλὰ καὶ
ὁσάκις δὲν ὑπάρχει μὲν ἀμέλεια περὶ τὴν φύλαξιν ἢ τὴν ἐπιτήρησιν, οὐχ
ἦττον τὸ ζῶον ἔγεινεν αἴτιον βλάβης, χωρεῖ νοξαλία ἀγωγή (λ. χ. ἔχω θέσει
τὸν ὄνον διὰ σχοινίου, κλέπτης τὸν λύει, ἀλλ' ἐνῷ πρόκειται νὰ τὸν παρα-
λάβῃ ἀκούσας κρότον φεύγει· ὁ ὄνος εἰσέρχεται εἰς τὴν σταφιδάλωνα τοῦ
γείτονος καὶ βλάπτει τὸν σταφιδοκάρπον· ὁ κύριος τοῦ σταφιδοκάρπου ἔχει
νοξαλίαν ἀγωγήν κατὰ τοῦ κυρίου τοῦ ὄνου). Κατὰ τοῦτο εἶνε τροποποιητέα
ἡ γνώμη τοῦ Καλλιγᾶ. Ἄλλως τε καὶ ὁ νεώτερος Νόμος τῆς 16 Φεβρουαρίου
1848 περὶ περιπλανωμένων ζῶων ρητῶς ἀναγνωρίζει τὴν ποκα· καθ' ὅσον οὐ-
τος ὁρίζει, ὅτι οἱ περιπλανώμενοι χοῖροι καὶ αἱγες ἐντὸς ἀλλοτρίου κτήματος
φονεύονται ὑπὸ τῶν κυρίων τῶν ἀκινήτων καὶ ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ζῴου λαμβάνει
ὁ κύριος τοῦ ἀκινήτου τὴν ἀποζημίωσιν τῆς ζημίας. Εἶνε δὲ ἀδιάφορον, ἂν ἡ
περιπλάνησις προέρχεται ἐκ πταισματος ἢ μὴ τοῦ διατηροῦντος τὸ ζῶον, ὃ
φόνος ἐπιτρέπεται καὶ ὅταν τυχαίως τὸ ζῶον περιπλανηθῇ. Ἀλλ' ἂν ἐξ ὑπαι-
τιότητος τοῦ κυρίου τοῦ χοίρου οὗτος εἰσῆλθεν εἰς κτήμα καὶ ἔβλαψεν αὐτό,
εὐθύνεται εἰς πλήρες τὸ διαφέρον. Γεωρ. Δυσβουν.]

1) Τίτλος Πανδ. 9.3.

2) § 1 Εἰσηγ. 4.5 — Ν. 5 § 5 Πανδ. 44.7.

3) Ν. 1 § 4 Πανδ. 9.3.

4) Ἀλλ' αἱ Πηγαὶ δὲν μνημονεύουσι τὴν ἐξαίρεσιν ταύτην.

ὡς τοιοῦτοι.⁵ Πολλοὶ ἐνοικοὶ εὐθύνονται εἰς ὀλόκληρον.⁶

Εἶνε ἀδιάφορον, ἐὰν ἡ ἐκρίψις ἢ ἐκχυσις ἐγένετο ἐξ οἰκίας ἢ μαγαζείου ἢ ἀμάξης ἢ πλοίου,⁷ εἴτε ἐὰν ἐγένετο πρὸς δημόσιον ἢ μὴ μέρος, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐγένετο εἰς μέρος, ἐνθα ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ συνήθως συχναῖουσιν ἄνθρωποι.⁸ (λ.χ. εἰς ἰδιωτικὴν αὐλὴν, ἐνθα γίνεται τακτικῶς lawn-tenis).

Ὁ ἐναγόμενος καὶ καταδικασθεὶς ἔχει ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ ὑπαίτιου.^{9, 10}

II. ἐν τῷ ΕΔ. ἡ ἀποζημίωσις ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀδικήματος, ἐκ τῶν δὲ κατὰ τὴν ἐν τῷ ΕΔ. 623-625 ἐκ τῶν Ποινικῶν Νόμων.

5) Ν. 1 § 9 Πανδ. 9.3.

6) Ν. 1 § 10 — Ν. 2-4 Πανδ. 9.3.

7) Ν. 6 § 3 Πανδ. 9.3.

8) Ν. 1 § 2 — Ν. 6 § 1 Πανδ. 9.3.

9) Ν. 5 § 4 Πανδ. 9.3. Τοῦτο ἐπὶ τῇ βίσει τῆς αὐθεντίας τοῦ Λαέωνος.

10) Ὁ Γρακ κατήργησε τὴν actio de dejectis et effusis, ὁμοίως δὲ σχεῖται ἀφορῶσιν αἱ § 836-838.

11) Κατὰ τὸν Καλλιγᾶν (III § 414) ἡ actio de dejectis et effusis δὲν ἰσχύει σήμερον ἐν Ἑλλάδι, διότι ὁ Ποινικὸς Νόμος § 623-625 διαρρυθμίζει τὰ περὶ τούτου καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἀστικὴ ἀποζημίωσις ἐπιβάλλεται κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος. Νομίζω τὴν γνώμην ταύτην ἐσφαλμένην. Καὶ μὲν ἐκ τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος, οἷον ἐρεῖζει αὐτὸ ὁ Ποινικὸς Νόμος, ἔπεται ἀστικὴ ἀποζημίωσις, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀστικοῦ ἀδικήματος, ἅτινα ἐρεῖζει τὸ ΡΔ, ἔπεται εὐθύνῃ ἀστικῆς ἀποζημιώσεως· διότι ὁ Ποινικὸς Νόμος μόνον τὰ ποινικὰ ἀδικήματα διέπει καὶ μόνον ἐκ τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος, ὡς τοιοῦτου, χορηγεῖ ἀξίωσιν ἀστικῆς ἀποζημιώσεως ἂν ἐπ' ἧλθε καὶ ζημία, τὰ δὲ ἀστικὰ ἀδικήματα δὲν διέπει ὁ Ποινικὸς Νόμος. Ὅθεν ὁσάκις τὸ ἀστικὸν ἀδικήμα εἶνε εὐρύτερον τοῦ ποινικοῦ, δὲν καταργεῖται ὑπὸ τοῦ Ποινικοῦ Νόμου. Κατὰ ταῦτα ὁ κρεμάσας γάστραν ἐξ ἐξώστου, ἥτις περὶ ὅσα ἐζημιώσε διαβάτην, εὐθύνεται εἰς ἀποζημιώσιν (Ποιν. Νομ. 624)· ἀφ' ἑτέρου ὁ ἐνοικὸς εὐθύνεται αὐτὸς εἰς ἀποζημιώσιν, ἂν ὁ ὑπηρετὴς ἀποδεδειγμένως ἔρριψε τι ζημιώσαν διαβάτην· κατὰ τὸν Ποινικὸν Νόμον, ὅταν ὁ ὑποκείμενος τῷ ἐνοικίῳ (λ.χ. ὑπηρέτῃ) ρίψῃ τὸ πρᾶγμα καὶ ἀποδεικνύηται, ὅτι ὁ ὑπηρετὴς τὸ ἔρριψε, τὸ πρᾶσιμον ἐπιβάλλεται τῷ ὑπηρετῇ καὶ οὐχὶ τῷ κυρίῳ. Ἄν ὅμως ὁ Ποιν. Νόμος (§ 625) ἐπιβάλλῃ τὸ πρόστιμον ὡς ποινὴν εἰς τὸν πταίσαντα προσωπικῶς, δὲν ἔπεται ὅτι καταργεῖ τὴν διάταξιν τὸ ΡΔ, καθ' ἣν τὴν ἀποζημιώσιν ὀφείλει ὁ ἐνοικὸς, ἔχων μόνον ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ ὑπαίτιου, λ.χ. ὑπηρετοῦ, καὶ ἐὰν εἶνε ἀποδεδειγμένος ὅτι ὁ ὑπηρετὴς προὔξενε τὴν ζημίαν. Ἐπομένως ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμόζεται ἡ actio de dejectis et effusis, πρὸς δὲ τού-

δρια ἀποζημιώσεως ἐν βλάβῃ ^{ΕΠΙΧΕΙΡΗ} ἐκ τῆς οὐσίας ΛΑ. 58
 ἰσχύοντος ἰδίου δικαίου δρια ἀποζημιώσεως ΚΖ. 264. ΚΒ. 343-344
 Εὐθύνῃ ἐνεκὲν ἄλλων βλαβῶν.
 ΚΕ. 632

§ 135. Ἀποζημιώσεις ἐνεκὲν ὑπαιτιότητος ἐν γένει.
 ἀποζημιώσεις ἀποζημιώσεως ἐν ἀφαιρέσει ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου

Ἡ ἀκούγλια ἀγωγή, καὶ αὕτη ἡ ὥφελιμος, περιωρίζετο ἐν Ῥώμῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καταστροφὴν ἢ τὴν μείωσιν τῆς ἀξίας τῶν σωματικῶν πραγμάτων. Ὅθεν βλάβαι περιουσίας ἄλλου εἶδους ὑπεχρέουν τὸν βλάπτοντα, ἐκτὸς συμβάσεων γενόμεναι, μόνον ἐπὶ δόλου.

Ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν παλαιωτέραν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τοῦ κοινοδικαίου. Κατὰ ταύτην, ἕκαστος ἐθεωρεῖτο ὡς ὑπόχρεωτος πρὸς ἀποζημιώσιν ἐνεκὰ πάσης ὑπαιτίου ζημιώσεως καὶ ἡθύνετο διὰ τῆς actio Aquiliae utilis.

Ἀλλὰ ταῦτα ἀπέριψεν ἡ θεωρία τοῦ κοινοδικαίου τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, τὸ μὲν διότι ἐτέθη ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν βωμαϊκῶν Πηγῶν, τὸ δὲ διότι ἐθεώρει τὴν τοσοῦτον γενικὴν ἀγωγήν ἀποζημιώσεως διὰ ζημίας ἐκτὸς συμβάσεως ὡς λίαν ἀόριστον καὶ διὰ τὰς συναλλαγὰς ἐπικίνδυνον. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἀκολουθεῖ καὶ νεωτέρη Γερμανικὴ Νομολογία.

Ἐν ταύταις διετερήθη ἡ ἀγωγή ἀποζημιώσεως ἐνεκὰ πάσης ὑπαιτιότητος ἐπὶ ὠρισμένων τινῶν πράξεων, ἐκτὸς συμβάσεως χωρουσῶν

α) Ἐπὶ ζημίας γενομένης δι' ἀδίκου συντηρητικῆς κατασχέσεως
 ΚΓ. 316. ΚΘ. 8. ΚΕ. 45. 46.

τοῖς καὶ ἡ ἀγωγή ἀποζημιώσεως δυνάμει τῶν ἀρθρ. 523—925 Ποιν. Νομ. δασάκις τὰ δρια τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος εἶνε εὐρύτερα τῆς βωμαϊκῆς ἀγωγῆς de dejectis et effusis. Γερμ. Δυσθουν.]

1) Reichsabschied τοῦ 1594 § 87—Λίαν ἀμφισβητεῖται, ἂν ὁ κατασχὼν ἐν περιπτώσει ἀδικαιολογήτου συντηρητικῆς κατασχέσεως εὐθύνεται ἐοικώς ἢ ἐνεκὰ πταίσματος. Τὴν δικαστικὴν δαπάνην φέρει ἀνεξαρτήτως πταίσματος κατὰ τὴν Γερμ. [καὶ Ἑλλ.] ἀστικὴν Δικον., ἀλλ' ἡ ὑποχρέωσις παροχῆς τοῦ διαφέροντος παράγεται μόνον ἐπὶ πταίσματος. Γερμ. Ἀκυρωκὸν VII σελ. 374 καὶ XXVI σελ. 204. Ἀλλ' ὅμως ὁ κατασχὼν, ὁ ἀδικαιολογητῶς ζημιώσας τὸν καθ' οὗ ἡ κατάσχεσις διὰ τῆς κατασχέσεως, ὁρεῖται νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸς ὅτι εἶχε σπουδαίους λόγους, ἵνα ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάσχεσιν, ἥτοι ὅτι δὲν εἶνε ἐν πταίσματι. Οὕτως ὁ Knaabe ἐν ἐφημερίδι τοῦ Grün XIX σελ. 99. Πρβ. Unger ἐν Blätter für Rechts-anwendung τομ. 95 σελ. 30.—Κατὰ τὴν νεωτάτην Γερμ. Ἀστ. Δικον. τοῦ 1898 ἀρθ. 915. Ἐὰν ταδευχθῇ ἡ ἐπιβολὴ συντηρητικῆς κατασχέσεως ἢ ἄλλου προσωρινοῦ μέτρου

6) Ὑπάλληλοι—δικαστικοὶ καὶ μὴ δικαστικοί—κατὰ τὰς πλείστας ἀποφάσεις τῆς Νομολογίας ὑποχρεοῦνται εἰς ἀποζημιώσεις τοῦ ζημιωθέντος ἐνεκα πάσης ὑπαιτιότητος κατὰ τὴν διαχειρίσιν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Ἀλλ' εὐθύνονται μόνον ἐπιβοηθητικῶς, ἤτοι μόνον ὅταν ὁ βλαβείς δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἀποζημιώσεως ἄλλοθεν.^{2,3}

ὡς ἀρχῆθεν ἀδικαιολόγητος ἢ ἐὰν τὸ ἐπιβληθὲν μέτρον ἀρθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρθρ. 928 ἐδ. 2 ἢ 942 ἐδ. 3, ὁ διάδικος ὁ ἐπιτυχὼν τὴν δικάζειν τῆς ἐπιβολῆς ὑποχρεοῦται ἵνα ἀποζημιώσῃ τὸν ἀντίδικον διὰ τὴν ζημίαν, ἣτις προσεγένετο αὐτῷ ἐκ τῆς ἐκτέλεσεως τοῦ διαταχθέντος μέτρου, ἢ ἐκ τῆς παροχῆς ἐγγυήσεως, ὅπως ἀπορῦγῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ ἐπιτύχῃ τὴν ἀρσιν τοῦ μέτρου. [Ἐν Ἑλλάδι τὸ ζήτημα τῆς εὐθύνης τίκεται ἐπὶ προσωρινῶν μέτρων ἐν γένει καὶ ἰδίως ἐπὶ κατασχέσεως εἰς χεῖρας τρίτου, ὅταν ὁ κατασχὼν δὲν ἔχῃ ἐκτελεσθὲν τίτλον κατὰ τοῦ ὀφειλέτου (διότι ἂν ἔχῃ τοιοῦτον, δεδικαιολογημένως προβαίνει εἰς ἐκτέλεσιν) καὶ κατ'ἄσχε: εἴτε ἀδεία τοῦ Προέδρου, εἴτε ἄνευ τοιαύτης. Ἐφαρμοζομένων παρ' ἡμῖν τῶν διατάξεων τοῦ καθαροῦ ΡΔ, μόνον ἀγωγὴ δόλου χωρεῖ, καθ' ὅσον μὴ ὑπαρχούσης σωματικῆς βλάβης δὲν χωρεῖ ἡ ἀκουσίξις ἀγωγῆς. Σχετικὸν θέμα ἐν Οἰκονομικοῦ Ἔγγλ. § 279 σημ. 3 Ἀρ. Πάγου 43 τοῦ 1869. Ἰστέον ὅμως ὅτι ἡ ἀπόδειξις τοῦ δόλου ὑπαρχούσης ἀδείας τοῦ Προέδρου εἶνε λίαν δυσχερής, διότι, ἀρὰ ὁ Πρόεδρος ἐχορήγησεν ἀδείαν, ἔπεται ὅτι πρὸ τῆς κατασχέσεως ἐφαίνετο ἔχον πῶς δίκαιον ὁ κατασχὼν. Ἀνωτέρω § 10 σημ. 40. Γεωρ. Δυσόβου.]

2) Ἐν Ρώμῃ οἱ magistratus municipales συνεπεῖα ψήφισματος τῆς Συγκλήτου προκληθέντος ἀπὸ τοῦ Τραϊανοῦ ὑθύνοντο ἐπιβοηθητικῶς πρὸς τοὺς ἐπιτροπευομένους διὰ πᾶσαν ἀμέλειαν (culpa) περὶ τὸν διορισμὸν τῶν ἐπιτρόπων Ν. 5 Κωδ. 5.75 καὶ Ν. 7 Πανδ. 27.8. Καὶ ὁ iudex [δικαστής] ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Γαίου ὑθύνετο ἐνεκὸν imprudentia ἰσοδυναμούσης πρὸς μικρὰν ἀμέλειαν. Ν. 5 § 4 Πανδ. 44.7. Ἐν τῇ κοινοδικίᾳ ἡ εὐθύνη τῶν magistratus ἐφημέροισι ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου τοῦ ἀσκούοντος τὴν ὑπερεπιτροπείαν (ἐπιτροπείαν τῆς ἐπιτροπείας). Ἀλλὰ πρὸς καὶ περαιτέρω τὸ κοινοδικαίον κηρύττει τοὺς δημοσίους ὑπάλληλους ἐν γένει ὑπευθύνους τοῦλάχιστον ἐπιβοηθητικῶς διὰ πᾶσαν ζημίαν τῶν ἰδιωτῶν ἐκ τῆς ἐνασχέσεως τῆς δημοσίας αὐτῶν λειτουργίας. Πρὸς. Seuffert Pandekten § 425.—Κατὰ τὸν ΓΕΑΚ § 889 ἐδ. 1. Ἐὰν δημόσιος ὑπάλληλος ἐκ δόλου ἢ ἐξ ἀμελείας παρὰ τὴν τὰς ὑπάλληλικὰς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις τὰς ἐπιβαλλομένας αὐτῷ ἀπέναντι τρίτου, ὀφείλει ἀποζημιώσειν πρὸς τὸν τρίτον διὰ τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως ζημίαν. Ἐὰν ὁ ὑπάλληλος μόνον ἀμέλειαν ἐπέδειξεν, εὐθύνεται εἰς ἀποζημιώσιν ἂν ὁ βλαβείς δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἄλλοθεν ἀποζημιώσεως. [Ἐν Ἑλλάδι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἂν προῶσιν εἰς παραβάσεις μὴ ἐπαγομένας σωματικὰς βλάβας εὐθύνονται εἰς ἀποζημιώσιν, ἂν ἡ παραβάσις ἐγένετο ἐκ δόλου ἢ ἐκ βαρείας ἀμελείας (τὴν βαρεῖαν ἀμέλειαν δεχόμεθα ὡς ἰσοδυναμούσαν

γ) Ὑπαιτιότης ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων πρὸς σύναψιν συμβά-

κατὰ τὰς Πηγὰς πρὸς τὸν δόλον· οὕτω δὲ ἐφαρμόζει αὐτὴν καὶ ἡ νεωτέρα Νομοθεσία ἐπὶ κακοδικίας, ἐνθα ἡ μικρὰ ἀμέλεια δὲν τίκτει υποχρεώσιν ἀποζημιώσεως, ἀλλὰ μόνον ὁ δόλος καὶ ἡ βραρεῖα ἀμέλεια· ἕνεκα μικρᾶς ἀμελείας δὲν εὐθύνονται παρ' ἡμῖν, διότι δὲν χωρεῖ ἐνταῦθα ἡ ἀκουιλία ἀγωγῇ, ἀτε μὴ ἐπερχομένης σωματικῆς βλάβης. Ἐν ὅμως οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι προέβησαν εἰς παραβάσεις συνισταμένας εἰς σωματικὰς βλάβας, π. χ. ὁ Τελώνης κατέστρεψε πράγματα ὡς παρὰ τὸν Νόμον περὶ φυλλοξήρας εἰσαχθέντα παρανόμως, τότε εὐθύνονται εἰς ἀποζημιώσιν κατὰ τὸν Ἀκουιλίου Νόμον, ἅρα καὶ διὰ μικρὰν ἀμέλειαν. Οὕτω δὲ καὶ τὸ Δημόσιον κατὰ τὴν Νομιολογίαν ὡς προστήσαν τοὺς ὑπάλληλους αὐτοῦ εὐθύνεται· ἐφ' ὅσον καὶ οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι εὐθύνονται· μόνον δὲ ἐπὶ δικαστικῶν ὑπάλληλων δὲν εὐθύνεται τὸ Δημόσιον. Οὔτε ὁ Καλλιγᾶς (III § 416) οὔτε ἡ Νομιολογία φαίνεται διακρίνουσα τὰ ἄνω ἀναπτυχθέντα δύο διάφορα εἶδη εὐθύνης ἀφ' ἐνός· ἐκ πράξεων μὴ σωματικῆς βλάβης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ πράξεων σωματικῆς βλάβης· ἀλλ' ἡ διάκρισις εἶνε ἀναπόφευκτος, ἐφ' ὅσον ἰσχύει παρ' ἡμῖν τὸ καθαρὸν ΡΔ, καθ' ὃ ἡ ἀκουιλία ἀγωγῇ δὲν διδεται ἐπὶ μὴ σωματικῶν βλαβῶν ἀλλὰ μόνη ἡ ἀγωγὴ τοῦ δόλου (Windscheid § 451 σημ. 1)· νεώτερος δὲ νόμος καταργῶν τὴν τοιαύτην γενικὴν ἀρχὴν τοῦ ΡΔ δὲν ὑφίσταται. Ὁ Ἀο. Πάγος εἶπεν (219 τοῦ 1869), ὅτι εὐθύνεται τὸ Δημόσιον, ἂν ὁ πρόξενος λαβὼν παρακαταθήκην ὡς τοιοῦτος ἀποδώσῃ αὐτὴν εἰς μὴ δικαιοῦχον· ἀλλὰ μόνον ἕνεκα δόλου καὶ μεγάλης ἀμελείας, διότι πρόκειται περὶ μὴ σωματικῆς βλάβης. Κατὰ πολλὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου τὸ Δημόσιον εὐθύνεται, ἂν οἱ στρατιῶται κατέστρεψαν περιουσίαν τῶν πολιτῶν· εὐθύνεται δὲ καὶ διὰ μικρὰν ἀμέλειαν, διότι ἡ βλάβη εἶνε σωματική. Ἐν οἱ στρατιῶται ἔδεσάν τινα μὴ κατηγορούμενον, ἵνα ὑποδείξῃ τὸ χρησφύγετον φυγοδίκου καὶ κατεκράτησαν αὐτὸν δύο ἡμέρας, υποχρεοῦνται εἰς ἀποζημιώσιν; υποχρεοῦται τὸ Δημόσιον; Νομίζω μόνον οἱ στρατιῶται καὶ μόνον διὰ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν κατὰ τὸ ἀρθρ. 65 Ποιν. Δικ.—Ἐν ἐνωμοστάρχης διαταγῇ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν ἐσφράγισε παρανόμως ὑδροπρίονα, εὐθύνεται τὸ Δημόσιον, διότι ἡ σφράγις τοῦ ὑδροπρίονος δὲν εἶνε πρᾶξις ἀνακριτική, ἀλλὰ διοικητική. Ἐφ. Ἀθην. 232 τοῦ 1897.—Ἐνεκα παρανόμου ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου παρεμποδίσσεως ξυλεύσεως καὶ ἐξαγωγῆς κεκομμένης ξυλείας καταστραφείσης ὡς ἐκ τῆς παρεμποδίσσεως εὐθύνεται τὸ Δημόσιον Ἀρ. Παγ. 47 τοῦ 1897.—Ἐὰν ὁ Ἕλλην πρόξενος παραλαβὼν τὴν κληρονομίαν Ἑλλήνος ὑπηκόου λάβῃ ὄπλον ἀνῆκον αὐτῇ καὶ δὲν ἀποδώσῃ τοῦτο, εὐθύνεται τὸ Δημόσιον εἰς ἀποζημιώσιν ἕνεκα τῆς παρανόμου πράξεως τοῦ δημοσίου τούτου ὑπάλληλου Ἀρ. Παγ. 336 τοῦ 1896. Γεωρ. Δυσθουν.]

3) Ὁ δικαστὴς εὐθύνεται, ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τῶν πραγματικῶν γεγονότων, καὶ ἕνεκεν ἐλαφροῦ πταίσματος· ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν

σεως (*culpa in contrahendo*) τίτλει εὐθύνην πρὸς ἀποζημίωσιν καὶ ὅταν δὲν συναφθῇ ἡ σύμβασις, ἤτοι ἐκτὸς συμβάσεως.

ἀποφάνσιν, περὶ τούτων μόνον ἔνεκα δόλου καὶ μεγάλης ἀμελείας, διότι ἡ κρίσις τοῦ δικαστοῦ πρέπει νὰ εἶνε ἐλευθέρα, μὴ δεσμευομένη ἐκ τοῦ φόβου τῆς εὐθύνης ἔνεκα μικρᾶς ἀμελείας. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 839: Ἐὰν ὑπάλ-
ληλος παραβαίνῃ τὰ ὑπαλληλικά καθήκοντα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀπόφασιν δικα-
στικῆς ὑποθέσεως, εὐθύνεται διὰ τὴν ἐντεῦθεν ζημίαν μόνον, ὅταν ἡ παράβα-
σις τοῦ καθήκοντος ἀπειληται διὰ δημοσίας ποινῆς ἐπιβαλλομένης διὰ τῆς
ποινικῆς διαδικασίας. Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ ἀρνήσεως ἢ ἀνα-
βολῆς τῆς ἐνασχέσεως τῶν δικαστικῶν καθήκοντων παρὰ νόμῳ. Ἡ ἀποζη-
μίωσις δὲν χωρεῖ ὅσκις ὁ ζημιωθείς ἐκ δόλου ἢ ἐξ ἀμελείας παρέλιπε νὰ
ἀπακροῇ τὴν ζημίαν διὰ τῆς χρήσεως ἐνδίκου μέσου. [Ἐν Ἑλλάδι οἱ δικα-
στικοὶ ὑπάλληλοι (ἤτοι δικασταί, διαιτηταί, πάρεδροι, εἰσαγγελεῖς, γραμ-
ματεῖς, ὑπογραμματεῖς, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, κλητῆρες καὶ ὁλόκληρα
δικαστήρια, ἀστυνόμοι, δημαρχοί, δημαρχικοὶ πάρεδροι, ἀξιωματικοὶ χωρο-
φυλάκται, μεταβατικὰ ἀποσπάσματα εὐθύνονται εἰς ἀποζημίωσιν διὰ ζημίαν
γενομένην κατὰ τὴν ἐνάστασιν τῶν δικαστικῶν αὐτῶν καθήκοντων, ἐκ δόλου
ἢ ἐκ μεγάλης ἀμελείας (Πολ. Δικον. § 56—Ποιν. Δικον. § 65—Οἰκονομίδου
Ἑγγ. § 254 ἐκδ. γ'). — Ἐὰν ἐνωμοστάρχης κατὰ τὴν παρὰ νόμῳ ξυλίσαν, ὡς
παρὰ νόμῳ ὕλοτομηθεῖσαν, δὲν εὐθύνεται τὸ Δημόσιον, αἰτε τοῦ ἐνωμοστάρχου
ἐνεργήσαντος ὡς ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου καὶ χωροῦσης κατ' αὐτοῦ μόνον
ἀγωγῆς κακοδικίου [Ἐρ. Ἀθην. 232 τοῦ 4897] Τὰ ἐν ἄρθρ. 56 Πολ. Δικ.
ἀναγραφόμενα πρόσωπα ὑπέχουσιν εὐθύνην μόνον κακοδικίου, οὐ μόνον διὰ
τὴν ἐνάστασιν καθαρῶς δικαστικῶν καθήκοντων, ἀλλὰ καὶ μὴ καθαρῶς δικα-
στικῶν καὶ ἐπομένως κατ' ἀμφοτέρω τὰ θέματα δὲν εὐθύνεται τὸ Δημόσιον
Ἀρ. Παγ. 368 τοῦ 1896. Νομίζω ὅτι ἡ ἀπόφασις εἶνε ἐσφαλμένη καὶ ὅσον
ἐπὶ μὴ καθαρῶς δικαστικῶν καθήκοντων ἀγωγή κακοδικίου δὲν χωρεῖ. Ἡ
ἀγωγή κακοδικίου δὲν ἔχει ἔννοιαν, εἰμὴ μόνον ἐπὶ καθαρῶς δικαστικῶν κα-
θήκοντων οὐδὲ ἀντίκειται πῶς εἰς τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἄρθρ. 56 Πολ. Δικ.
— Εὐθύνεται τὸ Δημόσιον, ἔαν οἱ τελωνιακοὶ ὑπάλληλοι παρημέλησαν τὴν
εἰσπραξίν προστίμου λαθρεμπορίας ἀπέναντι τοῦ καταγγελέως τοῦ λαθρεμπο-
ρίου, δικαίουμένου εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ προστίμου Ἀρ. Παγ. 375 τοῦ 1896.
Ἐνεκα παρὰ νόμου πράξεως τοῦ Δημαστυνόμου δὲν εὐθύνεται ὁ Δήμος, ἀλλὰ
τὸ Δημόσιον, διότι ὁ Βασιλεὺς διορίζει τοὺς Δημαστυνόμους. Ἐρ. Πατρ. 1176
τοῦ 1896. — Σημειωτέον ὅτι ἡ Ἑλλ. Νομολογία τὴν εὐθύνην τοῦ Δημοσίου
ἐξ ἀδικημάτων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων στηρίζει ἐπὶ τῇ ἀγωγῇ πῆς προ-
στήσεως, ἐνῶ κυρίως πρόκειται περὶ εὐθύνης τοῦ νομικοῦ προσώπου, ἔνεκεν ἀδι-
κημάτων τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ. Ὅσα ἀνωτέρω I § 66. — Ἐνεκεν ἀναβο-
λῆς τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως εὐθύνεται ὁ δικαστής; Ὁχι, εἶπεν ὁ Ἀρειος
Πάγος, 5 τοῦ 1841. Τούναντίον θεωρῶ ὀρθόν διότι τὸ ἄρθρ. 57 Πολ. Δικον.

ὁ δὲν τερμίνον διακρίματος ἐκρίνει δούλον ἐννοήσας
κατάδικον δι' ὁμορραγίαν ἀδικησάντα ἐν τῷ δικαστηρίῳ.
ἐν δὲ δόλῳ 476 ἐν δὲ δόλῳ καὶ ENOXIKON δόλῳ ἐν δόλῳ ἢ
ἐν ἀπειθείᾳ. ΚΕ 45. 46. — δὲν ἀπατεῖται ὡς δόλος ἐν
τῷ δικαστηρίῳ ἢ ἐν δόλῳ ἐν τῷ δικαστηρίῳ. 136. Actio doli.
ἀγῶν καὶ ἀδικημάτων ἀδικημάτων ἀδικημάτων: ΚΕ 66. 47. 1. 310
ΚΑ. 116. 474. 294. 501. — 22. 274. 374. 375. — 109. 25. 411. ΚΤ 944. ΚΑ 524. 633 ΚΕ 14. 50.
ΚΑ 196. ΚΗ 117. Ἐκάστη παρανομία καὶ κακόβουλος βλάβη περιουσίας, ἥτις δὲν δού-
γεται κατ' ἄλλον τρόπον ἐπίσης καλῶς νὰ ἀρθῇ, γεννᾷ τὴν ἀγωγὴν
τοῦ δόλου (actio doli).¹

Ὅθεν αὕτη εἶνε γενική, ἀλλ' ἐπιδοθητική ἀγωγή ἐνεκα δόλου.

α) Ἀρχικῶς εἰσαχθεῖσα διὰ θέματα τῆς ἀπάτης,² ἦτοί τῆς ἐκ προ-
θέσεως ἐξαπατήσεως, ἐχορηγήθη καὶ ἐπὶ ἄλλων δολίων μέσων.³ Ἀλλὰ
δὲν περιορίσθη καὶ ἐνταῦθα διότι ἱκανοποιεῖ παντός εἶδους κακόβου-
λον βλάβην περιουσίας, οἰανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν λάβῃ αὕτη, οἰ-
ανδήποτε μέσα καὶ ἂν χρησιμοποιηθῶσι.⁴

β) Ἡ ἀγωγή ἔχει χαρακτῆρα συμπληρωτικὸν καὶ ἐπιδοθητικόν.
† Ἐννοεῖται μὴ ὅτι ἀδικημάτων ἐγγίρειται ἐν ἀδικημάτων καὶ ἐν
ἀγῶν. ΚΕ 450
δοῦν ὁμορραγίαν ἀδικημάτων ὅροι καὶ ἐννοία: ΚΣΤ 309

λέγει ὅτι ὑπάρχει ἀρχὴς δικαιοσύνης ἀποτελοῦσα κακοδικίαν, ὅταν ὁριμὸν
τινὰ ἀπόφασιν δὲν ἀποκρίσθωσιν κατὰ τὴν διὰ τοῦ παρόντος Νόμου ὁρισμένην
σειράν, ὅπως ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀρθ. 506 Γαλλ. Ἀστ. Δικ. les juges... negli-
gent de juger les affaires en état ou en tour d'être jugées, ὅπως ἐν Γαλλίᾳ
ἡρμηνεύθη ὡς σημαῖνον καὶ τὴν βραδύτητα περὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀποφάσεως.
Garsonnet, Cours de procédure civile. Γερμ. Δυσθ.]

1) Τίτλ. Πανδ. 4.3. — Κωδ. 2.20.

2) Ὁ Aquilius Gallus, ὁ εἰσαγαγὼν τὴν ἀγωγὴν τοῦ δόλου, ἐρωτηθεὶς
ὕπο τινας, θεωροῦντος φαίνεται τὴν νέαν ἀγωγὴν λίαν ἀόριστον, quid esset
dolus malus (τί νὰ εἴνε κακὸς δόλος), ἀπήντησε: quum esset aliud simu-
latum, aliud actum, (ὅταν ἄλλο προσποιῇται τις καὶ ἄλλο πράττῃ). Εἰς τὴν
ἐννοίαν ταύτην (ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς ἀπάτης τοῦ ἡμετέρου
Ποιν. Νόμου ἄνευ τοῦ σκοποῦ τῆς βλάβης) ἐμμένει καὶ ὁ Σέρβιος Σουλπί-
κιος. Ὅρα Ν. 1 § 2 Πανδ. 4.3, ἀνωτέρω I § 86.

3) Οὕτως ὁ Λαβέων κατὰ τὴν Ν. 1 § 2 Πανδ. 4.3.

4) Ὁ Pernice στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Λαβέωνος, θέλει νὰ πε-
ριορίσῃ τὴν ἀγωγὴν τοῦ δόλου εἰς μόνας τὰς ἀπατηλὰς μηχανορραφίας. Ἀ-
δίκως. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ ἀγωγή τοῦ δόλου ὑφίσταται, ὅταν τις εἰλικρινῶς
ποιῇ ὑπόσχεσιν, μὴ δεσμεύουσαν αὐτὸν ἐνοχικῶς, ἣν κατόπιν ἀνακαλεῖ,
ἀφοῦ ὁ λαβὼν τὴν ὑπόσχεσιν, πεποιθὼς ἐπὶ ταύτην, προῆλθῃ εἰς δαπάναν, αἰ-
τίτινες ἔμειναν ἀκαρποί, Ν. 34 Πανδ. 4.3 — Ν. 16 § 1 Πανδ. 19.5. Γερμ.
Ἀκυρωτικὸν VIII σελ. 176. Πού ὑπάρχει ἐνταῦθα δολία μηχανορραφία; Ἡ
Νομολογία μόνον κατὰ μικρὸν ἀπετόλμησε ν' ἀναπτύξῃ τὴν πλήρη ἔκτασιν
τοῦ ἀδικήματος, ὑπερπερήσασα τοὺς παλαιότερους ὁρισμούς. Περ. Γερ. Ἀ-
κυρωτικὸν XXI σελ. 326.

Ἐν τῷ ἀδικημάτων δόλῳ ἀδικημάτων ἐννοεῖται ἀδικημάτων. 187

Διημέριον Κέντρον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Παιδείας

Ἀγωγή ὕβρεως.

§ 137. Ἐννοια καὶ ἀρχαί.

Κλοπαί, βλάβαι πραγμάτων καὶ δόλος εἰσὶν ἀδίκηματα κατὰ τῆς περιουσίας, ἡ ὕβρις εἶνε ἀδίκημα κατὰ τοῦ προσώπου.¹

Καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ὕβρις ἔχει εὐρὺ ἔδαφος ἐφαρμογῆς. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ σωματικῶν αἰκιῶν καὶ ἐξυβρίσεων, ἤτοι ἰδιαιτέρων προσβολῶν τοῦ αἰσθήματος τῆς τιμῆς. Ὑβρις (injuria) εἶνε μᾶλλον πᾶσα ἐκ προθέσεως παράνομος ἐξωτερικεύσις τῆς καταφρονήσεως τῆς προσωπικότητος.²

α') Ἡ πρόθεσις ὕβρεως (animus injuriandi), ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν αὐτῆς,³ εἶνε ἡ ἐν γνώσει περιφρονητικὴ διαγωγή πρὸς ἄλλον. Σκοπὸς τῆς πράξεως πρέπει νὰ εἶνε ἡ ἐνόχλησις τοῦ ἄλλου· ἀρκεῖ δὲ ἵνα τις ἀψηφῇ τὴν ἐνόχλησιν, ὅπως ἐπιτύχῃ ἄλλους σκοποὺς.

β) Ἡ ὕβριστικὴ πρᾶξις δύναται νὰ ἀπευθύνηται ἀμέσως κατὰ τοῦ ἀλλοτρίου προσώπου, νὰ θίγῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ, νὰ περιορίζῃ τὴν ἐλευ-

προβάλλοντος τὰ χρηστὰ ἤθη, ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ἄλλου.» Ἡ ἀγωγή αὕτη τοῦ δόλου εἶνε σημαντικὴ κυρίως εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ βλάβας ἔχει δικαίωμα πρὸς τὴν ἐν λόγῳ βλάβην, ὅπερ ὁμως ἐναντίον τῶν καλῶν ἡθῶν μετᾶχειρίζεται πρὸς ἐκ προθέσεως βλάβην [ἤτοι οὕτω περιορίζεται ἡ ἀκολασία τοῦ κανόνος ὁ οἰκείῳ χρώμενος δικαίῳ οὐδένα δοκεῖ ζημιῶν].

1) Τίτλος Εἰσηγ. 4.4 Πανδ. 47.10—Κωδ. 9.35.

2) Ὡς γνωστὸν ἤδη ἡ δωδεκάδελτος ἐγίνωσκε τὴν injuriam, ἣν ἐτιμώρει διὰ ποινῆς 25 ἄσων. Ἀλλ' ἡ παλαιὰ Ῥωμαϊκὴ Νομολογία φαίνεται ὅτι ὡς injuria ἐνόησε μόνον σωματικὰς βλάβας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, τὸ ὅτι ὁ Πραίτωρ ἐξέδωκεν εἰδικὰ Ἑδικτα κατ' ἄλλων εἰδῶν προσωπικῶν προσβολῶν, ἰδίως ἐνεκα convicium, ἐνεκεν ἀναιδῶν χειραφίῶν καὶ ne quid infamandi causa fiat. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἤδη ὁ Λαθῆων εὕρισκε τὴν οὐσίαν τῆς injuria ἐν τῇ contumelia N. 13 § 4 Πανδ. 47.10. Ὡς contumelia χαρακτηρίζουσι τὴν injuria ἀκριβῶς οἱ κλασσικοὶ ὅρισμοι τῶν Εἰσηγήσεων (πρ. Εἰσηγ. 4.4) εἰλημμένοι ἐκ τοῦ Παύλου καὶ ὁ N. 1 Πανδ. 47.10 τοῦ Οὐλπιανοῦ. Τὸ χωρίον τοῦ Παύλου ζητεῖ νὰ σαφηνίσῃ τὴν contumelia διὰ τῆς ἐλληνικῆς λέξεως ὕβρις. Ἐν εὐρυτέρῳ ἔννοιά injuria εἶνε κατὰ τὰ χωρία ταῦτα omne quod non jure fit ἀδίκημα.

3) N. 3 § 1 Πανδ. 47.10.

θερίαν αὐτοῦ,⁴ νὰ προσβάλλῃ τὴν τιμὴν ἢ νὰ καταχρᾶται τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.⁵

Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἑμμεσοὶ ὕβρεις, ὧν ἡ ἔννοια καὶ ἡ ἔκτασις ἀλγυθῶς ἔχει πολλὰ τὰ ἀμφίβολα. Τοιαύτας ἀποτελεῖ ἡ κακοβούλος ἐκ προθέσεως θίξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἄλλου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ.⁶

Ἐμμεσος ὕβρις δύναται νὰ εὐρεθῇ ἐν πάσῃ κλοπῇ, ἐκ τῇ ἐκ προθέσεως βλάβῃ πραγμάτων καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἐκ ὁλοῦ προσβολῇ, τῆς περιουσίας. Διότι ὁ κακοβούλος καταφρονῶν τὴν ἀλλοτρίαν νομὴν, καταφρονεῖ καὶ τὸν νομέα. Ἄλλ' ἀγωγὴ ὕβρεως δὲν χορηγεῖται ἐν ταῦθα. Ἡ ἀγωγὴ τῆς ὕβρεως εἶνε ἐπὶ ὁσίας προσβολῆς τοῦ δικαιοῦχου μᾶλλον ἐπιδοθητικὴ, ἥτοι ἀποκλείεται ἐκ τῆς ὑπάρξεως ποινικῶν ἀγωγῶν ἐνεκα προσβολῆς τῆς περιουσίας.⁷

Κύρια θέματα ἐμμέσων ὕβρεων, αἵτινες γεννῶσιν ἀγωγὴν ὕβρεως, εἰσὶ διατάραξις κοινῆς χρήσεως,⁸ παρεμπόδισις τοῦ κυρίου ἐν τῇ ἀπο-

4) Πραγματικὰς καὶ πρῶτον καὶ ὕβρεις διακρίνει ὁ Ν. 1 § 1 Πανδ. 47.10.

5) Θέμα ἐκ τοῦ σημερινοῦ βίου εἰλημμένον εἶνε ἡ θέσις τοῦ ὀνόματος ἡμῶν κάτωθεν ἐκκλήσεως ἢ ἀναφορᾶς ἄνευ τῆς ἡμετέρας ἀδείας.

6) Κατὰ ταῦτα διακρίνει ὁ Ihering προσβολὴν προσώπου εἰς ὅ,τι εἶνε τὸ πρόσωπον καὶ εἰς ὅ,τι ἔχει τὸ πρόσωπον καὶ ὀνομάζει τὴν ἀγωγὴν τῆς ὕβρεως ἐν τῷ πρώτῳ θεματι ἀφηρημένην, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ συγκεκριμένην.

7) Οἱ Ῥωμαῖοι τὴν προσβολὴν, ἣτις προσγίγνεται εἰς τὸ πρόσωπον ζημιωθέντος διὰ κλοπῆς, βλάβης πράγματος ἢ ὁλοῦ διεπραχθέντων κατ' αὐτοῦ, ἐτιμώρησαν αὐστηρῶς διὰ τῶν ποινῶν τῆς actio furti, τῆς actio legis Aquiliae καὶ τῆς ἀτιμίας τῆς actio doli. Διὰ τοῦτο δὲν ἐπετρέπετο πλὴν τούτων καὶ ἡ actio injuriarum. Ἄλλ' ὅταν τὸ ἀδίκημα δὲν ἦτο τετελεσμένον, ἰδίως ὅταν κλέπτῃς εἰσέδῃ πρὸς κλοπὴν, ἀλλὰ δὲν ἐξέτελεσε τὴν κλοπὴν, ὥστε ἴκανοποιῆσις διὰ τῆς actio furti δὲν ἠδύνατο νὰ δοθῇ, ἐχορηγεῖτο ἡ actio injuriarum Ν. 24 § 7 Πανδ. 47.2. Ὁ Jehring καὶ ὁ Landberg ζητοῦσι νὰ συναγάγῃσιν ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ὕβρεως τὰ ὅρια τῆς actio injuriarum. Ἄλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη δὲν ἐπέτυχεν.

8) Ν. 2 § 9 Πανδ. 43.8. Οὐλίπιανός. Si quis in mari piscari aut navigare prohibeatur, non habebit interdictum, quemadmodum nec is, qui in campo publico ludere vel in publico balineo lavare aut in theatro spectare arceatur: sed in omnibus his casibus injuriarum actione utendum est. [Ἐάν τις κωλύηται νὰ ἀλιεύσῃ ἢ νὰ πλεύσῃ ἐν τῇ θαλάσσῃ, δὲν ἔχει παράγγελμα καθάπερ οὐδὲ ὁ κωλυόμενος ν' ἀγωνισθῇ ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἢ νὰ λουσθῇ ἐν δημοσίῳ βα-

187 λαύσει τοῦ πράγματος αὐτοῦ,⁹ εἰσβολή εἰς ἀλλότριον κτῆμα ἐναντίον τῆς βουλῆσεως τοῦ κυρίου.¹⁰

Ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς τῆς ὕβρεως εἶνε ἰδιωτικὴ ποινὴ, ἣν προσμετρῇ ὁ δικαστής,¹¹ ἐν ἣ λαμβάνεται ὑπ' ὄψει καὶ ἡ χρηματικὴ βλάβη τοῦ ἐνάγοντος.¹² Εἶνε δὲ ἡ ἀγωγή ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς κληρονομητὴ¹³ καὶ παραγράφεται μετὰ ἐν ἔτος ὠφελίμως (utiliter) ὑπολογιζόμενον.¹⁴ Ἡ ἰδιωτικὴ ἀγωγή ὕβρεως εἰσέχθη εἰς Γερμανίαν,¹⁵ ἀλλὰ πολλοὶ θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς καταργηθεῖσαν νῦν διὰ τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.¹⁶ Τοῦτο εἶνε ἀκριβὲς διὰ τὰς ἐξουβρίσεις καὶ τὰς αἰκίας,¹⁷ ἀλλ' ἀνακριβὲς δι' ἄλλα θέματα καὶ ἰδίως δι'

λανεῖω ἢ νὰ θεωρήσῃ ἐν θεάτρῳ· ἀλλ' εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν actio injuriarum] N. 13 § 7 Πανδ. 47.10. Ὁ Jhering ἀναγράφει ἀναλόγους ἐφαρμογὰς τῆς actio injuriarum ἐν τῷ σημερινῷ βιβλ.

9) N. 24 Πανδ. 47.10—N. 25 Πανδ. 19.1—N. 44 Πανδ. 47.10. Ἐφαρμογὰς τῶν χωρίων τούτων εἰς τὰς σχέσεις τῶν γειτόνων καὶ ἰδίως εἰς συγκρούσεις μεταξὺ μισθωτῶν ποιεῖ ὁ Jhering. Ἀλλὰ βαίνει ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ὁ Γερμικὸς θεωρῶν τὴν τέλεσιν γροσεπερίδων ἐν τῷ ἄνω πατώματι ὡς αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἀποτελοῦσαν ἔμμεστον injuria κατὰ τοῦ μισθωτοῦ τοῦ κάτω πατώματος.

10) N. 5 § 2, 5 Πανδ. 47.10.

11) Ὁ Πράιτω ἀντὶ τῆς εἰς 25 ἄσπρους καταδικαζούσης ἀγωγῆς τῆς Δωδεκαδέκτου ἔθηκε τὴν actio injuriarum aestimatoria (ἀγωγή ὕβρεως ἀποτιμητικὴ), ἐν ἣ ὁ δικαστής τὸ μέγεθος τῆς ποινῆς καθώριζε κατὰ τὴν ἐαυτοῦ κρίσιν. N. 17 § 5 Πανδ. 47.10.

12) N. 8 Κωδ. 9.35.

13) N. 13 Πανδ. 47.10.

14) N. 5 Κωδ. 9.35.

15) Ἡ εἰσαγωγή τῆς ρωμαϊκῆς actio injuriarum aestimatoria εἰς Γερμανίαν εἶνε ἀναμφίβολος. Καὶ δὴ ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ αὐτῆς ἐκτάσει, ἥτις καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν πρόκειται περὶ ἀμέσου προσβολῆς τῆς τιμῆς.

16) Τὰ νεώτερα ἐγχειρίδια τοῦ ΡΔ τὰ γερμανικὰ περιέχουσι πλήρη κατάρτησιν τῆς actio injuriarum. (Οὕτω Windscheid § 472 σημ. 7α).

17) Κατὰ § 14 ἐδ. 1 Εἰσαγωγικοῦ Νόμου εἰς τὴν Γερμανικὴν Ποινικὴν Δικονομίαν: Ἡ καταδίκης τῆς ἐξουβρίσεως καὶ τῶν σωματικῶν βλαβῶν γίνονται μόνον κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ποιν. Δικονομίας. Οὕτω καταργεῖται ἡ actio injuriarum aestimatoria, ἀλλὰ φυσικὰ μόνον ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐξουβρίσεως καὶ σωματικῶν βλαβῶν.

ἐμμέσους ὕδασις. Ἐπὶ τούτων διατηρήθη ὡς ἀγωγή πρὸς ἀποζημιώσεις. 10-13-20

Ubi in actio delicti in iudicium ex quo debetur iudicium bonum
valuerit, ubi in actio delicti in iudicium ex quo debetur iudicium bonum
valuerit, ubi in actio delicti in iudicium ex quo debetur iudicium bonum
valuerit, ubi in actio delicti in iudicium ex quo debetur iudicium bonum
 48) Τοιαύτη εἶνε κατ' οὐσίαν ἡ δόξα τοῦ Γέριγκ καὶ τοῦ Holder. Ἡ ἀπο-
 λείψανος

πειρα τοῦ Landsberg, ἵνα τὴν ρωμαιοὶν actio injuriarum aestimatoria, ἐφ' ὅσον διεσώθη, τὴν ἐνασκήσῃ ἐν τῇ ποινικῇ διαδικασίᾳ καὶ ἐνώπιον τῶν ποινικῶν δικαστηρίων, φαίνεται μοι ἀποτυχοῦσα.

19) Ἐν Ἑλλάδι ἐκ τοῦ ἀδικήματος τοῦ ποινικοῦ τῆς ἐξουσίσεως εἴτε λόγῳ εἴτε ἔργῳ ἐπεται εὐθύνη ἀστικῆς ἀποζημιώσεως, ἐνεκα τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ Ποινικοῦ δικαίου, καθ' ἣν ἐκ παντὸς ποινικοῦ ἀδικήματος προκύπτει εὐθύνη ἀστικῆς ἀποζημιώσεως, ἐφ' ὅσον ὑπῆρξε ζημία. Ἀλλὰ πῶς διέπονται τὰ καθ' ἑκάστα τῆς ἀστικῆς ἀποζημιώσεως, περὶ τούτου τὸ Ποιν. Δίκαιον παραπέμπει εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον, διότι ἡ Ποιν. Δικον. ἀρθ. 10 καὶ 551 ρητῶς λέγει, ὅτι ἡ παραγραφή τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἀστικοῦ ἀδικήματος, ὅπερ διέπεται ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Ἀλλὰ τίνα εἰσὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος, ἔρριξε ὁ ποινικὸς Νόμος, ἡ δὲ σχέση τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος πρὸς τὸ ἀστικὸν εἶνε τοιαύτη, ὥστε πᾶν μὲν ποινικὸν ἀδικήμα ἀποτελεῖ καὶ ἀστικὸν ἀδικήμα, τολαντίον εἰσὶν ἀστικὰ ἀδικήματα τοῦ ΡΔ, ἀτινα δὲν ἀποτελοῦσι νῦν ποινικὸν ἀδικήμα (arg. Ποιν. Δικον. § 12). Τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ iniuria ἦτο ποινικὸν ἀδικήμα πρὸς Ρωμαίους, ἀντικατεστάθη νῦν διὰ τῆς ἐξουρίσεως τοῦ Ἑλλ. Ποιν. Νομ., τὸ δὲ Ἑλλ. ποιν. ἀδικ. τῆς ἐξουρίσεως τίκται ἀγωγή ἀστικῆς ἀποζημιώσεως, ἐάν ὁ ὑβρισθεὶς ἐζημιώθῃ περιουσιακῶς [Γεωρ. Δουδουκ.].

20) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 823 πᾶσα πράξις προσβάλλουσα τὸ δικαίωμα ἄλλου εἴτε ἐκ ὁλοῦ, εἴτε ἐξ ἀμελείας, τίκται εὐθύνη ἀποζημιώσεως § 824. Ὁ ἐναντίου τῆς ἀληθείας ἰσχυριζόμενος ἢ διαδίδων γεγονὸς πρὸς πόρον, ἵνα βλάβῃ τὴν ἐμπορικὴν πίστιν τοῦ ἄλλου ἢ νὰ ἐπαγάγῃ ἄλλα πλεονεκτήματα διὰ τὴν κτήσιν ἢ τὴν ἀπώλειαν ταύτης, εὐθύνεται εἰς ἀποζημιώσιν τῆς ἐντεθῆν διὰ τὸν ἄλλον προκυπούσης ζημίας καὶ ὅταν τὴν ἀλήθειαν δὲν γινώσκῃ. Ἐνεκεν ἀνακοινώσεως, ἥς ἡ ἀλήθεια εἶνε ἀγνωστος τῷ ἀνακοινούντι, δὲν εὐθύνεται ὁ ἀνακοινῶν εἰς ἀποζημιώσιν, ἐάν ὁ ἀνακοινῶν ἢ ὁ δεχόμενος τὴν ἀνακοινώσιν ἔχωσιν ἔννομον συμφέρον πρὸς τοιαύτην. Κατὰ § 847 ὅταν διαπραττήται κατὰ γυναικὸς ἀδικήμα ἁρπῶν τὰ ἥθη καὶ ἐπὶ παρανόμου κατακοιτήσεως, δύναται νὰ ζητηθῇ μετοία χρηματικὴ ἀποζημιώσις καὶ διὰ ζημίαν αἷ οὐσαν ζημίαν περιουσιακὴν. Ἡ ἀξίωσις αὕτη οὔτε ἐκχωρεῖται, οὔτε μεταβιβάζεται εἰς τοὺς κληρονόμους, πλὴν ἂν ἀνεγνωρίσθῃ διὰ συμβάσεως ἢ ἐγένετο ἐπίδικος. — [Ἐν Ἑλλάδι ὁ Ποιν. Νομ. καταργήσας πάντα τὰ ποινικὰ ἀδικήματα τοῦ ΡΔ, εἰδέχθη ὅτι ἐκ παντὸς ποινικοῦ ἀδικήματος τοῦ Ἑλλ. Ποιν. Νόμου (πλὴν τῆς ψευδορκίας) γεννᾶται ἀστικὴ ἀγωγή ἀποζημιώσεως. Οὐχ ἥττον καὶ ἂν ἡ ποινικὴ ἀπόφασις ἀποφαιλῇ μὴ ὑπάρχειν τὸ ποινικὸν ἀδικήμα, ὁ ἀστικὸς ἀποζημιώσις ἐπιδίδωκεται ἐνώπιον τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου.]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

DE CONDITIONES

§ 138. A: Aí conditiones ἐν γένει.

Ἀποκτήσις ἐξ ἄλλοτρίας περιουσίας ἄνευ δεδικοιολογημένης αἰτίας γεννᾷ προσωπικὴν ἀγωγὴν πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἀποκτηθέντος [condictio, ἀπαίτησις].¹

Aí conditiones (ἀπαιτήσεις)—judicia stricti juris, αἵτινες καὶ τὴν κατάγωγὴν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ χρόνου τῶν legis actiones—συνίσταντο ἐκ τῆς actio certae pecuniae creditae [ἐγωγή ὠρισμένων χρημάτων δανεισθέντων] χορηγομένης ἕνεκα δανεισθέντων χρηματικῶν ποσῶν, ἐκ τῆς condictio triticaria ἕνεκα παντός ὠρισμένου ἀντικειμένου καὶ τελευταῖον ἐκ τῆς condictio incerti ἕνεκεν ἀξιών ἄλλου εἶδους.² Aí conditiones ἀρχικῶς ἐσκόπουν μόνον τὴν ἀναζητήσιν τῶν διὰ συμβάσεως δανεισθέντων. Ἄλλ' ἡ Νομολογία μετεχειρίσθη αὐτάς πιθανῶς ἀπὸ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Δημο-

ρίου (Ποιν. Δικ. § 12). Ἡ διάταξις αὕτη προϋποθέτει ὅτι τὰ στοιχεῖα τοῦ ποινικοῦ ἀδικήματος εἶνε διάφορα τοῦ τοῦ ἀστικοῦ, διότι, ἂν ἦσαν τὰ αὐτά, τὸ ποινικῶς δεδικασμένον θὰ ἦτο καὶ ἀστικῶς δεδικασμένον. Καὶ ποῖα μὲν εἶνε τὰ ποινικὰ στοιχεῖα ἀναγράφει ὁ Ποινικὸς Νόμος, ποῖα ὁμως τὰ ἀστικά στοιχεῖα τοῦ ἀστικοῦ ἀδικήματος τίς ἀναγράφει; Ὁ ποινικὸς Νόμος σιγᾷ παρεπέμπων εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον. Ἀλλὰ τὸ ΡΔ ἀναμειγνύει τὴν ποινὴν καὶ τὴν ἀποζημίωσιν, οὕτως ὥστε καταργηθείσης νῦν τῆς ποινῆς διὰ τοῦ Ἑλλ. Ποιν. Νομ. ἔπρεπε κατ' ἀκρίθειαν νὰ εἰπωμεν ὅτι συγκατηρήθη καὶ ἡ ἀποζημίωσις, καθ' ὅσον ἡ ἀποζημίωσις ἐξηρτάτο ἐκ τῆς υπάρξεως ποινικοῦ ἀδικήματος. Οὐχ ἥττον ἐπιεικῶς δέχονται ὅτι αἱ ἐν τῷ ΡΔ μίχται ἀγωγαὶ νῦν κατέστησαν καθαρώς ἀστικά, καταργηθεισῶν καὶ πασῶν τῶν διατάξεων τῶν προκυπτουσῶν ἐκ τοῦ ποινικοῦ χαρακτήρος τῆς ἀγωγῆς. Γεωρ. Δουβούν].

1) N. 66 Πανδ. 12.6. Παπινιανός. Haec condictio ex bono et aequo introducta quod alterius apud alterum sine causa deprehenditur, revocare consuevit. [Ἡ condictio αὕτη εἰσαχθεῖσα ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐπιεικοῦς συνήθειε νὰ ἀνακαλῇ ὅ,τι κατὰκατεῖται τοῦ ἐνὸς παρὰ τῷ ἄλλῳ ἄνευ αἰτίας]. Πρὸς. ΓρΑΚ § 812 ἐδ. 4: Ὁ διὰ τῆς παροχῆς ἐτέρου ἢ κατ' ἄλλον τρόπον δαπάναις ἐτέρου λαμβάνων τι ἄνευ νομικῆς αἰτίας, ὑποχρεοῦται νὰ τὸ ἀποδώσῃ.

2) Ἀνωτέρω I § 131.

κρατίας πρὸς ἀναζήτησιν καὶ τοῦ ἄνευ συμβάσεως ἀποκτηθέντος ἀδικιολογήτως ἐξ ἀλλοτρίας περιουσίας. Οὕτω δὲ αἱ αὐστηραὶ αὐταὶ ἀγωγαὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῆς Νομολογίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὑψίστων σκοπῶν τῆς ἐπιεικειᾶς.

Αἱ ἐκτὸς συμβάσεως *condictiones* προϋποθέτουσιν·

1. Ἀπόκτησιν τοῦ ἐκ *condictio* ὀφειλέτου ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἐκ *condictio* πιστωτοῦ.

Ἐπομένως ἔχουσι πραγματικὴν βάσιν. Ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι νομικοὶ παρέθετον τῇ *condictio indebiti* τὴν ἀγωγὴν τοῦ δανείου.³

Τὸ ἀπλούστατον καὶ ἀρχικὸν θέμα εἶνε ἡ ἀπόκτησις τῆς κυριότητος σωματικῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ἐν τῷ ἀνεπτυγμένῳ δικαίῳ ἀρκεῖ πᾶσα αὐξήσις τῆς περιουσίας τοῦ ἐνός δαπάναις τοῦ ἐτέρου, λ. γ. διὰ κτήσεως πραγματικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος,⁴ κτήσεως ἀπαιτήσεων,⁵ ἀφέσεως χρέους,⁶ οἰκονομίας ἄλλων δαπανῶν. Εἶνε δὲ ἀδιάφορον, ἂν αἱ ἀξίαι περιηλθον ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἐνός εἰς τὴν τοῦ ἐτέρου.

Ὁ λαμβάνων τὴν νομὴν τοῦ ἀλλοτρίου πράγματος, χωρὶς νὰ γίνῃ κύριος τούτου, δὲν ἀπέκτησεν ἀκόμη τὸ πρᾶγμα. Ὁ κύριος δύναται ἔτι νὰ τὸ διεκδικήσῃ, διὰ τοῦτο δὲν δύναται κατὰ τὸν παλαιὸν Ῥωμαϊκὸν κανόνα νὰ τὸ ζητήσῃ διὰ *condictio*. Ἀλλ' ὁ κλέπτης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν κανόνα. Ὅθεν ἐὰν ὁ κλαπεὶς ἀνεζήτηι διὰ *condictio* τὸ κλοπιμαῖον, οὕτινος ἦτο εἰσέτι κύριος, ἡ ἀγωγὴ ἦτο ἔγκυρος *odio furum* [ἐκ μίσους πρὸς τοὺς κλέπτας].⁷

Ἀλλ' ὁ κανὼν ἐν γένει οὐσιωδῶς ἀπώλεσε τὴν σημασίαν αὐτοῦ, ἀφ' ἧς κατὰ τοῦ σφετερισθέντος τὴν νομὴν ἀλλοτρίου πράγματος ἄνευ νομίμου λόγου ἐχρηγῆθη *condictio possessionis*, ἥτις ἀρμόζει καὶ εἰς τὸν κύριον τοῦ πράγματος τὸν ἀπολέσαντα τὴν νομὴν.⁸

3) Gajus Inst. III § 94.

4) Ν. 12 Πανδ. 12.6

5) Ν. 1 Πανδ. 12.7.

6) Ν. 4—Ν. 10 Πανδ. 12.4.

7) Ὁρα Windscheid § 421 σημ. 10.—Ὁ ΓρΑΚ § 812 εἰς 2 ἐξαίρει:

Ὁ: παροχὴ λογίζεται καὶ ἡ διὰ συμβάσεως γενομένη ἀναγνώρισις τῆς ὑπάρξεως ἢ τῆς μὴ ὑπάρξεως ἐνοχικῆς σχέσεως.

2. Ἡ μεταβίβασις τῆς περιουσίας, καίπερ τυπικῶς τελεία, πρέπει οὐσιαστικῶς νὰ εἶνε ἀδικαιολόγητος. Καί δι

α') Δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ κακῆς πίστεως τοῦ ἐκ *condictio* ὀφειλέτου, οὕτως ὥστε ἡ ἀπόκτησις εἶνε καὶ ὑποκειμενικῶς παράνομος. Ἐνεκεν ἀποκτήσεως κακῇ τῇ πίστει ὑφίστανται τρία εἶδη *condictiones*, ἥτοι ἡ *condictio furtiva* (ἀπαίτησις περὶ κλοπῆς), ἡ *condictio ob turpem causam* (ἀπαίτησις δι' αἰσχρὰν αἰτίαν) καὶ ἡ *condictio ob injustam causam* (ἀπαίτησις δι' ἄδικον αἰτίαν).

β) Ἀλλ' ἄρκει καὶ ἂν ἀπλῶς ἀντικειμενικῶς ὑπάρχῃ ἀδίκημα, χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνῃ ὑποκειμενικῶς τὸν ὀφειλέτην πταίσμα.

Ὁ σκοπὸς εἶνε τότε ἡ διάρρηξις τοῦ τυπικοῦ δικαίου, ὅπερ στρεφῆται τῆς βαθύτερας, οὐσιαστικῆς βασιμότητος.

Καὶ τοιαῦται *condictiones* ὑπάρχουσι τρεῖς: ἡ *condictio indebiti* (ἀπαίτησις ἀχρεωστήτου), ἡ *condictio ob causam* (ἀπαίτησις δι' αἰτίαν) καὶ ἡ *condictio sine causa* (ἀπαίτησις ἄνευ αἰτίας).

Οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι συνήθως τὰς *condictiones* ἀγωγὰς πλουτισμοῦ, θεωροῦντες ὡς σκοπὸν αὐτῶν τὴν ἀπόδοσιν ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ.¹⁰ Τοῦτο οὐδαμῶς εἶνε γενικῶς ἀκριβές. Βεβαίως αἱ *condictiones* ἔχουσι πραγματικὴν βῆσιν καὶ ἐπιδιώκουσι τὴν ἀπόδοσιν, ἀλλ' οὐδόλως πάντοτε μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ ἐναγομένου. Ἰδίως δὲ αἱ *condictiones* ἔνεκεν ὑποκειμενικῆς κακοπιστίας τοῦ ὀφειλέτου σκοποῦσι τὸ πλήρες διαφέρειν.¹¹

10) Οὕτω κυρίως ὁ Σαβινὺς (op. cit. 564), ὃν ἀκολουθοῦσιν οἱ νεώτεροι. Κατὰ ταῦτα ὁ Windscheid εἰς τὴν διδασκαλίαν περὶ *condictiones* δίδει τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ. Δὲν παραγνωρίζει ὅμως, ὅτι ὁ ὅρος δὲν ἀρμόζει διὰ τὴν *condictio furtiva* καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀποβάλῃ ταύτην ἐκ τοῦ κύκλου τῶν *condictiones*. [Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ΓρΑΚ ἀναγράφει τὸν ὅρον ἀδικαιολόγητος πλουτισμὸς (§ 812-822). Γ. Δ.].

11) Ὁ πλουτισμὸς τοῦ ἐνὸς μετὰ βλάβης τοῦ ἑτέρου δὲν τίκεται καθ' αὐτὸν οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν. Ἐπὶ τούτου στηρίζεται ἡ ὁργάνωσις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, αἱ προσπάθειαι καὶ αἱ διαμάχαι αὐτῆς. Δὲν ἀντίκειται ὁ Ν. 206 Πανδ. 50.17 Πομπωνίου, *Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiores*. [Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς φύσεως εἶνε ἐπιεικὲς ὅπως μηδεὶς καθίσταται πλουσιώτερος διὰ τῆς ζημίας καὶ τῆς ὕβρεως ἄλλου], φθάνει μόνον νὰ δοθῇ ἡ δέουσα σημάσις εἰς τὴν *injuria*. Ἐν δὲ Ν. 14 Πανδ. 12.6 ἐξηγεῖται ἡ βραχυεὶς ἔκφρασις ἔνεκα τῆς ἰδιαιτέρας σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸ ἐν Ν. 13 § 1 Πανδ. 12.6 συζητούμενον θέμα.

B. *Conditiones κακοπίστου κτήσεως.*

§ 139. Ἡ *condictio furtiva*.

Ἡ *condictio furtiva* υποχρεῖ εἰς ἀπόδοσιν τῶν κλοπιμαίων.

Παλαιότερον ἀμφισβητεῖται, ἂν ἡ *condictio furtiva* ἀποτελῇ ἀγωγὴν ἀδικήματος. Φυσικὰ προϋποθέτει ἀδίκημα, τὸ *furtum* (κλοπὴν). Ἀλλ' ἡ βῆσις αὐτῆς εἶνε πραγματική, ἥτοι ἡ κτήσις τοῦ κλοπιμαίου ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ κλαπέντος, καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς πραγματικός, ἥτοι ἡ ἀπόδοσις τοῦ ληφθέντος. Ὅθεν εἶνε ἀληθῶς *condictio*.² Τοῦτο δὲ καταφαίνεται εἰς τὰς καθ' ἑκάστην διατάξεις :

α) Ἐνάγων εἶνε μόνον ὁ κύριος ὡς καὶ ὁ ἔχων ἐμπράγματον δικαίωμα, παρ' οὗ ἐκλάπη τι.³ Ἡ ἀγωγή σθέννυται, ὅταν ὁ κύριος δι' ἰδίων πράξεων παραιτῇται τῆς κυριότητος τοῦ κλαπέντος,⁴ διότι ἀναπληρῇ τὴν διεκδικήσιν.⁵

1) Τίτλος Πανδ. 43.4—Κωδ. 4.8—Γρ. ΔΚ § 848 ἐπ.

2) Ὡς ἀγωγὴν ἐξ ἀδικήματος θεωρεῖ τὴν *condictio furtiva* μεταξὺ τῶν νεωτέρων κυρίως ὁ Francke. Κατὰ τὸν Windscheid § 453 «εἶνε ἀξίωσις ἐξ ἀδικήματος, περιβεβλημένη τὸ ἐνδύμα ἀξιώσεως ἐξ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ.» Contra ὁ Σαβινὺ καὶ ὁ Vangerow § 679 σημ. 2. Ὅτι οἱ Ρωμαῖοι τὴν *condictio furtiva* οὐδαμῶς ἐθεώρουν ὡς ἀγωγὴν ἐξ ἀδικήματος, ἀποδεικνύεται πλὴν τῶν ἄλλων καὶ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἐν περιπτώσει κλοπῆς ὑπὸ δούλου. Ἐὰν ἦτο ἀγωγή ἐξ ἀδικήματος, θὰ ἀπηρθύνετο κατὰ τοῦ ἐκαστοῦ κυρίου τοῦ κλέπτου δούλου ὡς νοθευμένη καὶ κατὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἀλλ' ὅμως ἐδίδοτο κατὰ τοῦ κυρίου ὡς ἀγωγή ἐκ τοῦ χρηματίου *condictio furtiva noxalis* δὲν ὑφίστατο, οὐδὲ μαρτυρεῖται διὰ τοῦ Ν. 4 Πανδ. 43.1. Συμφώνως πρὸς ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ δούλου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἡδύνατο νὰ ἐγερεθῇ ἡ *actio furti*, ἀλλ' οὐχί ἡ *condictio furtiva*, ἐφ' ὅσον ὡς ἀπελεύθερος δὲν ἐξηκολούθησε τὴν κλοπὴν Ν. 15 Πανδ. 43.1.

3) Ν. 1—Ν. 12 § 2 Πανδ. 43.1.—Ἐὰν ἡ *condictio* ἦτο ἀγωγή ἐξ ἀδικήματος, ἔπρεπε νὰ ἀσκῇται ὑπὸ παντὸς ἐνδιαφερομένου. Ἀλλ' ἡ βῆσις αὐτῆς εἶνε ἀπόκτησις ἐξ ἄλλοτρίας παρουσίας. Ὅθεν ἔχει αὐτὴν μόνος ὁ κύριος καὶ ὁ ἐμπράγματον ἔχων δικαίωμα.

4) Ν. 10 § 2—Ν. 12 Πανδ. 43.1.

5) Ὅτι ἡ *condictio furtiva* συντρέχει ἐκλεκτικῶς μετὰ τῆς διεκδικήσεως δὲν ἀντιφάσκει πρὸς τοῦτο.

6) Ἐνάγεται μόνος ὁ πράγματι κλέψας, οὐχὶ δὲ ὁ ἠθικός αὐτουργός καὶ ὁ συνεργός.⁶

Ἄλλὰ πολλοὶ ἐπιχειρήσαντες ὁμοῦ τὴν ἰδιοποίησιν εὐθύνονται εἰς ἀλόκληρον.⁷

ΚΕ. 632
ΚΣΤ. 599 Ἡ ἀγωγή ἀπευθύνεται ἀπεριορίστως κατὰ τῶν κληρονόμων ὡς ἀγωγή περιουσιακῇ, οὐχὶ περιωρισμένως ὡς ἀγωγή ἀδικήματος.⁸

γ) Ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς εἶνε ἡ ἀπόδοσις τοῦ κλοπιμαίου.

Ὅθεν ὁ κλέπτης εἶνε πάντοτε ὑπερήμερος. Ἐπομένως εὐθύνεται καὶ διὰ τυχαίαν ἀπώλειαν, ἀποδίδει τὴν μερίστην τιμὴν, ἣν εἶχε τὸ κλοπιμαῖον μεταξὺ τοῦ χρόνου τῆς κλοπῆς καὶ τῆς καταδίκης καὶ πρέπει νὰ ἀποδώσῃ οὐ μόνον τοὺς ἐξαχθέντας καὶ ὑπ' αὐτοῦ παρμεληθέντας νὰ ἐξαχθῶσι καρπούς, ἀλλὰ πάντας, οὓς ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ κλαπεῖς.⁹

6) Ν. 6 Πανδ. 13.1 τοῦ Οὐλπιανοῦ. Ὁ Παῦλος ἐν Ν. 53 § 2 Πανδ. 50.16 χορηγεῖ τὴν *condictio furtiva* κατὰ τοῦ συνεργοῦ, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τοῦ ἠθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς κλοπῆς. Κατὰ τὸν Windscheid (§ 453) ἡ ἀντίφασις ἐξηγεῖται ἐκ τῆς διπλῆς φύσεως τῆς *condictio*, καθ' ὅσον ὁ μὲν Οὐλπιανὸς ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν (*condictio*), ὁ δὲ Παῦλος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν (ἀγωγή ἐξ ἀδικήματος). Οὐχὶ ὁρθῶς, διότι τότε ὁ Παῦλος ἔπρεπε νὰ χορηγήσῃ τὴν *condictio* καὶ κατὰ τοῦ ἠθικοῦ αὐτουργοῦ. Μᾶλλον ὁ Παῦλος ἐδέχθη, ὅτι ὁ συνεργός ὡς συμμετασχὼν τῆς ἰδιοποιήσεως τοῦ κλοπιμαίου τοῦλάχιστον πράγματι ἔλαβεν τι ἐκ τῆς ἀλλοτρίας περιουσίας δι' ἐαυτόν, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἀρκεσθῇ διὰ τὴν *condictio odio furum* (ἐνεκα μίσους τῶν κλεπτῶν).

⁶ Ἀλλως Καρλόβιχ.

7) Ν. 1 Κωδ. 4.8.

8) Ν. 9 Πανδ. 13.1.

9) Ν. 8 — Ν. 20 Πανδ. 13.1. Κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἀνεπιβόλως ὁρεῖνται καὶ τόκοι [ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς]. [Ἡ διαρκὴς ὑπερμερία τοῦ κλέπτου δὲν ὑφίσταται ἐν Ἑλλάδι διὰ τὸν χρόνον μεταξὺ τῆς κλοπῆς καὶ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς ἢ τῆς ὀχλήσεως κατὰ τοῦ κλέπτου· διότι ἡ διαρκὴς ὑπερμερία εἶνε ποινὴ ὑπὸ ἀστικὸν ἔθνος· ἀλλ' ὁ Ποινικός Νόμος ἀνέλαθεν αὐτὸς νὰ ἐπιβάλῃ ποινὴν εἰς τὸ ἀδίκημα τῆς κλοπῆς καταργήσας οὕτω πάσας τὰς ποινάς, αἱ πρότεροι νόμοι ἐπέβαλλον εἰς τὸ ἀδίκημα τῆς κλοπῆς ἐπομένως καὶ ἡ διαρκὴς ὑπερμερία ὡς φέρουσα στοιχεῖα ποινῆς κατηργήθη. *Contra* ὁ Καλλιγᾶς III § 492, ὅστις ἐπεκτείνει τὴν διαρκὴ ὑπερμερίαν ἐπὶ πάσης ἐξ ἀδικήματος ὁρειλῆς· ἀλλ' οὕτως ὁ Καλλιγᾶς ἀναγνωρίζει μὲν τὸν ποινικὸν χαρακτῆρα τῆς διαρκούς ὑπερμερίας, ἀλλὰ δὲν ἐκτιμᾷ αὐτὸν προσηκόντως, οὕτω δὲ ἀντιφάσκει πρὸς τὰ περὶ Ἀκουίλιου Νόμου διδασκόμενα (ἀνωτέρω § 131 σημ. 19), ἐνθα δέχεται ὡς καταργηθεῖσαν τὴν

§ 140. *Condictio ob turpem vel injustam causam.*¹

ΚΗ. 422, 424. ΚΖ. 315. 624 ΚΓ. 644. ΚΒ. 390. ΚΕ 26. ΠΑ. 282, 550. ΚΓ. 40.

Διὰ τῆς *condictio* κατὰ κανόνα ἀπαιτεῖται πᾶν ὅ,τι τις κατ' ἀ-
κολουθίαν ἀδικήματος ἢ ἄλλης βλαπτικῆς ἀθεμιτοῦργίας ὠφειοποιήθη.

1. Ἰδιαιτέρου εἴδους εἶνε ἡ *condictio ob turpem causam* (ἀ-
παίτησις δι' αἰσχροὺς αἰτίαν)², σκοπούσα τὴν ἀποδοσιν τοῦτου, ὅπερ ὁ
ἐκ τῆς *condictio* ἐναγόμενος ἀθεμίτως ἐλαβε παρὰ τοῦ ἐκ τῆς *con-*
dictio ἐναγόντος ἐνεκὰ μελλουσῶν πράξεων ἢ παραλείψεων.

Προϋποτίθεται, ὅτι ἡ παροχὴ ἦτο αἰσχροὺς μόνον διὰ τὸν λαβόντα
καὶ οὐχὶ διὰ τὸν δόντα. Ἐνταῦθα ἀνέκους ἐκδόσεις, λ. χ. ἐξ-
γορὰ τῆς μὴ δημοσιεύσεως λιβελλοῦ ἢ πληρωμὴ πρὸς ἀπόληψιν παρ-
καταθήκης, ἢ ὁ θεματοφύλαξ ὅταν θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ παρὰ τὸ καθή-
κον αὐτοῦ.³

Ἐν ἐν τῇ δικαιοπραξίᾳ ὑπάρχει καὶ ἀθεμιτοῦργία τοῦ δίδοντος,
λ. χ. ἐν μιθώσῳ τινὰ ὡς ὁλοφύρον, τότε οὐδὲν ἀναζητεῖται,⁴ ἀλλὰ
+ ΚΕ. 77 ΚΗ. 140. ΚΓ. 40. ΚΒ. 313 302. ΚΑ. 2. 135 ΠΑ. 282 333.

διάταξιν τοῦ Ἀκουσίου Νόμου περὶ μεγίστης τιμῆς τοῦ φόρου κατὰ τὸ πρὸς
τῆς ζημίας ἔτος. Ὁ δεχόμενος καταργηθεῖσαν τὴν διάταξιν ἐκείνην, ἵνα ἡ συ-
νεπείᾳ, ὁρμεῖται νὰ δεχθῇ καταργηθεῖσαν καὶ ταύτην. Ἀνωτέρω § 131 σημ. 19.
Γερμ. Δυσθ.]

1) Τίτλος Πανδ. 12.5—Κωδ. 4.7—Κωδ. 4.9.

2) Πρώτερον ἐπιλονικεῖτο, ἂν αἱ ἐνομαστὶαι *condictio ob turpem* καὶ *con-*
dictio ob injustam causam ἐχαρακτηρίζον τι διαφύρον ἢ τὸ αὐτό. Νῦν συμφω-
νοῦσι πάντες ὅτι πρόκειται περὶ διαφορῶν ἀγωγῶν. Ἀντιθέτως ὁ Γρακ § 817
ἐδ. 1. Ἐάν ὁ σκοπὸς τῆς παροχῆς ἦτο οὕτως ὠρεσόμενος, ὥστε ὁ λήπτης διὰ
τῆς ἀποδοχῆς προσκομίζει εἰς νόμιμον ἀπαιτήσεσιν ἢ εἰς τὰ χρηστά ἥθη, ὁ
λήπτης ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν.

3) Ν. 1 § 1 Πανδ. 12.5—Ν. 2 Πανδ. 12.5. Οὐλπιανός: *ut puta dedi*
tibi ne sacrilegium facias, ne furtum, ne hominem occidas ... Item si tibi
dederis, ut rem mihi reddas depositum apud te, vel ut instrumentum mihi
reddideris. [Λ. χ. σοὶ ἔδωκα, ἵνα μὴ ποιήσῃς ἱεροσυλίαν, ἢ κλοπὴν, ἵνα μὴ
φρονέσῃς ἄφρων... Ὡσαύτως, ἐάν σοι δώσω, ἵνα μοὶ ἀποδώσῃς τὸ πρᾶγμα
τὸ παρὰ σοὶ κατατεθειμένον, ἢ ἵνα μοὶ ἀποδώσῃς τὸ χρηματικὸν ἔγγραφο].
Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXXVI σελ. 203.

4) Ν. 3 Πανδ. 12.5. Παῦλος. *Ubi autem et dantis et accipientis turpi-*
tudo versatur non posse repeti dicimus, veluti si pecunia detur ut male ju-
dicetur. [Ὅπου δὲ ὑπάρχει αἰσχρότης καὶ τοῦ δίδοντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος,
λέγομεν ὅτι ὅταν δύναιται νὰ γίνῃ ἀναζητήσις, λ. χ. ἐάν δίδονται χρήματα,
ἢ ὡς ἐκδοθῇ στερηθὲν δικαστικὴ ἀπόφασις]. Πρὸς Ν. 4 § 3 Πανδ. 12.5. Οὐλ-

καὶ τὸ ἀπλῶς ὑποσχεθὲν δὲν ζητεῖται δι' ἀγωγῆς.

2. Πᾶσα ἄλλη ἀνήθικος κτήσις τίεται τὴν *condictio ob injustam causam*,⁶ λ. χ. ἀποδοχὴ τοκογλυφικῶν τόκων.⁷ ΚΑ. 255 Γ.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἀξιώσεων τούτων καθορίζεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς *condictio furtiva*.⁸

Γ. Αἱ *condictiones* ἔνεκεν ἀντικειμενικῶς

ἀδικοιολογήτου ἀποκτίσεως. ΚΑ. 258

§ 141. Ἡ ἀπαίτησις ἀχρεωστικῆς.

ΚΑ. 209. 475 ΚΕ. 250. ΚΑ. 52. 44. 490 ΚΑ. 461 ΚΕ. 613 09.3

Καταβολὴ ὑποτιθεμένης μὲν ἀνυπάρκτου δὲ ὀφειλῆς παράγει τὴν ἀπαίτησιν ἀχρεωστικῆς (*condictio indebiti*).¹

Καὶ αἱ τοιαῦται καταβολαὶ μεταβιβάζουσι κυριότητα· διότι ὁ δόλων ὡς καὶ ὁ λαμβάνων εἶχον τὴν βούλησιν τῆς μεταβιβάσεως κυριότητος κατὰ τὴν παράδοσιν.²

Ἄλλ' ὁ σκοπὸς τῆς δικαιοπραξίας, ἥτοι ἡ ἀπόσβεσις τῆς ὀφειλῆς, δὲν ἐπιτυγχάνεται, διότι ἐλλείπει ἡ ὀφειλή. Ἄρα ἡ μεταβίβασις εἶνε ἄνευ αἰτίας. Διὰ τοῦτο παρέχεται εἰς τὸν κατὰ πλάνην

πινός. Sed quod meretrici datur repeti non potest, ut Labeo et Marcellus scribunt, sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpitudine versatur, sed solius dantis: illam enim turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere, cum sit meretrix. [Ἄλλὰ τὸ διδόμενον πόρνη δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ, ὡς γράφουσιν ὁ Λαβέων καὶ ὁ Μάρκελλος, ἀλλ' ἔνεκα νέου λόγου, οὐχὶ ἐκ τούτου, ὅτι ὑπάρχει αἰσχρότης ἐκατέρου, ἀλλὰ μόνον τοῦ δίδοντος· διότι ἐκείνη αἰσχρῶς ποιεῖ οὕσα πόρνη, δὲν λαμβάνει δὲ αἰσχρῶς, ἀφοῦ εἶνε πόρνη]. Σύμφωνος καὶ ὁ ΓρΑΚ § 817 ἐδ. 2.

5) Ν. 1—Ν. 5 Κωδ. 4.7—Σύμφωνος ΓρΑΚ § 817 ἐδ. 2.

6) Ν. 6 Πανδ. 12. 5.

7) Ν. 3 Κωδ. 7.9.

8) Ν. 7 Κωδ. 4.7. Κατὰ τὸν Ν. 4 Κωδ. 4.7 δὲν ἤρουντο νὰ ζητηθῶσι τόκοι. Τοῦτο ἦτο συνέπεια τῆς αὐστηρᾶς φύσεως τῆς ἐν Ρώμῃ ἐγειρομένης ἐνταῦθα *actio certae pecuniae creditae* καὶ δὲν ἐφαρμόζεται σήμερον ἐπὶ *condictiones* ἐξ ἀθεμίτου ἀποκτίσεως προερχομένων. — Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 819 ἐδ. 2 ὁ λήπτης ὑποχρεῖται ἀπὸ τῆς λήψεως, ὥστε ἡ ἀξίωσις περὶ ἀποδόσεως εἶχε καταστή ἐπίδικος ἅμα τῇ λήψει, ἥτοι ὥσπερ διαχειριστὴς ἀλλοτρίου.

1) Τίτλος Πανδ. 12.6. — Κωδ. 4. 5.

2) Ἀνωτέρω II § 213.

ταβάλλοντα ἢ ἀπαίτησις ἀχρεωσότητος πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ καταβλη-
 τος. Αἱ προϋποθέσεις αὐτῆς εἰσιν αἱ ἐπόμεναι :

1. Καταβολὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποσβέσεως ὀφειλῆς.³ **KA. 425.**
 ὅτο λαμβάνεται ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ. Μεταβίθασις κυριότητος χρη-
 των, ἄλλων ἀντικαταστατῶν, πράγματος κατ' εἶδος ὠρισμένου,
 ροχὴ ὑπηρεσιῶν,⁴ ἀναδοχὴ ὑποχρεώσεων⁵ καὶ αὐταὶ αἱ παραιτήσεις⁶
 ἤκουσιν ἐνταῦθα.

Κυρία καταβολὴ δὲν εἶνε ἀποραίτητος· ἀρκεῖ καὶ ἡ δόσις ἀντὶ
 ταβολῆς, ἥτις καὶ αὕτῃ τίκεται *condictio*.⁷

2. Ἀνυπαρξία τῆς ὑποτιθεμένης ὀφειλῆς εἴτε διότι οὐδέποτε
 ἤρξεν εἴτε διότι ἤδη ἀπεσβέσθη. Ὡς ἀνύπαρκτος ὀφειλὴ θεωρεῖται
 ἡ δι' ἀκυρωτικῆς ἐνστάσεως ἀκυρωμένη ὀφειλή, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγ-
 ταλείπει φυσικὴν ἐνοχλήν. **ΚΑ. 425-426.**

Καταβολαὶ πρὸς ἀπόσβεσιν φυσικῶν ἐνοχλῶν καὶ ἐὰν ἐγένοντο ἐκ
 ἀνῆς (ἥτοι νομίζοντος τοῦ καταβάλλοντος ὅτι ὑπάρχει ἀστική
 χῆ, ἐνῶ πράγματι ὑπάρχει μόνον φυσικὴ ἐνοχλή) εἶνε κατὰ κανόνα
 ρόσβλητοι.⁸ **KA. 425-426**
KB. 293
KG. 155
KE. 255-256
PH. 561

3) Εἶνε ἀναγκαῖον ὁ καταβάλλων νὰ ἔχη τὴν πρόθεσιν τῆς ἀποσβέσεως
 χρέους. Ὅτι ὁ πιστωτῆς δὲν ἐγίνωσκε τοῦτο τυχαίως κατὰ τὴν λήψιν,
 λαμβάνεται ὑπ' ὄψει.

4) N. 26 § 12 — N. 40 § 2 Πανδ. 12.6.

5) N. 31 Πανδ. 12.6.

6) N. 39 Πανδ. 12.6.

7) N. 26 § 4-6 Πανδ. 12.6.

8) N. 26 § 3,7 — N. 30 — N. 32 § 1 — N. 43 Πανδ. 12.6. Σύμφωνος
 AK § 813.

9) Δύναται οἱ πληρωθέντες καίπερ μὴ ὀφειλόμενοι τόκοι κεφαλαιοῦ
 ἰλομένου νὰ ἀναζητηθῶσιν; Τοῦτο φαίνεται ἀποράσκων ἐν N. 26 Πανδ. 12.6.
 ἀπαιτός. Si non sortem quis sed usuras indebitas solvit repetere non po-
 tit si sortis debita solvit [ἐάν τις οὐχὶ τὸ κεφάλαιον ἀλλὰ τόκους ἀχρεω-
 τους καταβάλῃ, δὲν δύναται νὰ τοὺς ἀναζητήσῃ, ἐὰν κατέβηκεν ὀφειλομέ-
 τοῦ κεφαλαιοῦ]. Πολλοὶ ἐρμηνεύουσι τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πληρωμὴ τόκων
 οὐτελεῖ καθήκον φιλικὸν τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν πιστωτήν. Vangerow § 76.
 ὅτο δὲν εἶνε ὀρθόν. — Οἱ Ρωμαῖοι ὡς *usurae indebitae* ἐννοοῦσι πολλὰκις τοὺς
 pacto ἀνευ ἐπερωτήσεως συμφωνηθέντας τόκους πρὸς N. 5 § 2 Πανδ.
 3. Εἰς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ περιορισθῇ ἡ ρῆσις. Οὕτω δὲ δὲν ἔχει τὸ χω-
 ν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν σήμερον. **KB. 523.**

Ἐάν ἐκ πλάνης κατεβλήθη ὀφειλὴ βεβαία μὲν ἀλλ' ἀληκτο
δὲν τίκεται *condictio*¹⁰ οὕτε διὰ τὸ κέρδος τοῦ μέσου χρόνου (προ-
ῶφλημα,¹¹ διότι ἐξωφλήθη ὀφειλὴ. Ἀλλ' ἐάν κατεβλήθη ἐκ πλάνης
ὀφειλὴ ὑπὸ αἵρεσιν¹² ἢ ἄλλως κατὰ τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς ἀδεδαί-
οναζήτεται τὸ καταβληθὲν ἐπ' ὅσον ἤρτηται ἡ αἵρεσις· διότι οὕ-
τε ὀφείλεται.

Ὅστις ἐν τῇ πεπλανημένῃ πεποιθήσει ὅτι αὐτὸς εἶνε ὀφειλέτης
πληρώνει τὴν ὀφειλὴν τρίτου, δικαιοῦται πρὸς ἀναζητήσιν, ἅτε
καταβλῶν ὑπαρκτὴν ἀλλ' ἀπλῶς ὑποτιθεμένην ὀφειλὴν. Τούτων τινὲς
καταβάλλων ὀφειλὴν τρίτου ἐν ὀνόματι τούτου καὶ καταβάλλων κα-
πολουθίαν τῆς πεπλανημένης πεποιθήσεως, ὅτι ὑποχρεοῦται πρὸς
τὸν τρίτον διὰ τὴν τοιαύτην καταβολήν, δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσ-
ῃ διότι ἐνταῦθα ὁ πιστωτὴς ἔλαβεν ὅ, τι ὀφείλετο αὐτῷ. Ὅθεν ὁ κα-
ταβλῶν ἔχει μόνον ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ ἀπαλλαγέντος ὀφειλέτου.¹³

40) N. 40 Πανδ. 12.6—Γρ. AK § 813 ἐδ. 2. Τοῦτο ἰσχύει προκειμένῳ
περὶ dies in certis quando, certus an [προθεσμίαν ἀδεδαίονος ποτε, βεβαία ὁ
κατὰ εὐμίσθιον dare promiserat] ὑποχρεοῦται νὰ δώῃ, ὅταν ἀποθάνῃ.
47 Πανδ. 12.6 πρὸς N. 56 Πανδ. 12.6.

11) Ἀντιδοξεῖ Windscheid § 426 σημ. Συμφωνεῖ Γρ. AK § 813 ἐδ. 2.
12) N. 16 Πανδ. 12.6. Φυσικῶς δὲν ἰσχύει τοῦτο ἐπὶ ἀναγκαιῶν αἵ-
ρεσεων, αἵτινες πρέπει νὰ ἐξέλθωσι N. 18 Πανδ. 12.6, καὶ ὅσον δὲν εἶνε ἀλ-
λοῦς αἵρεσεις. Πρὸς N. 56 Πανδ. 12.6.

13) Οὕτω συμβιβάζονται δύο ρήσεις τοῦ Παύλου. Ἐν N. 65 § 9 Πανδ.
12.6 λέγει: Indebitum est . . . si id quod alius debebat, alius quasi ipse
debeat solvat [ὑπερωστῆσαν εἶνε . . . ἐάν ἐκεῖνο ὅπερ ἄλλος ὀφείλεν, ἄλλος
καταβάλῃ ὡς αὐτὸς ὀφείλων] πρὸς N. 49 § 1—N. 31 Πανδ. 12.6.—
N. 44 Πανδ. 12.6 λέγει ὁ Παῦλος: Repetitio nulla est ab eo qui suum
cepit, tametsi ab alio quam vero debitore solutum est. [Ἡ ἀναζητήσις ἐπὶ
ἄκυρος παρ' ἐκείνου, ὅστις ἔλαβε τὸ οὐκ ὄν, καίπερ παρ' ἄλλου ἢ τοῦ ἀλ-
λοῦς ὀφειλέτου κατεβλήθη]. Τοῦτο πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ ἀναφερῇται εἰς θ-
ματα, καθ' ἃ ἡ καταβολὴ δὲν ἐγένετο quasi ipse debeat (ὡς αὐτὸς ὀφεί-
λεν).—[Τρίτῃ διάκρισις διάφορος τῶν δύο ὑπὸ τοῦ Dernburg ἀναφερομένων
εἶνε ἐπὶ πλειστηριασμοῦ, ὅταν ὁ ὑπερθεματιστὴς καταβάλῃ πρὸς τὸν ἐπισπε-
δοντα πιστωτήν, κατόπιν δὲ ἐκνικᾶται τὸ πρᾶγμα. Ἐνταῦθα ἡ καταβολὴ
γίνεται μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὀφειλέτου, ἀλλ' ἐπὶ τῇ γνωστῇ καὶ τῷ ἐπισπε-
δοντι προϋποθέσει ὅτι ὁ καταβλῶν εἶνε ὑπερθεματιστὴς, ἥτοι γίνεται κύριος
τοῦ πράγματος διὰ τοῦ πλειστηριασμοῦ· ἂν ὅμως εἴτε ἄκυρωθῇ ὁ πλειστηρια-
σμός, εἴτε ἐκνικηθῇ τὸ πλειστηριασθὲν, ὀρθότερον εἶνε καὶ κατὰ τὰς γενικὰς

Καταβολή πρὸς μὴ ὀφειλέτην, ὃν ἐθεώρει ὁ καταβαλὼν ὡς ὀφειλέτην, δὲν ἀπαλλάσσει τὸν ὀφειλέτην, ἀλλὰ παρέχει αὐτῷ τὴν *condictio* κατὰ τοῦ λαβόντος, πλὴν ἂν ὁ πιστωτὴς ἐνέκρινε τὴν καταβολὴν ἢ τῷ ἐνεχειρίσθησαν κατόπιν ὑπὸ τοῦ λαβόντος τὰ καταβληθέντα.^{14, 15}

ἀρχὰς τοῦ δικαίου καὶ κατὰ τὸν Ν. 65 § 9, ὅπως ὁ ὑπερθεματιστὴς ἀναζητῇ παρὰ τοῦ ἐπισπεύδοντος (καὶ τῶν λοιπῶν πιστωτῶν) ὅτι οὗτοι ἔλαβον ἐκ τοῦ πλειστηριάσματος. Ἐν τούτοις ἡ Ἑλλ. Νομολογία δεχεται τὴν ἀντίθετον λύσιν. [Ἐφετ. Ἀθην. 1148 τοῦ 1895· 239 τοῦ 1891—1891 τοῦ 1892 — Ἀρ. Πάγου 207 τοῦ 1893 καὶ Καλλιγὰς III § 255]. Ἀκριβῶς εἶπει, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δὲν πρόκειται περὶ καταβολῆς ἀχρεωσότητος, ἀλλὰ περὶ καταβολῆς ὑπὸ διπλὴν προϋπόθεσιν, ἢ ἐνὸς τοῦ κύρους τοῦ πλειστηριασμοῦ καὶ ἢ ἄρ' ἐτέρου τῆς μὴ ἐκνικήσεως τοῦ πλειστηριασθέντος. Ἡ ἐν τῷ μέλλοντι ματαίωσις τῆς προϋποθέσεως ταύτης παρέχει τῷ ὑπερθεματιστῇ τὴν *condictio sine causa* (ἐπὶ ἀκυρότητος τοῦ πλειστηριασμοῦ) ἢ τὴν *condictio ob causam* (ἐπὶ ἐκνικήσεως), ἢ ὅσον ὁ ἐπισπεύδων (ἢ ἄλλος) ὀφειστής κατέστη πλουσιώτερος. (Δ. χ. ἀν. ἐγερθῇ ἡ *condictio* 6 ἔτη μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ὀφειλέτου Δ. ὅστις ὡς ἐκ συναλλαγματικῆς ὀφειστής δὲν ἔχει νῦν ἀπαιτήτην κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, ὁῦτι παρεγράφη ἡ ὀφειλὴ παρελεύσεως πενταετίας, ἡ *condictio* ἀπορρίπτεται, ἢτε μὴ ὑπάρχοντος πλουτισμοῦ τοῦ Δ, ὅστις ἔλαβε μὲν μέρος τοῦ πλειστηριάσματος, ἀλλὰ συνεπεία τούτου δὲν ἐνήτηξε τὴν ἀπαιτήσιν αὐτοῦ, ἥτις παρεγράφη.) Ἐπομένως φρονῶ ὅτι ἡ Νομολογία αὕτη εἶνε ἀπορρίπτέα. Ἴδε ἐν «Θέμειδι» ἔτος Θ' σελ. 578 καὶ 584 λεπτομερῇ διατριβὴν Γ. Δουβ., περὶ ἀναζητήσεως τοῦ πλειστηριάσματος. [Γαλλ. Δουβουν.]

14) Ν. 62 § 9 Πανγ. 12 6 — Ν. 8 Κωδ. 4.15.

15) Ἡ πλάνη δύναται νὰ ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον τῆς ὀφειλῆς καὶ δὴ διαφοροτρόπως: α') Ὁ καταβάλλων ὑπέθετεν ὅτι ὀφείλειν ἄλλο ἀντικείμενον (ἢ ὅ,τι πράγματι ὀφείλει) καὶ κατέβαλε τοῦτο. Φυσικῶς ἔχει τὴν *condictio*. β') Ὁφείλει διαζευκτικῶς καὶ παρέσχεν ἀμφοτέρω τὰ ἀντικείμενα, νομίζων ἐκ πλάνης, ὅτι ὀφείλει ἀμφοτέρω. Ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ τῷ ἀποδοθῇ τὸ ἐν. Ἄλλ' ἐπιλογικεῖτο μετὰ τῶν Ρωμαίων Νομικῶν τίς ἔχει τὴν ἐκλογὴν. Ὁ Κέλσος, ὁ Μάρκελλος καὶ ὁ Οὐλπιανὸς ἐχορήγουν αὐτὴν εἰς τὸν λαβόντα, ὅστις νῦν ἀμέσως εἶνε διαζευκτικῶς ὀφειλέτης· ὁ Τουλιανός, ὁ Παπινιανός καὶ τέλος ὁ Τουστινιανός ἐν Ν.10 Κωδ. 4.5, ἐχορήγουν αὐτὴν εἰς τὸν καταβαλόντα. Τὸ τελευταῖον εἶνε τὸ λογικόν. Ἡ ἐκ πλάνης προκύψασα καταβολὴ δὲν εἶνε καταβολή· ὅθεν ὁ ὀφειλέτης δύναται, ὡς καὶ πρότερον, νὰ προσδιορίσῃ αὐτὸς τί θὰ καταβληθῇ. γ') Ὁ ὀφείλων γένος καὶ καταβάλλων εἶδος ἐν τῇ πεποιθῆσει ὅτι ὀφείλει εἶδος, δύναται νὰ τὸ ἀναζητήσῃ διὰ *condictio* καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ καταβάλλων ἄλλο πρᾶγμα ἐκ τοῦ γένους. δ') Ὁ ὀφείλων διαζευκτικῶς καὶ καταβάλλων ἐν ἐκ τῶν διαζευκτικῶς ὀφειλομένων πραγμάτων, ἐν

ΚΕ 61. 301314 3. Ἡ καταβολὴ πρέπει νὰ γίνη ἐκ συγγνωστῆς πλάνης.
103 590 Ὅθεν πλάνη περὶ τὸ δίκαιον κατὰ κανόνα δὲν ἀρκεῖ.^{16, 17}

Ἐὰν ὁ λαβὼν ἦτο ἐν γνώσει τῆς πλάνης τοῦ καταβάλλοντος, δια-
πράττει *furtum*. Ὅθεν ἐὰν ἀποδειχθῇ ἡ γνώσις αὐτοῦ, εὐθύνεται
κατὰ τὰς αὐστηροτέρας ἀρχὰς τῆς *condictio furtiva*.¹⁸ Καὶ ἀπλῆ δὲ
ἀμφιβολία τοῦ καταβάλλοντος περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ὀφειλῆς ἀρκεῖ
πρὸς ἀναζήτησιν.¹⁹

Πρὸς τοῦτοις ἡ ἀναζήτησις διασφίζεται δι' ἐπιφυλάξεως κατὰ τὴν
καταβολήν.²⁰ Καὶ ὁ καταβαλὼν δὲ πρὸς ἀποφυγὴν δικαστ. κῆς ἡ διοι-

τῇ πλάνῃ, ὅτι τὸ ὀφείλει μὴ διαzeugτικῶς, δύναται νὰ τὸ ἀναζητήσῃ καὶ
νὰ παράσῃ τὸ ἕτερον. Ν. 32 § 3 Πανδ. 12.6. Π.6. Ν. 19 Πανδ. de leg.
II. Ἐπὶ πάντων τῶν σχετικῶν θεμάτων ὁ πιστωτὴς ἔχει τὸ δικαίωμα παρα-
κρατήσεως τοῦ κατὰ πλάνην καταβληθέντος, ἕως οὗ καταβληθῇ αὐτῷ ἡ ὀρθὴ
καταβολή. arg. Ν. 26 § 4 Πανδ. 12.6.

16) Πολλοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι ἀρκεῖ ἀσυγγνωστός πλάνη. Ἄλλ' αἱ Πηγαὶ
ἀπαιτοῦσιν ὠρισμένους συγγνωστὴν πλάνην, πρ6. Ν. 25 Πανδ. 22.3—Ν. 10
Κωδ. 1.18—Ν. 9 § 5 Πανδ. 22.6—Ν. 6—Ν. 7 Κωδ. 4.5—Ν. 9 Κωδ.
6.50.—Ἀνωτέρω I § 87. Vangerow § 625.—Τὴν ἐνταῦθα γνώμην δέχεται
ὁ Brinz, ἀντιδοξεῖ δὲ ὁ Wächter, Pand. II σελ. 502. Ἡ κατὰ συγγνωστὴν
πλάνην ἰδέα, ὅτι ἐνστασις τις δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ, δύναται νὰ πα-
ραγάγῃ τὴν *condictio indebiti*. Γερμ. Ἀκυρωτικὴν XXI σελ. 198.—Κατὰ
τὴν ΓρΑΚ § 814 ἡ ἀναζήτησις ἀποκλείεται, ἐὰν ὁ παροσχὼν ἐγίνωσκεν
ὅτι δὲν ὑπεχρεῖτο εἰς παροχήν.

17) Ν. 4 § 1 Πανδ. 12.6. Μόνον ἡμιελθῆς εἶνε ἡ ἀπόφασις τοῦ Ν. 53
Πανδ. 50.17. Πκύλος. Cuius per errorem dati repetitio est, ejus consulti
dati donatio est. [Ἐκείνο, οὗτινος κατὰ πλάνην δοθέντος ἐπιτρέπεται ἀναζήτησις
ἐκ διαβουλείου δοθὲν εἶνε δωρεὰ.] διότι δὲν πρόκειται πάντοτε περὶ προθέσεων
δωρεᾶς, ὅταν τις πληρώσῃ ἐν γνώσει ἀνυπαρκτον ὀφειλήν. Λ. χ. δύναται τις
νὰ καταβάλῃ, ἵνα ἀποφύγῃ δυσάρεστον δίκην, ἣν ὁ ἐναντίος ἐπαπειλεῖ, ἦτο
ἐξ ἀδυναμίας χαρακτηρῶς, ἡ λ.χ. διότι δὲν θέλει νὰ διακινδυνεύσῃ σύνδεσμον
συναλλαγῶν ἐπιωφελῇ, ἐγείρων ἔριδα περὶ ἀσημάντου ποσοῦ.

18) Ἀνωτέρω § 130—ΓρΑΚ § 819 ἐδ. 1.

19) Οὕτως ἔλυσεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἔριδα τῶν Ρωμ. αἰών. Νομικῶν ἐν Ν.
11 Κωδ. 4.5.

20) Ν. 2 Πανδ. 12.6. Τοιαύτῃ ἐπιφύλαξις δύναται νὰ εἶνε γενική, ὅπου
περιέχει πᾶσαν ἀντίρρησην, ἢ εἰδική, ὅπου οὐδὲν ἕτερον περιλαμβάνει. Ἄλλω-
τε ὁ πιστωτὴς δὲν δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ ἀποδεχθῇ καταβολὴν ὑπὸ ἐπι-
φύλαξιν ἀνυπόστατον

κητικής αναγκαστικής εκτελέσεως δύναται νὰ ἀναζητήσῃ, καίπερ γινώσκων τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς ὀφθεν ἐκτελέσεως.

4. Ὁ καταβάλλων ἐν Ρώμῃ ὀφειλὴν ἐκ δεδικασμένου²¹ ἢ ἐκ damnatio²² δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀναζητήσῃ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἰσχύει νῦν ἐν Γερμανίᾳ οὐδ' ἐν Ἑλλάδι.²³

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνάσκησιν τῆς condictio

21) Παλαιὸν ρωμαϊκὸν νομικὸν ἄξιωμα ἦτο qui ex causa iudicati solvit, repetere non potest [ὁ καταβάλλων ἔνεκα δεδικασμένου δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ] N. 74 § 2 Πανδ. 5.1—N. 36 Πανδ. 10.2—N. 29 § 5 Πανδ. 17.1 N. 1 Κωδ. 4.5—N. 2 Κωδ. 4.31. Ἐπαυε δὲ ἡ ἀναζητήσις, οὐ μόνον ὅταν ἐξεδόθῃ ἀπίφαισις, ἥτις ἦτο ἄκυρος, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγένετο καταβολὴ ἔνεκεν ὑποτιθεμένης καὶ οὐδόλως πράγματι ὑπαρχούσης ἀποφάσεως N. 36 Πανδ. 10.2 Περὶλος, quamvis non sit iudicium tamen sufficit ad impediendam repetitionem quod quis se pulat condemnatum [καίπερ μὴ ὑπαρχούσης ἀποφάσεως, ὅμως ἀρκεῖ πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἀναζητήσεως, ὅτι νομίζει τις, ὅτι καταδικάσθη]. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Brinz (II σελ. 46) ὀρείλωμεν νὰ δεχθῶμεν κατὰ λέξιν. Ἐὰν δὲ ἀρκὴ ἡ ἀπλὴ ὑπόθεσις ὀφειλῆς ἐκ damnatio, ἥτις δὲν στηρίζεται ἐπὶ δεδικασμένου, ἵνα ἀποκλείσῃ τὴν ἀναζητήσιν καταβολῆς γενομένης διὰ ταύτην ὀφειλὴν (ὅρα τὴν ἐπομένην σημείωσιν), διατὶ θὰ εἶχεν ἄλλως τὸ πρᾶγμα ἐπὶ δεδικασμένου: Ἀληθῶς, ἂν ἀπίφαισις τοῦ κατωτέρου δικαστηρίου ἐξετελέσθῃ ἀναγκαστικῶς καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο καταβολή, ἡ ἀναζητήσις ἐπετρέπετο, ἐὰν ἡ ἀπίφαισις ἐρεσίως ἡκυροῦτο. Τοῦτο ἦτο ἀναγκασία συνέπεια τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐρεσίσεως.

22) § 7 Εἰσηγ. 3 27... ex quibus causis instiando lis crescit ex his causis non debitum solum repeti non potest veluti ex lege Aquilia item ex legato. [Ἐφ' ὅσων θεμάτων ἡ δίκη διπλασιάζεται διὰ τῆς ἀρνήσεως, ἐπὶ τούτων τὸ ἀχρεωστήτως καταβληθὲν δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ, λ. γ., ἐπὶ τοῦ Ἀκουιλίου Νόμου, ἐπίσης ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος]. N. 4 Κωδ. 4.5.

23) Περὶ. Glück XIII σελ. 94. [Κατὰ τὸν Windscheid § 426 σημ. 16 ἡ διάταξις περὶ μὴ ἀναζητήσεως τοῦ λόγῳ δεδικασμένου καταβληθέντος, εἶνε δικονομικὴ, ἐπομένως ἐν Ἑλλάδι λογίζεται καταργηθεῖσα διὰ τῆς Ἑλλην. Ἀστ. Δικονομίας. Γεωρ. Δουδουν.].

24) Σκοτεινὸς εἶνε ὁ κανὼν τοῦ N. 42 Πανδ. 12 6. Oulpianos. Repens non solent repeti cum depense sunt. [Αἱ ποιναὶ συνήθως δὲν ἀναζητοῦνται εὐθὺς ὡς κατηναλώθησαν]. Περὶ. N. 46 Πανδ. 50.17. Πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐννοοῦνται ποιναί, αἵτινες ἠπειλοῦντο ἐν τοῖς Νόμοις διὰ τοῦ τύπου adare damnas esto, ἥτοι ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐπρόκειτο περὶ ὑποτιθεμένου ἐκτελεστοῦ πράξεως, Karlowa, ἡ ρωμαϊκὴ ἀστικὴ δίκη σελ. 200. Ἄρα πρόκειται περὶ κανόνος μὴ ἔχοντος νῦν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἐν Γερμανίᾳ [οὔτε ἐν Ἑλλάδι].

α) Δικαιοῦται ἐκ ταύτης ἐκεῖνος, οὗ ὀνόματι ἐγένετο ἡ καταβολή.²⁵

β) Ὑποχρεοῦται ἐκεῖνος, ᾧ τινι παρεσχέθη ἡ καταβολή. Ἐὰν εἰσέπραξέ τις ὡς ἀντιπρόσωπος ἀνύπαρκτον χρέος, ἡ *condictio* χωρεῖ κατὰ τοῦ ἀντιπροσωπευθέντος, ὅταν αὗτος ἔδωκε πληρεξουσιότητα ἢ ἐνέκρινε τὴν ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς, ἄλλως κατὰ τοῦ ἀντιπροσώπου ὡς λαβόντος.²⁶

γ) Σχετικῶς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποδόσεως πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς χρηματικὰς παροχὰς καὶ τὰς ἄλλας παροχὰς.

Τὰ χρήματα πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν ὅσον ἦτο τὸ ληφθὲν ποσόν, διότι ὁ λαβὼν εἶνε ὀφειλέτης γένους, ἅρα ἡ τυχερὰ ἀπώλεια κατὰ κανόνα βαρύνει αὐτόν. *Βασιλ. 20. 4. 25 ΚΩ. 1-78*

Ἄλλα πράγματα — καὶ αὐτὰ τὰ ἀντικατεστατὰ πλὴν χρημάτων, λ. χ. σιτηρὰ — ἀποδίδονται *in specie* (κατ' εἶδος).²⁷ Ὅθεν ὁ λήπτης παρέχει ὅ, τι κατέχει ἔτι ἐκ τοῦ καταβληθέντος, πρὸς τοῦτοις ἐπὶ ἀπαλλοτριώσεως τὸ ληφθὲν τίμημα καὶ ἐὰν κατηγάλασε τὸ ληφθὲν,

25) Ν. 6—Ν. 57 Πανδ. 12.6—Ν. 48 Πανδ. 13.1—Ν. 6 Κωδ. 4.5. Περὶ πληρωμῆς ὑποτιθεμένων χρεῶν ὑπὸ τοῦ ἐγγροῦ. Πρβ. Ν. 47 Πανδ. 12.6.

26) Ν. 6 § 2—Ν. 57 § 1 Πανδ. 12.6.

27) Αἱ δόξαι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς *condictio indebiti* μεγάλως διαίρουνται, πρβ. Vangerow § 625 σημ. 3. Ὅτι ὁ ἐναγόμενος ἐπὶ καταβολῇ χρημάτων ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν «ἄλλων τόσων χρημάτων», συνάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ ὅτι τὰ χρήματα ἐζητοῦντο διὰ τῆς *actio certae pecuniae* (Γαίου, Εἰσαγ. III § 91), διὰ τῆς ὁποίας ἐζητοῦντο οὐχὶ ὠρισμένα νομίσματα ἀλλ' ὠρισμένα χρηματικὰ ποσά. Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ ἐντελῶς ὁ Ν. 19 § 2 Πανδ. 12.6—Ν. 4 Κωδ. 4.5. Τοῦναντίον ἐκ τοῦ Ν. 65 § 6 Πανδ. 12.6 προκύπτει ὅτι ἐπὶ παροχῆς μὴ ὀφειλομένου σίτου ἀποδίδεται εἴτε αὐτὴ ἡ παρασχεθεῖσα ποσότης εἴτε τὸ τίμημα αὐτῆς. Πρβ. Ν. 26 § 12—Ν. 65 § 7, 8 Πανδ. 12.6. Ἐκ τούτων ἐξηγεῖται ὁ Ν. 7 Πανδ. 12.6 καὶ Ν. 25 Πανδ. 19.5, καθ' οὓς *aut ipsum aut tantumde* [εἴτε αὐτὸ τοῦτο εἴτε ἄλλο τόσον] ἀποδίδεται. Τὸ τελευταῖον ἰσχύει ἐπὶ χρηματικῶν καταβολῶν, τὸ δὲ πρῶτον ἐπὶ παροχῶν ἄλλης φύσεως. Πάντοτε ὁμως πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ λαβὼν ἀχρεώσθητα χρήματα καὶ παρακινήθῃς εἰς δαπάνας ἐνεκα τῆς ὑποτιθεμένης μείζονος περιουσίας αὐτοῦ, δύναται νὰ συμψηφίσῃ ταύτας πρὸς τὴν ἀναζήτησιν.

παρέχει τὸ τίμημα τοῦ χρόνου τῆς καταναλώσεως. Ἄλλ' ἡ τυχαία ἀπώλεια ἢ καταστροφή εἶνε ζημία τοῦ καταβαλόντος.

Καρποὶ καὶ παρακολουθήματα, ἅτινα ἐκέρδισεν ὁ ἐκ *condictio* ὀφειλέτης, ὀφείλει νὰ τὰ ἀποδώσῃ.^{28, 29} Ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας ἢ ὑποχρέωσις αὐτοῦ ἐπιτείνεται κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχάς.³⁰

ΚΒ. 571

δ') Ὁ ἐνάγων ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδείξῃ τὴν καταβολὴν.³¹ Ἄλλ' ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδείξῃ καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς ὑποτιθεμένης ὀφειλῆς· διότι καταβάλων αὐτὴν τὴν ἀνεγνώρισε *prima facie* (ἐκ πρώτης ὁψεως). Ὁχυμαστὴ πρόνομία παρέχεται εἰς τοὺς ἐπιτροπνευμένους ἀγγλικούς, στρατιώτας, χωρικούς καὶ περιωρισμένης διανοίας ἄτομα. Ἐὰν καταβάλωσι καὶ εἶτα ἀναζητῶσι τὸ καταβληθέν ὡς ἀνυπαρκτον χρέος, πρέπει ὁ λαβὼν τὸ καταβληθέν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ χρέος ἦτο ὑπαρκτόν.³² Ἀλλὰ τὴν ἐξαίρεσιν ταύτην δὲν ἐφαρμόζει νῦν ἡ Γερμανικὴ Πρακτικὴ.

Τρὺναντγιόν καὶ σήμερον χωρεῖ ἀντιστροφή τοῦ βάρους τῆς ἀποδείξεως, ὅταν ὁ λαβὼν ἡρνήθῃ ὅτι ἔλαβε τὴν καταβολὴν, ἢ δὲ κατα-

28) Ν. 15—Ν. 65 § 5 Πανδ. 12.6.

29) Κατὰ τὸ ΡΔ δὲν ἰσχύοντα νὰ ζητηθῶσι τόκοι Ν. 1 Κωδ. 4.5. Τοῦτο ἦτο συνέπεια τῆς αὐστηρᾶς φύσεως τῆς ἀγωγῆς. Ἐν τῷ κοινοδικίῳ [καὶ ἐν Ἑλλάδι] ὀφείλονται τόκοι κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχάς, καθ' ἃς καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν *bonae fidei iudicia*, ἦτοι κυρίως ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας.

30) Πρβ. ΓραΚ § 818.

31) Περὶ τῆς ἀποδείξεως ἐπὶ τῆς *condictio indebiti* πραγματεύεται ὁ περίρυστος Ν. 25 § 1, 2 Πανδ. 22.3, ὅστις φέρεται μὲν ὡς προερχόμενος ἐκ τοῦ Παύλου, ἀλλ' ἀναμφιβόλως κατὰ μέρος εἶνε ἔργον τῶν Ἑρμανιστῶν τῶν Πανδεκτῶν. Πρβ. Vangerow § 625 σημ. 2.—Ὁ ΓραΚ οὐδὲν ἀποφαίνεται περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

32) Ἐπειδὴ ὁ δανειστής πληρωνόμενος ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ τὸ χρεωστικὸν ἔγγραφον εἰς τὸν δανειστήν, θέλει περιάγεσθαι εἰς δυσχερεστάτην θέσιν, ἂν κατόπιν μετὰ ἔτη πολλὰ ἴσως ὑποχρεοῦτο νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑπαρξίν τοῦ χρέους. Τροποποιήσεις τῆς ἀρχῆς ταύτης αὐθαίρετους περιέχει ἄλλως τε ὁ Ν. 25 § 2 Πανδ. 22.3. [Ἐν Ἑλλάδι ἡ διάταξις ἰσχύει κατὰ Καλλιγᾶν III § 164. Νομίζω ὅτι ἡ διάταξις δέον ὅπως τηρηθῇ ἐν ἰσχύϊ μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἀγγλικούς καὶ τὰς γυναῖκας· ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ πρόσωπα δέον ὅπως θεωρηθῇ ὡς κατηρηγμένη, διότι κλάσις μὲν στρατιωτῶν οἷα ἡ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Κράτει δὲν ὑφίσταται νῦν, τὰ δὲ ὅρια μεταξὺ ἀγροίκου καὶ μὴ τοιοῦτου εἶνε λίαν δυσδιάκριτα καὶ ἴσως προσβάλλοντα τὴν περίρυστον συνταγματικὴν ἰσότητά των πολιτῶν. Γεωρ. Δυσβ.]

Τὰ γεγονότα ταῦτα δύνανται εἶτε νὰ μὴ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν συμβαλλομένων (οὕτως ἐπὶ δωρεᾶς αἰτία θανάτου, ἥτις ἐξήρτηται ἐκ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ θανάτου τοῦ δωρητοῦ πρὸ τοῦ δωρεοδόχου).⁵ εἶτε νὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς συμπράξεως τοῦ λαθόντος, χωρὶς ὅμως μόνῃ ἡ θέλησις τοῦ λαθόντος νὰ ἀποφασίζῃ (λ. χ. ἐπὶ δόσεως προικὸς πρὸς τὸν μνηστῆρα, ὅποτε τὸ καταβληθὲν δὲν καθίσταται προῖξ ἄνευ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου).^{6,7} εἶτε νὰ συνίστανται εἰς ἀπλὴν πρᾶξιν τοῦ λαμβάνοντος.⁸

1CH 193
111 105

Δύνανται δὲ νὰ ἀποτελῶσιν εἶτε τὸ κύριον τῆς δικαιοπραξίας, εἶτε π. ἀπλῶς δευτερεῦον (modus).

Ἄλλ' εἶνε ἀναγκαῖον ὅπως ἡ πραγματικὴ τοῦ ἐν λόγῳ γεγονότος ἀποτελῇ στοιχεῖον συστατικὸν τῆς δικαιοπραξίας.

Τοῦτο προκύπτει εἶτε ἐκ τῆς ἐν γένει φύσεως τῆς δικαιοπραξίας, (ὅπως ἐπὶ δωρεᾶς αἰτία θανάτου καὶ ἐπὶ αὐστάσεως προικὸς), εἶτε ἐξ ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν.

Τοῦναντίον θὰ ἦτο πλᾶγῃ νὰ δεχθῶμεν ὅτι προσδοκίαι καὶ προϋποθέσεις, ὡς οἱ συμβαλλόμενοι κατὰ τὴν σύμβασιν εἶχον ἐνδιάθετως ἡ καὶ ἐξεδηλώσαν, λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αὐταὶ καθ' ἑαυτάς. Ἐὰν λ. χ. πωληθῇ πρὸς γνώριμον τεμάχιον ἀκινήτου ἐπὶ τῇ ἐκδηλωθείσῃ ἀμφιμερεῖ προσδοκίᾳ, ὅτι θέλει ἐπικρατῆσαι καλὴ γειτονία, καὶ ἐν τούτοις κατόπιν ἀναφύεται ἐγθρα, οὐδεὶς λόγος περὶ διαρρήξεως ἀγοραπωλησίας διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δύναται νὰ γίνη.¹⁰ Μόνον τότε

συνέπεται ὡς καὶ ἐν τῇ ἐκδηλωθείσῃ ἀμφιμερεῖ προσδοκίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐκδηλωθείσῃ ἀμφιμερεῖ προσδοκίᾳ.

5) Ν. 12 Πανδ. 12.4. Πρβ. ἀνωτέρω 1. § 112.

6) Ν. 6—Ν. 10 Πανδ. 12.4.

7) Περίπτωσις ἀνήκουσα ἐνταῦθα εἶνε, ὅταν ὀφειλέτης καταβλήῃ πρὸς διαχειριστὴν ἄλλοτρίων τοῦ πιστωτοῦ αὐτοῦ προσδοκῶν τὴν μέλλουσαν ἐγκρισιν τῆς διαχειρίσεως ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ. ἥτις ὅμως δὲν ὀφείλεται. Ν. 11 Πανδ. 22.4.

8) Ν. 5 § 1,2 Πανδ. 12.4. Ἡ *condictio ob causam* δὲν χωρεῖ, ὅταν ἐγένετο παροχὴ πρὸς εκπλήρωσιν ἀμφιβαροῦς συμβάσεως καὶ ἐὰν ἡ ἀντιπαροχὴ δὲν ἐγένετο. Διότι τότε ἡ παροχὴ δὲν ἐγένετο *ob causam futuram*. Ἄλλη

ὅα ἦτο δυνατόν ἢ διάρρηξις, ἂν ἡ προϋπόθεσις ἐκείνη διευτυπούτο ὡς αἵρεσις ἢ ὡς *modus* (τρόπος) καὶ ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον τῆς δικαιοπραξίας.

Ὅθεν ὅταν πολλοὶ τὴν *condictio* ταύτην στηρίζωσιν ἐπὶ τῆς ἐκλειπούσης προϋποθέσεως, τοῦτο δὲν εἶνε ἐσφαλμένον, ἀλλ' ἀνακριβές, καθίσσον μόνον προϋποθέσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι συστατικὰ στοιχεῖα τῆς δικαιοπραξίας, τίκτουσι *condictio ob causam*.¹¹

γ) Ἡ *condictio* τίκτεται εὐθὺς ὡς ματαιωθῇ ὁ σκοπός, ἦτοι εὐθὺς ὡς δὲν συσταθῇ ἡ σκοπούμενη δικαιοπραξία.¹² Ἐνεκα τίνος λόγου δὲν ἐπ' ἤλθεν ἡ τελείωσις τῆς δικαιοπραξίας, εἶνε κατὰ κανόνα ἀδιάφορον· διότι ἡ *condictio* τίκτεται καὶ ἐὰν ἔνεκα τυχαίου γεγονότος¹³ ἢ καὶ ἔνεκα τῆς βουλήσεως αὐτῆς¹⁴ τοῦ δίδοντος δὲν ἐπ' ἤλθε τελείωσις τῆς δικαιοπραξίας.

+ ἐξ' ἀντιφωτιστῶν χρ' αὐτῆς παρ' ὁδοῦ αὐτῶν Κορ. 168
9.68

[καθὼς λέγει καὶ αὐτὸς ὁ Κέλσος, ὁ δοὺς ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ὁ λαβὼν ἤθελε νομίσει, ὅτι ἀμείβεται, ἢ ὅτι ἤθελεν εἶναι (ὁ λαβὼν) εὐνοώτερος πρὸς αὐτὸν (τὸν δόντα) δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ διαψευθεῖς κατὰ τὴν γνώμην ταύτην].

11) Ὁ Windscheid § 427 θέτει τὴν αἰτίαν τῆς *condictio ob causam* πρὸ πάντων ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν ἐπραγματώθῃ προϋπόθεσις ἐν τῷ μέλλοντι καίμενη. Πρβ. περὶ τούτου ἄνωτέρω I § 115. — Ὁ ΓραΚ (§ 819) ἀπαιτεῖ ἵνα μὴ ἐπέλθῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ σκοπεῖ παροχὴ γενομένη κατὰ τὸ περὶ εχόμενον τῆς δικαιοπραξίας.

12) N. 16 Πανδ. 12.4. Κέλσος... *et ideo, si mortuus est Stichus, repetere possum, quod ideo tibi dedi, ut mihi Stichum dares* [καὶ διὰ τοῦτο ἂν ἀποθάνῃ ὁ Στίχος δύναμαι νὰ ἀναζητήσω ἐκεῖνο, ὅπερ σοι ἔδωκα διὰ τοῦτο, ἵνα μοι δώσῃς τὸν Στίχον]. Ἄλλως τε τὸ παράδειγμα τοῦ Κέλσου δὲν ἀρμόζει ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, διότι ἐν τῷ θέματι τούτῳ σήμερον ἠθέλομεν δεχθῇ ὅτι συνηθῇ ἀγοραπωλησία.

13) N. 1 § 1 Πανδ. 12.4. Οὐλπιανός. Si parendi condicioni causa tibi dedero decem, mox repudiavero hereditatem vel legatum, possum condicere. [Ἐὰν λόγῳ τῆς ἐκπληρώσεως αἱρέσεως σοὶ δώσω δέκα, μετ' ὀλίγον δὲ ἀποποιθῶ τὴν κληρονομίαν ἢ τὸ κληροδότημα, δύναμαι νὰ ἀναζητήσω (τὸ δόθέν)]. Ὁ Α' ἐγκτεστάθῃ κληρονόμος ὑπὸ τὴν αἵρεσιν ἵνα πληρώσῃ τῷ Β' 10000 δρ., ὁ πληρώνει, κατόπιν ὅμως ἀποποιεῖται τὴν κληρονομίαν, διότι ἔξιν εἰρίσκει αὐτὴν ἀκούσταν ὡριμώτερον σκεφθεῖς. Δύναται νὰ ἀναζητήσῃ τὰς 10000 δρ. [τί ἂν ὁ διαθέτης Α' διέταξε τὸν κληρονόμον ἵνα γίνῃ κληρονόμος μόνον ἂν πληρώσῃ τὸ πρὸς τὸν Β' χρέος τοῦ Α' ἐκ 1000 δρ. ; Ὁ κληρονόμος πληρώσας τὸ χρέος λογίζεται ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν κληρονομίαν ; Ὁ Β' λαβὼν τὸ χρέος ἐπειδὴ *suum recepit*, δὲν ὑπογερούται εἰς ἀπόδοσιν ;]

Ἐν τούτοις δύναται κατὰ τὴν δόσιν νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ πρόθεσις ὅτι ὁ λαβὼν θέλει κρατήσῃ τὰ δοθέντα, ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ λαβὼν ἐκ πταίσματος ματαιώσῃ τὸν σκοπὸν τῆς δικαιοπραξίας.¹⁴

Περιεχόμενον καὶ ἑκτασις τῆς ὑποχρέωσης μετρεῖται κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς ἀπαιτήσεως ἀχρεωστότητος διὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν δὲν εἴχε ματαιωθῇ ὁ σκοπὸς καὶ ὁ ἐκ *condictio* ὀφειλέτης συγγνωστῶς ἡγνῶσι τὴν ματαίωσιν. Διὰ τὸν κατόπιν χρόνον ὁ ὀφειλέτης ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τὸ εἰσπραχθὲν καὶ τὸ εἰσπραττόμενον εἰσόδημα.¹⁵

Ὁ ἐνάγων πρὸς στήριξιν τῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ μόνον ὅτι κατέβαλέ τι πρὸς τὸν ἐναγόμενον λόγῳ τοῦ σκοποῦ, ὃν ἰσχυρίζεται ὁ ἐνάγων, ὁ δὲ ἐναγόμενος ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ σκοπὸς ἐπραγματοποιήθη ἢ ὅτι ἡ κρίσις ἀναμένεται εἰσέτι.¹⁶

Λ. 318. ΜΣΤ. 629.
ΚΖ. 250. 278. ΚΓ. 460. ΛΑ. 72.
ΚΖ 278. ΜΒ. 14. 208. § 143. Ἡ ἀπαίτησις ἀνευ αἰτίας.¹ ἀδ. ἔμν. ὁ γρ. ὁμοῦ
428. ΚΓ. 26. 258. ΚΔ. 113. 279. 537. ΛΑ. 533. —

Ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ πᾶσαι αἱ ἐξετασθεῖσαι *conditiones* εἰσὶν

14) Ὅπερ θεωρεῖται συμβαῖνον ἰδίως ἐπὶ ἀδυναμίας τῆς ἐκτελέσεως τρόπου (*modus*), Ν. 8 Κωδ. 4.6.—Πρβ. ΓρΑΚ § 815: Ἡ ἀναζήτησις ἐνεκα μὴ ἐπέλευσεως τοῦ διὰ τῆς παροχῆς σκοπομένου ἀποτελέσματος ἀποκλείεται, ἐὰν ἡ ἐπέλευσις τοῦ ἀποτελέσματος ἦτο ἀρχῇθεν ἀδύνατος καὶ ὁ παρέχων ἐγίνωσκε τοῦτο, ἢ ὅταν ὁ παρέχων παρεκώλυσε κυκοπίστως τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἀποτελέσματος.

15) Πρβ. Ν. 38 § 1 Πανδ. 22.1 — 43 § 1 Πανδ. 42.3—ΓρΑΚ § 820.

16) Τὸ βῆρος τῆς ἀποδείξεως λίαν ἀμυρσθητεῖται. Πρβ. Windscheid § 429 σημ. 1 καὶ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XIV σελ. 225. Πρέπει νὰ ἐρμηνεύμεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μεταβίβασις τῆς περιουσίας εἶνε ἀδικαιολογημένη μόνον, ὅταν πληροῦται ὁ σκοπὸς αὐτῆς. Ὅτι ταιαύτη δικαιολογία ὑπάρχει, πρέπει νὰ ἀποδείξῃ ὁ ἔχων τι ἐκ τῆς ἀλλοτρίας περιουσίας. Οὕτως ὁ Windscheid καὶ τὸ Γερμ. Ἀ-

ἄνευ αἰτίας (sine causa), διότι πᾶσαι στηρίζονται ἐπὶ ἀποκτήσεως ἄνευ δεδικαιολογημένης αἰτίας.¹

Ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ conditiones sine causa (ἀπαιτήσεις ἄνευ αἰτίας) καλοῦνται αἱ ἄνευ αἰτίας δεδικαιολογημένης ἀποκτίσεις, αἵτινες δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἤδη ἐξετασθείσας κατηγορίας. Ὅθεν χρησιμεύουσι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μὴ ἐξ ἀδικήματος conditiones ἔχουσαι μέγιστον ἔδαφος ἐφαρμογῆς.²

Ἀνάγκη κατὰ- Δὲν περιορίζονται δὲ εἰς μεταβιβάσεις ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς conditio
βυδίνων διὰ πιστωτοῦ ἄνευ δεδικαιολογημένης αἰτίας. Μᾶλλον δὲ ἀπαντῶσι καὶ
μὴ ἀφαιρέματα 247. ΑΓ 178. ὅταν τι ἀποκτᾶται ἄνευ αἰτίας ἐξ ἁλλοτρίας περιουσίας, λ. χ. κατ'
ἀκολουθίαν εἰδοποιίας (specificatio)³ ἢ διὰ τῆς πωλήσεως ἁλλοτρίου
πράγματος, δι' ἧς ὁ καλῆς πίστεως νομεύς τούτου ἐπλουτίσθῃ δαπάνῃ
τοῦ κυρίου τοῦ πράγματος.⁴

Αἱ conditiones sine causa ἐφαρμόζονται, ἐάν ἡ ἀπόκτησις αὐτῶν ἀρχῇθεν ᾗτο ἄνευ δεδικαιολογημένης αἰτίας, ἀλλὰ καὶ ἂν κατόπιν ἐγένετο ἄνευ αἰτίας.

α) Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκει μεταξύ ἄλλων ἡ ἀπόκτησις, ἣτις οὐδὲ ὑποκειμενικῶς ἔχει λόγον (αἰτίαν), ἀλλ' ἐν τῇ ἡ τύχῃ καὶ ἡ παρανόησις ὁρῶσιν· λ. χ. κατὰ γραφικὸν λάθος τίθεται ἐν συναλλαγματικῇ ἐν μηδενικὸν περιπλέον.⁵ Πρὸς τούτοις μεταβιβάσεις ἐξ ἀπλῶς ὑποτιθεμένης αἰτίας, λ. χ. ἡ μεταβίβασις πρὸς τὸν σκοπὸν δικαιοπραξίας, ἣν ἕκαστον μέρος ἄλλως σκέπτεται.⁶ Τελευταῖον μεταβιβάσεις χάριν νομίμως ἀπηγορευμένων δικαιοπραξιῶν, λ. χ. συμβάσεων δωρεῶν μεταξύ συζύγων.

2) Ὅθεν οἱ παλαιότεροι ὠμίλουν περὶ conditio sine causa generalis. ἣτις συνέτρεχε μετὰ τῶν λοιπῶν conditiones. Οὕτως ἤδη τὸ γλῶσσημα est εἰς τὸν Ν. 4 Πανδ. 12.7. Ἀλλ' οὐδεὶς λόγος περὶ συρροῆς, ἀλλὰ μόνον περὶ γενικῆς ἀπόψεως, ἀφ' ἧς αἱ διάφοροι conditiones δύνανται νὰ συνάπτωνται ἐπιστημονικῶς.

3) Πρβ. Vangerow § 628 σελ. 409.

4) Ἀνωτέρω II § 204. Πρβ. Ν. 4 § 2 Πανδ. 12.1. Οὐλιπιανός. Ea quae vi fluminum importata sunt, condici possunt. [Τὰ ὑπὸ τῆς βίβης τῶν ποταμῶν εἰσενεχθέντα δύνανται νὰ ζητηθῶσι διὰ conditio].

5) Ἀνωτέρω II § 225 σημ. 25. — Γρακ § 816.

6) Πρβ. Γερ. Ἀκυρωτικὸν Χ σελ. 111—Ν. un. Κωδ. 2.5.

7) Πρβ. Ἀνωτέρω II § 213 σημ. 9.

6) Περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἀρχικῶς ὑπάρχουσα αἰτία κατόπιν μεταιοῦται, ἢ λεγομένη *causa finita* (αἰτία λήξασα) εἶνε μεταξύ ἄλλων, ὅταν ἀρραδῶν μένη παρὰ τῷ ἀντισυμβαλλομένῳ μετὰ τὴν πλήρη ἐκπλήρωσιν τῆς δικαιοπραξίας,⁸ ἢ ὅταν τὸ χρεωστικὸν ἔγγραφο μένη παρὰ τῷ πιστωτῇ μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους.⁹ Ἄλλα παραδείγματα εἶνε ὅταν ἐλαθέ τις ἀποζημιῶσιν παρὰ τοῦ συμβληθέντος μετ' αὐτοῦ, ὅστις ὡς ὑπαίτιος ἠθύνετο διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ κατεθέντος παρ' αὐτῷ πράγματος, ὅπερ ὁ ἀποζημιωθείς ἀνεῦρε καὶ παρέλαθεν¹⁰ ἢ ὅταν ὠρεᾷ ἀνακαλῇται ἐνεκὲν ἀχαριστίας.¹¹

Ἡ ἑκτασίς τῆς ἀξιώσεως δὲν εἶνε πάντοτε ἡ αὐτὴ ἐπὶ τῶν διαφορῶν περιπτώσεων τῆς *condictio sine causa*. Κατὰ κανόνα αἱ ἐπὶ ἀπαιτήσεως ἀχρεωστικῆς ἀναπτυχθεῖσαι ἀρχαὶ ἐφαρμόζονται καὶ ἐνταῦθα. Ἄλλ' ἐπὶ πολλῶν περιπτώσεων ὁ ἐναγόμενος ἐνέχεται μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς. Ὅθεν ἐὰν κατηγάσῃ τὸ ληφθέν, οὐδὲν ἀποδίδει. Τοῦτο λ. χ. χωρεῖ ἐπὶ ὠρεᾷ μεταξύ συζύγων, ἥτις εἶνε ἄκυρος.¹²

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΔΙΑΡΡΗΞΙΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΒΛΑΠΤΟΜΕΝΩΝ ΠΙΣΤΩΤΩΝ

Α'. Τὸ ΡΔ.

§ 144. Ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς Παυλιανῆς ἀγωγῆς.¹

Κατάχρεσι ὀφειλέται πολλάκις ἀπαλλοτριῶσι τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως,² ἵνα τὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τοῦς

8) Ν. 44 § 6 Πανδ. 19.1.

9) Ν. 2 Κωδ. 4.9.

10) Ν. 2 Πανδ. 12.7.

11) Ἀνωτέρω § 108 ἐδ. 3α.

12) Ν. 5 § 18 — Ν. 6 Πανδ. 24.4.

1) Τίτλος Πανδ. 42.8 — Κωδ. 7.75. Γεωργίου Δουδουινιώτου: Περί ἀνακλήσεως τῶν πράξεων τοῦ πτωχεύσαντος. 1893.

2) Αἱ δικαιοπραξίαι τοῦ πτωχεύσαντος, αἱ μετὰ τὴν κηρύξιν τῆς πτωχεύσεως γινόμεναι, εἰσὶν ἀπέναντι τῆς ομάδος τῶν πιστωτῶν ἄκυροι [κατὰ τε τὸ γερμανικὸν καὶ τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον]. Κατὰ τὸ ΡΔ οἱ εἰσπεμφθέντες πιστωταὶ ἐπροστατεύοντο διὰ τοῦ πραιτωρικοῦ ἐνεγούρου αὐτῶν κατὰ τοιοῦτων ἐπιβλαβῶν δικαιοπραξιῶν. Πρβ. καὶ Ν. 6 § 7 Πανδ. 42.8.

πιστωτάς αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ἀπιστίαν βαρεῖαν σοβαρῶς ἐπαπειλοῦσαν τὴν πίστιν.

Ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν αὐστηρά προσωπικὴ ἐκτέλεσις, αἱ τοιαῦται δολοπλοκαίαι ἦσαν ἀληθῶς ἥττον ἐπίφοβοι, διότι ἤθελον προκαλεῖ τὴν δυσμένειαν τοῦ πιστωτοῦ, ἣν ἤθελον ἀποτίνει οἱ ὀφειλέται. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ περιορισμοῦ τῆς προσωπικῆς ἐκτελέσεως ἐγένοντο ἀναγκαῖα διὰ τοὺς πιστωτάς μετὰ προστατευτικά, ἅτινα ἐχορήγει ὁ Πράιτωρ.

Πρὸς ἐκτίμησιν αὐτῶν πρέπει νὰ προσέξωμεν, ὅτι ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχον δύο εἶδη πτωχεύσεως, ἥτοι ἡ τακτικὴ πτώχευσις διὰ τῆς *emptio bonorum* καὶ ἡ μεταγενεστέρᾳ μορφῇ τῆς ἐκκαθαρίσεως διὰ κηδεμόνων (*curatores*). Δι' ἑκάτερον εἶδος ὁ Πράιτωρ ἐχορήγει εἰδικὰ ἀγωγὰς κατὰ τῆς ἀπάτης.³

1. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τακτικὴν πτώχευσιν διὰ τῆς *emptio bonorum*, ἡ διαδικασία ἦτο ἡ ἐπομένη.

α) Ἐν πρώτοις ἐχορηγεῖτο βοήθεια, ἂν ὁ ὀφειλέτης ἴνα βλάβῃ τοὺς πιστωτάς αὐτοῦ, ἐξεποίει σωματικὰ πράγματα ἀνήκοντα αὐτῷ πρὸς τρίτους, οἵτινες ἦσαν συμέτοχοι τῆς ἀπάτης. Τοῦτο εἶνε νῦν καὶ ἦτο ἐν παντὶ χρόνῳ ἡ κυριωτέρα περίπτωσις τῆς καταπλεονεκτήσεως κατὰ τῶν πιστωτῶν. Καὶ δὴ πρὸς τοὺς πτωχευτικοὺς πιστωτάς, ὧν ἡ βλάβη καθορίζετο ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς *bonorum emptio*, ἐχορήγει ὁ Πράιτωρ *vindicatio utilis* (ὠφέλιμος διεκδίκησις) τῶν ἀπαλλοτριωθέντων ἀντικειμένων ἀντὶ τοῦ ὀφειλέτου ὑπὸ τὸ πλάσμα, ὅτι ἡ ἀπαλλοτριώσις δὲν ἔλαβε χώραν.⁴

3) Ἄνευ τῆς παραδοχῆς τῆς διακρίσεως ταύτης δὲν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως. Ὅθεν οὔτε αἱ ὀξυνούσονται καὶ πολυμαθέσταται πραγματεῖαι τοῦ Huschke οὔτε αἱ τοῦ Schey ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς ὑγιᾶ συμπεράσματα. Ἄλλ' ὁ Ubbelohde ἔτι καὶ νῦν ἐμμένει ἐν τῇ δόξῃ, ὅτι ὁ Πράιτωρ ἐχορήγει διὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς περίπτωσιν πρῶτον μίαν *actio* (ἀγωγήν) καὶ εἶτα ἐν παράγγελμα (*interdictum*) καὶ δὴ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸν σκοπόν, ἵνα δύναται τις νὰ ἐνάγῃ ἐκ τῆς καταδολεῖσεως καὶ ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας τῶν δικαστηρίων (*actus*). Κατὰ τῆς ἐμῆς δόξης καὶ Serafini ἐν *archivio juridico* XXXVIII σελ. 110. — Τὴν ἐμὴν διάκρισιν ἐπιδοκιμάζουσιν ὁ Gradennsitz, ὁ Lenel καὶ ὁ Brezzo. *la revoca delli atti fraudolenti compiuti a danno dei creditori*. 1892.

4) § 6 Εἰσαγ. 4.6. Εἶνε ἡ αὐτὴ ἀγωγή, ἣν μνημονεύει ὁ Κικέρων *ad Atticum* I, 1 § 3. Ὅτι ἡ στενὴ καὶ περιορισμένη αὕτη ἀγωγή, ἣν ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ Κικέρων συνδυάζει πρὸς τὴν *bonorum venditio*, δὲν δύναται νὰ

β) Ἡ παλαιοτάτη αὕτη ἀγωγή προϋπέθετεν ὅτι ὁ πτωχεύσας ἦτο κύριος τῶν πραγμάτων πρὸ τῆς ἐκποιήσεως καὶ ὅτι οἱ πιστωταὶ ἠδύναντο νὰ ἀποδείξωσι τοῦτο. Μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην ἦτο βάσιμος ἡ διεκδίκησις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαρρήξεως τῆς ἐκποιήσεως. Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις ἐκείνη δὲν ἦτο πάντοτε δυνατὴ, ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπαχθῆς καὶ διὰ τοῦ πιστωτᾶς βαρεῖα. Ὅθεν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Πράιτωρ τὸ *interdictum fraudatorium* (παράγγελμα περὶ ἀπάτης τῶν πιστωτῶν).⁵ Τοῦτο ἦτο *adipiscendae possessionis* (δρακτέας νομῆς) καὶ προϋπέθετε μόνον, ὅτι τὰ σχετικά πράγματα ὑπῆρξαν ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ ὀφειλέτου *de facto* (πράγματι, οὐχὶ δὲ ὀνόματι) ἀνήκον τῇ περιουσίᾳ καὶ ὅτι ἀπηλλοτριώθησαν τῆς περιουσίας ταύτης ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ἀπατηλῶς ἐν γνώσει τοῦ ἐναγομένου.

γ) Πρὸς τοῦτοις ἐχορήγησεν ὁ Πράιτωρ γενικῶς πρὸς προστασίαν τῶν ἐξαπατηθέντων πιστωτῶν *actio in factum* (ἀγωγή εἰς τὸ ἀποτέλεσμα), ὑπὸ περιστάσεσι καὶ κατὰ συμμετασχόντων τῆς δικαιοπραξίας, αἵτινες οὐδεμίαν γνώσιν τῆς ἐξαπατήσεως εἶχον κατὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πράγματος.⁶

δ) Ἐπίσης ὑπέσχετο ὁ Πράιτωρ ὅτι δὲν θὰ χορηγήσῃ ἀγωγήν κατὰ τοῦ *honorum emptor* ἐκ τῶν συμβάσεων, ἃς ὁ πτωχεύσας ἀπατηλῶς συνήψεν ἐν γνώσει ὄντων τῆς ἀπάτης τῶν συναλλαξαμένων.⁷

ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν εὐρεῖαν καὶ ἀφρημένην, ἣν ὁ Ν. 4 Πανδ. 42.8 ὑπόκειται ἐν τῇ πτωχεύσει διὰ κηδεμόνων, εἶνε προφανές.

5) Τὰς λέξεις τοῦ *interdictum fraudatorium* περιέχει ὁ Ν. 10 Πανδ. 42.8.

6) Ἡ ἀγωγή αὕτη προσεκολλήθη εἰς τὸ *interdictum fraudatorium* διὰ τῶν ἐξέων (Ν. 10 Πανδ. 42.8): *Interdum causa cognita — et si scientia non sit — in factum actionem permittam*. [Ἐξετασθείσης τῆς ὑποθέσεως — καὶ μὴ παρούσης γνώσεως θέλω ἐπιτρέψαι ἀγωγήν *in factum*]. Ἡ συσχέτισις πρὸς τὴν *emptio honorum* προκύπτει ἐκ τοῦ Ν. 40 § 18 Πανδ. 42.8.

7) Ν. 25 Πανδ. 42.5, Οὐλπιανός. *Ait Praetor: Quod postea contractum sit, quam is, cujus bona venierint, consilium receperit fraudare sciente eo qui contraxerit, ne actio eo nomine detur*. [Λέγει ὁ Πράιτωρ: Ὅτι, σύμμοις καὶ ἂν γίνῃ, ἀπ' οὗτο ἐκεῖνος, οὗτινος ἐπωλήθησαν τὰ ὑπάρχοντα (ὁ πτωχεύσας), ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ καταδικασθῇ (τοὺς πιστωτὰς) γινώσκοντος ἐκείνου, ὅστις συνεβλήθη, νὰ μὴ οἰδεταὶ ἀγωγή τούτῳ τῷ ὄνομτι ἵτοι διὰ τὴν τοιαύτην σύμβασιν].

2. Ἐν τῇ περιπτώσει διωρίζοντο κηδεμόνες πρὸς ἐκποίησιν τῆς οἰκίας τῆς πτωχευτικῆς περιουσίας, ὁ Πραίτωρ ἐχορήγει ἀγωγὴν ἐκ τῆς καταδολιεύσεως τοσοῦτον γενικὴν, ὥστε αὕτη ἀφώρα πάσας τὰς σχετικὰς καταδολιεύσεις τοῦ κακοπίστου ὀφειλέτου.⁸

Μία τῶν ἀγωγῶν ἐκαλεῖτο actio Pauliana (Παυλιανὴ ἀγωγή), τίς εἶνε ἀμφίβολον.⁹

Ἐν τῇ Ἰουστινιανείῳ συλλογῇ συνεχωνεύθησαν αἱ καταδολιευτικαὶ ἀγωγαὶ τοῦ παλαιοῦ δικαίου, εὐχὶ χωρὶς νὰ ἐναπομείνωσιν ἀντιφάσεις. Εἰθίσται δὲ ἡ καταδολιευτικὴ ἀγωγή τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου νὰ ὀνομάζεται Παυλιανή.

Στοιχία αὐτῆς δυνάμει νὰ γίνῃ ἀνω φρευσμένη, ἵφρως Παυλιανῶν δυνάμει νὰ γίνῃ ἀνω φρευσμένη, ἵφρως Παυλιανῶν

§. 145. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Παυλιανῆς ἀγωγῆς.

KB 620.40.24

Λ. 57/AA. 268

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

Ἡ Παυλιανὴ ἀγωγή ἐρείδεται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς κακοπίστιας τοῦ ὀφειλέτου, ἥτοι ἔχει βᾶσιν ὑποκειμενικὴν.

Ἡ ἀνω φρευσμένη αὐτῆς εἰσιν αἱ ἐπόμεναι :

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

KB. 492.40.

8) N. 1 Πανδ. 42.8. Οὐλπιανός. Ait Praetor : Quae fraudationis gesta erunt, cum eo, qui fraudem non ignoraverit, de his curator honorum vel ei cui de ea re actionem dare oportebit, intra annum, quo experiundi potestas fuerit, actionem dabo, idque etiam adversus ipsum qui fraudem fecit servabo. [Λέγει ὁ Πραίτωρ : Ὅσα ἐγένοντο πρὸς καταδολιεύσιν μετ' ἐκείνου, ὅστις ἐγίνωσκε τὴν καταδολιεύσιν, περὶ τούτων θὰ δώσω ἀγωγὴν ἐντὸς ἔτους, ὅρ' ἥς ἦτο δυνατόν ἢ ἔγερσις ἀγωγῆς, εἰς τὸν κηδεμόνα τῆς περιουσίας (τοῦ πτωχεύσαντος) ἢ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἔχει συμφέρον νὰ τῷ δοθῇ ἀγωγή. Τὸ αὐτὸ δὲ θέλω τηρήσει καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος τὴν καταδολιεύσιν (ὀφειλέτου)]. Ὁ παραβάλλων τὰ ἐν τῇ σημειώσει ὁ ἔδικτον πρὸς τὸ παρόν, δὲν δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ὁ Πραίτωρ ἀνέγραψεν εἰδικὰ Ἐδικτα διὰ τὴν bonorum emptio καὶ διὰ τὴν διὰ κηδεμόνων πτώχευσιν. Ὅτι ἐν N. 1 Πανδ. 42.8 ὁ κηδεμὼν δὲν παρενεβλήθη ὑπὸ τῶν Σαντακτῶν τῶν Πανδεκτῶν, προκύπτει ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Ἐδίκτου ὑπὸ τοῦ Οὐλπιανοῦ, ὅστις ἐν βιβλίῳ 66 ἐπραγματεύθη περὶ κηδεμόνων τῆς πτωχεύσεως, ἐν δὲ βιβλίῳ 64 περὶ τῆς emptio bonorum. Ἀληθῶς ἐπικαλεῖται ὁ Ubbelohde τὸν N. 6 § 12 Πανδ. 42.8 φαινομενικῶς εὐλόγως ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ ἡ ἀγωγή αὕτη συνείχετο πρὸς τὴν bonorum emptio. Ἀλλὰ τὸν ἀντικρούει ὁ Lenel.

9) Ἐν N. 38 § 4 Πανδ. 22.4 χαρακτηρίζει ὁ Παῦλος τὴν προσωπικὴν ἀγωγὴν τῆς καταδολιεύσεως ὡς Παυλιανήν. Ὁ δὲ Θεόφιλος ἐν § 6 Εἰσηγ. 4.6 ὀνομάζει Παυλιανὴν καὶ τὴν rescissoria in rem ἐνεχα καταδολιεύσεως.

α') Ἐκποίησης περιουσίας ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου. Τοῦτο λαμβάνεται ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ. Ἐκποίησης σωματικῶν πραγμάτων, δικαιωμάτων, ἀναδοχῇ βαρῶν, σύναψις χρεῶν, παραιτήσεις ἀνήκουσιν ἐναυθα.¹ *Δια' ὑπερβολῆς; ΚΒ. 210. 285. 425. Α. 571*

Εἶνε ἀδιάφορον ἂν ἡ ἐκποίησης ἐγένετο διὰ δολίων πράξεων ἢ διὰ εὐλίων παραλείψεων.² Ἀλλὰ δὲν περιλαμβάνει τὴν ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ποιοήσιν προσφερομένης ἀποκτήσεως.³ *(μνηρὸν ΑΓ. 229.)*

β) Πρόθεσις τοῦ ὀφειλέτου, ἵνα καταπλεονεκτήσῃ τῶν πιστω- *ΚΑ 538. ΚΗ. 232*
 ὶν αὐτοῦ, ἥτοι consilium fraudandi (πρόθεσις καταδολιεύσεως).⁴ *ΚΕ. 620. Α. 529*

γ') Ἐπιτυχία τῆς προθέσεως ταύτης, καθ' ὅσον δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἐντελῶς ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου οἱ πιστω- *ΚΕ. 152*
 αῖ, καθ' ὧν ἡ καταδολιεύσις, ἢ οἱ καταλαβόντες τὴν θέσιν αὐτῶν.

δ') Ὁ συμβληθεὶς μετὰ τοῦ πτωχεύσαντος ὑποχρεοῦται μόνον, *ΚΖ. 486. ΚΕ. 594*
 ταν εἴτε ἥτο ἐν γνώσει τῆς δολίας προθέσεως εἴτε διὰ τῆς δολίας δι- *ΚΣΤ. 208. 549. Α. 529.*
 αισπραξίας ἐλαβεν ἐλευθεριότητα.⁵

2. Διαρρήγνυνται αἱ καταβολαί, ἂς ἐποίησεν ὁ κατὰ χρεως ὀφει-
 ἑτης πρὸς τινὰς τῶν πιστωτῶν αὐτοῦ, ἵνα εὐνήσῃ αὐτοὺς μᾶλλον
 ὢν ἄλλων;

Οἱ Ῥωμαῖοι ἔλυσαν ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα, διότι ὁ ὀφειλέτης δὲν
*μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ γάμου δύναται νὰ προσβάλῃ διὰ τοῦ Παισιανῆς ἀγ-
 ρῆς ἀρὰς τοῦ συζύγου τὴν συνεκτικὴν τοῦ γάμου
 ἵνα καὶ μείνῃ ὡς ἐστὶν ὡς. ΚΖ. 57*

1) Ν. 1 § 2 — Ν. 2 — Ν. 3 Πανδ. 42.8. *+ ὕμνησις καταδολιεύσεως ἀρραχτοῦ*
Α. 205. Καρ. III 631 γ' — ἐκχωρήσις

2) Ν. 3 § 1 — Ν. 4 Πανδ. 42.8. *ἀδαιτιώσις*
ΚΓ. 540. ΚΕ

3) Ν. 6 § 5 Πανδ. 42.8. Ἡ παλαιότερη ἀγωγή καταδολιεύσεως ὡς ἀπὸ *155. ΚΣΤ. 209*
 τοῦ πτωχεύσαντος τῆς ἀπαλλοτριώσεως. Κρίνεται δὲ τῶν μεταγενεστέρων

δικτῶν ὅτι οὐκ εὐρύτερον (Ν. 1 Πανδ. 42.8), ὅμως ἐνταῖθα ἡ ἀρχικὴ ἰδέα. *Κατὰ οὐκ*

4) Ν. 1 § 1 — Ν. 17 § 1 Πανδ. 42.8 — Ν. 10 Πανδ. 40.9. Ἀρκεῖ ἡ *εἰς χεῖρας τοῦ*
 γνώσις τῆς ἔστω καὶ μόνον ἐνδερομένης βλάβης τῶν πιστωτῶν. Δὲν εἶνε δὲ *συζύγου καὶ*

ναγκαστὴν, ἵνα ἡ βλάβη αὕτη εἶνε ὁ κύριος σκοπὸς τῆς πράξεως. Καὶ ἡ βλά- *ὀφειλέτης*
 των τοῦ πιστωτῆς αὐτοῦ διὰ πράξεως εὐγνωμοσύνης ἢ εὐσεβείας, ἐνεργεῖ *τοῦ συζύγου ΚΘ*

πέναντι τῶν πιστωτῶν δολίως. Γερμ. Ἀκυρωτικὴ IX σελ. 73. Culpa lata *297*
 μεγάλῃ ἀμέλειᾳ ἐξομοιοῦται τῇ δολῇ *μείας Α. 206*

5) Ν. 10 § 1 Πανδ. 42.8. *Παραίτησις μνηρὸν*

6) Προϋποτίθεται ἀπόκτησις ἐξ ἐπικερδοῦς τίτλου, χωρὶς νὰ εἶνε ἀναγκασ- *ἔναλλαξις*
 τὸν ὀφειλέτην. Καὶ οἱ κληροδόχοι ἐνάγονται ἀνεξαρτήτως συμμετοχῆς εἰς τὴν fraud *ὀφειλέτης*
 (καταδολιεύσιν), Ν. 6 § 13 Πανδ. 42.8, ἐπίσης οἱ δι' ἀρρεσῶς δικαιωμά- *ΑΒ. 51. 158*

τος ἐνεχῶρος εὐνοηθέντες Ν. 2 καὶ Ν. 18 Πανδ. 42.8, καὶ περ μὴ ὄντες ὡ- *εἰς ἀρραχ-
 νοδοχοὶ ἐν κυρίῳ σημασίᾳ. Πρβ. Γερμ. Δυσθουσιώτου σφ. εἰτ. σελ. 65, ἐνθα*

κρίθενται τὰ περὶ ἐλευθεριότητος ἀπὸ ἐπίψεως τῆς πευλιανῆς ἀγωγῆς. *ροβερῶν συμβάσε-
 ων ΑΒ. 124*

ἐκποίησης περιουσίας τοῦ μνηρὸν

ἡμετέρι ἢ Παισιανῆς ἀγρῆς δύναται νὰ ἐγείρηται καὶ
ὁ παλαιότερος ὡς ἐστὶν ὡς ἀπὸ τοῦ συζύγου διὰ τοῦ Παισιανῆς ἀγρῆς
1025 Πρωτ. Δικ. ΚΣΤ. 549.

ἐνεργεῖ δολίως, ὅταν πληρώνη χρέη καὶ οὐδολίως ὁ πιστωτὴς εὐρηται ἐν δολῳ, ὅταν λαμβάνῃ τὸ ὀφειλόμενον αὐτό.⁷ Τοῦτο δὲ ἔσχυε καὶ διὰ πληρωμῆς χρεῶν μὴ ληξάντων ἀκόμη. Μόνον δὲ τὸ κέρδος τοῦ προεξοφλήματός ἐνεκα τῆς προώρου πληρωμῆς ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς λοιποὺς πιστωτάς.⁸

Ἐν τούτοις τὸ νὰ δυνάται ὁ ὀφειλέτης νὰ προτιμᾷ τινὰς εὐνοουμένους πιστωτάς, δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐπιείκειαν οὐδὲ πράγῃ τὰ συμφέροντα τῆς πίστεως. Ὅθεν ἡ λεγομένη θεωρία τῆς Gratification, ἥτις ἐπὶ μακρὸν ἐκρίτεται ἐν τῷ γερμανικῷ κοινοδικαίῳ, ἐχορήγει τὴν Παυλιανὴν πρὸς τοὺς πιστωτάς καὶ ἐπὶ εὐνοήσεως τῶν συμ-
 πιστωτῶν διὰ καταβολῆς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου.⁹

Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη δὲν ἡδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐνώπιον τῶν πηγῶν. **KA 538**

Ἡ σύστασις ἐνεχύρου ἢ ὑποθήκης ὑπὲρ ἐνός τῶν πιστωτῶν πρὸς βλάβην τῶν λοιπῶν διαρρήγνυται¹⁰ ὡς καὶ ἡ δόσις ἀντὶ καταβολῆς.¹¹ διότι αὗται ἀποτελοῦσι νέας δικαιοπραξίας. **KST 549.**

7) Τοῦτο λέγει ὁ περίφημος N. 6 § 7 Πανδ. 42.8. Oulpianos. Scien-
 dum Julianum scribere eoque jure nos uti, ut, qui debitam pecuniam re-
 cepit ante, quam bona debitoris possideatur, quamvis sciens prudensque
 solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum sibi enim vigilavit.
 [Ἰστέον ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς γράφει καὶ τοῦτῳ τῷ δικαίῳ χρώμεθα, ὅτι δὲν φο-
 βεῖται τὸ ἐδικτῶν τοῦτο, ὅστις ἔλαβεν ὀφειλόμενα χρήματα, πρὸ τῆς καταλή-
 ψεως τῶν ὑπαρχόντων τοῦ ὀφειλέτου (ὑπὸ τῶν πιστωτῶν δηλ. τῆς πτωχεύ-
 σεως), καίπερ λαθὼν ἐν γνῶσει, ὅτι ἦτο ἀφερέγγυος ὁ ὀφειλέτης· διότι ἐαυτῷ
 ἡγγρόνησεν]. Καὶ ἡ ἐκπλήρωσις φυσικῶν ἐνοχῶν ἐφάνη ὡς μὴ δολία καὶ
 ἐπομένως ἀδιάρρηκτος N. 19 καὶ N. 20 Πανδ. 42.8.

8) N. 10 § 12 Πανδ. 42.8. Oulpianos. Si cum in diem deberetur,
 fraudator praesens actione, solverit, dicendum erit in eo, quod sensi com-
 modum in represent in factum actioni locum fore: nam Praetor fran-
 denti intellegit etiam in tempore fieri. [Ἐὰν ἐνώπ. ἡ ὀφειλὴ ἦτο ὑπὸ προ-
 θέσμιαν (μὴπω λήξεν) ὁ καταδολιευτὴς παρὼν κατέβαλε, πρέπει νὰ εἴπω-
 μεν ὅτι θὰ χωρήσῃ ἀγωγή in factum διὰ τὸ ὀφελῆμα τοῦ προεξοφλήματος·
 διότι ὁ Πρακτικὸς ἐνόησεν, ὅτι γίνεται: καταδολιεύσεις καὶ κατὰ χρόνον]. Περβ. N.
 17 § 2 Πανδ. 42.8. Ἀλλ' ὑπάρχει ἀμφισβήτησις.

9) Τὴν θεωρίαν τῆς Gratification κατεπολέμησε κυρίως ὁ Francke, ὑπερ-
 μάχησε δ' αὐτῆς ὁ Waspeyres. Κατὰ τοῦτον ὁ Vangerow § 697 καὶ ὁ Brezzo.

10) N. 10 § 13 Πανδ. 42.8

11) Τοῦτο ἀμφισβητεῖται Vangerow § 698.

3. Ἡ παυλιανὴ ἀγωγή εἶνε προσωπικὴ, οὐχὶ πραγματικὴ.¹²

α) Ἐνάγων εἶνε ὁ κηδεμὼν τῆς πτωχεύσεως, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ βλαβεὶς πιστωτὴς.¹³

β) Ἐναγόμενος εἶνε ὁ συμβληθεὶς πρὸς τὸν ὀφειλέτην, ἐφ' ὅσον ἦτο συμμετοχὸς τῆς καταδολιεύσεως (fraus) ἢ ἔλαβεν ἐξ ἐλευθεριότητος.¹⁴ Καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ δολιευθέντος ὀφειλέτου ἐγείρεται ἡ ἀγωγή.¹⁵

γ) Ὁ συμμετοχὸς τῆς καταδολιεύσεως πρέπει νὰ ἐπιναφέρῃ τὸν βλαθέντα πιστωτὴν εἰς τὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἢ ἔητο, ἂν δὲν ἐγένετο ἡ ἐκποίησης.¹⁶ Δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ἐὰν κατέχη τὸ πρᾶγμα ἢ μὴ, διότι αὐτὸν ὅρᾳ ὁ κίνδυνος.¹⁷ Κερπούς, τοκοὺς καὶ παρακολουθήματα ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ, οὐ μόνον ὅσα αὐτὸς ἐκέρδησεν, ἀλλὰ πάντα ὅσα ὁ δόλιος ὀφειλέτης ἠδύνατο νὰ κερῶσῃ.¹⁸

12) Δὲν εἶνε ἀναμφισβήτητον, ἂν ἡ παυλιανὴ ἀγωγή εἶνε προσωπικὴ ἢ πραγματικὴ. Ἐν Ν. 38 § 1 Πανδ. 22.1 ἡ Παυλιανὴ ὀνομάζεται ρητῶς προσωπικὴ. Οὐδὲ εἶνε ἀμφιβολία, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐν ταῖς Πανδέκταις φερόμεναι ἀγωγαὶ φέρουσιν χαρακτηρὰ προσωπικῆς ἀγωγῆς. Τῷ ὄντι τὸ ἐν § 4 Εἰσηγ. 4.6 ἀναφερόμενον ἐνδίκον μέσον ἦτο πραγματικὸν τοῦλάχιστον κατὰ τὸν τύπον αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν διετηρήθη ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν Πανδέκτων. Ἦδη πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐξοδελισθῇ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀγωγῶν τῆς καταδολιεύσεως, ἰδίως ἐκ τῆς ἐν Ν. 1 Πανδ. 42.8 περιεχομένης, ἥτις ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ πρέπει νὰ λογισθῇ ὡς τὸ κύριον ἐνδίκον μέσον κατὰ τῆς καταδολιεύσεως. Ἀντιθέτως ὁ Brezéz.

13) Ν. 1 Πανδ. 42.8.

14) Καὶ τρίτοι ἐνάγονται, ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποκτήσεως εἶχον γνῶσιν περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ μετ' αὐτῶν συμβληθέντος εἰς τὴν fraud (καταδολίευσιν) arg. Ν. 9 Πανδ. 42.8. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀμφισβητεῖται.

15) Τοῦτο ὥριζε τὸ Ἐδικτον ὡς πρὸς τὴν διὰ κηδεμόνων πτωχεύσειν ρητῶς Ν. 1 Πανδ. 42.8, ὡς πρὸς δὲ τὴν συνήθη πώχρυσιν ἔλυε τοῦτο καταφικτῶς ἢ Νομολογία Ν. 10 § 24—Ν. 25 § 7 Πανδ. 42.8. Τῷ πιστωτῇ ἦτο ἐπιφελὲς ἡ Παυλιανὴ κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, διότι ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν κύνειτο μᾶλλον τῆς κοινῆς ἀγωγῆς ἐκ τῆς ὀφειλῆς.

16) Ν. 38 § 4 Πανδ. 22.1. Πυῖλος. Praetor id agit, ut perinde sint omnia, atque si nihil alienatum esset. [Ὁ Πραιτωρ τοῦτο πράττει, ἵνα πάντα ἔχωσιν οὕτως ὥσπερ μηδὲν εἶχεν ἀπαλλοτριωθῆναι].

17) Ὁ δόλιος συμβαλλόμενος ὁ συμβληθεὶς πρὸς τὸν καταδολιευτὴν ὀφειλέτην φέρει τὸν κίνδυνον, πλην ἂν δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦθελεν ἀπολεσθῇ

Τὸ νέον τοῦτο δίκαιον ἅπαντ' ἦδη κατὰ τὸν μεσαῖωνα ἐν θεσμίσις (statuta) ἰταλικῶν πόλεων, ἐπαγιώθη δὲ κατόπιν καὶ διεδόθη διὰ τῆς γαλλικῆς Νομοθεσίας, γενόμενον κατόπιν κοινὸν κτῆμα κατὰ τὰς κυρίας αὐτοῦ ἀρχὰς τῶν πλείστων πεπολιτισμένων Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, οὕτως ὥστε νῦν παρίσταται ὡς γενικὸν εὐρωπαϊκὸν δίκαιον.

Τοῦτο ἀκολουθεῖ καὶ ἡ Νομοθεσία τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Αὕτη ἐκάνονισε κατὰ συμφώνους ἀρχὰς ἀφ' ἐνὸς διὰ τοῦ Κώδικος τῆς πτωχεύσεως τὴν διάρρηξιν χάριν τῶν πτωχευτικῶν πιστωτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ Νόμου τῆς 21 Ἰουλίου 1879 τὴν διάρρηξιν ἐκτὸς τῆς πτωχεύσεως. Τὴν διάρρηξιν ἐν τῇ πτωχεύσει ὀνομάζομεν πτωχευτικὴν, τὴν δὲ ἐκτὸς αὐτῆς ἀτομικὴν.

Τὸ ἰδιόζον τῷ νεωτέρῳ δικαίῳ εἶνε ὅτι, ἐνῶ τὸ Γ'Δ βασιλεῖ τὴν διάρρηξιν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς δολιότητος τοῦ ὀφειλέτου, τὸ νεώτερον ἐπιτρέπει τὴν διάρρηξιν καὶ ἐπὶ τῶν νομικῶν πράξεων, αἵτινες ἀπέναντι τῶν πιστωτῶν φαίνονται ὡς ἀδικία, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἐπιρριφθῇ κακοπιστία ἢ ἀνθηκότης πρὸς τὸν πράττοντα.

Οὕτω δὲ ἐμφανίζεται πλὴν τῆς ἐξ ὑποκειμενικῆς βάσεως ἡτοι τῆς Παυλιανῆς διαρρηξέως, καὶ ἑτέρα ἐπὶ ἀντικειμενικῆς βάσεως στηριζομένη διάρρηξις ἡτοι ἡ ὁμοιάζουσα *condictio*.

I. Ἡ πρώτη κατηγορία τῆς διαρρηξέως ἀνταποκρίνεται κατὰ τὰ οὐσιώδη πρὸς τὴν Παυλιανὴν ἀγωγὴν τοῦ ΡΔ. Διαρρηγνύνται ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πτωχεύσεως νομικαὶ πράξεις, ἃς ὁ ὀφειλέτης ἐπεχείρησεν ἐν τῇ γνωστῇ τῷ ἐτέρῳ συμβαλλομένῳ προθέσει, ἵνα βλάψῃ τοὺς πιστωτάς αὐτοῦ.

Καὶ αἱ παραλείψεις καὶ ἡ ἀποποίησης ἀποκτήσεως ὑπόκεινται ὁμοίως εἰς διάρρηξιν.

Πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν προστασίαν τῶν πιστωτῶν ἀναγράφεται εὐρὺ τεκμήριον ὁλοῦ κατὰ τῶν στενῶν συγγενῶν τοῦ ὀφειλέτου.

Στενοὶ συγγενεῖς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Νόμου τούτου εἰσὶν ὁ σύζυγος

πᾶσα ζητήματα ἀφίνουσιν ἅλута, πόσα δὲ λύουσιν ἐλαττωματικῶς. Τοῦτο καθίστησι καταφανῆ τὴν κανὴτητα τῆς ἀφελοῦς γνώμης, ὅτι μόνη ἡ σύνταξις τῶν Νόμων ἀρκεῖ. ἵνα γίνωμεν κύριοι τῶν προβλημάτων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου καὶ ὅτι ἐπαρκεῖ διὰ τὸν νομικὸν βίον ἡ γνώσις τῶν παρχαράφων αὐτῶν. ἵνα ἀπανεμηθῇ καὶ μορφωθῇ δίκαιον, πρέπει νὰ γινώσκῃ τις νὰ σκέπτεται νομικῶς. Καὶ τὴν τέχνην ταύτην διδάσκουσιν ἡμῖν πρὸ παντὸς οἱ διδάσκαλοι τοῦ ΡΔ.

τοῦ ὀφειλέτου (εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνή) καὶ ἐὰν ὁ γάμος ἐγένετο με-
τὴν προσθαλλοτένην δικαιοπραξίαν, καὶ οἱ κατιόντες, ἀνιόντες,
ἀδελφοί καὶ οἱ συζυγοὶ πάντων τούτων, εἴτε τοῦ ὀφειλέτου, εἴτε τοῦ
συζύγου αὐτοῦ.

Συμβάσεις πρὸς τοιούτους συγγενεῖς, αἵτινες βλάπτουσι τοὺς πισ-
τωτάς, λογίζονται ὡς δόλαιαι, ἐὰν συνήφθησαν ἐπὶ μὲν τῆς ἐν πτω-
χεύσει διαρρήξεως ἐντὸς τοῦ πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως ἔτους
ἐπὶ δὲ τῆς ἐκτὸς πτωχεύσεως διαρρήξεως ἐντὸς ἐνὸς ἔτους πρὸ τῆς
ἐγέρσεως τῆς περὶ διαρρήξεως ἀγωγῆς. Οἱ συγγενεῖς ἀντικρούουσι
τεκμήριον μόνον διὰ τῆς ἀποδείξεως ὅτι δὲν ἦτο γνωστὴ αὐτοῖς ἐν
χρόνῳ τῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως ἢ πρόθεσις τοῦ ὀφειλέτου, ἢ
βλάβη τοῦς πιστωτάς αὐτοῦ.

II. Ἡ ἐτέρα κατηγορία τῶν λόγων διαρρήξεως ἀφορᾷ νομικὰς
πράξεις, αἵτινες ἀντικειμενικῶς περιέχουσιν ἀδικίαν κατὰ τὸν
πιστωτὸν. Ἡ διάρρηξις αὕτη προσομοιάζει πρὸς *condictio sine causa*. Διὰ τοῦτο καλοῦμεν αὐτὴν διάρρηξιν οἰονεὶ ἐκ *condictio sine causa*.
Ἦνε δὲ οὗτο κήρυξις ἀδικίας.

1. Ἡ μίαν περιορίζεται μόνον ἐπὶ πτωχεύσεως. Στηρίζεται
ἐπὶ τῆς θεωρίας ὅτι οἱ πτωχευτικοὶ πιστῶται εὐθὺς ὡς τῇ πρώτῃ ἐ-
μφανίσει τῶν προμηνυμάτων τῆς πτωχεύσεως ἀποκτῶσιν ἤδη πᾶσι
δικαίωμα πρὸς σύμμετρον ἱκανοποίησιν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέ-
του. Ἐνεκα τούτου διαρρήγνυνται.

α) Δικαιοπραξίαι τοῦ πτωχεύσαντος, δι' ὧν βλάπτονται οἱ πτω-
χευτικοὶ πιστῶται, ἐὰν ἡ παῦσις τῶν πληρωμῶν τοῦ ὀφειλέτου ἢ
αἵτησις πρὸς κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως ἐγένετο πρὸ τῆς συνάψεως τῶν
δικαιοπραξιῶν τούτων καὶ ὁ συμβαλλόμενος πρὸς τὸν πτωχεύσαν-
τὸν ἐγίνωσκε τοῦτο.

β) Ἐξασφάλις ἢ ἱκανοποίησις πιστωτῶν, ἐὰν πρὸ ταύτης ἐπὶ
θενοῦ ἢ παῦσις τῶν πληρωμῶν ἢ ἡ αἵτησις πρὸς κήρυξιν τῆς πτωχεύ-
σεως καὶ ὁ πιστωτὴς ἐγίνωσκε τοῦτο. Τοῦτο δὲ ἰσχύει καὶ διὰ τῶν
ληπτὰς καὶ ἀπαιτητὰς ἀπαιτήσεις.

γ) Αἱ gratificationes, ἧτοι αἱ μετὰ τὴν παῦσιν τῶν πληρωμῶν
μετὰ τὴν αἵτησιν περὶ κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως ἢ ἐντὸς τῶν 10
μερῶν πρὸ τούτων γενόμεναι δικαιοπραξίαι, αἵτινες παρέχουσι
πτωχευτικῶς πιστωτῇ ἀσφάλειν ἢ ἱκανοποίησιν, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ
ξιώσῃ, εἴτε εὐδόλως, εἴτε οὐχί ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, εἴτε οὐχί ἐν

τρόπῳ τούτῳ. Ἄλλ' ὁ εὐνοηθεὶς δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐγίνωσκε κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς δικαιοπραξίας, οὔτε τὴν παύσιν τῶν πληρωμῶν, οὔτε τὴν αἴτησιν περὶ κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως, οὔτε τὴν πρόθεσιν τοῦ πτωχεύσαντος ἵνα εὐνοήσῃ τοῦτον ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς πιστωτάς.

Δικαιοπραξίαι, γενόμεναι παλαιότερον τῶν 6 μηνῶν πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως, δὲν δύνανται νὰ διαρρηχθῶσιν ἐνεκὰ γνώσεως τῆς παύσεως τῶν πληρωμῶν.

2. Αἱ ἐλευθεριότητες τοῦ πτωχεύσαντος ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐν τῇ πτωχεύσει διάρρηξιν, ἐὰν ἐγένοντο τὸ τελευταῖον ἔτος πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως, καὶ εἰς τὴν ἐκτὸς πτωχεύσεως διάρρηξιν, ἐὰν ἐγένοντο τὸ τελευταῖον ἔτος πρὸ τῆς ἐγέρσεως τῆς περὶ διαρρήξεως ἀγωγῆς. Ἐπὶ ἐλευθεριοτήτων πρὸς σύζυγον ἢ προθεσμίᾳ εἶνε διετής.

Τὰ ἐπιζόμενα ὥρα κατὰ τινὰς περιστάσεις (ἐορτὰς κτλ.) δὲν περιλαμβάνονται ἐν τῇ διαρρήξει.

Εἶνε ἀδιάφορον ἂν ἡ ὥρεᾶ ᾔτο ἀνάλογος πρὸς τὴν παρουσίαν τοῦ ὠρητοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς καὶ χρηστῆ. Ὁ νόμος χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ταῦτα ὑπ' ὄψιν δίδει τοῖς πιστωταῖς τὸ δικαίωμα νὰ ἱκανοποιῶνται ἐκ τῶν ὠρεῶν, ἃς ἐπιχειρεῖ ὁ ὀφειλέτης. Εἰς αὐτὸν ἀρκεῖ ὅτι ὁ μὲν πιστωτὴς θέλει νὰ ἀποτρέψῃ ζημίαν, ὁ δὲ ὠρεοδόχος νὰ διατηρήσῃ κέρδος.

Ἡ διάρρηξις νομικῆς πράξεως δὲν ἀποκλείεται, διότι ἦτο ἐκτελεστὴ κατὰ τοῦ ὀφειλέτου ἢ ἐστηρίζετο ἐπὶ ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως ἢ ἐπὶ κατασχέσεως κατ' αὐτοῦ συντηρητικῆς. Τοῦτο ἰσχύει διὰ πάντα τὰ θέματα τῆς διαρρήξεως.

§ 147. Τὰ καθ' ἕκαστα τῆς διαρρήξεως.

1. Πρὸς διάρρηξιν ἐπὶ πτωχεύσεως νομιμοποιεῖται μόνος ὁ σύνδικος τῆς πτωχεύσεως.

Πρὸς διάρρηξιν ἐκτὸς πτωχεύσεως δικαιούται ὁ πιστωτὴς ληκτῆς (ἀπαιτητῆς) καὶ ἐκτελεστῆς ἀπαιτήσεως, ἐὰν ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεσις κατὰ τῆς παρουσίας τοῦ ὀφειλέτου δὲν ἤγαγεν εἰς τὴν πλήρη ἱκανοποίησιν, ἢ ἐὰν προβλέπηται ὅτι θέλει μείνει ἄνευ ἀποτελέσματος ἢ ἐκτέλεσις.

2. Ἐνάγεται ὁ ἀποκτῆσας παρὰ τοῦ ὀφειλέτου, ὡς καὶ ὁ κληρο-

νόμος τοῦ ἀποκτήσαντος. Ἄλλοι διάδοχοι τοῦ ἀποκτήσαντος ἐνάγονται μόνον ἐὰν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἀποκτήσεως ἐγίνωσκον τὴν δολίαν πρόθεσιν τοῦ ὀφειλέτου ἢ ἂν ὡς στενοὶ συγγενεῖς τοῦ ὀφειλέτου ἔωχον καθ' ἑαυτῶν τὸ τεκμήριον, ὅπερ δὲν δύνανται νὰ ἐξασθενίσωσι διὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς μὴ γνώσεως αὐτῶν.

3. Ὁ σύνδικος δύναται νὰ ἀπαίτησῃ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ διὰ τῆς διαρρηκτικῆς δικαιοπραξίας ἀπαλλοτριωθέντος, ὃ δὲ βλαβεῖς πιστωτῆς (ἐκτὸς πτωχεύσεως) ἐφ' ὅσον εἶνε ἀναγκαῖον πρὸς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὰ λοιπὰ πρέπει κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην νὰ διακρίνωμεν.

α) Ὁ ἐναγόμενος ἦτο ἐν δόλῳ ἢ τοῦλάχιστον λογίζεται ἐν δόλῳ, ἅτε στενὸς συγγενὴς τοῦ ὀφειλέτου. Ἐνταῦθα ὁ ἐναγόμενος εὐθύνεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ῥωμαϊκῆς Πικυλιανῆς ἀγωγῆς. Ὅθεν εὐθύνεται ἀνεξαρτήτως νομῆς, φέρει τὸν κίνδυνον, ἀποδίδει οὐ μόνον τοὺς κερδηθέντας ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰσπρακτέους καρποὺς καὶ τόκους.

β) Εὐθύνεται καθάπερ ἐκ *condictio* συνεπεῖα δικαιοπραξιῶν καὶ πληρωμῶν, καθ' ὅσον αὐταὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐπικειμένης πτωχεύσεως. Ἐνταῦθα ἐφαρμοσθήσονται αἱ ἀρχαὶ τῶν *condictiones* ἐνεκὲν ἐλλειπούσης αἰτίας. Ὅθεν τὰ χρήματα ἀποδίδονται ἐν τῇ ἡγηθείσῃ ποσότητι. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα ὁ λαβὼν δὲν φέρει τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τὸ πρᾶγμα ὅπως εὑρίσκεται ἄνευ πταίσματος αὐτοῦ καὶ ἐὰν καλῇ τῇ πίστει κατηγάλῳσεν ἢ ἀπηλλοτριώσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀποδίδει τὸ τίμημα. Τόκους ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ, ἐὰν αὐτὸς ἔλαβε τοιοῦτους καὶ ἐπὶ ὑπερμερίας.

γ) Οἱ καλῇ πίστει λαβόντες ἐλευθεριότητα ὑποχρεοῦνται μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πλουτισμοῦ αὐτῶν.

4. Ἡ τυχὸν δοθεῖσα ἀντιπαροχὴ δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ἐπὶ πτωχεύσεως, ἐφ' ὅσον ὠφελήθη ἐξ αὐτῆς ἡ ὁμάς.

5. Ἡ πτωχευτικὴ διάρρηξις παραγράφεται μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως, ἡ δὲ ἐκτὸς τῆς πτωχεύσεως ἐνεκα δολίων πράξεων μετὰ ἑκα ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τῆς ἀγωγῆς τῆς διαρρηξέως.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελ.

πρόλογος 5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Νομική φύσις τῶν ἐνοχῶν

§ 1.	Ἔννοια τῶν ἐνοχῶν	11
§ 2.	Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς παροχὴν καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς	14
§ 3.	Ἐνοχὴ καὶ ἀγωγή	15
§ 4.	Φυσικαὶ ἐνοχαί. Γενικά	10
§ 5.	Θέματα φυσικῶν ἐνοχῶν	20

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Παραγωγικοὶ λόγοι τῶν ἐνοχῶν

§ 6.	Παραγωγικοὶ λόγοι τῶν ἐνοχῶν ἐν γένει	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ τύπος τῶν ἐνοχικῶν δικαιοπραξιῶν

§ 7.	Τὸ ρωμαϊκὸν σύστημα τῶν συναλλαγμάτων	27
§ 8.	Ὑποχρεωτικὴ δύναμις τῶν ἀτύπων ἐνοχικῶν συμβάσεων ἐν τῷ κοινοδικαίῳ	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Σύναψις ἐνοχικῶν δικαιοπραξιῶν

- § 14. Αἱ τρεῖς ἀγωγαὶ κατὰ τοῦ ἐξουσιασμοῦ ἐκ τῶν συμβάσεων τοῦ ὑπεξουσίω

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Προαπαιτούμενα τῶν ἐνοχῶν

- § 15. Τὸ ὀρισμένον τῆς παροχῆς
 § 16. Ἀδύνατοι, ἀνήθικοι ὑποσχέσεις
 § 16α. Τοκογλυφικαὶ συμβάσεις
 § 17. Συμφέρον—περιουσιακὴ ἀξία τῆς παροχῆς
 § 18. Συμβάσεις ὑπὲρ τρίτων

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Τὰ εἶδη τῶν ἐνοχικῶν συμβάσεων

- § 19. Ἑτεροβαρεῖς καὶ ἀμφοίβαρεῖς συμβάσεις
 § 20. Αἱ ἀνταλλακτικαὶ συμβάσεις εἰδικώτερον
 § 21. Ἐνστασις τῆς ἀνεκπληρώτου συμβάσεως
 § 22. Ἀπόλυτοι ἐνοχῆ

ΤΡΙΤΟΝ ΤΜΗΜΑ

Περιεχόμενον καὶ ἀντικείμενον τῆς ἐνοχῆς

ΠΡΩΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Ἡ οὐσία τῆς ἐνοχικῆς παροχῆς

- § 23. Περιεχόμενον καὶ ἀντικείμενον ἐν γένει
 § 24. Διαιρεταὶ καὶ ἀδιαίρετοι ἐνοχαί

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Διάφορα εἶδη ἀντικειμένων ὀφειλῆς

- § 25. Ὅφειλὴ γένους καὶ ὀφειλὴ εἶδους
 § 26. Χρήματα καὶ χρηματικαὶ ὀφειλαί
 § 27. Διαζευκτικαὶ ἐνοχαί

ΤΡΙΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Εἰδικαὶ παροχαί — I. Τόκοι.

- § 28. Ὑποχρεώσεις πρὸς τόκους ἐν γένει
 § 29. Συμβατικοὶ καὶ νόμιμοι τόκοι
 § 30. Μέγεθος τῶν τόκων

II. Ὑποχρεώσεις πρὸς διατροφήν.

- § 31. Ἀμεσα καὶ ἔμμεσα τροφεῖα

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Τόπος καὶ χρόνος τῆς παροχῆς

- § 32. Τόπος καταβολῆς
 § 33. Τόπος ἀγωγῆς καὶ τόπος καταβολῆς
 § 34. Χρόνος τῆς παροχῆς

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

12	515
35. Νομική σημασία τῶν προθεσμιῶν	Σελ. 118

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Παῖσμα, ὑπερμερία, διαφέρων (ἀποζημιώσις), ποινικὴ ρήτρα.

I. Παῖσμα.

36. Τὸ παῖσμα ἐπὶ συμβατικῶν ἐνοχῶν	120
37. Τὸ μέτρον τοῦ παΐσματος ἐν ταῖς καθ' ἑκάστην ἐνοχαῖς	123
38. Εὐθύνη ἐξ ἀλλοτρίου παΐσματος	127
39. Εὐθύνη μέχρι ἀνατέρας βίας	130

II. Ὑπερμερία.

40. Ὑπερμερία τοῦ ὀφειλέτου. Προϋποθέσεις	132
41. Συνέπειαι τῆς ὑπερμερίας τοῦ ὀφειλέτου	137
42. Περάτωσις τῆς ὑπερμερίας	142
43. Ὑπερμερία τοῦ πιστωτοῦ	144

III. Ἀποζημιώσις.

44. Ἡ ζημία καὶ ἡ ἀποζημιώσις ἐν γένει	148
45. Ἐκτάσις τῆς ἀποζημιώσεως	151

IV. Ποινικὴ ρήτρα.

46. Ἐννοια. Στοιχεῖα	157
--------------------------------	-----

ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΤΜΗΜΑ

Μεταβίβασις τῆς ἐνοχῆς.

47. Εἰσαγωγή. Ἀλλοιώσεις τῆς ἐνοχῆς	161
---	-----

I. Ἐκχώρησις.

48. Ἐκχώρησις καὶ ἀναγγελία	164
49. Πρᾶξις καὶ αἰτία τῆς ἐκχωρήσεως	168
50. Ἀντικείμενον τῆς ἐκχωρήσεως	170
51. Δικαιώματα τοῦ ἐκδοχέως κατὰ τοῦ ἐκχωρηθέντος	172
52. Νομικαὶ σχέσεις μεταξὺ ἐκδοχέως καὶ ἐκχωρητοῦ	178

II. Ἀναδοχὴ χρέους.

53. Ἐννοια καὶ ἀποτελέσματα τῆς ἀναδοχῆς χρέους	180
---	-----

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

Λύσεις τῶν ἐνοχῶν.

54. Λόγοι λύσεως ἐν γένει. Ἀθώσις	182
---	-----

I. Καταβολή. Πτώχευσις. Εὐπορία.

55. Καταβολή	185
56. Πτώχευσις	192
57. Εὐεργέτημα εὐπορίας	194

II. Ἀναπληρώματα καταβολῆς.

58. Δόσις ἀντὶ καταβολῆς	198
59. Ἀνανέωσις καὶ ἀντίδοσις	200

¶ 60.	Προαπαιτούμενα καὶ ἀποτελέσματα τῆς ἀνανεώσεως	203
¶ 61.	Δικαστικὴ κατάθεσις	207
¶ 62.	Συμφηρισμός. Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις.	209
¶ 63.	Προϋποθέσεις τοῦ συμφηρισμοῦ.	213
¶ 64.	Ἐνάσκησις καὶ ἀποτελέσματα τοῦ συμφηρισμοῦ	217

III. Συμβάσεις ἀφάσεως.

¶ 65.	Ἐκουσία σύμβασις ἀφάσεως.	220
¶ 66.	Ἀκουσία ἄφεςις. Συμβιβασμός.	221

IV. Ἄλλοι λόγοι λύσεως.

¶ 67.	Ἀπώλεια τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἐνοχῆς	222
¶ 68.	Ἀδυναμία τῆς παροχῆς	224

ΕΚΤΟΝ ΤΜΗΜΑ

Πολλὰ ἐνοχὰ ἐπὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν

Ἑλληνόγνητοι ἐνοχὰι. — Ἑγγυήσεις. — Ἀναδοχαί.

¶ 69.	Γενικά. Ἀντιφώνησις.	229
-------	------------------------------	-----

ΠΡΩΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Αἱ ἑλληνόγνητοι ἐνοχὰι

¶ 70.	Ἡ συμμετοχὴ πολλῶν εἰς ἐνοχικὰς σχέσεις ἐν γένει	230
¶ 71.	Συνενοχὰ καὶ ὁλοκληρωτικὰ ἐνοχὰι.	230
¶ 72.	Ἡ θεωρία τοῦ ἐνιαίου τῆς συνενοχῆς	234
¶ 73.	Αἱ παθητικὰ συνενοχὰι.	237
¶ 74.	Αἱ ἐνεργητικὰ συνενοχὰι.	244
¶ 75.	Αἱ ὁλοκληρωτικὰ ἐνοχὰι.	246

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Ἡ ἐγγυήσις

I. Ἱστορικὴ Εἰσαγωγή.

¶ 76.	Ἡ ἐξ ἐπερωτήσεως ἐγγυήσις	247
¶ 77.	Δικαιοπραξίαι ἐγγυητικαί.	249

II. Τὸ πρακτικὸν δίκαιον τῆς ἐγγυήσεως.

¶ 78.	Οὐσία τῆς ἐγγυήσεως.	252
¶ 79.	Δικαιώματα τοῦ πιστωτοῦ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ	255
¶ 80.	Δικαιώματα τοῦ ἐγγυητοῦ κατὰ τοῦ πρωτοφειλέτου.	260
¶ 81.	Σχέσις πολλῶν ἐγγυητῶν	263
¶ 82.	Περάτωσις τῆς ἐγγυήσεως.	267

ΤΡΙΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Ἀναδοχαί

¶ 83.	Ἐννοια καὶ εἶδη ἀναβολῆς.	270
¶ 84.	Τὰ εὐεργετήματα τῶν γυναικῶν	272

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΙΔΙΚΑΙ ΕΝΟΧΑΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ἐνοχαὶ ἐκ συμβάσεως

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Συμβάσεις RE

I. Δάνειον.

85.	Ἐννοια. Σύστασις δανείου.	278
86.	Τὸ δανειζόμενον ποσόν.	280
87.	Αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τοῦ δανείου.	284
88.	Χρηματικὸν δάνειον πρὸς ὑπεξούσιον.	186
89.	Τὸ ναυτικὸν δάνειον	288

II. Χρησιδάνειον καὶ παράκλησις.

90.	Τὸ χρησιδάνειον.	291
91.	Ἡ παράκλησις	295

III. Κατάθεσις.

92.	Ἐννοια τῆς καταθέσεως. Ὑποχρεώσεις	297
93.	Ἰδιαίτερα εἶδη καταθέσεως	301

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Αἱ δυνάμειναι καὶ συμβάσεις

I. Ἀγοραπωλησία καὶ ἐναλλαγή.

94.	Ἐννοια. Δύναμις τῆς συμβάσεως ἀγοραπωλησίας.	304
95.	Εἶδη ἀγοραπωλησίας. Παρεπόμεναι συμβάσεις	312
96.	Τελείωσις τῆς ἀγοραπωλησίας. Μετάβασις τοῦ κινδύνου.	318
97.	Ὑποχρεώσεις τοῦ ἀγοραστοῦ	322
98.	Ὑποχρεώσεις τοῦ πωλητοῦ. Γενικά.	324
99.	Εὐθύνη τοῦ πωλητοῦ ἔνεκεν ἐκνικήσεως.	326
100.	Εὐθύνη ἔνεκεν ὑποχρέσεως καὶ ἐλαττωμάτων.	335
101.	Αἱ ἀγοράνομικαὶ ἀγωγαὶ εἰδικώτερον	339
102.	Λύσις τῆς ἀγοραπωλησίας.	345

§ 134. Ἡ ἀγωγή περὶ ἐκριφθέντων καὶ ἐκχυθέντων	470
Εὐθύνη ἐνεκὸν ἄλλων βλαβῶν.	
§ 135. Ἀποζημιώσεις ἐνεκὸν ὑπαιτιότητος ἐν γένει	472
§ 136. Actio doli.	476

Ἀγωγή ὕδρεως.

§ 137. Ἐννοια καὶ ἀρχαί.	487
--------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

AI CONDICTIONES

§ 138. A. Ai conditiones ἐν γένει	482
B. Conditiones κακοπίστου κτήσεως	
§ 139. Ἡ conditio furtiva.	485
§ 140. Conditio ob turpem vel injustam.	487

Γ. Ai conditiones ἐνεκὸν ἀντικειμενικῶς

ἀδικαιολογήτου ἀποκτήσεως.

§ 141. Ἡ ἀπαίτησις ἀχρεωστήτου.	488
§ 142. Ἡ conditio ob causam	496
§ 143. Ἡ ἀπαίτησις ἄνευ αἰτίας.	499

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ διάρρηξις ὑπὸ τῶν βλαπτομένων πιδιωτῶν.

A'. Τὸ ΡΔ.

§ 144. Ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς Παυλιανῆς ἀγωγῆς.	501
§ 145. Αἱ ἀρχαί τῆς Παυλιανῆς ἀγωγῆς	504

B'. Ἡ διάρρηξις τῶν πράξεων τοῦ ὀφειλέτου κατὰ τὸ δίκαιον
τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

§ 146. Γενικά.	508
§ 147. Τὰ καθ' ἑκάστα τῆς διάρρηξεως.	511

ΕΡΡΙΚΟΥ ΔΕΡΝΒΟΥΡΓ
καθηγητοῦ τοῦ ὁμοῦ ἐν τῇ Πανεπιστημικῇ τοῦ Βερολίνου.

ΣΥΣΤΗΜΑ

ΟΜΑΔΙΚΟΥ ΔΙΕΚ

ΚΑΤΑ ΜΕΤ

ΕΡΕΤΙΚΟΥ ΔΥΟΒΟΛΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΙ

Hand
ΕΡΡΙΚΟΥ DERNBURG

καθηγητοῦ τοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου.

ΣΥΣΤΗΜΑ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΥΒΟΥΝΙΩΤΟΥ

ὕψηντοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, πρῶτον Πρωτοδίκου.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΦΕΞΗ

Πλατεία Δουδοβίκου, ἔναντι τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου.

1900

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ βάση τοῦ νῦν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος ἀστικοῦ δικαίου εἶνε τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον. Τοῦτου δὲ πρωτίστη πηγὴ τὰ Βασιλικά.^{1,2} Περὶ τῶν

1) Ἐὰν τὴν διάταξιν τοῦ νεωτέρου ἐλληνικοῦ Νόμου τοῦ 1835, καθ' ἣν αἱ διατάξεις τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, αἱ περιεχόμεναι ἐν Ἀρμενοπούλῳ, ἰσχύουσιν ὡς ἀστικὸς Νόμος τῆς Ἑλλάδος, θέλωμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν κατὰ τρόπον ἀνεκτὸν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ Νεαρὰ τοῦ Λέοντος ἡ διατάξασα τὴν σύνταξιν τῶν Βασιλικῶν καὶ καθιεροῦσα τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ὡς Νόμου τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας περιελήφθη ἐν Ἀρμενοπούλῳ καὶ ἐπομένως δλόκληρα τὰ Βασιλικά in complexu ἀναγνωρίζει ὁ Ἀρμενόπουλος ὡς διάταξιν Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος· ὅθεν ταῦτα θεωρεῖ ὡς ἰσχύοντα ὁ Ἀρμενόπουλος ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ἐφ' ὅσον δὲν εἶχον καταργηθῇ διὰ νεωτέρων διατάξεων. Ὅθεν τὰ Βασιλικά in complexu ἰσχύουσι καὶ ἐν Ἑλλάδι.

2) Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχύος τοῦ Βυζαντιανοῦ δικαίου παρατηρῶ. Κατὰ τὸν Ν. Ἰωαννίδην ἐν Πείρᾳ σελ. 2579.

α') Πότε εἰσῆχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ; Αἱ χῶραι αἱ τὸ νέον τῆς Ἑλλάδος βασίλειον ἀποτελοῦσαι ὑπετάγησαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐν ἔτει 145 π. Χ. διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀχαϊκῆς δημοσπονδίας καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μομίου ἀλώσεως τῆς Κορίνθου. Οἱ Ῥωμαῖοι ὅμως δὲν ἐκυβέρνησαν ἔκτοτε τὰς χώρας ταύτας ὡς ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐπέτρεψαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα νὰ διοικῆται ὑπὸ ἰδίων ἀρχῶν καὶ δι' ἰδίων νόμων. Ἡ κυρίως Ἑλλὰς κατέστη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διακριτέον τὰς πόλεις, ὅσαι διετήρησαν τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν, ἀπὸ τὰς πόλεις, ὅσαι ἀπέτελεσαν μέρος ἁμεσον τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Εἰς τὰς τελευταίας δὲ ταύτας εἰσῆχθη πιθανῶς ἔκτοτε ὁ ρωμαϊκὸς νόμος· εἰς τὰς αὐτονόμους δὲ πόλεις διετηρεῖτο τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον, καὶ ὁσάκις ἐπενέβαινε ὁ Ῥωμαῖος νομοθέτης, πάλιν ἐλάμβανεν ἐφαρμογὴν τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον. Ὁ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι τῷ 123 μ.Χ. ὁ Ἀδριανὸς συνέταξε νόμους διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῶν τοῦ Δράκοντος καὶ Σόλωνος περισωθέντων. Καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας ἐξέλιπον τὰ τελευταῖα ἔχνη τοῦ ἐλληνικοῦ δικαίου μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος

Βυζαντινὸν ἐπιγραφήν, καὶ ἔτι ἐκ μαζόν, καλέτης κριτικῆς τοῦ

(ἐπὶ τῆς ἐπιδόμῃς τοῦ Ἀλαρίχου) καὶ τῶν ἄρχων τῆς πέμπτῃς μετὰ Χριστοῦ. Διότι ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου (περὶ τὰ μέσα τῆς πέμπτῃς ἐκατονταετηρίδος) γράφει ὁ ἐπίσκοπος Κυρίου Θεοδώρητος, ὅτι ἀγορεύει ἐν Ἀθῆναις πᾶσαι αἱ πόλεις, ὅσαι ὑπάρχον αὐτοῖς ἐπὶ τῆς αυτονομίας τῆς πόλεως, ἐπὶ δὲ τοῦ Μουσιμανίου, ὅστις ἐκλείπει τὰς ἐν Ἀθῆναις σχολὰς, φαίνεται ὅτι πᾶσαι οὐκ ἀνεξαρτησίας, ἐξέλιπε, καὶ ἡ κυρία Ἑλλάς ἠκολούθει τοῦ λοιποῦ τῆς τύχης τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὡς μέρος αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν εἰσλήθη κατὰ τὴν ἑκτὴν ἐκατονταετηρίδα εἰς ἀπασαν τὴν Ἑλλάδα ὁ ρωμαϊκὸς νόμος, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρξατο νὰ ἐκκληνίζηται.

δ) Σχέσεις τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου πρὸς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον εἰσλήθη κατ' ἀρχὰς ὡς ξένος νόμος, τοῦ κατακτητοῦ, ἀλλὰ, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, εἰσάγων ἀπανάγκην τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, καὶ καταλὼν τέλος τὴν υπερτάτην ἐξουσίαν, ἐπέειράσθη καὶ διεμόρφωσεν ἑλληνιστὶ τὸ δίκαιον, ὥστε κατέστησεν αὐτὸ ἴδιον αὐτοῦ δίκαιον, ὑπεῖχον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ περὶ τῆς τελειότητος τοῦ δικαίου αὐτοῦ-ποιοῦσθαι. Τὸ αὐτὸ συνέβη εἰς τὰ εὐρωπαϊκά ἔθνη καὶ ὡς πρὸς τὸν ρωμαϊκὸν νόμον, διὰ ταῦτα ἀπεδέχθησαν ἀπὸ τῆς δωδεκάτης ἐκατονταετηρίδος ὅχι ὡς ἐπιβληθέντα, ἀλλὰ διότι τὸν ρωμαϊκὸν νόμον εὐωχῆσαν ὡς τὸ τελειότερον προϊόν τῆς τοῦ δικαίου ἐπιστήμης, χρησίμου οὐ μόνον πρὸς θεσπίειν τῶν τότε κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς παρασκευὴν τῆς περὶ πᾶσαν ἀναπτύξεως καὶ διαπλάσεως.

γ) Τύχη τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας. Ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1453 τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος περικυβηθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγῶν.

Ἡ ὀθωμανικὴ ἐξουσία μὴ δυναμένη νὰ διατηρήσῃ εἰς ὑποταγὴν δι' οἰκείου στρατοῦ ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ ἁγανοῦς αὐτῆς κράτους, ἐπρόσπαθῃ νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ ἐαυτῆς τοὺς μᾶλλον ἐπιφοδούς κατοίκους τῶν ὁρέων τῆς Μακεδονίας, τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἀλβανίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐπράξε τοῦτο ἐπιτοίχασα τὴν αστυνομικὴν προστασίαν τῶν χωρῶν τούτων εἰς Ἕλληνας στρατηγούς, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τῶν Ἀρματολῶν ἢ Καπιτάνων. Ἐκτὸς τούτου, αἱ ἑλληνικαὶ νῆσοι διετήρησαν καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὴν αὐτοκρατορίας ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν ανεξαρτησίαν, τῶν δὲ δε βραδύτερον ἀνεγνώρισαν τὴν ταυρικὴν κυριαρχίαν, ἐπράξαν τοῦτο λαβόνσαι ῥῆτα προνόμια, ἥτοι συνολογῆσασαι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ μὴ ἔχωσι παρ' αὐταῖς ὀθωμανούς, ἀλλ' ἴδιους διοικητικοὺς καὶ δημοτικούς ἀρχόντας. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις, τινες μὲν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπιστημῶν οἰκονομικῶν διετηρήθησαν, ἄλλαι δὲ προήχθησαν κατὰ μικρὸν, ἀπαρτήσασαι πλοῦτον καὶ ἐπίπρην. Αἱ οἰκονομικαὶ αὗται ἀπετέλεσαν τὴν τάξιν τῶν προσωπῶν, οἵτινες ἐπίσης συνετέλεσαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, χρησιμεύοντες ὡς σύμβουλοι, δικασταὶ καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ζωμένη ἐπὶ Παρισίων Κωδίκων. Συμπλήρωμα, δὲ ταύτης ἐξέδοτο, ὁ Reiff ἐν Λαυδούνῃ τῆς Βαταβίας τῷ 1765 ἐπεξεργασθεὶς τὸ χειρόγραφον τοῦ Leiden, ὅπερ ἀντεγράφη ἐκ χειρογράφου Escorialensis ἀπολεσθέντος, καὶ χειρόγραφόν τι παρισινόν.

Ἡ δευτέρη ἐκδόσις ἐγένετο ἐπιμελείᾳ τοῦ G. E. Heimbach ἐξάτομος (1833—1870) ἐν Λειψία, ὅστις ἤρυσθη καὶ ἐκ Κωδίκων μὴ ἐρείκῃ, ἠθέντων ὑπὸ τῶν προτέρων ἐκδοτῶν. Συμπληρώματα δὲ ταύτης ἐξεδοθήσαν δύο: α) ὑπὸ τοῦ Zachariae von Lingenthal ἐν Λειψία τῷ 1846 περιέχον τὰ βιβλία 15—18 πληρέστερα μετὰ σχολίων ἐκώδικος Κωνσταντινουπόλεως, νυν δὲ ἐν Βερολίνῳ κειμένου· β) ὑπὸ τοῦ Ἰτακοῦ Ferrini τῷ 1897 ἐκ παλιμψήτων τῶν Ἰταλικῶν βιβλιοθηκῶν.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ πρώτη τῶν ἐκδόσεων τούτων πολλὰ τὰ ἑλληνικὰ περιέχον, εἶνε σχεδὸν περὶ τὸν νὰ λεχθῇ. Δυστυχῶς οὖν καὶ ἡ δευτέρα ἐκδόσις ἐξαιρουμένου τοῦ συμπληρώματος τοῦ Zachariae πολλὰ τὰ χαλαίνοντα ἐνέχει. Οὕτως ὥστε ὁ δεινὸς ἐκδοτὴς τῶν Νεαυῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Kroll λέγει ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ: *Verba Justiniani haud ita magnum in Basilicis passa sunt detrimentum, nisi quod vocabula latina semper in graeca mutata sunt; ceterum et hic et alias tenendum est, accuratam Basilicorum recensio- nem nondum exstare*. [Αἱ λέξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὐδὲν οὕτω μέγα κακὸν ὑπέστησαν ἐν τοῖς Βασιλικαῖς εἰμὴ ὅτι αἱ λατινικαὶ λέξεις μετεβλήθησαν εἰς ἑλληνικάς. Κατὰ τὰ καὶ τα καὶ ἐν ταῦθα κατ' ἄλλα, χροὺ πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὅτι δὲν ὑφίσταται ἀκόμη ἐπιμελής κριτικὴ

τούτων]. ἥτις ἀρχεται ἤδη ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ κορυφούται ἐν τοῖς Νεαυῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δὲν ἴσχυσε νὰ πρὸς ἕξ ἀντιρρῆς τὸ Ρ. Ὁ ὅπως ὥστε τὰ βασιλικὰ δίκαιον, ἰδίως δὲ τὰ Βασιλικὰ ἐπιχρίστας παραλλαγὰς παρυσιαζόντα πρὸς τὴν Ἰουστινιανέαν Συλλογὴν, οὐδὲν ὡς διαφέρουσι τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου τοῦ διατυπωθέντος εἰς τὰς μέχρις ἡμῶν διασωθέντας ἀρχαίας ἑλληνικάς Νομοθεσίας καὶ τὰ ἔθνη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὴν σύγκρισιν ταύτην τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου πρὸς τὸ Ρ. ἁριστοτελικῶς διεξέρχεται ἀπολλόνιος ἐν τῇ ἀντιρρῇ μνημονεύεις Γερμανοὶς Mittels καὶ πολλὰ περὶ ταύτης εὐχέται ὁ ἀναγνώστης κατωτέρω ἐν τῷ παρόντι τόμῳ. Ἐν ταῦθα σημειοῦμαι μόνον ὅτι ἡ ἀτυπία (ἑλλειψις τύπων) ἥτις εἶνε κύριος χαρακτὴρ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ὅσον ἐπεκράτησεν ἐν τῷ Ἰουστινιανέῳ δίκαιῳ, καίτοι ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπὸ ταύτης ἐμπνεόμενος πολλὰς βερεῖς καὶ κενὰς διατυπώσεις τοῦ ἀγνοῦ Ρ. κατήγγισεν.]

τοῦ κειμένου τῶν Βασιλικῶν]. Ο αὐτὸς Kroll ἐν τῷ προλόγῳ σημειοῖ. Paratitla librorum 1-12 edidit Heimbach II 753 e codice Vaticano 853 pessime ut solet (cf. Brandileone bulletino dell'istoria di diritto romano I 107 seq. [Τὰ παρατίτλα τῶν βιβλίων τῶν 12 τῶν Βασιλικῶν ἔδωκε ὁ Heimbach ἐν Βασιλικῶν τόμῳ Β' βιβλ. 5753] ἐκ τοῦ Βατικανοῦ Κώδικος, σφ. αριθ. 853 ἀκόμιστα ὡς συνήθιζεν, πρὸς τὸν Ἰταλὸν Brandileone ἐν τῷ Δελτικῷ τῆς ἱστορίας τοῦ ΡΔ τόμ. I σελ. 107].

ὁμοιότητι ἀναγινώσκουσιν, οὐχ ἦττον περὶ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφῶν ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀσταθεια, ὅτι, ἀλλὰ γὰρ ἀναγινώσκονται καὶ ἀλλὰ γὰρ παραλείπονται· ἐὰν τὸ ἀρχικὸν κείμενον εἴρηκε (τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐπρεπε νὰ ὑπάρχωσαν εἰς πάντας τὰ χειρογράφα μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν. — Τὴν παρέλευσιν τῶν ὀνομάτων φρονῶ ὅτι ἐπιτήδεες ἐποίησαν οἱ συντάκται τῶν Βασιλικῶν οἱτινες, ὡς ἡ δὴ λέξις τῆς συντάξεως αὐτῶν δείκνυται, προσεπάθουν νὰ καταστήσωσιν ολοκληρὸν τὸ κείμενον τῶν Βασιλικῶν ὡπεὶ ἐνός νομοβίου ἐνότητά ἐχούσαν διατάξιν. Επομένως πρὸς τὴν ταύτην ὅταν συνεβιβάζετο ἡ ἀνάγκη τῶν ἀναγινώσκων τῶν συγγραφῶν, ἦτο ἀναγκαστικὸν ἢ τὸ ἐν δόγμα τῆς ἀσφαλείας τῆς ἐνότητος. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι καλὴ τῶν Βασιλικῶν ἐκδοσίς, ὅταν πρῆπει νὰ περιέχῃ τὰ ὀνόματα τῶν νομοδιασκαλῶν.

καὶ τὰς ἀναγινώσκουσιν, οὐχ ἦττον περὶ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφῶν ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀσταθεια, ὅτι, ἀλλὰ γὰρ ἀναγινώσκονται καὶ ἀλλὰ γὰρ παραλείπονται· ἐὰν τὸ ἀρχικὸν κείμενον εἴρηκε (τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐπρεπε νὰ ὑπάρχωσαν εἰς πάντας τὰ χειρογράφα μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν. — Τὴν παρέλευσιν τῶν ὀνομάτων φρονῶ ὅτι ἐπιτήδεες ἐποίησαν οἱ συντάκται τῶν Βασιλικῶν οἱτινες, ὡς ἡ δὴ λέξις τῆς συντάξεως αὐτῶν δείκνυται, προσεπάθουν νὰ καταστήσωσιν ολοκληρὸν τὸ κείμενον τῶν Βασιλικῶν ὡπεὶ ἐνός νομοβίου ἐνότητά ἐχούσαν διατάξιν. Επομένως πρὸς τὴν ταύτην ὅταν συνεβιβάζετο ἡ ἀνάγκη τῶν ἀναγινώσκων τῶν συγγραφῶν, ἦτο ἀναγκαστικὸν ἢ τὸ ἐν δόγμα τῆς ἀσφαλείας τῆς ἐνότητος. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι καλὴ τῶν Βασιλικῶν ἐκδοσίς, ὅταν πρῆπει νὰ περιέχῃ τὰ ὀνόματα τῶν νομοδιασκαλῶν.

καὶ τὰς ἀναγινώσκουσιν, οὐχ ἦττον περὶ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφῶν ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀσταθεια, ὅτι, ἀλλὰ γὰρ ἀναγινώσκονται καὶ ἀλλὰ γὰρ παραλείπονται· ἐὰν τὸ ἀρχικὸν κείμενον εἴρηκε (τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐπρεπε νὰ ὑπάρχωσαν εἰς πάντας τὰ χειρογράφα μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν. — Τὴν παρέλευσιν τῶν ὀνομάτων φρονῶ ὅτι ἐπιτήδεες ἐποίησαν οἱ συντάκται τῶν Βασιλικῶν οἱτινες, ὡς ἡ δὴ λέξις τῆς συντάξεως αὐτῶν δείκνυται, προσεπάθουν νὰ καταστήσωσιν ολοκληρὸν τὸ κείμενον τῶν Βασιλικῶν ὡπεὶ ἐνός νομοβίου ἐνότητά ἐχούσαν διατάξιν. Επομένως πρὸς τὴν ταύτην ὅταν συνεβιβάζετο ἡ ἀνάγκη τῶν ἀναγινώσκων τῶν συγγραφῶν, ἦτο ἀναγκαστικὸν ἢ τὸ ἐν δόγμα τῆς ἀσφαλείας τῆς ἐνότητος. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι καλὴ τῶν Βασιλικῶν ἐκδοσίς, ὅταν πρῆπει νὰ περιέχῃ τὰ ὀνόματα τῶν νομοδιασκαλῶν.

καὶ τὰς ἀναγινώσκουσιν, οὐχ ἦττον περὶ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφῶν ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀσταθεια, ὅτι, ἀλλὰ γὰρ ἀναγινώσκονται καὶ ἀλλὰ γὰρ παραλείπονται· ἐὰν τὸ ἀρχικὸν κείμενον εἴρηκε (τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐπρεπε νὰ ὑπάρχωσαν εἰς πάντας τὰ χειρογράφα μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν. — Τὴν παρέλευσιν τῶν ὀνομάτων φρονῶ ὅτι ἐπιτήδεες ἐποίησαν οἱ συντάκται τῶν Βασιλικῶν οἱτινες, ὡς ἡ δὴ λέξις τῆς συντάξεως αὐτῶν δείκνυται, προσεπάθουν νὰ καταστήσωσιν ολοκληρὸν τὸ κείμενον τῶν Βασιλικῶν ὡπεὶ ἐνός νομοβίου ἐνότητά ἐχούσαν διατάξιν. Επομένως πρὸς τὴν ταύτην ὅταν συνεβιβάζετο ἡ ἀνάγκη τῶν ἀναγινώσκων τῶν συγγραφῶν, ἦτο ἀναγκαστικὸν ἢ τὸ ἐν δόγμα τῆς ἀσφαλείας τῆς ἐνότητος. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι καλὴ τῶν Βασιλικῶν ἐκδοσίς, ὅταν πρῆπει νὰ περιέχῃ τὰ ὀνόματα τῶν νομοδιασκαλῶν.

κατὰ τὸν χρόνον τῆς γρῆφῃ τοῦ παρόντος χωρίου ἐκράτει ἡ παλαιότερα ἀντάξις τῆς ἀπὸς πρὸς γενικήν.

Εν Βασιλικῇ XLIV Γ. ἂν δοκεῖ μίαν (μὴν) (ποτήρια) λαγατέρεον ἐν τῇ συγῇ σημαίνει (συγος, ὅπερ καὶ γὰρ ἐν Πελοποννήσῳ λέγεται ἐπὶ τῇ συγῇ ταβουλῇ).

Εν Βασιλικῇ XV Α. λῃ (Supplementum Zachariae) ὁ Ζαχαρίας ἀναγνώσκει: οὐ μὲν ἡμελλεν ὁ δεσπότης τα αὐτὰ ποιεῖν, [αὐτῶσι] ὅπου γέγονε τιμωτέρος. Εἰ δὲ πλέον τῆς σαπάνης ὑπέλθῃς μόνα τὰ δαπάνηθέντα διδῶσιν. Ἦτοι προσθετεῖ το ἀδιδῶσιν. Ἡ προσθήκη εἶνε περίττη καὶ τὸ χωρίον ἔχει ὁρίτως μεταβαλλομένης μόνης τῆς στίξεως. ὅθεν ἀναγνώσκει: αἱ μὲν ἡμελλεν ὁ δεσπότης τα αὐτὰ ποιεῖν, ὅπου γέγονε τιμωτέρος. Εἰ δὲ πλέον τῆς σαπάνης ὑπέλθῃς, μόνον τὰ δαπάνηθέντα διδῶσιν. Οὕτω δὲ τὸ ἀδιδῶσιν ἀπὸς ἐν τῇ τῆς ὁκτῆς φράσεως, τιθεμένου ὑπονοεῖται ἀναφερόμενον καὶ εἰς τὸ ὅπου γέγονε τιμωτέρος, χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη ρητῆς ἀναγραφῆς τῆς λέξεως.

Εν Βασιλικῇ XLI. Α. καίται τὸ δεύτερον κεφάλαιον τῆς Νεαρᾶς Α' τοῦ Γουστινιανού. Ἄλλ' ἐν τῷ κεφαλαίῳ δευτέρῳ τῆς Νεαρᾶς ταύτης ἔχει τελευταίαν παράγραφον (Ταῦτα δὲ, ὅτι σημειώσονται), πραγματευομένη τὸ θέμα τῆς ὑπὸ τοῦ διαθέντος ρητῆς ἀπαγορεύσεως τῆς παρακράτησεως τοῦ Φαλκιδεύσεως, οὗ ἦσαν ἐν τοῖς Βασιλικαῖς παραλείπεται ἡ παράγραφος αὕτη. Ἡ παραλείψις αὕτη εἶναι τυχαία καὶ ἀσήμαντος ἢ βεβουλημένη, καὶ ἔχουσα τὴν πρόθεσιν τῆς καταργήσεως τῆς παραγράφου, ἥτοι τὰ Βασιλικά θεωροῦνται ὡς ἀνίσχυρον τὴν ἀπαγορεύσιν Φαλκιδεύσεως, ἣν ποιεῖ ὁ διαθέτης καὶ δίδουσι τὸ κληρονομικαὶ δικαίωμα Φαλκιδεύσεως καὶ ἐπὶ τοιαύτης περιπτώσεως; Νομίζω ὅτι ἡ παραλείψις ἐγένετο ἐκ προθέσεως διὰ τοῦτο ἀνεγράφη, ἐν τοῖς Βασιλικαῖς XLI. Α. ρβ' ἡ διατάξις 18 Κωδ. 6.50, καθ' ἣν εἶνε ἀνίσχυρος ἡ ἀπαγορεύσις Φαλκιδεύσεως ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ διαθέντος.

Ἀλλῶς ἂν τὰ Βασιλικά περιεῖχον τὴν διατάξιν τῆς Νεαρᾶς Α' ἔπρεπε νὰ παραλειφθῇ ὁ Ν. 18 Κωδ. Πρὸς τοῦτοις ἐν Βασιλικῇ XLI. Α' ρε' κατεχωρίσθη ὁ Ν. 11 Κωδ. 6.50, καθ' ὃν ἡ θυγάτηρ ἡ διαταγθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρός νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ὅντα πράγματα καὶ τὰ λοιπὰ νὰ εἶναι ὡς κληροδοτήματα Φαλκιδεῦσαι ταῦτα παρὰ τὴν ἀπαγορεύσιν τοῦ πατρός. Πρὸς ταῦτα φαίνεται ἀντιφάσκον τὸ [ἐπὶ Βασιλικά XLI. Α. ρβ'] ἐγγόλιον τοῦ Θεοδώρου [νομοδιδασκάλου ἀκαμαντος, κατὰ τὸ 580 μ. Χ., οὗτος τὸ πλῆρες ὄνομα εἶνε Θεό-

δωρος σχολαστικός [=καθηγητής] Θηβαῖος [τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Θηβαίων]
 Ἐρισπολίτης. [αΚαν τεσσάτω ὁδὴ λέγειν ὥστε μὴ παρακατασχεῖσθαι
 φαλκίδιον, οὐδὲν ἦττον παρακρατεῖται. Τοῦτο νόει κατὰ τὴν λαΐμα-
 ξιν του παρόντος τίτλου [=N. 11 Κωδ. 6.50]. Πλὴν οὐ συνῶδι, ὅτι
 τοῦτο καινοτομεῖ ἢ α' Νεαρά· ἂν γὰρ εἴπῃ ὁ τεσσάτω μὴ παρακρα-
 τεῖσθαι φαλκίδιον, οὐ παρακρατεῖται. Ἀλλὰ τὸ Σχόλιον τοῦτο συν-
 ταχθέν πρὸ τῆς καθαρτίσεως τῶν Βασιλικῶν, ἀφορᾷ τὴν ἐπιχειρή-
 σιν του Κωδικος του Ἰουστινιανου καὶ οὐδὲν ἀποδείκνυει διὰ τὰ Βασι-
 λικά. Ἀρ' ἑτέροι κατὰ τὴν Νεαράν 115 κεφ. 5 ὁ ὑπὸ του διαθετοῦ
 διαταχθεὶς ἵνα ἀρκεσθῇ εἰς ῥητὰ πράγματα, οὐχ ἦττον ἔχει δικαίωμα
 ἀναπληρώσεως τῆς νομίμου μείρας. Κατὰ τὴν Νεαράν καὶ τῆς κατα-
 κευρισμένης ἐν Βασιλικοῖς XL1 Ε' β' ὑπάρχει τὸ αἴτιον Σχόλιον·
 α ... πλὴν τὸ λεγθέν δεῖται, ἂν οὐκ εἴπῃ ὁ τεσσάτω μὴ παρακρα-
 τεῖσθαι φαλκίδιον κατὰ τὴν Α' Νεαράν, ἦτοι καὶ κατὰ τὸν Σχολια-
 στήν τουτον ἰσχύει ἡ Α' Νεαρά ἀπὸ ἐξετάξεως πως συμβαίνει, ἢ
 115 Νεαρά πρὸς τὴν 1 Νεαράν. Οὐχ ἦττον καὶ τὸ σχολίον τοῦτο
 προφανῶς εἶνε ἀρχαιον, ὅστις οὐκ εἶπε περὶ τεσσάτου, ἐνῶ τὰ Βασιλικά
 ἀναγράφουσι τῶτον. Ὅθεν οὐτε ἐκ του Σχολίου τουτου προκύπτει
 ὅτι ἐν Βασιλικοῖς ἰσχύει ἡ τελευταία παράγραφος του 2 κεφ. τῆς
 Νεαράς Α'. Ἐκ τούτων πάντων συνάγει ὅτι ἐν τοῖς Βασιλικοῖς
 ἄργει ἡ ἀπαγόρευσις τῆς φαλκιδεύσεως ὑπὸ τῶν διαθετῶν.

Πολλὰκις ἂν μὴ πάντοτε αἱ λατινιστί, ὑπὸ τοῦ Heimbach ἐρηπ-
 νεταὶ τῶν χωρίων τῶν Βασιλικῶν ἰσως μὲν ἄρτια τὴν ἐννοιαν, ἀλλὰ
 δὲν ἐξηγοῦνται κατὰ λέξιν τὸν ἐλληνικὸν κείμενον, οὕτως ἢ συντάξιν
 οὐ σπανίως μεγάλως προσκόπτει.

Ἐν Βασιλικῶν XIV, Α. πβ' Σχόλιον. «Τουτέστιν, ἐργαλαβῆσαι
 τὸ εἰπεῖν ἀναδέχομαι τὴν δίκην», μεταφράζει ὁ Heimbach: *Litem
 enim redimit qui dicit*. Ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν, «Τοῦτ' εἶπεν, ἐρ-
 γολαβῆσαι τὸ εἰπεῖν ἀναδέχομαι» καὶ μεταφράζομεν *id est redimere
 (litem), si dicam*.

Ἐν Βασιλικοῖς XIV, Α. μβ' Σχολίου. «Τινὲς δεσπόσαντες Στι-
 χου του οἰκέτου τουτον τον οἰκέτην ἐπώλησάν τις ἐμοὶ βόνα εἰδὲ ἀγο-
 ράζοντιν». Κτλ. ὁ Heimbach ἐρμηνεύει: *Stichum servum alienum
 quis mihi bona fide ementi vendidit*. Ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν «Τι-
 νὸς δεσπόσαντες κτλ.» καὶ ἐρμηνεύομεν *Cum Titius Stichum*

servum usucapisset, mihi illum servum bona fide ementi vendidit. — Ἐν τῷ αὐτῷ Συγγλῷ παρακρίσιον φέρεται ὁ Ἀγνων ὁ Τίτιος, ὅτι τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ἦν ὁ Στίγος, εἶναι δὲ αὐτὸν υποπτέουσας, συμφωνήσας καὶ ἐρμηνεύει ὁ Heimbach: Titius ignorans Stichum suum esse sedit suspicatus pepigit. Ἡμεῖς ἀναγινώσκουμεν: ὁ Ἀγνων ὁ Τίτιος, ὅτι τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ἦν ὁ Στίγος, εἶναι δὲ αὐτὸν ἐμὸν υποπτέουσας καὶ μεταφράζομεν Titius Stichum suum esse ignorans et meum esse existimans. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Heimbach ἔχει τὸ ἑλαττωμα ὅτι ἀποδοίει τῷ Τίτῳ ἄγνοιαν καὶ ὑπόψιν ἐν ταύτῃ ὅτι ὁ Στίγος εἰς τοὺς τοῦ, ἐν τούτῳ οὐτε πρὸς τὰ ἐπόμενα τοῦ χωρίου συμβάλλεται ἐνθα γίνεται διαστολή περὶ γνώσεως καὶ ἄγνοιας τοῦ Τίτου, οὐτε ἐν τοῖς Πανοδέταις φέρεται ἐπομένως ὡς μόνον μέσον περιστάται ἡ διορθώσις τοῦ χωρίου διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ἐμὸν καὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ υποπτέουσας εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ γηγημένου. Τὸ ῥημα υποπτέουσας ἀπάντα καὶ ἐν ἄλλῳ τέρῳ συγλῶν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὕμνον ὁ Ἀγνων ὁ Τίτιος αὐτοῦ τὸν Στίγον εἶναι εἰκῆτην, υποπτέουσας δὲ αὐτὸν νεροδιτάριον [= υποθέτωμεν ὅτι ἦτο κληρονομιστὴς].

Ἐν Βασιλικῇ XXIX, Α. λα φέρεται αὖτε γάρ ἐστι φίλον πάκτον τὸ τοιοῦτον, ὅπερ περὶ τῆς ἀναδόσεως τῶν ἐπιδομένων γίνεται πραγμάτων. Ὁ Fabrot γράφει ἀπειροδόμενος, ὁ δὲ Heimbach ἐπὶ τῇ Βάσει τοῦ Φλωρεντινοῦ γεγραμμένου καὶ τῆς Σονόφειας γράφει ἀπειροδόμενος καὶ μεταφράζει quod fit de reddendis rebus jam datis. Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, ὥστ' ἡ γραφή εἶναι ἡ τοῦ Fabrot, ὅποτε ἐρμηνεύεται quod fit de reddendis rebus cum dantur. Διὰ τὴν δὲν πρὸκειται περὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια ἔχουσιν ἤδη δοθῆ, ὅταν συμφωνῇται τὸ συμφωνόν, ἄλλα περὶ πραγμάτων, ἅτινα δίδονται ἐνῶ συμφωνεῖται τὸ συμφωνόν. Ὅτι τοιαύτη εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου ἀπαδείκνυται καὶ τὸ λατινικὸν-κειμενὸν τοῦ Κώδικος Ν. 1 Κωδ. 5. 14 alioquin cum pecunia datur et aliquid de reddenda ea convenit, utilis est conditio καὶ ἡ παλαιὰ ἑλληνικὴ μετάφρασις τούτου ἐν τῷ ἀκατὰ πρόξῃ ἔχοντα αὐτῷ ἀεὶ ἡνίκα χρήματα δοῦναι καὶ τίποτε. [= καὶ τί] περὶ τῆς τούτων ἀναδόσεως συμφωνεῖται, χρησίμους ἐστὶν ὁ κοδίκτικος. Ἐνταῦθα λοιπὸν τὴν ὀρθὴν ἔχουσαν γραφὴν τοῦ Fabrot κατέστειραν ὁ Heimbach.

Ἐν Βασιλικῇ XIV Α. πζ γράφει ὁ Heimbach, αὐτοῦ δούλου ἐν-

τελειαιμένου τινί, αγοράσαι αὐτόν παρὰ τοῦ δεσπότου καὶ ἐλευθερώσαι τὴν μὲν ἀκριβεία οὐκ ἔχει ὁ δεσπότης ἀγωγὴν· πλὴν ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐντολῆς ἄλλα συναλλάγμα πρᾶττεται, τὸ τῆς ἀγορασίας. Ὁ τοίνυν ἀγοραστὴς καταβαλὼν τῷ δεσπότη τὸ τίμημα ἐκ τοῦ πεκολληίου τοῦ οἴκετου, οὐκ ἠλευθερῶται τῆς ἐπὶ τῇ ἀγορασίᾳ ἀγωγῆς. Τὰ γὰρ ἴδια κατέβαλεν. Ἄλλ' ἐξουσίαν ἔχει ὁ δεσπότης εἴτε τὸ ἀνδράποδον ἐπαλαβεῖν εἴτε βούλεται τὸ τίμημα ἀπαιτῆσαι. Ἡ ἀνάγκη τοῦ Heimbach ἔχει δύο λάθη. 1) Ἡ στίξις εἶνε πλημμελής, 3) τὸ «εἴτε τὸ ἀνδράποδον ἐπαλαβεῖν εἴτε βούλεται τὸ τίμημα ἀπαιτῆσαι» εἶνε χωρίον ἐσθαρμένον, ὡς δεικνύει ἡ ποικιλία τῶν τούτου γραφῶν τῶν ἀπαντῶσάν εἰς τοῦς διαφόρους κώδικας· ὡς γράφει τοῦτο ὁ Heimbach εἶνε προφανῶς μὴ γνήσιον, διότι εἶνε ἀσύντακτον· τὸ «βούλεται» τιθέμενον ἀμέσως μετὰ τὸ «εἴτε», ἐνῶ ἀφορᾷ καὶ τὸ προηγούμενον κῶλον, εἶνε παρὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Καὶ τίς μὲν ἡ ἐννοία τοῦ χωρίου εἶνε σάφες ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου λατινικοῦ κειμένου τοῦ Κώδικος ὄντος σαφούς· ὁ δανειστής ἔχει ἐπιλογὴν ἀναζητήσεως εἴτε τοῦ ἀνδράποδου εἴτε τοῦ τιμήματος. Καθ' ἡμᾶς δὲ τὰ χωρίον ἀναγνωστέον· «Τοῦ δούλου ἐντειλαμένου τινὶ ἀγοράσαι αὐτόν παρὰ τοῦ δεσπότου καὶ ἠλευθερώσαι, τῇ μὲν ἀκριβείᾳ οὐκ ἔχει ὁ δεσπότης ἀγωγὴν· πλὴν ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐντολῆς ἄλλο συναλλάγμα πρᾶττεται, τὰ τῆς ἀγορασίας, ὁ τοίνυν ἀγοραστὴς καταβαλὼν τὴν ἀγωγῆς· τὰ γὰρ ἴδια κατέβαλεν· ἀλλ' ἐξουσίαν ἔχει ὁ δεσπότης· εἴτε βούλεται τὸ ἀνδράποδον ἀναλαβεῖν εἴτε βούλεται τὸ τίμημα ἀπαιτῆσαι».

Τὸ χωρίον Βασιλικῶν XIV A. πς' προφανῶς δὲν εἶνε γνήσιον κείμενον τῶν Βασιλικῶν, ἀλλ' ἀποσπασμα εἰλημμένον ἐκ συγγράμματος νομοδοασκάλου τῶν ἀμέσως μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνων· ταῦτο ἀριδῶλως συνάγεται ἐκ τοῦ τέλους τῆς διατάξεως ἔχοντος «Ἑλληνική (ῥηλ. ἡ διάταξις) δὲ οὕτως τῆς κατὰ πόδα παραδόσεως οὐ δεῖται κατὰ τὴν ἡμετέραν διάστιξιν». Ἡ περικοπὴ αὕτη εἶνε ἀσφαλίστατα σημεῖωμα καθηγητοῦ διδάσκοντος τὸ δίκαιον. Ἡ διάταξις αὕτη ὡς ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Βασιλικαῖς ἀποκατεστάθη ἐν Κώδικι ὡς N. 24 Κώδ. 4.35. Οὐχ ἤττον οὔτε ὁ Dernburg οὔτε ὁ Windscheid μνημονεύουσι ταύτης. Ἐρωτᾶται· ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι; Σημειώτεον ὅτι ἐκ τῶν περιεχομένων ἐν τῇ διατάξει τὸ περὶ ἐγκύρου τῆς ἐκχωρήσεως τῆς γενομένης κατ' ἄδολον ὁρεᾶν περιέχεται καὶ ἐν τῇ N. 23 Κώδ. 4.35, ὥστε μόνον σημαντικὰ εἶνε τὰ λεγόμενα περὶ τῶν ὑπεξηρημέ-

νων προσώπων: Δηλ. ὁ Ν. 22 Κώδ. 4.35 τοῦ Ἀναστασίου εἰσαγών τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐκχώρησεως πέραν τῶν δοθέντων ἀναγράφει, ὅτι ἡ ἀκυρότης αὕτη δὲν χωρεῖ ἐπὶ τινῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων δηλ. κληρονομίας κλπ. Ὁ Ν. 24 λέγει ὅτι τὰ ἐν τῇ διατάξει τοῦ Ἀναστασίου «ὕπεξηρημένα πρόσωπα» ὑπάρχοντα εἰς τὸν κανόνα τοῦ Ἀναστασιανοῦ Νόμου. Ἀλλ' ἐρωτᾷται: ἐν πρώτοις τὰ «ὕπεξηρημένα πρόσωπα» τοῦ Ν. 24 εἰσὶ τὰ αὐτὰ πρὸς τὰς «ὕπεξηρημένας ἐκχωρήσεις» τοῦ Ν. 22; Νομίζω ὅτι ἡ καταφατικὴ λύσις εἶνε ὀρθή, ἣν υποστηρίζει καὶ τὸ ὑπὸ Βασιλικὰ Ι. c. πς Σχόλιον ἔχον: «Ἐὰν γάρ ὁ τελευταῖος ἐκέλευσε τίνα τήνδε λαβεῖν τὴν ἀγωγὴν (=ἰπαλίτησιν) λόγῳ φιλίας κομιᾶσσι» ἤτοι κατὰ τὸ Σχόλιον ὑπεξηρημένα πρόσωπα, καὶ ὑπεξηρημένα ἐκχωρήσεις εἰσὶ ταυτόσημα. Ἀλλ' ὑφισταμένης διατάξεως τοῦ Ιουστινιανοῦ καταργούσης τὰς ἐξαιρέσεις τοῦ Ἀναστασιανοῦ Νόμου εἶδει ἵνα αὕτη ἰσχύῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι ὡς διατάξις Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος.

Οὐχ ἡττόν νομίζω ὅτι διατάξις 24 ἐν Κώδικι οὐδέποτε ὑπῆρξε καὶ ἂν ὑπῆρξε δὲν ἐπραγματεύετο περὶ τῶν ἐξηρημένων προσώπων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι τὸ Σχόλιον ὑπὸ Βασιλικὰ XIV Α' πδ μνημονεύει διατάξιν 24 Κώδ. «σημειώσαι οὖν ἐκ τούτου ὅτι μὴ δοθέντος τινός... μηχανὴν ποιησῆται κἄν ὡς δηλοῖ ἡ κδ διατάξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου, αἰετοῦ ποτε ἔστι τυχόν...». Ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τοῦ Σχολίου τούτου δὲν δυνάμεθα εὐστυχῶς νὰ γινώσκωμεν, ὅτε διασωθέντος ἴταν κεκοινοῦμένου. Ἀπ' ἐτέρου εἶνε προφανές ὅτι ἡ περικοπὴ καὶ δὲ δωρεὰ τις καθαρὰ γένοιτο ἀγωγῶν, τὴν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ἐκχώρησιν ἰσχύειν βούλεται, εἰ μὴ ἄρα κατὰ περιγραφὴν γέγονεν ἐν εἶνε μέρος εἰδικῆς διατάξεως τῆς 24 Κώδ., ἀλλὰ σύνολος τῆς διατάξεως 23 Κώδ. Οὐδὲ εἶνε πιθανὸν ὁ Ιουστινιανός, ἀπὸ ἐθέσεως τὴν διατάξιν 23, νὰ θεσπίσῃ κατόπιν τὴν 24, ἐν ἣ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ αὐτό. Ἀλλὰ καὶ ἡ περικοπὴ περὶ τῶν ἐξηρημένων προσώπων δὲν φαίνεται μοι γνήσια διὰ δύο λόγους: α) αἰδοῦ ὁ Θεοφύλακτος ἐρμηνεύσας τὸν Κώδικα γράφει ἐν Σχολίῳ μνημονεύων ὡς ἰσχυοῦσας τὰς ἐξαιρέσεις τῆς Ν. 22 Κώδ., ἐνῶ ἂν αὗται εἶχον καταργηθῇ διὰ τοῦ Ν. 24 Κώδ. ἡ οὐδαμῶς ἢ ὡς κατήρημέναις ἤθελε μνημονεύσαι ταύτας; β) οἰκτιρῶν, ὅπως οὐσιωδέστατον, ὁ Ν. Βασιλικῶν XIV Α' πδ μνημονεύει τὰς ἐξαιρέσεις ταύτας, ὡς ὁ Ν. Βασιλ. XIV Α' πς δέθεν καταργεῖ. Ἐνῶ ἐν Βασιλ. XIV Α' πδ παρελείφθη τὸ ἐν Ν. 22 Κώδ. λεγόμενον ἤτοι

ὅτι ὁ Ἀναστασιανὸς Νόμος δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ δωρεῶν, ἀκριβῶς διότι ἐν Βασιλ. XIV A. π' φέρεται ὁ Νόμος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δι' αὐ καὶ ἐπὶ τῶν δωρεῶν ἐφαρμόζεται ὁ Ἀναστασιανὸς Νόμος. Ὅσον ἂν τὰ Βασιλικά ἐνόουν ὅτι διὰ τοῦ Ν. 24 καταργοῦνται αἱ ἐξαιρέσεις τοῦ Ν. 22, δὲν ᾔθελον ἀναφέρει ταύτας ἐν τῷ Ν. 22. Ταυτάς ἐπέξεργασίας παραλείψας καὶ συγχωρεύσεως τῶν ἀμέσως συγχροουμένων χωρίων εὑρίσκομεν ἀκούσας ἐν Βασιλικοῖς. Ἀκούομαι γὰρ μνημονεύσω μόνον ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ τὴν Νεαράν 118 τὴν πραγματευομένην περὶ τῆς ἐξ ἀδοθέτου διαδοχῆς, ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς τροποποιεῖ διὰ τῆς Νεαρᾶς 127, ἐδημοσίευσαν ἐν Βασιλικοῖς παραλιπόντες τὸ τεμάχιον, ὅπερ μετερρύθμισεν ἡ Νεαρά 127, ἥτις οὕτως οὐδὲως κατεχωρίσθη, ἐν Βασιλικοῖς. — Κατὰ ταῦτα φρονῶ ὅτι ὁλόκληρος ὁ Ν. Βασιλικῶν XIV A π' εἶνε σημεῖωμα τοῦ δι᾿ ἀσφαλείου εἰλημμένον ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ Ἀναστασίου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ οὐχὶ εἰδικὴ διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Καὶ ἕτερον Σχόλιον ἐν Βασιλικοῖς XIV A. π' λέγει «Κακεῖνο δὲ σημεῖωσαι ὅτι αὕτη ἡ διάταξις (ἄρα γε ὁ Ν. 24 Κωδ. ...) οὐ μετήγαγε τὸ ἐπιτήμιον ἐπὶ ταύτων τῶν προσώπων τῶν προηγορευμένων ἐν τῷ πρῶ ὁ νόμῳ, ἀλλὰ μόνον ἐκέλευσε, τὸν ἐκχωρηθέντα μὴ πλείω λαβεῖν, ὡς δέδωκεν. Ὡστε εἶναι εὐλόγον ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων προσώπων τὸ περιττεῖον μετὰ τὰ δεθέντα πάντα τῷ ἐκχωρηθέντι δύναται ὁ ἐκχωρήσας λαμβάνειν». Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ τὸ χωρίον τοῦτο, ὃν ἐν πολλοῖς κεκολοῦσμένον, δὲν παρέχει σαφὴ ἔννοιαν.

Ἐν Βασιλικοῖς XIV A. π' ἐν τέλει γράσει ὁ Heimbach «ἐργαλᾶθος ... μόνον δείκνυται, ὅστις τὰς ἀλλοτριὰς ... ὑπεισέρχεται» Γραπτέον ἀμόνορον ἀντὶ τοῦ «μόνον».

Τὸ χωρίον Βασιλικῶν X. I' α' στικτέον ὥδε : «Ἐλάττων τῶν εἰκοσι πέντε ἐνιαυτῶν πωλήσας τιγὶ χωρίον καὶ ἀσφάλειαν αὐτῷ ἐξέθετο, ὡς οὐδεμίαν αὐτῷ περὶ τοῦτου τοῦ κτήματος ἐπάξει, ζήτησιν, καὶ ὄρκω δὲ αὐτὸν ἡσφαλίσατο, ὡς φυλάττει βέβαιον τὸ συνάλλαγμα.» Ὁ Heimbach ἐρμηνεύει, ὥδε : Minor annis 25 alicui praedium vendiderat eique caverat, se nullam ei de eo praedio controversiam facturum : et jure jurando confirmaverat, se contractum servaturum. Ἡ μετάφρασις εἶνε ἐσφαλμένη. Ὁ Heimbach σημειοῖ ὅτι τὸ καὶ (ἀντὶ τῷ καὶ ἀσφάλεια αὐτῷ) εἶνε περιττόν καὶ πλεονάζει, ὅπερ δὲν εἶνε ἀληθές, διότι ὁ καὶ οἷν εἶνε συνδετικός, ἀλλ'

ἀπὸ τῆς διατάξεως, (ἦτοι τοῦ θεοῦ Πίου) τρίτον μέρος. » Ἐνῷ τὰ ὑπὸ τὸν Νόμον τοῦτον Σχόλια ὄντα ἐκ τῶν λεγομένων παλαιῶν Σχολίων ἦτοι τῶν πρὸ τῆς συντάξεως τῶν Βασιλικῶν συγγραφέντων, φέρουσι τὸ «τέταρτον». Ὡσαύτως Βασιλικῶν XLII. Γ'. 6'. « Ἀρμάζει δὲ τῷ υἱοθετηθέντι ἀνθρώπῳ ἐπὶ τῷ δίδομένῳ τρίτῳ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοθετηθέντος. » Τοῦ κατωθι τοῦ χωρίου Σχόλιον ὃν καὶ αὐτὸ ἐκ τῶν παλαιῶν ἀπολούστατα μνημονεύει «τέταρτον. » Ὁ Heimbach ὑποσημειῶν, Rectius est tetartum ut et Leunclavius in margine Synopseos emendavit : nam de quarta Pii sermo est. [Ὁ ὀρθότερον εἶνε «τέταρτον» ὡς καὶ ὁ Λεονκλάβιος (ἐκδοτὴς γερμανὸς Βυζαντινῶν Κωδίκων) ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς Συνόψεως (τῶν Βασιλικῶν) διορθώσατο· διότι πρόκειται περὶ τοῦ τέταρτου τοῦ θεοῦ [Πίου]. Ἐσφαλμένη εἶνε καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ Heimbach καὶ ἡ διορθωτικὴ τοῦ Λεονκλαβίου· διότι τὰ Βασιλικά εἰς πάντα τὰ χωρία τὰ πραγματευόμενα περὶ τοῦ τέταρτου τοῦ ἀνθρώπου τὸ τέταρτον μετατρέπουσιν εἰς τρίτον. Ἡ δὲ τοιαύτη μετατροπὴ οὕτε ἀβέλγη τῶν Συντάκτων εἶνε οὔτε γραφικὴν λάθος τοῦ μεταγροφῆως· διότι ἀπ' ἐνοῦ μὲν πάντα τὰ σχετικὰ χωρία τῶν Βασιλικῶν ὁμιλοῦσι περὶ τρίτου· ἀπ' ἑτέρου πάντα τὰ παλαιὰ σχόλια ὁμιλοῦσι περὶ τέταρτου, ὅσα λάθος τοῦ ἀντιγροφῆως δὲν εἶνε πιθανόν.

Τοῦναντίον ἐπὶ τῆς ἀπόρου καὶ ἀπροκίτου χάρας διετήρησαν τὸ τέταρτον, ὅπερ χορηγοῦσιν αὐτῇ αἱ Νεαράι τοῦ Ίουστινιανού. Βασιλικῶν XXVIII. IB.

Ἐν Βασιλικῶν VI Γ. κη' ἀναγινώσκουσιν «Οὔτε δὲ ἀνδραφόνους, οὔτε μοιχοῦς, οὔτε παρθένων ἀρπαξίν ἀμαρτανεύου τὴν ἐξ τῶν ὄρων φυλάξεις ἀσφάλειαν, ἀλλὰ κἀκεῖθεν ἐξελεύσεις καὶ τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις». Καὶ ἐρμηνεύει ὁ Heimbach «τὴν ἐξ τῶν ὄρων» locorum servilis securitatem. Ἐπίσης καὶ ὁ τελευταῖος ἐρμηνευτὴς τῶν Νεαρῶν Schoell ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς Νεαρᾶς 17 κεφ. 7 ἐξηγεῖ τὴν περικοπὴν ταύτην «terminorum custodies cautelam». Προφανῶς ἀντὶ «ἐξ τῶν ὄρων» πρέπει νὰ γερῇ αἰκ τῶν ἱερῶν». Οὕτω μόνον τὸ χωρίον ἀποκτᾷ ἔννοιαν τελείαν· οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ κατωτέρω λεγόμενον «ἐξελεύσεις» ὅπερ μόνον ἐπὶ τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ τοῦ ἱεροῦ δύναται νὰ λεχθῇ. Ἐπίσης καὶ παρακατιοῦσα ὁμιλεῖ διαρκῶς ἡ Νεαρά περὶ ἱερῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ συνέχευις τοῦ παρόντος χωρίου τελείως ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ ἐξελευσμοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Διότι

ἡ συνέχεια λέγει· α' Ἄλλως τε ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεισ' ἦτοι καὶ ἐπὶ τοῦ προτέρου (δηλ. τοῦ χωρίου ἡμῶν) περὶ ἱερῶν προκείται.

Ἐν Ἑλλάδι, ὅνθα τὰ Βασιλικά εἶνε ἡ κυριώτερα Πηγή τοῦ ἰσχύοντος οἰκαίου, ἡ ἐκδοσις τοῦ Heimbach ὡς λίαν δαπανηρά καὶ ἐκτενής, περιέχουσα δὲ πολλὰ ἀχρηστά συν τοῖς ευχρηστοῖς εἶνε ἀκατάλληλος.

Ἐκδοσὶν ἐλληνικὴν ἐπεχείρησε πρότινος ὁ Ίωαν. Ζέππος. Καίπερ ἐπαινούμενη τὴν φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρός, οὐχ ἦττον οὐκ δυναμέμεθα νὰ παρασιωπήσωμεν ὅτι οὗτο μειονεκτήματα τῆς ἐκδόσεως Heimbach ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ τοῦ Ζέππου· τὸ δαπανηρὸν καὶ ἡ ἐκτένεια. Καθ' ἡμᾶς ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀναγκαῖα ἐκδοσις εὐωνός καὶ περιληπτικὴ μόνον τοῦ κειμένου τῶν Βασιλικῶν μετὰ νέαν ἐπεξεργασίαν τῶν χειρογράφων καὶ βελτιώσεις τῶν γραφῶν τοῦ κειμένου, σημειουμένου ἀκριβῶς καὶ πιστῶς τοῦ ἀναμφιδόλου· γνησίου κειμένου καὶ δι' ἀστερισκῶν ἐνδείκνυμένου τοῦ ἀμφιδόλου. Καὶ γινώσκω μὲν ὅτι τοιαυτὴ ἐκδοσις ἀπαιτεῖ καὶ συγγραφεᾶ ὁκίμονα περὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν βυζαντιανὴν γλῶσσαν καὶ παλαιογραφίαν καὶ δαπάνην οὐ μικράν διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν χειρογράφων τῶν Βασιλικῶν, οὐχ ἦττον μόνον τοιαυτῇ ἐκδοσὶς ἰδύνατο νὰ ἡ ἀξιόλογος καὶ χρησίμος διὰ τὴν νομικὴν ἐφαρμογὴν, ἥτις ἀναγκαιῶς ἀποδίδει μεγίστην σημασίαν εἰς ἐκάστην λέξιν. Διὰ τοῦτο πατρύεπομεν τοὺς Νεαροὺς

Ἑλληνας Νομικοὺς, τοὺς συναρτισθανομένους ἐν αὐτοῖς τὸ ἄγνον πῦρ τῆς ἐπιστήμης, ἐφ' ὅσον κέκτηνται τὰ ἀνω ἀναφερόμενα προσόντα, νὰ καταγίνωσκιν ἐνδελεχῶς εἰς τοιαύτας βυζαντινακάς μελέτας ἔχοντες ἐν νῷ ὅτι ἔσται μὲν οὐσαυτοῦς ἡ ἐπιτυχία τῶν κόπων αὐτῶν, ἀλλ' ἀπᾶς καταρθωθείσα θέλει προσπορίσει αὐτοῖς λαμπρὸν ἐπιστημονικὸν κλέος οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ ἀνὰ τὴν ὑφήλιον.

BIKOTENIAKON AIKAIION
BIBLION TETAPTON

ТМНМА ПРОТОН

LENIKA I ENNOIAI

...νομιμῶς νόμιμα ἐργάζομαι ὅτι ἀπὸ ἀνεργείας ἢ §

[illegible]

(1) Οὐτως ἡ Πουχτα. α. O' Winnachaid § 482. γὰρ τῶν ἀποστολικῶν ἐπιστολῶν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου οὐκ εὑρίσκονται παλαιότερα κείμενα ὅσα ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς ἔχουσιν ἀπόδειξιν.

BIBΛION TETAPTON

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑΙ

§ 1. Ἡ Οἰκογένεια καὶ τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον.

1. Κατὰ συνήθειαν ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον οἰκογενειακὸν δίκαιον συνεννοῦται ὁ γάμος, ἡ πατρικὴ ἐξουσία καὶ ἡ ἐπιτροπεία.

Ἀληθῶς ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ ἡ ἐπιτροπεία δὲν εἶνε σχέσις τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου, ἀλλ' εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὰ οἰκογενειακὰ δίκαια. Ὅθεν δὲν ἦτο ἐπιτυχὲς τὸ ἐγγείρημα τοῦ Πούχτα, ὅστις ἀπέβαλε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ κύκλου τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου καὶ παρέπεμψεν αὐτὴν εἰς τὸ ἐνοχικὸν δίκαιον, ἐνθα δὲν ἔχει τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν.¹ Ἡ συνάφεια τοῦ γάμου, τῆς πατρικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐπιτροπείας, εἶνε προφανής. Πρὸ παντὸς αἱ ἱστορικαὶ ἀρετηρίαι εἰσὶν αἱ αὐταί. Ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς οἱ θεσμοὶ οὗτοι στενῶς συγγενεύουσι. Διότι κοινὸν πᾶσι τούτοις εἶνε, ὅτι ὑφίσταται προσωπικὴ ἐξάρτησις, διαφέροντα καὶ ἀπὸ τὴν ἐμπράγματον ὑποταγὴν καὶ ἀπὸ τὴν ὠρισμένως μετρουμένην, οὐδέποτε τὸ ὅλον πρόσωπον περιλαμβάνουσιν, ἐνοχικὴν ὑποχρέωσιν.

2. Τὰ οἰκογενειακὰ δικαιώματα ἔχουσι δύο ὅψεις. Εἰσὶν ἅφ' ἐνὸς

1) Οὕτως ὁ Πούχτ. Ὁ Windscheid § 432 σημ. 4 τὴν ἐπιτροπείαν κατατάσσει ἐν μέρει ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ καὶ ἐν μέρει ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ. Ἀλλ' οὕτω δὲν διορθοῦται τὸ πρᾶγμα. Καὶ ὁ ΓρΑΚ κατατάσσει τὴν ἐπιτροπείαν ἐν τῷ οἰκογενειακῷ δικαίῳ.

καθαρὰ οἰκογενειακὰ δικαιώματα, ἐφ' ὅσον παράγουσι προσωπικὴν ἐξάρτησιν, ἀρ' ἑτέρου οἰκογενειακὰ περιουσιακὰ δικαιώματα, ἥτοι περιουσιακὰ δικαιώματα ὑπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου διεπόμενα. Τὸ προσωπικὸν οἰκογενειακὸν δικαίον εἶνε ἡ βίασις, ὁποῦ τοῦτο ἐπηρεάζει τὴν ἐξάρτησιν, ἀρ' ἑτέρου οἰκογενειακὰ περιουσιακὰ δικαιώματα, ἥτοι περιουσιακὰ δικαιώματα ὑπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου διεπόμενα.

3. Τὸ ἐξωτερικὸν κέντρον τῆς οἰκογενείας εἶνε ὁ οἶκος, ὡς πρὸς τὴν ἐξάρτησιν τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ἡ λέξις familia ἀρχικῶς ἐν Ῥώμῃ δὲν ἐσημκρινεν ἄλλο τι εἰ μὴ τὴν οἰκίαν κοινωνίαν ἥτοι τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ τὰ πρόσωπα τὰ ὑποκείμενα αὐτῷ.

Ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ ἡ Ῥωμαϊκὴ οἰκογένεια εἶνε ὁ κύκλος τῶν ἀγαθῶν, ἥτοι τῶν προσώπων, ὅτινα ἤθελον ἵστασθαι ὑπὸ κοινὴν δικαιοσύνην, ἐάν μὴ εἶεν ἀποθνήσκῃ ὁ κοινὸς πρόγονος.

Ἡ ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τέλους ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας ἐνδύνον καὶ τοὺς ἀπλοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς.

Ἡ πλειστάτη ὀργάνωσις τῆς Ῥωμαϊκῆς οἰκογενείας ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ ἦτο πατριαρχικὴ αὐταρχικὴ. Ὁ οἰκοδεσπότης ἐπὶ τῆς συζύγου in manu καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων in potestate εἶχεν ἐξουσίαν δεσπότητος, ἥτοι προσδιορίαν πρὸς δικαιώμα ἰδιοκτησίας.

Ἡ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἱστορίᾳ συστάτο μόνον ἐν τούτῳ, ἵνα τὴν αὐταρχικὴν ταύτην δεσποτικὴν ἐξουσίαν ἀντικαταστήσωσιν ἀμοιβαίαι προσωπικαὶ σχέσεις ἐξαρτήσεως, οὕτως ὥστε ὅμως πάντοτε ὁ οἰκοδεσπότης εἶχε τὴν ἐπιβάλλουσαν θέσιν.

Πρὸς τοῦτοις ἐν Ῥώμῃ ἡ ἐξέλιξις ἦτο ἄλλη ὡς πρὸς τὴν σύζυγον καὶ ἄλλη ὡς πρὸς τὰ τέκνα.

α) Τὸ μεταγενέστερον ΡΑ τελειῶς ἀφίσταται τοῦ προτέρου ΡΑ τοῦ ἔχοντος τὸν γάμον cum manu, ἐνθα ἡ γυνὴ ὑπέκειτο τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ὁ θεσμός οὗτος δὲν ἀπαχθῇ πλέον ἐν τῷ Ἰουστινιανέῳ δικαίῳ. Οἱ σύζυγοι ἔχουσιν κατ' ἀρχὴν ἴσα δικαιώματα, οὐχ ἦτον πάντοτε ἡ αὐθεντία τοῦ ἀνδρός εἶνε μείζων.

β) Ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίῳ τέκνων ἡ ἀστική potestas τοῦ οἰκογενειάρχου διετηρήθη καὶ ἐν τῷ νεωτάτῳ ΡΑ. Οὐχ ἦτον σημαντικῶς ἐμειώθη.

2) Πολλὰ πλὴς σημασίας τῆς λέξεως familia ἀναφέρει ὁ Οὐλιανὸς ἐν Ν. 195 § 1 Πανδ. 50.16.

αὐτῶν καὶ τοὺς συγγενεῖς τούτων. Τὰ μὴ νομίμα τέκνα λογίζονται ὡς συγγενεῖς πρὸς τὴν μητέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τὸν πατέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ.

Τὸ παλαιότατον ΡΔ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει μόνον τὴν ἀρρενογονίαν, ἥτοι τὴν συγγένειαν διὰ τῶν ἀρρένων. Ἐπὶ τῆς ἀρρενογονίας ἐσθιρίζετο ἀποκλειστικῶς ἡ νομίμος διαδοχή.

Τοῦτο δὲ περιεῖχε σπουδαίαν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρχήν. Αἱ περιουσίαι παρέμενον ἐν τῇ οἰκογενεῇ τοῦ αὐτοῦ ονόματος μὴ περιερχόμεναι εἰς τοὺς διὰ τῶν γυναικῶν συγγενεῖς.

Τὸ τοιοῦτον ἦτο ἀσπληνῶς ἀριστοκρατικὴ ὀργανώσις ἀσφαλιζούσα τὴν διατήρησιν τῆς περιουσίας ἐν τῇ οἰκογενεῇ.

Τὸ ἑλκαστικὸν ΡΔ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει καὶ τὴν θηλυγονίαν καὶ τελευτῶν ἐπερίσχευεν ἀποκλειστικῶς ἡ φιλάνθρωπος ἀντιἀριστοκρατικὴ ἰδέα ὅτι ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ἰσῶς ἐπὶ τῆς νομίμου διαδοχῆς πάντες οἱ ἐξ αἵματος συγγενεῖς εἰσὶν ἴσοι, τῆς ἀρρενογονίας οὐδὲν προνομίον παρεχούσης.

§ 3. Διακρίσεις μεταξὺ τῶν συγγενῶν.

Φυσικῶς ὑπάρχουσιν δύο κύριαι διακρίσεις τῶν συγγενῶν: 1) —

1. Συγγενεῖς κατ' ἐξέθεαν γραμμῆς εἰσὶν ὁ πατήρ καὶ οἱ ἀμέσως καὶ ἐμμέσως ἀπογόνου αὐτοῦ. Κατὰ τὴν εἰκόνα δένδρου ἐκτελούμενην περὶ τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων, κατερχόμενα ἀπὸ τοῦ προγόνου εἰς τοὺς ἐπιγόνους, καὶ γὰρ τοῖς συγγενεῖς ὅσοι ἐσθιρίζονται ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς.

Οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τοὺς ἀνιόντας parentes καὶ τοὺς κατιόντας liberi, ἀδιακρίτως ἂν οἱ τελευταῖοι εἴσιν ἄμεσοι ἢ ἐμμέσοι κατιόντες. Ἡ γερμανικὴ γλῶσσα ἀποκαλεῖ μάλλον γονεῖς καὶ τέκνα μόνον τοὺς ἀμέσους, τεκόντας καὶ τοὺς τεχθέντας.

3) N. 2—N. 8 Πανδ. 38.8. Σύμφωνος ΓρΑΚ § 1705, 1706.

4) Ω: θηλυγονεῖς [cognati] ἐλογίζοντο ἄλλως τε καὶ οἱ εἰς τὴν ἐξ ἀρρενογονίας οἰκογένειαν εἰσελθόντες, μὴ συγγενεῖς. Διότι ἀνέγραψαν τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ ἀρρενογονεὶς εἶνε ἀναγκαιῶς καὶ θηλυγονεὶς N. 1 § 4 Πανδ. 38.8. Ἐπερχομένου τοῦ εἰσελθόντος ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀρρενογονίας ἐπαυεν ἡ διὰ τῆς υἱοθεσίας παραχθεῖσα θηλυγονία. N. 3 Πανδ. 38.8.

5) Ὁ ΓρΑΚ δὲν γινώσκει ἀρρενογονίαν.

1) N. 1 § 1 Πανδ. 38.10. ΓρΑΚ § 1589.

2) N. 220 Πανδ. 50.16. Καλλίστρατος. Liberorum appellatione nepotes

Ἀληθῶς συμβαίνει ἐνίοτε νὰ ὀνομάζωνται τέκνα οἱ ἀπώτεροι κα-
τιόντες καὶ γονεῖς οἱ ἀπώτεροι ἀκινόντες. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶνε
ὀρθή μόνον ὅταν ὑποστηρίξηται ὑπὸ ἰσχυρότων περιστατικῶν.

2. Συγγενεῖς ἐκ πληγίου εἰσὶν οἱ καταγόμενοι ἐκ καινοῦ τρίτου.
Οἱ ἐγγύτατοί εἰσιν οἱ ἀδελφοί. Ἀδελφοί, ἔχοντες κοινὸν ἀμφοτέ-
ρους τοὺς γονεῖς, καλοῦνται ἀμφιθαλεῖς (germani), οἱ δὲ ἕνα μόνον
γονεῖα ἔχοντες καινὸν καλοῦνται ἑτεροθαλεῖς.

Ἀδελφοί, ἔχοντες κοινὸν πατέρα καλοῦνται ὁμοπάτριοι (consan-
guinei), εἴτε ἐκ τῆς αὐτῆς εἴτε ἐκ πλείονων μητέρων, ἐγγυλόησκαν·
ἀδελφοί, ἔχοντες κοινὴν μόνον τὴν μητέρα καλοῦνται, uterini (ὁμο-
μήτριοι).

Ἀρρενογενής εἶνε τις πάντοτε μόνον ἐν μιᾷ οἰκογενεῖᾳ ἐξ ἀρρενο-
γονίας· θηλυγενής δὲ δύναται τις νὰ εἶνε εἰς διαφόρους ἐκ θηλυγο-
νίας οἰκογενεῖας. Ὁ ἀρρενογενής τοῦ ἀρρενογενοῦς ἡμῶν εἶνε καὶ πρὸς
ἡμᾶς ἀρρενογενής, ἀλλ' ὁ θηλυγενής τοῦ θηλυγενοῦς ἡμῶν δὲν εἶνε
ἀναγκαιῶς καὶ θηλυγενής πρὸς ἡμᾶς.

Ἡ ἐγγύτης τῆς συγγενείας μετρεῖται κατὰ βαθμούς. Ὁ ρωμαϊκὸς
καὶ ὁ τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ὑπολογισμὸς εἶνε
διάφορος.

α. — Ὁ ρωμαϊκὸς βλίνει κατὰ τὸν κανόνα ἀποσοῦται βαθμοὶ ὅσαι
γεννήσεις καὶ. Κατὰ ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατ' εὐθείαν γραμμὴν, οἱ
γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα εἰσὶ συγγενεῖς πρώτου βαθμοῦ, οἱ ἔγγονοι πρὸς
τὸν πάππον δευτέρου, οἱ διεγγόνιοι πρὸς τὸν πρόπαππον τρίτου. Ἐπὶ
δὲ τῆς πλαγίας γραμμῆς οἱ ἀδελφοί πρὸς ἀλλήλους, εἰσὶ συγγενεῖς δευ-
τέρου βαθμοῦ, ὁ θεῖος καὶ ἡ θεία πρὸς τὸν ἀνεψιὸν καὶ τὴν ἀνεψιάν
τρίτου, οἱ δὲ ἐξαδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους τετάρτου βαθμοῦ.

β. — Ὁ τοῦ κανονικοῦ δικαίου ὑπολογισμὸς ἐν μὲν τῇ κατ' εὐθείαν
γραμμῇ εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὰ ΡΔ, ἀλλὰ διαφέρει κατὰ τὴν ἐκ πλα-
γίου γραμμὴν. Διότι ἀριθμεῖ μέχρι τοῦ κοινοῦ προγόνου πρὸς ἅνω,

et pronepotes ceterisque qui ex his descendunt continentur. [Ἐν τῷ ὀνό-
ματι τῶν παίδων οἱ ἐγγόνιοι καὶ οἱ διεγγόνιοι καὶ οἱ κατιόντες τούτων περιέ-
χονται]. Νῦ 5^ο Πάπ. 50^ο 16.

3) § 1 Εἰσηγ. 3.6.

4) Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ κανονικοῦ δικαίου στήνεται ἐπὶ γερμανικῶν
ἰδεῶν.

οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς τὰ ἐκατέρωθεν τούτου. Ὅθεν κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον οἱ ἀδελφοὶ εἰσι πρῶτου βαθμοῦ συγγενεῖς. Ἐν αἱ πλευραὶ εἶνε ἄνιστοι, ἢ μείζων προσδιορίζει τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας. Ὅθεν κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον ὁ θεῖος καὶ ὁ ἀνεψιὸς εἰσι συγγενεῖς δευτέρου βαθμοῦ, καθὼς δευτέρου βαθμοῦ εἰσι καὶ οἱ ἐξ' ἀδελφου.⁵
 Τὸν ρωμαϊκὸν ὑπαλογισμὸν ἀκολουθεῖ τὸ γερμανικὸν κοινοδίκαιον καὶ οἱ ἀντοκρατορικοὶ Νόμοι. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἑλληνικὴ Νομοθεσία ἀκολουθοῦσι τὸ ΡΔ].

§ 4. Ἡ ἀγχιστεία.

Οἱ ἀγχιστεῖς (adfinēs) διαφέρουσιν τῶν συγγενῶν, ἂν καὶ ἐνίοτε ἡ κοινὴ γλῶσσα ὑπὸ τὸν ὅρον συγγενεῖς περιλαμβάνει καὶ τοὺς ἀγχιστεῖς.

Τοῖς οἱ ἀγχιστεῖς δὲν ἔχουσι κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξ ἀσάθετον. Ἡ στενὴ ἀγχιστεία ἔχει σημασίαν κυρίως ὡς κώλυμα γάμου, πρὸς τοῦτοις καὶ ἐπὶ ἐξαίρεσιν δικαστῶν ἢ μαρτύρων.

Ἀγχιστεῖς τοῦ συζύγου εἰσὶν οἱ ἐξ αἵματος συγγενεῖς τοῦ ἑτέρου συζύγου.¹ Ἄλλ' οἱ συγγενεῖς ἐκ τοῦ συζύγου πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἑτέρου δὲν εἶνε πρὸς ἀλλήλους συγγενεῖς.

Τὴν σχέσιν τοῦ συζύγου πρὸς τοὺς κατὸντας τοῦ ἑτέρου συζύγου ἐξ ἄλλου γάμου καλεῖ ἡ γερμανικὴ φρασιολογία ἰδίως Stiefverwandtschaft. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὰς λέξεις μητροῖας, μητροῖα, πρόγονος, προγόνῃ (κοινῶς προγονός, προγόνα). Ἀλλὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀγχιστείας οὐδὲν διαφέρει ἀπὸ τὰ λοιπὰ εἰς αὐτὴν ἐν νομικῇ ἐννοίᾳ].

Ἡ ἀγχιστεία γεννᾶται μόνον διὰ τῆς συνάψεως ἐγκύρου γάμου.²

Ἡ ἀγχιστεία ἐκλείβεται ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ γάμου.

5) Ἐπίσης ΓεΑΚ § 1589.

1) Ν. 4 § 3 Πανδ. 38.10. ... adfinēs sunt xiri et uxoris cognati. [Ἀγχιστεῖς εἰσιν οἱ θυγατεῖς τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναίκος].

2) Ν. 4 § 8 Πανδ. 38.10. Ἐκ τῆς ἀπλῆς μνηστείας δὲν παράγεται ἀγχιστεία § 9 Εἰσηγ. 4.10. Ἡ σχέσις τῶν μεμνηστευμένων χαρακτηρίζεται ὡς ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ adfinitas Ν. 8 Πανδ. 12.4—Ν. 38 § 1 Πανδ. 22.1. Ἄλλως τε ἐν Ῥώμῃ ἠναγκάσθησαν ὡς πρὸς τὸν γάμον νὰ ἀναγνωρίσωσι καὶ serviles adfinitates Ν. 14 § 4 Πανδ. 23.2, πρὸς τοῦτοις καὶ ἐξωγάμους σχέσεις Ν. 4 Κωδ. 5.4.

Κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον παρήγετο καὶ διὰ παλλακείας, ἀδιαφώ-
ρως ἐάν οἱ παλλακευόμενοι ἦσαν σύζυγοι ἢ μή. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν
ἐγένετο δεκτὸν ἐν τῷ κοινοδικαίῳ.³

Ἡ ἀγχιστεία κατὰ τὸ ΡΔ περαιοῦται λυθέντος τοῦ συστήσαντος
αὐτὴν γάμου.⁴ Ἀλλὰ κατὰ τὴν γερμανικὴν ἀντίληψιν δὲν εἶνε τοῦτο
δεκτὸν.⁵ Τοῦναντίον δὲν παράγεται ἀγχιστεία τῶν διεzeugμένων συ-
ζυγῶν πρὸς τοὺς μετὰ τὴν διάζευξιν γεννηθέντας συγγενεῖς τοῦ ἐτε-
ρου συζύγου.

3) Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ὑπελόγιζον βαθμοὺς ἀγχιστείας. Τοῦτο ὁμως ἐγένετο
ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ, ἐνθα ὁ βαθμὸς τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας πρὸς τὸν
σύζυγον ὁρίζει καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀγχιστείας πρὸς τὸν σύζυγον τούτου.
Ἐπίσης ὁ ΓραΚ § 1590 τὸ παλαιότερον κανονικὸν δίκαιον πλὴν τῆς
ἀπλῆς ἀγχιστείας [primi gradus] ἐθεώρει ὡς κώλυμα γάμου καὶ τὴν
affinitas secundi gradus, ἥτοι σχετὶν παραγομένην διὰ τοῦ γάμου πρὸς
τοὺς ἀγχιστεῖς τοῦ συζύγου ἡμῶν, λ. γ. πρὸς τὴν προγόννην τῆς συζύγου
ἡμῶν ἐκ προτέρου γάμου ὡς καὶ τὴν ἀντιστοιχόν ἀγχιστεῖαν tertii gradus
[τριγενείαν]. Οὐχ ἦσαν ὁ Ἰννοκέντιος ὁ Γ' κατήγγησεν ἐν τῇ πετάτῃ Συ-
νόδῳ τοῦ Λατερανοῦ τὸ κώλυμα τοῦ γάμου.

4) Ν. § 1 Πανδ. 3.1. Ἀλλὰ κώλυμα γάμου ἀπετέλεσε καὶ ἡ προτέρα
ἀγχιστεία καὶ ἀφοῦ ὁ γάμος ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο διελύθη, § 6 Εἰσηγ. 1.10.

5) Κατὰ τοὺς Νόμους τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας [καὶ τοὺς Ἑλληνι-
κοὺς] ἐν τῇ ἀστικῇ Δικονομίᾳ ἀγχιστεία τοῦ δικαστοῦ ἢ τοῦ δικαστικοῦ γραμ-
ματέως πρὸς τὸν ἀντίδικον εἶνε λόγος ἐξαιρέσεως τοῦ δικαστικοῦ τούτου προ-
σώπου, καὶ ἐν τῇ ποινικῇ εἰκὴ ἀγχιστεία πρὸς τὸν κατηγορούμενον εἶνε λόγος
ἐξαιρέσεως δικαστοῦ, δικαστικοῦ γραμματέως, ἐνόρκου. Πρὸς τοῦτοις ἀποτελεῖ
λόγον τῆς ἀρνήσεως τῆς μαρτυρίας ἐν τῇ ἀστικῇ καὶ τῇ ποινικῇ εἰκῇ. Οἱ
αὐτοκρατορικοὶ Νόμοι ὁρίζουσιν ὅτι αἱ διατάξεις αὐτῶν χωροῦσι «καὶ ὅταν
ὁ γάμος δι' οὗ συνέστη ἡ ἀγχιστεία δὲν ὑφίσταται πλέον». Τοῦτο δὲν πρέπει
νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰδιορρυθμία, ἀλλ' ὡς ἀναγνώρισις ἀρχῆς, ἥτις νῦν ἔχει γενικὴν
ἰσχύν. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν V σελ. 200.— ΓραΚ § 1590. «Ἡ ἀγχιστεία ἐξα-
κολουθεῖ ὑφισταμένη καὶ ὅταν ὁ γάμος δι' οὗ συνέστη διελύθῃ». [Ἐν] Ἑλλάδι
ὁ Οἰκονομίδης § 191 σημ. 7 καὶ ἡ Νομολογία [345 τοῦ 1898 Ἐφ. Ἀθηνῶν
516 τοῦ 1898 Ἐφετ. Ἀθηνῶν καὶ ἄλλαι] θεωροῦσιν ὅτι μετὰ τὴν λύσιν τοῦ
γάμου ἡ ἀγχιστεία δὲν εἶνε λόγος ἐξαιρέσεως τοῦ μάρτυρος κτλ., διότι, ἀφοῦ
ἡ Πολιτικὴ Δικονομία δὲν ὁρίζει τί ἐστὶν ἀγχιστεία καὶ πότε ἀρκεται καὶ
παύει, ταῦτα θέλουσι ληρῆθαι ἐκ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ἐνθα ὁμως ἡ ἀγχιστεία
παύει ὡμα τῇ λύσει τοῦ γάμου. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην θεωρῶ ἐσφαλμένην.
Ἀληθῶς αἱ εἰσηγήσεις διδάσκουσιν ὅτι ἡ κηδεστία λύεται διὰ τῆς λύσεως τοῦ
γάμου, ἀλλ' αἱ συνέπειαι τῆς κηδεστίας ὑφίστανται κατ' αὐτὰς τὰς Εἰσηγή-

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

§ 5. Έννοια τοῦ γάμου. Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία.

Γάμος εἶνε ἡ νομίμως ἀνεγνωρισμένη πλήρης κοινωνία τοῦ βίου

σεως ὡς κώλυμα γάμου καὶ μετὰ τὴν λύσιν προκειμένου γάμου προγόνος πρὸς πατρίων. Κατὰ τὸ ΡΔ ὁ Α ἡδύνατο νὰ νυμφευθῇ τὴν Β καὶ ταύτης ἀποθανούσης τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Γ, ἥτοι ἡ ὑπάρχουσα ἐκ κηδεστίας δευτέρου βαθμοῦ συγγένεια τοῦ Α πρὸς τὴν Γ δὲν ἦτο κώλυμα γάμου, διότι ἡ κηδεστία ἐλύετο διὰ τοῦ θανάτου τῆς Β. Ἀλλὰ νῦν τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον μετὰ τὰς ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ Κώδικι διατάξεις καὶ τὰς διαφόρους αὐτοκρατορικὰς Νεαράς ἀπαγορεύει τὸν τοιοῦτον γάμον. Ἄρα ἐπεταὶ ὅτι κατὰ τὸ νῦν κρατοῦν Ἑλλην. ἀστικὸν δίκαιον ἡ συγγένεια ἐξ ἀγχιστείας ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτο ἡ ἀγχιστεία αὕτη κώλυμα τοῦ νέου γάμου, ἂν δὲν ἐλογίζετο ὑφισταμένη καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ παραγαγόντος αὐτὴν γάμου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ θεωρητικοὶ δαισμοὶ τοῦ ΡΔ δὲν ἔχουσιν ἰσχὺν Νόμου, ἀλλὰ τοῦναντίον αὐτοὶ πρέπει νὰ συνάγωνται ἐκ τῶν νόμων, ἐπεταὶ ὅτι ὁ βρισμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου ὅτι ἡ ἀγχιστεία λύεται διὰ τῆς λύσεως τοῦ γάμου δὲν ἰσχύει σήμερον ἐν Ἑλλάδι, ἀφοῦ αἱ συνέπειαι τῆς ἀγχιστείας ἐξακολουθοῦσι παραγόμεναι καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου τὸ πρῶτον.

Καὶ κατὰ τὰ Βασιλικά ΧΧVIII Η' 1^ε «Καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἀνδρὸς μέχρις εὐπορίας τῇ νόμφῃ καταδικάζεται· τῆσιν γὰρ πατέρες, ὁ πενθερὸς ἐπέγειν ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ΡΔ καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου παρήγε συνέπειας ἐκ τῆς κηδεστίας· διότι ἐνταῦθα ἡ γυνὴ ἐνάγει μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.— Ἡ 41 τοῦ 1895 ποινικὴ ἀπόφασις τοῦ Ἀρ. Πάγου ἀποφαίνεται ὅτι ἐπὶ ποινικῆς δίκης ὁ πενθερὸς τοῦ κατηγορουμένου ἐξιρεῖται ὡς μάρτυς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς θυγατρὸς τοῦ καὶ γυναικὸς τοῦ κατηγορουμένου, διότι ἡ Ποιν. Δικ. § 114 λέγει ὅτι ἐξαίρεται ὁ πενθερὸς κτλ.» Ἡ ἀπόφασις εἶνε ὀρθή, καθ' ἡμᾶς οἵτινες φρονοῦμεν, ὅτι ἡ λύσις τοῦ γάμου δὲν καταστρέφει τὴν ἀγχιστείαν· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εἶνε ἐσφαλμένη κατὰ τοὺς ἀντιδοξοῦντας διότι, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τὴν ἔννοιαν τῆς κηδεστίας παρέχει τὸ ἀστικὸν δίκαιον καὶ ἐὰν δεγθῶμεν (κατὰ τοὺς ἀντιδοξοῦντας) ὅτι τὸ ΡΔ δὲν ἀναγνωρίζει κηδεστείαν μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, τότε καὶ τὸ τοῦ ἄρθρ. 114 Ποιν. Δικ. πενθερὸς κτλ. νομικῶς θὰ ἐδῆλου μόνον τὸν ὄντα ἀνιόντα ἐκ κηδεστίας

ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς.¹

Τὴν βάσιν τοῦ γάμου ἀποτελεῖ ἡ φυσικὴ σχέσις τῶν φύλων καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συνενώσεως αὐτῶν χάριν συντηρήσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλ' ἡ σχέσις αὕτη καθίσταται γάμος μόνον διὰ τοῦ δικαίου. Γάμος συνίσταται μόνον, ὅταν ὑπάρχωσιν αἱ νόμιμοι αὐτοῦ προϋποθέσεις καὶ τηρηθῶσιν οἱ τύποι, οὓς ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον. Τότε μόνον ἐπέρχονται τὰ νομικὰ ἀποτελέσματα τοῦ γάμου, ἰδίως τὸ σημαντικώτατον, ἡ νομιμότης τῶν διὰ τῆς σχέσεως γεννηθέντων τέκνων καὶ ἡ ὑπαγωγή τῶν τέκνων τούτων ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς.

Ὅθεν ὁ γάμος εἶνε νομικὸς θεσμός, καὶ διὸ ὁ σπουδαιότατος πάντων τῶν θεσμῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὅτε ἀποτελῶν τὴν βάσιν τῆς ὁργανώσεως τῆς ἀστικῆς κοινωνίας.^{2,3}

ἐφ' ὅσον ὑφίσταται κηδεστία. — Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ καίμενον τοῦ ἄρθρ. 114 Ποιν. Δικ. διαφέρει τοῦ ἄρθρ. 324 § 6 Πολ. Δικ., διότι τὸ μὲν 114 λέγει «ἀνὴρ καὶ γυνή, πενθερὸς καὶ πενθερά κτλ.», ἐφ' τὸ 324 λέγει «σύζυγοι ἀδιζευκτοὶ ἢ διεζευγμένοι», ἥτοι ἐν μὲν τῷ 114 οὐδεμία διάστιξις γίνεται ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή εἰς τὰς τῶν τοιούτων ἡ ὑπῆρξαν ἄλλοτε καὶ πρὸς τούτους ἐξομολογούνται οἱ λοιποὶ κηδεσταί. Ἐνῶ τὸ 324 περὶ μὲν τῶν συζύγων λέγει ρητῶς ὅτι εἴτε νῦν εἴσι τοιούτοι εἴτε ἄλλοτε ὑπῆρξαν καὶ νῦν εἴσι διεζευγμένοι, ἐνῶ ἐπὶ τῶν κηδεστῶν δὲν ἀναφέρει καὶ τοὺς δύο τούτους τρόπους, δηλ. τὸ παρὼν καὶ τὸ παρελθόν. Γ. Δουβουν].

1) Ν. 1 Παῦδ. 32. 2) Μοδεστίνος. Nuptiae sunt conjunctio maris et femina et consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio. [Γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνένωσις καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία]. Τὸ γαμικὸν δίκαιον τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπομένως ἀπάντων τῶν χριστιανικῶν λαῶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς μονογαμίας. Ἀληθῶς ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Κράτει παρὰ τὸν Ν. 2 Κῶδ. 5, 5 διετηρήθη ἐπὶ πολλῶν φύλων ἔθος πολυγαμίας. Καὶ ὁ θεσμὸς αὐτοῦ δοκιμαστικοῦ ἔτους ἐν Αἰγύπτῳ δὲν κατηργήθη τελείως ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐννοίας τοῦ γάμου.

2) Ὁ γάμος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς μέγα ἀγαθόν. Ἐντεῦθεν δὲ ὠνόμαζον προτέλειαν τὴν πρὸ τοῦ γάμου ἐργίην, καθ' ὅσον ὁ γάμος ἐλογίζετο ὡς τέλος· ἥτοι εἰς τὴν τελειότητα ἄγων Ὁ γάμος ἦτο κατ' ἐξοχὴν θρησκευτικὴ τελετή, ἐντεῦθεν καὶ Ζεὺς τέλειος καὶ Ἡρὰ τελεία ὡς προστάται τοῦ γάμου. Τέκνα μὴ ἐκ γάμου προϊόντα ὡς μὴ γεννηθέντα κατὰ τοὺς θρησκευτικούς τύπους ἦσαν ἀνίκανα, ὅπως προσφέρωσι τὰ ἐπικήδεα ἱερὰ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ οὕτως ὁ οἶκος ἡρσημῶτο. Οἱ δὲ ἡθικολόγοι Ξενοφῶν, Ἀριστοτέλης καὶ Πλούταρχος ὀρίζουσι τὸν γάμον ὡς κοινωνίαν παντὸς τοῦ βίου.

Ὁ Δημοσθένης ὀνομάζει τὸν γάμον συνάλλαγμα [Δημ. κατὰ Ὁ. η. 1

Οἰκογενειακὸν δίκαιον

Ἀλγῶς ἐν τῷ μεσαίῳνι ἡ Πολιτεία μὴ πῶ ὥοιμος πρὸς πλήρη νοκίαν καὶ κακίαν οὐκ ἔστιν ὡς οὐκ ἔστιν ὡς οὐκ ἔστιν ὡς οὐκ ἔστιν

§ 21). Τὸ Μέγα Ἐπιμελετικὸν παράγει τὸν γάμον ἐκ τοῦ δαμῶ καὶ δαμῶς ἵππεν γίνεται δαμὸς καὶ γάμος ὁ δαμῶς τῶν θηλειῶν. Ὁ δὲ ἄλλος φαίνεται, ὅτι παράγεται ἐκ τῆς σανακτικῆς ρίζης *lam*, ἥτις σημαίνει *domare*, ἐξοικεῖν καὶ ὑποδάσκειν ἐν παλαιότατοις χρόνοις δὲ ἀπαγῆς τέλει τοῦ γάμου.

Ἡμεῖς ἡλικία πρὸς γάμον εἶνε παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι τῶν μὲν θηλειῶν τὸ 12 ἔτος τῆς ἡλικίας (ἐπιγραφή Γόρτινος), τῶν ἀρρένων μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς ἀγέλας, ὅποτε ἐγίνοντο ἄρσμεῖς, ἦτοι μετὰ τὸ 16 ἔτος. Κώλυμα γάμου ἦτο ἡ ἐπιτροπεία, ἥτοι ὁ νόμος τῆς ἐπιτροπευομένης πρὸς τὸν ἐπιτρόπον καὶ τὸν τοῦτου παῖδα.

Ἐν Ἀθήναις ἔρχεν ἡ πολυγαμία ἢ ἡ μονογαμία; Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα. Σπάρτατοι συγγραφεῖς ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ἤδυντο ὁ Ἀθηναῖος νὰ ἔχη δύο γυναῖκας συζύγους, ἄλλοι δὲ μίαν μόνον θεωροῦμεν ὁρθότερον τὸ δεύτερον. Ὑπάρχουσι παραδείγματα Ἑλλήνων συνελθόντων εἰς γάμον πρὸς δύο γυναῖκας, οἷον ὁ Πάριος πρὸς τὴν Μήδειαν καὶ εἰτα τὴν Γλαύκην, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν ὑφίσταντο ἔγχυροι καὶ οἱ δύο γάμοι, ἀλλ' ἐπὶ ἑνὶ διαζεύξει ὡς πρὸς τὸν πρῶτον γάμον ἀποσπένοντος ἀπλῶς τοῦ ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα. Ὁ Σικυρῆς λέγεται ὅτι ἔχε δύο γυναῖκας, Μυστὴ καὶ Ξανθίππην, ἥτοι θεωρεῖται θεωρεῖται Ζαῖνι. Ὁ Εὐρύπιδης ὡσαύτως φέρεται ἔχειν δύο γυναῖκας. Ἀλλ' εἶνε πιστέυον, ὅτι διμσονόμος ποιητὴς μὴ ἀκούμενος εἰς μίαν συμφορὰν ἤθελεν ἔχειν δύο; Ἀλλὰ καὶ ὁ στίχος τῆς Ἀνδρομαχῆς τοῦ Εὐριπίδου οὕτως γὰρ καλὸν δοσεῖν γυναῖκα ἄνδρα ἐν ἡλικίᾳ ἔχειν ἀποδείκνυσι τὸ φεῦδαι τῆς παραδοσεως. Ὁ Χαρωνδᾶς ἐν Θουρίῳ ἐπέθηκε τὴν στήθεσιν τῶν πολιτικῶν δικαιομάτων εἰς τὸν χῆρον, ὅστις ἔχων τέκνα ἐκ τοῦ πρώτου γάμου συνήπτε νέον γάμον.

Ἐν Σπάρτῃ κατὰ ρητὴν τοῦ Ἡρόδοτου μακρυταίαν δὲν ἐπετρέπετο ἡ διγαμία. Ἀλλὰ πλὴν τῆς νομίμου συζύγου, ἥτις ἦν αὐτὴ καὶ ἐγγυητὴ, ὑπῆρχον καὶ αἱ πάλλακαι. Ἐνίστε καὶ τὰ ἐκ ταύτης τέκνα ἐθεωροῦντο ὡς γνήσια. Αὕτη ὡρεῖται σεβασμὸν τῆς γαμικῆς πίστεως, ἀλλὰ δὲν ἔφερε προίκα. Αἱ γαμεταὶ γυναῖκες οὐκ ἔρχονται ἐπὶ τὰ δεῖπνα μετὰ τῶν ἀνδρῶν, οὐδὲ συνδινεῖν ἀξιοῦσι μετὰ τῶν ἀλλοτρίων. Ἐνὶ αἱ πάλλακαὶ ποιοῦσι ταῦτα. Τὰς μὲν ἐταῖρας ἡδονῆς ἐνεκεν ἔχομεν, τὰς δὲ πάλλακας ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν τοῦ σώματος θεωρεῖται, τὰς δὲ γυναῖκας τοῦ τεκνοποιεῖσθαι γνήσιως καὶ τῶν ἐδὼν φύλακα πιστὴν ἔχειν. Ἡ ἀγαμία ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν Σπάρτῃ ἐπιμωρεῖτο ὑπῆρχε γραφὴ ἀγαμίου. Ὁ ἀγαμὸς ἀπεκλείετο τῆς ἐρατῆς Γυμνοπαιδιῶν κτλ. Τούναντιον ἐν Ἀθήναις οὐδεμία ποιητὴ τῆς ἀγαμίας ἀπάντη, ὁμοίως δὲ Σίλων εἶπε: ἀχαλεπὸν φορτίον ἡ γυνή.

Ἐν Ὀμηρικοῖς χρόνοις ὁ μνηστὴρ προσφέρει ἑνᾶ, ἥτοι δῶρα πρὸς τὸν πενθερὸν [ἄνδρα ἢ ἀνὸς = χρεστά].

Ὁ γάμος συνήπτετο διὰ τῆς ἐγγυήσεως, ἥτοι ὁ κύριος καλούμενος τῆς γυναικὸς ἤγγα ταύτην πρὸς τὸν μνηστὸν. Ἡ συναινεσις τῆς γυναικὸς δὲν ἦτο

ἐπιγνώσων τῶν καθηκόντων αὐτῆς, ὑπέβαλε τὸ προσωπικὸν γαμικὸν δίκαιον ἐντελῶς ὑπὸ τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ γάμος κατὰ τὸ καθολικὸν δόγμα [καὶ κατὰ τὸ ὀρθόδοξον] ἀποτελεῖ μυστήριον. Ὅθεν τὸ κανονικὸν δίκαιον ἐρρυθμίζε τὴν σύναψιν καὶ διόλυσιν τοῦ γάμου, ἐρρυθμίζε τὰς γαμικὰς διαφορὰς ὡς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, καὶ ἤξιον ἀποκλειστικῆν δικαιοδοσίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐπὶ τῶν γαμικῶν ὑποθέσεων. Πάντα ταῦτα ἀπολύτως διείπον τὴν Μεσαιωνικὴν Πολιτείαν.

Ὁ προτεσταντισμὸς ἀληθῶς ἀπέρριψε τὴν ἐννοίαν τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου καὶ ἀνεγνώρισε τὸν κοσμικὸν χαρακτήρα αὐτοῦ. Οὕτως ἡ προτεσταντικὴ ἐκκλησία διετήρησεν ἀρχικῶς κρίσιμον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῇ διερρυθμίσει τοῦ προσωπικοῦ γαμικοῦ δικαίου. Ἐκ τῶν ἰδεῶν

ἀναγκαῖα. Ἐγένετο ἡ ἐγγύησις ἐνώπιον μαρτύρων. Ἡ ἐγγύησις εἶνε τὸ πολιτικὸν μέρος τοῦ γάμου, ὃ δὲ γάμος τὸ θρησκευτικὸν διὰ τελετῆς καταλήγον εἰς τὴν *corula carnalis*. Οἱ λαμπροὶ γάμοι ἐτελοῦντο ὡς. Ἦγετο ἡ νύμφη ἐκ τῆς οἰκίας τῆς εἰς τὴν τοῦ γαμβροῦ ἐφ' ἄρματος καθήμενη αὐτῇ καὶ ὁ γαμβρὸς ἐν ἤχοι αὐλῶν καὶ ἀκούμενου τοῦ ὕμνου. Εἶτα ἐπηκολούθη γεῦμα, μετ' ὃ ἡ νύμφη ὠδηγεῖτο εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον ὑπὸ τῆς νυμφευτρίας οὗσης προσδύτιδος γυναικός.

Ὁ γάμος ἐνεγράφετο εἰς τὰ βιβλία τῶν φακέλων καὶ ἐγένετο *thura* ἀναμάζετο ἡ ἐορτὴ γαμηλία.

Ἡ ἐγγύησις ἐγένετο πολλάκις ἀνῆθου αὐτῆς τῆς κόρης. Οὕτως ἡ ἀδελφὴ τοῦ Δημοσθένους ἡγγυήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς πενταετῆς οὖσα καὶ ἐδόθη καὶ ἡ προῖξ πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἡ δὲ μετάδοσις αὐτῆς εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον ἐμελλε νὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἡβὴν, ἡ ὅπως ὁ Δημοσθένης λέγει μετὰ 10 ἔτη. Τοιοῦτον ἔθιμον ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι.

Σημειωτέον ὅτι δασαίς ὁ ἀποθανὼν διὰ διαθήκης υἱοῦται υἱόν, οὗτος ὤφειλε νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ ἀποθανόντος.

Ὁ γάμος μεταξὺ ἀδελφῶν ὁμοπατρῶν ἐπετρέπετο· οὐχὶ ὅμως καὶ ὁμομητρῶν. Ὁ Πτολεμαῖος ἔγημε τὴν Ἀρσινόην ἀδελφὴν ἀμφοτέρωθεν. Ὁ Κίμων τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἑλπινίχην. Ὁ υἱὸς τοῦ Θεμιστοκλέους Ἀρχέτολις τὴν ὁμοπατρῶν ἀδελφὴν Μνησιπτολεμάν. Κατὰ Πausanίαν Ὁ Πτολεμαῖος Ἀρσινόης ἀδελφῆς ἀμφοτέρωθεν ἐρασθεὶς ἔγημεν αὐτὴν παρὰ τὰ Μακεδονικὰ νόμιμα, συμφώνως ὅμως πρὸς τὰ Αἰγυπτιακὰ νόμιμα.»

3) Κατὰ Σαβινὸν «ἡ νομικὴ ὥσις τῆς φύσεως τοῦ γάμου εἶνε ἡ ἀσημαντοτέρα, διότι ἡ σπουδαιότερα ἀνήκει εἰς σφαίραν διαφορῶν τῆς τοῦ δικαίου». Τοῦτα ἐπανελήφθη ἀπειράκις· ἀλλ' εὐλόγως ἔφερε κατὰ τοῦ Σαβινὸν ἀντιρρήσεις ὁ Brinz.

αὐτῆς προέκυψε προτεσταντικὸν γαμικὸν κοινοδικαίον ἐφαρμοζόμενον οὐ μόνον ἐπὶ προτεσταντῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων μὴ καθολικῶν.

Ἡ σημερινὴ γερμανικὴ Πολιτεία ἀξιοῖ νὰ ἔχῃ αὐτὴ ἀποκλειστικῶς τὴν περὶ γάμου νομοθεσίαν καὶ τὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ γαμικῶν διαφορῶν. Ἀπὸ τῶν ἰδίων τούτων ὁρίζεται ὁ αὐτοκρατορικός Νόμος τῆς 6 Φεβρουαρίου 1875 περὶ ληξιαρχικῶν πράξεων τῆς καταστάσεως τῶν προσώπων καὶ περὶ συνάψεως γάμου.

α) Οὗτος ρυθμίζει : Τὴν σύνταξιν τοῦ γάμου ἀνεξαρτήτως τῆς συμπαράξεως ἐκ τῆς ἐκκλησίας.

β) Περὶ τῶν γαμικῶν διαφορῶν δικάζουσι τὰ κοσμικὰ δικαστήρια καὶ μόνον τούτων ἡ ἀπόφασις εἶνε ὑποχρεωτικὴ διὰ τὴν Πολιτείαν.

§ 6. Ἡ προσωπικὴ θέσις τῶν συζύγων.

Κατὰ τὸ παλαιὸν ΡΔ ὁ σύζυγος εἶχε γαμικὴν ἐξουσίαν (manus) ἐπὶ τῆς συζύγου οὕτως, ὥστε ἡ περιουσία αὐτῆς συνεχωνεῖτο ἐν τῇ τοῦ ἀνδρός, τὰ ἀποκτώμενα ὑπ' αὐτῆς ἀνήκον αὐτῇ, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου αὐτῆς εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου.

Τὸ νεώτερον ΡΔ οὐδὲν περιεχεῖ ἐκ τῆς manus, μὴ ἀναγνώριζον ἀνδρικήν ἐξουσίαν. Παράγνωνόζει τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων ὁ νεωστὶ ἀρνηθεὶς τοῦτο [ὁ Brinz] καὶ ἰσχυρισθεὶς ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ κα-

4) Τὸ προτεσταντικὸν γαμικὸν δίκαιον ἐφαρμόζεται ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐπὶ γάμων τῶν Ἰουδαίων, Γερμ., Ἀκυρωτικὸν V σελ. 177. Ἐπὶ τῶν γάμων μεταξὺ καθολικῶν καὶ μὴ καθολικῶν τουλάχιστον κατ' ἀρχὴν ἴσχυει δι' ἕκαστον τῶν νομφευομένων τὸ προσωπικὸν γαμικὸν δίκαιον τῆς θρησκείας αὐτοῦ. Γερ. Ἀκυρωτικὸν XII σελ. 235. Πρὸς τὴν γερμανιστὴ δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Zeitschrift für internationales Privatrecht τοῦ ἔτους 1897 σελ. 17 τοῦ Γεωργίου Δυοδουνιώτου. Die Eheschliessung zwischen Inländern und Ausländern nach griechischem Recht.

5) Ἐν τῷ ΓρΑΚ τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ 4 βιβλίου ἐπιγράφεται : Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἡλικία καὶ ὁ § 1588 ἐρρίκει αὐτὴν ἐκκλησιαστικῇ ὑποχρεώσεως ὡς πρὸς τὸν γάμον δὲν θινόνται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ τμήματος τούτου.

1) Ὅτι manus καὶ γάμος ἀρχικῶς ἐκαστοῦ ἑαυτοῦ θεωρεῖται ὡς ἀναμφισβήτητον. Τὸ αὐτὸ ἐπιχειρήμα ὅτι τοῦτο εἶνε ὅτι, ὅταν ἐνομαρνεύεται filius familias, ἡ manus ἐκπέμπεται τῷ ὑπερσυστῇ ὡς καὶ οὐχὶ τῷ ἐξουσιαστῇ πατρί. Γάλου Εἰσγρ. I § 159. Τὸ αὐτὸ εἴρηκεν ἰδίως ὁ Brinz. Ἡ manus fiducia οὐσα, ἥτις προφανῶς δὲν ἦτο τι ἀρχικόν, εἶνε ἀνευ σημασίας διὰ τὸν θεμελιώδη χαρακτῆρα τοῦ θεσμοῦ.

λουμένον ἐλευθέρου γάμου ὑπάρτατο ἀνδρική ἐξουσία ἐπὶ τῆς συζυγίου, ἢ καὶ ἀσθενεστέρα τῆς παλαιᾶς manus.

Μᾶλλον δὲ οἱ σύζυγοι τελοῦσιν ἐν κοινοῖς ἀνεγνωρισμένῃ ἐξαρτήσῃ· ἀλλ' ὁ σύζυγος ἔχει τὴν ἀρχηγίαν τῆς συζυγικῆς κοινωνίας.² Τὸ τοιοῦτον ἀναφίνεται εἰς τοὺς ἐπομένους κανόνας.

1. Ἡ σύζυγος λαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ ἀνδρός, διατηροῦσα αὐτὸ καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου μέχρι τῆς τυχόν ἀνανυμφεύσεως.³

2. Ἐν κοινοῖς ἐννοίᾳ ἔχει τὴν κατοικίαν τοῦ ἀνδρός καὶ ἂν πραγματικῶς κατοικῇ ἄλλοθι. Πρέπει νὰ ἀκολουθῇ αὐτόν. Τοῦτο καὶ ὅταν ὁ ἀνὴρ καταλείπῃ τὴν κατοικίαν, πλὴν ἂν ἡ γυνὴ ἔχῃ ἰδιαιτέρους λόγους ἵνα τηρήσῃ τὴν παρότεραν κατοικίαν.⁴

Ὁ σύζυγος ἔχει τὸ interdictum de uxore exhibenda et du-

(ἐπιτήρησις) καὶ συνεπὶ τὴν ἀνάγκην εἶναι ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ ἀνδρός.

2) Περὶ ἐκείν. Γρ.Α.Κ. § 1354. Ὁ ἀνὴρ ἀποφασίζει ἐπὶ πάντων τῶν ὑποθέσεων τῶν ἀφορῶν τὸν καιρὸν ἐγγάμου βίου καὶ καθορίζει ἰδίως τὴν κατοικίαν καὶ τὸν τόπον τῆς οἰκίσεως. Ἡ γυνὴ δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ὑποταγῇ τῇ ἀπόφασιν τοῦ ἀνδρός, ὅταν ἡ ἀπόφασις παρίσταται ὡς κατάχρησις τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ.

3) Ν. 18 Κδδ. 12. 1. Καὶ ἡ διεζευγμένη σύζυγος, ἡ οὖσα ὑπάκουε τοῦ διαζυγίου, διατηρεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὸν Γρ.Α.Κ. § 1335: «Ἡ σύζυγος διατηρεῖ τὸ οἰκονομικὸν ὄνομα τοῦ ἀνδρός». Οὐχ ἦτον ἡ § 1577 περιέχει εἰδικὰ διατάξεις διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς διαζεύξεως.

4) Ν. 65 Πανδ. 5. 1—Ν. 28 § 3 Πανδ. 50. 1. Γερμ. Δικονομία § 17. Γρ.Α.Κ. § 10.

5) Ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ περιέρχεται σὺν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ὡς φορέοικος. Ἀλλ' ὅταν ἀναγκάζωσιν αὐτὸν τὰ ἐπ' ἀγγελμα ἢ ἄλλοι εὐλογοὶ σκαποὶ ἢ αὐτὴ ἀλλάσῃ πολλάκις διαμονήν, πρέπει νὰ ἀκολουθῇ αὐτόν. Ἡ γυνὴ δὲν ὑποχρεοῦται ὑπὸ πάντων περιστάσεων νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἀνδρα εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν. Ἰσχύει ἡ σύμβασις μεταξὺ συζύγων, καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἀρχικὴν κατοικίαν ἀνευ συναίνεσως τῆς γυναίκος· Ἡ πρᾶξις θεωρεῖ τὰς τοιαύτας συμβάσεις ὡς τὰ πολλὰ ἐγκύρους, ἂν καὶ φέρωσιν αὐτὰς ὡς ἀπὸ καθαρᾶς θεωρητικῆς ἐπόψεως προσβαλλούσας τὴν φύσιν τοῦ γάμου. Οὐχ ἦτον πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν πράγματι ὑπάρτῃ ἐγκυρὰ δικαιώματα τῆς γυναίκας, λ.χ. ὅταν ὁ ἀνὴρ θέλῃ νὰ ποιήσῃται ἐμπορικὸν καταστήματός, ὅπου ἔχει ἡ γυνὴ. Ἡ σύμβασις δὲν εἶνε ὑποχρεωτική, ὅταν μεταβολαὶ τῶν πραγματικῶν γεγονότων καθιστῶσιν εὐκαταίαν τὴν ἀλλαγὴν τῆς κατοικίας. Περὶ. Γερμ. Νομολογία.

cenda κατὰ τρίτων, οἵτινες παρεκρυσταίνουσιν τὴν γυναῖκα καὶ ὁμολογῶντες κατὰ τοῦ πατρὸς καὶ κατὰ τῆς μητρὸς τῆς γυναίκας.⁶

Κατὰ τῆς γυναίκας ἐν τῷ ΡΔ ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχει ἀγωγὴν, ἵνα ἐξαγαγάσῃ αὐτὴν εἰς συμβίωσιν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ Γερμανικὸν κοινοδικαίον ἕκαστος τῶν συζύγων ἔχει ἀγωγὴν πρὸς παλινθρόωσιν τοῦ συζυγικοῦ βίου.⁷

3. Ἡ γυνὴ ἀποκτᾷ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς ὅσα κερδαίνει διὰ τῶν οἰκιακῶν καὶ κοινῶν ὑπηρεσιῶν.⁸ Τοῦναντίον τὰ αὐθιγὰ βιομηχανικὰ ἢ καλλιτεχνικὰ κέρδη ἀνήκουσιν αὐτῇ.

4. Κατὰ τὸ ἔθιμον τοῦ κοινοδικαίου ὁ σύζυγος ὑποχρεοῦται πρὸς διατροφὴν τῆς συζύγου.⁹

6) N. 2 Παρ. 43.30—N. 11 Κωδ. 5.4.

7) Πρβ. Γερμ. Ἀστ. Δικ. § 568 καὶ 774. Windscheid § 490 σημ. 2.

8) N. 48 Παρ. 38.1. Τοιαύτη εἶνε ἡ Πράξις τοῦ Γερμ. κοινοδικαίου. Ὁ ΓρΑΚ § 1356 λέγει· «Πρὸς ἐργασίαν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ καταστήματι τοῦ ἀνδρὸς ὑποχρεοῦται ἡ γυνή, ἐρ' ὅσοι κατὰ τὰς σχέσεις καθ' αἷμα ζῶσιν οἱ σύζυγοι τοιαύτη δύνανται εἶναι τὴν σύμφωνον». Ἀλλὰ φυσικὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ σωματικαὶ καὶ αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις τῆς γυναίκας καὶ αὐταὶ αἱ πρὸ τοῦ γάμου γεινόμεναι συμφωνίαι.

9) Ἀ-λόγιστος ἀξίωσις τῆς γυναίκας κατὰ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς συντήρησιν ἀνάλογον τῆς κοινωνικῆς θέσεως ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς θεωρίας [Windscheid § 491] καὶ τῆς Πράξεως, καίπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν Πηγῶν μὴ δυναμένη νὰ στηριχθῇ. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1360 οὐ μόνον ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἀλλὰ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ ὀφείλει νὰ παράσχῃ διατροφὴν. [Ἐν τῷ ἑλλην. δικαίῳ ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται εἰς διατροφὴν τῆς γυναίκας, ἥτις ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχει καὶ ἀγωγὴν κατ' ἀναλογίαν τοῦ χωρίου τῶν Βασιλικῶν XXVIII Η' κβ' θέμα 8. α. Εἰ μὲν τοι μὴ λύει [ὁ ἀνὴρ] τὸν γάμον, ἀλλὰ περιφρονεῖ τῆς γυναίκας [μεινόμενης] μηδεμίαν αὐτῆς φροντίδα ποιούμενος καὶ τῇ προικί κατακέχρηται, ἅδειαν ἔχει ὁ κούρᾳ καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς προσιέναι τῷ ἀρμόδιῳ ἄρχοντι καὶ ἀναγκάζειν τὸν ἀνδρα τρέφειν αὐτὴν καὶ φροντίζειν τῆς ἰατρείας αὐτῆς καὶ ἀπὸ πρὸς παραλείπειν τῶν τῷ ἀνδρὶ πεπόντων πρὸς τὸ ποσὸν τῆς προικὸς. Ὁ ἄλλ' ἀκούσως ἐκ τοῦ χωρίου τούτου προκύπτει, ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ περιθάλψεως τῆς γυναίκας ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς προικὸς ἢ περὶ διατροφῆς ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς. ὅθεν φρονῶ ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο δὲν χρησθεῖ ἀγωγὴν, ὅταν ἡ γυνὴ δὲν εἴχῃ προικα. Τοῦναντίον κυρίως διατροφὴν, ἥτοι ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς, χρησθεῖ τὸ ἄρθρ. 683 ἐδ. 5 Πολ. Δικον. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ Δικονομία κυρίως τὴν δικονομικὴν ὄψιν τῶν ζητημάτων ἐξετάζει καὶ δὲν ἀναγράφει καὶ ὅσας τὰς οὐσιαστικὰς δικαίου, οὐχ ἥττον ἢ ἡμετέρα Δικονομία πολλάκις περιέχει τοιοῦτους κανόνας, καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ δὲ πρέπει γὰρ δε-

Ἡ πατρική ἐξουσία ἐπὶ τῆς θυγατρὸς· δὲν ἀποσβέννυται καθότι
 ΡΔ διὰ τῆς νυμφεύσεως αὐτῆς. Τούτωντι κατὰ τὸ καινὸν καὶ νῦν καὶ
 τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ἀποσβέννυται. Ἄρ' ἑτέρου ἡ σὺζυγος αὐτῆς ἀν-
 ῥηλικὸς τελεῖ ὑπὸ ἐπιτροπείαν καὶ πρὸ ἐγγαμίου.^{10, 11} [Κατὰ τὸ ἑλλ. δίκ.
 ἡ ἀνῥηλικὸς σὺζυγος τελεῖ ὑπὸ κηδεμονίαν τοῦ πατρὸς καὶ ἐν ἑλλείψει
 τούτου τοῦ συζύγου].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΝΑΨΙΣ ΚΑΙ ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

§ 7. Μνηστεία.

Μνηστεία (sponsalia), καλείται η άμειβλή υπόσχεσις μέλλοντος γάμου.¹

10) Κατά τὸν ΓρΑΚ 2 1626 ἡ πατρική ἐξουσία δὲν λύεται διὰ τοῦ γάμου τῆς θύγατρος, ἀλλὰ πρὸ 2 1633, 1661. [Καὶ κατὰ τὸ ἐλλήν. δίκαιο (Νόμος περὶ ἐπιτροπείας) ὁ γάμος ἐπὶ ἀνάγκῃ γεραιωμένον].

11) Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Γερμ. Αυτοκρατορίας [καὶ τὸ ἑλλην.] ἡ πύλατος
ἔχει τὴν ἰθαγένειαν τοῦ ἀνδρός

4) Η ἀποκατάστασις περὶ συνάφειας καὶ λύσεως τοῦ γάμου οὐκ ἐπιτίθεται ἐν Γερμανίᾳ συνθήκῃς· ἐν τῇ συστάσει τοῦ ΡΑ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκληρησιαστικῇ οὐ-
καίῳ. Τοῦτο δὲ ἐξ ἱστορικῶν λόγων. Ἀλλ' οὕτω τὰ σημερινὰ εὐκαίριον μένει
σκοτεινόν. Ὅθεν συνοπτικῇ πραγματεία εἶνε ἀναγκαζομένη, εἰς ἡλίκην νὰ
λάβωμεν γενικὴν ὄψιν τοῦ σπουδαίου θεμίου τοῦ γάμου.

2) N. 1 Πινδ. 23.4 Φλωρεντίνος: Sponsalia sunt mentio et repromissio nuptiarum futurarum. [Μνηστεια ἐστὶ μνήμη καὶ ὑπόσχεσι μελλόντων γάμων]. Ὁ Mommsen ἀντὶ mentio ἀναγινώσκει conventio, ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ θέλει ἡ repromissio, ἣτις σημαίνει ὅτι καὶ ἡ conventio ; Ὁ mentio βεβαίως ὑποδεικνύει τὴν κήτησιν εἰς γάμον, ἣτις συνήθειά να γίνεται διὰ προσθεῖας τοῦ μνηστῆρος, repromissio δὲ τὴν ἀποσχὴν τῆς νύμφης ἢ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. [Κατὰ τοῦ Mommsen καὶ ἡ αὐθεντία τῶν Βυζαντινῶν XXVIII A. α' ὁ Μνηστεια ἐστὶ μνήμη καὶ ἀπαγγελία τῶν μελλόντων γάμων: Ἐνθα μνήμη σημαίνει ἀπλῶς αὐτόμνησιν, ἣτοι οἱ μελλόντες μνημονεύουσι καὶ ὑπόσχονται ὅτι θὰ χάμουν γάμον. Γεωσ. Διοβ.].

Προσπαθούμεν δ' εἶσιν ἡ πᾶρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἀγλαΐαις βοῦ-
λῃσι,³ ἢ ἐν γένει ἰκανότης πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν τῶν μηχανηθέντων
τῶν καὶ ἡ ἰκανότης αὐτῶν, ἵνα τοὺς παχιστάς ἐν τῇ μέλει οὐκ ἐκ-
ψῶσι ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους, τὸ τέλος δ' ἀναλυσίς τῶν ἐχθρῶν καὶ
τῶν ἐπιπροσῶν, ἐφ' ὅσον κατὰ λόγον διὰ τῆς συνέπειν τοῦ γάμου ἀπαί-
τεῖται ἡ συνείνους τοῦτων, ὅτι νομοθετῶντες οὐκ ἀποβήνυσθαι οὐκ ἐξ

11. Σπουδαίον πρόβλημα ἐν τῷ ζήτημα τοῦ τύπου. Πολλοὶ λόγοι μάχονται ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῆς σοβαρᾶς μνηστειᾶς ἀπὸ τῆς ἀπλῆς παιδείας διὰ τοῦ ὡριθεμένου τύπου. Ὁ γὰρ ὡριθεύων τύπος ἐστὶν ὁ ἀπὸ τῆς ἀπλῆς παιδείας ἀποχωρεῖν.

Ἀλλ' ὅπου ὁ Νόμος ἀπαίτει τύπον, σὺ μὲν ἔχοντα ὀσχυρόν ἔρεσμα εἰς τὰ ἔρη τῶν λαῶν, αἱ δὲ ἀποκρίσεις θεοῦ σου καί ναι εὐκόλως ἀνεφάρμοστοι, διότι αἱ μνήστεαι στήθεζόνται ἐπὶ τῆς πεποιθήσεώς σου·

Ἐν Ῥώμῃ αἱ μνηστεῖαι ἐγίνοντο ἀτύπως, τοιαυτὰ δὲ παρέρειναν καὶ ἐν τῷ κοινῷ καίῳ. Τούτων αἰὼν ἡ τήρησις τυπῶν ἦτο ἀρχαία γερμανικὴ νόμιχῃ συνήθεια καὶ εἰς οὐδὲν καὶ νῦν ἐστὶ πολλὰ χροῖον ἐν ταῖς οἰκαίαις τῶν γερμανικῶν Κρατῶν ὅρος τοῦ κύρους τῆς μνηστείας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐδάφει τῶν δικαίων τούτων εἰσέλθοντες αἱ ἀτυπιαὶ μνηστείας καὶ ἀποτελοῦσι στενοὺς κοινωνικὰς καὶ θρησκ. σχέσεις πρὸς τὴν ἰννοία τῶν μνηστῶν καὶ κατὰ τὴν πρῶτην ἀνάγκην αὐτῶν ποτὶ τοὺς ἄλλους.

2. Το κέρρον ζήτημα ἐπὶ μνηστείᾳ εἶναι ἀνθεὶ κατὰ πόδον ἢ ἐκ
τλήρωσις τῆς μνηστείας δύναται νὰ ἐκδοθῇ ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ
ἂν ἐκ τῆς διαρρήξεως τῆς μνηστείας γεννᾶται ἀγωγή ἀπαζημιώσεως.

3) 'Η μνηστεια πρέπει να ~~απορριφθ~~ απορριφθούν από τον ~~αρχηγό~~ αρχηγό της βουλής προς τρεις αδελφούς της βουλής, να συμπεριβή μίαν τούτων, ~~πέντε συνολικά~~ μνηστεια, όταν ή μία ή πάσαι απαντήσας ~~κατά τον~~ κατά τον νόμο.

4) Ο όριζμός του Ν. 14 Παρ. 23:1, καθ' όσον αφορά από το 7 έτος ήδυναντο εγκύβισιν να μνηστευθώσιν, έτήρηθη εν τῷ κανονικῷ δικαίῳ τῆς Δικτῆς ἐκκλησίας. Οὐχ ἦσαν πολλοὶ θεμεριοῦσι τοῦτόν εἰς μὴ πρακτικῶς ὁρῶντάς ἐν Γερμανίᾳ. In integrum restitutio κατὰ τῶν μνηστειῶν ἐνεκὸν ἀνηλικιότητος ἐπιτρέπεται. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀνήλικος μνηστήρ κατέστησεν ἔγκυον τὴν μνηστῆρά ἢ ἀποκάτάστασις ἀποκλείεται, διότι ἡ λύσις τῆς μνηστεύς συν-επιφέρει ἀνεπανόρθωτον βλάβην τῇ μνηστῇ. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXI σελ. 181.

5) N: 9—N: 13—N: 16 Παρ. 23 Α:

-β) Τὴν ἀρχὴν ταύτην διακηρύττει ὁ Ν. 731 Πανδ. 234. Καὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, οὐδὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος γὰρ ἔχεται ὑπόψιν.

7) Νέα πρόβλ. 4—Νέο Πλάνο 23.4. Καθ' αὐτὸ τὸ ΓΡΑΦ. ἡ μαθητεία
ἔνε-ἄνωγαν ποσὶ πρὸς τὸν εἰς προέβλεπτομενὸν ἢ ἀντιθέτου ἀπὸ ἐκπαιδευτῶν

Ἐν τῷ ζητήματι τοῦτῳ ἡ θεμελιώδης ἰδέα τοῦ ΡΔ εἶναι διάφορος τῆς τοῦ σημερινῆς.

Τὸ κλασσικὸν ΡΔ ἀπέριπτε πάντα καταναγκασμὸν, πρὸς σύναψιν τοῦ γάμου καὶ δὲν ἐχορήγειε εἰς τὸν ἐγκαταλειφθέντα μνηστὸν ἀποζημίωσιν. Καὶ μάλιστα ἐλογίζετο ἄκυρος καὶ ἡ ποινικὴ ρήτρα ἡ συμφωνηθεῖσα διὰ τὴν διάλυσιν τῆς μνηστείας. Ἄτε προβάλλουσα τὰ χρήστὰ ἦδη. Διότι ὁ γάμος ἐπρεπε νὰ εἴναι πρὶόν τελευτῆς ἐλευθέρως βουλήσεως.

Οὐχ ἤτιον μεταγενεστέρως ἐπετρέπη ἡ ἐπίρρωσις τῆς μνηστείας δι' ἄρραβῶνας. Ὁ δούς τὸν ἄρραβῶνα, ὁ ὢν ὑπαίτιος τῆς ἀαλύσεως τῆς μνηστείας, ἀπόλλυσι τὸν ἄρραβῶνα, ὁ δὲ λαβὼν τὸν ἄρραβῶνα ὡν ὑπαίτιος ἀποδίδει τὸ διπλάσιον τοῦ ληφθέντος.⁸ Ἡ ποινὴ τοῦ διπλασίου εἶναι ξένη τῷ κοινοδικαίῳ.

Τὸ κοινοδικαίον ὁρμάται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ λύσις τῆς μνηστείας μονομερῶς ἐπιτρέπεται μόνον ἐνεκεν εὐλόγων λόγων.⁹ Ὁ ἐκεῖ εὐλόγων λόγων ἐγκαταλειφθεὶς ἔχει κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον τὴν *actio matrimonialis* ἢ *ex sponsu*.

Αὕτη κατὰ τὸ παλαιὸν κοινοδικαίον ἐπέδωκε τὴν ἀναγκαστικὴν σύναψιν τοῦ γάμου ἐκτελουμένην ἔστω καὶ δι' ἀναγκαστικῆς σαρκεῖς ἐνώσεως.¹⁰ Νυν ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ἄγει εἰς τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ παρὰ λόγῳ ἐγκαταλειφθέντος.¹¹⁻¹²

8) Ν. 1 Κωδ. 5.1. Καὶ ὁ ΓρΑΚ 1 97 ἐδ. 1 λέγει: Ἐκ μνηστείας δὲν δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή πρὸς σύναψιν τοῦ γάμου.

9) Ν. 1 Κωδ. 4.1.

10) Ὁ Βόημερ ἀναφέρει περὶ ἀναγκαστικῆς συζεύξεως καθ' ἣν εὐκαταδικασθεὶς δὲν ᾔθελε νὰ συναϊνέσῃ, ἀλλὰ πέσῃν μετὰ τὴν κοιλίαν κατὰ γῆν διατρυπώμετο ἐπιμόνος. Οὐχ ἤτιον προεβήσαν καὶ ἐθεωρήθη ὡς διδοῖσα ἡ συναινεσις αὐτοῦ. Καὶ ἐκτελεστικὰ ποινὰ εἰς χρημάτων καὶ εἰς φυλάκισιν ἐφηρμοσθησαν.

12) Ὡς τὸ κατὰλληλῶτατον πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ ἐξῆς: Πρῶτον οὐδεὶς ἐξαναγκασθεὶς χωρεῖ πρὸς σύναψιν τοῦ γάμου. Δευτέρως ὁ διαρρηγνύων ὑπαίτιος μνηστείαν πρέπει νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ἀναίτιον μελλόνθυσον. Ἐπειτα εἶναι ἐπιεικὲς νὰ ἀληθῶσιν ὑπ' ὅψει τοῦ μόνου καὶ μάταιου δαπάνου, ἀπὸ ἐν ᾧ ἔλαττον συνεπίει τῆς μνηστείας καὶ ἡ μετῴσις τῶν ἐλπίδων τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς μνηστείας πρὸς νέον γάμον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκἀνοποίησις διὰ τὴν ὀλίφην καὶ τὴν αἰσχύνην, ἥτις προξενεῖται τῇ ἐγκαταλείψει διὰ τῆς διαρρήξεως τῆς μνη-

§ 8. Ὁ τύπος τῆς συνάψεως τοῦ γάμου.

Ἐν τῷ ΡΔ ἔρκει πρὸς σύναψιν τοῦ γάμου ἡ χαμηλὴς συναίνεσις, ἥτοι ἡ κατέρωθεν δηλωθεῖσα βούλησις τῆς ἐκάρσεως τῆς ἐγγάμου καταστάσεως. Ἡ ὁλῶσις αὕτη δὲν ὑπῆγετο εἰς τύπον πινά, ἂν καὶ ὡς τὰ πολλά, ὁ γάμος συνήπτετο πανηγυρικῶς. Ὁθεν ἡ εἰσαγωγή τῆς νύμφης εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀπόντος γαμβροῦ ὡς αἰσαδοσπέντης ἔρκει πρὸς σύναψιν τοῦ γάμου.¹

Ἡ ἀπλή συναίνεσις πρὸς γάμον ἔρκει καὶ κατὰ τὸ παλαιότερον κανονικὸν δίκαιον.

Πρώτη δὲ ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος ἐδιέγραψε τύπον αἱτοῦ τὴν ἀλλωσιν τῶν νυμφευομένων περὶ συνάψεως γάμου ἐνώπιον τοῦ ἐφημερίου τοῦ ἐνός τῶν νυμφευομένων ἢ ἐνώπιον δύο μαρτύρων.² Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπῆλθον καὶ ἐθνη διὰ τοῦ προτεστάγας τὴν συζεύξιν ἐνώπιον τοῦ ἐφημερίου.

Ὁ Γερμ. αυτοκρατορικός Νόμος τῆς 6 Φεβρ. 1875 κατέστησε τὸν τύπον τῆς συζεύξεως κοσμικόν. Κατὰ τοῦτον οὐσῶδες εἶνε ἡ προ-

καὶ τοῦτο ἐνδείκνυσιν, ὅτι μνηστὴς μετὰ φιλήματος ἦτο ἰδιαίτερος διακεκριμένη. Ἡ γερμανικὴ Πράξις οὐδέποτε ἀπῆλθε μετὰ τῶν μελλόντων τὴν ἀποδείξιν τοῦ φιλήματος, ἀλλὰ «τεκαίριται» τὸ φιλήμα. [Οἱ προκεταί περὶ κοινοῦ φιλήματος, ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ Βασιλικά XXVIII Γ 15 λέγοντα περὶ φιλήματος. Ἡ μνηστὴ κερδίζει τὸ 1/2 τῆς δωρεᾶς ὡς ἀποζημίωσιν τοῦ φιλήματος, διότι ἡ φιλήθεϊσα δυσχερέστερον συνηπεν ἕτερον γάμον. Τὸ πιθανώτερον φαίνεται μοι ὅτι τὸ φιλήμα ἦτο ἐπίσημος τύπος συνάψεως τῆς μνηστείας. Ὑπῆρχον δὲ καὶ μνηστὴται ἀνεπίσημοι, συναπτόμενοι ἀνευ τελετῆς καὶ ἀνευ ἐπίσημου φιλήματος. Γ. Δουβ.]

16) Κατὰ Γραβ § 1301 α' Ἐν ἀμφιβολίᾳ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀναζήτησις πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ. Ἐάν ἡ μνηστὴ εἰλῶθῃ διὰ τοῦ θανάτου ἐνός τῶν μελλόντων.

1) Ν. 15 Πανθ. 35. Ὁλλανδός: Cui fuerit sub hac condicione legatum vel in familia nupsisset videtur impleta condicio statim atque ducta est uxore quamvis nondum in cubiculum mariti venerit, nuptias enim non inchoavit, sed consensus fuit [ἵνα ἐκληροδοτήσῃ ὑπὸ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐπὶ τῇ τῆς ἐκείνου, ἡ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, φαίνεται πληροθεῖσα ἡ αἰτία ὡς ἡ γυνὴ ἦν γυνὴ, καὶ περὶ αἱμάτων εἰς τὴν κοίτην τοῦ ἀνδρὸς ἐλθούσα, ἥτοι ἡ γάμου ἐν ποιεῖ ἡ συνουσία, ἀλλ' ἢ συνάψεως]. Ν. 5—7 Πανθ. 23, 2. Ἀλλὰ ἡ γάμος καὶ κατὰ τὸ Ν. 25 στήμ. 2.

2) Κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον ἄρκει πᾶσα ἐν γνώσει παρουσία τοῦ ἱερέως, καὶ τὰ ἑξῆς προτὸν βίαι.

υποβήκοντες εν τω νυμφευσει των νωτ. γυναικων. 3.4
 σωπική δήλωσις της βουλήσεως των νυμφευομένων περί συνάψεως του
 γάμου γενομένη ενώπιον του ληξιαρχου παρόντων οια μαρτύρων και
 ή προφορική βεβαίωσις της συνάψεως του γάμου υπό του ληξιαρχου. 3.4

§ 9. Τα ουσιαστικά προαπαιτούμενα της συνάψεως
 του γάμου.

Τα ουσιαστικά προαπαιτούμενα της συνάψεως του γάμου έχουσιν
 ποικίλην σημασίαν.

α. — Τινά εἰσιν οὐσιώδη· ὅθεν ἡ ἐλλείψις αὐτῶν ἀποτελεῖ κώλυμα
 ἀκυρωτικόν (impedimentum dirimens), ἤτοι ὁ φαινόμενος γάμος
 δὲν εἶνε ἐγκυρος καὶ ἐπομένως ὅθεν ὅπως λυγὴ δικαστικῶς. Ἄλλως
 ἀποτελεῖ μόνον ἀναθλητικὸν κώλυμα (impedimentum imbe-
 diens tantum), ὅπερ κωλύει τὸν νυμφευόμενον καὶ τὸν ληξιαρχὸν νά
 συνάψωσιν τὸν γάμον, ἀλλ' ἀνισυνάφθῃ ὁ γάμος· παρὰ τὸ κώλυμα,
 εἴνε ἐγκυρός.

β. — Τὰ ἀκυρωτικὰ κώλυμα τὰ εἰς τὴν πάλιν διακρίθῃ ἐνεργείας. Διότι
 τινά προκύπτουσιν ἀμέσως ἐκ τῆς ληξιαρχικῆς συμπεράσεως. Ταῦτα
 παράγουσι τὴν ἀγωγὴν τῆς ἀκυρότητος, δι' ἧς ὁ εἰσαγγελεὺς δύναται
 νά ἐπιδώξῃ τὴν κήρυξιν τοῦ γάμου ὡς ἀκύρου καὶ τὴν ἀνακύρωσιν τῶν
 συζύγων.

Ἄλλα τὸν ζῶντα μόνον ὡς ἰδιωτικὸν συμπεράσματός τοῦ
 βλαθέντος, ὅτιν' ἀρροῖται ἡ ἀγωγὴ ἀκυρώσεως κατὰ τοῦ γάμου.

Οὐσιαστικά προαπαιτούμενα τοῦ γάμου εἶνε ἡ ἐλευθερία βουλήσεως
 τῶν νυμφευομένων, ἡ συναινέσις τῶν δικαιουμένων εἰς τοῦτο γονέων
 καὶ ἡ ἐπὶ τῇ ἀκυρότητι τῆς ἀγωγῆς.

3) Γερμ. Νόμος τῆς 6 Φεβρ. 1875 περί ληξιαρχων. Γρακ § 1317, 1318.
 Δὲν εἶνε ὅρας πρὸ κύρους, ὅτι ὁ ληξιαρχος ὁ ἐνεργήσας ἥτο ὁ ἀκύριος. Ἀλλ'
 εἶνε ἀναγκαῖον, ἵνα ἐνεργήσῃ ἐντὸς τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Οὐσιώδης εἶνε ἡ
 πρόσληψις 2 μαρτύρων ἰκαῶν ἵνα παρατηρήσωσι καὶ ἐννοήσωσι τὰ γενομένα.
 Πρέπει κατὰ τὸν Νόμον νά ὦσιν ἐνηλίκαι, ἀλλὰ νόμιμος ὅρος τῆς ἰσχύος τῆς
 πράξεως δὲν εἶνε ἡ ἐνηλικίωσις. Πρὸ καὶ Γρακ § 1316—1322.

4) Δὲν ἐπιτρέπεται συναψὶς γάμου ὑπὸ αἰρέσει ἢ προεσμίας. Ὁμοίως δ.
 Γρακ § 1317.

1) Ἡ δικαιοσύνη τῶν κωλυμάτων εἰς ἀναθλητικὰ καὶ δικαστικά, ἀφ' ἐτέ-
 ρου δὲ εἰς δημόσια καὶ εἰς ἰδιωτικά, εἶνε ἐκ παραδόσεως ἐγκαθιδρυμένη ἐν τῇ
 ἐπιστήμῃ τοῦ κοινοδικαίου. Τουναντίον ἡ διακριτικὴ ἀγωγὴ ἀκυρότητος καὶ
 ἀγωγὴς διαρρηξέως εἶνε γένη τῷ κοινοδικίῳ. Μετηνέχθη δὲ εἰς τὴν Γερμαν.
 ἀστ. Δικονομίαν § 568 ἐκ τοῦ Πρωστικοῦ δικαίου.

Ἐντελῶς ἄλλως τὰ καγονικὸν δίκαιον τοῦ πατρὸς πῇ ἐπικλησθῆναι τῆς συναινεσῶς θεωρεῖ ὡς καθήκον τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ὁ γάμος ἀνάγκη πτετακ ἀνάγκητος ὡς μητῆριον ὑπὸ τῶν ἀνυμφευμένων καὶ ἀνευ τῆς συναίνεσεως τῶν γονέων. ¹⁰ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

Τὸ προπρωτοδικὸν ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἐπένεικεν ὁ ὑπερὸν πῇ τὴν ἀνάγκη τῆς συναίνεσεως τῶν γονέων. Ὁθεν γάμος ἀνευ συναίνεσεως τοῦ εὐκαταστάτου καὶ ἀνίσχυρου. ¹¹ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

Τέλος τὸ γερμ. αὐτοκρατορικὸν δίκαιον ἀπαιτεῖ τὴν συναινεσῶς τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ εἰδὸς μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 25, διὰ τὰς θυγατέρας μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 24 ἔτους τῆς ἡλικίας· ἐὰν τὰ τέκνα ἐν ἔχῳσι πατέρα, ἀπαιτεῖται ἡ τῆς μητρός. Οἱ ἀνῆλικοι χρῆζονται καὶ τῆς συναινεσῶς τοῦ ἐπιτρόπου. ¹² Περὶ τοῦ ἀνίσχυρου γάμου συναφθεὶς ἀνευ συναινεσῶς δὲν ἀποφαινεταὶ πρὸ Γερμ. αὐτοκρ. δίκαιον. Τὸ ζήτημα τοῦτο λύεται ὑπὸ τοῦ προτέρου δίκαιου. ¹³ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

Κατὰ ταῦτα τὸ κώλυμα ἐπὶ μὲν καθολικῶν εἶναι ἀναδελφικόν. Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός
Ἐν μὲν καθολικῶν ἢ ἀλλειφῶς συναινεσῶς τοῦ εὐκαταστάτου εἶναι κώλυμα ἀκυρωτικόν τοῦ πατρὸς ἔχοντος τὴν ἀγωγὴν ἀκυρότητας. ¹⁴ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

Ἐπὶ ἀνευ λόγου ἀρνήσεως τῆς συναινεσῶς ὑπὸ τῶν γονέων, τὰ ἀνῆλικά τεχνικὰ ἔχουσιν ἀγωγὴν πρὸς δικαστικὴν χρησίμην τοιαύτης. ¹⁵ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

3. Προσωπικὴ ἀνακρίσις πρὸς συναφθὴν γάμον ἐν γένει ἢ πρὸς ὁρισμένον πρόσωπον ὑφίσταται εἰς τὰ ἐπομένα θέματα. ¹⁶ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

α. Ἐν ὅσων ἐν ἀδελφῇ ἢ ἐν ἐκρυβῇ ἀνίσχυρος ἢ ἄκυρος, κώλυμα πρὸς γάμον τὸν νεώτερον πρὸς ἄλλο πρόσωπον. ¹⁷ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

β. Ἐν ὅσων ἐν ἀδελφῇ ἢ ἐν ἐκρυβῇ ἀνίσχυρος ἢ ἄκυρος, κώλυμα πρὸς γάμον τὸν νεώτερον πρὸς ἄλλο πρόσωπον. ¹⁸ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

Δικαστικὴ συμπλήρωσις τῆς πατρικῆς συναινεσῶς πρὸς τὸν γάμον δὲν ἔχει ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' ἐν πλείω ἐξήναγκες τὸν πατέρα εἰς χορηγήσῃ τὴν ἀδειαν. ¹⁹ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

10) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1305 ὁ ἀνῆλικος μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας χρῆζει πρὸς συναφθὴν γάμον συναινεσῶς τῶν γονέων. Τοῦτο δὲ καὶ ὅταν ἐκρυβῇ ἀνῆλικος. ²⁰ Ἐν Ἑλλάδι ἀρραβωνεῖται ἂν ἡ συναινεσῶς τοῦ ἐπιτρόπου ἐπὶ γάμου τοῦ ἐπιτροπευομένου εἶναι ἀναγκαίη διὰ τὸ κύρος τοῦ γάμου. ²¹ Ἡ Νομολογία τοῦ Πάπ. Πάπ. ἀρραβωνεῖται. Ἀλλὰ πρὸ ἐλλείπου ἀρραβῶν τῆς Ὀλομελείας τοῦ Α.Ρ. Πάπ. ἔκλυσε τὸ ζήτημα ἀποφαστικῶς θεωροῦσα ἔγκυρον καὶ τὸν ἀνευ συναινεσῶς τοῦ ἐπιτρόπου συναφθέντα γάμον. Γ. Δουβ. J.

11) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ τὸ κώλυμα εἶναι μόνον ἀναδελφικόν. ²² Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

12) ΓρΑΚ § 1308. ²³ Ἐν τῇ ἀδελφῇ 21 ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός

13) Οἱ πλείωτοι συγγραφεῖς δέχονται, ὅτι ἡ ἀρραβὴ ἀκύρου ἢ διαρρηκτοῦ γάμου δὲν εἶναι κώλυμα διαρρηξῶν ἂν καὶ ἡ ἀρραβὴ τοῦ νέου γάμου τιμωρεῖται ὡς διαγάμια. Πρὸς καὶ ΓρΑΚ § 1326. α' Ὁ γάμος εἶναι ἄκυρος, ὅταν εἰς

γ. Κατὰ τὸ ΡΔ λόγῳ συγγένειας ἀπηγορεύετο ὁ γάμος μεταξὺ ἀκρίαντων καὶ κατιόντων, πρὸς τοῖς μεταξὺ ἀδελφῶν καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν.¹⁶ Ἐνεκα κληδετίας ἀπηγορεύετο ὁ γάμος μεταξὺ τῶν προσώπων, οὐνεκεν ὑφίσταται εἶδος σχέσεως γονέων καὶ τέκνων ἢ τοι μεταξὺ πενθερῶν καὶ νύμφης ἢ γαμβροῦ, μεταξὺ μητρικοῦ ἢ πατρικοῦ καὶ προγονῆς ἢ προγονοῦ.^{17 18} Εὐρύτερον προσέβη τὸ κανονικὸν δίκαιον.¹⁹ Τὸ αὐτοκρατορικὸν δίκαιον ἐπρεῖ στενώτατα ὅρια. Ἀπαγορεύεται ὁ γάμος ἀνιόντων καὶ κατιόντων ὡς καὶ ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους, πρὸς τοῖς μεταξὺ πενθεροῦ ἢ πενθερας καὶ νύμφης ἢ γαμβροῦ, μητρικοῦ ἢ πατρικοῦ καὶ προγονῆς ἢ προγονοῦ παντὸς βαθμοῦ. Εἶνε ἀσάφορον ἂν ἡ συγγένεια ἢ ἡ ἀγγιστεία στηρίζεται ἐπὶ νομίμου ἢ παρνόμου γενήσεως.²⁰

Τὸ κώλυμα εἶνε δημοσίον ἀκυρωτικόν.

δ. Ὁ γάμος ἀπαγορεύεται μεταξὺ θετῶν τέκνων καὶ θετῶν γονέων, ἐρ' ὅσον διαρκεῖ ἡ σχέσης τῆς υιοθεσίας.

ε. Τέλος μεταξὺ τοῦ διαζευχθέντος λόγω μηχείας καὶ τοῦ συννόχου αὐτοῦ, προϋποτιθέμενον ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦτου καταλείνεται ἐκ τῆς ἀποφάσεως περὶ διαζεύξεως. Ἐπιτρέπεται ἀπώλυστος ὁ γάμος μεταξὺ τοῦ διαζευχθέντος καὶ τοῦ συννόχου αὐτοῦ, ἐρ' ὅσον διαρκεῖ ἡ σχέσης τῆς υιοθεσίας.

ἐγγλικότητος, ἡ δὲ γυνὴ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας δὲν δύναται νὰ συνάψῃ γάμον. Πρὸς γυναῖκα δύναται νὰ χορηγηθῇ συγγένεια ἡλικίας.

16) ΓΑΚ § 1 Εἰσηγ. 4. 10.—Ν. 17 Κωδ. 5. 5.

17) § 6 Εἰσηγ. 4. 10.—Ν. 17 Κωδ. 5. 5.

18) Π. 6. καὶ Ν. 5 Κωδ. 5. 5. Fratrīs uxorem ducendi vel duabus sororibus conjungendi penitus licentiam submovemus, nec dissoluto quocunque modo conjungio. [Τὴν ἀδελφὴν τοῦ λαμβάνειν σύζυγον τῇ γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τοῦ λαμβάνειν σύζυγον δι' ὅποιον ὁ ἀδελφὸς καταργούμενος καὶ ὅταν ὁ γάμος οἰκῇ ποτε τρόπον διεσθῇ.]

19) Κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον τὸ κώλυμα τῆς συγγένειας ὑφίσταται κατ' εὐθείαν μὲν γραμμὴν μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἀνευ διακρίσεως βαθμοῦ, ἐκ πλαγίου δὲ (συμφώνως πρὸς τοὺς περιορισμούς τῆς Συνόδου τοῦ Λατρινοῦ ἐν ἐτ. 1245) μέχρι τοῦ 4 βαθμοῦ κατὰ τὸν κανονικὸν ὑπολογισμόν. Ἡ νομίμος ἀγγιστεία εἶνε κώλυμα μέχρι τοῦ 4 βαθμοῦ, ἡ παρνόμος, μέχρι τοῦ πεντέρου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου.

20) ΓΑΚ § 1310.

21) ΓΑΚ § 1311. Τὸ κώλυμα εἶνε διαλυτικόν, ἀλλὰ βεβιασμένον. Ἄνευ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ, ὁ γάμος εἶνε ἀκυρωτικόν, ἀλλὰ βεβιασμένον.

ἀπὸ τοῦ καλύμματος. Τὸ κάλυμμα εἶνε δημόσιον ἀκρόατικόν.²² γ

Κατὰ τὸ ΡΑ ὁ γάμος μεταξὺ ἐπιτρόπου ἢ τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπιτροπευομένου διακράτη· τῆς ἐπιτροπῆς εἶνε ἕκυρος.²³ Κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον τῆς Γερμ. Αὐτοκράτορας τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ ἀπλοῦν ἀκαθλητικὸν κάλυμμα. Ὁμοίαν δ' ἐμφάνεισιν κατέστησεν ἡ Γαλλία.

§ 10. Λύσις τοῦ γάμου.

Ὁ γάμος ὡς ἰσόβιος κοινωνία λύεται τακτικῶς μόνον διὰ τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν συζύγων. Ἡ δικαστικὴ κήρυξις τοῦ θανάτου [ἢ ἀφάνεια] ἐχει τὸ αὐτὸ ἀποτελεσματικὸν ὡς καὶ ὁ ἀποδείχθεις θάνατος.¹

Ἡ διάλυσις εἶνε ἐν τῶν σπουδαιοτάτων κοινωνικῶν καὶ νομοθετικῶν προβλημάτων. Ἡ ἰσόβιος διάρκεια τοῦ γάμου πρέπει νὰ σφρηταί ἀπλῶς διὰ τῆς ἐλευθέρως ἀποφάσεως τῶν συζύγων ἢ νὰ ἀσφαλιζέται διὰ τοῦ νομικοῦ ἐξαναγκασμοῦ.

Ἐν Ρώμῃ ὁ γάμος ἦν αὐτὸ νὰ λυθῇ διὰ ἰδιωτικῆς ἀποφάσεως καὶ οὐ μόνον διὰ τῆς συμφωνίας (divortium), ἀλλὰ καὶ μονομερῶς (διὰ repudium).² Ἀλλ' ὁ ὢν ὑπαίτιος τῆς διαλύσεως περιέπιπτεν εἰς ποινὴν. Ἀρχικῶς ὑπέπιπτεν εἰς ἰδιωτικὰς περιουσιακάς ζημίας χάριν τοῦ ἀνατίτου.³ ἄλλ' ἐπὶ τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων προσετέθησαν καὶ βαρεῖαι δημόσιαι ποιναί.⁴

Ἡ καθολικὴ ἐκκλησία εἶχε ἰδίαν εἰσὶν. Κατ' αὐτὴν ὁ σωματικῶς συντελεσθεὶς γάμος μεταξὺ χριστιανῶν λογίζεται ἀδιάλυτος· ἐπιτρέπεται δὲ μόνον διαρκὲς χωρισμὸς ἀπὸ πρᾶπτης καὶ κείνης ἐπιμοιχείας ἀπαγγελλόμενος ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ δικαστηρίου.⁵ Ἀλλὰ κατὰ

22) Γρακ § 1312, 1328.

23) Ν. 59—Ν. 60—Ν. 62 Πανδ. 23.2.

1) Δεπτομέρειαι ἀνωτέρω I, § 51.

2) Ν. 2 Πανδ. 24.2.

3) Ulp. fragmenta VI, § 12, 13.

4) Πρβ. Νεαράν 97 κεφ. 11 καὶ 13.

5) Ἡ διάλυσις τοῦ matrimonium ratum, sed non consummatum ἔστι τοῦ γάμου, ἐνῷ δὲν ἔλαβεν εἰσέτι χώρα συνουσία τῶν νυμφευθέντων, δύναται νὰ γίνη δι' ἀφέσεως τοῦ Πάπα ἢ διὰ τῆς εἰσελεύσεως εἰς μοναχικὸν τάγμα ἐγκεκριμένον ὑπὸ τοῦ Πάπα. Ἐὰν ἐκ δύο μὴ χριστιανῶν συζύγων ὁ ἕτερος ἐγένετο χριστιανός, θάναται οὗτος καὶ ζῶντος τοῦ μὴ χριστιανοῦ συζύγου νὰ συναψῇ νέον γάμον, ἐρ' ὅσον δὲν θέλει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν γάμον ἃ

τὸ δίκαιον τῆς Γερμ. Αὐτοκρατορίας χωρεῖ καὶ ἐπὶ καθολικῶν ἀντὶ τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τραπεζίης καὶ καίτης διαζευξίς ὑπὸ τῶν κοσμικῶν δικαστηρίων § 7. Ἐπὶ τῇ βίψει τοῦ εὐαγγελικοῦ δόγματος διεμμερρώθη ἐν τῷ κοινοδικαίῳ δίκαιον διαζεύξεως διὰ τοὺς μὴ καθολικοὺς § 8. Κατὰ τοῦτο ὁ δικαστὴς ἐπὶ τῇ ἀγωγῇ τοῦ προσβληθέντος συζύγου § 9 ἀποφαίνεται τὴν διαζεύξιν δι' ἀποφάσεως δικαστικῆς ἐνεκα τῶν ἐπομένων λόγων:

NOTIQT NOTIALLAFK

α) Μοιχεία.¹⁰

β) Κακόβουλος ἐγκατάλειψις.¹¹

ὅταν ἡ ἐξακολούθησις τοῦ γάμου ᾔδοντο νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τοῦ γενομένου χριστιανοῦ.

6) Πρὸς τὸ ἐκτελεσθῆναι τοῦ γάμου ἠδυνάτο νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τοῦ γενομένου χριστιανοῦ. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν III, σελ. 27—XI, σελ. 29. Ἐν Ἑλλάδι ἀνεφύη τὸ ἐπόμενον ζήτημα. Ὁ Α' ἐνυμφεύθη τὴν Β, ὅντες ἀμφοτέρωι Ἕλληνες πολῖται καὶ καθολικοί. Ὁ γάμος ἐκτελέσθη διατελούμενος διὰ τελεσιδικίου ἀπαφάσεως τῶν ἐλληνικῶν δικαστηρίων. Εἶτα ὁ Α' ἵνα ἐνυμφεύθῃ τὴν Ε' οὖσαν Ἑλληνίδα καὶ ὁρθόδοξον ἐζήτησεν ἄδειαν παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπισκόπου. Οὗτος ἡνέχθη, ἰσχυριζόμενος, ὅτι, ἀφοῦ ὁ Α' ἦτο καθολικός, ὁ γάμος αὐτοῦ ἦτο ἀδιάλυτος, ἡ δὲ συνάψις γάμου πρὸς τὴν Ε' ἀδύνατον ἐνταῦθα πνευματικῶς τοῦ προτέρου γάμου. ἦτο διγνῆμις. Ὁ Α' ἀνῆλθεν πρὸς τὴν Σύνοδον, ἥτις ἐτάχθη πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ἐπισκόπου. Οὕτως ἡ μὲν κοσμικὴ ἀρχὴ (τὰ δικαστήρια) εἰσέδωκεν τὸν γάμον τοῦ Α' διαλυθέντα, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ (ἡ Ἱερὰ Σύνοδος) ἀδιάλυτον. Ἀν' ὃ Α' ἐνυμφεύετο τὴν Ε', βεβαίως τὰ δικαστήρια δὲν ἤθελον πεινικῶς καταδικάσαι αὐτόν, ἀφοῦ ὁ γάμος δικαστικῶς εἶχε λυθῇ, ἀλλ' ὁ δεύτερος γάμος, γενομένος ἀνευ ἀδείας τοῦ ἐπισκόπου, ἦν ἀκυρός. Τὸ ἄσπον τοῦτο γεννᾶται παρ' ἡμῖν, διότι, ἀφοῦ διὰ τὴν συνάψιν τοῦ γάμου ἀπαιτοῦμε ἐκκλησιαστικὸν τύπον, δὲν ἀπαιτοῦμεν καὶ τοιοῦτον διὰ τὴν λύσιν; διότι, ἂν καὶ ἐπὶ τῶν καθολικῶν ἀπαιτεῖται καὶ ἐκκλησιαστικὴ λύσις, οὐδέποτε ὁ γάμος διὰ ἐλῆστο, τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεωρούσης τὸν γάμον ἀδιάλυτον. Γερμ. Δυσβουν.]

7) Ὁ Γ. Α.Κ. § 1579, 1576 ἐπιτρέπει ἀγωγὴν πρὸς ἄρσιν τῆς γαμηλίου κοινωνίας, ἀντὶ διαζυγίου.

8) Π.Ε. ἀνωτέρω IV § 5.

9) Ὁ ἐπίτροπος τοῦ παράφραγος συζύγου δὲν δύναται νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀγωγὴν περὶ διαζεύξεως. Τὸ δικαίωμα πρὸς διαζεύξιν εἶνε προσωπικώτατον. Ν. 4 Πανθ. 21 § Γερμ. Ἀκυρωτικὸν VI, σελ. 157.

10) Ἡ μοιχεία τοῦ ἐνὸς συζύγου ἀφαιρεῖ ἀπὸ τούτου τὸ δικαίωμα ἐνὰ ζήτησιν διαζυγίου λόγῳ μοιχείας τοῦ ἑτέρου συζύγου ὁ καλούμενος συμψευδισμός τῆς μοιχείας. Τοῦτο δὲν ἰσχύει ἐν τῷ Γ. Α.Κ.

11) Ἡ κακόβουλος ἐγκατάλειψις προϋποθέτει, ὅτι ὁ ἐγκαταλείπων μετα-

ἑτερον αὐθιγατον τὴν ἐν γάμῳ συμβίωσιν.¹²

¹² Ἄναίτια γεγονότα δεν εἶνε λόγοι διαζυγίου καὶ ἐὰν κωλύσωσι τὴν γαμικὴν κοινωνίαν.¹³ Συγγνώμη ἀποκλείει τὴν ἀγωγήν τῆς διαζεύξεως.¹⁴ Ὁμοῦ ποτὶ τοὺς ἀλλοτρίους οὐκ ἔστιν ὁ νόμος ὅτι τὸ ἐγγράμιον ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἀκαταστάτως ἐπὶ τοιαύτοις ὡς νυνεὶς καὶ πάλαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟΝ ΓΑΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

I. Γενικῶς.

§ 14. Τὸ σύστημα τῆς διαρρέσεως τῆς περιουσίας.

Οἱ ἀδελφοὶ κατὰ τὸ Πεντηκόντησιον δίκαιον ἔχουσιν ὡς πρὸς τὴν
περιουσίαν αὐτῶν ὅσα δικαιώματα.

Ἐκαστος τῶν συζύγων διατίθει· ἀντιπροσάτως, τὴν περιουσίαν αὐ-

βαίνει εἰς τόπον ἄγνωστον ἢ ἀπόσιτον τῶν δικαστηρίων καὶ ἐπὶ ἐπαιεῖ δια-
μένων μακρὰν τοῦ ἑτέρου συζύγου. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XV, σελ. 203. Π.β.
καὶ Γ.Α.Κ § 1567. Ἐὰν ὁ κακοθύλος εγκαταλειφθεῖ μετὰ τὴν εγκαταλείψιν
διεργάσῃ τὴν γαμικὴν πίστιν, οὐχ ἦτον ἔχει τὴν ἀγωγὴν περὶ διαζεύξεως.
Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XX, σελ. 208.

καὶ 12) Ὡς λόγος διαζυγίου λογίζεται κυρίως ἰσοβία δεσμῶ, πρὸς τοὺς κατὰ τὴν εὐρυτέραν ἐξέλιξιν τοῦ δικαίου ἀπὸ ἄλλας μακρὰς καὶ ἀτιμωτικὰς ποινὰς τῆς «λευθερίας» Γερμ. Ἀκυρωτικὸν I, σελ. 324—V, σελ. 404—IX, σελ. 190. Ἐπίσης κακώσεις λογίζονται ὡς λόγος διαζεύξεως, ὅταν ὅτι ἐπικλοῦντο τῇ ζωῇ ἢ τῇ ὑγιείᾳ. Πρβ: ΓρΑΚ § 1568. Ἡ ἀμοιβαία ἀνυπερέβλητος ἀπαρέσκευα δὲν ἀρκεῖ. Οὐδὲ κατὰ τὸν ΓρΑΚ ὁ προσωρινὸς χωρισμὸς τῶν συζύγων δύναται νὰ ἐπιτραπῇ δικαστικῶς ἐπὶ ἐλαφροτέσων παραβάσεων.

13) 'Ανάτιος; ἔστω καὶ διαρκὲς ἀσθένεια δὲν δύναται φυσικῶς νὰ θεωρηθῇ ὡς λόγος διαζυγίου. Ἄλλ' οὐδὲ ἡ ἀνάτιος παραφροσύνη; Περὶ τοῦτου ἡ Πρᾶξις ταλαντεύεται. Νεωστὶ τὸ Γερμ. 'Ακουστικὸν VII, σελ. 154 γενικῶς ᾠρηθῆναι τὴν παραφροσύνην τοῦ ἐνὸς συζύγου ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἕτερον λόγον διαζυγίου, διότι ἡ διὰζευξις προϋποθέτει ὑπαιτιότητα τοῦ συζύγου. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν εἰδὴ παραφροσύνης; ἅτινα ἀνγκαιῶς καταργοῦσιν ἑασαι τὴν συμβίωσιν. Τότε δὲ ὁ γάμος τῇ ἀληθείᾳ διαρρηγνύεται δι' ἀνωτέρας βουλῆς ὡς διὰ τοῦ θανάτου. Τότε δὲ δὲν εἶναι ἀπλοῦν πλάσμα, ὅταν εξακολουθῶμεν νὰ δουλώμεν περὶ γάμου; Π:6 καὶ Γ:ΑΚ \$ 1569.

44) "Entong PAK 8 1570" (1970)

τον χωρισμό (Art. 12, παρ. 2, Κωδ. 5. 14. Καί Γρακ. § 1430).

ΔΙΚΑΙΟΝ

53

προικίων σύστημα, συμφωνῶν πρὸς τὰς γερμανικὰς νομικὰς ἰδέας, θεωρεῖται ἀντιπρόσθετος πρὸς τὴν συνειδήσει τῆς γυναικὸς εἰς τὸν γάμον. Βεβαίως ἀδίκως. Τὸ γὰρ αὐτὸν περιορισμὸν ἡ ΠΑ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι αἱ περιουσίαι τῶν συζύγων διακρίνονται κεχωρισμέναι καὶ οὐκ εἰδωλὸς ὁρισμὸς πρέπει νὰ καθορισθῇ. Περὶ ἐρχεται τῶν συζύγων ἐκ μέρους τῆς γυναικὸς διὰ τὰς ἀπαύτας τοῦ γάμου, οὕτως ὥστε πᾶσα ἀλλή περὶ τοῦ αὐτοῦ μένει ὡς παράφερρος. Κατὰ τὴν δόξαν ἐκείνην ἐπρέπει νὰ λανθαστῇ ὁ κανὼν αὗτος, ἥτοι ἤθελε θεωρηθῇ ὡς παράφερρος ἡ περιουσία τῆς γυναικὸς ἐπὶ πᾶσι ἀποκλειστικῶς ἐκείνης. ὅτι ὅτι τῆς ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ ἐκείνῃ εἶναι ἀδίκως ἀλλοιωταί, καὶ ἤθελεν συνεπείγεσθαι πλὴν ἀλλῶν καὶ τοῦτο ὅτι τὸ καίτοι τὸν σύζυγον ἐν περιπτώσει διαζεύξεως ἤθελε ζημιουθῆαι ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός. Τὸς ποινὴν τῆς διαζεύξεως ἀλόκληρον τὴν περιουσίαν αὐτῆς ὅπως ἀρθροποιεῖται ὡς προῖκα, καὶ τὸ παρ. 11, 12. Παράφερρος Μουκιάνειον τεκμήριον.

Ἡ περιουσία τῆς γυναικὸς ἢ μὴ οὕτως προὶ καλεῖται παράφερρος (ἐξώποικα).¹⁾

Ἡ παραχωρησις τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας ταύτης πρὸς τὸν συζύγον ἀποτελεῖ ἐντολήν. Ὅθεν ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν διαχειρίσειν ὑποκαίται εἰς τὰς ἀρχάς τῆς γυναικὸς καὶ εἰς τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἐντολῆς. Ἰσοποιῶντα τὴν ἐντολήν ταύτην εἰσι μόνον οἱ ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μόνον ἀπὸ culpa in concreto, οὐκ ἀπὸ ὅπως ὁ συνήθης ἐντολοδόχος διὰ πᾶν ἐλαφρὸν πταίσμα καὶ ὅτι ἡ γυνὴ ἐνεαί τῶν ἀξιώσεων αὐτῆς ἔχει ὡς πᾶσι τὴν ἐντολήν. Ὁ μόνον δὲ τὸν ἀνδρὸς ἐν τῇ ἐντολῇ νομίμων ἐνεχυρὸν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός.

4) Οὕτως ὁ Windscheid § 494 σημ. 18 λέγει: «Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ διὰ τῆς ἰσοποιίας τοῦ γερμανικοῦ γαμικοῦ περιορισμοῦ δικαίου ἐπαρκῶς ματυρουμένη τάσις τῆς γερμανικῆς νομικῆς συνειδήσεως πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἐνότητος τῶν συζύγων καὶ ἐν τῇ διαχωρῶσει τῶν περιουσιακῶν αὐτῶν σχέσεων. Τὸ γενικὸν περικυβέναν τῆς τάσεως ταύτης εἶναι ὅτι ἡ περιουσία τῶν συζύγων συνενόηται ἐν χειρὶ τῆς κεφαλῆς τῆς οἰκογενείας ἥτοι τῶ ἀνδρὶ καὶ ὑπὸ τοῦτο γρηγορησθεῖται διὰ τοῦ σκοποῦ τοῦ γάμου ἀλλ' ἢ ἐν τῷ κοινωδικαίῳ νομικῇ μορφῇ πρὸς ἰκένωσιν τῆς τάσεως ταύτης εἶναι τὸ προικίων ΠΑ.» Τοῦτο ὅμως οὐδέποτε ἤθελεν εἶναι τὸ προικίων ΠΑ, ἀλλ' ἕτερον δίκαιον κατ' ἀρχὴν διάφορον. Τοιαύτη σύγκλησις εἶναι δύναται εἶμὴ νὰ εἶναι ἐπιβλαβής. Κατὰ τοῦ Windscheid ὁ Bechmann καὶ ὁ Brinz.

1) N. 11 § 2 Κωδ. 5. 14. Καί Γρακ. § 1430.

Ἐπὶ τῇ βίᾳ τοῦ Μουκιανείου τεκμηρίου, ἐπὶ διενέξεων τὰ ἀντι-
κείμενα περιουσίας τὰ εὐρισκόμενα εἰς χεῖρας τοῦ ἐνὸς τῶν συζύγων
λαμβάνονται ὡς ἀνήκοντα τῷ συζύγῳ, ἐφ' ὅσον ἡ σύζυγος δὲν δύναται
να ἀποδείξῃ τὴν κυριότητα αὐτῆς.³

Ὡς ἐν τῷ ΡΑ ἀνεπιτύχθη τὸ Μουκιανεῖον τεκμήριον, οὕτως ἐν τῷ
νεωτέρῳ πτωχευτικῷ δικαίῳ καθιερώθησαν ἀπχωροῦσαι τινές, ὅς ὁ
Ἕλλην Ἐμπρο Νόμος ἀναγράφει ἐν ἀριθ. 565—574. Ἐνεκα τῆς
στενῆς σχέσεως τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν συζύγων καὶ τῆς με-
γάλης ἐμπιστοσύνης αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, συνέβαινεν ὥστε κατὰ
χρεὴς ὧν ὁ ἀνὴρ συνεπώκει πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥτις παρέσχετο ὡς πι-
στῶτης ἐν πτωχεύσει αὐτοῦ ἀπορροφῶσα οὕτω πᾶν λείψανον τῆς πτω-
χευτικῆς περιουσίας πρὸς βλάβην τῶν λοιπῶν πιστωτῶν. Διὰ τοῦτο

ἡ Ν. 51 Πινδ. 241 Πομπωνίας Quintus Mucius ait, cum in con-
troversiam venit, unde ad mulierem, quid pervenerit, et verius et hone-
stius est quod non demonstratur unde habeat existimari a viro, ad eam
pervenisse, evitandi autem turpis quaestus gratia circa uxorem hoc videtur
Quintus Mucius probasse. Ὁ Κοῖντος Μούκιος λέγει ὅταν ἡμφισβητήσῃ πό-
θεν περιῆλθε τι τῇ γυναίκι καὶ ἀληθέστερον καὶ ἐντιμότερον εἶνε ἐκεῖνο ὅπερ
δὲν ἀποδείκνυται πόθεν τὸ ἔχει, νὰ λογιζέται ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἔχει πε-
ριῆλθε εἰς αὐτήν. Χάριν δὲ τῇ ἀποφυγῇ τῆς αἰσχρᾶς ἀπόκτησεως περὶ τὴν
σύζυγον φαίνεται, ὅτι ἐπεδοκίμασε τοῦτο ὁ Κοῖντος Μούκιος. Ὁ λόγος ὅν ὁ
Πομπώνιος ὑποθέτει (ποροῦλαξιν ἀπὸ αἰσχρᾶν ἀπόκτησιν) εἶνε ταπεινωτικός,
ἥθελε δὲ καταστήσει τὸ τεκμήριον ὅτιν λαμβάνομένου ὑπ' ὅσιν τοῦ μεγάλου
ἀριθμοῦ τῶν ἐντίμων γυναικῶν. Ἀληθῶς ὁ κανὼν ἔχει βαθεύτερον βάσιν, ὅτι
ὁ ἀνὴρ εἶνε ὁ ἀποκτίν τὴν περιουσίαν ἐξ ἧς ζωσὶν οἱ σύζυγοι καὶ τὴν
κατέχουσιν. Πολλοὶ περιορίζουσι τὸ τεκμήριον εἰς τὴν περίπτωσιν, κατ' ἣν
ἀποδειχθῇ πρότερον, ὅτι ἡ ἀπόκτησις ἐγένετο διαρκούντος τοῦ γάμου. Ὑπὲρ
τούτου φαίνεται συνηγῶν ὁ Ν. 6 Κωδ. 5 16. Ἀλλ' ἡ ἀντιγογγή οὕτω δια-
τυποῖ λίαν στενῶς τὸν κανόνα, λαμβάνουσα ὑπ' ὅσιν τὸ εἰδικῶς κοινῶν ἐκεῖ
θεμα. Ἐάν ἡθέλωμεν ἀπαιτήσῃ, ἵνα ὁ ἀνὴρ ἀποδείξῃ πρότερον ὅτι ἡ ἀπό-
κτησις ἐγένετο διαρκούντος τοῦ γάμου, τότε τὸ τεκμήριον ἡθελεν εἶναι ὡς ἐξ ἑδὼν
ἀνευ ἄλλας. — Ὁ Γρακ § 1362 γράφει: Ὑπάρχει τεκμήριον ὅπερ τῶν πι-
πτῶν τοῦ συζύγου ὅτι τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐκείνῳ συζύγων ἡ ἀμφοτέρων τῶν
συζύγων εὐρισκόμενα κατὰ πράγματα ἀνήκουν τῷ ἀνδρὶ. Τοῦτο ἰσχύει
καὶ ἐπὶ τίτλων εἰς τὸν κοινοτὴν ἢ εἰς διαταγὴν, οἷσιν φέρουσι ὀπισθογρα-
φῆσιν εἰς λευκόν. Λιὰ τὰ αποκλειστικῶς πρὸς προσωπικὴν χρῆσιν τῆς γυναι-
κὸς προσωρισμένα πράγματα, ἰδίως δὲ ἐνδούατα, διὰ κοινὰ καὶ διὰ σκευὴ
ἐργασίαι, ἰσχύει τὸ τεκμήριον καὶ μεταξὺ τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους καὶ
πρὸς τοὺς ἀνεκτετακ, ὅτι καὶ πράγματα ἀνήκουν τῇ γυναικὶ καὶ οὕτως

νον δὲ τὰς καθροχειρίας ταύτας αἱ στέναι περιουσιάζει σχέσεις τῶν συζύγων τῆς περιουσίας αὐτῶν ἀποτελούσης de facto εἶναι μίαν. Σημειώτεον δὲ ἐπὶ τῶν τοιούτων περιπτώσεων ὡς ὄργανον καταδολιεύσεως χρησιμεύει ἡ γυνή· ὅθεν τὰ νομοθετικά μέτρα τίθενται χάριν τῶν πιστῶν τοῦ ἀνδρός καὶ οὐχὶ χάριν τῶν πιστῶν τῆς γυναίκας.

Ἐκ τῶν λόγων τούτων πρῶτον τὸ ΡΔ εἰσήγαγε τὴν *presumptio Mucliana*, κατόπιν εἰ Νόμοι περὶ πτωχεύσεως τῶν ἰταλικῶν πόλεων ἐν τῷ μεσολίῳ· ἐπὶ αὐστηρότερα τοῦ ΡΔ ἐδείχθησαν. Τὴν αὐστηρότητα ταύτην παρεδέξατο καὶ ὁ γαλλικὸς κώδιξ τοῦ 1807 ἐμπεριέλαβε δὲ πῶς ὁ γαλλικὸς νόμος τοῦ 1838 περὶ πτωχεύσεως, ἔξ οὗ μετῴχθη καὶ πᾶρ ἡμῖν.

Ἐκ τῶν νεωτάτων νομοθετημάτων ὁ μὲν γερμανικὸς Κώδιξ περὶ πτωχεύσεως, ἐμμένει ταῖς ἀρχαῖς τοῦ ἀστικού δικαίου, ὑπερ συμφωνεῖ τῷ ΡΔ, τὸ δὲ ἰταλικὸν δίκαιον ἀκολουθεῖ τὰς γαλλικὰς ἀρχάς.

Ι. Πτωχεύσας τῆς γυναίκας ὁ ἀνὴρ ἐνασθεῖ ἐν τῇ πτωχεύσει ταυτῇ τὰ πιστώματα αὐτοῦ, οὐδενὸς κρατοῦντος ἐπὶ τοῦ θάνατος τούτου τεκμηρίου.

II. Πτωχεύσαντος τοῦ ἀνδρός πάντα τὰ πιστώματα τῆς γυναίκας πᾶ κατ' αὐτοῦ ὅπως ὅποτε προκύψαντα, εἴτε λόγῳ ἐκνεύων δεθέντων ὑπὸ τῆς γυναίκας πρὸς τὸν ἄνδρα εἴτε λόγῳ πληρωμῆς τῶν χρεῶν τοῦ ἀνδρός ὄντος τοῦ βεβαρημένου κληρονόμου, λογίζεται ὡς περιουσία τοῦ ἀνδρός καὶ ἡ γυνή ὀφείλει νὰ ἀπαιτήσῃ ταῦτα ἐν τῇ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ ἀποδείκνυσαι ὅτι αὕτη εἶνε ὁ δικαιούχος. Ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἐπιτρέπεται νὰ γείνη ὁκὶ παντὸς ἀποδεικτικῶς μέσου καὶ νύτιων τῶν μαρτύρων, ὅπου τοῦτο ἐπιτρέπεται.

Κατὰ ταῦτα ἰσχύει ἐνταῦθα ἀμύγῃς τὸ Μουσικαῖον τεκμήριον.

Ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ διαρκούντος τοῦ γάμου καὶ πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως ἐκποίησιν ἐγκύρως τὰ κινητὰ ἢ ἀκίνητα, προκίρα ἢ ἐξωπροκίρα πράγματα αὐτῆς, κατατάσσεται ἡ γυνή ὡς ἀνέγγυος πιστωτῆς διὰ τὸ τίμημα τῶν πραγμάτων τούτων. Ἐγκύρως δὲ ἐλπίει ὁ ἀνὴρ πᾶ μὲν ἐξωπροκίρα λαβὼν ἐντολήν τῆς γυναίκας, τῶν δὲ προκίρων, τὰ μὲν κινητὰ πάντα, τὰ δὲ ἀκίνητα μόνον καὶ ὅσον ἐδόθησαν διατεταγμένα λόγῳ πωλήσεως. Ἄν δὲ ἡ γυνὴ εἴχεν ἐγγράφει ἐγκυρον ὑπόθηκην ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τοῦ ἀνδρός λόγῳ τῆς προκίρας, τότε τὸ πιστῶμα τοῦτο θέλει εἶναι ἐνυπόθηκον. Ἀλλὰ καὶ ἀκύρως ἂν ἐξεπώλησε, λη-

ἀνευ ἐντολῆς τῆς γυναίκος ἐξώπρεια, ἅτινα δὲν διεκδικοῦνται κατὰ τοῦ καλῆς πίστεως ἀγορασ-οῦ, πάλιν ἡ γυνὴ εἶνε ἀνέγγυος πιστωτῆς τοῦ ἀνδρός ἐν τῇ πτωχεύσει. Πρὸς ταῦταις πρέπει ἡ κυρότης ἢ τὰ ἄλλα ἐμπράγματα τῆς γυναίκος δικαιώματα ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῆς εἴτε προκίων εἴτε ἐξωπρικών νὰ ἀπαδεικνύονται καθ' ὅσονδ' ἔστι ποτε τρόπον.

III. Τὰ γαμικά κέρδη τὰ συμφωνηθέντα ἐν τῷ γαμικῷ συμβολαίῳ εἴτε ὑπὸ τοῦ ἀνδρός ὑπὲρ τῆς γυναίκος, εἴτε ὑπὸ τῆς γυναίκος ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός εἰσὶν ἄκυρα ὡς πρὸς τὴν ὁμάδα, ἂν ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ ἑμπορος ἐν τῇ συστάσει τοῦ γάμου ἢ μὴ ἔχων τότε ἐπάγγελμα, ἐγένετο ἐκ-πορος ἐντὸς ἑτους ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ γάμου. Ἐπομένως αὐτὲς ἡ ὁμάς οὐκ αὐτὴ νὰ αἰτήσῃ τὰ ὑπὸ τῆς γυναίκος ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός κέρδη, οὔτε ἡ γυνὴ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνδρός ὑπὲρ αὐτῆς συμφωνηθέντα.

Ἡ ἀκυρότης καίται ὑπὲρ τῆς ὁμάδος, ὅθεν περατωθείσης τῆς πτωχεύσεως ἀργεὶ ἡ ἀκυρότης, ἅτε μὴ ὑφισταμένης ὁμάδος. Ἡ ἀκυ-ρότης χωρεῖ κατὰ τὰ τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν διαδόχων τῆς γυναίκος καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρός.

Ἀλλὰ λυθέντος τοῦ γάμου καὶ γενομένης διανομῆς τῆς περιουσίας, ἐπειδὴ τότε δὲν ὑπάρχουσιν οἱ λόγοι οἱ δικαιοδογούντες τὰς ἄνω δια-τάξεις, ἥτοι οὔτε ἀνάμειξις τῆς περιουσίας οὔτε φίλτρον, ἀργοῦσιν αἱ ἄνω διατάξεις. Ἡ λύσις δὲ ἐπέρχεται, εἴτε διαζυγίῳ εἴτε θανάτῳ τῆς γυναίκος. Ἐπομένως πτωχεύσαντος τοῦ ἀνδρός μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου τὰ γαμικά κέρδη προσφέρονται τῇ ὁμαδί, εἴτε κατεβλήθησαν ἤδη τῷ ἀνδρὶ εἴτε οφείλονται, ὑπὸ τῶν κληρονόμων τῆς γυναίκος.

Σκοπὸς τῆς διατάξεως εἶνε ἡ ἀποφυγὴ τῆς περιγραφῆς τῶν πιστω-τῶν ἐπὶ τῶν κερσίων τῶν ὑπὲρ τῆς γυναίκος συμφωνημένων, ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός ἡ ἀδικία ἥτις ἤθελε προσγίνεσθαι τῇ γυναικὶ, ἂν τὰ ὑπὲρ αὐτῆς δὲν ἴσχυον, τὰ δὲ κατ' αὐτῆς ἴσχυον.

Αἱ ὥρεαι μετὰ τὸν συζύγων, ἅτε οὗται κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀπολύτως ἄκυροι, εἰσὶ καὶ ἐν τῇ πτωχεύσει ἄκυροι.

Ἀλλὰ ταῦτα ἀργοῦσιν σάακις μόνον ἡ γυνὴ εἶνε ἑμπορος, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ.

§ 122: Τὰ ἄρθρα 665—571 τοῦ νόμου περὶ πτωχεύσεως.

1. Ὅσακις ἐπὶ πτωχ. τοῦ ἀνδρός παρίσταται ὡς διεκδικητῆς ἢ

γυνὴ ζητούσα αὐτοῦσι τὰ πράγματα αὐτῆς εἴτε ἀκίνητα εἴτε κίνητα, ὀφείλει ὅπως τὰ ἐπὶ τῶν οἰκουμενῶν πραγμάτων δικαιώματα αὐτῆς ἀποδειχθῇ δι' ἀποδεικτικῶν μέσων ὠσιμῶν, ἐνὸς τοῦ λοιποῦ διεκδικητικῆς ἐπιτρέπεται πᾶν ἀποδεικτικὸν μέσον καὶ αὐτοὶ οἱ μαρτυροῦντες. Σκοπὸς τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων εἶναι τὰ μείζω ἐχέγγυα, ἃ τὰυτα παρέχουσι πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συμπαίγνιας ἀνδρός καὶ γυναικὸς ἐπὶ βλάβῃ τῶν πτωχευτικῶν πιστωτῶν.

Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ στενὴ προσωπικὴ σχέσις τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικὸς πρὸς ἀλλήλους, ἀφ' ἑτέρου ἡ στενὴ περιουσιακὴ σχέσις αὐτῶν, ἐξ ἧς de facto ἀμφοτέρων ἡ περιουσία μίαν ἵπταται, καθιστῶσα τὴν συμπαίγνιαν, καθ' ἣν ἡ γυνὴ παρίσταται ὡς κυρία πραγμάτων εὐρισκομένων ἐν τῇ πτωχευτικῇ περιουσίᾳ, ἃ πράγματα ἀνήκουσιν τῷ ἀνδρὶ, λίαν εὐχερῆ.

Ἡ γυνὴ λαμβάνει αὐτοῦσι τὰ προικῶν ἢ ἐξωπροικα ἀκίνητα I) ἅτινα ἐκέκτητο ἐν τῇ συστάσει τοῦ γάμου, II) ἅτινα ἐκτήσατο μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ γάμου εἴτε ἐκ νομικῶν λόγων πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ γάμου ὑπαρξάντων, εἴτε ἐκ δικαιοπραξίας ἀνταλλακτικῆς [κλήρονομία, κληροδοσία, οἰκία θανάτου ὡρεῶν, ὡρεῶν ἐν ζωῇ, προικῶν (τρίτος προικίζει τὴν γυναῖκα συνεστάτος τοῦ γάμου), λαχέω] εἴτε ἐκ δικαιοπραξίας ἀνταλλακτικῆς. Τὸ τελευταῖον περὶ τῆς θάνατος τῆς σύμβουσις ἀνταλλαγῆς ἀκινήτων τῆς γυναικὸς πρὸς ἑτέρα ἀκίνητα τοῦ ἀνδρός ἢ τρίτων, τὴν ἐγὼ ἀν' εἴτε ὑπὸ τῆς γυναικὸς εἴτε ὑπὸ τοῦ ἐντολοδόχου αὐτῆς, πάντοτε ὅπως ἐν νόμῳ αὐτῆς ἐκινήτων ἐκ χρημάτων εἴτε ἀνηκόντων τῇ γυναίκα κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου ὡς προικῶν ἢ ὡς ἐξωπροικίων, εἴτε παρελθόντων αὐτῇ ἐκ δικαιοπραξίας ἀνταλλακτικῆς, εἴτε ἐκ τῆς ἐμπούσεως πραγμάτων ἐκείως ἀνηκόντων αὐτῇ.

Ἡ ἰδιότης τῶν προικῶν ἀποδεικνύεται διὰ τοῦ προικοσυμφώνου, ὅπερ εἶναι πάντοτε συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφο. Ὅσακις τὰ ἀκίνητα εἶναι μὴ προικῶν, τὰ ἀποδεικνύει ἡ γυνὴ;

§ 5. Ὅπως προικῶν εἶναι τὰ ἀκίνητα καὶ τὰ κίνητα ἀκίνητα καὶ τὰ κίνητα ἀκίνητα.

1) Ὁ Νόμος ἀρθ. 565 φέρει ἀτὰ κατ' ἀνταλλαγὴν ἢ ἀντικατάστασιν. Αἱ δύο λέξεις εἰσὶν ταυτάσημοι σημαίνουσαι τὴν ἐναλλαγὴν (permutation). Τὸ ἀστικὸν δίκαιον δὲν γνωρίζει δικαιοπραξίαν ἀντικατάστασεως ὡς ἀντικατάστασιν ἐναλλαγῆς. Ἡ δὲ κοινῶς λεγομένη ἀντικατάστασις προικῶν εἶναι κυρίως ἐναλλαγὴ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

μημένον προικίου καὶ ἡδύνατο ἐγγράφουσα τὴν ὑποθήκην νὰ ἀποφύγῃ¹⁰⁸
 πᾶσαν ζημίαν ἀπὸ τοῦ ὅτι νῦν αὖτὸ πρὸς τὸν ἄλλο ἔστιν ὅτι
 φθ. Ἐν τοῖς θεμέτιν ἀμρότερον τῶν ἀρθ. 2 καὶ 3, εἰνε, δεκτὴν ἡ
 ἀπόδειξις δι' ἐπαχτοῦ ἄρκου καὶ δι' ἐμολογίας τῶν συνδίκων, ὡς ἔστιν
 ὅτι 6. Τὰς διατάξεις ταύτας τοῦ πτωχ. δικ. σύστησεν ὡς οὕτως τῶν
 τοῦ ἀστικροῦ δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ μόνη ἡ ῥάσις ἐθεν ῥιόσας ἡ ἑμὰς
 δὲν ἔχει συμφέρον οὕτως ὅτι ἐκυπόθηκοι οὕτως αἰ ἐνεχυροῦχοι ἡ πισσώται
 δύναται νὰ ἐπικαλεσθῶσιν αὐτάς. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 21

μεναι, ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν, ὅσα τῇ ἀστικῇ-οικονομίᾳ ὀφείλει-
ται. Ἐξαιρετικῶς δὲ τὸ πτωχ. δικ. θεωρεῖ ὡς βεβαίαν χρό-
λογίαν τὴν ἐκ τῆς καταχωρίσεως τῶν χρεωγράφων ἐν τοῖς βιβλίοις δη-
μοσίᾳ καταστήσασθαι (ὅσον ταχυδρομικῶν ταμιευτηρίων), ἀνανυμῶν
ἐταιρειῶν καὶ κατὰ μετοχὰς ἐπεφορῶν.

Τῆς γυναικὸς μὴ δυναμένης νὰ πρόσαγάγῃ τὸ αὐτὴν ἀποδείξιν ἄρ-
γῆ, ἢ διεκδίκησιν καὶ τὰ πράγματα παράκένουσιν ἐν τῇ πτωχευτικῇ
περιστάσει.

Καὶ πάντα μὲν βσον ἀφορᾷ τὰ πράγματα, ἅτινα ἢ ἐκέκτητο ἢ γυνὴ
ἦν πρὸ τοῦ γάμου ἢ ἐκτήσατο κατόπιν ἐκ χαριστικού τίτλου.

Ὅθεν δὲ ἀφορᾷ τὰ πράγματα, ἅτινα ἐκτήσατο μετὰ τὸν γάμον
δὲ ἀνταλλακτικῆς δικαιοπραξίας [ἐναλλαγῆς, ἀγοραπωλησίας κτλ.],
πρέπει ἡ γυνὴ νὰ ἀποδείξῃ 1) τὴν ἀνταλλακτικὴν δικαιοπραξίαν ὡς
τίτλον καὶ 2) ὅτι τὸ δοθέν ἀντάλλαγμα ἦτο πρᾶγμα ἀνήκον αὐτῇ.

Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις τοῦ τίτλου πρέπει νὰ γίνηται δι' ἐγγράφου ἔχον-
τος βεβαίαν χρονολογίαν [λ. χ. ἂν ἡ γυνὴ ἡγόρασεν ὠρολόγιον γυ-
ναικεῖον παρὰ κοσμηματοπώλου ἀντ. 560 ὄρθ., ἂς ἐπέμψεν αὐτῇ ὁ
θεὸς τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους δι' ἐπιταγῆς τῆς Τραπεζῆς, διεδικεῖ τὸ
ὠρολόγιον. Φέρων οὐχί, διότι τὸ ἄρθρ. 568 ἀπαιτεῖ νὰ ἡ ἀντίκα-
τάστασις βεβαιῶται δι' ἐγγράφου βεβαίας χρονολογίας καὶ οὐχί μόνῃ
ἢ προλευσίᾳ τῶν χρημάτων].

10. Καὶ ἐνταῦθα εἰσέρεται τὸ ζήτημα ἂν τὸ ἄρθρ. 568 ἀρρο-

368 § νόμος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ποταμοῦ (3)

Α) Τὸ ἄρθρ. 568 φέρει αὐτὴν ἀποκρίσιν ἢ διὰ παντός ἄλλου ἐγγράφου ἔχον-
τος βεβαίαν χρονολογίαν. Ἀλλὰ προφανὲς ὅτι νόμος ἐννοεῖ ἀπογραφήν ἐπι-
σημῶν ἐν πᾶσι συμβολαίογραφου γινουμένην. Τότε ὁμῶς αὐτὴ ὡς συμβολαίῳ-
γραφικὸν ἐγγράφον εἶναι ἐγγριφον φέρει βεβαίαν χρονολογίαν. Βεβαίως ὁμῶς
καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐγγράφοις Τραπεζῆς βεβαιεῖται ὅτι ἡ γυνὴ πρὸ τῆς συνά-
ψεως τοῦ γάμου εἶχε καταθέσει χρήματα παρὰ τῇ Τραπεζῇ, ἅτινα κατόπιν
συνεπιπτώσεως αὐτοῦ γάμου εἰσέπραξεν, ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀνυμῶν προλεού-
σεως τῶν χρημάτων. Ὅθεν αὐτὴν ὁ νόμος ἀρροεῖ τὸν τίτλον τοῦ ἐγγράφου
ἐν τῇ βεβαίᾳ. Τὸ ἄρθρ. 568 περιέλαβε τὸ βεβαίον. Ἐάν τὰ κινήτα βεβαίαν
χρονολογίαν. Τοῦτο μὴ ἀπαντῶν ἐν τῷ code de commerce περὶ τῆς ἐκ τοῦ
ἐδάχου ἐμπορικοῦ κώδικος. Ἀλλ' οὕτως τὸ ἄρθρ. 568 ἐν 2 ἑσέρον τὴν λέξιν
ἀκινήτων περὶέρχεται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸ ἄρθρ. 566 πρᾶγματευσμένων περὶ
ἀκινήτων. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ περιεχομένου τῆς διατάξεως μείναι οὐδὲν ἄλλο ἀποπημα
προκύπτει ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως.

προεῖ τὸ ἀστικὸν δίκαιον. Κατὰ τὸ ἐλληνικὸν ἀστικὸν δίκαιον τὰ προικῶ
κῶα κινητὰ ἀνήκουσι τῷ ἀνδρὶ, ἐπομένως διαρκούντες τοῦ γαμου ἢ
γυνῆ, ὡς μὴ εὖτα κυρία, τούτων δὲ δύναται νὰ διεκδικήσῃ αὐτοὶ
Ἐπίσης τὰ διὰ προικῶν χρημάτων ἀγοραθέντα καὶ τὰ διὰ τοῦ
τιμήματος ἐκποληθέντων προικῶν πραγμάτων δὲν διεκδικεῖ ἡ γυνή.⁶⁾

Ἀφοῦ λοιπὸν κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἡ γυνή δὲν διεκδικεῖ τὰ κι-
νητὰ, ἐρωτᾶται: τὰ διεκδικεῖ ἐν τῷ θέματι τοῦ ἄρθρου 568, ἥτοι τὸ
568 εἰσάγει τροποποίησιν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου διὰ τὴν περίπτωσιν
τῆς πτωχεύσεως τοῦ ἀνδρός, δηλ. ἀναγνωρίζει τῇ γυναικὶ ἀπαλύτως
τὴν διεκδικήσιν ἐπὶ πτωχεύσεως τοῦ ἀνδρός: καὶ ἡ κοινὴ τοῦ ἔργου
Φρονιᾶ οὐχί: διότι τὸ ἄρθρ. 568 σκοπεῖ νὰ περιορίσῃ τὰ ἐκ τοῦ
ἀστικοῦ δικαίου δικαιώματα τῆς γυναικὸς χάριν τῶν πιστωτῶν. Ἐν δὲ
δεχθῶμεν τὴν καταρατικὴν λύσιν, τότε ἀντὶ ἡ θέσις τῶν πιστωτῶν
νὰ καταστῇ διὰ τοῦ ἄρθρου 568 κρείστων ἢ ὅ,τι εἶνε ἐν τῷ ἀστικῷ δι-
καίῳ καθίσταται χείρων: διότι κατὰ μὲν τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἡ γυνή
μὴ δυναμένη νὰ διεκδικήσῃ ἤθελε κατατάσσεται συμμέτρως μετὰ τῶν
λοιπῶν δανειστῶν, κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 568 ἤθελε διεκδικεῖ ἀποκλείουσα
οὕτω τοὺς λοιποὺς δανειστάς.

Διότι τὸ ἄρθρ. 568 δὲν σκοπεῖ νὰ τροποποιήσῃ τὸ ἀστικὸν δίκαιον
θεμελιωδῶς: τοιαύτη δὲ θεμελιώδης τροποποίησις ἤθελεν εἶναι ἡ περὶ
διεκδικήσεως τῶν προικῶν. Ἐπομένως ὅσον ὅπως δεχθῶμεν ὅτι τὰ
προικῶα κινητὰ οὐδαμῶς διεκδικοῦνται.^{7.8.9)}

6) Ἐπιθι Κρατσᾶ οἰκογενειακὸν § 146.

7) Ὁ Ράλλης [Ἑρμ. δίκαιον τόμ. III, ἀριθ. 254—262] πραγμ. κτερό-
μενος τὰ προκείμενα ζητήματα ἀρκεῖται εἰς ἀπλὴν τοῦ κειμένου τοῦ Νόμου
παράφρασιν, ἄνευ ἀναλύσεως αὐτοῦ. Σημειωτέον δὲ ὅτι θεωρητικῶς εἶνε λίαν
ἐσφαλμένη ἡ κατάταξις τοῦ Ράλλη, καθ' ἣν τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν
εἰσὶν ὑποδιαίρεσις τῶν διαφορῶν πιστωμάτων, διότι τὰ πλεῖστα τῶν δικαιωμά-
των τῶν γυναικῶν εἶνε δικαιώματα διεκδικητῶν καὶ οὐχὶ πιστωτῶν. Τὸ αὐτὸ
περὶ πτωχεύσεως λάθος ἐνέχει καὶ ὁ ἐλληνικὸς Νόμος καὶ ὁ γαλλικὸς code de
commerce. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ κείμενα τοῦ Νόμου τὴν λέξιν πιστωτῆς ἐν-
νοήσαντες ἐνταῦθα ἐν γενικῶτάῃ ἐννοίᾳ ὥς σημαίνουσιν ἀδικαιοῦχόν τε εἴτε
ἐνοχικόν εἴτε ἐμπράγματον.

8) Σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ Κρατσᾶς ἐν τῷ Οἰκογενειακῷ δίκαιῳ [§ 134]
πραγματευόμενος τὰ περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς ἐν ἀπορίᾳ τοῦ ἀνδρός οὐδα-
μῶς θίγει τὸ θέμα τῆς πτωχεύσεως τοῦ ἀνδρός.

9) ἴσως ἤθελεν ἰσχυρισθῇ τις ὅτι, ἀφοῦ ἡ πτώχευσις τοῦ ἀνδρός ἐπάγεται

11. Κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ἦτοι τὸν Ν. 26, 30 Κωδ. 5, 12, ἐπὶ ἀπορίας τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ ἀναλαμβάνει τὴν διαχείρισιν τῆς προικὸς. Σήμερον δυνάμει τῆς Ἑλλην. ἀστ. Δικον. § 676 ἡ ἀνάλυσις τῆς διαχείρισεως ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐπιτρέπεται μόνον δι' ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου ἐκδιδομένης ἐπ' ἀναφορᾷ τῆς γυναικὸς. Ἄλλ' ἡ διαδικασία αὕτη, οὕσα ἀναγκαία ἵνα βεβαιώσῃ ἂν πράγματι ὀφίσταται ἀπὸ τῆς ἀπορίας τοῦ ἀνδρὸς, εἶνε περιττὴ ἐπὶ πτωχεύσεως, ἐνθα ἡ κηρύττουσα τὴν πτώχευσιν ἀπόφασις τορῶς διατρανοῖ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἀνδρὸς. Ἐπομένως ὁρθῶς ἡ Ἑλληνικὴ Νομολογία ἐδέχθη, ὅτι ὁ χωρισμὸς τῆς προικὸς χωρεῖ ἐπὶ πτωχεύσεως τοῦ ἀνδρὸς αὐτοδικαίως. Ἄμα τῇ κηρύξει τῆς πτωχεύσεως καὶ ἑκτοτε ἔχει ἡ γυνὴ τὴν διαχείρισιν τῆς προικὸς ἐνασκουσα τὰς ἐκ ταύτης ἀγωγάς.¹⁰

12. Διὰ τὰ λόγῳ προικὸς καταβληθέντα μετρητὰ ἡ γυνὴ ἔχει ἀπλοῦν ἐνοχικὸν δικαίωμα κατὰ τοῦ ἀνδρὸς κατατασσομένη συμμέτρως.

13. Τὰ λόγῳ προικὸς ὀφειλόμενα τῷ ἀνδρὶ, ἅτινα ὁ προικοδότης δὲν κατέβαλε μέχρι τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως, λαμβάνει ὁλόκληρα ἡ γυνὴ ἢ καταβάλλοντα τῇ ὁμάδι καὶ ἡ γυνὴ κατατάσσεται συμμέτρως μετὰ τῶν λοιπῶν δανειστῶν;

Ἐννοεῖται ὅτι ἂν ἡ γυνὴ ἔχῃ ἐγγράψαι ὑποθήκην ἀκούσαν διὰ τὴν προῖκα, εἶνε αὕτῃ ἀδιάφορος ἡ λύσις τοῦ ἀνω ζητήματος. Ἄν δὲν ἔχῃ ἐγγράψαι ὑποθήκην ἢ εἶνε ἀνεπαρκὴς ἢ ἐγγεγραμμένη;

Ἐὰν ἡ γυνὴ εἶνε αὕτῃ αὕτῃ ἡ προικοδότις, τότε χωρεῖ συμφηρισμὸς κατὰ τὰ εἰδικώτερον περὶ συμφηρισμοῦ ἐπὶ πτωχεύσεως ἰσχύοντα.

Ἐὰν προικοδότις εἶνε ἄλλος τις [πατὴρ κτλ.], ὑποχρεοῦται οὗτος εἰς καταβολὴν τῆς προικὸς τῇ ὁμάδι, ἡ δὲ γυνὴ καταταχθήσεται συμμέτρως. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἂν ἡ γυνὴ ἐκληρονόμησε τὸν

χωρισμὸν τῆς προικὸς, ἡ γυνὴ ἀναλαμβάνει αὐτοῦσια τὰ προικῶν κινητὰ. Ὁ ἰσχυρισμὸς δὲν εἶνε ὁρθός. Ὁ χωρισμὸς τῆς προικὸς λόγῳ ἀπορίας τοῦ ἀνδρὸς δὲν προσβλέπει τῇ γυναικὶ μείζονα δικαιώματα ἢ ὅσα ἤθελεν ἔχει ἐὰν ἀνελάμβανε τὴν προῖκα λυθέντος τοῦ γάμου. Ἀφοῦ δὲ λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τὸ τίμημα τῶν κινητῶν, ἡ γυνὴ συντρέχει μετὰ τῶν λοιπῶν δανειστῶν τοῦ ἀνδρὸς, διατὶ δὲν θέλει συντρέξει καὶ ἐπὶ ἀπορίας τοῦ ἀνδρὸς;

10) Ἀρ. Πάγου 139 τοῦ 1891 ἐν ὁλομείλῃ.

προικοδοτήν· καὶ εἶνε ὁπῶς ὑπὸ χρεως· καὶ καταβολὴν τῆς προίκος, χωρεῖ συμψηφισμός·¹¹ ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

14. Ἐὰν ἢ προῖξ ἢ τὸ ἀναληπτέα· ἢ ἡ γυνὴ ἀναλαμβάνει τὴν διαχείρισιν μέχρι λύσεως τοῦ γάμου· Διότι ἡ απόδοσις τῷ προικοδότῃ ἐπὶ ἀναληπτέας προίκος τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰρεσιν τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ἐνταῦθα δὲ δὴν πρόκειται περὶ λύσεως γάμου· οὕτως περὶ ἀριστικῆς καταργήσεως τῆς ιδιότητος τῆς προίκος, ἀλλὰ περὶ πρόσωρινθης διαρρυθμίσσεως αὐτῆς· ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

15. Ἀρθεύτης τῆς πτωχεύσεως διὰ συμβιβασμοῦ ὁ πτωχεύσας ἀναλαμβάνει τὴν διαχείρισιν τῆς προίκος· Φρονῶ ὅτι ἡ νόνη· ἢ ἀποκατάστασις αἰρεσιτῶς τελείως τὴν κατάστασιν τῆς πτωχεύσεως δύναται νὰ χορηγήσῃ τῷ ἀνδρὶ τὸ δικαίωμα· ἵνα ἐπαναλάβῃ τὴν διαχείρισιν τῆς προίκος· Ἀλλ' ἐν τῷ Νόμῳ οὐδὲν περὶ τούτου λέγεται. 16.

16. Αἱ ὑπὸ τοῦ ἀνδρός νομίμως συσταθεῖσαι ὑποθήκαι καὶ τὰ ἐνέχυρα ἐπὶ πραγμάτων τῆς γυναικὸς ἰσχύουσι κατὰ ταύτης διεκδικούσης· ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

17. Ἐπὶ ἀναληπτέας ὑπὸ τοῦ τρίτου προικοδότου· προίκος δὲν ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρα 565—571. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

18. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

19. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

20. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

21. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

22. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

23. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

24. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

25. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

26. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

27. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

28. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

29. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

30. ὡς ἐκείνουθεν ἔστιν ὅτι τὸ πρῶτον

Οἰκογενειακὸν δίκαιον

5

Τοιαύτη εἶνε ἡ κοινὴ γνώμη σύμφωνος καὶ πρὸς τὰς Πηγὰς.⁵ Οὐχ ἥτον νέωσι κατεπολεμήθη. Ἡ συμβολὴ εἰς τὰ βάρη τοῦ γάμου εἶνε τῷ ὄντι συνήθης, ἀλλ' οὐχὶ ὁ ἀναγκαῖος, εἶνε ὁ οἰκονομικός, ἀλλὰ οὐχὶ καὶ ὁ νομικός σκοπὸς τῆς προικός.⁶ Μεταξὺ τῶν ὑπὲρ τῆς δοξῆς ταύτης ἀναφερομένων λόγων φαίνεται σπουδαῖος ὁ ἐπόμενος, ὅτι ἀνεγνωρίσθησαν συμβάσεις, καθ' ἃς ἡ προῖξ διαρκούντος τοῦ γάμου ὅαν' δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς δι' ἀγωγῆς. Ἀλλὰ πῶς δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὰς δαπάνας τοῦ γάμου προῖξ καθισταμένη ἀπαιτητὴ μετὰ τὸν γάμον; Βεβαίως ἐπετράπησαν αἱ τοιαῦται συμβάσεις ὡς ἀποκόπτουσαι μισθὰς, δίκας μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ πενθεροῦ ἢ τῆς γυναίκος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ προῖξ ὀφείλεται διαρκούντος τοῦ γάμου, καίπερ ὑπαρχούσης τῆς συμβάσεως, ἂν καὶ μόνον naturaliter ὀφειλομένη. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀκυρότης τῶν προικίων συμφώνων, ἅτινα ἐξ ὑπαρχῆς τίθενται εἰς τὸν χρόνον τὸν μετὰ τὸν γάμον.⁷ Ἡ ἀγωγή δύναται βεβαίως νὰ ἀποκλεισθῇ διαρκούντος τοῦ γάμου, ἀλλ' ἡ ὑποχρέωσις ὡς τοιαύτη δὲν δύναται νὰ τεθῇ εἰς τὸν χρόνον τὸν μετὰ τὸν γάμον.

Ἀληθῶς ὁ μόνος σκοπὸς τῆς προικὸς δὲν εἶνε ἡ ὑπηρεσία τῶν βι-
 ρῶν τοῦ γάμου. Ὡς οὖν καθίσταται ἡ προίξ ποινὴ διαζευξέως ἐπὶ
 διαζυγίου ἐξ υπαιτιότητος τῆς γυναικός.

3. Ἡ προκήρυξις δὲν περιέχει ζωρεάν πρὸς τὸν σύζυγον, διότι
ἐπὶ τοῦ γάμου οὐκ ἐπιβάλλεται ὁμοίωσις ἀλλὰ ἀποφάνησις καὶ
ἀπόφασις· ὡς λέγει ὁ Πανδ. 23.3 nisi matrimonii oneribus serviat dos nulla est
[Εἰ μὴ τοῖς βάρεσιν τοῦ γάμου δουλεύει ἡ πρέξ., εἶνε ἄκυρος]. Ν. 56 § 1
Πανδ. 23.3. Παρ. Ν. 56 Πανδ. 17.2.
4) Bechmann. Ἐναντίος ὁ Czychlarz, ὁ Brinz.
5) N. 20 Πανδ. 23.3. Παύλος. Julianus scribit valere talem stipula-
tionem cum morieris dotis nomine tot dari quia et pacisci soleant ne a viva
exhibeatur quod non esse simile accepi aliud est enim differe exactionem
aliud ab initio in id tempus stipulari quo matrimonium futurum non sit
idque et Aristoni et Neratio et Pomponio placet. [Ὁ Γουλιανὸς γράφει
ὅτι ἐσχίσκει τὴν κοινήτην ἐπερωτήσιν «(ὕπόσχεσαι) νὰ δώσης θιαν ἀποπάνης
ὀνόματι προικὸς τοσαυτά;» διότι καὶ συνθηκίζουσι νὰ συμφωνῶσιν ἵνα
μὴ ἀπαυτῇ παρὰ λύσεως. Τοῦτο δὲ ἐθεώρηται ὅτι δὲν εἶνε ὁμοιον διότι
ἄλλο εἶνε τὸ ἀναβάλλειν τὴν εἰσπραξίν καὶ ἄλλο τὸ ἀπ' ἀρχῆς συμφωνεῖν
ἐπὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον; καθ' ὃν ὁ γάμος δὲν θέλει ὑφίστασθαι. Καὶ τοῦτο καὶ
ἐπὶ τῷ Ἀριστονίῳ καὶ τῷ Νερατίῳ καὶ τῷ Πομπωνίῳ ἄρεσκει]. Πρβ. Ν. 76
Πανδ. 23.3.

ἀντ' αὐτῆς δέον νὰ φέρῃ τὰ βάρη τοῦ γάμου.⁸

Εἶνε ὅμως δωρεὰ πρὸς τὴν σύζυγον, ὅταν τις χωρὶς νὰ εἶνε ὑπόχρεως συνιστᾷ δι' αὐτὴν προίκα, πλὴν ἐὰν συμφωνήσῃ τὴν ἀπόδοσιν μετὰ τὴν περάτωσιν τοῦ γάμου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἀπατεῖται *insinuatio* ἐπὶ συστάσεως προικὸς, καὶ ἐὰν ἀποτελῇ συγχρόνως δωρεάν.⁹ Διότι ἡ προίκα τις εὐνοεῖται ἰδιαζόντως ὑπὸ τοῦ δικαίου.

§ 14. 2. Ἡ ἱστορία τοῦ ρωμαϊκοῦ προικφοῦ δικαίου.¹ Ἡ ἱστορία τοῦ ρωμαϊκοῦ προικφοῦ δικαίου δεῖν εὐνοεῖται τρεῖς κύρια στάδια, ἐν αἷς ἡ ἐν τῇ δικαίῳ θέσει τῆς γυναικὸς διαρκῶς ἐβεβλ-
πιοῦτο συμφώνως πρὸς τὴν γενικὴν πορείαν τῆς ἐξελίξεως.

1. Ἐν ταῖς παλαιωτάτοις χρόναις ὁ ρωμαῖος σύζυγος ἐλάμβανε τὴν προίκα ὡς διαρκὴ ἰδιοκτησίαν^{2,3} καὶ δὲν ὑφίστατο ἀγωγή τῆς συζύγου πρὸς ἀπόδοσιν αὐτῆς λυθέντος τοῦ γάμου.

8) N. 19 Πανδ. 44.7. 'Ιουλιανός. *Ex promissione dotis non videtur lucrativa causa esse sed quodammodo creditor aut emptor intellegitur qui dotem petit*. [Ἐκ τῆς ὑποσχέσεως προικὸς δὲν φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἐπιμερό-
δης αἰτία, ἀλλὰ λογίζεται πρὸς πωλῶντος ἢ ἀγοραστῆς ὁ αἰτῶν τὴν προίκα]. N. 5 § 5 Πανδ. 44.4—N. 8 § 13 Πανδ. 20.6. Μαρκιανός. *Quod in dotem dederit vendidisse in hoc casu recte videtur propter onera matrimonii*. [Διότι ἐὰν ἔδωκεν ὡς προίκα ὁρθῶς λογίζεται ὅτι ἔχει πωλήσει ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐνεκα τῶν βαρῶν τοῦ γάμου]. Πρβ. ὅμως καὶ Bechmann.

9) Πρβ. ἀνωτέρω III, § 108—N. 31 Κωδ. 5.12. Ἡ δωρεὰ πρὸς τὴν γυναικὰ τελειοποιεῖται μόνον, ὅταν ἡ γυνὴ ἀποδέχεται καὶ αὐτὴ τὴν ἐλευθεριότητα. Κατὰ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ σύστασις προικὸς ἀποτελεῖ δωρεάν πρὸς τὴν γυναῖκα ἐκφράζεται ὁ Bechmann, ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Czychlarz.

1) Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς προικὸς πλὴν τῶν γερμανῶν πρβ. Gide, *Études sur la condition privée de la femme*. — Esmein, *la nature originelle de l'action rei uxoriae* ἐν τῇ nouvelle revue historique de droit français et étranger τόμ. 17 σελ. 145. Συγ. les institutions juridiques des Romains 1891. Ὁ Voigt ἐν πραγματεῖᾳ δημοσιευθείσῃ τῇ 1866 φρονεῖ ὅτι ἀνεκάλυψε μίαν *lex Maenia de dote* τοῦ ἔτους 568 π. X. Τοῦτο εἶνε μυθολογία.

2) N. 1 Πανδ. 23 3 Παῦλος. *Dotis causa perpetua est et cum voto ejus qui dat ita contrahitur ut semper apud maritum sit*. [Ἡ αἰτία τῆς προικὸς εἶνε διαρκὴς καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ δίδοντος ῥυθμίζεται, ἐν ᾧ ἡ πάντοτε πρὸς τῷ συζύγῳ].

3) Ἡ προίκα τις ἦτο φυσικῶς ἐν γυναικὶ καὶ ἐπὶ τοῦ γάμου *cum manu*, ὡς ἀπὸ τῆς γενικῆς ἐξελίξεως ἐκείνης.

Ἀληθῶς καὶ τότε ἐθεώρουν ἐν τῇ ρωμαϊκῇ κοινωνίᾳ τὴν προικὰ ὡς περιουσίαν τῆς γυναίκος [res uxoria]. Οὐχ ἤττον ἢ ἀντίληψις αὐτῇ δὲν εἶχεν ἄμεσον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ δικαίου. Ἐν τοῖς συναπέλα ταύτης ἐγένετο ἐθιμον καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς καθήκον εὐπρεπείας, ἵνα ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ κληροδοτήσῃ πρὸς τὴν ἐπιζῶσαν γυναῖκα διὰ διαθήκης τὴν προικὰ ἢ τὸ ἰσάζιον αὐτῆς.⁴ Πρὸς τοῖς διαζύγια κατὰ παλαιὸν ἔθος δὲν ἐπεχειροῦντο ὑπὸ τοῦ συζύγου ἄνευ ἐρωτήσεως οἰκογενειακοῦ συμβουλίου.⁵ Τοῦτο φυσικῶς ἀπερρίνετο, ὅσῳκις ἐπεδοκίμαζε τὴν διάζευξιν, συγχρόνως καὶ ἂν καὶ κατὰ πόσον πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ προίξ εἰς τὴν γυναῖκα, συμβουλὴ ἧτις δὲν ὑπεχρέου μὲν νομικῶς τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἦν πράγματι δὲν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ παραβῇ.

2. Χαλαρουμένων τῶν ἡθῶν ἐπεκράτησαν ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης τὰ ἐλαφρὰ διαζύγια.

Νῦν ἀνεφάνησαν αἱ cautiones rei uxoriae, δι' ὧν ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου ὑπεχρεοῦτο πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς, εἴαν ἐπῆρχετο διαζύγιον. Ἀλλὰ πρὸς τοῖς οὗτοι ὁ Πραίτωρ ἐχορήγησε τῇ γυναικὶ συμφῶνως τῷ Ἐδίκτῳ τὴν actio rei uxoriae, ἀρχικῶς εἰς θέματα διαζεύξεως ἔπειτα καὶ τῆς προεκποδίσσεως τοῦ συζύγου.^{6,7} Ὁ ὑπὸ

ὅταν ὁ πατὴρ ἐνόμει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. Ἐὰν γυνὴ αὐτεξούσια συνῇ πτε γάμον cum manu, ἡ μὲν περιουσία αὐτῆς αὐτοδικαίως καθίσταται ἰδιοκτησίᾳ τοῦ ἀνδρός, καὶ οὐδεὶς λόγος περὶ ἀληθοῦς προικὸς, ἡ δὲ γυνὴ ἐλάμβανεν ἄγωγὴν ἀποδόσεως μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς προικὸς.

4) Περὶ τῶν σχετικῶν κληροδοτημάτων πρὸς Τίτλον Πανδεκτῶν 33.4—Esmein, Mélanges d'histoire du droit: Paris 1868. Le testament du mar et la donatio ante nuptias.

5) Κατὰ τὸν Valerius Maximus II, 9 § 2 ὁ Α'. Ἀντώνιος: ἐν ἔτει 446 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἐξεβλήθη τῆς Συγκλήτου, διότι διεζεύχθη τὴν σύζυγον αὐτοῦ οὐδένα τῶν φίλων συμβουλευθείς (nullo amicorum in consilium adhibito).

6) Gellius, noctes atticae VI, κεφ. 3. Memoriae traditum est quingentis fere annis post Romam conditam nullas rei uxoriae neque actiones in urbe Romana aut in Latio fuisse [παράδοτον τῇ μνήμῃ ἡμῶν ὅτι σχεδὸν ἐπὶ πεντακόσια ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Ρώμης δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ ρωμαϊκῇ πόλει ἢ ἐν τῷ Λατίῳ οὔτε ἄγωγαί, οὔτε ἀσφάλεια περὶ προικὸς].

7) Κατὰ τὸ Ἐδίκτον de alterutro ἡ γυνὴ εἶχε μόνον τὴν ἐπιλογὴν, εἴαν

τοῦ Προϊτῶρος διοριζόμενος arbiter εἶχε τὸ αὐτὸ καθήκον ὅπως τὸ ἄλλοτε καλούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς οἰκογενειακὸν συμβούλιον.

Διότι ὁ τύπος τῆς ἀγωγῆς διέταττεν αὐτόν, ἵνα ἐπιδικάσῃ τῇ γυναικὶ ἐκ τῆς προικὸς αὐτῆς ὅ,τι ἐφαίνετο αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ ἐπιεικές.⁸ Περὶ τούτου ἀπεφάσιζεν ἔχων ἐλευθεριωτάτην κρίσιν ὡς τιμητής.⁹ Ἡ

ἤθελε νὰ ζητήσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς γενομένας αὐτῇ παροχὰς τελευταίας βουλήσεως ἢ τὴν actio rei uxoriae νὰ ἐγείρῃ. Ν. μοναδικὸς § 3x Κωδ. 5.13 — Ν. 7 Κωδ. Θεοδοσιανοῦ 4.4. Τὸ ἔδικτον ἀφεώρα πάντα τὰ τελευταία βουλήσει καταλειπόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα ἤτοι τοιαῦτα, ἅτινα δὲν ἐσχετίζοντο πρὸς τὴν προίκα. Δικαίως παρατηρεῖ ὁ Esmein δεῖ ἡ κυρία ἰδέα ἦτο ὅτι ἡ γυνὴ ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ δικαίου, καθ' ὃ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς διαθήκης ἐκανάμιζε τὴν θέσιν αὐτῆς κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ καὶ τοῦ νέου δικαίου, ὅπερ ἐχορήγει αὐτῇ ἀγωγὴν πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς ἀνεξαργήτως τῶν διατάξεων τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ἡ actio rei uxoriae ἴσχυεν ἀρχικῶς ὡς τι ἐκτακτον ὡς βοήθεια ἐν ἀνάγκῃ. Ὁ Ἰουστινιανὸς καθήργησε τὸ Edictum de alterutro. Διότι ἡ ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθεῖσα προικὴ ἀγωγὴ εἶχεν ἐντελῶς ἄλλον χαρακτῆρα ἢ ἡ actio rei uxoriae τοῦ προῖουστινιανείου δικαίου.

8) Ὁ Γέλλιος Noctes atticae X, κεφ. 23 ἀναφέρει ἐκ τοῦ λόγου τοῦ παλαιότερου Κάτωτος de dote τὰς λέξεις vir cum divortium fecit mulieri iudex praecensore est si quid perverse tetrequae factum est a muliere muliatur. [Ὅταν ὁ ἀνὴρ ἐποίησε διαζύγιον πρὸς τὴν γυναῖκα, ὁ δικαστὴς εἶνε ὡς περ τιμητής, ζημιοὶ δὲ (=καταδικάζει εἰς χρηματικὴν ποινὴν), εἰάν ἐγένετο τι ἡμαρτημένως καὶ μισρῶς]. Ὁ Voigt θεωρεῖ ὡς iudex ἐνταῦθα τὸν σύζυγον. Ἀλλ' αἱ προηγούμεναι λέξεις τοῦ Γελλίου. Cato non solum existi matas sed multatas quoque a iudice mulieres refert. [Ὁ Κάτων ἀναφέρει οὐ μόνον τιμωθεῖσας ἀλλὰ καὶ τιμωρηθεῖσας ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ] ὑπαινίσσονται τὸ ἀντίθετον, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Voigt αἰσθάνεται.

9) Διεσώθησαν ἡμῖν αἱ κρίσεις: λέξεις τοῦ τύπου «quod ejus aequius melius erit», πρὸς αἷς συνήπτετο ἡ διαταγὴ τῆς καταδίκης. Τούτων πιθανῶς προηγούντο αἱ λέξεις «quod A. A. N. N. dotem repetit». Ἡ ἀναικτασκευὴ ἢ γενομένη ὑπὸ τοῦ Lenel ἔχει ὥδε: Si pater N. N. A. A. dotem partem vel ejus reddere oportere, quod ejus aequius melius erit condemnna. Τοῦτο θεωρῶ ἐνεκὰ ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν λόγων ὡς ἀδύνατον. Διότι, ὅταν ἐπιβάλλεται τῷ δικαστῇ νὰ ἐρευνήσῃ, τί ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ παράσῃ τῇ γυναικὶ (oportet), τότε εἶνε ἀνακόλουθον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταδικάσῃ εἰς τοῦτο, ἀλλ' εἰς ὅ,τι φαίνεται αὐτῷ καλόν. Ἀληθῶς ὁ Lenel θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀκατανόητον δεῖ ὁ τύπος τῆς προικτικῆς ἀγωγῆς ἄρῃν τῷ δικαστῇ ἀπερίοριστον ἐξουσίαν, ἀλλὰ συμφωνεῖ τοῦτο πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν Πηγῶν. Ἡ ἐλευθεριωτάτη ἐκτίμησις ὑφίστατο καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ Λένελ. Ἡ θετικὴ ρύθ-

ἀγωγή ἢ το ἔκτακτος καὶ λίαν προσωπική διὰ τὴν γυναῖκα,¹⁰ μεταβιβαζομένη εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτῆς, ὅταν ἡ προίξ ᾗ παρ' αὐτῆς εἶχε ζητηθῇ.¹¹

Ἐὰν ἡ γυνὴ ἀπέθνησκει ἐν τῷ γάμῳ, ὁ ἀνὴρ ἐκράτει τὴν προίκα. Οὐχ ἦττον ὥρισθη ὅτι dos profecticia πρέπει νὰ ἐπιστρέφεται πρὸς τὸν προικοδότῃν (ἦτοι τὸν πατέρα), ὅταν οὗτος ἐπέζη τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ.¹²

3. Αἱ ἀξιώσεις τῆς γυναίκος ἐπαγιώθησαν διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Αὐγαύστου.

Αὕτη ἀναμφιβόλως ὥρισεν ὥριζμένα ποστημόρια διὰ τὰς παρακρατήσεις τῆς προίκος (retentiones), αἵτινες τέως ἐγένοντο κατὰ τῆς οὐκαίτου γυναίκος κατὰ τὴν αὐθαίρεσίαν τοῦ δικαστοῦ.¹³ Πρὸς τοῦτος παρέσχε τῇ γυναικὶ οὐσίῳ ἀσφάλειν ἀπαγορεύσασα τὴν ἐκποίησην τῶν λόγῳ προίκος δοθέντων ἰταλικῶν ἀκινήτων.

Ἐν γένει δὲ ἡ φορὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἦτο ἵνα τὴν ἐξουσίαν τῆς γυναίκος σχετικῶς πρὸς τὴν προίκα ὡς οἶόν τε ἀναδι-

μισίαι τῶν προίκων ἀφαιρέσεων δὲν ἀντὶστῇ πρὸς τοῦτο, διότι ἀνήκει εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Ἐνεκὰ τοιαύτης περαιτέρω μορφώσεως τοῦ θεσμοῦ δὲν συνεβίβηεν ἐν Ῥώμῃ νὰ μεταβιβάσῃ τοὺς παραδεδομένους τύπους.

(10) Ἡ δόξα τοῦ Esmein, ὅτι ἡ ἀγωγή ἦτο ἀρχικῶς ποινικὴ ἀγωγή ἐνεκὰ τοῦ ἀδικαιολογήτου διαζυγίου ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, ἔχει πολλὰ ὅπερ ἐκτενέστερα.

11) Ulpiani fragm. Τίτλ. VI, § 7. Vat. frag. § 142.

12) Ulpiani fragm. Τίτλ. VI, 4. Vat. fragm. § 108 N. 6, πρὸς Πανδ.

23.3.

13) Ulpiani fragm. VI § 9: Retentiones ex dote fiunt aut propter liberos aut propter mores aut propter impensas aut propter res donatas aut propter res amotas. [Αἱ λόγῳ προίκος παρακρατήσεις γίνονται ἢ διὰ τὰ τέκνα ἢ διὰ τὰ ἦθη ἢ διὰ τὰς δαπάνας ἢ διὰ τὰ δωρηθέντα πράγματα ἢ διὰ τὰ ἀπολεσθέντα πράγματα.] Παρακρατήσεις propter liberos γίνοντο, ὅταν ἡ γυνὴ ᾗ οὐκαίτιος τῆς διαζεύξεως. Ἀνήρχοντο δὲ εἰς 1) 6 δι' ἑκάστου τέκνον, ἀλλ' οὐδέποτε πλέον τῶν 3) 6, εἰ παρακρατήσεις propter mores προϋπεθέτον ἐπίσης οὐκαίτιότητα τῆς γυναίκος, ἀνήρχοντο δὲ ἐπὶ μνηχείας μὲν εἰς τὸ 1) 6, ἄλλως εἰς τὸ 1) 8 τῆς προίκος. Ὁ σύζυγος, ὁ κατὰ τῆς γυναικὸς ἁμαρτάνων, ἐτιμωρεῖτο ὑπογρεοῦμενος εἰς ἀπόδοσιν τῆς προίκος, χωρὶς νὰ ἐπωφελεῖται ἐκ τῶν ἄλλως νομίμων προθεσμιῶν ἀποδόσεως.

δάση. Ἡ ἐπὶ τῇ τοῦ ἐπαρχιακοῦ δικαίου εἶνε ἐνταῦθα ἀναντίρ-
ρητος.¹⁴

Τόπως δὲ ὁσημέραι καθίστατο ἔθος, ἵνα κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ
γάμου αἱ ἰδιαιτέρων ἐπερωτήσεων προσπορίζεται τῇ γυναίκι ἀπρόσ-
βλητον δικαίωμα ἐπὶ τῆς προίκου.

4. Εἰς ταῦτα προσεκολλήθη ὁ Ἰουστινιανός. Θέτει αὐτοδικαίως
τὴν γυναῖκα εἰς ποιαύτην θέσιν, ὥστε εἶχε αὐτῇ συνάψει τὰς εὐνοί-
κωτέρας γαμικὰς συμβάσεις.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχορήγησεν αὐτῇ τακτικὴν καὶ κληρο-
νομικὴν ἐξουσίαν.

14) Ἐν τῷ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Γάβριλ ὑπὸ τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς
Αἰγύπτου ἐκδόθεντι Ἐδικτῷ τοῦ Τιβερίου Ἰουλίου Ἀλεξάνδρου ἡ προίξ δὲν
ραίνεται ὡς ἰδιοκτησία τοῦ ἀνδρὸς ἀνταμιβόλως κατὰ τὰ ἐκεῖ ἰσχύον ἐπαρ-
χιακὸν δίκαιον. — Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐν τῷ ἐλληνικῷ δικαίῳ (Mitteis, Reichs
recht seil. 250).

[Τρεῖς ἀρχαὶ ἀπαντῶσαι ἐν τῷ ἐλληνικῷ προικῷ δικαίῳ εἶδιν ἐντελῶς διά-
φοροι τῶν τοῦ κλασσικοῦ ΡΔ.—I. Ἡ προίξ εἶνε ἰδιοκτησία τῆς γυναίκος, ὃ
ἰὲ ἀνὴρ ἀπλὴν κάρπωσιν αὐτῆς ἔχει. II. Ἡ ὑπὸ τοῦ πατρὸς συσταθεῖσα
προίξ εἶνε ἐν τῇ κυριότητι τῆς θυγατρὸς ὅθεν λυθέντος τοῦ γάμου δὲν περιέρ-
χεται εἰς τὸν πατέρα, ἀλλὰ κληρονομεῖται ὑπὸ τῶν τέκνων τῆς γυναίκος. III.
Ἡ ὑπὸ τοῦ πατρὸς χορηγηθεῖσα προίξ λογίζεται ὡς προκαταβολὴ τῆς κληρο-
νομικῆς μερίδος τῆς θυγατρὸς, ἥτοι ἡ προικισθεῖσα θυγάτηρ δὲν κληρονομεῖ ἐξ
αὐθαίρετου τὸν πατέρα. Πάντες οἱ κανόνες αὗτοι ἀποδεικνύονται ἐκ τῆς γνήσιω-
τάτης τῶν σωζομένων Πηγῶν τοῦ παλαιστάτου ἐλληνικοῦ δικαίου, ἥτοι ἐκ
τῆς Κρητικῆς ἐπιγραφῆς τῆς Γορτυνός. Καταχωρίζω μεταφράσιν τοῦ
ἐπομένου χωρίου VI 31 — 46. «Εἰ δὲ ἀποθάνῃ μήτηρ καταλιποῦσα
τέκνα, ὁ πατὴρ θέλει κρατεῖν τὰ μητρικὰ πράγματα, ἀλλὰ οὔτε θέλει ἐκ-
ποιεῖν οὔτε θέλει ἐνεχυράζειν καὶ ὑποθηκεύειν ἐγκύριως, πλὴν εἰ ἐν τῇ πώλη-
σιν ἢ τῇ ἐνεχύρασιν καὶ ὑποθήκῃσι ἤθελον ἐγκρίνειν τὰ τέκνα ἐρηθὰ γενό-
μενα. Ἄλλ' ἐὰν πατὴρ τι ἤθελεν ἄλλως πωλῆσαι ἢ ἐνεχυράσει ἢ ὑποθη-
κεύσει, τὰ μὲν πράγματα τὰ οὕτως ἀπαλλοτριωθέντα μένουσι τῆς κυριότητος
τῶν τέκνων, ὃ δὲ πωλῆσας ἢ ἐνεχυράσας ἢ ὑποθηκεύσας ὀφείλει ἀποζημιώ-
σιν εἰς τὸ διπλάσιον πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἢ τὸν ἐνεχυροδόχον ἢ ἐνυπόθηκον δε-
νειστήν. Οἱ κανόνες αὗτοι ἔχουσι μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν σημερινόν Ἑλ-
ληνα Νομικόν, διότι καὶ τὰ σημερινὰ ἔθιμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καθιερούσι
τοὺς κανόνες τούτους: ἐπομένως ὅταν ποτὲ φθάσωμεν εἰς πραγματοποίησιν τῆς
συντάξεως ἀστικοῦ κώδικος διὰ τὴν Ἑλλάδα τὰς βάσεις τοῦ θεσμοῦ τῆς προί-
κός πρέπει γὰρ ἀποτελέσωσιν οἱ αὗτοί κανόνες, ὡς ἐκφανοῖς τῆς ἀπὸ δεκάδιων
αἰώνων διαρκῶς κρατούσης συνειδήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους περὶ τῆς φύ-
σεως τῆς προίκου. [Ἐμρ. Διοβ.]»

νομικὴν *actio tacita ex stipulata* (ἀγωγή σιωπηρὰ ἐξ ἐπερωτήσεως) ἀντὶ τῆς ἐτάκτου καὶ λιαν προσωπικῆς *actio rei uxoriae* (προικίᾳ ἀγωγή).

Ὅθεν νυνὶ ἡ προίξ κατὰ κανόνα μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τῇ γυναικὶ ἢ τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς. Ἀλλὰ παραμένει παρὰ τῷ ἀνδρὶ, ὅταν ἡ γυνὴ εἴνε ὑπάτιος τῆς διαζεύξεως.

Πρὸς τοῦτοις ὁ Ἰουστινιανὸς εὐνοεῖ τὴν γυναῖκα διὰ νομίμων ἐνεχυρῶν, ἅτινα προσέθηκεν εἰς τὸ παλαιὸν προνόμιον πρωτοπραξίας τῆς προικίᾳς ἀγωγῆς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πλὴν τῆς προσωπικῆς ἀγωγῆς ἀποδόσεως ἀπονέμει τῇ γυναικὶ καὶ διεκδίκησιν τῶν ἐστὶ ὑφίσταμένων προικῶν πραγμάτων.¹⁵

Κατὰ ταῦτα ὁ συζυγὸς καὶ ἐν τῷ νεωτάτῳ δικαίῳ εἶνε κύριος τῶν προικῶν ἄλλ' οὐσιαστικῶς τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὅν εἶνε ἑκτενέστερα τῶν τοῦ ἐπικαρπωτοῦ.

III. Ἡ σύστασις τῆς προικίᾳς οὐχέσεως.

§ 15. α. Ἡ νόμιμος ὑποχρέωσις προικίσεως.

I. Ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχει νόμιμον ἀγωγήν πρὸς προίκισιν. Ἀληθῶς ὑποχρεοῦται κοινωνικῶς (*naturaliter*) πρὸς προίκισιν ἢ γυνή, ὅταν ἔχῃ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα. Ἀλλὰ νόμιμος ὑποχρέωσις τῆς γυναικὸς δὲν ὑφίσταται.¹ Μᾶλλον δὲ εἶνε ἔργον τῶν συζυγῶν, ἵνα πρὸς ἀλλήλου: κανονίσωσι τοῦτο.

II. Τούναντιον ἡ γυνὴ καὶ πρὶ καὶ μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου ἔχει νόμιμον ἀξίωσιν ἐπὶ προίκισι, ἥτοι πρὸς παροχὴν προικίᾳς πρὸς τὸν ἀνδρα.²

α) Κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἢ τοῦ πάππου πρὸς πατρός.³ Ἡ ὑπο-

15) Π. 6. κατωτέρω § 20 σημ. 7.

1) Ν. 32 § 2 Πανδ. 12. 6.

2) Ὅθεν ἡ ἀγωγή ἀρμόζει τῇ γυναικὶ καὶ οὐχὶ τῷ ἀνδρὶ, πλὴν ἐὰν ἔξεχωρήθῃ αὐτῷ ἡ ἀπαίτησις τῆς γυναικὸς ἄλλ' ἢ σύστασις τῆς προικίᾳς γίνεται πρὸς τὸν ἀνδρα καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν γυναῖκα.

3) Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πατρὸς πρὸς προίκισιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ἀρχικῶς ἦτο μόνον κοινωνικῇ νόμικῃ ἐγένετο μόνον ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων Ν. 19 Πανδ. 23, 2, Ἡ ἐξέλιξις πιθανὸν νὰ εἴχεν ὧδε: Ἡ *lex Julia de ma-*

χρέωσις δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Δὲν ὑφίσταται δὲ ἂν ἡ θυγάτηρ ἔχη ἀρκούσαν ἰδίαν περιουσίαν πρὸς σύστασιν προίκος· ἀλλὰ καὶ τότε προίξ. ὑπὸ τοῦ πατρὸς συσταθεῖσα, λογίζεται ἐν ἀμφοβολίᾳ ἐκ τῆς ἰδίας τούτου περιουσίας, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς περιουσίας τῆς κῆρης, τὴν αὐτὸς διαχειρίζεται.⁵

β) Καὶ ἡ μήτηρ δὲ ἐπὶ κατεπειγούσης χρείας ὑποχρεούται εἰς προίκισιν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.^{6.7}

γ) Κατὰ τὸ κανονικὸν δίκκιον ὁ διακορεύσας καὶ καταστήσας ἔγκυον παρθένον ὀφείλει νὰ νυμφευθῇ καὶ προίξῃ αὐτήν. Ἀντὶ τοῦτου

ritandis ordinibus ἐκήρυξεν ὡς ἐπιτρεπόμενον τὸν ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου ἐξαναγκασμὸν, ὅταν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα αὐτῶν ἐκώλυον ἀδίκως, τοῦ γάμου. Ἡ ἐμπνεύσις ὡς τοιοῦτον κώλυμα ἐθεώρησε τὴν μὴ χορήγησιν πρὸς τὴν θυγατέρα τῆς συνήθους πρὸς τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς ἀναλόγου προίκος. Τοῦτο ἐκυρώσαν οἱ Σεβῆρος καὶ ὁ Καρακάλλας. Ἄλλως ὁ Cyprianus [ἐν τῇ παλαιῇ ἑλληνικῇ δικαίᾳ παλαιότερα ἀνεγράφη ἡ ὑποχρέωσις πρὸς προίκισιν τῆς θυγατρὸς. Οὕτως ἐν τῇ Κρητικῇ δικαίᾳ (τοῦ 5 αἰῶνος π. Χ.) ὑπεχρεοῦντο πρὸς προίκισιν ὁ πατήρ· Ἡ νόμιμος προίξ ἦτο τὸ ἥμισυ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κλήρου. Γεωρ. Δυσβ.]

4) Ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ μήτηρ ἔνεκεν ἰδιαιτέρων λόγων ὑποχρεούται εἰς σύστασιν προίκος, βεβαίως ὁ πατήρ ὑπεχρεοῦται εἰς προίκισιν καὶ ὅταν δὲν εἴναι πλέον ἐξουσιαστής. Πρὸς καὶ Ν. 7 Πανδ. 37.7 καὶ Ν. 7 κώδ. 5 11.

5) Ν. 5 § 12. Πανδ. 23.3—Ν. 7 κώδ. 5.11.

6) Ν. 14 κώδ. 5.12. Mater pro filia dotem dare non cogitur nisi ex magna et probabili vel lege specialiter expressa causa. [Ἡ μήτηρ δὲν ἀναγκάζεται νὰ δώσῃ προίκα ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς εἰ μὴ ἐκ μεγάλης καὶ πιθανῆς ἢ νόμῳ ἐκπερασμένης αἰτίας]. Δι' ἰδιαιτέρου νομοῦ ἡ αἰρετικὴ μήτηρ ὑπεχρεοῦται εἰς προίκισιν τῆς ὀρθοδόξου θυγατρὸς Ν. 49 § 3 κώδ. 1. 5. Τοῦτο δὲν ἔχει πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἐν Γερμανίᾳ. [Ἐν Ἑλλάδι· Ὁ Κασσὰς οἶκος, § 108, σημ. 15 ἀναφέρει τὴν διατάξιν οὐδὲν μνημονεύει περὶ τῆς σημερινῆς αὐτῆς ἰσχύος. Φρονῶ, ὅτι δὲν ἰσχύει, ἀτε ἀντικειμένη πρὸς τὸ Σύνταγμα, ὅπερ ἐν ἀλλοῖς ἀναγράφει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνεξίθρησκείας. Γεωρ. Δυσβ.]

7) Ἡ ὑποχρέωσις τῶν νομίμως πρὸς προίκισιν ὑποχρεῶν γονέων εἶναι ἁπλῶς προσωπικὴ. Μόνον ὅταν ἡ ἀγωγή ἡγήσθῃ ἤδη κατ' αὐτῶν, εὐθύνονται οἱ κληρονόμοι αὐτῶν. Ἡ ἔκτασις τῆς ὑποχρέωσις πρὸς προίκισιν μετρεῖται κατὰ τὰς περιουσιακὰς σχέσεις τοῦ ὑποχρέου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προκαταμένων τέκνων· καὶ αἱ σχέσεις δὲ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸν δοθήσασιν ἢ προίξ λαμβάνοντι ὑπ' ὅψει, ἂν καὶ δευτερευόντως.

Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς δευτέραν προίκισιν (ἀναπροίκισιν), ἐπὶ συνάφῃς δευτέρου γάμου, τότε μόνον πρέπει νὰ γείνῃ δεκτὴ, ὅταν ἡ κόρη τὴν πρῶτον δοθήσαν αὐτῇ προίκα δὲν ἔχῃ πλέον, χωρὶς νὰ βεβαιῇ αὐτὴν δόλος ἢ βλαπτικὴ αἰτία.

ἡ πρᾶξις τοῦ γερμανικοῦ κοινοδικαίου ἀπαυτεῖ γάμον ἢ προίκισιν. ⁸⁴
 Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ διακορεύσαντος πρὸς προίκισιν εἶνε διάφορος
 τὴν φύσιν τῆς τῶν γονέων. Διότι ἡ προίξ πρέπει νὰ δοθῇ πρὸς αὐτὴν
 τὴν ἐγκυον. Πρὸς τοῦτοις εἶνε ἀνεξάρτητος τοῦτου, ἂν αὐτὴ ἐλπίξῃ
 γάμον καὶ δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ, ὅταν ἡ ἐγκυὸς δὲν νυμφευθῇ
 [ἥτοι ἀποτελεῖ εἶδος ἀποζημιώσεως διὰ τὸ ἀδίκημα τῆς διακορεύ-
 σεως].

§ 16. 6.— Ἡ σύστασις τῆς προίκος.

1. Ἡ προίξ πρέπει νὰ συσταθῇ πρὸς τὸν ἄνδρα. Τούτῳ δὲ περιέρ-
 χεται καὶ ὅταν οὗτος τελῇ ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν. Τότε ὅμως ὡς
 ἀπροσπρίστον χρημάτων τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὴν διαχει-
 ρισιν τοῦ ἀνδρός καὶ τούτῳ ἐπιβάλλεται ἡ διατήρησις τοῦ οἴκου τῶν
 συζύγων.

Ἡ προίξ συνίσταται τῷ ἀνδρὶ καὶ ὅταν διὰ λογαριασμὸν καὶ τῇ
 βουλήσῃ τοῦ ἀνδρός κατεβλήθῃ πρὸς τρίτον καθιστάμενον κύριον
 αὐτῆς.

2. Προικοδότης δύναται νὰ εἶνε πᾶς, ἥτοι ἡ γυνή, οἱ γονεῖς αὐτῆς,
 τρίτοι. Λογίζεται δὲ τις ὡς προικοδότης καὶ ὅταν ἄλλος παρέσχε τὴν
 προίκα χάριν τοῦτου.

3. Ἀντικείμενον τῆς προίκος δύναται νὰ εἶνε πᾶν ὅ,τι ἔχει περι-
 ουσιακὴν ἀξίαν καὶ δύναται νὰ μεταβιβασθῇ.

8) Κανονικὸν δίκαιον δικηγ. ἐκκλησίας cap. 1. X. de adulteriis 5.16. Ἡ
 ἀπὸ τοῦ 15 αἰῶνος ἡ δικαστικὴ πρακτικὴ ἡρμήνευσε τὸν Νόμον τοῦτον οὕ-
 τως: *hic autem data* (νυμφευθῇ ἡ προίκισιν). Πᾶσαι αἱ ἡθικῶς ἀμεμπτοὶ
 ἔχουσι τὴν ἀξίωσιν εἴτε ὡς παρθένοι εἴτε ὡς χῆραι ἐξηπατήθησαν. Ἐν τῷ
 κοινοδικαίῳ ἀρκεῖ συνουσία καὶ εἰὰν δὲν ἐπῆλθεν ἐγκυμοσύνη· ἀλλὰ πολλὰ
 εἰδικὰ δίκαια γερμανικῶν Πολιτειῶν ἀπαιτοῦσιν ἐγκυμοσύνην. Ἡ ἀγωγή
 ἔχει τὸν χαρακτήρα ἀγωγῆς ζημίας ἀμείψουσα μόνη αὐτῇ τῇ ἐξαπατήσει,
 ἀλλ' ἀπευθύνεται καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀπατήσαντος. Πρβλ. Γ. Α. Ε. §
 825, 847, 1300, 1715.

1) Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τὸ παλαιὸν δίκαιον ἡ προίξ καθίστατο ἰδιοκτησία
 τοῦ ἐξουσιαστοῦ τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον γίνεται ἀπρο-
 σπρίστον χρημάτων, ἐφ' ὅσον δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ πατρὸς. Οὐχ ἥττον δι-
 χαζόνται αἱ γνώμαι. [Ἐν τῷ ἑλλην. δικ. ἐπειδὴ ὁ γάμος ἐπάγεται χειραφε-
 σίαν, ἡ προίξ οὐδέποτε ἀνήκει τῷ ἐξουσιαστῇ πατρὶ. Γ. Δ.].

Προικῶν ἀντικείμενά εἰσιν ἰδίως τὰ σωματικά πράγματα, τὰ ἐμπράγματα δικαίωματα ἐπὶ τοιούτων πραγμάτων, ἰδίως ἐπὶ καρπῶν,² εἴτε συνισταμένης ἐπικαρτίας ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός ὡς ἐπικαρτωτοῦ εἴτε μεταδιδομένης αὐτῷ τῆς ἀσκήσεως ὑφισταμένης, ἐπικαρτίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀπαιτήσεως³ καὶ δικαιώματα πνευματικῆς καὶ βιομηχανικῆς ιδιοκτησίας. Ἡ προίκις δύναται νὰ γείνη διὰ παραιτήσεως, ἰδίως δὲ ἀφέσεως ἀπαιτήσεως ἣν ἔχει ὁ προικοδότης κατὰ τοῦ ἀνδρός.⁴ Δύναται δὲ καὶ ὁλέκληρος ἡ περιουσία τοῦ προικοδότης ἰδίως τῆς γυναικὸς νὰ συσταθῇ προίξ.^{5,6}

Πολλάκις ἡ χορήγησις τῆς προίκος γίνεται ἐπὶ διατίμησει. Αὕτη κατὰ κανόνα ἔχει τὴν δύναμιν ἀγοραπωλησίας.⁷ ὅθεν γίνεται λόγος περὶ dos venditionis causa aestimata [προίξ διατετιμημένη λόγῳ πωλησεως]. Ἐν-αὐθις τὸ διατίμημα λογίζεται ὡς τὸ ἀντικείμενον τῆς προίκος καὶ τὸ πᾶσιν αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀποδίδεται μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου. Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι τὸν ἄνδρα ὅσα ἢ διὰ τῆς χρήσεως ἢ διὰ τῶν προικίων πραγμάτων καὶ ἐν καὶ ὁ κίνδυνος τῆς τυχαίας αὐτῶν καταστροφῆς καὶ τῆς ἀπωλείας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως λαμβάνει καὶ πάντα τὰ ἐκ ταύτης κέρδη. Φυσικῶς ἡ διατίμησις εἶνε

2) N. 78 § 2 Πανδ. 23.3. Ἡ προίκις δύναται νὰ γείνη καὶ διὰ παραιτήσεως ἐπικαρτίας, ἣν ὁ συνιστῶν τὴν προίκα ἔχει ἐπὶ ἀκινήτῳ τοῦ ἀνδρός N. 78 § 4 Πανδ. 23.3.

3) N. 2 Κωδ. 4.10.

4) N. 43 § 1 Πανδ. 23.3.

5) N. 72 Πανδ. 23.3. Ἐν-αὐθις δὲν ὑφίσταται γενικὴ διαδοχή. Μᾶλλον δὲ ὁ προικοδότης μένει ὁ ὀφειλέτης τῶν χρεῶν τῆς περιουσίας καὶ δύναται νὰ παρακρατήσῃ τὰ πρὸς ἀπόσβεσιν αὐτῶν ἀνγκυλὰ ποσά.

6) Προίξ δύναται νὰ συσταθῇ καὶ οὕτως, ὥστε ὁ προικοδότης ἀποποιεῖται κληροδοσίαν ὑπὲρ τοῦ συζύγου, ὅστις εἶνε ὁ κληρονόμος, ἢ παραιτεῖται κληρονομίαν χάριν τοῦ συζύγου, ὅστις εἶνε ὑπεκατάστατος ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος N. 14 § 3 Πανδ. 23.5. Φυσικῶς εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας προϋποτίθεται ἡ συναίνεσις τοῦ ἀνδρός, ὅτι τὸ συνεπείρ τῆς παραιτήσεως περιελθὼν αὐτῷ εἶνε προίξ.

7) Ἀφ' ἐνός λέγεται aestimatio venditio est. [Ἡ διατίμησις εἶνε ἀγοραπωλησία] N. 10 § 6 Πανδ. 23.3. πρὸς N. 15—N. 14 Πανδ. 23.3—N. 10 Κωδ. 5.12, ἀφ' ἑτέρου πληροφοροῦμεθα παρὰ τοῦ Οὐλπιανοῦ N. 16 Πανδ. 23.3 ὅτι εἶνε non simplex venditio sed dotis causa [οὐχὶ ἀπλὴ ἀγοραπωλησία, ἀλλὰ λόγῳ προίκος]. Διὰ τοῦτο ἐκτίμησις μὴ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν προικίων εἶνε διαρρηκτὴ.

δυνατή καὶ κατ' ἄλλην ἔννοιαν, λ. χ. ἵνα ἐνδεχομένως προσδιορίσωσι τὸ μέγεθος τῆς ἀποζημιώσεως, ἂν ὁ ἀνὴρ ὑπαιτίω, δὲν ᾔθελεν ἀποδώσει τὰ προικῶν.⁸ | Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ δικ. τῆς προικὸς συνιστάμενης διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου γραφομένου ἐπὶ ἀναλογικοῦ χαρτοσήμου εἶνε ἀνάγκη, ὅπως ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀποτιμᾶται ἡ προίξ πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ ποσοῦ τοῦ χαρτοσήμου. Διὰ τὴν τοιαύτην ἀποτίμησιν συνήθως γράφουσιν οἱ συμβολαιογράφοι «ἐξετιμήθη εἰς δραχ. χάριν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου περὶ χαρτοσήμου». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀποτίμησις οὐδεμίαν ἀστικὴν συνέπειαν ἔχει. Ἄν ὅμως ὁ συμβολαιογράφος χωρὶς οὐδεμίαν μνησίαν τοῦ χαρτοσήμου νὰ ποιήσῃ ἀναγράψῃ διατίμημα τῆς προικὸς (λ. χ. ἡ δὲ προίξ ἐκτιμᾶται εἰς 3000 δρ.), τότε ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ διατίμησις λογίζεται γενομένη λόγῳ πωλήσεως ἢ λόγῳ χαρτοσήμου; Φρονῶ λόγῳ χαρτοσήμου, διότι ἡ λόγῳ χαρτοσήμου ἐκτίμησις εἶνε ἀναγκαία ἐπὶ παντὸς συμβολαιογραφικοῦ ἀναλογικοῦ ἐγγράφου ἐπομένως ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ ἐκτίμησις ἐν τῷ ἐγγράφῳ δὲν λογίζεται νῦν ἐν Ἑλλάδι γενομένη λόγῳ ἀγοραπωλησίας. Γ. Δουβ.]

4. Ἡ προίκις συνίσταται :

α) Δι' ἀμέσου μεταβιβάσεως τῶν προικῶν πραγμάτων [dotis datio, ὅσας προικὸς] καὶ δι' ἄλλης ἀμέσου πραγματώσεως τῆς παροχῆς, λ. χ. δι' ἐκχωρήσεως ἀπαιτήσεως ἢ δι' ἀφέσεως τοιαύτης.

β) Δι' ὑποσχέσεως. Αὕτη ἐπὶ τῶν κλασικῶν χρόνων ἀπήτει εἴτε ἐπερώτησιν εἴτε προσομολόγησιν τοῦ προικοδότη (dictio) καὶ τὴν ἀποδοχὴν ταύτης.⁹ Ἄλλ' ἤδη ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἔρκει

ΝΟΜΟΙ, ΠΡΟΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΚΟΔΟΤΗΣ

Δι' ἀποδοχὴν

8) Ν. 50 Πανθ. 24, 3. Ἐνίοτε ἀπαντᾷ ἡ σύμβασις, ὅτι ἐπιστραφῆσεται εἴτε τὸ ἀποτίμημα εἴτε αὐτὸ τὸ προικῶν. Τότε δὲ ὁ ἀνὴρ ὡς ὀφειλέτης ἔχει κατὰ κανόνα τὴν ἐπιλογὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν διαζευκτικῶν ἐνοχῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ φέρεται μὲν τὸν κίνδυνον τῆς τυχαίας ἀπωλείας τῶν προικῶν, δι' οὗ ἡ ἐνοχὴ γίνεται ἀπλή, ἀλλ' οὐχὶ τὸν κίνδυνον τῆς διὰ τῆς χρήσεως φθορᾶς καὶ τῆς τυχαίας χειροτερεύσεως, διότι δύναται νὰ ἀποδώσῃ τὰ προικῶν καὶ ἐὰν εἶνε ἐφθαρμένα ἐκ τῆς χρήσεως ἢ τυχαίως βεβλαμμένα. Ἄλλαν συνέπειαι προκύπτουσιν, ὅταν χορηγῇται τῇ γυναίκι διὰ τῆς συμβάσεως ἡ ἐπιλογὴ μεταξὺ τῶν προικῶν καὶ τῆς ἀποτιμήσεως.

9) Ulp. fragm. VI, § 1. Dos aut datur aut dicitur aut promittitur § 2. Dotem dicere potest mulier quae nuptura est et debitor mulieris si jussu ejus dicat item parens mulieris virilis sexus per virilem sexum cognatione jun-

νά καταστῇ ὑπερήμερος. Καὶ ἄνευ ἀγλήσεως καρποὶ καὶ τόκοι ὀφεί-
λονται εὐθὺς ὡς παρέλθωσι δύο ἔτη ἀπὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου.¹³
[καὶ δ' α. α.] Ἐν τῷ ἑλλ. δικ. ἡ προίξ (πλήν ἐπὶ ἀμέσου κληροδοσίας προί-
κός τῷ ἀνδρὶ) συνίσταται μόνον διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου ἢ τοι
πάντοτε δι' ὑποσχέσεως. Ἐπομένως νῦν καὶ ἄφεις χρέους ἢ παραίτησις
κληρονομίας γενομένη χάριν προίκος δὲν ἀποτελεῖ τοιαύτην ἄνευ συμ-
βολαιογραφικοῦ ἐγγράφου. Ἀν' ὅ πατήρ ἐγγείρισεν τῷ ἀνδρὶ τῆς θυγα-
τρὸς αὐτοῦ 10 μετοχὰς ἀνωνύμων τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, ἵνα ἐχη
ταύτας ὡς προίκα, δὲν συνίσταται προίξ, ἀν μὴ συνταχθῇ συμβολαιογρα-
φικόν ἐγγράφον μεταξὺ πατρὸς καὶ ἀνδρός ὅτι συνίσταται προίξ ἐκ 10
μετοχῶν. Τὰ μερίσματα τῶν μετοχῶν ὡς καρποὶ ἀπὸ τινος χρέους
καθίστανται τοῦ ἀνδρός; Νομίζω ἀπὸ τῆς παραδόσεως (ἐννοεῖται λαμ-
βανομένου ὑπ' ὅψιν καὶ τοῦ γάμου) καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς συντάξεως τοῦ
ἐγγράφου, ὅτι ὁ παραδίδων ὡς προίκα μετοχὰς λογίζεται ὅτι ἤθελε
νὰ περιποιήσῃ πάντως τὴν κυριότητα τῶν καρπῶν τῷ ἀνδρὶ ἢ τοι
δωρεῖται αὐτοὺς τῷ ἀνδρὶ διὰ τὸν χρόνον τῆς διαρκείας τοῦ γάμου.
Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὑφίστανται αἱ διατυπώσεις αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τὴν
δωρεάν, ἐγκυρῶς οἱ καρποὶ ἀνήκουσι τῷ ἀνδρὶ. Ἀπαιτεῖται δὲ συμ-
βολαιογραφικόν ἐγγράφον οὐ μόνον ἐπὶ τῆς συστάσεως προίκος, ἀλλὰ
καὶ ἐπὶ παντός ἄλλου προίκου συμφώνου. Γεώρ. Δουβουν.]

5. Τὰ ὑπὸ τῆς γυναίκος ἐν τῷ γάμῳ συγκομισθέντα ἀποτελοῦσι
προίκα, ὅταν ἡ πρόθεσις τῶν συμβαλλομένων διηυθύνετο πρὸς προίκα.

Ἡ πρόθεσις αὕτη δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐκφρασθῇ διὰ ρητῶν λέξεων.¹⁴

6. Ὁ προικοδότης εὐθύνεται πρὸς τὸν ἄνδρα λόγῳ ἐκνικήσεως
τῶν προικῶν πραγμάτων.

α) Ὅταν ταῦτα ἐξετιμῆθησαν venditionis causa κατὰ τοὺς κα-
νόνας τῆς ἀγορᾶς πωλησίας.

β) Ἐπὶ δόλου.

13X/O προϊκοδοτὴς ἀδικεῖ κατὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνδρός εἰς κατὰ κανόνα τὸ de-
nuesium competentiae. N. 17 § 1 Πανδ. 24:3. Ἀλλὰ πρβ. καὶ N. 84
Πανδ. 23:3 καὶ τὸν δὲν μὴ μὴ πρὸς τὸν ἀνδρὶ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνδρός εἰς κατὰ κανόνα τὸ de-

14X/O προϊκοδοτὴς ἀδικεῖ κατὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνδρός εἰς κατὰ κανόνα τὸ de-
nuesium competentiae. N. 17 § 1 Πανδ. 24:3. Ἀλλὰ πρβ. καὶ N. 84
Πανδ. 23:3 καὶ τὸν δὲν μὴ μὴ πρὸς τὸν ἀνδρὶ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνδρός εἰς κατὰ κανόνα τὸ de-

14) Περὶ τῶν ἰδιαιτέρων περιπτώσεων καθ' ὅς ἡ σύσπαισις τῆς προίκος
ἐπὶ ἐλαττωσὶ ὡς αὐτόνόητος πρβ. N. 24—N. 30—N. 40—N. 64 Πανδ. 23:3.

Βασιλικῶν XXIX, A. κς. «Ἡ προίξ τοῦ πρώτου γάμου στρέφεται εἰς τὸν δεύ-
τερον, εἰμὴ τὸ ἐναντίον συμφωνήθῃ». [καὶ δ' α. α.]

15) Ὁ γὰρ ὁ προικοδότης ὑπεχρεώθη εἰδικῶς, ἐνεκὲν ἐκνικήσεως.¹⁵

15) Ἡ εὐθύνη διὰ τὴν ἐκνίκησιν τῶν προικῶν λίαν ἀμφισβητεῖται : α) Πολλοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ προικοδότης εὐθύνεται πάντοτε λόγω ἐκνικήσεως, ὅταν ὑποσχεθῇ τὴν προίκα, εἰδίαι τότε δὲν ἐξεπλήρωσε προσηκόντως τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ διὰ παραδίσεως τοῦ ὑποσχεθέντος ἀντικειμένου. Ὁμοίως ὁ Arndts § 403. Ἐναντίον τούτου εἰσὶν αἱ ἀνωτέρω III § 107 ἀναφερόμενοι οὐσιαστικοὶ λόγοι. Ἐάν τι ἀρχικῶς ὡς προίκα ὑπόσχηται τις καὶ εἰτα παραδίῃ, ἢ ἂν ἀμέσως παραδίῃ, προσδιορίζεται πολλάκις ἐκ τυχαίων περιστάσεων. Τὸ τὰ συναγῶμιν ἐκ τούτου διαφοράν εὐθύνης ἐκνικήσεως, ἀντιφάσκει πρὸς τὴν πρόθεσιν τῶν συμβαλλομένων. β) Ὁ Windscheid § 495 σημ. 5 ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴ νεώτερον δίκαιον ἔχει ἐν πάτῃ περιπτώσει ἀξιώσει ἐκνικήσεως, εἰδίαι ἢ παράδοσις πράγματος ὡς προίκος ἐνέχει συγχρόνως καὶ ὑπογρεωτικήν δήλωσιν, ὅτι θέλει νὰ τὸ δώσῃ ὡς προίκα. Ἡ δοξα αὕτη εἶνε συνεπεστέρα τῆς τοῦ Arndts, ἀλλ' ἀντιφάσκει πρὸς τὰς Πηγάς. Ἀναφιδότως οἱ N. 10, N. 52 Πανθ. 23.3 δεικνύουσιν, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀξιώσει λόγω ἐκνικήσεως τῆς προίκος ἔχει μόνον, ὅταν τὸ ἐκνικήθῃν εἴτε ἢ το διατετιμημένον εἴτε εἴτε δοθῇ ἰδιαίτερα ὑπόσχεσις εὐθύνης λόγω ἐκνικήσεως. Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ τελείως ὁ N. 1 Κωδ. 5.12. Evicta re, quae fuerat in dotem data si pollicitatio... [Ἐκνικήσεως τοῦ πράγματος τοῦ δοθέντος ὡς προίκα, ἂν παρενεβλήθῃ ἐπαγγελία ἢ ὑπόσχεσις δύναται νὰ ἐναγάγῃ ὁ γαμβρὸς τὸν πενθερὸν, ἢ τὴν γυναῖκα, ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτῶν διὰ condictio, ἢ ἐξ ἐπερωτήσεως. Ἐάν ὅμως οὐδεμία ἐναλλαγή ἢ ὑπόσχεσις παρενεβλή, μετὰ τὴν ἐκνίκησιν, ἂν τὸ πρᾶγμα ἢ ο διατετιμημένον, ἀρμόζει ἀγωγή ἐξ ἀγοραπωλησίας. Ἐάν δὲ τοῦτο δὲν ἐγένετο, ἂν μὲν καλῇ πιστεῖ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐδόθη ὡς προίκα, ἀρμόζει ἀγωγή ἀρμόζει τῷ συζύγῳ δόλου δὲ τοῦ δόντος παρενεβλήντος θέλει χωρήσει ἀγωγή περὶ δόλου κατ' αὐτοῦ]. Οἱ νεώτεροι τὴν pollicitatio καὶ promissio interposita ἀναφέρουσι συνήθως εἰς dos promissa. Ἄλλ' αἱ λέξεις δὲν ἐνδείκνυνται τοιοῦτόν τι. Ὁ λόγος εἶνε περὶ pactum de evictione praestanda. [Βασιλικά XXIX.A. κη'. ε' Ἐάν ἐκνικήθῃ τὸ εἰς προίκα ἐπιδοθὲν πρᾶγμα, εἰ μὲν ὁ τὸ πρᾶγμα δέδωκός ἤτῃ ἐπερωτήθῃς ἢ καὶ ἐπαγγελάμενος χωρὶς ἐπερωτήσεως κατέχευται ἢ τῇ περὶ προίκος ἀπαιτήσει, ἢ τῇ ἀπλῶς ἀπαιτήσει. Ἐάν δὲ μὴ γενομένης ἐπαγγελίας ἐδόθη τὸ πρᾶγμα καὶ ἐκνικήθῃ, εἰ μὲν διατετιμημένον ἐστίν, ἢ περὶ ἀφικρίσεως πραγμάτων ἀγωγή ἀρμόζει εἰ δὲ ἀδιατίμητον, εἰ μὲν καλῇ πιστεῖ ἐδόθη, οὐκ ἐστὶν οὐδεμία ἀγωγή· εἰ δὲ ἐν εἰδήσει, εἰ μὲν ὁ πενθερὸς δέδωκεν, ἐστὶ κατ' αὐτοῦ ἢ περὶ δόλου ἀγωγή· εἰ δὲ ἡ γυνὴ δέδωκεν, ἐστὶ κατ' αὐτῆς ἢ τοῦ πράγματος ἀπαιτήσει, ἐπειτὴ ἀτιμοποιὸς ἀγωγή κατὰ τῆς γυναίκας οὐ κινεῖται]. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τῶν σχολίων προκύπτει, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ διέκρινον δύο θέματα· α) ἄμεσον παράδοσιν ἄνευ προηγουμένης ὑπόσχεσεως, β) ὑπόσχεσις ἢ ἐπερωτήσις καὶ κατόπιν παράδοσις. Ἡ διάκρισις αὕτη τοῦτον τὸν οὐσιαστικὸν λόγον ἔχει, ὅτι, ὅταν εἶδω πρᾶγμα τι ὡς προίκα, ἐννοῶ ὅπως μὴ

6. α. [Κιτὰ τὰς Βυζαντιακὰς Πηγὰς ὁ προικοδότης εὐθύνεται λόγῳ ἐκνικήσεως, ὅταν ἡ προίξ συνέστη ὑποσχέσει σήμερον ἐν Ἑλλάδι ἢ προίξ συνίσταται τοῦλάχιστον δια τὰ ἀκίνητα πάντοτε ὑποσχέσει· ἀρα ὁ προικοδότης πάντοτε εὐθύνεται λόγῳ ἐκνικήσεως. Γ. Δυσθουν.].

7. Ἡ σύστασις προίκος οὐ σπανίως γίνεται πρὶ τῆς συστάσεως τοῦ γάμου. Τότε δὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς προίκος δύναται νὰ γείνη ἀμέσως περίουσία τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ προίξ καθίσταται ἅμα τῇ συστάσει τοῦ γάμου.¹⁶ Ἄν δὲν συσταθῇ γάμος, ὁ προικοδότης ἔχει *condictio* πρὸς ἀπόδοσιν ἐνεκα τῆς μεταβίβσεως τοῦ σκοποῦ τῆς μεταβίβσεως (*condictio causa data causa non secuta*).

Ἄλλ' ἡ μεταβίβσις δύναται νὰ ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου ὡς αἰρέσεως, ὥστε νὰ συντελεῖται ἅμα τῇ πληρώσει τῆς αἰρέσεως.

Ἡ μεταβίβσις σωματικῶν πραγμάτων πρὸς προίκαιςιν, πρὸ τοῦ

εὐθύνωμαι, διότι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὡς εἶνε καὶ εὐρίσκεται· δίδω, ἐνθ' ὅταν ὑπόσχωμαι νὰ δώσω εἰς τὸ μέλλον, βεβαίως ἀναγκάζω τὴν εὐθύνην· τῆς αὐτῆς ἐκνικήσεως τοῦ πράγματος. Ἀλλ' ἡ διάστιξις αὕτη, καίπερ καθ' ἑαυτὴν δεδωκυῖσιν ἡ ἀποδομένη σήμερον ἐν Ἑλλάδι, ἤθελεν ἀγαγεῖν εἰς σκληρὰ λύσεις, διότι οἱ συμβολαιογράφοι εἰκῇ καὶ συρίτως γράφουσι «συνιστᾷ προίκαν» ἢ «ὑπόσχεται καὶ συνιστᾷ προίκαν», ἢ ἀπολογεῖται, ὅτι συνιστᾷ προίκαν» ἢ «ἀδίδει εἰς προίκαν», θεωροῦντες πάσας τὰς ἐκφράσεις ταύτας ἰσοδυναμοῦσαι Ἀφ' ἑτέρου ἡ κυριότης τῆς προίκος ἐπὶ ἀκινήτων μεταβιβάζεται διὰ τῆς μεταγραφῆς οὗτης τῆς παραδόσεως ἀνεῖρ σημασίας διὰ τὴν μεταβίβσιν τῆς κυριότητος, οὕτως ὥστε σήμερον ἐπὶ ἀκινήτων ἐν Ἑλλάδι [πλήν κληροδοτήματων] προίξ δίδει δὲν συνίσταται, ἀλλὰ μόνον ὑποσχέσει. Βασιλικά ΧΝΙΧ.Α. ρ'. «Ἐάν γυνὴ τὸ ἀλλότριον εἰς προίκαν παράσχη εἰδότες τῶν ἀνδρῶν κλητρίων εἶναι τὸ πρᾶγμα, οὐδεὶς αὐτῇ δύναται ἐκείνος ἔχειν ἀγωγὴν ἐκδικουμένου τοῦ πράγματος· εἰ μὴ ἄρα ἡ ἐπαγγελία προίκος ἢ ἐπερώτησις παρεκολούθησεν· τότε γὰρ ἔχει τὴν ἀγωγὴν τὴν ἀπαιτούμεν τῇ προίκῃ». Γ. Δυσθ.] — Ἐάν ἐφίσταται ὑποχρέωσις νομίμου προίκος καὶ αὕτη κατ' ἀκολουσίαν τῆς ἐκνικήσεως μένη ἀνεκπλήρωτος, δύναται νὰ ζητηθῇ νῦν προίκαισις. Ταῦτο ὅμως εἶνε εἰδικὴ περίπτωση.

16) Ν. 7 § 3 Πανδ., 22.2. — Ν. 8 Πανδ., 23.3. Sed nisi hoc evidenter actum fuerit credendum est hoc agi, ut statim res sponsi fiant et nisi nuptiae secutae fuerint reddantur. [Ἀλλ' ἐάν μὴ τοῦτο πιστευτὸς ἐγένετο, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι τοῦτο γίνεται, ἵνα εὐθὺς τὰ πράγματα γίνωσι τοῦ μνηστήρος· ἐάν δὲ μὴ ἐπακολουθήσῃ γάμος, νὰ ἀποδοθῶντι]. Ν. 6 Πανδ., 12.4.

Οἰκογενειακὸν δίκαιον

6

γάρου λογίζεται ἐν ἀμφιβολίᾳ ὡς ἄνευ αἵρεσεως, ἢ δὲ ὑπόχρεσις¹⁷ καὶ ἡ ἀρεσις χρέους¹⁸ ὡς τελοῦσαι ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ γάμου.

7α. [Ἐν Ἑλλάδι ἐνθα πᾶσα προῖξ τοῦλάχιστον διὰ τὰ ἀκίνητα συνίσταται ὑποχρεῖται ἐν ἀμφιβολίᾳ λογίζεται πᾶσα προῖξ ὡς συστάσα ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ γάμου].

8. Ἡ προῖξ ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν περιουσίαν, αὐξάνουσαν καὶ μειομένην. Τὰ συστατικά αὐτῆς δύνανται νὰ ἐναλλαχθῶσιν:

α) Ἀυτοδικαίως ἤτοι ἄνευ τῆς θελήσεως τῶν συζύγων, λ. χ. συνεισφορά ἀπαλλοτριώσεως τῶν προικίων ἀντὶ ἀποζημιώσεως¹⁹.

β) Διὰ συμφωνίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκος περὶ ἀντάλλαγῆς τῶν προικίων πραγμάτων (permutatio dotis).^{20, 21} Τοιαῦτα δικαιο-

ῖα ἐκφράσσονται ἐν τῇ προικίᾳ ἐν τῇ ἀποδείξει ὅτι ἐν τῇ προικίᾳ ἐστὶν ἡ ἀντάλλαξις τῶν προικίων πραγμάτων.

17) Ν. 21 Πανδ. 23.3. *Stipulationem quae propter causam dotis fiat constat habere in se condicionem hanc «si nuptiae fuerint secutae, et ita denum ex ea agi posse, quamvis non sit ex pressa condicio, si nuptiae constat»*. [Ἡ ἐπικύρησις ἡ γινόμενη διὰ τὴν αἰτίαν τῆς προικίος, δημο-
λογεῖται ὅτι ἔχει ἐν αὐτῇ ταύτῃ τὴν αἵρεσιν «εἰὰ ἐπακολουθήσῃ γάμος»
καὶ οὕτω δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή ἐκ ταύτης ἐκλογεῖται, καὶ ἀν μὴ ἔχῃ
ἐκφρασθῇ ἡ αἵρεσις «εἰὰ γάμος (ἐπακολουθήσῃ)»]. Ν. 83 Πανδ. 23.3.

18) Ν. 43 Πανδ. 23.3.

19) Π. 6. Ν. 78 § 4 Πανδ. 23.3.

20) Ν. 26—Ν. 23.3.

21) Ν. 54 Πανδ. 23.3. *Γάμος. Res quae ex dotali pecunia comparatae sunt, dotales esse videntur*. [Τὰ πράγματα τὰ ἀγορασθέντα ἐκ προικίων

χρημάτων φαίνονται ὄντα προικίω]. Κατὰ ταῦτα ὁ Βριζὺ διδάσκει «ὅτι τῆς ἀποκτήσεως ἐκ προικίων χρημάτων τὰ ἀγορασθέντα πράγματα ἀντικαθίστῶσι τὰ χρήματα». Ὁ κανὼν εἶναι ἀβυσσός. Ἡ θέλει ἰσχύει καὶ πρὸς βλάβην τῆς

γυναίκος, ὅταν ὁ ἀνὴρ προσεπορίσθῃ ἐκ τῶν προικίων χρημάτων πράγματα καταστάνα ἄνευ ἄξιας; Ἐν προφανεί ἀντιφάσκει εὐαγγελία καὶ ὁ Ν. 12 Κωδ.

5.12. Ὅταν ἡ σύζυγος ἀπέναυσεν τῶν δυνειστῶν τοῦ ἀνδρὸς ἄξιον ὅτι εἶναι προικίω τὰ πράγματα, ἅτινα τοχὸν ὁ ἀνὴρ προσεπορίσθῃ διὰ τὴν προικίαν, τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον δύναται νὰ καταστήσῃ πιθανὸν διὰ τῆς ἀποδείξεως ὅτι ἡ ἀπότησις ἐγένετο ἐκ προικίων. Οὐδὲν ἕτερον προκύπτει ἐκ τοῦ Ν. 54 Πανδ.

23.3. [Βασιλικά XXIX. Α. 49. Τὸ ἀπὸ προικιμαίων νομισμάτων ἀγορα-
ζόμενον οὐκ ἐστὶ τῆς δεσποτείας τῆς γυναίκος. Ἀλλ' ἐὰν μέρος μόνον τῆς

προικίος ἐπαλλάξῃ ἡ γυνὴ μὴ ὡς ἐπὶ διαλύσει, δύναται περὶ τοῦ ἀπολοίπου μέρους τῆς προικίος ἐνάγειν τὴν γὰρ δεσποτείαν τούτων τῶν πραγμάτων οὐκ

δραίει διεκδικῆσαι.—Σημειώτεον ὅτι δυνάμει τοῦ Νόμου τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856 περὶ μεταγραφῆς ἀρ. 12 καθήργηθη τὸ δικαίωμα τῆς γυναίκος πρὸς

ἐφ' ὅσον παραμένωσιν αὐτῷ τέκνα ἐκ τοῦ γάμου, ὃ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι τῆς λύσεως τοῦ γάμου θανάτῳ τῆς γυναίκος, καὶ ἐὰν ἐκ τοῦ γάμου δὲν ἐγέννηθῃσαν τέκνα. Ἐπὶ τῆς συστάσεως τῆς προίκος ὑπὸ τρίτων, μὴ ὑποχρεομένων εἰς προίκισιν, ἐπέρχεται σύγκρουσις τῶν ἐποφθευμένων. Ἀφ' ἑνὸς δὲν πρέπει νὰ πτόνθωσιν οἱ τρίτοι, ἀφ' ἑτέρου ὡς οἶόν τε νὰ προαχθῇ ἡ ὑπόθεσις τῆς γυναίκος.

Ὅταν τρίτοι προικοδοῦναι κατὰ τὴν προίκισιν ἢ καὶ κατόπιν μέχρι συνάψεως τοῦ γάμου δύνανται νὰ συμφωνήσωσι μετὰ τοῦ ἀνδρός περὶ ἀποδόσεως τῆς προίκος χάριν τῶν ἢ καὶ νὰ γείνη ὑπόσχεσις ἀποδόσεως πρὸς ἄλλον τινὰ τρίτον.⁹ Κατόπιν πλὴν τῆς συμφωνίας τοῦ προ-

7) N. 1 § 1 Πανδ. 33.4. Oulpianos. Quod est admissum posse deteriorem condicionem dotis fieri intervenientibus liberis totiens locum habet quotiens—ipsa in matrimonio decellit vel divortium intervenit. [Τὸ δεκτὸν γενομένον, ὅτι ἡ ἀρρεσκίς τῆς προίκος δύναται νὰ γείνη χάριν τῶν παρεμβαίνόντων τῶν παίδων, τότε ἔχει χώραν, ὅτε εἴτε αὐτὴ ἐν γάμῳ ἀπεβιώσῃ, εἴτε διαζύγιον παρενεβή].

8) Πολλοὶ θεωροῦσι τὴν σύμβασιν de lucranda dote [περὶ ἀποκερδήσεως τῆς προίκος] ὡς ἰσχυρὰν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἀποβιώσεως τῆς γυναίκος ἐν τῷ γάμῳ μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν γάμου παρασχόντος τέκνα. Οὕτως ὁ Czychlarsz ἄλλως δὲ Bechmann καὶ τῇ εὐλόγῳ. N. N. μοναδικὸς § 71 Κωδ. 5.18 ἐπιτρέπει τοιαύτας συμφωνίας διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀποβιώσεως τῆς γυναίκος ἐν τῷ γάμῳ ἄνευ περιορισμοῦ. Τοῦναντίον ἡ ἀδείκνυται παρεμβολὴ τῶν ἀδείων ipsa in matrimonio decedit vel ἐν τῷ N. 1 § 1 Πανδ. 33.4 δὲν βαρύνει πολλοὺς ὅτις προικοδοῦναι κατὰ τὴν προίκισιν κατόπιν τῆς συνάψεως.

9) N. 129 Πανδ. 24.3. Oulpianos. Quotiens pater dotem dat et stipulatur ita demum in suam personam de dote actionem transferri si ex continententi stipuletur ceterum si interposito tempore stipulari velit, non nisi consentiente filia poterit, quamvis in potestate sit quia deteriorem condicionem in dote filiae facere non potest nisi consentiat plane si ante nuptias dotem dederit poterit ex intervallo ante nuptias tamem et citra voluntatem quoque filiae stipulari. [Ὅταν τις πατὴρ προίκα δῶσιν καὶ ἐπεὶ αὐτὸς αὐτὴν μεταφέρει εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ἀγαγὴν περὶ προίκος, ἐὰν ἐκ συμφυῆ χρόνῳ ἐπερωτήσῃ. Ἄλλως ἐὰν θέλῃ παρεβλήθηντος χρόνου νὰ ἐπερωτήσῃ, ἢ δὲν θέλῃ δυνήθῃ νὰ ποιήσῃ τοῦτο εἰμὴ ὁ συναινέσας τῆς θυγατρὸς καὶ ἐν εἴνε ὑπερβύτος, ὅτε δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ ἡ εἰρήνη τὴν αἰρεσιν ἐκ τῆς προίκος τῆς θυγατρὸς, εἰμὴ συναινέ. Ἀμέλει, ἐὰν ἔδωκεν τὴν προίκα πρὸ τοῦ γάμου, δύναται καὶ μετὰ διάστημα (ἀπὸ τῆς δόσεως τῆς προίκος), ἢ ἄλλ' ἂν ἐκ πρὸ τοῦ γάμου καὶ ἂν ἐν τῇ βουλήσει τῆς θυγατρὸς νὰ ἐπερωτήσῃ]. [Βασιλικῶν 3.10. [ὅτι καὶ ἐὰν τις πατὴρ δῶσιν καὶ ἐπεὶ αὐτὸς αὐτὴν μεταφέρει εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ἀγαγὴν περὶ προίκος, ἐὰν ἐκ συμφυῆ χρόνῳ ἐπερωτήσῃ. Ἄλλως ἐὰν θέλῃ παρεβλήθηντος χρόνου νὰ ἐπερωτήσῃ, ἢ δὲν θέλῃ δυνήθῃ νὰ ποιήσῃ τοῦτο εἰμὴ ὁ συναινέσας τῆς θυγατρὸς καὶ ἐν εἴνε ὑπερβύτος, ὅτε δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ ἡ εἰρήνη τὴν αἰρεσιν ἐκ τῆς προίκος τῆς θυγατρὸς, εἰμὴ συναινέ. Ἀμέλει, ἐὰν ἔδωκεν τὴν προίκα πρὸ τοῦ γάμου, δύναται καὶ μετὰ διάστημα (ἀπὸ τῆς δόσεως τῆς προίκος), ἢ ἄλλ' ἂν ἐκ πρὸ τοῦ γάμου καὶ ἂν ἐν τῇ βουλήσει τῆς θυγατρὸς νὰ ἐπερωτήσῃ].

κοδότου καὶ τοῦ ἀνδρὸς περὶ τῆς προικὸς ἀπαιτεῖται καὶ ἡ συναίνεσις τῆς γυναικὸς, διότι αὕτη διὰ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου ἀπέκτησε δικαίωμα ἐπὶ τῆς προικὸς.¹⁰ Συμφωνίας, δι' ἣν ὁ ἀνὴρ ἤθελεν ὑπερμέτρως εὐνοηθῇ πρὸς βλάβην τῆς γυναικὸς, δὲν δύνανται οἱ τρίτοι πραικοδοῦναι καὶ συνάψωσιν ἐγκύριος οὐδὲ κατὰ τὴν προίκισιν.¹¹

IV. Αἱ νομικαὶ σχέσεις διαρκούντος τοῦ γάμου.

§ 18. α. Τὰ δικαιώματα τοῦ συζύγου.

Ὁ ἀνὴρ εἶναι κύριος τῶν προικῶν πραγμάτων.

Ἀληθῶς ἡ γυνὴ ἔχει εὐρὴν δικαιώματα σχετικῶς πρὸς τὴν προίκαν αὐτῆς.

Ἀλλὰ διπλῇ κυριότητι ἐπὶ τῆς προικὸς ἀρ' ἐνὸς τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀρ' ἑτέρου τῆς γυναικὸς, ὡς πρότερον πολλοὶ ἐδέχοντο καὶ ἐτι σήμερον πολλοὶ ὑποστηρίζουσι, δὲν ὑφίσταται.¹

XXVIII, H. κθ'. «Εἰ μὲν πρὸ τοῦ γάμου δίδωσιν ὁ πατὴρ τὴν προίκαν, δύναται καὶ μετὰ χρόνον μέχρι τοῦ γάμου παρὰ γνώμην τῆς θυγατρὸς ἐπερωτᾶν. Εἰ δὲ μὴ δίδωσι πρὸ τοῦ γάμου, παρευθὲς ἐπερωτᾷ. Μετὰ τούτοις γὰρ οὐδ' συναίνουσαν οὐ βλάπτει τὴν θυγατέρα καὶ ἔστιν αὐτοῦ ὑπερσυστατοῦς. Ἡ ἔκτασις τοῦ χωρίου τούτου λίαν ἀμφισβητεῖται. Πολλοὶ (λ. χ. ὁ Windscheid § 506) δέχονται, ὅτι ὁ προικοδότης καὶ πρὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου μετὰ τὴν σύστασιν τῆς προικὸς δὲν δύναται καὶ ποιῆσαι ἐπιβλαβεῖς τῇ γυναικὶ συμφωνίας πρὸς τὸν ἄνδρα ἄνευ τῆς συναίνεσεως ταύτης καὶ τὴν διάφορον λύσιν ἐν N. 29 ἐξηγοῦσιν ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ρωμαῖος πατὴρ ἰδικαιοῦτο καὶ παρακωλύσῃ τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶναι ἀμφίβολος. Ἀποῦ δὲν εἶναι βέβαιον διὰ πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ περὶ ἐξουσιαστοῦ πατρὸς καὶ ὑπερσυστοῦ θυγατρὸς. Ὅθεν ἀσπαζομένως τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Cuyllarz, πρὸς N. 28 Πανδ. 23.3.

10) Ἡ συναίνεσις τῆς γυναικὸς εἶναι κατὰ τοσοῦτον ὑποχρεωτικὴ δι' αὐτὴν, καθ' ὅσον αὕτη δὲν χειροτερεύει τὴν θέσιν αὐτῆς ἀνεπιεικῶς, N. 7 Κωδ. 5.18. Ὅθεν ἐὰν τὸ περιεχόμενον τῆς συμβάσεως εἶναι ὅτι ὁ ἀνὴρ θέλει κερδήσει τὴν προίκαν ἐπὶ διαζεύξεως καὶ συναινέῃ ἡ γυνὴ, τούτο ἰσχύει ἀπέναντι αὐτῆς μόνον, ὅταν παραμένωσι τῷ ἀνδρὶ τέκνα. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ὁ N. 40 Πανδ. 24.3. Ἀλλ' αἱ γνώμαι λίαν μερίζονται.

11) N. 3 Κωδ. 5.14.

12) Ἡδὲ οἱ Γλωσσογράφοι ἤριζον dotis dominium utrius sit, mariti an uxoris [τῆς προικὸς ἡ κυριότης τίνας ἐστὶ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικὸς :] Οὐχ

Οὐχ ἦτον ἀνυπόστατος εἶνε ἡ ἐκδοχή, ἡ ἔχουσα πρότερον ὁπαδούς, ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶνε ἀπλούς επικαρπώτης τῆς προικός. Ἀληθῶς περιορίζεται οὐσιαστικῶς ὑπὸ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναίκος ἐπὶ τοσούτον ὥστε δὲν μένουσιν αὐτῷ πλειόνες ἐξουσίαι ἢ τῷ επικαρπώτῃ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν νομικὴν αὐτοῦ μορφήν εἶνε τὸ δικαίωμα αὐτοῦ κυριότης.

1. Ὡς κύριος ἀποκτὰ ὁ ἀνὴρ τὰ προϊόντα καὶ τὰ προσυζήματα τῶν προικῶν πραγμάτων κατ' ἀρχὴν κατὰ κυριότητα.

Ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν καρπῶν ἔχει ἐλευθερίαν κυριότητος καὶ μόνον οὗτοι διαμένουσιν αὐτῷ ὀριστικῶς. Ἀλλὰ προϊόντα, λ.χ. τὸ ἡμίσιον τοῦ θησαυροῦ τοῦ εὑρεθέντος ἐν τῷ προικῷ ἀκινήτῳ τὸ ἀνήκον τῷ κυρίῳ ὡς τοιοῦτῳ, αὐξάνουσι τὴν προικῶν περιουσίαν καὶ πρέπει νὰ ἀποδίδωνται ὡς στοιχεῖα τῆς προικός μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.³

ἦτον λίαν καλοὶ Ῥωμαῖοι οἷτες δὲν ἤυναντο κίπεο ἔχοντες ἐνδοξαίους τινὰς νὰ ἀπορρίψωσι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ ἀνδρός. Πολλοὶ ἀναφέρουσι καὶ τὸν Κουίτιον ὡς ὑπερμαχὸν τῆς δοξῆς τῆς κυριότητος τοῦ ἀνδρός. Τοῦτο εἶνε ἀναικίβες· διότι οὗτος γράφει: *Mulier jure naturali est domina dotis maritus fictione juris civilis. Duo igitur dotis domini, unus verus, alter ficticius ut alibi unus bonitarius alter quiritarium.* [Ἡ γυνὴ ἐν τῷ φυσικῷ δικαίῳ εἶνε κυρία τῆς προικός, ὁ δὲ ἀνὴρ (εἶνε κύριος) κατὰ πλάσμα τοῦ ἀστικού δικαίου. Δύο λοιπὸν εἶσι τῆς προικός οἱ κύριοι, ὁ εἰς ἀληθῆς, ὁ ἕτερος κατὰ πλάσμα ὡς ἀλλαγῶν, ὁ εἰς ἰν ὁνομίαν, ὁ ἕτερος ἐκ *jura quiritorium*] Ἐπὶ περαιτέρω βεβαίη ὁ ἀνέλλας ἰσχυρίζομενος ὅτι ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ κυρίου δηλοῦται ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀληθῆς κύριος τῆς προικός, ἀλλ' ἔχει μόνον τινὰς τῶν ἐξουσιῶν τοῦ κυρίου. Ἐναντίον τούτων ὁ Lohr ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἀνὴρ ἔχει τὴν ἀληθῆ καὶ μόνην κυριότητα ἐπὶ τῶν προικῶν πραγμάτων. Οὐχ ἦτον κατόπιν ὁ Tigerström ὑπερήσπιτε τὴν ἰδέαν τῆς ἀπλῶς κατὰ πληρεξουσιότητα κυριότητος τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐπίσης ἐπαγωγέστατος ὁ Brinz. Συγγενῆ ἰδέαν ἔχει ὁ Karlowa. Τὰ χωρία περὶ τῆς δόξης κυριότητος τῆς γυναίκος ἐπιβι κατωτέρω § 19 σημ. 1.

2) Ἀνάλογος εἶνε ἡ σχέση τοῦ κληρονομοῦ, ὅταν ἐπιβάλλεται ἡ παράχωρασις τῆς κληρονομίας πρὸς γενικὸν καταπιστευματοδόχον. Καὶ οὗτος εἶνε κύριος καὶ ὡς αἱ ἐξουσίαι αὐτοῦ δὲν ὑπερτεροῦσι κατὰ πολὺ τὰς τοῦ επικαρπωτοῦ. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ γυνὴ ἔχει ἤδη πρὸ τῆς ἀποκαταστατικῆς ἐγγυεραν σχέσιν πρὸς τὴν προίκαν, ἢ ὁ γενικὸς καταπιστευματοδόχος πρὸς τὴν κληρονομίαν.

3) N. 7 § 12 Πανδ. 24 3. Οὐλπιανός. *Sed et si arbores vi tempestatis ceciderunt, dici oportet pretium earum restituendum mulieri nec in fru-*

2. Δυνάμει τῆς κυριότητος αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ νομιμοποιεῖται κατ' ἀρχὴν πρὸς ἐκποίησην τῶν προικῶν πραγμάτων.

α. — Τοῦτο ὅμως ὑφίστατο τὸν σπουδαῖον περιορισμὸν ὑπὸ τῆς *lex Julia de fundo dotali* [Ἰούλιος Νόμος περὶ προικῶν ἀκινήτου],⁴ ἥτις ἀπηγόρευσε καὶ ἐκήρυξεν ἄκυρον τὴν ἐκποίησιν τῶν προικῶν ἀκινήτων χάριν τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν νομίμων ἀξιώσεων τῆς ἀποδόσεως.⁵ Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἀφορῶσα ἀρχικῶς μόνον ἰταλικά ἀκίνητα, ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας κείμενα.⁶ Ἐξηρμώθη δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸν μνηστήρα.⁷ Αὕτη ἐκώλυε καὶ τὴν σύστασιν ἐμπραγμάτων δικαίων. Ἀρχικῶς ἀπηγορεύετο μόνον ἡ ἐνεχύρασις ἀπεριορίστως, τουναντίον ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος ἐπετρέπετο τῇ συναινεσει τῆς γυναίκος. Ὁ Τρυστινιανὸς ἀπηγόρευσε καὶ τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος,⁸ διὰ ταῦτα μὴ πρακτικὴ, ἥτις συνεπῶς ἐρμμεζο-

ctum cedere, non magis quam si thesaurus fuerit inventus: in fructum enim non computabitur sed pars ejus dimidia restituetur quasi in alieno inventi. [Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δένδρα βῇ τῆς καταιγίδος ἔσπερον, πρέπει νὰ εἰπωμεν οὐκ ὀρεῖται: νὰ ἀποδοθῇ τὸ τμήμα αὐτῶν τῇ γυναικί, οὐδὲ λογίζεται καρπός, οὐχ ἦτον ἡ ἐὰν εὐρίσκετο θησαυρός: διότι δὲν θέλει καταλογισθῇ εἰς τοὺς καρπούς, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ἀποκαθίσταται ὡς περὶ εὐρεθέντος ἐν ἄλλοτρίῳ]. (Βασιλικά XXVΠ. Π. 7 θέμα 19. «Ἐἰ δὲ καὶ ἀπὸ βίας ἐνέμων καταβληθῶσιν, ἀπαίσιται ἡ δικτμήσις αὐτῶν· οὐ γὰρ εἰς καρπὸν λογίζεται» ὡς περ οὕτε ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῷ προικιμῶν ἀγρῷ θησαυρός. Τὸ δὲ ἥμισυ θησαυροῦ ἀποδίδωσιν ὡς ἐν ἄλλοτρίῳ εὐρεθῶς»].

4) Τίτλος Πανδ. 23,5—Τίτλος Κωδ. 5,23—Γάβρι Εἰσηγ. II, § 63. Πάβλου Sent. II, 216 § 2—Π. 5 Εἰσηγ. 28. Ἡ καλουμένη περὶ τῶν καὶ παρὰ τοῦ Ν. 1 Πανδ. 23,5 *lex Julia de fundo dotali* εἶνε ἡ κεφάλαιον τῆς *lex Julia de adulteriis* τοῦ ἔτους 18 π. Ν.

5) Ν. 3 § 1 Πανδ. 23,5. Πάβλος. Totiens autem non potest alienari fundus, quotiens mulieri actio de dote competit aut omnimodo competitura est [Τότε δὲ δὲν δύναται νὰ ἀπώλυσται ὁ ἀγρός, ὡσάντις ἀρμεζει τῇ γυναικί ἡ ἀγωγή ἡ ἐν γένει θέλει ἀρμεσει]. Ἐπιτρεθῆναι προικῶν ἀξιώσει ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου. Ὅθεν ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκποίησης δὲν χωρεῖ, α) ἐπὶ τῆς dos recepticia, β) ἐπὶ τῆς dos aestimata, διότι προικὸν δὲν εἶνε τὸ ἀκίνητον, ἀλλὰ τὸ ἀποτίμημα, γ) ὅταν τὸ ἀκίνητον εἶνε δικαιοκρατικῶς προικῶν, ἐφ' ὅσον ὁ ἀνὴρ ἔχει τὴν ἐπιλογὴν.

6) Ν. μοναδικός § 15 Κωδ. 5,13. Π. 6. Εἰσηγ. 28.

7) Ν. 4 Πανδ. 23,5. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκποίησις μένει ἀπηγορευμένη καὶ μετὰ τὴν περάτωσιν τοῦ γάμου μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς προικοῦ.

8) Ν. μοναδικός § 15 Κωδ. 5,13.

μένη θέλε, δεσμεύσει τὰς χεῖρας τῶν συζύγων καὶ εἰς θέματα μεγίστης χρείας ἢ μεγίστης ὀφειλῆς. Ἐν τῷ μεσαίῳ ἡ ἐκποίηση γενομένη τῇ ἐνόρκῳ συναίνεσι τῆς γυναικὸς ἐλογίσθη ἰσχυρά·⁹ ἐν τῷ γερμ. κοιναὶ αἰεὶ ἀρκεῖ ἡ συναίνεσις αὐτῆς.¹⁰

Ἡ ἐκποίηση κυροῦται, ὅταν μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, δὲν ὑφίστανται προικῶι ἀξιώσεις τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ πατρὸς αὐτῆς.¹¹

β. Διὰ τὰ κινητὰ δὲν ὑφίσταται νόμιμος ἀπαγόρευσις ἐκποίησης. Ἀλλὰ μόνον διὰ τὰ ἀντικαταστάτα καὶ τὰ τάχως φθειρόμενα πράγματα ἔχει ὁ ἀνὴρ πλῆρες δικαίωμα διαθέσεως ἄνευ συναίνεσεως τῆς γυναικὸς. Ἐὰν ἐκποιήσῃ κινητὰ ἄλλου εἴδους ἄνευ ταιαύτης συναίνεσεως, ἡ ταιαύτη ἐκποίησης ἀπέναντι τῆς γυναικὸς εἶνε ἀδικοιολόγητος. Ὅθεν ἡ γυνὴ δύναται μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου νὰ ἀπαιτήσῃ.¹²

9) Περὶ τοῦ μεταγενεστέρου, ὀβυζαντινοῦ καὶ τοῦ Zachariae, ἀλληγορωμαϊκῶν δίκαιον σελ. 100.

10) Καὶ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἀνύρκως ἐκπαχθέν, ἀκίνητον χωρὶς νὰ δύναται, νὰ, τῷ ἀντιταχθῇ δικαίωμα παρακρατήσεως ἕνεκα τῆς διαρκείας τῆς συμβάσεως. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ σκοπὸς τῆς ἀπαγορεύσεως. Ἀλλ' ὁ καλὴ τῇ πίστει ἀποκτήσας δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ἐκποιήσαντος τὸ διαφέρον αὐτοῦ διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν ὑπὸ τοῦ ἐκποιήσαντος. Ἐπεὶ τῆς excoptio doli, ἥτοι τῆς παρακρατήσεως φαίνεται ὡς ὁ Brinz.

11) N. 17 Πανδ. 23.5—N. 42 Πανδ. 44.3.

12) N. 50 Πανδ. 24.3. Σχαιβόλιν. Aestimatis rebus in dotem datus pactum intercessit, ut, ex quacumque causa, dos reddi deberet ipse res restituerentur habita ratione augmenti et diminutionis viri boni arbitratu; quae vero non extarent ab initio aestimatio earum. [Διατεταγμένων πραγμάτων ὁσθέντων, εἰς προίκαν παρενεβλήθη σύμβασις εἰς ἀντιτάχῃσιν αἰτίας ὀφείλῃ νὰ ἀποδοθῇ ἢ προϊξ, αὐτὰ γὰρ πράγματα νὰ ἀποδίδωνται ληρβείας ὑπ' ὅψιν τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς ἐλαττώσεως κατὰ τὴν κρίσιν ἐκαστοῦ ἀνδρός. ὅσα ἐδὲ δὲν ὑφίστανται ἀπ' ἀρχῆς, ἡ ἀποτίμησις αὐτῶν (ἥτοι ἡ συμφωνηθεῖσα ἀποτίμησις καὶ οὐχὶ ὅτε ἤξει τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπωλείας ἢ τῆς ἀποράσεως). Ἐξήτηθη, ὅταν πρᾶγμα τιμωρὶ πωληθέντα ὑπὸ τοῦ συζύγου ὑφίσταντο, ὧς κατὰ τὸ συμφωνόν καὶ ταῦτα ἀνήκουσι τῇ γυναικί. Ἀπεκρίθη, τὰ πράγματα τὰ σωζόμενα εἰν ὅτε ἐκούσης οὔτε ἐγκρινούσης τῆς γυναικὸς ἐπωλήθησαν, πρέπει ν' ἀποδοθῶσιν οὕτως ὥστε οὐδεμία διατίμησις εἴχε παρατεθῇ.]. [Βασιλικῶν XXVIII, β']. Συνεπρονέθη, τὸ διατεταγμένα εἴχε προικὸν ἀποδοθῆναι, λόγῳ γενομένου τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς μειώσεως αὐτῶν, τῶν δὲ μὴ φαινόμενων ὁδοῦναι τὴν ἀποτίμησιν. Ἐὰν τινα πέπρακον ὁ ἀνὴρ παρὰ γάμον, γυναικὸς καὶ οὕτω ἀπεδέχτο τὴν πρᾶσιν καὶ φαίνονται, χρεωστῇ αὐτὰ παρασχέιν ὥσαντι μὴ διατεμῆσθαι].

τελεί τὴν πηγὴν δικαιωμάτων τῆς γυναικός. Ταῦτα ἀναφύονται κυρίως μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἀλλ' ἐμφανίζονται ἤδη καὶ διαρκούντος τοῦ γάμου.

1. Φυσικὸν δικαίωμα τῆς γυναικός εἶνε ἡ ἀνάλογος τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς θέσεως διατροφή. Ἐν ἀνάγκῃ ἐκ τοῦ δικαιώματος τούτου πηγάζει ἀγωγή.

2. Ἄν ὁ ἀνὴρ καταστῇ ἀπερέγγυος, τὸ δικαίωμα τῆς διαχειρίσεως τῆς προικὸς μεταβιβάζεται αὐτοδικῶς εἰς τὴν γυναῖκα. Ὅθεν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν προικὰ καὶ νὰ διαθέσῃ αὐτήν, ὡς ἄλλως ὁ ἀνὴρ.

3. Πλὴν τούτου ἐπιτρέπεται ἀπόδοσις τῆς προικὸς διαρκούντος τοῦ γάμου μόνον χάριν ἀναγκάων ἢ ἐπαφελῶν ἢ ἠθικῶς ἐπιβαλλομένων σκοπῶν.

ἔστιν ἡ προίξ, ὅμοια τῆς γυναικός ἐστιν. Ὅθεν ἐκδικωμένου προικιστοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ κινεῖ περὶ τῆς ἐκδικήσεως· αὐτῇ γὰρ διαφέρει· παύεται γὰρ ἔχων αὐτὸν ἐν προικί. Καὶ ἐν ὧν δὲ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐστὶν ἡ γυνή, τὸ κέρδος αὐτοῦ ἔχει, δι' ὧν ὁ ἀνὴρ τὰ βάρη τοῦ γάμου ὑπέχει. Ὁ ἀληθὴς κυριότης τοῦ ἀνδρός ἐπὶ τῆς προικὸς διαλογεῖται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ· καὶ μόνον τονίζεται ὅτι ἡ προίξ καὶ διαρκούντος τοῦ γάμου παρέχει πλεονεκτήματα τῇ γυναικί, διακρίβη τῇ ᾗ νῦν ἔχει ἔννομον συμφέρον ἐπὶ τῆς προικὸς. Ἦττον ὅθεν εἶνε ὁ Ἰουστινιανός, ὅταν ἐν Ν. 38 κώδ. 5. 12 διδῇ τὴν ἐπιλογὴν εἰάν θέλῃ τις νὰ δεχθῇ· ὅτι τὰ προικικὰ πράγματα ex naturali jure ejusdem mulieris [ἐκ τοῦ φυσικοῦ δικαίου τῆς αὐτῆς γυναικός] ἢ secundum legem subtilitate [κατὰ τὴν λεπτολογίαν τῶν νόμων εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνδρός] ἀνήκον. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο ὁ ἀνὴρ ἀπὸ νομικῆς ἐπέψεως εἶνε ὁ μόνος κύριος τῆς προικὸς, ἐνῷ ἡ γυνὴ κατὰ φυσικὴν ἦτοι μὴ νομικὴν ἐποψίν θεωρεῖ τὴν προικὴ ὡς περιουσίαν αὐτῆς.

2) Ν. 22 § 8 Πανδ. 24, 3.

3) Ν. 29 κώδ. 5. 12. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXII σελ. 212. Ἀμφισβητεῖται ἂν ἡ γυνὴ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ ἐν περιπτώσει τῆς ἀσφάσεως dos recepticia. Ἀναμφιβόλως τοιαύτη εἶνε ἡ πρόθεσις τοῦ προικοδότη, ὅστις διὰ τοῦ δομῆτος αὐτοῦ θέλει νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν οἰκίαν αὐτῆς διαρκούντος τοῦ γάμου. Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ καὶ ὁ Ν. 22 § 8 Πανδ. 24 3. Ἡ ἀντίθετος δόξα στηρίζεται ἐπὶ πᾶσι λέξεσιν τοῦ Ν. 29 κώδ. 5. 12. Ἀλλὰ πρὸς Arndts § 404 σημ. 3. ὁ δὲ Ν. 29 κώδ. 5. 12. ἀποκρίνεται ἐπὶ τῇ ἀντιθέσει.

4) Τὰ θέματα καθ' ἃ ἡ ἀποκατάστασις τῆς προικὸς διαρκούντος τοῦ γάμου ἐπιτρέπεται, συζητεῖ ὁ Ν. 73 § 1 Πανδ. 23 3 καὶ Ν. 20 Πανδ. 24 3. Ἀμφισβητεῖται ἂν τὰ θέματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ χωρία τῶν Πανδ. 23 3 καὶ 24 3.

*Αν ὁ ἀνὴρ ἀνευ εὐλόγων λόγων ἐγχειρίσῃ τὴν προικὰ τῇ γυναικὶ διαρκούντος τοῦ γάμου καὶ ἐπὶ βίῃ ἢ ἐπὶ τῇ, δὲν δύναται ὁ ἀνὴρ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκ δευτέρου ἀπόδοσιν μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου. (ὁ νόμος ἐκείναις ἡμετέροις χρόνοις ἔστιν ἀνεῖς ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῇ διαρκείᾳ τοῦ γάμου.)

V. Αἱ προικφαὶ ὀφείσεις μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

§ 20. α. Αἱ ἀγωγαὶ ἀναζητήσεως τῆς προικὸς ἐν γένει.

1. Περαιτωθέντος τοῦ γάμου ἡ προίξ πρέπει κατὰ κανόνα νὰ ἐπιστρέφεται.

*Αν ἦτο recepticia [ἐπιστρέπτέα] ἢ ἂν ὁ προικοδόχος ἐπεφυλάξατο ἐαυτῷ ἢ τρίτῳ τὴν ἐπιστροφήν, ἰσχύει ἀποκλειστικῶς ἡ συμφωνία.¹

Ἐν ἄλλοις θέμασι χωροῦσιν οἱ κανόνες τοῦ προικοῦ δικαίου.

α) Ἡ κυρία προικὴ ἀγωγή εἶνε καὶ ἐν τῷ Ἰουστινιανέῳ δικαίῳ προσωπική.

Ἐπιδίδωκει δὲ λογοδοσίαν καὶ ἀπόδοσιν τῆς προικὸς. Τὸν ἀνωμικλὸν καὶ προσωπικώτατον χαρακτήρα τὸν ἐνοικούντα ἐν τῇ παλᾷ *actio rei uxoriae* ἀπέβαλεν ἡ Ἰουστινιανεία ἀγωγή, καὶ διεπλάσθη ὡς

πεὶ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παραδείγματα τῇ ἀποκλειστικῇ. Ὑπὲρ τοῦ πρώτου συνηγορεῖ ὁ τρόπος τῆς ἐκθέσεως (Πρόβ. καὶ Ν. 85 Παρ. 23, 3. Γερμ. Ἀκουρωτικὸν XXX σελ. 119.) Ὅτι τὰ παραδείγματα ταῦτα ἔλαβον ἄλλον χαρακτήρα διὰ τῆς Νεμρξ: 22 κερ. 58, ὅτε, δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν. Ἀλλ' ἐπιθε-
Arndts § 404 σημ. 5. ὅτι τὸ καὶ ἐπὶ τῇ παλᾷ *actio rei uxoriae* ἦτο προσωπικὴ.

5) Ἀρκεῖ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐπετρέπετο νὰ ὑποβέσῃ ὅτι ἡ δαπάνη ἦτο γὰρ ἡ διὰ τὸν ρηθέντα θεμιτὸν σκοπὸν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις πραγματικῶς ἐγένετο δὲν εἶνε σημαντικόν. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXV σελ. 178.

6) Νομ. μοναδικὸς Κώδ. 5 19. Ὁ λόγος τοῦ κανόνος εἶνε ἀρριβολικός. Πολλοὶ ἐξηγοῦσιν αὐτὸν ἐκ τούτου ὅτι ἡ πρόωρος ἀπόδοσις ἀποτελεῖ ὄργανον μεταδό-
συζύγων. Ἀλλ' ἡ πρόωρος κατὰ βολὴν χρέους δὲν εἶνε ὄργανον. Πρόκειται μάλ-
λον περὶ εἰδικῆς ἀπαγορεύσεως πιθάνως περιορισμένης ἐν τῇ lex Papia Poppaea.

4) Τότε ὑφίσταται ἐν Ῥωμαίᾳ ἡ *actio ex stipulatu* ἢ ἐπὶ περιπτώσεων αὐτοῦ συμφωνίας ἡ *actio praescriptis verbis* Ν. 6 κώδ. 5, 12.

2) Νομ. μοναδικὸς Κώδ. 5 13. Πρὸς ἀνωτέραν § 41. Ἡ ἀγωγή καλεῖται συχνάκις ἐν ταῖς πηγαῖς *actio de dote*, ὅθεν ὅπως ἡμῶν ἐκλήθη προικὴ ἀγωγή.

Ἡ ἀγωγή αὕτη ἐστὶν ἀποκλειστικὴ καὶ ἀναγκαστικὴ ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἡ ἀγωγή αὕτη ἐστὶν ἀποκλειστικὴ καὶ ἀναγκαστικὴ ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἡ ἀγωγή αὕτη ἐστὶν ἀποκλειστικὴ καὶ ἀναγκαστικὴ ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

ἀπόληψιν τῶν προικῶν. Καὶ ὅτ' ἡ ἀγωγή αὕτη ἀφορᾷ καὶ πράγματ' αὐτὰ εὐρισκόμενα εἰς χεῖρας τρίτου, πλὴν τῶν καταναλωτῶν· μάλιστα δὲ ἐκτείνεται καὶ εἰς διατετιμημένα προικῶν, προϋποτιθεμένου, ὅτι οὐδὲν πληρῶνεται τῇ γυναικὶ ἡ ἀποτίμησις.

2. Ἐν τῷ Ἑλλην. δικαίῳ ταῦτα ὑπέστησαν διὰ τῶν νεωτέρων Νόμων οὐσαῦτοις μεταβολαίς.

α. — Ἡ σύζυγος ἔχει ὅμιον τίτλον πρὸς ἐγγραφήν ὑποθήκης (ἄρθρ. 14 Νόμ. ὑποθήκων) ὅθεν ἡ γυνὴ ὡς ἔχουσα τίτλον ὑποθήκης πρὸς τὴν μῆται τῶν ἀπλῶν ἐγγεγραμμένων πιστωτῶν τοῦ ἀνδρός (ἄρθρ. 991 § 6 Πόκ. Δικ., 49 Ν. ὑποθ.), ἐγγράφιστα δὲ τοῦτον προτιμᾶται καὶ τῶν νεωτέρων ὑποθήκων ἀντικειμένων. Τίτλον ὑποθήκης ἔχει ἡ γυνὴ, εἴτε ἀδιαιτητος· εἴτε διατετιμημένη πρὸς συνίστην Περαιτήσιαν τῆς ἐγγραφείσης ὑποθήκης ὑπὸ τῆς γυναικὸς εἶναι ἄκυρος· ὅσοι δὲ νόμος περὶ ὑποθήκων κηρύττει ἄκυρον πᾶσαν συμφωνίαν τῶν συζύγων περὶ μὴ ἐγγραφῆς τῆς προικῶς ὑποθήκης. Ἄρα καὶ τὴν διαγραφὴν.⁸

τὴν παρεμπόδισαν πράξιν si tamen extant ἀναφέρουσιν εἰς πράγματα, ἅτινα ὀφίστανται ἐπὶ παρὰ τῷ ἀνδρὶ. Οὕτω πλὴν ἄλλων ὁ Windscheid § 503 καὶ πλείστοι παρ' αὐτοῦ μεταφερόμενοι. Κατὰ τοῦτον ἐκτρέφεται ὁ Bechmann εὐλογώτατα. Ἡ στενὴ αὕτη ἐρμηνεία ἤθελε δικαιολογεῖσθαι μόνον, ἂν σπανίστοις ἐξαίρεσιν ἢ ἐξαιρετικοῖς λόγοι συνηγοροῦν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀλλὰ τοιοῦτοι ἐλλείπουσι. Ἰσχυρίζονται αἱ ἀντικειστέοντες ὅτι ἄλλως ἡ προσήχη εἰ tamen extant ἤθελε εἶναι ἄκυρος. Ἀλλ' οὕτως ἀποκλείεται, ὅτι αἱ πρῶται νομοὶ ὡς αὐτῆς ἡ σύζυγος, ἐπειδὴ κατὰ ἄλλωσαν τὰ πράγματα πρὸς τῆς βίτης δύναται μὴ ἐναρμόσθαι ὡς fidei possessores καὶ ἀκαταδικασθῶσιν εἰς τὸ διαφέρειν προστάξεσιν διὰ μεταβολῆς ἔχουσι. Ἄλλοι λόγοι, ὅτι μνημονεύουσιν αἰσθητικὰ καὶ μὴ σωματικὰ. Τί πρέπει μὴ νοητῇ διὰ τοῦ res quae extant· προκύπτει κατὰ τὴν γένωσιν τῶν ἐκ τοῦ Ν. 50 Πανδ. 24, 3. Ἀλλ' ἐκ τοῦ χωρίου τούτου πρέπει νὰ συνιγέρωμεν ὅτι ἡ γυνὴ δὲν ἔχει τὴν δικαιοχρησίαν, ὅτι σὺν ἡσέει εἰς τὴν ἐκποίησιν τῶν προικῶν. γ) Ἰδιαιτέρως δυσκόλως παρὶ, ὅτι ὁ ἱουστινιανὸς ἐπιτάττει διεκδικεῖν καὶ τῶν res aestimatae. Τίτι ταῦτα συμβαίνει καὶ ὅτι τὸ ἀντιβλέπεται. Ἀλλ' ἀναγκαστικῶς ἡ διεκδικησις κρίνεται ὡς ἀποκλείεται διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀπατημένου ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα.

8) Κρασοῦ Οἰκον. § 146. — Ἐρ. 193 ὁμ. 1903 τοῦ 1895. Ἡ γυνὴ εἶχεν ὑποθήκην ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου· παρατείνεται αὕτη, ἀπὸ ἐνεργήσαν ὑποθήκην ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου, εἴτα παρατείνεται καὶ ταύτης καὶ μεταβάλλεται ἡ διατετιμημένη πρὸς εἰς ἀδιαιτητος· ἔχουσιν ἀντικείμενον τὸ ἀκίνητον Γ· ἀλλὰ τὸ συμβόλαιον τῆς μεταβολῆς εἰς ἀδιαιτητον δὲν μετεγράφη. Νῦν δὲ διεκδικεῖται ὁ ἀκίνητος § 18, 248 ἑ. II καὶ παρὰ αὐτῶν.

τοιαύτην. Ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου τῶν προικῶν κατηργήθη.⁹ ὅτι ἐν τῇ
 - ἐπὶ γρ. - Ἐν τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως ἡ γυνὴ ἔχει τὰ ἐπόμενα δι-
 - ορίσματα, ὡς καὶ τῇ προικῇ αὐτῆς πτωχεύσας τοῦ ἀνδρός.¹⁰

§ 21. 6. Ὁ δικαιούμενος εἰς ἀνάληψιν.¹ Ἐν τῇ
 - ἐπὶ γρ. - Ἐν τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως ἡ γυνὴ ἔχει τὰ ἐπόμενα δι-
 - ορίσματα, ὡς καὶ τῇ προικῇ αὐτῆς πτωχεύσας τοῦ ἀνδρός.¹⁰

Δικαιούνται εἰς ἀνάληψιν ἡ γυνὴ καὶ αἱ κληρονόμοι αὐτῆς. Ἐν
 ἡ διαζευχθεῖσα ἡ χρεύσασα γυνὴ ἦτο ὑπεζούσιος, ἡ προικὴ ἀγωγὴ
 κατὰ τὸ ΡΔ ἤρμοζε μόνον τῷ πατρὶ καὶ τῇ θυγατρὶ ὁμοῦ.² Ἄλλ' ἐν
 τῷ κοινῷ δικαίῳ (καὶ ἐν τῷ ἐλληνικῷ δικ.) τοιαύτη περίπτωσις εἶναι
 ἀδύνατος, διότι ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς περὶ τοῦ τῆν ἐπ' αὐτῆς πατρι-
 κῆν ἐξουσίαν.³

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

Ἡ πατὴρ ἔχει τὴν προικὴν ἀξίωσιν ἐνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστα-
 θείσης dos profecticia (πατρικῆ προίξε).⁴ ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποθάνῃ ἐν
 τῷ δικαίῳ τῆς πτωχεύσεως, ἡ προικὴν αὐτῆς ἀναλαμβάνει ὁ πατήρ.

τῷ γάμῳ.⁵ Ὅθεν ἐν τῷ θεματι τοῦτω οἱ κληρονόμοι τῆς γυναικὸς ἀποκλείονται. Ἐάν τοῦτ' ἰσχύῃ καὶ ἀπέναντι τῶν τέκνων τῆς ἀποβιώσσης γυναικὸς, ἀφορισθεῖται ἤδη ἐπὶ τῶν γλωσσογράφων. Ὑπὲρ τῆς μὴ κληρονομήσεως ὑπὲρ τῶν τέκνων συμφώνως πρὸς τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον ἐκηρύχθη καὶ ὁ γλωσσογράφος Βούλγαρος, ἐναντίας δὲ ὁ γλωσσογράφος Μερτίνος.⁶ Ἡ τελευταία δόξα καθιερώθη δι' ἐθίμου ἐν Γερμανίᾳ.⁷

5) Ὁ πατὴρ ἔχει τὴν ἀνάληψιν τῆς dos profectionis, ὅταν ἡ θυγάτηρ ἀποβιώσῃ ἐν γάμῳ, ἀνεξαρτήτως ἐάν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως ἢ τοῦ θανάτου ἦτο ὑπερζούσιος αὐτοῦ. Διότι λίαν γενικῶς κηρύττει ὁ Ν. 6 Πινδ. 23.3. *Pompianus. Jure succursum est patri ut filia amissa solaci loco cederet, si redderetur ei dos ab ipso prolecta ne et filiae amissae et pecuniae damnum sentiret.* [Τὸ δίκαιον βοηθεῖ τὸν πατέρα ἵνα ἀπολέσας τὴν θυγατέρα ἔχει ὡς παρηγορίαν τὴν ἀνάληψιν τῆς προικὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀπορευθείσης ἵνα μὴ αἰσθανθῇ καὶ τῆς ἀπολεσθείσης θυγατρὸς καὶ τῶν χρημάτων τῇ βλάβῃ]. Καὶ εἰδικῶς ὁ Ν. 71 Πινδ. 21.2 κηρύττει *si filia emancipata est, uno casu ad patrem dos regredi potest* ἥτοι *mortua in matrimonio filia.* [Ἐάν ἡ θυγάτηρ ἐλευθερώσῃ, ἢ προῖξ ἐν μιᾷ συμπτώσει δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν πατέρα ἥτοι ἀποθανούσης τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ γάμῳ]. Ἀλλὰ νέωσι πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ πατὴρ τὸ δικαίωμα τῆς ἀναλήψεως τῆς dos profectionis ἔχει μόνον, ὅταν ἡ ἐν γάμῳ ἀποβιώσασα θυγάτηρ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συστάσεως τῆς προικὸς ἦτο ὑπερζούσιος. Κύριοι ὑπέρμαχος τῆς δεξιᾶς ταύτης εἶνε ὁ Francke. δὲ ἀκολουθοῦσιν ὁ Vangerow καὶ ὁ Windscheid § 499 σημ. 4. Σηριζονται δὲ οὗτοι εἰς τὸν Ν. μοναχ. 13 Κωδ. § 13 Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῷ Νόμῳ τοῦτω κηρύττει μόνον τὴν γενικὴν ἀρχὴν ὅτι τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς ἀρμόζει ἡ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθεῖσα, ἐπὶ τοῦ πλάσματος ἐπερωτήσεως στήριζομένη *actio tacita ex stipulatu*, ὅταν ἡ προῖξ συνιστᾶται ὑπὸ τρίτου (ἐξωτικῶς), χωρὶς ἐπιφύλαξιν τῆς ἀναλήψεως ὑπὸ τοῦ συνιστάντος, καὶ ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ὁ μὴ ἔχων τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ λογιζεται ὡς τοιοῦτος τρίτος. Τοῦτο δὲ ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ λύσεως τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου καὶ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς καὶ διαν ἡ θυγάτηρ ἀποβιώσκει ἐν τῷ γάμῳ μετὰ τὸν προικοδότην τῆς dos profectionis. Τούτων τῶν δὲν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συσταθείσης dos profectionis ἐπὶ θανάτου τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ γάμῳ προποποιεῖται διὰ τῆς διατάξεως ταύτης. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τηρεῖται σὺν ἐν τοῖς Πανδέκταις, οἵτινες αὐθεντικῶς κηρύττουσιν τὴν γνώμην τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιφύσεως ταύτης. Πρβ. Arndts § 405 σημ. 4.

6) Κατὰ τὸ κλασσικὸν δίκαιον ὁ σύζυγος ἐπετρέπετο νὰ παρακρατήσῃ δι' ἑαυτὸν πένον ἀνὰ ἓν πέμπτον. *Ulp. fragm. VI. 4. Val. fragmenta § 108.* Ἐν τῷ Ἰουστινιανέῳ δίκαιῳ δὲν ἀπάντ' τοιοῦτον δικαίωμα τοῦ συζύγου.

(7) Κατὰ τὸν Windscheid ὁ Ἰουστινιανὸς θεσπίζει τὰ περὶ ἀποδόσεως διὰ

καὶ ἐν τῇ ποσότητι, ἐν ᾗ εὐρηται ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς.

1. Ἡ προῖξ ἀποτελεῖται ἐξ ὀρισμένου ποσού, ὅταν συνίσταται εἰς χρήματα ἢ εἰς ἄλλα ἀντικαταστατὰ ἢ διετιμῆθη χάριν πωλήσεως. Τότε πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὄντος ἀδιαφόρου, ἂν τὸ ἀντίστοιχον κεφάλαιον ἠϋξήσεν ἢ ἐμειώθη ἐν χερσὶ τοῦ ἀνδρός.¹

2. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὰ στοιχεῖα τῆς προίκος πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν οὕτως, οἷα κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ ἥτοι ἐν πρώτοις τὰ καταβληθέντα ὡς προικῶν, ἐφ' ὅσον ἀφίζονται· εἴτα δὲ ὅ,τι διὰ τῆς συμφωνίας ἢ αὐτοδικαίως ἀντικατέστητε ταῦτα.

Κώδικος ὁμιλοῦσι περὶ ὑπερσυσίας θυγατρὸς. Ἡ παράλειψις αὐτῇ τῶν Βασιλικῶν ἐγένετο σκοπίμως; [Τὸ Σχόλιον οὐδὲν ἀποδεικνύει περὶ τῆς προθέσεως τῶν Βασιλικῶν· διότι εἶνε προγενέστερον τούτων]. Δυσχερὲς ἡ ἀπόφανσις. Τίνα λύσιν ἀσπάζεται ἡ Ἑλλην. Νομολογία; Κατὰ 731 τοῦ 1895 Ἐφ. Πατρῶν ἡ πατρικὴ προῖξ ἐπιστρέφεται τῷ πατρὶ καὶ δὲν συγκληρονομοῦσι ταύτην ὁ πατὴρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὡς συγκληρονόμοι ἐξ ἀδιαθέτου τῆς γυναικὸς. Κατὰ 1763 τοῦ 1895 Ἐφ. Ἀθηνῶν ἀποβισιάσας τῆς γυναικὸς ἀνευ τέκνων ὁ προικοδότης πατὴρ κληρονομεῖ τὴν προίκαν. Σημειωτέον ἄλλως ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει ἡ Νεαρά 20 τοῦ Αὐτοκράτορος Λεόντος οὕσα κατακεχωρισμένη ἐν Ἀρμενοπούλῳ [Δ. γ' 5]. Ἡ Νεαρά ἔχει ὡς «Εἰ δὲ τὴν γυναῖκα ὁ θάνατος διασπάσει, τῆς μὲν οἱ κληρονόμοι τὴν προίκαν λαμβανέτωσαν». Κατὰ τὸν Windscheid ἀναγνωρίζεται ὅτι θεωρητικῶς εἶνε ἀδικαιολόγητος ἡ μεταβίβασις τῆς πατρικῆς προίκος εἰς τὰ τέκνα ἀποβισιάσας τῆς γυναικὸς. Ὁ Κρασσὸς § 144 ἀκολουθεῖ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Dernburg καίπερ δεχόμενος ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν καὶ ἄλλαχού ἔλα ἰσχυσεν τὸ ΡΔ ἐκράτησεν ἐν τῇ πρακτικῇ ἡ ἀντίθετος θεωρία· ἐπιεικεστέρων... ἀλλ' ἐὰν εἶνε... ἡ νομοθετικῶς ἀρμόζουσα δὲν εἶνε ἡμέτερον ἔργον». Γεωρ. Δουβριν.] [Ἐξιδόλογον σύγγραμμα Ρακτιβάν Τύχει προίκος σελ. 219 § 57. Πρὸς Βασιλικά σελ. 379 σχόλιον τρίτον. Ἐξωτικὸς γὰρ τοῦτέστι πῶς παρὰ τὸν πατέρα.]

1) Ν. 42 Πανθ. 23.3. Γάμος. Res in dotem datae quae pondere numero mensura constant mariti periculo sunt, quia in hoc dantur, ut eas maritus ab arbitrium suum distrahat et quandoque soluto matrimonio ejusdem generis, et qualitatibus alias restituat vel ipse vel heres ejus. [Τὰ εἰς προίκαν δοθέντα πράγματα, τὰ σταθμώμενα, ἀριθμούμενα, μετρούμενα, κινδυνεύουσι τῷ ἀνδρὶ, διότι διὰ τοῦτο δίδονται, ἵνα ταῦτα πωλήσῃ ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κρίσιν καὶ λυθέντος τοῦ γάμου ἀποδώσῃ εἴτε αὐτός, εἴτε ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἄλλα τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ποιότητος.]

2) Ν. 11 Πανθ. 24.3. Πομπάνιος. Si alienam rem sciens mulier in dotem dederit, reddenda ei est quasi suam dedisset. [Ἐὰν γινώσκουσα ἡ Οἰκογενειακὸν δίκαιον

Πρὸς τοὺς αἱ προσαυξήσεις τῆς προικῆς. Ὡς τοιαῦτα λαλίζον-
ται καὶ οἱ καρποὶ τῶν προικῶν πραγμάτων οἱ ληφθέντες πρὸ τῆς συ-
στάσεως ἢ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

Τούναντιον οἱ καρποὶ οἱ συμπίπτοντες κατὰ τὸν χρόνον τῆς υπέρ-
βως τοῦ γάμου εἰςιν ἐλευθερία κυριότης τοῦ ἀνδρός καὶ ὅαν πρέπει νὰ
ἀποδοθῶσιν.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς καρποὺς τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ γάμου ἐπέρ-
χεται ἀναγκὴ ἀνάλογος μετὰ τὴν ἀναγκὴν καὶ ἀνδρός (ἢ τῶν κληρο-
νομῶν αὐτῶν). Τοῦτο κατέστησεν ἀναγκαῖον ἐν Ρώμῃ ἡ ἐλευθερία
τοῦ διαυγίου. Ἡ ἐπικαρπία κατὰ κανόνα περατοῦται διὰ τυχαίου
γεγονότος ἢ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπικαρπώτου, ὅθεν ἤδυνάτο ἐπὶ τῆς
ἐπικαρπίας νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποφασίζουσα τίνας ἔσονται οἱ καρποὶ ἢ
συλλογῇ. Τούναντιον ἐν Ρώμῃ ἡ προικὴ ἀπέχετο ἡδυνάτο νὰ περα-
τωθῇ δι' αὐθαρέτου διαζεύξεως ἐκ τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων προερχο-
μένης, καὶ ἡ τοιαύτη διαζεύξις ἦτο' ἴσως συνήθης. Ἐὰν καὶ ἐνταῦθα
ἤθελεν ἰσχυεῖ ἡ συλλογὴ (συγκομιδὴ) ἤθελεν καταστῆναι σὺνταξίς αἱ
καταπύματα κερδοσκοπίαι. Ἰδίως ὁ ἀνὴρ θὰ ἤδυνάτο νὰ συνάξῃ τὸν
γάμον εὐθὺς πρὸ τῆς συγκομιδῆς, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ λύσῃ εὐθὺς τὸν
γάμον, ἵνα διατηρήσῃ τοὺς καρποὺς ὡς ἰστέον. Οἱ κινῶνες αὐτοὶ οἱ θε-
σπισθέντες διὰ τὴν διαζεύξιν ἐπεξετάθησαν κατόπιν καὶ εἰς τὴν λύσιν
τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου.

Ἀλλὰ πῶς ἤδυνάτο νὰ εἰσθῇ τὸ ἔτος τῆς διανομῆς; Ἡτο ἐγγὺς
καίμεν ὅτι νὰ γένηται τὸ τρέχον ἔτος τῆς καρπώσεως ἢ τῆς μισθώσεως
ἢ τοῦ ἔτους διανομῆς.

Τοῦτο ἐπεδέχθησαν φαίνεται οἱ παλαιότεροί Ῥωμαῖοι Νομικοί.
Ἀλλ' οὕτω δὲν παρίετο ἀποτελεσματικὴ βοήθεια κατὰ τὸν ἀπόπου.

Ὅθεν ὡς προθεσμία, ἀφ' ἧς ὑπελογίζετο τὸ ἔτος τῆς διανομῆς, ἐπίσθη
ἡ ἡμέρα τῆς συνάψεως τοῦ γάμου καὶ ὅταν τὸ προικὸν ἀκίνητον μετε-
βιβάσθῃ μετὰ τὴν σὺνταξιν τοῦ γάμου, ἡ ἡμέρα τῆς παραδόσεως.

Ἡ γυνὴ εἰσέκειν εἰς προικὰ ἀλλοτρίων πραγμάτων, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ αὐτῇ ἀποπερὶ
εἴχε ὥσπερ ἰστέον.

3) Ν. 4—Ν. 10 § 1 Πανδ. 23.8.

4) Τὰς ἀρχαίας διατάξεις σαφέστατα ὁ Ν. 6 Πανδ. 24.3. Παῦλος. Si ante
nuptias fundus traditus est, ex die nuptiarum ad eundem diem sequentis
anni computandus annus est, idem in ceteris annis servatur donec divor-
tium fiat, nam si ante nuptias traditus sit et fructus inde percepti, hi resti-

3. Ἡ ἀπόδοσις τῶν προικῶν ἀκινήτων πρέπει νὰ γείνη ἀμέσως μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

tenendi sunt quandoque divortio facto, quasi dotis facti, [Ἐάντε πρὸ τοῦ γάμου παρεδόθη ἀκίνητον, τὸ ἔτος πρέπει νὰ υπολογισθῇ ἐκ τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου μέχρι τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ ἐπομένου ἔτους. Το αὐτὸ τηρεῖται ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἔτων ἕως οὗ γείνη διζυγίον· διότι, εἰαν παρεδόθη πρὸ τοῦ γάμου καὶ οἱ καρποὶ ἔκτοτε συνελέγησαν, οὗτοι πρέπει νὰ ἀποδοθῶσι γενομένου τοῦ διζυγίου ὡς τε γένοντο πρὸ τοῦ γάμου.] [Βασιλικῶν XXVII, Η. 3. Εἰ δὲ πρὸ τοῦ γάμου παρεδόθη, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γάμων ἕως τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ ἐξῆς ἀναυτοῦ ψηφίζεται ὁ ἐνιαυτός καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Οἱ δὲ πρὸ τοῦ γάμου ληφθέντες καρποὶ, ὥς τῆς προικὸς γενομένοι, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ἀποδοῦνται· αὐξοῦσι γὰρ τὴν προίκαν]. Ποβ Ν. 5 Παγὸ. 24. 3 Οὐλπιανός. De divisione anni ejus, quo divortium factum est, quaeritur ex die matrimonii an ex die traditi marito fundi maritus sibi computet tempus et ulique in fructibus a viro retinendis neque dies dotis constitutionis neque nuptiarum observabitur sed quo primum dotale praedium constitutum est id est tradita possessione. [Παρὰ διαιρέσεως τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἐν ᾧ ἐγένετο τὸ διζυγίον, ζητεῖται ἐκ τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου ἢ ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς παραδόσεως τοῦ ἀκινήτου τῷ ἀνδρὶ υπολογίσει ἑαυτῷ ὁ ἀνὴρ τὸν χρόνον καὶ πάντοτε ἐπὶ τῆς παρακατατήσεως τῶν καρπῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός δὲν θέλει τηρηθῇ μήτε ἡ ἡμέρα τῆς συστάσεως τῆς προικὸς μήτε τοῦ γάμου, ἀλλ' ὅφ' ἥς πρῶτον τὸ ἀκίνητον κατέστη προικῶν· ἤτοι ἀπὸ τῆς παραδόσεως τῆς προικῆς]. [Βασιλικῶν XXVIII, Η. 3. Τοῦ τελευταίου ἐνιαυτοῦ, ἐν ᾧ τὸ διζυγίον οὐδέποτε τέρψον γέγονεν, οἱ καρποὶ διαιροῦνται· ὁ δὲ χρόνος ἀριθμεῖται οὐκ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ γάμου οὔτε ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς προικῆς, ἀλλ' ἀπὸ παρεδόθη τῷ ἀνδρὶ ὁ ἀγρός].

5) Οὕτως ὁ Petrarckii: Αἱ ἀναπτύξεις αὐτοῦ παρέχουσιν τὴν κλεῖτον πρὸς τὴν περίπτωσιν ἀποφάνειν τοῦ Ν. 7 § 1 Παγὸ. 24. 3 Οὐλπιανός. Ulpianus libro 31 ad Sabinum: Papinianus libro undecimo quaestionum divortio facto fructus dividi sit non ex die locationis, sed habita ratione praecedentis temporis, quo mulier in matrimonio fuit: neque enim, si vindemiae tempore fundus in dotem datus sit cumque vir ex Kalendis Novembribus primis fruendum locaverit, mensis Januarii suprema die facto divortio retinere virum et vindemiae fructus et ejus anni, quo divortium factum est, quartam partem mercedis aequum est: alioquin si coactis vindemiis altera die divortium intercedat, fructus integros retinebit, itaque si fine mensis Januarii divortium fiat ei quattuor mensibus matrimonium steterit, vindemiae fructus et quarta porto mercedis instantis anni confundi debebant, ut ex ea pecunia tertia portio viro relinquatur. [Ὁ Παπινιανός ἐν τῷ 11 βιβλίῳ τῶν ζητημάτων, γενομένου διζυγίου, λέγει: ὅτι διαιροῦνται οἱ καρποὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς ἐκμισθώσεως, ἀλλὰ λογισθέντος καὶ τοῦ προτέρου χρόνου, καθ' ἃν ἡ γυνὴ ἦτο ἐν γάμῳ· διότι οὐδὲ εἰαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς τρύφης ἐδόθη τὸ ἀκίνητον εἰς προίκαν καὶ τοῦτο ὁ ἀνὴρ τὴν πρώτην Νοεμβρίου ἐξε-

Διὰ τὰ ἄλλα προικῶν πράγματα παρέχεται τῷ ἀνδρὶ καὶ τοῖς

ἡ μισθὸς τῶν ἐργῶν καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας

μισθώσε γενομένου τοῦ διαζυγίου τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ Ἰανουαρίου, εἴνε ἐπεικέει νὰ κοπῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ τοὺς καρποὺς τῆς τρύγης καὶ τὸ τέταρτον τοῦ μισθώματος τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἄλλως τε εἰάν μετὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ τρύγου τὴν ἐπομένην παρατίθεται διαζύγιον, θέλει κρατῇ τὴν ἀκαταρτίαν τοὺς καρποὺς, ὅθεν εἰάν γίνῃ τὸ διαζύγιον κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ᾗθελεν ὑφίστασθαι ὁ γάμος ἐπὶ 4 μῆνας, πρέπει νὰ συγχυσθῶσιν οἱ καρποὶ τοῦ τρύγου καὶ τὸ τέταρτον τοῦ μισθώματος τοῦ τρέχοντος ἔτους καὶ ἐκ τῶν χρημάτων τούτων νὰ ἐγκαταλειφθῇ τῷ ἀνδρὶ τὸ τέταρτον. [Βασιλικῶν XXVIII. Β', ζ' θέμα 2 Διαζυγίου γενομένου οἱ καρποὶ μερίζονται οἱ πρὸ τῆς μισθώσεως καὶ οἱ μετὰ τὴν μισθώσιν ἀναλόγως τῷ χρόνῳ τοῦ γάμου. Ἐάν γὰρ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ὁ γάμος συνέστη, τὸ τρίτον ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει. — Σχόλιον Δωροθέου αὐτόθι. Πατρικῶς μὲν ἐν τῷ κα' βιβλίῳ τῶν κοινοεστινῶν αὐτοῦ γενομένου ρεπουδίου, ἔλεγε τοὺς καρποὺς διαιρεῖσθαι οὐκ ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς μισθώσεως τοῦ ἀγροῦ, ἀλλὰ γενομένου λόγου τοῦ προλαβόντος χρόνου, καθ' ὃν ἡ γυνὴ ἐν τῷ γάμῳ σὺν τῷ ἀνδρὶ ἦν· οὐδὲ γὰρ, εἰ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τρύγης ὁ ἀγρὸς ἐπεδόθη ἐν προικί, τούτων δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ Καλανδῶν Νοεμβρίου ἐμίσθωσε καὶ ἐγένετο τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τὸ ρεπουδίον, ἀρεῖται καὶ τοὺς τῆς τρύγης καρποὺς κοροαίνειν ὁ ἄνθρωπος καὶ τοὺς μέλλοντος ἐνιαυτοῦ τέταρτον μέρος τῶν καρπῶν ἀποφέρεισθαι. — Ἐπειδὴ τοῖς μετὰ τὴν μισθώσιν τοῦ ἀγροῦ συνώκησαν ἀλλήλους μῆνας Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου, Ἰανουαρίου. Ἐπειδὴ κατὰ τούτων τὸν λόγον, εἰάν ἐν καιρῷ τρύγης τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ ρεπουδίον πέμψῃ, βλοκλήρας κοροαίνει τοὺς καρποὺς τῆς τρύγης, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. Τριγυρῶν, εἰάν ἐν τῷ πέλει τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς ρεπουδίον γένηται, γῆ καὶ τῶν τριῶν μηνῶν τούτων τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς τῆς τρύγης ἀνακρίνουσθαι καὶ ἐκ τούτων πάντων τὸ μὲν τρίτον μέρος παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἀπομείναι, τὸ δὲ ἡμίσιον δοθῇ τῇ γυναικί. Ἐτερον Σχόλιον Δωροθέου, «Ἐκεῖνοι δὲ πιστεύονται καρποὶ εἶναι οἱ μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν δαπανηθέντων περὶ τὴν γεωργίαν περιττεύμενοι· γῆ γὰρ ὑπεξαίρεται πρότερον τὰ δαπανήματα, καὶ τότε τὸ περιττόν καὶ καθαρὸν πιστεύεται εἶναι καρπός. Τί γάρ, ὅτε πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς τρύγης δόδωκεν ὁ ἀγρὸς ἡ γυνὴ ἐν προικί καὶ τρυγήσας αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος ρεπουδίῳ τὸν γάμον διέλυσεν, ἐπὶ ἑνὶ μόνον μῆνι ἀποκρίσας τῇ γυναικὶ αὐτοῦ; ἐν ταῖς γὰρ οὐ μόνον ἐνδεκα μῆνας τῶν καρπῶν ἀποκρίσας ὁ ἄνθρωπος τῇ γυναικί, ἀλλὰ καὶ τὰ δαπανήματα πάντα πρότερον ὑπεξαίρουσθαι, πλὴν διαιρεθῆναι τοὺς καρποὺς, ὅσα ἐποίησεν ἡ γυνὴ περὶ τὴν γεωργίαν τούτου τοῦ ἀγροῦ, καὶ τότε μερίζονται εἰς ὀκτώδεκα μέρη οἱ καρποὶ. Τὸ θέμα τοῦ Ν. 1 εἰς 1 εἶνε ἀνευρίθειν. Ὁ γάμος ᾗθεται τὴν πρώτην Ὀκτωβρίου καὶ ἐλύθη τὴν 31 Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους, διαρκέας 4 μῆνας. Ὁ προῖς δόθη ἄμπελος. Ὁ ἄνθρωπος ἀπώρησε τὴν ἄμπελον τὸν Ὀκτώβριον καὶ ἀπὸ 1 Νοεμβρίου ἐτερίσθωκεν αὐτήν. Τὴν ἀνέβη αὐτῷ ἐκ τῆς προσόδου τοῦ ἔτους τοῦ γάμου. Ὁ Πατρικῶς πελαμεῖ, ὡς ὁ Petruszky εὐλόγως ἀγαπήσας, τὴν παλαιότεραν δόξαν, ἣν ἠπάξετο καὶ ὁ Σαβῖνος, καθ' ἣν τὸν τρέχον ἔτος πρέπει νὰ λαγα-

ἵνα ἡ ἀποδοσὶς αὐτοῦ ἀποδοθῇ ἐν ἑνὶ ἔτει.⁶

ὅθῃ ὡς ἔτος διανομῇ. Διότι κατὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ ὁ νομπευθεὶς τὸν Ὀκτώ-
βριον, εἰσπράξας τὸν τρυγητόν, κατόπιν ἐκμισθώσας τὴν ἀμπελον καὶ ἀμέσως
διαλύσας τὸν γάμον ἤδυνάτο νὰ κρατήσῃ ἐλόκληρον τὸν τρυγητόν, διότι δὲν
συνέπιπτεν εἰς τὸ τρέχον, ἀλλ' εἰς τὸ παρελθόν ἔτος. Ὁθεν ὁ Παπινιανὸς τὸ
ἔτος τοῦ γάμου καθιστᾷ ἔτος διανομῆς. Ἀπὸ τῆς ἐπέψεως ταύτης τὸ συνέπε-
σθαι ἦτο, ἵνα ὁ ἀνὴρ λάβῃ τὸ τρίτον (διὰ 4 μῆνας) τοῦ διανεμητέου ποσοῦ
ὅπερ συνίστατο ἐκ τῆς προσόδου τοῦ τρυγητοῦ καὶ 11 μηνῶν μισθώσεως.
Ὅτι κατὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ πάντοτε λίαν ἡνύσειτο δὲν θέλει φανῇ ἡμῖν παρὰ-
δοξόν, ὅταν προσέξωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς διανομῆς τῶν καρπῶν ὡς ἀνα-
πτύσσεται αὐτὸν ὁ Petrazysky. Ἀλλ' ὁ Παπινιανὸς εἰς τὸ διανεμητέον ποσὸν
δὲν θέτει 11)12, ἀλλὰ μόνον τὰ 3)12 τοῦ μισθώματος. Τοῦτο ἐρμηνεύει δι-
καιῶς ὁ Petrazysky οὕτως, ὅτι ὁ Παπινιανὸς ἐνταῦθα διανέμει μόνον τοὺς καρ-
ποὺς τοῦ συμπίπτοντος εἰς τὸν χρόνον τοῦ γάμου. Διὰ τούτους μόνους ἐν-
διεφέρτετο, ἀλλὰ πρὸ παντός ἤθελε νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ γυνὴ ἔχει μέρος ἐπὶ τοῦ
τρυγητοῦ. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὰ παρασχεθέντα
αὐτῷ ἐνταῦθα. Λαμβάνει καὶ ἐξ ἐκεῖνου τοῦ μισθώματος, ὅπερ συμπίπτει
πρὸς τὸ μέρος τοῦ γάμου μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἐν τρίτον, ἥτοι ἐν ὅλῳ τὸ
τρίτον μέρος τῶν ἐνδέκα μηνῶν τῆς μισθώσεως. Ὁ Lotmar ἐν τῇ κατὰ τοῦ
Petrazysky διατριβῇ αὐτοῦ δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀντικρούσῃ τούτον. [Καὶ ἀκρι-
βεῖαν ὁ ἀνὴρ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὸ 1)12 τῆς τρύγης καὶ τὰ 3)12 τοῦ μισθώ-
ματος. Ὅτι ἐάν ἡ τρύγη ἦτο 600 δρ. καὶ τὸ μίσθωμά 400, ἤθελε λάβῃ
50 δρ. ἐκ τῆς τρύγης [1)12 τοῦ 600] καὶ 100 δρ. ἐκ τοῦ μισθώματος [3)12
τοῦ 400]. Ἀτὰ τούτου ὁ Παπινιανὸς λαμβάνει τὰς 600 δρ. τῆς τρύγης καὶ
τὰς 100 τοῦ μισθώματος ἥτοι ἐν ὅλῳ 700 (τὸ ποσὸν ὅπερ εἰσέπραξεν ὁ ἀνὴρ
διαρκούντος τοῦ γάμου), καὶ τούτου λαμβάνει τὸ 1)1 ὁ ἀνὴρ, ἥτοι 175 δραχ.
Ἀλλ' οὕτω δὲν ἐξηγεῖται δικαίᾳ ἐνῷ ἡ πρόσδοσις περιλαμβάνει 12 μῆνας τρύ-
γης καὶ 3 μῆνας μισθώσεως, ἥτοι 15 μῆνας, ὃ δὲ γάμος διήρκεσε 4 μῆνας,
εἴτα διαιρεῖ ὁ Παπινιανὸς τὴν πρόσδοσιν εἰς τρία μέρη, ἐνῷ τὸ 15 διαιρούμενον
διὰ τοῦ 4 δίδει σχεδὸν 4 καὶ οὐχὶ τρία. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἶνε ἐσφαλμέ-
νος καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τῶν Βασιλικῶν, καθ' ὃ ἐλόκληρος ἡ τρύγη καὶ ἐλόκλη-
ρον τὸ μίσθωμα ἐνδύνανται καὶ τὸ 1)3 λαμβάνει ὁ ἀνὴρ ἐνῷ οὕσης τῆς πρόσ-
δοσις 24 μηνῶν καὶ διαρκέσαντος τοῦ γάμου 4 μῆνας, ἔπειτα ὁ ἀνὴρ νὰ λάβῃ τὸ
24 διὰ 4 ἥτοι τὸ 1)3 τοῦ ἀπορίσματος τρύγης καὶ μισθώματος. Ἀλλ' οὕσης
βλάβαις τῆς ἀρχῆς ἀφ' ἧς ἀναχωρεῖ ὁ Παπινιανός, δέον ὅπως ἐφορμώσωσιν αὐ-
τὴν ὁρθῶς ὑπολογίζοντες, ὃ δὲ τυχὸν ἐσφαλμένους μαθηματικὰς ὑπολογισμὰς τοῦ
Παπινιανοῦ δὲν ἔχει δι' ἡμᾶς ὑποχρεωτικὴν δυνάμιν. Γεωρ. Δουδουν.]

6) Ἐπὶ τῶν κλασικῶν χρόνων ὁ ἀνὴρ πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ἀντικαταστα-
τῶν εἶχε τρεῖς προθεσμίας ἐν τῷ ἔτει, ἐνῷ ἄλλα πρᾶγματα ὤφειλε
νὰ ἀποδόσῃ ἀμέσως. Ulp. fragm. VII, § 8. Ὁ Τουστινιανὸς διακρίνει ἐν Ν.
μοναχ. § 7 Κώδ. 5)12 ἀκίνητα καὶ κίνητα.

Οὐχ ἔττοι καὶ οἱ διακραυγντὰς τοῦ ἔτους τούτου ἐξ εἰδικῶν προ-
κῶν πραγμάτων ληφθέντες καρποὶ καθίστανται προκῶν. Ἀπὸ τῆς
παρελούσεως τοῦ ἔτους ὁ ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν ὀφείλει τόκον 4%
τοῦ ποσού τῆς προκῶς. Ἀλλὰ δὲν ὀφείλονται τόκαι διὰ πράγματα
καρποφόρα, ὧν αἱ καρποὶ πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν.

4. Ὁ τρόπος καθ' ὃν πρέπει νὰ γείνη ἡ ἀπόδοσις ἐξαρτάται ἐκ
τοῦ εἶδους τῶν πραγμάτων. Μεταβιβασθέντα πράγματα, ἐκχωρηθεί-
σαι ἀπαιτήσεις, πρέπει νὰ ἀναμεταβιβάζωνται. Ἐὰν συνεστήθῃ ἐπι-
καρπία ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός, δύναται νὰ μεταβιβασθῇ ἡ ἐνασχέσις αὐτῆς
εἰς τὸν δικαιουμένον εἰς ἀνάληψιν. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐπικαρπία συνεστήθῃ
ἐπὶ ἀκινήτου τοῦ δικαιουμένου εἰς ἀνάληψιν, λαγ. τῆς γυναίκας, ἡ ἀπό-
δοσις γίνεται διὰ παραιτήτως τῆς ἐπικαρπίας. Ἐὰν γάρν προκῶ-
σεως ἐγένετο ἄρσις τοῦ γέροντος, τοῦ ἀνδρός, πρέπει νὰ μεταβιῇ τὸ
πρόσθν τοῦ γέροντος ἐντὸς ἔτους, ἐὰν ἡ ἀπαιτήσις ἦτο ληξασα. Ἐὰν ἡ
ἀπαιτήσις δὲν ἦτο ἐκπλητῆ, πρέπει ἡ ἐκπλητῆς νὰ ἀναβιῇ.

7. Τὸ κύριον γένειον περὶ ἀποδόσεως τῆς ἐπικαρπίας εἶναι τοῦ Τρυφωνίου
N. 78 παρ. § 4 Πανδ. 23. 3. Παρ. καὶ N. 66 Πανδ. 23. 3. N. 57 Πανδ. 24. 3.
8. Περί τῆς συστάσεως προκῶς διὰ acceptilatio πραγματεύεται ὁ Οὐλ-
πιανὸς ἐν N. 43 Πανδ. 23. 3. Ἰδίων § 2: constituta dote per acceptilationem
et secutis nuptiis is effectus erit dotis exactioni, ut, si quidem pura sit obli-
gatio quae accepto lata est, non ipsa jam restituenda sit, sed solvenda dos
secundum sua tempora sin. vero obligatio in diem fuit nec ante solutum ma-
trimonium dies obligationis praeterit, restitueranda est, in diem pristinum
obligatio et, si debitum cum satisfactione fuerit, satisfactio renovanda est.
sin. ilique modo et si condicionalis fuerit obligatio quae in diem conversa
est et pendente obligatione divortium fuerit secutum velis obligationem sub
eadem conditione restitui debere: sed si condicio extiterit constante matri-
monio, ex die divortii tempora exactionis numerantur. [Ἐνταῦθα τῆς προκῶς
δι' ἀφώσεως καὶ ἐπελθόντων γάμων τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα ἔσται εἰσπράξεως
προκῶς, ὥστε: ἐὰν εἶναι ὄνεν ἀφρέσεως ἡ ἐνοχὴ περὶ τῆς ἡ ἀφώσεως, ἐὰν πρέπει
νὰ ἀποκαθίσταται αὐτῇ (ἡ ἐνοχὴ) ἀλλὰ νὰ καταβάλλῃται ἡ προκῶς κατὰ
τοῦ γένους αὐτῆς: ἐὰν δὲ ἡ ἐνοχὴ ἦτο ὑπὸ προθεσμίας, καὶ δὲν παρήλθῃ ἡ
ἡμέρα τῆς ἐνοχῆς, πρὸ τῆς λήξεως τοῦ γάμου ἡ ἐνοχὴ πρέπει νὰ ἀναβῇ
εἰς τὴν προτέραν προθεσμίαν, καὶ ἐὰν ὑπὲρ τοῦ γένους μεταξὺ τῶν ἐνοχῶν, πρέπει
νὰ ἀναβῇ ἡ ἐκπλητῆ. Καθ' ὁμοίον, πρὸς καὶ ἐὰν ἦτα ὑπὸ ἀφρέσεως ἡ
ἐνοχὴ ἡ προπείσα εἰς προκῶς καὶ ἡ ἐκπλητῆς τῆς ἀφρέσεως, ἐπικρατούσης
διαζύγιον, ἀληθέστερον εἶναι ὅτι πρέπει ἡ ἐνοχὴ νὰ ἀποκατασταθῇ ὑπὸ τὴν
αὐτὴν ἀφρέσιν. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀφρέσις ἐτέλῃ ἡ ἀφώσεως τοῦ γάμου, αἱ γένοι
τῆς εἰσπράξεως ἀριθμούνται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ διαζυγίου]. [Βασιλικῶν

5. Ὁ σύζυγος κατὰ τὴν διαχείρισιν τῆς προικὸς εὐθύνεται ἐνεκα culpa in concreto [συγκεκριμένον πταίσμα]. Ἡ αὐτὴ παράγω-
μένη ἀγωγή ἀποζημιώσεως εὐθύνει τὴν προικὰ. 210

XXIX. Α. 10. Καὶ εἰ μὲν γαμὸς ἀρεσέως ἦν ἡ τοῦ γαμίου ἐνοχῇ, λυο-
μένου τοῦ γάμου τὸ ποσὸν ὃ ἀνὴρ ἀποδίδωσι τῇ ὤρισμένῃ προθεσμίᾳ εἰ δὲ
ὕπὸ ἡμερᾶν ἢ ὑπὸ ἀρεσίν ἦν καὶ λαβὴ διγάμος ἐν τῷ μέσῳ ἡ ἐνοχὴ ἀνανοῦται
καὶ οἱ ἐγγυηταί. Εἰ δὲ τοῦ γάμου συνέστατος ἐξηλθεν ἡ αἰρεσις, τῇ ὤρισμένῃ
προθεσμίᾳ ὁ ἀνὴρ ἀπαιτεῖται. Ὁ Hoffmann ἐν Arndts § 406 σημ. 5 παρατη-
ρεῖ ὅτι, ὅταν ἡ ἐποχὴ τῆς πληρωμῆς κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως δὲν ἔχει
ἐπέλθῃ, πρέπει νὰ ἀποκαθίσταται τὸ γέος ὑπὸ τὴν προθεσμίαν, ἣν εἶχε κατὰ
τὴν στιγμήν τῆς ἀρεσέως. Α. γ. ὅταν ἐγένετο ἀρεσις χάριν προικὸς τιμήμα-
τος ἔξ ἀγοροπωλητικῆς λήγοντος μετὰ 8 ἔτη καὶ μετὰ 9 ἔτη γίνεται ὑποκα-
τάστασις, ἡ ὀφειλὴς ὑπογράφεται, νὰ πληρωθῇ τὸ κεφάλαιον μετὰ 3 ἔτη.
Διότι ἐν τῷ 3 ἐτῶν τοῦ γάμου ἐκπορώθῃ τὸ κεφάλαιον ὡς προικῶν, νυν
δὲ ἐπιτρέπεται νὰ τὸ καρπωθῇ ἀκόμη ἐπὶ 3 ἔτη δυνάμει τῆς συμβάσεως τῆς
ἀγοροπωλητικῆς. Τοιοῦτος τρόπος οἰκονομικῆς εἶνε δυνατός, ἀλλ' εἶνε λίαν
τεχνητός καὶ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν Ν. 43 Πανθ. 28.8.

9) Ν. 17 Πανθ. 21.3 Πολιτικῆς δικῆς μνημονεύει ὁ Ἰουδῆνος ἐν Ν.
66 Πανθ. 24.3: In his rebus: quae praeter numeratam pecuniam doti
vir habet, dolum malum et culpam eum praestare oportere Servius ait, ea
sententia Publii Mucii est: numis in Licinnia Cracchi uxore statuit, quod
res dotales in ea seditione, qua Cracchius occisus erat, perissent, ait, quia
Cracchi culpa ea seditio facta esset. Licinniae praestari oportere. [Ἐπὶ
τούτων τῶν πραγμάτων, ὅτινα ἐκτὸς τῶν μετρητῶν ἔχει ἐν προικί ὁ ἀνὴρ
λέγει ὁ Σέρβιος ὅτι ὀφείλει νὰ εὐθύνεται διὰ κακὸν δόλον καὶ πταίσμα, ἡ
γνώμη δὲ αὕτη εἶνε καὶ τοῦ Περσίου Μουκίου διότι αὐτοὶ (ἀπεφάνθη) ἐπὶ
τῇ Λικιννίᾳ τῆς συζύγου τοῦ Γράκχου, ἀπολεσθέντων τῶν προικῶν ἐν τῇ
στάσει καθ' ἣν ἐφρονέθη ὁ Γράκχος, λέγει ὅτι ὀφείλουσε νὰ παραινεῖται τῇ
Λικιννίᾳ, διότι πταίσματι τοῦ Γράκχου ἐγένετο ἡ στάσις αὕτη].

10) Δὲν λογίζεται ὡς ὑπαίτιότης τοῦ ἀνδρός, ὅταν τὸν πατέρα τῆς γυ-
ναίκος ἢ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἢ τρίτον ὑποσχεθέντα εἰς ἐλευθερίτης πρὸς τὴν
γονοῦσα προικὰ, δὲν εἰσῆσεν ὁ ἀνὴρ πρὸς πληρωμὴν. Ν. 33 Πανθ. 23.3. Οὐλ-
πιανὸς recte Sabinus disposuit, ut diceret: quod pater vel ipsa mulier pro
misit viri periculo non esse, quod debitor, id viri esse, quod alius scilicet
donaturus, ejus periculo ait, cui adquiritur: adquirenti autem mulieri acci-
piendus, ad quam rei commodum respicit. [Ὅθεν ὁ Σαβίνος διατάζειν ἵνα
εἴπῃ ὅτι ὁ πατὴρ ἢ αὐτὴ ἢ γυνὴ ὑποσχέθη δὲν κινδυνεύει τῷ ἀνδρί, ὅτι ὁ
ὀφειλὴς τοῦτο κινδυνεύει τῷ ἀνδρί, ὅτι ἄλλος, δηλ. ὡς δωρεόμενος, ἐκείνῳ
κινδυνεύεται ὑπὲρ ὃς ἀποκτάται ἀρχόμεθα δὲ ὅτι ἀποκτάται τῇ γυναικί, ἣν
ὁ πατὴρ ἢ ὁφειλὴς τοῦ πταίσματος]. Βασίλειος XXIX Α. 10. Ἐὰν ἐξωτικὸς
ἐπαγγελλόμενος προικὰ ἀπορῇ, ὁ ἀνὴρ ὡς μὴ ἀπαιτήσις ἐκινδυνεύει, εἰ
παρῇ αὐτῇ].

6. Ἀναγκαῖα δαπανήματα ἐπὶ τῶν προικίων πραγμάτων μειοῦσι τὴν προίκα αὐτοδικαίως οὕτως ὥστε ἡ ὑποχρέωσις ἀποδόσεως ἐλαττωταὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῶν δαπανημάτων. Τοῦτο ὅν ἀφορᾷ τὰ λεγόμενα τρέχοντα δαπανήματα ἴσται τὰ αποτελούμενα βάρος τῆς προσόδου τῶν καρπῶν.¹¹

Ἐνεκεν ἐπιφελῶν δαπανῶν ὁ ἀνὴρ ἔχει τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐντολῆς, ὅταν ἐγένετο τῇ συναίνεσι τῆς γυναίκος, τὴν δὲ *actio negotiorum gestorum*, ὅταν προῦπηρξαν αἱ γενικαὶ προϋποθέσεις αὐτῆς.¹²

§ 23. 8. Ἀποδείξεις ἐπὶ τῆς προικίως ἀγωγῆς.

Ὁ ἐνάγων πρέπει νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι συνεσπᾶθη προῖξ καὶ ὅτι ἐπῆλθεν ἡ περίπτωσις τῆς ἀποδόσεως.

Ἡ ἀποδείξις τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα γεγεμένης ὑποσχέσεως προικίως ἀρκεῖ πρὸς παραγωγὴν τῆς ἀξιώσεως πρὸς ἀνάληψιν τοῦ ὑποχρεθέντος, εἰὰ ὁ ἀνὴρ ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν προσήκουσαν εἰσπραξίν. Οὐδ' ἂν ἐλευθερωτο, τότε, μόνον διὰ τῆς ἀποδείξεως, ὅτι ἄνευ πταίσματος οὐδὲν εἰσέπραξεν.

Ἡ ἀρὰ κατὰ δωρεὰν ἐπηγγεῖλατο. Τότε γὰρ τοῦ ἀνδρὸς φειδόμεθα μὴ κατακρημνίσαντος πρὸς καταβολὴν τὸν δωρησάμενον. Ὑπεῖδ' ἡ καὶ οἱ δωρούμενοι μέχρις εὐπορίας καταδικάζονται. Εἴτε οὖν τις δωρούμενος ἐπαγγεῖληται τὴν προίκα εἴτε ὁ πατὴρ, τῆς κόρης ἐκ τῶν ἰδίων, εἴτε αὐτῇ, ἡ ἀπορία αὐτὴν δρᾷ. Εἰ δὲ χρεώστης ὁμολογήσῃ, ὁ ἀνὴρ κινδυνεύει. Ἀληθῶς ὁ ἀνὴρ φέρει τὸν κίνδυνον καὶ ὅταν ὀφειλέτης τοῦ προικοδότη ὑποσχεθῇ πληρωμὴν, μόνον ὅταν παρημέλησε τὴν εἰσπραξίν ἀμέσως μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀπαιτήσεως. Ἀπεριόριστως εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ διὰ τὸ ποσὸν τοῦ χρέους, ὅταν ἀνανέωσιν τὸ χρέος N 35 Πανδ. 23. 3. πρὸς τοῦτοις ὅταν ποιήσῃ ἀρεσιν N. 49 Πανδ. 23. 3. Πρὸς ἄλλων πρὸ Windscheid § 500 τῆς 9.

11) N. 5 Πανδ. 25. 1. *dicatur necessarias impensas dotem minuire* [λέγεται ὅτι αἱ ἀναγκαῖα δαπάναι μειοῦσι τὴν προίκα N. 16 Πανδ. 25. 1].

— § 37 Εἰσπ. 4. 6 — Nou. μοναδικὸς § 5. Κωδ. 5. 13.

12) Ἡ ρύθμισις τῶν *impensae utiles* ἀπέναντι τῶν προικίων ἀξιώσεων ἡμφισβητεῖται. Ὁ Ἰουστινιανὸς διατάσσει ἵνα εἰσπραττωνται διὰ τῆς *actio mandati*, ὅταν ἐγένετο συναίνουσις τῆς γυναίκος, ὅταν δὲ δὲν συναίνει ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῆς *actio negotiorum gestorum*, N. μοναδ. § 5. Κωδ. 5. 13. Ἀμφοτέρωθεν, εἰὰ χάριν τούτων ὑφίσταται δικαίωμα παρακρατήσεως τῆς προικίως, ὅπερ λύουσιν ἀπορριτικῶς ἐνεκα τῶν ἐκφράσεων τοῦ Ἰουστινιανῶ (ἐὼν ἱκανοποιητικῶν τὴν παρακράτησιν). Ὑπὸ τῆς ἀμφιβάλλουσης εἰὰν χωρὶς συμφηρισμὸς ἐνεκα τοιούτων, ὅπερ πρέπει ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ λυθῇ καταφατικῶς.

Διότι ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ γάμου ἤθελε διακινδυνεύσει, εἰάν ἤθελεν ἰδεῖ.
 τις τὸ θέαμα, ἵνα ὁ τρυφερός σύζυγος εἴνε υποχρεωμένος νὰ ἐξαγοράσῃ
 τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ γάμου διὰ σώρων.

Ἄλλως τε οἱ σύζυγοι, ὑφισταμένων ὑγιᾶν γαμικῶν σχέσεων,
 ἔχουσι τὴν περιουσίαν αὐτῶν κοινὴν, ὅθεν ἀνάγκη δωρεὰς διαρκούντος
 τοῦ γάμου κατὰ κανόνα δὲν ὑφίσταται. Ἐο' ὅταν τούτο συμβαίνει,
 αἱ δωρεαὶ ἐπιτρέπονται.

1. Ὅσοι τῆς ἀπαγορεύσεως εἶνε :

α. — Ἐπιχώρησις διαρκούντος τοῦ γάμου. Δὲν περιλαμβάνονται
 δωρεαὶ μεταξὺ τῶν μελλόντων συζύγων, καὶ ὅταν γίνωνται κατὰ
 τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου, ἀλλὰ πρὸ τούτου.³ Ἐπίσης καὶ δωρεαὶ μεταξὺ
 διεζευγμένων καὶ εἰάν κατόπιν ἀνανυμφεῶνται.

Ὁ γάμος πρέπει νὰ εἴνε ἐγκυρός. Δωρεαὶ πρὸς παλλακὴν δὲν
 ἀπαγορεύονται.⁵

β. — Πρέπει νὰ πρόκειται περὶ δωρεῶν, αἵτινες σκοποῦσιν πλου-
 τισμὸν τοῦ δωρεοδόχου δαπάναις τοῦ δωρητοῦ.⁶

γ. — Νομικῶς ἐπιδοκιμαζόμεναι δωρεαὶ εἰσι πλὴν ἄλλων αἱ πρὸς

2) N. I Παρ. 24.1. Οὐλιανός. Moribus apud nos receptum est, ne inter
 virum et uxorem donationes valerent. hoc autem receptum est, ne mutuo
 amore invicem spoliarentur donationibus non temperantes, sed profusa erga
 se facilitate [Διὰ τῶν ἡθῶν ἐγένετο πρὸς ἑαυτὸν δεκτόν, ἵνα μὴ ἰσχύωσιν αἱ
 δωρεαὶ μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Τοῦτο δὲ ἐγένετο δεκτόν, ἵνα μὴ ἀμοι-
 βαίω ἐρωτὶ ἀλλήλους συλῶσι μὴ μετρίζοντες τὰς δωρεὰς, ἀλλ' ἐκκεχυμένην
 ἔχοντες περὶ αὐτὰς ευκολίαν.] N. 2—N. 3 Παρ. 24.1.

3) N. 57—N. 66. § 1 Παρ. 24.1.

4) N. 64—N. 35 Παρ. 24.1.

5) N. 3 § 1—N. 65 Παρ. 24.1.

6) N. 5 § 8 Παρ. 24.1. Οὐλιανός. Concessa donatio est sepulture causæ:
 nam sepulture causæ locum marito ab uxore vel contra posse donari con-
 stat et si quidem intulerit, faciet locum religiosum: hoc autem ex eo venit
 quod definiri solet eam demum donationem impediri solere quæ et donan-
 tem pauperiorem et accipientem faciet locupletioorem. [Συγχωρητὴ δωρεὰ
 εἶνε ἡ γιγνομένη χάριν ταφῆς· διότι χάριν ταφῆς ἐμολογεῖται ὅτι δύναται νὰ
 δωρηθῇ τόπος τῷ ἀνδρὶ ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἢ ἀντιθέτως καὶ εἰάν ἤθελεν εἰσχο-
 μίσθῃ (νεκρὸν) τοῖσι τόπον ἐνθότατον· τοῦτο δὲ προέργεται ἐκ τούτου, διότι
 αὐτὸς τοῖσι νὰ δαίξωσιν ὅτι αὐτὴ ἡ δωρεὰ συνήθως κλωθεύεται, ἥτις ποιεῖ καὶ
 τὸν δωρητὴν πενέστερον καὶ τὸν δωρεοδόχον πλουσιώτερον].

ἀνασχευὴν καταστραφέντος διανομήματος· ὥ; καὶ αἱ διευκολύνουσαι τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν ἀνάληψιν τιμητικῶν θέσεων.⁸

Γενικῶς ὧρεαι αἱ ἰσὺς θανάτου εἰσὶν ἔγκυροι, ὅσοι ὑπηρετοῦσιν εὐλόγους σκοποὺς· καὶ εἰσὶν ἀνακληταὶ ἐν πικρῇ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ ὧρη-
του.⁹ Ἐπιτρέπονται καὶ ὧρεαι *divortii causa*, ἡτοι ἐν τῷ χρόνῳ καὶ
διὰ τὴν περίπτωσιν διαζυγίου.¹⁰ Ἀληθῶς ἐκ περιέχουσιν αὐτὰ ἐξα-
γοράν τῆς συναίνεσεως εἰς διαζύγιον, εἰσὶν ἄκυροι· ἐνεκὰ ἀνθι. κ. τ. τ.

2. Ἡ δικαιοπραξία ὧρεᾶς δὲν εἶνε ἰσχυρὰ. Ὅθεν ὁ ὧρεοδόχος
δὲν λαμβάνει κυριότητά διὰ τῆς πράξεως τοῦ ὧρηθέντος πράγμα-
τος,¹¹ ὁ δὲ ὧρητὴς διατηρεῖ τὴν διεκδίκησιν τοῦτου.¹² Ὑποσχεθεὶς
ὧρεᾶς, καὶ ἄρθεσις χρέους· εἰσὶν ἄκυροι.¹³

Ἐρ' ὅσον δὲν εἶνε πλέον συνάτῃ ἡ διεκδίκησις τοῦ ὧρηθέντος, ἔχει
ὁ ὧρητὴς *condictio sine causa* μέχρι τοῦ ποσού τοῦ κλουτισμοῦ
τοῦ ὧρεοδόχου.¹⁴

3. Συνεπεὶ ὁ *Oratio* τοῦ Σαθήρου καὶ Κερκίλλου¹⁵ κυροῦται ἡ
ἐκ τῆς ἐκείνου ὧρεως ἀναγερθεῖσα ἀπολογία.

7) N. 14 Πανδ. 24.1.

8) N. 40—N. 42 Πανδ. 24.1.

9) N. 9 § 2 Πανδ. 24.1.

10) N. 11 § 11 Πανδ. 24.1. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν V σελ. 153.

11) N. 3 § 10 Πανδ. 24.1.

12) N. 35—N. 36 Πανδ. 24.1.

13) N. 3 § 10—N. 5 § 1 Πανδ. 24.1.

14) N. 5 § 18 Πανδ. 24.1—N. 55 Πανδ. 24.1. Περὶ τῆς *videtur mari-
tus, quamvis solvendo non sit, ex donatione locupletior effectus, cum pecu-
nia mulieris res comparata existet, respondi: locupliorem esse ex donatione
negari non potest non enim quaerimus, quid deducto pro alieno liberum
habeat sed quid ex re mulieris possideat.* [Ὁ ἀνὴρ καίπερ μὴ ὡς φερέγγυος
φαίνεται ἐκ τῆς ὧρεως· πλουσιώτερος γινόμενος, ἀρ' οὐ τὸ χρήματι τῆς γυ-
ναϊκῆς ἀγορασθέν πᾶντα σὴνεται. Ἀπεκρίθην· δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀνη-
σις, ὅτε εἶνε πλουσιώτερος ἐκ τῆς ὧρεως· διότι δὲν ζητοῦμεν, τί ἀρτισθέντων
τῶν χρησῶν ἔχει ἐλευθερόν, ἀλλὰ τί νέμεται ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς].
Ὁ χρόνος καὶ ὅσα μετρίεται ὁ πλουτισμὸς ἢ ἐν Ρώμῃ ἢ κατὰ τὴν τῆς δικῆς
N. 7 Πανδ. 24.1, καὶ ἐν τῇ Γραστ. Δικ. [καὶ τὴν ἑλλ. Δικον.] εἶνε ἡ
ἐγγραφία (ἐπίδοσις) τῆς ἀπολογίας.

15) N. 32 § 1 Πανδ. 24.1. *Aut Oratio: fas esse eum, qui donavit, pre-
nitere: heredem vero eripere forsitem adversus voluntatem supremam ejus,
qui donavit, durum et avarum esse.* [Λέγει ὁ *oratio*· ἔξεστιν ἐκείνῳ ὅστις
ἐδῶρκε, νὰ μεταμείλῃται· εἶνε δὲ σκληρόν καὶ φιλάργυρον ὁ κληρονόμος νὰ

§ 25. Ἡ *propter nuptias donatio*.

Ἡ *propter nuptias donatio* [πρίγαμος δωρεᾶ, ὑπόθελόν] εἶνε ἐλευθερίως τοῦ ἀνδρός πρὸς τὴν γυναῖκα χάριν τῶν σκεπῶν τοῦ γάμου, ἧτις πρέπει νὰ παρασχεθῇ τῇ γυναικὶ ἐπὶ διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ἀνδρός.

Καὶ ὁ θεσμός ἱστορικῶς εὗρητο ἐν στενωπότητι συναφείας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαζεύξεως. Ἡ γυνή, ἣν ὁ ἀνὴρ δύναται ἐν παντὶ χρόνῳ νὰ ἀποπέμψῃ ἀνευ χρηματικῆς ζημίας, εἶνε παίγιον πῶν ἰδιοπραπιῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκάστοτε ἀρεσκείας του. Ὅπως διάφορον θέσιν καταλαμβάνει ἡ γυνή, ὅταν δύναται νὰ ἀξιώσῃ σημαντικὸν ποσὸν ἀπὸ τοῦ ἀνδρός ἐν περιπτώσει διαζεύξεως ὑπαιτιότητι τούτου.

Ὁ θεσμός ἀνεπτύχθη ἐκ τῆς δωρεᾶς, ἣν κατὰ λίαν διαδεδομένον ἔθιμον τῆς ἀρχαιοτήτος ὁ ἀνὴρ ἐποίει πρὸς τὴν μνηστὴν κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου. Διεμορφώθη δὲ ἐκ τῆς δωρεᾶς, καθ' ὅσον ὁ ἀνὴρ κατὰ κανόνα τὸ γαμήλιον δῶρον μόνον ὑπέσχετο ἐγγράφως πρὸς τὴν μνηστὴν καὶ ἐκράτει αὐτὸ ἐν τῇ διαχείρῳ αὐτοῦ, ὥστε ἐπρεπε νὰ δοθῇ αὐτῇ ἐπὶ διαζεύξεως ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ἀνδρός ἢ ἐπὶ θανάτῳ αὐτοῦ. 1-3

1) Τίτλος Κωδ. 5 3—N. 7 Κωδ. 5 11—Νεαρά 61—Νεαρά 96 κεφ. 1—Νεαρά 97 κεφ. 1. Συνοψωμαῖκος Κώδιξ ἐκδόσεως Bruns καὶ Sachau σελ. 264. Πλήρες ὑλικὸν τῶν Πηγῶν καὶ βιβλιογραφίαν δρ. ἐν Mitteis, Reichsrecht σελ. 225. Ὁ Mitteis τὴν θεωρίαν τοῦ Franche, ἧτις ἐτέθη ὡς βάσις καὶ τῶν π.σ.η.γ.ο.μ.ἐ.ν. ἀκρίσεων τοῦ βιβλίου ἡμῶν, πειστικῶς ὑπεστήριξε καὶ ὀξύτερον ἐν πολλοῖς δε. καὶ ὀρθότερον ἀνεπτύχεν, ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὰς μετὰ τὸν Franche ἀναχληφθείσας καὶ εὐπορεῖστας γενομένας Πηγὰς. Ὁ ΓραΚ δὲν ἀναγράφει τὴν *donatio propter nuptias* [Ε. Ἑλλάδι ἐπ' ἀφορμῇ τοῦ Σγουτιέου διαγωνίσματος ἐδημοσιεύθησαν τρεῖς διατάξεις περὶ πραγματείας δωρεᾶς: Α. Μουσεράτου, Περί πραγματείας δωρεᾶς (1884) βιβλιοθεῖσα—Δ. Βορρέ, Περί πραγματείας δωρεᾶς (1884)—N. Φαρμακοπούλου, Περί πραγματείας δωρεᾶς (1886) Κοκκιά Οἶκος § 159, ὅστις ὅμως δὲν ἀναγράφει τὸ σπουδαιότατον σύγγραμμά τοῦ Mitteis].

2) Ὁ δὲ Brunner ἀπέρις τῆς *donatio ante nuptias* ἐχρηματίζετο τῇ γυναικὶ ὡς τὰ πολλὰ πρὸ τῆς συστάσεως τῆς προικὸς καὶ πολλάκις ἐκ ἀντικείμενον αὐτῆς παρείχετο πάλιν ὑπὸ τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἀνδρα ὡς προῖκ.

3) Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες εἶχον ἔθιμον δῶσιν τοῦ ἀνδρός πρὸς τὴν μνηστὴν ἐκ κοσμημάτων, ἐνδυμάτων, δούλων ἀπερ' ἐκαλοῦντο ἐσπτήρια, ἀνακαλυπτή-

Εν τῇ Ἀνατολῇ ἐθεώρουν τὸ ἔγγραφο γαμήλιον σύμφωνον τὸ περιέχον σύστασιν προίκος καὶ προγαμίου δωρεῶν, ὡς ὅραν τοῦ κύρους

ἡγορεῖται ἀπὸ τῶν θεωρητῶν. διαπαρθένια καὶ ἑσπέρια ἐκ τῆς εὐκαιρίας πρὸς τὴν γάμον δωρεῶν τῶν γονέων καὶ τῶν φίλων τῆς νέας. Ποδ. Ἡρώδης καὶ Πρηνέκης III, 36. — Σπουδαίαν συμβολὴν διὰ τὴν ιστορίαν τῆς προίκος καὶ τῆς προγαμίου δωρεῶν παρέχουσιν οἱ Αἰγυπτιακοὶ πάπυροι οἱ ἑλληνοὶ τε γεγραμμένοι, περιέχοντες διάφορα ἔγγραφα συμβολῶν ἰδιωτικοῦ δικαίου. Καταχωρίζομεν τοιοῦτον κατὰ τὸν ἐκδότην Γερμανὸν Wessely. Ἐξοὺς πρᾶκτου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κατάρου Μάρκου Ἀβραήλου μνηστῆς Ἀρκαμίου Φαμεῖωθι (ἀληψεσασσι εὐδωκα τοῦ μηνός) ἐν Πτολεμαίῳ... Ὁμοῦ καὶ Ἰσιδωρὸς Πασίωνι καὶ καὶ Ἰσιδώρῳ (ὁγῆ, ἐπωνομαζομένῳ) Μάρκον, ἔχειν τὸν Ἰσιδώρον παρὰ τοῦ Πασίωνος τοῦ καὶ Ἰσιδώρου ἐπὶ τῇ ἐπιτροπυομένη αὐτοῦ Οἰσιάρῳ Ἡρακλείδῳ παρθένῳ οὕτῃ συνεργομένη αὐτῷ πρὸς γάμον φερὴν χρυσοῦ μνατια τρία ἐν κοσματοῖς (=κοσμηματὰ πολυτιμα) καὶ ἱμάτια ἐν συντήρησι (=ἀποτηρωμένα) δραχμῶν τριακσίων καὶ ἑσπέρια... ἑτέρος σπαργάνιδος, σφουδατοπαλλίων, μόρινον ἡμετερεῶς, ἀβόλλης (=περιδύλαμα) λευκῆς καὶ ἐν τοῖς περσέφονασι κίτων προκώσιος, παλλίον (pallium), κλοῖον, ἐπικάρσιον καὶ χαλκῆ, ἀφροδείτην, ἑσπέρων δίπτυχον (=κάτοπτρον συγκλειόμενον ἐκ δύο φύλλων) δίπρον, σάμνον, σάφιον καὶ ξύλινα ἐπιθήκην τῆς ἀφροδείτης... Συμβούτωσαν οὖν ἀλλήλοις οἱ γαμοῦντες ὅ τε Ἰσιδωρος καὶ ἡ Οἰσιάρῳ ἀμείπτως τοῦ Ἰσιδώρου ἐπιχορηγούντος αὐτῇ τὰ δέοντα πάντα καὶ τὸν ἡμετερεῶν καὶ τὰ ἑλλὰ ὅσα καθήκει γυναικὶ γαμετῇ κατὰ δύναμιν τοῦ βίου καὶ αὐτῇ δὲ τῆς Οἰσιάρῳ ἀμείπτως καὶ ἀκατηγόρητον ἑαυτὴν παρεχομένην ἐν τῇ συμβίωσι. Ἐπὶ δὲ ἀποκαρτεῖσθαι τὸν Ἰσιδωρον ἐφ' ὃν χρόνον μένει αὐτοῖς ἡ πρὸς ἀλλήλους συμβίωσις εὐὐπάροχον τῇ Οἰσιάρῳ, περὶ κώμην Σεβένωτον (=ὄνομα τῆς κώμης) τέσσετον μέρη καίνον καὶ ἀδικεῖτον φοινικῶνος αρουράν δεκα ὀκτώ. Ἐάν δὲ διαφορά, αὐτοῖς γενομένης χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων οἱ γαμοῦντες, ἀποδοῦναι δὲ Ἰσιδωρὸς τὴν προκειμένην φερὴν τὸ μὲν χρυσαῖον ἐν τοῖς αὐτοῖς κοσματοῖς καὶ ἱσθ' ὀκτὴ καὶ πᾶ ἱμάτια καὶ τῇ ἱσθ' συνεκμήσει, ἐκλογῇ αὐτῇ οὕτῃ ἥτοι τὰ ἱμάτια λαμβάνειν καὶ τὸ ἀπάνεμεχθὲν ἐπὶ τὸν γάμον ἢ τὴν ἱσθ' συνεκμήσιν ἐπὶ μὲν τῇ ἀποπομπῇ παρεχομένη, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκουαίου ἀπαλλαγῆς ἐν ἡμέραις τριακσίων ἀπ' ἧς εἴαν ἀπαιτηθῇ, τὰ δὲ παράφερνα παρεχομένη... ἡ πρόσδος τοῦ φοινικῶνος εἰς τὴν τοῦ ἔτους τοῦ χωρισμοῦ δωδεκάμηνον. Καὶ λήφεται ὑπὲρ τῶν τέκνων (λέγει πολλὰ τέκνα, ἀλλὰ ἐν Αἰγύπτῳ αἱ γυναῖκες συχνάκις πλεονα τοῦ ἐνός τέκνου ἔσταντο συγχρόνως) ἐάν κούειν. Πενόμενης τῇ Οἰσιάρῳ τῆς πράξεως (ἥτοι τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκτέλεσεως διὰ τὴν προίκα κτλ.) τῆς τε φερῆς καὶ παρεφέρων ἐκ τε τοῦ Ἰσιδώρου (=διὰ προσωπικῆς κρατήσεως τοῦ ἀνδρός) καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ πάντων καθάπερ ἐκ εἰκῆς (=ἐχόντος τοῦ πατρὸςτος ἔγγραφου εἶαν δύναμιν, ἔχει ἡ τελεσίδικος ἀπόφαισι πρὸς ἐκτέλεσιν). Γεωρ. Δουδουν.]

του γάμου. Ὁ Αὐτοκράτωρ Μαγοριανὸς κατέστησε τούτο διὰ τῆς Νεαρᾶς 6, 9 δίκαιον τῆς ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Οὐχ ἥττον ἢ διὰ ταῖς αὐτοῦ κατηργήθη μετ' ὀλίγον.

Ἐν τῷ προϋσυνιανέῳ δίκαιῳ ἡ γαμήλιος δωρεὰ παρὰ τὰς ἰδιόρρυθμίας αὐτῆς ἐλογίζετο ὡς δωρεὰ, ὅθεν ἐπρέπε γὰρ χαρηγῆθαι πρὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου καὶ ἐκαλεῖτο ante nuptias donatio [προγαμίαα δωρεά]. Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέτρεψεν αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν συνάψιν τοῦ γάμου καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτὴν propter nuptias donatio. Ἰδίως δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς ἡνέκησε τὸν θεσμὸν τούτον ἐν τῷ συμφέροντι τῆς διατηρήσεως τῶν γάμων. Διευρυνθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀντιπροῆς, ὅπως ᾗδ' οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ εἶχον τέμειν τὴν ὁδὸν ταύτην.

Συμφώνως πρὸς ταῦτα ὑπεχρεώθη ὁ πατὴρ τοῦ συζύγου ἵνα χορηγήῃ τῇ νύμφῃ αὐτοῦ δωρεάν, ὅπως ὁ πατὴρ τῆς γυναίκος ὑπεχρεοῦτο νὰ χρηγῇ προικὰ τῷ ἀνδρί. Πρὸς τούτοις καὶ τῇ γυναικὶ ὡς δωρεὰ ὑπεχρημένα ἀκίνητα ἐκπύρηνθησαν ἀναπαλλοτρίωτα, ὅπως τὰ προικὰ ἀκίνητα. Ἡ γυνὴ χάριν τῶν δωρηθέντων εἶχε νόμιμον ἐνεχυράν. Πῶνατο δὲ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν διαχείρισιν τούτου, ἐὰν ὁ ἀνὴρ περιήρχετο εἰς ἀφερεγγυότητα.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπῆλθε μάλιστα, ἵνα ἡ δωρεὰ ἐκτιμῆται κατὰ πόσον τῇ προικῇ. Ἰνα γένηται τοῦτο καταληπτόν, πρέπει νὰ ληθῇ ὑπ' ὅσιν ὅτι κατὰ κανόνα πρόσωπα ἔχοντα ἴσην περιουσίαν συνήκτον πρὸς ἀλλήλα γάμον, ἄλλως τε ἡ δωρεὰ δὲν κατεβάλλετο εὐθὺς, ὅπως ἡ προῖς, ἀλλὰ μόνον ὑπόσχεσις ἐγίνετο. Ἀλλ' ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐγένετο μόνον ἑθιμον, ἵνα ἀποτελῇ τὸ ἥμισυ τῆς προικός.

Ἡ propter nuptias donatio δὲν εἰσῆχθη εἰς Γερμανίαν. Ἀληθὺς ἐν τοῖς γαμήλοις συμφώνοις, εὐρηται ἡ ὑπόσχεσις ἀπεριθάλψεως χηρείας ἐν τῇ περιπτώσει ὁ ἀνὴρ ἀποβιώσῃ ἐν τῷ γάμῳ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὑπόκειται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ρωμαϊκῆς donatio propter nuptias.

Ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει ἡ donatio propter nuptias, καθάπερ αὕτη διεπλάσθη καὶ διὰ τῶν Νεαρῶν τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν Αὐτοκρατόρων.]

4) H. 6. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXIV, σελ. 177. Ἀντιδρῶς δ' Windschild § 509.

IV. Ποιναι διαζεύξεως. Ζημιαί δευτερογαμίας.

§ 26. Ποιναι διαζεύξεως.

Ὁ ὑπαίτιος ἀποβαλὼν τὸν σύζυγον ἢ τοὺς αὐτῷ ἀφορμὴν πρὸς διάζευξιν ἐπασχεν ἐν τῷ ΡΔ ζημίας περιουσίας. Αὐταὶ χωροῦσιν ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, ὅταν ὁ δικαστὴς ἐνεκεν ὑπαιτιότητος τοῦ ἐνὸς μέρους λύῃ τὸν γάμον.

I. Κατὰ διάταξιν τοῦ Θεοδοσίου καὶ Βαλεντινιανοῦ τοῦ ἔτους 449, ἐπὶ διαζεύξεως ἡ ὑπαίτιος σύζυγος ἀπόλλυσι τὴν προῖκα, περιερχομένην τῷ ἀνδρὶ, ὁ δὲ ὑπαίτιος ἀνὴρ τὴν πρόγαμον ὠρεάν, περιερχομένην τῇ γυναικί.¹

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισε διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν συνεττάθη προῖξ ἢ πρόγαμος ὠρεὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ τετάρτου τῆς περιουσίας τοῦ ὑπαίτιου μέχρι ποσοῦ 100 λιτρῶν χρυσοῦ.² Ἐν τούτῳ δὲ μόνῳ συνίσταται ἡ ποινὴ τῆς διαζεύξεως ἐν τῷ γερμ. κοινοδικαίῳ, διότι ἡ πρόγαμος ὠρεὰ ἀπηρεχαιώθη ἐν Γερμανίᾳ, ἡ δὲ προῖξ εἶνε ἥττον συνήθης ἢ ἐν Ρώμῃ. Ὡς βάζις πρέπει νὰ τεθῇ τὸ σημεῖον τῆς τελεσιδικίας τῆς ἀποφάσεως περὶ διαζεύξεως. Προηγούμεναι ἐκ δόλου ἐλαττώσεις πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσιν.³

1) N. 8 Kωδ. 5.17.

2) N. 11 Kωδ. 5.17. Πρὸς ταῦτα προστετέθη [κατόπιν ἡ] Νομοθεσία τῶν Νεαρῶν. Νεαρὰ 22 κεφ. 15 καὶ 16, Νεαρὰ 117 κεφ. 8 καὶ 9. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ συνήθης μερίστη προῖξ ἦτο 100 λίτραι χρυσοῦ. [Κατὰ τὸ Κρητικὸν δίκαιον [Ἐπιγραφὴ Γάρτυνος V. 52 καὶ Στράβων X. 20] σφερνὴ δὲ ἐστίν, ἂν ἀδελφοὶ ᾧσι, τὸ ἡμῖς τῆς τοῦ ἀδελφοῦ μερίδος, ἥτοι ἡ προῖξ ἦτο ἡ αὐτὴ πρὸς τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρὸν τῆς κόρης. Ἐπίσης ὁ Στράβων IV. 5 ἀναφέρει περὶ Μασσαλίας· ἡ γὰρ μερίστη προῖξ αὐτοῖς ἐστὶν ἑκατὸν χρυσοῦ. Γεωρ. Δυσβ.].

3) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XI σελ. 205. Τῷ ἐναγομένῳ] ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνάγοντος ἡ προσαγωγὴ ἀπαγραφῆς τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ ἡ ἔνσρκος βεβήλωσις αὐτῆς. Τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XV, σελ. 205 ἀποφαίνεται εὐλόγως, ὅτι ἡ ποινὴ συνίσταται μόνον ἐν τῇ ὑποχρεώσει τῆς πληρωμῆς τῆς ἀξίας τοῦ μεριδίου τῆς περιουσίας εἰς χρήματα. Τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXVI, σελ. 175, ὑπολογίζει τὴν ἀξίαν 100 λιτρῶν χρυσοῦ εἰς 67200 μάρκα καὶ θεωρεῖ τὸν περιορισμὸν τοῦτον ὡς ἔτι νῦν ἰσχύοντα.

Ἐπὶ θεμάτων τῆς μοιχείας ἐπέρχεται αὐξήσις τῆς ποινῆς καθ' ἐν τρίτον.^{4.5}

Ἄν υπάρχωσι τέκνα ἐκ τοῦ γάμου, ταῦτα λαμβάνουσι τὴν κυριότητα, ὁ δὲ χωρισθεὶς σύζυγος τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὴν διαχείρισιν.⁶

2. Ἡ σύζυγος ἢ παραιτουμένη τῆς λήψεως τοῦ κεφαλαίου δύναται κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην νὰ ἀπαιτήσῃ διατροφήν ἀνάλογον τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς θέσεως.

Οὐχ ἦν τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν ἀπεράνθη ἀντιθέτως.^{7.8}

4) Ἡ αὐξήσις κατὰ ἐν τρίτον χωρεῖ κατὰ τὴν Νεαράν 117, κερ. 8, εἰδ. 2 περὶ 9 εἰδ. 4, 5 ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα ἕνεκα μοιχείας, εἰς πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅταν παρὰ τὴν γενομένην αὐτῶ παραίνεσιν διατηρῇ τὴν κοινοὶ οἰκίαν παλλακίην, ἢ ἐν οἰκίᾳ τῆς τοῦ τόπου κοινῆς συζυγικῆς διαμονῆς συγκατοικῇ μετὰ παλλακίδος. Ἐτέρᾳ περίπτωσις τῆς ἀνυψώσεως τῆς ποινῆς κατὰ τὴν Νεαράν, ἥτοι ὅταν ὁ ἄνθρωπος τὴν γυναῖκα ἐν γνώσει ψευδῶς κατευήνυσε ποινικῶς ἐπὶ μοιχείᾳ, τὴν δύναται νῦν νὰ λάβῃ χώραν ἐν Γερμανίᾳ, διότι ἡ ποινικὴ καταδίκη τοῦ μοιχεύοντος κατὰ τὸ γερμανικὸν ποινικὸν δίκαιον ἐπιτρέπεται μόνον μετὰ τὴν διάζευξιν. Οὕτω Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XI, σελ. 204. Ἐνταῦθα δικαίως ἀπορρίπτεται καὶ ἡ δόξα, ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ ποινὴ ἐκχρ. μοιχείας κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ Νόμου.

5) Ὁ Orloff ὀπισθερρίζει τὴν παραγραφὴν τῶν ποινῶν τῆς διαζεύξεως εἰς ἐν ἑτος. Τοῦτο ἤθελεν εἶναι σκόπιμον, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς θετικῆς φύσεως τῶν διατάξεων περὶ παραγραφῆς δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ἀποδεχθῶμεν ἄνευ διατάξεως τοῦ νόμου. ὅθεν εὐλόγως τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XIV, σελ. 181, ἀπέριψε τὴν δόξαν ταύτην.

6) N. 8 § 7 Κωδ. 5.17.

7) Ἐν Ρώμῃ ἡ σύζυγος δὲν εἶχεν ἀγώγιμον ἀξίωσιν περὶ διατροφῆς διαρκούντος τοῦ γάμου περὶ 6. ἀνωτέρω § 6, Windscheid § 491 σημ. 2. Φυσικῶς δὲ ἐν Ρώμῃ τοιαύτην ἀξίωσιν δὲν εἶχε οὔτε μετὰ τὴν διάζευξιν. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ἕαν σήμερον ἔχει τοιαύτην ἀξίωσιν, διότι σήμερον εἶνε ἀνεγνωρισμένον ὅτι ὑφίσταται ἀξίωσις διατροφῆς διαρκούντος τοῦ γάμου. Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς. Ὁ ὁδὸς τοῦ ἀνδρὸς δὲν δύναται νὰ στερήσῃ τὴν γυναῖκα τῆς περιθάλψεως. Τοῦτο ἀνεγνώρισεν ἀνεκθὲν καὶ ἡ Πράξις. Ἀληθῶς τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν ἀπεράνθη ὑπὲρ τῆς ἐκωντίας ἐκδοχῆς, ἀλλ' αἱ αἰτιολογίαι αὐτοῦ εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς. Ἀργεταὶ διὰ τῆς βάσεως αὐτῆς κατὰ τὸ ΡΔ ἡ υποχρέωσις τοῦ ἀνδρὸς πρὸς διατροφήν παύει λυθέντος τοῦ γάμου εἶνε ἀναμφισβήτητος. Τοῦτο δὲν εἶνε βρῆαν. Ἐποχρέωσις τοῦ ἀνδρὸς πρὸς διατροφήν δὲν ὑφίστατο ἐν Ρώμῃ οὔτε διαρκούντος τοῦ γάμου, ὅθεν δὲν ἤδυνάτο νὰ ληξῇ διὰ τῆς λύσεως τοῦ γάμου. Ἡ πρώτη πλάνη εἶνε ἡ βάσις ἄλλων. Τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν ἐξακολουθεῖ ἀπὸ ΡΔ ἐκ

Οικογενειακὸν δίκαιον

3. Δωρεὰ πρὸς τὸν σύζυγον αἰτία θανάτου ἰσχύουσι μόνον, ὅταν ὁ γάμος διαρκέσῃ μέχρι θανάτου. Ὅθεν ἀπόλλυται ἡ ἰσχύς αὐτῶν διὰ τῆς διαζεύξεως εἴτε ὁ δωρεοδόχος εἶνε ὑπαίτιος εἴτε μή.⁹

τῆς ὑπαιτιότητος ἐν τῇ διαζεύξει ἐξαρτᾶ μόνον περιουσιακὰς τινὰς ζημίας ὑπὲρ τῆς γυναικός, αἰτινας φανερώς σκοποῦσιν ἐν συνόλῳ ἀποζημιώσιν πᾶν ἐκ τῆς διαζεύξεως διὰ τὴν γυναῖκα πηγαζουσῶν ζημιῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλείουσι τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι ὁ Νομοθέτης πρὸς τὴνσχέσει τοῦ ἀνδρὸς ὡς τοῦ ὑπαίτιου μέρους ἤθελε νὰ συνάψῃ καὶ ἄλλας ὑποχρεώσεις ἀποζημιώσεως». Περὶ τούτων παρατηρῶ : α) Οὐδαμοῦ εὐρηται ὑπατινιγμός περὶ τοῦ ὅτι ὁ ρωμαῖος Νομοθέτης, διαγράφων τὰς πληρωμὰς τοῦ κεφαλαίου, ἠθέλησε νὰ ἀποκλείσῃ ἄλλας ζημίας προκυπτούσας ἐκ τοῦ εἶδους τῆς σχέσεως β) Οἱ ρωμαῖκοὶ Νόμοι οὐδὲν γινώσκουσιν ἀληθῶς περὶ ἀζηώσεως τῆς διεζευγμένης γυναικὸς περὶ διατροφῆς. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνύει. Ἀφ' ἧς ἡ γυνὴ διαρκούντος τοῦ γάμου ἔχει ἀγαγίμους ἀζηώσεις περὶ διατροφῆς, δὲν δύνανται νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἀπ' αὐτῆς διὰ τοῦ δόλου τοῦ συζύγου. Ταῦτα δὲν μεταβάλλονται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ὑπαιτιότης τοῦ ἀνδρὸς δὲν συνεπάγεται τὴν διάζευξιν ἀμέσως, ἀλλὰ ὅτι γίνεται διὰ τῆς ἀποφάσεως. Διότι ἡ αἰτιώδης συνάφεια ἐν δύνανται νὰ ἀμφισβητηθῇ. γ) Κατὰ τὰς βυζαντινὰς κοινωνικὰς σχέσεις ἵσκει κυρίως ἡ συμφωνία περὶ τοῦ κεφαλαιου. Διότι ἡ κυρία πρὸς ὅσον κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἦτο ἡ ἐκ τῆς περιουσίας. Ἐντελῶς ἄλλως ἐν Γερμανίᾳ, ἐνθα ἱππεῖροι ἄνευ ἀξιολόγου κεφαλαιου διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἔχουσι μᾶλλον ἢ ἥττον πλουσίαν πρὸς ὅσον. Δὲν θέλει βλάβῃ τὰ ἥθη, ἐὰν ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων ὁ μὲν μοιχὸς ἀνὴρ ζῇ ἐν ἀσφιλείᾳ, ἡ δὲ ἀθῶα διεζευγμένη σύζυγος ἐν ἐπορίᾳ; Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν εἶνε τοιοῦτον ὥστε νὰ εἶνε κατ' οὐσίαν ἀδιάφορον πῶς θέλει λυθῇ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπάρχῃ πάγιον δίκαιον. Τὸ ζήτημα εἰς ὑψηλὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν σημασίαν. Ὅθεν ἀεὶ σταθμισθὲν πάλιν αὐτὸ τὸ Ἀκουστικὸν καὶ χάριν τῆς δικαιοσύνης ἀεὶ μεταβάλλῃ Νομολογίαν.

8) Κατὰ τὸν Γρ.ΑΚ § 1578, αἱ ποιναὶ διαζεύξεως ὀρίστανται μόνον ἐν τῇ υποχρεώσει τοῦ μὲν ὡς ἐνόχου κηρύχοντος μέρους, ἵνα παρέχῃ τῷ ἐτέρῳ ἐνάλογον διατροφήν διὰ τῆς παροχῆς χρηματικῆς προσόδου. Ἀντὶ τῆς προσόδου δύνανται ὁ δικαιοῦχος νὰ ἀπαιτήσῃ πᾶσιν εἰς κεφάλαιον, ὅταν ὑπάρχῃ πᾶσι ταῖς λόγοις.

9) Ν. 49 § 6 Πανθ. 32. Ἐλλὰ δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ καὶ πρόθεσις διὰ τοῦ ἐνωτίου. Ν. 3 Πανθ. 94 § 2. Ἄλλως τε αἱ Πηγαὶ ἐμιλοῦσι περὶ κληροδοτημάτων καὶ δωρεῶν αἰτία θανάτου. Νεώτεροι μεταβιβάζουσι τὸν κατὰ τὰς ἐκτεταστάσεις κληρονομίαν, ἀρτιὰ § 1161, τῆς αἰτίας ἐπὶ γυναικῶν τομῶν νὰ ἐρευνᾶται. Πρ. 6 καὶ Γρ.ΑΚ § 1484, 2077.

§ 27. Ζημία τῆς δευτερογαμίας.¹

Ἐπὶ τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων ὁ νέος γάμος ἀπεδοκιμάζετο, ὅταν ὑπῆρχον κατιόντες ἐκ προτέρου γάμου, ἰδίως ἐπὶ γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν. Ὅθεν ὁ δευτερόγαμος (*parens binubus*) ὑφίστατο ζημίας περιουσιακὰς καὶ ἄλλα μειονεκτήματα (*poenae secundarum nuptiarum*) χάριν τῶν κατιόντων αὐτοῦ ἐκ τοῦ προτέρου γάμου τῶν μὴ ὄντων ἀχαρίστων.

1. Βλάβαι ἀφορῶσαι καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα εἰσὶν :

α) Ἀπώλεια τῶν *lucra nuptialia* πρὸς τοὺς κατιόντας τοῦ προτέρου γάμου.

Γαμικὸν κέρδος εἶνε, ὅ,τι ὁ δευτερόγαμος ὡς σύζυγος ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ προτέρου γάμου, ἰδίως ἡ τῷ συζύγῳ ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παραμείνασα προίξ, πρὸς τούτοις δωρεαὶ καὶ ἀπόκτησις αἰτία θανάτου κατὰ νόμον ἢ τελευταίαν βούλησιν.

Οἱ κατιόντες ἀποκτῶσι τὰ κέρδη ταῦτα κατὰ κυριότητα κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἐσχύοντος διὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν, χωρὶς νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἂν ἐγένοντο κληρονόμοι τοῦ ἀποβιώσαντος γονέως αὐτῶν.

Ὁ *conjux binubus* [ὁ δευτερόγαμος σύζυγος] διατηρεῖ τὴν ἐπιχαρπίαν καὶ τὴν διαχείρισιν.²

β) Ὁ σύζυγος δὲν δύναται νὰ καταλίπη τῷ νέῳ συζύγῳ πλεόν ἢ ὅσον λαμβάνει τὸ ἥμιστον εὐνοούμενον τέκνον τοῦ προτέρου γάμου παρ' αὐτοῦ αἰτία θανάτου.³

2. Ἐπιβλαβὴ ἀποτελέσματα βαρύνοντα μόνον τὴν μητέρα εἰσὶν :

α) Ἄν ἡ μήτηρ εἶνε νόμιμος κληρονόμος τέκνου ἐκ τοῦ πρώτου γάμου, μετ' ἀδελφούς τούτου, ὁ κληρὸς αὐτῶν περιορίζεται εἰς τὴν ἀπλὴν ἐπιχαρπίαν, ἐνῶ ἡ κυριότης περιέρχεται εἰς τοὺς ἀδελφούς τοῦ ἀποβιώσαντος ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν.⁴

1) Τίτλος Κώδικος 5.9—Τίτλος Κωδ. ἡ. 10, 20: ἂντεκατέστηται ἡ Νεαυὴ 22. Ὁ ΓραῖΚ κατήργησε τὰς ζημίας τῆς δευτερογαμίας.

2) Νεαυὴ 22 κερ. 21 § 1 κερ. 26 § 1.

3) Νεαυὴ 23 κερ. 27 καὶ 28—N, ὁ Κωδ. ἡ. 9.

4) Νεαυὴ 22 κερ. 16. Ὁμοιωθεῖσθαι εἰς τὴν ζημίαν ἀπαγορεύεται καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς. Ὑπὲρ τῆς καταρριπτικῆς λύσεως εἰς τὴν ἀπλὴν ἐπιχαρπίαν, ἐκ τῆς

6) Ἡ μήτηρ δευτερογαμοῦσα ἀπόλλυσι τὴν ἱκανότητα τοῦ διορί-
ζεσθαι ἐπίτροπος, τῶν τέκνων αὐτῆς⁵ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀνατροφῆς
αὐτῶν.^{6.7}

Ὁ προαποβιῶν σύζυγος δύναται διὰ πράξεως τελευταίας βουλή-
σεως νὰ ποιήσῃ ἄφρασιν τῶν περιουσιακῶν βλαβῶν τῆς δευτερογα-
μίας πρὸς τὸν ἐπιβιούντα. Ἀλλὰ τοῦτο ἀμφισβητεῖται.^{8.9}

Windscheid § 511 σημ. 9. Ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Νόμος ἐμπεῖ μὲν μόνον περὶ
τῆς μητρὸς, ἀλλὰ μόνον διότι ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ μόνον ἡ μή-
τηρ καὶ οὐχὶ ὁ πατὴρ εἶχε κατὰ κανόνα κληρονομικὸν ἐξ ἀδιαθέτου δι-
καίωμα ἀπέναντι τοῦ τέκνου αὐτοῦ, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ τέκνου. Ἀφ' ἧς
διὰ τῆς Νεαρᾶς 118 καὶ ὁ πατὴρ ἀπέκτησε κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξ ἀδια-
θέτου σὺν τοῖς ἀδελφοῖς τοῦ τέκνου αὐτοῦ, πρέπει ἀπέναντι τοῦ πατρὸς νὰ
ἰσχύσῃ ὁ αὐτὸς κανὼν ὡς διὰ τὴν μητέρα, ἂν καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐλησμό-
νησεν νὰ ποιήσῃ ἀνάλογον διάταξιν. Κατὰ τῆς δόξης ταύτης ὁ Marezoll, ὁ
Vangerow καὶ ἰδίως Γερμ. Ἀκυρωτικὸν IV, σελ. 129.

5) Πρβ. κατωτέρω § 45 σημ. 1.

6) Ν. 1 Κωδ. 5, 49—Νεαρᾶ 22 κεφ. 38.

7) Πολλὰκις ἀπαριθμοῦνται καὶ ἑτεραί ζημίαι τοῦ νέου γάμου. Ὁ ὅλος
ἀριθμὸς ἀνέργεται ἐν τῇ ἀπαριθμῇ τοῦ Geiger εἰς 9. Ἀλλὰ μεταξὺ τού-
των εὐρηνται καὶ τινες οὐσαι αὐτονόητοι, λ.χ. ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν χίρεσιν τῆς μη-
τὸς ἀναυμφεύσεως καταλειφθὲν ματαιοῦται ἐὰν συναφθῇ δεύτερος γάμος· ἐπίσης
ὅτι ἡ γυνὴ ἢ προβαίνουσα εἰς δεύτερον γάμον ἀπόλλυσι τὸ ἄξιωμα καὶ τὰ
προνόμια τοῦ προτέρου ἀνδρός. Ἀλλὰ διατάξεις ἀνήκουσαι ἐνταῦθα εἰσὶν
εἰδικῆς φύσεως, λ.χ. ὅτι ἡ μήτηρ τὴν δωρεὰν τὴν γενομένην πρὸς τέκνον
προτέρου γάμου δύναται νὰ ἀνακαλέσῃ μόνον εἰς λίαν εἰδικὰ θέματα ἀχαρι-
στίας. Ἀλλὰ εἰσὶν ἀπρηχαιωμέναι ἢ ἔχουσι πρακτικὴν ἐφαρμογὴν εἰς λίαν
σπάνια θέματα. Πρβ. ΓρΑΚ § 1314, 1669.

8) Ἡ ἀμφισβήτησις γεννᾶται ἐκ τῆς Νεαρᾶς 22 κεφ. 2. Ἦδη οἱ Γλωσ-
σογράφοι ἀνέγραψαν· ut poenam hac lege secundis nuptiis constitutam
conjuges testamento sibi remittere possint. [Ἵνα τὴν ποινὴν τὴν ἐν τῷ νόμῳ
τούτῳ καθιερωθεῖσαν διὰ τὸν δεύτερον γάμον δύνανται οἱ σύζυγοι νὰ καταρ-
γῇσιν διὰ τῆς διαθήκης]. Ἡ κοινὴ γνώμη ἡσπᾶσθη τὴν καταπατικὴν λύ-
σιν, ἀλλὰ δὲν ἔλλειψεν οἱ ἀντιδοξοῦντες πρβ. Windscheid § 511 σημ. 16—
Vangerow. Ἀντιτάσσουσιν ὅτι αἱ σχετικαὶ διατάξεις εἰσὶν ἀπαγορευτικοὶ καὶ
οὐχὶ διατακτικοὶ Νόμοι, οὕτως ὥστε διὰ διαθήκης δὲν δύνανται νὰ καταργη-
θῶσιν. Ἀλλ' ἐὰν οἱ Νόμοι εἰσὶν ἐπιτακτικοὶ ἀπέναντι τοῦ parens binubus,
πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἔχωσιν ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀπέναντι τοῦ προα-
ποβιώσαντος συζύγου; Ὁ Majer διὰ ἐπιμελοῦς ἀλλὰ λίαν τεχνητῆς ἐρμηνείας
τῆς Νεαρᾶς 2 κεφ. 2 ζητεῖ νὰ θέσῃ ἐκποδὼν τὴν νόμιμον ἀναγνώρισιν τῆς
διὰ διαθήκης ἀφείσεως. Ἐν τούτοις ἂν καὶ δὲν ἔλλείπουσιν ἀμφίβολοι τινεῖς

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΠΑΤΡΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΑΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

§ 28. Καταγωγή νόμιμος.

Ἡ πατρική ἐξουσία ἐν τῇ παλαιᾷ ρωμαϊκῇ μορφῇ αὐτῆς ἐχορήγει τῷ πατρὶ ἀπεριόριστον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ τέκνου καὶ κυριότητα ἐπὶ τῶν ἀποκτωμένων ὑπὸ τοῦ τέκνου.¹ Ἀλλ' ἤδη ἐν τῷ

διατυπώσεως, ὅπερ συχνάκις συμβαίνει ἐν ταῖς Νεαφαῖς, ὅμως τὸ χωρίον ἀπροκαταλήπτως ἐξεταζόμενον ὁμιλεῖ ἐν τῷ συνόλῳ ὑπὲρ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἀφέσεως. Ὑπὲρ τῆς συγγνώμης εἶνε καὶ ἡ Πρᾶξις κατὰ τὸ μείζον μέρος ἀπὸ αἰώνων. ἥτις ὅμως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διεσταλεύθη. Ἀλλ' ἐὰν πρὸς τοῦτοις ἐρωτήσωμεν τίς δόξα εἶνε σκοπιμωτέρα, ἡ παλαιότερα ἢ ἡ νεωτέρα, πρέπει νὰ ὁρμηθῶμεν ἐκ τούτου, ὅτι ὁ προαποβιώσας σύζυγος κατὰ κανόνα τὰς διατάζει· τῆς τελευταίας αὐτοῦ βουλήσεως θέλει ποιήσῃ οὕτως, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἡ δὲ εὐδαιμονία αὕτη οὐχὶ σπανίως προάγεται διὰ τῆς διευκολύνσεως πρὸς τὸν ἐπιζῶντα ἵνα συνάψῃ δεύτερον γάμον. Ἀλλὰ κατὰ τῆς συγγνώμης τῶν ποινῶν τῆς δευτερογαμίας τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXXVI, σελ. 200.

9) Ἐνταῦθα βραχέως μόνον πρέπει νὰ μνησθῶμεν τῶν ποινῶν τῆς παραβάσεως τοῦ λεγομένου πενθίμου ἐνιαυτοῦ. Δηλ. ἐν Ρώμῃ ἡ χήρα, λυθέντος τοῦ γάμου θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς ἢ διαζυγίῳ, ὥρσειε νὰ μὴ νυμφευθῇ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους. Ἡ παράβασις ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ποινῆς τῆς ἀτιμίας καὶ βρεσιῶν περυσιακῶν ζημιῶν. Ὁμοίαν ποινὴν ἐπέβάλλετο τῇ γυναίκί, ἥτις διακοῦντος τοῦ πενθίμου ἐνιαυτοῦ ἐκτὸς γάμου συνουσιάζετο καὶ ἐγέννα. Τὸ κανονικὸν δίκαιον κατήργησε τὴν ποινὴν τῆς ἀτιμίας διὰ τὴν παράβασιν τοῦ πενθίμου ἐνιαυτοῦ. Ἡ δὲ Γερμανικὴ Πρᾶξις τὰς ρωμαϊκὰς ποινὰς λόγῳ παραβάσεως τοῦ πενθίμου ἔτους οὐδέποτε ἀπεδέχθη. Περιέπεσαν δὲ εἰς γενικὴν λήθην. Ἀνευλόγως δὲ πολλοὶ νεώτεροι θεωρητικοὶ θέλουσι νὰ τὰς τηρήσωσιν ἐν ἰσχύϊ, ἐρ' ὅσον διὰ τοῦ κανονικοῦ δικαίου δὲν κατηργήθησαν ἰδιαιτέρως.— Ὁ ΓραΚ κατήργησε τὰς ποινὰς τῆς παραβάσεως τοῦ πενθίμου ἔτους. Κατὰ τὸν ΓραΚ § 1313 αἱ γυναῖκες ἐπιτρέπεται νὰ συνάψωσι νέον γάμον μετὰ 10 μῆνας ἀπὸ τοῦ προτέρου. Τὸ κώλυμα εἶνε ἀναβλητικόν· ἐπιτρέπεται συγγνώμη.

1) Μόνον οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γαλάται εἶχόν τι προσόμοιον τῇ ρωμαϊκῇ πα-

Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ ἔχει μεγάλως χαλαρωθῇ, μειζόνως δὲ ἐν Γερμανίᾳ.²

Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς διδασκαλίας περὶ συστάσεως, καταργήσεως καὶ ἀποτελεσμάτων τῆς πατρικῆς ἐξουσίας.

Τὰ νόμιμα τέκνα ἅμα γεννηθέντα ὑπόκεινται τῇ πατρικῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ἐν Ρώμῃ ἡ ἐξουσία τοῦ οἰκογενειάρχου ἐπέξετεινετο ἐμμέσως ἐπὶ τοὺς νομίμους κατιόντας τῶν ὑπεξουσίων υἱῶν.³ Ἀλλὰ τῷ κοινοδικαίῳ εἶνε ξένη ἡ τοιαύτη πατρικὴ ἐξουσία [καὶ τῷ ἑλλην. δικαίῳ, διότι ὁ γάμος ἐπάγεται χειραφεσίαν].

Νόμῳ μὲν εἰσι τὰ τέκνα τὰ γεννηθέντα ἐν τῷ γάμῳ ὑπὸ τῶν συζύγων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ γάμῳ ὑπὸ τῆς γυναικὸς γεννηθέντα, ἅτινα ὁ ἀνὴρ ἐγέννησε πρὸ τοῦ γάμου.^{4,5}

τρικῇ ἐξουσίᾳ. Γαίῳ Εἰσηγ. I. 55. Caesar bell. gal. 4.19. [Περὶ τοῖς παλαίοις Ἕλλησιν ἡ πατρικὴ ἐξουσία πατεῖχεν ἀπλοῦν δικαίωμα ἀνατροφῆς καὶ μηδὲν ἄλλο ἐπὶ τοῦ τέκνου. Ἐν Κρήτῃ [500 π. χ.] τὰ τέκνα γενόμενα ὁρομεῖς [=16 ἐτῶν] ἠδύνατο νὰ ἐγκρίνωσι τὴν ἀκύρωσιν ὑπὸ τοῦ πατρὸς μόνου γενομένην ἐκποίησιν τῶν μητρεῶν πραγμάτων ἄρα ἀπὸ τῆς ἐφ' ὁδοῦτος εἶχον ἱκανότητα πλήρη τοῦ δικαιοπρατεῖν. Πρβ. Mitteis, Reichsrecht σελ. 209].

2) Ὁ ΓρΑΚ ἀντὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ἔθετο τὴν γονικὴν ἐξουσίαν. Ὑφισταμένου τοῦ γάμου ἀρμυρίζει τῷ ἀνδρί. Πρὸς τὴν μητέρα δὲ 1) ὅταν ὁ πατὴρ ἀποθάνῃ ἢ κηρυχθῇ ἄφικτος· 2) ὅταν ὁ πατὴρ ἀπολήσῃ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν καὶ ὁ γάμος διελύθῃ.—Ἡ μήτηρ δὲν ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ παρὰ νόμου τέκνου αὐτῆς.

3) § 3 Εἰσηγ. 4.9.

4) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1591. Τέκνον γεννηθὲν μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου εἶνε νόμιμον, ὅταν ἡ γυνὴ συνέλαβε τοῦτο πρὸ τῆ διακοῦντος τοῦ γάμου, ὁ δὲ ἀνὴρ διακοῦντος τοῦ χρόνου τῆς συλλήψεως συνευρέθη τῇ γυναικί. Τὸ τέκνον δὲν εἶνε νόμιμον, ὅταν κατὰ τὰς περιστάσεις εἶνε φανερώς ἀδύνατον νὰ συνέλαβεν ἡ γυνὴ τὸ τέκνον ἐκ τοῦ ἀνδρός. Ὑπάρχει τεκμήριον, ὅτι ὁ ἀνὴρ συνευρέθη τῇ γυναικί ἐντὸς τοῦ χρόνου τῆς συλλήψεως. Προκειμένου περὶ χρόνου συλλήψεως πρὸ τοῦ γάμου κειμένου, ἰσχύει τὸ τεκμήριον μόνον, ὅταν ὁ ἀνὴρ ἀπέβηκε χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τὴν νομιμότητα τοῦ τέκνου.

5) Πολλοὶ συγγραφεῖς, λ. χ. ὁ Windscheid § 556 ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ ἀπόδειξις τῆς πατρότητος εἶνε ἀδύνατος, διότι πρόκειται περὶ γεγονότων καλυπτομένων ὑπὸ μυστηρίου. Οὐδὲν ἁδυσμώτερον τούτου. Αὐστηρὰ φυσιολογικὴ ἀπόδειξις δὲν δύναται νὰ διεξαχθῇ, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενη εὐλεύθερα δικαστικὴ πεποίθις περὶ τῆς ἀληθείας δύναται νὰ σχηματισθῇ. Τίνα στενὰ ὅρια ἤθελεν ἔχει ἡ ἀποδεικτικότης, αἰ τοῦτο μόνον ἡδύνατο νὰ

1. Τὰ ὑπὸ τῆς γυναικὸς τὴν 182 ἡμέραν μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου καὶ κατόπιν διαρκούντος τοῦ γάμου γεννηθέντα τέκνα λογίζονται ὡς καταγόμενα ἐκ τῆς γαμικῆς ἐνώσεως καὶ ἐπομένως νόμιμα.⁶ Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης δύνανται νὰ ἐκβληθῶσι μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως βεβαιούσης ὅτι δὲν κατὰγονται ἐκ τοῦ ἀνδρός. Τοῦτο ὡς πᾶν ἄλλο γεγονός· πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ διὰ πειστικῶν λόγων. Οἱ φανερώτεροι εἰσὶν ἀπουσία τοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ τῆς γυναικὸς διαρκούσης ὁλοκλήρου τῆς διαρκείας τοῦ μακροτάτου χρόνου κητέως, πρὸς τοῦτοις ἡ ἀνικανότης τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα περιστατικά, προσιλ-
λόντα πλήρη δικαστικὴν πεποθησιν, ἀκούσι, λ.χ. ἡ γυνὴ ζῇ ἐν τῷ τόπῳ τῆς συζυγικῆς κατοικίας ἀλλὰ κεχωρισμένη τοῦ ἀνδρὸς· αὕτη· ἐν φανερᾷ παλλακείᾳ μετὰ τρίτου.⁷ Τούναντίον ἡ ἀπόδειξις μόνη τῆς

ἀποδειχθῇ τὸ δυνάμενον νὰ τεθῇ πρὸ ὀρθαλμῶν. Ἡ ἐκ τοῦ γάμου πατρότης κατὰ κανόνα ἀποδεικνύεται διὰ τῆς ἐν τῷ γάμῳ γεννήσεως, ἵασις ἡ μοιχεία εἶνε ἀντικανονικόν, σχετικῶς σπάνιον γεγονός. Διὰ τὰ πλείονα θέματα εἶνε ἀληθές· τὸ ὑπὸ τοῦ Ν. 5 Πανδ. 2.4 λεγόμενον: *pater is est, quem nuptiae demonstrant* [ὁ πατὴρ ἀπὸ τοῦ γάμου δείκνυται]. Οὕτω δὲ καθίσταται νόμιμον τεκμήριον ὅ,τι καὶ ἄλλως ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθές.

6) Ν. 12 Πανδ. 1.5. Πυῦλος, *Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis: et ideo credendum est eum, qui ex justis nuptiis septimo mense natus est, justum filium esse.* [Τὸ γεννηθὲν τῷ ἑβδόμῳ μῇνι ἐγένετο δεκτόν, ὅτι εἶνε τέλειος γόνος· διὰ τὴν αὐθεντίαν τοῦ σοφωτάτου ἁ δοῦς Ἱπποκράτους. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θεωρησώμεν, ὅτι ὁ γεννηθεὶς ἐξ ἐγκύρου γάμου τὸν ἑβδόμον μῆνα, εἶνε νόμιμον τέκνον]. Ὁ ἑβδόμος μῆν κατὰ τὸν ἀπτικὸν ὑπολογισμόν τῶν Ρωμαίων ἄγει εἰς τὴν 180 ἡμέραν. Ἀλλ' ὁ Ν. 3 § 12 Πανδ. 38.16 ἀπορρίπτεται περὶ τῆς 182 ἡμέρας. De eo, qui centesimo octogensimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit et divus Pius pontificibus rescripsit justo tempore videri natum. [Περὶ τοῦ γεννηθέντος τὴν 182 ἡμέραν ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε καὶ ὁ Θεῖος Πίος ἀντέγραψε πρὸς τοὺς Ποντίφικας ὅτι φαίνεται γεννηθεὶς ἐν δικαίῳ χρόνῳ]. Ὁ τελευταῖος χρονικὸς προσδιορισμὸς ἐγένετο ἀποδεκτός· ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει τοῦ κοινοδικαίου. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1593 πάντα τὰ τέκνα τὰ γεννηθέντα διαρκούντος τοῦ γάμου ἢ ἐντὸς 302 ἡμερῶν μετὰ τὴν λύσιν αὐτοῦ λογίζονται νόμιμα.

7) Τὸ κλασσικὸν χωρίον εἶνε Ν. 6 Πανδ. 6.1. Οὐλιανός. *Filium eum definimus, qui ex viro et uxore ejus nascitur, sed si fingamus afuisse maritum verbi gratia per decennium reversam anniculum invenisse in domo suo, placet nobis Juliani sententia hunc non esse mariti filium. non tamen ferendum Julianus ait eum, qui cum uxore sua adsidue moratus nolit filium*

μοιχείας τῆς γυναικὸς κατὰ τὸν χρόνον τῆς συλλήψεως δὲν ἀρκεῖ, ὅταν ἡ γυνὴ συνῆλθε μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, διότι τὸ τέκνον παρὰ τὴν μοιχείαν δύναται νὰ κατὰγῃται ἐκ τοῦ ἀνδρὸς.⁸ Ἀλλ' ἐὰν τὸ τέκνον φανερῶς εἴνε ἄλλης φυλῆς ἢ οἱ σύζυγοι [λ. χ. οὗτοι εἰσὶ λευκοί, τὸ δὲ τέκνον ἡμίλευκον] εἴνε μὴ νόμιμον.

Τέκνα γεννηθέντα ὑπὸ τῆς συζύγου διαρκούντος τοῦ γάμου πρὸ τῆς 182 ἡμέρας ἀπὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου, λογίζονται ὡς νόμιμα, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον ὁ ἀνὴρ δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν γνησιότητα αὐτῶν. Ἐὰν ρητῶς ἢ σιωπηρῶς ἀνεγνώρισε τὴν πατρότητα, ἀπαιτεῖται ἡ ἀνταπόδειξις ὅτι δὲν ἐγέννησε ταῦτα, ὅταν θέλῃ νὰ ἀρνηθῇ αὐτά.

adgnosce quasi non suum. sed mihi videtur quod et Scaevola probat, si constet maritum aliquamdiu cum uxore non concubuisse infirmitate interveniente vel alia causa, vel si ea valetudine paterfamilias fuit, ut generare non possit, hunc qui in domo natus est, licet vicinis scientibus filium non esse. [Υἱὸν ἐκεῖνον ἠρίζομεν τὸν γεννώμενον ἐκ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἦτο ἀπὸν ἐπὶ δεκαετίαν, ἐπανελθὼν δὲ εὗρεν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ τέκνον ἐνός ἔτους, ἀρίσκει ἡμῖν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε υἱὸς τοῦ ἀνδρὸς. Ἀλλὰ δὲν πρέπει, λέγει ὁ Ἰουλιανός, νὰ ἀνεχθῶμεν ἐκεῖνον, ὅστις διατρίψας ἐπιμελῶς μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν υἱὸν ὡς μὴ ἴδιον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐμοὶ φαίνεται, ὅπερ καὶ ὁ Σκιμβάλας ἐπιδοκιμάζει, ἂν εἴνε βέβαιον ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τινα χρόνον δὲν συνευρέθη τῇ γυναικὶ ἕνεκεν ἀνικανότητος ἢ ἄλλης αἰτίας, ἢ ἂν ὁ οἰκογενειάρχης ἦτο τοιαύτης ὑγείας, ὥστε νὰ μὴ δύνηται νὰ τεκνοποιήσῃ, ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ γεννηθεὶς, καίπερ γνωσκόντων τῶν γειτόνων, δὲν εἴνε υἱός]. Πολλοὶ ἐπιτρέπουσι μόνον τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν ἀπουσίαν, διότι τότε μόνον ἀποδεικνύεται τὸ ἀδύνατον τῆς σπορᾶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, Ἀλλὰ τοῦτο ἀντιφάσκει πρὸς τὸ χωρίον καὶ ἰδίως πρὸς τὰς λέξεις vel alia causa. Τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XII σελ. 166 κατὰ τοῦ τεκμηρίου, ὅτι τὸ μετὰ τὴν 182 ἡμέραν μετὰ τὸν γάμον γεννηθὲν παιδίον συνελήφθη ἐν τῷ γάμῳ, ἀποκλείει τὴν ἀνταπόδειξιν ἐκ τῆς ἑλλειποῦς ὠριμότητος τοῦ παιδίου «λαμβάνων ὅπ' ἔψαι τὸ ἐπισφαλὲς τῶν ἐκ τοιούτων ἀποδείξεων συμπερασμάτων»-Πρὸ ΓρΑΚ § 1591. Τὸ τέκνον δὲν εἴνε νόμιμον, ὅταν κατὰ τὰς προκειμένας περιστάσεις ἦτο προφανῶς ἀδύνατον, ἵνα ἡ γυνὴ συλλάβῃ τὸ τέκνον ἀπὸ τὸν ἄνδρα.

8) N. 12 § 9 Πανδ. 48.5. Παινιανός: non utique crimen adulterii, quod mulieri obicitur, infanti praejudicat, cum possit et illa adultera esse et impubes defunctum patrem habuisse. [Οὐχὶ πάντοτε τὸ ἀδίκημα τῆς μοιχείας τὸ ἐπιориπτόμενον τῇ γυναικὶ προκριματίζει τὸ νήπιον, ἀφοῦ δύναται καὶ ἐκείνη νὰ εἴνε μοιχαλὶς καὶ ὁ ἄ. ἄ. νὰ ἔσχε πατέρα τὸν ἀποθνήσκοντα].

2. Ὡς νόμιμον πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ τέκνον τὸ γεννηθὲν ὑπὸ τῆς πρώην συζύγου ἐντὸς 300 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς περατώσεως τοῦ γάμου.⁹ Ἐπιτρέπεται ἀνταπόδειξις.

Ἡ ἀπόδειξις ὅτι τέκνον κατόπιν γεννηθὲν εἶνε νόμιμον, δὲν ἀποκλείεται ἀπολύτως. Ἀλλὰ τεκμήριον περὶ τῆς νομιμότητος αὐτοῦ δὲν ὑφίσταται.¹⁰

Τίς δικαιούται ἵνα ἀμφισβητήσῃ τὴν νομιμότητα τέκνου γεννηθέντος διαρκούντος τοῦ γάμου ἢ μέχρι τῆς 300ῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς λύσεως τούτου; Ἐν ταῖς Πηγαῖς γίνεται λόγος μόνον περὶ ἀμφισβητήσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρός. Κατὰ κανόνα μόνος οὗτος δικαιοῦται. Ἐὰν εἶνε ἀνίκανος πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν, δύναται ὁ ἐπίτροπος νὰ ἐγείρῃ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν τῆς διαρρήξεως. Ἄλλοι ἐνδιαφερόμενοι (ἐξαιρέσει τῆς συμπαιγνίας) δικαιοῦνται μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἵνα φέρωσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ζήτημα δι' ὅπερ πρώτιστον συμφέρον ἔχει ὁ πατήρ.^{11 12 13}

3. Τὰ δικαιώματα τῶν νομίμων τέκνων ἔχουσι καὶ οἱ γεννηθέντες ἐν ἀνισχύρῳ ἢ ἀκύρῳ γάμῳ, ὅταν ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἢ ὁ ἕτερος αὐτῶν τὸν δημοσίῳ συναφθέντα γάμον ἐθεώρουν ὡς ἰσχυρὸν (νομιζόμενος γάμος).

9) Κατὰ ΓρΑΚ § 1593 ἄρκει ἡ γέννησις ἐντὸς 302 ἡμερῶν μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

10) Λίαν ἀποτόμως ἐκφράζεται ὁ Ν. 3 § 11 Πανδ. 38.16. Οὐχ ἥττον εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ χρόνος τῆς κηρύξεως ἐνίοτε εἶνε μακρότερος πῶν 300 ἡμερῶν. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἡ πρόθεσις ἵνα ἀφαιρεθῶσι παρὰ τῶν νομίμων τέκνων τὰ δικαιώματα αὐτῶν, διότι ἡ γέννησις αὐτῶν ἐπεβραδύνθη. Οὕτω καὶ ὁ ΓρΑΚ § 1592.

11) Ν. 1 § 6. 12, 16—Ν. 2—Ν. 3 πρὸς Πανδ. 25.3.

12) Ὁ ΓρΑΚ συμφωνεῖ κατὰ τὰ οὐσιώδη.—Κατὰ § 1593 ἡ μὴ νομιμότης τοῦ τέκνου δύναται νὰ ἐνασκηθῇ μόνον, ὅταν ὁ ἀνὴρ προσέβηκε τὴν νομιμότητα ἢ, χωρὶς νὰ ἀπολέσῃ τὸ δικαίωμα τῆς διαρρήξεως, ἀπεβίωσεν.—Κατὰ § 1594 ἡ διάρρηξις δύναται νὰ γίνῃ ἐντὸς προθεσμίας ἐνὸς ἔτους, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐν ᾧ ὁ ἀνὴρ μανθάνει τὴν γέννησιν τοῦ τέκνου. Ἀποκλείεται δέ, ὅταν ὁ ἀνὴρ ἀναγνωρίζει τὸ τέκνον μετὰ τὴν γέννησιν ὡς ἴδιον αὐτοῦ.

13) Τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XVIII, σελ. 184 ὁμοῦς ἐπιτρέπει ἀγωγὴν τοῦ τέκνου πρὸς ἀρνησιν τῆς πατρότητος κατὰ τοῦ δυνάμει τοῦ νομίμου τεκμηρίου λογιζομένου ὡς πατρὸς αὐτοῦ.

§ 29. Νομιμοποιήσις.

Μὴ νόμιμα τέκνα λαμβάνουσι τὰ δικαιώματα τῶν νομίμων διὰ τῆς νομιμοποιήσεως. Αὕτη γίνεται·

α) Διὰ νυμφεύσεως τῶν μὴ νομίμων γενέων (*legitimatio per subsequens matrimonium*, νομιμοποιήσις δι' ἐπιγαμμίον γάμου).^{1,2} Ἡ πατρότης τοῦ ἀνδρὸς εἶνε ἀπαραίτητος ὄρος. Δύναται νὰ καθορισθῇ ὑπ' αὐτοῦ διὰ ῥητῆς ἢ σιωπηρᾶς ἀναγνώσεως, ἀλλ' ἐπιτρέπεται ἀνταπόδειξις κατὰ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης.³ Καὶ ἄλλη ἀπόδειξις τῆς πατρότητος ἐπιτρέπεται.⁴

β) Διὰ κηρύξεως τῆς νομιμότητος ἤτοι διὰ Διατάγματος τοῦ Βασιλέως ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ μὴ νομίμου πατρὸς.⁵ Ἡ αἴτησις τῆς μητρὸς ἢ τοῦ τέκνου ἀρκεῖ, ὅταν ὁ ἀποβιώσας πατὴρ τὴν βούλησιν τῆς νομιμοποιήσεως ἐδῇλωσε διὰ διαθήκης.⁶ Τὸ Διάταγμα εἶνε ζήτημα

1) ΓρΑΚ § 1719—1722.

2) Ἐν τῷ ΡΔ ἡ νομιμοποίησις ἀφεώρα ἀποκλειστικῶς τέκνα ἐκ παλλακείας (*liberi naturales*) Ἐν πρώτοις πρὸς παρότρυνσιν συνάψεως γάμου πρὸς τὴν παλλακίδα ἐξεδόθησαν πρόσκαιροι διατάξεις ἐπὶ Κωνσταντίνου. Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου, καὶ ὁ γεννήτας τέκνα μετὰ παλλακῆς ἐνομιμοποιεῖτο διὰ γάμου πρὸς τὴν μητέρα. Ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν λεγομένην *legitimatio per subsequens matrimonium* κατέστησε διαρκῆ θεσμόν. Ἐν Ν. 10 Κωδ. 5.27 πρὸς δὲ προσετέθησαν ὁ Ν 11 Κωδ. 5.27, ἡ Νεαρά 74 καὶ ἡ Νεαρά 89 κεφ. 8.

3) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXII, σελ 223.

4) Τοῦτο εὐλόγως ἀναπτύσσει ὁ Wolf, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόδειξιν ἀπαιτεῖ τοιοῦτους ὄρους, ὥστε μόνον εἰς τὰ σπανιώτατα θέματα θέλει ἐπιτύχει. Οὐδὲν ἄλλο πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ εἰμὴ ὅτι ὁ ἀνὴρ συνευρέθη πρὸς τὴν κατόπιν γυναῖκα αὐτοῦ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συλλήψεως τοῦ πρὸ τοῦ γάμου γεννηθέντος τέκνου αὐτῆς. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀρκοῦσιν ἵνα συγκομίσωσι τῷ δικαστῇ τὴν πεποίθησιν τῆς πατρότητος τοῦ κατόπιν γενομένου συζύγου. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἔχει τὴν ἀνταπόδειξιν, ὅτι ἡ κατόπιν γυνὴ ἐν τῷ κρίσιμῳ χρόνῳ συνευρίσκετο καὶ πρὸς ἄλλους ΓρΑΚ § 1720 συμφωνεῖ, ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνταπόδειξιν.

5) Περὶ τῆς νομιμοποιήσεως πρὸς Νεαράν 74 πρὸς κεφ. 1 καὶ 2—Νεαρά 89 κεφ. 9.

6) Νεαρά 74 κεφ. 2 § 1—Νεαρά 89 κεφ. 10 ἡ καλουμένη *legitimatio per testamentum*. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1733 ἐπιτρέπεται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἢ κήρυξις νομιμότητος τοῦ τέκνου, μόνον ὅταν ὁ πατὴρ ἐνεχείρισεν τὴν

χάριτος.⁷ Κατὰ συνήθειαν χορηγεῖται μόνον, ὅταν ὁ γάμος πρὸς τὴν μητέρα εἴνε ἀδύνατος ἢ ἀπρεπής, ὁ δὲ γονεὺς δὲν ἔχει ἄλλα νόμιμα τέκνα.⁸

Τὸ τέκνον διὰ τῆς νομιμοποιήσεως ἀποκτᾷ τὰ δικαιώματα νομίμου τέκνου καὶ ἄνευ τῆς συναίνεσεως αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ νομιμοποιούντος εἰσέρχεται μόνον τῇ συναίνεσει αὐτοῦ.⁹

Ὁ νομιμοποίητος λογιζέται ὡς ἐν γάμῳ γεννηθεὶς οὐ μόνον ἐν τῇ σχέσει πρὸς τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ πατρὸς. Καὶ οἱ κατιόντες αὐτοῦ νομιμοποιοῦνται.¹⁰

αἴτησιν τῇ ἀρμοδίᾳ ἀρχῇ ἢ κατὰ ἢ μετὰ τὴν δικαστικὴν ἢ συμβολαιογραφικὴν σύνταξιν τῆς αἰτήσεως ἐνεπιστεύθη τὴν ἐγχείρισιν τῷ δικαστηρίῳ ἢ τῷ συμβολαιογράφῳ.

7) Ὁμοίως ΓρΑΚ § 1734.—Σήμερον ἐν Πρωσσίᾳ ὁ Βασιλεὺς ἔχει ἀναθέσθαι τὸ ἔργον τοῦτο τῷ ὑπουργῷ τῆς Δικαιοσύνης, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ εὐγενοῦς.

8) Μνημονεύομεν δύο ἀμφισβητήσεις. α) Πολλοὶ συγγραφεῖς ἀναγράφουσι τὸ λεγόμενον πλάσμα ἀναδρομικὸν (fictio retroactiva) συνάγοντες ὅτι ἡ νομιμοποίησις εἶνε δυνατὴ μόνον ὅταν οἱ γονεῖς κατὰ τὸν χρόνον τῆς συλλήψεως ἠδύναντο νὰ ᾤσι σύζυγοι. Τοῦτο εἶνε αὐθαίρετον. Οὐχ ἥττον ἐπηρεάσεν ἡ δόξα αὕτη τὸ Πρωσσικὸν ὑπουργεῖον, ὅπερ πλὴν τῶν ἄλλων ἀπηγόρευσε τὴν νομιμοποίησιν τῶν ἐξ αἰμομιξίας γεννηθέντων καὶ τῶν τέκνων καθολικοῦ ἱερέως β) Ἐὰν ἐπιτρέπηται ἡ νομιμοποίησις τοῦ μοιχογενοῦς εἶνε ἐκ τῶν περιτύστων ἀμφισβητουμένων ζητημάτων τοῦ κοινοδικαίου. Ὑπὲρ ὁ Vangerow, τὸ Γερμ. Ἀκουστικὸν XXX, σελ. 145. Ἐν τῇ παλαιᾷ Γερμ. Αὐτοκρατορίᾳ φαίνεται ὅτι ἡ νομιμοποίησις ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τοὺς incestuosi καὶ adulterini. Τούναντιον κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1732 ἡ νομιμοποίησις δὲν ἐπιτρέπεται, ὅταν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συλλήψεως τοῦ τέκνου ὁ γάμος μεταξὺ τῶν γονέων ἐκωλύετο ἕνεκα συγγενείας ἢ κηδεστίας.

9) Καὶ τοῦτο ἀμφισβητεῖται. Τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον ἀπῆτει τὴν συναίνεσιν τοῦ τέκνου πρὸς ὑπαγωγὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς, Νεαρὰ 89 κεφ. 11.—Ὁ ΓρΑΚ διὰ τὴν νομιμοποίησιν δι' ἐπιγινόμενου γάμου δὲν ἀπαιτεῖ συναίνεσιν τοῦ τέκνου, ἀπαιτεῖ ὅμως διὰ τὴν κήρυξιν τῆς νομιμοποιήσεως.

10) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ μόνος ὁ δι' ἐπιγινόμενου γάμου νομιμοποιούμενος λαμβάνει τὰ πλήρη δικαιώματα τοῦ νομίμου τέκνου, τούναντιον τὰ ἀποτελέσματα τῆς κηρύξεως τῆς νομιμοποιήσεως ἐκτείνονται πλὴν τοῦ τέκνου καὶ εἰς τοὺς κατιόντας αὐτοῦ. Δὲν ἐκτείνονται ὅμως ἐπὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν γυναικὰ τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ἐπὶ τὸν σύζυγον τοῦ τέκνου. Ἀρ' ἐτέρου διαμένουσιν ἄθικτα τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς σχέσεως

§ 30. Ἡ υἱοθεσία.¹

Ἡ παλαιὰ ῥωμαϊκὴ υἱοθεσία ἦτο θεσμός θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς σημασίας. Εἶχε δὲ τὸν σκοπὸν τῆς διατηρήσεως τῶν γενεῶν. Ὅθεν ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ ὑπείσχευσι τοῦ θετοῦ τέκνου εἰς τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν καὶ εἰς τὴν ἐξ ἀρρενογονίας οἰκογένειαν τοῦ υἱοθετοῦντος.²

Ἡ σημερινὴ υἱοθεσία ἔχει καθαρῶς ἀστικὸν καὶ οἰκογενειακὸν χαρακτήρα.

Ἀποτελεῖ σύστασιν σχέσεως τέκνου διὰ δικαιοπραξίας. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἤρξατο ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ΡΔ.

1. Ἀπὸ παλαιοῦ ἡ υἱοθεσία ἐν Ρώμῃ ἦτο δύο εἰδῶν.³

α) Υἱοθεσία ἐν στενωπῷ ἐννοία εἶνε ἀποδοχὴ ὑπεξουσίου ὡς τέκνου. Ἐκτελεῖται δὲ διὰ προσωπικῶν δηλώσεων τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ θετοῦ πατρὸς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τέκνου μὴ ἀντιλέγοντος.^{4,5}

β) Εἰσποίησις εἶνε ἡ ἀποδοχὴ ὡς τέκνου τοῦ τέως αὐτεξουσίου προσώπου. Ἀρχικῶς ἀπηρτεῖτο rogatio παρὰ τῷ λαῷ καὶ ψήφισμα τοῦ δήμου.⁶ ὅθεν τὸ ὄνομα. Μεταγενεστέρῳ, τὴν θέσιν αὐτοῦ κατέλα-

συγγενείας μεταξὺ τοῦ τέκνου τοῦ κηρυχθέντος ὡς νομίμου καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ὁ Νόμος δὲν διαγράφει ἄλλο τι (1737).

1) Τίτλος Εἰσηγ. 1.11—Τίτλος Πανδ. 1.7. Τίτλος Κωδ. 8.47.

2) Ν. 23 Πανδ. 1.7.

3) Ὁ ΓρΑΚ § 1741 γινώσκει ἓνα μόνον τρόπον υἱοθεσίας.

4) Ἐπὶ τῶν κλασικῶν χρόνων ἡ υἱοθεσία ἐτελεῖτο διὰ τῆς in jure cessio ἐνώπιον τοῦ Πραιτωρὸς, πρὸς ἣν προσετίθεντο τρεῖς mancipationes, ἵνα ὁ υἱὸς ἀποξενωθῇ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς κατὰ τὰς λέξεις τοῦ Δωδεκαβέλτου Γαίου Εἰσηγ. I § 104. Πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ τοσοῦτον τεχνικὸς οὗτος τρόπος ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν δημοκρατικῶν χρόνων καὶ ὅτι ἀρχικῶς αἱ υἱοθεσίαι ἦσαν δυναταὶ εἴτε περὶ ὑπεξουσίου εἴτε περὶ αὐτεξουσίου ἐπρόκειτο, μόνον διὰ ψήφισματος τοῦ λαοῦ.—Ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν μορφήν τῆς υἱοθεσίας ἐν στενῇ ἐννοίᾳ διερρῦθυσεν ἐκ νέου ἀποτεμῶν τὰς παλαιὰς μακρολογίας. Ν. 11 Κωδ. 8.47. [Ἡ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐν συνελεύσει τῶν πολιτῶν υἱοθεσία ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ παλαιῷ Κρητικῷ δικαίῳ].

5) Κατὰ τὴν ΓρΑΚ § 1741 πρὸς υἱοθεσίαν ἀπαιτεῖται σύμβασις μεταξὺ τοῦ υἱοθετοῦντος καὶ τοῦ τέκνου. Ἡ σύμβασις χρῆζει τῆς ἐπικυρώσεως ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου.—Ἡ ἐπικύρωσις δὲν γίνεται μόνον ὅταν ἐλλείπῃ μία τῶν νομίμων προϋποθέσεων τῆς υἱοθεσίας. Ἐὰν ἡ ἐπικύρωσις ὀριστικῶς δὲν δοθῇ, ἡ σύμβασις ἀπέλλυσι τὴν δύναμιν αὐτῆς.

6) Γαίου Εἰσηγ. I § 99—Γελλίου Noctes atticae V § 19.

θεν αὐτοκρατορικῇ ἀντιγραφῇ.⁷ Αὕτη ἀπαιτεῖ αἵτησιν τοῦ θετοῦ πατρὸς καὶ συναίνεσιν τοῦ θετοῦ τέκνου, ὅταν δὲ εἶνε ἀνήλικον, συναίνεσιν τῆς ἐπιτροπείας. Προηγουμένη ἔρευνα τῆς νομιμότητος καὶ τοῦ προσήκοντος τῆς εἰσποιήσεως πρέπει νὰ λάβῃ χώραν. Πλὴν τῶν ἄλλων ὁ εἰσποιῶν πρέπει νὰ εἶνε 60 ἐτῶν.⁸ Ὁ εἰσποιῶν ἄνηθον πρέπει νὰ περιποιήσῃ αὐτῷ τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας αὐτοῦ αἰτία θανάτου. (quarta divi Pii).^{9,10}

2. Δι' ἀμφοτέρω τὰ εἶδη τῆς υἰοθεσίας πρέπει νὰ ἐξάρωμεν :

α) Ὁ υἰοθετῶν ἔπρεπεν ἐν Ρώμῃ νὰ εἶνε ἀνὴρ· οὐχ ἦττον γυναῖκες ἠδύναντο νὰ υἰοθετήσωσι πρὸς ἀντικατάστασιν ἀπολεσθέντων τέκνων.¹¹

Ἐν τῷ κοινοδικαίῳ αἱ γυναῖκες εἰσὶν ἱκαναὶ πρὸς υἰοθεσίαν. Ἰδίως ἐπιτρέπεται ἵνα ἀνὴρ καὶ γυνὴ υἰοθετήσωσιν ὁμοῦ.¹²

6) Ὁ υἰοθετῶν πρέπει νὰ εἶνε 18 ἔτη πρεσβύτερος τοῦ υἰοθέτου, διότι ἀνέγραψαν τὸν κανόνα, ὅτι ἡ υἰοθεσία πρέπει νὰ εἶνε ἀπεικόνισμα τῆς φύσεως.^{13,14}

7) N. 6 Kωδ. 8.47.

8) N. 15 § 2 Πανδ. 1.7.

9) Κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον ἡ εἰσποίησις ἀνήθων προσώπων δὲν ἐπενέμετο. Τοῦτο ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ἀντωνίνου Πίου, Γαίου Εἰσηγ. I § 102. Οὐχ ἦττον ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἀσφάλεια διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς περιουσίας τοῦ τέκνου καὶ δὴ πρὸς ἐκείνους, οἷς ἤθελε περιέλθῃ ἡ περιουσία αὐτῇ, ἐὰν ἡ εἰσποίησις δὲν ἤθελε λάβῃ χώραν N. 13 Πανδ. 1.7. Πρὸς ταῦτα προσετέθη ἡ ὑποχρέωσις τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ τετάρτου τῆς περιουσίας τοῦ υἰοθετοῦντος. N. 2 Kωδ. 8.47.

10) Εἰς τινὰς πολιτείας γερμανικάς, ἐν αἷς ἰσχύει τὸ κοινοδίκαιον πᾶσα υἰοθεσία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βασιλέως, εἰς ἄλλας ἡ εἰσποίησις τελεῖται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Μόνον εἰς τινὰς διετηρήθη ἡ ρωμαϊκὴ διάκρισις ὡς πρὸς τὸν τύπον τῆς υἰοθεσίας καὶ τῆς εἰσποιήσεως.

11) § 10 Εἰσηγ. 1.11—N. 11—N. 5 Kωδ. 8.47.

12) Σύμφωνος ΓρΑΚ.

13) § 14 Εἰσηγ. 1.11. Ὁ ὅρος οὗτος δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ παλαιότερῳ δικαίῳ. Ἀλλ' ὅταν ὁ Κλόδιος, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν δημαρχίαν, κατώρθωσε νὰ υἰοθετηθῇ ὑπὸ Πληθείου, συνάμα δὲ προσπαθῶν νὰ γελωτοποιήσῃ τὴν υἰοθεσίαν ἔλαβεν ὡς θετὸν πατέρα πρόσωπον νεώτερον αὐτοῦ. Cicero pro domo 18.14. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Γαίου ἦτο ἀμφισβητούμενον ζήτημα τὸ ἐπιτρέπτον τῆς υἰοθεσίας ὑπὸ νεωτέρων προσώπων. Γαίου Εἰσηγ. I § 106.

Ἡ υἰοθεσία μὴ νομίμου τέκνου ὑπὸ τοῦ μὴ νομίμου πατρὸς δὲν κωλύεται. Μάλιστα δὲ εἶνε καὶ συχνὴ περίπτωσις.¹⁵

3. Αἱρέσεις καὶ προθεσμίαι δὲν ἐπιτρέπονται ἐπὶ τῆς υἰοθεσίας. Καὶ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης ὁμοιάζει τῇ φύσει.¹⁶

4. Αἱ ἐνέργειαι τῆς υἰοθεσίας διαμορφοῦνται ἐν τῷ Ἰουστινιανέῳ δικαίῳ λίαν ποικίλως.

α) Ἡ εἰσποίησις ἐχρῆγαι τῷ εἰσποιοῦντι τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ θετοῦ τέκνου καὶ ἐπέφερε τὴν εἰσόδον τούτου εἰς τὴν ἐξ ἀρρενογονίας οἰκογένειαν τοῦ θετοῦ πατρὸς.

β) Τὸ αὐτὸ ἴσχυεν ἐπὶ τῆς λεγομένης πλήρους υἰοθεσίας, ὅταν ὁ φυσικὸς πατὴρ τὸ τέκνον αὐτοῦ διδῇ πρὸς υἰοθεσίαν εἰς φυσικὸν ἀνιόντα τοῦ τέκνου.

γ) Ὅπως ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δημιουργηθείσης ἀτελοῦς υἰοθεσίας, ὅταν ὁ φυσικὸς πατὴρ διδῇ τὸ τέκνον αὐτοῦ τινι πρὸς υἰοθεσίαν, ὅστις δὲν εἶνε ἀνὴρ αὐτοῦ. Ἡ υἰοθεσία αὕτη οὐδὲν ἄλλο ἐπετύγχανεν ἢ τὸ ἐξ ἀδιαθέτου δικαίωμα τοῦ τέκνου ἀπέναντι τοῦ θετοῦ πατρὸς.¹⁷

δ) Ἡ υἰοθεσία ὑπὸ γυναικὸς περιῆγε τὸν υἰοθετηθέντα εἰς τὴν

14) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1744 : Ὁ εἰσποίων πρέπει νὰ ἔχῃ συμπληρώσῃ τὸ 50 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ νὰ εἶνε τοῦλάχιστον 18 ἔτη πρεσβύτερος τοῦ υἰοθετοῦ. Ἄλλοι ὅροι εἶνε : Ὁ υἰοθετῶν δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ κατιόντας νομίμους, ὁ σύζυγος τοῦ υἰοθετοῦντος καὶ τοῦ υἰοθετουμένου πρέπει νὰ συναινέσωσιν, ἐπίσης μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ 21 ἔτους τοῦ υἰοθετουμένου πρέπει νὰ συναινέσωσιν οἱ γονεῖς αὐτοῦ.

15) Πολλοὶ διδάσκουσιν ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ εἰσποίησις παράνομων τέκνων τοῦ υἰοθετοῦντος. Ὁ Ν. 46 Πανδ. 1.7 ἀναγνωρίζει τὸ ἐπιτρεπτόν ἐν εἰδικῇ τινι περιπτώσει, τοῦναντίον ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος ἀπορρίπτει τὰς τοιαύτας υἰοθεσίας ἐν Ν. 7 § 3 Κωδ. 5.27 καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπεκύρωσε τοῦτο ἐν Νεαρχ. 74 κεφ. 3—Νεαρχ. 89 κεφ. 7. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ἀσφαλῶς δὲν ἔκειτο ἡ σκέψις ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ᾔθελε νὰ καταργήσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ υἰοθετεῖν τὰ παράνομα τέκνα, ἀλλὰ μᾶλλον προεκήρυξε τί ἐσκέπτετο νὰ πράξῃ διὰ τοιαύτας αἰτίηρας. Ὅθεν ἐν τῷ κοινοδικαίῳ ἐπιτρέπουσιν ἀνεκδοιάτως τὰς τοιαύτας υἰοθεσίας. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ οὐδὲν κωλύει τὴν υἰοθεσίαν παράνομων τέκνων.

16) Ν. 34 Πανδ. 1.7—ΓρΑΚ § 1742.

17) Τῇ διακρίσει μεταξὺ *adoptione plena* καὶ *minus plena* κατέργησεν ὁ Ἰουστινιανός ἐν Ν. 10 Κωδ. 8.47.

σχέσιν φυσικοῦ τέκνου πρὸς τὴν θετὴν μητέρα.¹⁸

Ἐν τῷ κοινοδικαίῳ αἱ διαφοραὶ σημαντικῶς ἐμειώθησαν, ἀλλὰ δὲν κατηργήθησαν παντελῶς.

Κατὰ τὴν γερμανικὴν ἀντίληψιν εἶνε κοινὸν εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς υἰοθεσίας ὅτι αὕτη παράγει προσωπικὴν σχέσιν τέκνου, μεταξύ τοῦ υἰοθετοῦντος καὶ τοῦ υἰοθετουμένου τέκνου καὶ τῶν κατιόντων αὐτοῦ. Δευτερευόντως, ἐπὶ τῆς εἰσποιήσεως καὶ τῆς πλήρους υἰοθεσίας προστίθεται ἡ πατρικὴ ἐξουσία, ἥς ἡ ἐξακολούθησις ὁμῶς δὲν εἶνε πλέον ὅρος τῆς διατηρήσεως τῆς σχέσεως τοῦ τέκνου.¹⁹

Ἡ υἰοθεσία σήμερον οὐδέποτε παράγει ἐξ ἀρρενογονίας συγγένειαν πρὸς τοὺς ἀρρενογενεῖς τοῦ θετοῦ πατρός.²⁰

§ 31. Περάτωσις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας.

Περὶ τῆς διαρκείας τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ὑφίστανται πρὸς τοὺς ἰνδογερμανικοὺς λαοὺς δύο θεμελιώδη συστήματα, ἅτινα δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὸ ρωμαϊκὸν καὶ τὸ γερμανικόν.

1. Ἐν Ρώμῃ ἡ οἰκογένεια παρέμενεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ *paterfamilias* μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.¹ Ἀναμφιβόλως ἔζη καὶ οἰκονο-

18) N. 5 Κωδ. 8.47.

19) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1757 τὸ τέκνον διὰ τῆς υἰοθεσίας λαμβάνει τὴν νομικὴν θέσιν νομίμου τέκνου. Οὐχ ἦτον δὲν παράγεται κληρονομικὸν δικαίωμα ὑπὲρ τοῦ υἰοθετοῦντος (§ 1760). Πρὸς τοῦτοις ἐν τῇ συμβάσει τῆς υἰοθεσίας δύνανται νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ ἐπικαρπία τοῦ υἰοθετοῦντος ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ τέκνου ὡς καὶ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ τέκνου ἀπέναντι τοῦ υἰοθετοῦντος. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς υἰοθεσίας ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τοὺς κατιόντας τοῦ τέκνου.

20) Ἄλλως Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXXI, σελ. 187. Πρὸς καὶ ΓρΑΚ § 1763: Τὰ ἀποτελέσματα τῆς υἰοθεσίας δὲν ἐκτείνονται εἰς τοὺς συγγ. αἰ τοῦ υἰοθετοῦντος. Ὁ σύζυγος τοῦ υἰοθετοῦντος δὲν καθίσταται ἐκ κηδεύοντος συγγενῆς τοῦ υἰοθετουμένου μήτε ὁ τοῦ θετοῦ τέκνου σύζυγος πρὸς τὸ υἰοθετοῦντα.

1) Ἐν Ρώμῃ οἱ ἔγγονοι, οἷαν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἔζη, καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, περιέπιπτον εἰς τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου πρὸς τὴν 1762. Τοῦτοι δὲν ἴσχυον ἐν τῷ κοινοδικαίῳ § 28 σημ. 3. Πρὸς τὸν θάνατον αὐτοῦ οὐκ ἦν ἡ *capitis deminutio*. — Τὸ ἀνατολὸν ἡ ἐξουσία τοῦ φυσικοῦ πατρὸς περὶ αὐτὸν καὶ διὰ τῆς *adoptio plena* τοῦ τέκνου αὐτοῦ § 8 Εἰσγ. 1762 — ΓρΑΚ 1763.

μικῶς ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ἐφ' ὅσον ὁ γενάρχης ἔζη. Ἐπετρέπετο ἡ χειραφεσία ἤτοι ἀπόλυσις ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῇ βουλήσει τοῦ ἐξουσιαστοῦ. Αὕτη ἐγένετο ³ εἴτε διὰ δηλώσεως τοῦ πατρὸς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου παρουσίᾳ τοῦ τέκνου μὴ ἀντιλέγοντος [ἡ καλουμένη *emancipatio Justinianeae*, Ἰουστινιάνειος χειραφεσία] ³ ἢ (ὅπερ σπουδαῖον ὅταν πατὴρ καὶ τέκνον κατῴκουν ἐν ἄλλῃ τόπῳ) δι' ἀντιγραφῆς τοῦ Βασιλέως τῇ αἰτήσει τοῦ πατρὸς συναينوῦντος τοῦ τέκνου [*emancipatio Anastasiana* | Ἀναστασιανὴ χειραφεσία]. ⁴ Ἡ χειραφεσία ἦτο χάρις τοῦ πατρὸς· οὗτος ἐλάμβανε πρὸς ἀποζημιώσιν [*praemium emancipationis* = βραβεῖον χειραφεσίας] τὸ ἥμισυ τῆς ἐπικαρπίας ἐπὶ τοῦ *adventicium* τοῦ τέκνου αὐτοῦ. Χειραφεσία κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν τρόπον δὲν εἶε ἀπαράδεκτος ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ λίαν σπανία. ⁵

2. Κατὰ τὴν γερμανικὴν ἀντίληψιν ἡ ἐξουσία τοῦ πατρὸς παύει, ὅταν τὸ τέκνον καταστῇ ἱκανὸν ἵνα προΐσταται ἑαυτοῦ.

Τοῦτο ἐν τῷ κοινοδικαίῳ δὲν ἰσχύει ὡς συνέπεια μόνης τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ τέκνου. ⁶ Ἡ περάτωσις χωρεῖ (*emancipatio Germanica* ἢ *Saxonica*).

α) Ἐπὶ τῶν υἱῶν διὰ τῆς συστάσεως ἰδίας οἰκονομικῆς διαχειρίσεως [*separata oeconomia*]. Ἀποτελεῖ δὲ τοιαύτην ἡ ἄσκησις αὐτοτελοῦς βιοτεχνίας, ἡ ἀνάληψις δημοσίου ἀξιώματος καὶ ἡ ἀνάληψις ἐνασχολήσεως ἐν τῇ βιοτεχνίᾳ ἄλλου, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἐπάγγελμα τὸ βιοποριστικὸν τοῦ ὑπεξουσίου. Τοὺς ἐνηλικίους δὲν δύναται ὁ πατὴρ νὰ παρακωλύσῃ ἀπὸ τὸν χωρισμὸν.

β) Ἐπὶ τῶν θυγατέρων ἡ ἐξουσία περατοῦται διὰ τῆς νυμφεύσεως

Διὰ τῆς υἱοθεσίας οἱ φυσικοὶ γονεῖς ἀπολλύουσι τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ τέκνου.

2) Περὶ τοῦ τύπου τῆς χειραφεσίας πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρβ. Γαίου Εἰσηγ. I, § 132.

3) N. 6 Kωδ. 8. 48.

4) N. 5 Kωδ. 8. 48.

5) Περὶ τῆς παλαιᾶς ἐλληνικῆς χειραφεσίας [ἀποκλήρυξις] καὶ τῆς ἰσχύος αὐτῆς ἐν τῇ πράξει τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν πρβ. *Mitteis Reichsrecht* σελ. 212.

6) Ἄλλως κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1626. Ἐνταῦθα ἡ πατρικὴ ἐξουσία περατοῦται διὰ τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ τέκνου.

αὐτῶν. Συμφώνως πρὸς τὰς σημερινὰς κοινωνικὰς σχέσεις πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ τὴν περὶ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς, ὡς ἀκίς αὐτῇ ἐνάσκει αὐτοτελὴ βιοτεχνίαν.

Peri præmium emancipationis οὐδεὶς λόγος σήμερον.

Ἐπὶ τινῶν θεμάτων περὶ οὗται ἡ ἐξουσία καὶ λόγῳ ποινῆς τοῦ πατρὸς ἕνεκα βρῆων παραπτωμάτων τούτου.⁷ Ἡ ἐξουσία ἡρεμεί, ὅταν ὁ πατὴρ καθίσταται ἀνίκανος πρὸς ἐνάσκησιν αὐτῆς.^{8.9}

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΤΣΙΑΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΥΠΕΞΟΥΣΙΩΝ

§ 32. Ἱστορία τοῦ δικαίου τοῦ ἐξουσιαστοῦ.

Κατὰ τὸ παλαιὸν ΡΔ πᾶν ὅ,τι ἀπέκτων οἱ ὑπεξούσιοι καθίστατο ἴδιον τοῦ οἰκογενειάρχου.¹

7) Λόγῳ ποινῆς ἀποσθένονται ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἕνεκα ἐκθέσεως τοῦ τέκνου Ν. 2 Κωδ. 8.51, ἕνεκα ἐκφυγίσσεως τῶν θυγατέρων Ν. 6 Κωδ. 11.41 καὶ ἕνεκα συνάψεως γάμου αἰμομικτικοῦ Νεσρά 12 κεφ. 2. Ὅτι ἡ τελευταία περίπτωσις κατηγορήθη ὑπὸ τῆς Γερμ. αὐτοκρατορικῆς Νομοθεσίας ἰσχυρίζονται ἄνευ ἐπαρκοῦς λόγου ὁ Windscheid § 525 σημ. 18 καὶ ὁ Mandry. Ἀνεξερτήτως τῶν περιπτώσεων τούτων δύναται τὸ δικαστήριον τῆς ἐπιτροπείας ἕνεκα κακομεταχειρίσεως τοῦ τέκνου νὰ ἀποφασίσῃ τὴν περὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Διότι ὁ ἐλιγμός τοῦ ΡΔ ὅτι ὁ πατὴρ ἐξαναγκάζεται πρὸς χειραφεσίαν (Ν 5 Πανδ. 37.12) εἶνε ξένος τῇ σημερινῇ διαδικασίᾳ. Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1680: Ὁ πατὴρ ἀπόλλυσι τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ὅταν καταδικασθῇ εἰς εἰρκτὴν ἢ εἰς φυλάκισιν τοῦλάχιστον ἐξάμηνον ἕνεκα ἀδικήματος. Ἡ ἀπώλεια τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ἐπέρχεται ἅμα τῇ τελεσίδικῃ τῆς ἀποφάσεως—§ 1697: Ἡ μήτηρ ἀπόλλυσι τὴν γονικὴν ἐξουσίαν, συνάπτουσα νέον γάμον.

8) Ἀξιώματά τινα ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ Ρώμῃ ἀπήλλακσεν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Μεταξὺ τούτων ἅπαντ' ἀκόμη μόνον τὸ τοῦ ἐπισκόπου. Ἄλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἐν Γερμανίᾳ εἶνε ἐξ ἄλλου λόγου αὐτεξούσιος, διότι ἔχει ἰδιαιτέραν διαχείρισιν [ἐν Ἑλλάδι διότι εἶνε ἐνήλικος, αἱ δὲ ἐνήλικοι εἶνε αὐτεξούσιοι].

9) Ἡ ἡρεμία τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ἐπὶ παραφροσύνης τοῦ πατρὸς ἀναγνωρίζεται ἐν τῷ κοινοδικίῳ· οἱ Ρωμαῖοι οἵτινες μονοερεῶς ἐτόνιζον τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς, δὲν ἐγίνωσκον τοιαύτην ἡρεμίαν. Ν. 8 Πανδ. 1.6.

1) Γοῦτου Εἰσηγ. II, § 87. Igitur, quod liberi nostri, quos in potestate habemus, item quod servi nostri mancipio accipiunt vel ex traditione nanci-

Φυσικά τὰ ὑπεξούσια τέκνα τὰ συζῶντα μετὰ τοῦ πατρός, ζῶντος μὲν αὐτοῦ εἶχον τὴν συναπόλαυσιν τῆς πατρικῆς περιουσίας, ἀποθανόντος δὲ καθίσταντο αὐτοδικαίως οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, ὅταν δὲν ἀπεκληροῦντο ἐγκύρως. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἰσχυρίζοντο ὁμοκυριότητα [Gesammteigenthum] τῶν ἐλευθέρων μελῶν τῆς οἰκογενείας ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας, εἷς ὑφίστατο ἐν τῷ ἑλληνικῷ καὶ γερμανικῷ δικαίῳ. Ἄλλ' οὕτω παραγνωρίζεται ἡ ἰδιορρυθμία τοῦ ΡΔ. Ὁ οἰκογενειάρχης ἦτο ὁ μόνος κύριος τῆς περιουσίας τῆς οἰκογενείας, τα δὲ τέκνα οὐδὲν δικαίωμα εἶχον ἐπ' αὐτῆς.

Ἡ τραχεῖα ἐνότης τῆς περιουσίας ἐμαλάσσετο διὰ τοῦ ὅτι τὰ ὑπεξούσια τέκνα καὶ οἱ δοῦλοι οὐχὶ σπανίως ἐλάμβανον ἰδιαίτεράν περιουσίαν (peculium,² χρημάτων) διὰ παραχωρήσεως τοῦ οἰκογενειάρχου. Καὶ ἡ περιουσία αὕτη νομικῶς ἀνήκεν ἀποκλειστικῶς τῷ οἰκογενειάρχῃ· ἠδύνατο δὲ ἐν παντὶ χρόνῳ νὰ εἰσπράξῃ αὐτό, ἀπετέλει δὲ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ στοιχείον τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. Ἀλλὰ πράγματι ὑπέκειτο τῷ ὑπεξουσίῳ.³

Ἡ σπουδαιοτάτη συνέπεια τῆς παραχωρήσεως χρηματίου ἦτο, ὅτι ὁ πατήρ ἐνήγετο διὰ τῆς actio de peculio μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ χρηματίου ἐκ τῶν ἐκ συμβάσεως χρεῶν τοῦ ὑπεξουσίου.⁴ Ἡ εὐθύνη αὕτη δὲν ἀρῶρα μόνον χρέη ἄτινα ὁ ὑπεξούσιος συνεπεῖα πληρεξουσιότητος τοῦ ἐξουσιαστοῦ εἶχε συνάψῃ, ἀλλὰ καὶ τὰ γενόμενα ἄνευ τῆς βου-

scuntur, sive quid stipulentur vel ex aliquolibet causa adquisant, id nobis acquiritur: ipse enim, qui in potestate nostra est, nihil suum habere potest. [Ὅθεν ὅ,τι οἱ ἡμέτεροι παῖδες, οὓς ἔχομεν ὑπεξουσίους, ὡσαύτως ὅ,τι οἱ ἡμέτεροι δοῦλοι λαμβάνουσιν ὡς mancipium ἢ ἐπιτυγχάνουσιν ἐκ παραδόσεως εἴτε κτὶ ἐπερωτῶσιν ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας ἀποκτῶσι, τοῦτο ἀποκτᾶται ἡμῖν· διότι αὐτὸς ὁ β. ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐξουσίᾳ οὐδὲν ἴδιον δύναται νὰ ἔχῃ].

2) Τὸ peculium καλεῖται παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ τῇ Γλώσσῃ ὡς καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις profecticium, ἥτοι ἐκ τοῦ πατρός ἐκπορευόμενον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα ἀποκτήματα τοῦ τέκνου, τὸ adventicium, ὅπερ ὅμως ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶνε πλέον peculium.

3) Τὸ peculium ὀρίζουσιν οἱ Ρωμαῖοι veluti patrimonium filiorum filiarumque, item servorum [ὡσεὶ περιουσίαν τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων, ὡσαύτως τῶν δούλων] § 10 Εἰσηγ. 4.6—N. 47 § 6 Πανδ. 15.1. Εἶνε περιουσία ἥτις πράγματι ἀνήκει τῷ ὑπεξουσίῳ, νομικῶς δὲ τῷ ἐξουσιαστῇ. Παράγεται δὲ διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ ἐξουσιαστοῦ.

4) Περὶ τῶν ἀγωγῶν ἐκ τοῦ χρηματίου βρ. ἀνωτέρω III, σελ. 39.

λήσεως τοῦ πατρὸς καὶ μάλιστα ἐναντίον τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτοῦ.⁵

Ἐνοχαι μεταξὺ τῶν προσώπων τῶν συνδεομένων διὰ ἐξουσίας ἦσαν μὴ ἀγώγιμοι ἤτοι ἀπλῶς φυσικαί.⁶

Ἡ παλαιὰ διοργάνωσις τῆς οἰκίας διετηρήθη καθαρὰ μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἐκτοτε ὑπέστη μεταρρυθμίσεις.

1. Περιουσιακὰ τινὰ ἀντικείμενα ἀποκτᾷ ὁ ὑπεξούσιος κατὰ κυριότητα καὶ κατ' ἰδίαν διαχείρισιν [ἐλευθέρα περιουσία τοῦ τέκνου]. Ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ *peculium castrense* ἤτοι ἀπόκτησις τοῦ ὑπεξουσίου συνεπεία τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, πρὸς τούτοις τὸ *peculium quasi castrense* ἰδίας ἢ ἀπόκτησις τοῦ ὑπεξουσίου ὡς δημοσίου ὑπαλλήλου, δικηγόρου, κληρικοῦ, τελευταῖον τὰ ἀνώμαλα ἀπροσπόριστα ἤτοι ἢ ἀπόκτησις τοῦ τέκνου ἥτις δυνάμει ἰδιαιτέρας διατάξεως εἶνε ἐλευθέρα τῆς ἐπικαρπίας καὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ πατρὸς.

2. Ἐξαιρουμένου τούτου, πᾶσα ἀπόκτησις τοῦ τέκνου μὴ προερχομένη ἐκ τοῦ πατρὸς καθίστατο μὲν ἰδία τοῦ τέκνου, ἀλλ' ὑπήγετο ὑπὸ τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ πατρὸς [ὅμαλὸν ἀπροσπόριστον χρημάτων].

3. Ἐν Γερμανίᾳ ἐπῆλθον καὶ ἄλλαι μεταβολαὶ δοῦσαι νέαν μορφήν εἰς τὸ περιουσιακὸν οἰκογενειακὸν δίκαιον.

5) N. 17 § 4 Πανδ. 14.3.

6) § 6 Εἰσηγ. 3.19—N. 2 Πανδ. 18.1—N. 7 Πανδ. 44.7. Συνήθως τὴν ἀπαγόρευσιν ἀγώγιμων ἐνοχῶν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἀνάγουσιν εἰς τὴν λεγομένην οἰκιακὴν ἐνότητα τὴν ὀφισταμένην μεταξὺ ὑπεξουσίου πατρὸς καὶ ὑπεξουσίου τέκνου. Πράγματι ἀπηγήσεις τῆς σκέψεως ταύτης εὗρηται ἐν ταῖς Πηγαῖς. Οὕτω λέγει ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν N. 11 § 1 Κωδ. 6.26 *cum et natura pater et filius eadem persona paene intelliguntur*. [Ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν φύσιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐννοοῦνται σχεδὸν ὡς τὸ αὐτὸ πρόσωπον] καὶ § 4 Εἰσηγ. 3.19 *quia vox tua tamquam filii sit, sicuti filii vox tamquam tua intellegitur in his rebus quae tibi adquiri possunt* [ἰδίᾳ ἢ σὴ φωνὴ εἶνε οἶονε τοῦ υἱοῦ, ὅπως τοῦ υἱοῦ ἡ φωνὴ ἐννοεῖται ὡς ἡ σὴ ἐν τούτοις τοῖς πράγμασι, ἅτινα δύνανται νὰ σοὶ ἀποκτηθῶσι]. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ κατὰ λέξιν. Ἐννοεῖ δὲ ὅτι ὁ οἶκος ἐξωτερικῶς ἀποτελεῖ ἐνότητα οὕτως ὥστε αἱ ἐριδὲς μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας πρέπει νὰ κρίνονται ἐντὸς τοῦ οἴκου καὶ δὲν δύνανται νὰ φέρωνται ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Οἱ νεώτεροι ὡς τὰ πολλὰ καταπολεμοῦσι τὴν ἐννοίαν τῆς προσωπικῆς ἐνότητος. Πρβ. Aindts § 435.

α) Χρημάτιον ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐννοίᾳ εἶναι τι ἄγ.ωστον τῷ γερμ. κοινοδικαίῳ.

Φυσικῶς καὶ κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ὁ οἰκογενειάρχης δύναται νὰ μεταβιβάσῃ τῷ τέκνῳ αὐτοῦ μέρη τινὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ πρὸς διαχείρισιν καὶ κάρπωσιν. Λ. χ. πατὴρ μεταβιβάζει τῷ υἱῷ αὐτοῦ τὴν διαχείρισιν τῶν κτημάτων του. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεῖ εἰμὴ ἐντολὴν καὶ πληρεξουσιότητα. Ὅθεν ὁ οἰκογενειάρχης προσωπικῶς εὐθύνεται ἐκ τῶν δικαιοπραξιῶν, αἷς ὁ ὑπεξούσιος· ἐκεῖνος ἐπεχέρῃσεν διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς διοικήσεως τῶν κτημάτων, καὶ οὐδαμῶς μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος τοῦ δοθέντος τῷ ὑπεξουσίῳ, καθὼς περ συνέβαινεν ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ χρηματίου. Τούναντιον διὰ χρέη εὐθύνεται μόνον, ἐφ' ὅσον ταῦτα ὑπάγονται ὑπὸ τὸν κύκλον τῆς πληρεξουσιότητος τοῦ ὑπεξουσίου, λ. χ. οὐχὶ ἐνεκα τυχόν χρηματιστικῶν παιγνίων τοῦ ὑπεξουσίου, ἐνῷ διὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ χρηματίου ἐνήγετο καὶ διὰ τοιαῦτα χρεῖ.⁷

β) Ὁ κανὼν, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὰ δικαιοπραγεῖν ἀγώγιμοι μεταξὺ προσώπων εὐρυσκομένων ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν, εἶνε ἀλλότριος τῷ Γερμ. κοινοδικαίῳ. Ὅθεν ὁ ἐνήλικος ὑπεξούσιος δύναται αὐτοτελῶς, ὁ δὲ ἀνήλικος τῇ συναινέσει ἐπιτρόπου, νὰ τινάσῃ ἀγώγιμους δικαιοπραξίας πρὸς τὸν ἐξουσιαστήν.^{8.9}

7) Ὅτι τὸ *peculium* ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐννοίᾳ δὲν ἔχει πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἐν Γερμανίᾳ, ἰσχυρίζεται ὁ Σαβινὺ καὶ ὁ Brinz. Οὐχ ἦττον καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰ μᾶλλον ἀμφισβητούμενα. Ἀλλ' ἐφαρμογὴν τῆς *actio de peculio* ἢ τῆς *actio tributaria* δὲν ἡδυνήθησαν οἱ ἀντιδοξοῦντες νὰ ἀποδείξωσιν.

8) Γενικῶς ἀναγνωρίζεται ἡ ἰσχὺς τοιούτων συμβάσεων, αἵτινες ἄγουσιν εἰς περάτωσιν τῆς ἐξουσίας, ἰδίως δὲ αἱ περὶ παραχωρήσεως κτημάτων τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν ὑπεξούσιον. Ἀλλ' ἡ Πράξις τῶν πλείστων δικαστηρίων βεβαιεῖ περαιτέρω καὶ ἀρνεῖται ἐν γένει τὴν ἐνότητα τῶν προσώπων. Οὕτως ἰδίως Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XVI, σελ. 113. Ὡς ἐν τῷ κειμένῳ ὁ ΓρΑΚ.

9) Καὶ δωρεαὶ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸ τέκνον εἰσὶν ἔγκυροι ἐν τῷ κοινοδικαίῳ, διότι ἐξέλιπεν ἡ ἀρχή, ἐξ ἧς εἶπετο τὸ ἀνίσχυρον αὐτῶν ἐν τῷ ΡΔ. Ἐπίσης ΓρΑΚ. Αἱ δωρεαὶ αὗται ἀναλόγως τῆς προθέσεως τοῦ πατρὸς εἶνε ἐλεύθερον ἢ μὴ ἐλεύθερον χρήματιον.

§ 33. Ἡ διάπλασις τῆς μὴ ἐλευθέρου περιουσίας
τοῦ ὑπεξουσίου.¹

Κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον ἀνήκει τὸ ὑπεξουσίῳ πᾶν ὅ,τι οὗτος δὲν ἀποκτᾷ ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας· ἀλλ' ὁ ἐξουσιαστής ἔχει κατὰ κανόνα τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τοῦ ὑπεξουσίου.²

Ὅθεν δύναται αὕτη προσηκόντως νὰ ὀνομασθῇ «μὴ ἐλευθέρου περιουσία τοῦ ὑπεξουσίου». Συνήθως ὅμως ὀνομάζεται «ὀμαλὸν ἀπροσπόριστον χρημάτιον» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *peculium profecticiū* [προσπόρισμα] ὅπερ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς μετατίθεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὑπεξουσίου.³

Ἀκόμη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν χρόνων τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων τὰ ἀπροσπόριστα χρημάτια τοῦ τέκνου ἀνήκον τῷ ἐξουσιαστῇ. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος ἐξησφάλισε τοῖς τέκνοις τὴν μητρικὴν περιουσίαν διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς.⁴ Ἀλλὰ ἀποκτῆματα τῶν τέκνων ἐξωμοιώθησαν ταύτῃ κατόπιν.⁵ Κατὰ μικρὸν ἀνεπτύχθη ἐντεῦθεν ἡ ἰδέα ὅτι τὸ τέκνον εἶνε κύριος τοῦ ἀπροσπορίστου χρηματίου, τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ πατρὸς περιορίζεται εἰς ἐπικαρπίαν καὶ διαχείρισιν.⁶ Πάντοτε ὅμως ἡ παλαιὰ ἀντίληψις ἀνεφάνετο ἐνεργὸς εἰς τοὺς

1) Τίτλος Κωδ. 6.60. Τίτλος Κωδ. 6.61.

2) § 1 Εἰσηγ. 2.9—N. 6 § 1 Κωδ. 6.61.

3) Ἐν χρήσει εἶνε καὶ τὸ ὄνομα *peculium adventiciū* [ἀπροσπόριστον χρημάτιον]. Βεβηχίως ἀνεπτύχθη. Τὸ *peculium* ἦτα ἐν τῇ κυριότητι τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐν τῇ ἀπολαύσει τοῦ τέκνου, ἐνῷ ἡ μὴ ἐλευθέρου περιουσία τοῦ τέκνου εἶνε ἐν τῇ κυριότητι τοῦ τέκνου, ἀλλ' ἐν τῇ ἀπολαύσει καὶ τῇ διαχείρισι τοῦ πατρὸς.

4) N. 1 Κωδ. 6.60—N. 1 Κωδ. Θεοδοσιανοῦ 8.18 τοῦ ἔτους 319. Ὁ Κωνσταντῖνος ἠκολούθησεν ἐντυχθὰ τὰς ἀρχαίας ἐλληνικὰς νομικὰς ἰδέας, αἵτινες καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ΡΔ δὲν εἶχον ἀπονεκρωθῇ.

5) Διὰ τοῦ N. 2 Κωδ. 6.60 ἐξωμοιώθη καὶ τὸ ἀποκτώμενον ἐκ μέρους τῆς μητρὸς, ὕστερον δὲ καὶ τὸ ἀποκτώμενον ὑπὸ τοῦ συζύγου τοῦ ὑπεξουσίου N. 1 Κωδ. 6.61.

6) Ὅτι ὁ πατὴρ τοῦλάχιστον μέχρι Θεοδοσίου τοῦ II ἔμεινε κύριος τῆς περιουσίας τοῦ τέκνου, ἀπετέλει δὲ αὕτη *praecipuum* ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς διὰ τὸ τέκνον καὶ δι' ἀπαγορεύσεως ἐκποίησεως ἡσφαλίζετο κατὰ τῆς ἀπαλλοτριώσεως ὑπὸ τοῦ πατρὸς, πρὸς Brinz, Kohler.

ἐπομένους κανόνας.⁷

α) Ὁ πατὴρ δικαιούται νὰ λάβῃ αὐτὸς πρᾶγμα προσφερόμενον τῷ τέκνῳ (λ.χ. κληρονομίας καὶ κληροδοσίας), ὅπερ τοῦτο ἀποποιεῖται.⁸

β) Ἡ πατρικὴ ἐπικαρπία καὶ ἡ διαχείρισις ἀπεσβέννυτο ἐν Ρώμῃ οὐχὶ ἀπλῶς ἅμα τῇ ἀποσβέσει τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Ἐξηκολούθει δὲ ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ τέκνου, ἐὰν ὁ πατὴρ δὲν συμμετεῖχε τῆς κληρονομίας.

Τοῦναντίον ἐν τῷ κοινοδικαίῳ ἡ ἐπικαρπία τοῦ πατρὸς παύει ἀπεριόριστως ληξάσης τῆς πατρικῆς ἐξουσίας.⁹

§ 34. Ἡ μὴ ἐλευθέρα περιουσία τοῦ ὑπεξουσίου ἐν τοῖς καθέκαστα.

Ὁ πατὴρ ἔχει ἐπὶ τῆς μὴ ἐλευθέρως περιουσίας τοῦ τέκνου ἐπικαρπίαν¹⁻² καὶ διαχείρισιν.³ Ἀλλὰ αἱ ἐξουσίαι αὗται οὐσιωδῶς διαφέρουσι τῶν συνήθων ἐννοιῶν τῆς ἐπικαρπίας καὶ τῆς διαχείρισεως.

1. Ἡ ἐπικαρπία τοῦ πατρὸς ἀφορᾷ τὴν ὅλην περιουσίαν. Κατὰ τὸ εἶδος δὲ τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας εἶνε ἀληθὲς ἢ ἰδίως ἐπὶ καταναλωτῶν πραγμάτων καταχρηστική. Οἱ πτωταὶ τοῦ ὑπεξουσίου δύνανται ἀνεξαρτήτως τῆς πατρικῆς ἐπικαρπίας νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῶν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ὑπεξουσίου.

2. Ἡ διαχείρισις τοῦ πατρὸς εἶνε ἐλευθέρα, ἐπιτρεπομένου αὐτῷ ἵνα ἐπιχειρήσῃ οὐσιώδεις μεταβολάς. Ἐγγύησιν λόγῳ ἐπικαρπίας δὲν ὀφείλει νὰ παράσχῃ.⁴

7) N. 8 Kωδ. 6.61.

8) Ὁ ΓρΑΚ δὲν γινώσκει τὸν κανόνα τοῦτον.

9) Πρβ. Arndts § 436. Σύμφωνος ΓρΑΚ.

1) ΓρΑΚ § 1652.

2) ΓρΑΚ § 1653.

3) N. 1 Kωδ. 6.60—N. 6 § 1 Kωδ. 6.61. Ἰουστινιανὸς—N. 6 § 2α Kωδ. 6.61. Et gubernatio earum sit penitus impunita et nullo modo audeat filius familias vel filia vel deinceps persona velare eum, cujus in potestate sunt, easdem res tenere aut quomodo voluerit gubernare. [Καὶ ἡ διοίκησις τούτων ἔστω ἀτιμώρητος καὶ οὐδενὶ τρόπῳ τολμάτων ὁ ὑπεξούσιος ἢ ἡ ὑπεξουσία ἢ ἄλλο πρόσωπον νὰ ἀπαγορεύῃ ἐκεῖνον εἰς οὐ τὴν ἐξουσίαν ταλεῖ, νὰ κρατῇ τὰ πράγματα ταῦτα ἢ νὰ διοικῇ οἷω τρόπῳ θέλει]. Ὁμοίως ΓρΑΚ.

4) N. 8 § 4d Kωδ. 6.61. Paterna reverentia eum excusante et a ra-

3. Ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας τοῦ ὑπεξουσίου γίνεται δυνάμει ἰδίου δικαιώματος τοῦ ἐξουσιαστοῦ καὶ οὐχὶ ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ ὑπεξουσίου.⁵

Ὅθεν ὁ πατὴρ δὲν χρήζει τῆς συναιδέσεως τοῦ τέκνου αὐτοῦ καὶ ὅταν τοῦτο εἶνε ἐνήλικον· οὐχ ἥττον ἐπὶ διεξαγωγῆς δίκης πρέπει νὰ λάβῃ τὴν συναινέσιν τοῦ ἐνηλίκου ὑπεξουσίου παρόντος.⁶

Ὁ πατὴρ δὲν ὑποχρεοῦται νὰ λογοδοτήσῃ πρὸς τὸν ὑπεξούσιον, διότι διαχειρίζεται ἰδίῳ ὀνόματι. Ἀλλ' ἐνεκα ἀποδεικνυομένης ὑπαιτιότητος εὐθύνεται καὶ αὐτός.⁷

Τῷ πατρὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκποίησης τῆς εὐσίας πλὴν τῶν ἀχρήστων πραγμάτων καὶ ἐνεκα χρεῶν τοῦ τέκνου.⁸

Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ὁ πατὴρ δύναται νὰ ἐκποιήσῃ συναινούντος τοῦ ἐνηλίκου τέκνου. Καὶ διεκδικήσις ἐνεκεν ὠφελείας, συναινούντος τοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁρισθέντος κηδεμόνος τοῦ ἀνηλίκου τέκνου, πρέπει ὁμοίως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔγκυρος.⁹

tiociniis et a cautionibus [τῆς πατρικῆς εὐλαθείας ἀπαλλακτοῦσθαι αὐτὸν τῶν ἐγκρίσεων καὶ τῶν ἀσφαλειῶν].

5) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ ἡ διαχείρισις τοῦ πατρὸς εἶνε πολὺ μᾶλλον περιωρισμένη ἢ ἐν τῷ κοινοδικαίῳ· πρβ. ἰδίως § 1640—1642. Ἰδίως ὁ πατὴρ ἐπὶ πλείστον περιπτώσεων χρήζει τῆς ἀδείας τοῦ δικαστηρίου τῆς ἐπιτροπείας § 1643.

6) N. 8 § 3 Κωδ. 6.61 ὁμιλεῖ περὶ ἐφήθων κατὰ δὲ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἐφαρμόζεται μόνον ἐπὶ ἀνηλίκων. Πρόκειται δὲ μόνον περὶ δικῶν ἀφωρωσῶν κληρονομίαν περιελθούσαν τῷ τέκνῳ. Πρέπει ὅμως νὰ θεωρηθῇ τοῦτο οὐχὶ ἐξαιρέσις διὰ τὰς κληρονομίας, ἀλλὰ γενικὸς κινῶν. Ἀντιθετοῖ ὁ Marezoll, ἀλλὰ κατὰ τοῦτου ὁ Arndts § 432 σημ. 4 πρβ. καὶ Windscheid § 517 σημ. 7.

7) Ἐ. N. 1 Κωδ. 6.60 ὁρίζει ὁ Κωνσταντῖνος διὰ τὴν μητρίαν περιουσίαν τοῦ τέκνου parentes omnem debent tuendae rei diligentiam adhibere [οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ παράσχωσι πᾶσαν ἐπιμέλειαν φυλάξεως τοῦ πράγματος]. Τοῦτο πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ παντὸς ἀπροσπορίστου N. 8 § 4a καὶ § 4d καὶ § 4d Κωδ. 6.61. Πρβ. Arndts § 432 καὶ Windscheid § 517 σημ. 5. Ὁ Marezoll περιορίζει τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἐπιμέλειαν μόνον εἰς τὰ bona materna.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1664 ὁ πατὴρ εὐθύνεται διὰ cupla in concreto.

8) N. 2 § 4.5 Κωδ. 6.61. Τὰ τέκνα δύνανται νὰ διεκδικήσωσι τὸ ἐκποιηθὲν ἄνευ νομίμου λόγου. Μόνον δὲ ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς πατρικῆς ἐξουσίας τρέχει τριακονταετὴς παραγραφή κατὰ τῆς διεκδικήσεως αὐτῶν.

9) Τὰ ὑπεξούσια δύνανται συναινούντος τοῦ πατρὸς νὰ ἐκποιήσωσι τὰ

4. Κατὰ τὴν γερμανικὴν νομικὴν συνείδησιν ὁ πατὴρ ἔχει τὴν φυσικὴν ἐπιτροπείαν ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων τέκνων αὐτοῦ. Δυνάμει ταύτης δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ τοιαῦτα τέκνα προσωπικῶς διὰ δικαιοπραξιῶν χάριν αὐτῶν,¹⁰ πρὸς τοῦτοις νὰ παραιτηθῇ κληρονομιῶν ἐπαχθεισῶν τοῦτοις.¹¹

5. Ἡ ἐπικαρπία τοῦ ἐξουσιαστοῦ εἶνε ἐκχωρητὴ κατὰ τὴν ἐνάσκησιν. Ὅθεν αἱ ὑπέλειπει τῆς περιουσίας τῶν τέκνων δύνανται νὰ ληφθῶσι παρὰ τῶν πιστωτῶν τοῦ πατρὸς. Περιέρχονται δὲ εἰς τὴν ὁμάδα, ὅταν ὁ πατὴρ κηρυχθῇ ἐν πτωχεύσει. Ἀλλ' ὁ πατὴρ δύναται νὰ ἀξιώσῃ ἐξ ἐκείνων τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν ἑαυτοῦ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.¹²

6. Ἐνεκα τῆς μητρικῆς περιουσίας εἶχον οἱ ὑπεξούσιοι κατὰ τὸ ΡΔ γενικὴν ὑποθήκην ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς,¹³ ἥς τινος ἐν τῷ πρακτικῷ δικαίῳ ὀλίγον ὑπελείφθη. Ἀλλὰ κατὰ τὸ Γερμ. δίκαιον τῆς πτωχεύσεως, ἔχουσι προνόμιον ἐν τῇ πτωχεύσει τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἔνεκα τῶν τακτικῶν ἀποσπορίστων χρηματίων.

§ 35. Ἡ ἐλευθέρα περιουσία τῶν τέκνων.

Πολλὰ στοιχεῖα τῆς περιουσίας τῶν τέκνων εἰσὶν ἐλεύθερα τῆς ἐπικαρπίας καὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἐξουσιαστοῦ. Διὰ πάντα ταῦτα ἰσχύει, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ νομικῇ θέσει τελεῖ ὅ,τι προέρχεται ἐξ αὐτῶν καὶ ὅ,τι τὰ τέκνα ἀποκτῶσι δι' αὐτῶν.¹

Ἄπροσπόριστα ἐν ζωῇ Ν. 8 § 5 Κωδ. 6161. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκποιήσῃ τὴν συναινέσει τοῦ τέκνου. Contra ὁ Marezoll. Ἀλλὰ τοῦτο μόνον εἶνε ὀρθόν, ὅτι, ὅταν ὁ πατὴρ ἐκποιῇ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, τὸ τίμημα καθίσταται ἀπροσπόριστον χρηματίον. Πρβ. Windscheid 4 517 σημ. 14.

40) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XV, σελ. 192, 197. Πρβ. ΓρΑΚ § 1630

41) Δύναται νὰ συναψῇ καὶ συμβιβασμοὺς διὰ τὸ τέκνον. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XVI, σελ. 125. ΓρΑΚ § 1643 σημ. 1 ὅστις δὲν παραπέμπει εἰς § 1822.

42) Γερμ. Κωδ. περὶ πτωχεύσεως § 1 ἐδ. 2. Τοῦτο πρέπει νὰ ἰσχύσῃ καὶ ἐπὶ ἐκτελέσει. Ὁ ΓρΑΚ § 1658 ἐδ. 2 ὁρίζει: «Δὲν εἶνε μεταβιβαστὸν τὸ δικαίωμα, ἕπερ ἔχει ὁ πατὴρ ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ τέκνου δυνάμει τῆς ἐπικαρπίας αὐτοῦ».

43) Ν. 8 § 4 Κωδ. 5.9—Ν. 6 § 4 Κωδ. 6.21.

44) Σύμφωνος ΓρΑΚ § 1638 ἐδ. 2—§ 1651 ἐδ. 2.

1. Ἐλευθέρα περιουσία τοῦ τέκνου εἶναι πρὸ παντὸς τὸ *peculium castrense*,² ἥτοι ὅ,τι ἀποκτᾷ ὁ ὑπεζούσιος ὡς στρατιώτης.³ Ἀρχικῶς ὁ ὑπεζούσιος ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου τὴν ἐξουσίαν, ἵνα διαθέτῃ τελευτεῖα βουλήσῃ τὰ οὕτως ἀποκτώμενα.⁴ κατόπιν ἐπέτυχεν τὴν ἀπεριόριστον διάθεσιν τούτων· τελευταῖον δὲ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐλεύθερος κύριος.⁵ Τοῦτο ἴσχυεν ὡς εὖνοια πρὸς τὴν τάξιν τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' εἶχε τὴν βαθυτέραν αὐτοῦ αἰτίαν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος στρατιώτης κεχωρισμένος τῆς οἰκίας καὶ παλλάκις λίαν μακρὰν σταθμεύων ὤφειλε νὰ ἔχῃ ἰδιαίτεράν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Ὅθεν εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ δὲν ἤρμόζετο πλέον ἢ ἐπὶ τῆς συμβιώσεως καὶ τῆς κοινῆς ἐργασίας τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἐρειδομένη παλαιὰ διοργάνωσις τῆς οἰκογενείας.

Τὸ *peculium castrense* ἀπετελοῦν ἡμισθορορὰ καὶ ἡ λεία τοῦ στρατιώτου, τὸ παρεχόμενον χάριν τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ εὐτρεπίσεως, αἱ ἐλευθεριότητες τῶν συστρατιωτῶν καὶ τέλος ἡ κληρονομία τῆς γυναικὸς αὐτοῦ.⁶

2. Τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων τὸ *peculium quasi castrense*, τὰ ἀποκτώμενα παρὰ τοῦ ὑπεζουσίου ὡς δημοσίου ὑπαλλήλου, δικηγόρου ἢ κληρικοῦ, διότι

2) Τίτλος Πανδ. 49.17—Τίτλος Κωδ. 12.36.

3) N. 11 Πανδ. 49.17 Μάκερ, *Castrense peculium est quod a parentibus vel cognatis in militia agenti donatum est vel quod ipse filiusfamilias in militia acquisiit. quod nisi militaret adquisiturus non fuisset, nam quod erat et sine militia adquisiturus id peculium ejus castrense non est.* [Στρατιωτικὸν χρημάτιον εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν δωρούμενον τῷ στρατευομένῳ ἢ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὑπεζουσίου ἀποκτώμενον ἐν τῇ στρατείᾳ, ὅπερ, ἐὰν μὴ ἐστρατεύετο δὲν ἤθελεν ἀποκτήσῃ, διότι ὅ,τι ἤθελεν ἀποκτήσῃ καὶ μὴ στρατευόμενος τοῦτο δὲν εἶναι στρατιωτικὸν χρημάτιον] N. 1 Κωδ. 12.36—N. 8 Πανδ. 49.17.

4) Πρβ. Εἰσηγ. 2.12. Ulp. fragm. XX, § 10.

5) Μετὰ τὸν Ἀδριανὸν ὁ υἱὸς ἐθεωρεῖτο ὡς κύριος τοῦ *peculium castrense*. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ὑπεζούσιος ἀπέθνηκται ἄνευ διαθήκης, ἡ περιουσία συμφώνως πρὸς τὸ παλαιὸν δίκαιον ἐλονίζεται ὡς προαμείνεται τῷ πατρί. N. 2. N. 14 N. 19 § 3 Πανδ. 49.17. Συμφώνως πρὸς τὴν Νεκρῶν 118 μετεβλήθη καὶ τοῦτο καὶ ἡ περιουσία αὕτη ἐλλείψει διαθήκης κληρονομεῖται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς συνήθους ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς.

6) N. 13 Πανδ. 49.17.

πάντα τὰ πρόσωπα ταῦτα ἔλαβον ὄνομα, τιμὰς καὶ δικαιώματα τοῦ στρατιώτου· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἢ τῆς Βασιλίσσης, διότι ταῦτα ἐθεωροῦντο διδόμενα κατὰ τὸ ὡς οἷον τε ἰσχυρότερον δικαιώμα.⁷

3. Ἐλευθέραν περιουσίαν τοῦ τέκνου ἀποτελοῦσι τέλοι· τὰ ἀνώμαλα ἀπροσπόριστα συνεπέα νόμων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Παράγονται διὰ τῶν ἐλευθεριοτήτων τρίτων πρὸς τὸν ὑπεξούσιον γινομένων ἐπὶ ἀποκλεισμῷ τῆς ἐπικαρπίας καὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ πατρὸς,⁸ τέλος διὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ πατρὸς ἀπὸ τῆς καρπώσεως καὶ τῆς διαχειρίσεως.⁹

Κατὰ θετικὴν διὰταξιν ἀνήκει ἐνταῦθα ὅ,τι ὁ ὑπεξούσιος ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐξ ἀδιαθέτου, ὅταν ὁ πατὴρ ἦτο συγκληρονόμος. Τότε δὲ ὀφείλει ὁ πατὴρ νὰ ἄρκεσθῃ εἰς τὸν κληρονόμου.

Ὁ ἐνήλικος ὑπεξούσιος διαχειρίζεται προσωπικῶς τὸ ἀνώμαλον ἀπροπόριστον χρημάτιον· διὰ δὲ τὸν ἀνήλικον πρέπει νὰ διορισθῇ κηδεμών. Τοιοῦτος δύναται νὰ εἶναι καὶ ὁ πατὴρ. Ἀλλὰ τότε ἐνεργεῖ ὡς ἐπίτροπος καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ τέκνου, οὐχὶ δυνάμει πατρικοῦ δικαιώματος.

Τὰ ἀνώμαλα ἀπροπόριστα χρημάτια αὐτοῦ ὁ ὑπεξούσιος δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ, ἀλλὰ δύναται νὰ διαθέσῃ τὸ *peculium ca strense* καὶ *quasi castrense*.¹⁰

7) Τὸ ἔθιμον τοῦ γερμ. κοινοδικαίου, ὑπερπηδῶν τὰ ὅρια τοῦ ΡΔ, ἀλλὰ συμπῶνως πρὸς τὴν νεωτέραν περὶ δικαίου συνείδησιν, θεωρεῖ ὡς *peculium quasi castrense* πᾶν ὅ,τι ἀποκτᾷ ὁ ὑπεξούσιος διὰ προσωπικῆς μὴ καθαρῶς χειρωνακτικῆς ἐργασίας ἢ τῆς πατρικῆς βιοτεχνίας. Ἀληθῶς ἐν τῷ αἵωνι ἡμῶν τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀπερρίφθη, ὡς μὴ σύμφωνον πρὸς τὰς Πηγὰς, ἀπὸ πλείστων θεωρητικῶν.

8) Νεαρά 117 κεφ. 1. Ὁ ἀπλοῦς ἀποκλεισμὸς ἀπὸ τῆς ἐπικαρπίας ἔνν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ πατρὸς τὴν πατρικὴν διαχείρισιν. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν Χ σελ. 149.

9) Νεαρά 118, κεφ. 2.

10) Ἡ ἐλευθέρα περιουσία τοῦ ΓραΚ δὲν ὑπόκειται μόνον τῇ ἐπικαρπίᾳ τοῦ πατρὸς. Ἡ διαχείρισις αὐτῆς ἀνήκει τῷ πατρί πλην ἐν § 1638. Ἐλευθέρα περιουσία εἶναι : 1) τὰ ἀποκλειστικῶς πρὸς προσωπικὴν χρῆσιν τοῦ τέκνου προωρισμένα πράγματα ἰδίως ἐνδύματα, κοσμήματα καὶ ἐργαλεῖα, 2) ὅ,τι ἀποκτᾷ ὁ ὑπεξούσιος διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ἢ διὰ τῆς αὐτοτελοῦς ἐνα-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

§ 36. Δικαιώματα ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τέκνου.

Ἐν τῇ πηλαιοῦ Ρώμῃ τὸ πρόσωπον τοῦ τέκνου ἦτο ἀπεριορίστως ὑποτεταγμένον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐξουσιαστοῦ, ἔχοντος δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τοῦ τέκνου καὶ ὁ καὶ πωλῆσεως αὐτοῦ.

Ἐν τῷ νεωτάτῳ ΡΔ παρέμεινε μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξουσιαστοῦ πρὸς μετρίαν τιμωρίαν τοῦ ὑπεξουσίου¹ καὶ πρὸς πώλησιν τῶν νεογνῶν ἐνεκεν ἀπορίας.²

Ἐν τῷ γερμανικῷ δικαίῳ δικαίωμα τῶν γονέων εἶνε ἡ ἀνατροφή καὶ ἡ δευθυσίς τῶν παιδῶν. Ἐντεῦθεν προκύπτουσιν αἱ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ τέκνου. Ἡ πατρικὴ ἐξουσία ὡς τοιαύτη δὲν ἔχει κατὰ τὴν ἐποψίν ταύτην ἰδιαιτέραν σημασίαν.³

Πρωτίστως ὁ πατὴρ ἔχει τὴν ἀνατροφήν, καὶ ἐὰν δὲν ᾔθελεν ἔχει ὑπεξούσιον τὸ τέκνον, ἐν δευτέρῳ δὲ λόγῳ ἡ μήτηρ. Ἀλλ' αὕτη προηγεῖται τοῦ πατρὸς ὅταν αὗτος εἶνε ὑπείκτιος διαζεύξεως,⁴ οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ διαχωρὴ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἡδύνατο νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν εὐημερίαν τοῦ τέκνου.^{5 6}

σκήσεως ἰδίας βιομηχανίας, ἐπιτρεπομένης αὐτῷ κατὰ § 112. — 3) ὅ,τι τὸ τέκνον ἀποκτᾷ αἰτίαν θανάτου ἢ ἐν ζωῇ παρὰ τρίτου ἀνευ ἀνταλλάγματος, ὅταν ὁ διαθέτης διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως ἢ ὁ τρίτος κατὰ τὴν δωρεὰν ὥρισαν ὅτι ἡ περιουσία πρέπει νὰ μὴ ὑπόκειται εἰς ἐπικαρπίαν τοῦ πατρὸς.

1) Ν. 3—Ν. 4 Κωδ. 8.46. Ἐπὶ βρυτέρων ἀδικημάτων δύναται ὁ πατὴρ νὰ αἰτήσῃ παρὰ τῆς ἀρχῆς τὴν αὐστηροτέραν τιμωρίαν, ἰδίως δὲ τὴν ἐγκλείσιν ἐντός ἐπανορθωτικῶν καταστημάτων. Π.β. ΓρΑΚ § 1631 ἐδ. 2.

2) Ν. 2 Κωδ. 4.43.

3) Πρβ. καὶ ΓρΑΚ § 1634.

4) Νεαρὰ 117 κεφ. 7. Ὁ κινῶν δὲν εἶνε ἀπόλυτος. Τὸ δικαστήριον τῇ ἐπιτροπείᾳ ὁρίζει κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ παιδός. Ὅθεν δύναται νὰ καταλίπῃ τὴν ἀνατροφήν καὶ τῷ ὑπαίτιῳ, ὅταν φαίνεται ἱκανότερος πρὸς ἀνατροφήν. Ν. μοναδ. Κωδ. 5 24. Πρβ. § 1635, 1636.

5) Ν. 1 § 3 Πανδ. 43.30. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XVIII, σελ. 186.

6) Περὶ συμβάσεων τῶν διεξευγμένων συζύγων διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν τέκνων αὐτῶν πρβ. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν XXI, σελ. 161.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἀνατροφῆς περιέχει κατ' ἀρχὴν τὴν θρησκευτικὴν ἀνατροφὴν τοῦ τέκνου. Ἀλλὰ μετὰ τὸ 14 ἔτος [τὸ καλούμενον *annus discretionis*, ἔτος διακρίσεως] δύναται τὸ τέκνον νὰ καθορίσῃ αὐτὸ αὐθυποστατῶς τὸ θρήσκευμα αὐτοῦ.⁷

Ἡ ἀγωγή πρὸς παράληψιν καὶ παράδοσιν τοῦ τέκνου (*interdictum de liberis exhibendis et ducendis*) ὅπερ ἀρχικῶς ἤρμυζε⁸ τῷ οἰκογενειάρχῃ, ἀνήκει νῦν ἐκείνῳ τῶν γονέων, ὅστις ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀνατροφῆς.⁹ Ὁ ἐναγόμενος δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ συμβάσεις ἀναθετούσας αὐτῷ τὴν ἀνατροφὴν μόνον, ὅταν εἶνε ὠφέλικοι τῷ τέκνῳ.¹⁰

§ 37. Ἀμοιβαία ὑποχρέωσις διατροφῆς ἀνιόντων καὶ κατιόντων.¹

Ὅτι οἱ γονεῖς πρέπει νὰ συντηρῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, διδάσκει ἡ φύσις καὶ τὸ ἐνστικτον, καὶ ὅτι τὰ τέκνα δὲν ἐγκαταλείπουσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν ἐπὶ ἀνάγκης, εἶνε καθήκον εὐγνώμοσύνης καὶ εὐσεβείας. Ὁμοίως ὑποχρεώσεις ἔχουσιν οἱ ἀπώτεροι ἀνιόντες καὶ κατιόντες πρὸς ἀλλήλους.²

Ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων τὰ εὐλαβῆ ταῦτα καθήκοντα ἐγένοντο ἀγώγιμα ἐν διαδικασίᾳ *extra ordinem*. Ἐντυχθὲν δὲ τὰ καθέκαστα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων. Ὅθεν οἱ κανόνες ἦσαν πολλὰ ῥαχοὶ.

7) Ὅτι ἐπὶ μικτῶν γάμων ἀποφασίζει ἡ θρησκεία τοῦ πατρὸς μέχρι τῆς ἡλικίας διακρίσεως τοῦ ὑπεξουσίου ἀπεδέχθη ἡ Σύνοδος τῆς Νυρεμβέργης ἐν ἔτει 1650 συναινούντων τῶν καθολικῶν καὶ τῶν προτεστάντων. — Ὁ ΓρΑΚ δὲν ρυθμίζει τὰ περὶ θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, ἀτινα ρυθμίζουσιν αἱ καθ' ἑκάστα γερμ. Νομοθεσίαι.

8) Τίτλος Πανδ. 43,30. Γερμ. Ἀκυρωτικὸν Χ' σελ. 115.

9) Πρβ. Ν. 2—Ν. 3 Κωδ. 8,8. Ὁ ΓρΑΚ § 1632: Ἡ φροντίς περὶ τοῦ προσώπου τοῦ τέκνου περιέχει τὸ δικαίωμα ἵνα ἀπαιτήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τέκνου παρὰ παντός, ὅστις παρακρατεῖ αὐτὸ παρανόμως παρὰ τοῦ πατρὸς.

10) Ἐπεὶ περαιτέρω ἐν τῇ παραδογῇ τοῦ ἀνισχύρου τῶν τοιοῦτων συμβάσεων βαίνει Γερμ. Ἀκυρωτικὸν Χ' σελ. 114.

1) Τίτλος Πανδ. 25,3.

2) Πρβ. καὶ ΓρΑΚ § 1601. Συγγενεῖς ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ ὑποχρεοῦνται νὰ παράσχουσιν ἀλλήλοις διατροφὴν.

Ἐν τῷ κοινοδικαίῳ ἡ ἀγωγή περὶ διατροφῆς εἶνε ὁμοία πρὸς συνήθη ἀγωγήν περὶ χρηματικῆς ἡξίωσης. Διεπλίσθησαν πάχιτι κανόνες, ἀλλ' ἡ ἰδιαιτέρα θέσις ἐκάστης περιπτώσεως πρέπει καὶ νῦν νὰ ἐκτιμᾶται καὶ νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν. Ἀλλως εὐκόλως καθίσταται μεγάλη τραχύτης ὅ,τι ὤφειλε νὰ εἶνε ὑψίστη ἐπιείκεια.

1. Ἐν τίνι σειρᾷ ὑποχρεοῦνται οἱ ἀνιόντες ἀμφιτῆται. Φυσικῶς ἡ ὑποχρέωσις διατροφῆς ἐπίκειται πρῶτον τοῖς ἀμέσοις γονεῦσι καὶ δὴ πρῶτον τῷ πατρὶ καὶ δεῦτερον τῇ μητρὶ. Μόνον ἐν ἐλλείψει ἀξιοχρέων γονέων ὑποχρεοῦνται οἱ πάπποι. Μεταξὺ τῶν πατρικῶν καὶ τῶν μητρικῶν πάππων οὐδεμία γίνεται διαφορὰ.³

Ἀφ' ἐτέρου καὶ οἱ ἀνιόντες πρέπει νὰ ἀπαιτήσωσι διατροφήν πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἐγγυτέρους καὶ εἴτα ἀπὸ τοῦ ἀπωτέρους κατιόντος.⁴

Πολλοὶ ἐν ἴσῃ γραμμῇ ὑπόχρεοι εὐθύνονται εἰς ὁλόκληρον.⁵ Οὐχ ἤττον ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιείκεια τῆς σχέσεως, ὅτι ὁ φέρων τὸ βάρος δύναται χάριν διαιρέσεως αὐτοῦ νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ ὄντος ὡς καὶ αὐτὸς ὑποχρεοῦ πρὸς διατροφήν.⁶

2. Προϋποτίθεται ἀνάγκη τοῦ ἐνάγοντος, ἥτοι πενία καὶ ἀνικανότης πρὸς ἐργασίαν, ἢ τοῦλάχιστον ἀνάτιος ἐλλειψίς κέρδους τῶν πρὸς τὸ ζῆν.

Ἡ ἀξίωσις ἀπόλλυται ἐνεκα βαρεῖας προσβολῆς τῶν υἱῶν ἢ τῶν

3) N. 5 § 1 Πανδ. 25.3. Ὁρισμένη τάξις τῶν ὑποχρέων δὲν ἐμορφώθη ἐν Ρώμῃ. Τὰς ἀρχὰς τοῦ κειμένου ἀπεδέχθη τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν IV σελ. 151 καὶ ἰδίως ἀπέριψε τὴν ὁξάν, ὅτι ὁ πρὸς πατὸς πάππος εὐθύνεται πρὸ τοῦ μητρικοῦ. Κατ' οὐσίαν σύμφωνος ΓρᾶΚ § 1606 ἐδ. 2.

4) ΓρᾶΚ § 1606 ἐδ. 1—Περὶ τῆς ἐπιδοθητικῆς εὐθύνης μᾶλλον μεμακρυσμένων συγγενῶν πρὸς § 1607.

5) Ὁ Mandry δέχεται, ὅτι πλείοτεροι ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ ὑπόχρεοι πρέπει νὰ ἐνάγωνται ὁμοῦ οὕτως ὥστε ἕκαστος πρέπει νὰ συνεισφέρῃ ἀναλόγως τῆς περιουσίης καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ. Τούναντιον τὸ Γερμ. Ἀκυρωτικὸν IV, σελ. 151, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς εἰς ὁλόκληρον εὐθύνης ἐκάστου. Ἐπειδὴ αἱ Πηγαὶ δὲν ἀποφθίνονται περὶ τοῦ ζητήματος, πρέπει νὰ ἐμμένωμεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀκυρωτικοῦ. Κατὰ ΓρᾶΚ § 1606, ἡ ὑποχρέωσις διατροφῆς τῶν κατιόντων κανονίζεται κατὰ τὴν τάξιν τῆς νομίμου διαδοχῆς καὶ τῆς σχέσεως τῶν κλήρων. Οἱ ἀνιόντες πολλοὶ ὄντες εὐθύνονται κατ' ἴσα μερίδια.

6) N. 5 § 7 Πανδ. 25.3. ΓρᾶΚ § 1602 ἐδ. 1. Διχιοῦται εἰς διατροφήν ὁ μὴ ὢν ἱκανὸς ἵνα συντηρήσῃ αὐτόν.

πατρικῶν καθυκόντων.⁷ Ἡ διατροφή παρέχεται ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς τάξεως.⁸

3. Ὁ ἐναγόμενος πρέπει νὰ εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ παράσχη τὴν διατροφήν εἴτε ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ εἴτε ἐκ τῶν κερδῶν αὐτοῦ.

Ἀλλὰ μόνον χάριν ἀνήθων τέκνων εἶνε ἡ ὑποχρέωσις ἄνευ ὄρου.

Ἐκτὸς ταύτης πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ τῷ ἐναγομένῳ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ φοβῆται αὐτὸς οὗτος τὴν ἀπορίαν.⁹⁻¹⁰

Ἡ ὑποχρέωσις εἶνε λίαν προσωπική. Οὐχ ἤττον οἱ κληρονόμοι τοῦ ὑποχρέου εὐθύνονται, ὅταν ὁ δικαιοῦχος εἶνε ἐκτάκτως ἄπορος.¹¹

7) Ν. 5 § 7 Πανδ. 25.3—Ν. 4 Κωδ. 5.25. Γερμ. 'Ακυρωτικὸν V, σελ. 156. Ἡ παλαιότερα μὴ σύμφωνος πρὸς τὰς Πηγὰς ἐκδοχὴ καθ' ἣν ἀνάζιοι συγγενεῖς ἔχουσιν ἄξιωσιν τοῦλάχιστον εἰς ἀναγκαίαν [naturalia] διατροφήν, ἐὰν μὴ εἰς ἀνάλογον τῆς κοινωνικῆς θέσεως [civilia, ἀστική], ἀπορρίπτεται γενικῶς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Οὐχ ἤττο· ὁ Brinz συγχωρεῖ τῷ ἀναζίῳ τέκνῳ, ὅπερ δὲν δύναται νὰ διατραφῇ μόνον, διατροφήν· ἡ δόξα αὕτη διὰ τὰ ἀναγκαῖα τροφεῖα ἀνταποκρίνεται τῇ φύσει τοῦ πράγματος.— Κατὰ ΓραΚ § 1611 οἱ ἀνάζιοι συγγενεῖς δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν ἀναγκαίαν διατροφήν.

8) Σύμφωνος ΓραΚ § 1610.

9) Γερμ. 'Ακυρωτικὸν V, σελ. 160. ΓραΚ § 1603 ἐδ. 1· δὲν ὑποχρεοῦται εἰς διατροφήν ὅστις λαμβανομένων ὑπ' ὄψεαι τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων δὲν εἶνε ἐν καταστάσει ἄνευ κινδύνου τῆς ἰδίας αὐτοῦ αξιοπρεποῦς συντηρήσεως νὰ παράσχη διατροφήν. Περὶ τῆς ὑποχρεώσεως διατροφῆς ὑπὸ τῶν γονέων τῶν ἀνηλίκων ἀγάμων τέκνων πρὸς § 1603 ἐδ. 2.

10) 'Αμφισβητοῦσιν, ἐὰν ὁ ἐνάγων πρέπει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἱκανότητα πρὸς παροχὴν τοῦ ἐναγομένου ἢ ἐὰν ὁ ἐναγόμενος πρέπει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐαυτοῦ ἀπορίαν. Τὸ Γερμ. 'Ακυρωτικὸν ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ πρώτου, «διότι ἡ εὐπορία τοῦ ὑποχρέου εἶνε προϋπόθεσις τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς διατροφήν». Ὅσον ὁρθὴ εἶνε ἡ παρατήρησις αὕτη, τοσοῦτον ἀνυπόστατον εἶνε τὸ συμπέρασμα τὸ ἐξαχθέν ἐκ ταύτης. Οὐχὶ πᾶσα προϋπόθεσις τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ ἀποδεικνύηται ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος. Πρόκειται περὶ ἀγωγῆς, ἥτις ex aequitate descendit caritateque sanguinis Ν. 5 § 2 Πανδ. 25.3 [προέρχεται ἐξ ἐπιεικειᾶς καὶ ἀγάπης τοῦ αἵματος]. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπιεικειαν ταύτην καὶ τὴν φιλίαν τοῦ αἵματος δὲν ἀνταποκρίνεται, ἵνα ὁ ἐναγόμενος ἀπαιτῇ ἀπόδειξιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἰδίας ἐκτουῦ περιουσίας, ἣν αὐτὸς μόνος δύναται νὰ γνωρίξῃ ἐπαρκῶς καὶ ἣν εὐκόλως δύναται νὰ φανερώσῃ.

11) Ν. 5 § 17 Πανδ. 25.3. Πρὸς ΓραΚ § 1615.

§ 38. Ἀξιώσεις διατροφῆς παρὰ νόμων τέκνων
κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

Κατὰ τὸ παλαιὸν ΡΔ τὰ παρὰ νόμῳ τέκνα δὲν εἶχον ἀξιώσεις κατὰ τοῦ γονέως αὐτῶν. Ἐλογίζοντο ὡς γεννηθέντα ἄνευ πατρὸς.

Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς τὰ ἐκ παλλακείας τέκνα (*liberi naturales*) ἔδωκε δικαίωμα διατροφῆς κατὰ τοῦ γονέως. Ἡ πράξις τοῦ κοινοδικαίου ἐχορήγησε τοῦτο πρὸς πάντα τὰ παρὰ νόμῳ τέκνα.^{1,2}

Τοῦτο εὐλόγως. Ὁ γεννήσας τέκνον πρέπει νὰ τὸ διαθρέψῃ. Ἀντιφάσκει πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ὅταν τὰς συνεπείας τῆς πράξεως αὐτοῦ ἐπικυλίει ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν μητέρα καὶ ἐνδεχομένως πρὸς τὴν ἀστικὴν κοινωνίαν.

Ὁ νομικὸς λόγος³ δὲν εἶνε, ὅπως πολλάκις ἐδέχθησαν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὸ ἀδίκημα τῆς ἐκτὸς γάμου συνουσίας. Ἀπέναντι τοῦ γεννηθέντος, ἡ πράξις ἢ δοῦσα αὐτῷ τὴν ζωὴν δὲν εἶνε ἀδίκημα, οὐδὲ βλάβη. Ὁ λόγος τῆς ἀξιώσεως εἶνε μᾶλλον ἡ φυσικὴ συγγένεια.⁴

[Ἐν Ἑλλάδι ἀγωγή διατροφῆς τοῦ νόμου τέκνου κατὰ τοῦ πατρὸς δὲν ὑφίσταται· διότι κρατεῖ ἐνταῦθα ἡ γενικὴ ἀρχὴ τοῦ ΡΔ ὅτι τὰ νόθα τέκνα δὲν ἔχουσι πατέρα, ἡ δὲ ἐξαίρεσις περὶ διατροφῆς τῶν

1) Νεαρά 89 κερ. 12 § 6—κερ. 13 καὶ 15.—ΓρΔΚ § 1708.

2) Τὸ ἀρθ. 340 code civil περιέχει τὸν κανόνα τοῦ παλαιοῦ ΡΔ. *La recherche de la paternité est interdite.* [Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναζήτησις τῆς πατρότητος]. Αἱ συνεπείαι εἰσὶν οἰκτραί. Τίσις ἐν τῇ τάξει τῶν ἐργατῶν συμβαίνει πολλάκις ὁ ἀνὴρ, ὅστις συνέζησε μετὰ τῆς γυναίκος ἐν παλλακείᾳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἐγέννησε τέκνα, νὰ χωρίζεται αὐθαίρετως ἀπὸ τῆς συμβίας καὶ νὰ ἀφίγῃ ταύτῃ μόνῃ τὴν φροντίδα περὶ τῶν τέκνων.

3) Ὑπέρμαχοι τῆς θεωρίας τοῦ ἀδικήματος εἰσὶν ὁ Πούχτα ὁ Windscheid § 475 σημ. 18. Οὗτος ἀναπτύσσει, ὅτι ἡ συνουσία μετὰ τῆς μητρὸς ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συλλήψεως δὲν παράγει ἀναγκάως ὡς συμπέρασμα ὅτι ὁ συνευρεθεὶς εἶνε ὁ γεννήσας. Ἀλλὰ διατί λογίζεται τοιοῦτος; Διότι λέγει ὁ Windscheid, ἡ συνουσία εἶνε ἀδίκημα.—Τῇ ἀληθείᾳ τὸ συμπέρασμα ἐκεῖνο δικαιολογεῖται ἐκ τούτου, διότι κατὰ τὴν συνήθη πεῖραν εἶνε δικαιολογημένον. Ὁ συνευσιασθεὶς ἐξασθεῖζει αὐτό, ὅταν ἀποδείξῃ ὅτι κατὰ τὸν κρίσιμον χρόνον ἡ μήτηρ συνευρέθη μετ' ἄλλων. Οὕτω καὶ ὁ Brinz.

4) Ὅθεν καὶ ὁ παράφρων γεννήσας εἶνε ὑπόχρεως εἰς διατροφήν.

ἐκ παλλακείας τέκνων δὲν ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι, διότι σχέσις παλλακείας δὲν ὑφίσταται νῦν.]

1. Ἡ ἀγωγή ἀρμόζει τῷ τέκνῳ ἢ μήτηρ ἢ ἡ κοινότης, ἡ καταβαλοῦσα τὴν συντήρησιν δύναται νὰ ἐναγάγῃ ὡς negotiorum gestores.⁵

Ἡ ἀγωγή ἐγείρεται καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ γεννήσαντος.⁶

2. Ὁ ἐνάγων πρέπει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐκτὸς γάμου πατρότητα. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ἡ ἀπόδειξις τῆς συνουσίας τοῦ ἐναγομένου πρὸς τὴν μητέρα διαρκούντος τοῦ χρόνου τῆς συλλήψεως.

Ἀμφισβητεῖται ἂν ἐπιτρέπηται ἡ exceptio plurium constupratorum [ἐνστάσις πολλῶν πορνευσαμένων] ἥτοι ἡ ἐπὶ κλήσις ὅτι ἡ μήτηρ διαρκούντος τοῦ κρίσιμου χρόνου συνευρίσκειτο καὶ μετ' ἄλλων. Κατὰ τὴν ὀρθὴν δοξάν, ἡ ἀπόδειξις τοῦ γεγονότος τούτου καθίστησιν οὕτως ἀβεβαίαν τὴν πατρότητα, ὥστε οὐδεὶς τῶν συνευρεθέντων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πατήρ. Τούναντίον οἱ ὁπαδοὶ τῆς θεωρίας τοῦ ἀδικήματος δέχονται ὡς εὐθυνομένους εἰς ὁλόκληρον πῖντας τοὺς συνευρεθέντας, διότι πάντες ὁμοίως διέπραξαν τὸ ἀδίκημα.⁷

3. Ἡ ὑποχρέωσις ἀφορᾷ τὴν ἀναγκαίαν διατροφήν καὶ πρακτικῶς παρίσταται ὡς συμβολὴ διὰ τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεως, ἅτινα ἄλλως φέρουσιν ἡ μήτηρ ἢ οἱ ἀνιόντες αὐτῆς ἢ τὸ ταμεῖον τῶν πτωχῶν. Ἡ ὑποχρέωσις διατροφῆς διαρκεῖ ἐφ' ὅσον τὸ τέκνον δὲν δύναται νὰ θρέψῃ ἑαυτὸ μόνον.⁸

5) Γ.ΑΚ § 1709 ἐδ. 2. 'Εφ' ὅσον ἡ μήτηρ ἢ συγγενὴς ἐκ μητρὸς ὑπόχρεως πρὸς διατροφήν παρέχει τῷ τέκνῳ τὴν διατροφήν, ἡ ἀξίωσις τοῦ τέκνου κατὰ τοῦ πατρὸς μεταβιβάζεται πρὸς τὴν μητέρα ἢ τοὺς συγγενεῖς. Ἡ μεταβίβασις δὲν δύναται νὰ ἐνασκηθῇ πρὸς βλάβην τοῦ τέκνου.

6) Ὅπως ἐν τῷ κειμένῳ Γ.ΑΚ § 1712 ἐδ. 1, ἀλλὰ πρὸ ἐδ. 2.

7) Γ.ΑΚ § 1717 ἐπιτρέπει τὴν ἐνστάσιν πλὴν ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ § 1718.

8) Γ.ΑΚ § 1708. Ὁ πατήρ τοῦ παρανόμου τέκνου ὑποχρεοῦται νὰ παρᾶσκη τῷ τέκνῳ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας διατροφήν ἀνάλογον τῇ θέσει τῆς μητρὸς. Ἡ διατροφή περιλαμβάνει πάντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν βίον καὶ τὰς δαπάνας τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς προπαιδείας πρὸς ἐπάγγελμα. Κατὰ Γ.ΑΚ § 1710 ἐδ. 1 ἡ διατροφή παρέχεται διὰ προσόδου. Κατὰ § 1711 δύναται ἡ διατροφή νὰ ζητηθῇ καὶ διὰ τὸ παρελθόν.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΝΝΟΙΑΙ

§ 39. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιτροπείας τοῦ ΡΔ.

Ἐπιτροπεία εἶνε τὸ λειτούργημα [munus] τῆς παραφυλακῆς καὶ ἀντιπροσωπεύσεως αὐτεξουσίων χριζόντων προστασίας.¹

Ἡ ἐπιτροπεία εἶνε ἀναπλήρωμα τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Ὅθεν μόνον ἐν ἐλλείψει πατρικῆς ἐξουσίας ἐπέρχεται ἐπιτροπεία. Οὐχὶ ἀντίφασιν πρὸς ταῦτα, ἀλλὰ μόνον ἐκλελεπτυσμένην διὰ πλάσιν τῆς κυρίας ἰδέας ἀποτελεῖ τὸ ὅτι ἐν τῷ ἀνεπτυγμένῳ δικαίῳ ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων ἐπιτροπεία εἰς θέματα, ἐν οἷς κωλύεται ἡ ἐνάσκησις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας.²

Τὸ δίκαιον τῆς ἐπιτροπείας διέτρεξεν ἐν Ρώμῃ τοσοῦτον διάφορα στάδια ἀναπτύξεως, ὥστε ἡ ἐναρξὶς καὶ τὸ τέλος ἀποτελοῦσιν ὀξείας ἀντιθέσεις.

1. Τῇ μεταβολῇ ταύτῃ ὑπέκειτο ἰδίως ἡ tutela [ἐπιτροπεία] τῶν ἀνθρώπων. Ἡ παλαιὰ ἐπιτροπεία τῶν γυναικῶν μετέσχε τῆς μεταβολῆς ταύτης μέχρι βαθμοῦ τινος καὶ εἴτα ἡρανίσθη τελείως.

α) Ἀρχικῶς ἡ ἐπιτροπεία ἦτο ἀπλῶς οἰκογενειακὴ ὑπόθεσις, κατόπιν ἐγένετο δημοσία λειτουργία.

Ἐπίτροποι [tutores legitimi] ἦσαν ἐν παλαιαῖς χρόνοις μόνον οἱ ἀρρενογενεῖς καὶ ὁ πατέρων τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Πρὸς ταῦτα προσετέθη ἡ tutela testamentaria ἡ διὰ τῆς δια-

1) N. 1 πρ. Παντ. 26.1. Πρῶτος Tutela est, ut Servius definit, vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter aetatem sua sponte se defendere nequit, jure civili data ac permissa.. [Ἐπιτροπεία ἐστίν, ὡς ὀρίζει ὁ Σέρβιος, δύναμις καὶ ἐξουσία ἐπὶ ἐλευθέρῳ κεφαλῇ πρὸς φύλαξιν ἐκείνου, ὅς τις ἀδυνατεῖ ἐνεκα τῆς ἡλικίας ἐκουσίως νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν, ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου δοθεῖσα καὶ ἐπιτροπεία].

2) Σύμφωνος ΓρΑΚ § 1773.

θήκης τοῦ ἐξουσιαστοῦ τοῦ ἀνήθου συνισταμένη.³ Αὕτη ἀνήκεν ὡσαύτως τῷ οἰκογενειακῷ δικαίῳ, βεβαίως ὅμως ἔχει ἥδη ἄλλην μορφήν.

Ὁ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς διορισμὸς τοῦ ἐπιτρόπου εἰσῆχθη τὸ πρῶτον διὰ τῆς lex Atilia καὶ δὴ μόνον διὰ θέματα, ἐν οἷς ἄλλως ἔλειπεν ὁ ἐπιτροπος. Ἦτο δέ τι ὅλως ἑκτακτον, ὡς προκύπτει ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Πραίτωρ τὸν tutor Atilianus ἔπρεπε νὰ διορίσῃ ἐν συνεννοήσει πρὸς τὴν πλειονοψηφίαν τῶν Δημάρχων. Περὶ τοιούτων ἐγγυήσεων οὐδὲν ἐγίνωσκεν ἡ lex Julia Titia, ἥτις κατόπιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὸν διορισμὸν ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει ἐνεπιστεύετο εἰς τοὺς τοπάρχας.

Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ὁ διορισμὸς τῶν ἐπιτρόπων ἐγίνετο extra ordinem ὑπὸ τῶν ἀρχόντων· καθίστατο δὲ ὁσμέρις συχνότερος.⁴

6) Ἡ ἐπιτροπεία ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις ἦτο ἀπλοῦν δικαίωμα τοῦ ἐπιτρόπου.⁵ Ἀληθῶς συνεδέετο πρὸς ταύτην καὶ κύκλος καθηκόντων πρὸς τὸν ἐπιτροπον, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν ἠθικῆς καὶ οὐχὶ νομικῆς φύσεως.⁶

Τοῦτο μετεβλήθη ἐντελῶς. Ἐπὶ τέλους ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων περὶ αὐτοπροστάτων δικαιωμάτων τοῦ ἐπιτρόπου μικρὸς λόγος

3) Ἡ διαθηκικὴ ἐπιτροπεία ἀναφέρεται εἰς τὴν Δωδεκάδελτον Ν. Πανδ. 26.2. Οὐχ ἦττον [παρὰ τὴν μαρτυρίαν Οὐλπιαν. fragm. XI § 14] δυσκόλως δύναται νὰ ἔχη τὰς ρίζας αὐτῆς εἰς ρητὸν ὄρισμὸν τοῦ Νόμου τούτου, μᾶλλον δὲ ἐπλάσθη ὑπὸ τῆς ἐρμηνείας τῶν Νομικῶν. Πρβ. οὐχ ἦττον Bruns, fontes τελ. 22 σημ. V. 3.

4) Πρβ. Τίτλος Εἰσηγ. 1.20—Γαίου Εἰσηγ. I § 185.

5) Ὅτι ἡ tutela ἀρχικῶς ἦτο χάριν τῶν ἐπιτρόπων καὶ οὐχὶ χάριν τῶν ἱνηλικῶν ἀπέδειξεν ὁ Lohr. Ἐν δευθῶμεν [ὅπερ ἀναμφίβολον κατὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῶν γνώσεων ἡμῶν], ὅτι ἡ actio tutela, δι' ἧς ὁ ἐπιτροπος υποβάλλεται ὑπὸ νομικὴν εὐθύνην, ἀνήκει εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς Δημοκρατίας, αἱ ἀναπτύξεις τοῦ Lohr λαμβάνουσι μείζονα βεβαιότητα. Ἀληθῶς ἀντιῶζει ὁ Guq, les institutions juridiques.

6) Gellius, noctes atticae V κεφ. 13. Massurius Sabinus in libro juris civilis tertio: In officiis apud maiores nostros ita observatum est primum tutelae, deinde hospiti, deinde clienti tum cognato, postea affini [Ὁ Μασσούριος Σαβίνος ἐν τρίτῳ βιβλίῳ τοῦ ἁστικοῦ δικαίου: Παρὰ τοῖς ἡμετέροις προγόνοις τὰ ἀξιώματα οὕτως ἐτηρήθησαν πρῶτον τῆς ἐπιτροπείας, εἶτα τῆς φιλοξενίας, εἶτα τοῦ πελάτου, κατόπιν τοῦ θηλυγενοῦς συγγενοῦς, τέλος τοῦ κηδεστοῦ].

γίνεται, ἀλλὰ βεβαίως περὶ νομικῶν ὑποχρεώσεων βαθέως βαινουσῶν, ἐν μέρει δὲ λίαν βαρειῶν.

γ) Πρὸς ταῦτα προστίθεται τρίτον τι. Ἐν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις ὁ ἐπίτροπος εἶχεν ἐλευθέραν χεῖρα, μὴ δεσμευόμενος εἰς τὰς πράξεις αὐτοῦ ἐκ τῆς συναιρέσεως τοῦ ἄρχοντος. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος μ. Χ. ἔπρεπεν ἐπὶ τῶν σπουδαιότερων πράξεων νὰ ἐπι-καλεσθῇ τὴν ἄδειαν τῆς ἀρχῆς.

2. Νεώτερος τῆς ἐπιτροπείας ἦτο ἕτερος θεσμὸς ἐν Ρώμῃ, ἡ *cura* [κηδεμονία]. Αὕτη ἀφορᾷ ἀνηλίκους, παρόφρονες, ἀσώτους, ἐμπαθεῖς πρόσωπα, περιουσίας ἀφάντων, ἐκκειμένας κληρονομίας.

Ἡ *cura* εὗρητο ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπιτροπείαν κατὰ τοῦτο, ὅτι παρῆγεν οὐχὶ δικαιώματα τοῦ κηδεμόνος, ἀλλ' ὑποχρεώσεις.⁷ Ἑτέραν διαφορὰν ἀπετέλει, ὅτι ὁ κηδεμὼν κατὰ κανόνα διωρίζετο ὑπὸ τῆς ἀρχῆς. Ἀμφότεραι αἱ διαφοραὶ ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ συγκεῖται τῆς μεταπλάσεως τῆς ἐπιτροπείας ἐξηφανίσθησαν. Ἐμεινε κυρίως τοῦτο : Ὁ ἐπίτροπος εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς *auctoritatis interpositio* [παρενθήκη αὐθεντίας] δι' ἧς τὰς καθ' ἑαυτὰς ἀνισχύρους δηλώσεις τῆς βουλήσεως τοῦ ἐπιτροπευομένου καθίστα ἰσχυράς. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἦτο τυπικὴ, ἔπρεπε δὲ νὰ τελεσθῇ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπιτροπευομένου, ἀμέσως μετὰ τὴν δῆλωσιν τούτου, προφορικῶς ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου.⁸

Ὁ κηδεμὼν δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα τοιαύτης *auctoritatis interpositio*.⁹

7) Ὁ Lohr δέχεται, ὅτι καὶ ἡ *cura* ἀρχικῶς ἐσκόπει τὴν ὠφέλειαν τοῦ κηδεμόνος καὶ οὐχὶ τοῦ κηδεμονομένου. Τοῦτο στηρίζει κυρίως ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ Δωδεκάδελτος διέτασεν *asi furiosus est agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus potestas esto*. [Ἐὰν εἴ-ῃ τις παράφρων ἔστω ἐξουσία περὶ τούτου καὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἀρρενογενέσι καὶ τοῖς γεννήταις]. Κιχέρων δὲ *inventione* II κεφ. 50. Πρβ. Bruns, fontes, σελ. 23 σημ. 7α. Ἀλλὰ καίτοι ὁ πραιτωρικὸς θεσμὸς τῆς *cura* ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν διατάξεων τούτων, οὐχ ἦττον ἦτο αὐτοτελὲς δημιουργημα, ὅπερ ἐφήρμοξε νέας ἐσφικ.

8) Πρβ. § 2 Εἰσηγ. 1.21. Ὁ ρωμαϊκὸς κανὼν *tutor personae non rei datur* N. 12.14 Πανθ. 28.2 οὐδὲν ἄλλο σημαίνει εἰμὴ ἀδιορίζεται διὰ τὸ πρόσωπον, ἵνα διὰ τῆς *auctoritatis interpositio* δυνήται νὰ καθιστᾷ τὰς δηλώσεις τῆς βουλήσεως τοῦ ἐπιτροπευομένου ἐγκύρους.

9) Κυρίως ὁ Lohr ὡς τὸ ἰδιάζον τῆς ἐπιτροπείας ἐθεώρησε τὴν *auctoritatis interpositio*.

§ 40. Κοινοδίκαιον. Ὁ ὀργανισμὸς τῆς Γερμανικῆς
 Αὐτοκρατορικῆς ἀστυνομίας.

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ δικαίου τῆς ἐπιτροπείας ἦτο εἶδος ἡ νομοθεσία τῆς παλαιᾶς Γερμ. Αὐτοκρατορίας, διαπλάττουσα καὶ μεταρρυθμίζουσα τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον.

α) Ὁ ὀργανισμὸς τῆς Γερμ. Αὐτοκρατορικῆς ἀστυνομίας τοῦ ἔτους 1548 ἀπαιτεῖ, ἵνα διδῶνται τοῖς ἀνέμοις καὶ ἀνηλίκους ἐν παντὶ χρόνῳ ἐπιτρόποι. Οὕτω δὲ ἐτέθη ἡ βάσις τῆς συγχωνεύσεως τῆς ἐπιτροπείας τῶν ἀνέμων πρὸς τὴν κηδεμονίαν τῶν ἐφήδων ἀνηλίκων εἰς ἐνιαίαν ἐπιτροπείαν τῶν ἀνηλίκων.

Ἐνταῦθα δὲ ἡ ρωμαϊκὴ *auctoritatis interpositio* δὲν ἠδύνατο νὰ ριζώσῃ.

β) Πρὸς τούτοις ὁ αὐτὸς ὀργανισμὸς διατάσσει, ὅτι οἱ ἐπιτρόποι ὤφειλον νὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν διαχείρισιν, ὅταν πρότερον ἡ διαχείρισις ἤθελεν ἀπονεμηθῇ αὐτοῖς καὶ ἐπιβληθῇ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς.

Τοῦτο ἤγαγεν εἰς τὸ ὅτι πᾶσα ἐπιτροπεία κατέστη δικαστικῶς δοτῇ.

γ) Τέλος ὁ ὀργανισμὸς τοῦ 1577 ἀπαιτεῖ ἵνα ὁ ἐπίτροπος συντάσῃ ἀπογραφὴν, παρέχῃ ἀσφάλειαν, ὑποχρεώται ἐνόρκως καὶ δίδῃ ἐτησίως λογοδοσίαν πρὸς τὴν ἀρχήν.

Οὕτω δὲ ἡ ἀνωτάτη ἐποπτεία τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῶν ἐπιτροπειῶν ἔλαβε παγίαν μορφήν.

Οὕτω δὲ τὸν αὐτὸν χαρακτήρα, οἶδον ἡ ἐπιτροπεία τῶν ἀνηλίκων, ἔλαβε καὶ ἡ ἐπιτροπεία τῶν παρρφόνων καὶ ἀσώτων.

Τὰ ἄλλα εἶδη τῆς κηδεμονίας διακρίνονται τῆς τακτικῆς ἐπιτροπείας κατὰ τοῦτο, ὅτι παρέχουσιν ἀπλῶς ἐξουσίας τινὰς ἐπιτρόπου οὐχὶ δὲ τὴν πλήρη ἐκπροσώπησιν τοῦ ἐπιτροπευομένου.¹

1) Ὁ ΓραΚ πλὴν τῆς ἐπιτροπείας ἀνηλίκων ἀναγράφει ἐπιτροπείαν ἀπηγορευμένων ἐνηλίκων καὶ κηδεμονίαν. Κατὰ § 1906 ὁ ἐνήλικος, οὐτινος ἐξητήθη ἡ ἀπαγόρευσις, δύναται νὰ τεθῇ ὑπὸ προσωρινὴν ἐπιτροπείαν, ὅταν τὸ δικαστήριον τῆς ἐπιτροπείας θεωρῇ τοῦτο ἀνγκαζὸν πρὸς ἀποτροπὴν σημαντικοῦ κινδύνου τοῦ προσώπου ἢ τῆς περιουσίας τοῦ ἐνηλίκου.

§ 41. Οἱ λόγοι τῆς ἐπιτροπεύσεως.

Λόγοι ἐπιτροπεύσεως εἰσιν :

1. Ἀνηλικότης.

2. Παραφροσύνη.¹

3. Ἀπαγόρευσις λόγῳ ἀσωτίας.

4) Διαρκὴς παρακώλυσις τῆς διαχειρίσεως τῆς ἰδίας περιουσίας ἐνεκα σωματικῆς ἀναπηρίας, ἰδίως κωφότητος, τυφλότητος, ἀδυναμίας, ἀσθενείας,² [ἡ καλουμένη *cura debilium personarum*].

5. Παρὰ τῷ ἐπιτρόπῳ³ καὶ τῷ πατρὶ, ὅσάκις οὗτοί εἰσιν ἀνίκανοι ἵνα ἐπιμελῶνται τῶν ἰδίων ὑποθέσεων, πρέπει νὰ διορίζωνται ἐν ἀνάγκῃ κηδεμόνες.

6. Διὰ τὸ ἐμβρυον δύναται νὰ διορισθῇ ἐμβρυωρὸς.⁴

7 Διὰ περιουσίας μὴ ἐχούσας ἀντιπρόσωπον, λ. χ. διὰ περιουσίαν ἀφάντου, δι' ἐκκειμένην κληρονομίαν, δύναται νὰ διορισθῇ κηδεμών.⁵ — Ἐπὶ τῶν τοιούτων κηδεμονιῶν ὁ κηδεμών ἐν Ρώμῃ ἐδικοιούτο μόνον εἰς φύλαξιν τῆς περιουσίας καὶ εἰς πώλησιν ἐκείνου ὅπερ ἄλλως ἤθελεν ἀπολεσθῆ.⁶ Ἀλλὰ διαδεδομένη πρᾶξις δικαίως ἐπεξέτεινε ἐν Γερμανίᾳ τὴν πληρεξουσιότητα αὐτοῦ.⁷

§ 42. Οἱ ἐπίτροποι.

Ἡ διαχείρισις τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀνηλίκου γίνεται ὑπὸ τοῦ ἐπι-

1) Curator furiosi λαμβάνουσι μόνον οἱ ἐνήλικοι παράφρονες § 3 Εἰσηγ. 1.23—N. 3 § 1 Πανδ. 26.1. Τὸ αὐτὸ ἱσχύει περὶ τῶν ἀνώτων καὶ τῶν ἀναπήρων.

2) § 4 Εἰσηγ. 1.23. Κατὰ ΓρΑΚ § 1910 ἐπιτρέπεται κηδεμονία, ἀλλὰ τῇ συναινέσει τοῦ ἀναπήρου.

3) § 5.6 Εἰσηγ. 1.23. ΓρΑΚ § 1909.

4) Περὶ ἐμβρυωροῦ ΓρΑΚ § 1912.

5) Ἐν τῷ ΓρΑΚ πρὸς § 1911, 1912 περὶ κηδεμόνος ἀφάντων, — § 1960. 2012 περὶ κηδεμόνος κληρονομίας § 1913 περὶ κηδεμόνος ἀγνώστων ἐνδιαφερομένων § 1914 περὶ κηδεμόνος περιουσίας συναγχεύσεως διὰ δημοσίου ἐράνου διὰ πρόσκαιρον σκοπόν.

6) N. 48 Πανδ. 26.7—N. 1 § 4 Πανδ. 50.4.

7) Κατὰ ΓρΑΚ § 1915 ἐπὶ τῆς κηδεμονίας ἐφαρμόζονται ἀνελόγως τὰ κρατοῦντα ἐπὶ ἐπιτροπείας.

τρόπου. Ὡς τὸ κανονικὸν καὶ σκοπιμὸν θεωρεῖται ἡ διαχείρισις ὑφ' ἐνὸς μόνου ἐπιτρόπου.¹

Ἀλλὰ δύνανται νὰ κληθῶσι πλείονες ἐπίτροποι κυρίως ὅταν τοῦτο διέταξεν ἡ διαθήκη τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνηλίκου.

Τότε ἡ ἀρχὴ πρέπει νὰ κανονίσῃ τὰς λεπτομερείας² λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν τελευταίαν βούλησιν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ μὴ ὀφείλουσα νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὴν ἀπεριορίστως.³

α) Ἐὰν ἡ ἀρχὴ ἀπονεύμῃ τὴν διαχείρισιν ἀποκλειστικῶς εἰς ἓνα τῶν πολλῶν ἐπιτρόπων, οἱ λοιποὶ εἰσὶ τιμητικοὶ ἐπίτροποι [*tutores honorarii*]. Ὡς τοιοῦτοι δικαιοῦνται καὶ ὑποχρεοῦνται εἰς φροῦρῃσιν τοῦ διαχειριζομένου ἐπιτρόπου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θεωροῦσι τοὺς λογαρισμοὺς καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς ἐπιτροπείας, καὶ ἐξελέγχουσι τὴν τοποθέτησιν τῶν ὀφραγικῶν χρημάτων· ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἐπιδιώκουσι τὴν παῦσιν τοῦ μὴ χρηστῶς διαχειριζομένου ἐπιτρόπου.⁴

1) Ν. 3 § 3,7 Πανδ. 26.7. ΓρΑΚ § 1775.

2) Ὡς πρὸς τὸν κανονισμὸν ὑφίστατο ἰδιαιτέρον πραιτωρικὸν ἔδικτον οὗ τὸ περιεχόμενον καταφαίνεται ἐξ § 1 Εἰσηγ. 1.24. Κατὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ χώραν διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ἐπιτρόπων. Ἐν πρώτοις ἐκαλεῖτο ὁ προσφέρων *salisdatio*, ἔρ' ὅσον ὁ συνεπίτροπος, δὲν ἐκηρύσσεται ἔτοιμος νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτός.

3) Ν. 3 § 3 Πανδ. 26.7—ΓρΑΚ § 1797 ἐδ. 3.

4) Ν. 3 § 2 Πανδ. 26.7. Οὐλπιανός. *Ceteri igitur tutores non ad ministrabunt sed, erunt, hi quos vulgo honorarios appellamus, nec quisquam putet ad hos nullum periculum redundare: constat enim hos quoque, excussis prius facultatibus ejus qui gesserit, conveniri oportere: dati sunt enim quasi observatores actus ejus et custodes, imputabiturque eis quandoque, cur, si male eum conversari videbant suspectum eum non fecerunt. adsidue igitur et rationem ab eo exigere eos oportet et sollicite curare quae liter conversetur et si pecunia sit, quae deponi possit curae ut deponatur ad praediorum comparationem.* [Οἱ δὲ λοιποὶ ἐπίτροποι δὲν θὰ διαχειρίζουσι, ἀλλ' ἔσονται οὗτοι οἱ κοινῶς ἐπιτίμους καλοῦμεν. Οὐδὲ φρονεῖ τι, ὅτι οὗτοι ὑπέχουσι κινδυνόν τινα· διότι ὁμολογεῖται, ὅτι οὗτοι πρέπει νὰ ἐνῶνται μετὰ τὴν ζήτησιν τῆς περιουσίας τοῦ διαχειριζομένου [ἐπιτρόπου]· διότι ἐδόθησαν ὡσεὶ ἔμποροι καὶ φύλακες τῶν πράξεων ἐκείνου καὶ καταλογίζεται αὐτοῖς, τὸ διατί, ἐὰν ἔβλεπον ἐκεῖνον κακῶς ἀναστρεφόμενον, δὲν κατέστησαν αὐτὸν ὑποκτον. Ὅθεν ἐπιμελῶς πρέπει καὶ νὰ ζητῶσι παρὰ τοῦτου λόγον καὶ πεφροντισμένως νὰ φροντίζωσι πῶς ἀναστρέφεται καὶ ἐὰν ᾖσι χρήματα, ἅτινα δύνανται νὰ κατατεθῶσι, νὰ φροντίζωσιν ἵνα κατατί-

6) Ἡ ἀρχὴ δύναται κατὰ τὴν χρεῖαν νὰ διανεῖμῃ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀνηλίκου μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐπιτρόπων, εἴτε κατ' εἶδῃ ὑποθέσεων εἴτε κατὰ τόπους.

Τότε δὲ ἕκαστος ἐπιτροπος πρέπει νὰ διαχειρίσῃται τὸν ἀπονεμηθέντα αὐτῷ κύκλον ὑποθέσεων, διὰ δὲ τὸν τοῦ ἄλλου ἐπιτρόπου κύκλον εἶνε τιμητικὸς ἐπιτροπος.⁵

γ) Ἐὰν δὲν γείνη ἐνδείξις πρὸς τινὰ τῶν ἐπιτροπῶν ἢ διανομὴ τῶν ὑποθέσεων ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, πάντες οἱ ἐπιτροποι ἔχουσιν ἴσα δικαιώματα πρὸς διαχείρισιν. Ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν ὁλοκληρωτικὴν πληρεξουσιότητα,⁶ ἣς δυνάμει ἐπρεπε νὰ ἐνεργῶσι πάντες ὁμοῦ· μᾶλλον δὲ ἕκαστος ἔχει πλήρη πληρεξουσιότητα, ἀλλ' οὕτως, ὥστε ἕκαστος ἔχει δικαίωμα ἀντιρρήσεως κατὰ τῶν πράξεων, ὡς προτίθενται οἱ συνεπιτροποι.^{7,8}

ῥηνται πρὸς ἀγορὰν ἀκινήτων] Καὶ ὁ tutor honorarius ἐν Ρώμῃ εἶχε καθ' ἑαυτὸν δικαίωμα διαχειρίσεως καὶ auctoritas, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμειγνύηται εἰς τὴν διαχείρισιν. Διόπερ ταῖσι, γινώσκοντες τὴν σχέσιν καὶ ὅμως συμβαλλόμενοι ὑπὸ τὴν auctoritas τούτου, δὲν ἀπέκταν ἀξιώσεις. Ν. 49 Πανδ. 29.2 καὶ Ν. 4 Πανδ. 26.8 συμβιβάζονται οὕτως. Σύμφωνας ὁ Brinz. Ἀντὶ τοῦ ἐπιτρόπου ἐπιτρόπου ὁ ΓρΑΚ ἔχει τὸν παρἐπιτροπον. Πρέπει νὰ διορίζεται, ὅταν πρὸς τὴν ἐπιτροπεῖαν συνδέηται ἡ διαχείρισις, πλην ἂν ἡ διαχείρισις δὲν εἶνε σπουδαία ἢ ἡ ἐπιτροπεῖα διαχειρίζεται κοινῶς ὑπὸ πολλῶν ἐπιτρόπων.

5) Ν. 3 § 9—Ν. 4 Πανδ. 26.7. ΓρΑΚ § 1797 σημ. 2.

6) Κατὰ τὸ προϋστυνιάνειον δίκαιον ἐπὶ τῆς legitima tutela ἀπηγεῖτο κατὰ κανόνα διὰ πάσας τὰς διατάξεις ἢ auctoritas πάντων τῶν ἐπιτρόπων. Ὁ Κικέρων pro Placco 34: nihil potest de tutela legitima sine omnium tutorum auctoritate deminui. [Ὅθεν δύναται νὰ ἐλαττωθῇ ἐκ τῆς νομίμου ἐπιτροπεῖας ἄνευ τῆς αὐθεντίας πάντων τῶν ἐπιτρόπων.] Τοῦναντίον ἐπὶ τῆς διαθηκικῆς καὶ τῆς δοτῆς ἐπιτροπεῖας ἤρκει ἡ auctoritas ἑνὸς ἐκαστοῦ ἐπιτρόπου. Ὁ Ἰουστινιανὸς κατήργησε τὴν διαφορὰν ταύτην ἐν Ν. 5 Κωδ. 5.59. Ἐκαστος ἐπιτροπος ἔχει πλήρη διάθεσιν μόνον δὲ ἐπὶ ὑποθέσεων, αἵτινες συνεπάνονται τὴν ἄσιν τῆς ἐπιτροπεῖας, ἰδίως ἐπὶ εἰσποιηθείσας ἐπιτροπευομένου, ἀπαιτεῖται ἢ συναίνεσις πάντων τῶν ἐπιτρόπων.

7) Ν. 7 § 3 Πανδ. 27.10. Πρβ. ἄλλως τε Ν. 47 Πανδ. 26.7.—Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1797 οἱ πολλοὶ ἐπιτροποι διαχειρίζονται τὴν ἐπιτροπεῖαν κοινῇ. Ἐπὶ διαφορᾷ γνωμῶν ἀποφαίνεται τὸ δικαστήριον τῆς ἐπιτροπεῖας.

8) Ἐκαστος τῶν πολλῶν ἐπιτρόπων εὐθύνεται εἰς ὁλοκληρον. Ἀλλ' ὁ ἐναγόμενος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκχωρήσεως τῆς ἀγωγῆς. Ν. 2 Κωδ. 5.52. Si divisio administrationis inter tutores sive curatores in eodem loco seu provincia constitutos nec dum fuit, licentiam habet adulescens

Ἡ εὐθύνη διὰ τὴν ὅλην διαχείρισιν δὲν καταργεῖται διὰ τῆς ἀπλῆς ἰδιωτικῆς διανομῆς τῶν ὑποθέσεων.⁹

§ 43. Ἡ ἀνωτάτη ἐπιτροπεία [ὑπερεπιτροπεία].

Ἀληθῶς ἀπέκτησεν ἡ δημοσία ἀρχὴ ἐν τῷ ὑστέρῳ ΡΔ αὖξουσιν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας, ἀλλὰ ἐνιαῖα καὶ συστηματικὴ ὀργάνωσις τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων αὐτῆς δὲν ἔλαβε χώραν.¹

Τοῦτο ὅμως ἐγένετο ἐν τῷ Γερμ. κοινοδικαίῳ.

Ἀρχὴ τῆς ἀνωτάτης ἐπιτροπείας εἶνε τὸ πρωτοδικεῖον τῆς κατοικίας τοῦ ἐπιτροπευομένου.² Ὡς τοιαύτη ἐπὶ τῶν νομίμων ἀνηλίκων εἶνε κατὰ κανόνα ἡ τελευταία κατοικία τοῦ πατρός, ἐπὶ δὲ τῶν μὴ νομίμων ἡ κατοικία τῆς μητρός.

Αἱ κύριαι ἐξουσίαι τῆς ἀνωτάτης ἐπιτροπείας εἰσὶν :

1. Διορισμὸς τοῦ ἐπιτρόπου, κρίσις περὶ τῶν λόγων ἐξαίρεσεως, παύσεως καὶ παρατήσεως.

2. Ἐγκρίσις πρὸς ἐκποίησην.

3. Ἐρευνα τῶν περιοδικῶν λογοδοσιῶν τοῦ ἐπιτρόπου.

Ἡ ἀνωτάτη ἐπιτροπεία δὲν ἔχει τὸ καθήκον, ἵνα αὕτη ἐκπροσωπῇ τὸν ἐπιτροπευόμενον.

Ἄλλ' ἔχει τὴν ἐποπτείαν καὶ διεύθυνσιν. Ὅθεν δύναται νὰ πράσῃ τῷ ἐπιτρόπῳ ὁδηγίας διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων. Ἀναλόγως τῆς ἐμπιστοσύνης, ἧς εἶνε ἄξιος, ὁ ἐπίτροπος κρατεῖ χαλαρώτερον ἢ αὐστηρότερον τὰς ἡνίας.

Ὁ διαχειριζόμενος τὴν ἀνωτάτην ἐπιτροπείαν εὐθύνεται πρὸς

et unum eorum eligere et totum debi tum exigere, cessione videlicet ab eo adversus ceteros tutores seu curatores actionum ei competentium facienda. [Ἐλ. μὴπῶ ὑπῆρξε δικαίρεσις τῆς διαχειρίσεως μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων καὶ κηδεμόνων τῶν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἢ ἐπαρχίᾳ δικαισμένων, ἅδειαν ἔχει ὁ νεανίας καὶ ἕνα τούτων νὰ ἐκλέξῃ καὶ ἐλάλησιν τὸ χρέος νὰ ἀπαιτήσῃ, δηλ. γινομένης ἐκχωρήσεως ὑπὸ τούτου πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐπιτρόπους ἢ κηδεμόνας τῶν ἀρμοζουσῶν αὐτῷ ἀγωγῶν]. Περί τῆς εὐθύνης κατὰ τὸν ΓρΑΚ πρβ. § 1833.

9) N. 2 § 3 Κωδ. 5.52.

1) N. 6, § 2 Πανδ. 26 1.

2) Ἐ. Ρώμη ἀπέβλεπον κυρίως εἰς τὴν πατρίδα [origo] τοῦ ἐπιτροπευομένου N. μοναχ. Κωδ. 5.32.

τὸν ἐπιτροπευόμενον διὰ ὑπατιότητα, ἀλλὰ μόνον ἐπιβεηθητικῶς, ἥτοι ἐφ' ὅσον ἄλλοθεν δὲν δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ ἀπεζημίωσις.³

Ἐν Ρώμῃ συνήθιζεν ὁ ἄρχων ἐπὶ τῆς κρίσεως τῶν προσωπικῶν σχέσεων τοῦ ἐπιτροπευομένου νὰ προσλαμβάνῃ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἐπιτροπευομένου [οἰκογενειακὸν συμβούλιον].⁴ Ἄλλ' ἐν τῷ κοινοδικαίῳ δὲν ὑφίσταται τοιοῦτον ἔθιμον.

Ἡ ἀνωτάτη ἐπιτροπεία δὲν πρέπει νὰ λάβῃ ἀποφάσεις, ἀφορώσας δικαιώματα τρίτων, χωρὶς νὰ καταστήτῃ τούτοις δυνατόν ἵνα ὑπερασπίσῃ τὰ δικαιώματα αὐτῶν ἐνώπιόν της. Τοῦτο ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν γενικὴν ἀρχὴν τοῦ κοινοδικαίου, καθ' ἣν οὐδενὶ πρέπει νὰ γίνεταί ἄρνησις νομίμου ἀκροάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΑΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

§ 44. Λόγοι κλήσεως ἐπὶ τὴν ἐπιτροπείαν. Διορισμός.

Οἱ λόγοι κλήσεως ἐπὶ τὴν ἐπιτροπείαν ἦσαν ἐν Ρώμῃ :

1. Διαθήκη. Συνεπεία τῆς πατρικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας ἡδύνατο ὁ πατὴρ νὰ διορίσῃ ἐπίτροπον ἐν ἐγκύρῳ διαθήκῃ ἢ ἐν κεκυρωμένῳ κωδικέλλῳ τῷ ἀνήθῳ αὐτοῦ τέκνῳ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καθίστατο τὸ τέκνον αὐτεξούσιον.¹

Πρὸς τοῦτοις ἐν Ρώμῃ ἐκράτει ἡ ἰδέα ὅτι ὁ πατὴρ, ἀνεξαρτήτως

3) Κατὰ τὸ ΡΔ ὑδθύνοντο μόνον οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες, οἱ ἀμέλειαν ἐπιδειξάμενοι κατὰ τὸν διορισμὸν τῶν ἐπιτρόπων. Τίτλος Πανδ. 27.8. Πρβ. ἀνωτέρω III § 135 σημ. 6. Γρακ § 1814 § 841.

4) N. 1 § 1 Πανδ. 27.2. Περί τοῦ οἰκογενειακοῦ συμβουλίου, ὅπερ ὁ Γρακ παρέλαθεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ δικαίου ἐπιβ. Γρακ § 1858, 1847.

1) § 3, 4 Εἰσηγ. 1.13.—N.1 Πανδ. 26.2. Τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς ἐκτείνεται καὶ εἰς τοὺς ὀψιγενεῖς. Ἐν Ρώμῃ ἀνεφέρετο καὶ εἰς ἐγγόνους, εὐρισκομένους ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάππου, ἐσθλὰ μετὰ τὸν θάνατον τούτου δὲν περιήρχοντο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἐρίνοντο αὐτεξούσιοι. Ὁ ἐπίτροπος ἔπρεπε νὰ εἴναι certus, ἥτοι ἀτομικῶς ὠρισμένος N. 20 Πανδ. 26.2. Πρὸς τοῦτοις ἔπρεπε νὰ διορισθῇ κατὰ τρόπον ἐπιτακτικὸν N. 1 § 1 Πανδ. 26.3. Ὁ διορισμὸς ἔπρεπε νὰ ἀφορᾷ ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν N. 12 Πανδ. 26.2. Διορισμὸς ὑπὸ αἰρέσει καὶ προθεσμίας ἐπετρέπετο. Ὁ διορισμὸς ἔχανε τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, ὅταν ἡ διαθήκη ἤκυρτο.

της πατρικής εξουσίας, ἐν ἐλλείψει δὲ πατρὸς ἢ μητρός, καὶ ὅτι τέλος καὶ ὁ ἐξωτερικός, ὁ ἐγκαθιστῶν τὸν ἀνήγον κληρονόμον, ποιεῖ τὴν σκοπιμωτάτην πρότασιν διὰ τὸν ἐπίτροπον τοῦ ἀνήγον.

Ὅθεν τοιοῦτοι διὰ τελευταίας βουλήσεως ὑποδεικνυόμενοι ἐπίτροποι ἐπεκυροῦντο ὑπὸ τῆς ἀρχῆς (tutores confirmati=ἐπιβεβαιωμένοι ἐπίτροποι) καὶ δὴ εἰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς διοριζόμενοι ἄνευ ἰδιαίτερας ἐρευνῆς, οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ ἐρευνᾶν τῶν πραγμάτων.²

2. Ἐλλειπουσῶν τῶν διαθηκῶν, λειτουργοῦσιν οἱ νόμιμοι ἐπίτροποι. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἐγγύτατοι νόμιμοι ἐπίτροποι τοῦ ἀνηλίκου ἥτοι ἀρχικῶς κυρίως οἱ ἀρρενογενεῖς³ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ νεωτάτῃ ΡΔ οἱ κατὰ τὴν Νεαρὰν 118 καλούμενοι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι.⁴

3. Τελευταῖον διορίζετο ἐπίτροπος ὑπὸ τῆς ἀρχῆς.⁵⁻⁶

Οἱ κηδεμένες κατὰ κανόνα διορίζοντο ὑπὸ τῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ἐν τῇ διορισμῷ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὅψει ἡ πρότασις τῶν γονέων.⁷

Ἡ ἐπιτροπεία ἤρχετο εὐθὺς ὡς ὁ κληθεὶς ἐμάνθηνε τὸν διορισμὸν αὐτοῦ.⁸ Συνεπεία τῆς Γερμανικῆς Νομοθεσίας μετεβλήθη τοῦτο.⁹ Ἡ

2) Ν. 2 Πανδ. 26.3. Ἄν καὶ ὁ Πράιτωρ τὴν πρότασιν τοῦ πατρὸς ἐπρεπε νὰ ἐπικυρώσῃ ἄνευ ἐρευνῆς τῆς οὐσίας τοῦ πράγματιος, ὅμως ἐπρεπε νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν ἡ βούλησις τοῦ πατρὸς διήρκεσε μέχρι τοῦ θανάτου καὶ ἐὰν δὲν προέκυψαν μετὰ τὸν διορισμὸν γεγονότα, ἄτινα, ἐὰν τὰ ἐγίνωσκεν ὁ πατήρ, ἤθελον ἴσως τὸν παρορμήσῃ εἰς ἀνάκλησιν τοῦ διορισμοῦ. Ν.8 ἐπ. Πανδ. 28.3.

3) Ν. 1 Πανδ. 26.4

4) Νεαρὰ 118 νεφ. 5.

5) § 3 Εἰσηγ. 1.20.

6) Ἡ ἀρχὴ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διορίσῃ τὸν ἐπίτροπον ὑπὸ αἵρεσιν Ν. 6 § 1 Πανδ. 26.1. Ὁ Keller τὴν διαφοράν ταύτην μεταξὺ δοτῶν καὶ διαθηκικῶν ἐπιτρόπων ἐξηγεῖ οὕτως: «Ὁ ἄρχων κατὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ εἰ νὰ φροντίσῃ πάντοτε διὰ παροῦσαν ἀνάγκην καὶ ἐπὶ τῇ βίαιε κορυφαζάντων γεγονότων, ὧν ἡ ἐρευνᾶ εἶνε δυνατὴ αὐτῷ καὶ ἐπιβεβλημένη, πρέπει νὰ διορίσῃ, ἐν ᾧ ὁ διαθέτης διορίζων διαθέτει διὰ μᾶλλον ἢ ἥττον μεμακρυσμένον μέλλον καὶ ἐπομένως εὐκόλως δύναται νὰ καταστήσῃ νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν βούλησιν αὐτοῦ ἐκ μελλόντων, νῦν καὶ ἴσως ἐπὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἰς ἀβεβαίων γεγονότων».

7) § 1,3 Εἰσηγ. 1.23. Πρβ. Audibert. Du curateur donné par testament au prodige ἐν τῇ Nouvelle revue historique de droit français et étranger. Τόμ. XVI σελ. 5.

8) Ν. 4 § 1 Πανδ. 26.7.

9) Πρβ. ἀνωτέρω § 40 σημ. 3.

ἀρχὴ ἀπονέμει ἐπὶ πάσης περιπτώσεως τὴν ἐπιτροπείαν. Αὕτη εἶνε πάντοτε δοτὴ.¹⁰ Ἡ τελευταία βούλησις τῶν γονέων καὶ τοῦ κληρονομουμένου ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου λαμβάνεται ὑπ' ὄψει.¹¹

Ἡ ἐπιτροπεία ἄρχεται διὰ τῆς ἀναδοχῆς ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς. Αὕτη γίνεται ἐνὸρκως. Πολλάκις ὁ ὅρκος ἀντικαθίσταται ὑπὸ χειραψίας ἐχούσης δύναμιν ὅρκου.¹²

Ὁ ἐπίτροπος πρὸς νομιμοποίησιν αὐτοῦ λαμβάνει ἑγγράφον διορισμὸν τὸ καλούμενον *tutorium* ἢ *procuratorium*.¹³

§ 45. Ἰκανότης πρὸς ἐπιτροπείαν.

Πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀπόλυτον καὶ τὴν σχετικὴν ἀνικανότητα.

1. Ὁ ἀπόλυτως ἀνίκανος δὲν καθίσταται ἐπίτροπος καὶ ἐὰν ἡ ἀρχὴ διορίσῃ αὐτὸν ἐπίτροπον. Ὅθεν αἱ πράξεις τούτου διὰ τὸν ἐπιτροπευόμενον δὲν ὑποχρεοῦσι τούτον. Ὁ ἐπιτροπευόμενος δὲν τελεῖ ὑπὸ ἐπίτροπον. Τοιοῦτοτρόπως ἀνίκανοι εἰσὶν·¹

α) Αἱ γυναῖκες. Οὐχ ἦττον κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη εἰσὶν ἱκαναὶ πρὸς ἐπιτροπείαν τῶν τέκνων αὐτῶν, ὅταν δὲν ἀνανυμφεῶνται καὶ παραιτῶνται τοῦ Βελλειανείου Δόγματος.²

β) Ἀνήλικοι, παράφρονες, ἀπηγορευμένοι ἄσωτοι. Οὗτοι πρὸ τοῦ

10) Κατὰ ΓρΑΚ § 1774 : Τὸ δικαστήριον τῆς ἐπιτροπείας πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐπιτροπείαν αὐτεπαγγέλτως. Οὐχ ἦττον τὰ ἐν § 1776 μνημονευόμενα πρόσωπα ἔχουσιν ἀγωγὴν πρὸς διορισμὸν ἐπιτρόπου.

11) Οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τοῦ ὑποχρέου ὑποχρεοῦνται, ἵνα ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ζητήσωσιν ἐν ἀνάγκῃ τὸν διορισμὸν ἐπιτρόπου διὰ τοῦτον καὶ δὴ ἐπὶ ποινῇ τῆς ἀπωλείας τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, ὅταν ὁ ἀνήλικος ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ἀνηλικότητι N. 10 Κωδ. 6.58. Ὁ ΓρΑΚ δὲν γινώσκει τὴν διάταξιν ταύτην.

12) ΓρΑΚ § 1789.

13) ΓρΑΚ § 1791.

14) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ § 1780 δὲν δύναται νὰ διορισθῇ ἐπίτροπος ὁ ὢν ἀνίκανος πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν ἢ ὢν ἀπηγορευμένος ἐνεκα παραφροσύνης, ἄσωτίας ἢ μέθης.

2) Γαίῳ Εἰσίηγ. I, § 195—N. 16—N. 48 Πανδ. 26.1—N. 26 Πανδ. 26.2.—Τίτλος Κωδ. 5.35—Νεαρά 94 κεφ. 1—Νεαρά 118 κεφ. 5.

Ἰουστινιανοῦ ἐγίνοντο ἐπίτροποι καὶ μόνον ἡ διαχείρισις δὲν ἐπετρέπετο αὐτοῖς.³ Τοῦτο ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν ἀρχικὴν θεωρίαν καθ' ἣν ἡ ἐπιτροπεία ἀπατέλει δικαίωμα τοῦ ἐπιτρόπου καὶ δὲν ἐγίνετο ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ ἐπιτροπευομένου. Ἀλλὰ κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον τὰ τοιαῦτα πρόσωπα εἰσὶν ἀπολύτως ἀνίκανα.⁴

γ) Οἱ κληρικοὶ ἐκπρύχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνίκανοι, ἐνα ἀπαλλαγῶσιν ἅπαζ διὰ παντὸς τοῦ βάρους τῆς ἐπιτροπείας.⁵ Ἀνίκανοι ἦσαν καὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοί.⁶ Ἀλλὰ κατὰ τὴν σημερινὴν γερμανικὴν Νομοθεσίαν οἱ στρατιωτικοὶ εἰσὶν ἱκανοὶ ὑπὸ τὴν ἐγκρισιν τῶν πρεσβυτέρων αὐτῶν. Ἀλλὰ δύνανται νὰ ἀποκροῦσιν τὴν ἐπιτροπείαν.

2. Σχετικῶς ἀνίκανοι εἰσὶν οἱ ἐπίτροποι, οἷς δὲν δύναται νὰ ἀπονεμηθῇ ἡ ἐπιτροπεία καὶ οἷτινες πρέπει νὰ παυθῶσι ταύτης ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ἐὰν διωρίσθωσιν.⁷

Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν οἱ ἀποκλεισθέντες τῆς ἐπιτροπείας δι' ἀπαγορεύσεως τῶν γονέων τοῦ ἐπιτροπευομένου,⁸ οἱ πιστωταὶ καὶ ἀφειλέται τοῦ ἐπιτροπευομένου, τέλος ὁ σύζυγος διὰ τὴν σύζυγον.⁹ Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ ἀπώλεια τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων τιμῆς.¹⁰⁻¹¹

3) Καὶ ὁ impubes ἦτο legitimus tutor. Οὐλπ. fragm. τίτλ. XI, § 20. Ἐπίσης ὁ παράφρων N. 17 Πανδ. 26.1. Ἀντιδοξεῖ ὁ Καρλόδας.

4) N. 5 Κωδ. 5.30—§ 13 Εἰσηγ. 4.25.

5) Κατὰ τὴν Νεαράν 123 κεφ. ἐπίσκοποι καὶ μοναχοὶ εἰσὶν ἀπολύτως ἀνίκανοι πρὸς ἐπιτροπείαν, ἄλλοι κληρικοὶ δύνανται νὰ γίνωσιν ἐπίτροποι τῶν ἰδίων συγγενῶν τῇ συναινέσει αὐτῶν. Οἱ κληρικοὶ, ὡς ἄνθρωποι ἀπολαύοντες τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἐξομολογουμένων ὑπ' αὐτῶν, λίαν συχνὰ διωρίζοντο διὰ διαθήκης ἐπίτροποι. τοῦθ' ὅπερ ἦτο ὀχληρόν· ὅθεν ἐλήφθησαν δραστήρια μέτρα κατὰ τῆς συνηθείας ταύτης.

6) N. 4 Κωδ. 5.34.

7) N. 21 § 2 Πανδ. 26.5—N. μοναδ. Κωδ. 5.47.

8) N. 3 § 12 Πανδ. 26.10.

9) N. 2 Κωδ. 5.34.

10) Γερμ. Ποιν. Κωδ. § 34 ἀρ. 6. Ὁ ἐστερημένος τιμῆς εἶνε ἱκανὸς ὅπως διορισθῇ ἐπίτροπος τῶν ἰδίων κατιόντων.

11) Κατὰ τὸν ΓρΑΚ τὰ ἐν § 1787—1782 μνημονευόμενα πρόσωπα δὲν πρέπει νὰ διορισθῶσιν ἐπίτροποι.

§ 46. Ἀποποίησης τῆς ἐπιτροπείας.¹

Ἡ ἀναδοχή τῆς ἐπιτροπείας εἶνε ὑποχρέωσις τοῦ πολίτου. Ὅθεν δύναται τις νὰ ἀναγκασθῇ εἰς ἀποδοχὴν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς δι' ἐκτελετικῶν ποινῶν.² Ἀλλ' ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη δικαιοῦνται μὲν, δὲν ὑποχρεοῦνται δὲ νὰ γίνωσιν ἐπίτροποι.³

Πολυάριθμοι λόγοι διδουσι τὸ δικαίωμα τῆς ἀποποιήσεως τῆς ἐπιτροπείας.

α) τρεῖς ἐπιτροπεῖαι ἐν τῷ οἴκῳ.⁴

β) πέντε φυσικὰ τέκνα.⁵

γ) πενία, ἀσθένεια, ἀγραμματῶσύνη,⁶ γῆρας ὑπὲρ τὰ 70 ἔτη.⁷

δ) ἐνάσκησις δημοσίων ἄξιωμαίων, ἀπουσία δι' ὑποθέσεις τῆς Πολιτείας.⁸

ε) Οἱ λόγοι οὗτοι ἀποποιήτως ἔπρεπεν ἐν Ρώμῃ νὰ προταθῶσιν ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ διορισμοῦ.

Ἡ προθεσμία εἶχε τοῦλάχιστον 50 ἡμέρας, ἐπὶ δὲ μείζονος ἀποστάσεως ἐπεξετείνετο ἀναλόγως.⁹

1) Τίτλος Αἰσηγ. 1.25—Τίτλος Πανδ. 27.1.

2) Πρβ. Εἰσηγ. 1.25. Σύμφωνας ΓρΑΚ § 1785.1788.

3) Ν. 2 § 1 Κωδ. 5.35—Νεαρά 118 κεφ. 5—Νεαρό 94 κεφ. 1. Πρβ. καὶ ΓρΑΚ § 1786.

4) § 5 Εἰσηγ. 1.25—Ν. 6 πρβ. Πανδ. 27.1.

5) Κατὰ τὸ ΡΔ λόγος ἀπαλλαγῆς ἦσαν 3 τέκνα ἐν Ρώμῃ, 4 ἐν Ἰταλίᾳ, 5 ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Μόνον τὰ ζῶντα συναριθμοῦνται. Τὰ ἐν πολέμῳ ἀποβιώσαντα λογίζονται ὡς περ ζῶντα. Εἶνε ἀδιάφορον εἰς τὰ τέκνα εἶνε ὑπερξούσια ἢ μὴ, ἰδίως εἰς τὰς εἶνε χειράφετα ἢ θετά. πο. Εἰσηγ. 1.25.

6) § 6 Εἰσηγ. 1.25—§ 7.8 Εἰσηγ. 1.25.

7) § 13 Εἰσηγ. 1.25.

8) Ὑφίσταντο καὶ ἄλλοι λόγοι ἀπαλλαγῆς· λ. χ. ὅταν ὁ διορισμὸς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐξ ἔχθρας § 9 Εἰσηγ. 1.25.—Ἐν τῷ παλαιότερῳ δικαίῳ σπουδαία ἦτο ἡ potioris nominatio, ἥτοι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐριζομένου ὡς ἐπίτροπου, ἵνα ἀντ' ἐκτουτο ὑποδείξῃ ὡς ἐπίτροπον πρόσωπον ἐγγύτερον τὴν συγγένειαν πρὸς τὸν ἐπιτροπεύμενον. — Τῷ Ἰουστινιανεῷ δικαίῳ εἶνε ἄλλοτρία ἡ τοιαύτη διαδικασία.

9) § 16 Εἰσηγ. 1.25—Ν. 14 Πανδ. 27.1.

Ἐν τῷ κοινοδικαίῳ ἡ ἐξαίρεσις πρέπει νὰ αἰτηθῇ παρὰ τοῦ Δικαστηρίου.^{10.11}

§ 47. Περάτωσις τῆς ἐπιτροπείας.

Ἡ ἐπιτροπεία περατοῦται ὅτε μὲν διὰ τῆς ὀριστικῆς καταργήσεως αὐτῆς, ὅτε δὲ διὰ τῆς παύσεως τοῦ λειτουργήματος τοῦ τέως ἐπιτρόπου, ὅποτε ἔρχεται νέος ἐπίτροπος.

1. Ἡ ἐπιτροπεία παύει ἀπολύτως, ὅταν ὁ λόγος αὐτῆς μεταιωθῇ.¹

Ἰδίως ἡ ἐπιτροπεία ἀνηλίκου παύει διὰ τῆς ἐνηλικιώσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ ὅταν οὗτος καταστῇ ὑπεξούσιος. Πᾶσα ἐπιτροπεία παύει διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπιτροπευομένου ἢ τῆς ἀφανείας αὐτοῦ.

2. Τὸ λειτουργήμα τοῦ ἐπιτρόπου παύει, χωρὶς νὰ περατωθῇ ἡ ἐπιτροπεία :

α) Διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὡς καὶ διότι οὗτος γίνεται ἀπολύτως ἀνίκανος,² ἰδίως ὅταν ἡ μήτηρ ἢ ἡ μάμμη οὔσα ἐπίτροπος προβαίνει εἰς νέον γάμον.³

β) Ἐν τῷ παλαιῷ δικαίῳ ὁ ἐκ διαθήκης ἐπίτροπος ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ ὅταν ἤθελε τῆς ἐπιτροπείας.⁴ Περὶ τούτου οὐδεὶς λόγος ἐν τῷ ὑστέρῳ δικαίῳ. Μόνον δὲ παραίτησιν ἕνεκα λόγων εὐλόγων δύναται νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς ἀρχῆς.⁵

γ) Ἡ παῦσις τοῦ ἐπιτρόπου ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐπετρέπετο ἐν παλαιαῖς χρόνις μόνον ἕνεκα δόλου ἐπὶ τῇ βάσει *accusatio suspecti*.

Ἐν τῷ ὑστέρῳ δικαίῳ ἡ παῦσις τοῦ ἐπιτρόπου λίαν ἐπεξετάθη,

10) Σύμφωνας ΓρΑΚ § 1786.

11) Δικαίωμα ἀπαλλαγῆς δὲν ἔχει ὁ ὑποσχεθείς τῷ πατρὶ τοῦ ἀνηλίκου ὅτι θέλει ἀποδεχθῇ τὴν ἐπιτροπείαν. § 9 Εἰσηγ. 1.25' ἐπίσης ὁ ἀποδεχθείς κληροδότημα τοῦ διορίσαντος αὐτὸν ἐπίτροπον Ν. 5 § 2 Πανδ. 34.9.

1) ΓρΑΚ § 1882. Καὶ μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐπιτροπείας οἱ τέως ἐπίτροποι πρέπει νὰ φροντίσωσι διὰ τὰς τρεχούσας υποθέσεις, μέχρις οὗ ἀποδώσωσι τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνήκου ἢ καταστήσωσι τὸν ἀνήγον ὑπερήμερον. Πρβ. Ν. 33 § 1 Πανδ. 26. 7.

2) Πρβ. ΓρΑΚ § 1885 ἐδ. 1. Τὸ λειτουργήμα τοῦ ἐπιτρόπου περατοῦται σὺν τῇ ἀπαγορεύσει αὐτοῦ.

3) Πρβ. καὶ ΓρΑΚ § 1887.

4) Περὶ τοιαύτης *abdlicatio* ὁμιλεῖ ἀκόμη ὁ Οὐλπιανὸς frag. XI § 17.

5) Πρβ. Ν. 42. Πανδ. 27.4—ΓρΑΚ § 1889.

οὐδείς δὲ λόγος περὶ αὐτοποστάτου δικαιώματος περὶ τοῦ λειτουργήματος. Ἡ παῦσις δύναται νὰ γίνῃ ἐνεκα πάσης παραβάσεως καθήκοντος καὶ ἄνευ τοιαύτης ὅταν ὁ ἐπίτροπος δεικνύται ἀνίκανος ἢ ἀκατάλληλος.⁶

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ν. ΜΙΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

§ 48. Φροντίς διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπιτροπευομένου.¹

Κατὰ τὴν Γερμανικὴν Νομοθεσίαν ὁ ὅρκος τῶν ἐπιτρόπων ἔχει αὐτὶ ἔσονται πιστοὶ πρὸς τὰ τέκνα ἅτινα ἐπιτροπεύουσι καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν καὶ θέλουσι φροντίσῃ καὶ φυλάξῃ τὴν περιουσίαν καὶ τὰ πρόσωπα τούτων.

Ὅθεν ὁ ἐπίτροπος κατὰ τὸ κοινοδίκαιον πρέπει νὰ φυλάττῃ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐπιτροπευομένου, ἐνῷ κατὰ τὸ ΡΔ ἡ ἢ δρᾶσις αὐτοῦ περιορίζετο κυρίως εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνηλίκου.²

Τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἐπιτροπευομένου ἀληθῶς δὲν ὀφείλει ὁ ἐπίτροπος νὰ ἀναλάβῃ αὐτός, διότι ἡ μήτηρ ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦτο πρὸ τοῦ ἐπιτρόπου.³ Ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀνατροφὴν, νὰ ἐπο-

6) Ν. 3 Πανδ. 26.10. Κατ' ἀρχὴν ἡ παῦσις ἐν Ρώμῃ ἐγίνετο δυνάμει ἰδιαιτέρως *accusatio suspecti*, ἣτις ἦτο *quasi publica*, ἥτοι ἡ δύνατο νὰ ἐγερεθῇ ὑπὸ παντός, ὅστις εἶχε συμφέρον ὑπὸ τοῦ ἐπιτροπευομένου καὶ εἰσήγε ἀμφιμερῇ διαδικασίαν. Οὐχ ἤττον, ὅταν οἱ λόγοι ἦσαν πρόδηλοι, ἐγίνετο καὶ ἄνευ τοιαύτης κατηγορίας. Νῦν τὸ δικαστήριον προβαίνει αὐτεπαγγέλτως ἐπὶ τῇ βάσει καταμηνύσεων τρίτων ἢ ἄνευ τούτων. Ὅτι ἀρκεῖ πρὸς παῦσιν ἡ ἀπλὴ ἀκαταλληλότης πρὸς Ν. 3 § 12, 18 Πανδ. 26.10. Παῦσις ἐνεκα δόλου καθίστα ἐν Ρώμῃ ἄτιμον* παῦσις ἐνεκα ἄλλων λόγων δὲν εἶχε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο.—Κατὰ ΓρΑΚ § 1886: Τὸ δικαστήριον τῆς ἐπιτροπείας πύει τὸν ἐπίτροπον, ὅταν ἡ ἐξακολούθησις τοῦ ἀξιώματος ἰδίως ἐνεκα παρανόμου διαγωγῆς τοῦ ἐπιτρόπου ἤθελε θέσῃ εἰς κίνδυνον τὰ συμφέροντα τοῦ ἐπιτροπευομένου ἢ ὅταν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐπιτρόπου κεῖται εἰς τῶν λόγων τῶν μνημονευθέντων ἐν § 1781.

1) ΓρΑΚ § 1800. Τὸ δικαίωμα καὶ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐπιτρόπου ὅπως φροντίσῃ διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπιτροπευομένου ὁρίζεται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἰσχυροῦσων διὰ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν.

2) Ὡς ἐν τῷ κειμένῳ καὶ ΓρΑΚ § 1793.

3) Ν. 1 Κωδ. 5.49,

πτεύη αὐτήν, νὰ παρέχη τὰ μέσα δι' αὐτήν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἐπιτροπευομένου,⁴ νὰ συνάπτῃ δὲ κατὰ τὰς περιστάσεις συμβάσεις περὶ διδασκαλίας τοῦ ἐπιτροπευομένου.

Πρὸς τοῦτοις ὁ ἐπίτροπος πρέπει νὰ προστατεύῃ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ ἐπιτροπευομένου, νὰ ἐγείρῃ δὲ ἀγωγὰς περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς πατρότητος καὶ περὶ ἀνισχυρότητος ἢ ἀκυρότητος τοῦ γάμου τοῦ ἐπιτροπευομένου. Ἀλλὰ δὲν δύναται ἀντ' αὐτοῦ νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν διαζεύξεως.⁵

§ 49. Ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας.

Ὁ ἐπίτροπος ὀφείλει νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνηλίκου, καὶ δὴ νὰ συντηρῇ αὐτήν καὶ νὰ τὴν ἐπαυξάνῃ κατὰ τὸ δυνατόν, ἀλλὰ μὴ ἐκτιθέμενος εἰς τὸν κίνδυνον κερδοσκοπικῶν ἐπιχειρήσεων.¹

Ὁ ρωμαϊκὸς τρόπος καθ' ὃν ὁ ἐπιτροπευόμενος προσωπικῶς ἐνῆργει ἐπὶ δικαιοπραξιῶν καὶ δικῶν, ὁ δὲ ἐπίτροπος πρεσβύτερον ἀπλῶς τὴν auctoritas, δὲν ἰσχύει ἐν τῷ κοινοδικαίῳ.² Μᾶλλον δὲ ὁ ἐπίτροπος συνάπτει τὰς δικαιοπραξίας ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐπιτροπευομένου καὶ διεξάγει τὰς δίκας τούτου δι' αὐτόν.

Δὲν ἐπιτρέπεται ὁ ἐπίτροπος νὰ ποιῇ ἐλευθεριότητας ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἐπιτροπευομένου πλὴν³ δώρων ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τῆς εὐπρεπειᾶς καὶ τῆς συνθηθείας.⁴

Δικαιοπραξίας, ἐν αἷς ὁ ἐπίτροπος ἀμέσῳ ἐνδιαφέρεται, δὲν δύναται νὰ συνάψῃ ἢ νὰ ἐγείρῃ διὰ τὸν ἐπιτροπευόμενον.⁵

Τὰ ὀρφνικὰ χρήματα ἔπρεπεν ὁ ἐπίτροπος νὰ τοποθετήσῃ κυρίως εἰς ἀκίνητα,⁶ ἅτινα ἐλογίζοντο ἡ ἀρίστη τοποθέτησις χρημάτων, διότι διεσφύζοντο καὶ ἐπὶ πολέμων καὶ ἐπὶ κρίσεων. Ἄλλως ἔπρεπε νὰ δα-

4) N. 2—N. 3 Πανδ. 27.2.

5) Γερμ. Ἀκυρωτικὸν VI σελ. 157—VIII σελ. 249.

1) N. 47 § 6 Πανδ. 26.7.

2) Τίτλος Πανδ. 26.8.

3) N. 22—N. 46 § 7 Πανδ. 7. ΓρΑΚ § 1804 ἐδ. 4.

4) N. 12 § 3 Πανδ. 26.7—ΓρΑΚ § 1804 ἐδ. 2.

5) Ἰσχυὲν ὁ καὶ ὡς tutor in rem suam auctor fieri non potest N. 1 Πανδ. 26.8. Πρ. 6. ΓρΑΚ § 181.

6) N. 5—N. 7 § 3 Πανδ. 26.7—N. 24 Κωδ. 5. 37.

νεισθῶσιν ἐντόκως ἀσφαλῶς.⁷⁻⁸ Κατὰ τὰς σημερινὰς οἰκονομικὰς σχέσεις ἡ ἀπόκτησις ἀκινήτων ἐν Γερμανίᾳ δὲν εἶνε ἰδιαιτέρως καλὴ τοποθέτησις.

Ὁθεν ὁ ἐπίτροπος πρέπει νὰ ποιήσῃ ἔντοκον τοποθέτησιν τῶν χρημάτων. Τὰ δίκαια τῶν καθ' ἑκάστα γερμανικῶν Πολιτειῶν καθόρισαν πολλάκις λεπτομερέστερον τὴν λεγομένην ὀφρυνικὴν ἀσφάλειαν.⁹

Ὁ ἐπίτροπος ἐν τῇ διαχειρίσει αὐτοῦ εὐθύνεται διὰ τὴν ἐπιμέλειαν ἣν καταβάλλει ἐν τοῖς ἰδίῳις.¹⁰

Ἐὰν ὀφρυνικὰ χρήματα κατηνάλωσεν εἰς ἰδία χρήεις, πρέπει νὰ καταβάλῃ τοὺς μεγίστους τόκους.¹¹ ἤτοι ἀρχικῶς 12 $\frac{0}{10}$, μετὰ δὲ τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ 6 $\frac{0}{10}$.

§ 50. Ἀπαγόρευσις τῆς ἐκποιήσεως.

Ὅσον ἐλευθερώτερος εἶνε ὁ ἐπίτροπος, τόσον ἀποτελεσματικώτερα καὶ ὠφελιμώτερα διὰ τὸν ἐπιτροπευόμενον δύνανται νὰ εἶνε τῇ διαχειρίσει αὐτοῦ γυνομένη διὰ καλῆς βουλήσεως καὶ νοημοσύνης, ἀλλὰ καὶ

7) Ὅταν ὁ ἐπίτροπος τὰ κατὰ τὴν ὑπεισέλευσιν τῆς ἐπιτροπείας εὐρεθέντα ὀφρυνικὰ χρήματα δὲν τοποθετῇ ἐντὸς 6 μηνῶν, τὰ δὲ κατόπιν εἰσπραχθέντα ἐντὸς 2 μηνῶν, πρέπει νὰ καταβάλῃ αὐτοῖς πρωτοπικῶς τόκους. Τὴν προθεσμίαν ταύτην ὀνομάζουσι *laxamentum temporis* N. 7 § 11—N. 15 Πανθ. 26 7. Οὐχ ἥττον ὁ ἐπίτροπος ἠδύνατο νὰ ἀπαλλαγῇ διὰ τῆς ἀποδείξεως, ὅτι δὲν ἦτο αὐτῷ δυνατὴ ὀφρυνικὴ τοποθέτησις ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει N. 3 Κωδ. 5.56.

8) Ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξεν ἐν τῇ Νεαρχῇ 72 κερ. 6, ὅτι οἱ ἐπίτροποι δὲν εἶνε ὑπόχρεοι πρὸς ἔντοκον τοποθέτησιν τῶν χρημάτων, ἀλλὰ πρέπει νὰ φυλάττωσι ταῦτα ἀσφαλῶς ἵνα μὴ διὰ τῆς προσπάθειας τῆς λήψεως τόκων ἀπολεσθῇ τὸ κεφάλαιον. Ἡ Νεαρχὴ αὕτη εἶε ἀληθῶς ἐγλωσσημένη, ἀλλὰ τόσον ὀλίγον ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς σημερινὰς οἰκονομικὰς σχέσεις, ὥστε ἐν τῇ Πράξει δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν. Ἀλλ' οὕτως ὅμως αἱ θετικαὶ διατάξεις τῶν Πανδεκτῶν περὶ *laxamentum temporis* αἱ καταργηθεῖσαι διὰ τῆς Νεαρχῆς δὲν ἐπαναλαμβάνουσι τὴν ἰσχύον αὐτῶν. Οὐχ ἥττον πολλοὶ δέχονται τοῦτο.

9) ΓραΚ § 1806—1811.

10) N. 1 Πανθ. 27 3. Ἄλλαι ἐκφράσεις τῶν Πηγῶν ἀληθῶς δὲν συμφωνοῦσι. Κατὰ τὸν ΓραΚ § 1833 ὁ ἐπίτροπος εὐθύνεται διὰ πᾶν πταῖσμα.

11) N. 7 § 10 Πανθ. 26 7.—Ὁ ΓραΚ § 1834. Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος κατανάλωσιν χρήματα τοῦ ἐπιτροπευομένου δι' ἑαυτὸν, ὀφείλει τόκους τῶν κατανάλωθέντων ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κατανλώσεως. [Ἐν Ἑλλάδι νῦν 8 οἰο, διότι παρ' ἡμῖν οἱ μέγιστοι ἀστικοὶ νόμιμοι τόκοι εἶνε 8 οἰο. Γ. Δυσόβουν.]

Οἰκογενειακὸν δίκαιον

11

τόσον ἐγγύτερος ὁ κίνδυνος ἵνα ἀπολεσθῇ ἡ περιουσία τοῦ ἐπιτροπευομένου ἐπὶ ἀπροσεξίαις, ἀνικανότητος καὶ ἀπιστίας τοῦ ἐπιτρόπου.

Τὸ παλαιότερον ΡΔ ἐλευθέρως ἐπέτρεπε τῷ ἐπιτρόπῳ τὴν ἐκποίησησιν τῆς περιουσίας τοῦ ἐπιτροπευομένου. Τὸ ὕστερον ΡΔ περιέπεσεν εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον.

Πρῶτον ἡ Oratio Severi ἀπηγόρευσε τὴν ἐκποίησιν τῶν ἀγροτικῶν ἀκινήτων τῶν ἀνέκτων, ἐὰν ὅν εἶχεν ἐπιτροπή ὑπὸ τοῦ διαθέτου, πλὴν ἐπὶ χρεῶν μετὰ παραγόμενον δεκτέον τοῦ πράιτωρος.¹

1) Peri tēs Oratio Severi [τοῦ ἔτους 195 μ. Χ.] πρὸς Τίτον Πανδ. 27.9.— Κατὰ τὸν Ν. 1 § 2 Πανδ. 27.9 εἶχε τὸ σχετικὸν χωρίον καὶ τῆς ἑλλας ρυθμιζούσης τὴν ἐπιτροπὴν Oratio: Praeterea patres conscripti interdum tutoribus et curatoribus ne praedia rustica vel suburbana distrahant, nisi, ut id fieret parentes testamento vel coelicillis caverint, quod si forte aes alienum tantum erit, ut ex rebus ceteris non possit exsolvi, tunc praetor urbanus, vir clarissimus, adeatur qui pro sua religione aestimet quae potius praedia alienari obligarive debeant manente pupillo actione, si postea potuerit probari obreptum esse praetori, si communis res erit et socius ad divisionem provocet, aut si creditor, qui pignori agrum a perente pupilli acceperit, jus exsequetur, nihil novandum censeo [Πατρὸς τούτοις Πατέρες, ἀπαγορεύω τοῖς ἐπιτρόποις καὶ κηδεμόσιν ἵνα μὴ ἐκποιήσωσι τὰ ἀκίνητα, τὰ ἀγροτικά καὶ τὰ ἀστικά, εἰ μὴ οἱ γονεῖς ἐν τῇ διαθήκῃ ἢ τοῖς κωδικίλλοις ἤθελον προνοήσῃ, ὅπως γίῃ τοῦτο, διότι ἐὰν τυχὸν τὰ χρήτῃσαν τοσαῦτα, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ πληρωθῶσιν ἐκ τῶν λοιπῶν πραγμάτων, τότε ὁ ἀστικός πράιτωρ, ἀνὴρ ἐνδοξότατος, δεῖ ἐρωτᾶται, ὅστις διὰ τῆς εὐλαθείας αὐτοῦ νὰ ὀρίξῃ, τίνα ἀκίνητα μᾶλλον πρέπει νὰ ἐκποιῶνται ἢ νὰ ὑποχρεῶνται μενούσης ἀγωγῆς τῷ ὀφεινῷ, ἐὰν κατόπιν ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐξηπατήθη ὁ Πράιτωρ, ἐὰν εἶνε κοινὸν τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ ἑταῖρος καλεῖ εἰς διαίρεσιν ἢ ἐὰν ὁ πιστωτής, ὁ λαβὼν ἐνέχυρον τὸν ἄγρον ἀπὸ γονεῶς τοῦ ὀφεινοῦ, ἐπιδιώκει τὸ δικαίωμα αὐτοῦ, φρονῶν ὅτι οὐδὲν εἶνε μεταρραμιστέον (= ἰσχύει τὸ πρὶν δίκαιον)] Ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐφαρμένου possunt τῆς florentina πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ potius προκύπτει ἐκ τοῦ Ν. 5 § 10 Πανδ. 27.9 [Βυζαντινῶν XXXVIII. Θ. α'. Τὰ ἀκίνητα τοῦ νέου καὶν πράσιμα ἦσαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ οὐκ ἐκποιεῖται, εἰ μὴ ρητῶς ἐν διαθήκῃ ἢ κωδικίλλοις τὴν ἐκποίησιν ἐπέτρεψεν. Εἰ δὲ χρέος ὑπόκειται καὶ μὴ δύναται ἀποδοθῆναι ἐκ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ὁ πράιτωρ σκοπεῖ, πότερον, πρᾶξῃναι ἢ ὑποτεθῆναι ὀφείλει, ἀσφαμένῃ τῆς ἀγωγῆς τῷ ἀνέκτῳ, ἐὰν συναρπαγέντα δείξῃ αὐτὸν τὸν πράιτωρα. Ὁ κοινὸν καλῶς προκαλεῖται τὸν ἀνέκτον εἰς διαίρεσιν. Καὶ ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ λαβὼν ἄγρον εἰς ἐνέχυρον δύναται τῷ ἰδίῳ χρήσασθαι δικαίῳ]. Μόνα τὰ ἀγροτικά

Πόσον δὲ τοῦτο ἀνταπεκρίνεται πρὸς τὰς κρατούσας ἰδέας τῆς ἐπο-
χῆς ἀποδεικνύει ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀπαγορεύσεως διὰ τῆς ἐρμηνείας εἰς
πάντας τοὺς ἀνγλίκους· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐφημέριον² καὶ ἐπὶ πάσης συ-
στάσεως ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων ἐπὶ ἀκινήτων τοῦ ἐπιτρο-
πευομένου.³

Ἡ ἐκποίησης πορὰ τὴν ἀπογίμειν εἶνε ἄκυρος.⁴ Ἀλλὰ κυρεῖται
διὰ τῆς ἐγκρίσεως ὑπὸ τοῦ ἐπιτροπευομένου μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν,⁵
πρὸς τούτοις διὰ τῆς παραλείψεως δικαστικῶν πράξεων ἐντὸς 5 ἐτῶν
μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν, 10 ἐτῶν μεταξὺ παρόντων, 20 ἐτῶν μεταξὺ
ἀπόντων, ὅταν ἡ ἐκποίησις ᾗτο ἄνευ ἀνταλλάγματος.⁶

Ἐπὶ τῆς βίανιοχθείσης οδοῦ προεχώρησαν αἱ χριστιανοὶ Αὐτοκρά-
τορες. Ἀπηγορεύθη τῷ ἐπιτρόπῳ ἡ ἐκποίησης πάντων τῶν εἰς τὴν
οὐσίαν τῆς περιουσίας ἀνηκόντων καὶ δυναμένων νὰ διατηρηθῶσιν οὐχὶ
ἐντελῶς εὐτελῶν πραγμάτων⁷, πρὸς τούτοις ἡ εἰσπραξις ἀπαιτήσεων
τοῦ ἐπιτροπευομένου ἄνευ δικαστικοῦ δεκρέτου⁸

ἀκίνητα ἐλογίζοντο ἐν Ρώμῃ ὡς ἀσφαλεστάτη τοποθέτησις κεφαλαιῶν· τοῦ-
ναντίον αἱ οἰκίαι ἐλογίζοντο ὡς λίαν ἐπιφαλεῖς· ἐνεκα τοῦ κινδύνου τοῦ πυρός,
μὴ ὑπαρχουσῶν τότε πυρασφαλειῶν.

2) Ν. 10—Ν. 11 Πανδ. 27.9.

3) Ν. 3 § 5 Πανδ. 27.9.

4) Κατὰ ταῦτα ὁ ἐπιτροπευόμενος διατηρεῖ τὴν διεκδίκησιν. Ἐπὶ πόσον
δ' ἐναγόμενος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τιμήματος, ὅπερ αὐτὸς
ἐπλήρωσε καὶ ὅπερ σφίεται παρὰ τῷ ἐπιτροπευομένῳ, πρὸ Ν. 16 Κωδ. 5.71.

5) Ν. 3 Κωδ. 5.74.

6) Ν. 3 § 1 Κωδ. 5.74.

7) Ν. 22 Κωδ. 5.37. Κωνσταντῖνος ἐν ἔτει 326. Ἰδίως § 6. Jam ergo
venditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti exceptis his dumtaxat
vestibus, quae detritae usu aut corruptae servandis servari non potuerint.
[Ἡδὴ λοιπὸν ἡ πώλησις τοῦ ἐπιτρόπου εἶνε ἄκυρος ἄνευ παρενθέσεως τοῦ δε-
κρέτου, δηλ. ἐξαίρεθέντων ἐκείνων τῶν ἐνδυμάτων, ἅτινα τριβέντα διὰ τῆς
χρήσεως ἢ φθαρέντα ὑπὸ τῆς διατηρήσεως δὲν ᾔδυναντο νὰ διατηρηθῶσιν § 7.
Δὲν ἀπαγορεύομεν δὲ ἵνα πωλῶνται τὰ περιττὰ ζῶα τῶν ἀνγλίκων].

8) Ν. 25—Ν. 27 Κωδ. 5.37. [Πλημμελὲς εἶνε τὸ σύστημα τοῦ νεωτέρου
ἐλληνικοῦ Νόμου περὶ ἐπιτροπείας. Οὗτοι ἐπιτρέπει τῷ ἐπιτρόπῳ τὴν εἰς-
πραξίαν πάσης ἀπαιτήσεως τοῦ ἐπιτροπευομένου ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐγγυήσεως.
Ἐπειτα, προκειμένου δανείου ἐξ ὀφεινικῶν χρημάτων ὑπερβαίνοντος τὰς
2000 δρ., ἀπαγορεύει αὐτῷ τὴν χορηγίαν τοῦ δανείου, ἂν μὴ τὸ δικα-
στήριον ὀρίσῃ τὸ πρῶτον τοῦ δανεισθησόμενου καὶ τὰς ἀσφαλείας. Ἀλλ'
ἂν ὁ ἐπίτροπος διὰ τῆς εἰσπράξεως ἔχει εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ δανειστέον

Τὸν κλητὸν ἢ Πράξις τοῦ κοινοδικίου ἐπεξέτεινεν αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπιτρόπου. Ἡ ἐκποίησης λόγῳ ὤφελείας ἐπετράπη ἀδείχ τοῦ δικαστήριου. Πρὸς τοῦτοις ἀδεία ἀπητήθη μόνον ἐπὶ ἀκινήτων.

§ 51. Μέτρα ἐλέγχου.

Πρὸς ἐξαγρῶσιν προσηκούτης διαχειρίσεως τῆς περιουτίας χρησιμεύουσι τὰ ἐπόμενα μέτρα.

1. Ὁ ἐπίτροπος κατὰ τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπείας ἀναλαμβάνει ἐνόρκως τὴν εὐθύνην.

2. Ὅρείλει νὰ παράσχη ἀσφάλειαν.^{1,2} Ἄλλ' ἢ διατάξῃ αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ πικνῶς ἐπιτρόπου, οὐτα ἀνεφάρμοστος ἐπὶ τοῦ ἀπόρου.

3. Ὁ ἐπίτροπος κατὰ τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπείας ὑποχρεοῦται νὰ συντάξῃ ἀκριθεὶς ἀπογραφὴν τῆς περιουτίας. Περὶ τούτου ἐποπτεύει

ποσόν, πᾶσα ἐκ ὅλου ἡ κοφύτης κατὰ χρησὶς τοῦ ποσοῦ εἶνε εὐχερестаτή τῷ ἐπιτρόπῳ, ὑπολειπομένης τῷ ἀνελίκῳ μόνου τῆς προσωπικῆς εὐθύνης τοῦ ἐπιτρόπου. Καὶ ἐὰν δὲ ὁ ἐπίτροπος παραλείπῃ τὴν διατύπωσιν τοῦ δανείου, τί ἄλλα ἔχει ἐγγύησον ὁ ἀνελίκος εἰ μὴ τὴν προσωπικὴν εὐθύνην τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τὴν τοῦ ἀφεγγύου [ἄ, εἰς ἀφεγγύου: περιττὴ πᾶσα ἀσφάλις] ὀρείλει-
του; Σημειώτεον δὲ οἱ ὁ νόμος, ἐνῷ ἐπιτρέπει τῷ ἐπιτρόπῳ τὴν εἰσπραξὶν ὀφειλομένων, ἀπαγορεύει αὐτὴν τῷ ἀσώ-ῳ. Ὅρθον τὸ τελευταῖον, ἄλλ' ὅδε νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιτρόπου. Γεωρ. Δουβουιν.]

1) Ἐν Ρώμῃ ἐγγυοδοσία [satisfactio, δι' ἐγγυητῶν] ἀπαιτεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦς tutores legitimi N. 5 § 1 Πανδ. 26 4. Οὗτοι διεκχάνοντες ἀκριβῶς ἐξ ἰδίου δικαίωματος καὶ ἐξ ἰδίου συμφέροντος τὴν ἐπιτροπείαν, ἀπῆλθον ἐλαχίστης ἐμπιστοσύνης καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις κατ' ἐξοχὴν ἐπετηροῦντο. Πρὸς τοῦτοις ἐγγυοδοσίαν ὤφειλον νὰ παράσχωσιν οἱ ὑπὸ τῶν κατωτέρων ἀρχόντων διοριζόμενοι ἐπίτροποι. Οἱ ἐκ διαθήκης καὶ οἱ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων ἀρχόντων διοριζόμενοι ἐπίτροποι δὲν ὑποχρεοῦντο εἰς ἀσφάλειαν. Γαίρις Εἰσηγ. I, § 200 Ἡ ἀσφάλεια ἤδυνάτο νὰ ἐκβιασθῇ διὰ πραιτωρικῶν ἀνγκαστικῶν μέσων, ἰδίως διὰ κατασχέσεως § 3 Εἰσηγ. 1 24.

2) Ὁ γερμ. κωδ. περὶ ἀστυνομίας τοῦ 1577 τίτλ. 32 § 3 ἀπαιτεῖ γενικῶς παρὰ τῶν ἐπιτρόπων ἐνόμιμον ἐπικρὴ ἀσφάλειαν. Κατὰ τὸν Γρ. ΑΚ § 1844 δύναται τὸ δικαστήριον τῆς ἐπιτροπείας ἐνεκα ἰδιαιτέρων λόγων νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἐπίτροπον νὰ παράσχη ἀσφάλειαν διὰ τὴν περιουσίαν τὴν ὑποκειμένην τῇ διαχειρίσει αὐτοῦ.

τὸ δικαστήριον τῆς ἐπιτροπείας, ὅτινι δίδεται ἡ ἀπογραφή.^{3,4}

4. Ὁ ἐπίτροπος πρέπει νὰ ὑποβάλλῃ τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἐπιτροπείας περιοδικῶς λογοδοσίαν μετ' ἀποδεικτικῶν.⁵

5. Ἡ ἀρχὴ δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν δημοσίαν κατάθεσιν τῶν ὀρφανικῶν χρημάτων,⁶ νῦν δὲ καὶ τῶν γνωσθῶν τίτλων.

§ 52. Αἱ ἀγωγαὶ τῆς ἐπιτροπείας.¹

Ἐν Ρώμῃ εὑρηνται δύο εἴδη ἀγωγῶν ἐπιτροπείας. Ἡ μία ἡ *actio rationibus distrahendis* εἶνε ἀγωγή ἐξ ἀδικήματος. Ἀπευθύνεται κατὰ τοῦ καταχραστοῦ ἐπιτρόπου, τοῦ ὑπεξαίρεσαντος ὀρφανικά χρήματα, εἰς τὸ διπλάσιον τῶν ὑπεξαίρεθέντων.²

Ἡ ἑτέρα ἡ *actio tutelae* εἶνε *bonae fidei iudicium*.³ Δι' αὐτῆς ὁ ἐπίτροπος ἐνάγεται πρὸς λογοδοσίαν διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τῆς ἐπιτροπείας καθάπερ ὁ ἐντολοδόχος.⁴

Ἡ *actio rationibus distrahendis* ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν τοῦ δικαίου τῆς ἐπιτροπείας, ἥτις δὲν ἐγίνωσκεν

3) Ν. 7 Πανδ. 26.7 Ἡ ἀπογραφὴ ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ ὑπὸ δημοσίων προσώπων Ν. 24 Κωδ. 5.37. Αὕτη ἀποδεικνύει κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου Ν. 13 § 1 Κωδ. 5.51, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ἀνταποδείξιν τῆς πλάνης. ΓραΚ § 1802.

4) Ἐπιτρέπεται ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς συντάξεως δημοσίας ἀπογραφῆς, διατασσομένη ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου ὑπὸ τοῦ ἀνέθου Ν. 13 § 9 Κωδ. 5.51. Ἀλλ' ἰδιωτικὴν ἀπογραφὴν τῆς περιουσίας πρέπει ὁ ἐπίτροπος νὰ συντάξῃ καὶ ἐπὶ τοιαύτης περιπτώσεως.

5) Ἡ ὑποχρέωσις τῆς περιοδικῆς λογοδοτικῆς πηγάζει ἐκ τοῦ γερμανικοῦ δικαίου. Ἦτο γερμανικὴ συνήθεια ἵνα ὁ ἐπίτροπος λογοδοτῇ ἑτησίως πρὸς τοὺς συγγενεῖς.

6) Ν. 4 Κωδ. 5.37. ΓραΚ § 1814.

1) Τίτλος Πανδεκτῶν 27.3—Τίτλος Κωδ. 5.51.

2) Ν. 2 Πανδ. 27.3—Ν.55 § 1 Πανδ. 26.7. Παῦλος. Sent. II, 30 § 1.

3) Μόνον διὰ τὴν ἐπιτροπείαν ἀνεγράφη ἰδίᾳ ἀγωγή. Ὡς πρὸς τὸν κηδεμόνα μετεχειρίζοντο τὴν *actio negotiorum gestorum*.

4) Ἡ *actio tutelae* καθ' ἑαυτὴν ἐχώρει μόνον κατὰ τοῦ tutor, ὅστις πράγματι εἶχε διοίκησιν τὴν ἐπιτροπείαν. Πρῶτον δὲ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐδόθη *actio utilis* κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου, ὅστις, καθάπερ γινώσκων τὴν ἐπαγωγὴν, εἶχεν ὑπαίτιώς παραλίπη τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων — *periculo suo cessavit* Ν. 4 § 3 Πανδ. 46.6.

εἰσέτι ὑποχρέωσιν τοῦ ἐπιτρόπου πρὸς ἐπιμελῆ διαχείρισιν τῆς ὀφφάνικης περιουσίας. Ἡ *actio tutelae*, ἀναμφιδόλως πολλὴ νεωτέρα, παρίστην ἡμῖν τὸ δίκαιον τῆς ἐπιτροπείας ἐν τῇ ἀνεπτυγμένῃ μορφῇ αὐτοῦ.

Εἰς τὸ κοινοδίκαιον εἰσῆχθη μόνον ἡ ἀγωγή περὶ ἐπιτροπείας (*actio tutelae*).

1. Ἡ *actio directa tutelae* εἶνε ἡ ἀγωγή τοῦ ἐπιτροπευομένου κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου.

α) Γενῶνται ἅμα τῇ περατώσει τῆς ἐπιτροπείας.⁵

Οὐχ ἔστιον ἐνεκά τινων ζητημάτων δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή καὶ πρότερον⁶ καὶ ἐν ὑπὸ κηδεμόνος διοριζομένου πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἀρχῆς.

β) Ἐν τῇ τακτικῇ αὐτῆς μορφῇ ἡ ἀγωγή περιλαμβάνει πᾶσαν τὴν διαχείρισιν τῆς ἐπιτροπείας.

Ὁ ἐπίτροπος ὑποχρεοῦται εἰς λογοδοσίαν⁷ καὶ εἰς ἀπόδοσιν τῆς ὀφφάνικης περιουσίας, ἐνθα δικαιούται νὰ ἀφαιρῇ τὰ δαπανήματα τὰ γενόμενα χάριν τοῦ ἐπιτροπευομένου.⁸

Ὁ ἐπίτροπος ὑποχρεοῦται νὰ ἀποκαταστήσῃ ὅ,τι ἀπωλέσθῃ διὰ πταίσματος καταλογιστοῦ αὐτῷ (κατὰ κανόνα διὰ *culpa in concreto*).

Ἄλλ' οἱ κληρονόμοι τοῦ ἐπιτρόπου δύνανται, ὅταν ἡ δίκη δὲν ἀπηυθύνθῃ ἤδη κατὰ τοῦ κληρονομούμενου ὑπ' αὐτῶν, νὰ ἐναχθῶσι μόνον ἐνεκα ὁλοῦ ἡ μεγάλης ἡμελείας τούτου.⁹ Τοῦτο δὲ πολλάκις εἰσὶν δὲν θέλουσιν εἶναι εἰς κατάστασιν ἵνα ἐξηγήσῃσι τελείως τὰ αἷτια τὰ κινήσαντα τὴν ὑπ' αὐτῶν κληρονομούμενον, καὶ εὖτω νὰ δικαιολογήσῃσι τὴν πράξιν ἢ τὴν παράλειψιν τούτου.

γ) Τὸ ὕστερον ΡΔ ἔδωκε τῷ ἐπιτροπευομένῳ γενικὴν ὑποθήκην κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου. Ἐκ ταύτης μικρὸν ὑπελείφθη ἐν τῷ πρακτικῷ δικαίῳ τῆς Γερμανίας.

Τούναντίον ὁ Κώδιξ τῆς Πτωχεύσεως διετήρησε τὸ προνόμιον τοῦ

5) Ν. 4 Πανδ. 27.3.

6) Ν. 9 § 7 Πανδ. 27.3.

7) Ν. 1 § 3 Πανδ. 27.3. ΓΕΑΚ § 1890.

8) Ν. 1 § 4 Πανδ. 27.4.

9) Ν. 1 Κωδ. 5.54.

ἐπιτροπευομένου ἐν τῇ προαίρεσει τοῦ ἐπιτρόπου, ὅπερ ἤδη τὸ ΡΔ εἶχε δημιοργήσῃ. ^{10.11}

2. *Actio tutelae contraria* ¹² τοῦ ἐπιτρόπου κατὰ τοῦ ἐπιτροπευομένου ἐπιδιώκει.

α) ἀποζημιώσιν διὰ τὰς καταλλήλως διὰ τὸν ἐπιτροπευόμενον γενομένας δαπάνας, καὶ δὴ ἐντόκως, καὶ ἀρτίρεσιν τῶν ὑποχρεώσεων, διὰ ἀνέλαθεν ὁ ἐπίτροπος προσωπικῶς ἐπὶ λογαριασμῷ τοῦ ἐπιτροπευομένου. ¹³

β) τὴν ἀμοιβήν, ἣτις ἀπενεμήθη τῷ ἐπιτρόπῳ ὑπὸ τοῦ κληρονομηθέντος παρὰ τοῦ ἐπιτροπευομένου ἢ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἕνεκα ἰδιαιτέρων λόγων. ¹⁴

§ 53. Ἀντεπίτροπος.

Ἐν Ρώμῃ ἡδύνατο εὐκόλως νὰ εἶνε ἀμφίβολον ἐὰν εἰνέ τις ἐπίτροπος, ἢ μὴ ὄθελν πολλάκις διαχειρίζεσθαι τὴν ἐπιτροπείαν, μὴ ὦν ἐπίτροπος, ὡς ἀντεπίτροπος [*protutor*] Διότι ἐὰν διαθήκη, ἐν ᾗ διωρίσθῃ τις ὡς ἐπίτροπος ἢ τοῦ ἐγγυῶτος, ἡδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ ἐπίστα καὶ τις ὁ ἐγγύτατος ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος ἢ τοῦ νόμιμος ἐπίτροπος. Ἀφ' ἧς ὁμοῦ μετὰ τὸν Νόμον τῆς ἀστυνομίας τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας μόνος ἐκεῖνος εἶνε ἐπίτροπος, ὃν διορίζει ὡς τοιοῦτον ἡ ἀρχή, δὲν παρίσταται πλάναι περὶ τοῦ ζητήματος τίς ὁ ἐπίτροπος.

Μεταξὺ ἐπιτροπευομένου καὶ ἀντεπιτρόπου χωροῦσιν ἀμοιβαῖα

10) Ν. 22 Πανδ. 27.3—Ν. 44 § 1 Πανδ. 26.7.

11) Διὰ τῆς *actio tutelae* δύναται νὰ ζητηθῇ δι' ἀγωγῆς, ὅτι ὁ ὀφειλὴν ἐξ ἄλλων λόγων ἢ τῶν τῆς ἐπιτροπικῆς διαχειρίσεως εἶχε νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοῦ ἐπιτρόπου, ὅταν ἦτο διαρκούτης τῆς ἐπιτροπείας ἀπαιτητὸν καὶ δὲν εἶχεν ἱκανοποιηθῇ ὁ ἐπιτροπευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου. Διότι οὕτω παρημέλει τὸ ἐκ τῆς ἐπιτροπείας καθήκον αὐτοῦ. Συνεπεία τούτου τὸ προνόμιον τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐπιτροπείας συνίσταται καὶ διὰ τοιαύτην ἀπαιτήσιν Ν. 9 § 1 Πανδ. 26.7

12) Τίτλος Πανδ. 27.4.

13) Ὁ ἐπίτροπος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν συνήθη ἀμοιβήν, ὅταν παρέσχε τῷ ἐπιτροπευομένῳ ἰδιαίτους ὑπηρεσίας, ἀναγομένας εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Σύμφωνος ΓρΑΚ 1835.

14) Πρβ. ΓρΑΚ § 1836.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΓΝΩΜΟΛΟΓΗΣΙΣ DERNBURG *

Ἐπὶ τοῦ τεθέντος μοι ζητήματος, ἔαν κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἰσχύῃ ὁ γάμος τοῦ ἀνγλικοῦ ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ, ἀπαντῶ, ὅτι τοιοῦτος γάμος δέον ν' ἀναγνωρίζεται, ὡς ἰσχυρὸς κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ βασιλείου τούτου.

I.

Κατὰ τὸ ΡΔ ὁ ὑπὸ ἐπιτροπείαν διατελὼν ἀνγλικὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς συναινέσεως τοῦ ἐπιτρόπου πρὸς σύναψιν γάμου.

Ὁ νομικὸς οὗτος κανὼν εἶνε ἀναμφισβήτητος καὶ δὲν χρήζει ἀποδείξεώς τινος ἐνταῦθα.

Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἰσχύει ἐν γένει τὸ ΡΔ, τὸ ἀξίωμα τοῦτο πρέπει νὰ ἐφαρμύσσεται ἐν τῷ βασιλείῳ, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἰδικῶς δὲν κατηργήθη ἢ δὲν μετεδλήθη.

II.

Περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀνγλικῶν ὀρίζει ἰδίως ὁ ἐλληνικὸς Ἀστικός Νόμος Τίτλ. Α, περὶ ἀνγλικῶν, περὶ ἐπιτροπείας, χειραφεσίας, καὶ κηδεμονίας αὐτῶν.

Κεφ. I. Ἄρθρ. 3. α' Ὁ ἀνγλικὸς δὲν δύναται νὰ συνομολογήσῃ ὑποχρέωσιν ἢ νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τὴν περιουσίαν του ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ πατρὸς, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁποίου διατελεῖ, ἢ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ.

Ἀναμφιβόλως εἰς τὴν σύναψιν τοῦ γάμου προμαρτοῦσι λίαν σπουδαῖαι ὑποχρεώσεις. Ἐντεῦθεν συμπεραίνουσί τινες, ὅτι κατὰ τὸ μνη-

(*) Τῆς 11 Δεκεμβρίου 1898 κατὰ μετάρρασιν τοῦ Γεωργίου Διοβουινιώτου. Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Dernburg ἔλυσε τὸ ζήτημα καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 283 τοῦ 1899 ἀπόφασις τῆς ἐλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

πρὸς καθ. I ἄρθρ. 3 ἡ σύναψις τοῦ γάμου ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ὡς πηγὴ ὑποχρεώσεων ἐπιτρέπεται μόνον τῇ συναινέσει τοῦ ἐπιτρόπου.

Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα ταῦτο οὐδενὶ λόγῳ τυγχάνει ἀποδεκτόν. Διότι τὸ ἄρθρ. 3 ἀφορᾷ μόνον τὰς ὑποχρεώσεις, ἀλλ' ὁ ἀγγλικὸς θέλει νὰ ἀναλάβῃ ἀμέσως διὰ δικαιοπραξιῶν.

Ἡ δὲ σύναψις τοῦ γάμου συνίστηται σχεῖν (κατ'ἕστασιν), εἰς δὲ κατὰ τὸ καθολικὸν δόγμα καὶ μυστήριον.

Ἡ σύναψις τοῦ γάμου συνιστᾷ τὸν γάμον, μόνον δὲ ὁ συναφθεὶς γάμος παράγει (μετὰ τὴν σύναψιν τὸ πρῶτον) κατὰ τὸν νόμον νομίμους ὑποχρεώσεις. Ἡ ὑποχρέωσις π.χ. τῆς συζύγου, ὅπως ἀκολοῦθῇ τὸν σύζυγον, οὐκ ὀφείλει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐννοηθῇ ὡς ἐκ δικαιοπραξίας ὑποχρέωσις, ὅθεν καὶ οὐκ ὑπόκειται εἰς τροποποίησιν διὰ τῆς θελήσεως τῶν συμβαλλομένων.

Τὸ ἄρθρ. 3 ἀναφέρεται μόνον εἰς διὰ δικαιοπραξιῶν συνομολογούμεναι ὑποχρεώσεις· αἱ δὲ νόμιμοι ὑποχρεώσεις, π.χ. ἐξ ἀδικημάτων, οὐκ ὀφείλουσι εἶναι αὐτοῦ.

Τὸ ἄρθρ. 3 ὡσαύτως δὲν ἀφορᾷ περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἀγγλικὸς εἰσέρχεται εἰς θέσιν (status κατὰστασιν), ἐκ τῆς ὁποίας ἔπονται νόμιμοι ὑποχρεώσεις.

Ἐάν ᾗτο τοιοῦτος ὁ σκοπὸς αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ ἐκφρασθῇ ρητῶς ὁ νόμος.

Καὶ ἐάν ἀκόμη ᾔθελον ἐγερθῇ ἀμφιβολία περὶ τοῦ σκοποῦ, ὃν ὁ νομοθέτης εἶχεν ἐν τῇ διατάξει, καὶ τότε ἔπρεπε νὰ κριθῇ τὸ ζήτημα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐννοίαν. Διότι πανταχοῦ ἰσχύει ὁ κανὼν: *correctoriae leges sunt stricte interpretandae* (οἱ διορθωτικοὶ νόμοι ἐρμηνεύονται αὐστηρῶς) δηλαδὴ ἐν ἀμφιβολίᾳ πρέπει νὰ ἐφραμίζωνται οἱ τέως ἰσχύοντες κανόνες ἐφ' ὅσιν καὶ καθ' ὅσον δὲν εἶνε ἀναμφίβολος ἡ κατ'ἄρχην αὐτῶν.

III

Τὸ τμήμα II τοῦ Νόμου περὶ ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ διοικήσεως τῆς περιουσίας του ὀρίζει ἐν ἄρθρῳ 58 :

«Ὁ ἐπίτροπος παρίστησι τὸν ἀγγλικὸν εἰς πᾶσαν νομικὴν πρᾶξιν, ἥτις ἀφορᾷ τὴν προσωπικὴν του κατάστασιν ἢ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ».

Καὶ ἐντεῦθεν ἐζήτησαν νὰ συμπεράνωσιν, ὅτι ἡ σύναψις τοῦ γάμου τοῦ ἀγγλικοῦ δεῖται τῆς συναινέσεως τοῦ ἐπιτρόπου.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ

ἀντιπροσωπεύειν τὸν ἀγγλικὸν ἀντιπρόσωπον μόνον εἰς τὰς νομικὰς πράξεις, ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ὁ νομοθέτης δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ τὸ εἴπῃ ἰδιαιτέρως.

Ἄλλ' ἡ σύναψις τοῦ γάμου εἶνε οὕτω προσωπικὴ πράξις, ὥστε αὕτη ἀποκλείει τὴν διὰ τρίτου ἀντιπροσώπευσιν. Ἐὰν δὲν παρεδέχτο τις τοῦτο, τότε ἔπρεπε νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ὁ ἐπίτροπος δύναται νὰ συνάψῃ τὸν γάμον τοῦ ἀγγλικοῦ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, ἄνευ τῆς θελήσεώς του, ὡς δύναται νὰ ἐκμισθῶνῃ τὸν ἄγρον αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἀπαιτῇται ἡ συναίνεσις του. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἐντελῶς ἀδύνατον. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ἡ σύναψις τοῦ γάμου δὲν ὑπάγεται εἰς τὰς νομικὰς πράξεις, περὶ ὧν ὁμιλεῖ τὸ ἄρθρ. 58.

IV

Ὁ Τίτλ. Α περὶ ἐγγλικότητος λέγει (ἄρθρ. 114). «Ὁ συμπληρώσας τὸ 21 ἔτος εἶνε ἐγγλικὸς καὶ ἔχει τὴν ἰκανότητα πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ἐξαιρουμένων τῶν ὠρισμένων περὶ γάμου καὶ υἰοθεσίας».

Δὲν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ πῶς αὕτη ἡ διάταξις περὶ τῆς ἐγγλικότητος δύναται νὰ χρησιμοποιεθῇ, ὅπως ὁ γάμος τοῦ ὑπὸ ἐπιτροπείαν ἀγγλικοῦ συνδεθῇ μετὰ τῆς συναίνεσεως τοῦ ἐπιτρόπου.

Αἱ νόμιμοι διατάξεις περὶ γάμου εἶναι φυτικῶς ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὰ τοὺς ἀγγλικούς, ὡς καὶ διὰ τοὺς ἐγγλικούς, ἀλλ' αὗται αἱ διατάξεις δὲν ὀρίζουσιν τὴν συναίνεσιν τοῦ ἐπιτρόπου διὰ τὸν γάμον τοῦ ἀγγλικοῦ. Οἱ γάμοι λοιπὸν αὐτῶν εἶναι ἰσχυροὶ κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἄνευ τῆς συναίνεσεως τοῦ ἐπιτρόπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Σύντομος και συνοπτικός

Σελ.

32

33

34

35

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σελίς

3

36

37

38

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

39

40

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Γενικά ἔννοιαι

Σελίς

§ 1. Ἡ Οἰκογένεια καὶ τὸ οἰκογενετικὸν δίκαιον 25

§ 2. Θηλυγονία καὶ ἀρρενογονία 27

§ 3. Διακρίσεις μεταξὺ τῶν συγγενῶν 28

§ 4. Ἡ ἀγχιστεία 30

41

42

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Τὸ δίκαιον τοῦ γάμου

43

44

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φύσις τοῦ γάμου.

45

46

47

48

49

§ 5. Ἐννοία τοῦ γάμου. Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία 32

§ 6. Ἡ προσωπικὴ θέσις τῶν συζύγων 36

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Σύναψις καὶ λύσις τοῦ γάμου.

	Σελίς
§ 7. Μνηστεία	39
§ 8. Ὁ τύπος τῆς συνάψεως τοῦ γάμου	43
§ 9. Τὰ οὐσιαστικά προαπαιτούμενα τῆς συνάψεως τοῦ γάμου	44
§ 10. Λύσις τοῦ γάμου	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ οὐσιακὸν γαμικὸν δίκαιον.

I. Γενικῶς.

§ 11. Τὸ σύστημα τῆς διαιρέσεως τῆς περιουσίας	51
§ 12. Παράφερα. Μουκιάζονται τεκμήριον	53
§ 12α. Τὰ ἄρθρα 565—571 τοῦ νόμου περὶ πτωχεύσεως	56

II Ἡ προίξ.

§ 13. 1. Ἐννοια καὶ φύσις	65
§ 14. 2. Ἡ ἱστορία τοῦ ρωμαϊκοῦ προικίου δικαίου	68

III. Ἡ σύστασις τῆς προικῆς σχέσεως.

§ 15. α. Ἡ νόμιμος ὑποχρέωσις προικίσσεως	73
§ 16. β. —Ἡ σύστασις τῆς προικῆς	75
§ 17. γ. —Τὰ προικῆα σύμφωνα	83

IV. Αἱ νομικαὶ σχέσεις διαρκούντος τοῦ γάμου.

§ 18. α. Τὰ δικαιώματα τοῦ συζύγου	85
§ 19. β. Τὰ δικαιώματα τῆς συζύγου	89

V. Αἱ προικῆαι σχέσεις μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

§ 20. α. Αἱ ἀγωγαὶ ἀναζητήσεως τῆς προικῆς ἐν γένει	91
§ 21. β. Ὁ δικαιούμενος εἰς ἀνάληψιν	94
§ 22. γ. Ἀντικείμενον τῆς προικῆς ἀγωγῆς	96
§ 23. δ. Ἀπόδειξις ἐπὶ τῆς προικῆς ἀγωγῆς	104

III. Δωρεαὶ μεταξὺ συζύγων.

Propter nuptias donatio.

§ 24. Αἱ δωρεαὶ μεταξὺ συζύγων	Σελίς 105
§ 25. Ἡ Propter nuptias donatio	109

IV. Ποιναὶ διαζεύξεως Ζημίαι δευτερογαμίας.

§ 26. Ποινὰ διαζεύξεως	112
§ 27. Ζημίαι τῆς δευτερογαμίας	115

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ πατρικὴ ἐξουσία καὶ τὸ δίκαιον τῶν γονέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Σύστασις καὶ περάτωςις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας.

§ 28. Καταγωγὴ νόμιμος	117
§ 29. Νομιμοποίησις	122
§ 30. Ἡ υἰοθεσία	124
§ 31. Περάτωςις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας	127

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Τὸ περιουσιακὸν δίκαιον τῶν ὑπεξουσίων.

§ 32. Ἱστορία τοῦ δικαίου τοῦ ἐξουσιαστοῦ	129
§ 33. Ἡ διάπλασις τῆς μὴ ἐλευθέρως περιουσίας τοῦ ὑπεξουσίου	133
§ 34. Ἡ μὴ ἐλευθέρως περιουσία τοῦ ὑπεξουσίου ἐκ οἷς καθέκαστα	134
§ 35. Ἡ ἐλευθέρως περιουσία τῶν τέκνων	136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τῶν γονέων.

§ 36. Δικαιώματα ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τέκνου	139
§ 37. Ἀμοιβαία ὑποχρεώσεις διατροφῆς ἀνιόντων καὶ κατιόντων	140
§ 38. Ἀξιώσεις διατροφῆς παρανόμων τέκνων κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν	143

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Τὸ δίκαιον τῆς ἐπιτροπείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Αἱ θεμελιώδεις ἐννοιαί.

	Σελίς
§ 39. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιτροπείας τοῦ ΡΔ.	145
§ 40. Κοινοδικαίον. Ὁ ὀργανισμὸς τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορικῆς ἀστυνομίας	148
§ 41. Οἱ λόγοι τῆς ἐπιτροπεύσεως	149
§ 42. Οἱ ἐπιτροποι	149
§ 43. Ἡ ἀνωτάτη ἐπιτροπεία [ὕπερἐπιτροπεία].	152

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ σύστασις καὶ ἡ περάτωσις τῆς ἐπιτροπείας.

§ 44. Λόγοι κλήσεως ἐπὶ τὴν ἐπιτροπείαν. Διορισμός.	153
§ 45. Ἰκανότης πρὸς ἐπιτροπείαν.	155
§ 46. Ἀποποιήσις τῆς ἐπιτροπείας.	157
§ 47. Περάτωσις τῆς ἐπιτροπείας.	158

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Νομικαὶ συνέπειαι τῆς ἐπιτροπείας.

§ 48. Φροντίς διὰ τὸ πρῶτον τοῦ ἐμπορευομένου.	159
§ 49. Ἡ διαχείρισις τῆς ἐπιτροπείας	160
§ 50. Ἀπαγορεύσις τῆς ἐκποιήσεως	161
§ 51. Μέτρα ἐλέγχου	164
§ 52. Αἱ ἀγωγαὶ τῆς ἐπιτροπείας.	165
§ 53. Ἀντεπίτροπος	167

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

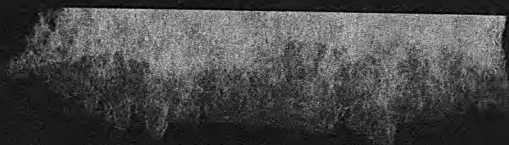
Γνωμοδότησις Dernburg	169
-----------------------	-----

ΝΟΜΙΚΟΝ ΑΠΟΦΕΙΣΜΑΤΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

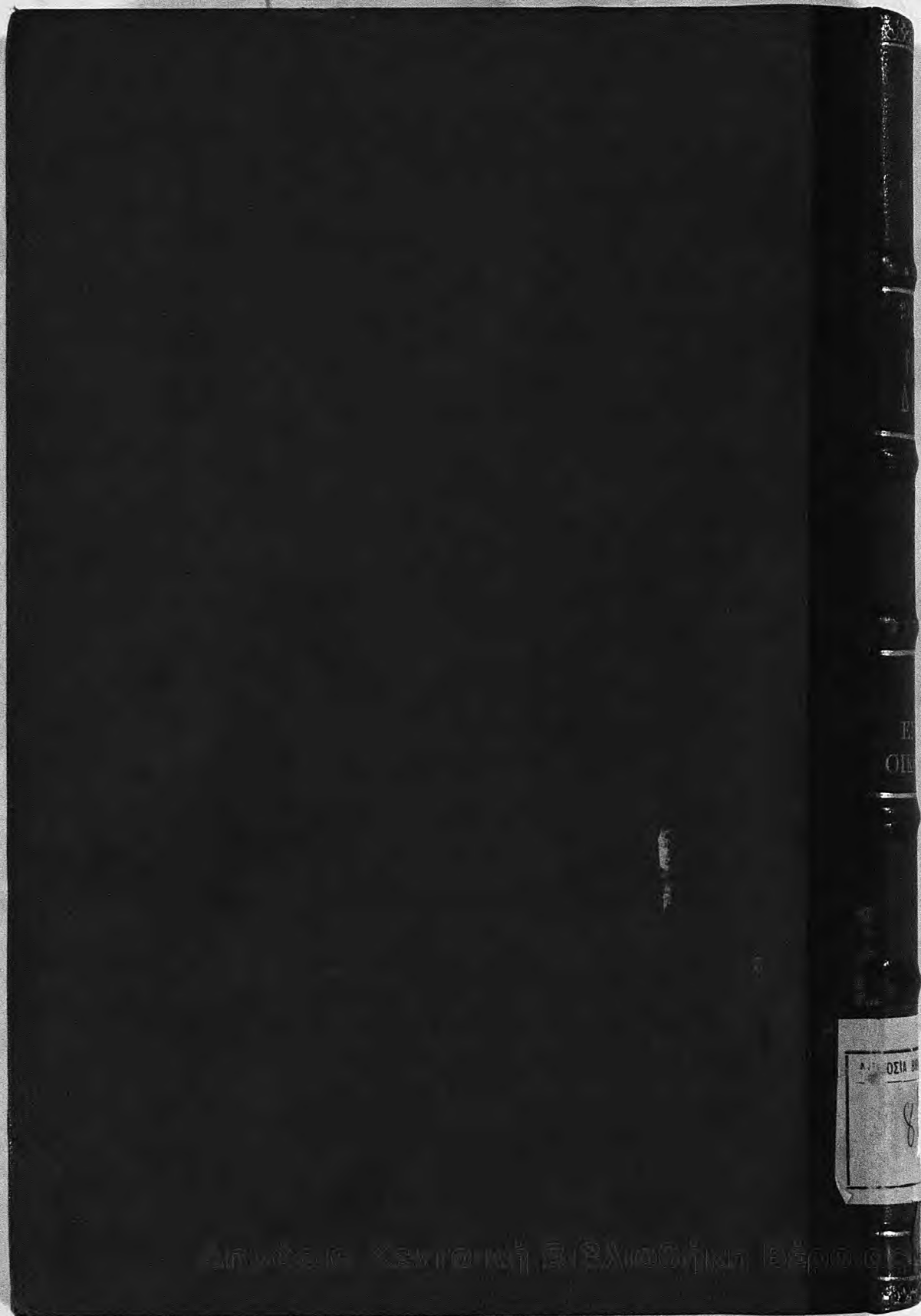
Σελ. 32 ἐπικεφαλὴς ἀντὶ «νομικὸν δίκαιον» ἀνάγνωθι «δίκαιον τοῦ γάμου».
Σελ. 39 ὕποσ. 2 ἀντὶ «ἐταγγελία» ἀνάγνωθι «ἀπγγελία».

Σημ. Ἐν τοῖς λατινικοῖς χωρίοις πολλὰ παρεισέφρησαν τυπογραφικὰ λάθη, δι' ἃ ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου, ὃς τινι ὑπομνηστικῶς ὅτι οἱ γάλλοι τυπογράφοι ποιοῦνται πλείονα λάθη ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν χωρίων ἢ οἱ ἡμέτεροι ἐν τοῖς λατινικοῖς. Ἄλλως τε ἡ ἐλληνικὴ μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ κειμένου ἐγένετο πάντοτε ἀκριβῶς. Ἄλλων τινων προσφικῶν τυπογραφικῶν λαθῶν ἢ διόρθωσις παραλείπεται ὡς εὐχερῶς ἀναπληροῦμένη ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου.

ΑΠΡΟΣΟΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΗ Ε.Θ.ΛΙΟΒ.Π.Κ. ΒΕΡΟΛΙΝ

ΟΕΛ Μ
8

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ